ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ.

CLAVDII GALENI

OPERA OMNIA.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

TOMVS VII.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1824.

MEDICORVM GRAECORVM

OPERA

QVAE EXSTANT.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

VOLVMEN VII.

CONTINENS

CLAVDII GALENI T. VII.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1824.

CONTENTA TOMI VII.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΝΟΣΗΜΑΣΙΝ ΑΙΤΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. to. VII. [p. 16.] Ed. Baf. to. III. (p. 205.)

Κεφ. α'. Πόσα μὲν ἐστι καὶ τίνα τὰ σύμπαντα νοσήματα κατ' εἴδη τε καὶ γένη διαιρουμένοις, ἁπλᾶ τε καὶ σύνθετα, δι' ἑτέρου δεδήλωται γράμματος. ἑξῆς δ' ἂν εἴη τὰς αἰτίας αὐτῶν ἑκάστου διελθεῖν, ἀπὸ τῶν ἁπλῶν τε καὶ ὁμοιομερῶν ὀνομαζομένων τοῦ ζώου μορίων ἀρξαμένους, εἶτ' αὖθις ἐπὶ τὰ σύνθετά τε καὶ ὀργανικὰ μεταβάντας. ἐπεὶ τοίνυν ἐδείχθη, κατὰ μὲν τοὺς ἡνῶσθαί τε καὶ ἠλλοιῶσθαι τὴν ὑποβεβλημένην οὐσίαν γενέσει καὶ φθορᾷ δοξάζοντας,

GALENI DE MORBORVM CAVSIS LIBER.

Cap. I. Quot et qui fint omnes morbi, in genera et fpecies divifi, tum fimplices, tum compofiti, altero libro declaratum eft. Licuerit vero deinceps eorum fingulorum caufas percurrere, a fimplicibus et fimilaribus, quas appellant, animalis partibus ducto exordio, ad compofitas et organicas emigrabimus. Posteaquam igitur demonftratum eft, ex eorum fententia, qui fubftantiam ortui et interitui obnoxiam in unum

Ed. Chart. VII. [16.] Ed. Baſ. III. (205.)

ἅπασα νόσος ὁμοιομεροῦς τε καὶ ἁπλοῦ πρὸς αἴσθησιν σώματος ἤτοι δυσκρασία τις ὑπάρχουσα, ἢ τῆς συνεχείας αὐτοῦ τῶν μερῶν διαίρεσις, κατὰ δὲ τοὺς μήθ' ἡνῶσθαι καὶ κενόν τι παραπεπλέχθαι πάσῃ σώματος συγκρίσει νομίζοντας, ἀμετρία τε πόρων οὖσα καὶ λύσις τῆς αἰσθητῆς ἑνώσεως, ἀρξώμεθα καὶ νῦν ἐπισκοπεῖσθαι τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν νοσημάτων τῆς πρώτης ὑποθέσεως, ἣν δὴ καὶ ἀληθῆ πεπείσμεθα ὑπάρχειν. ἦν δ', οἶμαι, τέτταρα μὲν ἁπλᾶ, τέτταρα δὲ σύνθετα, ποτὲ μὲν τοῦ θερμοῦ μόνου τὴν αὔξησιν ἄμετρον ἢ τοῦ ψυχροῦ λαβόντος, ἤ τινος τῶν τῆς ἑτέρας ἀντιθέσεως τῆς κατὰ τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ κατὰ συζυγίαν τινὰ αὐξηθέντων αὐτῶν, ὡς εἶναι θερμὸν ἅμα καὶ ξηρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἢ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ νόσημα.

Κεφ. β'. Τίνες οὖν ἑκάστου τῶν εἰρημένων νοσημάτων αἰτίαι τῆς γενέσεως, ἤδη σκοπώμεθα, ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ κατὰ θερμασίαν ἄμετρον δυσκράτου νοσήματος ποιησάμενοι.

coire alterarique arbitrantur, omnem ſimilaris ſimplicisque ad ſenſum corporis morbum vel intemperiem quandam eſſe, vel continuitatis ipſius partium diviſionem; ex eorum vero placitis, qui partes non in unum coaleſcere, ſed vacuum quoddam in omni corporis concretione intextum putant, incommoderationem et ſenſilis unitatis ſolutionem: nunc meatuum incommoderationem et ſenſilis unitatis ſolutionem: nunc exordiamur perpendere cauſas ſingulorum morborum prioris ſententiae, quam ſane veram exiſtere credidimus. Erant autem, arbitror, quatuor morbi ſimplices et quatuor compoſiti; interdum calido ſolo vel frigido incrementi ametriam conſequuto; aut aliorum alterius oppoſitionis aliquo et humido et ſicco; accidit quoque nonnunquam ex quadam ipſorum *immoderatius* auctorum conjugatione calidum ſimul et ſiccum, aut frigidum et ſiccum, aut calidum et humidum, aut frigidum et humidum morbum eſſe.

Cap. II. Itaque quaenam ſint procreationis cujusque praedictorum morborum cauſae, jam ſpeculemur, exordio ducto ab intemperie caloris incommoderati morbo.

φαίνεται δὴ (207) κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων σωμάτων, ὁπόσα θερμότερα γίγνεται σφῶν αὐτῶν, ἢ ἐκ κινήσεώς τινος αὐξανομένου τοῦ θερμοῦ, ἢ ἐκ σηπεδόνος, ἢ ἐξ ὁμιλίας ἑτέρου θερμοτέρου σώματος, ἢ ἐκ στεγνώσεως, ἢ ἐξ ἐπιτηδείου τροφῆς. ἐκ μὲν κινήσεως ἐπί τε τῶν γυμναζομένων ὁπωσοῦν καὶ τῶν παρατριβομένων ἀλλήλοις λίθων, ἢ ξύλων, καὶ τῆς ῥιπιζομένης φλογός. ἐκ σήψεως δὲ τῶν τε ἄλλων ἁπάντων καὶ μάλιστα σπερμάτων, ἢ κόπρου· ἐγὼ γοῦν οἶδα καὶ ἀναφθέντα ποτὲ περιστερῶν ἀποπατήματα διασαπέντα. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἐκ τῆς τῶν θερμοτέρων ὁμιλίας θερμαίνεται τὰ πλησιάζοντα, [17] πρόδηλον παντὶ βαλανείων ἀναμνησθέντι καὶ ἡλίου θερινοῦ καὶ φλογὸς ἁπάσης. οὕτω δὲ καὶ εἰ πῦρ ἀνάψαις χειμῶνος ἐν οἴκῳ μεγάλῳ, στεγνώσας μὲν αὐτοῦ τὰς διαπνοὰς, ἀθροίσαις ἂν ἔνδον τὸ θερμὸν, ἐάσας δὲ ἀνεῶχθαι πανταχόθεν, οὐδὲν ἕξεις πλέον. ἀτὰρ οὖν καὶ τὰ βαλανεῖα καὶ αἱ κάμινοι τὸν αὐτὸν τοῦτον τρόπον ἀθροίζουσι τὸ θερμὸν ἑαυτῶν ἔνδον. ᾧ δῆλον ὡς καὶ στέγνωσις ποτὲ θερμασίας πλείονος αἰτία. δῆλον δὲ καὶ τὸ

Apparet autem et in aliis omnibus corporibus quae se ipsis calidiora fiunt, aut ex motu quodam aucto calore, aut ex putredine, aut ex alterius calidioris corporis vicinia, aut ex constipatione, aut ex idoneo alimento. Ex motu quidem tum in iis, quae quomodocunque exercitantur, tum in lapidibus aut lignis quum mutuo attritu colliduntur, et flamma quum ventilatur. Ex putredine vero et aliorum corporum praesertimque seminum vel stercorum, ego siquidem nonnunquam vidi columbarum fimum putrentem accensum. Caeterum quod quoque ex calidiorum corporum vicinia proxima concalescant, cuique patet, qui et balneas et solem aestivum et quancunque flammam in memoriam revocaverit. Ita quoque si hyeme in ampla domo ignem accenderis, atque ipsius spiramenta obturaveris, calorem intus accumulaveris; si vero aperta undecunque patere deserueris, nihil amplius habueris. Quamobrem et balneae et fornaces hac ipsa ratione suum intus calorem accumulant;

ἀπὸ τῆς ὕλης, ὡς κάλαμοι μὲν οἱ ξηροὶ ῥᾳδίως ἐξαίρουσιν ἐπὶ μέγιστον τὴν φλόγα, ξύλα δέ γε χλωρὰ, καὶ μάλιστα ἢν πλείω σωρεύσῃς ἐπ᾽ αὐτὴν, ἄχρι μὲν πολλοῦ βαρύνει τε καὶ οἷον καταπνίγει τὴν φλόγα, τελευτῶντα δὲ αὐξάνει. πῶς οὖν ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι τούτων ἕκαστον ἀποτελεῖται; γυμνασθεὶς μέν τις ἀμετρότερον ἐκοπώθη. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ θερμασίαν ἔχειν ἄμετρον ἐν τοῖς ἄρθροις τε καὶ τοῖς μυσὶ πλείονα τοῦ κατὰ φύσιν. ταῦτα γὰρ ἦν καὶ τὰ πρώτως κινούμενα. καὶ εἰ μὲν ἐνταῦθα καταμείνειεν ἡ θέρμη καὶ φθάσειεν λυθῆναι, πρὶν ἐπινείμασθαι σύμπαν τοῦ ζώου τὸ σῶμα, κόπος ἂν οὕτω γε μόνον εἴη τὸ γεγονός· εἰ δὲ εἰς ἅπαν ἐκταθείη τὸ σῶμα, πυρετὸς ὀνομάζεται τὸ νόσημα, τοῦ παντὸς ζώου θερμότης τις ἄμετρος οὖσα. οὕτω δὲ καὶ ὁ θυμὸς, ζέσις τις ὢν τοῦ περὶ τὴν καρδίαν θερμοῦ, διὰ κίνησιν ἄμετρον ὅλον ἐπινειμάμενος ἐνίοτε τὸ σῶμα πυρετὸν ἀνῆψε. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα σήπεται κατὰ τοῦ ζώου σῶμα, τινὰ μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν, ἐν οἷς σήπεται, θερμασίαν ἄμετρον

unde conſtat quomodo et conſtipatio nonnunquam caloris uberioris cauſa ſit. Id quoque patet e materia, quod ſtipulae quidem aridae facile in altum flammam tollant, ligna autem viridia, et praeſertim ſi plura ſuper ipſam congeſſeris, diu quidem flammam gravant peneque ſuffocant, ſed demum adaugent. Quo pacto igitur in animalis corpore ea ſingula perficiuntur? Quum quis immoderatius exercitatus in laſſitudinem inciderit. Id autem eſt immoderatum calorem ſubire tum in articulis tum muſculis naturali *temperie* vehementiorem. Hae namque ſunt partes quae primo movent. Quod ſi hic immoretur calor, isque ſolvatur, priusquam univerſum animantis corpus invaſerit, affectus ita procreatus laſſitudo duntaxat fuerit. Si vero in univerſum extenſus ſit corpus, febris morbus nominatur; quae univerſi animalis calor quidam immoderatus eſt. Sic et ira quae fervor quidam eſt caloris cor obſidentis ob motum immoderatum, qui per totum corpus nonnunquam diffuſus febrem accendit. Jam et quae putreſcunt in animantis corpore, alia calorem quendam immoderatum his in partibus, in quibus

Ed. Chart. VII. [17.] Ed. Baf. III. (206.)

ἐργάζεται, καθάπερ ἐρυσιπέλατά τε καὶ ἕρπητες καὶ ἄνθρακες καὶ φλεγμοναὶ καὶ φύγεθλα, τὰ δ' ὅλον τὸ σῶμα συνεκθερμήναντα πυρετὸν ἤγειρε. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ τρίτον αἴτιον ἀμέτρου θερμότητος ἔκ τε τούτων ἤδη πρόδηλον, ὅπως ἐπιγίγνεται τοῖς ζώοις, κἀκ τῶν καλουμένων ἐγκαύσεων. ἐπί τε γὰρ τοῖς βουβῶσι καὶ ταῖς φλεγμοναῖς καὶ τοῖς ἐρυσιπέλασι καὶ πᾶσι τοῖς οὕτω θερμοῖς νοσήμασιν ἀεὶ τὸ ψαῦόν τε καὶ συνεχὲς μόριον αὐτὸ μὲν πρῶτον ἀπολαύει τῆς θερμασίας, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ πλησιάζοντι μεταδίδωσι, κἀκεῖνο αὖθις τῷ μεθ' ἑαυτὸ, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀφικομένης τῆς δυσκρασίας ὅλον ἐν τάχει τὸ σῶμα μεταλαμβάνει τοῦ τῆς ἀρχῆς παθήματος. αἱ δ' ἐν τοῖς ἡλιουμένοις χωρίοις διατριβαὶ πολυχρόνιοι τῶν μὲν γυμνῶν ὅλον ἐκθερμαίνουσιν ἀμέτρως ἐνίοτε τὸ δέρμα, τῶν δ' ἠμφιεσμένων μόνην τὴν κεφαλήν. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ἔγκαυσις. εἰ δ' ἅπαν ἐπινεμηθείη τὸ σῶμα, πυρετὸς ἂν οὕτω γένοιτο. τὸ δὲ τέταρτον γένος τῆς αἰτίας τῆς αναπτούσης ἀμέτρως τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἐπί τε ταῖς ψύξεσι καὶ στύψεσιν

putrent, efficiunt, quemadmodum eryfipelata, herpetes, carbunculi, inflammationes et phygethla, alia autem ubi fimul univerfum corpus calefecerint, febrem excitant. Quamobrem tertia caloris immoderati caufa jam ex his innotefcit, quonam modo animalibus oboriatur, et ex iis quae exuftiones appellantur. Nam in bubonibus et inflammationibus et eryfipelatis atque omnibus adeo calidis morbis femper contingens pars atque continua ipfa quidem primum calorem excipit, deinceps vero et vicinae parti impertitur, et haec rurfus fibi proximae, atque ita ad infiti caloris principium ubi pervenerit intemperies, totum celeriter corpus principii percipit affectum. Diuturnae quoque morae in apricis locis nudorum quidem totam aliquando cutem immoderate calefaciunt; indutorum vero veftibus folum caput, atque haec exuftio appellatur; fed fi per totum corpus diffundatur, ita febris accendetur. Quartum vero caufae genus infitum calorem immoderate fuccendentis in aftrictionibus et frigoribus fieri confpicitur.

Ed. Chart. VII. [17. 18.] Ed. Baf. III. (206.)

ὁρᾶται γιγνόμενον. ῥιγώσας γάρ τις ἀμέτρως καὶ νηξάμενος ἐν ὕδατι στυπτηριώδει, ἤ τινος τοιαύτης ἑτέρας μετέχοντι δυνάμεως, ἐστέγνωσέ τε καὶ ἐπύκνωσε τὸ δέρμα καὶ τὰς διαπνοὰς ἔνδον καθεῖρξεν. αἱ δ' εἰ τύχοιεν οὖσαι καπνώδεις ἀθροισθεῖσαι, πυρετὸν ἐγέννησαν. τὸ δὲ δὴ πέμπτον εἶδος τῆς ἀναπτομένης ἀμέτρως θερμότητος ἐδεσμάτων εἰσὶ ποιότητες δριμεῖαι καὶ θερμαὶ, σκορόδων τε καὶ πράσων καὶ κρομμύων καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ τούτων χρῆσις ἀμετροτέρα γιγνομένη πυρετὸν ἤγειρεν ἐνίοτε. καὶ μὲν δὴ καὶ πομάτων θερμῶν, οἷον οἴνου τε παλαιοῦ καὶ δριμέος προσενεχθέντος πλείονος ἀσθενεῖ σώματι καὶ φαρμάκων δριμέων ἀλεξητηρίων τε καὶ δηλητηρίων, ἐπύρεξαν [18] ἄνθρωποι. τί οὖν δή, φασιν, οὐ διὰ παντὸς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων αἰτίων ἀνάπτεται πυρετός; ὅτι καὶ τὸ ποσὸν τῆς δρώσης αἰτίας ἄνισόν ἐστι, καὶ ἡ συστᾶσα διάθεσις ἀπ' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι παμπόλλην ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχει τὴν διαφορὰν, αὐτό τε τὸ σύμπαν τοῦ ζώου σῶμα πάμπολυ διενήνοχεν ἕτερον ἑτέρου πρὸς τὸ ῥαδίως ἢ μόγις ἐξίστασθαι

Nam fi quis immoderatius riguerit, aut in aqua aluminofa, aut cujusdam hujusmodi alterius facultatis participe nataverit, huic conftipabitur denfabiturque cutis, et fpiramenta intus coercebuntur, haec autem, fi fors tulerit, fuliginofa acervata, febrem procreabunt. Quinta vero fpecies accenfi fupra modum caloris funt efculentorum acres et calidae qualitates, alliorum, porrorum, caeparum et id genus caeterorum omnium. Etenim et horum ufus immoderatior febrem aliquando concitavit. Enimvero homines calidis potionibus veluti vini veteris et acris imbecillo corpori liberalius propinati, et medicamentis acribus, amuletis et venenis in febres inciderunt. Cur igitur, inquiunt, non femper ob quancunque dictarum caufarum febris fuccenditur? Tum quod caufae efficientis impar fit quantitas; tum quod affectus, quem ipfa intulit corpori, magnam in majoris minorisque ratione fufcipiat differentiam; praeterea animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt, ut facile, aut aegre ab eo, qui fecundum naturam eft, affectu

του κατὰ φύσιν. ὡς οὖν οὐκ ἀπορεῖς διὰ τί πᾶσα κίνησις οὐκ ἐργάζεται κόπον, ἀλλ' ἐναργές ἐστί σοι τό γε τοσοῦτον, ὡς εἰ μὴ πλείων εἴη καὶ ἰσχυροτέρα τῆς τῶν ἄρθρων τε καὶ μυῶν φύσεως, οὐκ ἄν ποτε κοπώσειεν αὐτὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν ἐχρῆν σε τρόπον ἐννοεῖν, ὡς οὐδ' ἡ κοπώδης αὕτη διάθεσις, εἰ μὴ μέγεθός τε καὶ χρόνον ἀξιόλογον σχοίη, οὐκ ἂν τὸ πᾶν ἑαυτῇ σῶμα συγκακῶσαι δυνήσεται. ἢ κίνησις μὲν ὀλίγη κόπον οὐχ οἵα τέ ἐστιν ἐργάζεσθαι, μικρὸς δὲ κόπος ἀνάψει πάντως πυρετόν; ἢ κίνησις μὲν ἐν τῷ πρός τι τὸ δρᾷν ἕξει, κόπος δ' οὐχ ἕξει; καὶ μὲν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀθλητῶν σώματα πολυχρονίων τε ἅμα καὶ σφοδροτάτων ἀνέχεται κινήσεων ἄνευ τοῦ κοπωθῆναι, τὰ δ' ἡμῶν τῶν ἰδιωτῶν, εἰ πλείω βραχὺ παρὰ τὰ καθεστῶτα πονήσαιμεν, εὐθὺς ἀγανακτεῖ, πάντες ἤδη τοῦτό γε καὶ οἱ σκαιότατοι γινώσκουσιν. οὔκουν θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ κοπωθείς τις οὐδ' ὅλως ἐπύρεξεν. ἢ γὰρ μικρὸς ὁ κόπος, ἢ ὀλιγοχρόνιος, ἢ τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος ἥττων ἐγένετο, ἢ τὸ μὲν γυμνάσιον, εἰ βραχυχρόνιον

decedant. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus lassitudinem efficiat, sed plane tibi dilucidum est, nisi iis tum articulorum tum musculorum natura major ac potentior fuerit, nunquam ipsos in lassitudinem procidere, eadem ratione tibi animadvertendum est, affectum, qui inducit lassitudinem, nisi effatu dignam tum magnitudinem tum moram habuerit, universum corpus vitiare non posse. An exiguus motus lassitudinem moliri non potest, exigua vero lassitudo omnino febrem accendet? aut motus efficiendi facultatem in relatione ad aliquid habebit, lassitudo non habebit? Quod quidem athletarum corpora diuturnos simulque vehementissimos motus citra lassitudinem ferant, nos vero privatos, si paulo vehementius praeter consuetudinem laboraverimus, quamprimum conqueri, omnes id etiam maxime imperiti ac rudes agnoscunt. Proinde nihil mirum, si quis lassitudine correptus haudquaquam febricitaverit. Aut enim levis fuit labor, aut angustioris temporis, aut corporis viribus inferior; aut si exercitatio

Ed. Chart. VII. [18.] Ed. Baf. III. (206.)

εἴη καὶ μὴ σφοδρὸν καὶ τῆς τοῦ γυμναζομένου φύσεως ἀσθενέστερον, οὐκ ἄν ποτε κόπον ἐργάσεται, κόπος δ' ἀνάψει πυρετὸν, κἂν βραχὺς, κἂν ὀλιγοχρόνιος ᾖ, κἂν τῆς τοῦ πάσχοντος σώματος ἰσχύος ἀσθενέστερος. ἀλλὰ τοῦτό γε κἀπὶ τοῦ πάντων δραστικωτάτου πυρὸς ἰδεῖν ἔστιν, ὡς οὔτε τοὺς κατεψυγμένους ἐκθερμαίνει χωρὶς χρόνου καὶ ῥώμης· ἥκοντες γὰρ ἐκ κρύους ἐνίοτε διὰ μεγίστης φλογὸς τὰς χεῖρας διαφέρομεν ἀλύπως· οὔτε μὴν πᾶσαν ὕλην ἑτοίμως ἐξάπτει. κάλαμοι μὲν γὰρ οἱ ξηροὶ κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ὁμιλίαν ἀνάπτονται, ξύλα δ' ὑγρὰ καὶ χλωρὰ χρόνου τε δεῖται μακροῦ καὶ φλογὸς ἰσχυρᾶς, ἵν' ἐξαφθῇ. πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ πυρὸς οὐδὲν τούτων θαυμάζων ἐπὶ τοῦ κόπου θαυμάζεις, εἰ καὶ μεγέθους δεῖται καὶ χρόνου καὶ τοῦ σώματος ἐπιτηδείως ἔχοντος ἐξάπτεσθαι; ἄμεινον δ' ἦν σε μὴ τοῦτο θαυμάζειν, ἀλλ' ἐπισκέψασθαι ποῖον ζώου σῶμα ῥᾳδίως ἐκθερμαίνεσθαι πέφυκε καὶ ποῖον δυσχερῶς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐφεξῆς ἀκούσῃ. ἐν δέ γε τῷ παρόντι μηδὲν εἶναί σοι φαινέσθω θαυμαστὸν, εἰ καὶ χρόνου δεῖται καὶ μεγέθους τὸ

brevis fuerit et remiſſa atque imbecillior quam pro exercitati natura, non utique laſſitudinem efficiet. *Laſſitudo vero febrem accendet, etiamſi brevis et exigui temporis et affecti corporis robore levior ſit.* Id vero etiam in igne omnium efficaciſſimo videre eſt, quod refrigeratos citra tempus et robur non caleſaciat: redeuntes enim e frigore nonnunquam per maximam flammam manus citra moleſtiam ducimus: neque quancunque materiam illico accendit. Nam aridae ſtipulae primo ſtatim occurſu accenduntur, ligna autem humida viridiaque ut accendantur, longo tempore vehementique flamma indigent. Quomodo igitur nihil horum in igne admiratus, in laſſitudine admiraris, etſi magnitudine indiget et tempore et corpore quod facile queat accendi? Verum ſatius fuerit te non id mirari, ſed intueri quod animalis corpus natura facile quodque difficile caleſieri poſſit. Sed id poſtea audieris; in praeſentia autem nihil mirabile tibi videatur, ſi quod effecturum eſt quodli-

μέλλον ποιήσειν ὁπωσοῦν, καὶ προσέτι τοῦ πλησιάζοντος ἐπιτηδείου παθεῖν. οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ οἷόν τ' ἐστὶ χωρὶς τούτων καίειν, οὐδὲ τὸ ξίφος τέμνειν, οὐδ' ἄλλο τι τῶν δραστικωτάτων οὐδὲν οὔτ' εἰς ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ δρᾷν πέφυκεν οὔτ' ἄνευ χρόνου τινὸς ἀξιολόγου. τῆς μὲν οὖν λυχνιαίας φλογὸς οὐκ ἂν ἀθρόως οὐδὲ τοὔλαιον κατα(207)χέαις, μή τοί γε δὴ τὸ ὕδωρ, καὶ τῷ ξίφει τέμνειν οὐκ ἂν οὐδὲ τοὺς λίθους ἐπιχειρίσειας, μὴ ὅτι γε ἀδάμαντα, κόπον δὲ καὶ θάλψιν καὶ ψύξιν καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα πυρετὸν ἀξιώσεις ἀνάπτειν ἀεὶ, κᾂν μικρὸν, κᾂν ὀλιγοχρόνιον, κᾂν ἀνεπιτήδειον ἔχῃ τὸ σύμπαν σῶμα πρὸς τὸ θερμαίνεσθαι, ἢ οὔ; τὸ μὲν γὰρ ἤδη θερμὸν ἑτοιμότερον ὑπερθερμανθῆναι, καθάπερ οὖν τὸ ψυχρὸν [19] ὑπερψυχθῆναι, τὸ δ' ἐναντίως ἔχον ἀνεπιτήδειον. οὕτω μὲν οὖν ἀναίσθητός τε καὶ ἀμαθὴς ἡ τῶν τοιαῦτα ζητούντων ἀπορία· τοὺς δὲ μηδὲν ἀποφαινομένους ἑτοίμως τε καὶ προπετῶς ὑπὸ μηδενὸς τῶν εἰρημένων μηδέποτε γίγνεσθαι πυρετὸν, ἢ τῆς ἀναισθησίας

bet, id et tempus et magnitudinem poſtulet, praetereaque ut ſit ei proximum, quod ad patiendum eſt. Neque enim ignis, ſi haec deſint, accendere, neque gladius ſecare, neque aliud quicquam efficaciſſimum aliquid agere poteſt in id quod ipſo validius ſit, niſi ſuppetat tempus notatu dignum. Neque enim lucernae flammam confertim perſundes oleo, nedum aqua, et gladio lapides incidere nequaquam tentaveris, nedum adamantem, laborem autem, calorem, frigus et id genus caetera ſemper febrem accendere putabis, quamvis exigua fuerint, quamvis pauco immorentur tempore, quamvis etiam univerſum corpus ad calorem ſuſcipiendum ſit, aut minime ſit idoneum? Quod enim jam calidum eſt, id ut immoderatius incaleſcat, paratius eſt, quemadmodum et quod frigidum, quo plus ſatis refrigeretur. Quod vero e contrario ſe habet, ineptum eſt. Itaque ita ſtupida et rudis eſt talia ſcrutantium controverſia. Qui vero nihil dubitant, ſed prompte proterveque enunciant nihil praedictorum febrem excitare, eorum aut ſtupiditatis miſereri

ἐλεεῖσθαι προσῆκεν, ἢ τῆς φιλονεικίας μισεῖσθαι. λέλυται γοῦν καὶ τὰ τούτων σοφίσματα δι' ἑτέρου γράμματος ὑπὲρ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἰδίᾳ γεγραμμένου. καὶ νῦν οὐκ ἀντιλέγειν τοῖς ἡμαρτημένοις καιρὸς, ἀλλὰ τἀληθῆ διδάσκειν πρόκειται. πάλιν οὖν ἐπανελθόντες ἐχώμεθα τῶν προκειμένων. ἦν δὲ, οἶμαι, προκείμενον ἑκάστου τῶν ἁπλῶν νοσημάτων εἰπεῖν τὰς προηγουμένας αἰτίας ἄχρι καὶ τῶν προκαταρκτικῶν. οὐδὲν γὰρ χεῖρον τοῖς οὕτω διαστειλαμένοις τὰς προσηγορίας τοῦ σαφοῦς ἕνεκα ἀκολουθῆσαι. τὰς μὲν δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ζῶον εἴτ' οὖν διαθέσεις, εἴτε καὶ κινήσεις παρὰ φύσιν, αἰτίας ὀνομάζουσι προηγουμένας νοσημάτων, τὰ δ' ἔξωθεν προσπίπτοντα καὶ ἀλλοιοῦντα καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικὰ καλοῦσιν αἴτια.

Κεφ. γ'. Τοῦ μὲν δὴ θερμοῦ νοσήματος ἐν τῷ καθόλου τὰς αἰτίας εἴπομεν, ἐπὶ δὲ τὸ ψυχρὸν ἤδη μεταβῶμεν. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ τοῦδε πλείους τὸν ἀριθμὸν αἰτίαι, οἷον ὁμιλίαι τῶν ψυχόντων, καὶ τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων τό

oportet, aut contentionem odiffe. Ergo folutae funt eorum captiones altero volumine, quod de evidentibus caufis feorfum fcriptum eft. Neque nunc errores refellere tempus eft, fed vera docere propofitum. Rurfus igitur ad propofitum redeamus. Erat autem, arbitror, propofitum fingulorum fimplicium morborum antecedentes caufas adusque evidentes explicare. Non enim abfurdum eft eos, qui dilucidioris doctrinae gratia haec vocabula diftinxerint, imitari. Eas igitur quae in animali ipfo confiftunt, five affectus fint, five motiones praeter naturam, caufas nominant morborum antecedentes; quae vero extrinfecus accidunt, fi vehementer alterent immutentque corpus, eas evidentes et externas appellitant.

Cap. III. Caufas equidem calidi morbi in univerfum diximus; jam ad frigidum tranfeamus. Sunt autem et hujus plures numero caufae, veluti refrigerantium vicinia; efculentorum et poculentorum tum quantitas tum qualitas;

Ed. Chart. VII. [19.] Ed. Bas. III. (207.)

τι ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν, καὶ στέγνωσίς τε καὶ μάνωσις, κἄπὶ τούτοις ἀργία τε καὶ κίνησις ἄμετρος. αὗται γὰρ οὖν δὴ καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ σβεννύουσιν αἱ προφάσεις. ἄνθρακι μὲν γὰρ σμικρῷ χιόνα πολλὴν, ἢ κρύσταλλον ἐπιθεὶς, ἢ ὕδωρ ψυχρὸν ἐπιχέας, σβέσεις παραχρῆμα. κἂν εἰ τὸ περιέχον εἴη ἄκρως ψυχρὸν, οἷον μάλιστα περὶ τὸν Ἴστρον χειμῶνος, οὐ μόνον λύχνον ὑπαίθριον ὄψει σβεννύμενον εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο ὀλίγον πῦρ. οὕτω μὲν ὑπὸ τῆς τῶν ἄγαν ψυχρῶν ὁμιλίας νικᾶται τὸ πῦρ· ὑπὸ δὲ τῆς τῶν τρέφειν αὐτὸ φύσιν ἐχόντων ὑπερβολῆς, ἢ ἐνδείας, ἢ μὴ προσηκούσης ποιότητος ὡδί πως βλάπτεται. ξύλα μὲν ἀθρόα καὶ πολλὰ σωρεύσας ἐπὶ σμικρᾶς φλογὸς ἀποπνίξεις αὐτὴν ὑπερβολῇ ποσότητος ἀμέτρου, μὴ παρέχων δὲ ὅλως ἢ παντάπασιν ὀλίγα, μαραινομένην ὄψει δι᾽ ἔνδειαν, ἢ ὀλιγότητα τροφῆς. οὕτω δέ που καὶ τὴν λυχνιαίαν φλόγα θεώμεθα μειουμένην τε καὶ κινδυνεύουσαν σβεσθῆναι ταῖς ἀμετρίαις τῆς οἰκείας τροφῆς. εἴτε γὰρ μὴ παρέχῃς αὐτῇ τοὔλαιον δαψιλὲς, εἴτε ἀθρόως καταχέοις, πάμπολυ λυπήσεις ἑκατέρως· εἰ δὲ καὶ παρέχεις

constipatio et raritas; praeterea et otium et motus immodicus. Enimvero hae causae ipsum quoque ignem extinguunt. Nam si exiguae prunae copiosam nivem, aut glaciem admoveris, aut frigidam aquam infuderis, illico extingues. Ita si ambiens aër summe frigidus fuerit, qualis potissimum apud Istrum hyeme, non solum lucernam sub dio positam, sed omnem alium exiguum ignem videbis extingui. Sic ignis a rerum praefrigidarum vicinia superatur. Quibus autem ipsum alendi facultas data est, eorum exuperantia, aut penuria, aut aliena qualitate utique jacturam subit. Si namque ligna confertim et multa supra exiguam flammam congesseris, ipsam immoderatae quantitatis exuperantia suffocabis; at si nulla prorsus aut pauca admodum suppeditaveris, ob alimenti penuriam, aut paucitatem marcescere conspicies. Sic lucernae flammam et comminui et in extinctionis periculo versari cernimus proprii nutrimenti incommoderatione. Sive enim oleum minime copiosum adhibeas, sive affatim plurimum infundas, utroque modo laedes. At

Ed. Chart. VII. [19. 20.] Ed. Baf. III. (207.)

μὲν ἄφθονον αὐτῇ τὴν ὕλην, ἀλλ' ἤτοι μηδ' ὅλως καίεσθαι πεφυκυῖαν, ἢ σὺν πολλῷ καμάτῳ, καὶ ταύτην εὐθέως ἐλάττονα ποιήσεις τὴν φλόγα, καθάπερ εἰ καὶ τοὔλαιον ἀναμίξας ὕδατι καταχέεις τοῦ πυρός. καὶ μὲν δὴ καὶ στεγνώσας τὸ περιέχον τὴν φλόγα καὶ μανώσας ἀμέτρως, ὄψει καὶ οὕτως ἐλάττονά τε γιγνομένην ἐν τάχει καὶ κινδυνεύουσαν σβεσθῆναι. στεγνοῦται μὲν οὖν εἰ σικύαν ἰατρικὴν, ἢ πνιγέαν περιθείης, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον· οὕτω δὲ καὶ τῶν καμίνων εἰ τὰς ὀπὰς ἐμφράξαις. εἰ δὲ ἐν ἡλίῳ πολλῷ καὶ θερινῷ καὶ προσηλίῳ χωρίῳ καταθείης, ἢ μείζονα παραθείης ἑτέραν φλόγα, θεάσῃ καὶ τότε τὴν ἐλάττω [20] μαραινομένην ἐκ τοῦ μανοῦσθαί τε καὶ διαφορεῖσθαι σφοδρῶς ὑπὸ τῆς ἔξωθεν φλογὸς ἰσχυροτέρας ὑπαρχούσης. ὅτι δὲ καὶ ῥιπίζων αὐτὴν, ὅπερ ἐστὶ κινῶν, αὐξήσεις μὲν, εἰ μεμετρημένως αὐτὸ ποιήσεις, ἀμέτρως δὲ ῥιπίσας διαλύσεις τε καὶ σκεδάσεις, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον. οὕτω γοῦν καὶ οἱ ἄνεμοι κατὰ τὸ μέγεθος ἀεὶ τῆς φλογὸς ἐθέλουσιν ὑπάρχειν, εἴ τι μέλλοιεν ὀνήσειν αὐτήν· οἱ

fi uberem ipfi materiam adhibueris, fed vel quae fua natura accendi prorfus non poffit, vel magno cum labore, ipfam etiam flammam minorem actutum efficies; quemadmodum fi oleum aquae commixtum in ignem effundas. Quin etiam fi aërem, qui flammam ambit, coercueris, ac immoderate rarefeceris, flammam eadem ratione quamprimum minorem fieri ac extinctionem periclitari confpicies. Coercetur quidem, fi medicam cucurbitulam, aut vaporarium, aut quid ejusmodi aliud obduxeris; ita quoque fi fornacum foramina obturaveris. Quod fi in aprico loco, fole fub ardenti et aeftivo flammam pofueris, aut alteri majori appofueris, tunc quoque imbecilliorem flammam tabefcere intueberis, quod haec ab exteriore flamma potentiore extenuetur vehementerque difcutiatur. Neque vero id abditum, quum flammam ventilaveris, hoc eft commoveris, te ipfam aucturum quidem, fi commoderate id effeceris; fi vero incommoderate ventilaveris, diffoluturum ac diffipaturum. Itaque hac ratione ventos magnitudini flammae femper refpondere oportet, fi quod emolumentum ipfi allaturi fint; majores

Ed. Chart. VII. [20.] Ed. Baf. III. (207.)

δὲ μείζους ἢ κατ᾽ ἐκείνην σκεδαννύουσιν, οὐ ῥιπίζουσιν. κἀν τῷδε δῆλον ὡς δεῖται μὲν τῆς ἐπικτήτου κινήσεως ἡ φλὸξ πρὸς αὔξησιν, οὐ μὴν ἀμέτρου γε ταύτης. ἀῤῥωστεῖ μὲν γὰρ οὐδ᾽ ὅλως ῥιπιζομένη, σκεδάννυται δὲ καὶ διαφορεῖται πρὸς τῆς ἔξωθεν κινήσεως ἐπιπιπτούσης. κατὰ μὲν δὴ τὸ πρῶτον εἶδος τῆς αἰτίας ὑπὸ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος ἔξωθεν ψυχροῦ, τοῦ μὲν κατὰ τὴν θίξιν μόνον, τοῦ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν ἔσται τι νόσημα ψυχρόν. οὕτως ἐν ὕδατι ψυχρῷ νηξάμενός τις ἐβλάβη, καὶ κακῶς λουσάμενος, καὶ διὰ κρύους ὁδοιπορήσας. ἐνίους δὲ καὶ ἀποθανόντας οἶδα πρὶν οἴκαδε παραγενέσθαι. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἢ ἀπόπληκτος, ἢ ἐπίληπτος, ἢ κίνησιν ἢ αἴσθησιν βεβλαμμένος, ἤ πως ἄλλως κατεψυγμένος ἐξ οἰνοφλυγίας τις ἐγένετο. καί τοί γε αὔξει τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ὁ σύμμετρος οἶνος, ὡς ἂν οἰκειοτάτη τροφή. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν χρηστοτάτων τε καὶ τροφιμωτάτων τῷ ζώῳ σιτίων ἄμετρος προσφορὰ νοσημάτων ψυχρῶν αἰτία γίγνεται. ὅσα δὲ ψυχρότερα φύσει τῶν ἐσθιομέ-

antem quam illa postulet, dispergunt, non ventilant. Hinc patet flammam ad sui incrementum motu egere adventitio, non tamen immoderato. Nam quae prorsus non ventilatur, languescit; quae vero ab externo motu immoderatius irruente *agitatur,* dissipatur ac discutitur. Secundum igitur primam causae speciem a quocunque frigido extrinsecus irruente, partim contactu tantum, partim potentia frigidus morbus oborietur. Ita quidam in frigida natantes aqua, tum male loti, tum per gelida loca obambulantes laesionem subierunt. Nonnullos etiam vidi, priusquam domum redirent, peremptos fuisse. Ob secundam vero causam nonnulli apoplecti, aut epileptici facti, aut in motu sensuve laesi, aut alio quodam pacto refrigerati sunt ob ebrietatem; quanquam vinum moderatum, ut quod maxime familiare sit alimentum, nativum calorem adaugeat. Eodem quoque modo et optimorum et eorum, qui copiosum animanti nutrimentum praebent, ciborum immoderatus usus morborum frigidorum causa est. Praeterea quaecunque eduntur ac bi-

Ed. Chart. VII. [20.] Ed. Bas. III. (207.)

νων ἢ πινομένων, καὶ ταῦτα ψυχρῶν νοσημάτων αἴτια. τῶν τοιούτων δέ ἐστι καὶ μήκων καὶ μανδραγόρα καὶ ὑοσκύαμος καὶ κώνειον, ἃ δὴ καὶ κτείνει τῷ σφοδρῷ τῆς ψύξεως. ἡ δέ γε στέγνωσις ἡ ἐσχάτη, τρίτον γὰρ δὴ τοῦτο νοσημάτων ψυχρῶν αἴτιον ἐτιθέμεθα, κάρους τε καὶ κώματα καὶ ἀποπληξίας ἐργάζεται· καὶ τοῦτο ἔστι τὸ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενον, ὡς τῷ ἐξαίφνης ἄφωνον γενέσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιες τὸ σῶμα λυπέουσιν. ὀνομάζει μὲν γὰρ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τὰ δύο γένη τῶν ἐναίμων ἀγγείων φλέβας, οὐχ ὥσπερ οἱ νεώτεροι τὸ ἕτερον μόνον τὸ μὴ σφύζον. ἐπειδὰν δὲ ἀποληφθῶσιν αἱ κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηρίαι, τοῦτ' ἔστιν οὕτω πληρωθῶσιν αἵματος, ὡς μηδεμίαν ἔτι κενὴν ἀπολείπεσθαι χώραν ἐν αὐταῖς, εἰς ἣν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα ἐπισπᾷν δυνήσονται, καταπνίγεται μὲν ἐν τῷδε καὶ ἔμφυτον θερμὸν, ἀκίνητοι δὲ καὶ ἀναίσθητοι διὰ ταχέων οἱ οὕτω παθόντες ὅλῳ τῷ σώματι γίγνονται. δέδεικται γὰρ οὖν καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐν μὲν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν, ὡς ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι σύμμετρον ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τοῦ ζώου

buntur natura frigidiora, ea quoque morborum frigidorum causae sunt. Cujusmodi sunt papaver, mandragora, hyoscyamus, cicuta, quae sane vehementi frigore etiam enecant. Extrema denique constipatio (hanc enim tertiam morborum frigidorum causam statuimus) et sopores, et veternos, et apoplexias efficit. Atque id est quod ab Hippocrate enunciatur; quod quis de repente obmutuerit, *venarum interceptiones corpori vim inferunt.* Nam *is* cum caeteris antiquis duo, quibus continetur sanguis, vasorum genera venas nominat, non quemadmodum juniores, alterum duntaxat quod non pulsat. Quum autem interceptae fuerint animalis arteriae, hoc est ita oppletae sanguine, ut nullus amplius in ipsis vacuus relinquatur locus, in quem dum per diastolen attolluntur, aërem externum attrahere possint, tunc suffocatur atque extinguitur calor innatus; et qui ita affecti sunt, cito sensum motumque totius corporis amittunt. Demonstratum etenim a nobis est in libro de

τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν αἱ ἀρτηρίαι σφύζουσιν· ἐν δὲ τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς, ὅτι καὶ ἥδε τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα φυλάττει σύμμετρον. ὥσπερ οὖν εἰ τὰς ἐκτὸς ταύτας φλόγας ἀποστερήσαις τῆς πρὸς τὸ περιέχον κοινωνίας, ἢ πνιγέαν περιθεὶς αὐταῖς, ἢ σικύαν, ἤ τι τοιοῦτο ἄλλο, διαφθερεῖς παραχρῆμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ τὴν ἐν τοῖς ζώοις θερμότητα καθείρξαις τε καὶ κατακλείσαις, ὡς μηδαμῇ κοινωνεῖν τῷ πέριξ ἀέρι, διαφθερεῖς ἐν τάχει. ἡ μὲν οὖν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασία διὰ τοῦ τῆς φάρυγγος πόρου κοινωνεῖ τῷ περιέχοντι, καὶ εἰ τοῦτον στεγνώσαις, καταπνίξεις τε αὐτὴν αὐτίκα καὶ διαφθερεῖς τὸ ζῶον. ἡ δ' ἐν ταῖς καθ' ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἀρτηρίαις θερ(208)μασία διά τε τῆς καρδίας [21] αὐτῆς, καθ' ὃ κοινωνεῖ τῇ φάρυγγι, καὶ διὰ παντὸς τοῦ δέρματος ἐς τὸ περιέχον ἀναπνεῖ, ῥιπιζομένη μὲν ἐν ταῖς διαστολαῖς, ἀποχέουσα δὲ τὸ αἰθαλῶδες ἐν ταῖς συστολαῖς, ὑφ' ὧν ἀμφοτέρων ἡ κατὰ φύσιν αὐτῆς συμμετρία διασώζεται. καὶ δὴ καὶ στεγνωθεισῶν τῶν

pulfuum ufu, ob eum finem arterias pulfare, ut calor fecundum naturam in omnibus animalis partibus commoderatus fervetur. In libro autem de refpirationis ufu ipfum quoque commoderatum cordis calorem tueri. Quemadmodum igitur, fi externas flammas ab ambientis aëris confortio defraudes obductione furnuli, vel cucurbitulae, vel cujusdam alterius rei fimilis, ftatim extinxeris, eodem modo fi etiam animalibus calorem cohibueris, atque ita intercluferis, ut nullam cum aëre circumfufo habeat communicationem, ftatim ipfum perimes. Calor igitur cordis per faucium meatum aëri ambienti communicat; quod fi hunc interceperis, quamprimum praefocabis ipfum atque animal enecabis. At calor, qui per totam corporis molem in arteriis continetur, tum per cor ipfum, quatenus faucibus communicat, tum per univerfam cutem, in ambientem *nos aërem* refpirat; ventilatur quidem in diaftolis, in fyftolis vero quod fuliginofum eft refundit; quibus utrisque naturalis fui ipfius fymmetria confervatur. Enimvero conftipa-

ἀρτηριῶν ἤτοι, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφαμεν, ὑπὸ πλήθους αἵματος, ἢ τινῶν ἐμφραγμάτων ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν γενομένων, ὥς μηδαμῆ διαπνεῖσθαι, σβεσθῆναι μὲν ἀνάγκη τὸ θερμὸν, νεκρωθῆναι δὲ τὸ διατεθὲν οὕτω σῶμα. μετρίας μέντοι τῆς στεγνώσεως γενομένης, οὐκ ἔτι ἐξ ἀνάγκης συστήσεται πάθημα τοιοῦτον περὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. ἀλλ᾽ εἰ μὲν οἷον αἰθαλῶδές τι καὶ καπνῶδες εἴη, τηνικαῦτα τὸ κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα περίττωμα γενόμενον ἕτερον ἔσται πάθημα τῆς ἐμφύτου θερμασίας· εἰ δ᾽ ἀτμίζον ᾖ μόνον ἡδὺ καὶ χρηστὸν, ἕτερον. ἑκάτερον δ᾽ αὐτῶν διττὸν, ὡδί πως διαφέρον. ὅταν γὰρ αἷμα χρηστὸν ἀκριβῶς ᾖ κατὰ τὸ σῶμα, μηδενὶ περιττώματι μοχθηρῷ τεθολωμένον, ἀτμὸς ἐξ αὐτοῦ θερμαινομένου χρηστὸς ἐγείρεται, μηδὲν ἐπιφερόμενος ἅμ᾽ ἑαυτῷ πυρῶδες ἢ δριμύ. τὸ μὲν δὴ τοιοῦτον σῶμα μετρίως στεγνωθὲν ἢ πληθωρικὸν ἐν τάχει γένοιτ᾽ ἂν, ἢ θερμότερον τοῦ κατὰ φύσιν· ἀταλαιπώρως μὲν διαιτωμένοις πληθωρικὸν, ἔνδον μενόντων ὧν ἐχρῆν πονουμένων ἐκκενοῦσθαι· διαπονοῦσι δὲ θερμότερον, ὡς ἂν ἐκ μὲν τῆς

tis arteriis, aut, ut paulo ante diximus, fanguinis plenitudine, aut a quibusdam obftructionibus in earum ofculis obortis, ut nequaquam tranfpirent, calorem extingui necesse eft, atque ita corpus affectum emori. Quod fi modica fuerit conftipatio, non etiamnum neceffario ejusmodi affectus calorem innatum obfidebit. At fi in animalis corpore veluti fuliginofa quaedam ac fumida excrementa tunc confiiterint, alius erit nativi caloris affectus; alius vero, fi folum vapor quidam fuavis atque optimus exhalarit. Atque horum utrumque bifariam hoc modo difcrepat. Quum enim fanguis plane optimus in corpore fuerit, nullo pravo excremento turbatus, vapor ex eo incalefcente optimus exurgit, qui nihil aut igneum, aut acre fecum invehat. Tale quidem corpus quum modice conftipatum eft, brevi aut plethoricum, aut praeter naturam calidius reddetur: plethoricum quidem in iis, qui laute citra laborem vivunt, quum intus ea permaneant, quae per exercitationem ex-

κινήσεως αὐξανομένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, μὴ διαπνεομένης δὲ τῷ πεπυκνῶσθαι τὸ σῶμα. κατὰ δὲ τὸ καπνῶδες ὑποτρέφον περίττωμα σῶμα στεγνωθὲν ἤτοι πυρετὸς ἐξαφθήσεται, κατακλεισθείσης ἔνδον τῆς λιγνυώδους ἀναθυμιάσεως, ἢ καταπνιγήσεται καὶ σβεσθήσεται τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἑκάτερον δ᾽ αὐτῶν ἀκολουθήσει τῷ τε πλήθει τοῦ περιττώματος καὶ τῷ ποσῷ τῆς στεγνώσεως. εἰ μὲν γὰρ τὸ καπνῶδες περίττωμα τὸ δεόμενον τῆς κενώσεως εἴη πάμπολυ καὶ ἡ στέγνωσις σφοδρὰ, κίνδυνος ἀποσβεσθῆναι καταπνιγεῖσαν ὑπὸ τοῦ περιττώματος τὴν ἔμφυτον θερμασίαν· εἰ δ᾽ ὀλίγον τε εἴη τὸ περίττωμα καὶ ἡ στέγνωσις βραχεῖα, πυρετὸς ἀναφθήσεται. δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰς φυσικὰς ἐπίστασθαι χρὴ καὶ τὰς ἐπικτήτους διαθέσεις τοῦ σώματος, ἐν αἷς ἤτοι λιγνυῶδες, ἢ καπνῶδες, ἢ ἀτμῶδές ἐστι τὸ διαπνεόμενον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου λεχθήσεται πραγματείᾳ· νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανίωμεν. ὥσπερ γὰρ ἡ στέγνωσις ψύξεως αἰτία πολλάκις γίγνεται καθ᾽ ὃν εἴρηται τρόπον, οὕτω καὶ ἡ μάνωσις, ὅταν

cerni oportebat; calidius vero in iis, qui laboribus exercitantur, utpote aucto ad motum nativo calore, qui ob corporis conſtipationem non tranſpirat. In conſtipato vero corpore quod fumoſum alit excrementum, aut febris accendetur, ob intercluſum interius fuliginoſum vaporem; aut praeſocabitur extingueturque nativus calor. Horum utrunque tum excrementorum multitudinem, tum conſtipationis magnitudinem conſequetur. Nam ſi fumoſum excrementum, quod evacuationem poſtulabat, plurimum extiterit atque conſtipatio vehemens, praefocatum ab excremento calorem inſitum extingui periculum eſt; ſi vero paucum fuerit excrementum et conſtipatio parva, ſebris accendetur. Patet itaque quod et naturales et adventitias corporis affectiones cognoſcere oportet, in quibus aut ſuliginoſum, aut fumoſum, aut vapidum eſt id quod tranſpirat. Sed haec in opere de medendi methodo explicabuntur. Nunc ad propoſitum redeamus. Quemadmodum enim conſtipatio refrigerationis plerumque cauſa eſt eo quo dictum eſt modo, ſic

ἐπιπλέον ἢ προσῆκε διαφορήσῃ τε καὶ σκεδάσῃ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ψυχρότερον ἀπεργάζεται τὸ σῶμα. γίγνεται δὲ ταῦτα καὶ καθ' ὅλον μὲν τὸ ζῶον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον μόριον ὡσαύτως, ἤτοι στεγνούμενον, ἢ μανούμενον. εἰ γάρ ἥν περ ὅλον ἔσχε τὸ σῶμα διάθεσιν ἐπὶ ταῖς ἐμφράξεσί τε καὶ πληρώσεσι τῶν ἀρτηριῶν, ταύτην σχοίη τὸ μόριον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μόνων πεπονθυιῶν ἀρτηριῶν, ἀνάγκη δήπου καὶ νοσῆσαι παραπλησίως αὐτῷ. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ προσπίπτοντα ἔξωθεν αὐτῷ φάρμακά τε καὶ ὕδατα φαρμακώδη καὶ ψυχρὰ καὶ αὐτὸ τὸ περιέχον ἤτοι στέγνωσιν, ἢ μάνωσιν ἄμετρον ἐναπεργάζεσθαι δυνήσεται τῷ μορίῳ. καί τινες βίαιοι δεσμοὶ ποτὲ μὲν αὐτῷ τῷ μέρει, ποτὲ δὲ τοῖς ὑπερκειμένοις περιτιθέμενοι νεκρώσουσί τε καὶ καταψύξουσιν αὐτὸ, τῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ζώου κοινωνίας στερήσαντες, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ ἡ σύμφυτος ἐπέῤῥει θερμασία καὶ ἡ κινοῦσα τὰς ἀρτηρίας δύναμις ἐχορηγεῖτο.

et laxatio quum plusquam deceat difcutit diffipatque nativum calorem, frigidius efficit corpus. Haec autem non tantum in univerfo animali, verum etiam in fingulis partibus fimiliter eveniunt, quum vel conftipantur vel laxantur. Si enim quam univerfum corpus habuit affectionem tum ab obftructionibus tum plenitudinibus arteriarum, hanc ipfam habeat pars ab iis folis quae in ipfa funt affectis arteriis, neceffe eft eam partem peraeque ac ipfum *totum corpus* aegrotare. Equidem quae extrinfecus occurrunt medicamenta, aut aquae medicabiles et frigidae, et ipfe circumfufus aër, vel conftipationem, vel laxationem immodicam in parte efficere poterunt. Praeterea violenta vincula quaedam interdum ipfi parti, interdum fuperjacentibus circumpofita ipfam interiment atque refrigerabunt, quod eam privent communicatione partis in animali principis, a qua ipfi et nativus affluebat calor et motrix arteriarum facultas fuppeditabatur.

Κεφ. δ'. [22] *Περὶ μὲν δὴ τῶν θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν νοσημάτων αὐτάρκως εἴρηται· περὶ δὲ τῶν ξηρῶν ἐφεξῆς λεγέσθω. εἰ δέ τις διαπονοίη μὲν πλείω καὶ διαπνοίη, τρέφοιτο δὲ ἐλάττω, καὶ ταῦτα ξηρότερα τὴν δύναμιν, ξηρότερος ὢν τὴν κρᾶσιν, εἰς ξηρὸν ῥαδίως ὑπαχθήσεται νόσημα, καὶ μάλιστα εἰ φροντίσειεν, ἢ ἀγρυπνήσειε πλείω. καὶ μὴν καὶ αἱ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεις αἱ ξηραὶ ξηραίνουσι δηλονότι καὶ αὐτὰ τὰ τῶν ζώων σώματα, καὶ νῆξις ἐν ὕδατι νιτρώδει τε καὶ θειώδει καὶ στυπτηριώδει καὶ ἀσφαλτώδει καὶ τινος ἑτέρου τοιαύτης ποιότητος μετέχοντι. καὶ μέν γε καὶ ὅσα τῶν φαρμάκων ξηρὰ τὴν δύναμίν ἐστιν, εἴτ᾽ ἔσωθεν, εἴτ᾽ ἔξωθεν προσφέροιτο, ξηραίνει καὶ ταῦτα. εἴρηται δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιπλέον ἐν τοῖς περὶ φαρμάκων.*

Κεφ. ε'. Αὗται μὲν καὶ αἱ τῶν ξηρῶν νοσημάτων αἰτίαι. τῶν δ᾽ ὑγρῶν αἱ ἐναντίαι σύμπασαι, ἐδεσμάτων μὲν ὑγροτέρων τὴν δύναμιν ἀφθονία, καὶ πλείω τὰ πώματα, καὶ σύμπασα ἡ ἁβροτέρα δίαιτα, καὶ ἡ θυμηδία, καὶ λουτρὰ

Cap. IV. De morbis itaque tum calidis tum frigidis satis dictum est; de siccis deinceps differatur. Si quis liberalius sese exerceat ac transpiret, et parcius nutriatur alimentis facultate exiccantibus, et siccioris sit temperamenti, in siccum morbum facile perducetur; ac praesertim si curis implicitus fuerit, aut immoderatius vigilaverit. Siccae quoque ambientis nos aëris constitutiones ipsa animalium corpora exiccant; natationes praeterea in aqua nitrosa, sulphurea, aluminosa, bituminea, aut cujusdam alterius ejusmodi qualitatis participe; denique quaecunque medicamenta facultate sicca sunt, ea quoque sive intro assumantur, sive foris admoveantur, exiccant. De his autem susius in libris de medicamentis *simplicibus* dictum est.

Cap. V. Hae quidem siccorum morborum causae sunt. Humidorum autem his contrariae *causae sunt* omnes; eduliorum facultate humidiorum copia; uberiores potus; mollis omnis victus; animi delectatio; crebra dulcium

Ed. Chart. VII. [22.] Ed. Bas. III. (208.)

γλυκέων ὑδάτων πολλὰ, καὶ μᾶλλον μετὰ τροφήν. οὕτω δὲ καὶ ἀργὸς ὁ σύμπας βίος, καὶ ἄπονος, ὄμβροι τε πολλοὶ, καὶ ἡ πᾶσα κατάστασις ὑγρὰ, καὶ φάρμακα ταὐτὸ τοῦτο δρᾷν δυνάμενα.

Κεφ. στ'. Πρόδηλον δ' ὅτι καὶ τὰ τῶν συνθέτων νοσημάτων αἴτια σύνθετα πάντως ἐστίν. εἰ γὰρ ἅμα θερμὴ καὶ ξηρὰ συνέλθοι ποτὲ αἰτία, θερμὸν καὶ ξηρὸν ἀνάγκη γενέσθαι τὸ νόσημα, καὶ εἰ θερμὴ καὶ ὑγρὰ, θερμὸν καὶ ὑγρόν· οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν λοιπῶν δυοῖν συζυγιῶν, ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς καὶ ξηρᾶς καὶ ψυχρᾶς. ὅπερ δ' ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ προσθεῖναί τε καὶ διορίσασθαι, τοῦτο ἤδη λεγέσθω, τὸ πολλάκις μὲν ὑπὸ πάντων τῶν αἰτίων ὁμοειδῶν ἀλλήλοις ὄντων ἀλλοιοῦσθαι τὸ σῶμα, πολλάκις δὲ ἐναντίων ταῖς δυνάμεσιν ὑπαρχόντων, ποτὲ μὲν τὰ πλείω κρατεῖν ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ πολυχρονιώτερα, ποτὲ δὲ τὰ ἰσχυρότερα, ποτὲ δὲ τὴν ἀπ' ἀμφοτέρων βλάβην ὁμοίως ἀναδέχεσθαι τὸ σῶμα. καί τι δόξειεν ἂν εἶναι τοῦτό γε ἀδύνατον ἅμα θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἀποτελεῖσθαι

aquarum balnea, praesertimque post cibum: sic et tota vita otiosa et laboris expers, imbres plurimi, omnis constitutio temporum humida, et quae medicamenta hanc ipsam humectandi facultatem habent.

Cap. VI. Constat autem morborum compositorum compositas quoque omnino esse causas. Si namque causa calida simul et sicca in unum aliquando calidum coierint, calidum atque siccum morbum procreari necesse est; si calida et humida, calidum et humidum: ita quoque in reliquis duabus conjugationibus, humida et frigida ac sicca et frigida. Quod autem hoc in sermone tum addere tum distinguere necessarium est, id jam explicetur; saepe quidem ab omnibus causis specie inter se similibus corpus alterari; saepe vero his facultate contrariis existentibus; interdum ex ipsis eas evincere quae numero plures; interdum quae tempore diuturniores, interdum quae robore potentiores, interdum denique ab utrisque corpus peraeque laesionem accipere. Etiamsi fieri non posse videatur, ut unum idemque corpus et calidius simul et frigidius naturali temperamento,

Ed. Chart. VII. [22. 23.] Ed. Baf. III. (208.)

τοῦ κατὰ φύσιν ἓν καὶ ταὐτὸν σῶμα, καὶ ὑγρότερον αὖ καὶ ξηρότερον, ἀλλὰ καὶ γίνεται τοῦτο. καὶ δεόντως ἀνώμαλος ὀνομάζεται δυσκρασία, καὶ ἡμῖν ἰδίᾳ περὶ αὐτῆς ἐν ἑτέρῳ γράμματι λέλεκται τὰ εἰκότα, καὶ οὐ χρὴ νῦν ἔτι μηκύνειν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰ λοιπὰ γένη τῶν νοσημάτων ἰτέον ἤδη τὰς αἰτίας αὐτῶν σκεψομένους. ἀναμνησθῆναι δὲ πάλιν κἀνταῦθα προσήκει τῶν εἰρημένων ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς, ὡς ἐνίοτε μὲν αὐταῖς μόναις ταῖς τέτταρσι [23] ποιότησιν ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν ἔχειν τὰ σώματα, μηδεμιᾶς ἔξωθεν αὐτοῖς ἐπιῤῥυείσης ἑτέρας οὐσίας, ἐνίοτε δὲ ἐμπίπλαται ῥεύματος ὑγροῦ μὲν πάντως τὴν ἰδέαν, οὐχ ὑγροῦ δὲ τὴν δύναμιν. εἴρηται μὲν οὖν καὶ τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις ὑπὲρ τῆς τῶν τοιούτων ὑγρῶν δυνάμεως· ἀποδέδεικται δὲ καὶ ἡμῖν ἐν ἄλλοις τέ τισι καὶ ἐν τοῖς περὶ φαρμάκων ὑπομνήμασιν. ὅσον δ᾽ ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, εἰρήσεται καὶ νῦν, ὡς ἡ μὲν ξανθὴ χολὴ θερμὴ καὶ ξηρὰ τὴν δύναμίν ἐστιν, ἡ δὲ μέλαινα ξηρὰ καὶ ψυχρά· ὑγρὸν δὲ καὶ θερμὸν τὸ αἷμα· καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν

et rurfus humidius ac ficcius efficiatur, attamen id oboritur; meritoque inaequalis nominatur intemperies, de qua etiam feorfum quae deceant altero in libro prodita funt. Neque nunc rurfus in his diutius immorandum, fed ad reliqua morborum genera jam nobis accedendum eft, qui ipforum caufas fpeculamur. Verum haec etiamnum in mentem revocanda funt, quae in libro de morborum differentiis edicta funt, quod nonnunquam folis quatuor qualitatibus ab eo, qui fecundum naturam eft, affectu corpora decedunt, nulla exterius ipfis affluente alia fubftantia; nonnunquam vero fluxionibus implentur idea quidem omnino humidis, facultate autem non humidis. Sed de horum humorum facultate dictum eft ab antiquis et medicis et philofophis et a nobis etiam cum in aliis quibusdam commentariis, tum in iis quos de medicamentis confcripfimus. Quae vero ex his ad rem praefentem conferunt, etiam nunc dicentur, *nimirum* quod flava bilis facultate calida eft et ficca; atra bilis frigida ac ficca; fanguis calidus et humidus; pituita frigida

τὸ φλέγμα· καὶ ὡς ἐνίοτε μὲν εἰλικρινὴς ἐπιῤῥεῖ τούτων ἕκαστος τῶν χυμῶν, ἐνίοτε δ' ἀλλήλοις ἐπιμίγνυνται· καὶ ὡς αἱ τῶν οἰδούντων τε καὶ (209) σκιῤῥουμένων καὶ φλεγμαινόντων μορίων διαθέσεις ἐντεῦθεν ἐπὶ πλεῖστον ποικίλλονται. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἄνθρακες καὶ καρκῖνοι καὶ ἕρπητες ἐρυσιπέλατά τε καὶ γάγγραιναι καὶ φύγεθλα καὶ φαγέδαιναι καὶ σατυριάσεις ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσί. καὶ μὴν καὶ ἄλφοι καὶ ἀθερώματα καὶ ἰχῶρες καὶ μελικηρίδες καὶ γαγγλία καὶ στεατώματα ῥευμάτων εἰσὶν ἔγγονα νοσήματα. διαφέρει δ' ἀλλήλων ταῦτα καὶ ἄλλα σύμπαντα τὰ προειρημένα τῷ τὰ μὲν ἐκ φλέγματος γίγνεσθαι μόνου, τὰ δὲ ἐξ αἵματος, τὰ δὲ ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς, τὰ δὲ ἐκ τῆς μελαίνης, τὰ δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς χυμοῦ οὐ τελέως παρὰ φύσιν. ἀλλὰ καὶ οὗτος ὅστις ἂν ᾖ, πάντως ἔκ τινος τῶν προειρημένων ἐστὶ γενῶν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται μὴ οὐχὶ θερμὸν εἶναι καὶ ξηρὸν αὐτὸν, ἢ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλεῖστον ἥκει πάχους καὶ ψύξεως, ἐκπίπτει μὲν τοῦ κατὰ φύσιν φλέγματος τῆς ἰδέας, ἕτερος δὲ εἶναι δοκεῖ χυμὸς

et humida; et quod humores ſinguli influunt aliquando ſinceri, aliquando aliis commixti; et partium oedemate, vel ſcirrho, vel phlegmone laborantium affectus illic plurimum variantur. Nam et carbunculi et cancri et herpetes et eryſipelata et phygethla et gangrenae et phagedaenae et ſatyriaſes ex hoc genere ſunt; praeterea vitiligines et atheromata et achores et favi et ganglia et ſteatomata morbi ſunt fluxionum feturae. Differunt autem inter ſe tum hi tum alii omnes praedicti, quod alii ex pituita ſola ortum ducant, alii ex ſanguine, alii ex flava bile, alii ex atra, alii ex alio quodam, qui nondum omnino ſit praeter naturam. Verum hic *humor* quisquis fuerit, omnino erit ex quodam praedictorum generum. Non enim contingit ipſum haudquaquam eſſe calidum et ſiccum, aut calidum et humidum, aut frigidum et ſiccum, aut frigidum et humidum; ſed quatenus ad craſſitiei et frigoris plurimum pervenit, a naturalis pituitae forma excidit, atque alius humor eſſe vi-

ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. οὐ μὴν οὕτως γε ἔχει τἀληθές. ὅστις ἂν γὰρ ὑγρὸς ᾖ καὶ ψυχρὸς τὴν δύναμιν, ἐν τῷ τοῦ φλέγματος γένει περιέχεται. κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὅστις ἂν ᾖ ξηρὸς καὶ θερμὸς, ὁμογενής ἐστι τῇ ξανθῇ χολῇ. λέλεκται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἑτέρωθι. καὶ νῦν οὐ χρὴ μηκύνειν ὑπὲρ αὐτῶν, εἰρήσεται γὰρ οὖν καὶ αὖθις ἐπὶ πλέον ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν· ὃ δ' ἐστὶν οἰκεῖον τῆς ἐνεστώσης διεξόδου, πάλιν ἐπανίωμεν. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα τῆς φύσεως ἀποτιθεμένης ἑκάστοτε τὸ περιττὸν εἰς ἀκυρώτερα μόρια γίγνεται. τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἄλλοις ἔμπροσθεν εἴρηται πολλοῖς· ὅστις δὲ ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς ἀποθέσεως, οὐκ ἔτ' εἴρηται· λογισμὸν γάρ τινα καὶ νοῦν τῇ φύσει δώσομεν, ἐὰν ἁπλῶς αὐτὴν ἀποτίθεσθαι φῶμεν ἐκ κυρίων μορίων εἰς ἄκυρα πᾶν ὁτιοῦν ὑπάρχον μὴ χρηστόν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐν τοῖς νοσήμασιν αἱ ἀγαθαὶ κρίσεις ὑπό τινος τοιαύτης γίγνονται δυνάμεως ἐναργῶς φαίνεται· τίς δὲ ὁ τρόπος ἐστὶν αὐταῖς τῆς γενέσεως οὐκ ἀκριβῶς οἱ πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο, διότι μηδὲ τὰς

detur toto genere praeter naturam. Non tamen ita fe res habet. Nam quoad frigidus atque humidus fit facultate, fub pituitae genere continebitur. Eadem quoque ratione quicunque calidus et ficcus fuerit, flavae bili congener eft. De his vero plenius alibi dictum eft; quare nunc in his haud immorandum; nam et de his omnibus copiofius in libris methodi medendi differetur. Quod autem praefentis eft operis, id rurfum explicetur. Omnes fiquidem hujusmodi morbi fiunt natura ad partes imbecilliores crebro materiam exuberantem deponente; id profecto a multis aliis antea dictum eft. Quis tamen fit depofitionis modus, nondum dictum eft; rationem enim quandam atque mentem naturae tribuemus, fi ita fimpliciter ipfam, quicquid inutile eft, deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles. Sed quod quidem in morbis optimae crifes ab aliqua ejusmodi facultate fiant, manifefte apparet. Quis autem his fit generationis modus, nondum majores noftri accurate do-

Ed. Chart. VII. [23. 24.] Ed. Baſ. III. (209.

φυσικὰς δυνάμεις, ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασι διήλθομεν, ἀκριβῶς ἠδυνήθησαν ἀποδεῖξαι πόσαι τέ εἰσι καὶ τίνες ὁποῖόν τέ τί ἐστι τὸ ἑκάστου αὐτῶν ἔργον. ἀλλὰ νῦν γε χαλεπὸν οὐδέν ἐστι περὶ τούτων ἁπάντων διελθεῖν, ὑποθέσεσιν εἰς αὐτὰ χρησάμενον τοῖς δι' ἐκείνων ἀποδεδειγμένοις. οὐσῶν δὲ τεττάρων δυνάμεων, ὧν ἅπαν μετέχει μόριον καὶ ζώου καὶ φυτοῦ, καὶ τῆς μὲν ἑλκούσης τὸ οἰκεῖον, τῆς δὲ ἀλλοιούσης, τῆς δὲ ἀποκρινούσης τὸ περιττὸν, ὄντος δὲ τοῦ περιττοῦ διττοῦ κατὰ γένος· ἢ γὰρ τῷ ποσῷ περιττόν ἐστιν ἢ τῷ ποιῷ· καὶ τοίνυν καὶ τῶν τοῦ σώματος μορίων οὐκ ἴσην ἁπάντων ἐχόντων τὴν ῥώμην, [24] ἀλλὰ τῶν κυριωτέρων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ῥωμαλεωτέρων ἀποτελεσθέντων, εὔλογον ἐν τοῖς ἀκαθάρτοις τε καὶ περιττωματικοῖς σώμασιν ἐπιῤῥεῖν τι τοῖς ἀκυρωτέροις μορίοις. ἅτε γὰρ ἐξ ἁπάντων τῶν ἰσχυροτέρων μορίων ἐλαυνόμενον τὸ περίττωμα, καὶ μηδαμόθι στῆναι δυνάμενον, εἰς τὸ πάντων ἀσθενέστατον ἀφικνεῖται μόριον. ἄλλο δὲ δι' ἄλλο τοιοῦτόν

cuerunt, quoniam neque facultates naturales, de quibus nos in aliis commentariis egimus, quot numero et quaenam exiſtant et quod ſingularum ſit opus, ſatis explanare potuerunt. Verum nunc ei haudquaquam arduum eſt de his omnibus diſſerere, qui ſuppoſitionibus his in commentariis demonſtratis uſus fuerit. Quum quatuor ſint facultates quarum pars omnis tum animalis, tum plantae eſt particeps; quumque altera ſibi familiare *alimentum* attrahat, alia retineat, alia alteret, alia ſupervacaneum excernat; quum etiam ſupervacaneum duplex ſit genere, aut enim quantitate ſupervacaneum eſt aut qualitate; quum denique omnibus corporis partibus non aequale ſit robur, ſed principes ſtatim ab initio a natura robuſtiores procreatae ſint, rationi conſentaneum eſt in corporibus impuris et quae excrementis ſcatent, ad ignobiliores partes aliquid defluere. Quum enim excrementum ab omnibus robuſtioribus partibus amandetur ac nullibi conſiſtere queat, in partem omnium imbecillimam devehitur. Sed alia propter aliam ejusmodi eſt.

ἐστιν, ἢ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ συμπήξει τοῦ ζώου πλημμεληθὲν, ἢ ἐξ ὑστέρου βλαβὲν, ἢ καὶ φύσει δεόμενον εἶναι τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸ δέρμα. τοῦτο γὰρ ἅτε μηδεμιᾶς ἐνεργείας ἕνεκεν, ἀλλὰ χρείας μόνης γεγενημένον, ἀσθενέστερον εἶναι προσήκει τῶν ἐνεργούντων. ἔστι γὰρ οἷον σκέπασμά τι καὶ περίβλημα τοῦ ζώου σύμφυτον, οὔτ᾽ οὖν πέψιν, οὔτε ἀνάδοσιν τροφῆς, οὔτ᾽ ἐξαιμάτωσιν, οὔτε σφυγμὸν, οὔτε ἀναπνοὴν, οὔτε κίνησιν καθ᾽ ὁρμὴν, οὐδ᾽ ὅλως ἐνέργειάν τινα τῷ ζώῳ παρεχόμενον. ἅμα δὲ καὶ πάντων ἔξωθεν κείμενον εὐλόγως ἐκδέχεται τὰ τοῦ σώματος ὅλου περιττώματα. πολλὰ μὲν γὰρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις ἐτεχνήσατο τῶν περιττωμάτων καθάρσεως ἕνεκεν ὄργανα, καὶ πρός γε τὴν ὑγείαν ἀρκεῖ μόνα ταῦτα, ἐπειδὰν μήτε τις ἐκ τοῦ περιέχοντος ἐγγίνηται βλάβη τῷ ζώῳ, μήτ᾽ ἐκ πλημμελοῦς διαίτης περιττωματικὸν ἀμέτρως ὅλον ἀπεργασθῇ τὸ σῶμα. τοιούτου δέ τινος συμβάντος ἁμαρτήματος, οὐκ ἔτ᾽ αὐτάρκη μόνα τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἀποκαθαίρειν τὸ πλῆθος τοῦ περιττώ-

Aut enim *pars* ftatim in prima animalis formatione laefa eft; aut poftea laefa fuit; aut etiam talis effe natura debuit, ut cutis. Hanc enim, quum nullius actionis, fed folius ufus gratia creata fit, iis quae actiones edunt partibus imbecilliorem effe congruebat. Eft enim *cutis* veluti operculum quoddam ac nativum animalis involucrum, quum neque coctionem, neque alimenti diftributionem, neque fanguinis generationem, neque pulfum, neque refpirationem, neque voluntarium motum, neque demum aliquam animali actionem fuggerat; praeterea quum omnium partium extrema fit collocata, non citra rationem totius corporis excipit excrementa. Multa namque organa ad excrementorum purgationem natura fabricata eft; haecque fola ad fanitatem tuendam fufficiunt, quum neque ex ambiente nos aëre animalis laefio oboritur, neque ex victus errore totum corpus excrementis immoderate fcatens redditum eft. Accidente autem hujusmodi aliquo errore, tum fola naturalia organa ad excrementi multitudinem expurgandam non amplius

Ed. Chart. VII. [24.] Ed. Baf. III. (209.)

ματος, κἂν τούτῳ κατασκήπτει ῥεύματα τοῖς ἀσθενεστέροις μορίοις ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἐλαυνόμενα· συμβαίνει δέ ποτε καὶ στεγνωθέντων τῶν ἐκκαθαιρόντων αὐτὰ πόρων ἑτέροις ἐπιῤῥυῆναι χωρίοις. αὗται μὲν αἱ ἀρχαὶ τῆς γενέσεως ἁπάντων εἰσὶ τῶν προειρημένων νοσημάτων. αὐξάνεται δ' ἐν αὐτοῖς ἤδη τοῖς μέλεσι τὸ κακὸν, ὡς ἂν σφηνουμένων τε καὶ διασηπομένων τῶν περιττωμάτων, καὶ οὕτως αὐτῶν τε χειρόνων γενομένων, καὶ τὸν ἐπιῤῥέοντα χυμὸν ἐξ ὑστέρου, κἂν χρηστὸς ᾖ, συνδιαφθειρόντων.

Κεφ. ζ. Ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ καὶ τὰ τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων ἴδια νοσήματα διήλθομεν, ἑξῆς ἂν εἴη λέγειν τὰ τῶν ὀργανικῶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου κατ' αὐτὰ τοῦ παρὰ τὴν διάπλασιν ὑπαρξαμένους γένους. γίγνεται δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν σχήματος ὑπαλλαττομένου, ποτὲ δὲ λειότητός τινος, ἢ τραχύτητος, ἢ πόρου διαφθειρομένου. τῆς μὲν δὴ τοῦ κατὰ φύσιν σχήματος ἐξαλλαγῆς αἰτίαι, πρώτη μὲν ἡ κατὰ γαστρὸς ἔτι κυουμένων αὐτῶν διάπλασις μοχθηρὰ, πλήθους ὕλης ἢ ποιότητος οὐκ ἐπιτηδείου ταῖς φυσικαῖς τοῦ

fufficiunt; proindeque fluxiones a robuftioribus partibus depulfae in imbecilliores irruunt. Accidit autem interdum, conftipatis meatibus eas expurgantibus ad alias regiones confluere. Atque haec generationis praedictorum morborum omnium exordia funt. Augetur vero jam in ipfis membris vitium, quum his impacta funt excrementa et putrefcunt, ac ita deteriora fiunt, quae affluentem poftea humorem, quanquam utilem, fimul corrumpunt.

Cap. VII. Verum quoniam fimilarium partium proprios explicavimus morbos, licuerit deinceps organicarum *morbos* dicere, ac exordiri ab eo, qui primus inter eos in conformationis eft genere. Fit autem hic morbus interdum quum figura naturalis immutatur; interdum quum laevitas quaedam aut afperitas vitiatur. Caufae vero immutationis figurae naturalis *hae funt.* Prima quidem partium ipfarum, quum in utero adhuc concipiuntur, prava conformatio, *quae oboritur,* quum materiae copia, aut minime ido-

Ed. Chart. VII. [24, 25.] Ed. Baf. III. (209.)

σπέρματος κινήσεσιν ἐμποδὼν γιγνομένης· δευτέρα δὲ ἥ τε κατὰ τὴν ἀποκύησιν αὐτὴν κἂν τῷ σπαργανοῦσθαι πλημμέλεια. μαλακὰ γὰρ ἔτι καὶ ὀλίγου δεῖν ῥυτὰ τὰ τῶν νεογνῶν παιδίων ὑπάρχοντα σώματα ῥᾳδίως ἐκστρέφεται, δεχομένων τε τῶν μαιῶν αὐτὰ κατὰ τὴν ἀποκύησιν οὐκ ὀρθῶς, ἐνειλιττουσῶν τε τοῖς σπαργάνοις ἔστιν ὅτε μὴ δεόντως, εἶτ' αὖθις τῶν τροφῶν ἀναιρουμένων τε καὶ ἀποτιθεμένων οὐ κατὰ τρόπον ἔν τε τῷ γάλα παρέχειν καὶ ἐν τῷ λούειν καὶ σπαργανοῦν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις εἰ μή τις ἐπιτηδείως μεταχειρίζοιτο, ῥᾳδίως ἐκστρέφεται καὶ διαφθείρεται τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστου τῶν μελῶν σχῆμα. [25] καὶ μὲν δὴ κἂν τῇ μετὰ ταῦτα ἀνατροφῇ συμπάσῃ τὰ μὲν ὑπὸ πλησμονῆς ἀμέτρου, τὰ δ' ὑπὸ κινήσεως πλημμελοῦς ἢ πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος ἵστασθαί τε καὶ βαδίζειν ἐπιτραπέντος αὐτοῖς ἢ σφοδρότερον κινεῖσθαι, πολλὰ τῶν μελῶν διαστρέφεσθαι συμβαίνει, τῶν μὲν πλησμονῶν τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ἐμποδιζουσῶν, τῶν δ' ἀκαίρων ἢ σφοδρῶν κινήσεων κλονουσῶν τε καὶ περιαγουσῶν ἐφ' ἃ μὴ χρὴ τὰ κῶλα.

nea qualitate naturales feminis motus prohibentur. Secunda vero, error in partu ipfo, aut in infante fafciando *commiffus*. Mollia fi quidem adhuc ac prope dixerim fluxa quum fint infantium nuper genitorum corpora, facile invertuntur, et quum in partu edendo eos non recte obftetrices excipiunt, neque decenter fafciis involvunt; aut ubi eos poftea nutrices fine modo aut attollunt, aut reponunt, dum lac praebent, dum lavant, dum fafciis involvunt. In his fi quidem omnibus, nifi quis *infantes* apte tractaverit, facile fingulorum membrorum figura naturalis invertitur ac depravatur. Praeterea vero in univerfa quae fequitur educatione partim ab immoderata fatietate, partim a motu incompofito, dum maturius quam deceat et ftare et incedere ipfis conceditur, aut vehementius moveri, multa diftorqueri membra contingit. Satietas fiquidem actiones naturales interturbat, intempeftivi autem et vehementiores motus aliorfum quam deceat artus fubducunt ac circumagunt.

Ed. Chart. VII. [25.] Ed. Baf. III. (209. 210.)

τὰ μὲν γὰρ σκέλη κἀξ αὐτοῦ τοῦ βάρους τῶν ὑπερκειμένων σωμάτων ἢ πρὸς τοὐκτὸς ἢ πρὸς τὸ ἐντὸς διαστρέφεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς κνήμης ῥοπήν. οἷς μὲν γὰρ ὀρθότερα τοῦ δέοντός ἐστι φύσει, βλαισοῦνται μᾶλλον· οἷς δὲ κοιλότερα, ῥαιβοῦνται. καλῶ δὲ βλαισὸν μὲν τὸ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ῥέπον, ῥαιβὸν δὲ τὸ ἐπὶ τἀναντία. καὶ κατὰ τὸν θώρακα δὲ μέλη διαστρέφεται πολλάκις ὑπὸ τῶν σφιγγου(210)σῶν τροφῶν αὐτὰ κακῶς ἔξωθεν ἐν τῇ πρώτῃ ἀνατροφῇ. καὶ μάλιστα παρ᾽ ἡμῖν ἔστι τὸ τοιοῦτον ἰδεῖν συνεχῶς γιγνόμενον ἐπὶ τῶν παρθένων. αὐξάνεσθαι γὰρ αὐτῶν αἱ τροφοὶ βουλόμεναι τὰ κατ᾽ ἰσχία τε καὶ λαγόνας, ὡς πολλῷ μείζω γίγνοιτο τῶν κατὰ θώρακα, ταινίαις τισὶν ὅλον ἐν κύκλῳ περιλαμβάνουσιν ἰσχυρῶς σφίγγουσαι τὰ κατ᾽ ὠμοπλάτας τε καὶ θώρακα μόρια σύμπαντα, κἂν τούτῳ πολλάκις ἀνίσου γιγνομένης τῆς τάσεως, ἢ προπετὲς εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀπέφηναν τὸ στῆθος, ἢ τὰ ἀντικείμενα τὰ κατὰ ῥάχιν κυρτά. συμβαίνει δὲ ἐνίοτε καὶ ὥσπερ διακεκλασμένον καὶ παρηγμένον εἰς τὰ πλάγια γίγνεσθαι τὸ μετάφρενον, ὡς τὴν μὲν ἑτέραν ὠμοπλάτην

Crura etenim incumbentium eis corporum gravitate aut ad exteriora aut interiora diſtorquentur pro nativa tibiae propenſione. Quibus enim rectiora ſunt crura, quam naturae conveniat, varii magis incedunt; quibus autem caviora, vari efficiuntur. Voco autem varium, cui crus ad exteriora flectitur; varum, cui in contrariam partem. Thoracis quoque partes plerumque a nutricibus invertuntur, dum ipſas in prima educatione extrinſecus prave conſtringunt. Maxime vero hoc continenter apud nos intueri licet in virginibus, quibus dum ſtudent nutrices eas augere partes, quae circa coxas ſunt ac ilia, quo hae thoracis partibus majores fiant, faſciis quibusdam totum circumprehendunt, atque omnes ſcapularum ac thoracis partes vehementer conſtringunt; hinc, quum ſaepe inaequalis ſit tenſio, aut pronum in anteriora prominet pectus, aut huic oppoſitae *poſteriores* ſpinae partes gibbae redduntur. Accidit autem nonnunquam veluti praefractum in obliquum ſeduci dorſum, ita

ἀναυξῆ τε καὶ μικρὰν καὶ προσεσταλμένην ἱκανῶς φαίνεσθαι, τὴν δ᾽ ἑτέραν ἐξέχουσάν τε καὶ προπετῆ καὶ πάντη μείζονα. αὗται σύμπασαι κακίαι σχημάτων ἐν θώρακι συνίστανται πλημμελείᾳ καὶ ἀμαθίᾳ τῶν τροφῶν ἀγνοουσῶν ἰσοῤῥόπως ἐπιδεῖν. οὕτω δὲ καὶ οἱ ἰατροὶ πολλάκις οὐκ ὀρθῶς ἐπιδοῦντές τε καὶ διαπλάττοντες τὰ κατεαγότα κῶλα διέστρεψαν, ὥσπερ αὖ πάλιν οὐδὲν ἐξαμαρτάνοντος τοῦ θεραπεύοντος, αὐτὸς ὁ κάμνων πρὶν ἀκριβῶς κρατυνθῆναι τὸν πῶρον ἐπιχειρήσας χρῆσθαι τῷ κώλῳ, τῆς διαστροφῆς ἑαυτῷ γίνεται δημιουργός. ἀλλὰ καὶ θλασθέντα μόρια καθάπερ ῥὶς, ἢ καὶ περιθραυσθέντα καθάπερ οἱ ἄμβωνες τῶν κοτυλῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τῶν ὀστῶν ἐκκοπέντων ἢ σαρκὸς πλείονος, εἶτ᾽ οὐ κατ᾽ ἴσον αὐξηθείσης, ἀπόλλυσι τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα. ἕτερος δὲ τρόπος βλάβης σχημάτων ὁ διὰ πλησμονὴν ἄμετρον ἢ ἔνδειαν, ὥσπερ τοῖς ὑπερπαχυνθεῖσιν ἢ συντακεῖσιν ἄγαν, ἤτοι καθ᾽ ἕν τι μόριον ἢ καὶ σύμπαντι τῷ σώματι. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁ ἐλέφας ὀνομαζόμενος καὶ ἡ φθόη φανερῶς ἐξαλλάττουσι τὴν μορφήν. σιμοῦται μὲν γὰρ ἡ ῥὶς, καὶ τὰ χείλη παχέα καὶ

ut altera fcapula et non aucta, et parva, et valde compreffa; altera vero prominens, tumida, ac omnino major appareat. Haec omnia figurarum vitia in thorace confiftunt ob nutricum errorem imperitiamque, aequilibrem deligationem ignorantium. Sic et medici plerumque non probe deligantes conformantesque artus effractos invertunt; quemadmodum rurfus et citra medici curantis peccatum ipfe aegrotus, fi priusquam callus prorfus firmus conftiterit membrum ad ufum accommodet, fibi inverfionis eft auctor. Sed et collifae partes ut nafus et confractae ut fupercilia acetabulorum et excifa quandoque offa, aut uberior caro, quae poftea non aequaliter fuccrefcit, naturalem figuram demoliuntur. Alius autem modus laefionis figurarum ob immoderatam repletionem, aut *alimenti* penuriam, quemadmodum aut ultra modum obefis, aut admodum colliquatis, five in una *corporis* parte, five in toto corpore oboritur. Nam et qui morbus elephas appellatur, et qui tabes, plane figuram immutant. Etenim nafus fimus fit, labra craffa, atque aures

ἀπεξυσμένα τὰ ὦτα φαίνεται, καὶ τὸ σύμπαν ὅμοιοι τοῖς σατύροις οἱ ἐλεφαντιῶντες γίγνονται. ῥὶς δ' ὀξεῖα, καὶ κρόταφοι συμπεπτωκότες, καὶ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, καὶ τὰ κατ' ὠμοπλάτας τε καὶ βραχίονας οἱονεὶ πτέρυγες ἔξωθεν αἰωρούμεναι τοῖς φθίνουσι φαίνονται. καὶ διαφθείρεται μὲν ἐν τούτοις ἅπασιν κατὰ πρῶτον λόγον τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα· κατὰ δ' αὖ συμβεβηκὸς ἐν μὲν τοῖς παραλελυμένοις ἢ σπωμένοις ἢ φλεγμαίνουσιν ἢ σκιῤῥουμένοις, ἢ νεῦρα διῃρημένοις ἢ τένοντας, ἢ ὑπὸ σκληρῶν οὐλῶν δεδεγμένοις. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἑτερόῤῥοπον γίγνεται τὸ μόριον ἄλλοτε κατ' ἄλλην αἰτίαν. ἐν μὲν τοῖς κατὰ θάτερα παραλελυμένοις, ὑπὸ τῶν ἐνεργούντων μυῶν ἑλκόμενον. οὕτω δὲ κἀν τοῖς ἑτεροῤῥόποις σπασμοῖς ὑπὸ τῶν σπωμένων. καὶ φλεγμοναὶ δὲ καὶ σκίῤῥοι καὶ οὐλαὶ σκληραὶ καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα [26] παθήματα τείνοντα πρὸς ἑαυτὰ τὸ συνεχὲς, οὕτω διαστρέφει τὸ μόριον. ἐν δ' αὖ τοῖς διατετμημένοις νεύροις καὶ τένουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς παραλελυμένοις ἡ τῶν ἀντιτεταγμένων τε καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων ἐνέργεια πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται τὸ

extenuatae videntur; ac omnino fatyris fimiles fiunt, qui laborant elephantiafi. At nares acutae, collapfa tempora, oculi concavi, et in fcapulis et brachiis tanquam alae exterius eminentes tabidis apparent. Atque his in omnibus prima ratione figura naturalis depravatur; per accidens autem *vitiatur* in his quos paralyfis obfidet, aut convulfio, aut inflammatio, aut fcirrhus, aut quibus nervi aut tendones fecti funt, aut duris cicatricibus obducti; in his fiquidem omnibus alias ob aliam caufam in alienam figuram aliorfum pars provolvitur; haec ut in iis, qui altera parte refolvuntur a mufculis actionem obeuntibus attrahitur: fic in convulfionibus, quae ad alteram contrahunt partem, a mufculis convulfis. Inflammationes etiam, fcirrhi, durae cicatrices et quicunque tales affectus partem ad fe proximam tendunt, fic partem pervertunt. In nervis autem et tendonibus diffectis, quemadmodum in refolutis, et oppofitorum et fecundum naturam fe habentium actio partem ad fe attrahit.

Ed. Chart. VII. [26.] Ed. Baſ. III. (210.)

μέρος, ὥστε τὰς πολλὰς ταύτας αἰτίας ἑνὶ τρόπῳ συμπάσας ὑπάγεσθαι τῇ διαστρεφούσῃ τὸ μέρος ἑτεροῤῥόπῳ τάσει. καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν παρὰ φύσιν σχημάτων διαφορᾶς ἱκανὰ καὶ ταῦτα. τὰς δ' ἐντὸς τῶν μορίων κοιλότητας ἢ τοὺς πόρους αὐτῶν ἤτοι διαφθείρεσθαι τελέως ἢ βλάπτεσθαι συμβαίνει κατὰ τάσδε τὰς αἰτίας, σύμφυσιν, στενοχωρίαν, ἔμφραξιν, θλίψιν, συνίζησιν, ἀναστόμωσιν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἑλκωθείσης τῆς ἔνδον ἐπιφανείας ἐν αὐτῇ τῇ κοιλότητι, κἄπειτα συμφύντων ἀλλήλοις τῶν ἡλκωμένων, ἡ διαφθορὰ γίγνεται τῆς κατὰ φύσιν διαπλάσεως· ἐνίοτε δὲ ἤτοι σαρκὸς ἐπιτραφείσης ἢ ἄλλου τινὸς παρὰ φύσιν βλαστήματος, ἢ καὶ σκίῤῥου συστάντος, ἢ φλεγμονῆς, ἢ ἀποστήματος ἐν αὐτοῖς τῶν ὀργάνων τοῖς σώμασι, κἄπειτα τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου τὴν ἐντὸς κοιλότητα καταλαβόντος, ἡ στενοχωρία γίγνεται· καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν γλίσχρων τε καὶ παχέων ὑγρῶν καί τινων πόρων ἢ θρόμβων ἔμφραξις εἰς τὴν αὐτὴν ἄγει τὰς κοιλότητας διάθεσιν. οὕτω δὲ κἂν εἴ τι τῶν ἔξωθεν ἐμπιπτόντων θλίβοι σφοδρῶς, ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐντὸς κοιλότητα

Quare hae plures cauſae ad unam omnes reducuntur, inaequalem *nimirum* tenſionem, quae partem aliorſum urgendo pervertit. Atque de figurarum praeter naturam differentiis haec dixiſſe ſufficiat. Immerſas autem partibus cavitates, earumque meatus vel omnino interire, vel oblaedi contingit eas ob cauſas, coalitum, coarctationem, obſtructionem, conſtrictionem, ſubſidentiam, et apertionem. Interdum enim ulcerata cavitatis interiore ſuperficie, ac deinceps coaleſcentibus ulceratis partibus, conformationis naturalis everſio oboritur. Interdum vero quum aut caro excrevit, aut aliud quoddam praeter naturam tuberculum, aut ſcirrhus conſtitit, aut phlegmone, aut abſceſſus in ipſis organorum corporibus, ac deinde tumor praeter naturam internam cavitatem occupat, loci coarctatio oritur. Quin etiam *interdum* obſtructio ob lentos ac craſſos humores, vel ob callos aliquos, vel grumos orta, ad eundem affectum cavitates ducit. Ita vero ſi quid extrinſecus incidens vehementer comprimat, corpora cavitatem continentia ad ipſam interio-

Ed. Chart. VII. [26.] Ed. Baf. III. (210.)

συνωθεῖσθαι τὰ περιέχοντα αὐτὴν σώματα. κἂν εἰ συνιζάνοι δὲ εἰς ἑαυτὰ τὰ σώματα, καθάπερ ὑπὸ τῶν στυφόντων πάσχει συναγόμενα, καὶ ὑπὸ τῶν ψυχόντων πιλούμενα, καὶ πρὸς τῶν ξηραινόντων αὐαινόμενα, στεγνώσει δηλονότι κἂν τούτῳ μάλιστα μὲν τοὺς πόρους, ἤδη δὲ καὶ αὐτὰς τὰς κοιλίας. τὰ μέν γε στόματα τῶν πόρων οὐ στεγνοῦται μόνον, ἀλλὰ καὶ παντελῶς τυφλοῦται πολλάκις ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν. ἀτὰρ οὖν καὶ ἡ τῆς καθεκτικῆς ὀνομαζομένης δυνάμεως ἄμετρος κίνησις ἐσχάτως συνάγουσα καὶ σφίγγουσα τὰ στόματα τῶν πόρων, αἰτία καὶ αὕτη ποτὲ γίγνεται στεγνώσεως, ὥσπερ γε καὶ τῆς μανώσεως ἐνίοτε μὲν ἡ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἄμετρος κίνησις αἰτία γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ ἡ τῆς καθεκτικῆς ἀῤῥωστία, καί τι φάρμακον, ἢ ὕδωρ ἀναστομωτικὸν, ἢ πλάδος τις ἄμετρος αὐτοῖς τοῖς ὀργάνοις ἐγγενόμενος, ἢ ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς κρᾶσις εἰς ὑγρότητά τε καὶ ἄμετρον θερμότητα μεθισταμένη. αὗται μὲν δὴ καὶ αἱ τῶν κατά τε τὰς κοιλίας καὶ τοὺς πόρους διαθέσεων αἰτίαι. καὶ δῆλον, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἤδη πρόδηλον, ὁποίας τινὰς εἶναι βούλονται τὰς αἰτίας τῶν ἐν

rem ſimul impelli neceſſe *eſt*. Quod ſi ſubſideant in ſe ipſa corpora, ut quum ab aſtringentibus coguntur, aut a refrigerantibus denſantur, aut ab exiccantibus exareſcunt, ipſos quidem meatus imprimis, deinde et ipſos ventres omnino conſtipabunt. Equidem meatuum oſcula non ſolum conſtipantur ſub hujusmodi affectibus, verum etiam multoties occaecantur. Sed et retentricis, quam appellant, facultatis motus immoderatus, quum meatuum oſcula ad extremum cogit conſtringitque, conſtipationis cauſa redditur; quemadmodum et laxationis interdum, immoderatus excretricis facultatis motus, cauſa fit. Saepe quoque retentricis imbecillitas, et medicamentum aut aqua aperiens oſcula, aut quae mollities ipſis accidit organis, aut quae ambientis nos *aëris* temperies ad humiditatem et caliditatem immodicam permutatur. Hae quidem ipſae ſunt affectuum tum meatus tum ventres obſidentium cauſae. Atque manifeſtum *eſt*, ut ex jam commemoratis patet, quas et quales velint eſſe cau-

Ed. Chart. VII. [26. 27.] Ed. Bas. III. (210.)

τοῖς ὁμοιομερέσι σώμασι νοσημάτων, ὅσοι συγκεῖσθαι νομίζουσιν ἐξ ὄγκων καὶ πόρων αὐτά. ἐμοὶ δὲ περιττὸν ἐδόκει μνημονεύειν καὶ τούτων ἰδίᾳ, ψευδοῦς ὅλης τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν οὔσης. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, εἴπωμέν τε τῶν ὑπολοίπων νοσημάτων τὰς αἰτίας, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν διάπλασιν αὖθις ὑπαρξάμενοι γένους. ὑπελείπετο δὲ ἐν αὐτῷ διττὴ νοσημάτων γένεσις, ἤτοι τραχυνομένων παρὰ φύσιν, ἢ λειαινομένων τῶν ὀργάνων. τραχύνεται δὴ τὰ πρότερον λεῖα, καὶ λεῖα γίγνεται τὰ πρότερον τραχέα, τὰ μὲν ὑπὸ δριμύτητος χυμῶν ἢ φαρμάκων ῥυπτόμενα, τὰ δ᾽ ὑπὸ λιπαρᾶς ὑγρότητος ἢ γλίσχρου χυμοῦ τεγγόμενα. καὶ μάλιστα ἐν ὀστοῖς ἐναργῶς φαίνεται ταῦτα γινόμενα, ποτὲ μὲν ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ἰατρῶν οὐ δεόντως ἰωμένων, ἔστιν ὅτε δὲ κἀξ αὐτῆς τῶν ἐν τοῖς ζώοις ὑγρῶν ὁρμᾶται τῆς φύσεως. ὀφθαλμοῖς δὲ καὶ φάρυγγι τραχύτητες οὐκ ἐκ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀτμῶν δριμέων, ἢ κονιορτοῦ καὶ καπνοῦ προσγίνονται, [27] καθάπερ, οἶμαι, καὶ στομάχῳ καὶ γαστρὶ καὶ ἐντέροις ἔκ τε τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι γεννωμένων

sas morborum similaribus corporibus insidentium, qui ipsa ex acervis ac meatibus construi arbitrantur. Mihi vero supervacaneum videtur de his privatim mentionem facere, quum tota eorum suppositio falsa sit. Sed ad propositum revertamur reliquorumque morborum causas explicemus, a conformationis genere rursus exordientes. Superest duplex morborum species, asperitas praeter naturam organorum et laevitas. Asperantur autem *organa*, quae prius erant laevia, et laevigantur, quae prius erant aspera. Illa quidem ab acrimonia humorum aut medicamentorum detersa, haec vero a pingui humiditate aut lento humore irrigata. Atque potissimum in ossibus haec manifeste oboriri conspiciuntur, quum interdum non decenter ab ipsis medicis curantur; interdum etiam ex humorum animalium corpora irrorantium natura ortum ducunt. Oculis autem et faucibus asperitates non ab his tantum, sed etiam ab acribus vaporibus, aut pulvere, et fumo contingunt quemadmodum, arbitror, et stomacho et ventriculo et intestinis a procreatis

Ed. Chart. VII. [27.] Ed. Bas. III. (210. 211.)

περιττωμάτων κἀκ τῆς τῶν ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων ποιότητος, ἐν οἷς ἐστι καὶ τὰ δηλητήρια. πρόδηλον δ᾽ ὡς ἕκαστον τῶν τραχυνόντων αἰτίων σφοδρότερον γενόμενον ἕλκωσιν μέν τινα ἢ διάβρωσιν ἐν τοῖς σαρκώδεσι μορίοις, ἐν τοῖς ὀστοῖς δὲ τερηδόνας ἀπεργάζεται. αὗται μὲν οὖν αἱ τοῦ πρώτου γένους τῶν νοσημάτων τοῦ παρὰ τὴν διάπλασιν αἰτίαι.

Κεφ. η΄. Τοῦ δευτέρου δ᾽ αὖ τοῦ παρὰ τὸν ἀριθμὸν, εἰ μὲν ἀπόλοιτό τι τῶν κατὰ φύσιν, ἤτοι τομή τις, ἢ καῦσις, ἢ σῆψις, ἢ ψύξις ἰσχυ(211)ρὰ προηγεῖται. τὰ μὲν οὖν τῆς ψύξεως αἴτια προείρηται. σήπεται δὲ τὰ μὲν ὑπὸ τῶν σήπειν πεφυκότων φαρμάκων, ἢ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ζώοις γεννωμένων περιττωμάτων, τὰ δ᾽ ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι· προείρηται δὲ καὶ τὰ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι προηγούμενα. εἰ δὲ τῶν οὐκ ὄντων τι κατὰ φύσιν ἐπιγίγνοιτο, νόσος μὲν καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ παρὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων. ἀλλ᾽ εἰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας ἔχοιτο τὸ ἐπιγιγνόμενον, ὕλης χρηστῆς πλη-

in ipſo corpore excrementis atque ab eorum quae eduntur et bibuntur qualitate; inter quae etiam venena ſunt. Liquet autem exaſperantium cauſarum ſingulas, quum valentiores ſuerint, in partibus quidem carnoſis ulcerationem aliquam aut eroſionem, in oſſibus vero cariem inducere. Hae itaque primi morborum generis conformationis cauſae *explicatae* ſunt.

Cap. VIII. In ſecundo autem genere, quod ad numerum pertinet, ſi perierit pars aliqua quae ſecundum naturam *adeſſe debuit*, aut ſectio quaedam, aut putrefactio, aut vehemens perſrigeratio praeceſſit. At cauſae quidem perfrigerationis prius explicatae ſunt. Putrent autem nonnulla a medicamentis putreſaciendi facultate praeditis, aut ab iis, quae in ipſis animalibus generantur, excrementis; quaedam ab iis, quae tranſpirationem prohibent. Atque prohibitae tranſpirationis antecedentes cauſae prius enarratae ſunt. Quod ſi quid eorum, quae ſecundum naturam non adſunt, adnaſcatur, equidem morbus eſt, qui ad numerum

Ed. Chart. VII. [27.] Ed. Bas. III. (211.)

θος αἴτιον· εἰ δὲ τῆς παρὰ φύσιν, εἴη ἂν καὶ ἡ τῆς ὕλης ποιότης παρὰ φύσιν. ἔῤῥωται δ' ἐν ἀμφοῖν ἡ δύναμις, ἢ οὐκ ἂν οὔτε διέπλαττε τὸ χρηστὸν οὔτ' ἀπέτριβε τὸ μοχθηρόν. διαπλάττει μὲν οὖν ἐν ταῖς κυήσεσιν, ἐπειδὰν ἑξαδάκτυλον ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἀπεργάσηται· κἀν τοῖς ἤδη τελείοις, ἐπειδὰν ἐπιτρέφῃ σάρκας ἰσχυρὰς τοῖς ἡλκωμένοις μορίοις, ὡς πτερύγιον τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἀποτίθεται δὲ τὸ περιττὸν ἐν γαγγλίοις τε καὶ μελικηρίσι καὶ στεατώμασι καὶ ἀθερώμασι καὶ τοῖς τοιούτοις ἅπασι.

Κεφ. θ'. Καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ μέγεθος τῶν μορίων αὐξάνεται μὲν ὑπό τε πλήθους ὕλης χρηστῆς καὶ δυνάμεως ἐῤῥωμένης, μειοῦται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων, κἀπειδὰν ἤτοι τομή τις, ἢ καῦσις, ἢ σῆψις, ἢ νέκρωσις ἐκ καταψύξεως ἀμέτρου διαφθείρῃ τινὸς ὀργάνου μόριον, ὡς εἶναι τὸ λειπόμενον αὐτοῦ κολοβόν.

Κεφ. ι'. Τὰ δ' ἐν τῷ τῆς θέσεως γένει νοσήματα τινὰ μὲν ἐξαιφνιδίους τε καὶ σφοδρὰς ἔχει προηγουμένας κινήσεις,

partium ſpectat; ſed ſi quod ſupercrevit, formam naturalem obtineat, utilis materiae copia cauſa eſt; at ſi praeter naturam, erit quoque materiae qualitas praeter naturam. Facultas vero in utrisque robuſta ſit oportet, alias neque quod utile eſt conformaſſet, neque quod vitiatum erat, extruſiſſet. Conformat autem in conceptibus, quum aut ſextum digitum, aut quid aliud ejusmodi conſtruit; in jam adultis autem, quum exulceratis partibus validas carnes excreſcere molitur, ut in oculis pterygium. Deponit vero ſupervacaneum in gangliis, meliceridibus, ſteatomatis, atheromatis ac in ejusmodi omnibus.

Cap. IX. Praeterea vero magnitudo partium augetur ab utilis materiae copia et facultatis robore; minuitur autem a contrariis cauſis, quum aut ſectio aliqua, aut uſtio, aut putredo, aut ab immoderata perfrigeratione interitus aliquam organi partem adeo corrumpit, ut ipſius reſiduum mutilum maneat.

Cap X. In ſitus vero genere morbi nonnulli cauſas habent, repentinos ac vehementes, qui praeceſſerint, mo-

τινὰ δὲ δι' ἀμετρίαν τῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρότητος γίγνεται, τεγγούσης μὲν τοὺς συνδέσμους καὶ χαλώσης, ὀλισθηρὰν δὲ τῇ γλισχρότητι τὴν ὅλην διάρθρωσιν ἐργαζομένης. ἐνίοις δὲ τῶν ἀμφὶ τὰς κοτύλας ὀφρύων περιθραυσθεισῶν ἑτοίμη ταῖς κεφαλαῖς τῶν κώλων ἡ παράλλαξις γίγνεται. τισὶ δ' εὐθὺς ἐξ [28] ἀρχῆς ὕπτιαί τε καὶ προπετεῖς εἰσι καὶ παντάπασιν ἐπιπολῆς αἱ κοτύλαι. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα τῶν ἐξαρθρημάτων αἴτια. κατὰ δὲ τὰς ἐντεροκήλας τε καὶ τὰς ἐπιπλοκήλας ὀνομαζομένας ἀνευρύνεσθαι μὲν τοὐπίπαν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ῥήγνυσθαι συμβαίνει τὸν ἀπὸ τοῦ περιτοναίου καθήκοντα πόρον ἐπὶ τοὺς ὄρχεις, εἶθ' οὕτως εἰς αὐτὸν τὸν πόρον, ἢ εἰς τὸν ἐρυθροειδῆ χιτῶνα κατολισθαίνειν ἤτοι τὸ ἐπίπλουν, ἢ καί τι τῶν ἐντέρων. ἐξίσταται δὲ τῆς οἰκείας θέσεως ἔντερα, κἀπειδὰν τοῦ περιτοναίου διαιρεθέντος προπέσῃ. καὶ πνεύμονος δὲ λοβὸς ἐπὶ ταῖς τοῦ θώρακος τρώσεσιν ἐκπίπτει πολλάκις. καὶ ὁ ῥαγοειδὴς χιτὼν ἐπὶ πλεῖστον χαλᾶται, διαβρωθέντος τοῦ κερατοειδοῦς. εἰ δὲ καὶ τῶν σπλάγχνων ὑποπτύσσεταί τις ἐνίοτε λοβὸς ἐπὶ σφοδραῖς

tus; nonnulli ob humiditatis incommoderationem in articulis oboriuntur, quae ligamenta et madefacit et laxat, totamque dearticulationem prae lentitia lubricam labilemque reddit; quibusdam autem quod acetabulorum fupercilia confracta fuerint, prompta fit *elapfis* capitibus crurum alternatio; nonnullis vero quod quamprimum ab initio fupina et procumbentia et penitus in fuperficie fint acetabula. Haec igitur omnia luxationum caufae funt. In enterocelis quas appellant et epiplocelis laxari omnino, nonnunquam et rumpi eum meatum contingit, qui a peritonaeo ad tefticulos procedit; fic quoque dein ad ipfum meatum, aut ad tunicam erythroidem, aut omentum, aut aliquod inteftinum prolabitur. Decedunt etiam de proprio fitu inteftina, quum diffecto peritonaeo deciderint. Pulmonis quoque lobus multoties in thoracis vulneribus excidit. Et ob erofam corneam, uvea tunica plurimum laxatur. Praeterea fi vifcerum lobus interdum aliquis ob vehementes lapfus, aut

Ed. Chart. VII. [28.] Ed. Baf. III. (211.)

καταπτώσεσιν, ἢ θλίψεσιν, εἴη ἂν καὶ τοῦτο τὸ νόσημα τῆς τε θέσεως ἅμα καὶ τοῦ σχήματος ὑπάλλαξις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις γιγνόμενον. ἡ δὲ πρὸς τὰ παρακείμενα μόρια κοινωνία διαφθείρεται, συμφύντων τινῶν ἀλλήλοις οὐ δεόντως, ἤ τινος ἀρτήματος, ἢ δεσμοῦ χαλασθέντος, ἢ συνταθέντος, ἢ ἀποῤῥαγέντος. ἐκ τίνων δ' ἕκαστον τούτων γίγνεται προφάσεων, εὔδηλον.

Κεφ. ια'. Ἑνὸς δ' ἔτι γένους νοσήματος κοινοῦ πάντων τῶν μορίων, εἴτ' οὖν ὁμοιομερῆ τε καὶ ἁπλᾶ τελέως, εἴτε καὶ σύνθετα εἴη, τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως εἰπεῖν χρή. καλεῖν μὲν οὖν εἴωθα τὸ γένος τοῦτο σύμπαν ἑνώσεως λύσιν, ἢ διαφθορὰν ἑνώσεως, ἢ συνεχείας λύσιν, ἢ ὅπως ἂν ἄλλως ἐλπίσω τὸν λόγον σαφῆ ἔσεσθαι τοῖς ἀκούουσιν. οὐδὲν γὰρ ὄνομα κατ' αὐτοῦ κείμενον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν παρελάβομεν, ὥσπερ ἐπί τινων εἰδῶν αὐτοῦ κάταγμα μὲν καὶ τερηδόνα τῆς ἐν ὀστῷ συνεχείας διαιρουμένης, ἕλκος δὲ καὶ τραῦ-

compressiones complicetur, erit quoque is morbus et situs simul et figurae immutatio, a commemoratis causis factus. In vicinis autem partibus societas depravatur, quum quaedam inter se inepte coalescunt, aut quum aliquod appendiculum, vel vinculum laxatur, vel intenditur, vel abrumpitur. Ex quibus autem causis hi singuli morbi oriantur, declaratum est.

Cap. XI. At unius adhuc generis morbi omnibus partibus, sive similares ac omnino simplices, sive compositae existant, communis causae effectrices sunt explicandae. Equidem hoc universum genus unitatis solutionem vocare consuevi, aut unitatis corruptionem, aut continui solutionem, vel quomodocunque aliter, prout speraverim sermonem auditoribus fore perspicuum. Nullum enim nomen aliquod a majoribus huic impositum accepimus; quemadmodum nonnullis ejus speciebus fracturam quidem et cariem *vocitant* solutam in osse continuitatem; in carne ve-

Ed. Chart. VII. [28.] Ed. Baf. III. (211.)

μα τῆς ἐν σαρκί. κατά μέν γε τὰ τῆς κεφαλῆς ὀστᾶ καὶ πλείω τὰ ὀνόματα. τὸ μὲν γὰρ, οἷόν περ ἐν τοῖς ἄλλοις ὀστοῖς κάταγμα, ῥωγμή τε καὶ ῥῆξις προσαγορεύεται, τὸ δ' ὑπό τινος ὀξέος ἐμπεσόντος αὐτοῖς καὶ διακόψαντος ἐγκοπή τε καὶ διακοπὴ καὶ ἕδρα. τὸ δὲ τῆς τερηδόνος ὄνομα πλεονάζειν δοκεῖ τῷ ε στοιχείῳ· παρὰ γὰρ τὸ τρῆμα συγκεῖσθαι πεπίστευται, καθάπερ τερηδών τις οὖσα. καὶ γίνεται μὲν ὑπὸ δριμέων χυμῶν διαβιβρωσκόντων, ὑποπίπτει δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἑτέρῳ γένει νοσήματος. ὀστοῦ γοῦν τραχύτης μᾶλλον ἢ τερηδὼν ὀνομάζεται. μείζονος δὲ τοῦ τρήματος γενομένου καὶ οἷον ὀπῆς τινος ἤδη φαινομένης, τερηδὼν ὀνομάζεται. καὶ μὴν καὶ τὸ θλάσμα τούτου τοῦ γένους ἐστὶν, ἐν μὲν τοῖς σαρκώδεσιν ὡς τὰ πολλὰ μέρεσι γιγνόμενον, ἔστιν ὅτε δὲ κἀν τοῖς τῆς κεφαλῆς ὀστοῖς, ἐπὶ παίδων μάλιστα. δεῖ μὲν γὰρ εἴκειν εἰς ἑαυτὸ πάντως τὸ θλασθησόμενον, δεῖ δὲ αὐτὸ τοῦτο μαλακὸν εἶναι καὶ μὴ τελέως σκληρόν. ὥστε τῶν σαρκωδῶν ἔσται μορίων καὶ τῶν ἁπαλῶν ὀστῶν ὑπό

ro ulcus ac vulnus. In offibus autem capitis plura etiam funt nomina. Nam ut in caeteris offibus, *fic in his* fractura et fiffura et ruptura vocatur. Quae vero ab acuto quodam ipfis occurfante *ferro* atque incidente fit, excifio et incifio et fedes. Nomen autem τερηδόνος, *id eft cariei,* ε litera abundare videtur; nam παρὰ τὸ τρῆμα, *hoc eft a foramine,* derivari creditur, ac fi teredon, i. e. *perforatio,* quaedam exiftat, quae ab acribus humoribus erodentibus fit, ac in principio quidem cadit fub aliud morbi genus, et offis afperitas potius quam caries nominatur; majori autem perforatione facta, et tanquam foramine quodam apparente, caries appellatur. Et quidem hujus generis eft collifio, quae in carnofis plerumque fit partibus, nonnunquam vero et in offibus capitis, in pueris maxime; nam in fe ipfum prorfus cedat oportet quicquid colliditur; idque ipfum molle effe oportet, non autem abfolute durum; quare carnofarum erit partium tenerorumque offium, ab aliquo extrinfecus incidente

τινος ἐμπεσόντος ἔξωθεν αὐτοῖς ἰσχυροῦ τε καὶ σκληροῦ σώματος. ὅταν οὖν τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας τοῦ παθόντος οὕτω μορίου συνεχοῦς ἔτι φυλαττομένης, ἐν τῷ βάθει γεννηθῶσι πολλαὶ καὶ σμικραὶ διαιρέσεις, θλάσμα τε καὶ θλάσις ὀνομάζεται τὸ νόσημα· κοιλότητος δέ τινος ἐμφαινομένης, ἣν τὸ πλῆξαν ἐναπειργάσατο τῷ θλασθέντι, καλεῖται τὸ πάθος ἔνθλασις. [29] ἀνάγκη μὲν οὖν ἅπασα κατ' αὐτὴν τὴν πληγὴν εἰς ἑαυτὸ συνωθεῖσθαι καὶ κοῖλον γίγνεσθαι τὸ θλώμενον, ἢ οὐκ ἂν ἐνθλασθείη. διασώζεσθαι δὲ τὴν κοιλότητα τοῦ δρῶντος ἀπελθόντος οὐκ ἔτ' ἀναγκαῖον. ἐπανέρχεται μὲν ὡς τὸ πολὺ τὰ μαλακὰ σύμπαντα, χωρισθέντος τοῦ πλήξαντος, εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. εἰ δὲ μὴ μόνον εἴσω χωρήσειε τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν, ἀλλὰ καὶ ῥῆξίς τις αὐτῷ προσγένοιτο κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, σύνθετον ἤδη τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν ὄνομα κατ' αὐτοῦ κείμενον ἔχομεν εἰπεῖν παλαιόν. ἀλλὰ χρὴ λόγῳ δηλοῦν αὐτὸ μᾶλλον ἤπερ ὀνόμασιν ἐσχάτως χρῆσθαι βαρβάροις, οἷα πολλὰ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἐξεύρηται. συνεχείας δ' ἐστὶ λύσις καὶ τὸ ῥῆγμα

violenter et valido et duro corpore *collidi.* Quum igitur externa partis ita affectae superficies continuitatem etiamnum servat, et in profundo multae et exiles fiunt divisiones, collisio et contusio hic morbus nominatur. At apparente aliqua cavitate, quam parti collisae percutiens *corpus* impresserit, hic affectus illisio vocatur. Igitur necessarium omnino est collisam partem sub ipso ictu in sese compelli et concavam fieri, alias non collideretur: servari vero cavitatem abeunte causa efficiente, necessarium non est. Mollia siquidem omnia, sublata causa feriente, ad pristinum statum plerumque redeunt. Si vero non solum intro cesserit os capitis, verum etiam ruptura quaedam in exteriori superficie accesserit, jam compositus erit ejusmodi morbus, neque ullum ei nomen priscum ipsi impositum habemus. Quamobrem oratione potius explicandus est, quam nominibus uti summe barbaris, qualia multa a junioribus medicis usurpata sunt. Caeterum continuitatis solutio etiam est tum ruptu-

καὶ τὸ σπάσμα, τὸ μὲν ἐν σαρκώδει μορίῳ, τὸ δ' ἐν νευρώδει συνιστάμενον. αἰτία δὲ καὶ τούτων τῆς γενέσεως ἐξαιφνίδιός τις, ἢ ἀνώμαλος, καὶ ἡ σφοδρὰ κίνησις, καὶ μάλισθ' ὅταν ἄτριπτά τε καὶ ἀνώμαλα καὶ ἀθέρμαντα καὶ ἀμάλακτα πρὸς τὰς κινήσεις ἄγηται τὰ σώματα. διασπᾶται γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι πολλὰ τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων. συνελόντι δὲ φάναι, πάντα τὰ τοιούτου γένους τῶν νοσημάτων αἴτια τὰ μὲν ἔξωθεν ὁρμᾶται, τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος· ἔξωθεν μὲν ὅσα τιτρώσκειν ἢ θλᾶν πέφυκεν, ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ σώματος ἄμετροί τε καὶ ἄτακτοι κινήσεις τοῦ ζώου, καί τινες ὑγρῶν μοχθηρίαι διαβιβρώσκειν πεφυκυῖαι. τοιαῦται γάρ τινες αἰτίαι καὶ αἱ τοῦ κοινοῦ νοσήματος ἁπάντων τῶν μορίων, τῶν θ' ἁπλῶν καὶ πρώτων, ἃ δὴ καὶ ὁμοιομερῆ καλεῖται, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων συντιθεμένων, ἃ δὴ ὄργανά τε καὶ ὀργανικὰ προσαγορεύεται. τὰς δὲ τῶν συνθέτων νοσημάτων αἰτίας οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρίσκειν ἐκ τῶν εἰρημένων συντιθεμένας. ὥστ' ἐπειδὴ τοῦτο βουληθεὶς ἕκαστος ἑαυτῷ

ra tum convulſio; haec in nervoſa, illa in carnoſa parte conſiſtens. Horum vero generationis eſt cauſa repentinus quidam vel inaequalis vehemensque motus, ac tum praecipue quum neque perfricta, neque aequabilia *reddita,* neque calefacta, neque emollita, ad motus aguntur corpora. Divelluntur enim in ejusmodi affectibus plurimae eorum partes; atque ut ſummatim dicam, omnes hujus generis morborum cauſae aut extrinſecus irruunt, aut ex ipſo corpore *oriuntur*. Extrinſecus quidem *adveniunt,* quae vulnerare ac collidere queunt; ex ipſo corpore, immoderati ac incompoſiti animalis motus, et quaedam humorum pravitates erodendi facultate praeditae. Hae namque ſunt cauſae morbi omnibus partibus communes, tum ſimplicibus ac primis, quae ſimilares appellantur, tum ex iis compoſitis, quae et organicae et organa dicuntur. Compoſitorum vero morborum cauſas non arduum eſt invenire, quum ex jam commemoratis componantur. Quare quum quis hoc deſideraverit,

Ed. Chart. VII. [29.] Ed. Bas. III. (211.)

δυνατός ἐστιν ἐκπορίζεσθαι, καιρὸς ἂν εἴη μοι καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐνταυθοῖ καταπαύσαντι περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς ἐφεξῆς διελθεῖν.

potest sibi hanc caussarum copiam parare. Sed tempus me compellit huic libro finem imponentem de symptomatum differentiis deinceps differere.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [29. 30.] Ed. Bas. III. (212.)

Κεφ. α΄. Τίνα μέν ἐστι καὶ πόσα τὰ σύμπαντα νοσήματα κατ᾽ εἴδη τε καὶ γένη διαιρουμένοις, ἁπλᾶ τε καὶ σύνθετα, ὁπόσαι τε καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν αἰτίαι τῆς γενέσεως, ἐν ἑτέροις ὑπο[30]μνήμασι γέγραπται. λοιπὸν δ᾽ ἂν εἴη περὶ τῶν συμπτωμάτων διελθεῖν, ἵν᾽ ἦ τέλειος ὁ περὶ πασῶν τῶν παρὰ φύσιν διαθέσεων λόγος. ἅπασα γὰρ οὖν διάθεσις σώματος ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν ἤτοι νόσημά ἐστιν, ἢ αἰτία νοσήματος, ἢ σύμπτωμα νοσήματος. ὅπερ ἔνιοι

GALENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER.

Cap. I. Quinam et quot universi morbi sint, tum simplices, tum compositi, in genera ac species *a nobis* dividentibus, quot etiam singulorum generationis sint causae, aliis in commentariis conscriptum est. Reliquum est de symptomatis disserere, quo de affectibus omnibus, qui praeter naturam sunt, integrum reddatur opus. Omnis igitur corporis affectus a naturali statu decedens aut morbus est, aut morbi causa, aut morbi symptoma, quod epigennema, i. e.

τῶν ἰατρῶν ἐπιγέννημα καλοῦσιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ πάνυ τι σύνηθές ἐστι τοῖς Ἕλλησι τοὔνομα, σύμπτωμα δὲ καὶ πάθημα καὶ πάθος ὀνομάζουσι συνήθως ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. σημαίνεται μὴν οὐ πάντῃ ταυτὸν ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ᾽ ὡς ἐγὼ νῦν διαιρήσω περὶ πάντων ἑξῆς τῶν παρακειμένων ἀλλήλοις κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ἐπεξιών. ἡ μὲν δὴ νόσος εἴρηται, κατασκευή τις οὖσα παρὰ φύσιν, ὑφ᾽ ἧς ἐνέργεια βλάπτεται πρώτως. δῆλον δὲ ὡς εἰ καὶ διάθεσίν τινα εἴποιμεν παρὰ φύσιν, ὑφ᾽ ἧς ἐνέργεια βλάπτεται, ταυτὸν ἐροῦμεν. ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων διάκειταί πως, εἴθ᾽ ὑγιεινὸν, ἄν τε νοσῶδες, ἄν τε μηδέτερον ὑπάρχῃ. παρὰ δὲ τὸ διακεῖσθαί πως τὸ τῆς διαθέσεως ὄνομα γέγονεν, εἰς ταύτην ἠγμένον τὴν χρῆσιν οὐχ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων μόνων τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. ἡ μὲν οὖν διάθεσις κοινὸν ἁπάντων, ὑγιαινόντων καὶ νοσούντων καὶ οὐδετέρως ἐχόντων. καὶ γὰρ καὶ μέλους καὶ ἁρμονίας καὶ λόγου καὶ λέξεως διάθεσις εἴρηται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. [ἡ νόσος δὲ τὸ ἐναντίον τῇ ὑγείᾳ.

confectarium quidam medici vocitant. Verum non admodum id nomen Graecis confuetum eft, fed fymptoma et pathema et pathos haec omnia pro confuetudine nominant. Non idem tamen omnino his vocabulis fignificatur, fed nunc ego de omnibus ordine inter fe difpofitis diftincturus, ad hunc modum differo. Equidem morbus definitur conftitutio quaedam praeter naturam, a qua primum actio laeditur. Conftat autem et fi eum effe affectum quendam praeter naturam dixerimus, a quo actio laeditur, nos idem dicturos. Nam quicquid eft, five fanum, five aegrum, five neutrum fit, aliquo modo afficitur. A *διακεῖσθαι* vero, i. e. *affici, διάθεσις*, i. e. *affectus*, nomen quodammodo derivatum eft in hunc ufum non ab antiquis folum philofophis, fed etiam aliis Graecis ductum. Enimvero affectus generatim omnibus tum fanis, tum aegris, tum neutro modo fe habentibus eft commune. Etenim et cantus et harmoniae et orationis et dictionis affectio a Graecis dicitur. [Morbus autem fanitati contrarium: differt autem ab utroque quod

Ed. Chart. VII. [30.] Ed. Baf. III. (212.)

διαφέρει δ' ἀμφοῖν τὸ πάθος τε καὶ πάθημα προσαγορευόμενον, ὥσπερ δὴ καὶ Πλάτων αὐτὸς διοριζόμενος ἔλεγε· πᾶν γὰρ ὅ τι περ ἂν πάσχῃ τις πάθος προσρητέον. ὅθεν, οἶμαι, καὶ τὰς τῶν αἰσθήσεων ἀλλοιώσεις παθήματα προσαγορεύει, κατὰ μὲν τὴν ὄψιν τὰς ἀπὸ λευκοῦ καὶ μέλανος καὶ ξανθοῦ καὶ τῶν ἄλλων χρωμάτων, κατὰ δὲ τὴν ἁφὴν τὰς ἀπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων. οὕτω δὲ καὶ καθ' ἑκάστην τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. ὀνομάζει δὲ καὶ τὴν ἡδονὴν πάθημα, καὶ ὅλως ἅπασαν κίνησιν ἡντιναοῦν τὴν ὑφ' ἑτέρου γινομένην ἐν ἑτέρῳ. ἡ μὲν γὰρ τοῦ ποιοῦντος κίνησις ἐνέργεια, πάθημα δὲ καὶ πάθος ἡ τοῦ διατιθεμένου πως ὑπ' αὐτοῦ. καὶ γὰρ καθόλου τὸ διατίθεσθαί πως ταυτὸν τῷ πάσχειν ἐστί. καὶ διήνεγκε τῆς διαθέσεως τὸ πάθημα κινήσει· πανσαμένου γὰρ τοῦ ἀλλοιοῦντος, ἡ περὶ τὸ παθὸν ἀλλοίωσις ὑπομένουσα, διάθεσίς ἐστι τοῦ παθόντος. ὥστε ἐν αὐτῷ μὲν τῷ τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ πάθος ἔχει τὴν γένεσιν, ἐν δὲ τῷ μένοντι καὶ σωζομένῳ περὶ τὸ ὑποκείμενον σῶμα

pathos, et pathema nominatur (ut etiam Plato ipfe definiens proferebat), *quicquid aliquis perpeffus fuerit, pathos*, i. e. *paffio, appellandum eft.* Unde, arbitror, fenfuum quoque alterationes pathemata nominavit. In vifu quidem eas, quae ab albo, nigro, flavo et caeteris coloribus fiunt; in tactu, quae a calido, frigido, ficco, humido, duro, molli caeterisque ejusmodi omnibus; fic et in fingulis reliquis fenfibus. Nominat autem is et voluptatem pathema, i. e. *paffionem,* omnemque prorfus motum, quicunque ab altero procedit in alterum. Quippe agentis motus actio eft; rei vero ab eo quodammodo affectae, pathema et pathos, i. e. *paffio*, Etenim univerfe ipfum affici idem quodammodo quod pati eft, differtque paffio ab affectu motu; ceffante enim alterante, alteratio, quae in paffo remanet, affectus rei perpeffae eft; ita ut in ipfo, quod convertitur et mutatur et alteratur et movetur, paffio generationem habeat, in eo vero, quod permanet et in fubjecto corpore fervatur, affe-

Ed. Chart. VII. [30. 31.] Ed. Bas. III. (212.)

τὴν διάθεσιν. ἤδη δὲ μένουσαν διάθεσιν οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι πάθος, ὥσπερ καὶ τὸ πεποιηκὸς, οὐκ ἔτι δὲ τὸ ποιοῦν, αἴτιον. καί τοί γε οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς αἴτιον οὔθ' ἡ μένουσα διάθεσις ἁπλῶς ἐστι πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατά γε τὸν ἀκριβῆ λόγον γεγονὸς μὲν πάθος ἐστὶν, ὂν δὲ οὐκέτι. ὅτι δ' οὕτως σύνηθές ὀνομάζειν τοῖς Ἕλλησιν ἐν τῇ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων πραγματείᾳ δέδεικται. καὶ χρὴ μεμνημένους ὅπερ ἀεὶ λέγεται πρὸς ἡμῶν ὑπὲρ μὲν τῶν ὀνομάτων ὅτι τάχιστα συντίθεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐπὶ δὲ τὰ πράγματα σπεύδειν αὐτὰ, καὶ διατρίβειν τε καὶ χρονίζειν ἐν ἐκείνοις. ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν πεπαιδεῦσθαι φασκόντων ἔμπαλιν δρῶσιν, ἅπαντα κατατρίβοντες τὸν ἑαυτῶν βίον εἰς τὴν περὶ τῶν ὀνομάτων ἔριν, ὡς μηδέποτε δυνηθῆναι τοῦ τέλους τῆς τέχνης ἐφικέσθαι. τί δὴ οὖν χρὴ ποιεῖν τὸν ἀληθείας ἐραστήν; ἐπιδεικνύναι τὰ παραπλήσια ταῖς ἀλλήλων φύσεσι πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο παρορώμενα, κἄπειτα τίθεσθαι κατὰ τούτων τὰ ὀνόματα, μάλιστα μὲν, εἰ οἷός τε εἴη, τὰ συνηθέστατα τοῖς Ἕλλησιν· εἰ δ' ἀγνοοίη [31] ταῦτα, ποιεῖν ἴδια,

ctus constet. Jam ipsum quoque permanentem affectum Graeci passionem nominant, ut etiam quod jam effecit, nec etiamnum efficit, causam. Quanquam neque hoc simpliciter causa est, neque permanens affectus simpliciter passio; sed accurate loquenti affectus passio est jam facta, non autem quae adhuc fit. Quod autem Graecis sic nominari consuetum est, in libro de medicis nominibus a nobis est demonstratum. Atque rei memores, quae a nobis semper profertur, de nominibus quamprimum inter nos convenire, et ad res ipsas properare, et in iis versari morarique oportet. Verum eorum qui sese eruditos profitentur, plurimi contra efficiunt, in contentione de nominibus totam suam vitam ita conterentes, ut ad artis finem pervenire nunquam possint. Quidnam igitur veritatis studiosum agere oportet? Res naturis inter se similes, ob idque neglectas demonstrare; deinde nomina iis imponere, potissimumque, si possit, Graecis usitata; sed si haec ignoraverit, propria fingere;

Ed. Chart. VII. [31.] Ed. Baf. III. (212.)

πρὸ πάντων δὲ καθ᾽ ἑκάστου πράγματος ἓν ὄνομα, ἵνα μήτε παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἀσάφειά τις γένηται καὶ σοφίσματα συνίστηται κατὰ τὸν λόγον, μήτε παραλείπηταί τι πρᾶγμα· τὸ δ᾽ εἴτ᾽ ὀρθῶς, εἴτε οὐκ ὀρθῶς, εἴτε κυρίως, εἴτ᾽ ἀκύρως κεῖται τοὔνομα, κατὰ πολλὴν ἐπισκέπτεσθαι σχολὴν, ὅταν ἤδη τὰ πράγματα μεμαθηκότες ὑπάρχωμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων γνώσει τὸ κατορθοῦν ἐστιν, οὐκ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. ἡμεῖς μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τὰ συνήθη τε τοῖς Ἕλλησιν ὀνόματα τιθέμεθα καὶ τὰ παρακείμενα ἀλλήλοις πράγματα διοριζόμεθα, τοῖς δ᾽ ἄλλοις ὀνομάζειν μὲν ὡς ἂν ἐθέλωσι συγχωροῦμεν, ἀδιόριστον δέ τι πρᾶγμα παραλιπεῖν οὐ συγχωροῦμεν. ἐν αὐτοῖς γοῦν τούτοις τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐν τῷ τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι τὸ σῶμα καὶ ὁπωσοῦν ἀλλοιοῦσθαι γινόμενον ἕτερόν ἐστι τοῦ γεγονότος ἤδη καὶ μένοντος, αὐτοῦ δὲ τοῦ γεγονότος τὸ μὲν ἐνεργείας τῆς κατὰ φύσιν ἐστὶ ποιητικὸν, τὸ δὲ βλαπτικὸν, τὸ μὲν ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι κεκτημένον ἐνέργειαν ἢ πάθος ὠνομάσαμεν, τὸ δ᾽ ἐν τῷ διαμένειν ἐπί τινα χρόνον

ante omnia vero ſingulis rebus ſingula nomina, quo nulla obſcuritas ex homonymia naſcatur, neque captiones ſint in ſermone, neque res ulla omittatur. Illud vero ſive recte, ſive non recte, ſive proprie, ſive improprie nomen ſit impoſitum, id multo otio conſiderandum eſt, quum res ipſas jam didicerimus; quippe in harum cognitione rectum inſtitutum conſiſtit, non in nominibus. Nos igitur, ut diximus, tum conſueta Graecis nomina imponimus, tum res inter ſe vicinas diſtinguimus et caeteris, prout voluerint, nominare permittimus, ſed res aliquas indefinitas praetermittere non concedimus. Proinde his in ipſis quae nunc nobis propoſita ſunt, quoniam id quod ipſa corporis converſione et mutatione et qualicunque alteratione conſiſtit, diverſum eſt ab eo quod jam factum eſt manetque, ejus autem, quod factum eſt, aliud naturalem actionem efficit, aliud eam laedit; quod in fieri eſſentiam habet, actionem paſſionemve nominavimus; quod in permanſione ad aliquod

ὑγιείαν ἢ νόσον. ἐνεργείας δὲ διώρισται πάθος, ὡς ποιοῦν ποιουμένου καὶ νόσος ὑγιείας, ὡς τὸ μὲν παρὰ φύσιν ὄν, τὸ δὲ κατὰ φύσιν. αὖθις οὖν αὐτῶν εἰπόντες ὅλους τοὺς λόγους, ἐχώμεθα τῶν ἐφεξῆς. ὑγεία μὲν οὖν ἐστι διάθεσις κατὰ φύσιν ἐνεργείας ποιητική. διαφέρει δ' οὐδὲν, ὡς ἔφαμεν, εἴτε κατασκευὴν, ἢ διάθεσιν εἴποιμεν, εἴτε ποιητικὴν ἐνεργείας, εἴτ' αἰτίαν ἐνεργείας. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ κατὰ φύσιν ἀφέλοιμεν, οὐδὲν διοίσει. συσσημαίνεται γὰρ ἐν τῷ λοιπῷ λόγῳ. οὕτω δὲ καὶ νόσος, ἡ παρὰ φύσιν κατασκευὴ τοῦ σώματος, καὶ αἰτία τοῦ βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν. ἢ συντομώτερον οὕτως, νόσος ἐστὶ διάθεσις παρὰ φύσιν, ἐνεργείας ἐμποδιστική. πάθος δ' ἐστὶν ἡ περὶ τὴν ὕλην ἀπὸ τοῦ δρῶντος κίνησις. αὕτη δὲ ἡ τοῦ δρῶντος κίνησις ἐνέργεια. τὸ δ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως εἰσφερόμενόν τινα τῷ γινομένῳ μοῖραν τῆς γενέσεως αἴτιον αὐτοῦ λέγεται. πλείω δ' ἐστὶ ταῦτα κατὰ γένος· ἥ τε γὰρ ὕλη καὶ ἡ χρεία καὶ ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ὄργανον καὶ τὸ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. ἕκαστον γὰρ τούτων εἰσφέρεταί τινα

tempus, fanitatem, morbumve. Paffionem vero ab actione difcrevimus, tanquam quod efficitur ab eo quod efficit et morbum a fanitate, ut illud praeter naturam eft, hoc fecundum naturam. Rurfus igitur integris horum orationibus pofitis, reliquis haereamus. Sanitas igitur affectus eft fecundum naturam actionem efficiens. Nihil refert, ut diximus, utrum conftitutionem, aut affectum dixerimus, aut actionis effectricem, aut actionis caufam; fimili modo nec fi illud, fecundum naturam, abftulerimus, quicquam referet; adfignificatur enim in reliqua oratione. Sic vero et morbus conftitutio corporis eft praeter naturam et caufa laefae actionis; aut fic anguftius: morbus eft affectus actionem interturbans. Paffio motus eft in materia, ab agente: ipfe vero agentis motus, actio; quod autem ex fua natura ei quod efficitur aliquam generationis portionem confert, caufa ipfius dicitur. Caufae vero genere funt plures; nam et materia, et ufus, et fcopus, et inftrumentum, et unde motus initium, *caufae funt.* Hae namque fingulae ei quod

Ed. Chart. VII. [51.] Ed. Baf. III. (212. 213.)

τῷ γενομένῳ συντέλειαν· τὰ δ' οὐδὲν μὲν εἰσφερόμενα, μὴ χωριζόμενα δὲ τῶν εἰσφερομένων, τὸν ὧν οὐκ ἄνευ λόγον ἐπέχει. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐνδέχεταί τινα στίχον αἰτιῶν γενέσθαι πολλάκις ἀλλήλας διαδεχομένων, ὡς εἰ καὶ ψηφίδων ἐφεξῆς ἀλλήλαις κει(213)μένων πλειόνων κινήσειέ τις τὴν πρώτην, αὕτη δὲ τὴν δευτέραν, κᾀκείνη τὴν τρίτην, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς ἑκάστη τὴν μεθ' ἑαυτήν. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, εἰ μή τις διορίζοιτο τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς ποιεῖν λεγομένου τὸ καθ' ἑαυτὸ, πάμπολλά τε καὶ ἀτοπώτατα συμπεσεῖται τοῖς λόγοις ἁμαρτήματα. σημαίνει δὲ ταυτὸν τὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ τῷ πρώτως, κᾂν εἴ τινες τῶν ἀττικιζόντων φυλάττοιντο τοὔνομα, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τῷ δευτέρως. ὁ μὲν οὖν τὸν δάκτυλον προσενεγκὼν τῇ πρώτῃ ψηφῖδι πρώτως μὲν ταύτην ἐκίνησε, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ δευτέρως τὴν ἐφεξῆς αὐτῇ, καὶ οὕτως ἤδη καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. οὕτως δὲ καὶ ἡ πρώτη καθ' ἑαυτὴν μὲν τὴν δευτέραν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὴν τρίτην καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐφεξῆς. καὶ ἡ δευτέρα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρώτως

efficitur perfectionis aliquid conferunt; quae vero nihil conferunt, fed tamen a caufis conferentibus non fejunguntur, haec caufarum fine quibus non rationem obtinent. His ita fe habentibus, poteft caufarum multoties fefe invicem excipientium feries quaedam inftitui, ut fi quis calculis pluribus inter fe ordine pofitis, primum moveat, ac primus fecundum, et hic tertium, et fic deinceps unusquisque fuccedentem. In hujusmodi enim omnibus nifi quis id quod per fe efficere dicitur ab eo quod per accidens diftinguat, plurimi abfurdiffimique errores in difputationibus contingent. Significat autem per fe idem quod primo, tametfi Attice eloquentium quidam hoc vocabulum averfantur; per accidens vero, idem quod fecundo. Igitur qui primo calculo digitum admovit, primo quidem hunc movit, per accidens vero ac fecundo huic proximum, atque fic jam quoque reliquos omnes. Sic primus quoque fecundum *movet* per fe, per accidens vero tertium reliquosque ordine fubfequentes. Jam fecundus eadem ratione primo *movet* ter-

μὲν τὴν τρίτην, δευτέρως δὲ τὴν τετάρτην καὶ τὴν πέμπτην καὶ τὰς ἐφεξῆς. εἰ δὲ ἀκριβέστερον ἔτι διαιρεῖσθαι βού-[32]λοιο, πρὸς γὰρ τὴν τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν οὕτω χρησιμώτερον, ἑκάστη τῶν ψηφίδων πρώτως μὲν κινεῖ τὴν ἐφεξῆς, δευτέρως δὲ τὴν μετ᾽ ἐκείνην, καὶ τρίτως τὴν ἔτι μετ᾽ ἐκείνην, καὶ τετάρτως τὴν ἐφεξῆς αὐτῇ. τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ διωρισμένων, ἐπειδὴ τὸ νόσημα διάθεσίς τις ἦν παρὰ φύσιν τὴν ἐνέργειαν βλάπτουσα, τῆς νόσου δ᾽ αὐτῆς ἐνδέχεταί τινα προηγεῖσθαι διάθεσιν ἑτέραν, παρὰ φύσιν μὲν καὶ ταύτην, οὐ μὴν κατά γε τὸν ἑαυτῆς λόγον βλάπτουσαν τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ νοσήματος, τὴν τοιαύτην διάθεσιν οὐ νόσημα καλέσομεν, ἀλλ᾽ αἰτίαν προηγουμένην νοσήματος, ἀκριβῶς τε τὸν νοῦν ἐνταῦθα προσέξομεν τοῖς κἀκείνην τὴν διάθεσιν αἰτίαν εἶναι φάσκουσι τοῦ βλάπτεσθαι τὴν ἐνέργειαν. οὐδὲ γὰρ καθ᾽ ἑαυτὴν, οὐδὲ πρώτως, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός τε καὶ δευτέρως ἐμποδίζεσθαί τε καὶ βλάπτεσθαι δι᾽ αὐτὴν ἐροῦμεν τὴν ἐνέργειαν, ὑπὸ δὲ τοῦ νοσήματος αὐτοῦ πρώτως τε καὶ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον. ὅθεν κἂν τῷ λέγειν διάθεσιν σώματος ἐμποδιστικὴν ἐνεργείας εἶναι

tium, fecundo vero quartum et quintum et ordine fubfequentes. Quod fi accuratius adhuc diftinguere volueris (id enim ad exquifitiorem rerum notitiam fic utilius videtur) quisque calculus fibi contiguum primo movet, fecundo proximo vicinum, tertio praeterea vicino finitimum, quarto denique finitimo fuccedentes. His ita fe habentibus ac definitis, quum morbus affectus quidam fit praeter naturam actionem laedens; morbum autem ipfum praecedere poffit affectus alter, qui etiam praeter naturam fit, non tamen qui fui ipfius ratione laedat, fed morbo interveniente, talem affectum non morbum, fed caufam quae morbum praecedit, vocabimus. Atque hic accurate mens adhibenda eft, illum quoque affectum caufam effe proferentibus, quod actionem laedat. Neque enim per fe, neque primo, fed per accidens, et fecundo interturbari, laedique per eum actionem dicemus; a morbo vero et primo et fui ipfius ratione. Unde quum dicimus morbum effe corporis affectum, qui actionem

Ed. Chart. VII. [32.] Ed. Baf. III. (213.)

τὸ νόσημα τοῖς μὲν εὐθὺς ὑπακούουσιν, ὅτι πρώτως τε καὶ καθ' ἑαυτὴν, αὐτάρκης ὁ λόγος· ὅσοι δ' ἂν ἤτοι σκαιότερον, ἢ ἐριστικώτερον ἀκούωσι, προσθετέον αὐτοῖς καὶ τὸ πρώτως, ἵν' ᾖ τοιοῦτος ὁ λόγος· νόσημά ἐστι διάθεσις σώματος ἐνεργείας τινὸς ἐμποδιστικὴ πρώτως. ὅσαι τοίνυν αὐτῆς προηγοῦνται διαθέσεις, οὔπω νοσήματα. κἂν εἰ συμπίπτοιεν δέ τινες αὐταῖς ἕτεραι διαθέσεις οἷον σκιαί τινες παρακολουθοῦσαι, καὶ ταύτας οὐ νοσήματα καλέσομεν, ἀλλὰ συμπτώματα. καὶ ἡμῖν οὕτως οὐ πᾶν ὅ τι περ ἂν ᾖ παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι, νόσημα εὐθὺς ἔσται κλητέον, ἀλλὰ τὸ πρώτως μὲν βλάπτον τὴν ἐνέργειαν, νόσημα, τὸ δὲ τούτου προηγούμενον, αἴτιον μὲν νοσήματος, οὔπω δὲ νόσημα. εἰ δ' ἕποιτό τις ἄλλη τῷ νοσήματι περὶ τὸ σῶμα διάθεσις, αὕτη σύμπτωμα ὀνομασθήσεται. καὶ μὴν καὶ ἡ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς βλάβη σύμπτωμά ἐστι τοῦ ζώου. πᾶν γὰρ ὅ τι περ ἂν παρὰ φύσιν συμβαίνῃ τῷ ζώῳ, σύμπτωμά ἐστι. παρὰ μὲν δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἡ τῶν ὀνομάτων χρῆσις οὕτως ἔχει. μετατιθέναι δ' ἔξεστι τῷ βουλομένῳ, μενόντων, ὥσπερ εἴρηται, τῶν

interturbat, ftatim fubaudientibus, *ipfum* et primo et per fe *interturbare*, fatisfacit oratio; verum vel rudius, vel contentiofius inaudientibus adjiciendum in oratione eft, primo, quo talis fit definitio: morbus eft affectus corporis actionem aliquam interturbans primo. Quicunque igitur affectus hunc praecedunt, nequaquam morbi funt. Quod fi alii quidam affectus cum his inciderint velut ipforum umbrae comites, nec hos quidem morbos vocabimus, fed fymptomata. Ita etiam non ftatim quicquid fuerit in corpore praeter naturam, id morbus a nobis vocabitur, fed quod primo actionem laedit, morbus; quod hunc praecedit, morbi caufa, nondum autem morbus. Quod fi quis alius affectus in corpore morbum fequatur, is fymptoma duntaxat nominabitur; quamvis etiam actionis ipfius laefio fymptoma fit animantis. Quicquid enim animali praeter naturam accidit, fymptoma eft. Ac nominum quidem ufus apud Graecos ita fe habet, quae tamen mutare, dummodo res ipfae (ut praedictum eft) permaneant, cuique volenti licebit;

πραγμάτων, οἷον εὐθὺς εἰ μὴ βούλοιτο σύμπτωμα καλεῖν, ἀλλ' ἐπιγέννημα. σύμπτωμα μὲν γὰρ εἶναι πᾶν ὅπερ ἂν συμβεβήκῃ τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν, ἐπιγέννημα δὲ οὐ πᾶν, ἀλλὰ τὸ μόνοις τοῖς νοσήμασιν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον. ἀλλ' ἡμεῖς γ', ὡς ἔφην, ἅπασαν μὲν ἀλλοίωσιν ἔτι γινομένην πάθος εἶναι, ἅπαντα δὲ τὰ παρὰ φύσιν ὑπάρχοντα τοῖς σώμασιν ὀνομάσομεν συμπτώματα. καὶ συμβήσεται ταυτὸν ἐνίοτε πρᾶγμα καὶ πάθος ὀνομάζεσθαι καὶ σύμπτωμα, τῶν σημαινομένων ἑκατέρων ὑπαρχόντων αὐτῷ κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον. οἷον αὐτίκα τὸ τρέμειν πάσχειν ἐστὶν, ὅτι καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ κινεῖσθαι μὴ κατὰ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν συμβαίνει, καὶ πάθημά τε καὶ πάθος ὁ τρόμος, ὅτι καὶ ἀλλοίωσις ἡ τοιαύτη κίνησις· ἀλλὰ καὶ σύμπτωμα· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ κίνησις. εἰ δέ γε ἀλλοίωσις ᾖ μόνον, ὥσπερ ἐν τῷ βλέπειν τε καὶ ἀκούειν καὶ ὀσφραίνεσθαι καὶ γεύεσθαι καὶ ἅπτεσθαι γίνοιτο, πάθος ἂν ὀνομαζέσθω μόνον, οὐκέτι δὲ σύμπτωμα. τὸ γάρ τοι τοῦ συμπτώματος ἴδιον αὐτὸ τοῦτ' ἐστι, τὸ παρὰ φύσιν. ὅθεν κἂν ταῖς διαφοραῖς ἁπάσαις τοῦ

verbi gratia, si quis noluerit symptoma vocare, sed epigennema, i.e. *succedens vel obortum;* symptoma vero esse dicitur, quicquid praeter naturam animali accidit; epigennema vero non omne, sed quod solos morbos necessario sequitur. Nos vero (ut dictum est) omnem alterationem, quae adhuc fit, passionem esse diximus; omnia vero quae in corporibus praeter naturam sunt, symptomata nominabimus. Accidetque aliquoties eandem rem et passionem et symptoma nominari, quum utriusque significatum alia atque alia ratione illi insit. Verbi gratia tremere pati est, quod tum alterari, tum moveri non propria functione contingit; tremor et passio et pathema est, quod talis motus alteratio sit; imo etiam *tremor* symptoma est; nam motus est praeter naturam. Quod si alteratio solum esset, qualis in videndo, audiendo, odorando, gustando, tangendoque fit, passio tantum nominaretur, nequaquam vero symptoma; symptomatis enim id ipsum proprium est, *ut sit* praeter naturam. Unde et in differentiis omnibus, quae ab eo qui secundum

Ed. Chart. VII. [32. 33.] Ed. Baf. III. (215.)

κατὰ φύσιν ἐξαλλαττομέναις συνίσταται. καὶ γὰρ σχημάτων τῶν κατὰ φύσιν, καὶ χρωμάτων, καὶ μεγεθῶν, ἐνεργημάτων τε καὶ παθημάτων διαφθειρομένων γίνεται. καὶ οὗτός ἐστιν ἰδιαίτατος αὐτοῦ λόγος, ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν. τί δέ; οὐχὶ καὶ ἡ νόσος ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν; [33] ἢ οὐχ ἁπλῶς ἐξάλλαξις, ἀλλ᾽ ἐξάλλαξίς τις, ἁπλῶς δὲ ἐξάλλαξις τὸ σύμπτωμα; τοῦ γὰρ ἐν ταῖς διαθέσεσι κατὰ φύσιν ἐξαλλαττομένου καὶ βλάπτοντος τὴν ἐνέργειαν ἡ νόσος γίνεται, καὶ δυοῖν τούτοιν ἐξ ἀνάγκης ἐδεῖτο πρὸς τὸ νόσος ὑπάρχειν, ἐν γένει μὲν εἶναι τῆς διαθέσεως, βλάπτειν δὲ τὴν ἐνέργειαν, ὧν οὐδέτερον ἀνάγκη παρεῖναι τῷ συμπτώματι. καὶ γὰρ εἰ μὴ διάθεσις εἴη, καὶ εἰ μὴ βλάπτοι γέ τινα ἐνέργειαν, ἀλλὰ αὐτῷ γε μόνῳ τῷ παρὰ φύσιν ἱκανῶς ὁρισθήσεται. νοσήματος μὲν δὴ ταύτῃ διήνεγκε, παθήματος δὲ τῷ τὸ μὲν ἐν κινήσει πάντως εἶναι τὸ πάθημα καὶ κατὰ φύσιν ἐνίοτε, τὸ σύμπτωμα δὲ οὐκ ἐν κινήσει μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἕξιν τινὰ, καὶ πάντως παρὰ φύσιν. ἔσται δὴ πάθος μὲν ἡ περὶ τὴν ὕλην ἀλλοίωσις ἢ κίνησις ἔτι γινομένη, ἡ δ᾽ ὑπομένουσα,

naturam eſt ſtatu immutantur, conſiſtit: nam et in figuris naturalibus, et coloribus, et magnitudinibus, et actionibus, et paſſionibus, ubi corrumpuntur, exiſtit. Eſtque haec ejus maxime propria ratio, mutatio a naturali *ſtatu*. Quid igitur? num et morbus mutatio naturalis eſt ſtatus? an non abſolute mutatio, ſed mutatio quaedam; ſymptoma vero abſolute mutatio eſt? Nam quum in affectibus naturalis ſtatus mutatur, actionemque laedit, morbus gignitur; duoque haec, ut morbus ſit, omnino deſiderantur, in genere affectus eſſe, et functionem laedere, quorum neutrum ſymptomati adeſſe neceſſarium eſt; etenim licet neque affectus ſit, nec actionem aliquam laedat, tamen eo ſolo, quod praeter naturam ſit, abunde definietur. Atque a morbo quidem hac ratione differt; a paſſione vero, quod haec paſſio omnino ſit in motu, interdum et ſecundum naturam. Symptoma non ſolum in motu, ſed etiam in habitu quodam, et omnino praeter naturam. Erit igitur paſſio, alteratio vel circa materiam motus, qui adhuc fit, affectus vero qui

διάθεσις, σύμπτωμα δὲ, πᾶν ὅ τι περ ἂν συμπίπτῃ τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν. ὥστε καὶ ἡ νόσος ὑπὸ τὴν τοῦ γενικοῦ συμπτώματος ἀναχθήσεται προσηγορίαν. ἔστι γάρ πως καὶ αὐτὴ σύμπτωμα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ προηγούμενα τῶν νόσων αἴτια τὰ κατ᾽ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ζώου συνιστάμενα τῇ τοῦ γενικοῦ συμπτώματος ὑποπέπτωκεν ἐννοίᾳ.

Κεφ. β΄. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἤδη λέλεκται, περὶ δὲ τῶν εἰδικῶν συμπτωμάτων ἐν τῷδε γράμματι πρόκειται διελθεῖν. ἔστι δὲ καὶ τούτων τριττὴ διαφορά· τὰ μὲν γὰρ διαθέσεις εἰσὶν αὐτοῦ τοῦ σώματος ἡμῶν· τὰ δὲ ἐνεργειῶν βλάβαι· τὰ δὲ ἀμφοτέραις ἑπόμενα, κατά τε τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐκκρινομένων καὶ ἐπεχομένων καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ ζώῳ συνισταμένους ψόφους, καὶ προσέτι τὰς ἄλλας ἁπάσας αἰσθητὰς διαφοράς. βλάβη δ᾽ ἀκουέσθω νῦν καὶ ἡ στέρησις. οὐ γὰρ ἡ δυσκινησία μόνον, οὐδὲ ἡ δυσαισθησία, βλάβαι τινὲς τῶν ἐνεργειῶν εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκινησία τε καὶ ἡ ἀναισθησία· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ᾽ ἡ δυσπεψία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπεψία. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ γένη τῶν

poft manet, fymptoma autem, quicquid animali praeter naturam acciderit. Quare morbus quoque fub generalem fymptomatis appellationem reducetur; eft enim is quoque quodam modo fymptoma. Quin etiam quae et antecedentes in corpore animalis caufae conftituuntur, generali fymptomatis notioni fubjiciuntur.

Cap. II. Atque de iis quidem jam dictum eft, de fpecialibus vero fymptomatis hoc in libro differere propofitum eft. Eft autem horum triplex differentia. Alia namque ipfius corporis noftri funt affectus; alia functionum laefiones; alia haec ambo comitantia; tum in excretorum et retentorum ametria; tum in iis qui in ipfo animali excitantur ftrepitibus; tum etiam in reliquis fenfibilibus differentiis omnibus. Laefio vero nunc et privatio dicta audiatur. Non enim folum movendi, neque fentiendi difficultas laefiones quaedam actionum funt, fed etiam immobilitas et infenfibilitas. Ad eundem modum non dyfpepfia folum, fed etiam apepfia feu *cruditas*. Atque haec quidem genera

Ed. Chart. VII. [33.] Ed. Baſ. III. (213. 214.)
συμπτωμάτων, ἐν οἷς χρὴ σκοπεῖσθαι τὰς κατὰ μέρος διαφοράς· ἑξῆς δ᾽ ἂν εἴη προσῆκον ἕκαστον διελθεῖν τῷ λόγῳ, πρότερόν γε ἀναμνήσαντας, ὃ κἀν τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς εἴπομεν, ὡς ὅσοι τὴν ὑγείαν οὐ διάθεσιν σώματος, ἀφ᾽ ἧς ἐνεργοῦμεν, ἀλλ᾽ αὐτὰς ἐνόμισαν εἶναι τὰς ἐνεργείας, ἣν ἡμεῖς νῦν ὑπὲρ τῆς τῶν ἐνεργειῶν βλάβης διδασκαλίαν ἐν τοῖς συμπτώμασι διέξιμεν, αὐτοὶ τῶν νοσημάτων ποιήσονται, καὶ διενεχθήσονται δηλονό(214)τι περὶ τῶν ὀνομάτων ἡμῖν μόνον, εἰ μηδὲν ἐν αὐτοῖς σφάλλοιντο τοῖς πράγμασιν. ἔστι δὲ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τῶν τοιούτων ἁπασῶν διδασκαλιῶν τὰ σφάλματα παραλειπομένης τινὸς διαφορᾶς. ἐὰν οὖν ἁπάσας αὐτὰς διεξιόντες μὴ συμπτωμάτων, ἀλλὰ νοσημάτων εἶναι φάσκωσιν, ἐν ὀνόματι μόνῳ καὶ οὐκ ἐν πράγματι διαφωνήσουσιν ἡμῖν. λεκτέον οὖν ἤδη τὰς διαφορὰς ἐπ᾽ ἀρχὴν ἀναγαγόντας τὸν λόγον, ἐπειδὴ τὸ σύμπτωμα προσαγορεύεται γενικῶς μὲν ἅπαν ὅ τι περ ἂν συμβεβήκῃ τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν, ὡς καὶ τὰ νοσήματα, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν τὰς ἐν τῷ σώματι συνισταμένας· οὐ γὰρ δὴ

ſymptomatum ſunt, quorum differentiae particulares conſiderandae ſunt. At ſingula perſequi ſermone deinceps conveniet; illo prius admonito, quod in libro de morborum differentiis diximus, *nempe* qui ſanitatem non eſſe affectum corporis, qua actionem edimus, ſed ipſas actiones ſanitatem eſſe putarunt, quam nos nunc doctrinam ſymptomatum de actionum laeſione tradimus, hanc ipſi morborum doctrinam facturi ſunt, et a nobis nimirum, ſi nihil in ipſis rebus erraverint, de ſolis nominibus diſſenſuri. Oriuntur autem (ut ſaepe dictum eſt) hujuscemodi doctrinarum errores ex aliqua, quae omittitur, differentia. Itaque ſi differentias omnes percenſeant, et eas non ſymptomatum, ſed morborum eſſe dicant, in nomine ſolo, non in re, a nobis diſſentient. Ergo dicendae differentiae nobis jam ſunt, oratione ad principium revocata, quoniam ſymptoma generatim quidem appellatur quicquid animali praeter naturam contigit; ita ut tum morbi ipſi, tum morborum cauſae, quae intra

ιάς γε προκαταρκτικὰς εἶναι συμπτώματα. καθ' ἑτέραν δέ τινα καὶ οἷον ἰδιωτέραν ἔννοιαν, ἀφαιρεθέντων τῶν τε νοσημάτων καὶ τῶν αἰτίων, τὰ λοιπὰ πάντα τὰ παρὰ φύσιν ὀνομάζεται συμπτώματα. καὶ νῦν ἡμῖν ὑπὲρ τούτων πρόκειται λέγειν.

Κεφ. γ'. [34] Ἀναμνησθέντας οὖν πρῶτον χρὴ τὸ τριττὸν τῆς φύσεως αὐτῶν οὕτω τέμνειν ἐφεξῆς ἅπαντα, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς βλάβης τῶν ἐνεργειῶν ποιησαμένους. τμητέον δὴ ταύτην εἰς δύο τὰ πρῶτα γένη, διότι καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν δύο εἰσὶν αἱ πρῶται διαφοραί. αἱ μὲν γὰρ ψυχῆς, αἱ δὲ φύσεώς εἰσι. καὶ καλοῦνται διὰ τοῦτο ψυχικαὶ μὲν αἱ πρότεραι, φυσικαὶ δὲ αἱ δεύτεραι. αὖθις οὖν τὰς ψυχικὰς προτέρας τέμνοντες εἴς τε τὰς αἰσθητικὰς καὶ τὰς κινητικὰς καὶ τρίτας τὰς ἡγεμονικὰς, (οὐδὲν γὰρ χεῖρον οὕτως αὐτὰς ὀνομάσαι διδασκαλίας σαφοῦς ἕνεκα) καὶ πάλιν ἑκάστην τῶν εἰρημένων διαιροῦμεν εἰς τὰς ἐν αὐτῇ διαφοράς. ἡ μὲν οὖν αἰσθητικὴ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια πέντε τὰς πάσας ἔχει διαφο-

corpus consistunt, (non enim evidentes) symptomata sint. Altera vero significatione ac veluti magis propria, detractis tum morbis, tum eorum causis, reliqua omnia, quae praeter naturam sunt, symptomata nominantur. Atque nunc de his loqui nobis est propositum.

Cap. III. Primum ergo memores esse oportet triplicis eorum *symptomatum* naturae, ac sic deinceps omnia dividere, ab actionum laesione ducto exordio. Haec autem secanda est in duo prima genera, quod et actionum ipsarum duae sint primae differentiae; aliae enim animae, aliae naturae sunt; proindeque priores quidem animales, posteriores vero naturales vocantur. Rursus igitur animales priores dividimus in sensitrices, motrices, et tertias principes (nihil enim deterius fuerit ita dilucidae doctrinae gratia eas nominasse) et iterum earum, quae dictae sunt, quamque in suas differentias distinguimus. Sensitricis igitur animae functio quinque omnino habet *functionum* differentias, vi-

ρὰς, ὁρατὰς, καὶ ὀσφρητὰς, καὶ γευστὰς, καὶ ἀκουστὰς, καὶ ἁπτάς· ἡ δὲ κινητικὴ τὸ μὲν προσεχὲς ὄργανον ἓν ἔχει καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς κινήσεως ἕνα, (δέδεικται γὰρ οὕτως ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως) ποικίλλεται δὲ ἐν τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις, ὡς φαίνεσθαι πολυειδής. ἡ λοιπὴ δὲ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς ἡ κατ᾽ αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν εἴς τε τὸ φανταστικὸν καὶ διανοητικὸν καὶ μνημονευτικὸν διαιρεῖται. καὶ τοίνυν αἱ βλάβαι τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν κοιναὶ μὲν ἁπασῶν ἀναισθησίαι τινές εἰσιν, ἢ δυσαισθησίαι, (καλῶ δὲ δυσαισθησίας μὲν ἁπάσας τὰς μοχθηρὰς αἰσθήσεις) κατὰ μέρος δὲ ἑκάστης ἐν ὀφθαλμοῖς μὲν τυφλότητές τε καὶ ἀμβλυωπίαι καὶ παροράσεις τινές· ἐν ὠσὶ δὲ κωφότητές τε καὶ βαρυηκοΐαι καὶ παρακούσεις τινές. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν γλῶτταν καὶ τὰς ῥῖνας καὶ τὴν ἁφὴν, εἰ καὶ μηδὲν ἴδιον ὄνομα κέκτηνται, ταῖς εἰρημέναις ἀνάλογον ἔχουσιν. ἢ γὰρ οὐδ᾽ ὅλως αἰσθήσονται τῶν οἰκείων αἰσθητῶν, ἢ κακῶς. καὶ τὸ κακῶς τοῦτο διττὸν ἔσται, θάτερον μὲν ἀμυδρῶς, θάτερον δὲ παρατυπωτικῶς. ἴδιον δὲ ἐξαίρετον ἡ κατὰ τὴν ἁφὴν

dendi, odorandi, guſtandi, audiendi, et tangendi. Motrix vero proximum inſtrumentum unum habet, modumque ipſius motionis unum: (demonſtratum enim ita eſt in libris de muſculorum motu) variatur autem in particularibus inſtrumentis, ita ut varias habere ſpecies videatur. Reliqua vero animae functio, quae a principe facultate procedit, in imaginatricem, ratiocinatricem et recordatricem dividitur. Ergo etiam laeſiones functionum ſentiendi communes quidem omnibus ſunt; inſenſibilitas quaedam vel ſentiendi difficultas, (voco autem ſentiendi difficultatem ſenſum vitioſum omnem) particulares vero in unoquoque *ſunt ſenſu,* in oculis quidem caecitas et viſus obſcuritas et depravata viſio quaedam. In auribus, ſurditas et auditus gravitas et obauditio quaedam. Sic in lingua, naſo et tactu, etſi propria nomina ſortita non ſunt, tamen reſpondentia praedictis ad proportionem habentur; aut enim propria ſenſibilia prorſus non ſentiunt, aut male; eritque illud male duplex, alterum diminute, alterum depravate. Tactus autem proprium

ἐνέργεια παρὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις κέκτηται σύμπτωμα τὴν ὀδύνην, ἐγγινομένην μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν οἰκείων αἰσθητῶν· ἐπὶ δέ γε ταύτης οὐκ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διαθέσεων; καὶ πολλάκις γε οὕτως ἰσχυρῶς, ὥστ᾽ ἀποκτεῖναί τινας σφᾶς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πόνου βιασθέντας. ἐγγίνεται μὲν οὖν καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὀδυνηρόν τι πάθος ὑπὸ φωτὸς λαμπροῦ, καὶ τοῖς ὠσὶν ὑπὸ μεγάλου τινὸς ἢ τραχέος ψόφου. καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς γεύσεις καὶ τὰς ὀσμὰς ἕτερα τοιαῦτα παθήματα συνίσταται λυπηρὰ, πρὸς τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἑκάστης τῶν αἰσθήσεων ὀδυνηρῶς διατιθεμένης. μέγισται δὲ ὀδύναι συμπίπτουσι τῇ τῆς ἀφῆς αἰσθήσει. καὶ γὰρ ὅσα διὰ φλεγμονὴν ὤτων, ἤ τινα ἄλλην ἐν αὐτοῖς διάθεσιν ἀλγοῦμεν ἰσχυρῶς, οὐ τῆς ἀκουστικῆς ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ἁπτικῆς αἰσθήσεως ἴδια. κοινὴ γὰρ αὕτη πάντων αἰσθανομένων ὀργάνων, αἱ δ᾽ ἄλλαι τέτταρες ἑκάστου κατὰ μόνας. οὕτω δὲ κἀν τοῖς ὀφθαλμοῖς πολλάκις ὀδύναι γίγνονται σφοδραὶ, τῆς ἐν αὐτοῖς ἁπτικῆς αἰσθήσεως ἀνιωμένης. ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας ἐστὶ καὶ τὸ

et insigne praeter caeteros sensus in actione sua symptoma obtinet, dolorem; qui quidem etiam caeteris sensibus ab externis propriis sensibilibus incidit; huic vero non solum ab externis, sed etiam multo magis ab affectibus, qui intra corpus consistunt, isque plerumque tam vehemens, ut nonnulli cruciatu victi sibi ipsis mortem consciscant. Invadit quidem et oculos ob lucis splendorem molestus quidam *doloris* affectus; aures quoque ob magnum aliquem et asperum strepitum; in gustu quoque et odoratu alii ejusmodi molesti affectus oboriuntur a proprio sensili unoquoque sensu dolenter affecto. Maximi vero dolores tactus sensui accidunt. Etenim qui dolores ob aurium phlegmonem, aliumve quempiam affectum vehementer nos angunt, ii proprii auditus *dolores* non sunt, sed tactus; communis enim is est omnium sensuum organis, reliqui quatuor cujusque seorsum. Ita ita oculis saepe vehementes dolores excitantur sensu.

κώλον ἀλγήματα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ κνηστιᾷν ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων. μὴ τοίνυν ἔτι ζήτει καθ' ἕκαστον μόριον ἴδιον ὄνομα τοιοῦτον, οἷον κεφαλαλγίας τε καὶ καρδιαλγίας καὶ ὠταλγίας· οὐ γὰρ εὑρήσεις κείμενον· ἀλλ' ἀρκεῖ λόγῳ πάνθ' ἑρμηνεύειν τὰ τοιαῦτα, κύστεως ἀλγήματα λέγοντα, αὐτὰρ καὶ νεφρῶν καὶ σπληνὸς καὶ γονάτων καὶ ποδὸς [35] καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ τοσαῦτα τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν τὰ συμπτώματα. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι δύο ἐξαίρετα, τὸ μὲν ἀγρυπνία, τὸ δὲ κῶμα, κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν, ὃ δὴ καὶ κοινὸν ἁπασῶν ἐστι τῶν αἰσθήσεων, συνιστάμενα. τῶν δ' αὖ κινητικῶν ἐνεργειῶν ἀκινησία μὲν καὶ δυσκινησία τὰ πρῶτα συμπτώματα. δυσκινησίας δὲ τὸ μὲν ἀμυδρὰ καὶ ἄῤῥωστος κίνησις, τὸ δὲ μοχθηρά· καὶ τῆς μοχθηρᾶς ἡ μὲν τρομώδης, ἡ δὲ σπασμώδης, ἡ δὲ παλμώδης, ἡ δὲ κλονώδης. ἔνια δὲ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων, ἐπειδὰν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γένηται, διαφόρου τυγχάνει προσηγορίας, ὡς ἐμπροσθότονός τε καὶ ὀπισθότονος καὶ τέτανος. εἰ δὲ μὴ μόνον σπασμὸς

tactus in his laborante; sic etiam et dentium et coli dolores; quin pruritus quoque ex hoc genere symptomatum est. Ne igitur etiamnum in unaquaque parte proprium nomen quaeras, quale est cephalalgia, et cordolium, et aurium dolor; non enim invenies impositum; sed oratione ejusmodi omnia interpretari satis fuerit, dicendo vesicae et renum et lienis, item genuum et pedis caeterarumque similiter partium dolores. Atque talia quidem et tot numero functionum sentiendi sunt symptomata. Ad haec etiam duo eximia pervigilium et sopor in primo omnium sensu, qui omnibus sensibus est communis, consistunt. At functionum motum edentium prima symptomata sunt immobilitas et movendi difficultas. Sed difficultatis movendi alius diminutus infirmusque motus est, alius depravatus; depravati autem alius tremulus, alius convulsivus, alius palpitans, alius concussivus. Dictorum symptomatum quaedam quum in toto corpore fiunt, diversas appellationes sortiuntur, ut emprosthotonos, opisthotonos et tetanos. Quod si totius corporis

εἴη τοῦ παντὸς σώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν ἐπίσχεσις, ἐπιληψία τὸ τοιοῦτον προσαγορεύεται, καθάπερ γε καὶ ἀποπληξία ἡ παντὸς τοῦ σώματος παράλυσις ἅμα ταῖς ἡγεμονικαῖς ἐνεργείαις. αὗται μὲν αἱ τῶν κινητικῶν ἐνεργειῶν βλάβαι· εἰ δέ τις ἴδιον ἐξαίρετον ὄνομα οὐ κέκτηται, οὐ χρὴ τούτου χάριν ἐξαπατηθέντας οἰηθῆναι παραλελεῖφθαί τι σύμπτωμα, καθάπερ οὐδὲ τὴν ἄπνοιάν τε καὶ δύσπνοιαν, ἢ τὴν ἰσχουρίαν τε καὶ δυσουρίαν, ἢ τὴν ἀφωνίαν τε καὶ κακοφωνίαν καὶ δυσφωνίαν, ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα πάντα αὐτὸν τὸν ἰατρὸν ἐξευρίσκειν καθ᾽ ἑκάστην ἐνέργειαν ψυχικήν, ὥσπέρ γε καὶ τὰς καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν διαφοράς, οἷον εἰ τύχοι τῆς δυσπνοίας ἑνὸς οὔσης συμπτώματος ἔργου ψυχικοῦ, τῆς ἀναπνοῆς, αἱ πᾶσαι πόσαι γίνονται διαφοραί, καθάπερ ἐν τῷ περὶ δυσπνοίας ἐδείξαμεν· ἢ τῆς κακοφωνίας αἱ κατὰ μέρος πόσαι διαφοραί, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ φωνῆς διῄρηται. πολλαχόθι δὲ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις ἐκ ποίου γένους ἐστὶ τὸ σύμπτωμα, καθάπερ ἐπὶ τοῦ σκορδινᾶσθαι καὶ χασμᾶσθαι καὶ πτάρνυσθαι καὶ βήττειν.

non ſolum convulſio ſit, ſed etiam principum functionum cohibitio, tale *ſymptoma* epilepſia dicitur; quemadmodum et apoplexia quae totius eſt corporis reſolutio una cum principibus functionibus *laeſis*. Atque hae quidem actionum motum edentium ſunt laeſiones; *quarum* ſi qua proprium et inſigne nomen inditum non habeat, non decet propterea ullos deceptos aeſtimare aliquod ſymptoma a nobis praetermiſſum eſſe, ut neque apnoean et dyſpnoean, vel iſchurian et dyſurian, vel aphonian et cacophoniam et dyſphonian. Sed ipſi medico ejusmodi omnia in ſingulis animalibus functionibus ſunt exploranda, ut et in cujusque eorum differentiis; veluti ſi ſors ita tulerit, quum dyſpnoea unum ſit animalis functionis *nempe* reſpirationis ſymptoma, quot ſint in univerſum ejus differentiae, (quemadmodum in libris de dyſpnoea demonſtravimus) aut cacophoniae quot particulares habeantur differentiae, ut in libello de voce diſſeruimus. At paſſim dubitaverit quispiam, cujus generis ſymptoma ſit, ut pandiculatio, oſcitatio, ſternutatio, tuſſis.

Ed. Chart. VII. [35.] Ed. Baf. III. (214. 215.)

ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐπὶ πλέον ἐν τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ τῷ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν εἰρήσεται. ἐφεξῆς δ᾽ ἂν εἴη τὰς τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν βλάβας διελθεῖν, καὶ πρώτης γε τῆς φανταστικῆς. ἔστι δὲ καὶ ταύτης τὸ μὲν οἷον παράλυσίς τις, ὃ δὴ κάρος καὶ κατάληψις ὀνομάζεται, τὸ δὲ οἷον μοχθηρά τις ἢ πλημμελὴς κίνησις, ὅπερ δὴ παραφροσύνη καλεῖται, τὸ δὲ οἷον ἐλλιπὴς καὶ ἄτονος, ὡς ἐν κώμασί τε καὶ ληθάργοις. καὶ μέν γε καὶ αὐτῆς τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας ἡ μὲν οἷον παράλυσις, ἄνοια, ἡ δ᾽ οἷον ἐλλιπὴς κίνησις, μωρία τε καὶ μώρωσις, ἡ δ᾽ οἷον πλημμελὴς, παραφροσύνη καλεῖται. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ἐπ᾽ ἀμφοῖν ἅμα συνίσταται τὸ παραφρονεῖν, ἔν τε τῷ μὴ καλῶς φαντασιοῦσθαι κἀν τῷ μὴ δεόντως λογίζεσθαι, (215) ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῶν μόνον, ὥσπερ γε καὶ Θεοφίλῳ τῷ ἰατρῷ νοσοῦντι τὰ μὲν ἄλλα σωφρόνως ὑπῆρχε διαλέγεσθαί τε καὶ γνωρίζειν ἀκριβῶς τοὺς παρόντας, αὐλητὰς δέ τινας κατειληφέναι τὴν γωνίαν τοῦ οἰκήματος ἐν ᾧ κατέκειτο, καὶ διαπαντὸς αὐλεῖν τε ἅμα καὶ κτυπεῖν ἐνόμιζε

Verum de ejusmodi omnibus proximo libro de fymptomatum caufis fulius differetur. Deinceps autem licuerit principum functionum laefiones profequi, ac primum imaginatricis. Eft autem hujus laefio quoque alia veluti paralyfis quaedam, quae caros et catalepfis nominatur; alia veluti pravus quidam erransque motus, qui delirium vocatur; alia veluti deficiens et imbecillus *motus,* ut in comate et lethargo. Quin etiam ratiocinatricis functionis, quae veluti paralyfis eft, amentia; quae veluti deficiens motio eft, et ftultitia et fatuitas; quae vero veluti aberrans eft, delirium appellatur. Nam plerumque in utrisque fimul delirium confiftit, tum in prava imaginatione, tum in inepta ratiocinatione; eft autem interdum in earum altera duntaxat: quemadmodum et Theophilo medico aegrotanti contigit in caeteris quidem prudenter et differere et praefentes exacte nofcere, fed tibicines quosdam angulum domus, ubi decumbebat, occupaffe affidueque tibia modulari ac fonos edere putabat; at-

Ed. Chart. VII. [35. 36.] Ed. Baf. III. (215.)

καὶ τούτους βλέπειν ᾤετο, τοὺς μὲν ἑστῶτας αὐτόθι, τοὺς δὲ καθημένους, οὕτω διηνεκῶς αὐλοῦντας, ὡς μήτε νύκτωρ ἀνιέναι τι, μήτε δι᾽ ὅλης ἡμέρας ἡσυχάζειν μὴ τὸ σμικρότατον· ἐκεκράγει δὲ διὰ παντὸς, ἐκβληθῆναι κελεύων αὐτοὺς τῆς οἰκίας. καὶ τοῦτ᾽ ἦν αὐτῷ τὸ τῆς παραφροσύνης εἶδος. καὶ ὡς ἐῤῥώσθη γε τελέως καὶ ἀπέφυγε τὸ νόσημα, τά τε ἄλλα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἑκάστου ῥηθέντα καὶ πραχθέντα διηγεῖτο καὶ τοῦ περὶ τοὺς αὐλητὰς ἐμέμνητο φαντάσματος. ἐνίοις δὲ φάντασμα μὲν οὐδὲν φαίνεται, λογίζονται δ᾽ οὐκ ὀρθῶς, [36] τοῦ διανοητικοῦ τῆς ψυχῆς αὐτοῖς πεπονθότος· ὥσπερ καὶ τῷ φρενιτικῷ τῷ κλείσαντι μὲν τὰς θύρας ἔνδοθεν, ἕκαστον δὲ τῶν σκευῶν προτείνοντι διὰ τῶν θυρίδων, εἶτα ἐρωτῶντι τοὺς παριόντας, εἰ κελεύοιεν ῥίπτειν. οὗτος γὰρ ἑκάστου μὲν τῶν σκευῶν ἀκριβῶς ἔλεγε τοὔνομα, κἀν τῷδε δῆλος ἦν οὔτ᾽ ἐν τῇ φαντασίᾳ τῇ περὶ αὐτὰ βεβλαμμένος οὔτ᾽ ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων μνήμῃ. τί δὴ βούλεται αὐτῷ τὸ πάντα ῥίπτειν ἀφ᾽ ὑψηλοῦ καὶ καταγνύναι; τοῦτ᾽ οὐκέθ᾽ οἷός τ᾽ ἦν συμβαλεῖν, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ δὴ τῷ ἔργῳ τῷδε κατάδηλος ἐγίνετο παραπαίων.

que hos fe intueri arbitrabatur, alios quidem illic ftantes, alios autem fedentes ita continue tibia canentes, ut neque noctu quicquam remitterent, neque omnino interdiu vel minimum tempus quiefcerent; proinde exclamabat, perpetuo jubens eos domo ejici. Atque haec illi erat delirii fpecies. Is poftquam plane convaluit a morboque evafit, tum reliqua omnia quae ingredientium quisque dixiffet feciffetve, narrabat, tum vifa de tibicinibus memorabat. Quibusdam vero nullum vifum apparet, fed hi non recte ratiocinantur, ratiocinatrice animae facultate iis affecta; ut phrenitico contigit, qui occlufis intus januis fingula vafa per feneftras protulit, poftea praetereuntes rogabat, num projicere juberent. Hic enim fingulorum vaforum nomina plane proferebat; qua in re fe manifefte declarabat, neque in imaginatione circa ea laefum effe, nec in nominum memoria. Quid igitur fibi vult ab alto omnia dejicere ac perfringere? hoc intelligere non poterat, fed opere ipfo delirare fe declara-

Ed. Chart. VII. [36.] Ed. Baf. III. (215.)

ὅτι δὲ καὶ περὶ τὸ μνημονευτικὸν τῆς ψυχῆς γίνεται συμπτώματα καὶ νοσοῦσιν ἔτι καὶ ἤδη πεπαυμένοις τῶν νοσημάτων, τοῦτο μὲν καὶ παρὰ Θουκυδίδου μαθεῖν ἔνεστιν ἐνίους τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ λοιμοῦ μέχρι τοσούτου τῶν ἔμπροσθεν ἁπάντων ἐπιλαθέσθαι λέγοντος, ὡς μὴ μόνον τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀγνοῆσαι.

Κεφ. δ΄. Ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ καὶ τὰ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ εἴρηται συμπτώματα, μεταβαίνειν καιρὸς ἤδη ἐπὶ θάτερον γένος τῶν ἐνεργειῶν, ἃς ὀνομάζουσι φυσικάς. ἔσται δὴ κἀνταῦθα καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν ἢ μὴ γινομένην ἢ κακῶς γινομένην συμπτώματα· τούτου μὲν γένους εἰσὶ τῶν συμπτωμάτων κατὰ μὲν δὴ τὴν ὄρεξιν ἀνορεξίαι τε καὶ δυσορεξίαι καὶ ἄμετροι σιτίων ἐπιθυμίαι· κατὰ δ᾽ αὖ τὴν πέψιν ἀπεψίαι τε καὶ βραδυπεψίαι καὶ δυσπεψίαι. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ τὴν ἀνάδοσιν ὡσαύτως, καὶ περὶ τὴν τοῦ αἵματος γένεσιν, ἢ μὴ γιγνομένην ἢ κακῶς γιγνομένην, συμπτώματα ἔσται. τούτου τοῦ γένους εἰσὶ τῶν συμπτωμάτων καὶ οἱ ὕδεροι. καὶ μέν γε κατὰ τὴν τῆς θρέψεως ἐνέργειαν

bat. Quod autem et circa memoratricem animae facultatem fymptomata eveniant non aegrotantibus modo, fed iis etiam, qui aegrotare defierunt, id didiciffe e Thucydide licet, qui nonnullos e peftilentia fervatos eatenus omnium quae praeceffiffent oblitos prodit, ut non folum fuos familiares, fed etiam fe ipfos ignorarent.

Cap. IV. Sed enim quoniam principis animae facultatis fymptomata explicata funt, jam tempeftivum eft ad alterum functionum genus, quas naturales appellant, transire. Atque harum fingulis, quum vel non eduntur, vel male eduntur, erunt fymptomata. Hujus quidem generis fymptomatum funt in appetitu appetentia tum difficilis in appetentia, tum immoderata ciborum appetentia. Concoctionis funt apepfia, bradypepfia, dyfpepfia. Pari modo in diftributione et fanguinis generatione, quae vel non peragitur, vel prave peragitur, exiftent fymptomata. Hujus generis fymptomatum funt hyderi. Jam in nutritionis actio-

Ed. Chart. VII. [36.] Ed. Baf. III. (215.)

ἀτροφίαι μέν τινες καὶ φθίσεις εἰσὶν αἱ ἀποτυχίαι· λεύκας δὲ καὶ ὀφιάσεις καὶ ἀλωπεκίας καὶ πᾶν ὅσον τι τοιοῦτον εἶδος συμπτώματος αἱ μοχθηραὶ θρέψεις ἀποτελοῦσιν. ἀσφυξίαι δὲ καὶ κακοσφυξίαι περὶ τὴν τῶν σφυγμῶν ἐνέργειαν συμπτώματά εἰσι. καὶ μὲν δὴ καὶ κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν περιττωμάτων ἢ μηδ᾽ ὅλως ἢ μὴ καλῶς ἐπιτελουμένην συμπτώματα συνίσταται, τὰ μὲν ἀποροῦντα προσηγορίας οἰκείας, καθάπερ τὰ περὶ τὴν μέλαιναν χολὴν, τὰ δὲ ὠνομασμένα συνήθως, ὥσπερ ὁ ἴκτερος. μέθοδος δὲ κἀνταῦθα τῆς ἁπάντων εὑρέσεως ἡ γνῶσις τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἃς ἐν τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ τέτταρας ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐδείξαμεν ὑπάρχειν, ἑλκτικήν τε καὶ καθεκτικὴν καὶ ἀλλοιωτικὴν καὶ ἀποκριτικήν. ἔσται δὴ καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν διττὸν σύμπτωμα, θάτερον μὲν κακῶς γινομένης τῆς ἐνεργείας, θάτερον δὲ οὐδ᾽ ὅλως γινομένης. ὥστε καθ᾽ ἕκαστον ὄργανον φυσικὸν ὀκτὼ τὰ πάντα ἔσται συμπτώματα. εἴπερ οὖν ἐκ τῆς ἀνατομῆς ἔγνωσται τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ζώου μορίων, εὑρεθήσεται ταχέως ἐξ αὐτοῦ τὸ πλῆθός

ne atrophiae quaedam et tabes fruſtrationes *ejus* ſunt. Leucas vero et ophiaſes et alopecias et quicquid ejusmodi ſymptomatum ſpecies *habetur,* vitioſae nutritiones efficiunt. At aſphyxiae et cacoſphyxiae functionis *laeſae* pulſuum ſunt ſymptomata. In excrementorum quoque ſecretione quae vel non omnino, vel non rite peragitur, ſymptomata conſiſtunt, alia nomine proprio vacantia, veluti quae circa atram bilem eveniunt; alia ex conſuetudine nominata, ut regius morbus. Methodus vero hic quoque omnium inventionis eſt naturalium facultatum cognitio, quas in libris de ipſis conſcriptis quatuor eſſe in unaquaque corporis parte indicavimus, attractricem, retentricem, alteratricem et excretricem. Erit igitur in harum unaquaque duplex ſymptoma; alterum quum male fit actio, alterum quum prorſus non fit. Quare in quocunque naturali inſtrumento octo erunt in univerſum ſymptomata. Ergo ſi cui ex anatome innotuerit partium animalis numerus, facile ex ſeſe

Ed. Chart. VII. [36. 37.] Ed. Baf. III. (215.)

τῶν ἁπάντων συμπτωμάτων. ὅσα μὲν γὰρ τῆς φύσεως μόνης ἐστὶν ὄργανα, τοῖς ὀκτὼ συμπτώμασιν ἁλώσεται μόνοις· ὅσα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ ἑτέροις δυσί. δέδεικται γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς καθ' ἑκάστην τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν διττὸν εἶδος ἔσται συμπτώματος, ἤτοι μηδ' ὅλως αὐτῶν ἢ κακῶς γινομένων. εἴρηται δὲ καὶ ὡς τὸ κακῶς τοῦτο διττόν ἐστι, τὸ μὲν οἷον ἀμυδρῶς, τὸ δὲ ὡς ἄν τις εἴποι πλημμελῶς. ὥστε πάλιν εἰ καὶ μὴ δύο τὰ συμπτώματα [37] καθ' ἑκάστην ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν εἶναι λέγεις, ἀλλὰ τρία πάντα, θάτερον τῶν πρώτων δυοῖν τέμνων δίχα, δώδεκα μὲν ἔσται τὰ πάντα καθ' ἕκαστον ὄργανον φυσικὸν, πεντεκαίδεκα δὲ ἐν τοῖς ψυχικοῖς. ἡ δ' εἰς τὰς πρώτας δύο διαφορὰς τομὴ ὀκτὼ μὲν τὰ τῶν φυσικῶν, δέκα δὲ ἀπεργάζεται τὰ τῶν ψυχικῶν. εἰ δὲ καὶ κατὰ διττὸν εἴη λόγον ὄργανόν τι ψυχικὸν αἰσθητικόν τε ἅμα καὶ κινητικὸν, ὀκτωκαίδεκα μὲν ἔσται τὰ συμπτώματα κατὰ τὴν δευτέραν τομὴν, δώδεκα δὲ κατὰ τὴν προτέραν. ἐφ' ἑνὸς οὖν ἢ

omnium ſymptomatum multitudinem inveniet. Quae enim naturae ſolius ſunt inſtrumenta, octo ſolum ſymptomatis laborabunt; quae vero ſunt animae, *tum iſtis*, tum his amplius aliis duobus. Monſtratum enim paulo ſupra eſt, cujusque animalium actionum duplicem eſſe ſymptomatum ſpeciem, vel quae prorſus non efficiuntur, vel quae male eduntur. Dictum praeterea eſt hoc male duplex eſſe, aliud veluti obſcure debiliterque, aliud ac ſiquis dicat depravate. Ita rurſus ſi non duo in quaque tum actione tum facultate ſymptomata eſſe dicas, ſed omnino tria, alterum *ſcilicet* priorum duorum in duo ſecans, duodecim quidem in quoque naturali inſtrumento erunt ſymptomata, quindecim vero in animalibus *organis*. Porro prior diviſio, quae in duas *facta eſt* differentias, octo quidem naturalium, decem vero animalium actionum efficit. Si quod vero inſtrumentum duplici ratione animale ſit, ut ſentiat ſimul et moveat, huic ex ſecunda diviſione decem et octo ſymptomata incident, ex priore duodecim. Monſtrato igitur,

Ed. Chart. VII. [57.] Ed. Baf. III. (215.)

δευτέρου μορίου δείξαντες τὸ λεγόμενον, ὅπερ ἐπὶ τούτων ἡμεῖς, τοῦτ᾽ ἐπὶ πάντων ἀξιώσομεν ποιῆσαι τὸν βουλόμενον ἐξαριθμήσασθαι τὰ συμπτώματα, μὴ τοῖς ὀνόμασι προσέχοντα τὸν νοῦν, (οὐ γὰρ εὑρήσει πανταχόθι συνήθεις προσηγορίας) ἀλλ᾽ εἰς αὐτὴν ἀποβλέποντα τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. ἔστω δ᾽ ἡ γαστὴρ ὄργανον τῆς πέψεως ἕλκον μὲν, ὡς ἐδείκνυμεν, εἰς ἑαυτὸ τὴν οἰκείαν τροφὴν, ἀποκρῖνον δὲ πᾶν ὅσον ἀλλότριον· ἀλλὰ καὶ κατέχον τουτὶ τὸ ἑλχθὲν καὶ ἀλλοιοῦν τὸ κατασχεθέν. ὅταν οὖν ἤτοι μηδ᾽ ὅλως ἕλκειν, ἢ κακῶς ἕλκειν αὐτῇ συμβῇ, δύο μὲν ταυτὶ δή μοι νόει περὶ τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν τὰ συμπτώματα. τέμνεται δὲ αὖθις διχῇ θάτερον αὐτῶν τὸ μοχθηρῶς, εἰ καὶ μὴ τοῖς ὀνόμασιν ἔχεις ἐνδείξασθαι σαφῶς· οὐ γὰρ κεῖταί τι κατ᾽ αὐτῶν οὐδὲν ὄνομα· λόγῳ γοῦν ὡς οἷόν τε πειρώμενος ἑρμηνεύειν, ὅτι καὶ κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ μοχθηρῶς, τὸ μὲν οἷον ἀῤῥώστως ἔσται, τὸ δὲ οἷον πλημμελῶς. ἀῤῥώστως μὲν τὸ μόγις καὶ δυσχερῶς καὶ σὺν χρόνῳ πολλῷ· πλημμελῶς δὲ, τὸ οἷον παλμωδῶς, ἢ τρομωδῶς, ἢ σπασμωδῶς, ἢ κλονωδῶς. ἐπὶ

quod dicimus in una alterave parte, quod nos in iis, hoc ipſum in omnibus facere cenſemus eum, qui numerare ſymptomata ſtudebit, minime quidem nominibus attentum (neque enim ubique uſitata nomina inveniet) ſed ipſam rerum naturam ſpectantem. Sed eſto ventriculus concoctionis inſtrumentum, quod trahit ad ſe (uti oſtendimus) familiare alimentum et excernit quicquid eſt alienum; praeterea quod attraxit, id retinet, et quod retinet, alterat. Quum igitur vel omnino non attrahere, vel vitioſe attrahere illi contigit, duo haec attractricis facultatis ſymptomata mecum perpende. Alterum eorum rurſum biſariam dividitur, *nempe* quod vitioſe, oratione ſaltem quatenus utique licet (tametſi nominibus dilucide demonſtrare non potes, quod *ſcilicet* his nullum impoſitum nomen ſit) interpretari conatus, quod etiam per id ipſum vitioſe alia erit ut *attractio* imbecilla, alia ut depravata; imbecilla quidem quae vix et aegre et longo tempore fit; depravata, quae veluti cum palpitatione, vel tremore, vel convulſione, vel concuſſione agitur. In

Ed. Chart. VII. [37.] Ed. Baf. III. (215.)

δέ γε τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἐν τῇ γαστρὶ τὸ μὲν μηδ᾽ ὅλως ἐστὶν, ὅταν οἷάπερ ἐλήφθη τὰ σιτία τοιαῦτα διαμένῃ κατὰ πᾶσαν ποιότητα· τὸ δ᾽ ἀῤῥώστως, ἴδιον ὄνομα κέκτηται τὴν βραδυπεψίαν· ὥσπερ καὶ τὸ πλημμελῶς, εἰς ἀλλόκοτον ποιότητα τῶν σιτίων μεταβολήν· ὥστε γενέσθαι τὰ σύμπαντα συμπτώματα τρία περὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν ἀποτυγχανομένην. καλεῖται δὲ ἡ μὲν ἐνέργεια, πέψις, ἀλλοίωσις οὖσα τῶν σιτίων εἰς τὴν οἰκείαν τῷ ζώῳ ποιότητα· βραδυπεψία δὲ ἡ ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ μόγις εἰς τὴν αὐτὴν ποιότητα μεταβολή· τὸ δ᾽ ἀλλοιοῦσθαι μὲν εἰς ἑτέραν ποιότητα, μὴ μέντοι κατὰ φύσιν, ἀπεψίαν ὀνομάζουσιν· ὁμωνύμως δὲ αὐτῇ προσαγορεύεται καὶ ἡ στέρησις τῆς ἐνεργείας. καί τοι σαφέστερον ἦν ταύτην μὲν μόνην ἀπεψίαν ὀνομάζεσθαι, δυσπεψίαν δὲ τὴν πλημμελῆ μεταβολὴν, βραδυπεψίαν δὲ τὴν ἀῤῥωστον ἀλλοίωσιν· ἀλλὰ γὰρ, ὅπερ ὁ Πλάτων ἔλεγεν, ἀγνοοῦντες οἱ παλαιοὶ τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων τὰ μὲν οὐδ᾽ ὅλως, τὰ δὲ οὐκ ὀρθῶς ὠνόμασαν. οὔκουν ἐξαπατᾶσθαι χρὴ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλ᾽ εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν τῶν πραγμάτων

alteratrice vero ventriculi facultate aliud *fymptoma* eft, ubi omnino alteratio non fit, quum quales affumpti cibi funt, tales in omni qualitate manent; aliud *ubi* imbecilliter, *quod* proprium nomen bradypepfiam habet; quemadmodum et depravate, quum in alienam qualitatem cibi permutantur, ita ut tria in totum fymptomata circa unam actionem fruftratam habeantur. Vocatur autem ipfa functio concoctio, quae ciborum eft in familiarem animali qualitatem alteratio. Bradypepfia vero mutatio in eam qualitatem eft, fed vix et fpatio longiore; alterationem autem in alteram qualitatem, non tamen in eam, quae fecundum naturam eft, apepfiam nominant. Huic aequinoce privatio quoque actionis nominatur; quanquam clarius fuerat hanc folam apepfiam nominare; illam vero depravatam mutationem, dyfpepfiam; ficut imbecillam alterationem, bradypepfiam. Atque ut Plato dicebat, veteres quum res plurimas ignorarent, alias omnino non nominarunt, alias non recte. Non igitur decipi nos oportet nominibus, fed in ipfam rerum fubftantiam

τὴν οὐσίαν. εἴπερ οὖν τοῦτο ποιοῖμεν, εὑρήσο(216)μεν ὡσαύτως καὶ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἐνέργειαν μὲν τὴν κατὰ φύσιν, ὅταν ἐξισῶται ὁ χρόνος τῆς περιστολῆς τῷ χρόνῳ τῆς πέψεως, καὶ σφίγγηται πανταχόθεν ἀκριβῶς τὰ σιτία· στέρησιν δὲ παντελῆ τῆς ἐνεργείας, ὅταν μηδ᾽ ὅλως περιλαμβάνῃ· γίνεται δὲ τοῦτο ἐν ταῖς λειεντερίαις· ἀῤῥωστίαν δὲ, ὁπόταν ἢ μὴ περιστέλληται καλῶς, ἢ μὴ μέχρι τῆς παντελοῦς πέψεως, ἢ ἅμα ἄμφω συμπίπτῃ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν δυοῖν τούτοιν ὑπῆρχε τὸ καλῶς ἐνεργεῖν τὴν περισταλτικὴν δύναμιν, τῷ τε μηδεμίαν ἀπολιπεῖν χώραν κενὴν μεταξὺ τῆς τε γαστρὸς καὶ τῶν σιτίων, τῷ τ᾽ ἐξισοῦσθαι τὸν χρόνον τῆς περιστολῆς τῷ χρόνῳ τῆς πέψεως, ἤτοι κατὰ θάτερον [38] αὐτῶν μόνον ἐνεργήσει κακῶς, ἢ κατ᾽ ἄμφω, καὶ συμπτώματα ἀκολουθήσει, κλύδωνες μὲν καὶ πνευματώσεις ἀῤῥώστοις περιστολαῖς, ἐκκρίσεις δὲ ταχεῖαι καὶ διαφθορὰ τῶν σιτίων ἐν τῇ κάτω γαστρὶ, ταῖς ὀλιγοχρονίοις. ἔνθα σε καὶ τούτῳ κελεύω προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἕπεται πολλάκις ἕτερον ἑτέρῳ συμπτώματι. τῇ μὲν γὰρ ἀῤῥώστῳ περιστολῇ ποτὲ μὲν

inſpicere. Id ſi fecerimus, inveniemus ſimiliter retentricis facultatis actionem ſecundum naturam ſe habere, quum tempus comprehenſionis ciborum concoctionis tempori exaequatur, ac cibos undique prorſus complectitur; privationem vero univerſalem actionis, quum prorſus non complectitur; accidit autem id in lienteriis; imbecillitatem vero *vocamus,* quum vel non probe comprehendit, vel non ad usque perfectam concoctionem, vel quum ambo haec ſimul incidunt. Quum enim his in duobus conſiſtat proba comprehenſivae facultatis functio, tum ut nullum ſpatium relinquatur inter ventrem et cibos vacuum, tum ut comprehenſionis tempus concoctionis tempori exaequetur; vel in altero tantum male functionem obibit; vel in utroque, ſymptomataque conſequentur, imbecillam quidem comprehenſionem fluctuationes et flatus; brevioris vero temporis comprehenſionem excretio celeris et ciborum in inferiori ventre corruptela. Atque hic te huic rei mentem adhibere

οἱ κλύδωνες ἕπονται, ποτὲ δὲ αἱ πνευματώσεις· τῇ δ' ὀλιγοχρονίῳ πάντως μὲν αἱ ἐλλιπεῖς πέψεις, ἐφεξῆς δὲ ἤτοι ταχεῖα διέξοδος τῶν σιτίων, ἢ διαφθορὰ κατὰ τὴν κάτω γαστέρα. ταχείας μὲν οὖν διεξόδου συμπτώματα ἀχώριστα διαχωρήσεως ὑγρότης καὶ ἀνάδοσις ἐλλιπής· διαφθορᾶς δὲ δυσωδία μὲν ἐν τοῖς διαχωρουμένοις ἐξ ἀνάγκης, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ δήξεις ἢ πνευματώσεις, ἀλλ' ἔστιν ὅτε μὲν οὐδέτερον αὐτῶν, ἔστιν ὅτε δὲ θάτερον, ὁτὲ δ' ἀμφότερα. διὰ τί δὲ κἀν τούτοις κἀν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις τινὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, τινὰ δ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἐν τῷ μετὰ τοῦτον δίειμεν λόγῳ τῷ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν. ἐν δὲ τῷ παρόντι μετιέναι καιρὸς ἐπὶ τὴν λοιπὴν διαφορὰν τῶν συμπτωμάτων τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. ὅταν οὖν περιστέλληται ἡ γαστὴρ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ μετὰ παλμοῦ τινος, ἢ οἷον σπασμοῦ τε καὶ τρόμου καὶ κλόνου, πλημμελὲς ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον τῆς περιστολῆς ἔργον. τοῦ μὲν οὖν παλμοῦ τῆς γαστρὸς σαφῶς αἰσθανόμεθα, καὶ μέν γε καὶ τοῦ σπασμοῦ,

velim quod alteri ſymptomati alterum nonnunquam ſuccedit; imbecillam namque comprehenſionem modo perturbationes ventris ſequuntur, modo flatus; brevioris vero temporis *comprehenſionem* omnino imperfecta concoctio; cui ſuccedit vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. Ac ita celeris quidem exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt dejectionis humiditas et diſtributio deficiens; corruptelae autem in alvi quidem dejectionibus graveolentia neceſſario, non neceſſario autem mordicationes aut inflationes. Sed interdum neutrum eorum, interdum alterum, interdum utrumque ſequitur. Cur autem tum in iſtis, tum in iis, quae prius ſunt dicta, quaedam neceſſario ſequantur, quaedam non neceſſario, in libro hunc ſequenti agemus. In praeſentia vero ad reliquam retentricis facultatis ſymptomatum differentiam eſt tranſeundum. Quum igitur cibos venter comprehendit, ſed cum palpitatione quadam vel tanquam convulſione et tremore et concuſſione, ejusmodi comprehenſionis opus depravatum fuerit. Ac palpitationem quidem ventris clare ſentimus, itemque convul-

λυγμὸς γὰρ ὀνομάζεται τὸ σύμπτωμα· τοῦ δὲ οἷον τρόμου, παθήματος αὐτῆς, οὐκέτ᾽ ἐναργῶς, ἀλλ᾽ εἰ προσέχοις τῷ λόγῳ τὸν νοῦν, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο φωράσαις χαλεπῶς. ὅταν οὖν ἐδηδοκότι σοι μήτε κλύδων τις ἐνοχλῇ, μήτε πνευμάτωσις, ἀλλὰ μήτε παλμός τις εἴη, μήτε λύγξ, ἀήθους δ᾽ ἀπορίας αἴσθησις ὑπάρχῃ κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ οἷον βαρύνηταί τε καὶ κάμνῃ καὶ ποθῇ θᾶττον ὑπελθεῖν κάτω τὸ βάρος ἢ ἄνω ἅμα τῷ τινα ἐρυγὴν προσγενέσθαι, καὶ πού καὶ δυσχέρεια περὶ τὴν ἀναπνοὴν δύσφορος δή τις καὶ δύσφραστος ἕπηται, τόθ᾽ ἡγοῦ τὴν γαστέρα περιεστάλθαι μὲν τοῖς σιτίοις, ἀλλ᾽ οἷον τρομωδῶς. ἡ δὲ οἷον κλονώδης κίνησις ἐν τοῖς ῥίγεσι μάλιστα καταφανής ἐστιν, ἅπαντα τοῦ ζώου καταλαμβάνουσα τὰ μόρια. περὶ μὲν δὴ τούτων ἐπιπλέον ἐν τοῖς μετὰ τοῦτο λεχθήσεται γράμμασι· νυνὶ δὲ ἐπὶ τὴν τετάρτην ἤδη τῆς γαστρὸς μετέλθωμεν δύναμιν, τὴν ἀποκριτικήν τε καὶ προωστικὴν ὀνομαζομένην, ἧς ἡ μὲν οἷον στέρησις ἔν τισιν ἰδέαις εἰλεῶν γίνεται· ἡ δὲ ἀῤῥωστία συνεχῶς ἐγγίγνεται ἐν βραδείαις τισὶ περιττωμάτων διεξόδοις· ἡ δ᾽ οἷον

fionem; (fingultum enim hoc fymptoma nominant) at pathema ejus, quod veluti tremor fit, non clare *percipitur*: fed fi noftrae orationi animum adbibueris, id quoque non magno negotio deprehendes. Ergo ubi ab affumpto cibo neque aliqua fluctuatio te infeftat, neque inflatio, imo neque palpitatio ulla eft, neque fingultus, fed infuetae jactationis in ventre fenfus eft, et veluti gravatur is ac laborat, ac defiderat celerius onus per inferiora aut fuperiora fecedere, fimulque accedit ructus quidam ac molefta quaedam difficultas intoleranda ac vix explicabilis refpirationis fequitur; tum exiftima ventriculum cibos comprehendere quidem, fed tremule. At motus veluti concuffivus in rigoribus maxime eft confpicuus, univerfas animalis partes occupans. Sed de his fufius in libris hunc fequentibus differetur. Jam nunc ad quartam ventris facultatem excretricem propultricemque nominatam accedamus; cujus veluti privatio in quibusdam ilei fpeciebus cernitur; imbecillitas vero plerumque in tardis quibusdam excrementorum dejectionibus incidit. Motus

πλημμελὴς κίνησις, ὅταν ἤτοι πρὶν τελειωθῆναι τὴν πέψιν ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἢ βραδύνῃ καὶ μέλλῃ τελειωθείσης, ἢ μετά τινος ἤδη τῶν εἰρημένων γίνεται συμπτωμάτων, ἢ ἄλλως πως ἀνωμάλως, ἢ οἷον ἀκρατῶς αὐτοῖς ἐμπίπτει τοῖς σιτίοις ἡ γαστὴρ, ἀταμίευτον ἔχουσα τὴν κίνησιν ὁμοίως τοῖς εἰς τὸ κάταντες θέουσιν, εἶτα στῆναι μὴ δυναμένοις. ἐπὶ μὲν δὴ τῆς γαστρὸς, ὡς ὀργάνου πέψεως, εἴρηται τὰ συμπτώματα· καθότι δὲ καὶ τρέφεσθαι δεῖται, καὶ τὸ θρέψον ἕλκειν εἰς ἑαυτὴν, καὶ κατέχειν γε, μέχρι περ ἂν ἀλλοιώσῃ καὶ ἀποκρίνῃ τὸ περιττὸν, ἕτερον ἴσον ἀριθμὸν κτήσεται συμπτωμάτων, ὡς ὁμοιομερὲς σῶμα. τάχα οὖν ἂν εἴη κάλλιον ἅπαντα [39] τὰ περὶ τὴν θρεπτικὴν ἐνέργειαν διελθεῖν συμπτώματα, τῷ τε γαστρὸς σώματι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι μορίοις ὑπάρχοντα κοινά· σαφέστερος γὰρ ὁ λόγος οὕτως ἂν γένοιτο τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἐναργέστερόν τ᾽ ἄν τις διδάξειε τὸ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένον, ὡς ἔστι καὶ σύμπτωμα συμπτώματος αἴτιον. ἑνὸς γοῦν συμπτώματος τῆς ἀτροφίας, εἴτε καθ᾽ ὅλον αὕτη γίνοιτο τὸ ζῶον, εἴτε καθ᾽ ἕν τι μόριον

autem quaſi vitioſus eſt, quum vel priusquam peracta concoctio ſit, ad actionem proruit; vel abſoluta *concoctione* ceſſat ac tardat, vel una cum aliquo jam dictorum ſymptomatum ſit, aliterve quovis modo inaequaliter, vel tanquam intemperanter venter in cibos irruit, minime moderatum habens motum exemplo eorum, qui per declive currentes, gradum poſtea ſiſtere nequeunt. Igitur ventris, quatenus organum eſt concoctionis, dicta ſymptomata ſunt; at quatenus ipſum nutriri oportet et ad ſe alimentum attrahere et retinere, quousque alteraverit et ſupervacaneum excreverit, alium parem ſymptomatum numerum ut ſimilare corpus ſortietur. Fortaſſis igitur praeſtiterit omnia, quae facultatis nutricis functioni accidunt, ſymptomata percurrere, tum quae ventris corpori, tum quae caeteris partibus omnibus inſunt communia, quippe clarior ita legentibus oratio fiet, illuſtriusque docebit quod paulo ſupra eſt dictum, ſymptoma ſymptomatis cauſam eſſe. Atrophiam enim, quum unum ſymptoma ſit, ſive ea in toto fiat animali,

αὐτοῦ, πλείω προηγεῖται συμπτώματα. δεομένου γὰρ τοῦ μέλλοντος θρέψεσθαι καλῶς ἕλκειν τε πρὸς ἑαυτὸ τὴν οἰκείαν τροφὴν καὶ κατέχειν αὐτὴν ἄχρις ἂν ἀλλοιώσαν ἐξομοιώσῃ, καὶ μέντοι καὶ ἀποκρίνειν τὸ περιττόν· ὄντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ περιττοῦ διττοῦ κατὰ γένος, ἢ γὰρ τῷ ποσῷ περιττόν ἐστιν, ἢ τῷ ποιῷ, ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἀτροφοῦν μόριον ἢ δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων τοῦτο πάσχειν, ἢ διὰ πλείω. εἴτε γὰρ ἐλλιπῶς ἕλκει τὸ θρέψον, ἢ μηδ' ὅλως, ἢ μοχθηρῶς ἀτροφήσει τὸ μόριον· εἴτε τοῦτο μὲν ὅσον τε ἐχρῆν εἶναι καὶ οἷον ἐπάρδοιτο, σύμπτωμα δέ τι περὶ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν εἴη τοῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημένοις ἀνάλογον, ἀτροφήσει καὶ οὕτως. εἰ δὲ καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἀμέμπτως ἐνεργουσῶν ἡ ἀποκριτικὴ σφάλλοιτο πλέον ἢ προσῆκε κενοῦσα, καὶ οὕτως ἂν ἰσχνὸν καὶ ἄτροφον ἀποδειχθείη τὸ μόριον. ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τὰ συμπτώματα, τὸ μὲν οἷον στέρησις, ὅπερ ἀπεψίαν ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι, ἄντικρυς δῆλον, ὡς ἰσχνὸν ἐργάζεται τὸ μόριον·

five in una ejus parte, multa praecedunt fymptomata. Quum enim quod probe nutriri debet, id et trahere ad fe familiare ac proprium alimentum oporteat; et quoad alteratum fibi affimilaverit, retinere; praeterea quod redundat excrementum excernere; quumque id excrementum duplex genere fit, aut enim quantitate redundat, aut qualitate; necelfe omnino eft partem atrophia laborantem vel uno praedictorum aliquo id pati, vel plurimis. Nam five diminute nutriturum *alimentum*, five non omnino, five depravate trahat, atrophia pars laborabit: five id quidem quantum et quale effe oportet fuppeditetur, caeterum fymptoma aliquod in retentrice facultate confiftat fimile dictis ventriculi fymptomatis, atrophia fic quoque laborabit. Quod fi hae facultates illaefis fungantur actionibus, excretrix autem erraverit, plusquam oportet evacuans; fic quoque pars macilenta atrophiaque tabefcens reddetur. Jam alteratricis facultatis fymptomatum illud quidem, quod veluti privatio eft (quam apepfiam vocari diximus) liquido patet partem

τὸ δ᾽ οἷον ἀῤῥωστία τις, ὅπερ καλοῦμεν βραδυπεψίαν, ἐν χρόνῳ μὲν πλείονι, σαφῆ δ᾽ οὖν καὶ αὐτὴ ποιήσει ποτὲ τὴν ἰσχνότητα· τῷ δὲ τρίτῳ συμπτώματι, τῆς δυσπεψίας ἀνάλογον, οὐκ ἰσχνὸν καὶ ἄτροφον, ἀλλ᾽ ἐξηλλαγμένον τὴν ἰδέαν ἀποδείξει τὸ μόριον, ὥσπερ ἔν τε ταῖς λεύκαις καὶ ταῖς ἐλεφαντιάσεσι φαίνεται. προσέχειν δὲ ἐνταῦθα χρὴ τὸν νοῦν καὶ διορίζειν, πότερον χυμοῦ τινος ἐπιῤῥυέντος, ἢ τῶν στερεῶν αὐτῶν οὕτω διακειμένων ἐξήλλακται τὰ τῆς χροιᾶς. εἰ μὲν γὰρ διὰ χυμὸν, ἐξ ἑτέρου γένους τὸ σύμπτωμά ἐστι, καὶ οὐ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τὸ σφάλμα· εἰ δ᾽ ὅλον δι᾽ ὅλου τὸ μόριόν ἐστιν οἷον οὐκ ἐχρῆν εἶναι, τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως. γίνεται μὲν γὰρ κἀν τοῖς ἰκτερικοῖς ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν χρώματος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν σύμπτωμά ἐστι τῆς διακριτικῆς ἐνεργείας, πλὴν εἰ μὴ τῶν φλεβῶν αὐτῶν πάθος ποθ᾽ ὑπάρχει, τηνικαῦτα γὰρ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐστιν· ἡ δὲ καθ᾽ ἕκαστον μόριον ἴδιος ἄχροια, εἰ μὴ διά τινα χυμὸν ἔξωθεν ἐπιῤῥυτον γίνεται, οἷον δυσπεψία τίς ἐστι τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως ἀλλοιωτικῆς τε καὶ πεπτικῆς. ἐξέλωμεν δὴ ταύτην ἐν τῷ

macilentam efficere. Alterum quafi imbecillitas quaedam eft (quam bradypepfiam vocamus) haec fpatio quidem longiore, fed manifeftam tandem aliquando maciem inducet. Tertium vero fymptoma, dyfpepfiae fimile, non macilentam et atrophia laborantem partem reddet, fed partis ideam permutabit quemadmodum in leuce et elephantiafi cernitur. Sed hic advertere ac diftinguere oportet, utrumne humore aliquo affluente, an folidis ipfis ita affectis, mutatus color fit. Nam fi ob humorem mutatus fit, alterius generis fymptoma eft, non alteratricis facultatis error; fi autem tota pars per totam, qualem effe oporteat, talis non fit, alteratricis facultatis *id vitium eft*. Fit enim et in arquatis naturalis coloris mutatio; fed id fecretionis eft fymptoma, nifi venarum ipfarum affectio fit; tunc enim alteratricis eft facultatis. Vitiofus autem in fingulis privatim partibus color, nifi ex humore aliquo extrinfecus affluente proveniat, veluti quaedam dyfpepfia eft tum alteratricis, tum concoctricis in ipfa parte facultatis. Ergo hanc atrophiam, quae

παρόντι λόγῳ τὴν ἀτροφίαν κακοτροφίαν τινὰ οὖσαν· ἐπὶ δὲ τὴν στερητικὴν τῆς θρέψεως ὀνομαζομένην ἀτροφίαν ἐπανελθόντες ἀναμνήσωμεν, ὡς αὕτη τε σύμπτωμά ἐστι καὶ ἕπεται συμπτώμασιν ἄλλοτ᾽ ἄλλοις, ἤτοι περὶ τὴν ἑλκτικὴν, ἢ περὶ τὴν καθεκτικὴν, ἢ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, ἢ καὶ περὶ τὴν ἀλλοιωτικὴν αὐτὴν γιγνομένοις. ἁπάντων δὲ τούτων τῶν συμπτωμάτων αἴτια τὰ νοσήματα. φέρε γὰρ ἐλλιπῶς ἐπί τι μόριον ἕλκεσθαι τὴν τροφὴν, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀτροφεῖν αὐτὸ, νόση(217)μα ἐξανάγκης προηγεῖταί τι ταύτης τῆς ἐλλιποῦς ἕλξεως· εἴρηται γὰρ ὅταν αὐτὸ τὸ μόριον ἀῤῥωστότερον ἐφ᾽ ἑαυτὸ τὴν τροφὴν ἐπισπᾶται, πάντως δή που δύσκρατον ὑπάρχειν· νόσος δὲ ἡ δυσκρασία· εἰ δ᾽ εὔκρατον μὲν εἴη τὸ μόριον, ἔμφραξις δέ τις ἐν τοῖς τῆς ἀναδόσεως ὀργάνοις ὑπάρχουσα παρεμποδίζει τὴν ἀνάδοσιν, ἡ μὲν ἔμφραξις νόσημα, [40] σύμπτωμα δ᾽ αὐτῆς ἡ βλάβη τῆς ἀναδόσεως. οὐ μόνον δὲ ἐπερχόμενος ἕκαστον τῶν συμπτωμάτων, ὅσα διά τινα βλάβην ἐνεργείας γίνεται, μάθοις ἂν ὡς προηγεῖταί τι νόσημα πάντως αὐτῶν, ἀλλὰ κἀξ αὐτῆς τῆς

cacotrophia quaedam dicenda *potius* sit, a praesenti disputatione eximamus; ad atrophiam vero vocatam, qua nutritionis sit privatio, reversi illud admoneamus, tum ipsam symptoma esse, tum symptomatis alias aliis, quae vel attractrici, vel retentrici, vel excretrici, vel alteratrici facultati accidunt, supervenire. Omnium vero horum symptomatum causae morbi sunt. Finge enim diminute ad aliquam *partem* trahi alimentum, ideoque eam non nutriri, omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum praecedit. Dictum enim est, quum pars ipsa imbecillior ad se ipsam alimentum trahit, eam omnino sane intemperatam esse; morbus autem *est* intemperies: si vero temperata quidem pars fuerit, sed obstructio aliqua in distributionis organis existens distributionem impediat, obstructio ipsa morbus est; distributionis impedimentum, *ejus* symptoma. Non solum autem singula symptomata percurrens, quae aliqua functionis laesione proveniunt, disces, quod omnino morbus ipsa prae-

Ed. Chart. VII. [40.] Ed. Baf. III. (217.)

οὐσίας τῶν πραγμάτων ἔνεστί σοι χωρὶς ἐπαγωγῆς συλλογίζεσθαι. τὴν μὲν γὰρ ὑγείαν αἰτίαν ἐνεργείας ἐθέμεθα, τὴν δὲ νόσον αἰτίαν ἐνεργείας βλάβης· ἀλλὰ καὶ τὰ συμπτώματα, περὶ ὧν δὴ νῦν τὸν λόγον ποιούμεθα, βλάβας ἐνεργειῶν ὑπάρχειν ἔφαμεν. ἐκ δὲ τούτων ὑποκειμένων συμβαίνει, τοῦ τοιούτου γένους τῶν συμπτωμάτων αἰτίας εἶναι τὰς νόσους.

Κεφ. ε'. Ὅτι δὲ καὶ τὰ τῶν λοιπῶν δύο γενῶν αἱ νόσοι προηγοῦνται, λόγον αἰτίας ἔχουσαι πρὸς αὐτὰ, καὶ τοῦτο δείξομεν ὀλίγον ὕστερον, ἐπειδὰν πρότερον ἅπαντα τὸν περὶ αὐτῶν ἐπέλθωμεν λόγον, ἀρξάμενοι πάλιν ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς διαθέσεσι τοῦ σώματος συνισταμένων συμπτωμάτων. εἰσὶ δ' αὐτῶν αἱ πρῶται διαφοραὶ τέτταρες. τὰ μὲν γὰρ ὁρατὰ, τὰ δ' ἀκουστὰ, τὰ δ' ὀσφραντὰ, τὰ δὲ γευστὰ, τὰ δ' ἁπτὰ τετύχηκεν ὄντα. τὰ μὲν οὖν ὁρατὰ τὴν γένεσιν ἐν ταῖς παρὰ φύσιν ἴσχει χροιαῖς, ἤτοι παντὸς ἅμα τοῦ σώματος, ἢ τινων μορίων ἤ τινος· ἅπαντος μὲν οὖν, ὡς ἐπὶ τῶν ἰκτεριώντων ἔχει, καὶ τῆς ἡπατίτιδός τε καὶ σπληνίτιδος ονο-

cedit, fed etiam ex ipfa rerum effentia, licet citra inductionem colligere. Etenim fanitatem actionis caufam pofuimus, morbum autem laefae actionis caufam; at vero fymptomata, de quibus nunc verba facimus, actionum effe laefiones diximus. Quare ex his propofitis colligitur hujus generis fymptomatum morbos effe caufas.

Cap. V. Quod vero reliqua duo genera morbi praecedant, et caufae rationem ad ipfa obtineant, id quoque paulo poft docebimus, ubi prius integrum de ipfis abfolverimus fermonem, aufpicati rurfus a fymptomatis quae in corporis confiftunt affectibus. Sunt autem eorum primae differentiae quatuor; alia namque fub vifum cadunt, alia fub auditum, alia fub odoratum, alia fub guftum, alia fub tactum. Ac vifilia quidem in coloribus praeter naturam ortum habent vel univerfi fimul corporis, vel quarundam partium, vel partis alicujus. Univerfi quidem *corporis*, ut in arquatis fe habet, in hepatitide et fplenitide vocatis morbis,

μαζομένης νόσου, καί τισιν ὑδέρων εἴδεσιν· ἔν τινι δὲ, καθάπερ ἔν τε τῇ γλώττῃ μόνῃ πολλάκις ὁρᾶταί τις ἐξαίρετος ἄχροια, καὶ τοῖς ἐξ ἀποστημάτων μορίοις μελανθεῖσιν ἢ πελιδνοῖς γενομένοις, οὕτω δὲ κἂν τοῖς ἄνθραξι, κἂν τοῖς ἐρυσιπέλασιν ἕρπησί τε καὶ γαγγραίναις ὑπαλλάττεται τὰ κατὰ φύσιν χρώματα. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἀλφὸς, καὶ λεύκη, καὶ ἐλέφας, καὶ τἄλλα ὅσα τοιαῦτα. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τὰς κατὰ φύσιν ὑπαλλάττει χροιάς. καὶ μὲν δὴ καὶ πολλοῖς ἅμα μορίοις ἐστὶν εὑρεῖν ποτε συμβαίνουσαν ἄχροιαν ἐν πολλοῖς τῶν νοσημάτων, ἤτοι περὶ τὰ σκέλη μᾶλλον, ἢ περὶ τὸ πρόσωπον, ἢ σύμπαν γε τὸ ἄνω τοῦ σώματος, ἢ σύμπαν τὰ κάτω. τὰς μὲν οὖν ὁρατὰς διαφορὰς ἐν τούτοις ἐπισκεπτέον, τὰς δ' ὀσφρητὰς ἐπί τε τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς διαπνοῆς πρῶτον. ὀνομάζω δὲ τὴν μὲν διὰ λάφυγγος ὁλκήν τε καὶ αὖθις ἔκπεμψιν τοῦ πέριξ ἀέρος, ἀναπνοήν· τὴν δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, διαπνοήν. αἱ τοίνυν κατὰ ταύτας γινόμεναι δυσωδίαι παρὰ φύσιν ἐν τῷ τῶν συμπτωμάτων τετάξονται γένει, μετὰ δὲ ταύτας αἱ κατὰ τὰ ὦτα καὶ ῥῖνας

et in hydropum fpeciebus quibusdam. Unius vero *partis,* quemadmodum tum in lingua fola alienus color multoties afpicitur, tum in partibus, quae abfceffibus vel nigricant vel livent. Sic et in carbunculis, et eryfipelate, et herpetibus, et gangraenis, naturales colores immutantur. Hujus generis funt vitiligo, leuce, elephantiafis, aliaque id genus; quippe haec quoque naturalem colorem mutant. Jam in multis fimul partibus obortam decolorationem in multis morbis comperire licet, vel circa crura magis, vel circa faciem, vel circa totam fuperiorem corporis regionem, vel circa totam inferiorem. Ac vifiles quidem differentiae in his funt contemplandae. Odorabiles vero primum quidem in refpiratione ac tranfpiratione; voco autem quod ambientis nos aëris per fauces attrahitur et rurfus emittitur, refpirationem; quod autem per totum corpus, tranfpirationem. Ergo quae his accidunt praeter naturam graveolentiae, in hoc fymptomatum conftituentur genere; poft has vero aurium, narium, axillarum foetores, et partium quae-

Ed. Chart. VII. [40. 41.] Ed. Baf. III. (217.)

καὶ μασχάλας καὶ ὅσα μόρια κατὰ πάθος σήπεται. καὶ μὲν δὴ κἂν ταῖς ἐρυγαῖς ἔστιν εὑρεῖν ταὐτὸ τοῦτο γένος τῶν συμπτωμάτων, ἤτοι καπνώδους, ἢ ὀξώδους, ἢ βρομώδους, ἢ ἰχθυώδους, ἤ τινος ἑτέρας τοιαύτης ποιότητος ἐξοζούσης τῆς ἐρυγῆς. κατὰ δὲ τὰς γευστὰς διαφορὰς αὐτῷ τῷ κάμνοντι τεκμαίρεται τὰ συμπτώματα. καὶ γὰρ ἱδρῶτος ἐγεύσαντό ποτε παραῤῥυέντος εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦ κατ᾽ αὐτὴν τὴν γλῶτταν σιάλου τῆς ποιότητος ἐξηλλαγμένης. ὥσπερ οὖν καὶ τοῦ αἵματος, οἷς καὶ τοῦτο διὰ στόματος ἐκκενοῦται καθ᾽ ὁντιναοῦν τρόπον, οἱ μὲν ἐπισήμως γλυκέος ἢ ἁλμυροῦ γέ τινος ἢ πικροῦ τὴν αἴσθησιν ἴσχουσιν· οὕτω δὲ καὶ τῶν ἐκ πνεύμονος ἀναγομένων καὶ τῶν ἐκ γαστρὸς ἐμουμένων οἱ μὲν ὀξέων, οἱ δ᾽ ἁλικῶν, οἱ δὲ πικρῶν, οἱ δὲ γλυκέων, οἱ δ᾽ αὐστηρῶν αἰσθάνονται. πολλοὶ δὲ τῶν ἰατρῶν καὶ ἱδρῶτος γεύεσθαι [41] δικαιοῦσιν αὐτοὶ καὶ προσέτι τοῦ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπου· τεκμαίρεσθαι γάρ τι κἀκ τούτου. καὶ μὴν καὶ τὰς ἁπτὰς διαφορὰς ἐν τούτοις τοῖς συμπτώμασιν ἀριθμητέον, ἐπειδὰν ἐξιστῶνται τοῦ κατὰ φύσιν, οἷον δέρμα σκληρὸν καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον.

cunque ob affectum putrefcunt. His amplius in ructu idem fymptomatum genus licet invenire, ipfo ructu vel fumofam, vel acidam, vel virofam, vel pifcium graveolentiam, vel aliam quampiam ejusmodi referente qualitatem. In iis vero quae fub guftum cadunt differentiis laborantes ipfi fymptomata conjiciunt; nam fudorem defluentem in os aliquando guftant; ac ejus quae circa linguam eft falivae mutatam qualitatem; quemadmodum fanguinem, quibus is quocunque modo per os vacuatur, alii quidem notabiliter dulcem, alii falfum, alii amarum fentiunt. Ita etiam et quae ex pulmone rejiciuntur, et quae ex ventriculo evomuntur, aliis haec acida, aliis falfa, aliis amara, aliis dulcia, aliis auftera fentiuntur. At medicorum non pauci etiam fudores atque aurium praeterea fordem guftu explorandam cenfent; quippe ex hoc quoque aliquid conjectari *autumant.* Jam tactiles differentiae, ubi naturae modum excefferunt, in ejusmodi fymptomatis numerandae funt, veluti cutis dura

οὕτω δὲ καὶ πλαδαρὸν ἢ ῥυσσὸν ἤ τινα τοιαύτην ἑτέραν ἔχον διαφοράν. ἐξ οὖν τῶν εἰρημένων δῆλον, ὡς καὶ τοῦτο τὸ γένος ἅπαν ὑπὸ νοσημάτων γίνεται. τὰς μὲν γὰρ κατά τε τὴν χροιὰν καὶ ἀτμὸν καὶ χυμὸν ἁπάσας διαφορὰς αὐτῶν τῶν στερεῶν σωμάτων ἐν τοῖς φυσικοῖς λόγοις ἐμάθομεν ἑπομένας ταῖς κράσεσιν· οὕτω δὲ καὶ τὰς ἁπτὰς, καὶ πολύ γ' ἔτι μᾶλλον ἁπασῶν τῶν εἰρημένων, ὅτι ταῖς δραστικαῖς ποιότησιν ὁμογενεῖς αὐτὰς εἶπον, ὡς ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰσθήσεως κρινομένας· καὶ γὰρ μαλακότης καὶ σκληρότης ὑπὸ τῆς ἀφῆς δοκιμάζονται, καθάπερ αἱ δραστικαὶ ποιότητες ὁμογενεῖς ὑπάρχουσαι. ὥσθ' ὅσον ἐν αὐταῖς παρὰ φύσιν, ἔκγονον ἅπαν τοῦτο δυσκρασίας ἐστὶν, ὥσπέρ γε καὶ τὸ κατὰ φύσιν εὐκρασίας. ἀλλ' ἔστιν ἅπασα δυσκρασία νόσος. ὥστε καὶ τὰ τοιαῦτα συμπτώματα νοσημάτων ἔκγονα. τὰ δ' ἐξ ἐπιῤῥύτου τινὸς ὑγρότητος ἐγγινόμενα τοῖς μορίοις, ὁμογενῆ τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχοντα συμπτώμασι, τὰ μὲν γὰρ ἐμφράξεσιν, ἢ θλίψεσιν ἑπόμενα, τὰ δὲ τοῖς τῶν ἑλκτικῶν τε καὶ ἀποκρι-

et distenta et praearida; simili modo praehumida vel rugosa vel aliam quampiam ejusmodi habens differentiam. Ergo ex dictis manifestum est hoc quoque symptomatum genus universum a morbis ortum habere. Quippe colorum, halituum, et saporum differentias omnes solidorum ipsorum corporum temperamenta sequi, in naturalibus libris didicimus; ita vero et eas quae sub tactum cadunt *differentias,* et multo sane magis praedictis omnibus, quia activis qualitatibus congeneres eas esse dixi, ut quae ad ejusdem sensus judicium referantur: etenim mollities duritiesque tactu judicantur, haud aliter quam effectrices qualitates ipsis cognatae. Quare quicquid in eis praeter naturam *est,* id totum intemperiei soboles est, ut quod secundum naturam est, temperiei. At est omnis intemperies morbus: quare ejusmodi symptomata morborum sunt foetus. Quae vero ex affluente quodam humore partibus accidunt, ejusdem generis cum praedictis symptomatis, alia namque obstructiones, vel angustias sequentia, alia attractricis et excretricis faculta-

τικῶν δυνάμεων ἔργοις κακῶς γινομένοις, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν οἷον πηγὴν τῆς γενέσεως ἔχειν τὰ νοσήματα. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὸ ἧπαρ ἔμφραξις νόσημα οὖσα συνθέτου τε καὶ ὀργανικοῦ σώματος, αἰτία τῆς κατὰ τὸν ἴκτερον ἀχροίας ἐστίν. ἡ δὲ καθ' ἕκαστον τῶν μορίων δυσκρασία, νόσημα οὖσα καὶ αὐτὴ τῶν τοιούτων σωμάτων, ἄλλοτ' ἄλλην αὐτῶν ἐμποδίζει δύναμιν, ἤτοι τὴν ἕλκουσαν, ἢ τὴν ἀποκρίνουσαν, ἤ τινα ἑτέραν, ἐφ' αἷς ἀνωμάλως τε καὶ ἀτάκτως τῶν ἐν τῷ σώματι διαῤῥεόντων ὑγρῶν ἄλλοτ' ἄλλο μόριον ἀλλοιοῦται κατὰ χροιὰν καὶ ἀτμὸν καὶ χυμὸν καὶ τὰς ἁπτὰς ἁπάσας διαφοράς. ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσον ὑπόλοιπόν ἐστι συμπτωμάτων γένος, ἤτοι περὶ φωνὰς καὶ ψόφους τοὺς κατὰ τὸ ζῶον, ἤτοι κἀν τοῖς ἐκκρινομένοις τοῦ σώματος ἢ ἐπεχομένοις, ἔκγονον ἅπαν καὶ τοῦτο νοσημάτων ἐστὶν, ἢ αὐτῶν ἄντικρυς, ἢ διὰ μέσων τινῶν συμπτωμάτων. ἐν μὲν γὰρ ταῖς φωναῖς αἵ τε κατὰ τὸ στόμα καὶ τὴν φάρυγγα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὸν θώρακα νόσοι τὰ συμπτώματ' αὐτῶν ἐργάζονται, κλονώδεις τέ τινας καὶ τρομώδεις καὶ βραγχώδεις

tum functiones male obitas; neceſſe eſt haec quoque veluti fontem *ſuae* generationis morbos habere. At jecinoris quidem obſtructio, quae compoſiti et organici corporis eſt morbus, decolorationis in ictero cauſa eſt. Cujusque vero ſimilaris partis intemperies, quae ipſa quoque ejusmodi corporum morbus eſt, alias aliam ejus facultatem impedit vel attractricem vel excretricem vel aliam quampiam; ob quas quum inaequaliter et ſine ordine humores in corpore fluant, partes alias aliae in colore, halitu, ſapore, omnibusque tactilibus differentiis alterantur. Quin etiam quodcunque reliquum eſt ſymptomatum genus, ſive id in vocibus ſit et ſonis, qui in animalibus eduntur, ſive in iis, quae a corpore excernuntur, in eove detinentur; id totum etiam morborum eſt ſoboles, vel ipſorum proxime vel mediis quibusdam ſymptomatis. In vocibus enim morbi, qui in ore, faucibus, arteria aſpera, pulmone, et thorace ſunt, ſymptomata faciunt, et turbidas quasdam, tremulas, raucas, clangentesque vo-

Ed. Chart. VII. [41. 42.] Ed. Bas. III. (217.)

καὶ κλαγγώδεις ἀποτελοῦσαι φωνάς· ἐν ἄλλοις δέ τισι τοῦ ζώου μορίοις ἦχοί τε καὶ βορβορυγμοὶ καὶ τρυσμοὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, τὰ μὲν ὑπὸ στενοχωρίας ὀργάνων ἢ κινήσεως πλημμελοῦς, τὰ δὲ ὑπὸ πλεονεξίας φυσώδους πνεύματος, ἤ καί τινων ἢ καὶ πάντων ἅμα τούτων συνιόντων ἀποτελεῖται, περὶ ὧν ἐπιπλέον ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις εἰρήσεται.

Κεφ. στ'. Τὰ δ' ἐκκρινόμενα τοῦ σώματος, ἢ κατεχόμενα παρὰ φύσιν, εἰς τρεῖς μὲν τέμνεται καὶ αὐτὰ τὰς πρώτας διαφορὰς, ἢ ταῖς οὐσίας ὅλαις, ἢ ταῖς ποιότησιν, ἢ ταῖς ποσότησιν ἐξιστάμενα τοῦ κατὰ φύσιν. ἕπεται δὲ πάντως νοσήμασιν ἢ αὐτοῖς ἄντικρυς ἢ διὰ μέσων ἑτέρων συμπτωμάτων. αἱμοῤῥαγία μὲν γὰρ ὅλῳ [42] τῷ γένει τῆς ἐκκρινομένης οὐσίας παρὰ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἤτοι τρωθέντος ἢ ῥαγέντος ἢ ἀναστομωθέντος ἢ διαβρωθέντος ἀγγείου γίνεται. τούτων δὲ ἡ μὲν τρῶσις καὶ ἡ ῥῆξις καὶ ἡ διάβρωσις νόσημά ἐστιν ὁμοιομεροῦς ἴδιον· ἡ δ' ἀναστόμωσις ἴδιον ὀργανικοῦ, ποτὲ μὲν τῆς περισταλτικῆς δυνάμεως

ces efficiunt. In aliis vero quibusdam animalis partibus sonitus, murmurilla, stridores aliaque ejusmodi, partim quidem ob instrumentorum angustiam, vel errabundum motum, partim ob flatulenti spiritus abundantiam, vel etiam quibusdam, vel etiam omnibus cum his concurrentibus cientur, de quibus plenius inter symptomatum causas agetur.

Cap. VI. Quae vero praeter naturam vel a corpore excernuntur, vel retinentur, ea quoque in primas tres secantur differentias, quum vel tota substantia, vel qualitate, vel quantitate ab eo, qui secundum naturam est *statu,* decedunt. Sequuntur autem omnino morbos vel ipsos nullo interposito affectu, vel aliis symptomatis intercedentibus. Nam *sanguinis profusio* toto excretae substantiae genere praeter naturam est; ea vero vel vulnerato, vel rupto, vel aperto vasis osculo vel eroso vase incidit. Porro horum vulneratio, ruptio et erosio, proprii similarium partium morbi sunt; apertio osculorum, organicarum; quae interdum comprehensiva seu

ἀῤῥωστούσης, ποτὲ δὲ τῆς ἀποκριτικῆς ἀμέτρως (218) κινουμένης, ποτὲ δὲ ἀμφοτέρων ἅμα βεβλαμμένων ἀποτελουμένη. οὕτω δὲ καὶ ῥοῦς γυναικεῖος ἤτοι διὰ τὰ τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν συμπτώματα γένοιτ᾽ ἂν, ἢ λεπτοῦ καὶ ὀῤῥώδους τοῦ παντὸς αἵματος ἀποτελεσθέντος. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο σύμπτωμα, γένεσις δ᾽ αὐτοῦ πολυειδής. ἤτοι γὰρ τῆς ἐξαιματούσης δυνάμεως, ἢ τῆς διακρινούσης τό τε λεπτὸν καὶ ὀῤῥῶδες, ἢ τῆς ἐκκρινούσης, τὸ σφάλμα. γένοιτο δ᾽ ἄν ποτε καὶ τῆς καθεκτικῆς ἀμέτρως ἐνεργούσης καὶ τοῦ δέρματος πυκνωθέντος καὶ τῶν νεφρῶν στεγνωθέντων. οὕτω δὲ καὶ ἱδρῶτας ἀμέτρως ἐκκρίνεσθαι, ἢ ἴσχεσθαι μὴ δεόντως, ἤτοι διὰ τὴν τοῦ δέρματος διάθεσιν, ἢ διά τινα τῶν εἰρημένων δυνάμεων, ἢ δι᾽ αὐτὴν τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι. καὶ δῆλον ὡς ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις λόγοις παραδιαζευκτικοῖς συνδέσμοις χρώμεθα. πάντως μὲν γὰρ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων εἷς τις ὑπάρχει τρόπος τῆς αἰτίας, οὐ μὴν κεκώλυταί γε δύο καὶ τρεῖς καὶ πάντας ἅμα συνιέναι. δῆλον δὲ ὡς ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν

retentrice facultate imbecilla; interdum excretrice immoderate concitata, interdum ambabus fimul laefis ortum habet. Simili modo fluxus muliebris vel propter jam dictarum actionum fymptomata fiet, vel quod totus fanguis tenuis ferofusque fit redditus. Eft vero et id fymptoma, cujus etiam multiplex habetur ortus. Nam vel facultatis fanguinem procreantis, vel tenue et ferofum fecernentis, vel excernentis error *eft:* incidere autem aliquando poteft, et retentrice immoderate opus fuum urgente, et cute denfata, et renibus conftipatis. Sic et fudores immodice excerni, vel indebite retineri, aut propter cutis affectum, aut propter dictarum facultatum aliquam, aut ipfam humorum naturam neceffario continget. Conftat quoque in omnibus hujusmodi fermonibus nos disjunctivis uti conjunctionibus; omnino enim cuique dictorum fymptomatum unus quidam eft caufae modus, nihil tamen prohibet duos, tres, et fimul omnes concurrere. Patet autem et dyfuriam, et ifchuriam,

Ed. Chart. VII. [42.] Ed. Baf. III. (218.)

συμπτωμάτων, δυσουρία τε καὶ ἰσχουρία καὶ στραγγουρία καὶ ὁ καλούμενος ὕδρωψ εἰς ἀμίδα, τινὲς δὲ διαβήτην αὐτὸν ὀνομάζουσι, ἄλλοι δὲ διάῤῥοιαν εἰς οὖρα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ χρώματα τῶν ἐκκρινομένων παρὰ φύσιν, ἢ τὰς ὀσμὰς, οὐδὲν ἔτι δεόμεθα δεικνύειν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενα ταῖς νόσοις, εἴ γε μηδὲν τῶν τοιούτων ἄνευ δυσκρασίας γίνεται. δῆλον δὲ καὶ ὡς τὸ προκείμενον ἀποδέδεικται σαφῶς. ἁπάσης γὰρ τῶν συμπτωμάτων τῆς φύσεως ἡγεῖσθαι χρὴ νοσήματα, ὡς γίνεσθαι πολλάκις οἷον στίχον τινὰ συμπτωμάτων ἐφεξῆς ἀλλήλοις· ὑπὸ μὲν τοῦ νοσήματος αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ὑπὸ δὲ τούτου τὸ δεύτερον, εἶτ᾽ αὖθις ὑπ᾽ ἐκείνου τὸ τρίτον, εἶθ᾽ ἑξῆς ἐπὶ τούτῳ τὸ τέταρτον. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα μὲν προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ τὸν νοῦν καὶ διορίζειν ἐπιμελῶς τῶν ἔργων τοῦ ζώου τὰ συμπτώματα. πολλαχῇ γὰρ ἀλλήλοις οὕτως ἐοίκεν, ὡς καὶ τὸ σύμπτωμα ἔργον νομίζεσθαι καὶ τοὖργον σύμπτωμα. καὶ εἰ μή τις ἔχει τι κἂν τούτῳ κριτήριον ὑγιὲς, ἐξ ὧν ἂν αὐτὸς σφάλληται συκοφαντήσει τὸν λόγον. εἰ γὰρ δὴ τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίσεων, οὕτω δὲ καλοῦσι τὰς

et ftranguriam, et hydropem ad matulam vocatum, quem alii diabeten, aliqui urinae fluorem nominant, ex hoc genere fymptomatum effe. Jam quod eorum, quae praeter naturam excernuntur, et colores et odores morbos neceffario fequantur, nihil opus eft demonftremus, fi modo nihil ejusmodi citra intemperiem oboriatur. Patet autem et quod propofitum a nobis eft, clare effe demonftratum; omnem enim fymptomatum naturam ut morbi praecedant oportet, ut fiat nonnunquam fymptomatum ordine fibi invicem fuccedentium veluti feries quaedam: a morbo quidem ipfo primum, ab hoc vero fecundum, dein rurfus poft hoc tertium, ac ab ifto deinde quartum. Verum hic accurate mentem oportet adhibere ac diligenter diftinguere a functionibus animalis fymptomata; faepe enim ita fimilia inter fe funt, ut et fymptoma functio putetur et functio fymptoma. Ac nifi quis in hoc fano fit praeditus judicio, ex iis, in quibus ipfe fallitur, noftram orationem calumniabitur. Si namque naturalium excretionum (fic autem vocant

ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων γιγνομένας, ἤτοι τὸ ποσὸν, ἢ καὶ τὸ ποιὸν, ἢ καὶ τὸ γένος αὐτὸ τῆς οὐσίας ὑποθέμενός τις σκοπὸν, ἔπειτα πρὸς τοῦτ᾽ ἀποβλέπων κρίνοι τὰ συμπτώματα, σφαλήσεται πολλαχόθι. πολλαπλάσιος γὰρ ἱδρὼς ἐνίοτε τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ γαστρὸς διαχώρησις, ἢ οὖρα τοῖς ἀῤῥωστοῦσι γίνεται, μὴ ὅτι βεβλαμμένης ἐνεργείας τινὸς, ἀλλὰ καὶ μετὰ ῥώμης καὶ προνοίας τοῦ ζώου γιγνομένης. ἔνια μέν γε καὶ ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ὑπάρχοντα, καθάπερ αἱμοῤῥαγίαι διὰ τῶν ῥινῶν, ἢ ἔμετος, ἢ αἵματος ὑποχώρησις, ἢ αἱμοῤῥοῒς, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, ὅμως οὐδέπω παρὰ φύσιν ἐστὶν, ἂν ἐν καιρῷ γίνηται. τὸ δ᾽ ἐν καιρῷ δῆλον ὅτι τοῦτ᾽ ἔστιν, ἂν τὸ λυποῦν ἐκκαθαίρηται. μενούσης οὖν τῆς ὁμολογίας, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὡμολογήσαμεν, ὡς αἱ τῶν ἐνεργειῶν βλάβαι συμπτώμαθ᾽ ὑπάρχουσιν, οὐδὲν τῶν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ γινομένων ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων. ἔργον γὰρ φύσεως ἕκαστον αὐτῶν μᾶλλον ἢ βλάβη τις ὑπάρχει. ἀλλ᾽ ἴσως τις [43] ὑπάξει θατέρῳ γένει τῶν συμπτωμάτων, τῷ τῆς παρὰ φύσιν

eas quae fanis accidunt) vel quantitatem, vel qualitatem, vel genus ipfum fubftantiae pro fcopo fibi proponat, deinde huc intuens, fymptomata judicet, paffim aberrabit. Quippe fudor aliquando multo amplior quam pro naturae modo, vel alvi dejectio, vel urina aegrotantibus accidit, non folum nulla actione laefa, fed etiam cum virium robore et providentia animalis. Quamvis enim quaedam toto genere praeter naturam fint, ut fanguinis per nares profufio, vel vomitus, vel fanguinis dejectio, vel haemorrhois, vel aliud ejusmodi, tamen praeter naturam adhuc non funt, fi in tempore fiant. Patet autem in tempore dici, fi id, quod moleftum eft, expurgetur. Manente igitur fententia, quam ab initio ceffimus, quod fymptomata actionum laefiones fint, nihil eorum, quae ad *animalis* commodum fiunt, ex hoc genere fymptomatum eft; opus namque naturae unumquodque eorum potius eft, quam laefio aliqua. Ad alterum fortaffis fymptomatum genus, ad affectum nimirum praeter na-

Ed. Chart. VII. [43.] Ed. Baf. III. (218.)

διαθέσεως, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. τὸ γὰρ ὅλως διῃρῆσθαί τινα φλέβα καθ' ὁτιοῦν μόριον τοῦ σώματος, ἢ ἀνεστομῶσθαι μέχρι τοῦ προχεῖν ἃ πρότερον ἔστεγεν, οὐ κατὰ φύσιν εἶναι διάθεσιν. καί τοι κἀνταῦθα τὴν διάῤῥοιαν τῆς γαστρὸς, ἢ τὸ τῶν οὔρων πλῆθος οὐκ ἂν ἔχοι δεικνύναι πάντως ἑπόμενα ταῖς παρὰ φύσιν διαθέσεσιν. αἱμοῤῥαγίας μὲν γὰρ καὶ ἐμέτους ὅλῳ τῷ γένει φησί τις παρὰ φύσιν ὑπάρχειν, οὔτε δὲ ἡ διὰ γαστρὸς, οὔτε ἡ διὰ κύστεως, οὔτε ἡ διὰ μήτρας ἔκκρισις ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. ἴσως δ' ἀμφισβητήσει τις καὶ περὶ τῶν ἱδρώτων, ὡς οὐδ' αὐτῶν ὄντων κατὰ φύσιν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁ Διοκλῆς ἱκανῶς ἐπεχείρησεν εἰς τοῦτο. πάνυ δ' εἶναι τραχὺ δοκεῖ τόδε τὸ δόγμα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα πιθανῶς κατασκευάζηται. περὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ἴσως ἂν ποτε καὶ αὖθις εἰπεῖν ἂν γένοιτο ἡμῖν· παντάπασι γὰρ ὀλίγα διαμφισβητεῖται· περὶ δὲ τοῦ παντὸς πλήθους τῶν ἄλλων συμπτωμάτων ἱκανῶς ἐπιδέδεικται, καὶ χρὴ καταπαύειν ἤδη καὶ τόδε

turam, aliquis omnia talia reducet; omnino enim divifam effe in quacunque animalis parte venam aliquam, aut ejus ofculum apertum, quoad fanguinem, quem prius retinuerat, profundat, hunc affectum fecundum naturam non effe. Quanquam hic quoque alvi fluorem, aut urinae copiam docere non poffit affectibus praeter naturam omnino fuccedere; fanguinis namque profufiones et vomitiones toto genere praeter naturam effe dicet quis: at non ea, quae per ventrem aut veficam aut uterum fit, excretio toto genere praeter naturam eft. Fortaffe vero dubitaverit quispiam et de fudoribus, ceu nec ipfi fecundum naturam fint; quippe quod Diocles etiam docere tentavit. Videtur autem dura effe opinio et praeter rerum evidentiam, tametfi eam maxime probabiliter confirmat. Ac de talibus quidem pofthac aliquando fortaffe agetur; perpauca enim funt de quibus ambigitur. De reliquorum vero fymptomatum tota multitudine

τὸ γράμμα. καὶ γὰρ δὴ καὶ γεγυμνασμένος τις ἐν τοῖς ὁμολογουμένοις ῥᾷον ἂν ἀκολουθήσειε τῇ τῶν ἀμφισβητουμένων κρίσει.

abunde eſt diſputatum, finiendusque jam hic liber eſt. Si quis enim exercitatus in conceſſis fuerit, facilius de iis, quae in dubio ſunt, judicium conſequetur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ed. Chart. VII. [43.] Ed. Bas. III. (218.)

Κεφ. α΄. Τὰς αἰτίας τῶν συμπτωμάτων ἐν τοῖσδε τοῖς γράμμασι σκεψώμεθα, τὴν αὐτὴν τῷ λόγῳ τάξιν φυλάττοντες, ἣν κἀν τῷ περὶ διαφορᾶς αὐτῶν ἐποιησάμεθα. ἔστι μὲν οὖν τὰ σύμπαντα γένη τρία τῶν συμπτωμάτων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τοῦ πρώτου ὁ λόγος ἡμῖν ἐγένετο, καθὸ καὶ βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν ἔφαμεν, οὕτως ἀκούειν ἀξιώσαντες, ὡς εἰ καὶ τελέως τις ἀπόλοιτο. διττῶν δ᾽ οὐσῶν κατὰ γένος ἐνεργειῶν, τῶν μὲν φυσικῶν, τῶν δὲ ψυχικῶν, ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἠρξάμεθα, καὶ ταύτας τριχῇ

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER PRIMVS.

Cap. I. Causas symptomatum his in libris contemplabimur, eundem orationis ordinem servantes, quem in libro de ipsorum differentiis jam posuimus. Quum igitur symptomatum genera in universum tria sint, de eo primum nobis oratio fuit, in quo laesam esse actionem diximus, et ita eam intelligere volumus, si qua etiam omnino perierit. Quum autem duplices genere sint actiones, aliae naturales, aliae animales; ab animalibus auspicati eas quoque tripar-

διελόμενοι, τὰς μὲν αἰσθητικὰς, τὰς δὲ κινητικὰς, τὰς δὲ ἡγεμονικὰς ἐκαλέσαμεν. ἐν τοίνυν ταῖς αἰσθη[44]τικαῖς ἐνεργείαις τριττὴ τῶν συμπτωμάτων ἐστὶν ἡ διαφορά· μία μὲν αὐτοῦ τοῦ πρώτου τῆς αἰσθήσεως ὀργάνου πεπονθότος· ἑτέρα δὲ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως· ἡ τρίτη δὲ τῶν εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ τοῦ πρώτου τῆς αἰσθήσεως ὀργάνου γεγονότων.

Κεφ. β΄. Οἷον ἐν ὀφθαλμῷ τὸ μὲν πρῶτον ὄργανον αἰσθητικόν ἐστιν τὸ κρυσταλλοειδὲς, ἐδείχθη γὰρ τοῦτο μόνον ὑπὸ χρωμάτων ἀλλοιούμενον· ἡ δὲ αἰσθητικὴ δύναμις, ἡ ἐξ ἐγκεφάλου παραγινομένη διὰ τοῦ καθήκοντος εἰς αὐτὸν νεύρου· τὰ δ᾽ εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ γεγονότα σύμπαντά ἐστι τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν μόρια. καὶ τοίνυν ἤτοι κακῶς, ἢ οὐδ᾽ ὅλως ὄψεται τὸ ζῶον, ἑνός γέ τινος ἐκ τῶν εἰρημένων βεβλαμμένου. τὰ μὲν οὖν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς νοσήματα κατὰ τὰς ὀκτὼ δυσκρασίας ἐστὶ, τὰ δὲ τῆς δυνάμεως ἢ τῷ τὸ νεῦρον ἢ τῷ τὸν ἐγκέφαλον πεπονθέναι. ὀκτὼ δὲ καὶ τούτων ἑκατέρου τὰ γένη, τά γε ὡς ὁμοιομερέσιν

titas, alias sentientes, alias motrices, alias principes appellavimus. Ergo in sentiendi actionibus triplex symptomatum est differentia; una quum ipsum primum sensus organum male affectum est; altera, quum sentiendi facultas; tertia, quum *partium* ad usum aliquem primi sensus organi procreatarum *quaepiam male habet.*

Cap. II. Exempli gratia in oculo primum sentiendi instrumentum crystallinus est humor, eum namque solum a coloribus alterari demonstratum est. Sentiens vero facultas, quae a cerebro per nervum in ipsum descendentem procedit. Ad illius vero usum caeterae omnes oculi partes sunt conditae. Itaque una quadam parte ex praedictis laesa vel male videbit animal, vel prorsus non videbit. Jam crystallini quidem humoris morbi per octo intemperies distinguuntur, *morbi* autem facultatis, vel quod nervus, vel quod cerebrum male sit affectum, *ortum habent.* Atque utriusque horum octo sunt morbi, ipsis ut similaribus par-

αὐτοῖς γινόμενα νοσήματα, τὰ δὲ ὡς ὀργανι(219)κοῖς, ἐμφράξεις τε καὶ θλίψεις, ὅσα τε δι' ἐπιῤῥοὴν ὑγρῶν ὄγκον ἐργάζεται παρὰ φύσιν. ἡ δὲ τῆς συνεχείας λύσις ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις κοινὸν ὁμοιομερῶν τε καὶ ὀργανικῶν μορίων ἐστὶν, οὐκ ἐγκεφάλῳ μόνον, ἢ νεύρῳ συμβῆναι δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ τῷ κρυσταλλοειδεῖ. τούτῳ μέν γε καὶ τῷ μετακινηθῆναί τε καὶ μεταστῆναι τῆς οἰκείας ἕδρας ὀργανικὸν συμπίπτει νόσημα, τῆς μεταστάσεως, εἰ μὲν ἤτοι πρὸς τὸν μέγαν ἢ τὸν μικρὸν γίγνοιτο κανθὸν, οὐδὲν ἀξιόλογον βλαπτούσης, εἰ δ' ἄνω καὶ κάτω, διπλᾶ ποιούσης ἅπαντα φαίνεσθαι τὰ ὁρώμενα. ταυτὶ μὲν οὖν ἐστι τά τε τοῦ πρώτου τῆς ὄψεως ὀργάνου νοσήματα καὶ τῶν τὴν δύναμιν αὐτῷ χορηγούντων. τὰ δὲ τῶν χρείαν τινὰ παρεχομένων, εἰ κατὰ τὸ τρῆμα τοῦ ῥαγοειδοῦς, ἢ καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς, ὑγρόν τε καὶ πνεῦμα συσταίη τηλικοῦτον, ὡς ἐμποδίσαι τὸ πρῶτον τῆς ὄψεως ὄργανον πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν διάγνωσιν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ πρὸ τῆς κόρης

tibus accidentes; atque alii, ut organicis, tum obstructiones, tum compressiones, tum quaecunque ex humorum affluxu molem praeter naturam moliuntur. Continui vero solutio praeter omnia praedicta, tum similaribus, tum organicis partibus communis est *affectus,* qui non cerebro modo, aut nervo, sed etiam crystallino humori accidere potest, huic autem, quod a propria sede dimoveatur ac decedat, organicus morbus accidit. Haec sedis mutatio, si versus aut angulum majorem aut minorem fiat, nihil effatu dignum oblaedit. Si vero sursum deorsumve *translatio, fiat,* duplicia, quae cernuntur, omnia apparere facit. Atque hi quidem sunt tum primi visus organi, tum eorum, quae illi facultatem subministrant, morbi. Earum vero *partium,* quae usum aliquem ei conferunt, hi *sunt morbi;* si in uveae tunicae foramine, vel etiam inter hanc et crystallinum humor spiritusve tantus constiterit, ut primum visus organum ad sensibilium dignotionem impediat. Ad eundem modum corneae quoque pars ea, quae pupillae

μοῖρα τοῦ κερατοειδοῦς ἐμποδίζει τὴν ὄψιν, ἄν τε κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, ἄν τε κατ᾽ ἄλλόν τινα τρόπον ἐξίστηται τοῦ κατὰ φύσιν. τὸ μὲν οὖν τρῆμα κατὰ τέσσαρας τρόπους ὑπαλλάττεται τῆς αὐτοῦ φύσεως, ἢ αὐξανόμενον, ἢ μειούμενον, ἢ παρασπώμενον, ἢ ῥηγνύμενον. ἀλλ᾽ ἡ μὲν αὔξησις ἀεὶ βλάπτει τὴν ὄψιν, ἄν τ᾽ ἐκ γενετῆς ᾖ, ἄν τε ὕστερον συμβαίνῃ. ἡ δὲ μείωσις, ἐκ γενετῆς μὲν, ὁράσεως ὀξυτάτης ἐστίν· αὖθις δὲ εἰ γίγνοιτο, μοχθηρᾶς. τῶν δὲ ἄλλων οὐδέτερον οὔτ᾽ ἐκ γενετῆς οὔθ᾽ ὕστερον οὐδὲν ὅ τι καὶ ἄξιον λόγου παραβλάπτει τὴν ὄψιν. ἑωράκαμεν γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπὶ προπτώσεσι βραχείαις τοῦ ῥαγοειδοῦς συνουλωθείσαις παρασπωμένην τὴν κόρην, οὐδὲν δὲ εἰς τὸ βλέπειν τὸν ἄνθρωπον ἐμποδιζόμενον, ὅταν γε δὴ τὴν πρὸ αὐτῆς μοῖραν τοῦ κερατοειδοῦς διαυγουμένην ἀμέμπτως ἔχῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἡ πεῖρά γε δείκνυσιν· ἡ δ᾽ αἰτία, δι᾽ ἣν μὲν εὐρύτης τοῦ τρήματος ἀεὶ βλαβερὸν εἰς εὐαισθησίαν ὄψεως, ἡ δὲ στενότης οὐκ ἀεὶ, σκέψεως ἀξία. δοκεῖ δέ μοι τὸ ἀπ᾽ ἐγκεφάλου καταφερόμενον ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν νεῦρον, ὃ δὴ καὶ

praepofita eft, vifum impedit, five ea per fe, five alia quapiam ratione ab eo, qui fecundum naturam eft, ftatu deceflerit. Igitur foramen uveae quatuor modis a propria natura deflectit, vel auctum, vel imminutum, vel in aliquam partem divulfum, vel ruptum. Atqui incrementum five ab ortu fit, five poft acciderit, femper vifum laedit; imminutio vero in utero contracta acutiffimi vifus eft; quae vero poft accidit, pravi. Reliquorum *vitiorum* neutrum, five ab origine, five poft acciderit, laefionem effatu dignam vifui adfert. Jam enim faepenumero vidimus in parva uveae procidentia cicatrice inducta detortam pupillam, hominem tamen quo minus cerneret haud quaquam fuiffe impeditum, quum ante fe corneae partem fplendidam inculpate haberet. Atque haec quidem experientia docuit. Verum caufa propter quam laxitas foraminis ad perfpicaciam vifus femper fit noxia, anguftia non femper, difcuffione digna eft. Videtur autem mihi nervus is, qui a cerebro ad oculum de-

Ed. Chart. VII. [44. 45.] Ed. Baf. III. (219.)

πόρον ὀνομάζουσιν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, ὅτι τοῦτο μόνον φανερόν ἐστι τὸ τρῆμα, πνεύματος ὑπάρχειν ὁδὸς αἰσθητικοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὰν [45] ἐπιμύσαιμεν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, εὐρύνεσθαι συμβαίνει θατέρου τὴν κόρην, ὡς ἂν εἰς τὸν ἕνα μόνον ἰόντος τοῦ πνεύματος, ὃ πρότερον εἰς ἀμφοτέρους ἐμερίζετο. ταῦτά τοι καὶ ἡ τῶν ὑποκεχυμένων διάγνωσις, εἴτ' ὄψονται παρακεντηθέντος καὶ κατενεχθέντος τοῦ ὑποχύματος, εἴτε μὴ, διὰ τούτου μάλιστα γίγνεται τοῦ σημείου. οἷς μὲν γὰρ εὐρύνεσθαι συμβαίνει τὴν κόρην, μύσαντος θατέρου τῶν ὀφθαλμῶν, τούτους μὲν ἐλπὶς ὄψεσθαι παρακεντηθέντας· οἷς δὲ οὐκ εὐρύνεσθαι, τούτων οὐδεὶς οὐδὲ πώποτε εἶδεν, οὐδ' ἂν ἀνωδυνώτατά τε καὶ κάλλιστα χειρουργηθῶσιν. ἐξ ὧν ἁπάντων εὔδηλον, ὡς ἐπιῤῥεῖ τι πνεῦμα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐξ ἐγκεφάλου ψυχικὸν, εἴς τε τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν αὐτὸ καὶ τὴν προκειμένην ἅπασαν χώραν, ἣν διορίζει τὸ τρῆμα τοῦ ῥαγοειδοῦς. ὅταν οὖν ἡ κόρη γίγνεται μείζων, εἴτε κατὰ τὴν πρώτην διάπλασιν, εἴθ' ὕστερον, οὐκ ἐκπληροῦται καλῶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἅπασα· χεῖσθαι τοίνυν

fertur, quem meatum appellant Herophili fectatores, quod hic folus foramen manifeftum habeat, fenfibilis fpiritus via. Proinde quum altero oculo connivemus, alterius pupillam dilatari contingit, tanquam in unum folum commeante fpiritu, qui prius in duos erat difpertitus. Itaque etiam hoc maxime figno dignofcitur, an fuffufi conpuncta et detracta fuffufione vifum recepturi fint, an non. Quippe quibus altero oculo conniventibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis fi conpunctio adminiftretur, recipiendi vifus fiducia eft; quibus non dilatatur, horum nemo unquam vidit, neque fi minimo cum dolore ac commodiffime iis eft adminiftrata *compunctio*. Ex his omnibus liquet confluere ad oculos a cerebro fpiritum animalem tum in cryftallinum ipfum humorem, tum in totum illi objectum fpatium, quod uveae foramen determinat. Quum igitur amplior fuerit pupilla, five in prima ftatim conformatione, five poftea, non probe univerfa animali expletur fpiritu; fundi igitur, dif-

ἀναγκάζεται καὶ διαλύεσθαι καὶ σκεδάννυσθαι· κατὰ δὲ τοὐναντίον ἐν τῇ μικροτέρᾳ κόρῃ συνάγεται καὶ σφίγγεται καὶ πυκνοῦται τὸ πνεῦμα. δέδεικται δ' ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων, ὡς τὸ μὲν συνάγεσθαί τε καὶ σφίγγεσθαι πρὸς εὐαισθησίαν αὐτῷ συντελεῖ· τὸ δὲ διαλύεσθαί τε καὶ σκεδάννυσθαι πρὸς δυσαισθησίαν ἀπάγει. τί δή ποτ' οὖν ἡ σμικρυνθεῖσα κόρη λόγῳ νοσήματος, οὐ φύσει, πολὺ χείρων ἀποτελεῖται τῆς συμμέτρου; ἢ διότι μοχθηραῖς διαθέσεσιν ἕπεται, δι' ἃς ἐξ ἀνάγκης χεῖρον ὁρᾷ ὁ παθὼν οὕτως ὀφθαλμὸς, οὐ διὰ τὴν σμικρότητα τῆς κόρης; τίνες οὖν αἱ διαθέσεις; ἔτι γὰρ τοῦτο λείπει τῷ λόγῳ. μία μὲν αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς χιτῶνος μόνου· δευτέρα δὲ ἡ ἐκ τῆς ὑγρότητος ἐκχεομένης τῆς λεπτῆς, ἣ μεταξὺ τέτακται τοῦ τε κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς. ἡ μὲν οὖν τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ μόνου διάθεσις ἔκτασίς τίς ἐστι καὶ χάλασις, οἵα κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ὁρᾶται πολλάκις ἐν ἄρθροις, ὑγρότητι περιττῇ διαβραχέντων τῶν συνδέσμων· ἡ δὲ τῶν ὑγρῶν διάθεσις ἔλλειψίς τίς ἐστι, δι' ἣν κενουμένης τῆς ἔνδον χώρας ὁ ῥαγοειδὴς ἐπ' αὐτὴν

folvi ac diffipari cogitur, ficut contra in minore pupilla colligitur, conftringitur ac denfatur fpiritus. Atqui in libris de ufu partium demonftratum eft, ejus collectionem ac conftrictionem ad fenfus facilitatem illi conducere; contra diffolutionem ac difperfionem ad fenfus difficultatem deducere. Cur igitur imminuta pupilla morbi ratione, non natura, multo deterior efficitur quam mediocris? An quia pravos affectus fequitur, ob quos neceffario deterius cernit oculus fic affectus, non propter pupillae exiguitatem? Quinam igitur hi *funt* affectus? nam hoc etiam difputatio requirit. Unus quidem ipfius uveae tunicae tantum eft; alter humoris tenuis effufi, qui medius inter ipfam uveam et cryftallinum humorem locatur. Ac tunicae quidem folius affectus, extenfio quaedam eft et relaxatio, qualis in externis articulis faepe cernitur, quum ligamenta redundante humore funt perfufa. Humorum vero affectus defectus quidam eft, ob quem vacuato interno fpatio, uvea in fe concidens

καταπίπτων συστέλλεταί τε καὶ ῥυσσοῦται, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν κόρην σμικρύνει. χεῖρον οὖν ὁρᾷν ἢ καὶ μηδόλως ὁρᾷν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν, οὐ διὰ τὴν σμικρότητα τῆς κόρης, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς ὑγρότητος ἔνδειαν συμβαίνει. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς ὀπτικοῖς λόγοις, οὓς ἔν τε τῇ περὶ χρείας μορίων καὶ προσέτι ἐν τῇ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐποιησάμεθα πραγματείᾳ, τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν ἀεὶ προβλήματός τινος δεόμενον, ἵνα ἀλύπως ὑπομένῃ τὴν ἔξωθεν αὐγήν. ἓν δὲ δή τι τῶν προβλημάτων αὐτοῦ καὶ τόδε τὸ ὑγρόν ἐστι, μετὰ τοῦ καὶ συνωφελεῖν τι τὴν οὐσίαν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. ὅταν οὖν ἐνδεέστερον γένηται τὸ ὑγρὸν τοῦτο, ξηρότερον μὲν δήπου καὶ αὐτὸ γίγνεται τὸ κρυσταλλοειδὲς, ὡς μηκέτι τεγγόμενον ὑγρότητι δαψιλεῖ· καταπίπτων δὲ καὶ ὁ ῥαγοειδὴς χιτὼν ἐπ' αὐτὸ τὴν μεταξὺ χώραν ἑαυτοῦ τε κἀκείνου βραχυτέραν ἐργάζεται, καὶ οὕτως ἀναγκαζόμενον τὸ κρυσταλλοειδὲς ὁμιλεῖν δι' ὀλίγου τῇ κατὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα λαμπρότητι παραπλήσιόν τι πάσχει τὸ πάθος, οἷον καὶ τοῖς τὸν ἥλιον ἀσκαρδαμυκτὶ θεωμένοις συμβαίνει. ἐκείνων δ' οὖν ἔνιοι μὲν

contrahitur ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deterius ergo aut nihil omnino ex talibus affectibus cernere contingit non propter pupillae parvitatem, fed propter humoris penuriam. Demonftratum enim eft in iis, quae de vifu tum in opere de ufu partium tum de placitis Hippocratis et Platonis differuimus, cryftallinum humorem femper propugnaculo quodam indigere, quo externum fplendorem fine offenfa fuftineat. Unum igitur propugnaculorum ejus et is humor eft, cum eo etiam quod fubftantiae cryftallini humoris nonnihil conducit. Ubi igitur parcior redditus hic humor eft, et cryftallinus ipfe ficcior efficitur, quod non amplius liberali humore irroretur, et uvea tunica in fe concidens fpatium, quod inter ipfam et cryftallinum intereft, anguftius efficit. Atque ita coactus cryftallinus humor parvo interftitio cum externo aëris fplendore commercium habere, perfimilem patitur affectum, qualis folem citra nictationem contuentibus accidit: horum enim aliqui occaecati

ἐτυφλώθησαν, ἐβλάβησαν δὲ ἅπαντες, ὡς μόγις ἀνακτήσασθαι τὴν ὄψιν. ἐδείχθη γὰρ ἡμῖν, ὡς οὐχ οἷόν τέ ἐστι λαμπροῦ φωτὸς ἀλύπως ἀνέχεσθαι τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον, καὶ ὡς διὰ τοῦτο καὶ ὁ ῥαγοειδὴς αὐτοῦ χιτὼν προβέβληται μέλας τε ἅμα καὶ κυανοῦς ὑπάρχων, ἐπειδὴ ταῦτα μάλιστα τὰ χρώματα παραμυθεῖται τὴν ὄψιν ὑπὸ λαμπροῦ κάμνουσαν φωτός. αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἔλαττον γενόμενον τὸ κατὰ τὴν κόρην γινό[46]μενον ὑγρὸν αἴτιόν τε ἅμα τοῦ χεῖρον θεᾶσθαι γίγνεται καὶ σμικρότερον ἀποφαίνει τὸ τοῦ ῥαγοειδοῦς τρῆμα, καὶ διὰ τοῦτο δυσιατότατόν ἐστι τὸ τοιοῦτον νόσημα τῶν ὀφθαλμῶν· ἡ δ' ἑτέρα διάθεσις, ἡ δι' ὑγρότητα τοῦ ῥαγοειδοῦς μικροτέραν ἐργαζομένη τὴν κόρην, ἧττον ταύτης ἐστὶ μοχθηρά. χαλεπώτερον γάρ ἐστι τῶν ὁμοιομερῶν τι τοῦ σώματος μορίων ἐξηρασμένον ὑγραίνειν, ἤπερ ὑγρασμένον ξηραίνειν. ταυτὶ μὲν οὖν ἤδη πως ἅπτεται θεραπευτικῶν λογισμῶν, λέγωμεν δὲ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς προὔκειτο. χαλεπὴ μὲν ἡ παρὰ φύσιν τῆς κόρης σμικρότης, ἀγαθὴ δὲ ἡ σύμφυτος. ἡ δὲ εὐρύτης οὐκ ἀγαθὴ μὲν ἡ σύμφυτος· ἡ δὲ παρὰ φύσιν

sunt, omnes vero ita laesi, ut vix visum recuperarint. Nam demonstratum nobis est, fieri non posse, ut splendidam lucem citra laesionem toleret visus organum; ob idque uveam tunicam, quae nigra simul et caerulea est, illi propugnaculum esse, quod hi colores visum a splendida luce laborantem maxime consolentur. Atque haec quidem causa est cur imminutus, qui in pupilla est humor, tum deteriorem efficiat visionem, tum minus uveae tunicae foramen reddat; eoque potissimum curatu difficillimus est ejusmodi oculorum morbus. Alter affectus, qui propter humorem rhagoidis minorem reddit pupillam, minus illo est noxius; difficilius namque est similarem corporis partem exiccatam humectare, quam humidam exsiccare. Atque haec quidem medendi rationem quodammodo jam attingunt. Dicamus autem quod ab initio proponebatur. Molesta est pupillae parvitas praeter naturam, bona quae congenita est. Laxitas autem nativa quidem bona non est; quae vero praeter naturam,

Ed. Chart. VII. [46.] Ed. Baf. III. (219. 220.)

οὐδ' αὐτὴ μὲν ἀγαθὴ, μικρότερον δ' ἐστὶ τῆς στενότητος κακόν. ἡ μὲν γὰρ, ὡς ἂν εἴποι τις, αἰτία συνεκ(220)τικὴ τῆς γενέσεως αὐτῆς τάσις ἐστὶ τοῦ ῥαγοειδοῦς χιτῶνος, ὥσπερ αὖ τῆς σμικρότητος ἡ χάλασις. ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ διττὸν τρόπον τείνεται, ὅτε κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον πάσχει, ἢ ξηραινόμενος ὡς ὁμοιομερὲς, ἢ ὑγραινόμενος ὡς ὀργανικόν· ἡ μὲν ξηρότης αὐτοῦ δυσίατος, ἡ δὲ ὑγρότης οὐ δυσίατός ἐστι. φλεγμοναὶ γὰρ καὶ σκίῤῥοι καὶ ἀποστήματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα νοσήματα, τῶν ὀργανικῶν ἐστι μορίων ἐπὶ περιτταῖς ὑγρότησιν, ὧν ἁπάντων ἀγαθὸς ἰατρὸς ἐν τῷ ῥαγοειδεῖ συνισταμένων οὐ χαλεπῶς ἂν περιγίγνοιτο. προσγίνεται δέ ποτε τάσις τῷ ῥαγοειδεῖ καὶ κατά τι συμβεβηκὸς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ὑποκειμένων ὑγρῶν ὁρμηθεῖσα. πληρωθεὶς γὰρ ὥσπερ ἀσκὸς ἢ κύστις ἐκτείνεται καὶ περιτείνεται πανταχόθεν τοῖς ἀθροισθεῖσιν αὐτοῦ τε μεταξὺ καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ὅσα τοῦ τρήματός ἐστι τοῦ κατὰ τὸν ῥαγοειδῆ νοσήματα διῆλθεν ὁ λόγος, ἀλλὰ καί τινων αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς ἐμνημόνευσε, καὶ προσέτι τῶν τῆς λεπτῆς

ne ipfa quidem bona, malum tamen eft anguftia minus. Quippe laxitatis generandae caufa (ut quispiam dixerit) continens, tenfio uveae tunicae eft; ut parvitatis, *ejusdem* relaxatio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, quum propria ipfius ratione afficitur; aut ficcata ut pars fimilaris; aut humectata, ut organica; ficcitas quidem ejus difficilis curationis eft, humiditas non difficilis. Etenim phlegmonae, fcirrhi, abfceffus, et alii ejusmodi morbi organicarum funt partium, ex fupervacaneis humoribus *oriundi,* quos omnes, fi in uvea confiftant, peritus medicus non magno negotio fuperabit. Verum accedit uveae nonnunquam etiam ex accidenti tenfio, a multitudine fubjectorum humorum concitata. Impleta enim veluti uter veficave iis quae inter ipfam et cryftallinum humorem acervantur, in omnem partem diftenditur et circumducitur. Quoniam autem non folum foraminis, quod in rhagoide eft, morbos difputatio percenfuit, fed etiam aliquos ipfius rhagoidis commemoravit,

ὑγρότητος, ἑξῆς ἂν εἴη τὰ λείποντα τῶν ἐν αὐτοῖς εἰπεῖν, ὑφ᾽ ὧν ἤτοι παραποδίζεται τὸ βλέπειν, ἢ καὶ παντάπασιν ἀπόλοιτο. τῶν μὲν δὴ κατὰ τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα συνισταμένων, ὅσα γε δὴ λυμαίνεται ταῖς ὄψεσιν, ἓν ἔτι παραλέλειπται νόσημα τὸ κοινὸν ὁμοιομερῶν τε καὶ ὀργανικῶν, ἡ τῆς ἑνώσεως λύσις, ὅπερ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τραῦμά τε καὶ ἕλκος ἐστίν. ὅταν οὖν γένηται μέγα τὸ τοιοῦτον, ὡς διαῤῥαγῆναι μὲν ἱκανῶς τὸν ῥαγοειδῆ, προχυθῆναι δὲ τὴν λεπτὴν ὑγρότητα πρὸς τὸ ἐκτὸς τοῦ χιτῶνος, ὡς ψαύειν ἤδη κερατοειδοῦς, ἀνάγκη συμπίπτειν ἄτοπα ἐν τῷδε δύο, καταπίπτειν μὲν ἐπὶ τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα, τὸ δ᾽ ἀπ᾽ ἐγκεφάλου πνεῦμα μηκέτι ὅλον ἐπὶ τὴν κόρην ἀφικνεῖσθαι δυνάμενον διὰ τοῦ τραύματος ἐκρεῖν. ὅτι δὲ οὐ μόνον ἄμφω ταῦτα συνελθόντα βλάβη τῆς ὄψεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, εὔδηλον ὑπάρχειν ἡγοῦμαι τοῖς γε μὴ παρέργως ἀκηκοόσι τῶν προειρημένων. ἐμοὶ δ᾽ ἂν εἴη καιρὸς μεταβαίνειν ἤδη ἐπὶ τὴν λεπτὴν ὑγρότητα, περὶ ἧς εἴρηται μέν που καὶ πρόσθεν τό γε τοσοῦτον, ὡς εἴτε πλείων,

praetereaque tenuis humoris nonnullos, fequens fuerit reliquos ipforum *morbos* perfequi, quibus vel impeditur vifus vel omnino aboletur. Ergo ex iis, qui in uvea tunica confiftunt ac vifum laedunt, unus adhuc morbus reftat, tam fimilarium quam organicarum partium communis, unitatis folutio; quae in hac parte tum vulnus tum ulcus eft. Quum igitur tale vitium magnum eft, ita ut et admodum difrumpatur uvea, ac tenuis humor ad exteriora *prolapfus* e tunica effundatur, ut corneam contingat; duo abfurda inde accidere neceffe eft, tum ut concidat fuper cryftallinum humorem uvea tunica, tum ut fpiritus, qui a cerebro in pupillam totus non pervenire poteft, per vulnus effluat. Quod autem non folum ambo haec coeuntia vifionem laedant, fed etiam eorum alterum, iis qui praedicta non negligenter audierunt, manifeftum arbitror. Mihi vero tempeftivum jam fuerit ad tenuem humorem tranfire, de quo fupra dictum hactenus faltem eft, quod is five adaugeatur, five imminua-

εἴτε ἔλαττον γένοιτο, βλάπτει τὴν ὄψιν· ὅτι δὲ καὶ εἰ παχυτέρα ποτὲ κατὰ τὴν σύστασιν, ἢ ἀλλοιοτέρα κατὰ τὴν χροιὰν ἀποτελεσθείη, καὶ οὕτως ἐργάσεταί τι σύμπτωμα περὶ τὴν τοῦ βλέπειν ἐνέργειαν, ὅπερ οὐκ εἴρηται μὲν ἔμπροσθεν, ἤδη δὲ αὐτὸ λέγεσθαι καιρός. εἰ μὲν δὴ παχύτερον ἑαυτοῦ γίγνοιτο τὸ ὑγρὸν τοῦτο, τήν τε ἀκρίβειαν τῆς ὄψεως ἀφαιρήσεται καὶ τὸ μῆκος κωλύσει, ὡς μήτε τὰ πόῤῥω βλέπειν, μήτε ἀκριβῶς τὰ πλησίον. εἰ δὲ ἱκανῶς ἀποτελεσθείη παχὺ, καθάπερ ἐν τοῖς ὑποχύμασι γίγνεται, διακωλύσει τὸ βλέπειν. εἰ δὲ μὴ πᾶν ἐπισκοτισθείη τὸ τρῆμα πρὸς τοῦ συστάντος αὐτόθι παχυμεροῦς σώματος, ἀλλά τι μέ[47]ρος ἀπολείποιτο καθαρὸν, ὁρῶσι δι᾽ ἐκείνου τὰ ἐκτὸς, ἕκαστον μὲν αὐτὸ μόνον οὐδὲν χεῖρον ἢ πρόσθεν, οὐ μὴν οὐδ᾽ ὑφ᾽ ἕνα χρόνον ὁμοίως τὰ πολλὰ διὰ τὸ στενώτερον ἑαυτοῦ γεγονέναι τὸν τῆς ὄψεως κῶνον. κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς κόρης εἰ γένοιτο σύστασις ὑποχύματος μικροῦ, τῶν ἐν κύκλῳ μενόντων καθαρῶν ἅπαντα φαίνεται τοῖς οὕτω πάσχουσιν οἷον θυρίδας ἔχοντα. τὸ γὰρ ἐν μέσῳ τὸ μὴ βλεπόμενον, ἐγκεκολάφθαι

tur, visum laedit. Quod autem etiamsi aut crassior aliquando sit consistentia, aut colore magis alienus, sic quoque symptoma aliquod circa videndi actionem excitabit, quod dictum prius non est, sed jam id dicendi tempus est. Ergo hic humor si seipso crassior sit redditus, tum integram visus aciem adimet, tum longitudinem prohibebit; ita ut neque longe posita cernantur, neque prope admota exacte perspiciantur. Quod si admodum crassus sit factus, quemadmodum in suffusionibus evenit, visum prohibebit. Quod si totum foramen a crasso illic consistente corpore obtenebratum non sit, sed aliqua pars *ejus* pura supersit; per illam res externas singulas per se solas nihilo deterius quam ante vident; non tamen similiter uno tempore multas, ob visionis conum, qui seipso factus est angustior. At si in pupillae centro exigua suffusio constiterit, partibus quae in circuitu sunt manentibus puris, omnia sic affectis veluti fenestras habere videntur; quippe quod in medio non cernitur, ex-

δοκεῖ. εἰ δὲ διεσπασμένα τε καὶ μὴ συνεστῶτα πρὸς ἄλληλα τὰ παχυμερῆ σώματα κατὰ τὸ προειρημένον ὑγρὸν ἐμφέροιτο, φαντασίαν ἐργάσεται τοῖς οὕτως ἔχουσιν, ὡς ἐκτὸς ὁρώμενά τινα περιφερόμενα κωνώπια. πολλάκις δὲ καὶ οἷον εἴδωλόν τι προφαίνεσθαι φαντάζονται διὰ τὰς τῶν παχυμερῶν ὑγρῶν συστάσεις. ἡ τοιαύτη δὲ τῶν εἰδώλων γένεσις μετὰ ἐξανάστασιν ὕπνου φαίνεται τὰ πολλὰ, μάλιστα δὲ παισὶ καὶ τοῖς πεπωκόσι πλέον, ἢ πως ἄλλως πεπληρωμένοις τὴν κεφαλήν. εἰ δὲ κατὰ τὴν χροιὰν ἐξαλλαχθείη τὸ μεταξὺ τοῦ τε κρυσταλλοειδοῦς καὶ τοῦ ῥαγοειδοῦς ὑγρὸν, ἐπὶ μὲν τὸ φαιότερον ἀποκλῖναν, ὡς δι' ὁμίχλης ἢ καπνοῦ ποιήσει τὸν ἄνθρωπον ὁρᾷν· ἐπ' ἄλλην δέ τινα χροιὰν ἐκτρεπόμενον, ἐκείνης τὸ φάντασμα προστρίψεται τοῖς ὁρατοῖς· εἰ δὲ ἀνωμάλως ἤτοι τῆς συστάσεως, ἢ τῆς χροιᾶς ἐξίσταιτο τῆς κατὰ φύσιν, ὅ τι περ ἂν αὐτοῦ μέρος οὕτω διακείμενον ἐπὶ τὸ τῆς κόρης ἀφίκηται χωρίον· ὅμοιον ἑαυτῷ καὶ τὸ φάντασμα παρέξει τοῖς ὁρατοῖς· καὶ μὲν γὰρ τὴν χροιὰν ἐκείνου καὶ τὴν σύστασιν καὶ τὸ σχῆμα δόξουσιν ὁρᾷν ἐκτός. ἐκ τούτου τοῦ γένους

cifum effe videtur. Jam fi divulfa, nec inter fe conjuncta craffa corpora in jam dicto humore fluitent, facient ut fic affecti circumcurfantes culices foris videre fibi videantur. Saepenumero vero ex craffiore humoris confiftentia, tanquam fimulacra quaedam fibi apparere imaginantur. Porro ejusmodi fimulacrorum ortus, poftquam a fomno furgitur, plerumque prodit, potiffimum pueris et iis qui plusculum *vini* biberunt, aut alias caput impleverunt. Quod fi colore immutatus fit humor inter cryftalloidem et rhagoidem medius, fi quidem ad fufcum inclinet, veluti per nebulam fumumve hominem videre faciet; fi ad alterum ullum colorem vergat, ejus phantafiam vifibilibus impartietur. At fi inaequaliter vel a naturali confiftentia, vel colore deceffit, quaecunque ejus pars fic affecta ad pupillae locum pervenerit, fimilem etiam fibi imaginem in vifibilibus repraefentabit; quippe illius tum colorem tum confiftentiam tum figuram foris fe videre homo putabit. Ex hoc fymptomatum genere funt

ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων τά τε τῶν ὑποχεομένων φαντάσματα καὶ τῶν ἐκ ῥινὸς αἱμοῤῥαγεῖν ἢ ἐμεῖν μελλόντων, ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένα. καὶ μὴν καὶ ὅσοις ἀκριβὴς μὲν ἡ ὄψις ἐστὶν, ὡς μηδὲ τὸ σμικρότατον αὐτὴν λανθάνειν τῶν αἰσθητῶν, ἀναθυμιάσεις δέ τινες ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἀναφέρονται, καὶ μάλιστα ὅταν μηδὲ πέψωσι καλῶς, ὅμοια τοῖς ὑποχεομένοις γίγνεται τὰ συμπτώματα. καθαρώτατον μὲν γὰρ τούτοις ἐστὶ φύσει τό τε κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν καὶ τουτὶ δ' αὐτὸ τὸ ὑδατοειδὲς, ὑπὲρ οὗ νῦν διεξερχόμεθα· τὸ δὲ μέγεθος τῶν συμπτωμάτων ἐν αὐτοῖς ἀεὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους ἐστὶν οὐ μόνον ἐφ' ὧν ἄρτι πέπαυμαι λέγων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν προειρημένων. οἷον αὐτίκα τῶν ὁμοιομερῶν αἱ δυσκρασίαι βραχεῖαι μὲν οὖσαι σμικρὰν τὴν βλάβην τῆς ἐνεργείας ἐργάζονται· μείζονες δὲ γενόμεναι καὶ τὴν βλάβην ἑαυταῖς ἀνάλογον ἐπαυξάνουσιν· ἐπὶ πλεῖστον δ' ἐξιστάμεναι τοῦ κατὰ φύσιν ἄρδην ἀπολλύουσι τὴν ἐνέργειαν. οὕτω δὲ καὶ ὅσα περὶ ποσότητος εἴρηται καὶ συστάσεως καὶ χροιᾶς τῆς ὑδατώδους ὑγρότητος, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἐξιστάμενα

tum ea quae fuffufi imaginantur, tum quae de iis, quibus vel fanguis ex naribus profluxurus eft, vel qui vomituri funt, ab Hippocrate funt fcripta. Jam vero quibus adeo exquifitus vifus eft, ut eum ne vel minimum fenfibile fugiat; exhalationes vero quaedam a ventriculo afcendunt, potiffimum ubi non probe concoxerint, fimilia fymptomata fuffufionibus accidunt; nam puriffimus natura tum cryftallinus humor iis eft, tum hic ipfe aquofus, de quo nunc agimus. Magnitudo autem fymptomatum in his pro morbi magnitudine femper eft, non folum in iis, de quibus nuper fermonem abfolvimus, fed etiam in omnibus, quae praedicta funt: verbi gratia, fimilarium partium intemperies fi parvae fint, parvam actionis laefionem afferunt, fin majores habeantur, actionis laefionem ipfis analogam adaugent; ficut quae plurimum a naturali ftatu decefferunt, funditus actionem tollunt. Aeque vero et quae de quantitate et confiftentia et colore aquofi humoris funt dicta, fi paululum a naturali

τοῦ κατὰ φύσιν ὀλίγον τι καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀδικεῖ· ἐπὶ πλέον δὲ ἀποχωροῦντα πρὸς λόγον τῆς σφετέρας βλάβης καὶ τὴν τῆς ἐνεργείας βλάβην αὐξάνει· ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἐκτρεπόμενα τελέως ἀναιρεῖ τὴν ἐνέργειαν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα περὶ τὰς ῥήξεις εἴρηται τοῦ ῥαγοειδοῦς καὶ τὸ τῆς κόρης ποσὸν, ἤτοι βραχύ τι παραβλάπτει τὴν ἐνέργειαν, ἢ πλέον, ἢ καὶ παντάπασιν ἀπόλλυσιν. οὕτω δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν ἢ ἀκριβῶς ἐστι καθαρὸν, οἷός περ ὁ αἰθὴρ, ἢ ὑγρὸν καὶ θολερὸν ὁμίχλης δίκην· καὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας ἤτοι πλέον, ἢ ἔλαττον. ἐὰν μὲν οὖν ἅμα πολύ τε καὶ αἰθερῶδες ὑπάρξῃ, καὶ τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα θεᾶται καὶ ἀκριβῆ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν ποιεῖται· ἐὰν δὲ ὀλίγον μὲν ᾖ, καθαρὸν δὲ, τὰ μὲν ἐγγὺς ἀκριβῶς διαγινώσκει, τὰ πόῤῥωθεν δὲ οὐχ ὁρᾷ· ἐὰν δὲ ὑγρότερόν τε ἅμα καὶ πολὺ τύχῃ, μέχρι μὲν πλείστου, οὐκ ἀκριβῶς δ᾽ ὁρᾷ· ὥσπερ γε καὶ εἰ ὑγρόν τε ἅμα καὶ ὀλίγον εἴη, οὔτ᾽ ἀκριβῶς [48] οὔτ᾽ ἄχρι πλείστου ὁρᾷ. καὶ περὶ μὲν τούτου ἱκανὰ καὶ ταῦτα πρός γε τὰ παρόντα. τοῦ δὲ κερατοειδοῦς ἡ πρὸ τῆς κόρης μοῖρα παχυ-

ſtatu deceſſerint, parvam etiam actioni laeſionem afferunt; ſin longius deceſſerint, pro ratione ſuae laeſionis etiam actionis laeſionem adaugent; ſed quum plurimum a naturali decedunt, omnino actionem adimunt. Ad eundem modum et quae de uveae ruptura et pupillae magnitudine ſunt dicta, vel paululum actionem oblaedunt, vel amplius, vel omnino evertunt. Sic et animalis ſpiritus vel ad unguem purus eſt, qualis aether, vel nebulae ritu humidus ac turbidus. Praeterea in quantitate ſubſtantiae vel plus ejus *habetur,* vel minus. Si igitur ſimul et multus ſit et aethereus, etiam quae longiſſime abſunt videt ac perſecte diſcernit; ſin paucus ſit et purus, quae prope ſunt exacte dignoſcit, quae procul abſunt non videt; quod ſi humidus ſimul multusque ſit, longiſſime quidem videt, ſed non exacte; ſicuti etiam ſi humidus ſimul exiguusque ſit, nec exacte nec longiſſime videt. Et de hoc quidem ut ad rem propoſitam haec abunde. Corneae vero tunicae pars, quae pupillae anteſtat,

τέρα καὶ πυκνοτέρα καὶ ὑγροτέρα γεννηθεῖσα βλάπτει τὴν ὄψιν· οὕτω δὲ καὶ εἰ κατὰ τὴν χροιὰν ὑπαλλαχθείη, καὶ εἰ ἕλκος ἀξιόλογον σχοίη, καὶ εἴ τι τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ προκειμένων αὐξηθὲν ἐπισκοτήσειεν. ὁ μὲν οὖν παχύτερος καὶ πυκνότερος κερατοειδὴς ἀμβλυωπίας ἐργάζε(221)ται, ὁ δὲ ὑγρότερος καὶ πυκνότερος, εἴτε ὁμοιομερῶς, εἴτε ὀργανικῶς, οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ δι' ἀχλύος ἢ ὁμίχλης ἢ ἀτμοῦ τινος ἢ καπνοῦ θεᾶσθαι δοκεῖ. εἰ δὲ μὴ πολλὰ μὲν εἴη τὰ ὑγρὰ, τῇ χρόᾳ δ' ἐξηλλαγμένα, κατὰ τὴν ἐκείνων φύσιν παρόρασις γίγνεται. διὰ τοῦτο γοῦν οἱ μὲν ἰκτεριῶντες ὠχρὰ πάντα θεᾶσθαι δοκοῦσιν, οἱ δὲ ὑπόσφαγμα πεπονθότες ἐρυθρά. ἕλκος δὲ ἀξιόλογον οὐ μόνον τῷ περιττὴν ἀθροίζειν ὑγρότητα βλάπτει τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' ὀλίγου τὸ κρυσταλλοειδὲς ἀναγκάζειν ὁμιλεῖν τῷ περιέχοντι φωτί. διαφὸν δὲ εἴσω τὸ κατὰ τὴν κόρην ἕλκος ἀποχεῖ τι καὶ τῆς ὑδατώδους ὑγρότητος ἐκτὸς, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο κίνδυνος εἰς ἐσχάτην ἀφικέσθαι τυφλότητα τὸν οὕτως παθόντα. διὰ

et quum craffior et denfior et humidior facta eft, vifionem laedit. Sic etiam fi colorem fuum mutaverit, et fi ulcus majusculum in fe habeat, et fi quid eorum, quae extrinfecus illi praejacent, inauctum obfcuritatem afferat. Ac craffior quidem et denfior cornea hebetudinem vifus creat; humidior autem ac denfior five ut fimilaris pars, five ut organica, non folum vifus hebetudinem affert, fed etiam ut quafi per caliginem, vel nebulam, vel halitum quempiam, vel fumum cernatur, efficit. Si vero humores non multi, fed colore mutato fint, pro eorum natura hallucinatio fuborietur. Proinde qui regio morbo laborant, pallida omnia videre fe putant; qui vero hypofphagma patiuntur, rubra. Ulcus vero notatu dignum, non folum quod fupervacaneum coacervat humorem, vifionem laedit, fed etiam quod exiguo interftitio cryftallinum cum circumfufo lumine converfari cogat. At penetrans introrfum verfus pupillam ulcus, etiam aliquid aquofi humoris foras effundit; proinde fic affectus in fummum caecitatis difcrimen adducitur: ob id

τοῦτο δὲ καὶ οἱ τρωθέντες εἰς τὸ πρὸ τῆς κόρης μέρος τοῦ κερατοειδοῦς, ὅταν εἴσω διασχῇ τὸ τραῦμα, τυφλοῦνται τὰ πολλά. παράδοξον μέν τοί τι καὶ οὐκ εἰθισμένως γιγνόμενον ἐπὶ παιδὸς ἐθεασάμεθα νυγέντος γραφείῳ κατὰ τὴν κόρην. ἐκρυέντος γὰρ εὐθέως τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, καὶ ἡ κόρη μὲν ἐγένετο μικροτέρα, καὶ ὅλος δὲ ὁ κερατοειδὴς ἐφάνη ῥυσσότερος, ἀλλ᾽ ὕστερον θεραπευόμενος ὀρθῶς ἔβλεψεν, ἀθροισθείσης δηλονότι κατὰ βραχὺ τῆς πρότερον ἐκρυείσης ὑγρότητος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σπάνια, τυφλότητες δὲ ὡς τὰ πολλὰ ταῖς τοιαύταις ἕπονται τρώσεσιν, ὥσπερ καὶ τοῖς προειρημένοις αἰτίοις ἅπασιν ἐπὶ πλεῖστον αὐξηθεῖσιν. εἴτε γὰρ ἱκανῶς πυκνὸς, εἴτε παχὺς ἐσχάτως, εἴτε ὑγρὸς ἀμέτρως ὁ κερατοειδὴς ἀπεργασθείη, παντάπασιν ἐπισκοτεῖ ταῖς ὄψεσιν, ὡς μηδ᾽ ὅλως ὁρᾷν τὸν οὕτω διακείμενον. καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ τῶν εἰρημένων ἕκαστον αὐξανόμενον ἀφαιρεῖται τοῦ ζώου τὴν ὄψιν, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ κερατοειδὴς ἐνίοτε μόνος ῥυσσούμενος ὁμοίως ἐνοχλεῖ; γίγνεται δὲ τὸ πάθημα τοῦτο τοῖς εἰς ἔσχατον γῆρας ἀφικομένοις. ἐπισκεπτέον δὲ ἀκριβῶς ἐν τῷδε τὸ μέγε-

qui in parte corneae quae pupillae praetenditur, vulnus acceperunt, quum id vulnus introrſum penetrat, ii magna ex parte occaecantur. Caeterum incredibile quiddam nec fieri vulgo ſolitum in puero vidimus, qui ſtylo in pupillam fuerat compunctus. Nam quum ſtatim effluxiſſet aquoſus humor, tum pupilla ipſa minor eſt reddita, tum tota cornea apparuit rugoſior: caeterum ſanatus poſtea recte vidit, collecto ſcilicet paulatim eo qui effluxerat humore. Verum haec rara ſunt: caecitates autem ejusmodi vulneribus plerumque ſuccedunt; ut etiam omnibus jam dictis cauſis, ubi plurimum ſunt auctae. Nam ſive vehementer denſa, ſive ad ſummum craſſa, ſive immodice humida cornea eſt effecta, omnino tenebras oculis offundit, ita ut qui ſic eſt affectus, prorſus non videat. Et quid mirum ſi ſingula praedicta, quum inaucta ſunt, animali viſum adimunt, ubi ipſa ſola cornea rugata aliquando ſimilem noxam adfert? Accidit hic affectus iis, qui ad ultimum pervenere ſenium. Sane conſideranda hoc tempore diligenter eſt pupillae magnitudo.

θος τῆς κόρης. εἰ μὲν γὰρ ἔλαττον γένοιτο, καὶ τὸ ὑδατῶδες ὑγρὸν ἐπὶ μὲν τοιούτων ἐμειώθη· μένοντος δὲ ἴσου, μόνου τοῦ κερατοειδοῦς τὸ πάθημά ἐστιν. ἀλλὰ τῶν μὲν τούτων διορισμῶν οὐδὲν ἡ νῦν ἐνεστῶσα δεῖται πραγματεία. τὰ δὲ τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος γινόμενα νοσήματα μεγάλα παντελῶς ἐμποδίζει τὰς ὄψεις, καὶ μάλιστα ὅταν ἤτοι φλεγμαίνων, ἢ ἐκπυϊσκόμενος, ἢ σκιῤῥούμενος, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον πάσχων, ὡς ὀργανικὸν μόριον, ὑγρὰ νοσήματα πάσχῃ. τοιαῦτα μὲν δή τινα καὶ τοσαῦτα τὰ τοῦ κερατοειδοῦς ἐστι νοσήματα βλάπτοντα τὴν ὄψιν. ὁ δὲ ἐπιπεφυκὼς ὑμὴν φλεγμαίνων μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ἐμποδίζει τὴν ὀπτικὴν ἐνέργειαν· ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις χημώσεσι καὶ προσέτι τοῖς πτερυγίοις οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἤδη καὶ πρώτως ἐπισκοτεῖ τῇ κόρῃ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ τῶν βλεφάρων μεγάλαι φλεγμοναὶ, καὶ εἴ τινες ἐπ' αὐτῶν ἔφυσαν ὄγκοι παρὰ φύσιν εἰς τοσοῦτον μεγέθους ἥκοντες, ὡς ἐπισκοτεῖν τῇ κόρῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα τοῦ μὴ βλέπειν ἢ τοῦ φαύλως βλέπειν ἐστὶν αἰτία.

Quippe quae si minor sit facta, etiam aquosus humor in iis est imminutus; sin aequalis sibi permaneat, corneae solius affectus est. Verum ejusmodi discrimina praesens opus non requirit. Corneae vero tunicae morbi, si magni sint, prorsus visum impediunt; et maxime quum vel phlegmone, vel suppuratione, vel scirrho, aut alio ejusmodi morbo laborans ut pars organica humidis morbis afficitur. Ac corneae quidem tunicae morbi, qui visum laedant, tales et tot incidunt. Membrana vero adnata ubi phlegmone laborat, ex accidenti visus actionem impedit. At in iis, quae vocantur chemoses, praeterea in pterygiis, non ex accidenti, sed jam et primo pupillam obtenebrat. Ad eundem modum magnae palpebrarum phlegmonae tumoresque, si qui in his praeter naturam orti eo magnitudinis venerunt, ut pupillae umbram offundant. Atque haec omnia aut non videndi, aut male videndi sunt causae.

Κεφ. γ'. [49] Καὶ περὶ μὲν ὀφθαλμῶν ἱκανὰ καὶ ταῦτα. παραδείγματος γὰρ ἕνεκα μᾶλλον, ἢ ὥστε τὰ κατὰ μέρος ἐπελθεῖν ἅπαντα, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιησάμεθα λόγον, ἐπεὶ τό γε σπούδασμά ἐστί μοι νῦν διὰ τῶν γενικωτέρων λόγων ἐπιδεικνύναι τὴν μέθοδον, ᾗ χρώμενος ἄν τις ἐξευρίσκοι τὰς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐπίστασθαι χρὴ τὰς μεθόδους, ἀλλὰ καὶ γυμνάζεσθαι πολυειδῶς ἐν τοῖς κατὰ μέρος, ὅπερ οὐ πράττειν πάντες εἰσὶν ἕτοιμοι, διὰ τοῦτο νῦν ἐπὶ ὀφθαλμῶν ὑπέδειξα τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως, ὁποίαν τινὰ προσήκει ποιεῖσθαι. κατὰ γὰρ δὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡκέτω τις ἐπὶ τὰς ἄλλας αἰσθητικὰς δυνάμεις, ἐπισκοπούμενος ἐν ἑκάστῃ τό τε πρῶτον αὐτῆς ὄργανον καὶ τὰ ἄλλα τὰ χρείαν τινὰ τούτῳ παρέχοντα, καὶ διαιρείσθω, καθάπερ ἀρτίως εἴρηται, τίνα μέν ἐστι νοσήματα τῆς δυνάμεως αὐτῆς πεπονθυίας, τίνα δὲ τῶν ὀργάνων ἑκάστου, δι' ἃ βλάπτεσθαι τὴν ἐνέργειαν συμβήσεται. βαρυηκοΐαι γοῦν καὶ κωφότητες ἤτοι διά τι τῶν κατὰ τὰ ὦτα μορίων, ἢ διὰ τὸ καθῆκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον, ἢ διὰ τὸν ἐγκέφαλον ἐν

Cap. III. Atque de oculis quidem haec fufficiunt. Nam exempli magis caufa, quam ut fingula particulatim perfequeremur, de his fermonem inftituimus, quum fit mihi nunc inftitutum per generaliores fermones methodum indicare, qua ufus quispiam fymptomatum caufas inveniat. Quoniam autem non folum noviffe methodos ipfas oportet, fed etiam multifariam in particularibus exercitari, quod facere omnibus in promptu non eft; idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in oculis nunc oftendi. Eodem enim fcilicet modo caeteras fenfitrices facultates, qui volet, adeat, confideretque in unaquaque tum primum ejus inftrumentum, tum caetera, quae illi ufum aliquem praeftant, diftinguatque, ut paulo ante dictum eft, quinam ipfius facultatis laborantis fint morbi, quinam inftrumentorum fingulorum, quibus actionem laedi continget. Siquidem audiendi gravitas, et furditas, aut propter aurium ipfarum partem aliquam, aut propter nervum in has a cerebro de-

Ed. Chart. VII. [49.] Ed. Bas. III. (221.)

ἐκείνῳ τῷ μέρει βεβλαμμένον, ὅθεν αὐτοῦ τὸ νεῦρον ἀποφύεται, συμπεσοῦνται τῷ ζώῳ. τὰ μὲν γοῦν κατὰ τὸ νεῦρόν τε καὶ τὸν ἐγκέφαλον ὡσαύτως τοῖς κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς· τὰ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις ἀνάλογον μὲν, οὐ μὴν πάντη γε ὡσαύτως βεβλάψεται. ὃν γὰρ ἐν ὀφθαλμῷ λόγον ἔχει τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν, τοῦτον ἐν ὠσὶ τὸ κατὰ τὸν ἀκουστικὸν πόρον τὸ ἔνδον πέρας, ἔνθα συνάπτει τῷ νεύρῳ πλατυνομένῳ· τὰ δ' ἐκτὸς τοῦδε πάντα τὰ κατὰ τὴν ἕλικα τοῦ πόρου τοῖς προκειμένοις ἐν ὀφθαλμῷ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ἀνάλογον ἔχει. καὶ τοίνυν καὶ τὰ νοσήματα αὐτῶν ἐξ ἐκείνων ἐνταῦθα μεταφέρειν, ὅσα μὲν τῶν ὁμοιομερῶν ἐστι, κατὰ τὰς δυσκρασίας τε καὶ τὴν τῆς ἑνώσεως λύσιν· ὅσα δὲ τοῦ πόρου, κατὰ τὰς ἐμφράξεις, εἴτε δι' ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν αὐτῶν τῶν μορίων, ἐμφράττοντα τὸν πόρον, ἀπόστημα λέγω καὶ φλεγμονὴν καὶ σκίῤῥον καὶ οἴδημα· εἴτε δι' ἐπίκτητόν τινα καὶ ὅλως ἅπαντα ὄγκον παρὰ φύσιν, οἷος ἐν τῷ αὐτῷ πόρῳ γίνεται πολλάκις, ἢ πωρώδους τινὸς, ἢ σαρκώδους βλαστήματος ἐπιτραφέντος ἐκ τῶν

ſcendentem, aut propter cerebrum ipſum in ea parte laeſum, unde nervus exoritur, animali accident. Igitur in nervo quidem ex cerebro *morbi ſunt* ſimiliter iis, qui in oculis; qui vero in reliquis partibus *ſunt*, ad proportionem quidem, non tamen omnino ſimiliter laedent. Quam enim habet in oculo rationem humor cryſtallinus, hanc habet in auribus internus auditorii meatus finis, ubi nervum dilatatum contingit; quae vero extra hunc in anfractu meatus ſunt omnia, iis quae cryſtallino *humori* in oculo praetenduntur, proportione reſpondent. Itaque etiam morbos illarum partium huc transferri ex illis conveniet, ſimilarium quidem partium, qui in intemperie et continui ſolutione conſiſtunt; meatus vero in obſtructionibus ſive ob aliquem ipſarum partium tumorem praeter naturam, meatum obſtruentem, ut abſceſſum, phlegmonem, ſcirrhum, oedema; ſive ob adventitium aliquem aut omnino quemvis tumorem praeter naturam, qualis in eodem meatu ſaepe fit, quum calloſum quid aut carnoſum ſenſim concreſcit ex iis, quae

Ed. Chart. VII. [49. 50.] Ed. Bas. III. (221.)

παρὰ φύσιν ἐμφραττόντων τὸν πόρον, ὧν ἐστι καὶ ὁ ῥύπος ὁ συνήθως ἐν ὠσὶ γιγνόμενος.

Κεφ. δ'. Ὥσπερ οὖν ἐν τούτοις ἡ κατασκευὴ τῶν μορίων ἐνεδείξατο τὰς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας, οὕτω καὶ κατὰ τὴν γλῶττάν τε καὶ τὴν ῥῖνα ἐνδείξεται, γιγνωσκόντων γε ἡμῶν κἀκεῖ τό τε πρῶτον αἰσθητικὸν μόριον καὶ τἄλλα τὰ συμπληροῦντα τὸ σύμπαν ὄργανον. ἐδείχθη γὰρ ἡ μὲν γλῶττα διὰ τὸ δυοῖν ὑπηρετεῖν δυνάμεσιν αἰσθητικῇ τε καὶ προαιρετικῇ, δύο καὶ τὰς ἐνεργείας ἔχουσα, καὶ νῦν αὐτὴν ὡς αἰσθητικὴν ἐπισκοπούμεθα· τὸ δὲ τῶν ὀσμῶν αἰσθητήριον αὐτὰς ἐπεδείκνυμεν εἶναι τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. τὰ μὲν οὖν τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως συμπτώματα, τό τε μηδὲ ὅλως αἰσθάνεσθαι χυμῶν ἐστι καὶ τὸ κακῶς αἰσθάνεσθαι. διττοῦ δὲ τοῦ κακῶς ὑπάρχοντος, ὡς ἐδείκνυτο, τοῦ μὲν ἀμυδρῶς, τοῦ δὲ ὡς ἄν τις εἴποι παρατυπωτικῶς, τὸ μὲν ἀμυδρῶς ἀνάλογόν [50] ἐστι τῇ κατὰ μὲν τὴν ὄψιν ἀμβλυωπίᾳ, κατὰ δὲ τὴν ἀκοὴν βαρυηκοΐᾳ· τὸ δὲ παρατυπωτικῶς, ὅταν ὑπηλλαγμένα ταῖς χρόαις ἢ τοῖς σχήμασιν ἢ

meatum praeter naturam obstruunt, inter quae sunt et sordes, quae in auribus colligi solent.

Cap. IV. Quemadmodum igitur in his partium constitutio symptomatum indicavit causas, ita et in lingua et naso indicabit, modo in iis quoque tum primum sentientem partem, tum reliquas, quae totum instrumentum complent, noverimus. Monstratum enim est linguam, quia duabus facultatibus, sensitrici et motrici, subservit, duas quoque habere actiones; ac nunc eam ut sentientem consideramus. Odoratus vero sensorium ipsos esse cerebri ventriculos demonstrabamus. Ac gustandi quidem symptomata sunt tum omnino sapores non sentire, tum prave sentire. Quum autem male sentire, ut monstratum est, dupliciter intelligatur, alias quum diminute sentitur, alias cum depravate, diminute quidem gustare respondet visus hebetudini, auditus gravitati; depravate autem gustare est, veluti cum rerum aut color, aut figura, aut magnitudo, aut situs

Ed. Chart. VII. [50.] Ed. Baſ. III. (221. 222.)

τοῖς μεγέθεσιν ἢ ταῖς σχέσεσιν ὁρῶντες τύχωσιν, ὅπερ ἐν ἀκοῇ παράκουσις ὀνόμασται. τὰ δὲ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων αἴτια νοσήματα κατὰ τὴν γευστικὴν ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν ἔν τε τῷ τῆς γλώττης ἐστὶν ὁμοιομερεῖ σώματι καὶ τῷ περὶ αὐτὴν χιτῶνι, καὶ τοῖς νεύροις τοῖς μαλακοῖς, καὶ τῇ χώρᾳ μάλιστα ἐκείνῃ τοῦ ἐγκεφάλου, καθ' ἣν ἀποφύεται ταῦτα. τὰ μὲν οὖν ἄλλα νοσήματα τῶν εἰρημένων ἁπάντων εὔδηλα· τὸ δὲ οἷον παρατυπωτικῶς αἰσθάνεσθαι τῶν χυμῶν, ὅταν (222) ἀλλοκότου τινὸς ὑγρότητος ἡ γλῶττα πληρωθῇ, συμβαίνειν εἴωθεν, ἤτοι πάντων ὧν ἂν γεύσηταί τις ἁλμυρῶν φαινομένων, ἢ πάντων πικρῶν, ἤ τινα ἄλλην ἀτοπίαν ἔχειν δοκούντων ἄῤῥητον ἢ ῥητήν. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὑποχεομένων ἡ ὀπτικὴ δύναμις ἐκτὸς ἐδόκει θεᾶσθαι τὰ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἐμφαινόμενα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ γευστικὴ τὰ κατὰ τὴν γλῶτταν τοῖς αἰσθητοῖς ἀναφέρει τὰ τῶν ὀργάνων συμπτώματα, ἐπὶ μὲν τῶν ἰκτεριώντων τὴν πικρότητα τῆς χολῆς οὐ τῆς γλώττης πάθος, ἀλλ' ὧν γεύεται, ὑπολαμβάνουσα, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δέ τινας διαθέσεις ἁλυκότητας ἢ ὀξύτητας ἐν τοῖς ἐδέσμασι περιέχεσθαι φανταζομένη, τοῦ

mutatus videtur, quod in auditu obauditio nominatur. Horum ſymptomatum auctores morbi in guſtandi tum facultate tum actione, partim ſubſtantiae linguae ſimilari inſident, partim tunicae, qua involvitur, partim mollibus nervis, partim ei praecipue cerebri parti, unde hi originem ſumunt. Ac reliqui quidem praedictorum omnium morbi manifeſti ſunt: depravatus vero ſaporum ſenſus, referta extraneo quopiam humore lingua, accidere ſolet, ita ut omnia, quae guſtantur, aut ſalſa, aut amara, aut alio quopiam alieno ſapore praedita videantur, ſive is oratione exprimi queat, ſive non. Quemadmodum enim videndi facultas ea foris videre videbatur, quae in oculo apparebant, eodem modo guſtandi facultas in lingua, ſenſibilibus imputat organorum ſymptomata, in arquatis quidem bilis amarorem non linguae, ſed eorum, quae guſtat, affectum eſſe exiſtimans, in aliis autem quibusdam affectibus ſalſuginem aut acorem eduliis contineri ſibi ſingens, dum admotum ſenſibile quietum

Ed. Chart. VII. [50.] Ed. Baf. III. (222.)

μὲν προσελθόντος ἔξωθεν αἰσθητοῦ τὴν τέως ἡσυχάζουσαν ἐν τῇ γλώττῃ κακοχυμίαν ἀνακινοῦντος, αἰσθανομένης δὲ τῆς γευστικῆς δυνάμεως οὐ τοῦ προσελθόντος, ἀλλὰ τοῦ πλεονάζοντος ἐν αὐτῇ. σπανιάκις δέ ποτε καὶ πρὸ τοῦ γεύσασθαί τινος αἴσθησις γίνεται τῶν ἐν τῇ γλώττῃ χυμῶν, ἀκριβείᾳ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως. ὅμοιόν τι τούτῳ σύμπτωμα τὸ κατ᾽ ὀφθαλμοὺς ἐπὶ στομαχικαῖς διαθέσεσιν ἢ φαντασίαν ὑποχύσεως συμπίπτειν, ἢ ἐν ὠσὶν ἤχους, οὐδενὸς ἔξωθεν ψοφοῦντος, ἀλλ᾽ αὐτῆς τῆς κατὰ τὰς μήνιγγας κινήσεως τὸ φάντασμα πεμπούσης· ἢ κατὰ τὰς ῥῖνας ὀσμῆς τινος ἀπὸ τῶν αὐτόθι περιεχομένων χυμῶν. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ καὶ τῆς ῥινὸς ἐμνημονεύσαμεν διτταῖς ὑπηρετούσης δυνάμεσιν, ὥσπερ καὶ ἡ γλῶττα (καὶ γὰρ καὶ τῶν ὀσφρητικῶν ὀργάνων οἱονεὶ πέρας τι καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ἐστιν) ἄμεινον ἂν εἴη καὶ περὶ ταύτης ὡσαύτως τοῖς εἰρημένοις διελθεῖν. εἰ γάρ τι συμβαίη κατ᾽ αὐτὴν νόσημα τῷ πόρῳ λυμαινόμενον, ἤτοι χεῖρον ἢ οὐδ᾽ ὅλως αἰσθήσεται τῶν ὀσμῶν ἡ ὀσφρητικὴ δύναμις. ἰσχυρῶς τε οὖν συντριβεῖσα καὶ πολύπουν ἤ τινα ὄγκον παρὰ φύσιν ἔχουσα, τὴν ὁδὸν τοῦ πνεύματος ἐμφράξει. τούτου τοῦ

hactenus in lingua pravum humorem commovet, gustandi autem facultas non id, quod admovetur, percipit, fed quod in ipfa abundat. Interdum autem etiam, licet rarius, priusquam gustetur, percipiuntur ii humores, quibus lingua perfufa eft, ob exquilitum guftandi fenfum. Huic fimile fymptoma eft, ubi aut in oculis a ftomachicis affectibus fuffufionis imaginatio oboritur; aut in auribus foni, nullo extra fonante, fed ipfo meningum motu eam fpeciem creante; aut in naribus, odoris, ab humoribus illic contentis. Sed enim quoniam nafi meminimus duabus facultatibus, itidem ut lingua, infervientis (nam et odorandi et refpirandi inftrumentorum veluti quidam finis eft) fatius eft etiam de hoc, perinde ac de praedictis, differere. Si quid enim huic accidat morbi, quod meatui incommodet, aut deterius, aut nullo modo percipiet odores odoratrix facultas. Vehementer itaque contufus aut polypo vel alio praeter naturam tumore laborans, fpiritus viam obftruet. Hujus generis eft

γένους ἐστὶ καὶ ἡ περὶ τὸν ἔνδοθεν αὐτῆς ὑμένα γιγνομένη φλεγμονὴ, καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα κατά τινα τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν ἤτοι τὰς ταύτῃ μήνιγγας, ἢ αὐτὰς τῶν ὀστῶν τὰς διατρήσεις ἐμφράττει, καὶ ταυτὶ βλάπτει τὴν ὀσφρητικὴν αἴσθησιν· ἔτι δὲ ἂν μᾶλλον, εἰ κατὰ τὰς ἀποφύσεις γένοιτο τοῦ ἐγκεφάλου τὰς εἰς ταῦτα τὰ μόρια καθηκούσας. ἐν μέν τοι κατάῤῥοις τε καὶ κορύζαις καὶ ὅλως ἐν ὅσοις ὑπ' ἐκκαύσεως ἢ ψύξεως ἢ ὑγρότητος ἐπληρώθησαν αἱ ἐμπρόσθιαι κοιλίαι τοῦ ἐγκεφάλου, οὐ μόνον ἐμφράξις γίγνεται τῶν ἐνταῦθα χωρίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὰς κοιλίας, ἔτι τε τοῦ περιέχοντος ἐγκεφάλου δυσκρασία τις ἕπεται. καὶ μὲν δὴ καὶ θλίψεις καὶ διαιρέσεις ἀξιόλογοι τῶν εἰρημένων μορίων αὐτοῦ δυσαισθησίας τε καὶ ἀναισθησίας ἐργάζονται τῶν ὀσμῶν. ἡ δὲ οἷον παρατυπωτικὴ τε καὶ πλημμελὴς αἴσθησις ἐνταῦθα γίγνεται διὰ κακοχυμίαν τινὰ ἐγχώριον, ἥτις ἀτμίζουσα δυσῶδες ἐπιθολοῖ τοὺς ἀναφερομένους ἐπὶ τὴν ὀσφρητικὴν δύναμιν ἀτμοὺς ἀπὸ τῶν πλησιαζόντων σωμάτων, ὅμοιόν τε σύμπτωμα τοῦτο κατὰ τήνδε συμ-

et fi qua in interna ejus membrana fiat phlegmone, quin etiam quaecunque in aliqua parte offium colatoriorum, aut etiam in cerebri involucris, aut ipfis offium foraminibus obftruunt, haec quoque odorandi fenfum laedunt; atque hoc magis fi in proceffibus cerebri, qui ad has perveniunt particulas, fiant. At in catarrhis, et coryzis, et denique iis quibus ab aeftu, frigore, vel humore oppleti priores cerebri ventriculi funt, non locorum modo qui iftic habentur obftructio fit, fed etiam tum fpiritui ipfi, qui in ventriculis eft, tum cerebro, quod hos continet, intemperies quaedam accidit. Jam compreffiones et fectiones notabiles cujusvis dictarum partium odorum fenfum tum difficilem tum deperditum efficiunt. Depravatus vero fenfus hic fit propter vitiofum aliquem qui illic continetur humorem, qui mali odoris aliquid exhalans, afcendentes ab admotis corporibus ad odoratricem facultatem halitus obturbat: taleque eft in

πίπτει τὴν δύναμιν, οἷόν τι καὶ κατὰ τὴν γευστικὴν ἐν ἰκτέροις ἐῤῥέθη συμβαίνειν.

Κεφ. ε΄. [51] Ἐπεὶ δὲ περὶ τῶν ἐν τοῖς ἰδίοις μέρεσι τοῦ ζώου γιγνομένων αἰσθήσεων αὐτάρκως εἴρηται, περὶ τῆς ἐν ἅπασι τοῖς ὁπωσοῦν αἰσθανομένοις κοινῆς ἤδη λέγωμεν, ἣν ὀνομάζουσιν ἁφήν. ἔστι δὲ δήπου καὶ ταύτης ἀνάλογον μὲν ταῖς ἄλλαις τὰ συμπτώματα· κέχρηται δὲ οὐκ ἰδίαις, ἀλλὰ κοιναῖς ταῖς προσηγορίαις, ὥσπερ καὶ τῶν εἰρημένων ἔνιαί τινες· οὔτε γὰρ ἐπὶ τῆς γευστικῆς, οὔτ᾽ ἐπὶ τῆς ὀσφρητικῆς δυνάμεως ἔχομεν ὄνομα τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ μὲν τῆς ὀπτικῆς ἀμβλυωπίας τε καὶ τυφλότητας καὶ παροράσεις τινάς· ἐπὶ δὲ τῆς ἀκουστικῆς, βαρυηκοΐας τε καὶ κωφότητας, ἔτι τε παρακούσεις, ἢ παρακοὰς, ἢ παρακούσματα, διαφέρει γὰρ οὐδὲν εἴς γε τὰ παρόντα χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασιν ὅπως ἂν θέλῃ τις. τὸ μέν τοι τῆς αἱμωδίας ὄνομά τε καὶ σύμπτωμα τῆς ἁπτικῆς δυνάμεως ἐξαίρετον ὑπάρχει. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τῷ στόματί τε καὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας μάλιστα συμπίπτειν εἴωθεν ἐπ᾽ ὀξέσι τε καὶ στρυφνοῖς ἐδέσμασιν· ἡ νάρκη δὲ καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα καὶ μάλιστα κατὰ

hac facultate hoc ſymptoma, quale arquatis in guſtatrice accidere eſt dictum.

Cap. V. Quandoquidem de ſenſibus, qui in propriis ſibi animalis partibus obeuntur, abunde dictum eſt, de ſenſu omnibus quomodocunque ſentientibus communi (quem tactum vocitant) jam agamus. Sunt utique hujus quoque ad aliorum proportionem ſymptomata. Utitur autem is non propriis appellationibus, ſed communibus, ſicut etiam praedictorum nonnulli. Neque enim in guſtatrice, neque in odoratrice ejusmodi nomina habemus, qualia ſunt in viſitrice hebetatio, caecitas et hallucinatio; in auditrice vero gravitas auditus et ſurditas et obauditio ſive obauditus, nihil enim in praesentia intereſt, quibusnam quivis pro arbitrio utatur nominibus. At dentium ſtuporis tum nomen, tum ſymptoma unius tactricis eſt inſigne facultatis; verum hoc tam in ore, quam in dentibus poſt acidos et acerbos cibos accidere maxime conſuevit. Torpor vero, qui ex tam motus quam

τὰ κῶλα, σύνθετος ἐκ δυσαισθησίας τε καὶ δυσκινησίας ὑπάρχουσα, φαίνεται προφανῶς μὲν ἐπὶ ψύξεσι καὶ θλίψεσι νευρωδῶν σωμάτων γιγνομένη, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τῆς νάρκης τοῦ θαλαττίου ζώου ψαυσάντων· αὐτομάτως δ' εἰ συμβαίη μηδενὸς αἰτίου τοιούτου προσγινομένου, βίος ἀργὸς καὶ πλῆθος ἐδεσμάτων ἤτοι παχέων ἢ γλίσχρων, ἤ τις ἐποχὴ συνήθων κενώσεων προηγεῖται ἐξ ἀνάγκης. τὸ μὲν οὖν συνέχον αἴτιον ἢ συνεκτικὸν ἢ προσεχὲς ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ, τοιαύτη τίς ἐστιν ἐν τῷ νεύρῳ ἡ διάθεσις, ὡς ἐμποδίζεσθαι τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιπεμπομένην αὐτῷ δύναμιν. ἐμποδίζεται δὲ, εἰ μὲν ἔχοι τινὰ πόρον τὸ νεῦρον, ὥσπερ ἐναργῶς ὁρᾶται τὰ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντα δι' ἔμφραξιν ἢ θλίψιν· εἰ δ' οὐκ ἔχει, διὰ πίλησιν ἢ ψύξιν ἢ θλίψιν. ὅτι μὲν οὖν, εἴπερ ἔχει τινὰ πόρον οἷον ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διὰ τοῦ νεύρου τεταμένην ἡ ψυχικὴ δύναμις, ἐμφραχθείσης ταύτης ἐμποδισθήσεται, πρόδηλον παντί· καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς θλιβέντος ἔξωθεν τοῦ νεύρου στενοχωρία τις ἕπεται κατὰ

ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore et maxime in artubus manifeſte videtur a frigore et compreſſione nervoſorum corporum incidere; ad haec etiam a torpedinis marinae contactu. Si autem ſua ſponte nulla tali cauſa antecedente accidat, omnino vita deſes, et ciborum vel craſſorum vel lentorum abundantia, vel conſuetae alicujus vacuationis ſuppreſſio neceſſario praeceſſit. Igitur continens quidem cauſa ſive conjuncta ſive proxima, ſive quomodocunque quispiam voluerit appellare, talis eſt quidam nervi affectus, ut a principe ad ipſum facultas tranſmitti prohibeatur. Porro prohibetur, ſi meatum aliquem nervus habeat (qualem qui ad oculos deſcendunt manifeſte habere cernuntur) vel ob obſtructionem, vel compreſſionem; ſi autem non habeat, ob conſtipationem, vel frigus, vel compreſſionem. Atque quod animalis quidem facultas, ſi meatum aliquem tanquam viam a cerebro per nervum porrectam habeat, hoc obſtructo impedietur, cuivis patet. Quin etiam quod compreſſo extrinſecus nervo anguſtia quaedam meatus ſe-

Ed. Chart. VII. [51.] Ed. Baf. III. (222.)

τὸν πόρον, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον· ὅτι δὲ καὶ εἰ μηδεὶς εἴη πόρος, ἀλλ' ὥσπερ δι' ὕδατος ἢ ἀέρος αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου διεξέρχονται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δύναμις αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν νεύρων εἰ διέρχοιτο, παρεμποδισθήσεται κατὰ τὴν δίοδον ἐπὶ τὸ παχυμερέστερον ἀλλοιωθέντων αὐτῶν, οὐδὲ τοῦτο δοκεῖ μοι δεῖσθαι μακρῶν πίστεων ἀναμνησθέντι τῶν περί τε τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα συμβαινόντων. ὁμίχλη μὲν γὰρ καὶ καπνὸς καὶ νέφος ἐν ἀέρι συνιστάμενα, βόρβορος δὲ καὶ ἰλὺς ἐν ὕδατι, παραποδίζουσί τε καὶ κωλύουσιν εἰλικρινῆ φέρεσθαι πρόσω τὴν ἡλιακὴν αὐγήν· οὕτως οὖν καὶ τὸ νεῦρον εἰ παχυμερέστερόν τε καὶ σκληρότερον ἑαυτοῦ γίγνοιτο, παραβλάψει τι τὴν φορὰν αὐτῆς τῆς δυνάμεως. ἔσται δὲ δή που παχυμερὲς, ἤτοι γλίσχροις τε καὶ παχέσι τρεφόμενον χυμοῖς, ἢ ψύξει βιαίᾳ πιληθέν. εἰ δὲ δὴ καὶ θλίβοιτο πρός τινος ἔξωθεν ὁμιλοῦντος αὐτῷ σκληροῦ σώματος, οὐδ' οὕτως ἀκώλυτον παρέξει τὴν φορὰν τῇ δυνάμει. ταῦτ' ἄρα καὶ ὅσα βρόχοις ἢ χερσὶ διαλαμβάνεται νεῦρα, καὶ ὅσα πρός τινος ἔξωθεν ἤτοι φλεγμαίνοντος ἢ σκιῤῥουμένου θλίβεται,

quatur, neque id abditum. Quod fi nullus fuerit meatus, fed ut per aquam vel aërem folis radii tranfeunt, eodem modo a principio fi facultas per ipfum corpus nervorum permeaverit, quum hi ad craffiorem confiftentiam funt mutati, tranfitus impedietur, nec id mihi longioribus probationibus egere videtur, recordanti praefertim ea, quae in aqua et aëre eveniunt. Quippe nebula et fumus et nubes in aëre conftituta; in aqua lutum et limus folis fplendorem ulterius fincerum procedere impediunt ac prohibent. Sic igitur et nervus, fi craffior et durior quam pro fua natura fit redditus, facultatis ipfius delationem oblaedet. Sane craffior erit, fi vel glutinofis, vel craffis alatur fuccis, vel violento frigore fit ftipatus. Si autem a duro aliquo corpore illi extrinfecus occurfante comprimatur, ne fic quidem liberum facultati tranfitum praebebit. Proinde qui nervi laqueis vel manibus conftringuntur, et qui extrinfecus ab alicujus partis vicinae phlegmone vel fcirrho comprimuntur, et qui aut

[52] καὶ ὅσα διακινηθέντων ὀστῶν ἐν ἐξαρθρήμασιν ἢ κατάγμασι στενοχωρεῖται, ναρκώδη μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ παντάπασιν ἀναίσθητά τε καὶ ἀκίνητα γίγνεται. καὶ καλεῖται μὲν ἡ τοιαύτη κάκωσις αὐτῶν παράλυσις· ἐν ταὐτῷ δὲ γένει οὖσα τῇ νάρκῃ, τῷ μεγέθει διαλλάττει. καὶ εἰ κατὰ πάντα συμβαίη τὰ νεῦρα, παραχρῆμα μὲν ἀναίσθητόν τε καὶ ἀκίνητον ἐργάζεται τὸ σύμπαν σῶμα, θάνατον δὲ ὀξὺν ἐπιφέρει στερήσει τῆς ἀναπνοῆς. εἰ μὲν οὖν ἡ ἀρχὴ τοῦ νωτιαίου βλαβείη, τοῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν μορίοις αἰσθά(223)νονταί τε καὶ κινοῦνται μόνοις, ἄχρι περ ἂν ζῶσιν· εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἡ βλάβη συμπέσοι, πάντων παραχρῆμα τῶν μορίων ἀκρατεῖς καὶ ἀναίσθητοι γίγνονται· ζῶσι δὲ ἑκάτεροι τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ἔζησαν οἱ ἀγχόνῃ συσχεθέντες. ὅσοις δὲ κατωτέρω τῆς ἐκφύσεως τῶν διαστελλόντων τὸν θώρακα νεύρων ἔπαθεν ὁ νωτιαῖος, ἤτοι σπονδύλου τινὸς ἐκστάντος ἢ καὶ ἄλλως, ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις διαθέσεσιν ἀναίσθητοί τε καὶ ἀκίνητοι τὰ κάτω πάντα παραχρῆμα γίγνονται, ναρκώδεις δὲ ἐπὶ ταῖς σμικροτέραις· οὐ μὴν ἀποθνήσκουσιν οὗτοι, διὰ τὸ φυλάττεσθαι τὴν ἀναπνοὴν

luxatis aut fractis offibus anguftiores fiunt, omnes primo quidem torpent, poftea vero omnino fenfum motumque perdunt: vocaturque ejusmodi nervorum vitium paralyfis, *nervorum refolutio*: quae quum in eodem genere cum torpore fit, magnitudine ab eo differt. Ac fi in omnes incidat nervos, ilico totum corpus fenfu motuque privat, ac mortem celerem refpirationis privatione infert. Si igitur fpinalis medullae principium fit laefum, partibus folis capitis, quoad vivunt homines, tum fentiunt tum moventur. Sin et cerebro laefio accidat, ftatim omnibus partibus impotentes infenfibilesque efficiuntur. Vivunt autem utrique tanto tempore, quanto viverent qui praefocatione premerentur. Quibuscunque vero fpinalis medulla infra nervorum thoracem dilatantium exortum eft laefa, five vertebra aliqua luxata, five etiam aliter, in magnis affectibus quidem infenfibiles immobilesque omnibus inferioribus partibus ftatim fiunt, in minoribus torpent ii, non tamen moriuntur, pro-

Ed. Chart. VII. [52.] Ed. Baf. III. (225.)

αὐτοῖς. ἡ μέντοι τῶν χειρῶν αἴσθησις, οἷς μὲν ὁ νωτιαῖος ἔπαθε κατὰ τὸν πέμπτον σπόνδυλον, ἀπόλλυται πᾶσα μετὰ τῆς κινήσεως· οἷς δὲ κατὰ τὸν ἕκτον, οὐ πᾶσα· τὰ γὰρ πρῶτα μέρη τοῦ βραχίονος ἀπαθῆ διαφυλάττεται· πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον, εἰ κατὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον ὁ νωτιαῖος πάθοι· εἰ δὲ κατὰ ὄγδοον, ὀλίγιστον· εἰ δὲ ὁ μετ᾽ αὐτὸν, οὐδὲ ὅλως ἔτι πάσχουσιν αἱ χεῖρες οὐδέν. ἀπόλλυται μέν τοι ἡ φωνὴ πᾶσιν, οἷς ἂν ὁ ἐν τραχήλῳ πάθοι νωτιαῖος· οὐ μὴν ἐπί γε τοῖς τοῦ νώτου σπονδύλοις ἅπασιν, ἀλλ᾽ ὁπόσον τι καθ᾽ ἕκαστον ἐν τοῖς περὶ φωνῆς διώρισται. νυνὶ γάρ μοι δοκῶ καὶ πλείω τοῦ δέοντος εἰρηκέναι. οὐ γὰρ ἐπελθεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος ἐν τῷδε τῷ γράμματι συμπτώματα προὐθέμην, ἀλλ᾽ εἰς τὰς γενικωτέρας αἰτίας ἀναγαγεῖν. κοινῇ τοίνυν εἰρήσθω μοι κατὰ πάσης βλάβης αἰσθήσεως, ὡς ὑφ᾽ ὧν ἕκαστα χορηγεῖται νεύρων ἐῤῥωμένων, ὑπὸ τούτων βλάπτονται παθόντων. εἰ δέ τις ἑκάστου νεύρου τὴν δύναμιν ἐπίστασθαι ποθεῖ, τῶν μὲν εἰς ἀναπνοὴν συντελούντων

pterea quod respiratio iis illaesa manet. At manuum sensus iis, quibus spinalis medulla circa quintam vertebram est affecta, totus simul cum motu amittitur; quibus autem circa sextam, non totus, quippe primae brachii partes illaesae servantur; jam multo etiam magis, si circa septimam vertebram spinalis medulla male sit affecta. Quod si circa octavam sit affecta, paucissimam; si vero quae post hanc habetur, prorsus nullam laesionem patiuntur manus. Caeterum quibus spinalis medulla in cervice affecta est, iis omnibus vox adimitur, non tamen omnibus dorsi vertebris id accidit. Verum quantum laesionis singulae afferant, in commentariis de voce definitum est; nunc enim mihi videor plura quam pro instituto dixisse; neque enim omnia symptomata particulatim persequi hoc in opere est propositum, sed ea in generaliores causas reducere. Ergo generatim mihi de omni sensus laesione sit dictum, quod a quibus nervis bene valentibus suppeditatam sibi facultatem habent, ab iisdem male affectis laeduntur. Quod si quis cujusque nervi nosse facultatem studet, eos qui ad respirationem condu-

ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων διώρισται· τῶν δὲ εἰς τὰς φωνὰς, ἐν τῇ περὶ φωνῆς πραγματείᾳ λέλεκται. ταῦτα μὲν οὖν ἠκρίβωται πρὸς ἡμῶν ἑτέρωθι. τὰ δὲ τοῖς κατὰ τράχηλόν τε καὶ κεφαλὴν ἐπιγάστριόν τε καὶ χεῖρας καὶ σκέλη χορηγοῦντα νεῦρα καὶ ἄλλοι τινὲς ἔμπροσθεν οὐ φαύλως ἔγραψαν ἡμεῖς τε ἐγράψαμεν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν. ὁ μὲν οὖν ἐνεστηκὼς λόγος περὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις συμπτωμάτων ἦν. ἐπεὶ δὲ ὅσα μόρια καθ' ὁρμὴν κινεῖται διὰ νεύρου τινὸς, εὐθὺς ταῦτα καὶ τὴν αἴσθησιν ἔχει δι' αὐτοῦ, διττὴν ἀναγκαῖον αὐτοῖς γενέσθαι βλάβην ἐπὶ τῷ τοῦ νεύρου νοσήματι, τὴν μὲν ἑτέραν τῆς αἰσθήσεως, τὴν δὲ ἑτέραν τῆς κινήσεως. πῶς οὖν ἔνια μὲν μόρια παραλελύσθαι δοκεῖ τῆς κινήσεως τῶν καθ' ὁρμὴν ἐνεργειῶν, αἰσθάνεσθαι δέ; καὶ πῶς πάλιν ἕτερα κινεῖσθαι μὲν, οὐκ αἰσθάνεσθαι δέ; κατὰ μὲν δὴ τὴν γλῶτταν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐδὲν ἄπορον, ἐπειδὴ διττὰ νεύρων γένη τούτοις ἐστί· ἐν οἷς δὲ μέλεσι τὰ σκληρὰ μόνον ἐστὶ, διοριστέον ὧδε τὸν λόγον. εἰ μὲν ἀφη-

cunt, in libris de respirationis causis definivimus; eos vero qui ad vocem, in opere de voce explicavimus. Atque hi a nobis alibi accuratius explorati sunt. Qui autem colli, capitis, abdominis, manuum et crurum partibus nervi *facultatem* suppeditant, eos tum alii ante nos non male scriptis prodiderunt tum nos de iis in libris de administrationibus anatomicis scripsimus. Ac propositus quidem nobis sermo erat de sensuum symptomatis. Quoniam autem quae partes per nervum aliquem voluntarie moventur, eaedem protinus sensum quoque per eundem obtinent, duplicem iis laesionem ex nervi morbo necesse est accedere, alteram sensus, alteram motus. Quomodo igitur nonnullae videntur partes ad voluntarias quidem motus functiones resolvi, sentire tamen? Et quomodo rursus aliae moveri quidem, minime autem sentire? Sane in lingua et oculis nulla fit dubitatio, propterea quod haec duplici nervorum genere sunt praedita; at in quibus membris duri tantum nervi sunt, in iis distinguendus sermo ad hunc modum est. Si cute ab-

ρημένου τοῦ δέρματος ὁ ὑποκείμενος μῦς γυμνὸς ὢν ἀκίνητος μὲν φαίνεται, φανόντων [53] δὲ αἰσθάνοιτο, μικρὰν ἡγητέον αὐτῷ συμπεπτωκέναι τὴν βλάβην, ὡς μέρος τοσοῦτον δυνάμεως δέχεσθαι ψυχικῆς, ὅσον αἰσθάνεσθαι μὲν ἱκανόν ἐστιν, κινῆσαι δὲ τὸν μῦν οὐχ ἱκανόν. ἐν γὰρ τῷ πάσχειν μᾶλλον ἤπερ ἐν τῷ ποιεῖν ἐστιν ἡ τῆς ἁφῆς αἴσθησις, ὥστ᾽ ἐγχωρεῖ καὶ δι᾽ ὀλίγης αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεως· ἡ δὲ τῶν μυῶν κίνησις ἐν τῷ ποιεῖν, οὐκ ἐν τῷ πάσχειν, ἔχουσα τὴν ἐνέργειαν (ὅλον γὰρ ὑπὸ ταύτης μεταφέρεται τὸ σῶμα) πολλῆς δεῖται δυνάμεως ψυχικῆς. ἔμπαλιν δὲ οὐκ ἂν εὕροις ποτὲ γεγενημένον ὡς κινεῖσθαι μὲν, ἀναίσθητον δὲ εἶναι τὸν γυμνὸν μῦν. εἰ δὲ τὸ μὲν περικείμενον αὐτῷ δέρμα τὴν αἴσθησιν ἀπολέσειεν, ὁ δὲ μῦς κινοῖτο, θαυμαστὸν οὐδέν· ὥσπερ οὐδὲ εἰ δυοῖν μυοῖν ὁ μὲν εἴη κινούμενος, ὁ δὲ ἀκίνητος· ἢ ὁ μὲν αἰσθανόμενος, ὁ δὲ ἀναίσθητος. ὥσπερ γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων ἐγχωρεῖ τοῦ μὲν ἑτέρου βεβλάφθαι τὸ νεῦρον, ἀβλαβὲς δὲ εἶναι θατέρου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνδέχεται τὸ μὲν εἰς τὸ δέρμα διασπειρόμενον βεβλάφθαι, τὸ δὲ εἰς τὸν μῦν μὴ βεβλάφθαι· οὕτω δὲ καὶ τοὐναντίον

lata subjectus ei nudus musculus immobilis appareat, tangentem tamen sentiat, parvam illi noxam accidisse est putandum; nempe quod tantam animalis facultatis partem suscipiat, quanta ad sensus excitationem sufficiat, ad musculum vero movendum non sufficiat. Consistit enim in patiendo magis quam agendo tangendi sensus, itaque etiam parva facultate perfici potest. Musculorum motus, quum agendo, non autem patiendo functionem obeat (totum namque corpus ab hoc transfertur) multa eget animali facultate. Contra vero nunquam deprehendas musculum nudum moveri, ut idem non sentiat. At si superjacens musculo cutis sensum amisit, ipse autem moveatur, nihil est quod mirere; quemadmodum si duorum musculorum alter moveatur, alter moveri non possit; aut altero sentiente, alter sit insensilis. Ut enim in iis alterius laesum nervum, alterius illaesum esse licet, eodem pacto fieri potest ut is nervus qui in cutem dispergitur, laesus sit, qui autem in musculum, minime; sic

ἀβλαβὲς μὲν εἶναι τὸ τοῦ δέρματος νεῦρον, οὐκ ἀβλαβὲς δὲ τὸ τοῦ μυός. περὶ μὲν οὖν τῶν προτεθέντων συμπτωμάτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα.

Κεφ. στ'. Ἥδεσθαι δὲ καὶ ἀλγεῖν ἁπάσαις μὲν ἐγγίγνεται ταῖς αἰσθήσεσιν, οὐχ ὁμοίως δὲ ἐναργῶς, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ τῆς ὄψεως ἥκιστα, μάλιστα δὲ ἐν τῇ τῆς ἁφῆς τε καὶ γεύσεως· ἐφεξῆς δὲ τούτων ἐν ὀσφρήσει· καὶ μετὰ ταύτας ἐν ἀκοῇ. τίς οὖν ἥ τε κοινὴ πάντων αἰτία καὶ τίς ἡ καθ' ἕκαστον ἰδία; κοινὴ μὲν, ἥνπερ καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ φησὶ γράφων οὕτως· τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βιαίως γιγνόμενον ἀθρόως ἐν ἡμῖν πάθος, ἀλγεινόν· τὸ δὲ εἰς φύσιν ἀπιὸν αὖ πάλιν ἀθρόον, ἡδύ· τὸ δὲ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν, ἀναίσθητον. οὕτω μὲν ὁ Πλάτων· ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἔτι παλαιότερος ὢν, τοῖς τὴν φύσιν, ἔφη, διαλλαττομένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίγνονται. τὸ μὲν γὰρ διαφθειρομένοισι τάχος τε ἅμα καὶ μέγεθος ἐνδείκνυται τῆς μεταβολῆς. εἰσὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἁφὴν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ τῆς φύσεως ὑπὸ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ βιαίας προσβολῆς,

e contrario fit ut illaeso cutis nervo, non illaesus maneat musculi nervus. Ac de propositis symptomatis haec satis.

Cap. VI. Delectatio autem et dolor omnibus sensibus insident, non tamen simili evidentia, sed in visu minima, in tactu autem et gustu maxima; ab iis deinceps in odoratu, et post hunc in auditu. Quaenam igitur est tum omnium communis, tum cujusque causa propria? Sane communis *ea est,* quam Plato in Timaeo profert sic scribens. *Quum affectio praeter naturam, violenter et confertim in nobis fit, dolorem excitat; quae vero rursus ad suam naturam confertim redit, delectationem; quod autem sensim et paulatim fit, sensum non ferit.* Atque ita quidem Plato. Hippocrates vero eo antiquior, *Iis,* inquit, *quibus natura alteratur et corrumpitur, dolores fiunt.* Quippe illud *corrumpitur* celeritatem simul ac magnitudinem mutationis indicat. Sane tactui accidunt magnae mutationes naturae a frigidi calidique violento impetu: et ab iis, quae vel secare

Ed. Chart. VII. [53.] Ed. Baf. III. (223.)

ὅσα τε θλᾷν, ἢ τέμνειν, ἢ διατείνειν, ἢ διαβιβρώσκειν πέφυκε. τὸ γὰρ ὑγρὸν ἢ ξηρὸν ἄνευ τοῦ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἀβίαστον ἔχει τὴν ὁμιλίαν, ὡς ἔνεστί σοι μαθεῖν ἀναλεξαμένῳ τὴν περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων πραγματείαν, ἔνθα καὶ τὸ ψυχρὸν ἐδείχθη καθ᾽ ἕτερον μὲν τρόπον ἡδον ἢ τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῷ διασπᾷν τὴν οὐσίαν ὀδυνηρὸν γίγνεσθαι. φαίνεται δὲ καὶ τὰ θλῶντα καὶ τὰ τείνοντα κίνδυνον τοῦ ῥαγῆναι φέροντα τοῖς σώμασιν ἀλγημάτων αἴτια γίγνεσθαι, καθάπερ γε καὶ τὰ νύττοντα καὶ τὰ τέμνοντα. οὐ γὰρ δὴ μετὰ τὸ τμηθῆναί τε καὶ ῥαγῆναι τὴν ὀδύνην ἐπιφέρει, ἀλλ᾽ ἐν τῷ γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα πάντα πόνων αἴτια καθίσταται, πλὴν εἰ μὴ κατά τι συμβεβηκὸς ἀκολουθήσειε τοῖς οὕτω παθοῦσιν ὀδύνη, ποτὲ μὲν ὑγρῶν δριμέων δακνόντων τὸ ἡλκωμένον σῶμα, ποτὲ δὲ φλεγμονῆς ἐπιγενομένης, ἥ τις καὶ αὐτὴ διαπαντὸς μὲν τῷ διατείνειν ὀδυνᾷ, πολλάκις δὲ καὶ διὰ τὴν θερμασίαν ἢ διὰ τὴν τῶν ὑγρῶν δριμύτητα. διασπᾶται δὲ καὶ τὸ τῆς γεύσεως ὄργανον, ᾗ μὲν τῆς ἁφῆς μετέσχηκεν, ὑπὸ τῶν εἰρημένων, ᾗ δὲ καὶ τῆς γεύσεώς ἐστιν ἴδιον,

vel diſtendere vel erodere poſſunt. Nam humor et ſiccitas citra calorem vel frigus minime violentum contactum habent, ut qui opus de ſimplicibus medicamentis perlegerit, facile diſcet. Ubi demonſtratum eſt frigidum alia ratione oblectationem inducere, quam calidum, quin etiam ipſum quod ſubſtantiam divellat, dolorem concitare. Videntur autem et quae contundunt et quae tendunt, dum rupturae corporibus periculum afferunt, dolorum cauſae eſſe; quemadmodum et quae pungunt et quae ſecant. Non enim certe et ſectio et ruptura poſtquam facta eſt dolorem infert; ſed dum fiunt hujusmodi omnia, dolorum cauſae conſtituuntur, niſi tamen ex accidente aliquo ſic affectos dolor ſequatur, alias quidem acri humore exulceratum corpus mordente, alias phlegmone ſuperveniente, quae ipſa quoque nunquam non diſtendendo dolorem efficit, multoties vero etiam caloris injuria vel humorum acrimonia. Divellitur autem et guſtus organum, quatenus utique tactus eſt particeps, a jam dictis cauſis; quatenus vero guſtus eſt proprium, ab acidis,

Ed. Chart. VII. [54.] Ed. Bas. III. (223. 224.)

[54] ὑπό τε τῶν ὀξέων καὶ πικρῶν καὶ στρυφνῶν καὶ δριμέων, ὅτι καὶ τούτων ἕκαστον, ὡς ἀποδέδεικται, διαιρεῖ τὸ συνεχές. ἀνιαροὶ δέ εἰσι καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν οἱ τῶν εἰρημένων χυμῶν ἀποῤῥέοντες ἀτμοὶ, διότι καὶ οὗτοι διασπῶσι τὸ συνεχές. ἐν ἀκοῇ δὲ ἥ τε τραχεῖα καὶ ἡ μεγίστη καὶ ἡ ταχίστη φωνὴ, ὧν καὶ συνελθουσῶν εἰς ταὐτὸν ἐν ταῖς φοβερωτάταις βρονταῖς, ἀνάπηροι παντάπασιν ἔνιοι τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν ἐγένοντο τῷ διασπασθῆναι τῇ βίᾳ τοῦ ψόφου τὸ ὄργανον αὐτῆς. καὶ μέντοι γε καὶ τὴν ὄψιν αἱ λαμπρόταται τῶν αὐγῶν ἀνιῶσί τε ἅμα καὶ διαφθείρουσι τῷ διακρίνειν ἐπὶ πλεῖστον. ἔστι δὲ δήπου καὶ τὸ διακρίνειν ἐκ τοῦ τῶν διαιρούντων γένους, καὶ φαίνεται κοινὸν ἐν ἁπάσαις ταῖς αἰσθήσεσι τὸ ἀνιαρὸν πάθος, ἐκ διακρίσεώς τε καὶ διαιρέσεως τοῦ συνεχοῦς καὶ ἡνωμένου σώματος ἀποτελούμενον, ἐπειδὰν (224) ἀθρόως συμπίπτῃ. καλῶ δὲ ἀθρόως τὸ κατὰ τὰ μεγάλα ἅμα καὶ ταχέως. τοῦτο δὲ δήπου καὶ ὁ Πλάτων ἐβούλετο, σύνθετον ἐκ βιαίου τε ἅμα καὶ ἀθρόου παθήματος ἐγγινομένου τοῖς αἰσθητικοῖς σώμασι τὴν ἀνιαρὰν αἴσθησιν ἀποτελεῖσθαι φάσκων. οὐδὲν γὰρ διοίσει λέγειν ἀνιαρὰν ἢ

amaris, acerbis et acribus, quod haec singula, ficut demonftratum eft, continuum dividant. Infeftant vero et olfactum qui a jam dictis *humoribus* exhalant halitus, quod hi quoque continuum divellant. Auditum vero vox afpera et maxima et celerrima; quibus etiam in magnis tonitruis in idem coeuntibus, aliqui auditus fenfu omnino funt privati, ipfius inftrumento foni violentia divulfo. Jam vero ipfum vifum maximi fplendores nimia fecretione non infeftant modo, fed etiam corrumpunt. Eft autem ipfa quoque fecretio ex dividentium genere; videturque omnibus fenfibus commune infeftam affectionem ex fecretione ac divifione continui unitique corporis excitari, quum affatim accidit, affatim autem voco quod vehementer fimul ac celeriter. Hoc quoque Plato volebat, quum diceret moleftum fenfum fieri violento fimul et conferto pathemate, quum fenfu praeditis corporibus incideret. Neque enim refert vel moleftum

λυπηρὰν ἢ ἀλγεινὴν ἢ ὀδυνηρὰν ἢ ἐπίπονον αἴσθησιν· ὥσπερ οὐδὲ αὐτὸ τὸ πάθος, ἀνίαν ἢ λύπην ἢ ὀδύνην ἢ πόνον ἢ ἀλγηδόνα. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ὁμοτίμως χρώμενος ἐπὶ ταὐτοῦ πράγματος ἅπασι τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασιν ἔν τε Τιμαίῳ καὶ Φιλήβῳ καὶ καθ' ὅ τι ἂν ἕτερον αὐτῷ σύγγραμμα περὶ τῶν αὐτῶν ὁ λόγος ἦν. ὅτι δὲ καὶ ἡ Ἱπποκράτους δόξα τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας ἔν τε τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς πράγμασιν, εὔδηλον ἔκ τε τῶν ἔμπροσθεν ὀλίγον εἰρημένων καὶ τῶν ἐν ἅπασι τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ γεγραμμένων. οὕτω μὲν δὴ πᾶν πάθος λυπηρὸν ἐν ἁπάσαις γίγνεται ταῖς αἰσθήσεσι· τὸ δ' ἐναντίον αὐτῷ τὸ ἡδὺ διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν. τοῦ γὰρ κινδυνεύοντος διασπασθῆναι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος ἀθρόα τὴν ἡδονὴν ἀπεργάζεται. διὰ τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς ἥδιστον θέαμα τὸ κυανοῦν, ὥσπερ ὀδυνηρότατον τό τε λαμπρὸν ἅμα καὶ λευκὸν, οἷον ὁ ἥλιος. ἐφεξῆς δὲ τούτων ἐν μὲν τοῖς λυποῦσι τὸ λευκὸν, ἐν δὲ τοῖς ἥδουσι τὸ φαιόν. τὸ μὲν γὰρ τῷ διακρίνειν τε ἅμα καὶ

vel triſtem vel dolentem vel dolorificum vel laborioſum ſenſum appellare, ut neque pathema ipſum, moleſtiam vel triſtitiam vel dolorem vel dolentiam vel laborem. Atque perſpicuum eſt, Platonem ipſum pro eadem re dictis nominibus omnibus promiſcue uſum et in Timaeo et in Philebo, praeterea et in aliis libris ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Quod autem et Hippocratis opinio ejusdem ſit tum in nominibus ipſis tum rebus ſententiae, et ex paulo ante dictis et ex iis quae in omnibus ſuis libris conſcripta reliquit, manifeſtum eſt. Sic profecto in omnibus ſenſibus moleſtum pathema evenit; jucundum vero illi contrarium contrariis ex cauſis: confertus enim corporis divelli periclitantis ad eum, qui ſecundum naturam eſt, ſtatum reditus voluptatem efficit. Idcirco jucundiſſimum oculis ſpectaculum caeruleum eſt, ſicut moleſtiſſimum, quod ſplendidum ſimulque album eſt, quemadmodum ſol. Proxima his inter ea quae moleſta ſunt, album; inter ea quae delectant, fuſcum: illud quidem quod ſubſtantiam ejus ſegreget ſimul ac diſſolvat, hoc quod citra violentiam congreget. Neque enim profecto ſola congrega-

Ed. Chart. VII. [54.] Ed. Bas. III. (124.)

διαλύειν τὴν οὐσίαν αὐτῆς, τὸ δὲ τῷ ἀβιάστως συνάγειν. οὐ γάρ δή που τὸ συνάγειν γε μόνον ἱκανὸν καὶ αὔταρκες· οὕτω γὰρ ἂν ἦν που καὶ τὸ μέλαν ἡδὺ, νῦν δ' οὐκ ἔστιν· ἐναντίον γὰρ ὑπάρχον τῇ τῆς ὄψεως οὐσίᾳ συνάγει βιαιότερον αὐτὴν, ἢ ὡς εἰς τὴν φύσιν ἐπανάγειν. ἧττον δέ ἐστι τὸ μελάντατον τοῦ λαμπροτάτου ἀνιαρὸν, οὐχ ὅτι τὸ ἐναντίον ἧττον λυπεῖ τῆς κατὰ τὸ συγγενὲς ἀμετρίας, (κατὰ τοῦτο μὲν γὰρ μᾶλλον ἀνιαρὸν ἦν τοῦ λαμπροτάτου τὸ μέλαν) ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν τῆς ὄψεως ὄργανον αὐγοειδὲς, αὐγὴ δὲ πᾶσα λεπτομερὴς οὐσία· τὸ δὲ μέλαν ἀεὶ παχυμερές· ἀεὶ δ' ἐν τῇ φύσει δραστικώτερόν ἐστι τὸ λεπτομερὲς τοῦ παχυμεροῦς. ὅταν μὲν οὖν εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις ἥκῃ τὸ λεπτομερὲς καὶ παχυμερὲς, ἧττον εἰς τὸ λεπτομερὲς ἐνεργεῖ τὸ παχυμερὲς, εἴπερ μᾶλλον πάσχειν ὑπ' ἐκείνου πέφυκεν. οὕτως οὖν καὶ ὁ ἥλιος ἀνιᾷ τὴν ὄψιν, ὅτι λεπτομερέστερος ὢν ἑτοίμως αὐτὴν διακρίνει. τῇ μὲν οὖν οἰκειότητι τῆς οὐσίας ἧττόν ἐστι τῶν ἐναντίων ἀνιαρὸς, τῷ δὲ ἰσχυρῷ τῆς ἐνεργείας βιαιότερος ὑπάρχων, ταύτῃ καὶ τὸ τάχος ἴσχει τῆς εἰς τὴν ὄψιν βλάβης.

gatio sufficit ac satis est; nam sic nigrum quoque jucundum esset, nunc autem non est; quum enim visionis substantiae sit contrarium, violentius eam cogit, quam ut eam ad naturam reducat. At nigerrimum splendidissimo minus infestat, non quod contrarium minus sit molestum, quam excessus, qui est in genere cognato, (hac enim ratione molestius esset nigrum splendidissimo) sed quod visus organum sit radiosum, radius autem omnis tenuium partium, nigrum vero semper crassarum. Natura autem perpetuo res tenuium partium in agendo efficacior est, quam quae crassarum est. Quum itaque in idem vicissim pervenerint quod tenuium est partium et quod crassarum, minus agit crassum in tenue, siquidem id a tenui potius pati natum est. Ita igitur et sol visum laedit, quod quum tenuioris sit substantiae, facile eum segreget; ac familiaritate quidem substantiae minus molestus est, quam quae sunt contraria; sed quod actionis vehementia sit violentior, hoc ipso celeritatem quoque laesionis in

Ed. Chart. VII. [54. 55.] Ed. Bas. III. (224.)

ὃ γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πρὸς τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ἡ ὄψις ἡμῶν πάσχει, τοῦτο ἐν παμπόλλῳ, μηδ᾽ ὅλως αὐγὴν θεασαμένη μηδεμίαν, [55] ἀλλ᾽ ἐν βαθεῖ σκότῳ διαιτηθεῖσα· καὶ γὰρ καὶ αὕτη πρὸς τὸ φῶς ἀναχθεῖσα βλέπειν οὐ δύναται, τῷ κατεσβέσθαι τρόπον τινὰ καὶ πεπαχύνθαι καὶ σκοτώδης γεγονέναι. ἥδιστόν γε οὖν εἰκότως ἐστὶ καὶ ὠφελιμώτατον ὄψει τὸ κυανοῦν χρῶμα, πλὴν τῆς ὑφ᾽ ἡλίου διαπεφορημένης. ἐκείνῃ μὲν γὰρ, ὡς ἂν ἤδη νοσούσῃ, τὸ ἐναντίον ἴαμα· τῇ δὲ ὑγιαινούσῃ μὲν, κεκμηκυίᾳ δὲ, τὸ κυανοῦν ἢ τὸ φαιὸν ὑγιεινότατον θέαμα, μήτε διακρῖνον αὐτὸν ὡς τὸ λευκόν τε καὶ λαμπρὸν, ἀλλὰ μήτε συνάγον καὶ σβεννῦον, ὡς τὸ μέλαν. τὸ μὲν οὖν φαιὸν ἐκ λευκοῦ τε ἅμα καὶ μέλανος κραθέντων γίγνεται· τὸ κυανοῦν δὲ, λευκοῦ καὶ λαμπροῦ συνελθόντων, καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσόντων. οὕτω γὰρ ἡμᾶς καὶ ὁ Πλάτων ὑπὲρ ἀμφοῖν ἐδίδαξεν. ὥστ᾽ ἐκ τῶν ἐναντίων τε καὶ ἄκρων κραθέντων ἔμμεσά τε καὶ σύμμετρα γίγνεται ταυτὶ τὰ χρώματα, τήν θ᾽ ὑπερβολὴν ἑκατέραν ἐκφυγόντα, καθ᾽ ἣν ἡ ὄψις ἐβλάπτετο, καὶ τοὺς μετρίους αὐτῆς ἐπανορθούμενα

visum obtinet. Quod enim in minimo tempore visus noster a solis splendore patitur, id in plurimo ubi omnino nullum splendorem vidit, sed in profundis tenebris est versatus; quippe is quoque ad lucem reductus videre non potest, quod extinctus ad quendam modum crassusque sit redditus ac tenebrosus. Jucundissimus igitur merito gratissimusque caeruleus color visui est, si tamen is a sole non est discussus. Huic enim quod jam aegrotet, contrarium remedium est: at ei, qui sanus quidem est, sed fatigatus, caeruleum aut fuscum saluberrimum est spectaculum, quod nec eum segregat, ut tum album tum splendidum, sed nec cogit et extinguit, ut nigrum. At fuscum quidem ex albo et nigro simul mixtis efficitur; caeruleum vero ex albo ac splendido tum coeuntibus tum in saturum nigrum incidentibus; sic enim Plato nos de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrariis extremisque mixtis medii ac moderati nascuntur, qui et excessum utrumque, quo visus laeditur, declinant, et moderatas ipsius fatigationes emendant; quemadmodum morbos

καμάτους, ὥσπερ τὰς ἐπὶ τῇ διακρίσει νόσους τὸ μέλαν. τὸ δ' ἐναργὲς τῆς ἡδονῆς τῆς ἀπ' αὐτῶν οὐχ ὅμοιόν ἐστι τῇ κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, ὅτι μηδὲ τὸ τῆς ὀδύνης ἴσον ὑπῆρχεν. ἡ γὰρ λεπτομέρεια τῆς ὄψεως οὔτ' ἐν τῷ διακρίνεσθαι βίαιόν τι πάσχει, διὰ τὴν οἰκειότητα τῆς οὐσίας (ἐφ' ὃ γὰρ ἄγεται, φθάνουσα σπεύδει καὶ καθ' ἑαυτὴν) οὔτ' ἐν τῷ συγκρίνεσθαι, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς μεταβολῆς. ἐδείχθη γὰρ ἀσθενῶς συναγόμενον ὑπὸ τοῦ παχυμεροῦς τὸ λεπτομερές. οὕτω μὲν ἔχει τὰ κατὰ τὴν ὄψιν ἡδονῆς τε καὶ λύπης. ἐπὶ δὲ τῆς ἀκοῆς ἡδίστη μὲν ἡ λειοτάτη καὶ ἡ βραδυτάτη φωνὴ, διότι καὶ ἡ τραχυτάτη καὶ ταχίστη λυπηροτάτη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑγιαινούσης ἀκριβῶς τῆς αἰσθήσεως ἡδέα τε καὶ λυπηρά· κεκμηκυίας δὲ, πρὸς τῇ λείᾳ τε καὶ βραδείᾳ, καὶ ἡ σμικρὰ προσφιλής· νοσούσης δὲ, ἡ λειοτάτη τε ἅμα καὶ βραδυτάτη καὶ σμικροτάτη, καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ εὔρυθμος. ἡ γὰρ παντελὴς ἡσυχία ἀνάλογον ἔχει τι τοῦτο τῷ σκότει τῷ κατὰ τὴν ὄψιν, ὅθεν καὶ ζήτησιν ἔσχεν, εἴτ' ἐναντίον τῷ φωτὶ τὸ σκότος ἐστὶν, εἴτε στέρησις· ὥσπερ

ex ſegregatione provenientes nigrum. Verum voluptas ab iis orta non peraeque manifeſta eſt, ac ea quae in aliis ſenſibus, quod neque dolor par extiterit. Nam partium tenuitas viſus, neque dum ſegregatur, propter ſubſtantiae familiaritatem violentum aliquid patitur (illuc enim, quo ducitur, ipſa per ſe properat) neque dum congregatur, propter mutationis imbecillitatem. Demonſtratum enim eſt tenue a craſſo debiliter cogi. Atque ita quidem in viſu ſe habent voluptas et dolor. In auditu vero jucundiſſima vox eſt, quae leniſſima tardiſſimaque eſt; ideo moleſtiſſima eſt tum aſperrima tum celerrima. Verum haec integre ſano ſenſui jucundae moleſtaeque ſunt; fatigato vero amica, praeter lenem et tardam, etiam exigua; aegrotanti, ſimul et leniſſima et tardiſſima et maxime exilis; atque hac etiam magis, quae numeroſa eſt; abſolutum enim ſilentium ſimile quid in auditu eſt atque in viſu tenebrae, unde etiam in quaeſtionem venit, num contrariae lumini ſint tenebrae, an ejus privatio, quemadmodum vocis, ſilentium; et motus, quies Vo-

Ed. Chart. VII. [55.] Ed. Bas. III. (224.)

φωνῆς μὲν ἡσυχία, κινήσεως δὲ ἠρεμία. τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς ἐναργέστερον ἐνταῦθα, διότι καὶ τὸ τῆς οὐσίας παχυμερέστερον. ἔτι δὲ ἐναργέστερον ἐν τῇ τῆς ὀσφρήσεως αἰσθήσει τὸ τερπνὸν, ὅτι καὶ ἡ οὐσία παχυμερεστέρα. εἰς ὅσον γὰρ ἀὴρ αὐγῆς παχύτερος, εἰς τοσοῦτον ἀέρος ἀτμός. ἔστι δὲ αὐγῆς μὲν, ἡ τῆς ὄψεως αἴσθησις· ἀέρος δὲ, ἡ τῆς ἀκοῆς· ἀτμοῦ δὲ, ἡ τῆς ὀσφρήσεως· ὥσπέρ γε καὶ ἡ μὲν τῆς γεύσεως, ὑγρᾶς φύσεως· ἡ δὲ ἁφῆς, στερεοῦ σώματος. ἐπεὶ δὲ ὁμογενής ἐστιν ἡ τῆς ὀσφρήσεως αἴσθησις τῇ τῆς γεύσεως, ἑνὶ μόνῳ διαφέρουσα τῷ λεπτομερεστέρῳ τῆς οὐσίας, (ὁ γὰρ ἀτμὸς ὑγρόν ἐστι λελεπτυσμένον) ὑπὲρ ἀμφοῖν ἅμα ῥηθήσεται, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς γεύσεως ποιησαμένοις, ἕνεκα σαφηνείας. ἥδιστοι τοίνυν εἰσὶ ταύτῃ χυμοὶ, κατὰ φύσιν μὲν ἐχούσῃ πάντες οἱ γλυκεῖς καὶ λιπαροὶ, οὗτοι γὰρ πάντες ἐδείχθησαν οἰκειότατοι τῇ τοῦ σώματος οὐσίᾳ· κεκακωμένῃ δ' ἔναγχος ὑπό τινος τῶν ἀνιώντων αὐτὴν, οἱ λιπαροί· μάλιστα γὰρ οὗτοι τὸ τετραχυσμένον ἐκλεαίνουσι· νοσούσῃ δὲ, οἱ ἐναντίοι τοῖς νοσάζουσι, τοῖς μὲν παχέσιν οἱ λεπτύνοντες, τοῖς δὲ λεπτοῖς οἱ παχύνοντες, τοῖς δὲ γλίσχροις οἱ τέμνοντες, τοῖς δὲ τραχύνου-

luptas autem evidentior in hoc sensu est, propterea quod substantia est crassiore; at in odoratu adhuc manifestior delectatio, quod ejus substantia sit magis crassa; quantum enim aër splendore est crassior, tantum aëre crassior est halitus. Est vero splendoris quidem sensus visus, aëris vero auditus, halitus odoratus, quemadmodum humidae naturae gustus, et solidi corporis tactus. Quum autem odoratus et gustus sensus sint congeneres, sola substantiae tenuitate dissidentes, (est enim halitus humor attenuatus) de ambobus simul disseremus, a gustu perspicuitatis gratia ducto exordio. Jucundissimi igitur huic secundum naturam se habenti sunt sapores omnes dulces et pingues; hi namque omnes demonstrati sunt corporis substantiae maxime esse familiares: vitiato autem recenter ab aliqua causa infestante, pingues; hi namque partem exasperatam maxime leniunt: aegrotanti vero, succi contrarii causis morborum efficientibus; crassis quidem, attenuantes; tenuibus, incrassantes; glutinosis, incidentes;

σιν οἱ ἐκλεαίνοντες, οὕτω δὲ καὶ τοῖς μὲν θερμοῖς οἱ ψυχροὶ, τοῖς δὲ ψυχροῖς οἱ θερμοὶ, καὶ τοῖς μὲν ξηροῖς οἱ ὑγροὶ, τοῖς δὲ ὑγροῖς οἱ ξηροί. εἴρηται δὲ περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν [56] φαρμάκων δυνάμεως, καὶ χρὴ μὲν μὴ παρέργως ἀναλέγεσθαι τὸν λόγον ἐκεῖθεν εἴς τε διάγνωσιν καὶ εἰς θεραπείαν ὄντα ὠφέλιμον. ἡ μὲν γὰρ κοιλία τοῖς τε σπλάγχνοις ὑπηρετεῖ καὶ ταῖς φλεψὶν, ὥστε οἵων ἂν ἐκεῖνα δέηται χυμῶν, τοιούτων ὀρέγεσθαι· ταύτης δ' αὖ γνώμων ἡ γλῶττα προβέβληται, τούτοις μάλιστα χαίρουσα τῶν χυμῶν, ὧν ἂν ἡ κοιλία δέηται. τῆς κοινωνίας δὲ ὁ περιαλείφων αὐτὴν χιτὼν μάλιστα αἴτιος. ἥδεται μὲν οὖν ἡ γλῶττα κατὰ διαφέροντας καιροὺς, ἄλλοις ἄλλοτε τῶν ἔξωθεν αὐτῇ προσπιπτόντων χυμῶν· ἥδεται οὖν ἐνίοτε καὶ τῶν ἐν αὐτῇ γλυκέων αἰσθανομένη, (φλέγματός δέ ἐστιν εἶδος ὁ γλυκὺς οὗτος χυμὸς) ὥσθ' ὁσάκις γε ἀπὸ τῶν φλεβῶν ἐγχυθέντος αἵματος αἴσθησιν ὡς γλυκέος ἔλαβεν ἡ γλῶττα, τοῖς ἔξωθεν αὐτῇ προσπίπτουσιν ἀνάλογον ἔπαθεν. ἐπὶ μέντοι τῆς ὀσφρητικῆς δυνάμεως, ἡ μὲν τῶν ἔξωθεν ἡδέων τε καὶ

exasperantibus, lenientes; ad eundem modum calidis frigidi, frigidis calidi, ut et siccis humidi, et humidis sicci. Dictum autem de horum natura in quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, legendusque non negligenter is liber est, ut qui tum ad dignotionem tum ad curationem sit utilis. Ventriculus enim visceribus venisque subservit; itaque et quales hae succos requirunt, tales appetit. Porro huic index lingua prostat iis succis maxime gaudens, quos ventriculus desiderat; hujus autem societatis potissima causa est tunica ipsam vestiens. Ac delectatur quidem lingua diversis temporibus succis sibi extrinsecus occurrentibus aliis atque aliis. Delectatur autem nonnunquam etiam dulcibus, quos in se ipsa sentit; porro dulces hi succi pituitae species sunt. Quare quoties effusi venis sanguinis, ut dulcis, sensum lingua percipit, iis simile quid patitur, quae ipsi extrinsecus occursant. At in odorandi facultate externorum quidem tum jucundorum tum molestiorum sensus perinde se ha-

ἀνιαρῶν αἴσθησις ἀνάλογον ἔχει τῇ γευστικῇ· τῶν δὲ κατ' αὐτὴν ἀτμῶν ἀηδῶν μὲν ὄντων, ὡς εἴρηται πρόσθεν, αἰσθάνεταί ποτε· γλυκέων δὲ ἢ ὅλως ἡδέων οὐκ αἰσθάνεται, καθάπερ οὐδὲ ἡ ὄψις, οὐδὲ ἡ ἀκοή. τῷ γὰρ εἶναι λεπτομε-(225)ροῦς οὐσίας αἰσθήσεις οὐ πάσχουσι πάθος οὐδὲν ἰσχυρὸν ἐν αὑταῖς. ἡ δὲ ἁφὴ καὶ ἡ γεῦσις, σφοδρὸν μὲν οὐδὲν οὐδὲ αὗται· πάσχουσι δ' ἐνίοτε καὶ τοιοῦτόν τι πάθος ἀμυδρὸν, ἡ μέντοι γλῶττα πρὸς γλυκέος, ὡς εἴρηται, φλέγματος, ὅνπερ ὁ Πραξαγόρας τε καὶ Φιλότιμος ἰδιώτερον ὀνομάζουσι γλυκὺν χυμόν· ἡ δὲ ἁφὴ τῆς ἐν αὐτῇ κινήσεως αἰσθάνεται πολλάκις, ἐπειδὰν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανέρχηται, τῶν τραχυνόντων γε αὐτὴν ἔνδον ἤτοι πεττομένων ἢ διαπνεομένων ἢ αἰσθητῶς ἐκκρινομένων. καὶ μὴν καὶ οἱ κοπωθέντες, ἐπειδὰν τρίψεσί τε μαλακαῖς ἢ λουτροῖς ἁπαλυνθέντες τὸ σῶμα μετὰ ταῦθ' ἡσυχάζωσιν, ἐναργῶς αἰσθάνονται τῆς ἡδονῆς. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον ἐν αὐταῖς ταῖς εἰρημέναις κινήσεσιν ἥδονται τοῖς κεκμηκόσι μορίοις εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανερχομένοις. οὐ μόνον δὲ ἐν τῷ λούεσθαι καὶ ἀνατρίβεσθαι μαλακῶς ἐλαίῳ

bet ac in gustatrice. Halitus autem, quos in se habet, insuaves quidem, ut prius dictum est, aliquando sentit, suaves autem aut in summa jucundos non sentit, veluti nec visus nec auditus; hi namque sensus, quum tenuis substantiae sint, nullam in se ipsis vehementem affectionem patiuntur: tactus vero et gustus ne ipsi quidem, vehementem nonnunquam vero patiuntur quandam ejusmodi affectionem exilem; lingua quidem a dulci, ut dictum est, pituita, quam Praxagoras et Philotimus magis proprio nomine dulcem succum appellant: tactus vero motum in se non raro sentit, quum eorum, quae intus ipsum exasperant, vel concoctione vel transpiratione vel sensibili excretione ad naturam suam revertitur. Quin etiam lassitudine laborantes, ubi mollibus frictionibus vel balneis emollito corpore ab iis quiescunt, evidentem sentiunt voluptatem. Jam magis etiam in dictis motibus oblectantur, fatigatis partibus ad statum naturalem redeuntibus. Sane non solum lotione et molli ex largo

Ed. Chart. VII. [56.] Ed. Baf. III. (225.)

δαψιλεῖ συμβαίνουσιν ἡδοναὶ τοῖς κεκοπωμένοις μέρεσιν, ἀλλὰ κἂν ταῖς μείζοσιν ὀδύναις ἐπαφὴ μαλακὴ καὶ πραεῖα καὶ λεία φέρει τινὰ παραμυθίαν οὐ σμικράν. ἔξωθεν δὲ ἤδη τὰ τοιαῦτα, καὶ λεκτέον ἑξῆς ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν. οὐδὲν γὰρ ἔτι δεόμεθα περὶ τῶν ὀσφρητῶν διεξέρχεσθαι, τοῖς γευστικοῖς ἀνάλογον ἐχόντων. ἡδόμεθα τοίνυν ἐν τούτῳ τῷ γένει τῆς αἰσθήσεως, ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανερχόμενοι· καὶ γίγνεται τοῦθ᾽ ἡμῖν ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων, ἐάν γέ τις, ὡς προσήκει, λαμβάνῃ τὸ ἐναντίον. προσήκει δὲ δήπου τὸ πρώτως τε καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ, καὶ μὴ δι᾽ ἑτέρου μέσου, τοῦ τέλους αἴτιον, οὐ τὸ προκατάρχον τε καὶ προκαταρκτικὸν ὀνομαζόμενον, ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασι σκοπεῖν, ὅπερ Ἱπποκράτης ἡμᾶς ἐν ἄλλοις τε πολλάκις ἀναμιμνήσκειν ἔοικε κἂν τῷ φάναι, ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ῥύεται ταῦτα. δόξειε μὲν γὰρ ὅ γέ τις ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀσκεπτότερον ἀποφαινόμενος ὑπὸ τῶν ὁμοίων ἐνίοτε θεραπεύεσθαί τι τῶν

oleo frictione voluptas laffatis partibus accidit, fed etiam in majoribus doloribus attrectatio mollis, blanda et lenis folatium quoddam non exiguum affert. Sed haec jam externa funt, dicendumque de his deinceps. Neque enim de iis quae ad odoratum fpectant etiamnum differere nobis opus eft, quum analogiam habeant cum iis quae ad guftum referuntur. Delectamur igitur in hoc fenfus genere (ut verbo dicam) dum ad naturalem ftatum reducimur; contingit autem id nobis femper per contraria, fi quis, prout confentaneum eft, contrarium accipiat. Eft autem confentaneum, eam quae primo et per fe nec per alterum medium finis caufa eft, non quae evidens et externa vocatur, in omnibus ejusmodi confiderare, quod Hippocrates tum in aliis multoties nos admonere videtur, tum quum ait, *Eft autem ubi in tetano fine ulcere in juvene corpulento aeftate media copiofae frigidae perfufio caloris revocationem efficit, calore autem haec liberantur.* Quippe fiquis de his inconfideratius judicet, putabit aliquos affectus praeter naturam ali-

παρὰ φύσιν, ὥσπερ καὶ τὸν τέτανον ὑπὸ τῆς ψυχρολουσίας. ἔχει δὲ οὐχ οὕτως τἀληθές· ἀλλ᾽ ἀεὶ πάντα πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανέρχεται διὰ τῶν ἐναντίων, ὥσπερ καὶ ὁ τέτανος διὰ τῆς κατὰ τὴν θερμασίαν ἐπανακλήσεως. εἰ μὲν οὖν ἀθρόως τοῦτο γίγνοιτο, μεθ᾽ ἡδονῆς ἡ θεραπεία συντελεῖται· κατὰ μικρὸν δὲ συμβάντος, ἀναίσθητος ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος ἔσται. [57] οὕτω δὲ καὶ ἡ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ὁδὸς, ἡ μὲν ἀθρόως γιγνομένη βίαιός τε καὶ ὀδυνηρὰ πάντως ἐστίν· ἡ δὲ κατὰ μικρὸν, ἀναίσθητος. καὶ διὰ τοῦτο τῆς κατ᾽ ὀλίγον ἀθροιζομένης ἐν τῷ σώματι διαθέσεως οὐ κατὰ φύσιν, ἀναισθήτου παντάπασιν οὔσης, ἡ εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος, ἐπειδὰν ἀθρόως ἐπιτελῆται, μετ᾽ αἰσθήσεώς τε ἅμα καὶ ἡδεῖα γίγνεται. καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν οἰκειοτάτων ἡμῖν, οἷά περ ἐστὶν ἐν μὲν τῇ γεύσει τὰ γλυκέα· κατὰ δὲ τὴν ὄσφρησιν, ὅσα τούτοις μὲν ἀνάλογον ἔχει, καλεῖται δὲ εὐώδη. ἴδιον δέ τι πέπονθεν ἐξαίρετον ἡ τῶν γεννητικῶν μορίων αἴσθησις, ὅτι καὶ δύναμιν ἰσχυροτάτην ἔχει, κατὰ μὲν τὸ ἄῤῥεν γένος ἀποκριτικὴν τοῦ σπέρματος,

quando a similibus curari, ut et tetanum a frigida lavatione: non tamen ita se habet veritas; sed perpetuo omnes *affectus* ad naturalem statum per contraria redeunt, quemadmodum etiam tetanus per caloris revocationem. Quod si confertim id fiat, curatio cum delectatione perficitur; si vero paulatim contigerit, insensilis erit ad naturalem statum reditus. Sic autem decessus a naturali statu ad eum qui praeter naturam est, qui confertim fit, et violentus et cum dolore omnino est: qui paulatim, insensibilis. Proinde quum qui omnino non secundum naturam in corpore paulatim accumulatur affectus, nullum sui sensum excitet, ejus ad naturalem statum reditus, quum celeriter perficitur, simul cum sensu jucundus fit; atque potissimum per ea quae maxime nobis sunt familiaria, cujusmodi sunt in gustu quidem dulcia; in odoratu vero quae his proportione respondent, vocantur autem odorata. At vero genitales partes proprio quodam et eximio sensu afficiuntur, quod et facultatem habeant valentissimam, in masculo quidem seminis expultri-

κατὰ δὲ τὸ θῆλυ καὶ ταύτην μὲν ἔν τε τοῖς ὄρχεσι καὶ τοῖς σπερματικοῖς ἀγγείοις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλκτικὴν ἐν ὅλῃ τῇ μήτρᾳ· συνῆψε γὰρ ἡ φύσις ὑπερέχουσαν ἐπιθυμίαν τε ἅμα καὶ ἡδονὴν τῇ τε προέσει καὶ τῇ συλλήψει τοῦ σπέρματος. ἀλλ' ἡ μὲν ἀνία, τοῦ περιττοῦ σπέρματος μένοντος ἔσω, ἀθροίζεται κατ' ὀλίγον ἐν χρόνῳ πλείονι, καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι μεγάλα λυποῦσα (περὶ ὧν ἑτέρωθι λέξομεν) ἀπολείπεται τῷ μεγέθει τῆς ἡδονῆς, ἣν ἐν τοῖς ἀφροδισίοις ἴσχοι. ἡ δ' ἀπόκρισις ἡ τοῦ λυποῦντος ἀθρόως γιγνομένη τῷ τάχει τῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανόδου καὶ τὸ τῆς ἡδονῆς μέγεθος ἀνάλογον ἔχει.

Κεφ. ζ. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ὃ δὴ καὶ καρδίαν ὀνομάζουσι, συμπτωμάτων διελθεῖν. ἔστι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ γένους καὶ αὐτὰ τῶν ἁπτικῶν, ἀλλ' οὐδὲν οὕτω μέρος οὔτ' ἀκριβῆ τὴν αἴσθησιν ἔχει, οὔτε τὰς ἀρχὰς ἑκατέρας ἑαυτῷ συνδιατίθησιν, ὡς τὸ στόμα τῆς γαστρός. ὀνομάζεται δὲ συνήθως οὐ τοῖς πολλοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰατροῖς στόμαχος. αἱ γοῦν καλούμεναι

cem, in foemina vero tum hanc ipſam in teſtibus et ſeminalibus vaſis, tum attractricem in toto utero: conjunxit enim natura ſeminis effuſioni et *ejus* conceptui ingentem cupiditatem ſimul ac voluptatem. Verum laeſio redundantis et intus manentis ſeminis paulatim multo tempore colligitur, ac idcirco quanquam magnopere infeſtat (de quibus alibi dicemus) impar *tamen* eſt magnitudini voluptatis, quae in venere ſentitur. Laedentis enim excretio confertim facta etiam delectationis magnitudinem celeritati reditus ad naturam proportione reſpondentem habet.

Cap. VII. Reliquum autem fuerit de ſymptomatis orificium ventriculi (quod etiam cor appellant) obſidentibus diſſerere; ſunt enim haec quoque ex eorum, quae ad tactum referuntur, genere. Caeterum nulla pars aut ita exactum habet ſenſum, aut *ita* utrumque principium una ſecum afficit, ut os ventriculi: nominatur autem pro conſuetudine non vulgo ſolum, ſed etiam a medicis ſtomachus. Quae igi-

Ed. Chart. VII. [57.] Ed. Baf. III. (225.)

στομαχικαὶ συγκοπαὶ τούτου τοῦ μέρους εἰσὶ συμπτώματα, καθάπερ καὶ αἱ καρδιαλγίαι κατὰ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ προσηγορίαν ὠνομασμέναι· καὶ δὴ καὶ δυσπνοίας τε καὶ ἀπνοίας, καὶ πνίξεις καὶ ἐπιληψίας καὶ παρακοπὰς καὶ μελαγχολίας ἐπιφέρει. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα κατὰ συμπάθειαν· ἀνορεξίας δὲ καὶ δυσορεξίας καὶ μοχθηρὰς ὀρέξεις αὐτὸ καθ' ἑαυτό. καλῶ δὲ ἀνορεξίας μὲν ὅταν μηδὲ ὅλως ὀρέγωνται· δυσορεξίας δὲ, ἐπειδὰν ἀμυδρῶς· αἱ μοχθηραὶ δὲ ὀρέξεις, αἱ μὲν εἰς ἄμετρον ἐκτρέπονται σιτίων ἢ ποτῶν πρόσφοράν, αἱ δὲ εἰς ἀλλοκότων ποιοτήτων ἐπιθυμίαν. ῥητέον οὖν ὑπὲρ ἁπάντων ἑξῆς ἀπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ συμπτωμάτων ἀρξαμένους. ἕπεται δὲ ταῦτα ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις τοῦ μορίου, δι' ἃς καὶ τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων ἐδεήθη μεγίστων, ἐφ' οἷς δὴ καὶ τὸ περιττὸν τοῦτο εἶδος τῆς αἰσθήσεως ὑπὲρ ἅπαντα κέκτηται. διαφορουμένου γὰρ εἰς τὸ περιέχον ἑκάστου ζώου κατὰ τὸ δέρμα, πρώτως κενοῦσθαι συμβαίνει τοῖς ὑπ' αὐτῷ μέλεσιν, ὧν ἡ σύμφυτος δύναμις, ὡς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν

tur ſtomachicae vocantur ſyncopae, hujus partis ſymptomata ſunt, quemadmodum et cordolia, quae ab altera ejus appellatione nomen ſortita ſunt. Inducit praeterea et dyſpnoeas et apnoeas et ſuffocationes et epilepſias et deliria et melancholias; at haec quidem per conſenſum; inappetentias vero et diminutas depravatasque appetentias ipſe per ſe ipſum. Voco autem inappetentiam, quum quis nihil omnino appetit; diminutam vero appetentiam, quum imbecilliter; at depravatarum aliae ad immoderatam cibi et potus ſumptionem deflectunt, aliae ad alienarum qualitatum deſiderium. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio a propriis ejus ſymptomatis ſumpto. Sequuntur haec ipſas naturales partis functiones, quarum gratia maximos a cerebro requirebat nervos, propter quos etiam excellentiam hanc ſenſus ſupra *partes* poſſidet. Quum enim per cutem unumquodque animal in ambientem aërem diſſipatur, accidit partes ipſi ſubditas primo vacuari, quarum ingenita facultas (quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus

δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἐδείκνυμεν, ἐκ τῶν ὁμιλούντων ἑαυτοῖς ἐπισπᾶται τροφὴν ἀναπληροῦσαν τὸ κενούμενον, εἶτ᾽ αὖθις ἐκ τῶν ἑαυτοῖς ὁμιλούντων ἐκεῖνα, κἄπειτα ἐκ τῶν ἑαυτοῖς τὰ τρίτα, καὶ οὕτως ἀεὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ὡς ἐν χορῷ τινι ταχείας τῆς μεταλήψεως γιγνομένης, ἐπὶ τὰς καθηκούσας εἰς τὴν [58] γαστέρα φλέβας ἡ κένωσις ἀφικνεῖται. αὗται δέ γε εἰθισμέναι τε ἅμα καὶ πεφύκεσαν ἐκ τῆς γαστρὸς ἐπισπᾶσθαι τὴν τροφὴν, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῶν φυτῶν εἰς τὴν γῆν καθηκούσαις ῥίζαις. ἅπαν γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον οὐ ψυχικὸν, ἀλλὰ φυσικὸν ὑπάρχον, ὁμοίως ἐπιτελεῖται κατά τε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. τοῖς μὲν οὖν φυτοῖς ἡ γῆ τῆς γαστρὸς δίκην ὑπηρετεῖ διὰ παντὸς ἑτοίμην τε καὶ ἄφθονον ἐπάρδουσα τὴν τροφὴν, ἄχρι περ ἂν αἱ ἐκ Διὸς ὧραι κατὰ φύσιν ἔχωσιν, ὡς εἴγέ ποτε δι᾽ ὑπερβολὴν αὐχμῶν ἀναξηρανθείη τὸ ὑγρὸν ἐξ αὐτῆς, ἐνδείᾳ τροφῆς αὐαίνεται τὰ φυτά. τοῖς δὲ ζώοις ἅτε μὴ προσπεφυκόσι τῇ γῇ, πλὴν ὀλίγων δή τινων, ἡ φύσις ἐδημιούργησε μὲν καὶ τὴν γαστέρα ταμεῖον τροφῆς, οἷόν περ τὴν γῆν τοῖς φυτοῖς·

demonstravimus) e vicinis partibus sibi alimentum trahit, ut vacuatum impleat; deinde rursus illae e sibi proximis; hae quae postea tertio loco e sibi propinquis, atque ita semper per continuum veluti in choro quodam translatione celerrime facta, ad venas ad ventriculum porrectas vacuatio pervenit. His vero consuetum simul est et a natura comparatum e ventriculo alimentum trahere, peraeque ac stirpium radices, quae in terram sunt demissae. Quum enim hoc opus universum non animale sit, sed naturale, similiter in stirpibus et animalibus perficitur. Quare stirpibus terra ventriculi instar perpetuo paratum copiosumque alimentum irrigando suppeditat, quamdiu temporum status secundum naturam se habet, quemadmodum si e terra squaloris excessu exaruerit humor, stirpes nutrimenti penuria marcescunt. Animalibus autem, utpote terrae non affixis praeter pauca quaedam, natura ventriculum alimenti promptuarium fabricavit, quemadmodum stirpibus terram.

ἔδωκε δὲ καὶ τῆς ἐνδείας αἴσθησιν, ἵν' ἐξορμῶντα τὰ ζῶα πρός τε τὴν ἐδωδήν τε καὶ πόσιν ἐνὶ χρόνῳ πληρῶνται. καὶ καλεῖται μὲν ἡ τῆς τοιαύτης πληρώσεως ἔφεσις ὄρεξις, γίνεται δ' ἐπ' αἰσθήσει τῆς ἐνδείας, ὅταν αἱ μὲν φλέβες ἐξ αὐτῆς τε τῆς γαστρὸς ἕλκωσιν οἷον βδάλλουσαί τε καὶ μυζῶσαι, μὴ φέρουσα δὲ τὴν μύζησιν ἡ γαστὴρ, ἀλλ' οἷον διασπωμένη, τῆς ἀνίας ταύτης ἴαμα τὴν ἐδωδὴν πορίζηται. τρέπονται γὰρ αἱ φλέβες οὕτως ἐπὶ τὰ παρακείμενα σιτία, κἀξ αὐτῶν ἕλκουσι τὴν τροφὴν, οὐκ ἐκ τῆς γαστρὸς, καὶ συμβαίνει μετὰ τὴν προσφορὰν ἅμα τε τὰς φλέβας ἐπὶ τὰ σιτία τρέπεσθαι καὶ τὴν κοιλίαν εἰς ἑαυτὴν ἕλκειν ἐξ αὐτῶν ὅσον κεκένωται πρότερον ὑπὸ τῶν φλεβῶν. ἡ μὲν οὖν τῆς μυζήσεως αἴσθησίς ἐστιν ἡ πεῖνα· δύο δὲ ἄλλα, τὸ μὲν τοῦ βδάλλειν τὰς φλέβας (226) ἡγεῖται, καὶ καλεῖται καὶ τοῦτο ὄρεξις ὁμωνύμως θατέρῳ, φυσικὸν ἔργον ὑπάρχον, οὐ ψυχικόν· αὐτῆς δὲ τῆς τοιαύτης ὀρέξεως ἡ κένωσις προηγεῖται καὶ γίγνεται πάντε συμπτώματα τὰ σύμπαντα κατὰ στίχον ἐφεξῆς ἀλλήλων τεταγμένα· κένωσις μὲν πρώτη, δευτέρα δὲ ὄρεξις ἡ

Dedit autem animalibus et penuriae sensum, quoad cibum potumque proritata eodem tempore impleantur, vocaturque ejusmodi implendi desiderium appetentia: fit autem ex penuriae sensu, quum venae ex ipso ventriculo veluti mulgentes sugentesque aliquid trahunt, non ferens autem eum suctum ventriculus, sed tanquam divulsus, molestiae ejus medelam cibum quaerit. Ita namque venae ad objectos cibos convertuntur, atque ex iis alimentum trahunt, nequaquam ex ventriculo. Fitque post cibi sumptionem, ut et venae simul ad cibos se convertant, et ventriculus ex iis in se ipsum trahat quantum prius per venas est exhaustum. Ac suctus quidem ipsius sensus fames est. Reliquorum vero duorum alterum venarum suctum praecedit, vocaturque appetentia homonymως cum altero, quum sit naturale opus, non animale; talem vero appetentiam vacuatio praecedit, existuntque in totum quinque symptomata ordine quodam sese deinceps sequentia. Primum vacuatio est; secundum vacuata-

φυσικὴ τῶν κενωθέντων μορίων, εἶτα ἡ μύζησις τῆς κοιλίας, εἶτα ἡ ταύτης αἴσθησις, εἶτα ἡ ὄρεξις αὐτῆς ἡ ψυχικὴ ἁπασῶν ὑστάτη. καὶ τοίνυν καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐνεργείας ταύτης ἢ τῷ τὴν αἴσθησιν ἀπολωλέναι τῆς βδάλσεως, ἢ τῷ μὴ γίνεσθαι τὴν βδάλσιν, ἢ τῷ μὴ κενοῦσθαι τὸ σῶμα συμβαίνει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ ἀμυδραὶ τῶν ὀρέξεων οὐκ ἐξ ἀπολωλότων ὧν εἴπομεν, ἀλλ' ἐγγὺς ἀπωλείας ἡκόντων ἕπονται. μοχθηραὶ δὲ ὀρέξεις γίγνονται κατὰ μὲν τὸ ποσὸν ὑπερβάλλουσαι, καὶ καλοῦνται πρός τινων αἱ τοιαῦται κυνώδεις, ὅταν ἤτοι κακοχυμία τις ὀξώδης δάκνῃ τὴν κοιλίαν, ἢ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα διαφορούμενον ἀμέτρως ἐν χρείᾳ συνεχεῖ καθίσταται τῆς θρέψεως. ἡ μὲν γὰρ ψυχρὰ κακοχυμία τὴν δῆξιν μὲν ἀνάλογον τῇ μυζήσει παρέχει, τὴν ὄρεξιν δ' ἐπεγείρει τῇ τοῦ φυσικοῦ παθήματος ὁμοιότητι, τροφῆς δὲ, οὐ ποτοῦ, τὴν ἐπιθυμίαν ἐργάζεται διὰ τὴν ψύξιν. ἁλυκῆς δ' ἔτι καὶ χολώδους κακοχυμίας δακνούσης τὴν γαστέρα, ποτοῦ μᾶλλον ἢ σιτίων ὀρέγονται, πρὸς γὰρ τῷ θερμαίνεσθαί τε καὶ ξηραίνεσθαι τὴν κοιλίαν, ὅπερ αἴτια δίψους ἐστὶν, ἔτι καὶ τὸ χεῖσθαί τοὺς χυμοὺς ἐν

rum partium appetentia naturalis; tertium ventriculi suctus; quartum ejus sensus; quintum appetentia ejus animalis omnium ultima. Itaque etiam hujus actionis abolitio aut eo accidit, quod sensus suctionis sit abolitus, aut quod suctio non fiat, aut quod corpus non vacuetur. Ad eundem modum exiles appetentiae erunt, non perditis iis quae diximus, sed prope ut pereant perductis. Depravatae vero appetentiae, quae quantitatis modum excedunt, vocanturque a quibusdam caninae, tum existunt quum vel acidus quispiam vitiosus humor ventriculum mordet, vel totum corpus immodice dissipatum assidua nutritione indiget. Vitiosus namque succus frigidus similem suctui morsum infert, appetentiam vero proritat naturalis affectus similitudine; alimenti autem, non potus, desiderium excitat propter frigus; at vitioso succo salso et biliofo ventrem mordente, potus magis quam cibus appetitur. Praeterquam enim quod calesit siccaturque ventriculus, quae sitis causa sunt, etiam liquari tum in eo

αὐτῇ τε καὶ ταῖς φλεψὶ συμβαίνει. τὸ δὲ τῆς χύσεως τῶν χυμῶν σύμπτωμα πληροῖ τὰ περιέχοντα, καθάπερ, οἶμαι, τὰ τῆς ψύξεως ἐκκενοῖ. καὶ τοίνυν εἰς μὲν τὸ πεινῆν οὐ σμικρὰν ἡ ψύξις τῶν κατὰ τὴν γαστέρα συντελεῖ. κενά τε γὰρ ἐργάζεται τὰ σώματα καὶ τοὺς χιτῶνας αὐτῶν συνάγουσά τε καὶ σφίγγουσα πρὸς τὴν ὄρεξιν ἐπεγείρει. τοῦ δὲ μὴ πεινῆν ἐν τοῖς μάλιστα συνεκτικὸν αἴτιον ἡ θερμότης ἐστὶ, τὰ μὲν στερεὰ σώματα τῷ χαλᾷν ἐκλύουσα καὶ πρὸς τὴν ὁλκὴν ἀτονώτερα κατασκευάζουσα, τὰ δὲ ὑγρὰ [59] τῷ χεῖν ἐπιπλέον ἐκτείνουσα. μία μὲν οὖν αἰτία τῆς κυνώδους ὀρέξεώς ἐστιν ἡ ὀξώδης κακοχυμία· δευτέρα δὲ, ὡς ἐλέγετο, κένωσις πλείων δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἤτοι διὰ ῥώμην θερμότητος ἢ δι' ἀῤῥωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἐπιτελουμένη. καὶ δὴ καὶ συμβαίνει κατὰ μὲν τὴν προτέραν διάθεσιν ὑποχωρήσεις τῶν ληφθέντων γίγνεσθαι πολλάς· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὡς ἂν ἐπὶ κενώσει τῆς ἕξεως ἐπιτελουμένην, ἀναδίδοσθαι τὴν τροφήν. ἄμετροι μὲν οὖν ὀρέξεις τε ἅμα καὶ πεῖναι διὰ ταῦτα γίγνονται. μοχθηρῶν δὲ ποιοτήτων ἐπιθυμοῦσιν οἷς ἂν εἰς τοὺς τῆς κοιλίας χιτῶνας ἐναποθῇ τι περίττωμα μοχθηρόν.

tum in venis humores contingit. Fusionis autem humorum symptoma partes continentes implet, quemadmodum, arbitror, frigiditas evacuat. Itaque etiam non parum ad esuriem frigus partium ventriculi confert: nam et vacua efficit corpora et eorum tunicas cogendo constringendoque ad appetentiam irritat. Non esuriendi continens in primis causa est calor, ut qui solida corpora laxando dissolvat, atque ad tractum imbecilliora reddat, liquida liquando amplius extendat. Atque una quidem caninae appetentiae causa est acidus humor vitiosus; altera, ut dictum est, uberior per totum corpus vacuatio, quae vel caloris robore vel retentricis facultatis imbecillitate sit illata. Proinde in priore affectu accidit plurimas sumptorum fieri dejectiones; in posteriore vero, ut quae ex habitus *corporis* vacuatio ne fiat, alimentum in corpus distribui. Atque immodica quidem et appetentia et fames ob has causas fiunt. Pravas autem qualitates concupiscunt ii, quibus ventriculi tunicae vitioso aliquo excre-

εἴωθε δὲ τοῦτο γίγνεσθαι μάλιστα ταῖς κακοχύμοις γυναιξὶν, ἐπειδὰν κυήσωσι, καὶ καλεῖται κίττα τὸ πάθος. ὀρέγονται δὲ ἐν αὐτῷ μάλιστα μὲν ὀξέων τε καὶ στρυφνῶν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ δριμέων, ἐνίοτε δὲ ἤτοι κιμωλίας γῆς ἢ ὀστράκων ἢ ἐσβεσμένων ἀνθράκων ἢ τινων οὕτως ἀτόπων βρωμάτων. καὶ τοῦτο πάσχουσιν αἱ πλείους αὐτῶν ἄχρι τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου μηνός· ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ παύονται, τὸ μέν τι τοῖς ἐμέτοις ἐκκενωθείσης τῆς κακοχυμίας, τὸ δέ τι καὶ πεφθείσης ἐν τῷ χρόνῳ, βραχέα σιτουμένης τῆς ἀνθρώπου διὰ τὴν ἀποσιτίαν, τὸ δέ τι καὶ πλήθους ἐκκενουμένου. κατὰ μὲν γὰρ τοὺς πρώτους δύο μῆνας ὀλίγον ἐπισπᾶται τοῦ αἵματος εἰς ἑαυτὸ τὸ ἔμβρυον, ὡς ἂν ἔτι μικρότατον ὑπάρχον, ὅταν μηδ' ἔμβρυον ἤδη πω καλεῖται κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἔτι κύημα· μεῖζον δὲ γιγνόμενον αὐτό τε πλείονι χρῆται τροφῇ καὶ οὐ μόνον ὅ τι περ ἂν ᾖ χρηστότατον ἐν ταῖς φλεψὶ, τοῦτ' ἐπισπᾶται, καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλὰ τῷ δεῖσθαι πλείονος συνεπισύρεταί τι καὶ τοῦ μοχθηροῦ. καὶ οὕτω σύμπαν σῶμα τότε πληθωρικὸν ἔτ' εἶναι παύεται καὶ ἧττον

mento imbutae funt. Atque confuevit *is affectus* mulieribus maxime vitiofo humore fcatentibus iisque gravidis accidere, vocaturque affectus pica. Appetunt autem in hoc affectu acida maxime acerbaque, aliquando vero acria, nonnunquam vero vel terram cimoliam vel teftas vel extinctos carbones vel valde aliena quaedam edulia. Porro fic afficiuntur earum pleraeque usque ad fecundum et tertium menfem; in quarto vero definunt partim vomitione vacuato vitiofo humore, partim tempore concocto, muliere prae cibi averfione pauca comedente, partim etiam abundantia *humorum* vacuata. Nam primis duobus menfibus parum fanguinis ad fe foetus attrahit, quia adhuc minimus eft, quum *quod in utero eft* hoc tempore nondum foetus vocetur, fed conceptus. Hic autem auctior redditus et ipfe ampliore nutrimento utitur, et non folum quicquid optimum in venis eft id attrahit, ut prius dixi, fed etiam quod pluris indigeat, vitiofi etiam aliquid una trahit. Atque ita totum corpus tum plenitudine laborare definit, tum minus vitiofi fit hu-

Ed. Chart. VII. [59.] Ed. Baf. III. (226.)

γίγνεται κακόχυμον. αὐτὸ δὲ δὴ τὸ ἔμβρυον ἧς ἐπισπᾶται τροφῆς τὰ περιττώματα διττοῖς ὑμέσιν ἐναποτίθεται, καὶ γίγνεται μὲν ὡς τὰ πολλὰ καὶ αὐτὸ κακοχυμότερόν τε καὶ δυσκρατότερον, ὡς ἂν ὑπὸ μοχθηροῦ τρεφόμενον αἵματος, ἢν μὴ πάνυ χρησταῖς ἡ κύουσα χρῆται τροφαῖς ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ τῆς κυήσεως. ἀλλ᾽ οὐδὲν τοῦτό γε πρὸς τὰ παρόντα. τὸ δὲ μοχθηρῶν ὀρέγεσθαι ποιοτήτων, ὑπὲρ οὗ διηγούμενος ἐμνημόνευσα τῆς κίττης, γίγνεταί ποτε καὶ ἀνδράσιν, ὅταν γε καὶ τούτοις εἰς τὸ τῆς γαστρὸς στόμα κατασκήψῃ ὁμοία τις κακοχυμία. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ συμπτώματα περὶ τὴν τῆς τροφῆς ὄρεξιν γίγνεται. περὶ δὲ τὴν τοῦ ποτοῦ παραπλήσια τούτοις ἕτερα τοσαῦτα, ἡ μὲν οἷον στέρησις, ἐπειδὰν ἤτοι μηδ᾽ ὅλως δέηται τὸ σῶμα δι᾽ ὑπερβάλλουσάν τε ὑγρότητα καὶ ψύξιν, ἢ ἀναίσθητος ᾖ τοῦ καθ᾽ ἑαυτὴν πάθους ἡ γαστήρ· ἡ δὲ ἐνδεὴς ὄρεξις, ἐπειδὰν ἐνδεῶς γίγνηται τὰ αὐτά. ἡ μοχθηρὰ δὲ τῶν ποτῶν ὄρεξις ἀνάλογος γίγνεται τῇ περὶ τὴν τροφὴν ὀρέξει μοχθηρᾷ, ποτὲ μὲν ἀμέτρου πόματος, ὅταν ἐν αὐτοῖς χιτῶσι τῆς γαστρὸς ἁλμώδης τις ἢ χολώδης

moris. Ipfe autem foetus alimenti quod attrahit excrementa in duplicibus membranis reponit. Ac fit quidem magna ex parte ipfe quoque et vitiofioris humoris et intemperatior, utpote ex vitiofo fanguine nutritus, nifi gravida refiduo geftationis tempore valde probis utatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propofitam. Vitiofae autem qualitatis appetentia, de qua difputans picae memini, aliquando viris quoque accidit, quum iis quoque in ventriculi orificium fimilis quidam vitiatus humor procubuit. Atque haec quidem circa cibi appetentiam fymptomata fiunt. In potionis autem appetentia alia totidem iis fimilia. Eft quidem quafi privatio *appetentiae potus*, quum vel corpus propter exceffum humoris et frigoris omnino potione non eget, vel ventriculus propriam affectionem non fentit. Deficiens vero appetentia, quum eadem ipfa imminuta funt. Depravata vero potionum appetentia depravatae ciborum appetentiae proportione refpondet; interdum immoderati eft potus, quum in ipfis ventriculi tunicis pravus aliquis humor falfus aut bi-

Ed. Chart. VII. [59. 60.] Ed. Bas. III. (226.)

κακοχυμία περιέχηται, ποτὲ δὲ οἷον ζέσαντος τοῦ καθ' ἑαυτὴν ὑγροῦ συμφύτου. μοχθηρῶν δ' ἐπιθυμοῦσι πομάτων ὥσπερ καὶ σιτίων, ἀνάλογον τῇ κρατούσῃ κακοχυμίᾳ. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν χρόνῳ πλείονι κακῶς διαιτηθεῖσιν ἐπιγίγνεται· ἀπαύστοις δὲ δίψεσι καταληφθεῖσιν, ἐξ ὧν περ καὶ ἀποθανόντας οἶδα τόν τε καταφαγόντα τὴν ἔχιδναν (ἦν δὲ ἄρα διψὰς) καὶ τοὺς ἐκ τοῦ οἴνου πιόντας ἐκ περιστάσεως θεριστὰς, ἐν ᾧ τοιοῦτόν τι θηρίον ἐναποτεθνήκει, καὶ τὸν ἐξ οἴνου παλαιοῦ μεθυσθέντα, καὶ τὸν ἀποκαρτερεῖν θελήσαντα, καὶ τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ ἐπιλιπόντος τοῦ ὕδατος, [60] ὧν ὅσοι τῆς θαλάσσης ἐτόλμησάν τι πιεῖν, ἀμετρότερόν τε διψήσαντες τῶν ἄλλων, καί τινες μὲν αὐτῶν ὑπαχθέντες τὴν γαστέρα καὶ δηχθέντες σφοδρῶς ὀξύτερον ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀπέθανον. οἶδα δέ τινα καὶ τῶν πυρεττόντων καυσωδῶς, ἐπιδιδόντος ἔτι τοῦ νοσήματος, ἀνέδην τε πίνοντα ψυχρὸν, καὶ μηδαμῶς ἐμπιπλάμενον, ὄχρι περ ἂν ἀπέθανεν. αὗται μὲν δὴ τοιαῦται καὶ τοσαῦται περὶ τὰς ὀρέξεις τῆς γαστρὸς αἱ πλημμέλειαι. καὶ πρὸς αὐταῖς ἡ καρδιαλγία, σύμπτωμά τι τοῦ

liosus continetur, interdum cum veluti fervet nativa ipsius humiditas. Pravas autem potiones quemadmodum et pravos cibos quidam appetunt pro dominantis vitiosi humoris ratione. Atque haec diuturniori tempore vitiosa victus ratione usis superveniunt, et inexplebili siti cruciatis, ex qua etiam perire novimus tum eum qui viperam devoraverat (erat scilicet dipsas) tum messores, qui vinum casu biberant, in quo ejusmodi fera quaedam extincta fuerat, tum eum qui veteri vino fuerat inebriatus, nec non eum qui *sitim* tolerare decreverat, et alios in navigio, quum deficeret aqua *dulcis*, quorum qui ausi sunt marinam bibere, quum immoderatius supra caeteros sitirent, quidam etiam eorum soluta alvo cum vehementi morsu celerius quam caeteri interierunt. Novi quendam febre ardente laborantem, quum etiamnum morbus invalesceret, frigidam liberalius bibentem nequaquam, quoad occubuerit, expletum fuisse. Ac talia quidem et tot circa ventris appetentias sunt errata. Est praeterea cordolium - oris ventriculi quoddam symptoma,

Ed. Chart. VII. [69.] Ed. Baf. III. (226. 227.)

στόματος τῆς γαστρὸς αἰσθητικὸν, ἀνιαρὸν ἐπὶ χυμοῖς δακνώδεσιν. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶν ὁ καλούμενος βούλιμος ἐνδείας τε ἅμα καὶ ἀτονίας καὶ καταψύξεως τῆς ἐνταῦθα σύμπτωμα. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ ταῖς ὀδύναις αὐτοῦ λειποψυχίαι τε καὶ καταπτώσεις ἕπονται τῆς δυνάμεως. ὅπου γὰρ ὁρῶνταί τινες ἐπὶ προσπταίσματι δακτύλου λειποθυμήσαντες, οὐδὲν δήπου θαυμαστὸν ἐπὶ στομάχῳ παθεῖν αὐτὸ, καὶ τῇ τῆς αἰσθήσεως ἀκριβείᾳ καὶ τῇ τῆς θέσεως ἐγγύτητι τὰς δύο ἀρχὰς ἑτοιμότερον εἰς συμπάθειαν ἄγειν αὐτοῦ δυναμένου. καὶ τὰ μέγιστα συμπτώματα τοὺς εὐαισθητοτάτους στομάχους ἔστιν εὑρεῖν ἐπιφέροντας, ὡς ἂν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀνιωμένους ἐπὶ πᾶσι τοῖς λυποῦσι, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἀμφοτέραις ἀναπέμποντας ἔστιν ἰδεῖν τὴν βλάβην αὐτούς. ὅταν δὲ δὴ καὶ ὅλον τὸ νευρῶδες γένος ἐπί τινος εὐαισθητότερον ἢ εὐπαθέστερον ὑπάρχῃ, τότε δὴ καὶ μάλιστα καὶ αὐτάς γε τὰς ἀρχὰς εἰς (227) συμπάθειαν ἑτοιμότερον ἄγεσθαι συμβέβηκεν, ὅταν ἤτοι κατά τι πάθος, ἢ καὶ φύσει πως ὑπάρχουσιν ἀσθενεῖς. καὶ ὅταν γε συνέλθῃ τὰ τέτταρα,

quod ad fentiendi functionem laefam ab humoribus mordacibus refertur. Praeter haec eft quod bulimos vocatur, fymptoma ex penuria fimul et imbecillitate et refrigeratione hujus loci *ortum.* Nec mirandum, fi ejus dolores tum animi deliquia tum virium lapfus comitentur. Quum enim digiti offenfione videantur aliqui animi deliquio laborare, mirum profecto non eft affecto ftomacho id accidere, quum et ob eximium fenfum et ob fitus vicinitatem duo principia promptius in confenfum afcifcere poffit. Maximaque fymptomata maxime fenfibiles ftomachos invehere deprehendas, ut qui magis quam caeterae partes ab omnibus caufis infeftantibus laedantur, et ad utrasque partes principes fuam laefionem transmittere videantur. Quum autem univerfum nervofum genus in aliquo magis fenfile, aut magis patibile eft, tum vel maxime ipfas quoque principes in confenfum promptius adduci contingit, quum vel affectu aliquo vel etiam natura imbecillae fuerint. Quum vero quatuor concurrunt,

μέγιστον ἀνάγκη γενέσθαι τὸ πάθημα. τέσσαρα δὲ λέγω, τήν τε λυποῦσαν τὸν στόμαχον διάθεσιν ἰσχυρὰν γενομένην, καὶ τὴν αἴσθησιν αὐτῆς μάλιστα ἀκριβουμένην, καὶ τὸ τῶν νεύρων γένος, ἢ τὸ τῶν ἀρτηριῶν ἀσθενὲς ὑπάρχον, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὴν καρδίαν. οὕτω γοῦν ἐπιληψίαι τε διὰ τὸν ἄτονον στόμαχον ἐνίοις ἐπιγίνονται, καὶ κάροι, καὶ κώματα, καὶ καταλήψεις, παραφροσύναι τε καὶ μελαγχολίαι, τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰ νεῦρα συμπαθούσης ἀρχῆς. αἱ δὲ ὀνομαζόμεναι καρδιακαὶ συγκοπαὶ τῆς κατὰ τὴν καρδίαν τε καὶ τὰς ἀρτηρίας ἀρχῆς συμπαθούσης ἐπιγίγνονται. οὕτω δὲ καὶ ἀσφυξίαι τε καὶ μικροσφυξίαι, καὶ κακοσφυξίαι· αἱ δ' ἄπνοιαι τῶν ἀρχῶν ἀμφοτέρων εἰς μεγάλην ἀγομένων συμπάθειαν· αἱ δύσπνοιαι δὲ κατὰ διττὸν τρόπον, αἱ μὲν τῇ στενοχωρίᾳ τῶν φρενῶν, αἱ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀμφοτέρων συμπασχουσῶν. αἱ δ' εἰς τὰ τοιαῦτα παθήματα προφάσεις ἄγουσαι τὸ ζῶον οὐκ ὀλίγαι. ψύξις τε γὰρ ἰσχυρὰ ποτὲ μὲν αὐτὴ καθ' αὑτήν, ἔστι δ' ὅτε ἐπὶ φλέγματι πάνυ ψυχρῷ, (τοιοῦτον δέ ἐστι παραπλήσιον

maximum neceſſe eſt fieri pathema. Quatuor autem dico tum affectum, qui ſtomachum laedit, vehementem, tum ſenſum ejus exquiſitiſſimum, tum nervorum arteriarumve genus imbecillum; ad haec etiam vel cerebrum vel cor *infirmum*. Sic igitur et comitialis morbus et carus et coma et catalepſis et deliria et melancholiae quibusdam ob ſtomachi imbecillitatem oboriuntur conſentiente principio quod in cerebro et nervis eſt. At quae cardiacae vocantur ſyncopae conſentiente tum cordis tum arteriarum principio oboriuntur: ita et pulſus abolitio et pulſus parvus et pulſus depravatus; apnoea quoque quum utrumque principium in magnum conſenſum adducitur: dyſpnoeae etiam duplici ratione *proveniunt;* aliae transverſi ſepti anguſtia; aliae utriusque principii ſympathia. Sunt autem occaſiones, quae animal ad ejusmodi ſymptomata ducunt, non paucae. Nam et valida refrigeratio interdum quidem ipſa per ſe, interdum vero ex pituita admodum frigida (eſt autem talis, quae fuſo vitro co-

ὑάλῳ κεχυμένη κατά τε τὴν χρόαν καὶ τὴν σύστασιν, ὅν περ δὴ καὶ ὑαλώδη χυμὸν οἱ περὶ τὸν Πραξαγόραν τε καὶ Φιλότιμον ὀνομάζουσιν) οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ φυσῶδες πνεῦμα ψυχρὸν, ἢ ποτὸν, ἢ ἐδεστὸν, ἤ τι φάρμακον ἱκανῶς ψυχρὸν, αὐτό τε τῆς κοιλίας τὸ στόμα καταψύχεται, καὶ σὺν αὐτῷ διὰ μὲν τῶν νεύρων τὸν ἐγκέφαλον, διὰ δὲ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας τὴν καρδίαν συγκαταψύχει· τῇ μὲν τῶν νεύρων τοῦ γένους κοινωνίᾳ τὸν ἐγκέφαλον, τῇ δὲ τῆς θέσεως ἐγγύτητι τὴν καρδίαν. ἐπειδὰν μὲν γὰρ ἡ ἐκφυεῖσα τῆς καρδίας ἐπιβῇ τῆς ῥάχεως ἡ μεγίστη τῶν ἀρτηριῶν, πρῶτον μὲν ζεύγνυταί τε καὶ συνάπτεται δι' ὑμένων τῷ στομάχῳ, μετ' αὐτὸν δὲ τῷ στόματι καὶ αὐτῇ τῇ γαστρὶ κατὰ μῆκος ὑποτείνεται κάτω προϊοῦσα. διὰ ταύτης μὲν οὖν τῆς ἀρτηρίας μεγίστης [61] τε οὔσης καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς καρδίας ἐκφυομένης, ἡ ἑτέρα τῶν ἀρχῶν συμπαθεῖ τῷ στόματι τῆς κοιλίας· διὰ δὲ τῶν νεύρων ὁ ἐγκέφαλος· ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν ἐπὶ ταῖς νόσοις αὐτοῦ μέγιστά τε καὶ ἰσχυρότατα συμπτώματα καταλαμβάνειν τὸ ζῶον. ὅστις μὲν οὖν ὁ τρόπος ἐστὶν ἑκάστου τῆς γενέσεως,

lore ac confiftentia fit fimilis, quem vitreum humorem Praxagoras et Philotimus nominant) non minime vero ex fpiritu flatulento frigido aut ex potu aut cibo aut medicamento aliquo valde frigido, quod non folum ipfum os ventriculi perfrigerat, fed etiam una cum ipfo per nervos quidem cerebrum, per magnam vero arteriam cor ipfum frigidum reddit, nervofi quidem focietate cerebrum, fitus autem vicinitate cor. Poftquam enim maxima arteria a corde exorta fuper fpinam inceffit, primum quidem ftomacho tum jungitur tum per membranas annectitur, poft hanc vero et fub os *ventriculi* et ipfum ventriculum per longitudinem porrigitur infraque procedit. Ac per hanc quidem arteriam quae maxima eft et ex ipfo corde nafcitur, alterum principiorum cum orificio ventriculi fympathiam habet: per nervos autem cerebrum. Nihil igitur mirum ob ejus morbos maximis et vehementiffimis fymptomatis animal torqueri. At quis cujusque *fymptomatis* generandi fit modus, in fequentibus di-

Ed. Chart. VII. [61.] Ed. Baf. III. (227.)

ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λεχθήσεται· νυνὶ δὲ τὰς προφάσεις αὐτὰς ἀρκεῖ μοι διελθεῖν. εἰσὶ δὲ μύκητές τινες καὶ βουπρήστεις καὶ ψιμμύθιον καὶ γύψος καὶ γάλα πεπηγὸς, αἵ τε ἀπὸ τῶν ὑστερῶν πνίξεις ἐπὶ τῶν χηρευουσῶν τε καὶ μὴ καθαιρομένων, ὅσα τε ἀνάλογον αὐταῖς ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων γίνεται. λεχθήσεται δὲ χωρὶς ὑπὲρ ἀπνοίας ἑτέρωθι.

Κεφ. η'. Καὶ περὶ μὲν τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων ἁπάντων, ἔτι τε τῶν κατὰ ταῦτα δυνάμεων, ἤδη μοι δοκῶ πέρας ἔχειν τὸν λόγον. ἐπ' αὐτὸ δὲ τὸ κατάρχον αὐτῶν ἐπιπέμπον τε τοῖς κατὰ μέρος οἷον ἐκ πηγῆς τινος ἑαυτοῦ τὰς δυνάμεις ἐπιέναι τῷ λόγῳ καιρός. ἔστι δὲ δήπου τὸ πρῶτον αἰσθητικόν. ἐν αὐτοῖς μὲν γὰρ τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀλλοίωσις ἐπιτελεῖται. ταύτης δὲ αἰσθητικὸν γίγνεται τὸ ἀλλοιούμενον μόριον, ἐκ τοῦ δέχεσθαι τὴν ἀπ' ἐγκεφάλου κατιοῦσαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ νεύρου δύναμιν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἐγκέφαλος οὐκ αἰσθητικὸν ὄργανον ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' αἰσθητικῶν αἰσθητικὸς ἐγένετο. καὶ ὅτι μὲν ἀεὶ διὰ τῶν νεύρων ἐπιπέμπει τὴν

cetur: nunc vero caufas ipfas dicere mihi fatis fuerit. Hae funt fungi quidam et bupreftes et ceruffa et gypfum et lac concretum et ab utero ftrangulationes in viduis et iis quae non purgantur, praeterea quae in viris ad horum proportionem fiunt. Dicetur vero alibi de refpirationis privatione feorfum.

Cap. VIII. Itaque de fenfuum organis omnibus, etiam de ipforum facultatibus, jam finem habere fermonem arbitror. Ad ipfum eorum principium, quod ex fe tanquam ex fonte quodam fingulis *partibus* facultates mittit, oratione reverti tempeftivum eft. Id vero primum fenforium eft. Nam cujusque fenfus alteratio, quae a fenfibilibus infertur, in fingulis organis perficitur; ejus autem fenforium eft pars, quae alteratur, ex eo quod a cerebro delatam ad fe per nervum facultatem recipit. Ipfum namque cerebrum fenforium organum a natura conditum non eft, fed fenforiorum fenforium. Quod autem per nervos femper fentiendi fa-

αἰσθητικὴν δύναμιν ἅπασι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ἐναργέστατόν ἐστιν ἐκ τοῦ μετὰ τὸ τμηθῆναι νεῦρον ὁτιοῦν εὐθέως ἀναίσθητον ἀποτελεῖσθαι τὸ μέρος, εἰς ὃ τὸ νεῦρον κατασχίζεται. ἐναργὲς δὲ οὐδὲν ἧττόν ἐστι καὶ ὡς κατὰ τοὺς ὕπνους ἤτοι παντάπασιν ἀργοῦσιν αἱ αἰσθήσεις, ἢ ἀμυδρῶς ἐνεργοῦσιν. εὔλογον οὖν ὀλίγην τινα ἐπιῤῥεῖν τηνικαῦτα δύναμιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῖς κατὰ μέρος. καὶ τό γε βαθέως τε καὶ μὴ βαθέως κοιμᾶσθαι, τοῦτο δὴ τὸ συνήθως ἑκάστοτε λεγόμενον, ἐν τῷ ποσῷ τῆς ἐπιῤῥοῆς ἐστι. τοσούτῳ γὰρ μεῖον ἐπιῤῥεῖν εἰκός ἐστιν, ὅσωπερ ἂν ὁ ὕπνος ᾖ βαθύτερος. ἔοικεν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ παντὶ τῷ κατὰ τὸν ὕπνον ἀναπαύεσθαι μὲν ἡ ψυχικὴ δύναμις, ἐνεργεῖν δὲ ἰσχυρότερον ἡ φυσική. τεκμήραιτο δ' ἄν τις τῷ κεκμηκυῖαν αὐτὴν ὑπνωσάντων ἀναῤῥώννυσθαι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐπὶ τροφῇ συμμέτρῳ κοιμηθῶμεν· ἔτι τε τῷ πέττεσθαι τὴν τροφὴν ὑπνούντων κάλλιστα καθ' ὅλον τοῦ ζώου τὸν ὄγκον, οὐκ ἐν τῇ γαστρὶ μόνον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως εὔλογον ἀναπαύεσθαί ποτε κἀκεῖνα τοῦ ζώου τὸ μέρος, ἐν ᾧ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστιν

cultatem omnibus animalis partibus transmittat, inde maxime liquet, quod praeciſo nervo quocumque illico pars, in quam diſpergitur, ſentiendi facultatem amittit. Conſtat non minus et in ſomno aut ſenſus omnino feriari aut obſcure agere. Rationi ergo conſentaneum eſt aliquantulum facultatis a principio in ſingulos influere. Et profunde quidem ac non profunde dormire (ſic vulgo loquimur) ex quantitate influentis facultatis contingit. Tanto enim minus influere eſt credibile, quanto ſomnus eſt profundior. Igitur in toto illo ſomni tempore videtur animalis quidem facultas quieſcere, naturalis vero validius agere. Inde autem conjectet quivis, quod ipſa laboribus defeſſa poſt ſomnum robuſtior evadat, ac potiſſimum quum ab *aſſumpto* cibo moderato ſomnum inivimus, tum quod per ſomnum cibus non in ventriculo tantum, verum etiam in universa animalis mole optime concoquatur. Eſt autem alias conſentaneum illam quoque animalis partem aliquando quieſcere, in qua rationalis

Ed. Chart. VII. [61, 62.] Ed. Bas. III. (227.)

ἡ ἀρχή. ἡ μὲν γὰρ καρδία φαίνεται κατὰ σμικρὰ τοῦτο ποιοῦσα, ὡς μὴ δεῖσθαι χρόνου πολλοῦ πρὸς ἀνάπαυσιν· ὁ δὲ ἐγκέφαλος οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐνεργεῖ διὰ παντὸς, ὑπνούντων δὲ ἡσυχάζει, καὶ διὰ τοῦτο βαθύτερος ὕπνος συμπίπτει τοῖς πλείονα γυμνασαμένοις, ὡς ἂν ἀπεῤῥυηκυίας αὐτοῖς πολλῆς δυνάμεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὁπότε ἐνήργουν. διά τε οὖν τὴν κένωσιν ἧς ἔπεμψε δυνάμεως ὁ ἐγκέφαλος, ἔτι δὲ διὰ τὸν κάματον, ὃν ἔκαμε διὰ τὰς πολλὰς ἐνεργείας, ἀναπαύσεώς τε ἅμα καὶ ἀναῤῥώσεως χρήζει. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις ἑτοιμότερόν τε καὶ βαθύτερον ὑπνοῦσιν, οὕτω καὶ τροφὴν προσενεγκάμενοι, καὶ ὅσῳ περ ἂν ὑγροτέρα τὴν φύσιν ὑπάρχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπνοῦσιν· οὕτω δὲ [62] καὶ οἶνον πλείονα προσαράμενοι, καὶ λουσάμενοι λουτροῖς δαψιλέσι θερμοῖς κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα φαίνεται πληροῦντα τὸν ἐγκέφαλον ὑγρότητος, ἧς ἄρα δεῖται κεκμηκώς τε καὶ κατεξηρασμένος ὡσαύτως ἐν ταῖς πολλαῖς ἐνεργείαις. ἀλλὰ γὰρ ὅτι ἡ μὲν κεφαλὴ πληρουμένη τὸν ὕπνον ἐπιφέρει, δέδεικται πρὸς Ἀριστοτέλους

animae principatus est. Nam cor paulatim videtur hoc facere, ita ut multo tempore ad quietem non indigeat; cerebrum autem non ita, sed in vigiliis semper agit, in somnis quiescit. Quamobrem liberalius exercitatis altior somnus obrepit, ut quibus multae vires laborantibus a principio defluxerint. Igitur cerebrum tum propter facultatis, quam misit, inanitionem, tum propter fatigationem, qua prae multis functionibus laborat, et quiete simul et virium instauratione indiget. Quemadmodum homines autem ab exercitationibus et promptius et profundius dormiunt, sic et ab assumpto cibo; quantoque is cibus humidior natura fuerit, tanto magis somnum ineunt. Sic etiam, qui liberalius vinum biberunt, quique caput copiosis balneis calidis lavarunt. Haec enim omnia videntur cerebrum humiditate implere, qua utique indiget, ubi in multis functionibus eodem modo et fatigatum et siccatum est. Sed enim quod caput repletum somnum afferat, demonstratum ab Aristotele abunde est; nec

Ed. Chart. VII. [62.] Ed. Baf. III. (227.)

αὐτάρκως, καὶ οὐδὲν δεῖ νῦν ἡμᾶς ἐπεξιέναι τῷ λόγῳ. τὸ γάρ τοι περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἀναγνούς τις αὐτοῦ βιβλίον, αὐτό τε τοῦτο σαφῶς ἐκμαθήσεται, τὸ πληρουμένης τῆς κεφαλῆς ἐπιγίγνεσθαι τοῖς ζώοις τοὺς ὕπνους, ἔτι τε πρὸς τούτοις κατανοήσει τὸ χωλεῦον παρ᾽ αὐτῷ τοῦ λόγου. καίτοι γὰρ ἱκανώτατος ὢν ἐπιχειρῆσαι καὶ πιθανώτατος εἰς ὅπερ ἂν ἐθελήσῃ τὸν λόγον ἀγαγεῖν, ὅμως οὐδὲν ἔσχε πιθανώτερον ἐξευρεῖν, διότι τῆς κεφαλῆς πληρουμένης ἀναπαύεται τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ καθιδρυμένον, ὡς αὐτὸς ὑπολαμβάνει· πολὺ γὰρ δήπου πιθανώτερον ἦν ἐπὶ ταῖς τοῦ πνεύμονος ὑγρότησι γίγνεσθαι τοὺς ὕπνους, ὃν ἡ φύσις οὐδὲν ἄλλο ἢ ὑπηρετήσοντα τῇ καρδίᾳ περιέβαλε κύκλῳ. τίς δ᾽ οὐχὶ καὶ τῶν τἀναντία δοξαζόντων ἰατρῶν, ἢ ἀπὸ ψιλῆς ἀναγομένων τῆς ἐμπειρίας, ἐν κάροις καὶ ληθάργοις καὶ κώμασι καὶ πᾶσι τοῖς παρὰ φύσιν ὑπνώδεσι νοσήμασιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀφικνεῖται καταντλῶν καὶ καταπλάττων αὐτὴν, καὶ ξυρῶν, καὶ σικύας προσφέρων, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο μηχανώμενος, ὡς ἐνταῦθα τῆς ῥίζης τοῦ νοσήματος ὑπαρχούσης;

eſt ea de re nobis nunc quicquam agendum. Qui enim librum ejus de ſomno et vigilia legerit, tum hoc ipſum dilucide diſcet, *capite repleto ſomnum animalibus obrepere;* tum praeterea quod in ejus ſermone claudicat, intelliget. Quanquam enim et ad ratiocinandum ſit vehementiſſimus, et ad diſceptationem quocunque velit probabiliter perducendam maxime potens, tamen nihil potuit probabile invenire, cur capite repleto primum ſenſorium, ſi id, ſicuti ipſe exiſtimat, in corde ſedem habet, quieſcat; multo enim probabilius fuit ex pulmonis humiditatibus ſomnos fieri, quem natura non alia de cauſa cordi circumdedit, quam ut illi miniſtraret. Quis vero aut medicorum, qui contrariae ſunt ſententiae, aut qui a nuda experientia procedunt, in caris et lethargis et comatis, denique in omnibus praeter naturam ſomnolentis morbis, ad caput non accedit, illudque fomentis perfundit, cataplasmatis induit, raditque, et cucurbitas affigit, omniaque molitur, tanquam hic morbi radix conſiſtat?

οὕτω δὲ καὶ τὰς παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας, ἁπάσας τε τὰς παρὰ φύσιν ἀγρυπνίας ἰώμενοι, τῇ κεφαλῇ τὰ βοηθήματα προσφέρουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἑτέρωθι διὰ πλειόνων ἀ(228)ποδέδεικται. τὸ δὲ εἰς τὰ παρόντα τοῦ λόγου χρήσιμον, ὡς ὁ ἐγκέφαλος ἡνίκα μὲν ἐπιπλέον αὐτὸς ἐνεργήσας ἀναπαύεσθαι βουληθῇ, τὸν κατὰ φύσιν ὕπνον ἐπάγει τῷ ζώῳ, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν ὑγρότητος δαψιλοῦς ἀπολαύειν ἡ ἐν αὐτῷ θρεπτικὴ δύναμις ἔχῃ· ἡνίκα δ᾽ ἂν ὑπὸ πολλῆς ψυχρᾶς ὑγρότητος βαρύνηται, τὸν ἐν κώμασί τε καὶ ληθάργοις ὕπνον ἐπιφέρει, ὅσα τε ἄλλα νοσήματα παραπλήσια· κεφάλαιον δ᾽ αὐτῶν ἐστιν ἡ ὑγρότης τε καὶ ψύξις, ἤτοι κατὰ μόνας ἑκατέρα συνισταμένη, ἢ καὶ κατ᾽ αὐτὸν ἀμφότεραι συνελθοῦσαι. τοιαῦτα γοῦν ἐστι καὶ τὰ φάρμακα πάντα τά τ᾽ ὄντως ὑπνωτικὰ καὶ ὅσα καλεῖται μὲν οὕτως, ἐργάζεται δ᾽ οὐχ ὕπνον, ἀλλὰ κῶμά τε καὶ κάρον καὶ νάρκην παντὸς τοῦ σώματος. ὅσα μὲν οὖν ὑγραίνει μόνον, ὑπνωτικὰ δεόντως ὀνομάζεται· τὰ ψύχοντα δὲ οὐκ ὀρθῶς οὔθ᾽ ὕπνον οὔτ᾽ ἀνωδυνίαν ἐπιφέρειν ἂν λέγοιντο, ἀλλ᾽ ἀντὶ μὲν ὕπνου κῶμα

Sic etiam quum deliria et phrenitides, omnes denique praeter naturam vigilias curant, praesidia capiti admovent. Verum de his alibi pluribus est disceptatum. Sed ad praesentem seriem orationis illud confert, quod cerebrum ubi a multa actione quiescere voluerit, naturalem somnum animali inducit; praesertim, quum nutrix in eo facultas largum, quo fruatur, humorem habet. At quum a multo vel frigido humore gravatur, comatis et lethargi somnum affert, aliosque similes iis morbos: horum praecipua causa humiditas ac frigiditas fuit, vel alterutra per se solam in eo consistens, vel ambae simul junctae. Talia igitur sunt cum medicamenta omnia, quae vere somnifera sunt; tum quae sic quidem vocantur, inferunt autem non somnum, sed coma et carum et totius corporis torporem. Igitur quae duntaxat humectant, omnia merito somnifera nominantur; quae vero perfrigerant, nec somnum nec indolentiam afferre recte dicentur, sed pro somno coma et carum; pro indolentia

καὶ κάρον, ἀντὶ δὲ τῆς ἀνωδυνίας ἀναισθησίαν ἢ δυσαισθησίαν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ψύξεως. εἴρηται δὲ δήπου καὶ πρόσθεν, ὡς ἡ νάρκη τὸ πάθημα δυσαισθησία τε ἅμα καὶ δυσκινησία τῶν νευρωδῶν μορίων ἐστί· καὶ γίγνεται μὲν, ὡς ἐλέχθη, καὶ κατ᾽ ἄλλας αἰτίας, γίγνεται δὲ καὶ κατὰ δυσκρασίαν, ὡς ἐπὶ τοῖς ψύχουσι φαρμάκοις. οὕτω μὲν οὖν ὕπνοι τε καὶ κώματα καὶ κάροι καὶ νάρκαι γίγνονται. ξηρότης δ᾽ αὖ πάλιν ἀμετροτέρα καὶ θερμότης, καθάπερ ἐν φρενίτισιν, ἢ διὰ χυμόν τινα δακνώδη τε καὶ θερμὸν, ἢ ἐρεθισμοὺς, ἢ ἀγρυπνίας ἐπιφέρουσιν, ὅσαι γε μὴ διὰ λύπην ἤ τινα φροντίδα συνίστανται. ὥσπερ δὲ τὰ τοιαῦτα συμπτώματα κοινὰ τοῦ σώματος ὅλου γίγνεται διὰ τὸ πεπονθέναι τὴν ἀρχὴν, οὕτω καὶ ἄλλα περὶ τὰς καθ᾽ ὁρμὴν ἐνεργείας ἁπάσας συμπίπτει, τῆς ἀρχῆς παθούσης. αἵ τε γὰρ ἀποπληξίαι καὶ ἐπιληψίαι διὰ τὸν ἐγκέφαλον γίγνονται· τοιοῦτον μέν τοι πάθος ἡ ἀποπληξία περὶ τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείας, οἷον ὁ βαθὺς ὕπνος ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς ἐνεργείαις. [63] ἕτερον δὲ τοιοῦτον, οἷον ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς ἡ ἀγρυπνία, ὁ ἐν ταῖς ἐπιληψίαις σπασμός. ἄμφω μὲν γὰρ ταῦτα πλημμελεῖς

vel abolitum fenfum vel diminutum ob perfrigerationis exceffum. Porro dictum prius eft torporem affectum, fenfum motumque diminutum nervofarum effe partium; fitque (ut dictum eft) tum ex aliis caufis tum ex intemperie, quae medicamentis perfrigerantibus fuccedit. Atque ita quidem fomni et comata et cari et torpores fiunt. At ficcitas immodica et calor, quales in phrenitide propter humorem aliquem mordacem et calidum *fpectantur*, irritationes inferunt et vigilias, quae quidem neque ex moeftitia, neque ex follicitudine oriuntur. Ut autem talia fymptomata toti corpori communia fiunt ob affectum principium: fic alia quoque omnibus voluntariis functionibus principio affecto accidunt. Nam et apoplexiae et epilepfiae propter cerebrum *affectum* fiunt. Eft tamen apoplexia ejusmodi affectio in voluntariis actionibus, qualis in fentiendi actionibus altus fomnus. Aliud vero tale eft in epilepfiis convulfio, quale in fentiendi functionibus vigilia. Ambo enim haec depravati mo-

κινήσεις εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁπάντων μελῶν· ἄμφω δ' αὖ πάλιν θάτεραι καταλήψεις τε καὶ ἡσυχίαι τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ. κατὰ μέντοι τοὺς ὅλου τοῦ σώματος σπασμοὺς ἄνευ παραφροσύνης ἢ κάρου τὸ νόσημά ἐστι τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον νωτιαίου, καθάπερ γε κἀπειδὰν ἤτοι χεὶρ ἢ σκέλος ἤτοι εἷς μῦς τείνηταί τε καὶ σπᾶται βιαίως, ἑνὸς ἑκάστοτε νεύρου τοῦ κινοῦντος τὸ μέρος ἡ βλάβη. ἥτις δ' ἀκριβῶς ἐστιν ἡ αἰτία τοῦ νοσήματος ἐφ' ᾧ σπᾶται τὰ μόρια, χαλεπὸν εἰπεῖν, ὥσπερ γε καὶ τρόμου καὶ παλμοῦ καὶ ῥίγους. ὀνομάζω δὲ νῦν ῥῖγος οὐ τὴν τῆς σφοδρᾶς ψυχρότητος αἴσθησιν, ἀλλὰ τὸν ἀνώμαλον ἅπαντος τοῦ σώματος σεισμόν τε καὶ κλόνον. ἅπαντα γὰρ δὴ ταῦτα φαίνεται καταλαμβάνοντα τὸ μυῶδες γένος ἢ μόνον ἢ μάλιστα τῶν ἄλλων μορίων. ἀκριβέστερον δὲ εἰσόμεθα, διαστειλάμενοι πρότερον αὐτῶν τὰς ἐννοίας. ἐν μὲν γὰρ τῷ παρόντι τέτταρας ἐφθεγξάμεθα προσηγορίας, σπασμὸν καὶ τρόμον καὶ παλμὸν καὶ ῥῖγος. ὁποῖον δὲ ἕκαστόν ἐστι τῶν συμπτωμάτων, ἃ δηλοῦσι, παρ' οὐδενὶ τῶν ἐμοῦ πρεσβυ-

tus cerebri ſunt, ideoque etiam partium ſigillatim omnium; reliqua rurſum duo actionum ejus tum cohibitiones tum ceſſationes. At in convulſionibus totius corporis ſine delirio vel caro morbus ſpinalis medullae in collo eſt; quemadmodum ubi vel manus vel crus vel muſculus unus tenditur ac violenter convellitur, unius ſemper nervi partem moventis laeſio eſt. Quae vero plane morbi cauſa ſit, qua partes convellantur, difficile dictu eſt, aeque ac tremoris et palpitationis et rigoris. Rigorem nunc nomino non quidem vehementis frigoris ſenſum, ſed inaequalem univerſi corporis concuſſionem ac turbationem. Haec enim omnia muſculoſum genus vel ſolum, vel magis quam caeteras partes tentare videntur. Exactius autem id ſciemus, ſi prius eorum notiones diſtinxerimus. Ad praeſens enim quatuor memoravimus appellationes, convulſionem, tremorem, palpitationem et rigorem. Qualia vero ſingula ſymptomata ſint, quae per has ſignificantur, a nullo me priorum accu-

τέρων εὗρον ἀκριβῶς διωρισμένον, ἀλλ' οἱ μὲν εὐθέως ἐπὶ τὰς οὐσίας ἔρχονται τῶν νοσημάτων, οἷς ἕπεται τὰ συμπτώματα· τινὲς δὲ ἐπιχείρησαν μὲν αὐτὰ διαστείλασθαι, σφάλλονται δὲ ἐν οἷς ἑρμηνεύουσιν, ὡς ἐξέσται μαθεῖν τῷ βουληθέντι μετὰ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἀναλέξασθαι τὰς βίβλους αὐτῶν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν χαλεπόν ἐστι φωρᾶσαι τὰ κακῶς εἰρημένα, προεγνωσμένων ἤδη τῶν ἀληθῶν. ὑπὲρ ἁπάντων οὖν τούτων εἰρήσεται κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον.

rate definitum invenio; fed alii ad morborum fubftantias, quas fequuntur fymptomata, ftatim fe conferunt, alii ea diftinguere aggreffi, in interpretationibus fuis falluntur; quod facile intelliget, qui lectis quae a nobis traduntur praeceptis evolvere libros eorum voluerit: neque enim difficile eft ubi veritatem noveris, quae prave funt dicta, deprehendere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ed. Chart. VII. [63. 64.] Ed. Baf. III. (228.)

Κεφ. α'. Σπασμὸς δὲ καὶ τρόμος, καὶ παλμὸς, καὶ ῥῖγος, καὶ φρίκη, καὶ λυγμὸς, καὶ βῆχες, ἐρυγαί τε καὶ πταρμοὶ, καὶ σκορδινισμοὶ, καὶ χάσμαι, καὶ τρισμοὶ, κοινὸν μὲν ἅπαντα γένος ἔχει κίνησιν πλημμελῆ· διενήνοχε δ' ἀλλήλων ἑνὶ μὲν καὶ [64] πρώτῳ μάλιστα τῷ τὰ μὲν αὐτῶν ἔργα φύσεως εἶναι βιαίως ἀναγκαζομένης κινεῖσθαι πρός τινος αἰτίου νοσεροῦ, τὰ δὲ νοσώδεσιν ἕπεσθαι διαθέσεσιν, οὐδὲν εἰς τὴν γένεσιν αὐτῶν συμπραττούσης φύσεως· ἔνια δὲ ὑπ' ἀμφοῖν

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER SECVNDVS.

Cap. I. Enimvero convulſio, tremor, palpitatio, rigor, horror, ſingultus, tuſſis, ructus, ſternutamentum, pandiculatio, oſcitatio, dentium ſtridor, commune genus omnia motum depravatum ſortiuntur. Diſſident autem inter ſeſe uno primoque potiſſimum, quod eorum alia naturae ſint opera, ab aliqua morboſa cauſa violenter ad motum coactae: alia morboſos comitantur affectus, nihil ad ipſorum generationem conferente natura: alia fiunt, ubi ambo ad opus

ἐνεργούντων γίγνεσθαι; τοῦ τε νοσήματος ἅμα καὶ φύσεως. ἀκούειν δὲ ἀξιῶ σε τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος ἐν τῷ λόγῳ τῷδε κατὰ πάσης δυνάμεως τῆς διοικούσης τὸ ζῶον, εἴτε κατὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, εἴτε καὶ χωρὶς ταύτης. ἀντιδιαιροῦμεν γὰρ νῦν ἁπάσῃ τῇ παρὰ φύσιν αἰτίᾳ, δι' ἣν βλάπτεται καὶ διαφθείρεται τὸ ζῶον, ὅλον ἐκεῖνο τὸ γένος τῶν δυνάμεων, ὑφ' οὗ διασώζεται. τοιαύτης μὲν οὖν δυνάμεως ἔργα, πταρμοὶ, καὶ βῆχες, καὶ χάσμαι, καὶ σκορδινισμοὶ, καὶ λύγγες· μόνου δὲ τοῦ νοσήματος ἐνεργοῦντος παλμὸς καὶ σπασμός· ἀμφοῖν δὲ συνιόντων, τοῦ τε νοσήματος καὶ τῆς δυνάμεως, αἵ τε ναρκώδεις ἅπασαι κινήσεις ὅσαι τ' ἄλλαι παραλυομένων μὲν, οὐδέπω δὲ παραλελυμένων γίγνονται, καὶ πρὸς ταύταις ὁ τρόμος. αὗται μὲν αἱ πρῶται διαφοραὶ τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου γένους τῶν συμπτωμάτων. ἐφεξῆς δὲ καθ' ἑκάστην ἴδιαί τινες, ὑπὲρ ὧν ἤδη λέγωμεν, ἀπὸ τῶν ὑπό τινος ἐμφύτου δυνάμεως γιγνομένων κινήσεων ἀρξάμενοι. κοινωνία δὲ καὶ ταύταις ἐστὶ πρὸς τὰς ἀκριβῶς κατὰ φύσιν, ἣν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρότερον ὑπὲρ τοῦ διδάξαι σαφῶς, ὁποία

efficiendum ſimul coeunt, et morbus et natura. Naturae nomen in hac diſceptatione pro omni facultate animal ſive noſtra voluntate ſive citra hanc regente, intelligas velim. Nunc enim omni cauſae praeter naturam, qua laeditur et corrumpitur animal, totum illud facultatum genus, cujus beneficio ſervatur, dividendo opponimus. Ejusmodi ergo facultatis opera *ſunt* ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio et ſingultus. Solius autem morbi opera ſunt palpitatio et convulſio. Amborum morbi facultatisque coeuntium, tum torpidi omnes motus, tum caeteri quos *edunt*, qui paralytici fiunt, nondum autem paralytici facti ſunt, ac praeterea tremor. Hae ſunt nunc nobis propoſiti ſymptomatum generis primae differentiae. Atqui deinceps ſingulorum propriae quaedam ſunt, de quibus nunc diſſeramus, a motibus, quos innata aliqua facultas ciet, auſpicati. Sed et ſocietas iſtis eſt cum iis, qui omnino ſecundum naturam ſunt, quam, ut quae ſit eorum generatio doceam, neceſſe eſt prius expo-

τις αὐτῶν ἐστιν γένεσις. φυσῶν δὴ τεσσάρων δυνάμεων ὑφ' ὧν διοικεῖται τὰ τρεφόμενα σώματα πάντα, πρώτης μὲν τῆς ἑλκούσης πρὸς ἑαυτὴν τὸ χρηστὸν, ἑτέρας δὲ τῆς κατεχούσης τοῦτο, καὶ τρίτης τῆς ἀλλοιούσης, καὶ τετάρτης τῆς ἀποκρινούσης τὸ περιττὸν, ἐπειδὰν μὲν νόμῳ φύσεως διοικῆται τὸ ζῶον, οὐδεμία κίνησις οὐδεμιᾶς αὐτῶν ἐστι σύμπτωμα· συστάντος δέ τινος παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι, ὅταν ἀποτρίβεσθαι τοῦτο τῶν ἀποκριτικῶν τις ἐξορμήσῃ δυνάμεων, ἐνίοτε μὲν ἀναίσθητοι τὸ πάμπαν αἱ κινήσεις αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ αἰσθητοὶ γίγνονται. περὶ μὲν δὴ τῶν ἀναισθήτων αὖθις εἰρήσεται.

Κεφ. β'. Περὶ δὲ τῶν αἰσθητῶν ἐπειδὴ κοινωνοῦσι ταῖς προαιρετικαῖς ὀνομαζομέναις, ἡ διδασκαλία γιγνέσθω κοινή. προαιρετικῆς μὲν οὖν ἐνεργείας βλάβη, παράλυσίς τε καὶ σπασμὸς καὶ τρόμος καὶ νάρκη· ποικίλλεται δὲ (229) ἐν τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις ἕκαστον τῶν εἰρημένων, οὐ τῇ τῶν συμπτωμάτων ἰδέᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς προσηγορίαις. ἡ μὲν γὰρ τῶν τὴν ἀναπνοὴν ἐργαζομένων ὀργάνων παράλυσις

nere. Igitur quum quatuor facultates sint, omnia quae nutriuntur corpora gubernantes; prima quae quod utile est ad se trahat; altera, quae id retineat; tertia, quae alteret; quarta, quae quod excrementum est, expellat, quum naturae legibus animal gubernatur, nullus ipsarum motus symptoma est; quum vero consistit in corpore aliquid praeter naturam, ubi id excretricum facultatum aliqua dejicere nititur, aliquando insensiles omnino earum motus sunt, aliquando sensiles evadunt. Ac de insensilibus quidem rursum differetur.

Cap. II. De sensilibus vero, quoniam cum voluntariis consortium habent, communis *a me* doctrina tradatur. Ergo voluntariae functionis laesiones *sunt*, paralysis, convulsio, tremor et torpor. Variantur autem symptomatum horum singula in particularibus organis, non specie symptomatum modo, sed etiam nominibus. Nam organorum respirationem efficientium paralysis apnoea vocatur, quem-

ἄπνοια, καθάπερ δὴ καὶ ἡ τῶν τὴν φωνὴν ἀφωνία προσαγορεύεται. ἡ δὲ τῆς γλώττης παράλυσις οὐδὲν ὄνομα ἴδιον κέκτηται, τελέως ἀναιροῦσα καὶ αὕτη τὴν διάλεκτον, ἔργον οὐ σμικρὸν προαιρέσεως. ἔμπαλιν δὲ οὐδὲν ἧττον ἡ ἰσχουρία παραπλήσιόν τι δόξει δηλοῦν ἀπνοίᾳ τε καὶ ἀφωνίᾳ, καίτοι γε οὐ προαιρετικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ φυσικῆς ἐστιν ἀπώλεια· τὸ γὰρ ἐκρεῖν ἀκουσίως τὰ οὖρα προαιρετικῆς ἐνεργείας βλάβη. παραπλησίως δὲ τοῖς οὔροις ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων ἡ μὲν ἐπίσχεσις φυσικῆς, ἡ δὲ ἀκούσιος ἔκκρισις προαιρετικῆς ἐνεργείας βλάβη. δέδεικται δ' ἐπιπλέον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως. οὕτω μὲν αἱ παραλύσεις ποικίλαι ταῖς ἰδέαις ὑπάρχουσιν. [65] οἱ σπασμοὶ δὲ κατὰ τάδε. τὸ μὲν τρίζειν ἀκουσίως τῶν μασσητήρων μυῶν σπασμός ἐστιν· ἡ δὲ ἴλλωσις οἵ τε καλούμενοι στραβισμοὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς· ὥσπέρ γε καὶ τῆς γονοῤῥοίας ἡ ἑτέρα διαφορά. εἰ μὲν γὰρ μετὰ ἐντάσεως τοῦ αἰδοίου γένοιτο, οἷον σπασμός ἐστιν, εἰ δὲ χωρὶς ταύτης,

admodum et vocem efformantium, aphonia; at linguae paralyfis proprium nullum nomen habet, et ipfa loquelam, quae voluntatis non leve eft opus, prorfus adimit. Rurfus vero urinae fuppreffio apnoeae atque aphoniae fimile quid indicare videtur: caeterum voluntariae actionis amiffio non eft, fed naturalis; quippe quod lotium praeter voluntatem fluat, voluntariae actionis laefio eft. Simile quid ac in urina in dejectionibus quoque *accidit;* fuppreffio enim earum naturalis actionis *eft* laefio, involuntaria dejectio, actionis voluntariae. Porro demonftratum uberius de his omnibus eft in libris De mufculorum motu. Atque ita quidem paralyfes fpeciebus variae funt. Convulfiones vero hoc modo *differunt.* Dentium invitus ftridor mafleterum mufculorum eft convulfio; inverfio vero et qui vocantur ftrabismi, eorum qui in oculis habentur; quemadmodum etiam gonorrhoeae alia eft differentia; fi enim cum penis tenfione *feminis effluxus* fiat, veluti quaedam convulfio eft; fi citra ipfam tenfionem, retentricis facultatis imbecillitas.

Ed. Chart. VII. [65.] Ed. Bas. III. (229.)

ἀῤῥωστία τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. δοκοῦσι δὲ ἐνίοις καὶ αἱ λύγγες. καὶ ἡ διπλῆ δὲ τῶν εἰσπνεόντων ἐπανάκλησις ἔστιν ὅτε διὰ σπασμὸν γίγνεται τῶν τὴν εἰσπνοὴν ἐργαζομένων μυῶν. ἔστι δέ τι καὶ τῆς ἐκπνοῆς εἶδος οἷον σπασμῶδες, ἐπιγιγνόμενον αὖ καὶ τοῦτο τοῖς σπασμοῖς τῶν τὴν ἐκπνοὴν ἐργαζομένων μυῶν, ὅπερ ὀνομάζεται παρ' Ἱπποκράτους πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἔξω φορῇ. ὅτι δὲ καὶ ὅλου τοῦ σώματος ἡ μὲν ἀποπληξία παράλυσις, ἡ δὲ ἐπιληψία σπασμός ἐστιν, ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ μέντοι καὶ περὶ τῆς νάρκης εἴρηται πρόσθεν, ὡς ἀμυδρά τίς ἐστι παράλυσις. οὐ σμικρὰ δὲ ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἡ διαφορὰ τῶν ναρκωδῶν ἐστι μορίων, ἐπειδὴ μικτόν πώς ἐστι τὸ σύμπτωμα νοσήματός τε καὶ δυνάμεως. εἰ μὲν γὰρ τὸ νόσημα τελέως ἐπικρατήσει τῆς δυνάμεως, οὐδ' ὅλως δύναται μεταφέρειν τὸ μέλος· εἰ δ' ἡ δύναμις, οὐδ' ὅλως ἐμποδίζεται· εἰ δ' οἷον μάχη τις αὐτῶν εἴη, κινοῦσι μὲν, ἀλλὰ μόγις, καὶ εἰ κελεύσειας ἀνατείναντας τὸ βεβλαμμένον κῶλον ἐκτεταμένον φυλάττειν, οὐ δύνανται· καταπίπτει γὰρ ὑπὸ τοῦ συμφύτου

Sic quoque nonnullis singultus convulsio esse videtur. Atque duplex inspirantium revocatio nonnunquam ob musculorum inspirationem facientium convulsionem fit. Est et quaedam expirationis species convulsiva, quae musculorum expirationem efficientium convulsioni succedit; appellatur haec ab Hippocrate *spiritus illidens in externa eruptione.* Quod autem apoplexia totius corporis *sit* paralysis, et epilepsia totius corporis convulsio, supra dictum est; et quidem superius etiam diximus torporem levem quandam esse paralysin. Sane torpore laborantium partium non parva in excessu defectuque differentia est, quoniam id symptoma ex morbo et facultate mixtum est. Si namque morbus facultatem prorsus superet, omnino partem sustinere non valet; sin facultas *vicerit*, haudquaquam impeditur; at si veluti pugna quaedam eorum fuerit, movetur quidem pars, sed aegre; ac si jubeas, quum laesam partem extendunt, ut eam extensam servent, nequeunt; decidit enim quod a nativo

βάρους φερόμενον κάτω ἀῤῥωστίᾳ τῆς ὀχούσης αὐτὸ δυνάμεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξαῖρόν τε καὶ βαστάζον ἡ δύναμίς ἐστι· τὸ δὲ κάτω φερόμενον αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς χειρὸς ἢ τοῦ σκέλους. ἡ δ᾽ αἰτία πρόσθεν εἴρηται κατὰ τὸν περὶ τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν λόγον, ἐπιδεικνύντων ἡμῶν ἤτοι πιλούμενον ὑπὸ τῆς ψύξεως τὸ νεῦρον, ἢ ἐμφραττόμενον ὑπὸ παχέων τε καὶ γλίσχρων χυμῶν, ἢ βαρυνόμενόν τε καὶ θλιβόμενον ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίου εἰς νάρκην τε καὶ παράλυσιν ἔρχεσθαι. ὁ δέ γε σπασμὸς εἰς τὴν αὐτὴν ἄγει τά τε νεῦρα καὶ τοὺς μῦς διάθεσιν, εἰς ἣν καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων ὑπὸ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἤγετο. εἴτε οὖν τεινομένων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, εἴτε καὶ διὰ πνεύματος ἐμπτώσιν πληρουμένων τῶν μυῶν, αἱ προαιρετικαὶ κινήσεις ἐγίνοντο, καὶ κατὰ τοὺς σπασμοὺς ταῦτα συμβήσεται πνεύματός τε φυσώδους ἐν αὐτοῖς γεννᾶσθαι δυναμένου, καὶ πολλῶν διαθέσεων τάσιν ἐργαζομένων, ὥσπερ καὶ ἡ φλεγμονή. κεφάλαιον δ᾽ αὐτῶν ἐστι διττὸν, ὡς Ἱπποκράτης ἐδήλωσε, πλήρωσίς τε καὶ κένωσις. ἐν μὲν οὖν τοῖς φλεγμονώδεσι πάθεσιν ἡ πλήρωσις· ἐν δὲ τοῖς καυσω-

pondere deorfum fertur ob facultatis ipfam partem vehentis imbecillitatem; quod enim attollit ac fuftinet, facultas eft; quod deorfum fertur, ipfum manus crurisve eft corpus. Caufa vero *hujus rei* reddita prius eft, quum de fentiendi actionibus fermonem *fecimus*, oftendimusque nos nervum quum vel frigore denfatur, vel craffis et lentis humoribus obftruitur, vel ab aliqua externa caufa gravatur et comprimitur, in torporem et paralyfim adduci. At convulfio in eundem affectum nervos musculosque ducit, in quem, quum fecundum naturam fe haberent, ab animali facultate ducebantur. Sive igitur ad principium tenfis, five flatus prolapfu impletis musculis voluntarii motus perficiantur, haec in convulfione accident, tum fpiritu flatulento qui in musculis gigni poffit, tum multis qui tenfionem creent (quemadmodum et phlegmone eft) affectibus. Caput autem ipforum, ut Hippocrates dixit, duplex eft, *repletio vacuatioque*: in phlegmonofis affectibus repletio, in ardentiffimis ficciffimis-

διστάτοις τε καὶ ξηροτάτοις πυρετοῖς ἡ κένωσις. ὅτι δὲ πληρουμένοις τε καὶ κενουμένοις ἐπὶ πλέον ἅπασι τοῖς νευρώδεσι σώμασι τείνεσθαι συμβαίνει, δηλοῦσιν οὐχ ἥκιστα καὶ αἱ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἐντεταμέναι χορδαί. ῥήγνυνται γοῦν ἄν τ' εἰς ὑγρὸν καὶ νοτιῶδες, ἄν τ' εἰς ξηρὸν καὶ αὐχμῶδες οἴκημα τεταμέναι κατατεθῶσι. καὶ διὰ τοῦτ' ἐπανιᾶσιν αὐτὰς οἱ τεχνῖται, πρὶν κατατίθεσθαι. διὰ τοῦτο γοῦν ἐῤῥέθη καὶ πρόσθεν ὡς ἡ σπασμώδης κίνησις ὑπὸ μόνου γίγνεται τοῦ νοσήματος, ὁμοίως τῇ κατὰ τὰς παραλύσεις ἀκινησίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ἀποτελεῖται. ἡ δέ γε κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ζώοις ἀκινησία τε καὶ κίνησις, ὅταν ἀνατείναντες τὴν χεῖρα δυνάμεθα φυλάττειν ἀκίνητον ἀνατεταμένην, ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἀμφότερα γίγνεται δυνάμεως· εἰ δὲ καταθέντες ἐπί τινος στερεοῦ τὴν ὑγιαίνουσαν χεῖρα, πάσας ἐκλύσαιμεν τῶν μυῶν τὰς ἐνεργείας, οὔθ' ὑπὸ τοῦ νοσήματος οὔθ' ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἡσυχάζει κατ' ἐκεῖνον [66] τὸν καιρὸν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ συμφύτου βάρους τοῖς ζώοις ἡ χείρ. ὥστε τῶν τριῶν ἡσυχιῶν τὴν μὲν ἐν ταῖς παραλύσεσιν ὑπὸ τοῦ νοσή-

que febribus vacuatio. Quod autem repletis vacuatisque plus justo nervosis corporibus tendi eis omnibus contingat, docent non in postremis, quae in instrumentis *musicis* intenduntur chordae. Hae namque sive in humidam et humectam, sive in siccam et squalentem domum intentae sint repositae, rumpuntur; ideoque eas artifices, priusquam reponantur, laxant. Quamobrem dictum est antea per aeque ac convulsivum motum a solo fieri morbo, immobilitatem, quae in paralysi accidit. Etenim ipsa quoque morbi occasione efficitur. At secundum naturam in animalibus motio et immobilitas, ubi possumus porrigere manum et immobilem servare porrectam, utraque ab animali fit facultate. Si autem sanam manum super solidum aliquid deponentes, omnes musculorum laxaverimus actiones, neque propter morbum neque propter facultatem eo casu quiescit manus, sed ob innatum animalibus pondus. Quare trium quietum ea quidem quae in paralysi *cernitur*, a morbo solo fit, obligata,

Ed. Chart. VII. [66.] Ed. Bas. III. (229.)

ματος γίνεσθαι, δεδεμένης, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τῆς δυνάμεως· τὴν δ' ὅταν ἀνατεταμένον ἔχωμεν τὸ κῶλον, ὑπὸ τῆς δυνάμεως· ἣν δ' ἀρτίως ἐλέγομεν, ὑπ' οὐδετέρου, γινωσκόντων ἡμῶν ἅπερ ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἐλέχθη περὶ τῆς ἀνατεταμένης χειρὸς, ὡς ἐκ τοῦ τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ κινήσεών ἐστι γένους κατά γε τὴν ἀλήθειαν αὐτήν. ἐλέχθη δὲ καὶ ὅτι τονικὴν ὀνομάζομεν ἡμεῖς τὴν κίνησιν ταύτην. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη κατάστασις ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ κίνησις, ἑτέρῳ δ' ἀκινησία λέγοιτ' ἄν· αἱ λοιπαὶ δὲ δύο κατ' οὐδένα τρόπον ἐφάπτονται κινήσεως· ὥσπέρ γε καὶ αἱ λοιπαὶ δύο κινήσεις, ἡ σπασμώδης τε καὶ ἡ προαιρετικὴ, κατ' οὐδένα τρόπον ἐφάπτονται ἀκινησίας. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἡ ἀνατεταμένη χεὶρ ἐκ δυοῖν ἰσοσθενῶν ἐλέγετο συγκεῖσθαι κινήσεων, ἄνω μὲν ἀναφερούσης αὐτὴν τῆς δυνάμεως, κάτω δ' ἀνθέλκοντος τοῦ συμφύτου βάρους, οὕτω καὶ ὁ τρόμος ἐκ δυοῖν ἀποτελεῖται κινήσεων καὶ αὐτὸς, τῆς τε διὰ βάρος απαγούσης κάτω τὸ κῶλον, ἣν θ' ἡ δύναμις εἰς τοὐναντίον ἀναφέρουσα ποιεῖται. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἐῤῥωμένης χειρὸς οὐδ' ἐπὶ βραχὺ νικᾶται πρὸς τοῦ βάρους ἡ δύναμις, ἀλλ' ἰσχυρο-

ut sic dicam, eo tempore facultate; quae vero in membro, quum extensum est, habetur a facultate; quam vero paulo ante dicebamus, a neutro, non ignorantibus nobis, quae in libris de musculorum motu de porrecta manu sunt dicta, *talem habitum* ipsa re vera ex actionum motuumque esse genere, motum praeterea hunc tensivum a nobis nominari dictum est. Atque talis status alio modo motus, alio immobilitas dici potest; reliqui duo nullo modo participes sunt motus; aeque ut reliqui duo motus, et convulsivus et voluntarius nullo modo ad immobilitatem attinent. Praeterea dictum est porrectam manum ex duobus aeque valentibus constitui motibus facultate ipsam sursum attollente et nativo pondere contra deorsum trahente. Sic tremor quoque ex duobus perficitur motibus, tum eo qui pondere partem deorsum deducit, tum eo quem facultas attollens in contrarium molitur. Enimvero quum robusta fuerit manus, ne vel minimum quidem vincitur facultas a pondere, sed potentior

τέρα καθεστηκυῖα τῆς κάτω τοῦ κώλου ῥοπῆς, ὀχοῦσα τοσοῦτον ἀναφέρει πρὸς τὸ μετέωρον, ὅσον ὑπεσύρετο κάτω· κατὰ δὲ τοὺς τρόμους ἀκούσης αὐτῆς ὑποῤῥεῖ τὸ κῶλον κάτω· φανερῶς γε ἔστι θεάσασθαι τὴν μάχην αὐτῶν οὔτε τῆς δυνάμεως ἐπιτρεπούσης κατενεχθῆναι τὸ κῶλον ὡς ἐν ταῖς παραλύσεσιν, οὔτε τοῦ βάρους συγχωροῦντος τῇ δυνάμει φυλάττειν αὐτὸ μετέωρον, ὡς ὅτε ἔῤῥωται. ἐναλλὰξ οὖν τῆς δυνάμεως νικώσης τε καὶ νικωμένης, καὶ διαδεχομένων ἀλλήλας ἀεὶ τῶν ἐναντίων κινήσεων, ὁ τρόμος γίνεται, σύνθετός τις ὑπάρχουσα κίνησις, ὥσπερ καὶ τῶν ἀρτηριῶν σφυγμός. ἀλλ' ἐν ἐκείναις μὲν αἰσθηταὶ διαιροῦσιν ἡσυχίαι κινήσεων τὴν διαστολὴν ἀπὸ τῆς συστολῆς, εἰ μήπω ἄρα οὕτω γένοιτο πυκνότατος ὁ σφυγμὸς, ὡς ἐν τοῖς μυρμηκίζουσιν. ἐνταυθοῖ γὰρ οὐδεμίαν εὑρεῖν ἔστι μεταξὺ τῶν ἐναντίων κινήσεων αἰσθητὴν ἡσυχίαν. οὐ γὰρ ἀμοιβὴ κινήσεώς ἐστιν ὑπὸ μιᾶς ἐπιτελουμένη φύσεως, ἀλλὰ μάχη δυνάμεώς τε καὶ βάρους σώματος. ὡς δ' ἄν τις εἰκάσειε μάλιστα τὴν κίνησιν ἑτέρῳ τινὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα, τῇ (230) τῶν μυρμηκιζόντων σφυγμῶν ἐστι παραπλήσιος. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις ἡ κίνησις τῆς ἀρτηρίας

constituta membri deorsum nutu, sustinet id tantumque in sublime attollit, quantum illud deorsum trahit. In tremore vero invita facultate, membrum ruit deorsum; licetque liquido cerni eorum pugnam, neque facultate membrum deorsum ferri sinente, veluti in paralysi; neque pondere permittente facultatem id sublatum servare, ut quum valens erat. Vicissim igitur vincente victaque facultate, mutuoque semper contrariis succedentibus motibus tremor efficitur, qui est compositus motus, qualis est arteriarum pulsus. Verum in iis sensibilis motuum quies diastolen a systole dirimit; nisi fortasse densissimus fuerit pulsus, ut in formicantibus. Hic autem nullam inter contrarios motus sensibilem quietem invenias, neque enim vicissitudo motuum est, quae ab una perficiatur natura, sed pugna facultatis et ponderis corporis. Quod siquis maxime hunc motum alteri cupiam corporis assimilet, formicanti pulsui ipsum esse similem deprehendet. Ut enim in hoc arteriae motus in minima spatii

Ed. Chart. VII. [66.] Ed. Bas. III. (230.)

κατὰ βραχυτάτης φέρεται διαστάσεως, οὕτως ἐν τοῖς τρόμοις τὸ τοῦ ζώου μόριον, ὅ τι περ ἂν ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς κινῆται δυνάμεως. εὔδηλος οὖν ἤδη καὶ ἡ γένεσίς ἐστι τοῦδε τοῦ συμπτώματος, ὅτι τε σὺν ὁρμῇ τοῦ κινεῖσθαι πάντως, ὅτι τε σὺν ἀσθενείᾳ δυνάμεως ἀποτελεῖται. ἔνιοι δ' οὐκ οἴονται τὴν ὁρμὴν ἀχώριστον εἶναι τοῦ τρόμου, θεωροῦντες ἐνίοτε τὴν κεφαλὴν ὅλην τρομωδῶς σειομένην ἄνευ τοῦ προελέσθαι κινεῖν. ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς κἂν τῷ φυλάττειν τι μέρος ὀρθὸν ἥ τε προαίρεσις ἐνεργεῖ καὶ τείνονται παραπλήσιον ὑπ' αὐτῆς τρόπον οἱ μύες, οἷόν περ ἐτείνοντο κἀν ταῖς ἄλλαις ἐνεργείαις. ἡμῖν δὲ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἀποδέδεικται, καὶ νῦν δ' ἂν οὐ μικρὰ παράσχοιμεν τεκμήρια τοῦ τε τὴν προαίρεσιν ἐνεργεῖν ἐν τοῖς τρόμοις καὶ τοῦ διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀδυνατεῖν ἄκλονον αὐτὸ φυλάττειν τὸ μέρος. ἐκεῖνον γοῦν τὸν τρομώδη τὴν κεφαλὴν εἰ κατακλίναις ὕπτιον ἐπὶ μαλακοῦ τινος, οὐκέτι τρομώδης ἔσται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδ' ὅστις ἤτοι γράφων, ἢ τέμνων, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο διαπραττόμενος ἐν τρόμῳ καθέστηκεν, οὐδ' οὗτος ἡσυχάσας

intercapedine agitur, sic in tremore animalis pars, quaecunque ab imbecilla facultate movetur. Patet ergo jam hujus quoque symptomatis generatio; tum quod omnino cum impetu movendi, tum quod cum facultatis imbecillitate perficiatur. Nonnulli putant animalem impetum a tremore non esse inseparabilem, quum videant totum interdum caput tremule concuti, sine voluntate movendi. Ignorant enim quod etiam ad aliquam partem rectam servandam tum voluntas agit, tum tenduntur ab ea musculi, non aliter quam in aliis actionibus tenderentur. Sane hoc in libris de musculorum motu a nobis demonstratum est. Sed et nunc non exigua ponemus indicia, et quod voluntas in tremoribus agat, et quod ob imbecillitatem inconcussam custodire partem non valeat. Illum enim, cui caput tremit, si super molle aliquid supinum reclines, non amplius tremet. Ad eundem modum si quis scribens secansve aut aliud quippiam factitans tremit, si manus ab opere abstineat, tremere jam desistet.

ταῖν χεροῖν, ἔτι φανεῖται τρέμων· ὥσπερ οὐδ' ὁ [67] τοῖν σκελοῖν ἡνίκα βαδίζῃ τρομώδης γιγνόμενος, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνος ἂν ἔτι τρέμοι παυσάμενος τῆς βαδίσεως. ἔνεστιν οὖν σοι πολλάκις θεάσασθαι εὐρωστοτάτους νεανίσκους ἀναθεμένους τι τοῖς ὤμοις μέγιστον βάρος, εἶτ' ἐν τῷ προϊέναι τρέμοντας τοῖς σκέλεσιν· εἰ δὲ παύσαιντο βαδίζοντες, ἢ τὸ φορτίον ἀποῤῥίψαντες, εὐθὺς ἀτρόμους γιγνομένους. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ πρός τι τὸ βαρὺ καὶ κοῦφόν ἐστιν, εἴη ἂν καὶ τὸ φορτίον οὕτω μέγιστον, ὡς καὶ τοῖς ἰσχυροτάτοις εἶναι βαρύ. τὴν μὲν οὖν εὔρωστον δύναμιν τὸ μέγιστον φορτίον νικᾷ, τὴν δὲ μὴ τοιαύτην οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σμικρόν· εἰ δ' ἐπὶ πλέον ἀῤῥωστήσειεν, αὐτὸ τὸ σύμφυτον αὐτῆς σῶμα βαρύνει δίκην φορτίου, καὶ διὰ τοῦθ' οἱ γέροντες ἅπαντες ὅταν ἐπιχειρήσωσιν ἐνεργείαις σφοδροτέραις, αὐτίκα τρομώδεις γίγνονται τοῖς ἐνεργοῦσι μέρεσιν. οὕτω δὲ καὶ παρὰ κρημνόν τις παριὼν τρέμει τὰ σκέλη, καταβάλλει γὰρ τὴν δύναμιν τὸ δέος. οὕτω καὶ θηρίον ὑποφαινόμενόν τις ὑποφεύγων, τρομώδης καθίσταται. καὶ δὴ καὶ προσιών τις δυνάστῃ φοβερῷ, τρέμει παντὶ τῷ σώματι, καὶ εἰ φθέγξασθαι

Pari modo ſi quis cruribus quum ingreditur, ſit tremens, ſi ingredi deſinet, non tremet: videas enim non raro robuſtiſſimos juvenes, ubi maximum aliquod onus humeris impoſuerunt, quum progrediuntur, cruribus tremere, ubi progredi deſierunt, aut onus abjecerunt, ſtatim a tremendo liberos; nam quum grave leveque ad aliquid referantur, fuerit nimirum et onus adeo magnum, ut etiam fortiſſimo ſit grave. Ac robuſtam quidem facultatem maximum onus vincit; quae vero valida non eſt, hanc non maximum modo, ſed etiam parvum *ſuperat*; quod ſi adhuc ſit infirmior, ipſum ejus inſitum corpus oneris inſtar grave erit. Eoque fit, ut ſenes omnes ſi quando majorum virium opus moliuntur, ſtatim partibus iis, quibus agunt, tremant. Sic etiam qui ad aliquem praeruptum accedit locum, cruribus tremit; dejicit enim facultatem timor. Non ſecus etiam ſerpentem quis conſpectum fugiens, tremens redditur. Quin et qui formidabilem magiſtratum adit, toto corpore tremit, qui ſi loqui

κελεύσειεν αὐτὸν, οὐδὲ τὴν φωνὴν ἄτρομός ἐστιν. ὡς οὖν τὸ ψυχικὸν πάθος ἀῤῥωστίαν ἐργασάμενον τῇ κινούσῃ δυνάμει τρομώδεις ἀποτελεῖ τὰς ἐνεργείας, οὕτω καὶ τὰ τοῦ σώματος νοσήματα βλάπτοντα τὴν δύναμιν ἐπιφέρει τὰ τρομώδη συμπτώματα. πρῶτα μὲν οὖν καὶ μάλιστα βλάπτει τὴν δύναμιν ὅσα κατὰ δυσκρασίαν συνίστανται· καὶ γὰρ καὶ τὸ γῆρας, ὅτι δυσκρασία τίς ἐστιν ἐπὶ τὸ ψυχρότερόν τε καὶ ξηρότερον, διὰ τοῦτο ἑτοίμως ἁλίσκεται τρομώδεσι πάθεσιν· ἁλίσκονται δὲ τῶν νεωτέρων οἵ τε ψυχθέντες ἰσχυρῶς καὶ ὅσοι πολὺν ἐνεφορήθησαν ἔτι τὸν ἄκρατον οἶνον, ἢ πολλὰς ἀπεψίας ἠπέπτησαν, ἢ χρόνῳ πολλῷ σιτίων ἐμπιπλάμενοι διετέλεσαν ἀγύμναστοί τε καὶ ἀργοὶ παντελῶς· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ οὐκ ἐν καιρῷ προσενεγκάμενοι τρομώδεις ἐγένοντο. τὰ γὰρ τοιαῦτα πάντα ψυχρὰν δυσκρασίαν ἐργάζεται, πολλάκις μὲν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καὶ κατ᾽ αὐτὴν τῶν νεύρων τὴν ἀρχὴν, ἐνίοτε δ᾽ ἔν τισι μέρεσιν, ἅπερ ἀσθενέστερά τε τῇ φύσει καὶ βλαβῆναι τῶν ἄλλων ἐπιτηδειότερα τύχῃ. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ παχεῖς καὶ γλίσχροι χυμοὶ τὰς ὁδοὺς

eum jufferit, ne vocem quidem non tremulam edet. Ut igitur animi affectus, ubi debilitatem motrici facultati intulit, functiones tremulas efficit, fic et corporis morbi quum vires labefactant, tremoris fymptomata inducunt. Ac primum quidem maximeque facultatem laedunt *morbi*, qui in intemperie confiftunt. Etenim fenectus quoque quod intemperies quaedam fit, ad frigidius ficciusque converfa propterea tremulis affectibus facile corripitur. Corripiuntur et ex juvenibus qui vehementer funt refrigerati, et qui vino meraco fe multo impleverunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, inexercitati otiofique omnino exegerunt; funt et qui ex frigida intempeftive haufta tremebundi funt redditi. Haec enim omnia frigidam intemperiem creant, faepe quidem in toto corpore et ipfo nervorum principio; interdum vero in quibusdam partibus, quae imbecilliores natura funt, et ad noxam *fubeundam* caeteris magis opportunae. Jam craffi glutinofique humores

τῆς δυνάμεως ἐμφράττοντες, ὡς ἐπιῤῥεῖν ἐλάττονα, τρόμων αἴτια καθίστανται, καὶ μάλιστα ὅταν ἀκριβῶς ἐμφράξωσι καὶ παραλύσωσι μόρια ἄττα νεύρων τινῶν. αἱ γὰρ ὑπόλοιποι τῶν ἰνῶν ἀδυνατοῦσιν ἰσχυρῶς ἐντείνειν τὸν μῦν. ἐπειδὰν μέν τοι τὰ φράττοντα τὰς διὰ τῶν νεύρων ὁδοὺς τῆς δυνάμεως ὑγρὰ μηδέπω τελέως ἐμπεπλασμένα τύχῃ, διασείεσθαι δέ τι καὶ διακινεῖσθαι δύνηται κατὰ τὰς βιαιοτέρας ἐμπτώσεις τῆς δυνάμεως, αἱ τοιαῦται γίγνονται κινήσεις, οἵας ἔμπροσθεν ἔφαμεν ἐν παραλύσεσιν ἀρχομέναις ἐνίοτε συμβαίνειν, ἐπαιρομένου μὲν ἐνίοτε τοῦ κώλου, καταπίπτοντος δ' αὐτίκα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἔμπτωσιν τῆς δυνάμεως ὅταν ἐπεγείρασά τε καὶ συναθροίσασα σφοδρότερον ἑαυτὴν ἀπώσηται τὰ τῶν νεύρων ἐμφράγματα, κινεῖται τὸ κῶλον· αὖθις δὲ τῶν διωσθέντων εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον συῤῥεόντων, καταπίπτει τε καὶ ἀκίνητον κεῖται, μέχρι περ ἂν πάλιν ἐκ δευτέρου ἡ δύναμις ἀθροωτέρον ἐμπεσοῦσα διασκεδάσῃ τοὺς χυμοὺς, οἳ κατειλήφεισαν αὐτῆς τὰς ὁδούς. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα. ὁ δὲ παλμός ἐστι διαστολὴ παρὰ φύσιν, ἐν ἅπασι

vias facultatis sic obstruentes; ut parcior influat *facultas*, tremoris causae constituuntur, potissimum quum prorsus obstruxerint, ac nervorum aliquorum partes quasdam resolutas laxasque reddiderint. Nam reliquae fibrae valenter musculum intendere nequeunt. Ubi tamen humores, qui facultatis vias per nervos obstruunt, non penitus sunt impacti, sed concuti et dimoveri per violentiores facultatis incursiones possunt, ejusmodi motus fiunt, quales in paralysi incipiente nonnunquam accidere prius diximus, membro se aliquando attollente statimque decidente. Siquidem quum excitata collectaque facultas vehementius irruens nervorum obstructiones amolita fuerit, membrum movetur; rursus autem humoribus in priorem locum confluentibus, decidit immotumque manet, quoad rursus secundo facultas universa irruens, humores, qui ejus vias occuparant, dissipet. Verum de his hactenus abunde. Palpitatio vero dilatatio praeter naturam est; fit autem in omnibus corporis partibus

Ed. Chart. VII. [67. 68.] Ed. Baf. III. (230.)

δὲ γίγνεται τοῖς μορίοις, ὅσα γε διαστέλλεσθαι πέφυκεν. οὐ γὰρ δὴ τά γε ὀστᾶ καὶ οἱ χόνδροι πάλλονταί ποτε, διότι μὴ διαστέλλεσθαι δύνανται. ταῦτ' ἄρα καὶ κατὰ τὸ δέρμα συμπίπτει πολλάκις, ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους αὐτῷ μύας, [68] ἀτὰρ οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ γαστέρα καὶ κύστιν καὶ τὴν μήτραν ἔντερά τε καὶ ἧπαρ καὶ σπλῆνα καὶ διάφραγμα καὶ, συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπανθ' ὅσα διαστέλλεσθαι πέφυκεν, ὥστε καὶ ταῖς ἀρτηρίαις καὶ αὐτῇ τῇ καρδίᾳ φαίνεται συμπίπτων, ἑτέρας ταύτης κινήσεως ἐν ταύταις γιγνομένης παρὰ τὸν σφυγμόν. οὔτ' οὖν τῆς προαιρετικῆς δυνάμεως οὔτε τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων ἴδιόν ἐστι τὸ πάθος, ὥσπερ ὁ τρόμος τε καὶ ὁ σπασμὸς, ἀλλ', ὡς ἀρτίως εἴρηται, πᾶσι τοῖς διαστέλλεσθαι δυναμένοις ἐγγίγνεται σώμασιν. ἔστι δὲ δήπου ταῦτα πάντα μαλακὰ τὴν φύσιν, ὡς διάστασίν τε καὶ συνίζησιν ὑπομένειν δύνασθαι. τὴν δ' αἰτίαν τοῦ συμπτώματος ἀπὸ τῶν ἐναργέστατα φαινομένων θηρεύειν προσήκε, τούτων δὴ τῶν κατὰ τὰ βλέφαρά τε καὶ ὀφρῦς καὶ μέτωπον καὶ μῆλα συμπιπτόντων παλμῶν· ὁρᾶται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐξαιρόμενόν τε καὶ διαφυσώμενον τὸ δέρμα, καθ' ὃν αἱ

quae dilatari natura fua poffunt; non enim offa et cartilagines unquam palpitant, propterea quod dilatari non poffunt. Ergo haec cuti faepe accidit, nonnunquam etiam fubjectis illi musculis; maxime vero ventriculo, veficae, utero, inteftinis, jecori, lieni, fepto transverfo et, ut fummatim dicam, omnibus, quae dilatari poffunt, ita ut tum arteriis tum cordi ipfi videatur accidere, quum hic alius in his praeter pulfum motus fuboriatur. Itaque hic affectus neque voluntariae facultatis neque voluntariorum organorum proprius eft, ut et tremor et convulfio, fed, ut nuper dictum eft, omnibus corporibus, quae dilatari poffunt, incidit. Sunt autem haec omnia natura mollia, ita ut tum dilatationem fui tolerare tum fubfidere poffint. Sane caufam hujus fymptomatis ab manifeftiffime apparentibus indagari convenit, nempe iis palpitationibus, quae palpebris, quae fuperciliis, quae fronti, quae denique genis oboriuntur. Cernitur enim in iis cutis et attolli et inflari ad eum modum,

Ed. Chart. VII. [68.] Ed. Baf. III. (230. 231.)

ἀρτηρίαι διαστέλλονται τρόπον. ὅπερ οὖν ἐπ᾽ ἐκείνων ἐζήτηται, πότερον ἐξ αὐτῶν διαστελλόμεναι συνεπισπῶνται τῇ διαστολῇ τὸ πληρῶσον, ὥσπερ αἱ φῦσαι τῶν χαλκέων, ἢ πληρούμεναι δίκην ἀσκῶν διαστέλλονται, τοῦτό σε χρὴ κἀπὶ τῶν παλλομένων μορίων διορίσασθαι πρῶτον. ἔοικε δὲ τῷ μὲν γένει τῆς ζητήσεως ὁμοιοῦσθαι τῷ κατὰ τὰς ἀρτηρίας, τῷ δ᾽ ἑτοίμῳ τῆς εὑρέσεως ἀποκεχωρίσθαι. οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ταῖς ἀρτηρίαις ἀεί τε καὶ κατὰ φύσιν σφυζούσαις εἰκὸς εἶναί τινα δύναμιν ἔμφυτον, οὕτω καὶ τοῖς παλλομένοις μέρεσι. διὰ παντὸς γὰρ ἂν ὑπῆρχεν αὐτοῖς, καὶ ὑγιαίνουσι μᾶλλον. ὁπότε οὖν οὔτε διὰ παντὸς οὔτε ὑγιαίνουσι, δῆλον ὡς οὐδ᾽ ἐξ ἑαυτῶν διαστέλλονται. καὶ μὴν εἴπερ οὐκ ἐξ ἑαυτῶν, πάντως δήπου πρός τινος οὐσίας ἔνδοθεν ἐπιῤῥεούσης αὐτοῖς. διττὴν δ᾽ εἶναι ταύτην εἰκὸς, ἤτοι χυμὸν ἢ ἀερώδη τινὰ φύσιν. χυμὸν μὲν οὖν οὐχ ὁμολογεῖ τὸ τάχος (231) οὔτε τῆς γενέσεως οὔτε τῆς λύσεως τοῦ παλμοῦ· καὶ γὰρ ἐξαίφνης γίγνεται καὶ παύεται παραχρῆμα. χυμὸς δ᾽ οὐδεὶς οὕτως οὔτε

quo arteriae dilatantur. Ergo quod in iis quaesitum est, utrumne quum a seipsis dilatantur, una cum dilatatione trahant id quod eas implebit, veluti fabrorum folles; an utrium ritu, quum implentur, ditatantur, hoc idem te primum desinisse in palpitantibus quoque partibus oportet. Videntur autem *hae partes* quaestionis quidem genere in re aliqua arteriis esse similes; facilitate autem inventionis dissimiles. Non enim ut arteriis et semper et secundum naturam pulsantibus probabile est facultatem *pulsus effectricem* aliquam innatam esse, ita etiam partibus, quae palpitant. Nam et semper iis inesset, ac bene valentibus magis. Quum itaque *talis* facultas neque semper, neque bene habentibus insit, liquet eas a seipsis non dilatari. At vero si non a seipsis, omnino certe ab aliqua interius in ipsas influente substantia. Hanc autem duplicem esse causam credibile est, vel humorem quempiam, vel aëream aliquam naturam. Atqui humorem esse repugnat celeritas tum generationis tum solutionis palpitationis. Nam et illico fit et statim desinit. Humor autem nullus aut ita celeriter influit aut refluit, potissimum in

Ed. Chart. VII. [68.] Ed. Baf. III. (231.)
ἐπιῤῥεῖ ταχέως οὔτ' ἀποῤῥεῖ, καὶ μάλιστ' ἐν οἷς ἄρτι λέλεκται μέρεσι τοῖς κατὰ τὸ πρόσωπον, ἐπὶ ψιλοῖς σχεδόν τι τοῖς ὀστοῖς ἐπιτεταμένου τοῦ δέρματος· ὥστε ἀνάγκη τὴν ἐργαζομένην τοὺς παλμοὺς αἰτίαν ἀερώδη τινὰ οὐσίαν ὑπάρχειν. ἀλλ' εἴπερ ὀλίγη τε εἴη αὕτη καὶ λεπτομερὴς, ἑτοίμως ἂν διέῤῥει τοῦ σώματος. ἔοικε δ' ἄρα παχυμερής τις εἶναι καὶ ἀτμώδης καὶ τὸ πλῆθος ἀξιόλογον, ὡς πρὸς τὸ χωρίον, ἐν ᾧπερ ἂν ἑκάστοτε συνίσταται. διαστέλλεται οὖν, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐξαίρει καὶ διαφυσᾷ τὸ μέρος, ἄχρι περ ἂν ὠθουμένη τε καὶ βιαζομένη πρὸς τὸ συγγενὲς ἀναπνεύσῃ, ὁμοίου συμβαίνοντος τοῦ κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἑψομένοις χυλοῖς πομφόλυγας, πλήν γε ὅτι ῥήγνυνται μὲν αἱ πομφόλυγες, τὸ παλλόμενον δ' οὐ ῥήγνυται σῶμα διὰ τὴν ἰσχὺν, ἀλλ' ἐξαίρεται μὲν, ἄχρι περ ἂν ὠθῆταί τε καὶ διεξέρχηται δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, καταπίπτει δ' αὖθις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕδραν, ἐπειδὰν ἐκκενωθῇ τε καὶ διεξέλθῃ τὸ πᾶν. εὐλόγως δὲ καὶ τοῖς ψυχθεῖσιν ὁτιοῦν μόριον οἱ παλμοὶ συμβαίνουσιν. ὃ γὰρ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἀπέῤῥει λεπτυνόμενόν τε καὶ κατεργαζόμενον ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ συμφύτου τοῖς ζώοις θερμοῦ, τοῦτο νῦν ἀῤῥωστή-

iis, quas modo memoravi, circa faciem partibus, ut in quibus fuper nuda propemodum offa cutis extenditur. Itaque neceffe eft caufam palpitationis effectricem aëream effe fubftantiam. At vero fi haec tum pauca tum tenuis fuerit, facile per corpus defluet. Proinde videtur effe fubftantia quaedam craffa et halituofa, et pro fui multitudine, ad loci quo undique continetur fpatium notabilis. Ergo dilatat (ut verifimile eft) attollitque ac inflat partem, quoad trufa et vi compulfa ad congenerem perfpiret aërem, quum fimile accidat ei, quod dum coquuntur fucci, vifitur in bullis; nifi quod bullae hic rumpuntur, palpitans corpus ob firmitudinem non rumpitur, fed attollitur, quoad flatus per id extrudatur ac tranfeat, decidit rurfus in priftinam fedem, ubi totus vacuatus eft et exivit. Confentaneum autem eft et iis quibus perfrigerata eft aliqua pars, palpitationes accidere. Quod enim *ab ea* quum fecundum naturam fe habet, attenuatur, planeque a nativo animalium calore conficitur, effluit id nunc, ubi ea pars

σαντος αὐτοῦ διὰ τὴν ψύξιν ἀτμωδέστερον καὶ παχυμερέστερον γίγνεται· ὥστ᾽ οὐχ ἑτοίμως διαπνεῖται, καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλ᾽ ἴσχεταί τε κατὰ τὸ δέρμα καὶ στενοχωρούμενον ἐν τῇ διεξόδῳ βραδύνει κατὰ τὴν ὁδόν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ δέρμα πυκνωθείη, διπλασιασθήσεται τὸ σύμπτωμα, τοῦ [69] πάχους τῆς διαῤῥεούσης οὐσίας προσλαβόντος τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν. οὕτω μὲν οὖν ἐν τοῖς παλμοῖς ἐξαίρεταί τε καὶ διαστέλλεται τὸ δέρμα. οὕτω δὲ καὶ οἱ μύες, ὅταν ἐν αὐτοῖς ἀθροίζηται τὸ τοιοῦτον περίττωμα, συνεξαίρουσιν ἐνίοτε διαστελλόμενοι τὸ κῶλον ἅπαν. ἀλλ᾽ ἡ τοιαύτη κίνησις ἐναργέστατα διαφέρει τῆς σπασμώδους τῷ μήτ᾽ ἐκτείνειν ἀκριβῶς μήτε κάμπτειν τὸ κῶλον. ἐπὶ γάρτοι τῶν παλμῶν ἐκτείνεται μὲν ἢ κάμπτεται τὸ κῶλον οὐδὲν ὅ τι καὶ ἄξιον λόγου, διασείεται δέ πως ἐφ᾽ ἑκάτερα, μέχρις ἂν ὁ μῦς παύσηται παλλόμενος, ἐν μὲν ταὐτῷ τρόπῳ τῆς κινήσεως ἐπιτελουμένης, ἐν ᾧπερ καὶ ὁ τρόμος, διαλλαττούσης δ᾽ ἐν τῷ κατὰ μεγάλα γίγνεσθαι διαστήματα, κατὰ σμικρὰ τοῦ τρόμου συμπίπτοντος. ὁ γάρτοι παλλόμενος μῦς ὅταν ἀξιόλογος ᾖ τὸ μέγεθος, ἐν μὲν τῷ διαστέλλεσθαι συνεξαίρει τὸ

propter frigus est imbecilla, et halituosius et crassius efficitur. Ita nec facile sicut prius, perspirat, sed cohibetur a cute et transitus angustia impeditum in via tardatur. Quod si ipsa quoque cutis sit densata, duplicabitur symptoma ad crassitudinem transfluentis substantiae, angustia quoque viarum accedente. Sic igitur in palpitationibus attollitur et distenditur cutis. Sic et musculi, quum in his ejusmodi excrementum colligitur, dilatati aliquando totum membrum attollunt. Distat tamen manifestissime is motus a motu convulsionis, quod membrum neque prorsus extendat neque inflectat. In palpitationibus enim membrum, nec quod notabile sit extenditur, nec inflectitur; concutitur autem quodammodo huc atque illuc, quoad musculus palpitare cesset, ad eum sane modum motu obito, quo etiam in tremore; eo autem differente, quod per magna fiat intervalla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitans musculus cum satis notabili magnitudine est, dum dilatatur, totum sae-

Ed. Chart. VII. [69.] Ed. Bas. III. (231.)

κῶλον ὅλον ἑαυτῷ πολλάκις, ἐν δὲ τῷ συστέλλεσθαι συγχωρεῖ φέρεσθαι κάτω, καθάπερ ἄψυχον, ὥστ' εἶναι τὴν κίνησιν ἅπασαν παρὰ φύσιν, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τρόμου μικτήν γέ πως καὶ σύνθετον. ὁποία δὲ ἡ τῶν παλλομένων κώλων γίγνεται κίνησις, ὀλίγη τε ἅμα καὶ βραδεῖα καὶ ἀραιὰ, τοιαύτη τοῖς ῥιγοῦσι συμπίπτει, πολλή τε ἅμα καὶ πυκνὴ καὶ ταχεῖα. λέγω δὴ πολλὴν μὲν αὐτῷ τῷ τῶν κινήσεων ἀριθμῷ· ταχεῖαν δὲ τῷ ῥοίζῳ τῆς φορᾶς· πυκνὴν δὲ τῷ βραχυχρονίῳ τῶν ἡσυχιῶν. ἔστι δ' οὐχ ὡσαύτως ἡ κίνησις ἥδε παλμῷ καὶ σπασμῷ ὅλη παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕτερον μὲν τρόπον ἤπερ ὁ τρόμος. ἐπίμικτος δ' οὖν καὶ αὕτη πώς ἐστιν ἔκ τε τῆς παρὰ φύσιν αἰτίας καὶ τῆς τοῦ ζώου δυνάμεως, καὶ πλέον γ' ἐπὶ ταύτης ἐστὶν ἤπερ ἐν τοῖς τρόμοις τὸ τῆς δυνάμεως, μᾶλλόν τ', εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἡ μὲν κίνησις ἅπασα συμφύτου δυνάμεώς ἐστιν, ἣν ὀνομάζειν ἔθος ἡμῖν ἐκκριτικήν τε καὶ ἀποκριτικήν· ἡ δὲ τὴν δύναμιν ἀναγκάζουσά τε καὶ βιαζομένη κινεῖσθαι βιαίως αἰτία παρὰ φύσιν ἐστίν.

penumero membrum secum attollit; dum contrahitur, tanquam rem inanimem deorsum ferri concedit, ita ut totus motus praeter naturam sit, non autem sicut in tremore, mixtus quodammodo et compositus. At qualis est palpitantium membrorum motus, paucus simul tardusque et rarus, talis rigoribus multus, densus, celer accidit. Multum dico, ipso motuum numero; celerem autem, ipso motus impetu; densum, ipso brevi tempore quietum. Est autem motus hic non ut palpitationi et convulsioni totus praeter naturam, sed alio modo, quam tremor. Est igitur ipse quoque mixtus quodammodo ex causa praeter naturam et animalis facultate, habeturque in hoc facultatis plus quam in tremore. Imo vero (si fateri verum oportet) motus omnis insitae est facultatis, quam nos excretricem et expultricem nominare solemus. At causa facultatem cogens proritansque ut violenter moveat, praeter naturam est.

Κεφ. γ΄. Ὅστις μὲν οὖν ἱκανῶς κατενόησε τὰς ἐνεργείας τῆς δυνάμεως ταύτης, ὑγιαίνοντος ἀμέμπτως τοῦ ζώου, καὶ ἄλλως ἐστὶ συνετὸς, οὐδὲν δεῖ τούτῳ μακροτέρου λόγου. ὅστις δ᾽ οὔτ᾽ ἐκείνας ἔγνω καὶ τὴν διάνοιαν ἀμβλύτερος ἔφυ, τούτῳ συμβουλεύσαιμ᾽ ἂν, εἰ μὲν μηδ᾽ ὅλως ἀληθείας ἐρᾷ, χωρίζεσθαι τοῦδε τοῦ γράμματος· εἰ δ᾽ ἐσπούδακέ τε καὶ τιμᾷ τὸ ἀληθὲς, ἐπὶ τὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήματα πρότερον ἀπελθόντι καὶ γυμνασαμένῳ ἱκανῶς ἐν αὐτοῖς, οὕτως ἐπὶ τόνδε τὸν λόγον ἐπανελθεῖν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ποιήσειεν, οὔτε τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν λεχθησομένων παρακολουθήσει ταῖς ἀποδείξεσιν οὔτε τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων κατανοήσει τὸ ἀναπόδεικτον. ἐγὼ μὲν οὖν προὐθέμην ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ μηδεμίαν ἐξελέγξαι δόξαν. ἔνεστι δὲ τῷ βουλομένῳ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην Ἀθηναίου βίβλον ἀναγνόντι τὰς ὑπὸ τῶν ἐκείνου πρεσβυτέρων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων εἰρημένας αἰτίας περὶ ῥίγους, εἰς ὅσον ἥκουσιν ἀτοπίας καταμαθεῖν. ἐξελέγχει γὰρ ἁπάσας αὐτὰς ὁ Ἀθήναιος. ἔνεστι δὲ καὶ αὐτὴν Ἀθηναίου δόξαν βασανίσαι, πιθανώτερον μέν τι τῶν ἔμπροσθεν

Cap. III. Quisquis igitur hujus facultatis functiones, dum sanum citra laesionem animal est, novit, estque alioqui prudens, huic longiore sermone opus non est; qui vero eas ignoraverit et mentis natura fuerit hebetioris, huic suaserim, nisi omnino veritatem amet, ab hoc libro secedere; si vero veritatem studio perquirat colatque, ubi de naturalibus facultatibus commentarios prius adierit et se affatim in iis exercuerit, ad hunc librum redire. Nisi enim id fecerit, neque demonstrationes eorum quae a nobis dicentur assequetur, neque eorum quae prius dicta sunt quicquam citra demonstrationem positum intelliget. Nos itaque statuimus nullam hoc in opere opinionem refellere. Licet autem volenti vigesimo quarto Athenaei libro perlecto, causas quas eo priores cum medici tum philosophi de rigore protulerunt, in quantas ineptias devenerint intelligere; refellit enim eas omnes Athenaeus. Licet sane et ipsam Athenaei opinionem examinare, quae quidem probabilius quidpiam superioribus

Ed. Chart. VII. [69. 70.] Ed. Baf. III. (231.)

ἔχουσαν, οὐ μὴν οὐδ᾽ αὐτὴν ἀληθεύουσαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅτῳ φροντὶς ἀληθείας οἶδ᾽ ὅτι καθ᾽ ὃν ὑφήγηται τρό-[70]πον, οὕτω πειράσεται ποιεῖν. ἐγὼ δ᾽ ὡς ἀνεγνωκόσι τὰ περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑφ᾽ ἡμῶν γεγραμμένα διαλέξομαι βραχέα πρότερον ἀναμνήσας ὧν ἐν αὐτοῖς ἀπέδειξα περί τε μήτρας καὶ γαστρὸς, ἐντέρων τε καὶ κύστεως. αἵ τε γὰρ μῆτραι κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἕτερον ἐδείχθησαν εἰς ἀποκύησιν ὁρμῶσαι τῶν ἐμβρύων ἢ διὰ τὴν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἐνέργειαν. αἱ γοῦν ἐννέα μησὶν ἀνεχόμεναι τοῦ τε βάρους τοῦ κατὰ τὸ ἔμβρυον καὶ τῆς σφῶν αὐτῶν διατάσεως, καὶ οὕτως ἀκριβῶς ἐν ἅπαντι τούτῳ χρόνῳ μεμυκυῖαι τὸ στόμιον, ὡς μηδὲ πυρῆνα μήλης παραδέχεσθαι, τελειουμένων ἐν αὐταῖς τῶν κυουμένων, ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν παραγίνονται τὴν ἐναντίαν ἑαυταῖς περιτιθεῖσαι κατάστασιν. ὁ μὲν γὰρ στόμαχος αὐτῶν ὁ πρότερον μεμυκὼς ἀνοίγνυται τηλικοῦτον, ὡς γίγνεσθαι δίοδον εὐπετῆ τοῖς τικτομένοις. οἱ δὲ χιτῶνες οἱ πρότερον ἐπὶ πλεῖστον ἐκτεταμένοι συστέλλονται πανταχόθεν ἀπωθοῦσί τε γε τὸ ἔμβρυον, ὡς διεκπεσεῖν ὅτι τάχιστα τοῦ τῶν ὑστερῶν αὐχένος. ἡ δ᾽ οὕτω κηδεμονικὴ τῶν ἐμβρύων δύναμις,

habet, non tamen ipfa vera eft. Verum cui veritas eft curae, is haec, opinor, quemadmodum expofui, fic facere tentabit. Ego vero, veluti cum iis qui ea quae de naturalibus facultatibus fcripfimus legerunt, paucis agam, fi prius ad memoriam revocavero, quae de utero, ventriculo, inteftinis ac vefica in iis demonftravi. Siquidem demonftratum eft, uteros nullos alio modo ad foetuum editionem fe comparare, quam expultricis facultatis actione. Hi fi quidem tum foetus gravitatem tum fui diftentionem novem menfibus perferunt, atque ita ad unguem toto hoc tempore eorum ofculum clauditur, ut ne ftyli quidem mucronem recipiat, abfoluto in ipfis foetu, ad ejus expulfionem accedunt, diverfam fibi ipfis conftitutionem tribuentes, Etenim eorum fauces prius claufae tantopere aperiuntur, ut foetui facilis detur exitus; tunicae vero antea plurimum extenfae undique contrahuntur ac foetum extrudunt, ut quam celerrime per uteri cervicem excidat. At moderatrix foetus facultas ita

ὡς ἀνέχεσθαι μὲν ἐννέα μηνῶν χρόνῳ βαρυνομένη, τελειωθέντων δ' ὅπως ἀσφαλῶς ἐκκριθῇ προνοουμένη, περὶ τὸν τρίτον ἢ τέταρτον ἢ ὁντιναοῦν ἄλλον μῆνα διαφθαρὲν εὐθέως ἐκβάλλει τὸ ἔμβρυον, ἀνοίγουσα καὶ νῦν ὁμοίως τὸν στόμαχον, ὡς ὁπότ' ἤνοιγεν ἐπιστάντος τοῦ τόκου. προθεσμία γὰρ αὐτῇ τοῦ κλείειν τε καὶ ἀνοίγειν οὐχ ὡρισμένη χρόνου περίοδός ἐστιν, ἀλλ' ὁ τῆς χρείας καιρός. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐδείκνυτο καὶ ἡ κοιλία κλείουσα τὸ κάτω στόμιον ἑαυτῆς ἐπὶ ταῖς ἐδωδαῖς, καὶ μηδὲν μεθιεῖσα διεξέρχεσθαι, πρὶν πεφθῆναι τελείως, ὅταν γε μηδὲν ἕτερόν τι αὐτὴν ἀναγκάζῃ διακόψαι τὴν ἐνέργειαν, ὥσπερ τὰς μήτρας ἡ τῶν ἐμβρύων διαφθορά. ἀνάλογον γάρ δή τι καὶ τῇ γαστρὶ πάθος ἐγγίγνεται διαφθαρέντων ἐν αὐτῇ τῶν σιτίων, ἢ καὶ νὴ Δία πολλάκις ἅμα τῷ ληφθῆναι, μοχθηρῶν οὕτως ὑπαρχόντων ἢ καὶ πολλῶν, ὡς μὴ δύνασθαι φέρειν αὐτά. καὶ διὰ τοῦτο τὰ (232) μὲν ἐπιπολάζοντα δι' ἐμέτων ἐκβάλλει, τὰ δὲ ἤδη ῥέποντα κάτω πρὸς ἐκείνην ἀπωθεῖται τὴν διέξοδον. ἀλλὰ μὴν καὶ χωρὶς σιτίων εἰς ἔμετον πολλάκις ἡ τῆς γαστρὸς

folicita, ut, licet gravetur, novem menfium fpatio fubftineat et quo perfectus tuto excernatur, provideat; fi circa tertium quartumve aut alium menfem foetus fit corruptus, ftatim eum ejicit, tum quoque fimiliter fauces aperiens, ut quum pariendi tempus inftabat, aperuit. Nam praefinitum illi claudendi fe aperiendique tempus non circumfcriptus temporis circuitus eft, fed ufus occafio. Ad eundem modum demonftratum eft ventriculum quoque inferius orificium fuum poft cibos claudere, nihilque finere abire, priusquam plane fit concoctum; quum eum nihil aliud intercidere actionem cogit, quemadmotum uterum foetus corruptela; quippe fimilis affectus ventriculo incidit, cibis in eo corruptis aut medius fidius multoties fimul atque funt devorati, ita depravatis aut copiofis exiftentibus, ut eos ferre non poffit. Quamobrem innatantes in ipfo cibos vomitionibus ejicit; deorfum vero jam prolabentes ad exitum per inferiora detrudit. Sed et citra cibos ventriculi facultas faepe

δύναμις ἐξορμᾷ, ἤτοι διὰ χολὴν, ἢ φλέγμα μοχθηρὸν, ἤ τινα τοιοῦτον ἕτερον χυμὸν, ἢ ἰχῶρα. σύμφυτος γὰρ ἑκάστῳ τῶν τοῦ ζώου μορίων δύναμίς ἐστιν, ἐκκρίνουσα τὸ παρὰ φύσιν ἐν αὐτῷ συνιστάμενον, ὡς ἐν τοῖς ἰδίοις ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδέδεικται λόγοις· ἀρκεῖ γὰρ εἴς τε τὰ παρόντα σαφηνείας ἕνεκα τῶν ἔργων ἐπιμνησθῆναι τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ὅσα τ᾽ ἄλλα λέλεκται περί τε μητρῶν καὶ γαστρός. οἵα γάρ τίς ἐστι κατὰ τοὺς ἐμέτους ἐνέργεια τῆς ἐκκριτικῆς ἐν τῇ γαστρὶ δυνάμεως, τοιαύτη κατὰ τὰς βῆχας ἐν θώρακι καὶ πνεύμονι· διδάσκεται δ᾽ οὐδὲν ζῶον οὔτε ναυτιᾷν οὔτ᾽ ἐμεῖν οὔτε βήττειν, ἀλλὰ καὶ παμπόλλῳ χρόνῳ πολλάκις ἀπὸ γενετῆς ἀμέμπτως ὑγιαίνοντα καὶ ἄλλα πολλὰ ζῶα καὶ ἄνθρωποι οὔτ᾽ ἐμέτων ἐπειράθησαν οὔτε βηχός. ἀλλ᾽ ἐὰν καταλάβῃ τὸ λυποῦν αἴτιον ἤτοι τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἢ τὰς ὁδοὺς τῆς ἀναπνοῆς, εὐθὺς ἐμεῖ τε καὶ βήττει τὸ ζῶον, ἐν μὲν τοῖς ἐμέτοις ὁμοίως κινουμένης τῆς γαστρὸς, ὡς ἐν τοῖς τόκοις αἱ μῆτραι, κατὰ δὲ τὰς βῆχας ἑτέρως. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ τῷ πνεύμονι τοιαύτην κινηθέντι κίνησιν ἀπώσασθαι τὸ λυποῦν, ἐξευρούσης τῆς

ad vomitum infurgit, aut ob bilem, aut pravam pituitam, aut alium quempiam ejusmodi humorem, faniemve. Infita namque eft fingulis animalis partibus facultas, quae quod praeter naturam in ipfis eft collectum, excernit, ut in propriis de ea *facultate* libris demonftratum eft. Satius namque eft ad praefentis difputationis claritatem ea ex hujusce facultatis operibus retuliffe, quae de utero et ventriculo dicta funt. Etenim qualis eft per vomitiones excretricis in ventriculo facultatis actio, talis eft per tuffes in pectore et pulmone. At nullum animal aut naufeare aut vomere aut tuffire docetur; fed enim longo faepe a natali tempore integra fanitate fruentia tum alia multa animalia tum homines neque vomitus neque tuffis experientiam habuerunt; fi tamen molefta caufa vel os ventriculi vel refpirationis vias occupaverit, illico et tuffit et vomit animal, quum in vomitu perinde movetur ventriculus, ac in partu uterus. In tuffi vero aliter *fit motus*; neque enim poteft pulmo tali motu concitatus quod moleftum eft expellere, quum invenerit natura

φύσεως ἐπικουρίαν τινὰ περιττῶς σοφήν. ἅτε γὰρ εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας εἰσπνεομένου τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, αἳ δὴ χονδρώδεις τέ εἰσι καὶ [71] σκληραὶ καὶ συστέλλεσθαι περὶ τὸ ἐνυπάρχον αὐταῖς ἀδύνατοι, σφοδράν τινα τοιαύτην ἐπετεχνήσατο τοῦ πνεύματος ἔξω φοράν, ἣν ὀνομάζουσι βῆχα. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ὁ πταρμὸς, ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ κατὰ τὰς ῥῖνας, αἳ δὴ καὶ αὐταὶ τῆς ἀναπνοῆς εἰσιν ὁδοὶ ὑπὸ τῆς φύσεως εὑρημέναι. ἐκκαθαίρει γὰρ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὰς ὁδοὺς ἑαυτῷ, βιαίως τε καὶ σφοδρῶς φερόμενον, ὥσπερ τοὺς αὐλούς τε καὶ τὰς σύριγγας οἱ δημιουργοί. ὅστις μὲν οὖν ἐστιν ὁ τρόπος τῆς κινήσεως, ἵνα γένηται τοῦτο, προϊὼν ὁ λόγος ἐπιδείξει· τὸ δ᾽ εἰς τὰ προκείμενα χρήσιμον ἤδη λαμβάνωμεν, ὡς αἱ τοιαῦται κινήσεις ἔργα μὲν φύσεως ὑπάρχουσιν, ἐν δὲ τοῖς παρὰ φύσιν ἀριθμοῦνται συμπτώμασι, διὰ τὰς ἀναγκαζούσας οὕτω κινεῖσθαι τὴν φύσιν αἰτίας. ἐπὶ μὲν οὖν ἐντέρων τε καὶ μητρῶν καὶ κύστεων αἱ κινήσεις ὅμοιαι τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεώς εἰσιν, ἄν τε τῶν κατὰ φύσιν ἄν τε τῶν παρὰ φύσιν ἐκκρίνηταί τι. καὶ διὰ τοῦτο σαφῶς οὐκ ἀφώ-

auxilium quoddam ab exuberanti fapientia profectum; infpirato enim in afperas arterias externo aëre, quae et cartilagineae et durae fint, neque contrahi queant circa id, quod in ipfis continetur, vehementem hanc fpiritus foras eruptionem machinata eft, quam tuffim nominant. Hujus generis quoque fternutatio eft, qua protruduntur quae nares irritant; hae videlicet refpirationis funt viae a natura inventae; expurgat enim fpiritus ipfe violenter et impetu ruens ipfarum vias, quemadmodum quum tibias et fiftulas *expurgant* opifices. Quis tamen movendi modus fit, quo hoc fiat, progreffus orationis docebit; quod vero ad res propofitas eft utile, jam accipiamus, ejusmodi motus naturae effe opera, fed tamen annumerari fymptomatis praeter naturam, ob caufas naturam moveri fic cogentes. At in inteftinis quidem et utero et vefica excretricis facultatis fimiles motus funt, five quid eorum quae fecundum naturam, five quae praeter naturam funt, excernatur; quamobrem fymptomata

Ed. Chart. VII. [71.] Ed. Baf. III. (232.)
ρισται τὰ συμπτώματα, καί τοι τά γε κατὰ τοὺς τεινεσμοὺς τε καὶ δυσεντερίας καὶ λειεντερίας ἐκκρινόμενα συμπτώματά ἐστιν, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τὰ κατὰ τὰς στραγγουρίας τε καὶ τὴν εἰς οὖρα διάῤῥοιαν. ἂν δ᾽ ἀκριβολογῆταί τις καὶ ἡ ψοφώδης φῦσα, καθάπερ γε καὶ ὁ τρυσμὸς καὶ ἡ ἐρυγὴ καὶ ὁ βορβορυγμὸς, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα. καὶ λεχθήσεταί γε περὶ τούτων ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Κεφ. δ΄. Ἐπὶ δέ γε τῆς γαστρὸς ἐναργέστερον ἤδη τὸ κατὰ τοὺς ἐμέτους ἐστὶ, καὶ πολλοὶ καὶ τούτους οὐκ ἔργον φύσεως, ἀλλὰ συμπτώματα εἶναί φασιν· ἐν δὲ ταῖς βηξὶ καὶ τοῖς πταρμοῖς, ἐναργέστερον μὲν κἀνταῦθα τὸ κατὰ τὰς βῆχας, οὐχ ὁμοίως δ᾽ οἱ πταρμοὶ δοκοῦσιν εἶναι παρὰ φύσιν. ἀλλ᾽ εἰσί γε καὶ οὗτοι καὶ αἱ βῆχες καὶ οἱ ἔμετοι καὶ διάῤῥοιαι καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα τοῦ γένους ἐκείνου τῶν συμπτωμάτων, ἐν οἷς αἴτιόν τι παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἐξορμᾷ τὴν φύσιν. ὁ δὲ τρόπος τῆς κινήσεως οὔτ᾽ ἐν ἅπασιν ὁ αὐτὸς οὔθ᾽ ὑπὸ τῆς αὐτῆς γίγνεται δυνάμεως· ἀλλ᾽ ὅσα μὲν ὑπὸ τῶν μητρῶν, ἢ τῶν ἐντέρων, ἢ τῆς γαστρὸς, ἢ τῆς κύστεως ἐκκρίνεται, τούτοις μὲν αὐτὰ περιστέλλεται

non clare diftincta funt. At quae in tenesmis et dyfenteriis et lienteriis excernuntur, fymptomata funt; quemadmodum, arbitror, quae tum in urinae ftillicidio tum fluore; quod fi quis accurate perpendat, etiam fonorus flatus et ftridor et ructus et murmurillum et quae funt hujusmodi caetera. Atque de his in fequentibus dicetur.

Cap. IV. Jam vero ventriculi affectus manifeftior in vomitibus eft, multique hos non naturae opus, fed fymptomata effe dicunt. In tuffi vero et fternutatione evidentior quidem eft, qui in tuffi *notatur:* fternutatio vero non fimiliter videtur praeter naturam effe. Caeterum funt non haec modo, fed etiam tuffis et vomitus et diarrhoeae taliaque omnia ex illo fymptomatum genere, in quibus caufa aliqua praeter naturam ad tales actiones naturam excitat. Sed motionis modus neque in omnibus idem, neque ab eadem facultate fit, verum quae ab utero vel inteftinis vel ventriculo vel vefica excernuntur, circa ea ipfae partes contrahunt fe-

τὰ μόρια κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὠθοῦντα τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς, ὃν αἱ χεῖρες ἐκθλίβουσιν. ἡ δ' ἐργαζομένη τὴν κίνησιν αὐτῶν δύναμις ἐκ τῶν τεττάρων ἐστὶ μία τῶν φυσικῶν. ἐπειδάν τι κατὰ τὰς τραχείας ἀρτηρίας περιέχηται σῶμα, χονδρώδεις καὶ σκληρὰς οὔσας, καὶ διὰ τοῦτ' ἀδυνατούσας περιστέλλεσθαι τῷ περιεχομένῳ, σφοδρὰν τὴν τοῦ πνεύματος ἔξω φορὰν ἡ φύσις ἐργάζεται βῆχα κινοῦσα. γίγνεται δ' αὐτὴ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, δι' ὧν ἐπιτελεῖ τὰς μεγάλας τε ἅμα καὶ σφοδρὰς ἐκπνοὰς, ἃς ἐκφυσήσεις ὀνομάζομεν, ὡς εἶναι τὴν βῆχα μηδὲν ἄλλο ἢ σφοδροτάτην τινὰ ἐκφύσησιν, ἵνα πλεῖστόν τε ἅμα καὶ τάχιστα φερόμενον ἔξω τὸ πνεῦμα παρασύρῃ τε καὶ προωθῇ τῇ ῥύμῃ τὰ ἐμφράττοντα τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. καὶ ὅταν γε κατὰ τὴν ἐκβολὴν τὴν πρώτην ἀδυνατήσῃ διώσασθαι τὰ λυποῦντα, καὶ δὶς καὶ τρὶς ἐμπίπτειν αὐτοῖς οὐκ ὀκνεῖ, καὶ τυγχάνει γε τοῦ τέλους ὡς τὰ πολλὰ, ὅταν αὐτό τε τὸ πνεῦμα φέρηται σφοδρῶς, ἐπιτήδειά τε εὑρίσκῃ προωθεῖσθαι τὰ ἐμφράττοντα· τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα μήθ' ὑδατώδη μήτε γλίσχρα τὴν οὐσίαν ἐστί. τὰ

fe, ad eum modum quod in fe continent extrudentes, quo manus noftrae aliquid exprimunt. Facultas autem ipfarum motum efficiens una e quatuor naturalibus eft. Quum vero in afperis arteriis corpus quoddam continetur, quae ipfae cartilagineae duraeque exiftunt, ob idque circa contentum contrahi non poffunt, vehementem fpiritus eruptionem foras natura molitur, quae tuffim movet. Haec vero fit iisdem organis, quibus magnae et vehementes expirationes, quas efflationes nominamus, perficiuntur; ut tuffis nihil fit aliud quam vehementiffima quaedam efflatio, qua et plurimus fimul et celerrime foras erumpens fpiritus extrahat propellatque excrementa vias fuas obftruentia fuo impetu; quumque primo conatu expellere quae molefta funt non valeat, bis terque in ea irruere non gravatur, et finem plerumque affequitur, quum et fpiritus ipfe vehementer fertur et quae obftruunt ad expulfionem idonea funt; talia funt quae nec aquofae nec lentae fubftantiae funt. Aquofa nam-

μὲν γὰρ ὑδατώδη διὰ τὴν λεπτότητα [72] περισχίζεται τῷ πνεύματι μᾶλλον ἢ πρόσω φέρεται· τὰ δὲ γλίσχρα τῆς ἀρτηρίας ἀντέχεται δυσαπολύτως. ὅταν οὖν ποτε τοιούτοις ὑγροῖς τὸ πνεῦμα διαγωνίζηται, πάνυ πολλάκις ἐμπίπτει βιαίως, καὶ αἵ σφοδρόταταί τε καὶ μετὰ συντονίας πλείστης γιγνόμεναι βῆχες ἐπὶ τοιούτοις αἰτίοις συνίστανται. μᾶλλον δ' ἐκφράττουσι τὰ δυσαπόλυτά τε καὶ δυσανάγωγα τῶν κατὰ τὰς ἀρτηρίας ὑγρῶν οἱ πταρμοὶ, σφοδροτέραν μὲν ἔτι καὶ τῶν βηχῶν ἔχοντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πνεύματος, αἰτίαν δὲ τῆς γενέσεως ἑτέραν· τῶν γὰρ ἐν τῇ ῥινὶ λυπηρῶν ἕνεκεν, οὐ τῶν κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐκπέμπεται βιαίως τὸ πνεῦμα, συνεκπέμπεται δ' αὐτῷ τι κἀκ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου· καὶ διὰ τοῦτο βῆχες μὲν οὐδὲν ὀνίνασι τὴν κεφαλὴν, οἱ πταρμοὶ δὲ ὅταν μὴ διὰ κατάῤῥουν τινὰ γίγνωνται, μέγιστον ἴαμα κεφαλῆς ἀτμῶν πεπληρωμένης εἰσίν. οὐδὲν δὲ δήπου θαυμαστὸν τὸ ὑπὸ μιᾶς ὁρμῆς ἔκ τε τοῦ πνεύμονος ἐκπέμπεσθαι τὸ πνεῦμα καὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς. ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς περὶ μυῶν λογισμοῖς ὁ μὲν ἐγκέφαλος τῷ θώρακι τὴν

que propter tenuitatem potius a fpiritu inciduntur, quum ultra ferantur; lenta fic arteriae adhaerent, ut vix ab ea folvi queant. Quoties igitur fpiritus cum ejusmodi humoribus contendit, admodum faepe violenter irruit in ipfos, fiuntque vehementiffimae tuffes atque cum plurima contentione ab hujusmodi caufis. Verum eos humores, qui in arteriis contumaciter haerent et qui difficulter rejiciuntur, magis evellunt fternutationes, quae vehementiorem quam tuffis habent fpiritus impetum; caufam vero generationis alteram; quippe ob ea quae naribus, non ob ea quae afperae arteriae molefta funt, fpiritus violenter emittitur. Emittitur autem cum eo etiam ex prioribus cerebri ventriculis aliquid, atque idcirco tuffes caput nihil juvant; fternutationes, quum ex catarrho quodam non fiunt, maximum remedium capitis halitu repleti funt. Nec mirum unico impetu tum ex pulmone tum ex capite fpiritum emitti: demonftratum enim eft, ubi de musculis differuimus, cerebrum qui-

ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδιδοὺς; ὁ δὲ θώραξ τὸν πνεύμονα διαστέλλων τε καὶ συστέλλων. ὅταν οὖν ὁρμήσῃ διώσασθαι τὰ λυποῦντα κατὰ τὰς ῥῖνας, ἀμφοτέραις ἅμα χρῆται ταῖς ὁδοῖς τῆς ἐκπνοῆς, τὴν μὲν ἑτέραν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ποιούμενος, τὴν δὲ ἑτέραν οἱονεὶ διὰ χειρῶν τινων μακρῶν τῶν καθηκόντων εἰς τὸν θώρακα νεύρων. διὰ τούτων μὲν γὰρ ἐκεῖνον συστέλλει, διὰ δὲ τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν αὐτὸς ἐκπέμπει τὸ ἀτμῶδες πνεῦμα. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ συμπτώματα προαιρετικῆς ἐστι δυνάμεως· ὁ δὲ ἔμετος ἀνάλογόν τι τούτοις ὑπάρχων, φυσικῆς. ὥσπερ δὲ τῶν ἐμέτων αἱ ναυτίαι προηγοῦνται, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ βήττειν τὸ κέρχνειν. καὶ μέν γε καὶ ὥσπερ ἐναυτίασαν μέν τινες, οὐκ ἤμεσαν δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ μὲν κέρχνος αὐτοῖς ἐγένετο, βὴξ δὲ οὐκ ἠκολούθησε διὰ σμικρότητα τῆς αἰτίας. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἐπὶ βραχείᾳ τραχύτητι φάρυγγος, ἐνίοτε δὲ διὰ λεπτήν τινα καὶ παντάπασιν ὀλίγην ὑγρότητα συμβαίνει τὸ κέρχνειν. ἀεὶ γὰρ ὅπερ ἂν προσκόπτῃ τὸ πνεῦμα, τοῦτ' ἐκβάλλειν ἐπιχειρεῖ διὰ βηχός. ἤτοι δὲ ὑγρόν ἐστι τοῦτο καταφερόμενον ἀπὸ τῆς

dem thoraci motus principium tradere, a thorace vero pulmones et dilatari et contrahi. Quum igitur ad ea, quae naribus inclufa laedunt, expellenda impetu fertur, utriusque fimul expirationis viis utitur, altera quidem, quam ipfum per fe facit: altera, quam per nervos, veluti per quasdam longas manus, in thoracem defcendentes. Nam per hos illum contrahit, halituofum autem fpiritum per colatoria offa ipfum per fe exturbat. Atque haec quidem fymptomata voluntariae funt facultatis. Vomitus autem, quum his proportione quadam refpondeat, naturalis facultatis eft fymptoma. Ut autem vomitiones naufeae praecedunt, eodem modo tuffim cerchnos, *ftridulus impetus*. Praeterea ut nonnulli naufearunt, nec tamen vomuerunt, ita nonnullis cerchnos accidit, nec tamen tuffis propter caufae parvitatem eft fequuta. Nam interdum ex parva faucium afpredine, interdum vero ex tenui aliquo exiguoque prorfus humore cerchnos contingit. Perpetuo enim quicquid offendit, fpiritus ejicere id per tuffim conatur; eft autem id vel humor

κεφαλῆς, ὡς ἐν καταῤῥοις· ἤτοι κατὰ τὰς τραχείας ἀρτηρίας ἀθροιζόμενον, ὡς (233) ἐν περιπνευμονίαις τε καὶ πλευρίτισι καὶ ταῖς τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος φλεγμοναῖς, ἢ ταῖς τῆς φάρυγγος τραχύτησιν. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶν ἀνάλογον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς καταῤῥοῖς, ὅσα πινόντων τε καὶ ἐσθιόντων παρεμπίπτει. γένος δέ ἐστι καὶ ἄλλό τι βηχὸς ἐπὶ δυσκρασίᾳ τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπνοῆς, ὃ κατενόησαν μὲν οὐχ ἥκιστα καὶ τῶν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αἱρέσεως ἀνδρῶν οἱ δοκιμώτατοι, ὧν ἐστι καὶ Ἀθήναιος· τὴν μέν τοι ἀνάγκην, δι' ἣν ἐπιγίνεται βὴξ διὰ δυσκρασίαν, τινὲς μὲν αὐτῶν οὐδ' ἐπεχείρησαν ὅλως εἰπεῖν, ἔνιοι δὲ προσπταίειν ἑαυτῷ φασι τὸ πνεῦμα, τινὲς δ' ἀσαφέστερον ἔτι τούτου ῥῆμα φθεγξάμενοι νομίζουσιν εἰρηκέναι τι. χρὴ δ' οὐχ ὅτι τὴν αἰτίαν ἀγνοοῦσι μέμφεσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλ' ὅτι καλὸν ἐξεῦρον θεώρημα καὶ ἄξιον τῆς ἑαυτῶν φιλοπονίας, ἐπαινεῖν. γίγνεται μὲν οὖν ἡ βὴξ αὕτη ψυχθέντων τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, καὶ οὐδὲν ἀναπτύουσι μὲν οὗτοι κατ' αὐτὴν, οὐδὲ ὅλως γίγνεται βίαιος, ἀλλ' οὕτω σμικρά τε καὶ ἀβίαστος, ὥστε καὶ κατασχεῖν οἷόν τε καὶ κωλῦσαι τὴν γένεσιν αὐτῆς ἢ ἐπι-

aliquis a capite defluens, ut in catarrhis, vel in afperis arteriis collectus, ut in peripneumonia et pleuritide et convexarum jecoris partium phlegmone, vel faucium afperitatibus. Praeterea catarrhis a capite defluentibus proportione refpondent ea, quae et bibentibus et edentibus *nobis in arteriam* delabuntur. Eft et aliud tuffis genus ab organorum refpirationis intemperie, quod agnoverunt quidem etiam pneumaticae fectae probatiffimi, quorum eft et Athenaeus: qua tamen neceffitate ob intemperiem tuffis oriatur, eorum quidam ne conati quidem funt enunciare; nonnulli vero fibi ipfi illidi fpiritum ajunt: alii etiam obfcuriore quam hoc verbo ufi putant fe aliquid dixiffe. Sunt autem non quod caufam ignorarint accufandi, fed quod pulchrum theorema et fuo ftudio dignum invenerint, laudandi. Fit igitur ea tuffis fpirandi organis perfrigeratis, nihilque in ea tuffientes expuunt, neque omnino violenta *tuffis*, fed adeo exigua ac minime coacta eft, ut eam cohiberi et generationem ejus vel

πλεῖστον ἢ παντάπασιν. αἱ δέ γε βίαιοι [73] βῆχες οὐ νικῶνται καταλήψει πνεύματος. ὁποῖον δέ τι πρᾶγμά ἐστιν ἡ κατάληψις τοῦ πνεύματος, ἤδη μοι πολλάκις ἐν ἄλλοις εἴρηται. καὶ οὐ μόνον γε παραυτίκα γενέσθαι κωλύονται τῇ καταλήψει τοῦ πνεύματος αἱ κατὰ δυσκρασίαν βῆχες, ἀλλὰ καὶ θεραπεύονται πρὸς αὐτῆς, ἐὰν μὴ πάνυ μεγάλαι τινὲς ὑπάρχουσιν. αὐξάνεται γὰρ ἡ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις θερμασία διὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῆς ἀναπνοῆς, διεξέρχεταί τε τοὺς στενοὺς πόρους ἅπαντας τὸ πνεῦμα θλιβόμενον ὑπὸ τοῦ θώρακος βιαίως, ἀμφοτέρων δὲ τούτων γενομένων, ὁμαλύνεται πάντα καὶ εἰς ὁμοιότητα κράσεως ἀφικνεῖται.

Κεφ. ε'. Διὰ τί δ' ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις τῶν ἀναπνευστικῶν βήττουσι, (τοῦτο γὰρ ἔφην μὴ πάνυ τι καλῶς ἐξειργάσθαι τοὺς πνευματικοὺς ἰατροὺς) ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος ἀρξάμενος, ὥσπερ καὶ προσήκει τοὺς μέλλοντάς τι μετ' ἀποδείξεως ἐρεῖν. ἡ τοίνυν δυσκρασία ποτὲ μὲν κατὰ ψιλὰς γίνεται τὰς ποιότητας, ἤτοι θερμοτέρων ἢ ψυχροτέρων ἢ ξηροτέρων ἢ ὑγροτέρων

plurimum vel omnino prohiberi liceat. At violentae tuſſes ſpiritus detentione non vincuntur. Quae vero res ſit ſpiritus detentio, ſaepe a me in aliis jam dictum eſt. Neque ſolum tuſſes ab intemperie ſpiritus detentione in praeſentia fieri prohibentur, verum etiam ab ea curantur, niſi quaedam magnae admodum fueriut. Augetur namque in reſpirationis organis calor ob cohibitam reſpirationem; permeatque ſpiritus violenter a pectore preſſus omnes anguſtos meatus: quibus utrisque peractis, aequantur omnia atque in ſimilitudinem temperamenti veniunt.

Cap. V. Cur autem ab inaequali ſpirabilium *organorum* intemperie *laborantes* tuſſium (id enim dicebam non admodum commode a pneumaticis medicis explicatum eſſe) ipſe enarrare tentabo, orſus a rei ſubſtantia, ut congruum eſt iis, qui aliquid cum demonſtratione dicturi ſunt. Intemperies igitur interdum e nudis provenit qualitatibus, quum ipſa corpora aut calidiora, aut frigidiora, aut ſicciora, aut

Ed. Chart. VII. [73.] Ed. Baf. III. (233.)

ἀποτελουμένων αὐτῶν τῶν σωμάτων, ἢ καὶ κατά τινα συζυγίαν τοῦτο πασχόντων· ἐνίοτε δὲ μετὰ τοῦ παρεσπάρθαι δροσοειδῶς ἐν αὐτοῖς τὸ δύσκρατον. ἡ μὲν οὖν ὁμαλὴ δυσκρασία παντάπασιν ἀνώδυνος, ὡς οἵ τε πυρετοὶ δηλοῦσιν οἱ ἑκτικοὶ καὶ πολλαὶ τῶν κατὰ ψύξιν διαθέσεων, ὁμαλῶς καταλαβοῦσαι τὰ μόρια· γίγνεται γὰρ οἷον φύσις τις ἐπίκτητος ἡ τοιαύτη κρᾶσις ἑκάστῳ τῶν οὕτω διατεθέντων. οὐδὲν δὲ τῶν σωμάτων ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἀνιᾶται, ὥσπερ ἔλεγεν Ἱπποκράτης· τοῖσι τὴν φύσιν διαλλαττομένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίγνονται, οὐ διεφθαρμένοισιν ἢ διηλλαγμένοισι. ἐν γὰρ τῷ μεταβάλλειν τε καὶ τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἐξίστασθαι λυπεῖται τὰ σώματα, καθάπερ ἐδείκνυτο καὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον. ὅταν οὖν ἐγγένηταί τινι τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἀνώμαλος δυσκρασία, τηλικοῦτον τῆς λύπης ἐστὶ τὸ μέγεθος, ἡλίκον καὶ τὸ τῆς δυσκρασίας. ἐν μὲν οὖν τοῖς ὀξυτάτοις τε καὶ ἰσχυροτάτοις τῶν πυρετῶν ἀνιᾶται τὰ στερεὰ τοῦ ζώου μόρια μεταβαλλόμενά τε καὶ ἀλλοιούμενα πρὸς τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος. ἔτι δ' ἀρχομένων

humidiora redduntur, aut etiam ex quadam *ipſarum* conjugatione afficiuntur; interdum vero una quum in iis diſpergitur, veluti ros, id quod intemperatum eſt. Atque aequalis quidem intemperies omnino ſine dolore eſt, ut indicant et hecticae febres et multi frigidi affectus, qui aequaliter partes occuparunt; fit enim talis intemperies, ſingulis ita affectis, velut acquiſititia quaedam natura. Nullum enim corpus laeditur a propria natura, quemadmodum Hippocrates dixit: *quibus alteratur corrumpiturque natura, his dolores fiunt, non quibus corrupta jam et alterata eſt.* Quum enim et mutantur et a ſua natura decedunt corpora, dolent, quemadmodum in priori libro demonſtratum eſt. Quum igitur in aliquo ſenſibilium corporum intemperies inaequalis gignitur, tanta eſt doloris magnitudo, quanta eſt intemperiei. Atque in acutiſſimis et vehementiſſimis febribus dolore afficiuntur ſolidae animantis partes, dum a calido praeter naturam mutantur atque alterantur. Praeterea incipientibus

τῶν νοσημάτων, πρὶν πυρέττειν αἰσθάνονται μὲν ἐνίοτε καθ᾽ ὅλον ἑαυτῶν τὸν ὄγκον ἀνωμαλίας τινὸς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐξειπεῖν δ᾽ αὐτὴν ὁποία τίς ἐστιν οὐ δύνανται. ἀλλὰ θαυμάζοιμ᾽ ἄν, εἴ τις τῶν ὁμιλησάντων τοῖσδε τοῖς γράμμασιν οὕτως εὐτυχής ἐστιν, ὡς μὴ καὶ αὐτὸς ἑαλωκέναι ποτὲ τῷ συμπτώματι. βύθιος γάρ τις αἴσθησις γίγνεται καθ᾽ ὅλον τὸν ὄγκον, ὡς διεσπαρμένου τινὸς ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀλλοτρίου· καὶ τοῦτο τὸ διεσπαρμένον ἐνίοτε μὲν οἷον ὑπόθερμόν τι δόξειεν ἄν τις ὑπάρχειν, ἐνίοτε δὲ δακνῶδες ἄνευ τοῦ θερμαίνειν, ἔστι δ᾽ ὅτε ἄμφω πεπονθὸς ἢ χωρὶς τούτων ἀτρέμα διατεῖνον ἁπάσας τὰς σάρκας. ἐπὶ μὲν δὴ τοῖς τοιούτοις ἅπασι συμπτώμασιν ἀνωμαλίας τέ τινος αἰσθάνεσθαί φασι καὶ σκορδινῶνται καὶ πάντα διατείνονται τὰ μόρια κατά τινα φυσικὴν ὁρμὴν, ὁποίαν ἐλέγομεν ἀρτίως ἅπασι δεδόσθαι τοῖς τοῦ ζώου [74] μέρεσιν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ σωτηρίᾳ τε καὶ διαμονῇ. μάλιστα δὲ διατείνονται μετὰ τοὺς ὕπνους, ἀτμώδους περιττώματος ἐν ταῖς σαρξὶν αἰσθανόμενοι, διά τε τὴν κατεργασίαν τῆς τροφῆς ἠθροισμένου καὶ

morbis, plerique homines priusquam febricitent, fentiunt interdum in tota corporis mole inaequalitatem quandam, quam tamen, qualis fit, explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem fi quis eorum, qui hos libros revolverunt, ita fuit fortunatus, ut ipfe fymptoma hoc nunquam fenferit. Nam profundus quidam fit fenfus in tota corporis mole, ut difperfae per eam rei cujusdam a natura noftra alienae; id autem quod difperfum eft, aliquando quidem veluti fubcalidum effe videtur, aliquando mordax citra calorem, aliquando utroque modo afficiens, aut fine his leviter omnes carnes diftendens. Atque in omnibus hujusmodi fymptomatis tum inaequalitatem quandam fentire fe ajunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis partes diftendunt naturae quodam inftinctu, qualem jam dudum diximus omnibus animalis partibus et ad falutem et permanfionem a natura datum. Maxime autem diftenduntur poft fomnum, quum in carnibus halituofum excrementum fentiunt, quod tum ex confectione nutrimenti tum ceffatione ab ejusmodi

διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν τοιούτων κινήσεων· καὶ τοῦτ᾽ ἀδίδακτον ἔχει καὶ τὰ σμικρότατα τῶν παιδίων. ἀλλ᾽ εἰς τὴν τοιαύτην κίνησιν ἡ φύσις ἐξορμᾷ τὰ ζῶα διαπνοὴν τοῖς ἀτμώδεσι περιττώμασι μηχανωμένη. ταύτης δ᾽ ἕτερον εἶδος αἰσθήσεώς ἐστιν ἀνιαρᾶς, τὸ κατὰ τὰς κοπώδεις διαθέσεις, εἴτ᾽ οὖν ἐπὶ πόνοις πλείοσιν, εἴτε καὶ αὐτόματοι συνίστανται. τριττὴ μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐν τοῖς κόποις αἴσθησις, ἤτοι τεθλάσθαι τε καὶ συγκεκόφθαι δοκούντων, ἢ τείνεσθαι πάντῃ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, ἢ οἷον ἕλκη πολλὰ διεσκεδασμένα δοκούντων ἔχειν, ἐπειδὰν κινῶνται. τὸ μὲν οὖν τείνεσθαι τὸν ὄγκον, ὅταν γε γυμνασίων χωρὶς οὕτω πάσχωσιν, ὄνομα μὲν ἔχει κόπον αὐτόματον τονώδη· γίγνεται δ᾽ ἐπὶ πλήθει μάλιστα διατείνοντί τε τὰ περιέχοντα καὶ μὴ στεγομένῳ πρὸς αὐτῶν· ὅταν δὲ ἑλκώδης αὐτοῖς αἴσθησις διατρέχῃ, γίνεται μὲν καὶ τοῦτο κινουμένοις μᾶλλον ἤπερ ἡσυχάζουσι, πλὴν εἰ μὴ πάνυ μέγας ὁ κόπος ὑπάρχει. νύττεσθαι δὲ ὥσπερ ὑπὸ ἀκανθῶν πολλῶν ἐμπεπηγυιῶν αὐτοῖς δοκοῦσι, δακνώδους γὰρ ὑγρότητος ἐργαζομένης τὸ σύμπτωμα. ὁ δὲ τρίτος κόπος, ἐν ᾧ φασιν

motibus eſt collectum; atque id vel minimi pueruli ſine doctore faciunt. Verum ad talem motum animalia impellit ipſa natura, quae perſpiratum halituoſis excrementis molitur. At hujus moleſti ſenſus altera ſpecies eſt quae in laſſitudinum affectibus ſentitur, ſive hae poſt multos labores ſive ſua ſponte conſiſtant. Triplex autem eſt in laſſitudinibus ſenſus, quod putent *iis laborantes*, vel fractam et contuſam eſſe, vel tendi undequaque corporis molem; vel tanquam multis ulceribus, quoties moventur, conſpergi. Quum igitur tenditur corporis moles, ac citra exercitationem is affectus accidit, laſſitudo tenſiva ſpontanea nominatur. Fit autem maxime ex plenitudine quae partes continentes distendit et ab iis non continetur. Quum vero ulceroſus ipſas partes ſenſus percurrit, fit quidem et is motis magis quam quiescentibus, niſi admodum magna fuerit laſſitudo. Pungi vero, quaſi multas ſpinas haberent infixas, ſe putant, quum a mordaci humore ſymptoma oriatur. Tertia laſſitu-

ὀστοκόπῳ συνέχεσθαι, κινήσεως μὲν οὖν οὐδὲ βραχυτάτης ἀνέχεται· θερμότητος δ' ἐπιφανοῦς ἐστιν αἴσθησις αὐτοῖς ἅμα καὶ τάσεως καὶ δήξεως, ἀναπεμπομένης εἰς ὅλον τοῦ ζώου τὸν ὄγκον κακοχυμίας δαψιλοῦς. οὐδεὶς δ' ἐπιχειρεῖ τῶν οὕτως ἐχόντων σκορδινᾶσθαι, δεδιὼς ἅπασαν κίνησιν. ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις δυσὶ κόποις, ὧν τὸν μὲν ἑλκώδη καλεῖν εἰώθασι, τὸν δὲ τονώδη, γίνεταί ποτε καὶ ἡ τοιαύτη κίνησις, ὅταν ἤτοι σμικροὶ πάμπαν ὑπάρχωσιν, ἢ φυσώδεσί τε καὶ ἀτμώδεσιν ἐπιγίγνωνται περιττώμασιν· ὁ γοῦν ἑλκώδης κόπος ὅταν μείζων συστῇ, φέρουσι μὲν οὐδ' οὗτοι κίνησιν οὐδεμίαν, ἀλλ' ὀδυνῶνται, καθάπερ ἕλκος, τὸ σῶμα καὶ φρίττουσιν. ἐγγὺς δ' ἥκουσιν, ἢν αὐξάνηται τὸ σύμπτωμα, τῆς φρικώδους διαθέσεως· ἐν ἐκείνῃ γὰρ φρίττουσι καὶ πρὶν κινεῖσθαι. ὥσπερ δ' ὅταν ἑλκώδης αἴσθησις γίγνηται, κινούμενοι φρίττουσι, καὶ μᾶλλον, εἰ σφοδρότερον· οὕτως ἡ φρικώδης διάθεσις, ὅταν εἰς κίνησιν ἄγηται, ῥῖγος ἐργάζεται. γίνεται μὲν γὰρ ταῦτα πάντα διὰ δακνώδη περιττώματα· διαφέρει δ'

do, fub qua fe offifrago dolore laborare dicunt, ne minimum quidem motum fuftinet; manifeftus autem in ipfis eft caloris fenfus, fimulque tenfionis et morfus, vitiofo humore in totam animalis molem ampliter transfufo. Eorum vero qui hac laborant nemo pandiculari tendat, ut qui omnem motum formident. In aliis duabus laffitudinibus (quarum alteram ulcerofam, alteram tenfivam nominare confueverunt) fit etiam talis aliquando motus, quum videlicet vel exiguae omnino funt, vel ex flatuofis et halituofis excrementis proveniunt; quum itaque ulcerofa laffitudo major fuerit, ne hi quidem ea laborantes motum ullum ferunt, fed dolorem veluti ulceris per corpus fentiunt horrentque. Quod fi augeatur fymptoma, ad horroris affectum prope perveniunt; nam fub hoc horrent priusquam etiam moveantur. Ut autem, quum ulcerofus fit fenfus, quoties moventur, horrent, magisque, fi vehementius; fic horroris affectus, quum in motum agitur, *concutientem* rigorem efficit. Haec namque omnia a mordacibus oriuntur excrementis. Differunt autem inter fe tum excrementorum ipforum multitudine tum motu, et

ἀλλήλων τῷ τε πλήθει τῶν περιττωμάτων αὐτῶν καὶ τῇ κινήσει καὶ τῷ τὰ μὲν μᾶλλον εἶναι δακνώδη, τὰ δὲ ἧττον, καὶ τῷ τὸ σῶμα τὸ κάμνον ἢ δυσπαθὲς ἢ εὐπαθὲς ἢ ἀσθενὲς ἢ εὐαίσθητον ἢ δυσαίσθητον εἶναι φύσει. τὸ μὲν γὰρ εὐαίσθητόν τε καὶ ἀσθενὲς ὑπάρχον ὑπὸ βραχυτάτης αἰτίας ἀνιᾶται· τὸ δ' ἰσχυρὸν καὶ δυσαίσθητον μεγάλης δεῖται τῆς αἰτίας εἰς γένεσιν τοῦ τοιούτου συμπτώματος. ἆρ' οὖν ἐν τούτοις (234) μόνοις, ἢ κἀν τῷ κινεῖσθαι τὸ αἴτιον ἢ μὴ κινεῖσθαι, καὶ κινούμενον ἤτοι θᾶττον ἢ βραδύτερον κινεῖσθαι, παμπόλλη τίς ἐστιν ἐν τοῖς συμπτώμασι διαφορά; ἐμοὶ μὲν οὕτως δοκεῖ, τῷ γε τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἡσυχάζοντα μὲν ἀνωμαλίας ἐνίοτε μόνης ἀντιλαμβάνεσθαι, κινηθέντα δὲ φρίττειν, γυμνασάμενον δὲ ῥιγοῦν. ταῦτά τοι καὶ συμβουλεύουσιν οἱ ἰατροὶ τοῖς ὧδε κάμνουσιν, ὑπὸ τῆς πείρας δεδιδαγμένοι, πάσης ἀπέχεσθαι κινήσεως. [75] ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπεπτησάντων ἐνίους ἴσμεν, ἂν μὲν ἡσυχάζωσι, μηδὲν πάσχοντας· ἂν δ' εἰς βαλανεῖον εἰσέλθωσιν ἢ ἐν ἡλίῳ στῶσι, φρίττοντας, ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον ἐὰν γυμνάσωνται· καὶ γὰρ ὁ ἥλιος καὶ

quod excrementorum alia magis ſint mordentia, alia minus; et quod corpus laborantis vel non facile afficiatur, vel facile patiatur, vel robuſtum imbecillumve ſit, vel acuti natura hebetisve ſenſus. Nam quod acuti ſenſus eſt et imbecillum, etiam ex leviſſima cauſa dolet; contra quod valentiſſimum, nec facilis ſenſus eſt, magnam cauſam ad talis ſymptomatis generationem requirit. Utrumne igitur in his ſolis, an etiam in movendo cauſam, aut non movendo; praeterea quod movetur, in eo quod vel celerius vel tardius moveatur, plurima eſt in ſymptomatis differentia? Ac mihi quidem ita videtur, eundemque hominem in quiete quidem ſolam inaequalitatem ſentire, in motu vero horrere, et in exercitatione rigere. Ideoque et medici ita laborantibus experientia docti conſulunt, ut ab omni motu abſtineant. Jam aliquos cruditate laborantes ſcimus, dum quieſcerent, nihil perpeti; quum balneum fuiſſent ingreſſi aut in ſole ſtetiſſent, horruiſſe; atque hoc magis, ſi ſe exercitaſſent. Nam

βαλανεῖον καὶ γυμνάσιον εἰς κίνησιν ἐξορμᾷ τὰ τέως ἡσυχάζοντα περιττώματα, καθάπερ γε καὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν ὁ θυμός. ἐξ ἑαυτῶν δὲ εἰς κίνησιν ἐξορμᾷ τὰ τέως ἡσυχάζοντα περιττώματα τῷ θερμαίνεσθαι καὶ λεπτύνεσθαι καὶ πνευματοῦσθαι· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἡσυχαζόντων μὲν αὐτῶν ἧττον ἀνιᾶσθαι τὰ σώματα, κινηθέντων δὲ λυπεῖσθαί τε μεγάλως καὶ κλονεῖσθαι φρίττοντα καὶ ῥιγοῦντα καὶ πυρέττοντα. καὶ γὰρ ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔξωθεν ἐμπίπτει σκληρὰ σώματα, μυσάντων μὲν τὰ βλέφαρα καὶ καθησυχασάντων τὸ μόριον ἢ σμικρὸν πάμπαν ἢ οὐδὲν ἀνιᾷ· κινησάντων δὲ δυσάνεκτον ἐπιφέρει τὴν ὀδύνην. ἀλλὰ καὶ χωρὶς παραδείγματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τῆς φύσεως ἔνεστιν ἐξευρεῖν, ὡς τὸ κινούμενον αἴτιον ἀνιαρότερον τοῦ μένοντος, ὅταν γε διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἡ φορὰ γίγνηται, καθάπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπόκειται νῦν. οὐ γὰρ περὶ τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις διαῤῥεόντων χυμῶν ὁ λόγος ἦν, ἀλλὰ περὶ τῶν κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ ὅλην τοῦ ζώου τὴν ἕξιν. ὅταν οὖν διεξέρχηταί τι διὰ τούτων βιαίως ἐπὶ τὸ δέρμα

et sol et balneum et exercitatio excrementa, quae prius quieverant, ad motum excitant, quemadmodum ex animi affectibus ira; a seipsis autem ad motum excitantur quae prius quieverant excrementa, dum calefiunt, attenuantur, et in flatulentum spiritum vertuntur. Nec mirum corpus, quum ipsa excrementa quiescunt, minus laedi; quum moventur, magnopere laedi et concuti horrore, rigore et febre. Etenim quae dura corpora extrinsecus oculis incidunt, conniventibus palpebris, et parte quiescente, vel parum omnino vel nihil contristant; moventibus, vix tolerabilem afferunt dolorem. Sed et citra exemplum ex ipsa rerum natura invenire licet, motam causam quiescente molestiorem *esse*, quum per corpora sensibilia defertur, ut nunc in oculis propositum est. Non enim de humoribus per venas et arterias fluentibus est disputatio, sed de iis qui et in carnibus et toto corporis habitu continentur. Quum igitur per haec aliquid agitur et violenter ad cutim fertur, necesse est, in ipso

φερόμενον, ἐν τῇ διόδῳ τῇ διὰ τῆς σαρκός τε καὶ τοῦ δέρματος ἀναγκαῖον αὐτὸ κεντεῖν τε καὶ νύττειν καὶ διαιρεῖν καὶ τιτρώσκειν οἷς ἂν ἐντυγχάνῃ πᾶσιν. ὅτι δὲ τὸ δακνῶδες καὶ κινούμενον αἴτιον ἅπαν εἰς φρίκας τε καὶ ῥίγη ἄγει τὸ ζῶον, ἄν τε θερμὸν ἄν τε ψυχρὸν ᾖ, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν τοιούτων κατανοῆσαι δυνατόν· εἰ προσράναις ἐξαίφνης ὑγιαίνοντι σώματι ζέον ὕδωρ, ἢ σπινθῆρας ἐνσείσαις πυρὸς, εὐθέως φρικῶδες γενήσεται. ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἡλκωμένων μορίων ἐνίοτε φαρμάκων ἐπιτεθέντων καυστικῶν, φρίττουσι μὲν πρῶτον, ἐφεξῆς δὲ καὶ ῥιγοῦσιν, εἶτα καὶ πυρέττουσιν ἔνιοι. ἀλλὰ καὶ οἱ τριταῖοι πυρετοὶ ἁπάντων δὴ μάλιστα πυρετῶν χολώδεις ὄντες καὶ θερμοὶ, πάντων δὴ μάλιστα φρικώδεις εἰσὶ, καὶ ὅσῳ δ' ἂν ἀκριβέστεροι τύχωσιν ὄντες, τοσούτῳ καὶ τὸ ῥῖγος αὐτοῖς γίνεται σφοδρότερον. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις, Ἱπποκράτης φησὶ, τῷ τὴν τέως ἐν ταῖς φλεψὶν ἀλωμένην χολὴν ὑπὸ τῆς φύσεως ἀπωθεῖσθαι κριτικῶς ἐπὶ τὸ δέρμα διὰ τῶν σαρκῶν. τῆς οὖν κινήσεως καὶ φορᾶς αὐτῆς, ἣν διὰ τῶν αἰσθητικῶν ποιεῖται σωμάτων, ἅμα τε σύμπτωμα καὶ σημεῖόν ἐστι τὸ ῥῖγος. καὶ

per carnem cutimque tranfitu omnes in quas incidit partes pungere, ftimulare, dividere, ac vulnerare. Quod autem omnis mordax et mota caufa, five ea calida, five frigida fit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexiffe licet. Si fano corpori ferventem aquam fubito affundas, aut ignis fcintillas incutias, ftatim horrore vexabitur. Jam quum ulceratis partibus caufticum medicamentum imponitur, primum quidem horrent, deinde rigent, mox etiam febricitant nonnulli. Sed et tertianae febres, quae omnium certe febrium maxime biliofae et calidae funt, omnium maxime horrorem advehunt; quantoque finceriores tertianae funt, tanto etiam rigor in iis incidit vehementior: *quin etiam ardente febre laboranti rigor fuperveniens morbum folvit*, inquit Hippocrates, quod bilis, quae *prius* in venis errabat, a natura critice per carnes ad cutim trudatur. Ergo motus ejus delationisque, quae per fenfibilia corpora agitur, fimul et fymptoma et fignum rigor eft. Atque jam

δὴ καὶ ἱδροῦσι τοὐντεῦθεν οἱ οὕτω ῥιγώσαντες καὶ ἀπαλλάττονται τοῦ πυρετοῦ, κενωθείσης αὐτοῖς τῆς χολῆς. ἐνίοτε δ᾽ οὐκ εἰς τὸ δέρμα τὴν ὁρμὴν, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς ἔσω τόπους ποιησαμένη, δι᾽ ἐμέτων τε ἅμα καὶ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκενοῦται. πολλάκις δὲ εἴσω τε καὶ ἔξω κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἠνέχθη, ὡς ἱδρῶσαί τε ἅμα καὶ ἐμέσαι καὶ ὑπελθεῖν κάτω τὴν χολήν. ὅσοι δ᾽ αἴτιον ὑγιεινὸν οἴονται τὸ ῥῖγος γίγνεσθαι τοῦ καύσου διὰ τὴν ψύξιν, τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἰάματα, τοῦ παντὸς ἁμαρτάνουσι. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ τοῦτ᾽ ἀληθὲς ὑπῆρχεν, ἐνῆν αὐτοῖς δήπου ῥῖγος ἐργάσασθαι, τοῦτο μὲν ὕδωρ ψυχρὸν προσραίνοντας ἢ καταχέοντας, τοῦτο δ᾽ εἰς ψυχρὸν ἀέρα τὸν κάμνοντα γυμνὸν ἀπάγοντας, ἢ εἰς ὕδατος ψυχροῦ δεξαμενὴν ἐμβάλλοντας· ἔπειτα δ᾽ εἴπερ ἄρα διὰ τῆς πρὸς τοὐναντίον μεταπτώσεως τοῖς καυσουμένοις ἡ λύσις ἐγίγνετο ῥιγώσασιν, ἐχρῆν αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ῥίγει πεπαῦσθαι πυρέσσοντας. ἔχει δ᾽ οὐχ οὕτω τἀληθές· οὐ γὰρ ἅμα τῷ ῥιγῶσαι παύονται πυρέσσοντες, οἵ γε πολὺ μείζονι πυρετῷ μετὰ τὸ ῥῖγος [76] ἢ πρόσθεν ἁλίσκον-

inde fudant, qui ita obriguerunt, vacuataque in iis bile a febre liberantur. Interdum vero non ad cutim, fed ad internas partes *bilis* impetum faciens, per vomitiones fimul et alvum vacuatur. Saepenumero et intro et foras eodem die defertur, ita ut fimul et fudore et vomitione et alvi dejectione bilis vacuetur. Quicunque vero rigorem profligandae ardentis febris falubrem effe caufam propter frigus putant (nam contraria contrariorum funt remedia) omnino falluntur. Primum enim fi id verum effet, liceret ipfis rigorem excitare, partim quidem frigida aqua infperfa aut affufa, partim aegro ipfo nudo in frigidum aërem delato, aut in frigidae aquae labrum demiffo. Deinde fi per mutationem ad contrarium *affectum* iis, qui in ardenti febre obriguerant, folutio accidat morbi, oportebat poft rigorem *ipforum* febrem fedari. Non tamen ita fe habet veritas: non enim quod rigeant, febricitare defmunt, qui etiam multo graviore febre poft rigorem, quam ante, corripiuntur; fed poftquam

Ed. Chart. VII. [76.] Ed. Baf. III. (234.)

ται, ἀλλ' ἐπειδὰν ἱδρώσωσι δαψιλῶς, ἢ ἐμέσωσι τὴν ὠχρὰν χολὴν, ἢ κατ' ἔντερον αὐτοῖς ὑπέλθῃ. ἐπὶ γὰρ τῇ σφοδροτέρᾳ κινήσει τῆς χολῆς σφοδρότερον εἰκὸς ἀνάπτεσθαι τὸν πυρετόν. ὅτι μὲν οὖν οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ψυχροῖς αἰτίοις ῥιγῶσιν, ἀλλὰ κἀπὶ τοῖς θερμοῖς, ἤδη πέφανται. διὰ τίνα δὲ τὴν αἰτίαν ἐναντιωτάταις προφάσεσι ταὐτὸν ἕπεται σύμπτωμα, λεκτέον ἐφεξῆς, ἀναμνησθέντας αὖθις ὧν ἀπεδείξαμεν ὑπὲρ τῆς ἐκκρινούσης τὰ λυποῦντα δυνάμεως. οὐ γὰρ δήπου τὰ μὲν ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν ὀργάνων ἐκκρίνει, καθάπερ ἐδείκνυτο τὰ κατὰ γαστέρα τε καὶ μήτραν καὶ τὰς κύστεις ἀμφοτέρας ἔντερά τε καὶ πνεύμονα καὶ ῥῖνας, ἀμελεῖ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν ὑποτρεφομένων περιττωμάτων· ἀλλὰ κἀκ τούτων ὁσημέραι πᾶν ἀποκρίνει τὸ περιττὸν ἀλύπως τε καὶ κατὰ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν, ὅταν γε νόμῳ φύσεως διοικῆται τὸ ζῶον. ἐπειδὰν δέ τι δακνῶδες ἐν αὐτῷ συστῇ, καὶ μάλισθ' ὅταν ἔχῃ κίνησιν ἰσχυρὰν, ἀνιᾶταί γε καὶ ἀποκρίνειν αὐτὸ σπεύδει, καθ' ὃν ἂν ἐγχωρῇ μάλιστα τρόπον ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν μελῶν ἐκκριθῆναί τι,

multum fudarunt, aut flavam bilem vomuerunt, aut per inteftinum dejecerunt, *tum febris ceffat.* Nam ex vehementiore bilis motu vehementiorem accendi febrem confentaneum eft. Quod igitur homines non folum ex frigidis caufis rigore tententur, fed etiam calidis, jam demonftratum eft. Verum quam ob caufam caufis maxime contrariis idem fymptoma fuccedat, deinceps docebimus; fed admonitis prius, quae de excretrice moleftorum excrementorum facultate monftravimus. Non enim ea, quae in amplis organorum capacitatibus funt, excernit, utquae in ventriculo funt et utero et utraque vefica et inteftinis et pulmone et naribus; quae vero in ipfis corporibus exerementa colliguntur, negligit; fed ab iis quoque quotidie excernit quicquid fupervacaneum eft, citra ullam animalis laefionem infenfibili tranfpiratione, ubi lege naturae animal gubernatur. Quum autem mordax aliquid in iis conftiterit, ac potiffimum quum vehementi agitur motu, et angitur et id expellere feftinat eo modo, quo maxime licet ex ipfo membrorum corpore aliquid excerni, partibus fcilicet

Ed. Chart. VII. [76.] Ed. Baf. III. (234.)

συναγομένων δηλονότι καὶ σφιγγομένων εἰς ἑαυτὰ τῶν μορίων, εἶθ' ἑκάστου τὸ κατ' αὐτὸ μέρος τοῦ περιττώματος ὠθοῦντος. ἀλλ' εἰ πάντα νοήσαις ἅμα τὴν κίνησιν ταύτην κινούμενα, σεισμός τις ὅλον τὸ σῶμα καταλήψεται καὶ κλόνος, ὁποῖος ἐν τοῖς ῥίγεσι φαίνεται καταλαμβάνων. ἀνάγκη γὰρ, οἶμαι, τῶν μυῶν πάντων κλονουμένων, συγκλονεῖσθαι τὰς διαρθρώσεις αὐτοῖς, ὧν κλονουμένων ἐκτάσεις τέ τινας καὶ κάμψεις ἀκουσίους συμπίπτειν, ἑτέρας οὔσης τῆς τοιαύτης κινήσεως παρὰ τὴν ἐν τοῖς σπασμοῖς τε καὶ παλμοῖς. ἐν μὲν γὰρ τοῖς σπασμοῖς ὡσαύτως μὲν, οὐ μὴν ὑπό γε τῆς αὐτῆς δυνάμεως αἱ κινήσεις ἐπιτελοῦνται· κατὰ δὲ τοὺς παλμοὺς οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὡς εἴρηται πρόσθεν, ὅτι συνεξαίρεται τῷ μυῒ τὸ κῶλον ὑπὸ τοῦ φυσώδους διαστελλομένῳ πνεύματος· ῥιγούντων δὲ, ὡς ἀρτίως εἴρηται, πᾶν μόριον κινεῖται τοῦ μυὸς ἐκκαθαίροντος ἑαυτόν· κατὰ δὲ τὴν ἐκείνων κίνησιν ὅλος ὁ μῦς σειόμενός τε καὶ κλονούμενος ἅμα ἑαυτῷ τὴν διάρθρωσιν, εἰς ἣν καταφύεται, συγκλονεῖ. τοιαύτη καὶ

ipfis fefe contrahentibus atque conftringentibus, mox unaquaque earum portionem excrementi, quod in fe continet, protrudente. Verum fi univerfas partes hoc motu fimul moveri intelligas, concuffio aliqua totum corpus obfidebit et conturbatio, qualis in rigoribus obfidere cernitur. Quum enim musculi omnes concutiuntur, neceffe eft, opinor, articulos quoque cum ipfis fimul concuti; et eorum, ubi concutiuntur, tum extenfiones quasdam tum inflexiones praeter voluntatem incidere, quum tamen hic motus diverfus ab eo fit, qui in convulfione palpitationeque percipitur. In convulfione namque fimiliter quidem, non tamen ab eadem faltem facultate motus cientur. In palpitatione non fimiliter, fed ut prius dictum eft, quod membrum attollatur una cum musculo, qui a flatulento fpiritu diftenditur. At cum concuffione rigentibus, ut dudum eft dictum, movetur omnis pars, musculo fe ipfum expurgante; in illarum vero motu totus musculus concuffus vibratusque articulum, in quem inferitur, una fecum concutit. Talis etiam motus et tho-

τοῖς κατὰ θώρακα μυσὶν ἡ κίνησις ἐν ταῖς ἀνωμάλοις γίγνεται δυσκρασίαις, καὶ διὰ τοῦτο βραχυτέρα τε καὶ κερχνωδεστέρα βὴξ αὐτοῖς ἕπεται. διασείονται γὰρ οἱ μύες ἐκκρίνειν ἐφιέμενοι τὰ λυποῦντα τῆς ἑαυτῶν σαρκὸς διὰ τῶν τοῦ πνεύμονος ἀρτηριῶν· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις βηξὶν ἐδείκνυντο σφοδρῶς ἐμπίπτοντες τῷ πνεύμονι, χάριν τοῦ πολλὴν καὶ ἀθρόαν ἐκφύσησιν ἐργάσασθαι. ἔτι τε βιαιότερον ἐμπίπτουσιν ἐν τοῖς πταρμοῖς, ἐξωθοῦντες ἀθρόον τὸ πνεῦμα, τὸ κατὰ τὰς ῥῖνας ἐκκαθᾶραι βουλόμενοι. καὶ τοῦτο κατανοήσαντές τινες ἀσθενεῖς μὲν τὴν δύναμιν, ἀναπτύειν δὲ τὰ κατὰ θώρακά τε καὶ πνεύμονα δεόμενοι, πταρμὸν ἑαυτοῖς κινοῦσιν ἐρεθίζοντες τοὺς μυκτῆρας, ἵνα τῷ βιαίῳ τῆς κινήσεως ἀναπτύ(235)σωσιν, ὃ κατὰ βῆχας ἐκβαλεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων βηχῶν εἴρηται καὶ πρόσθεν αὐτάρκως. αἱ δὲ κατὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν, ἐκ ταὐτοῦ μέν εἰσι τοῖς ῥίγεσί τε καὶ ταῖς φρίκαις γένους, [77] διαφέρουσι δὲ τῷ θάττονα γίγνεσθαι τὴν αἴσθησιν αὐτῶν, οὐδέποτε ἡσυχαζόντων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ἐδείκνυτο γὰρ ἔμπροσθεν,

racis musculis in inaequali intemperie accidit; ob idque brevior et levior tuffis eos fequitur; concutiuntur enim musculi, dum ftudent fibi molefta a carne fua per pulmonum arterias expellere. In caeteris autem tuffibus vehementer eos pulmonibus incumbere demonftratum eft, quod multum fimul et celerem efflatum excitent. Jam etiam vehementius per fternutationes incutiuntur, affatim fpiritum excutientes, quum quidpiam naribus inclufum expurgare nituntur. Atque id nonnulli quum intelligerent, viribus quidem imbecilles, fed indigentes fputi per thoracem ac pulmones rejectione, fternutamenta fibi cient, irritatis naribus, quo quae per tuffes ejicere non valuerunt, hujus motus violentia expuerent. Verum de ejusmodi tuffibus fatis prius dictum eft. Quae vero ob fpirabilium organorum intemperiem accidunt, ex eodem funt cum concutientibus rigoribus horroribusque genere; differunt autem eo quod celerior earum fit fenfus quod nunquam quiescant fpirabilia organa. Demonftratum

ὡς καὶ τὰς καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοιαύτας διαθέσεις ἡ κίνησις ἐξελέγχει μάλιστα. ἐπειδὰν μὲν οὖν ὑγρὰ τὰ λυποῦντα τὴν φύσιν ὑπάρχῃ, τῷ βιαίῳ τούτῳ σεισμῷ καὶ κλόνῳ τῷ κατὰ τὴν βῆχα καὶ τὸ ῥῖγος, ὑπὸ τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως ὠθούμενα φέρεται πάντῃ πρὸς τοὺς εἴκοντας τόπους, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω γαστέρα, τὰ δὲ ἐπὶ τὸ δέρμα πρὸς τοὐκτὸς, ὡς αἰσθητὴν αὐτῶν γενέσθαι τὴν κένωσιν. ἐπειδὰν δὲ πνευματώδης τις οὐσία μόνη χωρὶς ὑγρότητος ἤτοι θερμοτέρα τοῦ δέοντος ἢ ψυχροτέρα διεξέρχηται τὸ σῶμα, φρίττουσι μὲν δήπου τότε καὶ ῥιγοῦσιν· ἐνίοτε δὲ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὔτε δ' ἐμοῦσιν οὔθ' ἱδροῦσιν, οὔθ' ὑποχωρεῖ τι κάτω τοῖς τοιούτοις οὐδὲν αἰσθητὸν, ὡς ἂν αὐτῶν ἐρεθιζόντων τὴν ἐκκριτικὴν δύναμιν ἀερωδῶν ὑπαρχόντων. οὕτως ἐν βαλανείοις περικαέσι, καὶ μάλιστα ἢν ἐξαίφνης τε καὶ ἀθρόως ἄνευ τοῦ προδιαθερμανθῆναι πλησιάσωμεν αὐτοῖς, αὐτίκα φρικώδεις γιγνόμεθα. οὕτως ὅταν εἰς τὸν ψυχρὸν ἀέρα μετέλθωμεν ἀθρόως, ἢ εἰ καὶ μὴ ἀθρόως, ἀλλὰ πολυχρονίως γε ὁμιλεῖν ἀναγκασθῶμεν, ὡς ἐν ὁδοιπορίαις ἐνίοτε

namque prius eſt, quod motus etiam in toto corpore ejusmodi affectiones maxime prodat. Quum igitur humida quidem natura ſint quae laedunt, violenta hac concuſſione ac agitatione, quae per tuſſim et concutientem rigorem concitantur, ab excretrice facultate expulſa, undique ad loca cedentia feruntur, quaedam in ſuperiorem, quaedam in inferiorem ventrem, quaedam foras ad cutim; ita ut ſenſibilis eorum vacuatio ſit. Quum vero flatuoſa quaedam tantum citra humorem ſubſtantia vel calidior juſto vel frigidior corpus permeat, utique horrent tunc quoque; aliquando vero rigent ob eandem cauſam, neque tamen vomunt, neque ſudant, neque quicquam his ſenſibile per alvum dejicitur, quum aërea ſint, quae excretricem facultatem irritant. Sic in balneis praecalidis maximeque ſi ſubito et repente minime praecalfacti ad ea acceſſerimus, ſtatim horroribus corripimur. Sic quum in frigidum aërem repente transferimur, aut ſi non ſubito, ſaltem ſi diuturnam *in eo* moram facere cogamur, quemadmodum in itinere agendo accidere aliquan-

συμπίπτειν εἴωθε. τοῦ τοιούτου ῥίγους ἴαμα θέρμανσίς ἐστιν, οὐχ ἱδρὼς ἢ ἔμετος ἢ διαχώρημα γαστρός. ἐπεὶ δ', ὡς εἴρηται, καὶ ψυχρὸν αἴτιον καὶ θερμὸν ἐργάζεται ῥῖγος, ἐπὶ μὲν τῷ θερμῷ τῷ ἀερώδει ψύξις ἱκανὴ πρὸς τὴν ἴασιν· τῷ δὲ ὑγρῷ πυρετὸς μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐπιγίγνεται, κένωσις δὲ ἡ ἴασίς ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῷ ψυχρῷ τῷ μὲν ἀερώδει θέρμανσις ἴαμα· τῷ δὲ ὑγρῷ ποτὲ μὲν ἡ πέψις ἀρκεῖ μόνη, ποτὲ δὲ ἡ κένωσις, ἔστι δ' ὅτ' ἄμφω συμπίπτει. παλαιὸς μὲν οὖν ὁ λόγος οὗτός ἐστιν ὡς διὰ παντὸς ἕπεται ῥίγει πυρετὸς, οὐ μήν γε ἀληθὴς ὑπάρχει τὸ πάμπαν, οὐδ' ἂν διορίσηταί τις αὐτὸν προσηκόντως, ὥσπερ οὖν καὶ χρὴ διορίζεσθαι φιλικῶς μᾶλλον ἐξηγουμένους τὰ τῶν παλαιῶν, οὐ δυσμενῶς ἐξελέγχοντας, ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος, οὐδ' ἂν διορισάμενοι φῶμεν ὅσα χωρὶς τῆς ἔξωθεν προφάσεως ἐκ τοῦ σώματος ἡμῶν ὁρμᾶται ῥίγη, πυρετὸν ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς ἀκολουθήσειν. ὦπται γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν ἰατροῖς ἤδη ῥίγη συστάντα χωρὶς πυρετῶν, οὐ μὴν ἰσχυρά γε οὕτως ἐστὶν, ὡς τὰ τῶν ἀκριβῶν προηγούμενα

do consuevit. Ejusmodi rigoris remedium calfactio est, non sudor, vel vomitus, aut alvi dejectio. Quoniam autem, ut dictum est, et frigida causa et calida rigorem creat; calidae quidem, quae aërea sit, refrigeratio idoneum remedium *est*; humidae vero febris necessario succedit; sanatio vero *ejus* vacuatio est. At frigidae, quae aërea sit, calefactio remedium *est*, humidae vero aliquando sola concoctio sufficit, aliquando vacuatio; nonnunquam vero ambae competunt. Ac vetus quidem hic sermo est, *Rigori febrem semper succedere*, non tamen est in totum verus, ne etiamsi quis eum ut decet definiat. Quod etiam par est, amice definire potius veterum dicta interpretantibus, quam malevole redarguentibus. Veruntamen ne sic verus sermo est, nec si definientes dixerimus; *Qui citra externam causam e corpore nostro rigores concitantur, hos febrem necessario sequi*; quippe non nobis solis, sed etiam multis medicis qui nos praecesserunt, jam visi sunt sine febre rigores; non tamen ita vehementes sunt, ac qui legitimas tertianas quartanasve

τριταίων ἢ τεταρταίων, ἢ τὰ κρίνοντα πυρετοὺς καυσώδεις τε καὶ θερμούς. εἴωθε δὲ τὰ τοιαῦτα ῥίγη διαίταις ἕπεσθαι μοχθηραῖς, ἐμπιπλαμένων ἀργῶς ἀνθρώπων καὶ λουομένων ἐπὶ τροφαῖς πολλάκις. ὅταν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐδεσμάτων αἱ ποιότητες πολλάκις ἐκ τῆς ψυχροτέρας τε καὶ φλεγματικωτέρας ὦσι κράσεως, ἑτοιμότατον ἁλῶναι ῥίγεσιν ἀνεκθερμάντοις τοὺς οὕτω διακειμένους. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ τὸ μηδέποτε θεάσασθαι ῥίγη τοιαῦτα τοὺς παλαιοὺς ἰατρούς, ὡς ἂν μήτε πλημμελούντων εἰς τὴν ὑγιεινὴν δίαιταν ἴσα τοῖς νῦν τῶν τότε, μήτε τῆς τῶν βαλανείων χρήσεως εἰς τοσοῦτον ἐπιπολαζούσης. ἀλλ᾽, ὡς εἴρηται ἀρτίως, τὰ τοιαῦτα ῥίγη φρικώδη μᾶλλόν ἐστιν ἢ κλονώδη. πρώτη μὲν γὰρ αἴσθησις ἡμῖν ἐπὶ τοῖς μοχθηροῖς περιττώμασιν ἀνωμαλίας γίγνεται, καὶ ὅταν γε δριμέα τὰ τοιαῦτα ὑπάρχῃ, δακνώδης ἐστὶν ἡ αἴσθησις· δευτέρα δὲ φρίκης μικρᾶς, εἶτα μείζονος, εἶθ᾽ οὕτω μεγάλης, ὡς ἤδη καὶ ῥίγους τι μετέχειν· εἶτα τοῦ ῥίγους αὐτοῦ μόνου κλονοῦντός τε καὶ διασείοντος τὰ μόρια. τοῦτο τὸ ῥῖγος ἐπὶ τοῖς ψυ[78]χροῖς χυμοῖς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο· τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ σφοδρῶς κινοῦνται οἱ τοιοῦτοι

praecedunt, aut qui ardentes febres finiunt. Solent fane ejusmodi rigores pravam fequi victus rationem, quum homines per otium fe repleverunt ac faepe a cibo fe lavarunt. Quum vero ipfae ciborum qualitates frigidioris faepe ac pituitofioris temperamenti fint, promptiffime fic affecti rigoribus, qui aegre calefiant, capiuntur. Non igitur mirandum eft antiquos medicos nullum ejusmodi rigorem vidiffe, hominibus, qui tunc vivebant, nihil perinde, ac qui nunc vivunt, in falubri victu peccantibus, fed nec in balneorum ufu tam frequenti. Verum, ficuti dictum mox eft, ejusmodi rigores horroris magis funt, quam concuffionis. Primus enim fenfus nobis ex vitiofis excrementis inaequalitatis accidit, quae quum et acria fuerint, mordacitatis fenfus eft; fecundus horroris exigui; deinde majoris; poftea magni ita, ut jam rigoris aliquatenus fit particeps; tertius rigoris ipfius folius partes agitantis et concucientis. Hic rigor a frigidis humo-

Ed. Chart. VII. [78.] Ed. Baf. III. (235.)

διὰ τὸ πάχος· εἰ δὲ λεπτυνθεῖέν ποτε καὶ οὗτοι, ῥῖγος μὲν οἴσουσιν, οὐ μὴν ἰσχυρότερον. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ τὴν αὐτὴν ἐπιδέξασθαι λεπτότητα φλέγμα λεπτυνθὲν, ἣν ἡ λεπτυνθεῖσα δέχεται ξανθὴ χολή. τὸ μὲν δὴ τοιοῦτον ῥῖγος οὐ πάνυ τι γιγνώσκουσιν οἱ παλαιοὶ ἰατροί· τὸ δ᾽ ἐν νοσήμασι θανατώδεσι γιγνώσκουσιν. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς, ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ῥίγεσιν ὥρμησε μὲν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ διώσασθαι τὰ λυποῦντα, νικηθεῖσα δὲ καταπίπτει καὶ κατασβέννυται, καὶ διὰ τοῦτό ἐστιν ὀλέθριον τὸ σύμπτωμα. κατὰ δὲ τοὺς τεταρταίους ἐπίμικτον τὸ ῥῖγός ἐστιν ἐκ ψυχροῦ τε καὶ θερμοῦ. φύσει μὲν γάρ ἐστι ψυχρὸς χυμὸς ἡ μέλαινα χολὴ, σηπεδόνα δέ τινα προσλαβοῦσα, δι᾽ ἣν καὶ πυρετοὺς ἐξάπτει, τοσοῦτον ἐπικτᾶται θερμότητος, ὅσον καὶ σηπεδόνος. ὅτι μὲν οὖν ἕπεται ῥίγη κἂν τοῖς θερμοῖς αἰτίοις ἀπεδείξαμεν· ὅτι δὲ κἂν τοῖς τοιούτοις ἅπασι καταψύχονταί

ribus nunquam creatur. Principio enim ob crassitudinem vehementer hi humores non moventur; quod si aliquando attenuentur, rigorem quidem excitant, non tamen vehementiorem: neque enim potest eandem recipere tenuitatem attenuata pituita, quam attenuata recipit flava bilis. Ac talem quidem rigorem non admodum norunt antiqui medici; qui autem in lethalibus incidit febribus, hunc norunt. Ait igitur Hippocrates in aphorismis. *Si rigor febre non intermittente laborantem, fractis jam viribus, invadat, lethale.* In talibus enim rigoribus insurgit quidem natura in res noxias expellendas: sed victa concidit atque extinguitur; ob idque lethale symptoma est. In quartanis autem mixtus rigor ex calido frigidoque est; nigra namque bilis frigidus natura humor est; sed quum putredinem quandam sibi adjunxit, cujus causa febrem accendit, tantum possidet caloris, quantum etiam putredinis. Ac quod rigores quidem calidis etiam causis succedant, indicavimus. Quod autem in talibus quoque omnibus et perfrigerentur et exsan-

τε καὶ λειφαιμοῦσι, μάλιστα μὲν ὅσα τοῦ σώματος ἄκρα μόρια, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸ δέρμα σύμπαν, ὅσα τ' ἐπιπολῆς ἐστιν ὑπ' αὐτῷ, καὶ διὰ τίνα τὴν αἰτίαν γίγνεται, τοῦτο σκεπτέον ἐφεξῆς. ἔστι δή τις ἐκ τῶν πρώτων καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἡγεμονικωτάτων κινήσεων ἡ ἔσω τε καὶ ἔξω φορὰ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἐπὶ πολλοῖς πάθεσι γιγνομένη ψυχικοῖς, ἅμα δ' αὐτῇ δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα, ποτὲ μὲν ἔσω τε καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν φέρεται καὶ συστέλλεται, ποτὲ δ' ἐκτὸς ἀποτείνεται καὶ χεῖται. αὐτῆς μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὴν οὐσίαν ἴσως μὲν καὶ κατ' ἄλλην τινὰ πραγματείαν ἀποφήνασθαι τολμηρὸν, ἐν δὲ τῇ νῦν ἐνεστώσῃ πρὸς τῷ τολμηρῷ καὶ περιττόν. ἔοικε δ' οὖν ἥ τις ποτ' ἂν ᾖ, δυοῖν θάτερον, ἤτοι πρώτοις ὀργάνοις εἰς ἁπάσας τὰς ἐνεργείας χρῆσθαι πνεύματί τε καὶ αἵματι καὶ τῇ θερμασίᾳ τῇ κατὰ θάτερόν τε καὶ συναμφότερον, ἢ ἐν αὐτοῖς τούτοις ὑπάρχειν. ἔνεστι δὲ ἐναργῶς θεάσασθαι τὰς κινήσεις αὐτῆς ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ μάλιστα τοῖς ψυχικοῖς πάθεσιν αὐτίκα φόβος τε καὶ θυμὸς, ὁ μὲν εἴσω τε καὶ πρὸς τὴν

gues appareant maxime quidem extremae corporis partes, cum his vero tum cutis universa, tum quae proxime sub ea sunt; et quam ob causam id accidat; id deinceps considerandum. Est igitur ex primis ac, ut ita quis loquatur, maxime principibus motibus ipsa naturalis caloris intro forasque delatio, quae multas animi perturbationes sequitur: simul autem cum ipso spiritus quoque ac sanguis alias intro et ad principium feruntur ac contrahuntur, alias foras tendunt et funduntur. Ipsius namque animae substantiam vel alio quovis opere definisse fortasse sit audacia; in eo vero quod nunc proponitur, praeter audaciam, etiam supervacaneum. Videtur tamen quaecunque ea fuerit, duorum alterum; vel primis ad omnes actiones instrumentis et spiritu et sanguine et calore tum alterius tum utriusque uti; vel in his ipsis esse. Licet autem motus ejus evidenter contemplari cum in aliis multis, tum maxime in ipsius perturbationibus. In praesentia sint timor et ira, ille quidem intro et ad princi-

ἀρχὴν ὑπάγει καὶ συστέλλει τό τε πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα σὺν τῷ καταψύχειν τὰ ἐπιπολῆς, ὁ δὲ ἀποτείνει τε καὶ χεῖ καὶ θερμαίνει. τὸ δ' ἀγωνιᾷν ὀνομαζόμενον ἐξ ἀμφοῖν ὑπάρχον σύνθετον, ἀνώμαλόν ἐστι ταῖς κινήσεσι. καὶ τοίνυν καὶ οἱ σφυγμοὶ τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ τῆς καρδίας μικρότατοι μὲν καὶ ἀτονώτατοι τοῖς φοβηθεῖσι, μέγιστοι δὲ καὶ σφοδρότατοι τοῖς θυμωθεῖσιν, ἀνώμαλοι δ' εἰσὶ τοῖς ἀγωνιῶσιν. ἐπὶ δὲ τῆς αἰδοῦς εἴσω μὲν πρῶτον ἡ κίνησις γίγνεται τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, ἐπάνοδος δ' αὖθις ἀθρόα πρὸς τοὐκτὸς λαμβάνει· ὡς εἴγε μὴ ἐπανέρχοιτο, φόβος ἐστὶν, οὐκ αἰδώς. ἡ μὲν γὰρ αἰδὼς ἐξαίφνης γίγνεται, μηδὲν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως προσδοκώσης κακὸν, ἀλλ', ὡς ἂν εἴποι τις, ὑπὸ μαλακίας τε καὶ δειλίας συμφύτου, μὴ φερούσης ἀνθρώπου πολὺ κρείττονος ὁμιλίαν, ἀλλ' ἀποδρᾶναί τε καὶ εἰ οἷόν τ' ἦν ἐκ ποδῶν γενέσθαι σπευδούσης. καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἀποχωρεῖ πρὸς τὸ βάθος, οἷον ἀποδιδράσκουσα χωρὶς τοῦ καταψύχεσθαι. τοῦ λογισμοῦ δ' ἐπεγείροντος καὶ παρορμῶντος τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς,

pium tum ſpiritum tum ſanguinem una cum refrigeratione eorum, quae in ſummo corpore ſunt, adducit ac contrahit; haec vero et foras agit et fundit et calefacit; quae vero compoſita ex ambobus eſt, nominata agonia, inaequales habet motus. Itaque etiam pulſus tum arteriarum tum cordis timentibus minimi ac imbecillimi ſunt; iratis vero maximi et vehementiſſimi; agonia laborantibus inaequales. At in verecundia primum quidem intro agitur animalis facultatis motus; deinde rurſum confertim ad exteriora redit; quod ſi non redeat, timor eſt, non verecundia. Siquidem verecundia derepente fit, omnino nihil mali expectante animali facultate, ſed, ut quis dixerit, prae mollitia et nativa timiditate, hominis longe praeſtantioris ſocietatem non ferente, ſed fugam capere etiam, ſi fieri poſſit, pedibus ſtudente; ideoque ipſa veluti refugiens tantum citra ullam perfrigerationem in profundum recedit; ratione vero patibilem partem animi excitante atque impellente, quae terretur et verecun-

[79] ὅπερ ἐστὶ τὸ φο(236)βούμενόν τε καὶ αἰδούμενον, ἐπανέρχεταί τε καὶ κινεῖται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐν ὁμοίῳ μάλιστα τρόπῳ κινήσεως, ἐν οἵῳ περ ἂν ὅταν ἐπὶ ψυχρολουσίᾳ θερμασίας ἐπανάκλησις γίγνηται. ἐν δέ γε τοῖς φόβοις, ἅτε μηδ' ὅλως ἐπεγείροντός τε καὶ παρορμῶντος τοῦ λογισμοῦ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς, ἀεὶ καὶ μᾶλλον καταςβέννυται τὸ θερμὸν, ὥστε καὶ ῥιγοῦν ἐνίους αὐτῶν. ὅπερ δ' ἐν φόβοις ἀθρόως, τοῦτ' ἐν λύπαις κατὰ βραχὺ πάσχουσι, μεγέθει καὶ σφοδρότητι τῶν παθῶν, οὐχ ὅλῳ τῷ γένει διαφερόντων. καὶ τοίνυν καὶ ἀπέθανον ἤδη τινὲς ἐπὶ φόβοις ἐξαιφνιδίοις, ὅταν ἀσθενὲς φύσει ψυχάριον ἰσχυρῷ πάθει κατασχεθὲν ἀθρόως κατασβεσθῇ τε καὶ καταπνιγῇ. τὸ μὲν γὰρ σβέννυσθαι δι' αὐτὴν τοῦ πάθους γίγνεται φύσιν ἐν τῷ καταψύχεσθαι τὴν γένεσιν ἔχοντος· τὸ δὲ καταπνίγεσθαι διὰ τὸ συννεύειν τε καὶ φέρεσθαι πᾶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὸ αἷμα. θυμωθεὶς δ' οὐδεὶς ἀπέθανεν, ὡς ἂν μήτε τῆς θερμότητος καταψυχομένης μήτε τοῦ τόνου λυομένου· χαρέντες μέντοι μεγάλως ἔνιοι τῶν μικροψύχων ἀνθρώπων ἀπέθανον, ὥσπερ καὶ φοβηθέντες· οὐ γὰρ ἅμα τόνῳ καὶ ζέσει κινεῖται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἡ ψυχικὴ

datur, et redit et foras movetur fimillimo motus modo, quo ex frigida lavatione caloris fit revocatio. In timore vero, quum ratio patibilem animi partem nec excitet nec inhortetur, perpetuo magisque extinguitur calor, ita ut etiam rigeant eorum nonnulli. Quod autem in timore confertim, id in triftitia paulatim patiuntur diffidentibus inter fe non toto genere, fed magnitudine et pathematis vehementia. Itaque etiam ex fubitaneo timore nonnulli jam interierunt, quum animula natura imbecilla vehementi pathemate detenta confertim et extincta et fuffocata eft. Nam extingui accidit propter ipfam affectus naturam in refrigerando generationem habentis; fuffocari autem, quod totus fanguis una commeet atque ad principium deferatur. At iratus nemo interiit, quod neque calor perfrigeretur, neque robur folvatur. Prae gaudio tamen ingenti nonnulli homines pufillanimes interierunt, quemadmodum et timore confecti; non enim una cum robore et fervore movetur ad exteriora animalis facultas;

δύναμις, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον, εἴ τι καὶ πρότερον εἶχε τόνου, τοῦτο νῦν ἐκλύει τε καὶ χαλᾷ· διαφορεῖται τοιγαροῦν, ὅταν ἐπιπλεῖστον χαλασθεῖσα φέρηται πρὸς τὸ ἐκτός. ὁ δὲ πόνος ἐναντίως κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν ἀναγκάζων ὅμοια τῷ μεγίστῳ φόβῳ φέρει τὰ συμπτώματα. καὶ γὰρ ἀχροοῦσι καὶ καταψύχονται καὶ ῥιγοῦσι καὶ τρέμουσι καὶ μικροσφυκτοῦσι καὶ ἀσφυκτοῦσι καὶ τέλος ἀποθνήσκουσιν ὡσαύτως τοῖς ἐκπλαγεῖσιν. ὑποφεύγει γὰρ κἀν τούτοις ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἡ ἔμφυτος θερμασία λυομένη θ' ἅμα καὶ κατασβεννυμένη. ὅπου δὲ θάνατον ἐπιφέρει τὰ τοιαῦτα τῶν παθῶν, οὐδὲν δήπου θαυμαστὸν εἰ καὶ λειποψυχίαν. οὔκουν οὐδ' ὅτι τὰ λειποψυχίας ἀκόλουθα συμπτώματα, τά τε ἄλλα καὶ ἡ ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν περιττωμάτων ἕπεται οὐδὲν ἔτι χρὴ θαυμάζειν. ἀλλὰ γὰρ οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ μηκύνειν ἔτι ὑπὲρ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἰτέον. ὅταν οὖν ἐπὶ θερμοῖς τε ἅμα καὶ δακνώδεσι χυμοῖς γίνηται ῥῖγος, οὐδὲν θαυμαστόν ἐστι καταψύχεσθαι τὰ ἐκτὸς ἅπαντα, τῆς ψυχικῆς δυνάμεως εἰς τὸ βάθος συννευούσης ἅμα τῷ αἵματι. γίγνεται γὰρ αἴσθησις

ſed contra ſi quid prius habuit roboris, id nunc et exoluit et laxat; ergo quum plurimum laxata ad exteriora fertur, diſcutitur. Dolor autem contra quum animam cogat moveri, peraeque ac maximus timor, affert ſymptoma; etenim *laborantes* decolores apparent, rigent, tremunt ac pulſu ſunt parvo, atque eodem privantur, demum moriuntur ſimiliter iis qui perterrentur, refugit enim in his quoque ad principium innatus calor, ubi reſolvitur ſimul et extinguitur. Quum autem mortem afferant ejusmodi affectiones, nihil profecto miri eſt, ſi animi *excitent* deliquia. Ne igitur id quidem mirum eſt, ſi reliqua, quae animi deliquia ſequuntur, ſymptomata invehant, cum caetera tum excrementorum praeter voluntatem exitum. Caeterum pluribus in his morari praeſentis occaſionis non eſt, ſed ad propoſitum redeundum. Quum itaque rigor a calidis et mordacibus humoribus excitetur, mirum non eſt, ſi refrigerentur omnes externae partes, animali facultate una cum ſanguine in profundum commeante. Tunc enim fit ſenſus externarum par-

τηνικαῦτα τῆς τῶν ἐκτὸς ψύξεως, οὐ τῆς τῶν ἐν τῷ βάθει. καὶ γὰρ διψῶσιν ἰσχυρῶς ἔνιοι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὡς ἂν τῆς ἔνδον θερμασίας διαφυλαττομένης αὐτοῖς. ὅτι δὲ εὐλόγως τὰ τοιαῦτα τοῖς ῥιγοῦσι συμβαίνειν εἴωθεν, ἔνεστι κἀντεῦθεν συλλογίσασθαι. εἰ γὰρ καθ᾽ ἕν τι μέρος ἐρείδουσαι σφοδρότερον ὀδύναι λειποψυχίας τε ἅμα καὶ καταψύξεις ἐπιφέρουσιν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν τὰς καθ᾽ ὅλον ἅμα τὸ σῶμα συνισταμένας, εἰ καὶ μὴ τὰς λειποψυχίας τε καὶ τοὺς θανάτους, ἀλλὰ τάς γε καταψύξεις ἐργάζεσθαι. εἰσὶ γὰρ ὁμογενεῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ὀδύναις αἱ κατὰ τὸ ῥῖγος, ἀπολείπονται δὲ τῶν ἀναιρουσῶν μεγέθει καὶ χρόνῳ. καὶ γὰρ ἐλάττους εἰσὶ πολλῷ καὶ βραχυχρόνιοι. κωλικὴ μέντοιγε πολλάκις ὀδύνη δυοῖν ἐφεξῆς ἡμερῶν κατέσχε· ῥῖγος δ᾽ ὅσωπερ ἂν ᾖ σφοδρότερον, τοσοῦτον ὀλιγοχρονιώτερον γίγνεται. προσέοικε γὰρ ἡ κατ᾽ αὐτὸ κίνησις τῆς ψυχῆς οὐ τῇ κατὰ τοὺς φόβους, ἀλλὰ μᾶλλόν πως τῇ κατὰ τὴν αἰδῶ τε καὶ ψυχρολουσίαν. ἀναμάχεται γοῦν ἡ δύναμις καὶ διαγωνίζεται πρὸς τὰ λυποῦντα, μέχρι περ ἂν ἐκμοχλεύσῃ τε καὶ διώσηται πάντα. διά τε οὖν τὰς σφοδρὰς ἐμπτώσεις, καὶ ὅτι

tium frigoris, non earum quae funt in profundo; quippe quum vehementer fitiant eo tempore nonnulli, tamquam fervato calore in interioribus. Quod autem talia cum ratione rigentibus accidant, licet inde colligi. Si enim in una quapiam parte dolor vehemens infixus tum animi deliquia tum perfrigerationem inferat, mirum non eft eum, qui in toto fit corpore, etfi non animi deliquia mortemque, certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores in rigore ejusdem cum caeteris omnibus doloribus generis; deficiunt autem ab iis qui interimunt, magnitudine et tempore, quippe quum et minores multo fint et brevioris temporis. Colicus namque dolor faepe duobus continuis diebus detinuit; rigor quanto eft vehementior, tanto brevioris eft temporis. Eft enim in eo fimilis animae motus non ei qui in timore, fed ei potius qui in verecundia ac frigida lavatione fit; pugnat itaque facultas ac certat contra ea, quae laedunt, quoad excufferit profligaveritque omnia. Ergo tum ob vehementes

κατὰ τὸ βάθος ἀθροισθεῖσα μετὰ πολλῆς ἐπανέρχεται θερμασίας, τὸν ἐπὶ τοῖς ῥίγεσι πυρετὸν ἐξάπτει, [80] τὴν ὕλην ἔχουσα σύμμαχον εἰς τὸ μέγεθος αὐτοῦ. εἰ δέ ποτε διαγωνιζομένη φθάσειε καμεῖν αὕτη, πρὶν διώσασθαι τὰ λυποῦντα, γίγνεται μὲν γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως, ἢ μέγεθος αἰτίου, θάνατος ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται.

Κεφ. ϛʹ. Ὁπότε οὖν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γεγόναμεν, ἐπιθῶμεν ἤδη τὴν κεφαλὴν αὐτῷ, βραχέσι κεφαλαίοις ἅπαντά τε τὰ προειρημένα περιλαβόντες, ὅσα τε λείπεται προσθέντες. αἱ μὲν βῆχες καὶ οἱ πταρμοὶ καὶ αἱ λύγγες καὶ τὰ ῥίγη τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως ἰσχυραὶ καὶ βίαιοι κινήσεις εἰσίν· οἱ δὲ σκορδινισμοὶ καὶ αἱ χάσμαι τῆς αὐτῆς μὲν, ἀλλὰ μέτριαι· μετριώτεραι δὲ κἀν ταῖς φρίκαις αἱ κινήσεις εἰσί· καὶ πολὺ δὴ τούτων μετριώτεραι αἱ κατὰ τὰς ἀνωμαλίας κινήσεις, ὥστε σχεδὸν οὐδὲ κινήσεις εἴποι τις τὰς τοιαύτας, ἀλλ' αἰσθήσεις μόνον ὑπάρχειν, οἷαί περ καὶ αἱ κατὰ τοὺς ἑλκώδεις κόπους αἰσθήσεις εἰσί. καὶ τούτων μᾶλλον ἔτι ἐν τῷ κνηστιᾷν.

impetus, tum quod in profundo collecta cum multo calore revertatur, febrem poft rigores accendit, materiam habens in magnitudinem ejus adjutricem. Si quando autem certans prius fatigatur, quam quae infeftant profligaverit (fit enim et hoc vel ob facultatis imbecillitatem, vel caufae magnitudinem) neceffario mors fequitur, ut prius eft dictum.

Cap. VI. Quum itaque huc orationem perduxerimus, jam imponamus illi fummam, praedicta omnia brevibus capitibus complexi, iis etiam quae deficiunt adjectis. Tuffis quidem et fternutatio et fingultus et rigores, excretricis facultatis validi violentique funt motus; pandiculatio et ofcitatio ejusdem quidem facultatis motus funt, fed moderati; in horrore vero etiam moderatiores motus funt; ac multo fane his moderatiores funt, quos inaequalitas ciet; ita ut ejusmodi motus dixerit quis propemodum motus non effe, fed tantum fenfus; cujusmodi fenfus in ulcerofa laffitudine advertuntur; atque hoc etiam magis in pruritu.

αἴσθησις γὰρ ἐν τούτῳ τῷ συμπτώματι μόνον ἐστὶ περιττωμάτων κνησμωδῶν· οὐδὲ γὰρ ὀνομάσαι δυνατὸν ἄλλως αὐτὰ, πλὴν εἰ νιτρώδη καὶ ἁλμυρά τις ἢ πικρὰ προσαγορεύειν ἐθέλοι, τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν. ἔνεστι δὲ μαθεῖν περὶ αὐτῶν ἀπό τε τῶν ἔξωθεν, οἷον ἀκαλήφης τε καὶ σκίλλης καὶ ἅλμης καὶ θαλάττης, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα καὶ τούτων οὐδὲν ἧττον ἀπ' αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα. τοῖς γὰρ ἀλουτοῦσι καὶ ῥυπῶσι καὶ ἀπεπτοῦσι καὶ τροφὰς κακοχύμους ἐσθίουσι κνηστιᾷν συμβαίνει, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἐν ψώραις τε καὶ λέπραις, ὅτι πλείων τε καὶ παχύτερος ὁ χυμὸς ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι. καὶ διὰ τοῦτο κνῶνται μὲν ἐπὶ πλεῖόν τε καὶ μᾶλλον ἁπάντων ἄνευ τῆς τοιαύτης διαθέσεως κνηστιώντων· ὀνίνανται δ' οὐδὲν οὐδ' ἂν ἐκδείρωσιν ἑαυτοὺς κνώμενοι σφοδρότατα, διὰ τὸ μένειν ἐν αὐτοῖς ἐμπεπλασμένον τε καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐσφηνωμένον ἐν τῷ δέρματι τὸν λυποῦντα χυμόν. οὔτε γὰρ ὀλίγος οὗτος οὔτε λεπτός ἐστιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀλουτησάντων μόνον ἢ ῥυπώντων, ἀλλὰ καὶ πλεῖστος καὶ παχὺς, ἐνίοτε δὲ καὶ γλίσχρος. ἅπαντα γοῦν τὰ τοιαῦτα συμπτώματα κακοχυμίας ἐστὶν ἔγγονα, διαφέροντα

In hoc enim fymptomate pruritum excitantium excrementorum eft tantum fenfus; neque enim aliter ea nominare licet, nifi quis nitrofa ea et falfa vel amara nominare velit, talis namque natura eorum eft. Licet autem difcere tum ab externis, veluti urtica et fcilla et muria et mari et ejus generis reliquis, tum nihilo minus ab iis, quae in ipfo funt corpore. Nam illotos, fordidos, cruditate laborantes et pravi fucci cibos comedentes pruritus exercet; multoque magis in fcabie et lepra, quod in his affectibus et copiofior et craffior *fit vitiofus* humor; ideoque et diutius et magis fcabiunt, quam ulli alii, qui citra talem affectum pruriunt; nec tamen juvantur, nec fi feipfos immodice fcabendo excorient, quod ejusmodi noxius humor his infixus maneat, ac, ut quis dixerit, cuti impactus haereat; non enim hic exiguus et tenuis eft, ut in illotis aut forde affectis, fed et plurimus et craffus, interdum vero et glutinofus. Omnia igitur ejusmodi fymptomata vitioforum humorum funt foboles; diffident vero

Ed. Chart. VII. [80.] Ed. Baf. III. (236.)

δὲ ποιότητι καὶ ποσότητι τῆς αἰτίας, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡσυχίᾳ τε καὶ κινήσει. ὀλίγη μὲν γὰρ καὶ λεπτὴ καὶ ἁλμυρὰ καὶ ἀκίνητος ἐν τοῖς κνηστιῶσιν· ὀλίγη δὲ καὶ λεπτὴ καὶ δακνώδης καὶ ἀκίνητος ἐπὶ τοῖς ἑλκώδεσι κόποις· πολλὴ δὲ καὶ παχεῖα καὶ ἁλμυρὰ καὶ ἀκίνητος ἐν λέπραις τε καὶ ψώραις· ὀλίγη δὲ καὶ λεπτὴ καὶ δακνώδης καὶ βραχεῖαν ἔχουσα τὴν κίνησιν ἐν ταῖς φρίκαις. εἰ δ' ἤτοι κινηθείη σφοδρῶς ἢ πλείων ἢ δακνωδεστέρα γένοιτο, ῥῖγος, οὐ φρίκην ἐπιφέρει, μέγιστον μὲν ἡ πλείστη τε καὶ σφοδροτάτη καὶ δακνωδεστάτη καὶ σφοδρότατα κινουμένη, ἐλάχιστον δὲ, εἰ καθ' ἕν τι τούτων μετρίως αὐξηθὲν ἐκ φρίκης εἰς ῥῖγος μεταπέσοι. πάμπολλαι δὲ ἄλλαι μεταξὺ τοῦ τ' ἐλαχίστου ῥίγους ἐστὶ καὶ τοῦ μεγίστου, τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἀλλήλων διαφέρουσαι παρά τε τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κινεῖσθαι τὴν αἰτίαν καὶ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον εἶναι δακνώδη, καὶ προσέτι τὴν ἐν τῇ ποσότητι διαφορὰν, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἤτοι παρὰ τὸ πάσαις ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς, ἢ παρὰ τό τισιν ἢ τινι τὴν ποιοῦσαν τὸ ῥῖγος αἰτίαν ηὐξῆσθαι.

inter se causae tum qualitate tum magnitudine, itemque quiete et motu. Paucus enim tenuis, salsus, immotusque humor in iis est, qui pruriunt. Paucus, tenuis, mordens et immotus in ulcerosis lassitudinibus. Multus, crassus, salsus et immotus in lepra et scabie. Paucus, tenuis, mordax et cum exiguo motu in horroribus. Quod si vel vehementer moveatur vel copiosior mordaciorve sit, rigorem infert, non horrorem, maximum quidem, qui plurimus est et vehementissimus et mordacissimus et vehementissime movetur; minimum vero, qui propter quid unum horum mediocriter auctum ex horrore in rigorem degenerat. Sane complures alii inter maximum minimumque rigorem sunt *motus* excessu et defectu inter se dissidentes, prout causa magis minusve movetur, vel prout magis minusve mordax est; ad haec prout in quantitate est diversitas; praeterea prout causa rigorem excitans in dictis differentiis vel quibusdam, vel aliqua fue-

ταυτὶ μὲν οὖν [81] ἅπαντα τὰ συμπτώματα περὶ τὸ δέρμα καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸ σάρκας ἀθροιζομένης τῆς αἰτίας εἴωθε συνίστασθαι. βῆχες δὲ καὶ πταρμοὶ καὶ λύγγες, αἱ μὲν βῆχες ἐν τοῖς κατὰ πνεύμο(237)νά τε καὶ φάρυγγα καὶ θώρακα τῶν αἰτίων συνισταμένων· οἱ πταρμοὶ δὲ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ῥῖνας· λύγγες δὲ ἐν τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ στόμαχον. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς εἰρημένοις κοινὸν ἡ τῶν λυπούντων ἐκκριτικὴ δύναμις, ἑαυτὴν ἐπεγείρουσα πρὸς τὰς σφοδροτάτας κινήσεις ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ λυποῦντα, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται τά τ' ἄλλα περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν καὶ ὅτι κατὰ συμβεβηκός ποτε καὶ ὁ πταρμὸς τῶν κατὰ πνεύμονα συνεστώτων ὑγρῶν ἴαμα καθίσταται, μὴ γινόμενος ἐκείνων ἕνεκεν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸν στόμαχον, ἐφ' οἷς αἱ λύγγες συνίστανται, κατὰ συμβεβηκὸς ἐκκαθαίρουσιν οἱ πταρμοὶ, καὶ ταύτῃ γίγνονται λυγγῶν ἰάματα. συνεπωθοῦσι γὰρ τὴν κοιλίαν οἱ κατεπιγάστριοι μύες ἐκτεινόμενοί τε καὶ προστέλλοντες, ὡς βιαιοτέραν γίνεσθαι τὴν ἔμπτωσιν αὐτοῖς τοῖς λυποῦσιν αἰτίοις, ἃ διώσασθαι σπεύδει. εἴρηταί μοι σχεδὸν ἅπαντα

rit adaucta. Atque haec quidem omnia fymptomata circa cutim et in omnibus fubjectis illi carnibus acervata caufa confiftere confueverunt. Tuffes autem et fternutationes et fingultus, tuffes quidem in pulmone et faucibus confiftente caufa, fternutationes vero in naribus, fingultus in ventriculo et ftomacho. In omnibus autem dictis commune eft, quod expultricem facultatem feipfam ad vehementiffimos motus concitare, ut quae oblaedunt, ea propellat, ficut praediximus et reliqua quae ad ortum eorum *fpectant*, tum quod fternutatio per accidens aliquando humorum in pulmone confiftentium remedium fit, quamquam eorum caufa non fiat. Sic etiam ventriculum et ftomachum, in quibus fingultus confiftunt, fternutationes ex accidenti purgant, et hac ratione fiunt fingultuum remedia; nam abdominis musculi dum extenduntur et contrahuntur, ventriculum fimul impellunt, ut violentiorem impetum faciat in ipfas infeftantes caufas, quas feftinat expellere. Ac dixi fermè omnia tum

Ed. Chart. VII. [81.] Ed. Baf. III. (237.)

τὰ τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν τε καὶ δυνάμεων συμπτώματα σὺν ταῖς ἀπογεννώσαις αἰτίαις αὐτά· κατὰ μέντοι τὸ πρῶτον ὑπόμνημα τῶν ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις τε καὶ δυνάμεσι γιγνομένων συμπτωμάτων οὐδενὸς ἐπεμνήσθην, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τῷδε κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ λόγου λέλεκταί τι καὶ περὶ ἐκείνων ἐπ' ὀλίγον, ἀλλά γε τὸν τέλεόν τε καὶ ἴδιον αὐτοῖς λόγον ἀποδώσομεν ἐν τῷ τρίτῳ τῷ μετὰ τοῦτον.

Κεφ. ζ. Νυνὶ δὲ πρὸς τὸ πάνθ' ἡμῖν ἐν τοῖς δύο συμπεπληρῶσθαι τὰ ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι γενόμενα συμπτώματα, καὶ περὶ τῶν κατὰ τὰς ἡγεμονικὰς ἐνεργείας ἐροῦμεν. ἔστι μὲν οὖν κἀν ταύταις τρία τὰ πρῶτα γένη τῶν συμπτωμάτων· ἓν μὲν ἀπώλεια τῆς ἐνεργείας· ἕτερον δὲ βλάβη· τὸ δὲ τρίτον εἰς ἑτέραν ἰδέας ἐκτροπήν. ἀπώλεια μὲν ἐν ταῖς καλουμέναις μωρώσεσί τε καὶ λήθαις. ὦπται γὰρ οὐκ ὀλιγάκις ὡς εἰς ἀπόστασίν τινα κατασκήψαντα νοσήματα μώρωσιν ἢ λήθην ἐπήγαγεν. ἐνίους γοῦν καὶ γράμματα καὶ τέχνας τελέως ἐπιλαθο-

actionum, tum facultatum animalium, una cum caufis ipfa gignentibus, fymptomata. Verum in primo libro nullius, quod naturalibus actionibus facultatibusque fuperveniat, fymptomatis mentionem feci; in hoc fecundo ex fermonis confortio de illis quoque pauca loquuti fumus, verum abfolutam ac propriam ipfis difceptationem in tertio qui hunc fequetur libro faciemus.

Cap. VII. Nunc quo omnia, quae animalibus facultatibus oboriuntur fymptomata, duobus his libris fint abfoluta, de *fymptomatis* quoque ad principes actiones fpectantibus differemus. Sunt igitur in his tria prima fymptomatum genera; unum actionis abolitio, alterum *actionis* laefio, tertium *ejus* in alteram fpeciem mutatio. Abolitio quidem in ftultitia et oblivione; vifum namque non raro eft, morbos in abfceffum aliquem abeuntes ftultitiam aut vocatam oblivionem induxiffe. Vidimus enim quosdam, qui et literas et artes

μένους ἐθεασάμεθα καὶ μηδὲ τῶν σφετέρων ὀνομάτων μεμνημένους, ὁποῖόν τι καὶ ὁ Θουκυδίδης φησὶν ἐν τῷ λοιμῷ συμβῆναι· τινὰς γὰρ τῶν διασωθέντων ἀγνοῆσαι σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους. ὤφθησαν δὲ καὶ διὰ γῆρας ἔσχατον ἔνιοι παραπλησίοις ἁλόντες συμπτώμασιν· ᾧ καὶ δῆλον, ὡς ἐπὶ καταψύξει γίνεται καὶ μώρωσις καὶ λήθη. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὰ φάρμακα τὰ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ποιητικὰ ψυχρὰ ταῖς δυνάμεσίν ἐστι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα συμπτώματα τὸ σῶμα αὐτὸ κατεψῦχθαι δηλοῖ τοῦ ἐγκεφάλου, ὥσπερ καὶ τὰ ἀποπληκτικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ διὰ φλεγματώδους χυμοῦ πλῆθος ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συναθροισθέντος ἔοικε γίγνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιφνίδιος ἥ τε γένεσις αὐτῶν ἐστι καὶ ἡ λύσις, οὐδαμῶς τούτου συμβῆναι δυναμένου κατὰ τὰς τῶν σωμάτων δυσκρασίας. αἱ δὲ μέτριαι βλάβαι καὶ οἷον νάρκαι τοῦ λογισμοῦ τε καὶ τῆς μνήμης ἐπὶ βραχυτέρᾳ καταψύ[82]ξει συμβαίνουσιν, ἤτοι διά τι τῶν εἴσω τοῦ σώματος ληφθέντων φαρμάκων ψυχρῶν, ἢ κατὰ

omnino fuerant obliti, imo nec propria nomina meminerant. Cujusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides; quosdam enim ex iis qui evaserant et se ipsos et suos necessarios ignoravisse. Jam visi sunt et propter extremum senium nonnulli similibus symptomatis tentari. Quo patet et fatuitatem et oblivionem ex refrigeratione creari. Quin etiam medicamenta, quae ejusmodi symptomata inducunt, sunt frigida facultatibus. Ac talia quidem symptomata ipsum cerebri corpus perfrigeratum esse docent, quemadmodum apoplexiae et epilepsiae ex pituitosi humoris multitudiue in ipsius cerebri ventriculis collecti gigni videntur. Proinde subitanea est earum tum generatio tum solutio, quod accidere per corporum intemperiem nullo modo potest. At mediocres tum rationis tum memoriae noxae et quasi torpores ex minore refrigeratione accidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigeranti in corpus assumpto, aut

τῆς κεφαλῆς ἐπιτεθέντων, ἢ καὶ χυμοῦ ψυχροῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἠθροισμένου· καὶ παραφροσύναι δὲ πᾶσαι, πλημμελεῖς ὑπάρχουσαι κινήσεις τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως, ἐπὶ μοχθηροῖς συνίστανται χυμοῖς ἢ δυσκρασίᾳ τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ὀνομάζονται δὲ φρενίτιδες μὲν αἱ μετὰ πυρετῶν, μανίαι δὲ αἱ χωρὶς τούτων, ποτὲ μὲν τοῖς δακνώδεσι καὶ θερμοῖς ἑπόμεναι χυμοῖς, ὁποῖος ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς ἐστι μάλιστα, πολλάκις δὲ κατὰ τὴν δυσκρασίαν τὴν ἐπὶ τὸ θερμότερον αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συνισταμέναι· μόναι δ᾽ αἱ μελαγχολικαὶ παράνοιαι ψυχρότερον ἔχουσι τὸν αἴτιον χυμόν. ἡ μὲν γὰρ φρενῖτις οὐδὲ ἁπλῶς ἐπὶ θερμοῖς συνίσταται χυμοῖς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ φλεγμονὴν ἐργάζεσθαι κατά τε τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς μήνιγγας. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς αἱ παραφροσύναι πληθύνοντος ἐν ἐγκεφάλῳ γίγνονται τοῦ τοιούτου χυμοῦ· καὶ ὅσαι γε κατὰ τὰς ἀκμὰς συνίστανται τῶν ὀξυτάτων πυρετῶν, ἀτμὸν δακνώδη καὶ θερμὸν ἀναθυμιώμενον ἴσχουσιν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον. αἱ δὲ μελαγχολικαὶ παράνοιαι πολυειδεῖς

capiti impofito, aut etiam frigido humore in cerebro collecto. Jam deliria omnia, quae depravati motus principis facultatis funt, in vitiofis humoribus confiftunt vel in eorum intemperie, quae funt in cerebro. Nominantur autem, quae cum febre funt, phrenitides, quae fine febre, maniae, quae interdum mordacas et calidos fequuntur humores, qualis maxime flava eft bilis; faepe etiam e calidiore cerebri intemperie ortum ducunt. Sola vero illa, quae melancholica vocantur, deliria frigidiorem humorem pro caufa habent. Nam phrenitis non fimpliciter a calidis humoribus ortum habet, fed etiam a phlegmone, quum in cerebro, vel ejus involucris generatur. In reliquis vero febribus deliria fiunt, ejusmodi humore in cerebro exuberante. Quae vero acutiffimarum febrium fummo incremento oriuntur, *hae* vaporem aliquem mordentem ac calidum ad cerebrum afcendentem *caufam* habent. Melancholica vero deliria multarum

Ed. Chart. VII. [82.] Ed. Baf. III. (237.)

μὲν εἰσι ταῖς κατὰ μέρος ὑπούλοις φαντασίαις, ἓν δ' αὐταῖς ἔοικεν ἁπάσαις ὑπάρχειν κοινὸν, ὃ πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται· ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. δυσθυμοῦσι γὰρ ἅπαντες ἀλόγως, οὐδ', ἢν ἐρωτήσῃς, ἔχοντες εἰπεῖν ἐφ' ὅτῳ λυποῦνται, δεδίασί τε ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι θάνατόν τε καὶ ἕτερά τινα μηδενὸς ἄξια δείματος· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦσι θανάτου. τό γε μὴν ἐπὶ τῇ μελαίνῃ χολῇ καταλαμβανούσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς λογικῆς ψυχῆς φόβους τε γίγνεσθαι καὶ δυσθυμίας καὶ θανάτου προσδοκίας, οὐδὲν θαυμαστόν. ὁρῶμεν γὰρ καὶ τῶν ἔξωθεν τοῦ σώματος οὐδὲν οὕτως ἡμῖν φοβερὸν, ὡς τὸ σκότος. ὅταν οὖν οἷον σκότος τι περιχυθῇ τῷ λογιστικῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς, ἀναγκαῖον ἀεὶ φοβεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἂν ἀεὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου συμπεριφέροντα τῷ σώματι· ὅπερ γὰρ ἡμῖν ἔξωθεν γίνεται κατὰ χρόνον τινὰ, βαθυτάτου σκότους καταλαβόντος τὸν πέριξ ἀέρα, τοῦτο τοῖς μελαγχολῶσιν ἔνδοθέν τε κἀξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ὁρμᾶται,

funt fpecierum e corruptis particulatim imaginationibus, unum tamen, quod ab Hippocrate perhibetur, omnibus commune effe videtur; *Si timor et moeftitia multo tempore perdurent, melancholicum ejusmodi fymptoma eft.* Sunt enim omnes praeter rationem moefti, nec fi roges quamobrem moereant, reddere caufam poffunt. Timent autem eorum nonnulli tum mortem, tum alia, quae minime funt timenda. Sunt et qui mortem vehementer expetant. Caeterum quod ab atra bile rationalis animae arcem occupante timor moerorque ac mortis expectatio accidant, nihil mirum: videmus enim etiam eorum, quae extra corpus funt, nihil nos peraeque terrere ac tenebras. Ergo quum veluti quaedam tenebrae rationalis animae parti fint circumfufae, neceffe eft hominem femper timere; ut qui femper una cum corpore fuo timoris caufam circumferat. Quod enim nobis extrinfecus fit, altiffimis tenebris ambientem nos aërem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiae vitio laborantibus, ab

Ed. Chart. VII. [82.] Ed. Bas. III. (237.)

καταλαβούσης τὸν ἐγκέφαλον ἤτοι τῆς μελαίνης χολῆς αὐτῆς, ἢ τινος ἀναθυμιάσεως ἀτμοῦ μελαγχολικοῦ, καθάπερ ἐν τῷ νοσήματι τῷ φυσώδει τε καὶ ὑποχονδριακῷ προσαγορευομένῳ.

interno et ipſo corpore contingit; vel ipſa nigra bile cerebrum occupante, vel aliqua melancholici halitus exhalatione, veluti in morbo, quem flatulentem et hypochondriacum vocant.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ed. Chart. VII. [83.] Ed. Baf. III. (237.)

Κεφ. α'. Ὅτι δὲ ὅσα κατὰ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεις ἀποτελεῖται συμπτώματα τὴν αὐτὴν μὲν ἔχει μέθοδον τῆς εὑρέσεως, ἥνπερ καὶ τὰ ταῖς ψυχικαῖς ἐνεργείαις ἐπιγινόμενα, κάλλιον μὲν ἴσως ἐστὶ κἂν τοῖς τούτων εἴδεσι γυμνάσασθαι κατὰ μέρος; ὥσπερ κἂν τοῖς τῶν ψυχικῶν ἐγυμνασάμεθα. τὸ μὲν δὴ κεφάλαιόν ἐστι τῆς εὑρέσεως ἁπάντων τῶν αἰτίων ὅσα λυμαίνεται ταῖς δυνάμεσιν ἡ γνῶσις τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐνήργουν ὑγιαίνουσαι.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER TERTIVS.

Cap I. Quod autem quae in naturalibus tum functionibus tum facultatibus fymptomata fiunt, eandem inventionis methodum habent, quam quae in animalibus actionibus oboriuntur, praeftiterit fortaffis et in horum fpeciebus particulatim exercitatos effe, quemadmodum etiam in iis quae animalium funt actionum, fumus exercitati. Id profecto caput eft inventionis omnium caufarum facultates laedentium, cognitio modi quo hae fanae fuas functiones obi-

Ed. Chart. VII. [83.] Ed. Baſ. III. (237. 238.)

εἰ μὲν γὰρ τῷ τρίβειν ἡ γαστὴρ ἔπεττε τὰ σιτία, περὶ τὸ τρίβειν ἐμποδισθεῖσα τὰ τῆς πέψεως ἀποτελέσει συμπτώματα· μηδ' ὅλως μὲν τρίψασα, τὸ μηδ' ὅλως πέψαι· μοχθηρῶς δὲ τρίψασα, τὸ μοχθηρῶς πέψαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ τῷ σήπειν ἔπεττεν, οὐ πέψει τῷ μὴ σῆψαι. εἰ δ', ὡς ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, αὐτὴ μὲν ἡ πέψις ἀλλοίωσίς ἐστι κατὰ [238] ποιότητα, γίγνεται δὲ ὑπὸ τῆς γαστρὸς ὁμοιούσης ἑαυτῇ τὰ σιτία, παντί που δῆλον, ὡς ἡ περὶ τὴν ἀλλοίωσιν ἀποτυχία σύμπτωμα γενήσεται πέψεως. εἰ μὲν δὴ μηδ' ὅλως ἀλλοιωθείη, καλεῖται μὲν ἀπεψία τὸ σύμπτωμα, καθάπερ ἀκινησία τε καὶ ἀναισθησία περὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα, σημαινουσῶν ἀπώλειάν τε καὶ στέρησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ πρώτου μορίου τῆς ψυχῆς. εἰ δ' ἀλλοιωθείη, οὐχ ὡς προσῆκε δὲ, ἀπεψία μὲν καὶ τοῦτο καλεῖται· σημαίνει δ' οὐ στέρησιν ὡς πρότερον, ἀλλὰ κάκωσιν μόνην. οὔσης δὲ καὶ αὐτῆς τῆς κακώσεώς διττῆς, ἢ τῷ βραδύνειν τε καὶ μηδέπω δέχεσθαι τὴν οἰκείαν μεταβολὴν, ἢ τῷ διεφθάρθαι παντάπασιν, ὡς μηδ' ὅλως δύνασθαι τὸν ἐκ τῆς φύσεως κόσμον δέξασθαι,

bant. Si enim conterendo concoqueret cibos ventriculus, is in conterendo impeditus, concoctionis ſymptomata efficiet, ſi prorſus non conterat, etiam non prorſus concoquet; ſi prave conterat, prave etiam concoquet. Eadem ratione ſi putrefaciendo concoqueret, quod non putrefaceret, non concoqueret. At ſi, ut nos demonſtravimus, ipſa concoctio alteratio in qualitate eſt, fit autem a ventriculo cibum ſibi aſſimilante, cuique patet, fruſtrationem in alteratione concoctionis ſymptoma fore. Quod ſi nulla penitus alteratio fuerit, id ſymptoma cruditas vocatur, ad eum modum, quo in animae functionibus immobilitas et inſenſibilitas, ſignificantibus his vocibus actionum primariae animae partis et abolitionem et privationem. Si vero fiat alteratio, ſed non ut oportet, cruditas id quoque appellatur: ſignificat tamen non ut prius *ſymptoma* privationem, ſed depravationem ſolam. Quum autem ſit depravatio duplex, vel quod tardet et nunquam convenientem mutationem cibus ſuſcipiat; vel quod corrumpatur omnino, ita ut naturalem perfectionem prorſus recipere nequeat;

βραδυπεψίαν μὲν ὀνομάζουσι τὴν προτέραν· ἡ δευτέρα δὲ οὐδὲν ἴδιον ὄνομα κέκτηται. τοσαῦται μὲν οὖν αἱ βλάβαι τῆς [84] πέψεως. αἰτίαι δὲ αὐτῶν, κοινὴ μὲν ἡ τῆς ἀλλοιούσης δυνάμεως ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ. διῄρηται δ' αὕτη κατ' εἴδη τε καὶ γένη. τὰ μὲν δὴ πρῶτα δύο γένη τῆς ἀποτυχίας εἰσὶ τὸ μὲν ἕτερον ἡ δύναμις αὐτὴ πεπονθυῖα, τὸ δὲ ἕτερον ἔξωθέν τις πλημμέλεια. διαιρεῖται δὲ ἑκάτερον, ἡ μὲν τῆς δυνάμεως βλάβη κατὰ τρόπον διττὸν, ἤτοι διὰ τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν ἢ διά τι νόσημα τῶν ὀργανικῶν· ἡ δ' ἔξωθεν πλημμέλεια τριττὴ μὲν καὶ αὐτή· ἡ μὲν ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα περιττώμασιν· ἡ δὲ ἐν τοῖς σιτίοις· ἡ δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῶν ὕπνων. ἀλλ' αἱ μὲν κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν τῆς δυνάμεως βλάβαι δυσκρασίαι τινές εἰσι τῶν δραστικῶν ποιοτήτων· αἱ δ' ἀπὸ τῶν ὀργανικῶν νοσημάτων ἐρυσιπέλασι καὶ οἰδήμασι καὶ φλεγμοναῖς καὶ σκίῤῥοις καὶ ἀποστήμασι καὶ ἄνθραξι, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα, τὰ μὲν ἁπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα νοσήματα περὶ τὴν γαστέρα συνίσταται. διὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντα κακῶς ἡ γαστὴρ πέττει, τῆς δυνάμεως αὐτῆς ᾗ

priorem quidem tardam concoctionem nominant; fecunda nullum proprium nomen adepta eft. Tot itaque concoctionis funt noxae. Caufa vero earum communis quidem eft, alteratricis facultatis a fcopo *aberrantis* fruftratio. Ea dividitur tum in fpecies tum in genera. Ac prima quidem duo genera fruftrationis funt, alterum facultas ipfa affecta; alterum externus quidam error. Dividitur vero horum utrumque; facultatis quidem laefio *fit* bifariam, aut per fuam ipfius fubftantiam, aut per aliquem morbum organicum. Externus error triplex et ipfe eft; alius in excrementis ventriculi; alius in cibis; alius in tempore fomni. Verum quae in propriam facultatis fubftantiam *cadunt* noxae, intemperies quaedam funt activarum qualitatum; quae vero ab organicis oriuntur morbis, eae in eryfipelatis et oedematis et phlegmonis et fcirrhis et abfceffibus et carbunculis et caeteris ejusmodi circa ventriculum partim fimplicibus, partim compofitis morbis, confiftunt. Propter haec quidem omnia ventriculus male concoquit, ipfa qua concoquit facultate laefa,

Ed. Chart. VII. [84.] Ed. Baf. III. (238.)

πέττει βλαπτομένης, ἐν μὲν ταῖς δυσκρασίαις κατὰ τὴν οἰκείαν ἑαυτῆς οὐσίαν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις νοσήμασιν, ὅσα μὲν ἁπλῶς ἐστιν ὀργανικὰ, παραποδιζομένης μόνον, ὅσα δὲ ἐκ δυσκρασιῶν τε καὶ ὀργανικῶν σύνθετα, κατ᾽ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους. ἐπὶ ταύταις ταῖς προφάσεσιν ἡ γαστὴρ κακῶς πέττει, κἂν μηδὲν τῶν ἄλλων πλημμελῆται τῶν ἔξωθεν. τὸ ἔμπαλιν δὲ τῆς γαστρὸς αὐτῆς μηδὲν πεπονθυίας, οὐ πέττει τὸ ζῶον ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων ἢ διὰ ποιότητα μοχθηρὰν ἢ δι᾽ ἀκαιρίαν ἢ δι᾽ ἀταξίαν ἢ περίττωμα φαῦλον ἢ ὕπνον ὀλίγον. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν ταῖς μοχθηραῖς τῶν σιτίων ποιότησι καὶ τοῖς περιττώμασιν, ὅσα κατὰ τὴν γαστέρα συνίσταται, μετὰ διαφθορᾶς ἀπεπτοῦσιν, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ δι᾽ ἀταξίαν τε καὶ ἀκαιρίαν. λέγω δὲ ἀταξίαν μὲν, εἰ μῆλα καὶ ῥοιὰς, εἰ οὕτως ἔτυχε, πρῶτα, τελευταῖα δὲ προσφέροιντο λάχανα δι᾽ ἐλαίου καὶ γάρου· ἀκαιρίαν δ᾽, εἰ ἕωθεν, πρὶν ὑπελθεῖν καλῶς τὴν προτέραν τροφὴν, ἢ πρὸ ὀλίγου τῶν γυμνασίων ἀριστήσειεν. αἱ διαφθοραὶ δὲ κνισώδεις μὲν ἐπὶ τοῖς θερμοτέροις τε καὶ χολωδεστέροις ἐδέσμασι

ab intemperie quidem in propria fui ipfius fubftantia; a caeteris vero morbis, qui fimpliciter funt organici, duntaxat impedita; ab iis vero qui ex intemperie et organicis morbis compofiti *funt,* utroque modo *laeditur.* Atque his de caufis venter male concoquit, etiamfi in caeteris externis nullius error fit. Rurfus ventre ipfo minime affecto, non concoquit animal, vel propter eduliorum ac potuum immoderatam copiam, vel propter pravam qualitatem, vel propter tempus inopportunum, vel ob incongruum ordinem, vel vitiofum excrementum, vel fomnum exiguum. Verum a vitiofis ciborum qualitatibus et excrementis quae in ventriculo confiftunt cum corruptione fit apepfia; interdum etiam ob praepofterum ordinem et tempus non opportunum. Dico autem praepofterum ordinem, fi mala *cydonia,* fi ita contingat, et punica primis menfis fumantur, olera cum oleo et garo ultimis. Intempeftivitatem vero, ut fi quis mane antequam prior cibus defcenderit, vel paulo ante exercitationem pranfus fuerit. Porro corruptelae nidorofae a calidioribus ma-

συμπίπτουσιν· ὀξώδεις δὲ ἐπὶ τοῖς ψυχροτέροις φύσει καὶ φλεγματωδεστέροις. οὕτω δὲ κἀπὶ τοῖς περιττώμασιν ὀξώδεις μὲν ὅσα φλεγματικὰ καὶ ψυχρά· κνισώδεις δὲ ὅσα θερμά τε καὶ πικρόχολα. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γαστὴρ ἐπὶ μὲν τοῖς ψυχροτέροις νοσήμασι τὰς ὀξώδεις, ἐπὶ δὲ τοῖς θερμοτέροις τὰς κνισώδεις ἐργάζεται μεταβολάς. βραδυπεψίας δὲ ἐργάζεται τὰ δυσδιάφθαρτα μὲν, ὑπὲρ τὴν δύναμιν δὲ ἢ ὑπὲρ τὸν ὕπνον. ὅταν δὲ χωρὶς τοῦ διαφθαρῆναι στέρησις παντελὴς γένηται πέψεως, ἰστέον ἐν τῷδε νενικῆσθαι τὴν γαστέρα τελέως ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον, ὡς πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως, ἢ διὰ ψύξιν ἰσχυράν· ἀπεπτεῖ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις καταστάσεσιν ἡ γαστὴρ, ὡς μηδ' ἐπιχειρεῖν ὅλως πέψαι. ταῦτ' οὖν ἔστω σοι παραδείγματα καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις ἀπεψίας. εἰς γὰρ τοὺς αὐτοὺς αὖ τρόπους ἀνάξεις κἀκείνας, καὶ πρὸς ἐκείναις γε τὰς κατὰ τὴν τρίτην πέψιν, αἷς ἡ θρέψις ἕπεται τοῦ σύμπαντος ὄγκου, τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἐχούσης πρὸς μὲν τὰς φλέβας τῆς ἐκ κοιλίας εἰς αὐτὰς ἀναδιδομένης τροφῆς, πρὸς δὲ τὰς σάρκας τῆς ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς ἐκείνας,

gisque biliofis accidunt cibis; acidae vero, a frigidioribus natura magisque pituitofis. Ita vero et in excrementis; acidas quidem *creant*, quae pituitofa funt et frigida; nidorofas, quae calida et biliofa. Etiam ipfe venter in frigidioribus nidorofas mutationes facit. Tardas concoctiones efficiunt ea quae aegre quidem corrumpuntur, fed fuperant facultatem aut fomnum. Quum autem citra corruptelam concoctionis omnino eft privatio, fcire licet eo cafu prorfus fuperatum effe ventriculum vel ab immodica multitudine pro facultatis imbecillitate, vel a vehementi frigore; ita enim in tali ftatu ventriculus non concoquit, ut etiam concoquere prorfus non tentet. Ergo haec tibi quoque cruditatis in vafis *fanguinis* oborientis exempla funto. Hanc enim rurfus ad eosdem modos reduces, ficuti ad hanc etiam eam quae in tertia eft concoctione, quam totius molis corporis nutritio fequitur, eandem rationem ad venas habente alimento, quod e ventre in eas defertur; et ad carnes, quod e venis in has

Ed. Chart. VII. [84. 85.] Ed. Baf. III. (238.)

ἥνπερ εἶχε τὰ ἐσθιόμενά τε καὶ πινόμενα πρὸς τὴν γαστέρα. ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἡμῖν ἐνεδείξατο προγιγνωσκόμενος ὁ τῆς πέψεως [85] τρόπος. ὅτι γὰρ ἡ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων τοιάδε τις κρᾶσις, ἡ καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ τῆς γαστρὸς ἐργασαμένη σώματος, αἰτία τῆς ἀλλοιώσεώς ἐστι τῶν σιτίων, ἐπιστάμενοι, καὶ ὅτι πλείστην εἰς τοῦτο δύναμιν εἰσφέρεται τὸ θερμὸν στοιχεῖον, ἐποδηγήθημεν εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν ἐν ταῖς ἀπεψίαις αἰτίων. ἔστι δὲ οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀπεψίαις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ σύμπαντα τῶν συμπτωμάτων γένη, τὸ μὲν οἷον ἀπώλεια τῆς ἐνεργείας ἢ στέρησις ἢ ὡς ἄν τις ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλοι· τὸ δὲ οἷον ἀτελὴς καὶ ἐλλιπὴς ἐνέργεια· τὸ δὲ μοχθηρά τε καὶ πλημμελής. ἐν μὲν οὖν τῇ γαστρὶ, καθάπερ ἀρτίως εἴρηται, στέρησις μὲν τῆς ἐνεργείας ἐστὶν, ὅταν μηδ' ἐπὶ βραχύτατον ἀλλοιωθῇ τὰ σιτία· πέψις δὲ ἐλλιπὴς ἐν ταῖς βραδυπεψίαις, ὥσπερ γε καὶ ἡ μοχθηρὰ καὶ ἡ πλημμελὴς ἐν ταῖς διαφθοραῖς. κατὰ δὲ τὰς φλέβας ἡ μὲν τῆς ἐνεργείας στέρησις ἐν τοῖς παντάπασιν ὠμοῖς χυμοῖς· ἡ δὲ ἐλλιπὴς ἐνέργεια κατὰ τοὺς ἡμιπέπτους· ἡ δ' αὖ

diftribuitur, quam habent ad ventriculum, quae comeduntur et bibuntur Haec igitur omnia nobis indicavit concoctionis modus praecognitus. Scientes enim, quod quatuor elementorum certa quaedam temperies, quae proprietatem corporis ventriculi effecit, alterationis ciborum fit caufa, tum quod plurimam in id vim calidum elementum conferat, veluti manu ad caufarum cruditatis inventionem ducti fumus. Eft porro non in cruditatibus modo, fed etiam in omni fymptomatum genere, aliud actionis veluti jactura, feu privatio, feu quomodocunque aliter id nominare libet, aliud imperfecta deficiensque actio, aliud depravata et errans. Atque in ventriculo quidem (ut mox eft dictum) privatio actionis eft, quum cibi ne vel minimam quidem mutationem accipiunt; imperfecta autem coctio in bradypepfiis *confiftit*, quemadmodum depravata et errans in corruptelis. In venis autem privatio actionis eft, quum humores omnino funt crudi; deficiens actio, quum femicocti; depravata, quum vitiofi. Sic et in

πλημμελὴς ἐν ταῖς κακοχυμίαις. οὕτω δὲ καὶ καθ' ὅλην τοῦ ζώου τὴν ἕξιν ἡ μὲν οἷον στέρησις ἐν τοῖς ὠμοῖς κατ' ἐκεῖνα χυμοῖς· ἡ δ' οἷον ἐλλιπὴς ἐν τοῖς ἡμιπέπτοις· ἡ δὲ μοχθηρὰ κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς κακοχυμίας. ἐκ τούτων τῶν κακοχυμιῶν ἐρυσιπέλατά τε καὶ καρκῖνοι καὶ γάγγραιναι γίγνονται, φαγέδαιναί τε καὶ ἄνθρακες, καὶ ἕρπητες, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. κατὰ δὲ τὴν τῆς θρέψεως ἐνέργειαν ἀτροφία μὲν ἡ στέρησις τῆς ἐνεργείας· ἐλλιπὴς δὲ θρέψις ἡ ἰσχνότης· μοχθηρὰ δὲ ἡ ἐν ταῖς λεύκαις τε καὶ κατὰ τὸν ἐλέφαντα προσαγορευόμενον. αἱ δὲ αἰτίαι τῶν λελεγμένων ἁπάντων συμπτωμάτων αἱ αὐταὶ κατὰ τὸ γένος εἰσὶ ταῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς γαστὸς εἰρημέναις, ἔνιαι μὲν αὐτῶν εἰς ἀῤῥωστίαν δυνάμεως, ἔνιαι δὲ εἰς τὴν τῆς τροφῆς πλημμέλειαν, αἱ τρίται δ' εἰς ἐπιτηδεύματά τε καὶ τὰ προσπίπτοντα τοῖς ζώοις ἔξωθεν ἀναγόμεναι. καὶ κατά γε τὸν αὐτὸν ἐκείναις τρόπον αἱ ἀῤῥωστίαι τῆς δυνάμεως, αἱ μὲν οἰκεῖαι ταῖς τῶν ὁμοιομερῶν δυσκρασίαις, αἱ δ' οὐκ οἰκεῖαι τοῖς ὀργανικοῖς ἕπονται νοσήμασιν. αἱ δὲ πλημμέλειαι τῆς τροφῆς εἰς πλῆθός τε καὶ

toto quoque animalis habitu, quae velut privatio eſt, in crudis iſthic *conſiſtit* humoribus; quae tanquam deficiens eſt *functio*, in ſemicoctis; ſicut depravata, in vitioſis humoribus. Porro ex iis vitioſis humoribus eryſipelata, cancri, gangraenaeque naſcuntur; praeterea phagedaenae, carbunculi, ulcera ſerpentia aliaque ejusmodi. In nutriendi autem actione, privatio quidem actionis atrophia eſt, deficiens vero nutritio gracilitas; vitioſa in leucis et elephantiaſi appellata cernitur. Cauſae omnium praedictorum ſymptomatum eaedem genere ſunt cum iis, quae ſupra de ventriculo ſunt dictae; quaedam ipſarum ad facultatis imbecillitatem; quaedam ad alimenti depravationem; tertiae ad vitae rationem, et ea, quae extrinſecus animali incidunt, reductae. Ad eundem quoque modum facultatis imbecillitates, quae quidem propriae ſunt ſimilarium, intemperiem, quae non propriae, organicos ſequuntur morbos. Depravationes vero nutrimenti in quantitatem et qualitatem humorum dividuntur;

ποιότητα χυμῶν διαιροῦνται, καθάπερ, οἶμαι, καὶ αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων τε καὶ τῶν ἔξωθεν ὁμιλούντων εἰς ἀταξίαν τε καὶ ἀκαιρίαν τινά. ἐπιτηδεύματα δὲ καλῶ νῦν ἱππασίας, ἁλιείας, ἀφροδίσια, λουτρὰ, περιπάτους, πλοῦς, κυνηγέσια, καὶ ἅπανθ' ἁπλῶς ἐν οἷς ἐνεργοῦμέν τι τῷ σώματι. χρὴ δ' οὐκ αὐτῶν δήπου μόνον τῶν συμπτωμάτων διαγνωστικόν τε ἅμα καὶ τῆς γενέσεως εὑρετικὸν εἶναι τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως αὐτῶν ὡς ἐν τῇ (239) διαφορᾷ τέτακται τῶν ποιητικῶν αἰτίων. οὐ γὰρ εἰ μηδ' ὅλως ἔπεψε μόνον ἡ γαστὴρ ἐπίστασθαι προσῆκεν, ἀλλὰ καὶ διότι, πότερον δι' ὑπερβάλλουσαν ἀσθένειαν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως, ἢ διά τι πλῆθος ἄμετρον, ἢ μοχθηροτάτην τινὰ σιτίων ποιότητα. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς σιτίοις σύμπτωμα ῥᾳδίως ἐπανορθοῦται· τὸ δ' ἐπὶ ταῖς ἐσχάταις καταπτώσεσι τῆς δυνάμεως εἰς λειεντερίαν ἢ τὸν καλούμενον τυμπανίαν ὕδερον ἀφικνεῖται· καὶ κατὰ φλέβας δὲ ὡσαύτως οὐ μόνον ἀποτυχίαν αἱματώσεως ἐπισκοπεῖν χρὴ, ἀλλὰ καὶ διότι γίγνεται·

quemadmodum, arbitror, et vitae rationum, et eorum quae extrinfecus appropinquant, errores, in ordinem vitiatum, et intempeftivitatem quandam dividuntur. Voco rationem vitae, equitationem, pifcationem, venerem, balneas, ambulationes, navigationes, venationes, omnia denique, in quibus aliquid corpore agimus. Oportet autem medicum non folum fymptomatum dignofcendorum facultatem habere, ac generationis eorum inveniendae peritum effe, fed etiam modi quo generentur, qui inter effectricum caufarum differentias numeratur. Non enim illud tantum noffe convenit, num ventriculus nihil omnino concoxerit, fed etiam quamobrem; utrumne propter exuperantem concoctricis facultatis imbecillitatem, an ob copiam aliquam immodicam, an peffimam aliquam ciborum qualitatem. Nam fymptoma cibis fuccedens facile corrigitur; quod vero ob extremum facultatis incidit collapfum, in lienteriam, aut tympanitem vocatum hydropa finitur. In venis quoque fimili ratione non folum fanguinis fruftrationem aeftimari conveniet, fed

Ed. Chart. VII. [85. 86.] Ed. Baſ. III. (239.)

πότερον δι' ἀῤῥωστίαν τῆς αἱματοποιοῦ δυνάμεως, οὐδὲν γὰρ χεῖρον οὕτως αὐτὴν ὀνομάζειν, ἢ διὰ πλῆθός τι χυμῶν ἀπέπτων τε καὶ ψυχρῶν [86] ἐκ τῆς γαστρὸς ἀναδιδομένων· εὐίατον μὲν γὰρ τοῦτο, θάτερον δ' εἰς ὕδρωπα τελευτᾷ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῇ σαρκί. διὰ μὲν γὰρ τοὺς ὠμοὺς χυμοὺς οἱ ἐκ νοσημάτων ἀνέδην ἐμφορούμενοι φυσώδεις τε καὶ ὑδαλέοι τὴν ὅλην ἕξιν ἀποτελοῦνται· διὰ δὲ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως οἱ ἀνὰ σάρκα προσαγορευόμενοι τῶν ὑδέρων. ἅπασαι μὲν οὖν αἱ μεγάλαι δυσκρασίαι καταβάλλουσι τὴν δύναμιν· ἀλλ' αἱ μὲν ἐπὶ τῷ ψυχρῷ κρατοῦντι τὰ ψυχρὰ τῶν παθῶν ἐργάζεσθαι πεφύκασιν· αἱ δὲ ἐπὶ τῷ θερμῷ τἀναντία. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῆς ὑπολοίπου γιγνώσκειν ἀντιθέσεως καὶ συζυγίας. ἐν ἁπάσαις δ', ὡς εἴρηται, κοινὸν ἡ μεγίστη τοῦ κατὰ φύσιν ἐκτροπή. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως ἐνεργῆσαι περὶ τὰ σύμμετρά τε καὶ συνήθη σιτία μεγίστην ἐνδείκνυται τῆς γαστρὸς τὴν δυσκρασίαν· ἀλλ' εἰ μὲν δι' ὑπερβάλλουσαν θερμότητα συμβαίνει τὸ τοιοῦτον, εὐθὺς καὶ διαφθείρεται τὰ σιτία, κοινὴν μέν τινα διαφθορὰν ἐπὶ τὸ

etiam qua ex cauſa ea contingat; utrumne ob ſanguificae facultatis imbecillitatem (non enim ita ipſam nominare abs re fuerit) an ob multitudinem humorum crudorum frigidorumque qui a ventriculo diſtribuuntur; quippe hoc facilis ſanationis eſt, illud in hydropem terminatur. Ad eundem modum in carne. Ob crudos namque humores, qui a morbis immodice ſe ſatiant, flatuoſi ac toto corporis habitu aquis turgidi redduntur. Ob imbecillitatem vero virium, qui intercutes vocantur hyderi *exiſtunt.* Atque omnes quidem magnae intemperies facultatem dejiciunt. Verum quae ex frigido ſuperante conſtant, frigidos affectus excitare ſunt idoneae; quae vero ex calido, contrarios: eodem autem modo et in reliqua oppoſitione conjugationeque intellige. In omnibus vero, ut dictum eſt, communis eſt a naturali ſtatu maxima everſio. Circa mediocres enim et conſuetos cibos nihil omnino effeciſſe, maximam ventris intemperiem prodit. Verum ſi propter exuperantem calorem tale *quid* accidat, protinus etiam corrumpuntur cibi; generatim quidem cor-

κνισῶδες· ἰδίαν δὲ ἕκαστον, ὡς ἂν φύσεως ἔχῃ. τὰ μὲν γὰρ οἷον βρώμου τινὸς ἢ βορβόρου διαφθειρόμενα· τὰ δὲ ἰχθύων τινῶν ὠμῶν ἢ ἀῤῥήτου τε καὶ ἀλλοκότου σηπεδόνος ἐξόζει, διαμεῖναι γὰρ ἀσήπτῳ θερμαινομένῳ σφοδρῶς οὐδενὶ τῶν ἐδεσμάτων δυνατόν· εὐθὺς δὲ δήπου καὶ διψῶσιν ἀμέτρως οἱ οὕτω διακείμενοι καὶ πυρέττουσιν ἐνίοτε λεπτοὺς καὶ μικροὺς ἑκτικοὺς πυρετούς· εἰ δὲ διὰ ψύξιν ἄμετρον ἀπόλοιτο παντάπασιν ἡ πέψις τῶν σιτίων, ἄδιψοί τέ εἰσι καὶ ἀπύρετοι, καὶ αὐτῶν τῶν σιτίων ἀκριβεῖς ἀποσώζουσι τὰς ποιότητας, εἴτ᾽ ἐρυγγάνειν ἐθελήσειαν, εἴτε καὶ ἐμεῖν. εἰ δὲ καὶ βραχεῖά τις ἐνέργεια παρὰ τὴν πέψιν αὐτῶν γένοιτο, καὶ ἡ τῶν σιτίων φύσις ἤτοι τῆς μέσης εἴη κράσεως ἢ τῆς ψυχροτέρας, ὀξυρεγμιώδεις ἀποτελοῦνται. θερμοτέρων δὲ κατὰ κρᾶσιν ὄντων ἢ καὶ φύσει φυσωδεστέρων, ἐμπίπλαται πνεύματος ἀτμώδους ἡ γαστήρ. εἰς μὲν δὴ τὰς τοιαύτας δυσκρασίας ἐγχωρεῖ διὰ ταχέων αὐτὴν ἀφικέσθαι· καθ᾽ ὑγρότητα δὲ καὶ ξηρότητα δύσκρατος εἰς τοσοῦτον, ὡς ἀπολέσαι τὴν ἐνέργειαν, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο γαστὴρ, ἄνευ χρόνου παμπόλλου· καὶ

ruptela quadam, quae ad nidorofum inclinet; fpeciatim vero pro fua quisque natura. Nam alia quum corrumpuntur, tanquam virus; alia tanquam lutum; alia crudos pifces, aut indicibilem alienamque putredinem olent; nullum enim eduliorum vehementer calefactum durare imputre poteft; protinus autem fitiunt quoque immodice qui ita funt affecti, febricitantque interdum tenui parvaque hectica febre. Sin ex frigore immodico periit plane ciborum concoctio, nec fiti nec febri affliguntur, et ciborum ipforum qualitates, five ructare velint five vomere, plane fervant. Quod fi exigua quaepiam circa concoctionem eorum fit actio, et ciborum natura fit vel medii temperamenti vel frigidioris, acidi ructus fiunt; fin calidiore temperie cibi fint, aut etiam natura flatulentiores, ventriculus halituofo impletur fpiritu. In ejusmodi quidem intemperiem brevi incidere poteft ventriculus; in humiditate vero et ficcitate adeo intemperatus venter effe, ut actionem amittat, non poteft fine prolixo temporis fpatio; debet-

χρὴ προηγήσασθαι τῆς μὲν ὑγρότητος ὕδερον· τῆς δὲ ξηρότητος ἤτοι γῆρας ἢ μαρασμόν. ἀλλὰ τὰς μὲν τοιαύτας διελέσθαι διαφορὰς πραγματείας ἑτέρας ἐστίν.

Κεφ. β΄. Ἐπὶ δὲ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν ἰτέον ἤδη. γίγνεται γὰρ κατὰ ταύτην ἡ μὲν πρώτη διαφορὰ τῶν συμπτωμάτων τριττὴ, ἤτοι μηδ᾽ ὅλως περιστελλομένη, ἢ ἐλλιπῶς, ἢ πλημμελῶς. τῷ μὲν οὖν μηδ᾽ ὅλως ἢ ἀῤῥώστως περιστέλλεσθαι πνευματώσεις τε καὶ κλύδωνες ἀκολουθοῦσι· πνευματώσεις μὲν, ἐπειδὰν τὰ σιτία φυσώδη καὶ ἡ γαστὴρ ὑπάρχῃ μὴ πάνυ τι ψυχρά· κλύδωνες δὲ, ὅταν ἤτοι μηδὲν ἐν αὐτῇ περιέχηται πνευματοῦσθαι δυνάμενον, ἢ καταψυχθῇ σφοδρῶς, οὐδένα γὰρ ἀτμὸν ἡ τοιαύτη γεννᾷ διάθεσις. πρόδηλον δὲ, ὡς οὐκ ἄνευ πόματος ὁ κλύδων γίγνεται τῇ γαστρί. τοῦ δ᾽ ἄτονον εἶναι ἐσχάτως αὐτὴν αἰτία νόσος ἐστὶν, ἡ μὲν ὡς ὁμοιομεροῦς μορίου τῆς γαστρὸς, ἡ δὲ ὡς ὀργανικοῦ. περὶ δὲ τῶν πλημμελῶν κατ᾽ αὐτὴν κινήσεων [87] ὅτι μὲν ἤτοι τρομώδεις τινές εἰσιν ἢ παλμώδεις ἢ οἷον κλονώδεις ἢ σπασμώδεις, εἴρηται πρότερον ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν

que praeceffiffe humiditatem quidem hydrops, ficcitatem vero vel fenium vel marasmus. Verum tales diftinxiffe differentias alterius eft operis.

Cap. II. Jam ad retentricem facultatem veniendum eft. In hac enim occurrit prima fymptomatum differentia triplex; quum ea vel omnino cibos non complectitur, vel diminute, vel depravate. Quod itaque vel prorfus non complectatur, vel debiliter, et inflationes et fluctuationes cum fonitu fuccedunt; inflationes quidem, quum et cibi flatulenti funt et ventriculus non admodum frigidus: fluctuationes cum fonitu, quum vel nihil in eo continetur, quod verti in flatus poffit; vel quum vehementer perfrigeratus eft, talis enim affectus nullum creat halitum. Conftat autem citra potionem non poffe fieri in ventre fonoras fluctuationes. Extremae vero imbecillitatis ejus caufa morbus eft; alius, ut fimilaris eft pars ventriculus, alius ut organica. De motibus autem in eo depravatis, quod vel tremuli quidam fint vel palpitantes, vel tanquam concuffivi vel convulfivi, di-

συμπτωμάτων διαφορᾶς· ὁποία δέ τις ἑκάστη τῶν εἰρημένων ἐστὶ κινήσεων, ἥ τις τε ἡ καθ' ἑκάστην αὐτῶν αἰτία, διὰ τοῦ προτέρου δεδήλωται λόγου. νυνὶ δὲ τοσοῦτον ἔτι προσθετέον, ὡς ἐπιμίγνυται τά τε νοσήματα καὶ τὰ συμπτώματα τῆς καθεκτικῆς καὶ ἐκκριτικῆς δυνάμεως. αὐτίκα ἡ οἷον σπασμώδης κίνησις τῆς γαστρὸς, ἥπερ ἐν τῷ λύζειν συμπίπτει, σπασμὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ ἔστιν, ὅς γε μόνοις γίγνεται τοῖς μυσὶν, (ἡ δέ γε γαστὴρ οὔτ' αὐτὴ μῦς ἐστιν οὔτε ὁ στόμαχος αὐτῆς) οἷον σπασμὸς δέ τις, ἀμφοτέρων κοινόν τι σύμπτωμα τῶν δυνάμεων· τῆς μὲν καθεκτικῆς, ὅτι μοχθηρῶς τε καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἡ γαστὴρ λύζουσα περιστέλλεται τοῖς σιτίοις· τῆς δὲ ἐκκριτικῆς, διότι πρώτως ἐκείνης αὐτῆς ἐστιν ἡ κίνησις ἡ πλημμελὴς, ἀποτρίψασθαί τι τῶν λυπούντων ἐφιεμένης. ἔστι δὲ οὐχ ἡ αὐτὴ κίνησις, ὅτι μηδὲ ἡ αὐτὴ διάθεσις, ἐμοῦσί τε καὶ λύζουσιν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐμέτοις τὰ κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν ἐκκρίνουσιν· ἐν δὲ τῷ λύζειν τὰ κατ' αὐτὸ τῆς γαστρὸς τὸ σῶμα, παραπλησίας τῆς τε διαθέσεως καὶ τῆς κινήσεως

ctum ſupra eſt in libro de ſymptomatum differentiis; qualis vero dictorum quisque ſit motuum, tum quae cujusque eorum cauſa, ſuperiore libro declaratum eſt. Nunc tantulum etiamnum adjiciendum eſt, quod tam retentricis quam excretricis facultatis tum morbi tum ſymptomata miſcentur. Verbi gratia veluti convulſivus ventriculi motus, qui in ſingultiendo accidit, convulſio quidem abſoluta non eſt, quae ſolis accidit muſculis (ventriculus autem neque ipſe muſculus eſt, neque ejus oriſicium) ſed veluti convulſio quaedam, ambarum facultatum commune ſymptoma; retentricis quidem, quod ventriculus quum ſingultit, et prave et non ſecundum naturam cibos complectitur; excretricis, quod primum ejus ſit ipſe motus depravatus, dum ea, quae moleſta ſunt, expellere conatur. Sane non idem eſt vomentibus atque ſingultientibus motus, quod non idem ſit affectus. Nam vomitionibus, quae in capacitate ſunt *ventriculi*, ejiciuntur; ſingultu quae in ipſo ventriculi ſunt corpore, ſimili tum affectu tum motu, qualem in iis, qui ob intemperiem

γιγνομένης, οἵαν καὶ τοῖς βήττουσι κατὰ δυσκρασίαν ἐδείκνυμεν γίγνεσθαι, πάντων τῶν μορίων τῆς κοιλίας ἐκθλιβόντων τὸ λυποῦν αὐτά. διὰ τοῦτο τοῖς τε ῥιγώσασι τὴν γαστέρα τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα γίγνεται καὶ τοῖς πεπέρεως ἀθροώτερον λαβοῦσιν ἤ τι θερμὸν οὕτω φάρμακον, εἶτ᾽ ἐπιπίνουσι θερμὸν ποτὸν, καὶ μᾶλλόν γε γίγνεται λύζειν αὐτοῖς, ὅταν ἀκριβῶς ᾖ λεπτὸν τὸ πέπερι, μᾶλλον γὰρ ἐγκαταδύεται τὸ τοιοῦτον αὐτῷ τῷ σώματι τῆς κοιλίας. οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὅσα ψύχοντά τε καὶ θερμαίνοντα τῷ σώματι τῆς γαστρὸς ἐγκαταβαίνει, τὸ λύζειν ἕπεται, πρώτως μὲν τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως κίνησίς τις οὖσα πλημμελὴς, δευτέρως δὲ καὶ τῆς καθεκτικῆς τε καὶ περισταλτικῆς ὀνομαζομένης. οὕτως δὲ καὶ αἱ ναυτίαι καὶ οἱ ἔμετοι τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως κινήσεις εἰσὶ πλημμελεῖς, ἐπὶ τῷ τὰ λυποῦντα τὸ σῶμα τῆς γαστρὸς ὅτι τάχιστα κενῶσαι διὰ τοῦ στομάχου. παραπλήσιον δὲ τούτῳ σύμπτωμά ἐστι καὶ τὸ κατὰ τὰς λειεντερίας, ὅταν ὑπό τινος ἡ γαστὴρ ἤτοι δάκνοντος ἢ βαρύνοντος λυπῆται, τοῦτ᾽ ἀποκρίνειν εὐθέως ἐφιεμένη. ὄντων δὲ αὐτῇ δυοῖν

tuſſiunt, demonſtravimus; omnibus nimirum ventriculi partibus, quae ſibi moleſta ſunt, premendo expellentibus. Proinde ejusmodi ſymptoma tum iis, quibus ventriculus obriguit, tum iis qui piper aut calidum perinde medicamentum liberalius ſumpſerunt, deinde calidam potionem ſuperbiberunt, accidit; his magis etiam ſingultire contingit, quum piper tenuiſſime tritum fuerit; nam ejusmodi piper altius in ipſum ventriculi corpus inſeritur. Sic et caeteris omnibus refrigerantibus calefacientibusque, quae in corpus ipſum ventriculi deſcendunt, ſupervenit; eſtque is ſingultus primo excretricis facultatis motus depravatus; ſecundo retentricis ac complectentis nominatae. Ita vero et nauſeae et vomitus excretricis facultatis depravati motus ſunt, ad ea, quae ventriculo moleſta ſunt, quam citiſſime per ſtomachum vacuanda. Simile huic ſymptoma eſt et quod in lienteriis *apparet*, quum ventriculus ab aliqua re vel mordaci vel gravante vexatus, ejicere eam ſtatim cupit. Quum autem ipſi

Ed. Chart. VII. [87.] Ed. Baf. III. (239. 240.)

στομάτων, ἄνω μὲν τοῦ κατὰ τὸν στόμαχον, ἐν δὲ τοῖς κάτω τοῦ κατὰ τὸν πυλωρὸν, ἐφ' ὁπότερον ἂν αὐτῶν ῥέπη τὸ λυποῦν, ἐκείνῳ συγχρῆται πρὸς τὴν ἔκκρισιν. εἰ δ' ὅλη ποτὲ αὐτῇ συμβαίη τοιαύτη διάθεσις, ἀμφοτέροις ἅμα χρῆται τοῖς στόμασιν, ὡς ἐν ταῖς χολέραις. ἡ δὲ λοιπή τε καὶ τετάρτη δύναμις αὐτῆς ἡ ἑλκτικὴ συμπτώμασιν ἁλίσκεται τριττοῖς μὲν καὶ αὐτὴ κατὰ γένος· ἤτοι μηδ' ὅλως ἕλκειν δυναμένη τὰ σιτία, καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα στομάχου παράλυσις· ἢ μόγις ἕλκουσα, καθ' ὃν χρόνον ἄρχεται μὲν παραλύεσθαι, παρεῖται δ' οὐδέπω· καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, ἐπειδάν τι πλημμελῶς. αἱ πλημμελεῖς δὲ κινήσεις εἴρηνται πολλάκις, ὥσπερ οὖν καὶ αἱ διαθέσεις ἐφ' αἷς γίγνονται. συμβαίη δ' ἐνίοτε καὶ βλάστημά τι σαρκῶδες κατὰ τὸν στόμαχον, οἷα κἀκτὸς ὁρᾶται πολλάκις γενόμενα, ὡς ἤτοι παντάπασιν ἀποφράξαι τὴν ὁδὸν τῶν σιτίων, ἢ παραβλάψαι κατά τι. καλεῖται δ' ὀργανικὰ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ διήρηται περὶ αὐτῶν ἐν τῇ (240) περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς. ἐν μὲν δὴ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἡ γαστὴρ ἕλκει μὲν

duo fint orificia, unum fuperius ad gulam, alterum inferius ad pylorum, ad utrumcunque horum vergit quod laedit, illo utitur ad expulfionem; quod fi toti illi talis affectus aliquando contingat, utroque orificio fimul utitur, veluti in choleris. Reliqua vero quartaque ejus facultas attractrix triplici genere fymptomatum et ipfa corripitur. Vel enim cibos attrahere omnino non poteft, vocaturque id fymptoma ftomachi paralyfis; vel aegre attrahit, quo tempore refolvi quidem incipit, refolutus tamen adhuc non eft; tertium praeter haec eft, quum aliquid depravate *trahit.* Depravati autem motus faepe jam dicti funt, quemadmodum et affectus, quibus fuccedunt. Sane accidit aliquando et carnofum aliquod tuberculum, qualia faepe foris videmus, in ftomacho nafci, quod vel omnino ciborum viam obftruit, vel aliquatenus impedit. Vocantur autem ejusmodi morbi organici, et proditum de iis eft in libro de morborum differentiis. Quum enim fecundum naturam fe habet ventriculus, e fupernis

ἄνωθεν εἰς ἑαυτὴν διὰ τοῦ στομάχου, κάτω δὲ ἐκκρίνει· παρὰ φύσιν [88] δὲ διατεθεῖσα κἀκ τῶν κάτωθέν τι μεταλαμβάνει. καὶ γὰρ καὶ κλυστὴρ ἐπανῆλθέ τισιν ὡς ἐμεθῆναι, καὶ κόπρος ἐν τοῖς ὀλεθρίοις εἰλεοῖς. ἄμεινον γὰρ οὐχ ἕλκειν αὐτὴν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ὑπολαμβάνειν, ἀλλὰ δέχεσθαι μόνον ὅσον ἂν ὑπὸ τῶν ἐντέρων ἀναθλιβόντων βιαίως ἄνω φέρηται. κατὰ φύσιν μὲν γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ἐντέροις, ἤδη γὰρ καὶ περὶ τούτων λέγειν καιρὸς, ἡ περιστολὴ, καθάπερ ἐν ἑτέροις ἐπιδέδεικται, καὶ ταύτῃ χρώμενα προωθεῖ τὴν τροφὴν ἄχρι τοῦ κάτω πέρατος. ἐν διαθέσεσι δέ τισιν, ὅταν ἡ περισταλτικὴ κίνησις ἄρξηται κάτωθεν, ἡ φορὰ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς ἄνω γίγνεται. οὕτω καὶ χυμός τις δριμὺς ἐνίοτε κατενεχθεὶς ἐπὶ τὴν ἕδραν, ἤτοι κατ᾽ ἀγορὰν διατριβόντων ἢ κατ᾽ ἄλλό τι χωρίον ἢ πρᾶξιν, ἧς οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπαλλαγῆναι, βιαίως ἐπισχεθεὶς, ἀνηνέχθη πάλιν ἄνω, καὶ τήν τε γαστέρα δάκνει καὶ τὴν κεφαλὴν ἀναθυμιώμενος πληροῖ, τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἀπὸ τοῦ σφιγκτῆρος λαβὼν ὀργάνου ψυχικοῦ, τοὐντεῦθεν δ᾽ ἑκάστου τῶν ἐντέρων

partibus per ftomachum ad fe trahit, atque per inferiores excernit; quum praeter naturam affectus eft, etiam ab inferioribus aliquid affumit; nam et clyfteres ita nonnullis afcenderunt, ut vomuerint, et ftercus per lethales volvulos. Satius enim eft exiftimemus eum in ejusmodi affectibus non trahere, fed quod ab inteftinis violenter comprimentibus furfum fertur, duntaxat recipere. Nam in inteftinis (jam enim de iis agere tempeftivum eft) fecundum naturam eft comprehenfio, ut aliis in libris demonftratum eft, et hac quum utuntur, nutrimentum ad inferiorem fuum exitum propellunt. In quibusdam tamen affectibus quum periftalticus motus inferne incipit, quae in ipfis continentur, furfum feruntur. Ita quoque humor acer quispiam ad fedem aliquando delatus, ab iis qui in foro vel alio quopiam loco verfantur aut negocio aliquo, quod deferere non licuit, diftringuntur, violenter retentus, rurfus furfum ductus eft, ventriculumque mordet ac caput vaporibus implet, principio quidem motus ab animali organo fphinctere accepto, abhinc

ὠθοῦντός τε αὐτὸ πάλιν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ὑπερκείμενον, ἐν οἵῳ τρόπῳ πρότερον εἰς τὸ κάταντες ὠθοῖτο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἐνίοτε τρόπον καὶ ἡ φῦσα κατασχεθεῖσα παλινδρομεῖ. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, εἰ καὶ κλύσματός τι καὶ κόπρου ταῖς οὕτω βιαίοις περιστολαῖς τῶν ἐντέρων ἐπαναφέρεταί ποτε εἰς γαστέρα παρὰ φύσιν, εἶθ᾽ οὕτως ὁρμᾶται πρὸς ἔκκρισιν. αἱ δὲ ἕτεραι κινήσεις αὐτῶν ἐκ μὲν τοῦ γένους εἰσὶ τῶν κατὰ φύσιν, ἤτοι δ᾽ ἐλλιπεῖς εἰσιν ἢ πλημμελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ συμπτώματα. ληπτέον δὲ αὐτὰς ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημέναις. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως αὐτῶν στέρησις, οὐ σμικρότατον οὖσα σύμπτωμα· καὶ γένοιτ᾽ ἂν ποτε καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν εἰλεὸς, ὥσπερ γε καὶ οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι ποτὲ μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἐπιτρέψουσι φέρεσθαι κάτω τοῖς περιττώμασιν, ἔστι δ᾽ ὅτε ἐλλιπῶς· ἀλλὰ καὶ σκληρὰ κόπρος ἔν τινι τῶν ἐντέρων ἕλικι σφηνωθεῖσα κωλύσειεν ἂν ποτε διεξέρχεσθαι κάτω τὴν ὑπερκειμένην κόπρον. καὶ φυλάττεται κἀνταῦθα τοῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημένοις ἡ

vero unoquoque inteſtino ipſum a ſe ad ſupra poſitum propellente, ſimili modo quo prius deorſum protrudebat. Ad eundem vero modum flatus retentus recurrit. Ergo mirum non eſt, clysmatis quoque aliquid et ſtercoris ex tam violenta inteſtinorum comprehenſione ad ventrem aliquando praeter naturam ſurſum ferri, deinde ſic ad exitum properare. Caeteri vero eorum motus ex genere quidem motuum ſecundum naturam ſunt, verum vel diminuti, vel depravati, atque idcirco etiam ſymptomata. Accipiendi vero ſunt ad eorum, qui de ventre ſunt dicti, proportionem. Pari modo et motus eorum privatio, quae non leviſſimum ſymptoma eſt: ob eamque cauſam gignitur etiam interdum volvulus, quemadmodum et tumores praeter naturam, qui interdum nullo modo deorſum ferri excrementa ſinunt, interdum vero parciora. Quin et durum ſtercus in quibusdam inteſtinorum anfractibus impactum, ſuperiora deorſum ferri excrementa nonnunquam prohibebit. Ac ſervatur hic quoque ad ea quae de ventre ſunt dicta, proportio, omni-

ἀναλογία πάντων τῶν συμπτωμάτων τῶν τοῖς ἐντέροις ἤτοι διὰ δυσκρασίαν τινὰ συμβαινόντων, ἢ δι' ὄγκους οὐ κατὰ φύσιν, ἢ δι' αὐτὰ τὰ περιεχόμενα περιττώματα. οὔκουν οὐδὲ χρονίζειν ἔτι κατὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον ἄμεινον, ἀλλ' ἐφ' ἕτερόν τι αὐτῶν γένος ἰέναι συμπτωμάτων καιρός.

Κεφ. γ'. Ἔστιν οὖν τι φυσικὸν ἔργον ἀνάδοσις τροφῆς, ἐκ κοιλίας μὲν εἰς ἧπαρ, ἐξ ἥπατος δὲ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. καὶ δέδεικται καὶ περὶ ταύτης, ὡς ἕλκοντος ἑκάστου μορίου τὴν οἰκείαν ἑαυτῷ τροφὴν ἐπιτελεῖται. συμπτώματα δὴ τριττὰ καὶ περὶ τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἔσται, ποτὲ μὲν ἐλλιπῶς, ἢ μοχθηρῶς, ποτὲ δὲ οὐδ' ὅλως ἐπιτελουμένην. αἱ δὲ αἰτίαι τριτταὶ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν, ἤτοι δυσκρασίαι τῶν ἑλκόντων, ἢ νοσήματα ὀργανικὰ τῶν αὐτῶν τούτων, ἢ τῆς ἀναδιδομένης τροφῆς μοχθηρία. αἱ μὲν οὖν δυσκρασίαι τὴν δύναμιν ἄῤῥωστον ἀποτελοῦσιν, [89] τὰ δὲ ὀργανικὰ νοσήματα τὰς ὁδοὺς στενοχωρεῖ. τῆς τροφῆς δ' ἡ μοχθηρία πάχος τέ ἐστι καὶ γλισχρότης· περὶ δὲ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν οὐ νῦν λέγειν καιρὸς, ἀλλ' ἐπὶ τὰς διακρίσεις τῶν

bus fymptomatis vel ob intemperiem aliquam vel ob tumores praeter naturam vel ob ipfa quae continentur excrementa, *factis*. Itaque fatius eft in his non oratione amplius morari, imo ad aliud ipforum fymptomatum genus accedere tempeftivum eft.

Cap. III. Eft igitur naturale quoddam opus, alimenti ex ventriculo in jecur, ex jecore vero in totum corpus distributio. Hanc perfici demonftratum eft, quum fingulae partes familiare fibi alimentum alliciunt. Quare fymptomata circa hujusmodi quoque actionem triplicia incident, alias diminute, alias depravate, alias omnino non peractam. Caufae vero triplices funt, quemadmodum in antedictis, vel intemperies *partium* trahentium; vel organici earundem morbi; vel alimenti, quod diftribuitur, pravitas. Ac intemperies quidem facultatem reddit imbecillem; organici morbi vias coarctant; alimenti pravitas eft craffitudo et lentitia, de quorum dignotione dicendi tempus nunc non eft. Sed ad fecretionem excrementorum veniendum.

περιττωμάτων ἰτέον. εἰσὶ δὲ κἀν ταύταις αἰτίαι τριτταί· μία μὲν ἡ τῶν ἐκκαθαιρόντων αὐτὰ μορίων ἀτονία· δευτέρα δὲ ἡ στενοχωρία τῶν ὁδῶν· ἡ δ' ὑπόλοιπος τοῦ περιττώματός ἐστιν αὐτοῦ μοχθηρία. τῆς μὲν οὖν ἀτονίας αἰτία δυσκρασία τετύχηκεν οὖσα· τῆς δὲ στενοχωρίας ἔμφραξις ἢ ὄγκος τις τῶν ὀργάνων. ἀλλὰ τῶν μὲν ὄγκων αἴτιον ὑπάρχει ῥεῦμα χυμῶν εἰς αὐτὸ κατασκῆπτον τὸ σῶμα τῶν ὀργάνων· τῆς δὲ ἐμφράξεως ἤτοι πάχος ἢ γλισχρότης τῶν χυμῶν ἢ βλαστήματα· τῶν περιττωμάτων δ' αὐτῶν ἡ μοχθηρία πλῆθός ἐστι καὶ πάχος καὶ γλισχρότης. ὄντων δὲ τριῶν περιττωμάτων τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ πέψεως, ἑνὸς μὲν τοῦ πικροχόλου, δευτέρου δὲ τοῦ μελαγχολικοῦ, καὶ τρίτου τοῦ ὀῤῥώδους, τὸ μὲν πικρόχολον ἡ ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστις ἐκκαθαίρει· τὸ δὲ μελαγχολικὸν ὁ σπλήν· τὸ δὲ ὀῤῥῶδες οἱ νεφροί. καὶ τοίνυν καὶ καθαρθήσεται φαύλως ἕκαστον ἢ διά τι τῶν οἰκείων ὀργάνων ἀῤῥωστῆσαν, ἢ τῶν ὁδῶν στεγνωθεισῶν ὁπωσοῦν, ἅτε δὴ διττῶν ὑπαρχουσῶν τῶν ὁδῶν, ἑτέρων μὲν δι' ὧν ἕλκεται τὸ περιττὸν, ἑτέρων δὲ δι' ὧν ἐκκρίνεται,

Est vero in hac quoque causa triplex, una quidem partium *excrementa* ipsa expurgantium imbecillitas; secunda viarum angustia; quae vero superest excrementi ipsius pravitas. Ac imbecillitatis quidem causa intemperies est; viarum angustiae, obstructio vel aliquis organorum tumor. Verum tumoris ejusmodi causa fluxio humorum est, quae in ipsum organorum corpus decumbit; obstructionis vero, vel crassitudo humorum vel lentor vel tubercula. Excrementorum ipsorum pravitas est multitudo, crassitudo et lentor. Quum autem triplex sit in venarum concoctione excrementum, unum amara bilis, alterum melancholicum, tertium serosum: biliosum quidem vesica jecinori adjacens expurgat; melancholicum, lien; serosum, renes. Itaque etiam vitiose purgabuntur horum singula, vel ob imbecillitatem aliquam propriorum organorum, vel viis quomodocunque obstructis: quum autem via duplex sit, alia per quam trahitur excrementum, alia per quam excernitur, in utraque secretionem

κατ᾽ ἀμφοτέρας ἡ στενοχωρία βλάψει τὴν διάκρισιν· ἔστι δ᾽ ὅτε τούτων μὲν οὐδὲν ἐβλάβη· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ περιττώματος, ὅταν ἄμετρον ᾖ, πᾶν ἐκκαθαρθῆναι μὴ δυνάμενον, ἅμα τῷ αἵματι φέρεται πανταχόσε τοῦ σώματος. τῆς δὲ ἀμετρίας αὐτοῦ διττὸν αἴτιον, ἥ τ᾽ ἀλλοιωτικὴ δύναμις οὐ καλῶς διακειμένη καὶ τῶν ἐδεσμάτων ἡ μοχθηρία· τοῦ μὲν δὴ βεβλάφθαι τὴν δύναμιν ἡ δυσκρασία τῶν μορίων αἰτία, καθάπερ εἴρηται πολλάκις· ἡ δὲ τῶν ἐδεσμάτων μοχθηρία καθ᾽ ἕκαστον τῶν περιττωμάτων ἐστὶν ἰδία· τὰ μὲν γὰρ μελαγχολικώτερα φύσει, τὰ δὲ ὑδατωδέστερα, τὰ δὲ πικρόχολα ταῖς οὐσίαις ἐστὶν, ὡς ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν λόγοις διῄρηται. καὶ μέν γε καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἡ δυσκρασία πρὸς μὲν τὸ θερμότερον ἐκτρεπομένη ποτὲ μὲν τὸ πικρόχολον, ἔστιν ὅτε δὲ τὸ μελαγχολικὸν ἀποτελεῖ περίττωμα· δέδεικται δ᾽ ἐν ἑτέροις ὁποῖόν ἐστιν ἑκάτερον· ἐπὶ δὲ τὸ ψυχρότερον, ἤτοι φλεγματικώτερον ἢ ὑδατωδέστερον. ἀκολουθήσει δ᾽ ἑκάστῳ τῶν περιττωμάτων οἰκεία τοῦ συμπτώματος ἰδέα, τῇ μὲν ὠχρᾷ πλεοναζούσῃ καθ᾽ ὅλον μὲν τὸν ὄγκον ἴκτεροι, καθ᾽ ἕν δέ τι

laedet angustia; aliquando horum nullum laesionis est causa, sed excrementi mutitudo, quum immoderata est, nec tota simul expurgari potest, una cum sanguine per totum corpus defertur. Immoderationis hujus *excrementi* duplex causa, et alteratrix facultas male affecta et alimentorum pravitas. Ac laesae quidem facultatis intemperies partium causa est, ut saepenumero dictum est; alimentorum pravitas cuique excremento respondet: alia namque magis melancholicae naturae sunt, alia magis aquosae, alia magis biliosae, ut in libris de his editis dictum est. Sed alteratricis facultatis intemperies, quae ad calidius sit versa, alias biliosum, alias melancholicum efficit excrementum, (cujusmodi autem utrumque sit, in aliis est traditum) ad frigidius vero *mutata*, vel pituitosius vel aquosius *facit excrementum.* Porro singula excrementa propria symptomatis species comitabitur; pallidam quidem *bilem* quum in toto corpore redundat, regius morbus; quum unam quampiam partem obsidet, erysipelata

μέρος ἐρυσιπέλατά τε καὶ ἕρπητες· τῇ μελαίνῃ δὲ καθ' ὅλον μὲν τὸν ὄγκον ἐλέφας, καθ' ἓν δέ τι μέρος ὁ καρκῖνος· τῷ φλέγματώδει δὲ καθ' ὅλον μὲν τὸν ὄγκον ὁ λευκοφλεγματίας ὀνομαζόμενος ὕδερος, ἐν ἑνὶ δέ τῳ μορίῳ τὸ καλούμενον οἴδημα, λέγουσι δὲ οὕτω τὸν ἀνώδυνόν τε καὶ χαῦνον ὄγκον, ὀῤῥώδεσι δὲ περιττώμασι πλεονάζουσιν, ὅ τ' ἀσκίτης ὀνομαζόμενος ὕδερος ἕπεται, ἔτι τε φλυκταινῶν γενέσεις ἐν ἐκείνοις τοῖς τοῦ ζώου μέρεσιν, εἰς ἅπερ ἀνηνέχθη τὰ περιττά. οὕτω μὲν ἐπειδὰν εἰλικρινὲς ἕκαστον αὐτῶν πλεονάζῃ, μιγνυμένων δ' ἀλλήλοις τε καὶ τῷ αἵματι πάμπολλαι συμπτωμάτων τε καὶ νοσημάτων ἰδέαι συνίστανται, περὶ ὧν οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷδε μηκύνειν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέρχεσθαι.

Κεφ. δ'. [90] Τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ἡ πρώτη τε καὶ ἀναγκαιοτάτη σχεδὸν ἁπασῶν ἡ θρέψις ἐστὶν, εἶδός τι τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας ὑπάρχουσα. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πέψις ἀλλοίωσις· ἔστι δὲ καὶ ἡ ἐν ταῖς φλεψίν· ἔστι δὲ καὶ ἡ καθ' ἕκαστον μόριον, ἐφ' ᾗ τετάρτη τις ἀλλοίωσις,

et herpetes: atram vero in toto quidem corpore elephas; in una quadam parte cancer; pituitofo excremento per univerfam corporis molem *fuccedit* hydrops leucophlegmatias dictus; in una parte, vocatum oedema (fic autem vocant doloris expertem ac laxum tumorem) ferofa excrementa quum redundant, tum afcites vocatus hydrops comitatur, tum papularum in iis animalis partibus, in quas perducta excrementa funt, proventus. Ita quidem fit, ubi fingula excrementa fincera redundant; ubi autem inter fe et cum fanguine mifcentur, complures tam fymptomatum, quam morborum fpecies exiftunt, de quibus hic pluribus disputare non eft neceffe; fed ad propofitum redeundum.

Cap. IV. Naturalium actionum prima ac propemodum omnium maxime neceffaria nutritio eft, quae alteratricis actionis quaedam eft fpecies. Eft enim et in ventre concoctio; eft quoque et in venis; eft et in fingulis partibus, in quibus et quarta quaedam eft alteratio, quam affimilationem

Ed. Chart. VII. [90.] Ed. Baſ. III. (240. 241.)

ἣν ἐξομοίωσιν ὀνομάζουσιν, οὐ ταὐτὸν μὲν ὄνομα τῇ θρέψει, τὸ δὲ ἔργον οὐχ ἕτερον. ἀποτυγχάνεται δὲ καὶ ἡ θρέψις, ἤτοι μηδ᾽ ὅλως, ἢ ἐλλιπῶς, ἢ πλημμελῶς γιγνομένη, διά τε τὴν θρεπτικὴν δύναμιν, ἧς τὸ γένος ἐστὶν ἡ ἀλλοιωτικὴ, ἢ διὰ τὴν τῆς ὕλης ἔνδειαν, ἢ μοχθηρίαν· ἔνδειαν μὲν ἐν ταῖς ἀτροφίαις, ὅσαι τε ἐλλιπῶς καὶ ὅσαι στερητικῶς ὀνομάζονται· μοχθηρίαν δὲ, ὡς ἐν ἐλέφασί τε καὶ λεύκαις, (241) ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα. συμβαίνει γὰρ ἐν τῷ προσφύεσθαι τὴν τροφὴν ταῖς σαρξὶν, ἐπειδὰν φλεγματικώτερον ὑπάρχῃ τὸ αἷμα, καὶ τὴν σάρκα γίνεσθαι φλεγματικωτέραν. οὐ γάρ ταὐτόν ἐστιν αὐτῇ σαρκί τε εἶναι καὶ φλεγματικῇ σαρκί· ὥσπερ οὐδὲ ταὐτόν ἐστι σαρκί τε εἶναι καὶ μελαγχολικῇ σαρκί· καὶ νὴ Δία γε πικροχόλῳ τε καὶ εὐκράτῳ τε καὶ δυσκράτω, καὶ κατὰ τὰς πρώτας ὀνομαζομένας ποιότητας, ὑγροτέρᾳ τε καὶ ξηροτέρᾳ καὶ θερμοτέρᾳ καὶ ψυχροτέρᾳ. πιστεύσεις δὲ τῷ λόγῳ βεβαιότερον, ἐννοήσας τῶν ζώων τὰς σάρκας ἐναίμων τε καὶ ἀναίμων, καὶ πρὸς τούτοις τῶν ἑρπετῶν, ὅσα κατὰ τὸ ἔαρ ὁρᾶται γεννώμενα, καὶ μάλιστ᾽ αὐτῶν ὅσα βοτάναις χλωραῖς

appellant, a nutritione nomine quidem diverſam, ſed opere eandem. Fruſtratur autem et nutritio, quum vel prorſus non fit, vel diminute vel depravate fit; idque vel ob nutricem facultatem, cujus genus eſt alteratrix, vel ob materiae defectum, vel pravitatem; ob defectum quidem in atrophiis, tum quae ex defectu, tum quae ex privatione dicuntur; ob pravitatem vero, ut in elephantiaſi et vitiliginibus caeterisque id genus. Accidit enim dum agglutinatur carnibus nutrimentum, ubi pituitoſior ſanguis eſt, carnem quoque effici pituitoſiorem; non enim idem eſt ipſi carni eſſe et pituitoſae carni eſſe; ut neque idem eſt et carni eſſe et melancholicae carni *eſſe;* neque bilioſae et temperatae et intemperatae, et in primis, quas vocant, qualitatibus, humidiori et ſicciori et calidiori et frigidiori. Certiorem fidem ſermoni noſtro adhibebis, ſi animalium carnes tum ſanguine praeditorum, tum exanguium aeſtimaveris; ad haec etiam reptilium, quae veris tempore gigni cernuntur, maximeque

ἔοικεν. ἀλλὰ τούτων μὲν ἡ σὰρξ ὁμοιοτάτη ταῖς πόαις ἐστίν· ἑτέρων δὲ λευκὴ καὶ ἄναιμος, ὥσπερ τῶν καράβων τε καὶ πολυπόδων, ἄλλων τε ἄλλη τις· οὐδὲ γὰρ ὀνομάσαι τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἔνεστιν, οὕτως ἄπειροι τὸ πλῆθος ὑπάρχουσιν. ὅταν οὖν, ὡς ἐλέγομεν, ὑπὸ φλεγματικοῦ τε ἅμα καὶ γλίσχρου τοῦ αἵματος ἡ σὰρξ τρέφηται χρόνῳ πολλῷ, σὰρξ μὲν ἔτι μένει, μεταλλάττεται δ᾽ αὐτῆς ἡ διαφορὰ καὶ πρὸς ἑτέραν ἰδέαν ἐκτρέπεται, καὶ γίνεται μεταξὺ τῶν ἐναίμων σαρκῶν καὶ ἀναίμων. ἐπειδὰν δὲ τοιαύτη καταστῇ, συμβαίνει λοιπὸν αὐτῇ μηδ᾽ ἐπιχειρεῖν ἔτι τὴν ἐπιφερομένην ἑαυτῇ τροφὴν εἰς ἐρυθρὰν σαρκὸς ἰδέαν μεταβάλλειν, οὐ μᾶλλον ἢ πολύποσί τε καὶ καράβοις· ἐν τούτῳ δὴ καὶ τάχιστα λευκή τε γίγνεται πᾶσα καὶ φλεγματώδης, ὅταν α᾽τή τε μηκέτι δύνηται τὴν τροφὴν εἰς ἐρυθρότητα μεταβάλλειν, ἐπιῤῥέει τε τὸ φλεγματῶδες ἐκεῖνο. οἵαν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὁ κάραβος ἔχει τὴν σάρκα καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ ὄστρεα, τοιαύτην ἐκ μεταπτώσεως ἴσχουσιν οἱ ταῖς λεύκαις ἁλισκόμενοι· καὶ γὰρ ὀνομάζουσιν οὕτω τὸ πάθημα τῆς σαρκὸς ἀπὸ τῆς χροιᾶς τὴν ὀνομασίαν

ex iis, quaecunque viridibus herbis colore funt fimilia. Caeterum horum caro fimillima ipfis herbis eft; aliorum alba et exanguis, veluti carabi et polypi atque aliorum alia quaedam; neque enim nominare facile eft eorum differentias, adeo infinitae multitudinis funt. Ergo quum, ut diximus, caro longo tempore pituitofo fimul ac glutinofo fanguine nutritur, caro quidem adhuc manet, mutatur tamen ejus differentia et in alteram fpeciem vertitur, fitque media quaedam inter fanguineam exanguemque carnem. Ubi autem talis eft reddita, accidit ei, ut de caetero allatum fibi nutrimentum non magis tentet in rubram carnis fpeciem mutare, quam polypodes et carabi: ita fit, ut tum alba tum pituitofa tota quam citiffime evadat, quum nec ipfa poffit nutrimentum in ruborem transmutare, et pituitofum illud affluat. Ergo qualem ab initio carabus carnem habet fereque omnes oftreae, talem ex transmutatione habent, qui leucis foedantur (ita enim carnis vitium nominant, a colore

Ed. Chart. VII. [90. 91.] Ed. Baſ. III. (241.)
θέμενοι· τῆς δέ γε μελαίνης σαρκὸς ἅμα καὶ ὀχθώδους ἀπὸ τοῦ ζώου τοῦ ἐλέφαντος ἐποίησαν τοὔνομα. γίγνεται δὲ κᾀκείνη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῇ λεύκῃ, χρόνῳ παμπόλλῳ μελαγχολικῆς ἐπιῤῥεούσης τροφῆς τῇ σαρκί. τῶν δὲ ἀλφῶν ἡ γένεσις ὁμοειδὴς μέν ἐστι τοῖς εἰρημένοις πάθεσιν, οὐ μὴν αὐτῆς γε δι᾽ ὅλου πεπονθυίας τῆς σαρκὸς, ἀλλ᾽ ἐπιπολῆς τοῦ δέρματος οἷον λεπίδες τινὲς ἐπιπεπήγασιν οἱ ἀλφοὶ, λευκοὶ μὲν ἐκ φλεγματικοῦ, μέλανες δὲ ἐκ μελαγχολικοῦ γινόμενοι χυμοῦ. πηλίκα δὲ δύναται τροφὴ, καὶ ὡς μέγιστα πρὸς ἀλλοίωσιν σαρκὸς, εἴρηται καὶ Ἀριστοτέλει μεμνημένῳ χωρίων, ἐν οἷς ἀλλοιοῦται τὰ βοσκήματα μεθιστάμενα χρόαν τε καὶ ἄλ[91]λας αἰσθητὰς διαφοράς. ὅσοι δ᾽ οὐ συγχωροῦσιν ὑπὸ τροφῆς ἀλλοιοῦσθαι τὰ τρεφόμενα, κρατουμένου γὰρ οὐ κρατοῦντος ὄνομα ὑπάρχειν τὴν τροφὴν, οὔτε περὶ τῆς κατὰ τὰ ζῶα μεταβολῆς οὔτε πολὺ μᾶλλον ἔτι περὶ τῆς κατὰ τὰ φυτὰ δύνανται λέγειν ὑγιὲς μηδὲν, ἀλλ᾽ ἀποροῦνται παντάπασιν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐναργῶς ἅπασι φαινομένων. τὰ μὲν γὰρ τοῦ Περσικοῦ φυτοῦ τοῦ μετακομισθέντος ἐκ Περσῶν εἰς Αἴγυπτον

albo nomen imponentes) nigrae vero ſimul et calloſae carni ab elephante animali nomen fecerunt; fit itaque eodem quo leuce modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Vitiliginum autem generatio praedictis affectibus ſimilis eſt; non tamen tota ipſa caro vitiatur, ſed in ſuperficie cutis, veluti ſquamae quaepiam, vitiligines infiguntur; quae albae quidem ex pituitoſo, nigrae ex melancholico exoriuntur. Quanta vero ſit alimenti facultas praecipueque ad carnis mutationem, etiam ab Ariſtotele eſt traditum, ubi meminit regionum, in quibus pecora, quae tam colore quam caeteris differentiis ſenſibilibus mutantur, alterantur. Qui vero ab alimento alterari alita non concedunt, quod victi, non vincentis alimentum ſit nomen, hi neque de animantium, neque etiamnum magis de plantarum transmutatione quicquam ſanum dicere poſſunt, ſed omnino in rebus unicuique luculentrr apparentibus haerent. Quae de perſica planta ex Perſide in Aegyptum translata *produn-*

οὐδεὶς ἀγνοεῖ· θανάσιμον μὲν ἦν κατὰ τὴν Περσίδα, μετακομισθὲν δὲ εἰς Αἴγυπτον μετέβαλε τὸ κινδυνῶδες, καθάπερ, οἶμαι, καὶ τὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἀμπέλων, ὡς ὑπαλλάττουσαι τὰ χωρία διάφορον ἐκφέρουσι τὸν οἶνον· τὰ δὲ τῶν ἄλλων φυτῶν οἱ τὰ γεωργικὰ ἀναγράψαντες ἐδήλωσαν, ὥσπέρ γε καὶ τὰ τῶν βοτανῶν οἱ τὰ βοτανικά· μετακομιζόμεναι γὰρ ἐξ ἑτέρων χωρίων εἰς ἕτερα πολλάκις οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν διάστημα κατὰ πολλὰς ἀλλοιοῦνται διαφοράς. ἐχρῆν οὖν ὅσοι φάσκουσι κρατουμένου καὶ ἀλλοιουμένου καὶ μεταβαλλομένου τὴν τροφὴν ὑπάρχειν ὄνομα, μὴ τοῦτο μόνον ἐπίστασθαί τε καὶ λέγειν, ἀλλὰ καὶ περὶ λεύκης γενέσεως ἐπιχειρῆσαι διελθεῖν. ἤτοι γὰρ τρεφομένη σὰρξ αἰτία τοῦ παθήματος, ἢ τὸ τῆς τροφῆς μοχθηρόν. ἀλλ' εἴπερ οὐχ ἡ τροφὴ, βούλονται γὰρ οὕτως, ἀνάγκη φάναι τὴν σάρκα. τί ποτ' οὖν αὐτὴ παθοῦσα τὴν τροφὴν οὐκ ἔτι ἑαυτῇ κατὰ πᾶν ὁμοιοῖ; γενήσεται γὰρ οὕτω γε τοῦ πάθους ἡ φύσις αἰτία, πολὺ δ' ἦν ἄμεινον, οἶμαι, τὴν τροφὴν αἰτιᾶσθαι. οὐ μὴν οὐδ' ὅτι τὸ μὲν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὴν τροφὴν ἔργον ἐστὶ τοῦ τρεφομένου,

tur, nemo ignorat; lethalis ſiquidem in Perſide erat, in Aegyptum autem translata quod inerat periculoſum mutavit; quemadmodum, arbitror, et id vites apud nos, quae quum loca mutant, diverſum afferunt vinum. De aliis vero ſtirpibus tradiderunt qui de agricultura ſcripſerunt, ut etiam de herbis, qui de herbaria; transportatae enim ex aliis in alia loca, ſaepe minori quam duorum ſtadiorum intervallo multis differentiis alterantur. Oportebat igitur, qui ajunt alimenti nomen eſſe rei, quae vincitur, alteratur ac mutatur, eos non id modo ſcire ac dicere, ſed etiam de leuces generatione diſſertationem aggredi. Nam aut quae alitur caro, ejus morbi cauſa eſt, aut alimenti pravitas; ſed ſi alimentum *cauſa non eſt* (ita enim volunt), neceſſe eſt carnem dicere. Quo ergo pacto ipſa alimentum ſibi in totum non aſſimilat? ita enim natura hujus affectionis ducetur cauſa; at multo, arbitror, ſatius erat alimento cauſam imputare. At quod aliti quidem actio ſit ſibi alimentum aſſimilare, aſſimi-

Ed. Chart. VII. [91.] Ed. Baf. III. (241.)

τὸ δ᾽ ὁμοιοῦσθαί τε καὶ μεταβάλλεσθαι πάθος τῆς τροφῆς, διὰ τοῦτο οὐκ ἀδύνατόν ἐστι τῷ πάσχοντι περὶ τὸ ποιοῦν ἀντιδρᾶσαί τι, κἂν ᾖ σμικρότατον. αὐτὸ γὰρ δήπου ἐναντιώτατον ἐν τοῖς περὶ τούτων λογισμοῖς ἐπεδείξαμεν οὐχ ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσόφων ὅσοι δεινότατοι τῶν ὅλων τῆς φύσεως ἐνεργειῶν τε καὶ παθῶν ἐξηγηταὶ γεγόνασι. φαίνεται γοῦν ἅπαντα κἂν ἰσχυρότερα πολὺ τῶν ὁμιλούντων τυγχάνῃ, πάσχοντά τι πρὸς αὐτῶν αἰσθητὸν καὶ σαφὲς, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν πρώτην τούτων ὁμιλίαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ γε προϊόντι. καί που καὶ σίδηρος ὁ τμητικώτατος ἠμβλύνθη τέμνων σάρκα μαλακωτάτην, ὅ τε σκληρότατος λίθος ἔσχε τι κοῖλον ἐν ἑαυτῷ χρόνῳ πολλῷ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ σταλαγμοῦ. τί δεῖ λέγειν ἔτι περὶ τῶν κεραννυμένων, ἅπαντες γιγνώσκουσιν. κἄν τε γὰρ εἰς ἀμφορέα ζέοντος ὕδατος ἐμβάλῃς κοτύλην ψυχροῦ, τὸ μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν οὐ μόνον ἐνδείκνυται τὴν ἧτταν τῆς κοτύλης, ἀλλὰ καὶ τοῦ νικήσαντος τὸ πάθος· ἐάν τις ἔμπαλιν εἰς ἀμφορέα ψυχροῦ κοτύλην θερμοῦ ἐμβάλῃ, νικηθήσεται μὲν ἡ κοτύλη, πείσεται δέ τι βραχὺ

lari vero et transmutari alimenti paſſio, non tamen propterea impoſſibile eſt, quod in agendo patitur, agenti aliquid etiamſi minimum fuerit, rependere. Ipſum enim maxime contrarium in diſſertatione de his demonſtravimus, neque nos duntaxat, verum etiam philoſophorum graviſſimi, qui omnium naturae tum actionum tum paſſionum interpretes fuerunt. Apparet igitur, omnia, etiamſi multo iis, quibuscum congrediuntur, ſint valentiora, aliquid tamen ab ipſis ſenſibile manifeſtumque pati; et ſi non primo ſtatim eorum occurſu, at certe temporis proceſſu. Nam et ferrum acutiſſimum in molliſſima carne ſecanda eſt hebetatum, et duriſſimus lapis a guttula longo tempore ictus cavitatem contraxit. Jam quid de iis, quae inter ſeſe miſcentur, dicendum ſit, omnes norunt. Si enim in amphoram aquae ferventis frigidae heminam injicias, quod mixtum ex ambabus eſt, non ſolum expugnationem heminae declarat, ſed etiam vincentis paſſionem: ſi quis rurſus heminam calidae immittat in amphoram frigidae, vincetur quidem hemina, patietur

καὶ ὁ ἀμφορεύς. ἀλλὰ γὰρ ὅπερ εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν, οὐκ ἀντιλέγειν ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ προὐθέμην οὔτε μηκύνειν, ἀλλ᾽ ὅσον οἷόν τε ταχίστην ποιήσασθαι τὴν διδασκαλίαν. ἡ μὲν οὖν λεύκη μέγιστόν τι σφάλμα τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐστι δυνάμεως· ἕτερα δὲ πάμπολλα σμικρὰ, καθ᾽ ὑγρότητα καὶ ξηρότητα καὶ ψυχρότητα καὶ θερμότητα τῆς σαρκὸς ὑπαλλαττομένης. ἀτροφήσει δὲ τὸ μέρος οὐ μόνον δι᾽ ἀῤῥωστίαν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἑλκτικὴν ἀτονήσασαν, ἢ διὰ τὴν ἐκκριτικὴν ἀμετρότερον κινηθεῖσαν. εἰς ἀμετρίαν δὲ κινήσεως ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις ἔρχεται, καθάπερ εἴρηται καὶ πρόσθεν, ὅταν ἤτοι διὰ πλῆθος ἢ δριμύτητα περιττωμάτων, ἢ οἰκείαν ἀσθένειαν ἡ καθεκτικὴ βαρύνηται δύναμις. ἐν τούτῳ γὰρ ἀνάγκη συνεκκρίνεσθαι τῷ περιττῷ [92] τὸ χρηστὸν, ὡς ἐν λειεντερίαις τε καὶ δυσεντερίαις καὶ χολέραις· ἀτονίᾳ δὲ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὑγροτέραν τε καὶ περιττωματικωτέραν ἀνάγκη γίγνεσθαι τὴν σάρκα. τῶν περιττωμάτων δ᾽ αὐτῶν ἡ πλείων γένεσις ἀῤῥωστίᾳ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἀποτελεῖται. ὅταν οὖν ἅμα συνέλθῃ τὴν μὲν

vero pufillum quid et amphora. Sed enim quod a nobis prius dictum eft, neque hoc in opere verbis contendere, neque orationem protrahere mei eft inftituti, fed quoad fieri poteft breviffimam doctrinam tradere. Ergo leuce maximus quidem alteratricis facultatis error eft, parvi autem alii complures funt, quum per humorem, ficcitatem, frigus et calorem caro immutatur. *Privabitur alimento* pars, non folum ob alteratricis facultatis imbecillitatem, verum etiam ob attractricis infirmitatem, aut immoderatiorem excretricis motum. Porro ad immoderatiorem motum excretrix facultas venit, ut prius dictum eft, quum retentrix facultas vel ob multitudinem vel acrimoniam excrementorum vel propriam imbecillitatem gravatur. Tunc enim neceffe eft excerni cum fupervacaneo utile, ut in lienteriis, dyfenteriis et choleris, expultricis vero imbecillitate neceffe eft carnem et humidiorem fieri et pluribus excrementis impleri. At excrementorum ipforum uberiorum generatio alteratricis imbecillitate perficitur. Ubi igitur fimul evenit, ut attra-

ἑλκτικὴν πολὺν ἐπισπᾶσθαι χυμὸν, ἀδυνατεῖν δὲ τὴν ἀλλοιωτικὴν δύναμιν ἅπαντα τὸν ἑλχθέντα κατεργάζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ γίγνεσθαι τὰ περιττώματα, τὴν ἀποκριτικὴν δὲ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ χεῖρόν τε καὶ ἀτονώτερον ἑαυτῆς κινεῖσθαι, πλῆθος οὕτως ἀνάγκη περιττωμάτων ἐν ταῖς σαρξὶ συνίστασθαι, κἂν τούτῳ κατά τε τὴν ἰδέαν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ περιττώματος ἄλλοτε (242) ἀλλοίαν γίνεσθαι τὴν σάρκα, ποτὲ μὲν οἰδηματώδη, ποτὲ δὲ φυσώδη, ποτὲ δὲ ὑδερώδη. καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ ἀνὰ σάρκα καλούμενος ὕδερος, ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἔτι μηκύνειν ὑπὲρ τῶν τοιούτων· οὐ γὰρ ἅπαντα διελθεῖν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὰ κατὰ μέρος συμπτώματα προὐθέμην, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις γυμνάσαι τοὺς φιλομαθεῖς.

Κεφ. έ. Ὥστε μοι καιρὸς ἤδη μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερόν τι γένος συμπτωμάτων ἐγγὺς τῷ κατὰ τὰς βεβλαμμένας ἐνεργείας. αὐτὸ μὲν οὖν γένος ἐν τῷ ποσῷ καὶ ποιῷ τῶν ἐκκρινομένων ἐστίν· ἤτοι δὲ διὰ βλάβην τινὰ γίγνεται δυνάμεως, ἢ ἐρεθισμὸν ἄκαιρον, ἢ πλημμελῆ κίνησιν ἐπεγείροντα

ctrix quidem facultas multum humorem attrahat, fed eum attractum totum alteratrix facultas conficere non valeat, atque hanc ob rem multa excrementa gignantur, expultrix autem facultas eo tempore et deterius et imbecillius quam prius moveatur; neceffe eft ita excrementorum copiam in carnibus confiftere, atque interdum pro excrementi tum fpecie tum multitudine alias aliam fieri carnem; quae interdum oedematis, interdum inflationis, interdum hyderi fpeciem refert. Eft enim etiam hyderus, quem anafarca vocant, ex hoc genere. Verum de talibus producendum amplius fermonem non arbitror; non enim omnia in hoc libro particulatim recenfere fymptomata ftatui, fed in plurimis ftudiofos exercitare.

Cap. V. Quare jam mihi ad alterum fymptomatum genus, quod ad laefas actiones fpectat, huic vicinum transire tempeftivum eft. Ipfum igitur genus in quantitate et qualitate excretorum confiftit. Accidit autem aut laefione aliqua facultatis, aut intempeftiva irritatione, aut depravato

τὴν δύναμιν, ἢ δι' ἀναστόμωσιν ἢ ῥῆξιν ἢ διάβρωσιν ὀργάνου τινὸς, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡ τοῦ αἵματος ἔκκρισις· οὐδὲν γὰρ χεῖρον ἀπὸ ταύτης ἄρξασθαι, διότι τῷ γένει δοκεῖ παρὰ φύσιν ὑπάρχειν ὡς πολλά· πλὴν γὰρ ὅσα διὰ μήτρας αἱμοῤῥαγοῦσι γυναῖκες, αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι κενώσεις τοῦ αἵματος ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν εἰσίν· ἐκεῖναι δὲ τῷ ποσῷ μόνον. αἱ μὲν δὴ ῥήξεις αἱ τῶν ἀγγείων ἤτοι διά τινα τῶν ἔξωθεν γίγνονται πληγῶν, ἢ λακτίσαντός τινος ἢ πατάξαντος ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἰσχυρῶς πληγέντος τοῦ ἀνθρώπου· γίγνονται μὲν καὶ πηδήσασι μέγα, καὶ κατενεχθεῖσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἀφ' ὑψηλοῦ, καὶ διὰ κραυγὴν ὀξεῖάν τε καὶ μεγάλην, ἐπειδὴ καὶ κατὰ ταύτην ἐπὶ πλεῖστον τείνεται τὰ φωνητικὰ τῶν ὀργάνων μόρια. τῷ λόγῳ δὲ τῆς τάσεως ἀναῤῥήγνυνται καὶ ὅσα πηδώντων ἐβλάβη· τὰ δὲ ἐξ ὑψηλοῦ κατενεχθέντων ἐν τῷ τῶν πληγῶν ἐστι γένει. διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ ὑπὸ λίθου τινὸς ἐμπεσόντος ἔξωθεν θλασθῆναί τι μέρος, ἢ αὐτοῦ τοῦ κατενεχθέντος ἰσχυρῶς ἐμπεσόντος τῷ δαπέδῳ. ταῦτα μὲν οὖν ἀγγείου ῥήξεως

motu facultatem excitante, aut alicujus organi osculatione, vel ruptione, vel erofione, quemadmodum fane in fanguinis excretione confpicitur; nihil enim deterius ab hac coepiffe, quod genere ipfo praeter naturam effe ut plurimum videatur; praeter enim eas, quae mulieribus per uterum erumpunt, caeterae omnes fanguinis vacuationes toto genere praeter naturam funt, illae vero fola multitudine. Ac ruptiones quidem organorum, vel ob plagas aliquas extrinfecus illatas fiunt, aut calcitrante aut percutiente aut alias quomodocunque vehementer feriente aliquo homine. Accidunt autem et magnopere faltantibus et ab alto in terram defilientibus et acute et alte *vociferantibus*, quoniam in eo vocalium organorum partes quam maxime tenduntur. Quae autem in faltantibus laefa funt, ratione tenfionis rumpuntur; in defilientibus vero ex alto *vafa rupta* plagarum generis funt. Nihil enim intereft, an a lapide aliquo foris illapfo, an ejus, qui ab alto deciderit, vehementi in terram lapfu pars aliqua contufa fit. Atque hae quidem ruptionis vafis manifeftae caufae funt, nec

αἴτια πρόδηλα καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ· τὰ δ᾽ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ὁρμώμενα διαθέσεων, ἐπειδὰν ἀπὸ ταὐτομάτου τις αἱμοῤῥαγήσῃ διὰ ῥινῶν, ἢ ἐμέσας, ἢ ἀναβήξας, ἢ χρεμψάμενος, ἢ κάτω διαχωρήσας, ἢ οὐρήσας αἷμα τύχῃ· ταυτὶ μὲν οὖν ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ἐστί. ταῖς γυναιξὶ δὲ, ὡς εἴρηται, διὰ τῆς μήτρας αἱμοῤῥαγούσαις οὐχ ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ἡ κένωσις, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ποσῷ μόνον. ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἐμπίπτει διὰ τρεῖς [93] αἰτίας, ἤτοι τῆς δυνάμεως ἀναστομωσάσης ἀγγεῖον, ὡς ἐν ταῖς ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαις, ἢ δι᾽ αὐτὸ τὸ αἷμα μοχθηρῶς διακείμενον, ἢ τῶν ἀγγείων τι. τὸ μὲν οὖν αἷμα μοχθηρῶς διακεῖσθαι λέγω τό τε κακόχυμον εἰς τοσοῦτον γιγνόμενον, ὡς διαβιβρώσκειν τὰ περιέχοντα, τό θ᾽ οὕτω πλέον, ὡς μὴ στέγεσθαι· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ῥήσσειν ἢ ἀναστομοῦν ἀγγεῖόν ἱκανόν ἐστιν. αὐτῶν δὲ τῶν ἀγγείων ἡ κάκωσις ἐν ἀμέτροις ἐστὶ μαλακότησι καὶ σκληρότησι καὶ λεπτότησι. γίγνεται δὲ ταῦτα καὶ φύσει μέν τισιν εὐθέως ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλασθεῖσι μοχθηρῶς· οὐδὲν δὲ ἧττον αἱ μὲν μαλακότητες ἐπὶ περιτταῖς ὑγρότησιν· αἱ δὲ σκληρότητες ἐπὶ

ullus ignorat. Aliae vero ex corporis affectibus excitantur, quum aliquis naribus sanguinem sponte emittit, aut vomit, aut extussit, aut excreat, aut deorsum dejicit, aut mingit; atque haec quidem toto genere praeter naturam sunt. Quibus autem mulieribus, ut dictum est, per uterum sanguis profluit, toto genere praeter naturam vacuatio non est, sed quantitate duntaxat. Sane haec omnia triplicem ob causam incidunt; aut ob facultatem vas sanguinis recludentem, ut in profusionibus sanguinis per nares, aut ob sanguinem ipsum prave affectum, aut vasculum aliquod. Ac sanguinem quidem prave affici dico, quum adeo vitiosus est, ut erodat vasa quibus continetur, et quum ita exuberat, ut *a vasis* contineri nequeat; etenim is quoque vas rumpere vel reserare potest. Ipsorum vero vasorum vitium in immodica mollitie et duritie et tenuitate consistit. Fiunt autem haec nonnullis quidem etiam in utero statim vitiose formatis: mollities vero non minus ex immodica *proveniet* humiditate, durities ex

ξηρότησιν· αἱ δὲ λεπτότητες ἐπὶ ἀτροφίαις. τὸ μὲν οὖν μαλακὸν ἀμέτρως ἑτοιμότερον ῥαγῆναι δι᾽ ἀσθένειαν· τὸ δὲ σκληρὸν πάνυ τῷ μὴ ῥᾳδίως ἐπὶ πλέον ἐκτείνεσθαι· τὸ δὲ ἰσχνὸν δι᾽ ἀμφοτέρας τὰς τοιαύτας τῶν φλεβῶν διαθέσεις οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἔνδον αἰτίων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς ἑτοίμως ῥήσσεσθαι συμβέβηκε. διαβιβρώσκεται δὲ οὐχ ὁμοίως ἅπαντα· τὸ μὲν γὰρ σκληρὸν καὶ παχὺ δυσπαθὲς ὑπὸ διαβρώσεως. οὕτω δὲ καὶ ἀναστομοῦσθαι τῷ μὲν ἀτόνῳ τε καὶ μαλακῷ καὶ ἰσχνῷ πρόχειρον· οὐ πρόχειρον δὲ τῷ εὐτόνῳ τε καὶ παχεῖ καὶ σκληρῷ. γίγνεται δὲ ἡ ἀναστόμωσις ὑπό τε τῶν ἐρεθιζόντων τὰ στόματα τῶν ἀγγείων καὶ διὰ πλῆθος βιασάμενον, ἐνίοτε δὲ καὶ δι᾽ αὐτὴν τὴν φύσιν ἐκκρίνουσαν τὰ λυποῦντα. καλοῦσι δέ τινα καὶ διαπήδησιν αἵματος, ὡς τέταρτον γένος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. ἔστι δὲ τέταρτον μὲν οὐδαμῶς, ἤτοι δὲ ἀναστόμωσις ἀγγείων μικρῶν, ἢ οὐχ αἵματος ἐκκρίσεως, ἀλλ᾽ ὀῤῥοῦ εἶδος, καθ᾽ οἷον μάλιστα τρόπον ἐπ᾽ ἀτονίας ἥπατος καὶ νεφρῶν οὐρεῖται καὶ κάτω δὲ διαχωρεῖται πολλάκις αἱματώδης ὀῤῥός. εἰρήσεται δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὀλίγον ὕστερον, ἐπειδὰν ἐπέλθωμεν πρότερον

ficcitate, tenuitas ex atrophiis. Quod immodice molle eft, id ob imbecillitatem promptius frangitur; at durum admodum, quod non facile amplius extendatur; tenue vero ob utrasque venarum ejusmodi affectiones non folum a caufis internis facile rumpi poteft, fed etiam ab externis. Eroduntur autem non omnia *vafa* pari modo; quod enim durum eft et craffum, non facile erofionibus afficitur. Ita quoque recludi vafi et imbecillo et molli et tenui facile eft; robufto vero, craffo et duro non promptum. Fit autem anaftomofis *vaforum reclufio* tum ab irritantibus ora vaforum tum a plenitudine gravante; interdum vero et natura ipfa res noxias excernente. Sunt qui fanguinis diapedefin quandam ut quartum genus praeter ea quae dicta funt vocitant. Eft autem minime quartum, fed vel exiguorum vaforum apertio, vel non excretionis fanguinis, fed feri fpecies, qua maxime ratione ex jecoris renumque debilitate mejitur ac faepe deorfum dejicitur cruentum ferum. De his autem paulo poft dicetur, quum prius de iis, quae vomitione rejiciuntur, ege-

ὑπὲρ τῶν ἐμουμένων. ἐκκρίνεται γὰρ οὖν καὶ ταῦτα, ποτὲ μὲν ὡς πλείω τε καὶ βαρύνοντα τὴν κοιλίαν, ὥσπερ ἐνίοτε τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς, ἔστιν ὅτε δὲ ὡς ἀνιῶντά τε καὶ δάκνοντα, καθάπερ ὅταν ὀξώδης ἢ κνισώδης ἢ πικρὰ καὶ δριμεῖα κατὰ τὴν ἀπεψίαν ἡ προσενεχθεῖσα γένηται τροφή. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ τὰ χολώδη τε καὶ φλεγματώδη καὶ ὀῤῥώδη περιττώματα, τά τ' αὐτόθι γεννώμενα καὶ ὅσα συῤῥεῖν πέφυκεν εἰς αὐτὴν ἐξ ὅλου τοῦ ζώου τῆς ἕξεως. ἔστι δὲ καὶ τρίτον τι γένος ἐπὶ τούτοις αἰτίων εἰς ἔμετον ἐξορμώντων τὴν γαστέρα, κἂν μήτε βαρύνῃ μήτε δάκνῃ, μόνον δὲ αὐτοῖς ὑπάρξῃ τὸ παρὰ φύσιν. ὅρος δ' ἐστὶ κοινὸς ἁπάντων τῶν παρὰ φύσιν, εἰ μὴ δύναιτο τρέφειν πεφθέντα. κατὰ τοῦτον, οἶμαι, τὸν λόγον οὐ μόνον ὀξὺ φλέγμα καὶ ἁλυκὸν, ἀλλὰ καὶ γλυκὺ πολλάκις ἐν τῇ γαστρὶ συστὰν εἰς ἔμετον αὐτὴν ἐξορμᾷν εἴωθε· καὶ αὐτό γε τὸ αἷμα τὸ εἰς τὴν κοιλίαν ἐκχυθὲν οὕτως ἐμεῖν αὐτὴν ἀναγκάζει. καὶ μὴν καὶ κάτω διαπέμπει ποτὲ μὲν πρωϊαίτερον, ἔστιν ὅτε δὲ βραδύτερον, ἢ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ ὀλιγάκις, ἢ πλεονάκις, ἤτοι χρηστὴν

rimus. Excernuntur itaque et haec, nonnunquam ut exuberantiora ac ventriculum gravantia, ut interdum alimenti copia; alias vero ut infeſtantia et mordentia, ut quum vel acidum vel nidorulentum vel amarum et acre ex concoctionis defectu aſſumptum nutrimentum evaſerit. Sane hujus generis ſunt et bilioſa et pituitoſa et ſeroſa excrementa, tum quae in ipſo ſunt genita, tum quae in eum ex toto corporis habitu confluere ſunt apta. Eſt autem ad haec et tertium genus cauſarum, quae ventriculum ad vomitionem excitant, licet nec degravent nec mordeant, ſed praeter naturam duntaxat ſint. Porro omnium, quae praeter naturam ſint, communis definitio eſt, ſi etiam concocta nutrire non valeant. Hac, arbitror, ratione non ſolum acida pituita et ſalſa, ſed etiam dulcis in ventriculo collecta, non raro eum ad vomitum provocare conſuevit: ſed et ſanguis ipſe in ventriculum effuſus ſic ipſum vomere cogit. Jam deorſum quoque transmittit *ventriculus* aliquando maturius, aliquando tardius, aut parcius, aut liberalius, aut raro, aut ſaepe, vel utile

Ed. Chart. VII. [93. 94.] Ed. Baf. III. (242.)

τροφὴν, ἢ διεφθαρμένην, ἢ τὸ συῤῥέον εἰς αὐτὴν ἄνωθεν, ἢ τὸ κατ᾽ αὐτὴν ἀπογεννώμενον. ἀλλ᾽ ἡ μὲν φθάνουσα τὸν συνήθη καιρὸν ἔκκρισις ἤτοι καὶ βαρυνομένης τῆς κοιλίας, ὡς ὑπὸ πολλοῦ τοῦ ληφθέντος, ἢ ὀδαξουμένης τε καὶ κεντουμένης, ὡς ὑπὸ δάκνοντος, ἢ ὡς ἀλλότριον καὶ οὐκ οἰκεῖον ἀπωθουμένης γίγνεται, μεμνημένων ἡμῶν, ἐπειδὰν πολύ τι λέγωμεν, ὡς τριττὴν ἔχει τοῦτο τὴν γένεσιν, ἤτοι τῷ τὴν δύναμιν ἀτονωτέραν ὑπάρχειν ἑαυτῆς, ἢ τῷ τὸ ληφθὲν ὑπερβάλλειν τὸ σύμμε[94]τρον, ἢ διὰ τὸ συναμφότερον. ἔξωθεν δὲ τῶν εἰρημένων ἡ τῶν ὑγροτέρων τε καὶ γλισχροτέρων ἐδεσμάτων προσφορὰ ταχεῖαν ἐργάζεται διαχώρησιν, ὀλισθαινόντων αὐτῶν ἑτοιμότερον, εἰ καὶ περιπατήσαντες μάλιστα τύχοιεν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀτρέμα, ὥστε κατασεῖσαι μὲν αὐτὰ, μὴ μέντοι γε ἀνάδοσιν ἐργάσασθαι πρὸ τοῦ καιροῦ· συμβαίνει γάρ τι τοιοῦτον ἐν ταῖς κατασείσεσιν, ἐπειδὴ πάμπολλαι τῶν ἐντέρων ἕλικές εἰσιν. ἀνάγκη δήπου καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων εἰς τὰ ταπεινότερα φέρεσθαι τὰ σιτία, τοὐντεῦθεν δὲ τῷ βάρει μὲν οὐκ ἔθ᾽ οἷόν τε μένειν,

alimentum, vel corruptum, vel quod in eum fuperne affluit, vel quod in eo generatur. Verum excretio, quae confuetum praevenit tempus, vel quod gravetur ventriculus veluti a multo cibario affumpto, vel pungatur velliceturque veluti a mordacibus, vel tanquam alienum ac minime familiare detrudat, accidit. Caeterum meminiffe debemus nos quum quoddam *cibarium* multum *affumptum* dicimus, triplicem id habere generationem, vel quod facultas imbecillior fit quam prius; vel quod fymmetriam excedat quod affumptum eft, vel ob utramque caufam. Praeter jam dictas caufas celerem efficit dejectionem humidiorum quoque ac magis glutinoforum eduliorum fumptio, quae promptius delabuntur, maxime fi qui ab affumptis lente ambulaverint, ita ut concutiantur quidem, nequaquam autem ante tempus diftribuantur; accidit namque tale quid in concuffionibus. Quum enim complures inteftinorum fint fpirae, neceffe profecto eft in fingulis eorum a fuperioribus in inferiora cibos deferri. De

τῇ δὲ τῶν ἐντέρων αὐτῶν ἐνεργείᾳ προωθεῖται τὰ σφηνούμενα κατὰ τὰς ἕλικας αὐτῶν ἐχόντων δύναμιν ἔμφυτον ἀποκριτικὴν τῶν ἀνιώντων αὐτά. τὰ δ' ὑγρὰ καὶ γλίσχρα σιτία διεξέρχεται ῥᾷον, εἴτε τῷ βάρει καὶ τῷ σεισμῷ τοῦ σώματος, εἴτε τῇ τῶν ἐντέρων ἐνεργείᾳ προωθοῖτο. ταχείας μὲν οὖν διεξόδου λέλεκται τὰ αἴτια. ὀψιαίτερον δὲ τοῦ συνήθους ἀποκρίνει ἡ κάτω γαστὴρ, ἤτοι δι' ἀτονίαν, ἢ διὰ δυσαισθησίαν τῶν ἐντέρων, ἢ δι' ὀλιγότητα τῶν ἐδεσμάτων, ἢ διὰ ποιό(243)τητα. τά τε γὰρ ἄτονα προωθεῖν οὐ σθένει· τὰ δὲ δυσαίσθητα τῶν λυπούντων ἀμυδρῶς αἰσθάνεται, τῆς λύπης δ' ἦν αὐτοῖς ἴασις ἡ ἔκκρισις. καὶ μὲν δὴ καὶ αὐτῶν τῶν σιτίων τὰ μὲν ἐλάττω τοῦ δέοντος ὀλίγον ἴσχει τὸ περιττὸν, ὥστ' οὐχ ὁμοίως βαρύνει· τὰ δὲ παχέα καὶ στρυφνὰ βραδύπορα πάντ' ἐστὶν ἐναντίως τοῖς γλίσχροις τε καὶ ὑγροῖς. οὐ μόνον δὲ ἀτονίᾳ τῶν ἐντέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' ἐπιγάστριον μυῶν ἡ διαχώρησις βραδύνει, καὶ μάλιστ' ἐπειδὰν σκληρότερα τύχῃ γενόμενα τὰ περιττώματα. τηνικαῦτα γὰρ

caetero vero *prae* gravitate quidem non amplius manere poſſunt; ſed qui in ſpiris ſunt impacti inteſtinorum, ipſorum actione propelluntur, ipſis rerum oblaedentium expultricem facultatem inſitam habentibus. Humidi vero et glutinoſi cibi ſive gravitate ipſa et corporis concuſſione, ſive inteſtinorum actione propellantur, facilius permeant. Ac celeris quidem tranſitus dictae cauſae ſunt. Tardius autem, quam pro conſuetudine, excernit imus venter, aut ob inteſtinorum imbecillitatem, vel hebetem *eorum* ſenſum; aut ob ciborum tum paucitatem tum qualitatem. Quippe quae imbecilla ſunt, propellere non valent; quae hebetis ſunt ſenſus, res ſibi moleſtas obſcure ſentiunt: at expulſio moleſtiae ipſis erat ſanatio. Jam ipſorum quoque ciborum ii, qui quam deceat ſunt pauciores, parum habent excrementi, proinde non ſimiliter gravant; craſſi vero et acerbi omnes tardi ſunt tranſitus, contra quam glutinoſi et humidi. Non ſolum autem propter inteſtinorum imbecillitatem, ſed etiam muſculorum abdominis, dejectio retardatur; potiſſimum quum excrementa du-

οὐ μόνον τῶν κατ᾽ ἐπιγάστριον, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τὸν θώρακα μυῶν ἰσχυρῶς ἐνεργούντων δεῖται. ἔλαττον δὲ γίγνεται περίττωμα τῆς πρὸς τὸ πλῆθος ἀναλογίας τῶν ἐδηδεσμένων, ἐπειδὰν εἰς ἀνάδοσιν ἐξ αὐτῶν πλέον ἀφίκηται· ἔμπαλιν δὲ πλέον τῆς ἀναλογίας τῶν ληφθέντων διαχωρεῖται, ποτὲ μὲν ἐνδείᾳ τῆς ἀναδόσεως, ἔστιν ὅτε δὲ συῤῥεόντων τινῶν ἄνωθεν εἰς τὰ κατὰ τὴν γαστέρα χωρία. συνεχεῖς δὲ ἐκκρίσεις γίγνονται δι᾽ ἀτονίαν ἢ δῆξιν. ἡ μὲν οὖν ἀτονία τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν ὀργάνων, ὡς ἤδη πολλάκις εἴρηται, διὰ δυσκρασίαν· ἡ δὲ δῆξις ὑπὸ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς γίγνεται. τέτταρες δὲ αἰτίαι τῆς γενέσεώς εἰσι τῶν οὕτω δακνόντων, ἤτοι φαρμακώδης τις δύναμις ἅμα τοῖς σιτίοις ἢ καθ᾽ ἑαυτὴν ληφθεῖσα, ἢ καὶ τῶν ἐδεσμάτων αὐτῶν αἱ διαφθοραί· καὶ πρὸς τούτοις ὅσα ἐκ τοῦ σώματος εἰς τὰ κατὰ γαστέρα συῤῥεῖ δακνώδη περιττώματα· καὶ ὅσα κατ᾽ αὐτὴν γεννᾶται τοιαῦτα, καθάπερ ἐν δυσεντερίαις ταῖς ἐφ᾽ ἑλκώσει κακοήθει. δύναιτο δ᾽ ἄν τις ἅμα ταῖσδε καὶ πέμπτην αἰτίαν προστιθέναι τῶν τοιούτων συμπτωμάτων, αἴσθησιν περιττὴν

riora evaferunt, tum enim non folum musculorum abdominis, fed etiam thoracis valenti actione eft opus. At pauciora quam pro multitudinis comeftorum ratione excrementa redduntur, ubi plus ex ipfis in diftributionem venerit. E contrario vero plus dejicitur, quam pro fumptorum ratione, alias ob diftributionis defectum, alias confluentibus fuperne aliquibus in ea, quae circa ventrem funt loca. Affiduae autem excretiones fiunt ob imbecillitatem vel demorfum. Atque imbecillitas quidem inftrumentorum ventriculi, ut faepe jam dictum eft, ab intemperie *provenit*; demorfus autem ab iis fit, quae in ipfis continentur. Porro quatuor caufae generationis funt eorum, quae fic mordent: vel medicamentofa quaedam facultas una cum cibis vel per feipfam affumpta, vel etiam ciborum corruptelae; praeterea tum quae ex corpore in ventris partes mordacia excrementa confluunt, tum quae in ipfo ejusmodi gignuntur, ut in dyfenteriis ab ulcere maligno fubortis. Poteft autem aliquis et quintam ejusmodi fymptomatum caufam addere, vehemen-

τῶν σωμάτων, εἴτ᾽ ἐκ φύσεως ὑπάρχουσαν, εἴτε δι᾽ ἕλκωσιν. ἕτερος δὲ τρόπος ἐκκρίσεως συνεχοῦς ἐστι τῷ γένει τῆς αἰτίας ἀποκεχωρισμένος ἁπάντων τῶν προειρημένων αἰτίων, ὁ ἐπὶ τῇ παραλύσει τῶν ἐπικειμένων μυῶν τῷ πέρατι τῆς ἐκροῆς τῶν περιττωμάτων· ἀπροαίρετος γὰρ ἐπὶ τούτων ἡ ἔκκρισις, καὶ διὰ τοῦτο ἄκαιρός τε καὶ ἄτακτος καὶ συνεχής. ἀλλὰ περὶ μὲν διαχωρημάτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα.

Κεφ. στ΄. [95] Περὶ δὲ τῶν ἀτμωδῶν πνευμάτων, ἃ δὴ καὶ φύσας ὀνομάζουσιν, ἐφεξῆς ῥητέον. ἔστι δὲ καὶ τούτων ἡ μὲν γένεσις ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα χωρίοις, χυμῶν τινων αὐτόθι φλεγματωδῶν ἢ σιτίων εἰς ἀτμοὺς λυομένων ὑπὸ θερμότητος ἐνδεοῦς. ἡ μὲν γὰρ τελεία ψύξις οὐδ᾽ ὅλως ἀτμὸν ἐργάζεται, διότι μηδὲ ὅλως λεπτύνει, μηδὲ κατεργάζεται, μηδὲ διαλύει τὴν τροφήν· ἡ δ᾽ ἰσχυρὰ θερμασία, πολλῷ τῷ περιέχοντι κρατοῦσα, πλέον ἤδη ἢ κατὰ γένεσιν ἀτμοῦ λεπτύνει τὴν τροφὴν, ἣν μὴ φυσώδης ὑπάρχῃ φύσει· τηνικαῦτα δὲ γεννᾶται μέν τι πνεῦμα θολερόν τε καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ὁμιχλῶδες, ὀλίγον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ

tem corporum ſenſum, ſive is a natura, ſive ab ulcere procedat. Alter aſſiduae excretionis motus eſt, ab omnibus jam dictis genere cauſae diſtinctus, qui paralyſi ſuccedit musculorum incumbentium extremo meatui excrementorum; quippe involuntaria in iis eſt excretio, proptereaque tum intempeſtiva, tum inordinata, tum aſſidua. Verum de dejectionibus ſunto haec ſatis.

Cap. VI. De halituoſis ſpiritibus, quos etiam flatus nominant, deinceps dicendum. Eſt autem et horum generatio in ipſa ventris regione, humoribus quibusdam inibi pituitoſis, vel cibis a deficiente calore in halitum ſolutis. Etenim abſolutum frigus prorſus halitum non facit, quod id omnino neque attenuet, neque conficiat, neque diſſolvat alimentum; vehemens autem calor, quum longo intervallo alimentum ſuperet, amplius quam pro halitu generando, id attenuat, niſi tamen flatuoſum ſit natura; tunc enim gignitur quidem ſpiritus quispiam turbidus, ac, ut ſi quis dicat, nebu-

χρόνον ἐλάχιστον, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἢ δευτέρας ἐρυγῆς ἐκκενοῦσθαι. ἡ δὲ ἐνεργοῦσα μὲν ἀμφὶ τὰ σιτία θερμότης ἐνδεέστερον μέν πως διαλύει αὐτὰ, κατεργάζεται δὲ οὐκ ἀκριβῶς, κἀντεῦθεν ἡ τοῦ φυσώδους πνεύματος γένεσις. ἑνὶ δὲ λόγῳ, καθάπερ ἐκτὸς αἵ τε ψυχρόταται καταστάσεις αἱ αἴθριοι, μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖς βορείοις γίγνεσθαι πεφύκασιν· αἵ τε θερμόταται θέρους ὥρᾳ συνιστάμεναι καθαρὸν ἀπεργάζονται τὸ περιέχον· αἱ μεταξὺ δ᾽ αὐτῶν εἰσιν αἱ τὴν ὁμίχλην γεννῶσαι· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ζώοις οὔτε ταῖς ἐσχάταις ἀτονίαις τῆς θερμασίας, οὐθ᾽ ὅταν ἰσχυρῶς εὐρωστῇ, κατὰ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων ἀπογεννᾶται τὸ φυσῶδες περίττωμα. καὶ τοῦτο διὰ μὲν τοῦ στόματος ἐκκρινόμενον ἐρυγὴν ἐργάζεται, διὰ δὲ τοῦ κάτω πέρατος ἤτοι ψοφοῦσαν ἢ ἄψοφον φῦσαν· ἐπειδὰν δὲ μηδ᾽ ἑτέροις ἐκφέρηται, τὴν ἐμπνευμάτωσιν ὀνομαζομένην ἀποτελεῖ, σύμπτωμα γαστρὸς ἀτονούσης ἐκκρίνειν τὸ περιττωματικόν τε καὶ ὁμιχλῶδες πνεῦμα. κατὰ τὰ μόρια δὲ ἄλλοτε ἄλλα τῶν ἐντέρων, ἐπειδὰν συνίσταταί τε καὶ κινεῖται τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, πολυειδεῖς ἀποτελεῖ τοὺς

losus, isque paucus et brevis temporis, ut uno vel altero ructu vacuetur. At calor, qui in cibos agit quidem, aliquanto debilius eos dissolvit, sed non prorsus conficit; atque hinc flatulenti spiritus generatio. Unoque verbo, ut extrinsecus tum frigidissimi temporum status sunt sereni, solentque maxime flante borea fieri, tum calidissimi, qui aestatis tempore accidunt, ambientem aëra purum reddunt, qui vero inter hos sunt, nebulam gignunt: ita in animalibus neque in caloris summa imbecillitate, neque quum viribus est vehemens, sed in iis qui inter hos sunt statibus, flatulentum excrementum gignitur. Atque id quum per os excernitur, ructum creat; quum per inferiorem partem, sonorum silentemve flatum; quum vero per neutram partium emittitur, symptoma creat, quod flatum seu inflationem vocant, quum ventriculus non potest excrementosum nebulosumque excernere spiritum. Jam intestinorum alias aliae partes, ubi talis spiritus in iis constitit ac movetur, multiformes

Ed. Chart. VII. [95.] Ed. Baf. III. (243.)

ψόφους, ὀνόματα μὲν οὐκ ἔχοντας ἅπαντας, ἐνδείξασθαι δὲ τῷ συνετῷ δυναμένους, ὁποῖόν τε καὶ ὁπόσον ἐστὶ τὸ περίττωμα, καὶ καθ᾽ ὅν τινα μάλιστα τόπον ἑλισσόμενον. εἰ μὲν γὰρ ὀξὺ καὶ λεπτὸν ἠχοίη, τὸ μὲν τοιοῦτον πνεῦμα διὰ κενοῦ τε φέρεται τοῦ ἐντέρου καὶ πάντως στενοῦ, καθαρώτερόν τε καὶ ἀερωδέστερον ὑπάρχον αὐτό· φυσωδέστερον δὲ γενόμενον, ὁμοίως μὲν ἐργάζεται τὸν ψόφον μικρὸν, ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἐνελιττόμενον, ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἀκριβῶς ὀξὺν, οὔτε λεπτόν. οἱ μὲν δὴ τοιοῦτοι ψόφοι πάντες ἐν τοῖς κατὰ τὴν νῆστιν μάλιστα συνίστανται χωρίοις· εἰς ὅσον δ᾽ ἂν ὑποκαταβαίνουσιν ἄχρι τῶν ἄλλων ἐντέρων τῶν λεπτῶν, ἧττον ἠχώδεις ἀποτελοῦνται. βομβώδεις δ᾽ εἰσὶν ἕτεροι, τοῖς ἐξ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ δυναμένους ἠχεῖν καθαρὸν, διὰ δὲ τὴν εὐρύτητα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ βαρύτατα φθεγγομένους. οἱ τοιοῦτοι πάντες ἐν τοῖς παχέσιν ἐντέροις συνίστανται κενοῖς γενομένοις περιττωμάτων· εἰ δ᾽ ὑγρότης τις ἐν αὐτοῖς περιέχοιτο, προσέρχεταί τις ἰδέα τῷ βόμβῳ καὶ

edunt fonitus, qui non omnes nomina funt fortiti; caeterum prudenti viro, quale quantumque excrementum fit, ac quo maxime loco volvatur, indicare poffunt. Quippe fi ejusmodi fpiritus acutum et tenue fonet, per vacuum et prorfus anguftum inteftinum defertur, eftque tum purior tum magis aëreus; flatuofior autem redditus, fimiliter quidem fonum edit exiguum, quum in tenuibus inteftinis volvitur, caeterum nec prorfus acutum nec tenuem. Atque ejusmodi foni omnes in iis quae circa jejunum funt locis maxime confiftunt: in quantum autem hinc ad alia tenuia inteftina defcendunt, in tantum minus funt fonori. Alii vero bombofi funt, iis, qui ex latiffimis tibiis eduntur, fimiles; quo genere utuntur, qui fiticines vocantur, quae ob materiam, ex qua fiunt, pure fonare nequeunt; propter autem fpiritus viae latitudinem graviter fonant. Tales autem omnes *flatus* in craffis fiunt inteftinis, quum excrementorum funt vacua. Quod fi humor quispiam in his contineatur, accedit hinc quoque

παρὰ τῆσδε, καὶ καλοῦσι τὸν τοιοῦτον ψόφον οἱ ἄνθρωποι βορβορυγμὸν, ἔκκρισιν ἐπαγγελλόμενον ὑγροῦ περιττώματος. ἡ γὰρ ἰδέα ψόφου ταῦτ' ἄμφω προμηνύει, διότι μὲν ἐπὶ κινουμένῃ γίγνεται τῇ φύσει, τὴν ἔκκρισιν ἐπαγγελλομένη· ὅτι δὲ καὶ μετὰ βορβορυγμοῦ, τὴν ὑγράν· καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἔξω φερομένων φυσῶν ὁ ψόφος, ὁ μὲν οἷον [96] βορβορυγμῷ τινι προσέοικεν, ἔκκρισιν ὅσον οὔπω γενήσεσθαι προδηλῶν· ὁ δὲ καθαρός τε καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, εὔηχός ἐστι καὶ ἀερώδης, ἤτοι κενὸν ἐνδεικνύμενος εἶναι τὸ ἔντερον, ἢ καὶ πάνυ τι σκληρὸν ἔχειν ἀνωτέρω που περίττωμα· καὶ μὲν δὴ καὶ μέσος τις τούτων ἐστὶν ἄλλος οἷον βομβώδης, ἐπὶ μέσῃ τινὶ καὶ μεταξὺ τῶν εἰρημένων διαθέσει γενόμενος. ὁ δ' οἷον τρυσμὸς ἢ τρισμὸς· ἑκατέρως γὰρ αὐτὸν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ υ τὴν ἀρχὴν, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ι ποιούμενοι τῆς πρώτης συλλαβῆς, ἐπὶ στενοχωρίᾳ τε ἅμα τῶν ὀργάνων καὶ φυσώδει πνεύματι μετ' ὀλίγης ὑγρότητος γίγνεται.

Κεφ. ζ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως εἴρηται πρός γε τὰ παρόντα, περὶ τῶν ἄνωθεν εἰς τὴν γαστέρα

bombi species quaedam; vocantque homines ejusmodi sonum murmurillum, qui humidi excrementi excretionem denuntiat. Quippe species ipsa soni haec ambo praesignat, quod a natura fiat mota, excretionem nuntians; quod autem cum ejusmodi murmurillo, humidam. At eorum flatuum, qui extra feruntur, sonitus alius quidem murmurillo cuipiam similis est, excretionem jam futuram indicans; alius purus atque, ut si quis dixerit, sonorus est et aëreus, qui vel vacuum esse intestinum docet, vel etiam praedurum quidpiam superius alicubi habere excrementum; jam alius quidam horum est medius, velutique bombosus, ex medio quodam praedictorum affectu proveniens. *Tenuis autem sonitus*, qui veluti trysmos sive trismos est (quippe utroque modo appellant, alii per *v*, alii per *ι* scribentes) ex instrumentorum angustia simul et flatulento spiritu cum exiguo humore efficitur.

Cap. VII. Quoniam autem et de his, ut ad rem propositam, satis est dictum, ad ea quae e supernis in ventrem

συῤῥεόντων ἐπανέλθωμεν· ἐῤῥήθη γὰρ δὴ καὶ ταῦτα διαχωρημάτων ὑγρότητός τε καὶ πλήθους αἴτια καθίστασθαι. φέρεται τοίνυν ἄνωθεν εἰς τὴν γαστέρα πολλάκις μὲν εὐρωστίᾳ τῆς φύσεως ἐκκρινούσης τὸ περιττὸν, ἔστι δ' ὅτε ὑπ' ἀῤῥωστίας οὐδὲ τὸ χρηστὸν βαστάζειν δυναμένης. ἐκκρίνεται μὲν οὖν τὸ περιττὸν ἔν τε ταῖς κρίσεσι καὶ κατὰ τὸν τῆς ὑγείας ἐνίοτε χρόνον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐφ' ἑκάστῳ μηνί. τοιαύτας δὲ καὶ τὰς αἱματηρὰς δυσεντερίας ὁ Ἱπποκράτης ἔφασκε συμπίπτειν, ἐφ' ὧν ἀπεκόπη τι κῶλον. εἴδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς οὐ τούτοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τισὶ συμπιπτούσας ἐκ περιόδου τινὸς ὡρισμένης. ἅπαντες δ' οὓς ἐθεασάμεθα κενουμένους οὕτως, ἐκ γυμνα(244)στικοῦ τοῦ πρόσθεν βίου μεθεστήκεσαν εἰς ἀργίαν παντελῆ. τὸ μὲν δὴ τοιοῦτον περίττωμα τῷ ποσῷ μόνον ἀλλότριόν ἐστιν· ἕτερον δὲ τῷ ποιῷ, τὰ πολλὰ μὲν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι κριτικῶς ἐκκρινόμενον, ἔστιν ὅτε δὲ λόγῳ συντήξεως. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου τε τοῦ παντάπασιν ἀχρήστου καὶ μοχθηροῦ περιττώματος κἀκείνου τε τοῦ προειρημένου χρηστοῦ, τρίτον

confluunt, redeamus; quippe dictum est haec quoque tum humiditatis dejectionum, tum multitudinis esse causas. Defertur igitur superne in ventrem saepenumero excrementum, naturae expellentis robore; aliquando vero propter imbecillitatem neque quod utile est portare valentis. Ac excernitur quidem quod supervacuum est, tum in crisibus, tum vero sanitatis nonnunquam tempore, veluti mulieribus singulis mensibus. Tales vero etiam cruentas dysenterias Hippocrates in iis accidere dixit, quibus artuum aliquis esset abscissus. Nos autem videmus id non in iis modo, sed etiam aliis quibusdam per definitos circuitus evenire; quos autem ita vacuari vidimus, omnes ab exercitata priori vita penitus ad otium se transtulerant; atque hoc quidem excrementum, quantitate sola est alienum; alterum vero qualitate, quod in acutis morbis critice plerumque excernitur; aliquando vero ratione colliquationis. Inter hoc autem omnino inutile pravumque excrementum et illud jam dictum utile, aliud ter-

ἄλλο γένος ἐστὶ περιττώματος, οἷόν περ ἐν γαστρὶ τὸ ἡμίπεπτον σιτίον. ἐκκρίνεται δὲ τοῦτο κατὰ τὰς ἡπατικὰς μάλιστα διαθέσεις. ὀνομάζουσι δὲ οὕτως ἐφ᾽ ὧν ἀτονία τοῦ ἥπατος ἡ νόσος ὑπάρχει, κἂν μηδεμία συνῇ φλεγμονή. τηνικαῦτα γὰρ ὅμοιόν τι τὸ πάθημα συμβαίνει τῷ σπλάγχνῳ τοῖς κατὰ τὴν ἄτονον γαστέρα συμπίπτουσιν, ἐπειδὰν ὀρέγηται μὲν ἡ γαστὴρ, ἃ δ᾽ ἂν προσάρηται σιτία μὴ πέψασα, βαρύνηταί τε καὶ ἡμίπεπτα τοῖς ἐντέροις ἐκπέμπῃ· αὕτη μὲν γὰρ καὶ εἰς ἔμετον ὁρμᾷ· τὸ δ᾽ ἧπαρ ἀνάλογόν τι τῷ ἐμέτῳ πάσχον, ἣν ἐπεσπάσατο τροφὴν, ὡς διὰ στομάχων τῶν κατὰ τὸ μεσάραιον ἀγγείων, αὖθις ἀποπέμπει δι᾽ αὐτῶν ἡμίπεπτον. ἔστι δὲ τῆς τοιαύτης ἐκκρίσεως ἡ ἰδέα, καθάπερ οὖν καὶ εἰκάζουσιν αὐτὴν οἱ πρὸ ἡμῶν, ἐοικυῖα μάλιστα πλύματι κρεῶν· ἄμεινον δ᾽ ἴσως οὐχ ἁπλῶς οὕτω λέγειν, ἀλλ᾽ εἰς ἀκρίβειαν τῆς εἰκόνος, ἐναίμων τε καὶ νεοσφαγῶν τῷ λόγῳ προστιθέναι. καὶ μὲν δὴ καὶ εἴ τις ὑδατῶδες αἷμα τὸ οὕτως ἐκκρινόμενον εἴποι, καὶ οὗτος ἐμοὶ δοκεῖ σαφῶς ἑρμηνεύειν αὐτό.

tium excrementi genus medium eft, quale eft in ventriculo cibus femicoctus. Excernitur id maxime in hepaticis affectibus. Eos autem ita nominant, in quibus morbus jecoris eft imbecillitas, licet nulla affuerit phlegmone. Tum enim fimilis affectus huic vifceri accidit, iis qui imbecillo ventriculo accidunt, quum ventriculus appetit quidem cibos, fed quos fibi admovet quum non concoquat, iisdem gravatur et femicoctos ad inteftina demittit; atque is quidem ad vomitum quoque concitatur; jecur autem quum affectum patiatur aliquem vomitioni proportione refpondentem, quod alimentum per vafa, quae in mefaraeo funt, ut per ftomachos quosdam attraxit, rurfus per eadem femicoctum ablegat. Eft autem ejusmodi excretionis fpecies (veluti etiam eam affimilarunt qui ante nos fuere) maxime fimilis carnium loturae; praeftiterit autem fortaffis non ita fimpliciter pronunciare, fed ad exquifitam imaginis expreffionem, cruentarum atque recenter jugulatarum fermoni addere. Quin etiam fi quis, quod ita excretum eft, aquofum fanguinem nominet, hic quoque

τουτὶ μὲν δὴ τὸ σύμπτωμα τοῖς τῶν ἡμιπέπτων σιτίων ἐμέτοις ἀνάλογον ἔχει. [97] τὸ δὲ ἕτερον, ὃ μέλλω λέγειν, ἔοικεν ὑγροῖς διαχωρήμασι γαστρὸς εἰς ἀκριβεστάτην μὲν ἀφιγμένοις πέψιν, ἀτυχήσασι δὲ τῆς ἀναδόσεως. ὡς γὰρ καὶ ταῦτα πάντως δήπου βαρυνομένη πρὸς αὐτῶν ἡ γαστὴρ ἐκκρίνειν ἐφίεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἧπαρ, ἐπειδὰν ἱκανῶς ἀπολαύσῃ τῆς ἀναδοθείσης τροφῆς εἰς ἑαυτὸ, οὐκ ἔτι ἀνέχεται παρακειμένης ἐπιπλέον. ὅταν οὖν αὕτη μὴ δύνηται φέρεσθαι πρόσω δι᾽ ἥντιναοῦν αἰτίαν, ἀναγκαῖον αὐτῇ παλινδρομεῖν εἰς τὴν γαστέρα, καὶ φαίνεται τηνικαῦτα τὸ ἐκκρινόμενον αἷμα μελάντερόν τε τοῦ κατὰ φύσιν καὶ στίλβον, ὡς ἐξ αἵματός τε καὶ μελαίνης χολῆς κεκραμένον. αἷμα μὲν γὰρ αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ μελαινόμενον ἐν τῷ ψύχεσθαι, πρὸς τῷ μηδεμίαν ἐπικτᾶσθαι στιλπνότητα, καὶ ἣν ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ἀπόλλυσιν· ἡ μέλαινα δὲ χολὴ στιλπνοτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματός ἐστιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ τῆς νεκρᾶς θαλάττης ἄσφαλτος, ἣν Ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν. οὐ γὰρ ἀποψυχόμενον τὸ αἷμα γεννᾷ τὴν μέλαιναν χολὴν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θρόμβου, ἀλλ᾽

mihi illud clare interpretari videtur. Atque hoc quidem fymptoma femicoctorum ciborum vomitioni proportione refpondet: alterum quod dicturus fum, humidis ventris dejectionibus ad exquifitiffimam concoctionem perductis, non tamen diftributionem confecutis affimilatur. Nam ut has quoque venter omnino ab ipfis gravatus excernere cupit; fic jecur, ubi affatim diftributi in ipfum alimenti fructum cepit, non patitur id amplius apud fe morari. Quum ergo id ulterius progredi quavis ex caufa nequeat, retrorfum ad ventrem recurrat neceffe eft; apparetque qui excernitur fanguis, et nigrior quam pro natura, et fplendens, utpote ex fanguine et nigra bile commixtus. Sanguis enim ipfe per fe quum ob refrigerationem nigrescat, nedum ullum fplendorem acquirit, etiam quem ab initio habebat, amittit. Sed atra bilis etiam fanguine ipfo fplendidior eft, quemadmodum etiam bitumen, quod ex mari mortuo *affertur*, Iudaicum id appellant. Non enim grumi exemplo, quum perfrigeratur fanguis, atram bilem creat, fed quum fupra modum af-

Ed. Chart. VII. [97.] Ed. Baf. III. (244.)

ὑπεροπτώμενον, διὸ καὶ τὴν στιλπνότητα διασωζομένην ἔχει. οὐ γὰρ ὡς ὁ θρόμβος, ἀποψυχθέντος τοῦ αἵματος, οὕτω καὶ ἡ μέλαινα χολὴ τὴν γένεσιν ἔχει· τοὐναντίον γὰρ ἅπαν ἐξ ὑπεροπτήσεώς τε καὶ ζέσεως, οἷον τέφρα τις ἡ μέλαινα χολὴ συνίσταται, ψυχρὰ μὲν, ὅτι γεώδης, θερμότητος δὲ μετέχουσα, καθάπερ ἡ τέφρα τε καὶ τὸ ὄξος. ἔρχεται δὲ εἰς τὴν εἰρημένην διάθεσιν ὁ ἐκ τῆς κοιλίας ἀναδοθεὶς χυμὸς ἐπὶ πλέον ἐν ἥπατι μένων, τῷ μὴ τυγχάνειν τῆς ἐντεῦθεν ἀναδόσεως. ὀνομάζεται δὲ ἡ τοιαύτη τῶν ἐκκρίσεων ἰδέα πρός ἐνίων δυσεντερία· καὶ γὰρ οὖν καὶ δάκνονται πολλάκις ὁμοίως τοῖς δυσεντερικοῖς, ἅτε γὰρ, οἶμαι, τῆς ξανθῆς χολῆς δριμείας αὐτοῖς γινομένης ἐν τῷ κατοπτᾶσθαι τὸ αἷμα· καλείτω μὲν οὖν ἕκαστος ὡς ἂν ἐθέλῃ. διαφοραὶ δὲ τῶν ἐκκρινομένων αἱματωδῶν αἱ πᾶσαι τέσσαρες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τέτταρσι διαθέσεσι· μία μὲν αὐτοῦ τοῦ αἵματος, ἐπὶ τῶν ἀποκοπέντων κώλων, ἢ γυμνάσια καταλυσάντων ἐκ περιόδου τινὸς ἀποτελουμένη· δευτέρα δὲ, δι' ἀτονίαν ἥπατος ὑδατώδους αἵματος ὑπιόντος, ὃ κρεῶν εἰκάζουσι πλύματι· τρίτη δὲ, ἡ νῦν

ſatus eſt, ideoque etiam ſplendorem ſuum tuetur. Non enim ut grumus ſanguine perſrigerato, ſic etiam atra bilis generatur; imo contra omnino ex immodica aſſatione et ebullitione, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur; frigida quidem, quod terreſtris; caloris autem particeps, ſicuti cinis et acetum. Devenit autem ad dictum affectum qui ex ventriculo in jecur diſtributus eſt ſuccus, quum is, quod ulterius in corpus non diſtribuatur, in hepate diutius moratur. Nominatur autem talis excretionis ſpecies a nonnullis dyſenteria; etenim ita affecti ſaepenumero vellicantur peraeque ac dyſenterici, vel, arbitror, ob flavae bilis acrimoniam, quam ſanguis, dum aſſaretur, acquiſivit; at vocet quidem quisque prout volet. Jam cruentorum excrementorum quatuor omnino ſunt differentiae quatuor affectibus ſuccedentes. Una eſt, ubi ipſe ſanguis per circuitus quosdam emanat, vel ob mutilatos artus, vel exercitationem derelictam. Altera, quum ob imbecillitatem jecoris aquoſus ſanguis dejicitur, quem loturae carnium aſſimilant. Tertia, quae nunc dicta

Ed. Chart. VII. [97.] Ed. Baſ. III. (244.)

εἰρημένη τοῦ μελαγχολικοῦ καὶ στίλβοντος. αὗται μὲν οὖν αἱ τρεῖς ἀθρόαν τε ἅμα καὶ πολλὴν ἐργάζονται τὴν ἔκκρισιν· ἡ τετάρτη δὲ κατὰ βραχύ τε καὶ δι' ὀλίγου τοῦ χρόνου τὴν ἀπόκρισιν ἔχει γινομένην, ἐνίοτε μὲν ἀκριβοῦς αἵματος, ἔστι δ' ὅτε θρομβώδους. ἐν ταύτῃ καὶ πύου τι συνεκκρίνεται πολλάκις ὀλίγον, καὶ τῶν καλουμένων ἐφελκίδων, ὑμενώδη τέ τινα σώματα, μόρια τῶν ἐντέρων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ συνεστηκυῖα πολλάκις ἐπὶ τούτων ἡ κόπρος ἐκκρίνεται σταγόνας αἵματος ἐφ' ἑαυτῇ ἔχουσα. αἱ διαθέσεις δὲ τῶν μὲν πρώτων τριῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηνται· τῆς τετάρτης δὲ τῆς νῦν εἰρημένης ἕλκωσις ἐντέρων ἐστὶν ἡ διάθεσις. ταύτην καὶ μόνην ἀξιοῦσί τινες ὀνομάζεσθαι δυσεντερίαν. ἀλλ', ὅπερ εἴρηταί μοι πολλάκις, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν παραλειφθῆναι πρᾶγμα μεγάλην δεῖ πεποιῆσθαι τὴν φροντίδα, τῶν δὲ ὀνομάτων καταφρονητέον. ἔστι δὲ ἐκ ταὐτοῦ τοῦ γένους τῇ προειρημένῃ δυσεντερίᾳ καὶ ὁ καλούμενος τεινεσμὸς, ἕλκος ἐν ἀπευθυσμένῳ γινόμενον, τὰ μὲν ἄλλα συμπτώματα παραπλήσια φέρων, ἐντάσεις δὲ πολὺ σφοδροτέρας τῶν δυσεντερικῶν.

eſt, melancholici ſplendentisque ſanguinis. At hae quidem tres et confertam et ſimul multam excretionem efficiunt. Quarta vero eam, quae et paulatim et exiguo tempore fit, expulſionem continet, alias quidem ſinceri ſanguinis, alias grumoſi. In hac et ſaepe puris nonnihil pauculum ſimul excernitur; etiam ramenta, quae ephelcides dicuntur; et membranoſa quaedam corpora, inteſtinorum ipſorum particulae; ſed et ſtercus ſuper his collectum ſaepenumero excernitur, ſanguinis in ſe guttas habens. Affectus vero trium primarum differentiarum paulo ante dicti ſunt. Quartae vero nunc explicatae inteſtinorum exulceratio eſt affectus; atque hanc ſolam nonnulli dyſenteriam nominari cenſent. Sed (quod a me ſaepe dictum eſt) quo nulla res omittatur, magna ſolicitudo eſt habenda, de nominibus vero minime curandum. Eſt autem ex eodem, quo jam dicta dyſenteria, genere et qui teneſmus vocatur, quum ulcus in recto inteſtino factum eſt; is caetera quidem ſymptomata infert dyſentericis ſimilia, tenſiones tamen multo vehementiores.

Κεφ. η΄. [98] Αἱ δὲ τῶν οὔρων ἐπισχέσεις τε καὶ μοχθηραὶ κενώσεις ἀνάλογον ἔχουσι ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα τῶν περιττωμάτων ἐπισχέσεσί τε καὶ παρὰ φύσιν ἐκκρίσεσιν. ἴσχονται μὲν γὰρ ἢ ἀδυνατούσης ἐκκρίνειν τῆς κύστεως, ἢ στεγνωθέντος αὐτῆς τοῦ στομάχου. ταυτὶ μὲν οὖν ἄμφω τὰ νοσήματα τῆς κύστεως ἓν κοινὸν ἔχει σύμπτωμα, τὴν ἰσχουρίαν· ἴσχεται γὰρ ἐν αὐτῇ τὰ οὖρα. καλοῦσι δὲ οὐδὲν ἧττον οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἰσχουρίαν κἀκεῖνο τὸ σύμπτωμα, καίτοιγε οὐκ ἦν ἰσχουρία, ἐπειδὴ μηδόλως εἰς τὴν κύστιν ἀφικνεῖται τὸ οὖρον, ἀπολλυμένης τῶν νεφρῶν τῆς ἐνεργείας. καὶ συγχωρητέον γε αὐτοῖς ὀνομάζειν οὕτως ἀποροῦσι προσηγορίας οἰκείας· οὐ μὴν ἀγνοεῖσθαι προσήκει γε τὴν διαφορὰν τῶν διαθέσεων. ἑτέρα μὲν γάρ ἐστι διάθεσις, ὅταν μηδὲν ἐκκρίνηται, πεπληρωμένης τῆς κύστεως· ἑτέρα δὲ, ὅταν ὑπάρχῃ κενὴ, μηδὲν ὅλως ἐν αὐτῇ περιέχουσα. κατὰ γοῦν τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἐν ᾗ πλήρης ἡ κύστις ἐστὶν, ἤτοι γε ἐστέγνωται τὸ στόμα αὐτῆς, ἢ τούτου κατὰ φύσιν ἔχοντος ἀῤῥωστεῖ περιστέλλεσθαί τε καὶ ἐξωθεῖν ἔξω τὸ οὖρον. αἱ μὲν οὖν

Cap. VIII. Urinarum autem tum fuppreffiones, tum depravatae vacuationes, ventris excrementorum retentionibus et contra naturam excretionibus proportione refpondent. Supprimuntur enim vel ob veficae imbecillitatem excernere non valentis, vel ob ejus orificium occlufum. Atque hi quidem duo veficae morbi unum commune fymptoma ifchuriam habent; detinentur enim in ea urinae. Vocat autem vulgus medicorum non fecus ifchuriam, quanquam ifchuria non fit, illud quoque fymptoma, quum urina in veficam omnino non venit, deperdita renum actione. Et ipfis concedendum eft ita nominare, quum propriam appellationem non habeant; non tamen ignoranda eft amborum affectuum differentia. Nam alter eorum affectus eft, quum vefica quidem eft plena, fed nihil excernitur; alter, quum vacua eft, nihil omnino in fe continens. Sub tali enim affectu, in quo plena eft vefica, aut occlufum eft ejus orificium, aut hoc fecundum naturam fe habente, ipfa ad fefe contrahendam ac lotium foras extrudendum, eft imbecilla. Itaque ejus ori-

στεχνώσεις τοῦ στομάχου δι' ἔμφραξίν τε καὶ μύσιν ἀποτελοῦνται. καὶ γίνεται ἡ μὲν ἔμφραξις ὑπὸ θρόμβου τε καὶ πύου παχέος καὶ λίθου καὶ πώρου καὶ διὰ βλάστημά τι κατ' αὐτὸν ἐπιτραφὲν τὸν πόρον, ὁποῖα κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκτὸς ὁρᾶται γινόμενα κατά τε τὰ ὦτα καὶ ῥῖνας αἰδοῖά τε καὶ ἕδραν. ἡ δὲ μύσις ἤτοι δι' ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν ἢ διὰ ξηρότητα γίνεται πολλήν. ὁ μὲν οὖν ὄγκος ἐπὶ φλεγμοναῖς ἀποτελεῖται καὶ σκίῤῥοις καὶ τοῖς ἄλλοις οἰδήμασιν, ὅσα τε τὸν τράχηλον ἐξαίροντα τῆς κύστεως εἰς τὸν ἐντὸς πόρον ἀποχεῖ τὸν ὄγκον· ἡ δὲ ξηρότης ἐν τοῖς καυσωδεστάτοις τε καὶ αὐχμωδεστάτοις πυρετοῖς, ἐν οἷς πολλάκις ὁρῶμεν οὐδὲ φθέγξασθαι δυναμένους τοὺς κάμνοντας, ἄνευ τοῦ διαβρέξαι τὸ στόμα. τῆς δὲ κατὰ τὴν κύστιν ἀτονίας οὐδὲν ἔτι δέομαι λέγειν τὰς αἰτίας· εἴρηνται γάρ ἤδη μοι πολλά(245)κις ἐπὶ πολλῶν μορίων, εἴθ' ὡς ὁμοιομερέσιν αὐτοῖς, εἴθ' ὡς ὀργανικοῖς συμπίπτουσιν. περιττότερον δέ τι κατὰ τὴν κύστιν ἔοικε συμπίπτειν ὑπερπληρωθεῖσαν, ὅπερ οὐχ ἡμεῖς μόνοι τεθεάμεθα γινόμενον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλων ἐπυθόμεθα. πληρωθείσης

ficii occlusio vel propter obstructionem vel conniventiam oboritur. Fit autem obstructio tum a grumo, tum crasso pure, tum calculo, tum callo, et tuberculo aliquo in ejus meatu nato, qualia et in reliquis omnibus externis partibus, aure, naribus, pudendo et sede fieri videntur. Conniventia vero, aut ob tumorem aliquem praeter naturam, aut ob multam siccitatem accidit. Ac tumor quidem a phlegmone, scirrhis, atque aliis perficitur tumoribus, qui vesicae cervicem attollentes, in internum meatum molem porrigunt. Siccitas autem in ardentissimis ac siccissimis febribus, in quibus laborantem saepenumero neque loqui posse videmus, nisi os madefecerit. Imbecillitatis vesicae causas nihil opus est recenseam: expositae enim jam mihi in multis partibus sunt, sive iis ut similaribus, sive ut organicis accidant. Sed peculiare quiddam magis accidere in vesica videtur, quum supra modum impleta est; quod fieri non nos modo vidimus, sed etiam ab aliis audivimus. Ipsa namque impleta quum

γὰρ αὐτῆς αἰδεσθέντων τινῶν ἐξαναστῆναι τοῦ δείπνου καὶ οὐρῆσαι, τὴν ἐνέργειαν ἀπολέσθαι συνέβη, καὶ οὐκ ἔτ' ἠδυνήθησαν ἐκκρῖναι τὸ οὖρον, κἂν ἱκανῶς βιαζόμενοι τύχοιεν. ἔοικε δέ τι καὶ κατὰ τὴν γαστέρα συμπίπτειν τοιοῦτον καὶ τὰ ἔντερα, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς λανθάνειν, ἐπὶ μὲν τῶν κατ' αὐτὴν τὴν κοιλίαν τοῦτο παθόντων, ἀποπνίγεσθαι φθανόντων· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις ἅπασιν ἠθροικότων τὸ περίττωμα, διὰ τὰ παρεπόμενα συμπτώματα περιελκομένων ἐπ' ἄλλα τῶν ἰατρῶν· ἐν μόναις γὰρ καθάρσεσι συνδοθείσαις μὲν εἰς ἔντερα, μεινάσαις δὲ εἰς αὐτὰ, εἴωθε τὸ τοιοῦτον συμπίπτειν. αὗται μὲν οὖν αἱ διαθέσεις τὴν οἷον στέρησιν τῆς ἀποκρίσεως τῶν οὔρων ἐπιφέρουσιν· αἱ δ' ὁμογενεῖς μὲν αὐταῖς, ἀπολειπόμεναι δὲ μεγέθει, τὰς οἷον ἀμυδράς τε καὶ ναρκώδεις ἐνεργείας ἀποτελοῦσιν. ἐπ' ἄλλαις δὲ διαθέσεσι τὸ τρίτον γένος τῶν συμπτωμάτων ἐπιγίγνεσθαι πέφυκεν, ἐν ταῖς πλημμελέσι κενώσεσι [99] συνιστάμενον. ἰδέαι δὲ πλείους αὐτῶν· πρώτη μὲν ἡ στραγγουρία καλουμένη, δι' ἀτονίαν τῆς κύστεως ἢ δριμύτητα τῶν οὔρων ἀποτελουμένη· δευτέρα δὲ

surgere e convivio ac mejere quosdam puderet, actionem ejus destrui contigit, nec urinam qui ita sunt affecti, quamvis magnopere connixi, excernere praeterea potuerunt. Sane videtur et ventri et intestinis tale quid accidere, sed vulgus latere; in his quidem, qui in ipso ventriculo id patiuntur, quod celeriter suffocentur: in illis vero, qui excrementum in omnibus intestinis collegerunt, quod medici propter sequentia symptomata ad alia convertantur: in solis enim purgationibus ad intestina demissis, atque inibi manentibus, tale quid accidere solet. Atque hi quidem affectus veluti privationem inferunt excretionis urinarum. Qui vero ejusdem sunt cum illis generis, magnitudine tamen desiciunt, veluti obtusas torpidasque actiones edunt. Aliis autem affectibus tertium symptomatum genus, quod in depravatis vacuationibus consistit, supervenire solet. Sunt autem multae ejus species. Prima quae stranguria dicitur, ob imbecillitatem vesicae, vel urinae acrimoniam accidit. Secunda

Ed. Chart. VII. [99.] Ed. Baf. III. (245.)

τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα ῥεύμασιν ἐοικυῖα, περὶ ἧς ἄμεινον ἐπὶ πλέον εἰσάπαξ εἰπεῖν ἐν τῷδε. γίγνεται δή τις οἷον ἀναστοιχείωσις, ἢ σύντηξις, ἢ ἀνάλυσις, ἢ ὡς ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, ποτὲ μὲν ἅπαντος τοῦ σώματος, ἔστιν ὅτε δὲ τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ μόνων χυμῶν· καὶ ταύτης τὸ σύντηγμα ποτὲ μὲν εἰς τὴν γαστέρα συῤῥεῖ, ποτὲ δὲ εἰς τὰ οὖρα, ποτὲ δὲ εἰς ἱδρῶτας ἀποτρίβεται. τῶν μὲν οὖν ἐν ταῖς φλεψὶ χυμῶν εἰς ἰχῶρας ὀῤῥώδεις ἀναλυομένων, οἱ νεφροὶ τὸ τοιοῦτον πεφυκότες ἕλκειν περίττωμα, καὶ μάλισθ' ὅταν ὑγιαίνοντες τύχωσιν, ἐκκαθαίρουσι μὲν τῶν φλεβῶν τὸν ὀῤῥὸν, ἐπιφέρουσι δὲ τῇ κύστει τὸ ῥεῦμα συνεχῶς. ὅταν δὲ καὶ οἱ νεφροὶ τύχωσιν ἕλκειν ἀδύνατοι, ἢ εἰς τὴν γαστέρα καταπέμπουσιν αἱ φλέβες τὸν τοιοῦτον ὀῤῥὸν, ἢ παντὶ τῷ σώματι μεταδιδοῦσαι, τὰς ἐξαιφνιδίους ὑδερώδεις καταστάσεις ἐπιφέρουσιν. ἐὰν δὲ τὸ σύντηγμα παχύτερον ᾖ, καὶ οἷον οὐ πεφύκασιν ἕλκειν οἱ νεφροὶ, συῤῥεῖ πᾶν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν γαστέρα. τοῦ δὲ σαρκώδους γένους οὕτως συντηκομένου, καὶ ἡ γαστὴρ μὲν ἐνδέχεται τὸ ῥεῦμα, ἐπειδὰν παχύτερον ᾖ, καὶ ἱδρῶτες ἐπιγίνονται

ventriculi fluxionibus eſt ſimilis; de qua melius eſt copioſius ſemel hoc loco diſſerere. Fit igitur quaedam veluti refuſio vel colliquatio vel reſolutio ſive diſſolutio aut quomodocunque quis aliter nominare voluerit, aliquando totius corporis, aliquando humorum qui in venis ſunt duntaxat. Atque hujus colliquamentum alias ad ventrem confluit, alias ad urinas, alias ad ſudores pellitur. Ac humoribus, quos venae continent, in ſeroſam ſaniem reſolutis, renes ad excrementum id trahendum nati, potiſſimum quum ſani ſunt, ſerum quidem a venis expurgant, fluxionem autem ad veſicam aſſidue mittunt. Ubi autem renes trahere non valent, aut venae ejusmodi ſerum in ventrem mittunt, aut toti id corpori partientes, ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt. Si autem quod liquatum eſt, craſſum ſit, qualeque renes trahere non poſſunt, totum in ventrem neceſſario confluit. Carnoſo vero genere ita colliquato, tum venter fluxionem ejus recipit, ubi ea eſt craſſior; tum ſudores multi ſuperve-

πολλοί· ἀναλυθέντος δὲ εἰς ἀτμοὺς, ἱδρῶτες. ταῦτα μὲν περὶ τῆς κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ τὸ αἷμα συντήξεως εἴς γε τὸ παρὸν ἱκανά. τὰ δ' ἄλλα τῶν οὔρων συμπτώματα τὰ μὲν ἤτοι κύστεως ἢ νεφρῶν ἐνδείκνυταί τινα διάθεσιν, ὑπὲρ ὧν ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν Ἱπποκράτης· τὰ δὲ, εἰς ὅσον ἀπεψίας ἢ πέψεως ἥκει τὸ αἷμα, διδάσκει. γέγραπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ.

Κεφ. θ'. Μεταβαίνειν οὖν ἤδη καιρὸς ἐπὶ τοὺς ἱδρῶτας, ὑπὲρ ὧν εἴρηται μέν που τό γε τοσοῦτον ὡς ἀναλυομένης ἐνίοτε γίγνονται τῆς ἕξεως, καὶ καλεῖται τὸ πάθημα συγκοπή· τούτῳ δὲ ἐναντία κατάστασίς ἐστιν ἡ ἐν τοῖς κρισίμοις ἱδρῶσιν, ἐῤῥωμένην ἐνδεικνυμένοις, οὐ διαλυομένην τὴν φύσιν. οἱ μὲν δὴ τοιοῦτοι τῶν ἱδρώτων ἐκκαθαίρουσι τὸ σῶμα· παραπλήσιοι δ' αὐτοῖς εἰσιν οἱ κατὰ τὰ μέτρια γυμνάσια καὶ τὰ βαλανεῖα καὶ τὸ θάλπος τὸ θερινόν. ἐν δὲ τοῖς ἀμέτροις γυμνασίοις ἤδη τι καὶ τοῦ χρηστοῦ συναπέρχεται. τὴν δ' ὀσμὴν ἴσχουσι καὶ τὴν χρόαν τῷ κενουμένῳ ὁμοίαν περιττώματι· τὸ δὲ πλῆθος ἤτοι διὰ τὴν ἀραιότητα

niunt, ubi in halitus eft refoluta. Atque haec quidem de colliquatione tum carnis tum fanguinis ad praefens fatis. Reliquorum urinae fymptomatum quaedam vel veficae vel renum affectum quendam indicant, de quibus Hippocrates in aphorismis prodidit; quaedam quousque concoctionis cruditatisve fanguis pervenerit, docent; fcriptum autem de his eft in prognofticis.

Cap. IX. Itaque jam ad fudores tranfeundi eft tempus, de quibus hactenus faltem dictum eft, quod interdum refoluto corporis habitu eveniant, vocaturque hic affectus fyncope; cui contrarius ftatus eft, qui per decretorios *accidit* fudores, qui robuftam naturam indicant, non autem refolutam; atque ejusmodi quidem fudores corpus expurgant. Similes iis funt, quos mediocres exercitationes et balneae et calor aeftivus excitant. In immoderatis vero exercitiis etiam boni aliquid effluit. Porro odorem coloremque excremento, quod vacuatur, fimilem habent. Copia vero eorum aut ob

τοῦ σώματος, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος, ἢ διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ κινουμένου. διὰ δὲ τἀναντία τούτων ἴσχεσθαι πεφύκασιν, ὅταν ὀλίγον ἢ γλίσχρον ἢ παχὺ τύχῃ τὸ περιττὸν, ἢ οἱ πόροι στεγνωθῶσι. πάσχουσι δὲ τοῦτο δι' ἔμφραξιν ἢ μύσιν. ἐμφράττονται μὲν οὖν ὑπὸ παχέων τε καὶ γλίσχρων ὑγρῶν· μύουσι δὲ δι' ἀτροφίαν, ἢ ψύξιν, ἢ μαλακότητα. γίγνεται δὲ καὶ δι' ἀτονίαν τῆς κατὰ τὰς σάρκας δυνάμεως ἐπίσχεσίς τε καὶ ἔκκρισις ἱδρώτων, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων περιττωμάτων. καὶ γὰρ καὶ κύστις καὶ γαστὴρ ἐνίοτε μὲν ἀνέχονται μᾶλλον ἐν ἑαυτοῖς περιεχομένων τῶν περιττωμάτων, ἀποκρίνειν ὀκνοῦντα· πολλάκις δ' ἔμπαλιν, οὐδὲ γὰρ βραχύτατον φέρουσιν, ἀλλὰ βαρύνονταί τε καὶ ἀποῤῥίπτουσι παραχρῆμα.

Κεφ. ί. [100] *Κοινὸν δὲ τοῦτον ὑπάρχοντα λόγον ἁπάντων τῶν μορίων ἐφύλαξα τελευταῖον ἐπὶ πᾶσι διελθεῖν ἅμα. καὶ γὰρ ἄπορον δοκεῖ εἶναι, βλαβέντος τινὸς σώματος, οὐκ ἐξ ἴσου συμβλάπτεσθαι τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πάσας, ἀλλὰ*

corporis raritatem, aut propter excrementi abundantiam, aut ob ejus quod vacuatur tenuitatem *provenit*. At propter horum contraria retineri quoque folent, quum paucum vel glutinofum vel craffum fuerit excrementum, vel meatus conftipati. Id autem accidit ipfis vel propter obftructionem vel conniventiam. Obftruuntur a craffis et glutinofis humoribus; connivent ob atrophiam, vel perfrigerationem, vel mollitiem. Fit autem et ob imbecillitatem facultatis in carnibus, fudorum tum retentio tum excretio, quemadmodum etiam reliquorum excrementorum. Etenim et vefica et ventriculus contenta in fe ipfis excrementa nonnunquam magis tolerant, eaque expellere cunctantur; faepe contra ne vel minimum quidem fuftinent, fed et gravantur et ftatim abjiciunt.

Cap. X. At hunc fermonem omnibus partibus communem omnium poftremum fimul tractandum refervavi. Etenim vix credibile videtur effe, laefo aliquo corpore, non ex aequo omnes ejus facultates fimul laedi, fed alias magis,

Ed. Chart. VII. [100.] Ed. Baf. III. (245.)
τὰς μὲν μᾶλλον, τὰς δὲ ἧττον, ἐνίας δ' οὐδ' ὅλως. ὅτι μὲν οὖν ἄνευ τοῦ βλαβῆναί τι τὴν οὐσίαν ἑκάστου τῶν ὄντων, οὐχ οἷόν τε τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ παραποδισθῆναι, πρόδηλον παντί· πολλάκις δὲ ἐνεργοῦντος ἑκάστου τῶν μορίων, ἄλλοτε ἄλλη βλάπτεται τῶν ἐνεργειῶν, οὐ γὰρ ὁμοίας δεῖται κατασκευῆς εἰς τὰς ἀλλοιωτικάς τε καὶ πρακτικὰς ἐνεργείας. ἡ μὲν γὰρ ἀλλοίωσις γίγνεται τῶν πλησιαζόντων ἁπάντων ἀλλήλοις οὐδὲν δεομένων οὔτε τόπον ἐκ τόπου μεταχωρεῖν, οὔτ' ἀντιλαμβάνεσθαί τινος, οὔτε κατέχειν, οὔτε ἀντιστηρίζεσθαι· τῶν δ' ἤτοι τι μελλόντων ἕλξειν ἢ καθέξειν ἢ ἀπώσασθαι, σὺν τῇ κατὰ τόπον κινήσει τὴν ἐνέργειαν ἀνάγκη γίγνεσθαι. κἂν τούτῳ τὸ μὲν οὕτω μαλακὸν, ὡς ὑγρόν τε εἶναι καὶ ῥυτὸν καὶ ἀστήρικτον, οὔτε ἕλκειν ὁμοίως οὔτε κατέχειν οὔτε ἀποκρίνειν ἐστὶ δυνατόν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀποστήριξιν καὶ τάσιν ὑπάρχειν χρὴ τοῖς ἐνεργοῦσιν· ἀλλοιοῦν δὲ, κἂν ὑγρότατον ᾖ, τὰ πλησιάζοντα δύναται, καὶ μάλισθ' ὅταν ἅμα καὶ θερμότατον ὑπάρχῃ· φαίνεται γὰρ οὐδεμία τῶν δραστικῶν ποιοτήτων οὕτω ταχέως ἀλλοιοῦσα τὸ πλησιάζον,

alias minus, alias haudquaquam. Enimvero nisi oblaesa aliquatenus cujusque partis substantia, non posse functionem ejus interturbari, cuique manifestum est. At saepenumero quacunque parte functionem obeunte, alias alia ejus laeditur actio; non enim simili apparatu opus est tum ad alterantes tum practicas functiones. Alteratio namque fit omnium, mutuo sibi appropinquantium, quae minime desiderant aut locum e loco mutare, aut aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti; at quae vel tractura aliquid sunt vel retentura vel repulsura, eorum actionem cum loci mutatione necesse est fieri. Qua ratione quod ita est molle, ut tum humidum sit tum fluxile tum nulli innitens, id nec trahendi similiter, nec retinendi, nec repellendi vim habet: in omni namque ejusmodi opere nisum tensionemque esse in operanti oportet. At vero alterare propinquantia potest vel quod humidissimum est, ac maxime quum simul calidissimum est; nulla enim activarum qualitatum adeo brevi, quod appro-

ὡς ἡ θερμότης· ἐξ ὧν δῆλον, ὡς τὸ μὲν θερμότατον καὶ ὑγρότατον σῶμα τάχιστα ἀλλοιώσει, τοῦτ᾽ ἔστι πέψει τε ἅμα τὴν οἰκείαν τροφὴν ἑαυτῷ κἀξομοιώσει· τὸ δὲ σκληρὸν εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον μὴ δυσκαμπὲς μὲν ὑπάρχειν, στηρίζεσθαι δ᾽ ἀσφαλῶς, ἕλκειν τε δυνήσεται σφοδρῶς, ὅ τι ἂν ἐθελήσῃ, καὶ ὠθεῖν βιαίως καὶ κατέχειν εὐρώστως. οὔτε γὰρ ὀκλάζει κατὰ τὴν τάσιν, ὡς τὰ λίαν μαλακὰ, καὶ κίνδυνος οὐδεὶς αὐτῷ ῥαγῆναι σφοδρότερον ἐνταθέντι, καὶ ὧν ἂν ἅπαξ ἀντιλάβηται, κατέχει ταῦτα περιπτυσσόμενον, οὔτε τῶν διὰ σκληρότητα δυσκάμπτων οὕτως ἐνεργεῖν δυναμένων, οὔτε τῶν δι᾽ ὑγρότητα μαλακῶν· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἀσφαλῶς περιστέλλεται, τὰ δὲ ἀῤῥώστως χρώμενα ταῖς λαβαῖς ἀποῤῥεῖ ῥαδίως ὧν ἀντιλαμβάνεται. κάλλιστα μὲν οὖν τρέφεται τὰ ὑγρὰ καὶ θερμὰ σώματα· καὶ γὰρ ἀλλοιοῖ τάχιστα καὶ παραδέχεται τὴν τροφὴν εἰς ἑαυτὰ καὶ προσφύει καὶ ἐξομοιοῖ· κάκιστα δὲ τὰ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ, μήτε ἀλλοιοῦν δυνάμενα, μήτε εἰς ἑαυτὰ καταδέχεσθαι, μήτε προσφύειν, μήθ᾽ ὁμοιοῦν. ὅτι μὲν οὖν ἀλ-

pinquat, alterare videtur, ac calor; unde palam eft corpus, quod humidiffimum calidiffimumque fit, celerrime alteraturum, i. e. tum concocturum proprium alimentum tum fibi ipfi affimilaturum effe. Quod vero durum hactenus eft, ut nec difficile ad flectendum fit et firmiter innitatur, id et trahere valenter quicquid voluerit poterit, et violenter trudere et fortiter tenere. Neque enim ficuti quae valde funt mollia, remittitur, cum id tendis; nec fi vehementer tenditur, frangi periclitatur; et quae femel apprehenderit, ea complectens tenet; nullo nec quod propter duritiem difficulter flectitur, nec quod propter humorem eft molle, fic agere valente; illa enim non firmiter complectuntur; haec imbecillo complexu ufa, quae apprehenderunt, facile elabi finunt. Atque optime quidem nutriuntur calida humidaque corpora, quippe quae alimentum alterant celerrime et in fe recipiunt et agglutinant et affimilant: peffime vero frigida et ficca, ut quae neque alterare neque in fe ipfa recipere neque agglutinare neque affimilare queant. Ac quod celerrime alteret,

λοιοῖ τάχιστα τὸ θερμότατον, εἴρηται καὶ πρόσθεν· ἐν τούτῳ γὰρ ἦν τὸ πέττειν· ὅτι δὲ τὸ ὑγρότατόν τε καὶ μαλακώτατον ἑτοί(246)μως εἰς ἑαυτὸ παραδέχεται τὸ ἀλλοιωθὲν, ἀναμνήσεως δεῖ μᾶλλον ἢ πίστεως· ὥσπέρ γε τὸ ξηρόν τε καὶ σκληρὸν οὐδὲν εἰς ἑαυτὸ παρίησιν εἰσιέναι, πρὶν διαστῆναί τε κατά τι καὶ οἷον ἑλκωθῆναι. καὶ γὰρ δὴ ὅτι προσφύεταί τε καὶ συμφύεται τὰ μὲν ὑγρότερα ῥᾷόν τε καὶ θᾶττον, ὅσα δὲ σκληρότερα, τὰ μὲν οὐδὲ ὅλως, τὰ δὲ μόγις, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ἵνα γοῦν παρῇ τις χαλκὸν καὶ σίδηρον καὶ χρυσὸν καὶ λίθον, ἐπὶ μόλιβδόν τε τὸν λόγον ἀγάγῃ, φαίνεται μηδ᾽ ὅλως ἑτέρῳ μολίβδῳ συμφυόμενος ἄνευ τοῦ θερμανθεὶς [101] χυθῆναι. τοῖς μὲν οὖν παιδίοις, ὅσα τε ἄλλα σώματα θερμότερά τε καὶ ὑγρότερα ταῖς κράσεσιν ὑπάρχει, τά τε τῶν πέψεων ἄριστά ἐστι καὶ τὰ τῶν προσθέσεων, καὶ προσφύσεων, καὶ θρέψεων. ἡ μὲν γὰρ πέψις τε καὶ θρέψις ἀλλοιώσεις εἰσίν· ἡ δὲ πρόσθεσις εἰς ἑαυτὸ καταδεχομένου τὴν τροφὴν δροσοειδῶς τοῦ τρεφομένου γίγνεται· ἡ πρόσφυσις δὲ κόλλησίς τίς ἐστι καὶ ἕνωσις· ἐφ᾽ οἷς ἅπασιν οὐ σμικρὸν ἀγαθὸν εἰς ἐξομοίωσιν ἡ

quod calidiffimum eft, prius eft dictum; hoc vero erat concoctio. Quod vero humidiffimum molliffimumque prompte alteratum in fe recipiat, admonitione potius quam probatione indiget. Sicuti contra quod ficcum durumque eft, nihil in fe ingredi finit priusquam ipfum ex aliqua parte divifum fit ac velut exulceratum. Etenim et quod facilius ac celerius tum agglutinentur tum coalescant humidiora *corpora*, duriora vero partim nunquam, partim vix, nullus ignorat. Ut igitur quispiam aes, ferrum, aurum et lapidem omittat, et ad plumbum orationem agat, id cum altero plumbo omnino non coalescere videtur, nifi calefactum liquetur. Itaque pueris et aliis quibus calidius et humidius eft corporis temperamentum, optima tum concoctio eft, tum appofitio, tum agglutinatio, tum nutritio. Nam concoctio et nutritio alterationes funt. Appofitio vero fit, quum alitum in roris fpeciem alimentum in fe recipit. Adhaefio vero alimenti, agglutinatio quaedam ejus unitioque eft. A quibus omnibus non leve commodum ad affimilationem

Ed. Chart. VII. [101.] Ed. Baf. III. (246.)

ὑγρότης τοῦ τρεφομένου σώματος, ὁμοία τῷ τρέφοντι τὴν σύστασιν ὑπάρχουσα. τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως ὄργανα τοῖς παισὶν εἰ καὶ μὴ σφόδρα ἰσχυρὰ ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἱκανά γε καὶ οὐδαμῶς ἐνδεῆ. σύμμετρον γὰρ ἤδη σκληρότητα καὶ τόνον αἱ φλέβες ἔχουσιν. αἱ καθεκτικαὶ δὲ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τούτοις εἰσὶ, καὶ διὰ τοῦτο ταχέως ἀποκρίνουσιν, ἤν τε βαρύνωνταί ποτε πρός τινος, ἤν τε ἄλλως ἀνιῶνται. ταύταις δ᾽ ὁμοίως αἱ ἀποκριτικαὶ μέτριαι κατὰ τὴν ἀῤῥωστίαν εἰσί. καίτοι φαίνονται οὐ παισὶ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἱ καθεκτικαὶ δυνάμεις τῶν ἀποκριτικῶν ἀσθενέστεραι, κἂν ὁμοίως ἔχωσι, διὰ τὸ πολυχρόνιον τῆς ἐνεργείας. ἐπὶ πλεῖστον μὲν γὰρ αἱ καθεκτικαὶ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν, ὡς ἂν κατέχειν ἔργον πεποιημέναι· βραχυχρόνιον δὲ ἔχουσι τὴν ἐνέργειαν αἱ ἐκκριτικαὶ, διώσασθαί τε καὶ ἀποῤῥῖψαι τὸ λυποῦν ἐν πτώσει μιᾷ δυνάμεναι. ὡς οὖν ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀποῤῥῖψαι τὸ φορτίον ἱκανώτατος ὑπάρχων ἀδυνατεῖ βαστάζειν αὐτὸ δι᾽ ὅλης ἡμέρας, οὕτω κἀν τοῖς ἔνδον ὀργάνοις ἀπώσασθαι τὸ λυ-

eſt alendi corporis humiditas, nutriendi conſiſtentia ſimilis. Diſtributionis vero organa pueris, licet ad functiones obeundas non admodum ſint valida, ſatis tamen idonea ſunt, et *viribus* nullatenus indigent. Etenim commoderatam jam duritiem ac robur eorum venae obtinent. Retentrix autem facultas iis imbecillior eſt, atque idcirco ſive ab aliquo pondere premantur, ſive alias infeſtentur, celeriter excernunt. Similiter huic pueri etiam excretricem in imbecillitate commoderatam habent. Quanquam retentrix facultas non ſolum pueris, ſed etiam caeteris omnibus expultrice videtur imbecillior, etiamſi actionis diuturnitate ſint aequales; maxime enim diuturna eſt retentricis facultatis actio, ut cujus retinere opus ſit proprium; expultrix vero brevem habet actionem, ut quae unico impetu quod laedit propellere et abjicere poteſt. Quemadmodum igitur in externis rebus idem homo, qui ad dejiciendum onus maxime ſufficit, portare id tota die non valet, ſic internis quoque inſtrumentis pro-

Ed. Chart. VII. [101.] Ed. Bas. III. (246.)

ποῦν ἑτοιμότερόν ἐστι τοῦ κατέχειν ἐπιπλέον. οἱ γοῦν παῖδες, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος, ἀλλοιωτικὴν μὲν ἔχουσι δύναμιν ἰσχυροτέραν τῶν ἀκμαζόντων, ἑλκτικὴν δὲ τῆς μὲν τῶν ἀκμαζόντων ἀσθενεστέραν, οὐ μὴν ἐλλιπῆ γε πρὸς τὴν ἑαυτῆς χρείαν, τὰς λοιπὰς δὲ δύο τῶν ἀκμαζόντων ἀσθενεστέρας. ἀλλ' οὐκ ἐξελέγχεται τῆς ἀποκριτικῆς ἡ ἀσθένεια διὰ τὸ βραχυχρόνιον τῆς ὑπηρεσίας. ἐμοῦσι γὰρ καὶ διαχωροῦσι συνεχέστερον τῶν ἀκμαζόντων, οὐ ῥώμῃ τῆς ἀποκριτικῆς, ἀλλ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς καθεκτικῆς. ἐν δὲ ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα πέψεσιν, ὅσα μὲν ὑγρὰ καὶ μαλακὰ, παραπλησίως τοῖς ἀκμάζουσιν· ὅσα δὲ σκληρὰ, χεῖρον πέπτουσι. παισὶ μὲν γὰρ ἀτμοειδέστερον τὸ θερμὸν, ἀκμάζουσι δὲ ξηρότερον. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσοις μὲν ὑγρότερόν ἐστι τὸ σῶμα, τῶν θρεψόντων ὑγροτέρων δέονται· οἷς δὲ ξηρότερον, ξηροτέρων. εἴπερ οὖν ἡ πέψις ἀλλοίωσίς ἐστιν εἰς τὴν οἰκείαν τοῖς τρεφομένοις ποιότητα, τοῖς μὲν παισὶν οἰκειότερα τὰ μαλακώτερα καὶ ὑγρότερα τῶν ἐδεσμάτων ἐστί· τοῖς δ'.

pellere quod molestum est quam diu retinere est promptius. Itaque pueri, de quibus sermo est, alteratricem quidem facultatem valentiorem habent quam qui aetatis vigore provecti sunt; attractricem vero iisdem juvenibus imbecilliorem, non tamen ad suum usum deficientem; reliquas vero duas *facultates* imbecilliores possident quam aetate florentes. Caeterum non deprehenditur expultricis imbecillitas, ob actionis suae brevitatem; quippe tum vomunt tum dejiciunt frequentius quam aetate florentes, non expultricis robore, sed retentricis debilitate. At in ventris concoctione, quae humida et mollia sunt, similiter ac aetate florentes concoquunt, quae vero dura, deterius. Pueris enim halituosior est calor, florentibus aetate siccior. Jam vero quibus humidius est corpus, ii nutritura alimenta humidiora postulant, quibus siccius, ficciora. Ergo si concoctio alteratio sit in propriam alitorum qualitatem, pueris quidem molliora humidioraque edulia magis congruunt; florentibus

ἀκμάζουσιν οἰκειότερα τὰ σκληρότερα· γέρουσι δὲ πρὸς ἁπάσας σχεδόν τι τὰς ἐνεργείας κακῶς διάκειται τὸ σῶμα· ξηρότερόν τε γάρ ἐστι πολὺ πλέον ἢ τοῖς ἀκμάζουσι καὶ μόνοις ψυχρόν. οὔτ᾽ οὖν πέττουσι καλῶς ἐνδείᾳ θερμότητος οὔτε τρέφονται διά ξηρότητά τε ἅμα καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν· ἥ τ᾽ ἀνάδοσις αὐτοῖς οἷον ὑπὸ ναρκώντων ἤδη διὰ ψυχρότητα τῶν ὀργάνων ἀποτελεῖται βραδεῖά τε ἅμα καὶ ἀσθενής· αἵ τ᾽ ἀποκρίσεις, ὅσαι μὲν ὀλιγοχρόνιοι, τὴν ἀῤῥωστίαν οὐκ ἐξελέγχουσι τῆς δυνάμεως· ὅσαι δὲ πολυχρονιώτεραι, κακῶς ἐπιτελοῦνται. πρὸς δὲ τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας τὸ μὲν ξηρὸν καὶ θερμὸν ὄργανον ἐπιτηδειότερόν ἐστι· τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν ἀσθενέστερον· ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν αἱ λοιπαὶ δύο συζυγίαι καθεστήκασι. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἡλικίας οὐκ ἂν εὕροις ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν σῶμα· τὸ γὰρ [102] τῶν γερόντων ἐδείχθη ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ἐν δὲ ταῖς μοχθηραῖς κράσεσιν, ὅσαι τε κατὰ φύσιν ἑκάστῳ τὴν ἰδέαν εἰσὶ καὶ ὅσαι κατ᾽ ἐπικτήτους γίγνονται διαθέσεις· οἷον αὐτίκα φρενῖτις

aetate, duriora magis idonea funt; fenibus autem ad omnes fere actiones corpus prave affectum eft; quippe multo ficcius quam aetate florentibus, illisque folis frigidum eft. Neque igitur probe concoquunt caloris penuria: neque nutriuntur, propter tum ficcitatem tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Diftributio ipfis, veluti a jam torpentibus prae frigore organis, et tarda et imbecilla fit. Et dejectiones praeterea, quae breviores funt, facultatis imbecillitatem non arguunt; quae diuturniores, male obeuntur. Porro ad activas actiones ficcum calidumque inftrumentum magis eft idoneum; humidum et frigidum, magis imbecillum; horum in medio duae reliquae conjugationes funt. Atque in aetatibus quidem humidum et frigidum corpus non invenias; fenum enim corpus frigidum effe et ficcum, demonftratum eft. In pravis autem temperamentis, tum quae fecundum naturam cuique propriam funt, tum quae in acquifitis affectibus fiunt, *invenias:* ut verbi gratia phrenitis quidem calidus et

Ed. Chart. VII. [102.] Ed. Bas. III. (246.)

μὲν ξηρὸν καὶ θερμόν ἐστι νόσημα, καὶ διὰ τοῦτο ταῖς πρακτικαῖς ἐνεργείαις εὐρωστότατον· ὁ δὲ λήθαργος ἄῤῥωστον, ὑγρότητι δαψιλεῖ τε καὶ ψυχρᾷ διαβρέχων τὰ μόρια. τοιοῦτον δέ τι καὶ τὸ τῶν ὑδέρων ἐστὶ γένος, καὶ μάλιστα τῶν λευκοφλεγματιῶν τε καὶ ἀνὰ σάρκα. καὶ πανταχοῦ δὲ τὸ ψυχρὸν ἀσθενέστερόν τε καὶ ναρκῶδές ἐστιν, ἄν τε μετὰ ξηρότητος, ἄν τε μεθ᾽ ὑγρότητος ᾖ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ καθεκτικαὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων εὐρωστότεραι μὲν ἐπὶ ξηροτέροις τε καὶ θερμοτέροις ὀργάνοις, ἀῤῥωστότεραι δὲ ἐφ᾽ ὑγροτέροις καὶ ψυχροτέροις, εἴτ᾽ ἐκ γενετῆς εἰσιν, εἴτ᾽ ἄλλως ἐπιγένοιντο. προσέχειν δὲ τὸν νοῦν χρὴ ἐφ᾽ ἑκάστου μορίου τῷ ποσῷ τῆς ἀμετρίας, οἷον αὐτίκα νεῦρα μὲν καὶ τένοντας καὶ μῦς καὶ συνδέσμους εἰς ὅσον ξηροτέρους, εἰς τοσοῦτον καὶ ῥωμαλεωτέρους ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, ἄχρι τῆς ἀμετρίας ἐκείνης, ἐν ᾗ δυσκαμπεῖς τε γίγνονται διὰ σκληρότητα καὶ οἷον κραῦροι διὰ ξηρότητα. σπάσμασι γὰρ οὕτως ἁλίσκονται. τὰ δ᾽ αὖ φυσικὰ τῶν ὀργάνων εἰς ὅσον μὲν

ficcus eſt morbus, ideoque in actionibus activis maximum habet robur; lethargus autem imbecillis, ut qui partes humore copioſo frigidoque perfundat. Tale quippiam eſt et hydropum genus, maximeque ex iis leucophlegmatiae et anaſarca. Ubique autem frigidum, ſive cum ſiccitate conjunctum ſit ſive cum humiditate, tum imbecillius eſt tum torpidum. Ad eundem modum retentrices facultates, quae naturales ſunt, in ſiccioribus et calidioribus organis validiores ſunt; in humidioribus et frigidioribus, ſive a nativitate alicui ſive alias contigerint, imbecilliores. Mens autem adhibenda eſt in ſingulis partibus ametriae magnitudini; ut verbi gratia nervi et tendones et muſculi et ligamenta quanto ſunt ſicciora, tanto ſint robuſtiora neceſſe eſt, ad illam usque ametriam, qua vix flectantur ob duritiem, et veluti rigidentur ob ſiccitatem; ita namque convulſionibus corripiuntur. Rurſus naturalia organa, quo ſunt humidiora, eo

Ed. Chart. VII. [102.] Ed. Baſ. III. (246.)

ὑγρότερα, τρέφεσθαι βελτίω, κἂν ἐσχάτως ὑγρὰ ταῖς κράσεσιν ὑπάρχῃ· πρὸς δὲ τὰς πέψεις οὔτε βελτίω σφῶν αὐτῶν οὔτε τῶν ξηροτέρων, εἰ καὶ ὁμοίως εἴη θερμὰ, πλὴν εἴ γε τροφὴν ξηρὰν δοίης ὀργάνῳ ξηρῷ καὶ αὐχμώδει, μὴ μίξας ὑγρότητος αὐτῇ δαψιλοῦς. εἰς δὲ τὰς ἀναδόσεις τε καὶ τὰς ἀποκρίσεις τὰ λίαν σκληρὰ σώματα μοχθηρά· καὶ γὰρ καὶ διαστέλλεται καὶ συστέλλεται χαλεπώτερον, ὧν τὸ μὲν ὁλκὴν ἐργάζεται, τὸ δὲ ἔκκρισιν. ἵνα δὲ καὶ εἰς ὀλίγους ἀποβλέπῃ τις σκοπούς, ἐν κεφαλαίοις διαιρήσω τὸ πᾶν. αἱ μὲν τῆς θερμασίας αὐξήσεις ἀλλοιοῦσιν ἱκανώτερον ἄχρι περ ἂν εἰς τοσοῦτον ἥκωσιν ἰσχύος, ὡς μηδέπω συντήκειν· τότε γὰρ πρῶτον εἰς ἅπαν ἄχρηστοι· αἱ δὲ ψυχρότητες εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν χρησταί· ξηρότητες δὲ εἰς ῥώμην καὶ τόνον, ἄχρι τοῦ μηδέπω δυσκίνητα μηδὲ εὔρηκτα ποιεῖν· ὑγρότητες δὲ εἰς μὲν τὰς θρέψεις ἐπιτηδειόταται, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας ἐνεργείας ἐναντιώταται, πλὴν αὐξήσεως, εἰς ταύτην δὲ πλέον ἢ κατὰ τὴν θρέψιν ὑπάρχουσι χρησταὶ, διατείνεσθαί τε

ſunt ad nutriendum magis idonea, etiamſi ultimo temperamenti gradu humida ſint Ad concoctiones vero neque ſe ipſis neque aridioribus aptiora ſunt, etiamſi ſimiliter ſint calida, niſi ſicco et ſqualenti organo ſiccum alimentum humore largo non admixto dederis. Ad diſtributiones vero et expulſiones valde dura corpora ſunt inepta; etenim difficilius tum dilatantur tum contrahuntur, quorum alterum attractionem, alterum excretionem promovet. Quo vero ad paucos dirigat quis ſcopos, in ſummis rem totam diſtinguam. Caloradauctus valentius alterat, quousque eo virium perveniat, ut nondum colliquet, tum namque ad omnia eſt inutilis. Frigus vero nulli functioni eſt utile. Siccitas ad robur et firmitatem conducit, quamdiu nec motu difficilia, nec facile frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime idonea eſt, ſed ad alias functiones maxime contraria, auctione excepta, ad quam magis quam ad nutritionem eſt

καὶ διαφυσᾶσθαι πάντῃ δεομένων ἑτοιμότατα τῶν μελλόντων αὐξηθήσεσθαι καλῶς.

Κεφ. ια'. Ἤρκει μὲν ἴσως ἐνταῦθά που καταπαύειν ἤδη τὴν πραγματείαν· ὡς γὰρ κἂν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπον, οὐχ ὑπὲρ τοῦ πάντα τὰ κατὰ μέρος ἐπελθεῖν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ γυμνάσαι τοὺς φιλομαθεῖς ἐπὶ πλειόνων παραδειγμάτων, εἰς πολλὰ συμπτωμάτων εἴδη τε καὶ γένη τὸν λόγον ἤγαγον· χωροῦντος δ' ἔτι τοῦ κατὰ τὸ γράμμα μεγέθους, εἰρήσεταί τι καὶ περὶ τῶν παραλελειμμένων. εἴτε γὰρ ἐκ ῥινῶν, εἴτ' ἐξ ὤτων, εἴτ' ἐξ ὑπερώας, εἴτ' ἐξ ὀφθαλμῶν, εἴτ' ἐκ φάρυγγος, εἴτ' ἐκ μήτρας, εἴτ' (247) ἐξ ὅτου δὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐκκρίνοιτό τι, τό τε ποσὸν ἐν αὐτοῖς σκοπεῖσθαι προσήκει καὶ τὸ ποιὸν, ἔτι τε τὸν τρόπον τῆς ἐκκρίσεως εἰς τὰς εἰρημένας αἰτίας ἀναγαγόντα. πάντα γὰρ εὑρεθήσεται τὰ συμπτώματα διά τε τὰς δυσκρασίας γιγνόμενα τῶν ὁμοιομερῶν καὶ τὰ νοσήματα τῶν ὀργανικῶν, ἔτι τε τῆς [103] ὕλης αὐτῆς τὸ ποιόν τε καὶ ποσόν. οἷον αὐτίκα καὶ κατάῤῥου καὶ κο-

utilis, quum quae probe funt augenda, facillime tum tendi tum perflari undique debeant.

Cap. XI. Equidem par erat fortaffis huic operi jam finem imponere; non enim, ut antea diximus, ut omnia particulatim perfequeremur, fed ut ftudiofos exerceremus pluribus exemplis, ad multas fymptomatum tum fpecies tum genera fermonem duximus. At concedente etiamnum libri magnitudine, aliquid et de iis quae praetermiffa funt differetur. Sive enim e naribus, five auribus, five palato, five oculis, five faucibus, five utero, five ex reliquarum partium quacunque aliquid excernatur, ejus tum quantitatem, tum qualitatem confiderare, atque excretionis modum ad jam dictas caufas reducere oportet. Omnia namque invenientur fymptomata ab intemperie fimilarium et organicis morbis ortum habere, praeterea a materiae ipfius tum qualitate tum quantitate. Verbi gratia catarrhi et coryzae caufa eft ce-

Ed. Chart. VII. [103.] Ed. Bas. III. (247.)

ρύζης αἴτιος ὁ ἐγκέφαλος, ἐν μὲν ταῖς ψύξεσιν ὡς ὁμοιομερὴς εἰς δυσκρασίαν ἀγόμενος, ὁμοίως δὲ κἀν ταῖς ἐκκαύσεσιν· ὡς ὀργανικὸς δὲ, πληρούμενος. ὁποῖον οὖν ἡ διάῤῥοια πάθος ἐν τῇ γαστρὶ κατὰ δυσπεψίαν γίγνεται, τοιοῦτον ἑκάτερον τῶν εἰρημένων ἐν ἐγκεφάλῳ· καταῤῥουν μὲν ὀνομαζόντων ἡμῶν, ἐπειδὰν εἰς τὸ στόμα καταῤῥέῃ τὸ περίττωμα· κόρυζαν δὲ, ἐπειδὰν εἰς τὰς ῥῖνας· ὁ δὲ βράγχος ἐπὶ κατάῤῥοις γίγνεται, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος. εἰ δὲ εἰς τὸν γαργαρεῶνα κατασκήψειε τὸ ῥεῦμα, ἤτοι τὴν καλουμένην ἐν αὐτῷ σταφυλὴν ἐγέννησεν, ἢ ἄλλως εἰς ὄγκον ἔγειρεν αὐτόν· εἰ δὲ εἰς τοὺς ἑκατέρωθεν ἀντικειμένους ἀλλήλοις ἀδένας ἐν τῷ πέρατι τοῦ στόματος, ἀντιάδας· εἰ δὲ εἰς τὰ τούτων ἐχόμενα, παρίσθμια. καταφέρεται δὲ καὶ εἰς τὴν γαστέρα τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα καὶ εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἑκατέροις μεγάλως λυμαινόμενον. ἀλλὰ τὰς μὲν ἐκ τῶν τοιούτων ῥευμάτων βλάβας ἄλλοι τε πρὸ ἡμῶν ἐπιμελέστερον ἐξήγηνται καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς θεραπευτικοῖς· ὑπὲρ δὲ τῶν πνεύμονός τε καὶ θώρακος ἀναπτυο-

rebrum, ut pars quidem similaris vel a frigore, vel peraeque a solis ardore ad intemperiem reductum; ut organica vero, quatenus impletur. Ergo qualis in ventre diarrhoea affectus ex dyspepsia fit, talis in cerebro praedictorum uterque; catarrhum nominantibus nobis, quum excrementum in os defluit; coryzam, quum in nares: raucitas autem catarrhis supervenit, faucibus humore imbutis. Quod si in gurgulionem fluxio procumbat, aut vocatam in ipso uvulam creat, aut alias eum in tumorem attollit; at si in glandulas sibi invicem in fine oris utrinque oppositas, antiadas facit; si autem in partes iis proximas, paristhmia. Defertur a capite fluxio et in ventriculum et in asperam arteriam, utrumque magnopere laedens. Verum *factas* ab ejusmodi fluxionibus laesiones tum alii ante nos diligentius exposuerunt tum nos prolixius in medendi methodo de iisdem amplius disseremus. De iis vero, quae ex pulmone et pectore rejiciun-

μένων ἤδη φθάνομεν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων εἰρηκότες. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ περὶ τὴν τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσιν, ἢ μοχθηρὰν ἀπόκρισιν ἁπάντων τῶν ἐκ τῆς μήτρας, ἔτι χαλεπὸν ἐξευρεῖν, εἰς τοὺς ὁμοίους ἀναφέροντα σκοπούς. καί τοι γὰρ αὐτῆς τῆς μήτρας τὸ σῶμα πυκνὸν καὶ σκληρὸν ὑπάρχον, αἴτιον ἐπισχέσεως ἔσται, φύσει μὲν τοιοῦτον γεγονὸς, ὡς μηδ᾽ ὅλως μηδέποτε καθαρθῆναι, πλὴν εἰ φαρμάκοις τε καὶ χρόνῳ πολλῷ τις αὐτὸ μετακοσμήσειεν ἐπὶ τὸ βέλτιον· ἐν χρόνῳ δέ τινι, κατ᾽ ἐκείνην τὴν διάθεσιν, ἥ τις ἂν ἑκάστοτε τύχῃ τὰς ὑστέρας καταλαβοῦσα. καὶ ἡ τῶν φλεβῶν δὲ στενότης εὐθέως ἐξ ἀρχῆς συγγεννᾶται, μοχθηρῶς διαπλασθέντος ταύτῃ τοῦ θήλεος· ἀνάλογον δ᾽ αὐτῇ καὶ ἡ ἐκ τῶν περικειμένων ἐν τοῖς ἀγγείοις θλίψις ἐστὶν, ὅταν ἀμέτρως παχυνθῇ τὸ σῶμα. ἡ δὲ δυσκρασία τῆς ὑστέρας καὶ φύσει καὶ κατὰ διαθέσεις τινὰς γίγνεται, καθάπερ ἡ πυκνότης. ἔσται δέ ποτε καὶ διὰ τὴν ὕλην αὐτὴν ἐπίσχεσις τῶν καταμηνίων, ὅταν ἤτοι παχὺ τὸ κενούμενον, ἢ γλίσχρον

tur, in libris de crifibus jam egimus. Sed nec eorum, quae, ad menfium fuppreffionem, aut moleftam omnium, quae ab utero manant, expulfionem pertinent, etiam arduum eft caufas invenire, fi quis ad fimiles dirigat fcopos. Etenim quum ipfius uteri corpus denfum durumque fuerit, fuppreffionis caufa erit; tale fcilicet aut a natura conditum, ut omnino nunquam purgetur, nifi quis ipfum medicamentis longoque tempore ad meliorem ftatum transferat; aut certo tempore, fub illo affectu, quicunque fubinde uteros occupaverit. Etiam venarum anguftia ftatim a principio congignitur, ubi hac parte femina male formata eft. Huic *affectui* refpondet et quae ex circumjacentibus *partibus* vaforum fit compreffio, quum praeter modum corpus craffum evaferit. Uteri vero intemperies tum natura tum affectibus quibusdam fuboritur, ut denfitas. Aderit autem aliquando et ob ipfam materiam menftruorum retentio, quoties quod vacuatur, vel

γένηται. καὶ μέν γε καὶ εἰ αὐτὸ μὲν εἴη χρηστὸν, ἔμφραξίς δέ τις ἐν τοῖς καθήκουσιν εἰς τὰς μήτρας ἀγγείοις ἐκ τῶν τοιούτων χυμῶν φθάνει γεγενημένη, καὶ οὕτως ἐπισχεθήσεται τὸ καταμήνιον. ἀλλὰ διὰ τὸ σύμπαν σῶμα ποτὲ μὲν οὐδ᾽ ὅλως καθαρθήσεται τὸ θῆλυ, ποτὲ δ᾽ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ μοχθηρόν· οὐδ᾽ ὅλως μὲν, ἐπί τε γυμνασίοις πλείοσι καὶ διαίτῃ λεπτῇ, καὶ τῇ πρὸς ἄλλα μόρια ῥοπῇ τῶν χυμῶν· διὰ τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα μετριώτερα γενόμενα τοῦ κατὰ φύσιν, ἔλαττον· ἐπιπλέον δὲ, διά τε μακρὰν ἡσυχίαν καὶ δίαιταν ἁδράν. ἀλλὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ διὰ τῶν ὑστερῶν ῥεύματα, καλεῖται δὲ τὸ σύμπτωμα ῥοῦς γυναικεῖος, ἐκκαθαιρομένου κατὰ τοῦτο τὸ μόριον ἅπαντος τοῦ σώματος γίγνεται. τοιοῦτον δ᾽ ἐστὶ τὴν ἰδέαν ἑκάστοτε τὸ κενούμενον, οἷον καὶ τὸ πλεονάζον ἐν τῷ ζώῳ· τὸ μὲν ἐρυθρὸν, ἰχὼρ αἵματος· ἕτερον δὲ λευκὸν, ἀπὸ φλέγματος· ὠχρὸν δὲ ἄλλο, τὸ πικρόχολον, ἄλλο δὲ ὑδατῶδες, καὶ ὀῤῥῶδες ἄλλο. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶ κένωσις τῶν ἐκ μήτρας μοχθηρὰ,

crassum vel glutinosum est. Quin etiamsi id menstruum optimum fuerit, obstructio tamen aliqua vasorum ad uterum descendentium ab hujusmodi humoribus prius facta est; sic quoque supprimetur menstruum. Praeterea ob universum corpus interdum prorsus non purgabitur mulier, interdum parcius, aut liberalius, aut depravate. Prorsus quidem non purgabitur tum propter plura exercitia, tum tenuem victum, tum humorum in alias partes irruptionem. Ob has autem ipsas causas, sed quam pro naturae lege moderatiores, minus purgatur; plus autem, tum od diuturnum otium tum copiosum victum. Sed et depravatae per uterum fluxiones (vocatur autem id symptoma fluxus muliebris) expurgato per hanc partem universo corpore fiunt. Est autem perpetuo quod evacuatur, tale specie, quale et quod in animali redundat; aliud rubrum, sanguinis sanies; aliud album, a pituita; aliud pallidum, quod est biliosum; aliud aquosum et serosum. Est autem et praeter haec eorum, quae ab utero

διά τι πάθος ἐν αὐτῇ γεγονός· ἔξωθεν δὲ καὶ ἡ τοιαύτη τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις, ὅταν μήτε δι' ἔνδειαν αἵματος, ὡς ἐπί τε γυμνασίοις πλείοσιν εἴρηται καὶ λε[104]πτῇ διαίτῃ, μήτε διὰ πάθος ἐν τῇ μήτρᾳ γεγονὸς, ἀλλ' ἐνίοτε διὰ τὴν ῥώμην, εἰς ἕτερα μόρια κατασκήψαντος τοῦ αἵματος, αἱ κατὰ τὰς μήτρας ἴσχωνται καθάρσεις. ἀλλ' ὡς ἀρτίως εἶπον, οὐδὲν οἶμαι χαλεπὸν, ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγυμνασμένον ἕκαστον τῶν ὁμιλούντων τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασι καὶ αὐτὸν ἐξευρίσκειν τὰ τοιαῦτα. καὶ γὰρ ὅτι διὰ τὰ τῆς μήτρας ἴδια νοσήματα, τά τε κατὰ τὰ κέρατα συνιστάμενα καὶ τὰ κατὰ τὸν τράχηλον, ἔτι τε καὶ καθ' ὅλον τὸ κύτος, ἐνίοτε μὲν ἤτοι πλείονα τῶν πρόσθεν, ἢ ἐλάττονα φέρεται τὰ καταμήνια, ποτὲ δὲ οὐδ' ὅλως, ἢ μοχθηρὰ, παντί που δῆλον, κατὰ τοῦτό που γένος ἐν τῇ τοῦ λόγου διαιρέσει καὶ τῶν ἀτρήτων εὑρισκομένων. οὕτω δὲ καὶ ὁ καλούμενος πριαπισμὸς οἴδησίς τε καὶ διαφύσησις ἀκούσιός ἐστι τοῦ τῶν ἀῤῥένων αἰδοίου, φυσώδους πνεύματος ἔκγονον σύμπτωμα.

profluunt, vacuatio prava, ob affectum aliquem in ipſo exortum. Eſt praeterea quoque talis menſium ſuppreſſio, quum neque ob ſanguinis penuriam, ut poſt plures exercitationes et tenuem victum accidere dictum eſt, neque propter affectum in utero conſiſtentem, ſed interdum ob virium robur, ſanguine in alias partes irruente, purgationes uteri ſiſtuntur. Verum, ut nuper dicebam, haud arbitror difficile quemque his incommentariis verſatum et jam in multis exercitatum per ſe ipſum quoque talia invenire. Etenim quod et propter uteri proprios morbos, tum qui in ejus cornibus, tum qui in cervice conſiſtunt, tum qui in toto *ejus* conceptaculo, aliquando quidem aut plura quam prius, aut pauciora ferantur menſtrua; aliquando autem prorſus non *fluant,* aut prava effluant, neminem latet; etiam imperviae feminae in ſermonis noſtri diviſione ſub hoc genere inveniuntur. Sic autem et qui priapismus vocatur, tumeſcentia et inflatio involuntaria eſt marium pudendi, ſymptoma ab

Ed. Chart. VII. [104.] Ed. Bas. III. (247.)

καὶ μὴν καὶ αἱ γονόῤῥοιαι, χωρὶς μὲν τοῦ συνεντείνεσθαι τὸ αἰδοῖον, ἀῤῥωστίᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς ἐν τοῖς σπερματικοῖς ἀγγείοις· ἐντεινομένου δέ πως, οἷον σπασμῷ τινι παραπλήσιον πασχόντων ἐπιτελοῦνται.

Κεφ. ιβ'. Οὐκ οὖν ἔτι χρὴ περὶ τῶν τοιούτων διέρχεσθαι, μεταβάντας δ' ἐπὶ τὸ λοιπὸν γένος τῶν συμπτωμάτων, οὐ πολλοῦ δεόμενον οὐδ' αὐτὸ λόγου διὰ τὰ προειρημένα περὶ τῶν ἑπομένων ἀλλήλοις συμπτωμάτων, καταπαύειν ἤδη τὴν πραγματείαν ἐνταῦθα. χρώματα μὲν οὖν ὑπαλλαχθήσεται, συνελόντι μὲν εἰπεῖν, διὰ τοὺς χυμοὺς ἐξισταμένους τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας, ἢ ὑπονοστοῦντας εἰς τὸ βάθος, ἢ οἷον ἐπικλύζοντας τὸ δέρμα· κατὰ μέρος δὲ, διὰ τὰς τοὺς χυμοὺς ἀναγκαζούσας αἰτίας εἰς τὰς τοιαύτας ἀφικνεῖσθαι κινήσεις τε καὶ διαθέσεις. ἔστι δὲ δήπου τὰ πάθη τὰ ψυχικὰ καὶ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος αἱ εἰς θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα μεταβολαί. καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος γὰρ αἱ διαθέσεις, ἢ θερμότερον ἴσχοντος, ἢ ψυχρότερον, ἢ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ ὠθούμενον ἐκτὸς, ἢ ἀντισπώμενον ἔσω τὸ

inflante ſpiritu natum. Quinetiam gonorrhoeae, quae citra tenſionem pudendi ſunt, imbecillitate retentricis ſeminalium vaſorum facultatis fiunt, quae vero tenſo quodammodo *pudendo*, ceu convulſioni cuidam ſimiles erunt affectus. Non eſt igitur de his pluribus diſſerendum.

Cap. XII. Transeuntes autem ad reliquum ſymptomatum genus, quod multis verbis non indiget ob ea, quae de conſequentibus ſe invicem ſymptomatis praedicta ſunt, jam huic operi finem imponamus. Ergo colores mutabuntur, ut ſummatim dicam, ob humores, qui a naturali ſpecie deceſſerunt, aut qui in altum *corpus* revertuntur, aut cutem veluti perſundunt. Particulatim vero propter cauſas, quae humores ad ejusmodi tum motus, tum affectus pervenire compellunt. Hae vero ſunt tum animi perturbationes, tum ambientis nos aëris in calorem et frigus mutationes; tum ipſius corporis affectus, ſanguinem vel calidiorem, vel frigidiorem, vel parciorem, vel uberiorem, vel foras protruſum, vel in-

αἷμα. τούτου δ' ἐστὶ τοῦ γένους καὶ ἡ κακοχυμία πᾶσα, κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἰδέαν ἀλλοιοῦσα καὶ τὴν ἅπαντος τοῦ σώματος χροιὰν, ἐν ἰκτέροις τε καὶ ὑδέροις καὶ ἐλέφασι καὶ σπληνὸς καὶ ἥπατος ἀτονίαις. ἀνάλογον δὲ καὶ αἱ καθ' ὁτιοῦν μόριον ἄχροιαι συστήσονται. τὰ δὲ κατὰ φύσιν ὑπαλλαχθήσεται σχήματα, πληρουμένων ἀμετρότερον, ἢ κενουμένων τῶν μορίων, ἢ τῆς οἰκείας χώρας μεθισταμένων, ἢ παρασπωμένων. αἰτίαι δὲ δήπου καθ' ἕκαστον αὐτῶν πλείους εἰσὶν, ἃς οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρίσκειν, ὅτῳ μὴ παρέργως ἀνεγνώσθη τὰ πρόσθεν. οὕτω δὲ καὶ τὰς τῶν δυσωδιῶν αἰτίας, ἢ μαλακοτήτων, ἢ σκληροτήτων, ἢ τῶν ἄλλων ὅσα τούτοις ἀνάλογόν ἐστιν, οὐ χαλεπὸν ἐξευρίσκειν, ἀπὸ τῶν προειρημένων ὁρμώμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἤδη μοι μέρος εἴρηται τοῦ συγγράμματος, ὃ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς ἐπιγέγραπται. οὔκουν ἔτι χρὴ μηκύνειν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷδε τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων ἡ πραγματεία τέλος ἐχέτω, τοῦτο ἔτι μόνον προσθέντων ἡμῶν, ὅπερ ἀνεβαλλόμην ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν συμπτωμά-

tro revulfum continentis. Hujus autem generis eft omnis vitiofus humor, qui fua fpecie etiam totius corporis colorem alterat, ut in aurigine et hydero et elephante et fplenis et jecoris imbecillitate. His autem proportione refpondent cujusque partis decolorationes. Figurae vero naturales partium immutabuntur, quum hae vel immoderatius replentur, vel vacuantur, vel a propriis fedibus transferuntur, vel avelluntur. Caufae vero cujusque horum affectuum plures funt, quas etiam invenire huic arduum non eft, qui fuperiora non oscitanter perlegerit. Sic nec graveolentiae aut molliciei aut duritiei, aliorumve his fimilium caufas invenire operofum eft ei, qui a praedictis progrediatur; quinimo jam dictae a me funt in fine libri, qui De fymptomatum differentiis infcribitur; ac proinde in his haud immorandum. Sed hoc loco opus de fymptomatum caufis finem habeat, hoc tantum a nobis adjecto, quod in libro De fymptomatum differentiis huc demonftrandum diftulimus, quaedam fymptomata fe in-

των διαφορᾶς ἐπιδεῖξειν ἐνταῦθα, τὸ τινὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀλλήλοις ἕπεσθαι συμπτώματα, τινὰ δὲ οὐκ ἐξ ἀ(248)νάγκης, [105] ὅπερ οὐδ᾿ αὐτό μοι δοκεῖ δεήσεσθαι λόγου μακροῦ· ἀρκέσει δ᾿ ὡς ὑφ᾿ ἑνὸς παραδείγματος ἐπιδείξαντα τὴν μέθοδον αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὸ πλῆθος τῶν κατὰ μέρος. κελεύω δή σε σκοπεῖσθαι, πότερον ὑπὸ μιᾶς αἰτίας ἐπιτελεῖται τὸ γιγνόμενον, ἢ πλειόνων. εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ μιᾶς, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τῷ ποιοῦντι, πλειόνων δ᾿ εἰς γένεσιν δεόμενον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. αὕτη μὲν οὖν ἐπὶ πάντων πραγμάτων ἡ μέθοδος κοινή. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον χρή σε κἀπὶ τῶν συμπτωμάτων σκοπεῖσθαι. εἰ μὲν ἓν ἐφ᾿ ἑνὶ γίγνοιτο, τὴν ἀκολουθίαν ἀναγκαίαν ἕξει· προσιόντων δὲ καὶ ἄλλων τινῶν αἰτίων εἰς τὴν γένεσιν τοῦ δευτέρου συμπτώματος, οὐκ ἔτι ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τῷ προτέρῳ. οὐ γὰρ εἰ ἠπέπτησεν, ἐμπνευμάτωσιν ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν· ὥσπερ οὐδὲ δῆξιν, οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν ἢ πολλὴν, οὐδὲ ναυτίαν, ἢ ὄρεξιν ἐπιτεταμένην, ἢ ὄκνον εἰς τὰς πράξεις, ἢ νωθρότητα διανοίας, ἢ καρηβαρίαν, ἢ ἀγρυπνίαν, ἢ καρ-

vicem neceffario fequi, quaedam non neceffario; quod ipfum quoque non longo mihi fermone videtur indigere; fed fatis erit me fub unico exemplo rei methodum demonftrantem particularium multitudinem abjicere. Hortor igitur, ut animadvertas, utrum ab unica caufa perficiatur effectus, an pluribus. Si enim ab unica, caufam efficientem fequi necesse eft; pluribus autem ad fui generationem fi indiget, non neceffario. Atque haec quidem in rebus omnibus communis eft methodus. Ad hunc igitur modum tibi fymptomata exploranda funt. Quippe fi unum *fymptoma* ab uno fiat, neceffario illi fuccedit: fin ad fecundi fymptomatis generationem aliae quaedam caufae concurrant, minime neceffario priori fuccedet. Non enim apepfiam neceffario inflatio fequitur; ut neque mordicatio, neque humida aut multa dejectio, neque naufea, aut inappetentia, aut intenfa appetentia, aut ad actiones ignavia, aut mentis torpor, aut capitis gravitas, aut vigilia, aut cardialgia, neque praeterea magis

Ed. Chart. VII. [105.] Ed. Baf. III. (248.)

διαλγίαν, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδ' ἐπιληψίαν, ἢ παράνοιαν, ἢ ἔκστασιν, ἢ κῶμα, καθάπερ οὐδὲ δυσθυμίαν, οὔτ' ἄλλην ἀνίαν, οὔτε πολὺ μᾶλλον τὴν μελαγχολικὴν, οὐδὲ δὴ κώλου πάντως, ἢ νεφρῶν, ἢ σπληνὸς, ἢ ἥπατος, ἢ θώρακος, ἢ ἄρθρων ἄλγημα· καθάπερ οὐδὲ ἀνωμαλίαν, ἢ φρίκην, ἢ ῥῖγος, ἢ πυρετόν. καί τοι καὶ τούτων ἕκαστον καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἁπάντων συμπτωμάτων οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ὃ μὴ κατά τινα καιρὸν ἐπιφαίνεται τοῖς ἀπεπτήσασιν, ἄλλα τε παρά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀπεψίας καὶ τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως εὐαισθησίαν τε καὶ δυσαισθησίαν, ἑκάστου τε τῶν κατὰ τὸ σῶμα μορίων ἰσχὺν ἢ ἀσθένειαν, ἄλλοτε ἄλλο γενήσεται σύμπτωμα. μεγάλη μὲν γὰρ ἀπεψία μείζονά τε καὶ πλείονα φέρει τὰ συμπτώματα· μικρὰ δὲ ἔμπαλιν ἐλάττονά τε καὶ μικρότερα. καὶ τοίνυν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπεπτηθέντων αἱ διαφοραὶ πρὸς μὲν τὸ ψυχρόν τε καὶ φλεγματῶδες ἐκτρεπόμεναι συμπτωμάτων ἑτέρων εἰσὶ γεννητικαί· πρὸς δὲ τὸ κνισῶδές τε καὶ θερμὸν, ἑτέρων· οὕτω δὲ καὶ δάκνουσαί τε καὶ μὴ δάκνουσαι, καὶ εἰς ἀτμῶδες πνεῦμα λυόμεναί τε καὶ μὴ λυόμεναι. καὶ ἡ φύσις δὲ, ὡς

epilepſia, aut amentia, aut extaſis, aut coma, ut neque moeſtitia ulla, neque alia quaevis moleſtia, neque multo magis melancholica, praeterea neque omnino coli, vel renum, vel lienis, vel jecinoris, vel thoracis, vel articulorum dolor; ut nec inaequalitas, aut horror, aut rigor, aut febris. Quanquam tum horum tum reliquorum prope omnium ſymptomatum nullum invenitur, quod non aliquo tempore in iis, qui male concoxerunt, appareat: imo pro cruditatis magnitudine ac differentia, et naturae hominis facili ſenſu atque difficili, ſingularumque corporis partium robore aut imbecillitate, alias aliud ſymptoma gignetur. Quippe magna cruditas et majora et plura ſymptomata creat; parva contra pauciora minoraque. Jam vero et cruditatum ipſarum differentiae, quae ad frigidum et pituitoſum deflectunt, aliorum ſymptomatum ſunt cauſae; quae ad nidorem et calorem, aliorum; ſic et quae non mordent, et quae in halituoſum ſpiritum ſolutae ſunt, aut non ſolutae. Sed et homi-

εἴρηται, τοῦ ἀνθρώπου συντελεῖ τε καὶ ἀντιπράττει τῇ γενέσει τῶν συμπτωμάτων. οἷον αὐτίκα οἷς δυσαίσθητος ἡ γαστὴρ, οὔτε δάκνονται σφοδρῶς, οὔτ' ἀλγοῦσιν, οὔτ' ἐκκρίνουσι πολλά· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε καρδιαλγοῦσιν οὔτε κεφαλὴν ἀδικοῦνται ῥᾳδίως· ὅσοις δὲ εὐαίσθητος, ἑτοίμως ἅπαντα τούτοις ἕπεται, τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς τὰ συμπτώματα ἐπιπεμπούσης. τί δεῖ λέγειν ὡς ἑκάστῳ τῶν ἀπεπτησάντων ἐκεῖνο μάλιστα τὸ μέρος αἰσθάνεται τῆς βλάβης, ὅπερ ἂν ἀσθενέστατον ᾖ; καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔνεστιν εἰπεῖν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον ἀπεψίᾳ σύμπτωμα οὐδέν. ἡ μέντοι τῆς ἀναδιδομένης εἰς τὸ σῶμα τροφῆς εἴτ' οὖν στέρησις εἴτ' ἀῤῥωστία τῆς ἐνεργείας ἀτροφίαν ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρει, ὥσπερ γε καὶ ἡ τῆς καθ' ἕκαστον μέρος ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως βλάβη, καὶ ἡ περὶ τὴν διάκρισιν δὲ τῶν περιττωμάτων τοῦ αἵματος ἀποτυχία, σύμπτωμα οὖσα καὶ αὐτὴ διακριτικῆς ἐνεργείας, ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρει τὰ τῆς ἀχροίας συμπτώματα· καὶ καλεῖται τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν ἴκτερος· ἀνώνυμον δέ ἐστι τὸ ἐπὶ τῷ μελαγχολικῷ περιττώματι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν

nis natura, ut dictum eſt, ſymptomatum generationi tum confert tum repugnat. Verbi gratia, quibus hebetis ſenſus ventriculus eſt, ii neque vehementer mordentur, neque dolent, neque multa excernunt; eodemque modo nec cardialgia laborant, nec facile capite infeſtantur: quibus boni eſt ſenſus, iis omnia haec ex facili ſuperveniunt, principe parte e ſupernis ſymptomata emittente. Quid dicendum, ſingulis cruditate laborantibus eam partem maxime laeſionem ſentire, quae imbecillima eſt? Proinde dicere non par eſt, ſymptoma ullum neceſſario cruditatem ſequi. Atqui actionis distribuendi in corpus alimenti ſive privatio ſive imbecillitas atrophiam neceſſario inducit; quemadmodum etiam alteratricis in ſingulis partibus facultatis laeſio et ſecretionis excrementorum a ſanguine fruſtratio, quae ſecretricis actionis eſt ſymptoma, neceſſario decolorationis adfert ſymptomata. Vocatur alterum eorum morbus regius; alterum, quod melancholico excremento ſuccedit, ſine nomine eſt. Simili

τρόπον ἐπὶ παντὸς γένους συμπτώματος ἐξευρήσεις ὅσα τε διὰ παντὸς ἀλλήλοις ἕπεται καὶ ὅσα μὴ διὰ παντός. ἐγὼ δὲ μήκους φειδόμενος ἐνταυθοῖ καταπαύσω τὸν λόγον.

modo in omni fymptomatis genere, et quae femper fibi fuccedant invenies, et quae non femper. Ego vero longitudini parcens, huic libro finem imponam.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΥΡΕΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ed. Chart. VII. [106.] Ed. Bas. III. (320.)

Κεφ. α΄. Αἱ διαφοραὶ τῶν πυρετῶν αἱ μὲν οἰκειόταται καὶ κυριώταται κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν εἰσιν· αἱ δ᾽ ἄλλαι κατά τι τῶν συμβεβηκότων. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων οὐ μία φύσις, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐγγυτέρω τε καὶ οἰκειότερα τῆς διαιρουμένης οὐσίας ἐστὶ, τὰ δὲ πορρωτέρω τε καὶ ἀλλοτριώτερα, διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἐνθένδε λαμβανομένων διαφορῶν οὐχ ἓν τὸ γένος ἐστί. μάλιστα μὲν οὖν ἁμαρτάνουσιν οἱ τῶν οἰκείων τε καὶ κυριωτάτων ἀπο-

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER PRIMVS.

Cap. I. Differentiae febrium maxime quidem propriae ac principes secundum earum substantiam sunt; aliae vero secundum aliquod accidens. Quoniam vero et ipsorum accidentium non una est natura, sed alia quidem propinquiora magisque propria dividendae substantiae sunt, alia vero remotiora ac magis aliena; idcirco et earum, quae hinc sumuntur, differentiarum non unum genus est. Itaque maxime quidem peccant, quicunque differentias proprias ac ma-

Ed. Chart. VII. [106. 107.] Ed. Bas. III. (320.)

χωροῦντες· ἐφεξῆς δὲ ὅσοι τούτων ἐπιμνησθέντες ἀνέμιξαν αὐταῖς ὁμοτίμως ἁπάσας τὰς κατὰ τὸ συμβεβηκὸς, οὐ διακρίναντες ἀπὸ τῶν χρησίμων τὰς ἀχρήστους. οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς γένεσι τῶν διαφορῶν ἥμαρτον οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν, ἤτοι πλεονάσαντες, ὡς καὶ τῶν ἀχρήστων μνημονεύειν, ἢ ἐλλιπόντες, ὡς καὶ τῶν χρησίμων ἐνίας παρελθεῖν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς τοῖς γένεσι τομὴν εἰς τὰς οἰκείας διαφορὰς ὡσαύτως ἐσφάλησαν. αὐτίκα γέ τοι τοῦ πρώτου τε καὶ κυριωτάτου γένους τῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς τοῦ τεμνομένου πράγματος οὐσίας λαμβανομένου, τινὰς μὲν τῶν ἰατρῶν ἔστιν ἰδεῖν ὅλον πα[107]ρελθόντας τὸ γένος τοῦτο· τινὰς δὲ ἤτοι πλεονάσαντας, ἢ ἐλλιπόντας ἐν τῇ διαιρέσει, καίτοιγε Ἱπποκράτους ἄριστα πεποιημένου τὴν διαίρεσιν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε· πυρετοὶ, οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρί· οἱ δὲ πρηέες· οἱ δὲ οὐ δακνώδεες, ἐπαναδιδόντες δέ· οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρός· οἱ δὲ περικαέες εὐθέως· οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροί· οἱ δὲ ἁλμυρώδεες·

xime principes omittunt: deinde vero, quicunque mentione harum facta permiscent cum eis differentias accidentales aequaliter omnes, minime discernentes utiles ab inutilibus. Non solum autem peccarunt plurimi medici in differentiarum generibus, aut plures quam oporteret tradendo, ut inutilium quoque meminerint; aut pauciores, ut nonnullas etiam utiles omiserint; sed etiam dividendo genera ipsa in proprias differentias similiter errarunt. Ne longius abeas, quum primum ac maxime proprium differentiarum genus ab ipsa dividendae rei substantia sumatur, videas tamen nonnullos medicos praetermisisse universum hoc genus; alios vero dividendo plura quam opus esset, aut statuisse pauciora, tametsi Hippocrates optime fecerit divisionem libro sexto Epidemion. Textus autem sic habet: *Febres, hae quidem manui sunt mordaces; illae vero mites; quaedam autem non mordaces, sed increscentes; nonnullae acutae, sed ab ipsa manu devictae; quaedam statim ardentes, quaedam vero semper debiles, siccae; aliae salsae; aliae flatulentae,*

Ed. Chart. VII. [107.] Ed. Baf. III. (320. 321.)

οἱ δὲ πεμφιγώδεις, ἰδεῖν δεινοί· οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεις· οἱ δὲ ἐξέρυθροι· οἱ δὲ ἔξωχροι· οἱ δὲ πελιοὶ, καὶ (321) τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. ἐναργέστατα γὰρ ἐν τούτοις ἀπό τε τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος ἅμα καὶ ἀπὸ τῆς διαγνώσεως εἰς τὰς οἰκείας διαφορὰς ἐποιήσατο τὴν διαίρεσιν. ἡ μὲν γὰρ οὐσία τῶν πυρετῶν ἐν τῷ γένει τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος· αἱ διαφοραὶ δὲ τῆς θερμασίας, αἵ τε παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττόν εἰσι, καὶ παρὰ τὴν ὕλην, ἐν ᾗ τὸ παρὰ φύσιν τοῦτο θερμὸν, καὶ αἱ παρὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς κινήσεως, ἃς ἁπάσας συμπλέξας τῷ τρόπῳ τῆς διαγνώσεως ἔγραψεν, ὡς ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ δείξομεν. αἱ μέντοι δὴ κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον εὔδηλοί τε καὶ σύνηθες ἤδη τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν ἐν τούτῳ τῷ γένει τῆς διαφορᾶς τὸν μέγαν τε καὶ μικρὸν πυρετὸν, οὐ κυρίως μὲν ἐπὶ ποιοῦ πράγματος ὄνομα ποσότητος ἐπιφέρουσιν, ὅμως δὲ οὖν εἰθισμένοι οὕτω ποιεῖν οὐκ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μυρίων ἐν ποιότητι μὲν ἐχόντων τὴν ὕπαρξιν, ὀνομαζομένων δὲ μεγάλων τε καὶ μικρῶν. αἱ δὲ παρὰ τὴν ὕλην, ἐν ᾗ τὸ παρὰ

aſpectui graves; aliae ad manum humidae; aliae rubicundae valde; aliae lividae; aliae praepallidae; et alia iſtiusmodi. Apertiſſime enim his *ſententiis* ab ipſa rei ſubſtantia, ſimulque ab ipſa dignotione in proprias differentias fecit diviſionem. Nam eſſentia quidem febrium eſt in genere caloris praeter naturam. Differentiae vero caloris et ab ejus multitudine et paucitate ſumuntur; et ab ipſa materia, in qua calor ille praeter naturam *accenditur;* et ab ipſo motionis modo; quas omnes complicans cum earum dignoſcendarum ratione ſcripſit, quemadmodum procedente ſermone docebimus. Porro autem quae a majori minorique *calore ducuntur,* ſunt manifeſtae; et in hoc genere differentiae medicis jam mos eſt magnam ac parvam febrem nominare; verum improprie quidem de rei qualitate quantitatis vocabulum enuntiant, ſed ita facere conſueverunt non in febre ſolum, ſed et in aliis ſexcentis, quae in qualitate quidem ipſa eſſentiam habent, magna tamen parvaque nominantur. Quae vero *differentiae* a materia *ſumuntur,* in qua calor

Ed. Chart. VII. [107.] Ed. Baf. III. (321.)

φύσιν τοῦτο θερμὸν, οἰκειόταται διαφοραὶ τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας εἰσὶν, ἤτοι τὸ σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ κατειληφυίας αὐτῆς, ἢ τοὺς περιεχομένους ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῆς χυμούς. λοιπὴ δὲ καὶ τρίτη τις ἐπ' αὐταῖς διαφορὰ, τῆς ἀερώδους οὐσίας μόνης ἐκτεθερμασμένης ἱκανῶς, τῶν δὲ ὑγρῶν καὶ στερεῶν σωμάτων θερμαινομένων μὲν ἔτι, ἐκτεθερμασμένων δὲ οὐδέπω. διαφέρει γὰρ οὐ σμικρῷ τὸ θερμαίνεσθαί τι τοῦ τεθερμάνθαι. μάθοις δ' ἂν ἐναργέστατα τὸ λεγόμενον ἐπὶ παραδειγμάτων τοιῶνδε. νόησόν μοι θερμὸν ὕδωρ ἐμβεβλημένον λέβητι ψυχρῷ, κἄπειτα θερμαινόμενον ὑπ' αὐτοῦ τῇ γειτνιάσει τὸ τοῦ λέβητος σῶμα, θερμὸν δὲ ἀκριβῶς ὅλον μηδέπω γεγενημένον· αὖθις οὖν μοι νόησον εἰς θερμὸν καὶ διάπυρον λέβητα ψυχρὸν ὕδωρ ἐγκεχυμένον, εἶτα θερμαινόμενον ἔτι, θερμὸν μηδέπω μηδὲ αὐτὸ γεγενημένον. ἐπὶ ταύταις ταῖς εἰκόσι κατὰ μὲν τὴν δευτέραν ἡ πρώτη διαφορὰ τῶν πυρετῶν ἐστιν, οὓς ἔφαμεν αὐτὸ τῆς καρδίας τὸ σῶμα κατειληφέναι· κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἡ τῶν ἐν τοῖς χυμοῖς τοῖς κατ' αὐτό· ἡ δὲ λοιπὴ καὶ τρίτη πάντη μὲν οὐκ ἔχει

ille praeter naturam *consistit*, maxime propriae caloris praeter naturam differentiae sunt; sive ille corpus ipsum cordis invadat, sive humores, qui in ipsius ventriculis continentur. Reliqua autem ac tertia differentia *est*, ubi aërea substantia sola admodum incaluit, humida vero ac solida corpora adhuc quidem incalescunt, sed nondum incaluerunt. Non enim parum differt quum incalescit aliquid, ab eo quod incaluit. Sed discas evidentissime id, quod dicitur, ex his exemplis. Finge mihi aquam calidam injectam lebeti frigido, deinde ab ea ipsa aqua calefieri contactu ipsius lebetis corpus, nondum autem totum exquisite incaluisse; et rursus finge in calidum atque ignitum lebetem frigidam aquam infusam, deinde calefieri quidem adhuc, nondum autem incaluisse. Ex his exemplis cum secundo quidem prima febrium differentia similitudinem habet, quas corpus ipsum corripuisse docuimus; cum primo autem secunda, quam conditos in ventriculis humores *occupasse diximus*. Reliqua autem ac tertia differentia exemplum omnino simile non

ὅμοιον παράδειγμα, σαφηνείας δ' ἕνεκα φῦσαν ἐννόησόν μοι χαλκευτικὴν ἕλκουσαν εἰς ἑαυτὴν ἀέρα πάνυ θερμὸν, εἶτα θερμαινομένην ἔτι πρὸς αὐτοῦ, ἐκτεθερμασμένην δὲ οὐδέπω. μᾶλλον δ' ἂν ἔτι τὸ παράδειγμα τὴν τοῦ δηλουμένου πράγματος ἐνδείξεται φύσιν, εἰ περιεχόμενον ὑγρὸν ἐν τῇ φύσῃ νοήσῃς, καὶ μᾶλλον ἔτι, εἰ τὰς ὀπὰς τῆς φύσης, δι' ὧν ἕλκει τε καὶ ἐκπέμπει τὸν ἀέρα, στεγνὰς οὕτως ἐργασάμενος, ὡς ὑγρῷ μὲν ἀβάτους ὑπάρχειν, ἀέρι δὲ βασίμους· ἐν ᾧ δὴ καὶ μάλιστα διαφέρει τὰ τῆς φύσεως ἔργα τῶν ὑπ' ἀνθρώπου γινομένων. ἀναμέμικται γὰρ ἔν τε ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις διὰ πολλῶν ὀπῶν ἅμα πνεούσαις ἡ ἀερώδης οὐσία τῷ αἵματι, καὶ κατὰ τὴν καρδίαν οὐδὲν ἧττον, ὡς ἂν σύῤῥους ὑπάρχουσα πάσαις αὐταῖς.

Κεφ. β'. [108] Ἄρχεται μὲν οὖν ἡ παρὰ φύσιν αὕτη θερμότης, ἥν περ καὶ πυρετὸν ὀνομάζομεν, ἄλλοτε ἐξ ἄλλου τῶν εἰρημένων, ἐπινέμεται δὲ καὶ συνδιατίθησι τῷ πεπονθότι τὰ λοιπὰ δύο γένη. ῥάστη μὲν οὖν ἡ ἐκ τῶν ὑγρῶν εἰς τὸ πνεῦμα μετάληψις τῆς θερμότητος, ἧττον δ' ἑτοίμως τῷ

habet. Sed perspicuitatis gratia mihi finge fabrilem follem trahere ad se aërem admodum calidum; deinde calefieri adhuc ab eo, nondum autem incaluisse. Sed exemplum magis indicabit rei declarandae naturam, si finxeris in folle contineri humorem; atque adhuc magis, si foramina follis, per quae trahit atque emittit aërem, ita angusta effeceris, ut humori quidem invia, aëri vero pervia sint: qua sane in re potissimum dissident naturae opera ab his quae homines ipsi efficiunt. Etenim substantia aërea permixta cum sanguine est in omnibus arteriis, per multa foramina pariter spirantibus; ac nihilo minus in ipso corde, ut quae per eas omnes confluat.

Cap. II. Hic ergo calor praeter naturam, quem et febrem appellamus, alias ex alio praedictorum incipit. Occupat autem ac simul afficit cum affecto reliqua duo genera. Facillima ergo caloris ab humoribus ad spiritum translatio; humores autem tardius ignem concipiunt a succenso spiritu:

πνεύματι συνεκπυροῦται τὰ ὑγρά. καὶ μέν γε καὶ τὸ στερεὸν σῶμα τοῖς ὑγροῖς τε καὶ ἀερώδεσιν ἑτοιμότερον μεταδίδωσι τῆς θερμασίας ἢ αὐτὸ παρ' ἐκείνων λαμβάνει· πᾶσα μὲν γὰρ ἡ λεπτομερὴς οὐσία ῥᾷον ἀλλοιοῦται τῆς παχυμεροῦς· ἔστι δὲ λεπτομερεστάτη μὲν ἡ τοῦ ἀέρος, παχυμερεστάτη δὲ ἡ τῶν στερεῶν σωμάτων, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀμφοῖν ἡ τῶν ὑγρῶν. οὐδὲν δὲ διαφέρει ἔν γε τῇ παρούσῃ διδασκαλίᾳ πνεῦμα λέγειν ἢ ἀέρα· διώρισται γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἀκριβεστέρως ἑτέρωθι. νῦν δὲ ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον γινώσκειν, ὅπερ, οἶμαι, καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐνδεικνύμενος ἔλεγε, τὰ ἴσχοντα καὶ τὰ ἐνισχόμενα καὶ τὰ ἐνορμῶντα· ἴσχοντα μὲν αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια τοῦ σώματος, ἐνισχόμενα δὲ τὰ ὑγρὰ, ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα προσαγορεύων. ἄρχεται μὲν γὰρ ἄλλοτε ἐξ ἄλλου τῶν εἰρημένων ἡ πυρετώδης διάθεσις, οὐ καταμένει δὲ ἐν τῷ πρώτῳ γένει τοῦ βλαβέντος, ἀλλ' ἐπινέμεται τὰ λοιπὰ δύο, καὶ εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι, συνδιατίθησιν ὡσαύτως κἀκεῖνα τῷ χρόνῳ. τὰ μὲν κεφάλαια τοῦ λόγου ταῦτα· χρὴ δὲ ἀποδεῖξαί τε ἅμα τὰ εἰρημένα καὶ τὰς διαγνώσεις ἑκάστου γένους τῶν πυρετῶν

atque etiam folidum corpus promptius tribuit calorem humoribus aëriaeque fubftantiae, quam ipfum ab illis accipiat; omnis enim fubftantia tenuis facilius quam craffa alteratur. Tenuiffima quidem aëris eft, craffiffima vero corporum folidorum; amborum media humorum eft fubftantia. Nec quicquam refert in praefenti documento fpiritum vel aërem appellare; nam de his alibi accuratius definitum jam eft. Nunc vero fufficiet illud tantummodo fcire, quod, puto, Hippocrates indicans dixit, *continentia, contenta et impetum facientia;* continentia quidem appellans, ipfas corporis partes folidas; contenta autem, humores; impetum vero facientia, fpiritus. Febrilis enim affectus alias ex alio praedictorum incipit: verum in eo genere, quod primo laefum eft, minime permanet, fed invadit reliqua duo; ac nifi prius folvatur, proceffu temporis illa fimiliter afficit, atque haec fermonis funt capita. Sed oportet ea quae dicta funt, demonftrare, notasque uniuscujusque generis febrium per-

ἐπελθεῖν. εὐθὺς δὲ ἀναγκαῖον εἰπεῖν τι καὶ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῶν.

Κεφ. γ'. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ κόποις, καὶ θυμοῖς, καὶ λύπαις, ἐγκαύσεσί τε καὶ ἐμψύξεσι, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ ἀπεψίαις, καὶ μέθαις, καὶ πλησμοναῖς ὁρῶνται πυρέττοντες ἔνιοι, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν ἤδη τοῦτό γε πρόδηλον, ὑπ' αὐτῆς τοῦ πράγματος τῆς ἐναργείας δεδιδαγμένοις. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι λοιμώδους ἀέρος κατάστασις ἤνεγκε πυρετὸν, οὐδὲ τοῦτο ἀγνοοῦσιν, οἷς μέτεστι συνέσεως, ὥσπερ γε καὶ ὅτι συνδιατρίβειν τοῖς λοιμώττουσιν ἐπισφαλές· ἀπολαῦσαι γὰρ κίνδυνος ὥσπερ ψώρας τινὸς ἢ ὀφθαλμίας. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ φθόης συνεχομένοις συνδιημερεύειν, καὶ ὅλως ὅσοι σηπεδονῶδες ἐκπνέουσιν, ὡς καὶ τοὺς οἴκους, ἐν οἷς κατάκεινται, δυσώδεις ὑπάρχειν. ἔγνωσται δὲ πρὸς τῆς μακρᾶς πείρας, καὶ ὡς οἱ καταλύσαντες ἔθος γυμνασίων ἄλλοις τέ τισιν ἁλίσκονται νοσήμασι καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς πυρετώδεσι. καὶ μέν γε καὶ ὡς ἡ καλουμένη πληθώρα φέρει πυρετοὺς, ἐδέσματά τέ τινα μοχθηρὰ, καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ

currere. Statim itaque de generatione earum dicere aliquid opus eſt.

Cap. III. Ex laſſitudine ergo, ira, moerore, uſtione, frigore, inſomnio, cruditate, temulentia ac ſatietate, quosdam febricitare cunctis hominibus perſpicuum eſt, ab ipſa rei evidentia edoctis. Quinetiam peſtilentem aëris ſtatum afferre febrim, minime ignorant quicunque intellectu participant; quemadmodum et verſari cum his, qui peſte laborant, periculoſum eſſe: etenim ne a contagio laedamur periculum eſt, quemadmodum a ſcabie quadam aut ophthalmia. Periculoſum praeterea eſt, conſueſcere his qui tabe tenentur, atque in totum cum omnibus qui putridum adeo expirant, ut domicilia in quibus decumbunt, graviter oleant. Conſtat praeterea ex longo rerum uſu, eos qui conſuetudinem exercitationum omiſerunt, tum aliis multis morbis tum maxime febrilibus corripi. Atque etiam quod quae vocatur plethora generet febres, et pravi quidam cibi, ac medicamenta, et

κυνὸς ἐπιτολὴν καύματα, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα, γινώσκεται μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις, ὡς ἔπος εἰπεῖν· ἥτις δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίγνεται διάθεσις, ἀφ᾽ ἧς πυρέττομεν, οὐκ ἔτι γε τοῦτό γε ἴσασιν οὔθ᾽ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὔτ᾽ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν. διττὸν δὲ τὸ γένος τῶν ἀγνοούντων τὰ τοιαῦτα, τὸ μὲν ἕτερον ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας μόνης ὁρμάμενον, ὡς οὐδενὸς [109] τῶν ὄντων τῆς φύσεως εὑρεθῆναι λόγῳ δυναμένης, τὸ δ᾽ ἕτερον χορὸς ἀνθρώπων ἐστὶ δοξοσόφων, ἀγνοούντων μὲν ὁμοίως τοῖς προτέροις, οἴησιν δ᾽ ἐπιστήμης ἐχόντων. ἀγνοῆσαι μὲν αὐτοὺς συνέβη διὰ τὸ μὴ γεγυμνάσθαι πρότερον ἐν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, ἐξ ὧν γνωρίζεταί τε καὶ διακρίνεται τῶν ἀποδεικτικῶν λημμάτων τὰ πιθανὰ μὲν, οὐδὲν δὲ ἀληθὲς οὔθ᾽ εὑρεῖν οὔτ᾽ ἀποδεῖξαι δυνάμενα. τῇ δὲ ἀγνοίᾳ ταύτῃ προσγενομένης ἀλαζονείας, ἔνιοί τέ τινες ἐξ αὐτῶν εἰς τοσοῦτον ἀναισθησίας ἢ τόλμης ἧκον, ὡς μηδὲ ἃ πάντες ἄνθρωποι γινώσκουσι τῇ πείρᾳ δεδιδαγμένοι, μηδὲ ταῦθ᾽ ὁμολογεῖν αἴτια πυρετῶν· ὑπὲρ ὧν

aestus circa canis *sideris* ortum, et alia quaedam hujusmodi, cunctis hominibus, ut ita dixerim, perspicuum est. Quis vero ab ipsis in corporibus nostris fiat affectus, ex quo febricitamus, minime sciunt neque plerique hominum, neque quidam medicorum. Duplex autem genus haec ignorantium est; alterum quidem, quod ipsa experientia tantummodo nititur, tanquam nulla rei cujusquam natura ratione possit investigari. Alterum autem *genus* est hominum, qui sapientes quidem videntur, sed quum ignorent peraeque ac priores, scientiae tamen habent existimationem. Ignorare autem eos contingit, quia nullam prius habent in methodis logicis exercitationem, ex quibus cognoscuntur ac discernuntur a demonstrativis sumptionibus verisimilia quidem, sed quae nihil veri aut invenire aut demonstrare possunt. Huic autem inscitiae ubi insolentia accessit, eorum nonnulli in tantam stupiditatem vel audaciam devenerunt, ut nec ea quae omnes homines cognoscunt experientia ipsa edocti, febrium causas esse concedant. De quibus quum libro de

ἐν τῷ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν ὀνομαζομένων αἰτίων αὐτάρκως διειλεγμένος οὐδὲν δέομαι τό γε νῦν μεμνῆσθαι τῆς ματαίας φλυαρίας αὐτῶν. οὔτε γὰρ ἀντιλογητικὸν οὔτε σοφισμάτων ἐπιλυτικὸν ἐνεστησάμην τόνδε τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπιστημονικὸν καὶ διδασκαλικὸν, ὑποθέσεις μὲν ἔχοντα τὰς δι' ἑτέρων ἀποδεδειγμένας, διδάσκοντα δὲ τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν. αἱ μὲν οὖν ὑποθέσεις αὗται· τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν εἶναι τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων, καὶ γί(322)νεσθαι τὰς πρώτας νόσους ἐπὶ τῇ δυσκρασίᾳ τούτων, ὧν μίαν εἶναι καὶ πυρετὸν, ἐπειδὰν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότης τις γίνηται παρὰ φύσιν. αἱ διαφοραὶ δὲ κατὰ γένος τῆς θερμότητος, ὑπὲρ ὧν ὁ προκείμενος περαίνεται λόγος, ἀπὸ τῆς τῶν ὑλῶν διαφορᾶς ἐλαμβάνοντο τῶν δεχομένων τὴν πυρετώδη θερμασίαν, τριῶν οὐσῶν κατὰ γένος. ἤτοι γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τῆς καρδίας ἀνάπτεσθαι πρώτην αὐτὴν ἐλέγομεν, ἢ ἐν τοῖς χυμοῖς, ἢ ἐν τῷ πνεύματι· προκατάρχειν δὲ τῆς συστάσεως ἁπάντων τῶν πυρετῶν αἰτίας ἐναργῶς ἅπασι γινωσκομένας, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐφ' αἷς ὁ μὲν ἐμπειρικὸς ἰατρὸς ἐκ τῆς τηρήσεώς τι καὶ πρὸς

caufis procatarcticis abunde docuerim, nihil opus eft hoc loco mentionem facere temerariae loquacitatis eorum. Neque enim contradicere, neque folvere fophismata hoc libro inftitui; fed inftituere ac docere, fupponendo ea quae alibi a nobis funt demonftrata ac docendo differentias febrium. Suppofitiones igitur hae *funt*, calidum, frigidum, ficcum, atque humidum effe elementa corporum, ac fieri primos morbos ex horum intemperie, e quibus una febris exiftit, quum calor quidam praeter naturam in corde generatur. Differentiae autem fecundum genus caloris, de quibus praefens fermo tractat, a materiae differentia ducuntur, fuscipientis febrilem caliditatem, *quae materia* genere triplex eft. Aut enim in ipfo corpore cordis, aut in humoribus primam ipfam accendi dicebamus, aut in fpiritu; praevenire autem omnium febrium conftitutionem caufas omnibus manifeftas, de quibus paulo ante docuimus, ex quarum obfervatione empiricus quidem medicus ad curationem nonnihil juvatur; ra-

Ed. Chart. VII. [109.] Ed. Baf. III. (322.)
τὴν θεραπείαν εὐπορεῖ· ὁ δὲ λογικὸς ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ πράγματος ἐρχόμενος ἐνδεικτικῶς ἀπ' ἐκείνης εἴς τε τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν καὶ εἰς τὴν τῆς θεραπείας εὕρεσιν ὀνίναται, χρώμενος μὲν ἅπασι καὶ τοῖς διὰ πείρας εὑρισκομένοις, προστιθεὶς δὲ αὐτοῖς ἐκ τῆς λογικῆς μεθόδου πολλά. τίνα μὲν οὖν ἐστι τὰ καθ' ἑκάτερον μέρος εὑρισκόμενα (τήν τε ἐμπειρίαν λέγω καὶ τὸν λόγον) ἑτέρωθι δηλοῦμεν· ἥτις δὲ ἀπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἑκάστου διάθεσις ἐν τῷ σώματι συνίσταται πυρετὸν ἀνάπτουσα, νῦν πρόκειται λέγειν.

Κεφ. δ'. Ἐπεὶ τοίνυν ὁρῶμεν οὐχ ἕνα τρόπον οὔτε γενέσεως οὔτε αὐξήσεως τῆς θερμασίας, ὅτι μηδὲ αὐτοῦ τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἤτοι διὰ κίνησιν, ἢ διὰ σῆψιν, ἢ διὰ ὁμιλίαν ἑτέρας θερμότητος, ἢ δι' ἐπίσχεσιν ἀποῤῥοῆς θερμῆς, ἢ δι' ἐπιμιξίαν οὐσίας θερμῆς ὥσπέρ γε ἐκ πηγῆς τινος ἀναζεούσης, ἤτοι γεννωμένης, ὥς γε πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν, ἢ αὐξανομένης τὴν θερμασίαν, ἀνάγκη πάσας καὶ τὰς τῶν πυρετῶν αἰτίας εἰς τοὺς εἰρημένους ἀνάγεσθαι τρόπους. οἷον αὐτίκα ἡ ἔγκαυσις, εἴθ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐνέργεια ταύτην ἔχει τὴν προσηγορίαν, εἴτε τὸ γιγνό-

tionalis vero ad ipſam rei naturam accedens, per indicationes ab illa in futurorum praenotionem atque inventionem curationis juvatur, utens omnibus quidem experientia ipſa inventis, adjiciens autem ipſis multa ex docendi via rationali. Quae ergo ſint per utramque partem inventa (experimentum intelligo ac rationem) alio loco docuimus. Quis vero affectus ab unaquaque cauſa procatarctica in corpore conſiſtat accendens febrem, nunc docere inſtituimus.

Cap. IV. Quum ergo videamus non unum modum neque generationis neque auctionis caloris, quando ne ipſius quidem ignis *modus unus eſt*, ſed gignitur aut propter motum, aut propter putrefactionem, aut propter alterius caloris commercium ac viciniam, aut propter ſuppreſſionem calidi effluvii, aut propter permixtionem calidae ſubſtantiae, tanquam de fonte quodam ebullientis, aut genitae, ſcilicet ad noſtrum ſenſum, aut augentis calorem; neceſſe eſt omnes febrium cauſas in praedictos modos revocari; qualis ſi libet aeſtus eſt, ſive ex ipſo ſole actio talem habeat appella-

μενον ἐν τῷ σώματι πάθος, εἴτε τὸ ἤδη γεγενημένον. ἔστι μὲν δήπου καὶ αὐτὸ τοῦτο παρὰ φύσιν θερμότης, οὐ μὴν ἤδη γέ πω πυρετὸς, εἰ μὴ συνεκθερμαίνῃ τὴν καρδίαν. [110] ἅπαν γέ τοι τοῦτο τὸ γένος τῆς αἰτίας ἐξ ὁμιλίας γίνεται τοῦ θερμαίνοντος, εἴτε ἥλιος, εἴτε φάρμακον εἴη τὸ θερμαῖνον, ἔξωθεν ἁπτόμενον, ἢ πλησιάζον, ἢ ὁμιλοῦν, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ. ὁ δέ γε θυμὸς οἷον ζέσις τις καὶ κίνησις σφοδρὰ τῆς θυμοειδοῦς δυνάμεως ἐν τῷ σώματι τῆς καρδίας αὐτῷ καθιδρυμένης. συνεκθερμαίνεται δὲ αὐτῇ ποτὲ μὲν ἡ τοῦ πνεύματος, ἔστιν ὅτε δὲ ἡ τοῦ αἵματος οὐσία, καὶ ἢν ἐπιτηδείως ἔχοντα τύχῃ πρὸς τὸ τὰ δεξάμενα κατασχεῖν ἐπὶ πολὺ τὴν θερμότητα, κἂν τῆς καρδίας ἡ κίνησις καταστῇ, διαμένει ταῦτα παρὰ φύσιν θερμὰ, κἂν τῷδε πυρέττειν ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον. ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος πυρετὸς ἀρχὴν ἔχει τὴν κίνησίν τε καὶ ζέσιν τῆς ἐμφύτου θερμασίας· ὁ δὲ ἐπὶ λύπαις οὐκέτι ζέσιν, ἀλλὰ κίνησιν μόνον· ὁ δ' ἐπὶ κόποις, ἀρχὴν μὲν καὶ αὐτὸς ἔχει κίνησιν πλείονα μυῶν

tionem, five affectio quae in corpore efficitur, five ea quae jam effecta eft. Nam et ea ipfa calor eft praeter naturam; nondum tamen febris, nifi cor ipfum concalefecerit. Sane totum hoc genus caufae ex confuetudine efficitur rei calefacientis, five fol, five ignis, five medicamentum fuerit id quod calefacit extrinfecus, quum aut attingit, aut propius accedit, aut confuescit, vel quovis alio modo libeat appellare. At vero ira quafi fervor quidam ac motus vehemens eft irafcibilis facultatis, quae in ipfo corpore cordis fedem habet. Concalescit autem interdum cum ea fpiritus fubftantia, atque interdum fanguinis, et fi prompte fe habeant fuscipientia corpora ad continendum diutius calorem, quamvis ipfius cordis motus conftiterit, haec permanent calida praeter naturam tuncque febricitare hominem neceffe eft. Ejusmodi ergo febris principium habet motum atque fervorem nativi caloris. *Febris autem* quae ex moerore *confiflit*, non jam fervorem, fed motum tantummodo *principium habet*. Si autem ex laffitudine *efficiatur*, principium quidem habet motum am-

Ed. Chart. VII. [110.] Ed. Baf. III. (322.)

καὶ νεύρων καὶ συνδέσμων καὶ ἄρθρων, ἃ δὴ καὶ πρῶτα θερμαίνεται, διαδίδοται δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐντεῦθεν εἰς τὴν καρδίαν ἡ θερμασία, κἂν τούτῳ πυρέττουσιν. ὁ δ᾽ ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἀναπτόμενος πυρετὸς, ὁποῖος μάλιστα τοῖς γε στυφθεῖσι καὶ ψυχθεῖσιν εἴωθε συμπίπτειν, ἀθροιζομένης ἐν τῷ σώματι τῆς δακνώδους ἀποῤῥοῆς γίνεται. διαπνεῖται μὲν γὰρ ἀεὶ τὰ τῶν ζώων σώματα κατὰ διττὸν τρόπον, ἀπερχομένων μὲν εἰς τοὐκτὸς ὁσημέραι τῶν ἀτμωδῶν καὶ λιγνυωδῶν περιττωμάτων, ἑλκομένης δὲ εἴσω τῆς ἐμψυχούσης τε καὶ ῥιπιζούσης τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν ἀερώδους οὐσίας. ἐπειδὰν οὖν αἰτία τις ἰσχυρὰ πυκνώσασα τὸ δέρμα τὰς εἰρημένας διόδους στεγνώσῃ, πολλάκις μὲν εἰς πληθωρικὴν ἐνέβαλε διάθεσιν, ὅταν ἀτμῶδές τε καὶ χρηστὸν ᾖ τὸ ἀποῤῥέον· ἔστι δ᾽ ὅτε εἰς πυρετὸν, ὅταν δριμὺ καὶ δακνῶδες εἴη, ἡνίκα μάλιστα κἀκ τοῦ μηδὲν εἴσω τοῦ σώματος ἕλκεσθαι τὸ ἀναψύχον ἡ θερμασία συνεπαύξεται. δριμὺ δ᾽ ἀποῤῥεῖ καὶ δακνῶδες περίττωμα τοῖς ἤτοι κακοχυμοτέροις, ἢ ἐδέσματα μοχθηρὰ προσφερομένοις, ἢ πολλάκις ἀπεπτοῦσι, καὶ μάλιστα εἰ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐδέσμασιν ἢ ἰλυῶδες καὶ πηλῶδες καὶ βορβορώ-

pliorem musculorum, ac nervorum, et ligamentorum, et articulorum; quae quidem prima calefiunt, calor autem continenter cordi distribuitur, ac tunc febricitant. Ubi vero febris propter densitatem cutis accenditur, qualis maxime astrictis refrigeratisque fieri solet, collecto in corpore mordaci effluvio consistit. Difflantur enim semper animalium corpora duobus modis, emissis foras quotidie vaporosis fumosisque excrementis, attractaque intro aërea substantia refrigerante atque ventilante naturalem calorem. Ubi igitur vehemens causa condensando cutem praedictos meatus astringit, saepe plethoricum affectum inducit, quoties vaporosa ac benigna materia effluit; interdum febrem *committit*, quoties acris ac mordax fuerit, maxime quum ex eo augetur calor, quia refrigerans aër intra corpus non trahitur. Excernitur autem excrementum acre ac mordax, aut iis quibus sunt deteriores humores, aut iis qui prava edulia ingesserunt, aut saepe non concoxerunt, praesertimque iis qui ab ejusmodi

δες καὶ τελματῶδες, ἢ λιμναῖον, ἢ ὁπωσοῦν διεφθαρμένον τε καὶ σεσηπὸς ὕδωρ πίνουσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ὑπερπονοῦσιν, ἢ ἀγρυπνοῦσιν, ἢ φροντίζουσιν, ἢ φάρμακα δριμέα συνεχῶς προσφερομένοις. ἐδέσματα μὲν οὖν λέγω μοχθηρὰ τά τε φύσει τοιαῦτα, καθάπερ κρόμμυά τε καὶ σκόροδα καὶ κάρδαμα καὶ πράσα καὶ κράμβας ὤκιμά τε καὶ ἀκαλήφας, ὅσα τ' ἄλλα καλοῦσιν ἄγρια, καθάπερ καὶ τὰς λαψάνας παρ' ἡμῖν, τά τε φύσει μὲν χρηστὰ, διὰ σηπεδόνα δέ τινα τὴν ἴσην τοῖς εἰρημένοις ἢ καὶ μείζονα πολλάκις ἐπικτησάμενα κακίαν, ὥσπερ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ τἄλλα γεύματα σύμπαντα σιτηρὰ, τὰ μὲν ὑπὸ χρόνου μήκους εἰς σηπεδονώδη διάθεσιν ἀχθέντα, τὰ δὲ εὐρῶτος ἐμπλησθέντα διὰ μοχθηρὰν ἀπόθεσιν, ἔνια δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν ὑπ' ἐρυσίβης κακωθέντα. τοιαῦτα γοῦν ἐδέσματα καὶ νῦν ἀναγκασθέντες ἐσθίειν πολλοὶ διὰ λιμὸν οἱ μὲν ἀπέθανον ἀπὸ σηπεδονωδῶν τε καὶ λοιμωδῶν πυρετῶν, οἱ δὲ ἐξανθήμασιν ἑάλωσαν ψωρώδεσί τε καὶ λεπρώδεσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀνάμεστον ᾖ τὸ σῶμα τοιούτων χυμῶν, ἔμφραξις δὲ μηδεμία κατὰ μηδὲν τῶν

eduliis etiam limofam aut lutofam aut caenofam aut paluftrem aut ftagnantem aut alio quovis modo corruptam et putrefactam aquam bibunt. Eodem modo evenit immoderate laborantibus, aut vigilantibus, aut angore affectis, aut acria medicamenta frequenter affumentibus. Edulia vero prava intelligo, tum quae ex natura talia funt, ut allia, caepe, nafturtium, porrum, braffica, ocimum, urtica et alia quaecunque nominantur agreftia, ut lapfanae apud nos; atque etiam quae bona funt ex natura, fed ob putredinem quandam praedictis aequale aut majus faepenumero vitium acceperunt, ut hordeum ac triticum et aliae omnes fruges frumentariae, partim ob temporis longitudinem ad putridam difpofitionem deductae, partim fitu quodam repletae, quia prave repofitae funt, partim ex prima generatione a rubigine vitiatae. Tales igitur cibos etiam nunc plerique comedere coacti prae fame, alii febribus putridis ac peftilentibus mortui funt, alii puftulis fcabiofis et leprofis correpti. Ubi igitur corpus fuerit refertum talibus humoribus, nulla autem

σπλάγχνων ᾖ, ἀκωλύτως δὲ διαπνέηται καὶ ἀναψύχηται κατὰ τὸ δέρμα σύμπαν τὸ ζῶον, ὑγιαίνει μὲν, ἀλλ' ἐπίκαιρόν τε καὶ σφαλερὰν ἔχει τὴν ὑγείαν. ἐπειδὰν δὲ ἤτοι τὸ ἐκτὸς πέρας στεγνωθῇ, ἢ ἐμφραχθῇ τὰς ἐν τῷ βάθει διόδους, ἐπὶ μὲν ταῖς στεγνώσεσι [111] τὸ νῦν εἰρημένον, ἐπὶ δὲ ταῖς ἐμφράξεσι τὸ μετ' ὀλίγον εἰρησόμενον ἕπεται γένος τῶν πυρετῶν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ διὰ τί τῶν ἀπεπτησάντων οἱ μὲν ἐπύρεξαν, οἱ δὲ οὔ. τοῖς μὲν ἤδη κακοχύμοις οὖσι καὶ κακῶς διαπνεομένοις, ἢ πονήσασιν ἀκαίρως, ἢ λουσαμένοις προπετέστερον, ἕτοιμον πυρέξαι· τοῖς δὲ εὐχύμοις καὶ καλῶς διαπνεομένοις, ἡσυχάσασι καὶ θάλψασι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, ἀδύνατον πυρέξαι· μένει γὰρ αὐτόθι πᾶν αὐτοῖς τὸ διεφθαρμένον κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ δὲ πέττεται κατὰ βραχὺ, καὶ γίνεται χρηστόν· ὥσπερ καὶ τοῖς ἐπὶ κινήσεσι σφοδροτέραις ἀφικομένοις ἢ εἰς ἥλιον θερινὸν, ἢ λουτρὸν θερμὸν γλυκέων ὑδάτων, ἀναλαμβάνεται πάντῃ εἰς τὴν τοῦ σώματος ἕξιν τὰ διεφθαρμένα σιτία· οὕτω

obſtructio in visceribus fuerit, atque animal in cute tota libere diſſletur ac refrigeretur; ſanum quidem exiſtit, ſed temporariam lubricamque obtinet ſanitatem. Ubi vero exterior terminus aut conſtringitur aut in profundo meatus obſtruitur, in conſtrictionibus nunc dictum febrium genus; in obſtructionibus id quod paulo poſt dicendum eſt, conſiſtit. Nihil igitur mirum, ſi ea cruditate hi quidem febricitent, illi vero minime. Etenim iis qui pravis jam humoribus pleni ſunt ac male diſſlantur, aut intempeſtive laborant, aut lavantur temere, promptum eſt febricitare. Iis autem qui bonis ſunt humoribus ac probe diſſlantur et quieſcunt, ac fovent ad jecur et ventriculum attinentes partes, impoſſibile eſt febricitare; in jecore enim ac ventre manet quicquid corruptum eſt, ac temporis ſpatio paulatim concoquitur atque efficitur benignum. Quemadmodum et iis, qui motus vehementiores ſuſtinuerint, aut in ſole aeſtivo ſteterint, aut in balneum calidum dulcium aquarum deſcenderint, cibi corrupti in univerſum corporis habitum tranſſumuntur: ſic et eos, qui-

δὲ καὶ οἷς ἐπῆλθε κάτω τὰ διεφθαρμένα σιτία, πυρετὸς οὐκ ἠκολούθησεν, εἰ μὴ κατ᾽ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, οἱονεὶ κοπωθεῖσιν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς ἐξαναστάσεσιν ἢ φλεγμήνασι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα.

Κεφ. ε΄. Κατὰ μέντοι τὰς ἐμφράξεις τῶν πόρων καὶ σφηνώσεις τῶν χυμῶν, ἀνεβαλόμην γὰρ ἐρεῖν τὰ περὶ τοῦδε, πυρέττει τὰ ζῶα τὸν ἐπὶ σηπεδόνι πυρετόν. ἑτοιμότατα γὰρ σήπεται πάνθ᾽ ὅσα θερμὰ καὶ ὑγρὰ καὶ πολλὰ κατὰ θερμὸν χωρίον, εἰ μὴ τύχῃ διαπνοῆς τε ἅμα καὶ ἀναψύξεως. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ διὰ τί πληθώραις ἕπονται πυρετοί, καὶ γὰρ ἐμφράξεις πολλαὶ καὶ δυσανάπνευστον ὅλον γίνεται τὸ σῶμα κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις· ὥσ(323)περ οὖν κατὰ θάτερον πλῆθος τὸ πρὸς δύναμιν ἐπὶ διαφθορὰν ἀφικνοῦνται ταχέως οἱ χυμοὶ, μηκέτι κρατούμενοι μηδὲ πεττόμενοι χρηστῶς, ὡς ἂν τῆς κατεργαζομένης αὐτοὺς δυνάμεως ἀσθενεστέρας ὑπαρχούσης. διὰ τοῦτο καὶ ὅσα γλίσχρα καὶ παχύχυμα τῶν ἐδεσμάτων, νοσωδέστερα· ἐμφραχθῆναί τε γὰρ καὶ σφηνωθῆναι τὸν ἐξ αὐτῶν χυμὸν ἑτοιμότερόν ἐστιν. καὶ

bus corrupta cibaria deorfum deferuntur, febris minimè fequitur, nifi propter aliquam aliam caufam, ut fi faepenumero furgendo in laffitudinem inciderint, aut ventrem ipfum inflammatio tentaverit.

Cap. V. Enimvero in meatuum obftructionibus atque humorum conftipationibus (nam ea de re docere diftuli) animalia ob putredinem febribus tentantur. Promptiffime enim putrescunt, quaecunque calida et humida et multa funt in locis calidis, nifi difflari fimul ac refrigerari contigerit. Ergo neque mirum videri debet, quamobrem febres fequantur plethoram; etenim per ejusmodi affectiones multae obftructiones efficiuntur, ac totum corpus difficulter difflatur; ut et ex altera plenitudine, *quae eft* ad vires, humores cito ad corruptionem deveniunt, quod neque amplius evincantur, neque probe concoquantur, quum facultas eos conficiens imbecillior exiftat. Quocirca quaecunque cibaria glutinofa craffaque funt, morbos magis accelerant; obftruere enim atque conftipare humorem ex illis facilius eft. Quid igitur?

τί δή ποτ' οὖν; οὐχὶ κατὰ τἀναντία, νοσώδη τὰ λεπτύνοντα καὶ δριμέα; φαίνονται γὰρ ὁμοίως ἁλισκόμενοι πυρετοῖς οἱ πλεονάζοντες ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει διαίτης, ὅτι καὶ πρόσθεν εἴρηται κακόχυμα πάντ' εἶναι τὰ τοιαῦτα. τῷ μὲν οὖν τῆς κακοχυμίας λόγῳ ταῦτα· τῷ δὲ τῆς σήψεως, ὅσα γλίσχρα καὶ παχέα πυρετῶν ἐστιν αἴτια. καὶ τὰ φλεγμαίνοντα δὲ μέρη τῆς σήψεως λόγῳ ἀνάπτει πυρετούς. σφηνωθὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ ἐπιῤῥυὲν, ὅταν ᾖ φύσει θερμὸν, ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι καλῶς σήπεται. ὅταν μὲν οὖν ἀκριβῶς ᾖ πικρόχολον τὸ ῥεῦμα, θερμότης ἐρυσιπελατώδης καταλαμβάνει τὸ μέρος· ὅταν δὲ αἱματικὸν, φλεγμονώδης· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν μικτὸν ἢ ἐρυσίπελας γίνεται φλεγμονῶδες, ἢ φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης, τὸ μὲν ὄνομα παρὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος χυμοῦ λαμβάνον, τὴν δὲ ἐπωνυμίαν ἐπικτώμενον ἀπὸ θατέρου. πυρετὸς δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀνάπτεται τῷ λόγῳ τῆς κοινωνίας. συνεκθερμαίνεται γὰρ ἀεὶ τῷ θερμανθέντι τὸ συνεχὲς, ἄχρις ἂν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἡ διάθεσις ἀφίκηται. συνεκθερμαίνεται γὰρ καὶ τοῖς

Nonne contrarie tum attenuantia tum acria *morbos advehunt?* Videntur enim qui alterutro victus genere frequentius utuntur, febre fimiliter corripi, quia haec omnia vitiofi effe fucci ante diximus. Hac ergo ratione fucci vitiofi febrium caufae funt; alia vero ratione putredinis, quaecunque glutinofa, craffaque exiftunt. Nec fecus partes inflammatione affectae ratione putredinis accendunt febrem. Impactus enim qui in eas influxit humor, ubi fuerit natura calidus, quia non bene difflatur, putrefcit. Ubi igitur decurrens humor fuerit plane biliofus, calor eryfipelatodes partem occupat; ubi fanguineus, phlegmonodes; ex ambobus vero miftus, vel eryfipelas fit phlegmonodes, vel phlegmone eryfipelatodes; nomen quidem fumens ab humore dominante, denominationem vero accipiens ab altero. At vero ex his omnibus accenditur febris, ratione focietatis. Semper enim fimul cum eo quod incaluit, pars continua calefit, quousque affectio ad cor ipfum pervenerit. Nam et continuae car-

ἄνθραξι τὸ συνεχὲς, ἐπὶ [112] θερμῷ μὲν ἱκανῶς αἵματι, μελαγχολικωτέρῳ δὲ διὰ τὸ κατοπτᾶσθαι, τὴν γένεσιν ἔχουσιν.

Κεφ. στ΄. Αἱ δὲ θερμότεραι τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεις, οἷαι περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν γίνονται μάλιστα, διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς ἄντικρυς αὐτὴν θερμαίνουσι τὴν καρδίαν· ἔξωθεν δὲ περικεχυμέναι τῷ σώματι σύμπαν αὐτὸ θερμὸν ἀποφαίνουσι, καὶ μάλιστα τὰς ἀρτηρίας, ὡς ἂν ἑλκούσας τι καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, οἷς ἅπασι συνδιατίθεσθαι τὴν καρδίαν ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ θερμὴν ἀμέτρως γινομένην αὐτὴν πρώτην τε καὶ μάλιστα τὴν πυρετώδη διάθεσιν ἴσχειν, ἐπιπέμπειν τε παντὶ τῷ σώματι. κατὰ δὲ τὰς λοιμώδεις καταστάσεις ἡ εἰσπνοὴ μάλιστα αἰτία. γίνεται μὲν γάρ ποτε καὶ διὰ τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἐπιτηδείους πρὸς σῆψιν ὑπάρχοντας, ὅταν ἀφορμήν τινα βραχεῖαν ἐκ τοῦ περιέχοντος εἰς ἀρχὴν πυρετοῦ λάβῃ τὸ ζῶον· ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἐκ τῆς ἀναπνοῆς ἄρχεται τοῦ πέριξ ἀέρος ὑπὸ σηπεδονώδους ἀναθυμιάσεως μιανθέντος. ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς

bunculis partes cum eis fimul calefiunt, genitis ex fanguine valde calido, fed magis melancholico propter aduftionem.

Cap. VI. Calidiores praeterea ambientis nos aëris ftatus, quales circa canis ortum contingunt potiffimum, per infpirationem plane cor ipfum calefaciunt; extrinfecus vero circumfufi corpori, totum ipfum calidum reddunt, maximeque arterias, ut quae nonnihil fubftantiae ipfius ambientis nos aëris attrahant, ex quibus omnibus fimul cor affici neceffe eft, atque ipfum in primis immoderate calefieri, maximeque febrilem affectum fuscipere, atque toti corpori immittere. In peftilenti vero ftatu infpiratio potiffimum caufa eft. Interdum enim efficitur febris propter humores, qui in corpore funt, ad putredinem idoneos, quoties animal brevem quandam occafionem ad febris ortum ab aëre circumfluente fusceperit; fed magna ex parte incipit ex aëris circumfluentis refpiratione, putrida exhalatione infecti. Prin-

σηπεδόνος ἤτοι πλῆθός τι νεκρῶν ἐστι μὴ καυθέντων, ὡς ἐν πολέμοις εἴωθε συμπίπτειν· ἢ ἐκ τελμάτων τινῶν, ἢ λιμνῶν ἀναθυμιάσεις ὥρᾳ θέρους· ἔστι δ' ὅτε κατάρχει μὲν ἄμετρος θερμασία τοῦ περιέχοντος, ὡς ἐπὶ τοῦ καταλαβόντος Ἀθηναίους λοιμοῦ, καθά φησιν ὁ Θουκυδίδης· ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ θέρους διαιτωμένων ὁ φθόρος κατὰ τὸ σῶμα ἐγίνετο. τῷ δ' εἶναι τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἐκ μοχθηρᾶς διαίτης ἐπιτηδείους εἰς σῆψιν ἀρχὴ τοῦ λοιμώδους γίνεται πυρετοῦ. τάχα δὲ καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐξ Αἰθιοπίας ἐῤῥύη τινὰ σηπεδονώδη μιάσματα τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι σώματα βλαβῆναι πρὸς αὐτῶν, αἴτια πυρετοῦ γενησόμενα. χρὴ γὰρ μεμνῆσθαι τούτου ἀεὶ παρ' ὅλον αὐτὸν τὸν λόγον, ὡς οὐδὲν τῶν αἰτίων ἄνευ τῆς τοῦ πάσχοντος ἐπιτηδειότητος ἐνεργεῖν πέφυκεν· ἢ οὕτως ἂν οἵ τ' ἐν ἡλίῳ θερινῷ διατρίψαντες ἅπαντες ἐπύρεττον οἵ τ' ἐπὶ πλέον κινηθέντες, ἢ οἰνωθέντες, ἢ θυμωθέντες, ἢ λυπηθέντες. οὕτω δ' ἄν, οἶμαι, καὶ περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν ἅπαντες ἐνόσουν ἔν τε τοῖς λοιμοῖς ἀπέθνησκον· ἀλλ', ὡς

cipium autem putredinis aut multitudo cadaverum eſt minime crematorum, quemadmodum in bello contingere ſolet; aut exhalatio quarundam paludum aut ſtagnorum aeſtivo tempore; atque interdum immoderatus calor circumſtantis aëris eſt principium, quemadmodum in peſtilentia, quae Athenienſes invaſit, ut Thucydides ait: *viventium autem hominum corpora in ſuffocatis nec ita perſlatis tuguriis aeſtatis tempore corruptio afficiebat. Fit autem initium peſtilentis febris eo quod humores corporis ex pravo victu eſſent in putrefactionem parati. Fortaſſis autem accidit id per continuum aërem, quod ex Aethiopia fluxerant quaedam putredinis inquinamenta, quae iis qui habebant corpora laeſioni parata, cauſae febris futura erant.* Hujus enim ſemper meminiſſe oportet toto hoc ſermone, quod nulla cauſa ſine corporis aptitudine efficere poſſit; alioquin omnes, qui in ſole verſantur aeſtivo, in febrem inciderent, et qui plus aequo moventur, aut vinum bibunt, aut iraſcuntur, aut moerent. Nec ſecus omnes aegrotarent circa canis *ſideris* ortum, atque in peſtilentia perirent. Sed, ut eſt dictum,

εἴρηται, μεγίστη μοῖρα γενέσεως νοσημάτων ἐστὶν ἡ τοῦ μέλλοντος πάσχειν σώματος ἑτοιμότης. ὑποκείσθω γοῦν ὡς ἐν παραδείγματι, κατὰ μὲν τὸ περιέχον ἐμφέρεσθαί τινα λοιμοῦ σπέρματα, τῶν δ' ὁμιλούντων αὐτῷ σωμάτων τὰ μὲν εἶναι περιττωμάτων παντοίων μεστὰ ἑτοίμων ἤδη καὶ καθ' ἑαυτὰ σήπεσθαι, τὰ δὲ ἀπέριττα καὶ καθαρά· καὶ προσκείσθω τοῖς μὲν προτέροις ἔμφραξις τῶν πόρων πολλαχόθεν, καὶ ἡ καλουμένη πληθώρα καὶ βίος ἀργὸς ἐν ἀδδηφαγίαις καὶ μέθαις καὶ ἀφροδισίων ἀμέτροις χρήσεσι καὶ ταῖς ἐξ ἀνάγκης ἅπασι τοῖς εἰρημένοις ἀκολουθούσαις ἀπεψίαις· τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασι σώμασι τοῖς καθαροῖς καὶ ἀπερίττοις ὑπαρχέτω πρὸς τοῖς οὖσιν ἀγαθοῖς εὔπνοια μὲν ἅπασι τοῖς πόροις ἀφράκτοις τε καὶ ἀθλίπτοις ὑπάρχουσι, γυμνάσια δὲ σύμμετρα καὶ σώφρων δίαιτα· κἄπειτα ἐπὶ ταύταις ταῖς ὑποθέσεσιν ἐννόησον, ὅπως ἑκάτερα τῶν σωμάτων εἰκός ἐστι διατίθεσθαι πρὸς τῶν ἀναπνεομένων εἰς αὐτὰ σηπεδονωδῶν ἀέρων. ἆρ' οὐκ εἰκὸς τὰ μὲν εὐθὺς ὑπὸ τῆς πρώτης εἰσπνοῆς ἀρχήν τε τοῦ σήπεσθαι [113] λαμβάνειν, ἐπὶ πλεῖστόν τε προσέρχε-

maxima pars generationis morborum eſt, quod paſſurum eſt, corporis praeparatio. Subjiciatur ergo pro exemplo in ambiente aëre invehi quaedam peſtilentiae ſemina, atque corporum, quae verſantur in eo, haec eſſe variorum excrementorum plena, paratorum jam ex ſeipſis putreſieri, illa ſine excrementis ac pura, atque addatur, prioribus ineſſe obſtructionem meatuum undique ac plethoram appellatam, ac vitam otioſam in multis epulis et ebrietatibus et Veneris uſu immodico et cruditatibus, quae omnia praedicta neceſſario conſequuntur; caeteris autem omnibus corporibus puris ac excrementorum expertibus adſit praeter ea *quae diximus* commoda, cunctis meatibus neque obſtructis neque preſſis libera tranſpiratio, exercitia vero moderata ac victus temperatus, ac deinceps his ſuppoſitis, cogita quomodo ſit veriſimile utraque corpora inſpiratione putridi aëris affici. Nonne conſonum eſt haec ſtatim a prima inſpiratione initium putredinis accipere, unde in majorem noxam prola-

σθαι κακώσεως· ὅσα δὲ ἀπέριττα καὶ καθαρὰ, τὰ μὲν μηδόλως, τὰ δὲ ἐπ᾽ ὀλίγον πάσχειν, ὡς ῥάστην αὐτοῖς γίγνεσθαι τὴν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδον; οὕτω δὲ κἀπειδὰν ἡ κατὰ τὸν ἀέρα κρᾶσις ἀμέτρως ἐκτραπῇ τοῦ κατὰ φύσιν ἐς ὑγρότητά τε καὶ θερμότητα, λοιμώδη μὲν ἀνάγκη γενέσθαι νοσήματα, πάσχειν δ᾽ ἐν αὐτοῖς μάλιστα τοὺς ἤδη προπεπληρωμένους ὑγρότητος περιττῆς· ὡς ὅστις γε συμμέτροις τε πόνοις καὶ βίῳ κεκοσμημένῳ χρῆται, τὸ πάμπαν ἀπαθὴς διαμένει κατὰ πάσας τὰς τοιαύτας διαθέσεις. οὗτος ὁ λόγος ἐφ᾽ ἑνὸς μὲν εἴρηται παραδείγματος, ἀληθεύεται δὲ ὅμως ἐπὶ παντὸς γένους αἰτίας. καὶ ὅστις γε προῄρηται τελέως ἐν αὐτῷ γυμνάσασθαι, τὸ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἀναγινωσκέτω βιβλίον· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ παρόντι μήκους φειδόμενος ἑνὶ κεφαλαίῳ σύμπαντα περιλαβὼν αὐτὸν ἀπαλλάξομαι. χρὴ γὰρ ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν αἰτίων, ᾗ τινι μάλιστα ἐπισκεψάμενον δυνάμει νοσάζειν πέφυκεν, ἑξῆς ἐπισκοπεῖσθαι τὰς ὁμολογούσας τε καὶ ἀντιβαινούσας αὐτῷ διαθέσεις τῶν σωμάτων, εὖ εἰδότα ὡς ταῖς μὲν ὁμολογούσαις ἑτοίμη βλάβη, ταῖς δὲ ἐναντιου-

batur; quaecunque vero vacua excrementis et pura ſunt, ea vel nullo modo, vel exigua labe infici, ut facile ad habitum naturae recurrant? Itidem quoties aëris temperamentum ab ipſo naturae habitu immoderate receſſit ad humiditatem et caliditatem, peſtilentes fore morbos neceſſe eſt; affici autem his maxime eos, qui jam prius pleni fuerint humiditate excrementoſa; quemadmodum qui laboribus moderatis ac victus ratione temperata uſi ſunt, penitus impatibiles permanent per omnes ejusmodi affectiones. Hic ſermo ſuper uno exemplo dictus eſt, ſed in omni genere cauſae verus eſt. Ac qui vult integre in eo exerceri, legat librum de cauſis externis. Ego vero praeſenti libro parcens longitudini, uno capite ubi omnia comprehendero, finem faciam. Oportet enim in unoquoque cauſarum *genere* ſcrutari, qua potiſſimum facultate morbos efficere ſoleat; deinde conſiderare congruentes et repugnantes ei diſpoſitiones corporum; ſcientem congruentibus quidem promptam laeſionem eſſe, adverſis

μέναις τε καὶ ἀπομαχομέναις, εἰς ὅσον ἂν ἥκῃ δυνάμεως καὶ μεγέθους ἡ ἐναντίωσις, εἰς τοσοῦτον ἀηττήτοις ὑπάρξει διαμένειν. οἶδα γοῦν ἔγωγέ ποτε τοιαύτης καταστάσεως γενομένης, οἵαν Ἱπποκράτης ἐν Κρανῶνι γενέσθαι φησὶν, ἄνθρακας ἐπιδημήσαντας οὐκ ὀλίγους, ὧν ἥ τε γένεσις καὶ ἄλλα σύμπαντα καθ' ὃν ἐκεῖνος ἔγραψε τρόπον ἠκριβοῦτο. καὶ μέντοι καὶ ὅσα κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ τῆς λοιμώδους ἔγραψε καταστάσεως, καὶ ταῦτα σύμπαντα καθ' ἑτέραν ὁμοίαν ἐκείνῃ κατάστασιν ὡσαύτως ἐγίνετο. κεφάλαιον δὲ αὐτῶν ἦν, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν, ἡ σηπεδὼν, καὶ ἡμεῖς τοῦτο προγινώσκοντες εὐθὺς ἀρχομένης τῆς καταστάσεως, ὅσα μὲν ὑγρὰ τῶν σωμάτων ἑωρῶμεν, εὐθὺς ἐκ παντὸς τρόπου ξηραίνειν ἐπιχειροῦμεν· ὅσα δὲ ξηρότερα, τὴν ἀρχαίαν φύσιν ἐπὶ τούτων ἐφυλάττομεν· ὅσα δὲ περιττωματικὰ, καθάρσεσιν ἐξιώμεθα· τὰς δὲ ἐμφράξεις τῶν πόρων ἐξεφράττομέν τε καὶ διεῤῥύπτομεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη πως ἔχεται τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, καὶ δῆλον ὅτι δι' ἐκείνης τῆς πραγματείας ἐπὶ πλεῖστον εἰρήσεται. νῦν δὲ ἐπεμνήσθην

autem ac repugnantes, quantam vim habet et magnitudinem contrarietas, tantum invictas permanfuras. Ipfe namque vidi nonnunquam eveniente tali ftatu, qualem Hippocrates *in oppido Cranone fieri dixit, carbunculos per populum graffatos non paucos*, quorum generatio et alia omnia eo quo ille fcripfit modo plane fuerunt. Quinetiam quaecunque fcripfit tertio libro Epidemion in peftilenti ftatu, ea etiam omnia per aliam fimilem illi conftitutionem extiterunt. *Summa eorum*, ut ipfe Hippocrates declaravit, *putredo fuit*, atque id ipfi praecognoscentes, ftatim incipiente ftatu quaecunque corpora vidimus humida, quovis modo exiccare tentavimus; quaecunque vero ficciora, priftinam naturam in his cuftodivimus; quaecunque vero excrementis plena, purgationibus fanavimus; quascunque vero obftructiones meatuum folvimus atque aperuimus. Sed haec quidem jam quodam modo ad medendi methodum pertinent, et certe in eo opere fufiffime dicentur. Nunc autem eorum mentionem feci, fe-

αὐτῶν ἀκολουθήσας τῷ λόγῳ διδάσκοντι, καθ᾽ ὅν τινα τρόπον ὑπὸ μιᾶς αἰτίας δυναστευούσης ἔνιοι μὲν ἁλίσκονται πυρετοῖς, (324) ἔνιοι δὲ ἀπαθεῖς διαμένουσιν. αἱ γὰρ τῶν σωμάτων διαθέσεις ἀνόμοιοί τε καὶ πολυειδεῖς ὑπάρχουσαι, τινὲς μὲν εὐνίκητοί τε καὶ παθεῖν ἑτοιμόταται πρὸς τῆς ἐνεργούσης αἰτίας εἰσὶ, τινὲς δὲ ἀήττητοι καὶ τὸ πάμπαν ἀπαθεῖς ὑπάρχουσιν, ἢ δυσκόλως πάσχουσιν. εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ πράγματος ἠναγκάσθημεν ὑπομνησθῆναι καὶ τῆς θεραπείας, ὅμοιόν τι παθόντες Ἱπποκράτει προγράψαντί που κατά τινα τρόπον ἐκεῖνο τὸ πολυθρύλλητον ῥῆμα, τὸ δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις.

Κεφ. ζ. Ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ προφυλακὴ λεγομένη κατά τινα τοιοῦτον τρόπον ἴασις. ἀμέλει καὶ συγκέχυται πολλαχόθι τὰ ὀνόματα παρὰ τοῖς ἰατροῖς. ὥσπερ γὰρ ἐν ἑτέρῳ δέδεικται γράμματι, πᾶν ἔργον ἰατροῦ τῶν περὶ τὸ σῶμα [114] σφαλμάτων ἐπανορθωτικόν ἐστιν. ἀλλ᾽ οὐδὲν εἰς τὰ παρόντα τῆς τοιαύτης δεῖ λεπτολογίας, εἴτε γὰρ εἰς δύο τέμνεις ὀνόματα τὸ σύμπαν, ἴασιν καὶ προφυλακὴν, εἴτε εἰς ἓν ἄμφω συνάγεις, ἴασιν ὀνομάζων, οὐ μικρὸν τεκμήριον

quutus sermonem docentem, quonam modo ab una caufa exuperante quidam corripiuntur febribus, alii impatibiles permanent. Difpofitiones enim corporum diffimiles multiformesque funt; et idcirco quidam facile vincuntur ac promptiffime patiuntur a caufa agente; alii invicti penitus et impatibiles funt, aut difficulter patiuntur. Ad ejus rei demonftrationem coacti fumus mentionem feciffe etiam curationis, perinde ut Hippocrates facientes, qui alicubi eodem quodam modo celebre illud verbum adfcripfit, *Id autem fanatio ipfa indicat.*

Cap. VII. Praecautio igitur fecundum talem quendam modum fanatio eft, quandoquidem et ipfa nomina faepenumero confunduntur apud medicos. Quemadmodum enim alio libro demonftravimus, totum eft medici munus corporis vitia emendare. Sed nihil ad propofita hujusmodi nominum fubtilitate egemus. Sive enim feces in duo nomina totum id, fanationem ac praecautionem; five in unum ambo colligas, fanationem appellans, non parvum argumen-

Ed. Chart. VII. [114.] Ed. Baf. III. (324.)

ἐστι τοῦ μὴ πάσχειν ὁμοίως ὑπὸ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἅπαντας ἡ τῶν κωλυθέντων ἁλῶναι τοῖς ἐπιδημίοις τε καὶ λοιμώδεσι νοσήμασι διάθεσις. εἷς μὲν γὰρ καὶ πρῶτος σκοπός ἐστιν ἐπὶ πάντων κοινὸς, ἀπέριττον ὅτι μάλιστα καὶ εὔπνουν εἶναι τὸ σῶμα· δεύτερος δὲ ἐφεξῆς τῷδε, ὡς πρὸς τὴν δυναστεύουσαν αἰτίαν ἀπομάχεσθαι ὡς δυνατόν. ὅσοις δὲ τἀναντία τούτων ὑπάρχει, τάχιστά τε πάσχουσι καὶ μάλιστα κάμνουσιν. ἐπεὶ δὲ τῶν λοιμωδῶν ἐμνημόνευσα πυρετῶν ὑπὸ σηπεδόνος ἁπάντων γινομένων, ἄξιον ἐπιστάντα τὸν λόγον ἐν τῷδε διασκέψασθαι περὶ παλαιοῦ δόγματος, ἅπαντα πυρετὸν ἐπὶ τῇ τῶν χυμῶν σήψει φάσκοντος γενέσθαι. κινδυνεύει γὰρ οὖν δοξάζειν ὧδε καὶ ὁ τῶν ἀπ' Ἀθηναίου χορὸς, ἄνδρες οὐχὶ φαυλότατοι τά τ' ἄλλα τῆς τέχνης καὶ οὐχ ἥκιστα πυρετῶν ἐπιστήμης, περὶ ὧν κἀγὼ τό γε πλεῖστον αὐτοῖς σύμφημι, πλὴν ἕν τι παρίημι, τοὺς ἐφημέρους ὀνομαζομένους πυρετούς. οὐ γάρ μοι δοκοῦσιν οὗτοι σήψεσιν ἕπεσθαι χυμῶν, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπ' ἐγκαύσει πυρέξας ὑπὸ τῆς τοῦ δρῶντος αἰτίου θερμασίας

tum eſt, non omnes ab ejusmodi cauſa ſimiliter affici, diſpoſitio corporum, quae prohibita ſunt epidemiis ac peſtilentibus morbis corripi. Unus enim primusque ſcopus in omnibus communis eſt, *ut corpus maxime vacet excrementis et optime ſpiret;* ſecundum vero poſt hoc, *ut exuperanti cauſae repugnet, quoad fieri poteſt.* Quibus vero contraria horum inſunt, ocyſſime afficiuntur, maximeque aegrotant. Sed quoniam febrium peſtilentium mentionem feci, ex putredine omnium ortum habentium, par eſt incumbentem animo ad hunc ſermonem explicandum hoc loco ſcrutari de antiqua opinione, omnem febrem conſiſtere ex humorum putredine, aſſerente. Videtur enim ita ſentire Athenaei chorus, non obſcuri quidem viri tum in caeteris ad artem ſpectantibus, tum praeſertim in ea quae eſt de febribus ſcientia; in quibus ego plurimum cum illis ſentio, veruntamen unum excipio, diarias nominatas febres. Non enim mihi videntur hae ſubſequi putredinem humorum, ſed qui ob aeſtum febricitat, ab ipſo efficientis cauſae calore alterari

ἀλλοιοῦσθαι πέφυκε· τῷ δ' ἐπὶ θυμῷ πυρέττοντι, καὶ τούτῳ ζέσιν μέν τινα γενέσθαι τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν αἵματος ἀναγκαῖον, οὐ μὴν ἤδη γε καὶ σῆψιν. οὕτω δὲ καὶ τῷ γυμνασαμένῳ πλείονα θερμασίαν ἀνῆφθαι παρὰ φύσιν ἄνευ σήψεως χυμῶν· καὶ ὅστις ἐπυκνώθη τὸ δέρμα, δριμύτερα περιττώματα δι' αὐτοῦ κενούμενος, ἀθροισθέντων ἐκείνων, ἐπύρεξεν ἄνευ σηπεδόνος χυμῶν. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων, Ἱπποκράτης πού φησι, καίτοι καὶ ὁ βουβὼν ἐκ τοῦ γένους ἐστὶ τῶν φλεγμονῶν· καὶ σύμφημι κατά γε τοῦτο τῷ τῆς σήψεως λόγῳ, διὰ τοῦτο γὰρ ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς πυρέττουσιν, οὐχ ὡς Ἐρασίστρατος ὑπελάμβανεν. ἀλλ' ὅμως εἰσί τινες ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ τοῦ γένους τῶν ἐφημέρων, ὥσπερ ἕτεροί τινες ἀγγέλλουσιν, οὐκ εὐμεταχείριστα νοσήματα, φλεγμονῆς ἢ ἕλκους ἢ ἀποστάσεως ἤ τινος ἑτέρας τοιαύτης ἐν σπλάγχνῳ διαθέσεως ἔγγονα. διαφέρουσι δὲ οἱ ἐπὶ βουβῶσιν ἐφήμεροι πυρετοὶ τῶν ἐπὶ ταῖς σήψεσι συνισταμένων ἤτοι κατά τι σπλάγχνον, ἢ κατὰ κοῖλα καὶ μέγιστα τῶν ἀγγείων, ὅτι τοῖς μὲν ἐπὶ

ſolet. Ob iram vero febricitanti, et ei quidem ebullitionem quandam fieri ſanguinis in corde neceſſe eſt, non tamen putredinem; necnon per exercitationem, caliditatem ampliorem praeter naturam ſine humorum putredine accendi. Et quisquis cutem habuerit adſtrictam, per quam acria excrementa evacuabantur, illis collectis febricitavit ſine putredine humorum. Quinetiam *febres ex bubonibus omnes malae, excepta ephemera*, ut Hippocrates dixit; licet etiam bubo inflammationum genere contineatur. Atque aſſentio in hoc ſermoni putredinis; nam ob eam rem ex inflammatione febricitant, non quemadmodum Eraſiſtratus exiſtimavit. Attamen nonnullae ſunt ex bubone febres in genere diariarum, quemadmodum aliae quaedam nuntiant non faciles curatu morbos, ex inflammatione, aut ulcere, aut abſceſſu, aut altero quopiam tali in viscere affectu ortum habentes. Caeterum diſſident diariae febres ex bubone ab iis quae ex humorum putredine conſiſtunt, quae fit aut in aliquo viscere, aut in cavis, ac maximis vaſis, quoniam ubi febris ex bubone

βουβῶσι συνεκθερμαίνουσιν ἀεὶ τὸ συνεχὲς, ἡ μὲν θερμασία διαδίδοται μέχρι τῆς καρδίας, οὐκ ἀφικνεῖται δὲ εἰς αὐτὴν ἡ σηπεδονώδης λιγνὺς, ἀλλ᾿ αὐτόθι μένει περιγεγραμμένη κατὰ τὸ τοῦ βουβῶνος χωρίον, ἀλλοιώσει μόνῃ τῇ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικνουμένης τῆς θερμότητος, ᾧ μάλιστα τρόπῳ κἀπὶ τῶν ἐγκαιομένων τε καὶ κοπουμένων ἐκ τῶν πρώτων θερμανθέντων ἐπὶ τὴν ζωτικὴν ἀρχὴν ἡ διάδοσις γίνεται· ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀγγείων σηπεδόνος οἷον καπνὸς ἐκ τῶν σηπομένων χυμῶν εἰς τὰς κοιλίας ἀφικνεῖται τῆς καρδίας. καὶ τοίνυν καὶ σήπεσθαι συμβαίνει τοὺς μὲν ἐν τῷ βουβῶνι χυμοὺς ἀθρόως ἅπαντας, εἴτε κατὰ μίαν ἡμέραν, εἴτε κατὰ δύο συνεχῶς, ἅτε ὁμιλοῦντάς τε ἀλλήλοις καὶ κατακεκλεισμένους ἐν ἑνὶ χωρίῳ· τοὺς δὲ κατὰ τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀγγείων, ἅτε διαῤῥέοντας ἀεὶ καὶ συνδιασήποντας ὅσων ἂν ἐφάψωνται, χρόνῳ πλείονι τὸ σηπεδονῶδες ἀνάπτειν θερμόν. ἑνὶ δὲ λόγῳ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἁπάν[115]των, ὅσα θερμαίνεται παρὰ φύσιν ὑφ᾿ ἡστινοσοῦν αἰτίας, εἰ μὲν ἄσηπτον εἴη τὸ θερμανθὲν, οἷον ἤτοι λίθος ἢ ξύλον ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον,

consistit, pars continua semper calesit, ac calor quidem usque ad ipsum cor distribuitur; caeterum putrida fuligo usque ad ipsum minime pervenit, sed ibi manet circumscripta in bubonis loco, per alterationem solam continuarum partium ad cor perveniente calore; quo potissimum modo etiam per aestum ac per exercitationem ex partibus primo calefactis distributio ad principium vitale fit. Ubi autem putredo fuerit in visceribus atque in magnis vasis, veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis sinus pervenit. Accidit igitur humores in bubone quidem omnes confertim putrescere, sive uno die, sive duobus continenter, utpote semper invicem adhaerentes et uno loco inclusos. Qui vero sunt in visceribus conditi et in magnis vasis, utpote transfluentes semper ac simul putrefacientes quos attigerint, tempore ampliori putridum accendunt calorem. Sed ut uno verbo *dicatur*, quemadmodum in exteris omnibus, quaecunque calefiunt praeter naturam a quavis causa, si nequeat putrescere id quod calesit, velut lapis aut lignum aut aliquod

ἄχρι τοσούτου μένει θερμὸν, ἄχρι περ ἂν ἀποψυχθῇ κατὰ βραχύ· τὸ δὲ σήπεσθαι πεφυκὸς ἐπινεμομένην ἀεὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἴσχει τὴν θερμασίαν, ὥσπερ ποτὲ κατ᾽ ἀγρὸν ἐθεασάμην κόπρον κτηνῶν τε ἅμα καὶ περιστερῶν ἔκ τινος μέρους ὑφ᾽ ἡλίου θερμανθεῖσαν οὕτως ἰσχυρῶς, ὥστε παμπόλλην ἀναθυμίασιν ἀφιέναι καπνοῦ δίκην ἀναφερομένην, ἰσχυρῶς δάκνουσαν καὶ ἀνιῶσαν, εἴ τις πλησιάζοι, ὡς τούς τε ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς μυκτῆρας βλάπτεσθαι· ἦν δὲ ἄρα καὶ τοῖς ἁπτομένοις ἡ κόπρος οὕτω δήπου θερμὴ, ὥστε κατακαίειν τοὺς ἐπὶ πλέον ἐντιθέντας αὐτῇ τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας· οὐ μὴν εἰς ἀεί γε τὸ σύμπτωμα τοῦτο παρέμενεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἀπεψύχετο μὲν, ὅσον ἀκμαίως ἔζεσε τῆς κόπρου κατὰ τὴν προτεραίαν· τὸ συνεχὲς δ᾽ αὐτῷ τὸ τέως ὑποτυφόμενον, ἡνίκ᾽ ἀκμὴν εἶχεν ἡ πρώτη ζέουσα, τοῦτ᾽ ἐν τῷ παρακμάζειν ἐκείνην αὐτὸ πάλιν ἀνεθερμαίνετό τε καὶ ἀνέζει καὶ ὀλίγον ὕστερον ἤκμαζε, τῆς πρώτης ἀπεψυγμένης, καὶ τοῦτο αὖθις παρήκμαζεν ὑποτυφομένου τοῦ συνεχοῦς αὐτῇ, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀνήπτετο μὲν ἐκεῖνο καὶ ἤκμαζεν,

aliud tale, eo usque perſeverat calidum quoad refrixerit paulatim. Id autem quod putrescere poteſt, depascentem ſemper ſecundum continuitatem habet calorem. Quemadmodum alias vidi in agro ſtercus pecudum ſimul et columborum ex parte quapiam ab ipſo ſole calefactum ita vehementer, ut multa exurgeret exhalatio inſtar fumi ascendens, vehementer mordens atque afficiens, ut ſi quis propinquaſſet, ejus oculos et nares laederet. Porro ſtercus tangentibus erat ita calidum, ut deureret diutius impoſitas ipſi manus aut pedes. Non tamen ſemper id ſymptoma durabat, ſed ſequenti die refrigerabatur quidem quantum ſtercoris ad ſummum fervorem pridie pervenerat; quod autem continuum ipſi erat, tunc ſuccendebatur, quando primum ſtercus in ſummo fervoris vigore erat; illudque ipſum, dum hoc inclinabat, rurſus incalebat atque effervescebat, ac paulo poſt ſummum fervorem obtinebat, primo refrigerato, atque illud rurſus inclinabat, dum id quod continuum erat, calorem concipiebat; et paulo poſt accendebatur quidem hoc, et ad ſum-

ἀπεψύχετο δὲ τὸ πρότερον. ἦν δὲ περίοδος σχεδόν τι χρόνος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὡς ἀμφημερινοῦ μάλιστα πυρετοῦ παράδειγμα τὸ γινόμενον οἰκειότατον ὑπάρχειν. εἰ δέ γε καὶ δυσὶν ἡμέραις καὶ νυξὶν ἡ εἰρημένη περίοδος ἐγίνετο, παράδειγμα ἦν οὕτω τριταίου πυρετοῦ· καὶ μέν γε καὶ εἰ τρισὶ, τεταρταίου· καὶ εἰ τέτταρσι, πεμπταίου, εἴπερ γε πεμπταῖός τίς ἐστι πυρετός· ἐγὼ μὲν γὰρ οὔπω σαφῶς εἶδον οὔτε ταύτην τὴν περίοδον οὔτ᾽ ἄλλην τινὰ ἐξωτέρω τῆς τεταρταίας. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν κατὰ τὴν περίοδον παροξυνομένων αὖθις εἰρήσεται· ἡ δὲ σῆψις τῶν χυμῶν ἡ ἐν τοῖς ἀγγείοις γινομένη παραπλησία τῇ κατὰ τὰς φλεγμονὰς καὶ τὰς ἀποστάσεις ἐστὶ καὶ τὰ ἄλλα τὰ φύματα, διττὴ μὲν κατὰ γένος, ἐξ ἐπιμιξίας δὲ τῶν δύο γενῶν ἄλλη τις τρίτη ποικίλη κατ᾽ εἶδος, ὅτι καὶ τὸ τῆς μίξεως ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ὑπερέχειν τε καὶ ὑπερέχεσθαι θάτερον τῶν γενῶν, οὐκ εὐαρίθμητόν ἐστιν. ἀλλὰ τά γε δύο γένη, τὸ μὲν ἕτερον ἐπικρατούσης τῆς φύσεως γίγνεται, τὸ δὲ ἕτερον νενικημένης· ἐπικρατούσης μὲν, ὡς ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς τε καὶ τοῖς φυματώδεσιν ὄγκοις ἅπασι τὸ

mum fervoris perveniebet, prius autem refrigerabatur. Erat autem hic circuitus fere tempus diei ac noctis; ita ut exemplum sit maxime conveniens febri quotidianae. Si vero duobus diebus ac noctibus dictus circuitus fuisset, exemplum foret ita febris tertianae; et si tribus, quartanae; et si quatuor, quintanae, si modo febris ulla quintana sit; ipse enim nondum perspicue vidi neque eum circuitum neque aliquem alium ultra quartanum. Sed de *febribus* repetentibus per circuitum post dicetur. Putredo autem humorum quae fit in vasis, similis putredini, quae in inflammationibus fit et abscessibus et aliis phymatis, duplex quidem genere est; ex permistione autem duorum generum alia tertia varia specie existit. Siquidem et mixtionis modi, quum alterum genus majoris minorisque ratione superet et superetur, facile numerari non possunt, sed ex duobus generibus alterum quidem fit superante natura, alterum vero evicta: superante quidem, ut per inflammationes et phymatodes tumores om-

Ed. Chart. VII. [115.] Ed. Baf. III. (324. 325.)

πύον· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὰς φλέβας χυμοῖς ἀνάλογον τῷ πύῳ τὸ τοῖς οὔροις ὑφιστάμενον. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη σῆψις οὐχ ἁπλᾶς σῆψίς ἐστιν, ἀλλά τι καὶ πέψεως ἔχει. μενούσης γὰρ ἔτι τῆς πεπτικῆς δυνάμεως τῶν ἀγγείων, ὁ διασηπόμενος τέως χυμὸς εἰς τοιαύτην ἀλλοίωσιν ἀφικνεῖται. ἑτέρα δέ ἐστί τις σηπεδὼν, ἀῤῥωστούσης εἰς τοσοῦτον τῆς πεπτικῆς δυνάμεως, ὡς μηδεμίαν ἐπὶ τὸ χρηστὸν ἐργάζεσθαι μεταβολὴν τοῦ σηπομένου περιττώματος. (325) ὃ καὶ γίνεται ποτὲ μὲν ἐσχάτως ἀσθενούσης ἐκείνης, κἂν τὸ σηπόμενον μετρίως ᾖ μοχθηρόν· ἔστι δὲ ὅτε τὰ μὲν τῆς δυνάμεως οὐκ εἰς ἔσχατον ἀῤῥωστίας ἥκει, τὸ δὲ ὑγρὸν ἄκρως μοχθηρὸν ὑπάρχει. τοῦ τοιούτου περιττώματος ἡ σηπεδὼν οὔτε σύστασιν οὔτε χρόαν οὔτε ὀσμὴν ἴσχει μίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀεὶ τὸ σηπόμενον ἐξαλλάττεται καὶ ποικίλλεται. ἡ δὲ ἑτέρα σῆψις, ἣν καὶ πέψιν ἔφαμεν ὑπάρχειν, εἰς ἓν εἶδος ἀεὶ μεταβάλλει πύου καὶ χρόαν καὶ σύστασιν καὶ ὀδμήν.

nes, pus; in humoribus autem venarum et arteriarum, id quod fubfidet in urina proportione puri refpondens. Atque haec putredo cenfetur, fed etiam habet aliquid concoctionis; manente enim adhuc concoquendi facultate vaforum, putrescens tunc humor ad talem alterationem deducitur. Porro alia eft putredo concoctrice facultate adeo debili, ut nulla mutatio ad bonum putrescentis excrementi efficiatur; quod fit interdum illa extreme debili, quamvis putrescens humor fit modice pravus; interdum autem facultas ad extremam debilitatem minime deducitur, fed humor fumme pravus exiftit. Hujusmodi excrementi putredo neque confiftentiam, neque colorem, neque odorem habet unum; fed putrescens humor femper fecundum fubftantiam permutatur ac variatur. Altera vero putredo, quam et concoctionem effe diximus, in unam fpeciem puris femper mutatur, et colorem et confiftentiam et odorem.

Ed. Chart. VII. [116.] Ed. Baf. III. (325.)

Κεφ. η'. [116] Κρατησάσης μὲν οὖν ἀκριβῶς τῆς φύσεως τὸ κάλλιστον γίνεται πύον, ἰδεῖν μὲν λευκὸν καὶ παχὺ καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ πανταχόθεν, λεῖον δ' ἁπτομένῳ καὶ ἥκιστα δυσῶδες. εἰ δὲ οἷον ἡμισαπὲς εἴη, τὸ τρίτον γένος ἐν τῇ τοιαύτῃ μεταβολῇ, ὃ μικρὸν ἔμπροσθεν ἔφαμεν, συνίσταται. εἴρηται δὲ καὶ ὡς πολυειδέστατόν ἐστι τὸ τοιοῦτον γένος· ἐν γὰρ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον δεδέχθαι τὴν πέψιν ἀναρίθμητος ἡ διαφορά. πολλάκις μὲν γὰρ λευκὸν ἀποτελεσθὲν, ἤτοι δυσῶδές ἐστιν ἢ λεπτὸν κατὰ τὴν σύστασιν, ἐνίοτε δὲ οὐ λευκὸν, ἀλλὰ πελιδνὸν φαίνεται, κἀν τούτοις ἅπασι τὸ μᾶλλόν τε καὶ τὸ ἧττον ἄπειρον. ὅσαι δὲ ἐν τοῖς ἀποστήμασι τῆς σηπεδόνος διαφοραὶ, τοσαῦται κἀν τοῖς ὑπὸ σηπεδόνος ἀναπτομένοις πυρετοῖς αἱ τῶν ἐμφερομένων τοῖς οὔροις ἰδέαι. τὸ μὲν γὰρ ἄριστον, ὅπερ ἐκ τοῦ σηπομένου χυμοῦ τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀγγείου καταδεξαμένου πέψιν ἀποτελεῖται, λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλὴν καὶ ἥκιστα δυσώδη τὴν ὑπόστασιν ἔχει· τὸ δὲ χείριστον ἐναντιώτατόν ἐστιν τῷδε κατὰ πάντα· τὸ δ' ἐν τῷ μεταξὺ καθ'.

Cap. VIII. Vincente igitur prorfus natura pus optimum gignitur, vifu album ac craffum et fibi fimile undique; laeve autem tangenti ac minime foetidum. Quod fi velut femiputridum fuerit, tertium genus in tali mutatione, quod paulo fupra diximus, confiftit. Porro diximus tale genus maxime multiplex effe: nam quod magis ac minus recipiat concoctionem, innumerabilis differentia eft. Saepe enim album effectum, aut foetidum eft aut tenue confiftentia; quandoque vero non album, fed lividum apparet, atque in omnibus his magis et minus eft infinitum. Caeterum quot in abfceffibus putredinis differentiae funt, tot in febribus ex putredine accenfis urinarum ab iis, quae his innatant, formae exiftunt: optima enim, quae ex putrente humore coctionem a continenti vafe fuscipiente perficitur, candidum, laeve, aequale ac minime foetidum fedimentum habet: peffima vero, quae in omnibus maxime contraria huic eft. Ea vero, quae media eft, quo propius ad earum alteram

ὅσον ἂν ὁποτέρου πλησιαίτερον ὑπάρχῃ, κατὰ τοσοῦτον χεῖρον ἢ βέλτιον γίνεται. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τῶν οὔρων διαφορᾶς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι λέγεται. τοὺς δὲ ἐπὶ σήψει χυμῶν ἀναπτομένους πυρετοὺς ἑτέρους χρὴ νομίζειν τῶν ἐφημέρων. καὶ ἥγε διάγνωσις αὐτῶν οὐ χαλεπὴ, κἂν τισιν ἀδύνατος εἶναι δοκῇ, καὶ τοῦτο ἔργῳ μυριάκις ἐδείξαμεν ἐπὶ τῷ πρώτῳ παροξυσμῷ παυσαμένῳ, λουσάμενόν τε καὶ μετρίως διαιτηθέντα τῶν συνηθῶν ἔχεσθαι κελεύσαντες, ὡς οὐκέτι πυρέξοντα, καὶ οὕτως ἀπέβη. ἓν μὲν δὴ καὶ πρῶτον γνώρισμα τῶν ἐφημέρων πυρετῶν τὸ ἀπό τινος ἄρξασθαι προκαταρχούσης αἰτίας προσφάτου τε καὶ φανερᾶς, ἥνπερ ἤδη συνήθως ὀνομάζουσιν οἱ νεώτεροι πάντες ἰατροὶ προκαταρκτικὴν αἰτίαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰ καὶ ἀχώριστόν ἐστι τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἴδιον αὐτῶν οὐκ ἔστιν· ἄρχονται γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἔνιοι, φανερᾶς προηγησαμένης αἰτίας. ἀχώριστον δὲ καὶ ἴδιον ἡ τῶν οὔρων πέψις ἐστὶν εὐθέως ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, καὶ πρὸς τούτοις εἰς μέγεθος καὶ τάχος ἐπιδιδόντων τῶν σφυγμῶν ἀξιόλογον, ὡς ἀπολείπεσθαι τῆς ἀνα-

accefferit, tanto melior aut deterior eft. Sed de urinarum differentia in commentariis de judicationibus differitur. Febres autem, quae ex putredine humorum accenduntur, alias a diariis effe exiftimare oportet. Atque harum dignotio nequaquam difficilis eft, quamvis impoffibilis quibusdam effe videatur, idque re ipfa millies indicavimus, prima acceffione finita, lotum ac modice cibatum ad folita opera redire praecipientes, ut poftea non febricitaturum, et ita accidit. Unum igitur ac primum indicium diariarum febrium eft, ab aliqua caufa incepiffe recenti atque evidenti, quae praecefferit (quam confueverunt omnes medici juniores appellare caufam procatarcticam) fed id quamvis infeparabile fit ab hujusmodi febribus, earum proprium minime eft, quoniam et aliae nonnullae incipiunt caufa quadam evidenti praegreffa. Infeparabile vero et proprium eft urinae concoctio ftatim primo die; et ad haec pulfus ad magnitudinem ac celeritatem infignem accedentes, ita ut frequentia per exteriorem quietem

λογίας τὴν πυκνότητα κατὰ τὴν ἐκτὸς ἡσυχίαν. ἔτι τε μᾶλλον ἴδιον καὶ ἀχώριστον αὐτῶν ἐστι τὸ μηδ' ὅλως εἰς τάχος ἐπιδιδόναι τὴν συστολήν· ἢ εἰ καὶ ἐπιδιδοίη ποτὲ, μικρότατον εἶναι τοῦτο καὶ δυσγνώριστον καὶ ὀλίγῳ τινὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξιστάμενον· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς θερμασίας ἡδὺ τῶν τοιούτων πυρετῶν ἴδιόν τέ ἐστι καὶ ἀχώριστον· ἀχώριστον δὲ καὶ ἡ ὁμαλότης, καὶ ἄθλιπτος ἀνάβασις ἔν τε τῇ θερμασίᾳ καὶ τοῖς σφυγμοῖς, οὐ μὴν ἴδιόν γε· καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ὑπάρχει τισὶν, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς ἀκμῆς ἐπιεικές· οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἴδιον, εἰ καὶ μάλιστα τούτοις ὑπάρχει. καὶ κάλλιόν γε τὰ κοινὰ ταῦτα κατὰ τὰς ἀναβάσεις τε καὶ τὰς ἀκμὰς ἐν τῷ μάλιστα ὑπάρχειν τοῖς ἐφημέροις ἴδια τίθεσθαι. γένοιτο γὰρ ἂν οὕτως εἰ καὶ μὴ τοῦ πράγματος εἶδος, ἀλλὰ τὸ κάλλιστόν γε καὶ ἀπηκριβωμένον τῶν τοιούτων πυρετῶν ἴδιόν τε ἅμα καὶ ἀχώριστον σημεῖον, ὥσπερ γε καὶ ἡ παρακμὴ μεθ' ἱδρῶτος, ἢ νοτίδος, ἢ πάντως γε σὺν ἀτμῷ τινι χρηστῷ γινομένη, τελείας ἀπυρεξίας ἐκδεχομένης αὐτήν. [117] αὕτη μὲν ἡ κοινὴ διάγνωσις τῶν

a proportione deficiat. Magis praeterea proprium atque inseparabile earum *indicium* est, quod systole minime crescat in celeritatem; vel si crescat interdum, id minimum est, ac cognitu difficile et paulum a *pulsu* naturali recedens, quin etiam caloris suavitas proprium atque inseparabile est talium febrium. Inseparabile vero et aequalitas et ascensus liber tum in caliditate tum pulsibus, non tamen proprium est: etenim quibusdam aliis inest, quemadmodum et status clementia, neque enim id proprium est, quamvis his potissimum insit. Ac melius quidem *fuerit* haec communia, quod per incrementum ac vigorem diariis praecipue insint, inter propria reponere. Sit enim ita, quamvis non rei species, tamen optimum certissimumque talium febrium proprium simul atque inseparabile signum: quemadmodum declinatio, quae cum sudore, aut madore, aut penitus vapore quodam suavi est, quam integritas perfecta excipiat. Haec quidem communis

πυρετῶν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἰδίᾳ κατ᾽ εἶδος ἐν τοῖς ἑξῆς διοριοῦμαι.

Κεφ. θ'. Τοῦ δὲ ἄλλου γένους τῶν πυρετῶν, ὅπερ ἀντιδιαιρεῖται τοῖς ἐφημέροις, οὐδὲν μὲν ὄνομα κοινὸν ἁπάντων ἐστὶν, αἱ διαφοραὶ δὲ αἱ πρῶται δύο εἰσὶν οὐκ ἀσαφέσιν ἰδέαις ἀφωρισμέναι· τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν ἀνάπτονται· τινὲς δὲ αὐτὰ κατειλήφασι τὰ στερεὰ τοῦ ζώου μόρια, καὶ καλοῦσιν αὐτοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς, εἴθ᾽ ὅτι μόνιμοί τ᾽ εἰσὶ καὶ δύσλυτοι, καθάπερ αἱ ἕξεις, εἴθ᾽ ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρούμενοι. αἱ διαγνώσεις δὲ τῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν πυρετῶν αἱ τοιαίδε. πρώτη μὲν ἁπασῶν οὐκ ἀχώριστος μὲν, ἴδιος δὲ, τὸ μηδὲν τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἡγήσασθαι τῶν τοιούτων πυρετῶν, οὐδετέρῳ γὰρ τῶν ἄλλων γενῶν τοῦθ᾽ ὑπάρχει, διὰ τὸ τοὺς ἐφημέρους ἅπαντας ἐπὶ ταῖς προκαταρκτικαῖς αἰτίαις συνίστασθαι, τοὺς δ᾽ ἑκτικοὺς, ὅταν ἄνευ τούτων γένωνται, μηδέποτε ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν, ὥσθ᾽ ὅταν ἄνευ προκαταρχούσης

eſt febrium diariarum dignotio. Sed de ſingulis ſeorſum ſecundum ſpeciem agam infra.

Cap. IX. Aliud autem genus febrium, quod diviſione diariis opponitur, nullum nomen commune omnium habet. Differentiae autem primae duae exiſtunt, non obſcuris ſpeciebus definitae; quaedam enim ex iis putredine humorum accenduntur; aliae vero partes ipſas animalis ſolidas occuparunt, atque appellant eas hecticas febres, vel quia ſtabiles ſunt ac ſolutu difficiles, quemadmodum habitus, vel quia ipſum corporis habitum occuparunt. Ita namque conſueverunt nominare ſolidas partes, eas humoribus diviſione opponentes. Indicia igitur febrium, quae ex humorum putredine accenduntur, haec ſunt. Primum omnium proprium quidem, ſed minime inſeparabile eſt, quod nulla praeincipiens cauſa tales praeceſſerit febres, neutri enim aliorum generum hoc ineſt, eo quod omnes diariae ex cauſis procatarcticis conſiſtant, hecticae autem quoties ſine iis generantur, nunquam ab initio invadunt: quocirca quoties

αἰτίας ὑπάρξηταί τις πυρέττειν, εἰδέναι τούτου τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους ἐν τοῖς χυμοῖς ὑπάρχειν. ἔστι μὴν ὅτε προκαταρξαμένη τις αἰτία φανερὰ τὸν ἐφήμερον, ὅσον ἐφ' ἑαυτῆς, συνιστῶσα πυρετὸν, διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ ἐπὶ σήψει χυμῶν, ὅταν οὕτως ἔχῃ τὸ πάσχον σῶμα, τουτέστιν ὅταν ἀκάθαρτόν τε καὶ περιττωματικὸν ὑπάρχῃ. θερμανθέντα γὰρ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἐφημέροις πυρετοῖς τὰ περιττώματα, κἄπειτ' ἀρχὴν σηπεδόνος ἐντεῦθεν λαβόντα, θάτερον εἶδος ἀνάπτει τῶν πυρετῶν ἐπὶ τῷ προτέρῳ παυσαμένῳ. διάγνωσις δὲ τῆς διαδοχῆς μία μὲν ἴδιός τε ἅμα καὶ ἀχώριστος ἁπάντων τὸ μὴ τελευτῆσαι τὸν ἐφήμερον πυρετὸν εἰς ἀπυρεξίαν ἀκριβῆ· συμβαίνει μὴν ἔστιν ὅτε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴν ἐφημέρων πυρετῶν ἐμφαίνεσθαί τι τῆς μεταπτώσεως, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἐν ταῖς παρακμαῖς, ὅταν ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐλέγομεν ἐν τῷ μάλιστ' εὐφόρως τετάχθαι τοῦτ' ἀπῇ. ταῦτά τοι μὲν μεταπτώσεως σημεῖα. τὸ δ' ἀπὸ ῥίγους ἄρξασθαι τὸν πυρετὸν, οὔτ' ἐγκαύσεως οὔτε καταψύξεως ἰσχυρᾶς προηγησαμένης, ὁποῖαι μάλιστα τοῖς διὰ χιόνος ὁδοιπορήσασι

fine praeincipiente causa quis febricitare coeperit, causam hujus affectionis esse in humoribus sciendum est. Sed interdum causa quaepiam evidens, quae praecesserit, diariam febrem, quantum est in seipsa, committens, febrem ex humorum putredine excitavit, quoties affectum corpus ita se habet, id est quum impurum excrementosumque est. Ubi enim excrementa per diariam febrem plus aequo calefacta fuerint, deinde initium putredinis inde susceperint, alterum febrium genus accendunt, priore sedato. Sed internoscitur successio talis febris indicio proprio simul atque inseparabili, quod febris diaria nequaquam desinat ad exquisitam integritatem. Accidit sane interdum in diariarum febrium vigore, aliquod transmutationis *indicium* prodi; ac multo magis in declinatione, quoties, ut paulo ante dicebamus, maxima tranquillitas febris abest, quae adesse deberet. Haec sunt transitus indicia. At vero febrem a rigore incepisse, neque praegresso aestu, neque frigore vehemente, qualem maxime patiuntur

συμπίπτουσιν, ἢ ἄλλως ἐν ἰσχυρῷ κρύει διατρίψασιν ἐπὶ πλέον, ἴδιόν ἐστι καὶ αὐτὸ τῶν ἐπὶ σηπεδόνι χυμῶν ἀναπτομένων πυρετῶν, οὐ μὴν ἀχώριστόν γε. οὐ γὰρ ἅπασιν αὐτοῖς ὑπάρχει, καθάπερ οὐδὲ αἱ φρῖκαι· αὗται μέν γε οὐ μόνον οὐκ εἰσὶν ἀχώριστοι τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἴδιαι. τὸ δὲ τῆς ἀνωμαλίας τῶν σφυγμῶν καὶ τῆς θερμασίας, εἴτ᾽ ἐν ταῖς εἰσβολαῖς εἴτ᾽ ἐν ταῖς ἀναβάσεσι γίγνοιτο, τοῦ γένους μέν ἐστι τῶν τοιούτων πυρετῶν ἴδιον, οὐ μὴν ἀχώριστόν γε οὐδ᾽ αὐτό· πολλοὶ γὰρ χωρὶς ἀνωμαλίας αἰσθητῆς ἐσβάλλουσί τε καὶ ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν ἀκμήν. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον οὐδὲ τὸ πολλὰς οἷον εἰσβολὰς ἴσχειν τοὺς παροξυσμοὺς, ὅπερ ἐπιπαροξύνεσθαι καλοῦμεν· ὥσπέρ γε καὶ τὸ τῆς θλίψεως τῶν σφυγμῶν (οὕτω δὲ ὀνομάζουσιν, ὅταν ἀρχομένου τοῦ παροξυσμοῦ μικροὺς ἱκανῶς ἔχωσι καὶ ἀνωμάλους αὐτοὺς) οὐδ᾽ αὐτὸ τῶν τοιούτων πυρετῶν ἀχώρι[118]στον, οὐ μὴν οὐδὲ κοινόν ἐστιν ἑτέρῳ τινὶ γένει πυρετῶν, ἀλλ᾽ ἴδιον ἐξαίρετον τούτων, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἀνωμαλίας, ὅταν γε μὴ κατά τι σύμπτωμα γίνηται. πολλάκις γὰρ

qui per nivem faciunt iter vel alio modo in vehementi frigore verfantur diutius, proprium eft et hoc febrium, quae ex humorum putredine accenduntur, fed haud quaquam infeparabile. Non enim omnibus ipfis, quemadmodum nec horror, ineft: is enim non folum non infeparabilis eft ab hujusmodi febribus, fed nec ab initio proprius eft. Caeterum pulfuum atque caloris inaequalitatem effe, five per acceffiones five per incrementa, talium generi febrium proprium eft, fed haudquaquam infeparabile; multae enim etiam fine inaequalitate fenfibili incipiunt, atque ad ftatum perveniunt. Jam vero multo minus illud *infeparabile eft*, quod acceffio multas habeat invafiones, quod rurfus exacerbari appellamus. Quemadmodum et pulfuum compreffio (ita vero nominant, ubi incipiente acceffione parvi admodum et inaequales exiftunt) neque id talium febrium infeparabile *eft*, non tamen commune eft alteri ulli generi febrium, fed harum proprium, quemadmodum ipfa inaequalitas, ubi alicujus fymptomatis ratione non accidit. Saepe enim in ipfo ore ventri-

Ed. Chart. VII. [118.] Ed. Baf. III. (325. 326.)

ἐν αὐτῷ στόματι τῆς κοιλίας (326) ἠθροισμένου τινὸς χυμοῦ μοχθηροῦ καὶ δάκνοντος ἢ ψύχοντος αὐτὸ, μικροί τε ἅμα καὶ ἀνώμαλοι γίνονται. πλεονάζει μὲν ἐπὶ μὲν τῶν ψυχόντων ἡ μικρότης, ἐπὶ δὲ τῶν δακνόντων ἡ ἀνωμαλία, ἀλλὰ ἐμεσάντων γε ταῦτ' ἄμφω παραχρῆμα καθίσταται. ὅτε δὲ οὐδὲν ἡ γαστὴρ πέπονθε, τοῦ γένους τῶν προκειμένων εἰσὶ πυρετῶν οἱ τοιοῦτοι σφυγμοί. μέγιστον δὲ γνώρισμα τῶν ἐπὶ σήψει πυρετῶν ἐστι καὶ ἡ τῆς θερμασίας ποιότης. οὐδὲν γὰρ ἔχει χρηστὸν, οὐδὲ μέτριον, οὐδ' ὅμοιόν τι τῶν ἐφημέρων, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν πρὸ ἡμῶν ἰατρῶν, δακνώδης πώς ἐστι μᾶλλον, ὡς ἀνιᾷν καὶ διαβιβρώσκειν τὴν ἁφὴν, ὥσπερ ὁ καπνὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς μυκτῆρας. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν παροξυσμῶν, ὡς ἂν ἔτι καταπνιγομένου τε τοῦ θερμοῦ καὶ τυφομένων ἔνδον τῶν περιττωμάτων, οὐκ εὐθέως ἐπιβαλλόντων τὴν χεῖρα διαγινώσκεται, χρονισάντων δὲ, τὸ εἰρημένον εἶδος τῆς θερμότητος ἐκ βάθους ἀναφέρεται. καί μοι δοκεῖ τοιοῦτόν τι κατιδὼν Θεμίσων ἴδιόν τε καὶ ἀχώριστον ὑπάρχειν ἅπασι τοῖς πυρέττουσιν ὑπε-

culi collecto quodam pravo humore ac mordente ipfum vel refrigerante, parvi fimul inaequalesque fiunt. In frigidis quidem humoribus parvitas, in mordacibus vero inaequalitas exuperat: fed vomentibus haec ambo ftatim defiftunt. Ubi vero ventriculus nihil ejusmodi patitur, generis praedictarum febrium tales pulfus exiftunt. At vero maximum indicium febrium putridarum eft caloris qualitas. Nihil enim fuave, neque moderatum, neque diariis fimile habet; fed quemadmodum optimi ante nos medici dixerunt, mordax potius quodammodo eft, ut laedat mordeatque tactum, veluti fumus oculos ac nares. Verum inter initia acceffionum, dum adhuc fuffocatur calor ac fuccenduntur intus excrementa, non ftatim admoventibus manum dignofcitur; fed diutius immorantibus praedictum caloris genus de profundo emergit. Ac, ut mihi videtur, quum tale aliquid vidiffet Themifon, proprium atque infeparabile effe omnibus febribus exiftima-

λάμβανεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ἐν οἰκείῳ τοῦδε τοῦ λόγου χωρίῳ καὶ αὖθις σκεψόμεθα. τὸ δ' εἰρημένον εἶδος τῆς θερμασίας, τὸ κεντοῦν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἢ διαβιβρῶσκον, ὥσπερ τι φάρμακον δριμὺ, τὴν ἐπιβαλλομένην χεῖρα, σηπεδόνος ἐστὶ χυμῶν ἔγγονον, ἐναργῶς μὲν ταῖς ἀναβάσεσί τε καὶ ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν φαινόμενον, οὐκ ἐναργῶς, οὐδ' εὐθέως ἐν ταῖς εἰσβολαῖς. ἴδιον δὲ ἀχώριστόν ἐστι τοῦ γένους τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν καὶ τὸ τάχος τῆς τῶν σφυγμῶν συστολῆς, ἐναργέστερον μὲν ἐν ταῖς ἐπιδόσεσι φαινόμενον, οὐκ ἀσαφὲς δὲ οὐδ' ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τε καὶ ταῖς ἀκμαῖς. σύνεστι δ' αὐτοῖς κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ὁ μικρός τε ἅμα καὶ ὁ ταχὺς σφυγμὸς, ἔν τε ταῖς ἀκμαῖς ὁ μέγας τε ἅμα καὶ ταχύς. οὕτω δὲ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν πυκνότης ἐναργής ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς, οὔτε τοῖς ἐφημέροις οὔτε τοῖς ἑκτικοῖς ὅμοιος ὑπάρχουσα. ἴδιον δὲ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν τοιούτων πυρετῶν ἐστι καὶ ἡ τῶν οὔρων ἀπεψία, καὶ ἡ ἀμυδρὰ πέψις ἴδιόν ἐστι γνώρισμα τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν. οὔτε γὰρ ἄπεπτον οὔτε ἀμυδρῶς πεπεμμένον ἐν τοῖς

bat. Sed de his fuo loco rurfus agetur. Praedicta autem fpecies caloris perpugens, ut ita dixerim, aut erodens, veluti medicamentum aliquod acre impofitam manum, putredinis humorum foboles eft, perfpicue per incrementa atque vigores febrium apparens; non tamen ftatim per initia accefsionum perfpicue *exiftit.* Proprium praeterea infeparabile eft generi febrium, quae ex humorum putredine accenduntur, velocitas contractionis pulfus, evidentior quidem per incrementa apparet, fed minime obfcura per ipfos vigores atque accefsiones. Comitatur autem has per initia parvus fimul ac velox pulfus; per vigorem autem magnus fimul ac velox. Nec fecus frequentia ipfa per exteriorem quietem perfpicua eft in ejusmodi febribus, neque diariis, neque hecticis fimilis. Maxime proprium praeterea eft talium febrium urinae cruditas; atque obfcura concoctio proprium indicium eft febrium ex humoribus confiftentium. Neque enim cruda, neque obfcure concocta in febribus diariis

ἐφημέροις φαίνεται. ἑκάτερον μὲν αὐτῶν ἰδίᾳ λεγόμενον ἴδιόν ἐστι γνώρισμα τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν· ἅμα δ' ἄμφω λεγόμενα κατὰ τὸ παραδιεζευγμένον ἀξίωμα παντάπασιν ἀχώριστα. τῷ γὰρ τοιούτῳ γένει τῶν πυρετῶν τὰ πρῶτα τῶν οὔρων ἤτοι παντάπασιν ἄπεπτα, ἢ ἀμυδρῶς πεπεμμένα συνεισβάλλει. μέγα δὲ καὶ ἀξιόλογον γνώρισμα πέψεως ἐν τοῖς πρώτοις οὔροις οὐδέποτε φαίνεται κατὰ τοὺς τοιούτους πυρετοὺς, ἀφωρισμένης τῆς ἐκ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν μεταπτώσεως, ὑπὲρ ἧς ἔμπροσθεν ἔφαμεν. ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις γνωρίσμασι τῶν προκειμένων πυρετῶν ἐστὶ καὶ τὸ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ παροξυσμοῦ προδεῖξαί τι σύμπτωμα καυσώδους πυρετοῦ. καὶ μέντοι γε καὶ τὰ τῶν ἠπιάλων καὶ λειπυριῶν εἰ φανείη συμπτώματα, καθάπερ οὖν καὶ τὰ τῶν ἡμιτριταίων, ἢ τυφωδῶν, ἤ τινος ἄλλου τοιούτου πυρετοῦ, ἅπερ ἴδια μέν ἐστι τοῦ γένους τῶν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομένων πυρετῶν, οὐ μὴν ἀχώριστά γε, καὶ διὰ τοῦτο μὴ παρόντων μὲν αὐτῶν, ἐξ ἑτέρων ἡ διάγνωσις· εἰ παρείη δὲ, οὐ μόνον τοῦ γένους τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἀλλὰ καὶ

existit. Atque alterutra quidem earum seorsum dicta proprium est febrium putridarum indicium; sed ambo simul dicta per ipsam enunciationis disjunctionem penitus inseparabilia sunt. Nam primae urinae in tali febrium genere vel penitus crudae, vel obscure concoctae simul prodeunt. Magnum vero atque insigne indicium concoctionis in primis urinis nunquam existit per hujusmodi febres, excepta diariarum in has transmutatione, quam paulo ante docuimus. Caeterum praeter haec, quae diximus, indicia propositarum febrium, id quoque existit, per accessionis vigorem declarare symptoma quoddam ardentis febris; quemadmodum si quod epialae, ac lipyriae, vel semitertianae, vel typhodis, vel alterius talis febris symptoma fuerit; quae propria quidem sunt generis febrium ex putredine humorum consistentium, non tamen inseparabilia, et ob eam rem, si quidem haec minime adfuerint, ex aliis indicium *quaerendum;* si vero adfuerint, non solum genus talium febrium, sed et species

τινος εἴδους ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐστι δηλωτικά. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ μὴ παύσασθαι τὴν παρακμὴν εἰς ἀπυρε[119]ξίαν, εἴτ᾿ οὖν μεθ᾿ ἱδρῶτος εἴτε καὶ ἄλλως γένοιτο, δυοῖν θάτερον, ἤτοι μεταπτώσεώς ἐστιν ἴδιον, εἰ τὰ πρόσθεν ἅπαντα τῶν ἐφημέρων εἴη γνωρίσματα· εἰ δὲ μηδὲν τούτων εἴη, τῶν ἐπὶ χυμοῖς τινα πυρετῶν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν ἐνδείκνυται. εἰ δέ ποτε φανείη σκληρὸς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ὁ σφυγμὸς, ἐπισκέπτεσθαι, πότερα πῆξίς τις ἐκ ψύξεως, ἢ ξηρότης, ἢ τάσις σπασμώδης ἐν τῷ σώματι τοῦ κάμνοντος, ἢ φλεγμονή τις, ἢ σκίῤῥος ἐστὶν, εὖ εἰδότας, ὡς ἐπὶ τούτοις μόνοις ὁ σφυγμὸς γίνεται σκληρός. Ἀρχιγένης γὰρ ὅσα πλημμελεῖ περί τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν διάγνωσιν τοῦ σκληροῦ σφυγμοῦ, διὰ τῆς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείας αὐτάρκως ἐπιδέδεικται, ἧς δηλονότι τὸν ὁμιλήσοντα τοῖσδε τοῖς γράμμασιν ἐμπείρως ἔχειν ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ μάλιστα τῆς διαγνωστικῆς. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν σφυγμῶν καὶ τὰ σημαινόμενα πρὸς αὐτῶν ἅπαντα διὰ μιᾶς ἐξηγησάμεθα πραγματείας, ἣν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν ἐπιγράφομεν· ὅπως δ᾿ ἕκαστον χρὴ δια-

una aliqua ex ipfis fignificatur. Quod fi declinatio minime defінat ad integritatem, five per fudorem, five etiam aliter fiat, alterum e duobus erit, aut indicium tranfitus *in aliam febrem*, fi fuperiora omnia diariae fuerint indicia; vel fi nullum ex his fuerit, febrem quandam ex humoribus confiftentem ftatim ab initio invafiffe oftenditur. Si vero pulfus prima die durus exiftat, confiderandum num concretio quaedam ex frigore, an ficcitas, an tenfio convulfifica in corpore laborantis, an inflammatio quaedam, an fcirrhus fit; fcientes quod ex his tantummodo pulfus durus efficiatur. Nam Archigenis errores circa notionem dignotionemque duri pulfus in opere de pulfibus abunde docuimus, in quo verfatus fit oportet qui ad hos libros legendos accedet, ac potiffimum in *ea* parte quae de pulfuum dignotione *agit*. Etenim pulfuum ipforum nomina ac fignificata ab eis omnia omnemque numerum uno volumine indicavimus, quod quidem infcripfimus de differentiis pulfuum. Sed quonam mo-

Ed. Chart. VII. [119.] Ed. Bas. III. (326.)

γινώσκειν, ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ λέγεται διὰ βιβλίων τεττάρων, ἣν περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν ἐπιγράφομεν· ὥσπέρ γε καὶ τὴν ἑξῆς αὐτῇ τετράβιβλον ἑτέραν περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐποιησάμεθα· καὶ τετάρτην ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις περὶ τῆς διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδειξάμενοι τῆς τοιαύτης θεωρίας τὸ χρήσιμον. καὶ εἴ τις ἡμῖν ἐπ' ἀῤῥώστων συμπαρεγένετο, τὴν τῶν βιβλίων θεωρίαν ἔργῳ διαδεικνυμένοις, οὗτος ἐπείσθη τά τε ἄλλα καὶ ὡς οὐκ ἔστιν οὔτ' ἴδιος οὔτ' ἀχώριστος τῶν πυρετῶν τούτων ὁ σκληρὸς σφυγμός. ἀλλ' οὐ νῦν περὶ τούτου καιρός· ἔν τε γὰρ ταῖς εἰρημέναις πραγματείαις καὶ δι' ἑτέρας ὀκτωβίβλου, καθ' ἣν ἐπισκοπούμεθα τὸ περὶ τῶν σφυγμῶν Ἀρχιγένους βιβλίον, αὐτάρκως ἐπιδέδεικται τὰ τοιαῦτα συμπτώματα. νυνὶ δὲ ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, εἰρήσεται. ὁ σκληρὸς σφυγμὸς οὐκ ἔστιν οὔτ' ἴδιος οὔτ' ἀχώριστος οὐδενὸς γένους πυρετῶν, οὔτε τῶν ἐφημέρων οὔτε τῶν ἐπὶ χυμοῖς οὔτε τῶν ἑκτικῶν· σύνεστι δὲ ὡς τὰ πολλὰ μὲν τοῖς ἑκτικοῖς, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τοῖς ἄλλοις δυο

do unumquemque conveniat dignoscere, alio volumine diximus in quatuor libros *distincto*, quod inscripsimus de dignotione pulsuum: quemadmodum alios deinceps quatuor libros de causis pulsuum effecimus; et item quatuor praeter dictos de praenotione ex pulsibus, non solum verbis, sed etiam re ipsa indicantes hujus scientiae utilitatem. Et si quis nobiscum una accessit ad aegros, horum librorum speculationem re ipsa demonstrantibus, cum caetera ei persuasa sunt, tum *vero etiam illud,* non esse *videlicet* durum pulsum aut proprium talium febrium aut inseparabilem. Sed de hoc nunc non est dicendi locus; nam praedictis libris et aliis octo libris, quibus expendimus librum de pulsibus Archigenis, abunde hujusmodi symptomata docuimus; hoc loco, quod sit necessarium, tantummodo indicabitur. Pulsus durus neque proprius est, neque inseparabilis cuipiam generi febrium, neque diariae, neque putridae, neque hecticae. Sed hecticae inest magna ex parte, atque interdum in aliis duobus generi-

γένεσι κατά τι σύμπτωμα· τοῖς μὲν ἐφημέροις, ἐπειδὰν ἐπ' ἐμψύξει σφοδρᾷ πυρέττωσιν, ἤ τις αὐτοῖς συνυπάρχῃ τάσις νευρώδης· ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἔγκαυσιν ἰσχυρὰν, ἢ κόπον ἅμα, ἢ ἔνδειαν τροφῆς, ἢ ἀγρυπνίαν ἄμετρον, ἢ κένωσιν, ὅταν ἐπ' ἐνδείᾳ τροφῆς καὶ ταῦτα συστῇ· τοῖς δὲ ἐπὶ σήψει χυμῶν σκληρὸς ὑπάρχει σφυγμὸς, ἐπειδὰν ἤτοι φλεγμαίνῃ τι σπλάγχνον, ἢ σκιῤῥωθῇ, καὶ κατὰ σύμπτωμα δέ τι συνὸν, ἤτοι νευρώδη τινὰ τάσιν, ἢ ξηρότητα, γένοιτ' ἂν καὶ οὕτως σκληρὸς ὁ σφυγμὸς, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀκαίρως πιοῦσι ψυχρὸν, ἢ λουσαμένοις ἐν ψυχρῷ, καί τινας ὀπώρας προσενεγκαμένοις δαψιλῶς. κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τοῦ πυρετοῦ λόγον, ᾗ πυρετός ἐστιν, οὐδέποτε γίνεται σκληρὸς ὁ σφυγμὸς οὔτε τοῖς ἐφημέροις πυρετοῖς οὔτε τοῖς ἐπὶ σήψει χυμῶν· οὐδὲ γὰρ ὅταν ἐπὶ φλεγμονῇ πυρέττωσι, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅ τε πυρετὸς ἕπεται καὶ ἡ τοῦ σφυγμοῦ σκληρότης· ἀλλὰ ὁ μὲν πυρετὸς ἐπὶ σήψει τῶν χυμῶν, ἡ δὲ σκληρότης ἐπὶ τῇ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀγγείων τάσει. συλλήβδην γὰρ εἰπεῖν ἡ σκληρότης τοῖς χιτῶσι τῶν ἀρτηριῶν ἐγγίγνεται, ἢ διὰ πῆξιν,

bus ob ſymptoma quoddam. In diaria quidem, quoties febris affligit ob perfrigerationem vehementem, vel tenſio quaedam nervoſa ineſt; atque interdum *efficitur* ob aeſtum vehementem, vel laſſitudinem ſimul, vel inopiam alimenti, vel vigilias immodicas, vel evacuationem; quum ob alimentum defectum haec quoque conſtiterint. Per febres autem putridas pulſus quoque durus habetur, quoties in viſcere inflammatio fatigat vel ſcirrhus; et ob ſymptoma aliquod conjunctum, aut nervoſam aliquam tenſionem, aut ſiccitatem, durus quoque ſic pulſus evadit, velut et iis qui intempeſtive frigidam biberunt, aut eadem laverunt et fructus quosdam largiter comederunt. Sed pulſus durus nunquam efficitur per ipſam febrem, qua febris eſt, neque per ipſam diariam, neque per ipſam putridam; neque enim quoties ex inflammatione febris affligit, eodem modo febris ac pulſus durities comitatur; ſed febris quidem ſequitur putredinem humorum; durities autem tenſionem ex repletione vaſorum. Nam, ut ſemel dicatur, durities tunicis arteriarum accedit,

ἢ τάσιν, ἢ ξηρότητα. πῆξιν μὲν οὖν αἱ ἰσχυραὶ καταψύξεις ἐργάσονται· τάσιν δὲ αἵ τε φλεγμοναὶ καὶ οἱ σκίῤῥοι καὶ ἡ τῶν νεύρων ἀνάλογος φλεγμοναῖς [120] διάθεσις· ξηρότητα δὲ αἵ τε κενώσεις αἱ πολυχρόνιοι, ἢ διὰ ῥεῦμα γαστρὸς, ἢ λειεντερίαν, ἢ δυσεντερίαν, ἢ ἐμέτους μακροὺς, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, ὅ τε πολυχρόνιος λιμὸς, οἵ τε καυσώδεις τῶν (327) πυρετῶν οἱ μακροὶ, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, ὅσοι ξηραίνουσιν ἰσχυρῶς αὐτοῦ τοῦ ζώου τὰ μόρια τὰ στερεὰ, καθάπερ οὖν καὶ οἱ ἑκτικοὶ πυρετοὶ, περὶ ἂν ἤδη λέγειν καιρὸς, ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀρξαμένους.

Κεφ. ι'. Γίνονται τοίνυν οἱ ἑκτικοὶ καλούμενοι πυρετοὶ κατὰ διττὸν τρόπον, ὡς τὰ πολλὰ μὲν ἐπὶ τοῖς καυσώδεσιν, ἤτοι μηκυνθεῖσιν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἐκδαπανῆσαι τῷ χρόνῳ τὴν ἰκμάδα τοῦ τῆς καρδίας σώματος, ἢ καὶ μενούσης ἔτι συχνῆς. ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὐχ ἑκτικοὶ μόνον εἰσὶν, ἀλλὰ ἤδη καὶ μαρασμώδεις· οἱ δ' ἔτι μενούσης τῆς ὑγρότητος γιγνόμενοι, τὸ σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ καταλαβόντες, ἐντεῦθεν

vel propter concretionem, vel tenſionem, vel ſiccitatem. Concretionem igitur refrigeratio vehemens committit; tenſionem vero inflammatio ac ſcirrhus, atque etiam nervorum proportione reſpondens inflammationibus diſpoſitio; ſiccitatem vero evacuationes diuturnae vel ob alvi fluorem, vel lienteriam, vel dyſenteriam, vel vomitum longum, vel aliud iſtiuſmodi, et fames diuturna atque ardentes febres, diuturnae et, ut in totum dicatur, quaecunque vehementer exiccant ipſius animalis partes ſolidas, velut et hecticae; de quibus nunc dicere fuerit tempeſtivum, ab earum generatione exorſis.

Cap. X. Quae igitur febres vocantur hecticae, duobus modis ortum habent magna ex parte febribus ardentibus, quae vel prorogantur adeo, ut conſumant ſpatio temporis humorem corporis cordis, vel etiam quum adhuc multus permaneat. Illae igitur non ſolum hecticae, ſed etiam tabidae jam exiſtunt. Hae vero quae manente adhuc humore fiunt, corpus ipſum cordis prehendentes, inde maxime ac-

ἀνάπτονται μάλιστα, καθάπερ ἡ τῶν λύχνων φλὸξ ἐκ τῆς θρυαλλίδος. ἡ μὲν δὴ μία γένεσις αὐτῶν εἴρηταί μοι· ἡ κατάλοιπος δ᾽ ἐστὶν, ὅταν ἐξ ἀρχῆς εὐθέως εἰσβάλλωσι, τὴν πρώτην γένεσιν ὁμοίαν ποιησάμενοι τοῖς ἐφημέροις ἐπὶ λύπῃ καὶ θυμῷ καὶ κόπῳ πλείονι μετ᾽ ἐγκαύσεως ἅμα γινομένῳ. τούτους μὲν οὖν τοὺς πυρετοὺς οὐ χαλεπόν ἐστιν ἰᾶσθαι· τοὺς δ᾽ ἐξ αὐτῶν εἰς μαρασμὸν ἀφικομένους ἀμαθίᾳ τῶν ἐπιστατούντων ἰατρῶν, οὐ μόνον οὐ ῥᾴδιον, ἀλλὰ οὐδὲ δυνατόν ἐστιν ἰᾶσθαι συστάντας γε ἀκριβῶς ἤδη, καὶ μηκέτ᾽ ἀρχομένους. ἡ γάρ τοι φύσις αὐτῶν ἐστι ξηρὰ καὶ θερμὴ, παραπλήσιόν τι πασχούσης τῆς καρδίας, οἷόν περ ἡ θρυαλλὶς ἐν τοῖς λύχνοις, ἐπειδὰν ἐπὶ πλεῖστον ἐκκαυθῇ. θρύπτεται γὰρ ἡ οὕτω φρυγεῖσα καὶ διαλύεται, καὶ τὸ συνεχὲς ἀπόλλυσιν ὑπὸ κραυρότητος, ὡς μηδ᾽ εἰ παραχέοις ἄφθονον ἔλαιον, ἀναφθῆναι δύνασθαι φλόγα δαψιλῆ. περισπείρεται τοιγαροῦν ἐν αὐτῇ ἡ μικρὰ καὶ ἄτονος φλὸξ, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐλάττων γιγνομένη, μέχρι περ ἂν ἀποσβεσθῇ. ὁ μὲν ἀκριβῶς μαρασμώδης πυρετὸς τοιοῦτός ἐστιν, οὐ ταὐτὸν ὑπάρχων

cenduntur, quemadmodum lucernarum flamma ex ellychnio. Atque una quidem ejus generatio a me eft prodita. Reliqua autem eft, quoties ftatim ab initio invaferint, primum fui ortum diariis fimilem facientes ob moerorem, iram, laffitudinem magnam cum aeftu contractam. Has igitur febres fanare nequaquam difficile eft; quae vero ex eis devenerint in marasmum infcitia medicorum, qui curationi praefecti fuerunt, eas fanare non folum non facile, fed etiam impoffibile eft, quoties plane jam confirmatae fuerint, nec amplius incipiant. Earum enim natura calida ac ficca exiftit, quum cor fimiliter afficitur ac ellychnium in lucerna, quoties plurimum crematum fuerit. Etenim ita exuftum comminuitur atque diffolvitur, perditque continuitatem prae ariditate, ut neque fi affundas abunde oleum, queas rurfus accendere flammam copiofam. Parva enim atque infirma flammula in ipfo dispergitur, ac femper minor efficitur, usquequo extincta fit. Atque exacte quidem tabida febris hu-

νόσημα τῷ πάθει τῷ μαρασμῷ. τουτὶ μὲν γὰρ ἐπί τε τῶν γηρασάντων γίγνεται χωρὶς πυρετοῦ, σβεσθείσης αὐτοῖς τῆς ἐμφύτου θερμότητος, ὅπερ δὴ καὶ μάλιστα θάνατος ἄλυπός ἐστι καὶ κατὰ φύσιν ἐπὶ ξηρότητι συνιστάμενος, ὥσπέρ γε καὶ τῶν παρὰ φύσιν μαραινομένων ἐκεῖνο τὸ εἶδος, ὃ προσαγορεύει Φίλιππος ἐκ νόσου γῆρας, εἰς ὃ πολλοὺς εἴδομεν οὐ πρεσβύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐμπεσόντας. ὁ δὲ μαρασμώδης πυρετὸς οὐ ξηρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ θερμόν ἐστι πάθος. ἀποσβέννυται δὲ κατὰ τοῦτο πολὺ θᾶττον ἡ ἐν τῷ ζώῳ θερμότης καὶ μαραίνεται σύμπαν τὸ σῶμα, δίκην δένδρου καταξηρανθέντος ἐσχάτως, ἤτοι διὰ χρόνου μῆκος, ἢ διὰ φλογὸς γειτνίασιν, ἢ σφοδρὸν καὶ ἄμετρον αὐχμόν. ἀλλὰ περὶ μὲν ὅλης τοῦ μαρασμοῦ διαθέσεως, ὁποία τίς ἐστιν, ἰδίᾳ γέγραπται.

Κεφ. θ'. Τῶν δ' ἑκτικῶν πυρετῶν, ἐπειδὴ διττόν ἐστι τὸ εἶδος, ὡς ἄρτι διώρισται, τὰς διαγνώσεις ἐφεξῆς λέγομεν. ὁ μὲν δὴ [121] συνεμπίπτων τῷ μαρασμῷ πυρετὸς ἑκτικὸς ἑτοιμότατός ἐστι καὶ προχειρότατος γνωσθῆναι. πρὶν

jusmodi exiſtit, neo eadem eſt cum affectu marcore. Hic enim in iis efficitur, qui conſenuerunt, ſine febre, extincto in illis nativo calore (quae potiſſimum moerore vacua mors eſt, ac ſecundum naturam ex ſiccitate conſiſtens) velut et in iis qui emarcent praeter naturam, genus illud *efficitur*, quod Philippus nominat ex morbo ſenectam, in quam multos novimus non ſenes ſolum, ſed etiam pueros incidiſſe. Febris autem tabida non ſolum ſicca, ſed et calida affectio eſt. Extinguitur autem per eam multo celerius calor in animali, atque tabescit totum corpus inſtar arboris prorſus arefactae, vel ob temporis longitudinem, vel flammae vicinitatem, vel fortem atque immoderatum ſqualorem. Sed de tota marcoris affectione, qualis ſit, ſeorſum diximus.

Cap. XI. Quum autem hecticarum febrium duplex genus ſit, ut ante definivimus, indicia deinceps explicemus. Febris igitur hectica cum marcore coincidens promptiſſime ac facillime cognosci poteſt. Prius enim quam tangas pul-

μὲν γὰρ ἅψασθαι τῶν τε σφυγμῶν καὶ τῆς θερμασίας, ὀφθαλμοὺς κοίλους ἀμέτρως θεάσῃ, καθάπερ ἐν βόθροις τισὶν ἐγκειμένους, ἐξ ἀπωλείας ἁπάσης αὐτῶν τῆς ὑγρᾶς οὐσίας, ὡς καὶ τῶν ὀστῶν οἷς ἐπιπέφυκε τὰ βλέφαρα φαίνεσθαι τὰς ἐξοχάς. καὶ μὴν καὶ λῆμαι κατ᾽ αὐτοὺς ἐμφαίνονται ξηραὶ, καί τις αὐχμώδης διάθεσις, οἵα μάλιστα τοῖς πολλὴν διελθοῦσι κόνιν δι᾽ ὅλης ἡμέρας ἐν ἡλίῳ θερμῷ. ἀπόλωλε δὲ καὶ τῆς χρόας αὐτὸ τὸ ζωτικὸν ἄνθος, τοῦτο μέν γε καὶ τῷ προσώπῳ παντὶ συμβέβηκε, καί τις ἄμετρος αὐχμὸς ἐμφαίνεται τοῦ τε δέρματος ἅπαντος τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὸ μέτωπον, ὡς διὰ ξηρότητα σκληρόν τε εἶναι καὶ περιτεταμένον, οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀνατείνειν ἐπιπλέον οἷοί τέ εἰσι τὰ βλέφαρα, παραπλησίως τοῖς νυστάζουσιν ἀεὶ διακείμενοι. καὶ μέντοι καὶ μύουσιν ὡς τὰ πολλὰ, καθάπερ ὑπνώττοντες· ἔστι δ᾽ οὐχ ὁ ὕπνος αὐτῶν τὸ πάθος, ἀλλ᾽ ἐγρηγόρσεως ἀδυναμία. ἐκτετήκασι δὲ καὶ αἱ σάρκες αἱ κατὰ τοὺς κροτάφους, ὡς φαίνεσθαι συμπεπτωκότα καὶ κοῖλα τὰ χωρία. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ὀστᾶ καὶ δέρμα τὸ σύμπαν εἰσίν; ὥστ᾽ εἰ καὶ γυμνώσας αὐτοὺς ἐπισκέπτοιο τὰ κατὰ

ſum atque calorem, oculos ſupra modum cavos videbis, quaſi in fovea quadam conditos, ob totius humidae eorum ſubſtantiae conſumptionem; ita ut oſſa, quibus palpebrae annexae ſunt, promineant. Quinetiam lippitudines in eis viſuntur aridae, ac quaedam ſqualida diſpoſitio, qualis maxime ineſt eis, qui per pulverem multum tota die in ſole calido fecerunt iter. Flos ipſe praeterea vividus coloris periit, atque id toti faciei accidit, et immoderatus ſqualor habetur totius cutis circa faciem, maximeque circa frontem, ita ut propter ſiccitatem dura atque intenſa ſit; non tamen queunt palpebras ipſas multum attollere, perinde affecti ſemper, ut qui dormituriunt. Quinetiam connivent magna ex parte, quemadmodum qui dormitant. Eſt autem talis affectio nequaquam ſomnus, ſed impotentia vigilandi. Carnes praeterea extabuerunt circa tempora, ita ut ea loca collapſa cavaque appareant. Etenim quid aliud quam oſſa ac cutis ſunt? ita ut ſi eos denudes, in ventre nullum ſupereſſe inte-

τὴν γαστέρα, δόξει σοι μηδὲ τῶν ἐντέρων τι μήτε τῶν σπλάγχνων μηδὲν ἀποσώζεσθαι, καὶ τὸ ὑποχόνδριον ἀνεσπᾶσθαι σφοδρῶς εἰς τὸν θώρακα· εἰ δὲ καὶ ἅψασθαι βουληθείης αὐτῶν, τὸ μὲν δέρμα καρφαλέον ἐσχάτως ἐστὶ, καὶ εἰ ἀνατείναις ἐπιλαβόμενος τοῖς δακτύλοις, ὥσπερ βύρσα τις ἵσταται· ὁ δὲ σφυγμὸς ἰσχνὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἀμυδρὸς καὶ πυκνός· ἡ θερμασία τε κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν ἀμυδρὰ, μετ᾽ ὀλίγον δὲ τό τε δριμὺ καὶ τὸ διαβρωτικὸν ἐνδείκνυται, καὶ μᾶλλον, ἢν ἐπιπλέον ἐγχρονίσῃς ἁπτόμενος. οὐδὲν ἔτι χρὴ τῶν λοιπῶν μνημονεύειν γνωρισμάτων ἐν οὕτω σαφεῖ πράγματι. βέλτιον γὰρ ἐπὶ τὸν ἀρχόμενον ἔτι μαρασμὸν ἀπάγειν τὸν λόγον. ἄρχεσθαι δὲ λέγω τὸν μαρασμὸν, ὅταν ἡ σύμφυτος ὑγρότης ἡ ἐν ἑκάστῳ σώματι παρεσπαρμένη κατὰ τὰς μεταξὺ χώρας τῶν ὁμοιομερῶν, ἐξ ἧς πρῶτον τρέφεται τὰ μόρια, κινδυνεύῃ μηκέτ᾽ εἶναι κατὰ τὸ τῆς καρδίας σῶμα. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ σώζεσθαί τι ταύτης, ἑκτικὸς μόνον ὁ πυρετός ἐστιν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω καὶ μαρασμώδης· ὅταν δὲ εἰς κίνδυνον ἥκῃ τοῦ μηκέτ᾽ εἶναι τῆς τοιαύτης ὑγρότητος μηδὲν, ὁ ἀκριβὴς ἤδη μαρασμὸς συνίσταται. χαλεπὴ

ftinum, nec ulla viscera, atque hypochondria ipfa retracta effe ad thoracem admodum videantur. Quod fi libeat illos tangere, cutis quidem perquam arida exiftit, et ubi attollas apprehendens digitis, quafi corium quoddam ftat. Pulfus autem tenuis, durus, obfcurus ac frequens *habetur*. Calor autem primo quidem accurfu debilis, fed paulo poft acer atque erodens apparet, ac magis ubi tangendo diutius immoreris. Sed minime convenit reliqua indicia commemorare in re tam perfpicua. Itaque fatius eft, ut ad ipfum marcorem adhuc incipientem oratione veniamus. Marcorem ergo incipere dico, quoties humor infitus in unoquoque corpore difperfus per loca media partium fimilarium, ex quo partes primum aluntur, fere in ipfo corpore cordis nullus amplius ineffe videtur. Quousque enim aliquid ipfius fervatur, hectica febris tantummodo eft, nondum tamen marasmodes. Quum vero res eo periculi devenerit, ut fere nihil amplius hujus humoris exiftat, exquifitus jam marcor confiftit. Dif-

Ed. Chart. VII. [121.] Ed. Bas. III. (327.)

μὲν οὖν καὶ ἡ τῶν ἑκτικῶν ἁπάντων πυρετῶν ἐστι διάθεσις, ὅταν γε τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον ὑπερβῶσιν. ὁρίζω δὲ τὴν ἀρχὴν οὐχ ἡμερῶν ἢ ὡρῶν ἀριθμῷ, καθότι μηδ᾽ ἐν τοῖς ἄλλοις νοσήμασιν, ἀλλὰ τῷ ποιῷ τῆς διαθέσεως. ἐν γὰρ τῷ πρῶτον ἐκτρέπεσθαι τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας τὸ σῶμα τῆς καρδίας οὔθ᾽ ἡ σύμφυτος ὑγρότης ἀπόλωλεν εὐθέως οὔθ᾽ ἡ δύναμις ἀῤῥωστεῖ, ἀλλὰ πρῶτον μὲν οἷον ζέσις τις γίνεται τῆς ὑγρότητος, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ ῥᾷστον ἰᾶσθαι τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, ὡς ἂν μηδὲν τῆς δυνάμεως ἤδη πεπονθυίας· ἐφεξῆς δὲ καὶ δαπάνη τις ἐπὶ τῇ ζέσει, καὶ ταύτης ἐπιπλέον ἤδη προερχομένης καὶ αὐτὰ τὰ ὁμοιομερῆ σώματα, τὰ οἷόν περ στοιχεῖα τῆς καρδίας, ξηρότερά τε καὶ ἀτροφώτερα γίγνεται, καὶ ἡ δύναμις ἄῤῥωστος εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον περ ἂν ἥ τε ξηρότης ἐν αὐτῇ κρατῇ καὶ ἡ θερμότης, ὧν ἤρκει καὶ θάτερον ἐπικρατῆσαν ἄτονον ἐργάσασθαι δύναμιν. ὁ τοιοῦτος πυρετὸς ἤδη πως ἐπαμφοτερίζει καὶ μέσος ἐστὶ τοῦ τ᾽ ἀνιάτου παντάπασιν ἐκείνου τοῦ μαρασμώδους καὶ τοῦ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένου τοῦ κατ᾽ ἀρχὰς ἔτι ῥᾷστον θεραπεύεσθαι. πλάτη

ficilis ergo cujuslibet hecticae febris dispositio est, quoties ipsius principii tempus praeterierit. Definio autem principium, non dierum vel horarum numero, quemadmodum neque in caeteris morbis, sed ipsa qualitate dispositionis. Etenim dum ccorpus ipsum cordis discedit ab ipsa temperie naturali, non statim insitus humor perit, neque facultas debilitatur, sed in primis velut ebullitio quaedam efficitur ipsius humoris, quo tempore talis febris facillime curatur; quippe quod facultas nihildum perpessa est. Deinceps autem consumptio quaedam fit ob ebullitionem, eaque ipsa amplius jam procedente, ipsa etiam corpora similaria, quae velut elementa cordis *existunt*, sicciora evadunt, minusque alimenti sentiunt, ac facultas debilis redditur tantum, quantum siccitas ac caliditas in eo exuperat, e quibus alterum sufficiens erat, ut exuperans infirmam redderet facultatem. Talis febris jam quodammodo medio genere ambigit, ac media est insanabilis penitus illius tabidae ejusque quam paulo ante diximus adhuc incipientem facillime posse curari. Atque in ea per-

δ' ἐστὶ [122] κἀν τούτῳ πάμπολλα· διότι καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῆς οὐκ ὀλίγη τις ἡ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ὑπάλλαξις. ὁ μὲν οὖν ἴσον ἀπέχων ἑκατέρων τῶν πυρετῶν, τοῦ τ' ἀκριβῶς ἤδη μαρασμώδους καὶ τοῦ μηδέπω μηδὲν ἔχοντος τοιοῦτον, μέσος πώς ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἴασιν ἀμφίδοξον ἔχων τὴν ἐφ' ἑκάτερα ῥοπήν· ὁ δ' ἐγγυτέρω τοῦ μαρασμώδους ἤδη κινδύνῳ πελάζει, καθάπερ καὶ ὁ θατέρου τοῦ πρώτου πλησίον οὐκ ὀλίγας ἔχει σωτηρίας ἐλπίδας. ἑξῆς οὖν ἐπὶ τὰς διαγνώσεις αὐτῶν ἰτέον, καὶ πρώτου γε τοῦ λύεσθαι δυναμένου ῥᾳδίως, ἣν μὴ περιπέσῃ τινὶ τῶν πολλῶν τοιούτων ἰατρῶν. ἔστι δὲ μόνος μὲν ὑφιστάμενος, οὐ χαλεπὸς ἐπιγνωσθῆναι, συνεπισπώμενος δέ τινα τῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν, δυσφώρατος ἤδη γίγνεται διὰ τὴν ἐπιμιξίαν. ὑπο(328)κείσθω δὲ πρῶτος αὐτὸς μόνος ἐπί τινι τῶν προειρημένων αἰτίων συνιστάμενος, καὶ φαινέσθω γε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἅπαντα ἐπ' αὐτοῦ τὰ γνωρίσματα τῶν ἐφημέρων πυρετῶν τοῦ γένους. συνεμφαίνεται μὲν οὖν αὐτοῖς εὐθέως καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προκατάρξαντος αἰτίου, καὶ δειχθήσεται καὶ τοῦτο τοῦ λόγου

quam multa latitudo exiſtit, quoniam non parva affectionis ipſius permutatio majoris minorisque ratione. Itaque quoties ab utraque febre discedit aequaliter, ab exquiſite ſcilicet tabida, eaque quae nondum quippiam ejusmodi habet, media quodammodo eſt, et ad curationem ambiguum habens in utroque momentum. Quae autem tabidae propior eſt, jam periculo proxima eſt, quemadmodum priori alteri propinquior ſpem obtinet non parvam ſanitatis. Sed tempus eſt, ut ad earum indicia tranſeamus; et primum quidem illius, quae poteſt facile curari, niſi in vulgarem quempiam medicum incidat. Eſt autem, ubi ſola conſiſtit, nequaquam difficilis cognitu; implexa autem cuipiam putridae, deprehenſu difficilis jam exiſtit ob permixtionem. Sed primam ſubjiciamus ipſam ſolam ex quadam cauſa praedicta conſiſtere, atque appareant in ea prima die cuncta febrium diariarum generis indicia. Simul igitur cum eis apparebit ſtatim cauſae procatarcticae ſpecies, atque id indicabitur proce-

προϊόντος. ἀλλὰ καὶ πυθομένους αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος ἔνεστι μαθεῖν, εἰ τὰ ἄλλα διακείμενος ἀμέμπτως, ἐπὶ μόνῳ τῷ θυμωθῆναι σφοδρῶς ἢ λυπηθῆναι πυρέττειν ἤρξατο. καὶ εἰ φαίνοιτο ταῦθ᾽ οὕτως ἔχοντα, καὶ παρατείνοιτο κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ὁ πυρετὸς, μήτ᾽ εἰς ἀπυρεξίαν ἀναπαυόμενος, ἀλλὰ μηδὲ σφοδρότερος γινόμενος, αὐχμηρότερός γε φαινόμενος, ὑποπτεύειν ἑκτικὸν ἔσεσθαι τὸν τοιοῦτον· εἰ δὲ κἀν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἄσιτος ὑπερβάλλειν ἐθελήσειε τὰς ὑποπτευομένας ὥρας τοῦ διὰ τρίτης παροξυσμοῦ, καὶ μήτε προσθήκη τις γένοιτο μήτε ἀφαίρεσις ἀξιόλογος, ἀλλὰ τὸ τοῦ πρώτου πυρετοῦ λείψανον τὸ σμικρὸν ἐκτείνοιτό τε καὶ παραμένοι σὺν αὐχμηρῷ τῷ σώματι, καὶ τῇ θερμασίᾳ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς ἐπιεικεῖ φαινομένῃ, χρονιζόντων δὲ δριμείᾳ καὶ δακνώδει καὶ αὐχμηρᾷ προσπιπτούσῃ, τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἑκτικὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι. μέγιστον δέ σοι καὶ ἀναμφισβήτητον ἔσται γνώρισμα τῆς φύσεως αὐτοῦ, θρέψαντι τὸν ἄνθρωπον, ἡνίκα μάλιστα δοκεῖ βεβαίως ὑπερβεβηκέναι τὰς ὑπόπτους ὥρας ἁπάσας. εὐθέως γὰρ ἐπὶ τῇ

dente oratione. Sed interrogando aegrotum ipſum licebit discere, ſi aliis in rebus non male affectus, ex ira vehementi tantummodo vel moerore febricitare inceperit. Quod ſi videantur haec ita ſe habere, febrisque extendatur usque in ſecundum diem, nequaquam deſinens ad integritatem, ſed neque vehementior evadens, ſi ſqualidior quidem appareat, ſuspicari hecticam fore talem debes. Quod ſi tertio die ſine cibo transmittere voluerit ſuspectas horas acceſſionis, quae tertio quoque die *prehendere ſolet*, ac neque additio ulla facta ſit neque imminutio inſignis, ſed primae febris parvae reliquiae extendantur, permaneantque cum ſqualido corpore et calore, miti quidem in primo occurſu manus apparente, moranti autem diutius acri, mordaci et ſqualido occurrente, talem febrem hecticam eſſe exiſtimare *debes*. At vero maximum tibi atque certiſſimum indicium erit naturae ejus, nutrito homine, quando certiſſime videtur tranſiviſſe omnes horas ſuspectas. Statim enim a cibo poſt unam horam vel

τροφῇ μετὰ μίαν ὥραν ἢ δευτέραν ἅπασι τοῖς ἁπτομένοις τοῦ κάμνοντος ἑτέραν ἐπίδοσιν ὁ πυρετὸς ἐσχηκέναι δόξει. καί τις καὶ τοῖς δοῦσι τὴν τροφὴν ὡς ἀκαίρως θρέψασιν ἐγκαλέσει, καὶ ὡς κατ᾽ αὐτὰς μάλιστα τὰς ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ ὡς ἐχρῆν ἐπὶ πλείω χρόνον ἐπιμετρῆσαι, καὶ ὡς ὑστέρησεν ἡ ἐπισημασία. τὸ δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει. πᾶσι γὰρ τοῖς ἑκτικοῖς πυρετοῖς ἴδιον ἀχώριστον ὑπάρχει τοῦτο, τὸ τροφῆς προσενεχθείσης ἀνάπτεσθαι μὲν τὴν θερμασίαν, ἐπιδιδόναι δὲ τὸν σφυγμὸν εἰς μέγεθος καὶ τάχος, ὡς ἄθλιπτον δοκεῖν ἐπισημασίαν γεγονέναι. προσαγορεύω δὲ ἄθλιπτον, ἐν ᾗ μήτε φρίκη τις ἐγένετο, μήτε περίψυξις τῶν ἄκρων, μήθ᾽ οἷον εἰς ὕπνον τις καταφορὰ, μήτε νωθρότης τις ἐπίσημος, ἢ ἀνωμαλία τις ὅλως ἤτοι κατὰ τὴν θερμασίαν, ἢ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδὲ σμικρότης, οὐδ᾽ ἀμυδρότης, οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἀλλ᾽ ὡς ἂν καὶ ἄλλῳ τινὶ τραφέντι μείζων αὐτίκα καὶ θάττων σφυγμὸς ἀποτελεσθείη. γίνεται μὲν οὖν ποτε καὶ κατ᾽ ἄλλους τινὰς πυρετοὺς ἄθλιπτος ἀνάβασις, καὶ ὅσον γε ἐπὶ τούτου, δόξειεν ἂν οὐκ εἶναι αὐτῶν ἑκτικῶν ἴδιον ἀχώριστον σύμπτωμα· διαφέρει μὲν

alteram omnibus tangentibus aegrum alterum incrementum febris ipſa habuiſſe videbitur. Nec deerit qui increpet, tanquam intempeſtive dantes cibum, et ipſo potiſſimum tempore acceſſionis, et *dicat* diutius fuiſſe expectandum, et tardaſſe acceſſionem. Sed res non ita ſe habet. Cuilibet enim hecticae febri proprium inſeparabile id eſt, ut ingeſto cibo calor accendatur, pulſusque in magnitudinem ac velocitatem increscat; ita ut laboris expers inſultus acceſſionis eſſe videatur. Laboris expertem voco, in quo nec horror extitit, nec frigus extremorum, neque ſomnus degravans, neque pigritia inſignis, vel inaequalitas quaedam penitus, vel in calore, vel in pulſu, imo nec etiam parvitas, neque debilitas, neque aliud hujusmodi quicquam, ſed tanquam alii cuipiam nutrito pulſus major ſtatim ac velocior redditur. Accidit autem interdum et in aliis quibusdam febribus incrementum laboris expers: et, quod quidem ex ipſo eſt, videbitur minime eſſe hecticae febris ſymptoma proprium inſeparabile.

οὐκ ὀλίγον, εἰ τὸ σύμπαν ἄθροισμα τῶν εἰρημένων γνωρισμάτων ἐπιβλέπεις. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πυρετοῖς αἱ τοιαῦται εἰσβολαὶ ἄθλιπτοι γίνονται χωρὶς τοῦ τραφῆναι· κατὰ δὲ τοὺς ἑκτικοὺς πᾶν τὸ [123] ἐναντιώτατον, οὐδ' ὅλως ἐπισημασία γίνεται κατ' οὐδένα χρόνον, ἀλλ' εἷς ἐστι συνεχὴς πυρετὸς ὥσπερ, ὁ καλούμενος ἰδίως σύνοχος. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὥσπερ τινα φλόγα παμπόλλην ἀπαντῶσαν ἔχει τοῖς ἐπιβάλλουσι τὴν χεῖρα, πρὸς τῷ καὶ τοὺς σφυγμοὺς ταχίστους καὶ πυκνοτάτους καὶ μεγίστους ὑπάρχειν αὐτῷ· κατὰ δὲ τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς οὔτε πλῆθος ἀπαντᾷ θερμασίας, οἵ τε σφυγμοὶ τοσοῦτον μικρότεροι καὶ ἀραιότεροι καὶ βραδύτεροι τῶν ἐν τοῖς συνόχοις εἰσὶν, ὅσον περ καὶ τὰ τῆς θερμότητος ἐλάττω.

Κεφ. ιβ'. Κοινὸν μὲν οὖν ἁπάντων τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν βληχροῖς τε εἶναι καὶ ἴσοις διὰ παντὸς, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἕως τῆς ἐσχάτης τελευτῆς· ἴδιον δὲ τοῖς τῶν μαρασμῶν συγγενέσιν ἡ ξηρότης, ἐπεί τοι πολλάκις ἄνευ ξηρότητος ἑκτικοὶ συνίστανται πυρετοὶ, μὴ μεταπίπτοντες εἰς μαρασμὸν, οἷοι καὶ νῦν ἐγένοντο παμπόλλοις ἐν

Sed non parum differt, fi ad univerfam dictorum indiciorum collectionem refpexeris. In omnibus enim aliis febribus tales acceffionum infultus laboris expertes exiftunt etiam citra alimentum ingeftum. In hectica autem penitus contrarium *evenit*, nullo enim tempore acceffionis infultus prehendit, fed una continua febris eft, velut ea quae continens proprie nominatur. Sed haec quidem quafi flammam quandam permultam occurrentem habet imponentibus manum; praeterea pulfus quoque velociffimus, frequentiffimus, maximusque ei exiftit. In febre autem hectica neque caloris multitudo occurrit, ac pulfus tanto minor, rarior, tardiorque eft quam in continente, quanto calor ipfe minor habetur.

Cap. XII. Commune igitur cujusvis hecticae febris eft, ut exigua fit atque aequalis femper a primo initio usque ad ultimum finem. Proprium autem ejus, quae tabi affinis exiftit, ficcitas eft; quoniam hectica febris faepenumero fine ficcitate confiftit, nequaquam tranfiens in marcorem, qualis

τῷ λιμῷ τῷ μεγάλῳ. τῶν μὲν οὖν συνόχων διαφέρουσιν, ὡς εἴρηται, οἱ ἑκτικοὶ πυρετοί· τῶν δὲ ἄλλων τῶν ἀθλίπτους ἐχόντων τὰς ἐπισημασίας αὐτῷ μάλιστα τούτῳ διαφέρουσι, τῷ θλίψιν μέν τινα πάντως ἐκείναις προσγίγνεσθαι τραφεῖσιν ὑπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ παροξυσμοῦ, τοῖς δ' ἑκτικοῖς τὴν οἷον ἄθλιπτον ἐπισημασίαν ἐπὶ ταῖς τροφαῖς συμπίπτειν, οὐκ οὖσαν μὲν, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον, ἐπισημασίαν, ἐξαπατῶσαν δὲ τοὺς ἀγυμνάστους περὶ τὰ τοιαῦτα τῷ τε πλήθει τῆς θερμασίας καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ τάχει τῶν σφυγμῶν. ἐναργέστερον δὲ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ἐπιγνωσθήσεται πυρετὸς, ἐπιμελέστερον ἔτι παραφυλαξάντων ἡμῶν, ἄχρι πόσου παραμένει τὰ μετὰ τὸ τραφῆναι τὸν ἄνθρωπον ἔν τε τοῖς σφυγμοῖς ἀλλοιωθέντα καὶ περὶ τὴν θερμασίαν. εὑρεθήσεται γὰρ ἄχρι τοσούτου ἠλλοιῶσθαι τὰ φαινόμενα σύμπαντα σαφῶς, ἄχρι περ ἂν ἡ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἀνάδοσίς τε καὶ πρόσθεσις ὑγραίνηται τὸν αὐχμὸν τῆς καρδίας, εἶτ' αὖθις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν ἐπανερχόμενα τὴν πρὸ τοῦ τραφῆναι τὸν ἄνθρωπον. εἰ τοίνυν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ θρέψειας

etiam nunc multis in magna penuria contigit. Febris igitur hectica diffidet a fynocho, quemadmodum dictum jam eft. Ab aliis autem laborum expertes acceffionum habentibus infultus eo ipfo maxime diffidet, quod laborum anguftiam quandam illae omnino habeant poft alimentum fub ipfam acceffionis invafionem; hecticae autem poft alimentum velut acceffionis infultus quidam laborum expers contingat; qui, ut paulo ante docui, minime acceffio habetur, fed imperitos circa talia decipit ob caloris tum multitudinem tum magnitudinem velocitatemque pulfus. Talis autem febris fequenti die planius cognoscetur, fi diligentius obfervaverimus, quamdiu permaneat, ubi cibum fumpferit aeger, ipfa pulfus caloris que alteratio. Invenies enim tamdiu permanere omnium, quae manifefte apparent, alterationem, donec diftributio alimenti atque adjectio fqualorem cordis humefaciat; deinde rurfus ad priftinum redire ftatum, qui erat antequam fumeret alimentum. Si igitur alio tempore nutrias ipfum

αὐτὸν ἐν τῇ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ; καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ κατὰ τὴν ἑξῆς, εὑρήσεις ὃ λέγω γινόμενον, αὐξανομένην μὲν ἐπὶ τῇ τροφῇ τὴν θερμασίαν, ἀλλοιουμένους δὲ, ὡς εἴρηται, τοὺς σφυγμούς. ἔοικε γὰρ αὐτοῖς συμβαίνειν οἷόν τι κἀπὶ τῆς τιτάνου καὶ τῶν λίθων τῶν διατεθερμασμένων. εἰ γὰρ καὶ ψυχρότατον ὕδωρ αὐτῶν καταχέεις, πολὺ θερμότεροι φαίνονται, τρεφομένης, ὡς ἔοικε, τῆς αὐχμώδους ἐν αὐτοῖς θερμασίας ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας. ἥτις μὲν οὖν ἐστιν ἡ αἰτία δι' ἣν τοῦτο γίγνεται, τῶν φυσικῶν προβλημάτων ἐστίν· ὅτι δὲ οὕτως γίγνεται, μαθεῖν ἔνεστιν ἅπαντι τῷ πειραθῆναι βουληθέντι. λαβὼν γοῦν ἐπὶ τὴν χεῖρα βῶλον τιτάνου καταφρονεῖ τῆς αὐτῆς θερμασίας καὶ οὐκ αἰσθάνεται· εἰ δὲ ἀποτιθέμενος χαμαὶ καταχέεις αὐτῆς ὕδωρ, ὄψει μὲν αὐτίκα μάλα θερμαινομένην τε καὶ οὕτω ζέουσαν, ὥσπερ οἱ λέβητες, ὅταν ὁμιλήσωσι παμπόλλῃ φλογί· θεάσῃ δὲ καὶ ἀτμὸν οὐκ ὀλίγον ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ ἅψασθαι τολμήσειας ἐν τῷδε, καυθήσῃ ῥᾳδίως. οὕτως ἄρα πρός γε τὴν αἴσθησιν ἡ ὑγρὰ θερμότης οὐκ ὀλίγῳ τινὶ τῆς ξηρᾶς ἐναργεστέραν ἔχει τὴν δύναμιν. ὅτι δὲ ξηρὰ θερμότης ἐστὶν ἡ κατὰ τοὺς ἑκτικοὺς

ſequenti die, rurſusque alio tempore ſequenti die, invenies, quod fieri dico, augeri quidem calorem poſt cibum, pulſumque ipſum, ut dictum eſt, alterari. Conſtat enim illis id accidere, quod calci ac lapidi calefacto. Si enim eis affundas frigidiſſimam aquam, multo calidiores ſentiuntur, tanquam calor ſqualidus in eis ab humida ſubſtantia nutriatur. Quae autem cauſa ſit, ob quam ita eveniat, quaeſtio naturalis exiſtit; ſed quod ita efficiatur, cuivis tentare volenti discere licet. Ubi enim manibus ſumas glebulam calcis, contemnes ejus caliditatem ac minime ſenties: ubi vero deponens ipſam humi, affundas illi aquam, perſpicies ſtatim admodum calefieri, atque adeo fervere, ut lebetes, quoties in multa flamma verſentur. Videbis praeterea vaporem ab ea haud exiguum efferri; quod ſi audeas tangere, facile deureris. Ad hunc igitur modum ad ipſum ſenſum humidus calor non paulo habet vim evidentiorem quam ſiccus. Caeterum quod calor ſiccus exiſtat per hecti-

πυρετοὺς, οἷς ἕπεται μαρασμὸς, ἔνεστί σοι κἀντεῦθεν μαθεῖν· οὐδεὶς ἐξ ἀρχῆς εὐθέως ἑάλω τοιούτῳ πυρετῷ τῶν ὑγρὰν ἐχόντων [124] τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅσοι καὶ φύσει ξηρότεροι, καὶ μάλιστα εἰ σὺν τούτῳ θερμοὶ τὴν κρᾶσιν εἶεν, εἵλοντό τε βίον ἐν πόνοις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ φροντίσι καὶ διαίτῃ λεπτῇ, τούτοις εἴωθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν ἑκτικὸς πυρετὸς ἐπὶ θυμοῖς ἢ λύπαις· ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον εἰ θέρους ὥρᾳ συμπέσοι καὶ κατάστασις θερμὴ καὶ ξηρὰ καὶ χωρίον τοιοῦτον. ὅρος δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τὸ κατὰ τὸν χρόνον, ἐν ᾧπερ οἱ ἐφήμεροι διὰ παρακμῆς ἐπιεικοῦς εἰς ἀπυρεξίαν ἔρχονται, πρὸς τῷ μηδὲν αὐτοῖς γίγνε(329)σθαι τοιοῦτον, ἐναργῶς ἐπιτείνεσθαι τὴν ξηρότητα. τότε γὰρ πρῶτον ὑποχωρήσας τῶν ἐφημέρων, ἑκτικὸς ἤδη γίνεται. τῆς δ' οἷον αὐξήσεώς τε καὶ τελείας συμπληρώσεως αὐτοῦ ὅρος ἕτερός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν παροξυσμός· εἰ γὰρ, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται, κατὰ τήνδε μήτ' εἰσβάλλει τις ἕτερος παροξυσμὸς μήτ' ἀπύρεκτος ὁ κάμνων γένοιτο, τῆς ξηρότητος ἐπιτεινομένης αὐτῷ, βεβαίως ὁ τοιοῦτος ἤδη τῶν ἑκτικῶν ἐστι,

cam febrem, cui fuccedit marcor, hinc discas licebit. Nemo ftatim ab initio correptus eft tali febre, qui corporis habitum habuerit humidum; fed qui ficcior natura exiftit, maximeque ubi calidus quoque temperamento fit, et qui vitam delegit in labore, vigiliis, cura ac victu tenui, is affolet ftatim ab initio detineri hectica febre ex ira ac moerore; ac multo magis, quoties aeftas et conftitutio calida ac ficca locusque ejusmodi fuerit. Principium autem ejus terminatur, quoties eo tempore, quo diaria per declinationem mitiorem deducitur ad integritatem, adeo nihil ejusmodi ipfi accidit, ut ficcitas perfpicue intendatur; tunc enim primum fuccedens diariae hectica jam efficitur. Definitur praeterea aliter ejus incrementum atque perfecta generatio per acceffionem tertiae diei. Si enim, ut paulo ante diximus, eo die alia acceffio minime prehendat, neque aeger fine febre exiftat, fed ficcitas ipfi conftanter intendatur, talis febris haud dubie jam hectica eft, ac proceffu temporis marasmodes fine mora

καὶ προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου μαρασμώδης ἔσται ταχέως, σφυγμός τε ἀμυδρός τε ἅμα καὶ σκληρὸς γίνεται. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ μικρὸς ἐξ ἀνάγκης τοιοῦτός ἐστι καὶ πυκνὸς, οὐ μὴν διὰ ταῦτά ἐστι μαρασμώδης, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμυδρότητα καὶ σκληρότητα. γίνεται γὰρ ἡ μὲν ἀμυδρότης ἐπὶ ταῖς ἰσχυραῖς τῆς καρδίας δυσκρασίαις· ἡ δὲ σκληρότης ἐπὶ ταῖς ξηρότησιν· ἢν δὲ δὴ ταῦτα τὴν καρδίαν καταλάβῃ τὰ παθήματα, πυρέττειν ἀνάγκη τὸ ζῶον ἐν τῷδε μαρασμώδη πυρετόν. εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐμπίπτουσι πυρετὸν ἐκ τῶν ὀξέων τε καὶ καυσωδῶν οἱ πλεῖστοι τῶν κακῶς ἰατρευθέντων, καὶ μάλισθ᾽ ὅσοι δεόμενοι ὕδατος πιεῖν ψυχροῦ πρὸς τῷ μὴ πιεῖν οὐδ᾽ ἄλλο τι ψυκτήριον ἴαμα τοῦ θώρακος καὶ τῶν ὑποχονδρίων ἔσχον. εἰ δὲ δὴ πρὸς τῷ μηδὲ τούτων τι σχεῖν ἔτι καὶ τοῖς διὰ μέλιτος ἐπὶ πλεῖστον ἐχρήσαντο καταπλάσμασιν, ἃ νῦν ἐπιπολάζει, ἐπιπλέον μαρανθῆναι τούτοις ἕτοιμον, εἴθ᾽ ἁπλῶς πυρέττοιεν, εἴτ᾽ ἐφ᾽ ἥπατος ἢ γαστρὸς φλεγμονῇ. μάλιστα γὰρ οὖν δὴ ταύταις ταῖς φλεγμοναῖς οὐκ ὀρθῶς θεραπευομέναις ἕπονται μαρασμοί· ὥστέ τινες ᾠήθησαν οὐδ᾽ ἄλλως δύνασθαι γενέσθαι τὸ τοιοῦτον πάθος, οὐκ εἰδότες

evadet, ac pulfus debilis fimul ac durus fit; continuoque parvus ac frequens is neceffario eft; non tamen propterea tabidus exiftit, fed propter debilitatem ac duritiem. At vero debilitas accidit ob vehementem cordis intemperiem; durities autem ob ficcitatem. Quod fi tales affectus invadant cor ipfum, tabida febre detineri animal tunc neceffe eft. In eandem praeterea febrem incidunt ex acuta atque ardente plerique eorum, qui male curantur, maximeque quicunque ubi frigidam aquam bibere poftularent, adeo nihil ejusmodi biberunt, ut nec ullum aliud infrigidans remedium thoraci atque hypochondriis adhibuerint. Si vero quum nihil ejusmodi adhibuerint, etiam cataplasmatis ex melle plurimum ufi fint, quae nunc frequenti in ufu funt, etiam in marcorem incurrere his promptum eft, five folum febricitent, five ex jecoris aut ventris inflammatione. Maxime enim his inflammationibus haud recte curatis fuccedit marcor: ita ut quidam exiftimarint non aliter poffe fieri hujusmodi affectio-

ὡς οὔτε τούτων οὐδέτερον, οὐδ᾽ ἄλλο τι σπλάγχνον ἢ μόριον, οὔτε μαρασμὸν οὔθ᾽ ὅλως ἑκτικὸν οὐδένα πυρετὸν ἀπεργάζεται, πρὶν, ὡς εἴρηται, παθεῖν τὴν καρδίαν. ἄρχεται δὲ τὸ πάθος αὐτῇ ποτὲ μὲν ἐξ αὐτῆς, ὡς ἐπὶ θυμοῖς καὶ λύπαις ἰσχυραῖς καὶ μακραῖς· ἐνίοτε δὲ ἐπὶ τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς· ἔστιν ὅτε δὲ ἐπὶ τοῖς κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα πάθεσι, καὶ μάλιστα ἐμπυήμασί τε καὶ φθόαις. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τούτοις, οὕτως ἐπὶ γαστρὶ καὶ ἥπατι καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἁπάσαις χρονιζούσαις φλεγμοναῖς ἐπὶ κυρίοις μέρεσιν ἅμα ξηρότητι τοῦ γε σύμπαντος ζώου καὶ μάλιστα τῆς καρδίας. ἐγὼ γοῦν οἶδα καὶ κώλου φλεγμονῇ χρονισάσῃ μαρασμὸν ἀκολουθήσαντα, καὶ στομάχου καὶ κύστεως καὶ νεφρῶν. ἐγίνοντο δέ τινες οὐχ ἥκιστα καὶ τῶν δυσεντερικῶν ἐν τοιούτῳ πυρετῷ, φλεγμηνάντων αὐτοῖς δηλονότι τῶν ἐντέρων. καὶ λειεντερίαις δὲ καὶ διαῤῥοίαις μακραῖς, ὅταν ἤτοι γε εὐθέως ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἢ ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι πυρετὸς συμπέσῃ βληχρὸς, ἕπονται μαρασμοὶ, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἤδη

nem, nescientes, quod neutrum horum, nec aliud quodquam viscus, aut membrum, neque marcorem neque penitus hecticam ullam febrem committat, priusquam, ut diximus, cor ipſum afficiatur. Talis igitur affectio ei incipit, interdum a ſeipſo, ut ab ira ac moerore forti et longo; interdum a febre ardenti; quandoque vero ab affectibus pulmonis ac thoracis, maximeque purulentis ac tabidis. Ut autem ab his, ita *fit* a ventre ac jecore, et ut ſummatim dicatur, quavis diutina inflammatione, quae juncta eſt ſiccitati partis principis totius animalis, maximeque cordis. Ego namque vidi inflammationi laxioris inteſtini diuturnae ſuccedere marcorem, ac ſtomachi ac veſicae ac renum. Fuerunt autem nonnulli, qui affecti erant difficultate inteſtinorum, tali febre correpti, quum ſcilicet laboraſſent inflammatione inteſtinorum. Atque etiam laevitates inteſtinorum et fluores inteſtinorum diutinos, quoties ſtatim ab initio aut tempore procedente febris imbecillis incidit, marcor ſubſequitur, et ut

προεξηρασμένον τὸ τῆς καρδίας σῶμα τὴν πυρετώδη θερμότητα καταδέξηται δυσλύτως.

Κεφ. ιγ΄. [125] Διὸ καὶ μέγιστόν ἐστι γνώρισμα πυρετῶν ἑκτικῶν αἱ ἀρτηρίαι θερμότεραι φαινόμεναι τῶν πέριξ σωμάτων, ὅπερ αὐταῖς οὐ συμβαίνει κατὰ τοὺς ἄλλους πυρετούς. ἔτι δὲ ἐναργέστερον γίνεται τὸ σύμπτωμα, λουσαμένων ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν ἀραιωθέντων, ὡς ἰκμάδα τέ τινα προχυθῆναι καὶ διαπνεῦσαι τὴν θερμότητα. σύμμετρος μὲν γὰρ ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι μέρεσι θερμασία φαίνεται μετὰ τὰς τοιαύτας διαπνοάς· οὐδὲν δὲ τῆς ἔμπροσθεν ἐλάττων ἡ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις. μάλιστα δ᾽ αὐτῆς ἐστιν ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι κατὰ τὰς διαστολὰς τῶν σφυγμῶν, οἵ τινες οὐδ᾽ αὐτοὶ μεταβάλλουσιν ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις διαπνοαῖς, ἀλλὰ διαμένουσιν ὅμοιοι τὰ πάντα. μόνος μὲν οὖν συνιστάμενος ὁ ἑκτικὸς πυρετὸς εὔδηλός ἐστιν, ἄν θ᾽ ἁπλῶς ἑκτικὸς ἄν τε καὶ ἅμα μαρασμώδης ὑπάρχῃ· σὺν ἑτέρῳ δέ τινι χαλεπώτερον ἤδη γινώσκεται, καθάπερ ὁ ἔναγχος ἐπί τινος γυναίου γινόμενος, οὐ δι᾽ ἡμέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νυκτὸς οὐκ

ſummatim dicam, quoties praeexiccatum cordis corpus febrilem calorem ſusceperit ſolutu difficilem.

Cap. XIII. Maximum itaque ſignum febris hecticae eſt, quoties arteriae ſentiuntur calidiores quam corpora, quae circiter ſunt; quod per alias febres illis minime accidit. Fit autem ſymptoma adhuc evidentius ubi laveris, aut alio quovis modo rarefeceris, ita ut humor quidam profluat, atque calor ipſe perſpiret. Calor enim moderatus in aliis partibus omnibus poſt talem perſpirationem apparet; in ipſis autem arteriis nequaquam minor eſt priore. Is vero quam maxime exquiſite ſentitur per pulſuum diaſtolas, qui minime mutantur poſt dictam perſpirationem, ſed ſimiles penitus permanent. Sola ergo conſiſtens hectica febris perſpicua eſt, ſive abſoluto ſermone hectica, ſive etiam tabida ſit. Ubi vero cum alia quapiam *fuerit*, difficilius jam cognoscitur, quemadmodum quae nuper mulieri cuipiam accidit, cui non ſolum die, ſed etiam nocte non obſcure ſiebat

ἀσαφῶς παροξυνόμενος. ἐλάνθανε γὰρ ὁ μαρασμώδης πυρετὸς ἅπαντας τοὺς ἐπισκοπουμένους ἰατροὺς οἰομένους χρῆναι μήτ' ἀρχὴν εἰσβολῆς αἰσθητὴν εἶναι τοῖς ἑκτικοῖς πυρετοῖς, μήτε ἀνάβασιν, μήτε ἀκμὴν, ὡς οὐκ ἐνδεχόμενον ἑκτικῷ πυρετῷ συμπλακῆναί τινα τῶν ἐπὶ χυμοῖς· ἀλλ' ἡμῖν γε κἀπὶ ταύτης γυναικὸς εὐθέως ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἐγνωρίσθη. ἑκατέρα γὰρ τῶν ἐπισημασιῶν, ἥ τε δι' ἡμέρας καὶ ἡ νύκτωρ γινομένη, βραχυχρόνια μὲν ἐποιεῖτο τὰ μέρη τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ πολλάκις τε καὶ μετὰ νοτίδος τινὸς, ἢ ἀτμώδους διαπνοῆς ἐλύετο σαφῶς οὕτως, ὡς εὔκρατον ἁπτομένοις φαίνεσθαι τὸ σῶμα· τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρτηρίας σημεῖα τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένα διὰ παντὸς ἔμενεν, οὔτε ἀποψυχομένων αὐτῶν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μορίοις οὔτε τὸ τάχος ἢ τὴν πυκνότητα τῆς κινήσεως ἐκλυουσῶν. ἅπερ οὖν εἴρηταί μοι καὶ δι' ἑτέρων ἤδη πολλάκις, εἰρήσεται καὶ νῦν, ὡς οὐ χρὴ τὰς περιόδους τε καὶ ἀναλογίας τῶν παροξυσμῶν ἐπισκοπεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ πολὺ πρότερον αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ πυρετοῦ, κἀκ ταύτης γνωρίζειν αὐτοὺς τοὺς πυρετοὺς, ὥσπερ τοὺς ἀνθρώπους ἐκ

acceſſio. Latuit enim tabida febris omnes qui eam viſitabant medicos, exiſtimantes oportere neque principium acceſſionis ſenſibile eſſe hecticae febri, neque incrementum, neque vigorem, tanquam minime contingat hecticam febrem putridae alicui poſſe implicari; ſed nobis ſtatim primis diebus in hac muliere cognita eſt. Uterque enim acceſſionis inſultus, qui die ac nocte ſiebat, breves efficiebat partes acceſſionis, ac ſaepe cum madore quodam, aut perſpiratione vaporoſa ſolvebatur tam perſpicue, ut corpus ipſum bene temperatum tangentibus ſentiretur. Indicia autem in arteriis paulo ante dicta ſemper extiterunt, nequaquam refrigeratis ipſis ſimiliter aliis partibus, neque velocitatem aut frequentiam motus amittentibus. Quae ergo alio loco ſaepenumero docuimus, etiam nunc dicemus; non oportere ſolum circuitus atque proportiones acceſſionum conſiderare, ſed multo prius ipſam ſpeciem febris, ex eaque cognoſcere ipſam febrem, quemadmodum hominem ex propria forma.

Ed. Chart. VII. [125. 126.] Ed. Bas. III. (329.)

τῆς ἰδίας μορφῆς. οὕτω τοι καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ πρώτῃ πολλάκις ἡμέρᾳ τὸ εἶδος ἐγνωρίσαμεν τοῦ πυρετοῦ, μὴ περιμείναντες ἢ διὰ τρίτης, ἢ διὰ τετάρτης, ἢ ἀμφημερινῆς ἀνταποδόσεως. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων εἴρηται. λέλεκται δὲ οὐδὲν ἧττον ἐν ἐκείνῳ βιβλίῳ καὶ ὡς χρὴ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν γνωρίζειν τὰς διαφοράς. ἐπηγγειλάμην μὲν οὖν κἀνταῦθα, οἶδ᾽ ὅτι, περὶ αὐτῶν ἐρεῖν. ἀναμνησθεὶς δὲ ὡς μικροῦ τινος ἐνδεῖ τὰ κατ᾽ ἐκείνου τοῦ βιβλίου εἰς τὸ τελέως εἰρῆσθαι πάντα, τὰ μὲν ἄλλα περιττὸν ᾠήθην μεταγράφειν ἐνταῦθα, μόνα δὲ ἅπερ ἐλλιπῶς διώρισται ἐν αὐτῷ προσθήσω.

Κεφ. ιδ΄. Τοῖς μὲν ἐπ᾽ ἐγκαύσει πυρέττουσι τὸ δέρμα μᾶλλον ἐπὶ τὸ θερμότερόν τε καὶ αὐχμωδέστερον ἤπερ σφυ-[126]γμοὶ πρὸς τὸ πυρετῶδες ἐξανίστανται. καὶ γὰρ οὖν καὶ διψώδεις ἧττον οἱ τοιοῦτοι τῶν ἴσην ἐχόντων τὴν θερμότητα, καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς ἀκμαῖον ἐπ᾽ αὐτῶν φαίνεται τὸ θερμὸν, ἔμπαλιν ἢ ὡς ἐπὶ τῶν διὰ στέγνωσίν τινα νοσούντων· ἐπαναδίδωσι γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνοις. διακαίεσθαι δὲ καὶ ἡ κεφαλὴ μάλιστα δοκεῖ τοῖς ἐπ᾽ ἐγκαύσει πυρέξασι,

Sic ipsi saepe prima die ad hunc modum speciem febris cognovimus, minime expectantes tertianam, aut quartanam, aut quotidianam circuitionem. Sed de his secundo libro de judiciis latius docuimus; atque eo ipso libro nihilominus diximus, quomodo oporteat diariae febris cognoscere differentias. Promiseram autem, scio, me dicturum hoc loco de illis. Sed cum recordarer pauca in eo libro desiderari, quo in plenum de omnibus praeceptum esset, alia quidem huc transcribere supervacuum duxi, adjiciam vero ea tantummodo, quae intra modum sunt in eo prodita.

Cap. XIV. Febricitantibus igitur ab aestu cutis magis ad temperiem calidiorem et squalidiorem, quam pulsus ad febrilem affectum mutatur; quocirca sitis minus hos infestat, quam qui aequalem habent caliditatem. Ac primo occursu manus calor in ipsis vigere videtur, contra quam in aegrotantibus propter adstrictionem; in his enim increscit. Caput praeterea peruri maxime videtur iis, qui propter

καὶ χαίρουσί τε μᾶλλον καὶ ὀνίνανται ψυχροῖς καταντλούμενοι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ αὐτοῖς θερμότεροί τε καὶ ἐρυθρότεροι φαίνονται μετὰ ξηρότητος, ὅσοι γε δὴ χωρὶς κορύζης καὶ κατάῤῥου κάμνουσιν. ἐνίοις γὰρ τῶν ἐγκαυθέντων καὶ ταῦτα συμπίπτει, καὶ γίγνεται τούτοις οὐ θερμὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἡ κεφαλὴ τοῦ αἵματος, ὡς καὶ τὰς φλέβας ἐπιπλέον συντείνεσθαι συμπάσας, ὅσαι γε καὶ κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς εἰσι καὶ τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον, ὅλον τε τὸ πρόσωπον. ἔστι δ' οὐχ ἥκιστα διακρῖνον καὶ τοῦτο τὸ πλήρεις εἶναι αὐτοὺς ἱκανῶς τῶν ἐπὶ ψύξει χυμῶν πυρεττόντων. καὶ γὰρ καὶ τούτων ὅσοι τὴν κεφαλὴν ἐκακώθησαν, ἑτοίμως ἁλίσκονται κορύζαις τε καὶ κατάῤῥοις, καὶ ὅ γε πυρετὸς αὐτοῖς ἐνίοτε σύμπτωμά ἐστι μόνης τῆς ἐν τῇ κε(330)φαλῇ διαθέσεως· ὡς τὰ πολλὰ δὲ τότε μᾶλλον πυρέττουσιν, ὅτε τὸ σῶμα σύμπαν ψυχθῶσιν ἢ ἐγκαυθῶσιν. ἧττον δ' ἐστὶ θερμὸν τὸ δέρμα τοῖς ψυχθεῖσιν, ἐν ὄγκῳ τε μείζονι τὸ σῶμα, καὶ οὐδεὶς αὐχμὸς ἀμφὶ τὸ πρόσωπον, οἷος τοῖς ἐπ' ἐγκαύσει πυρέττουσιν ἄνευ τοῦ πεπληρῶσθαι τὴν κεφαλήν. ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν εἴωθεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις ἡ κεφαλὴ πληροῦσθαι, πλὴν

aeſtum febricitant, gaudentque magis et juvantur frigidis fomentis, atque ipſorum oculi calidiores et rubicundiores videntur cum ſiccitate, quicunque ſine gravedine et defluxione febricitant. Quibusdam enim propter aeſtum talia accidunt, caputque ipſis redditur non ſolum calidum, ſed etiam plenum ſanguine; ita ut omnes venae admodum contendantur, quae circa oculos et tempora et frontem et faciem totam habentur. Id autem non parum discernit, quod pleni ſunt, ab iis, qui ex humorum refrigerio febricitant. Hi enim ubi caput male afficitur, prompte corripiuntur gravedine et defluxionibus, et febris ipſis interdum ſymptoma eſt ſolius in capite affectionis. Sed magna ex parte tunc magis febricitant, quum corpus refrigeratum eſt vel exuſtum. At vero cutis minus calida refrigeratis, atque in tumore majori corpus exiſtit, nec quisquam ſqualor circa faciem, qualis propter aeſtum febricitantibus evenit ſine capitis repletione. Itaque magna ex parte caput ſolet talibus repleri ab aeſtu, niſi quis fuerit

εἴ τις ἀκριβῶς εἴη καθαρὸς καὶ ἀπέριττος τὸ σῶμα· τούτοις γὰρ μόνοις ἐνδέχεται θερμαινομένην τὴν κεφαλὴν ἀπλήρωτον διαμένειν, ὅμως μὴν ἔστιν ὅτε καὶ χωρὶς τοῦ πεπληρῶσθαι θερμασίαν παμπόλλην καταλαμβάνειν σύμπασαν αὐτὴν ἐγκαυθεῖσαν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διάθεσις ἐναργέστατα διαφέρει τῆς κατὰ ψύξιν· ἡ δὲ μετὰ τοῦ πεπληρῶσθαι δυσδιάκριτός ἐστιν, ὡς ἂν καὶ κατάῤῥουν ἐπικαλουμένη καὶ κόρυζαν, ἅπερ καὶ τοῖς ψυχθεῖσι συμβαίνει, ἀλλ᾽ ὡς εἴρηται, τὸ αὐχμῶδες καὶ τὸ ἄγαν θερμὸν τοῦ δέρματος, ὅσα τ᾽ ἄλλα μικρὸν ἔμπροσθεν εἶπον, ἴδια τῶν ἐγκαυθέντων εἰσὶ, περὶ ὧν ἐπιπλέον ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου λεχθήσεται σὺν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις τῶν ἐφημέρων πυρετῶν διαφοραῖς, ὧν τὰς διαγνώσεις ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων εἰρηκότες, οὐδὲν ἔτι δεόμεθα νῦν ἐκδιηγεῖσθαι. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἤδη τὸν λόγον ἐνταυθοῖ καταπαύσομεν, ἑξῆς δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν ἁπάσας ἐροῦμεν τὰς διαφοράς.

admodum purus ac fine excrementis; iis enim tantummodo contingit calescens caput fine repletione permanere, interdum tamen fine repletione a multo calore corripi ipfum totum exuftum. Haec igitur affectio perfpicue diffidet ab ea quam frigus excitavit. At quae cum repletione eft, difficile diftinguitur, utpote defluxionem inferens ac gravedinem, quae etiam refrigeratis accidunt, fed, ut diximus, fqualor et nimius calor cutis, et quaecunque alia paulo ante dixi, propria uftorum exiftunt; de quibus fufius in libris de medendi methodo dicetur, cum aliis omnibus diariae febris differentiis; quarum dignotiones quia fecundo *libro* de judiciis docuimus, non amplius hoc loco dicendae funt. Sed hunc quidem fermonem hic finiemus, deinceps vero febrium, quae ex humoribus accenduntur, omnes differentias indicabimus.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΥΡΕΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ed. Chart. VII. [127.] Ed. Bas. III. (330.)

Κεφ. α'. Ὑπόλοιπον ἂν εἴη τὰς διαφορὰς τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν διελθεῖν, αὐτὸ τοῦτο πρότερον, ὑπὲρ αὐτῶν εἰπόντας, ὡς οὐχ ἱκανόν ἐστιν ὅ τινες ὑπέλαβον εἰς γένεσιν πυρετῶν, αὐξηθῆναί τε καὶ πλεονάσαι τὸν πικρόχολον χυμὸν, ὃν ἔνιοι μὲν ὠχρὰν, ἔνιοι δὲ ξανθὴν ὀνομάζουσι χολήν. ἅπαντες γὰρ ἂν οὕτω μεγίστους ἐπύρεττον πυρετοὺς οἱ ἰκτεριῶντες, οἷς πλῆθός γε τῆς τοιαύτης χολῆς ἐν ἅπαντι σώματι περιέχεται, ἀλλ' οὐ πυρέττουσι, πλὴν εἰ κατ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν συνελθοῦσαν, ὑπὲρ ἧς ὀλίγον ὕστερον

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER SECVNDVS.

Cap. I. At superest febrium quae in humoribus accenduntur, differentias percurrere, si prius de eis admonuerimus, minime sufficere, ut quidam voluerunt, ad generationem febrium, augeri atque exuperare humorem biliosum, quem alii pallidam, nonnulli flavam nominant bilem. Omnes enim arquati maxima sic afficerentur febre, quibus copia talis bilis in toto corpore continetur; sed haudquaquam febricitant prius quam alia quaedam causa concurrat, de

εἰρήσεται. ἄτοπον δὲ τὸ κἂν τοῖς τεταρταίοις καὶ τοῖς ἀμφημερινοῖς πυρετοῖς τοῖς ἀκριβέσιν ἠθροῖσθαι τὴν πικρὰν χολὴν ὑπολαμβάνειν, ὥσπερ ἐν τοῖς τριταίοις καὶ καύσοις. ἔμπαλιν γὰρ ἐπί τε τῶν ἀμφημερινῶν καὶ τεταρταίων πυρετῶν οὔτε ἔμετοι χολώδεις, οὔθ' ἱδρῶτες, οὔτ' οὖρα, καὶ διαχωρήματα φαίνεται πικρόχολα, πρὸς τῷ μηδ' ἄλλο τι τῶν προσγεγονότων τε καὶ συνυπαρχόντων αὐτοῖς μαρτυρεῖν. οἱ μὲν γὰρ τριταῖοι πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν ἔν τε σώμασι συνίστανται χολωδεστέροις φύσει καὶ ἐν ἡλικίᾳ τῇ τῶν ἀκμαζόντων, ἥτις ἐστὶν ἁπασῶν τῶν ἡλικιῶν χολωδεστάτη, καὶ ἐν ὥρᾳ θερινῇ μάλιστα, καθ' ἣν ὁ τοιοῦτος ἐπικρατεῖ χυμός. οὕτω δὲ κἂν τοῖς θερμοῖς καὶ ξηροῖς τῇ κράσει χωρίοις, καὶ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἀέρος τοιαύτῃ, καὶ βίοις οὐκ ἐν ῥᾳστώνῃ καὶ ῥαθυμίᾳ τὸ πλέον, ἀλλὰ ἐν πόνοις καὶ φροντίσι καὶ ἀγρυπνίαις, ἐγκαύσεσί τε καὶ τροφαῖς ὀλίγαις, καὶ ταύταις θερμαῖς καὶ ξηραῖς. ἀλλὰ καὶ ἡ θερμαινόντων τε καὶ ξηραινόντων φαρμάκων ἀμετροτέρα χρῆσις εὔφορός ἐστι τριταίων πυρετῶν· οἱ δ' ἀμφημερινοὶ κατὰ τοὐναντίον ἅπαν, ἔν τε ταῖς φλεγματικωτέραις φύσεσι, καὶ τῶν ὡρῶν ἐν χειμῶνι,

qua paulo poſt agetur. At vero abſurdum eſt in quartana et quotidiana febre exquiſita colligi amaram bilem exiſtimare, quemadmodum in tertiana atque cauſo. Etenim contra quam in illis in quotidiana et quartana febre neque vomitus bilioſus, neque ſudor, neque urina, neque dejectiones videntur bilioſae; praeterea nec quicquam aliud, quod praeceſſit, aut ſimul adeſt eis, ſubſcribit. Febris enim tertiana ut plurimum conſiſtit in corpore natura bilioſo, et in aetate vigoris, quae eſt omnium aetatum maxime bilioſa, et aeſtivo tempore maxime, quo talis humor exuperat; itidem in regione calida et ſicca temperamento et ſtatu ambientis aëris tali, et vita non otioſa ac deſide plurimum, ſed in labore, cura, vigiliis, aeſtu et victu parco, eoque calido et ſicco. Quin et immoderatus uſus medicamentorum calefacientium et exiccantium committit febrem tertianam. Quotidiana vero e contrario penitus efficitur in natura pituitoſiore, ac tempore hyberno, et conſtitutione frigida et humida, ſe-

Ed. Chart. VII. [127. 128.] Ed. Baf. III. (330.)

καὶ τῶν καταστάσεων ἔν τε ταῖς ὑγροτέραις καὶ ψυχροτέραις, γέρουσί τε καὶ παισὶ μᾶλλον, ἐν ὑγροῖς καὶ ψυχροῖς χωρίοις, καὶ βίοις ἀργοῖς ἅμα καὶ σὺν πλησμονῇ, καὶ μάλισθ' [128] ὅταν ἐπὶ σιτίοις λούωνται, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον, ὅταν καὶ αὐτὰ τὰ σιτία φλεγματικώτερα τὴν φύσιν ὑπάρχῃ. οὐ μὴν οὐδ' ἐμοῦσιν οὗτοι τὸν πικρόχολον χυμὸν, οὐδὲ διαχωροῦσιν, οὐθ' ἱδροῦσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς τριταίοις πυρετοῖς. οὗτοι μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ σηπομένῃ γίγνεσθαι πεφύκασιν· οἱ δ' ἀμφημερινοὶ τοῖς φλεγματώδεσιν ἕπονται χυμοῖς, ὥσπερ οἱ τεταρταῖοι τοῖς μελαγχολικοῖς. οὕτω γοῦν καὶ φύσεις σωμάτων αἱ μελαγχολικώτεραι, καὶ τῶν ἡλικιῶν ἡ παρακμαστικὴ, καὶ τῶν ὡρῶν τὸ φθινόπωρον, ἅπαντά τε τὰ τούτοις ἀνάλογα ἐν ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι καὶ τῷ σύμπαντι βίῳ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντα τεταρταίων ἐστὶ γόνιμα πυρετῶν. διὰ τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον αὐτῶν ῥῖγος οὐχ ὅμοιον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τοῖς τριταίοις οἷον νύττοντός τε καὶ τιτρώσκοντος τὴν αἴσθησιν ἐνδείκνυται τοῦ ποιοῦντος αἰτίου· τὸ δ' ἐν τοῖς τεταρταίοις οἷον ψύχοντος. εἴρηται δ' ἱκανῶς ὑπὲρ τῆς ἐν τοῖς ῥίγεσιν ἰδέας ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις, ἔνθα καὶ περὶ τῆς τῶν ὁμογενῶν

nibus et pueris potius, in regione frigida et humida, et vita otiofa fimul cum repletione, maximeque quoties poft cibum lavantur, ac multo magis, ubi ipfe cibus pituitofior natura exiftit. Sed neque vomunt tales biliofum humorem, neque dejiciunt, neque fudant, quemadmodum in tertiana febre. Haec enim ex flava bile putrescente fieri folet. Quotidiana vero pituitofum humorem fubfequitur; quomodo quartana melancholicum. Sic namque natura corporis magis melancholica, et aetas declinans, et autumni tempus, necnon omnia, quae his proportione refpondent in cibo potuque, et toto victu, frigida et ficca temperamento, febrem gignunt quartanam. Et eam ob rem praecedens eas rigor nequaquam fimilis eft; fed in tertiana quafi pungens ac vulnerans fenfum efficientem caufam indicat; in quartana autem quafi refrigerans. Sed de forma rigoris libro de caufis fymptomatum definitum abunde jam eft, ubi etiam de ejusdem ge-

πυρετῶν ἀποδέδεικται διαφορᾶς, ὡς οἱ μὲν διαλείποντες αὐτῶν, οὕτω δὲ ὀνομάζω τοὺς εἰς αἰσθητὴν ἀπυρεξίαν ἀφικομένους, ἐπὶ κινουμένῳ τε καὶ πάντη τοῦ σώματος ἰόντι τῷ τὸν πυρετὸν ἐργαζομένῳ συνίστανται χυμῷ· οἱ δὲ συνεχεῖς ἀφικνοῦνται στεγνουμένῳ καὶ περιεχομένῳ ἐν ταῖς φλεψὶν, ὑπὲρ ὧν τῆς διαγνώσεως ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων εἴρηται.

Κεφ. β'. Τῶν μὲν οὖν διαλειπόντων τρεῖς εἰσιν αἱ πᾶσαι διαφοραὶ, ἀμφημερινὸς, τριταῖος, καὶ τεταρταῖος· ἐπὶ φλέγματι μὲν ὁ ἀμφημερινὸς σαπέντι· ἐπὶ δὲ ταῖς χολαῖς ἑκατέραις, τῇ ξανθῇ μὲν ὁ τριταῖος, τῇ μελαίνῃ δὲ ὁ τεταρταῖος. τῶν δὲ συνεχῶν ἐπὶ μὲν τῇ ξανθῇ χολῇ διττὸν εἶδος, ἓν μὲν τὸ τῶν συνόχων ὀνομαζομένων, ὧν ὁ σύμπας χρόνος εἷς παροξυσμός ἐστιν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι λύσεως· ἕτερον δὲ τὸ τῶν ὁμωνύμως τῷ γένει λεγομένων συνεχῶν, ἐν πολλαῖς ταῖς κατὰ μέρος περιόδοις προερχομένων. τῶν μὲν οὖν συνόχων αἱ πᾶσαι τρεῖς εἰσιν αἱ διαφοραί. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τῆς τελευτῆς ἴσοι διαμένουσι·

neris febrium differentia est proditum, nempe ex eis intermittentes (ita appello eas, quae ad integritatem sensibilem desinunt) ex humore moto ac in omnem corporis partem delato efficiente febrem consistere; continuas vero ex condito et contento in venis, de quarum cognitione secundo *libro* de crisibus docuimus.

Cap. II. *Febrium* igitur intermittentium omnes differentiae tres existunt, quotidiana, tertiana et quartana: ex pituita putri, quotidiana; ex utraque bile, flava quidem, tertiana; atra autem, quartana efficitur. Continuarum vero, quae ex flava bile consistunt, duplex species est: una quidem earum quae synochi *continentes* appellantur, quarum omne tempus una accessio est ab initio usque ad finem; alterum earum, quae communi, sed ambiguo genere continuae dicuntur, et multis particularibus circuitibus continentur. Caeterum continentium differentiae omnino tres existunt. Quaedam enim earum ab initio usque ad finem aequalis per-

τινὲς δὲ παραυξάνονται κατὰ βραχύ· τρίτοι δ' ἄλλοι μειοῦνται κατὰ βραχύ. καί τινες ὀνόματα τοῖς μὲν πρώτοις ὁμοτόνους τε καὶ ἀκμαστικοὺς ἔθεντο· τοῖς δὲ δευτέροις ἀναβατικούς τε καὶ ἐπακμαστικούς· τοῖς δὲ τρίτοις παρακμαστικούς. τῶν δὲ συνεχῶν δύο μέν εἰσιν αἱ πρῶται διαφοραὶ, τῶν μὲν διὰ τρίτης μόνον παροξυνομένων, ἑτέρων δὲ κἀν τῇ μέσῃ φερόντων παροξυσμόν. οὗτοι μὲν οὖν οὐδὲν ἴδιον ἐξαίρετον ὄνομα κέκτηνται· τοὺς δὲ διὰ τρίτης παροξυνομένους ἐγὼ μὲν ὀνομάζω τριταιοφυεῖς, οὐ μὴν κωλύω γε τὸν βουλόμενον ἕτερον αὐτοῖς ἐπιφέρειν ὄνομα, φυλαττομένης τῆς ἐν τοῖς πράγμασι διαφορᾶς. ἄλλη μὲν γάρ ἐστι φύσις, ὅταν εἰς ἀ(331)πυρεξίαν παύωνται, ἄλλη δ' ὅταν εἰς παρακμὴν πυρετώδη τελευτῶσιν οἱ διὰ τρίτης συνεχεῖς παροξυνόμενοι πυρετοί· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι φύσις ἑτέρα τίς ἐστι τῶν καὶ ἐν τῇ μέσῃ παροξυνομένων. ἡμιτριταῖον δὲ τούτων οὐδένα καλῶ, οὐ μὴν οὐδὲ κωλύω τοὺς βουλομένους ὀνομάζειν οὕτως, εἴ μοι [129] τοὖθ' ἓν μόνον φυλάττοιτο πρὸς αὐτῶν, τὸ μηδεμίαν

manet, quaedam paulatim crescit, tertia vero alia paulatim decrescit. Ac nonnulli primam nominant homotonum et acmafticam, *aequali tenore ac vigore incedentem;* alteram anabaticam et epacmafticam, *ascendentem atque increscentem;* tertiam vero paracmafticam, *decrescentem*. Continuarum vero duae differentiae primae exiftunt. Nam aliae tertio quoque die tantummodo exacerbantur, aliae die intermedio alteram inferunt exacerbationem. Atque hae nullum nomen peculiare obtinent. Febrem autem, quae tertio quoque die exacerbatur, ego quidem nomino tertianariam, feu tritaeophyem; non tamen prohibeo, fi libeat, aliter appellare, modo ferves in rebus ipfis differentiam. Alia enim eft natura, quum definunt ad integritatem; alia quum ad declinationem febrilem finiuntur febres continuae, quae tertio quoque die exacerbationem habent; et praeterea quaedam alia natura, quae in medio exacerbationes facit, fed nullam ex his femitertianam appello, non tamen prohibeo qui ita nominare voluerint, fi id unum mihi caveatur ab eis, ut

ἰδέαν παραλείπεσθαι πυρετοῦ, λέγεσθαι δὲ ἐφεξῆς ἁπάσας, ὡς ἐγὼ νῦν ἐνεστησάμην τόνδε τὸν λόγον. τῶν γὰρ κἀν τῇ μέσῃ παροξυνομένων συνεχῶν ἔνιοι μὲν ἐν ἀμφημερινοῦ σχήματι προέρχονται, τοὺς δύο παροξυσμοὺς ὁμοιοτάτους ἀλλήλοις ποιούμενοι· τινὲς δ' ἀνομοίους ἔχοντες τοὺς δύο, τῷ μὲν πρώτῳ τὸν τρίτον ὁμοιότατον ἴσχουσι, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸν τέταρτον, ἐν σχήματι δυοῖν τριταίων προϊόντες. οὗτοι μὲν ἐπὶ χολώδει μᾶλλον· οἱ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁμοίως παροξύνοντες ἐπὶ φλεγματικωτέρῳ συνίστανται χυμῷ. τρίτον δ' ἄλλο γένος ἐστὶ τῶν συνεχῶν πυρετῶν σπανίως γιγνόμενον, ἐπειδὰν ὁ παροξυσμὸς ἐν σχήματι τεταρταίου περιόδου προέρχηται μὴ παυόμενος εἰς ἀπυρεξίαν. γίγνεται δὲ ὥσπερ ὁ διὰ τρίτης ἔστιν ὅτε διπλοῦς καὶ τριπλοῦς, οὕτω καὶ οὗτος οὐ μόνον διπλοῦς, ἀλλὰ καὶ τριπλοῦς. αἱ μέν τοι τοιαῦται τῶν πυρετῶν ἐπιπλοκαὶ τῆς περὶ τύπων εἰσὶ θεωρίας ἴδιαι. τῶν δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων ἁπλῶν πυρετῶν αἱ σύμπασαι διαφοραὶ τοσαῦται τὸν ἀριθμόν εἰσιν, ὅσαι περ εἴρηνται νῦν· ἐξ ἐπιμιξίας δ' αὐτῶν ἕτεραί τινες γίνονται,

nulla febris species omittatur, sed unaquaeque deinceps dicatur, quemadmodum ego nunc in hoc libro facere institui. Ex continuis enim, quae in die medio exacerbantur, quaedam in forma quotidianae procedit, duas exacerbationes simillimas invicem efficiens; quaedam vero dissimiles habens duas, primae quidem tertiam simillimam obtinet, secundae vero quartam, in forma duarum tertianarum procedens; sed haec ex bile potius; illa, quae singulis diebus similiter exacerbatur, ex pituitoso humore consistit. Porro tertium aliud genus est febrium continuarum raro eveniens, quoties exacerbatio in forma quartani circuitus procedit, nequaquam desinens ad integritatem. Accidit autem, quemadmodum febris, quae tertio quoque die accidit, interdum duplex ac triplex: ita etiam haec non solum duplex, sed etiam triplex. Sed hi febrium implexus libro de typis commodius indicantur. Febrium autem simplicium, quae ex humoribus accenduntur, *simplices* differentiae tot numero sunt, quot proxime docuimus. Ex earum autem permixtione

Ed. Chart. VII. [129.] Ed. Baf. III. (351.)

περὶ ὧν ἐφεξῆς ἐρῶ, πρότερόν γε περὶ τῶν ἁπλῶν ἔτι τὸ λεῖπον προσθεὶς, ὡς ὅστις ἂν ἀκριβῶς ἁπλοῦς ᾖ πυρετὸς, ἓν εἶδος οἷον κανόνα τινὰ κεκλήρωται τῶν νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν λεχθησομένων· ὅστις δ᾽ ἂν τοῦτο νοθεύσῃ κατά τι, κατὰ τοσοῦτον ἀποχωρεῖ τῶν ἁπλῶν πυρετῶν.

Κεφ. γ΄. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένῃ γιγνόμενος εἰσβάλλει τε μετὰ ῥίγους καὶ καυσώδης ἐστὶ, καὶ χολῆς ἐμέτοις, ἢ διαχωρήσεσιν, ἢ ἱδρῶσιν, ἤ τισιν αὐτῶν, ἢ πᾶσιν ἅμα ἐκλύεται. τοῦ τοιούτου πυρετοῦ τὸ μῆκος τοῦ παροξυσμοῦ τὸ μέγιστον ὡρῶν ἐστιν ἰσημερινῶν δώδεκα, καὶ καλοῦμεν αὐτὸν ἀκριβῆ τριταῖον, ἐπὶ κράσει τοῦ κάμνοντος χολώδει, καὶ ὥρᾳ καὶ καταστάσει καὶ διαίτῃ θερμῇ καὶ ξηρᾷ συνιστάμενον. εἴρηται δὲ καὶ τἄλλα τὰ συντελοῦντα πρὸς τὴν γένεσιν αὐτοῦ πάντα μικρὸν ἔμπροσθεν. ὀλιγοχρονιώτερος δὲ ὡς τὰ πολλὰ τοῦ προειρημένου μήκους ὁ παροξυσμὸς γίγνεται, παμπόλλην ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχων τὴν διαφορὰν, ἤτοι διὰ τὸ ποσόν τε καὶ τὸ ποιὸν αὐτῆς τῆς χολῆς, ἢ διὰ τὴν τοῦ κάμνον-

aliae quaedam efficiuntur, de quibus deinceps dicam, si prius de simplicibus quod deest adjecero; ut quaecunque fuerit omnino simplex febris, unam speciem quasi regulam quandam obtineat earum, quas nunc dicturi sumus. Quaecunque vero degeneraverit aliquatenus, eatenus ab ipsis febribus simplicibus decedet.

Cap. III. Quae igitur *febris* ex flava bile per sentientes corporis partes delata accenditur, cum rigore invadit atque ardens est, et vomitu bilis, vel dejectione, vel sudore, vel quibusdam horum, vel omnibus simul solvitur. Hujus febris longitudo accessionis maxima horarum est aequinoctialium duodecim; atque appellamus eam exquisitam tertianam, quae temperamento aegri bilioso ac tempore et regione et statu et victu calido et sicco efficitur. Sed omnia alia paulo ante docuimus, quaecunque concurrunt ad ejus generationem. Atque accessio brevior est magna ex parte quam quae antea dicta est longitudo, permultam majoris ac minoris obtinens differentiam, vel propter quantitatem et qualitatem

τος δύναμιν, ἢ διὰ τὴν ὑπάρχουσαν τηνικαῦτα τῷ πάσχοντι τὴν διάθεσιν. ἡ μὲν γὰρ πλείων χολὴ τῆς ἐλάττονος μακρότερον φέρει τὸν παροξυσμόν· ἡ δὲ λεπτὴ τῆς παχείας βραχύτερον. οὕτω δὲ καὶ τῆς δυνάμεως ἡ μὲν ἰσχυροτέρα βραχύτερον· ἡ δ' ἀσθενεστέρα μακρότερον. καὶ τῆς τοῦ σώματος διαθέσεως ἡ μὲν ἀραιὰ βραχύτερον· ἡ δὲ πυκνὴ μακρότερον. ὁ δὲ τοῦ διαλείμματος χρόνος ἐν τῷ τοιούτῳ πυρετῷ τὸ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς σημεῖον τῆς σηπεδόνος τοῦ χυμοῦ παντάπασιν ἀδιάγνωστον ἔχει κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἢ νύκτα τοῦ παροξυσμοῦ· βραχέως δὲ ὑποτυφόμενον γνωστὸν ἀμυδρῶς ἐν τοῖς πρώτοις μέρεσι τῆς μετ' αὐτήν· σαφέστερον δὲ ἤδη περὶ τὰ πέρατα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἢ νυκτός· ἔτι δὲ σαφέστερον ἐπὶ τῆς ἐχομένης, ἥτις προηγεῖται δηλαδὴ τῆς παροξυντικῆς ἡμέρας ἢ νυκτός. ἐν ἐκείνῃ δὲ αὐτῇ σαφὲς ἤδη τὸ σημεῖόν ἐστι, καὶ πολὺ μᾶλλον, εἰσβάλλοντος τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ πολὺ μᾶλλον ἀναβαίνοντος ἐπὶ τὴν ἀκμήν. ἐν [130] ταύτῃ δὲ ἧττον ἢ κατὰ τὴν ἀνάβασιν, καὶ μακρῷ πάλιν ἧττον ἐν τῇ παρακμῇ. τοῦτον τὸν πυρετὸν εἰ βούλοιο καλεῖν ἀκριβῆ τριταῖον, ὀνόματι χρήσῃ παλαιῷ·

ipfius bilis, vel propter aegri vires, vel propter praefentem tunc in aegro corpore difpofitionem. Bilis enim copiofior longiorem quam paucior efficit acceffionem; tenuis breviorem quam craffa. Sic vero et vires validiores breviorem, imbecilliores longiorem. Et corporis difpofitio rara quidem breviorem, denfa vero longiorem. At vero tempus intermiffionis in tali febre ex pulfu indicium putredinis humoris penitus obfcurum habet fequenti die ac nocte poft acceffionem. Leviter autem fuccenfa obfcure cognosci pote eft primis partibus pofterioris diei; fed adhuc clarius circa fines ejusdem diei aut noctis; atque adhuc clarius proxima die vel nocte, quae praecedit fcilicet diem aut noctem acceffionis. Sane in ea ipfa perfpicuum jam eft fignum; multoque magis, quoties acceffio invadit; ac multo magis, ubi afcendit ad vigorem. In eo vero minus quam per incrementum, rurfusque multo minus per declinationem. Hanc febrem fi libeat nominare exquifitam tertianam, nomine uteris

εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε συγχώρησον οὕτως ὀνομάζειν ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας.

Κεφ. δ'. Ἔστι δ' ἕτερος ἀκριβὴς ἁπλοῦς πυρετὸς, ἐπὶ φλέγματι σηπεδονώδει διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ὑπὸ τῆς φύσεως ὠθουμένῳ γιγνόμενος. ἄρχεται μὲν ἀπὸ καταψύξεως τῶν ἄκρων καὶ φρίκης μᾶλλον ἢ ῥίγους· δυσεκθέρμαντος δ' ἐστὶ καὶ πολυχρόνιον ἔχει τὴν ἀνάβασιν ὡς ἐπὶ τὴν ἀκμὴν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χυμὸς, ἐφ' ᾧ συνίσταται, ψυχρὸς μέν ἐστι καὶ ὑγρὸς τὴν κρᾶσιν, γλίσχρος δὲ τὴν σύστασιν. δυσέξαπτός τε οὖν ἐστι διὰ ταῦτα καὶ βραδύπορος, καὶ πολλαχόθι κατὰ τοὺς πόρους ἰσχόμενος θλίβει μὲν ἐνίοτε καὶ βαρύνει τὴν δύναμιν, ἀνωμάλους δὲ καὶ πλέον ἀμυδροὺς ἐργάζεται καὶ μικροὺς τοὺς σφυγμοὺς ἔν τε ταῖς εἰσβολαῖς καὶ τῶν ἀναβάσεων ἐν τοῖς πρώτοις. γίγνεται μὲν οὖν καὶ τῷ χολώδει πυρετῷ κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν παροξυσμῶν ἕκαστον τῶν εἰρημένων περὶ τὸν σφυγμὸν παθημάτων, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνου μὲν ἐν τάχει καθίσταται τά τε ἄλλα καὶ ἡ ἀνωμαλία, τὰ πολλὰ μηδὲ συνεισβάλλουσα τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς· ἡ θερ-

antiquo; sin minus, at certe nobis dabis ita nominare perspicuae doctrinae gratia.

Cap. IV. Alia porro est simplex ac exquisita febris ex pituita putri, quae per sentientes corporis partes pellitur ab ipsa natura, consistens. Ea incipit ex frigore partium extremarum atque horrore potius quam rigore; difficulter accenditur, diuturnumque obtinet incrementum ad *consistendi* vigorem, quoniam humor, in quo consistit, frigidus atque humidus est temperamento ac glutinosus consistentia. Itaque difficulter accenditur ac tarde movetur saepe in ipsis meatibus haerens. Ac premit quidem interdum gravatque vires; inaequalem autem ac magis debilem efficit parvumque pulsum in insultu ac primo incremento. Per febrem vero biliosam existit inter initia accessionum unaquaeque affectio ex dictis circa pulsum; sed ab illa quidem cito abeunt tum alia, tum etiam inaequalitas, quae magna ex parte cum talibus febribus non accedit. Calor autem non multo post,

Ed. Chart. VII. [130.] Ed. Bas. III. (331.)

μασία δὲ οὐ μετὰ πολὺ τοῦ παύσασθαι τὸ ῥῖγος ἐξάπτεται λαμπρὰ, καθάπερ τι πῦρ ἀκριβῶς καθαρὸν, οὐδὲ μιᾶς ἐμφερομένης αὐτῷ καπνώδους ἀχλύος. τὴν δὲ τοῦ φλεγματώδους χυμοῦ θερμασίαν εἰκάσαις ἂν πυρὶ καπνώδει ξύλων χλωρῶν ἐξαπτομένων. ταῦτ' ἄρα καὶ κενώσεις ἐπ' αὐτοῦ βραχεῖαι, καὶ τὸ μῆκος τοῦ παροξυσμοῦ μακρότερον γινόμενον, ὅ τε χρόνος ὁ τοῦ διαλείμματος οὐχ ὁμοίως τῷ πρώτῳ καθαρὸς, ἀλλ' ἀεὶ τὸ τῆς σήψεως τοῦ χυμοῦ διαφυλάττων γνώρισμα κατά τήν τε θερμότητα καὶ τοὺς σφυγμούς. ἐναργέστατον δὲ κἀν τούτῳ τῷ πυρετῷ περὶ τὰς εἰσβολάς τε καὶ τὰς ἐπιδύσεις τῶν παροξυσμῶν ἐστι τὸ τῆς σήψεως σημεῖον· ὅμως δ' οὖν καὶ οὗτος, ὅταν ἀκριβὴς ᾖ, τοῖς πολλοῖς δοκεῖ καθαρὸν ἔχειν τὸ διάλειμμα, καὶ ἡμεῖς οὕτως καὶ αὐτοὶ λέγομεν οὐκ ὀλιγάκις, ὅταν ἄκαιρος ἡ ἀκριβολογία φαίνηται. συμβαίνει δὲ φύσεσί τε σωμάτων καὶ ὥραις, καὶ χώραις καὶ καταστάσεσιν, ἐπιτηδεύμασί τε καὶ διαίτῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς φλεγματώδεσι. παροξύνεται δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καίτοι γ' ἧττον ὑπάρχων θερμὸς τοῦ διὰ τρίτης τοῦ χολώδους. ἀλλ' ἔοικεν ἐκεῖνος μὲν, ἐπειδὴ τὸν χυμὸν εὐέξαπτον ἔχει, καὶ

quam deſtitit rigor, accenditur luculentus, quemadmodum ignis quidam plane purus in quo nulla fumoſa caligo invehitur. Calorem vero pituitoſi humoris aſſimilabis igni fumoſo lignorum viridium accenſorum. Evacuationes igitur in eo paucae exiſtunt, ac longitudo acceſſionis diuturnior, et tempus intermiſſionis non aeque ac primum purum eſt, ſed ſemper ſervans in calore et pulſu putredinis humoris indicium. At vero et in hac febre circa principia atque incrementa acceſſionum indicium putredinis eſt manifeſtiſſimum. Attamen et haec ubi exquiſita fuerit, videtur multis habere puram intermiſſionem; et nos ipſi ita etiam non raro dicimus, quum intempeſtiva accurati ſermonis diſcuſſio videtur. Accidit autem naturae corporis, tempori, regioni, tempeſtati, ſtudio, victui et aliis omnibus pituitoſis. Accedit vero ſingulis diebus, quamvis minus calida ſit quam biliosa, quae tertio quoque die fatigat. Sed conſtat hanc quidem (quoniam et humorem habet accenſu facilem et prom-

Ed. Chart. VII. [130. 131.] Ed. Bas. III. (331.)

ῥᾳδίως ἑκάστοτε διὰ λεπτότητα τὸ ζέσαν αὐτοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν ἐκκαθαίρεται σύμπαν, εἰς ἀπυρεξίαν τέ τινα καθαρωτέραν ἰέναι καὶ βραχὺ μετὰ τὸν παροξυσμὸν ἐγκαταλείπειν σπέρμα σηπεδονώδους θερμότητος· ὁ δ' ἐπὶ τῷ φλέγματι μήτε καθαίρεσθαι τελέως ἐν ταῖς παρακμαῖς τῶν παροξυσμῶν, μήτ' ὀλίγον ὑπολείπειν τὸ οἷον ὑποτυφόμενον. ἐντεῦθεν ἄρα τό τε διάλειμμα πολὺ φαυλότερον αὐτῷ καὶ τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ πρωϊαίτερον ἡ εἰσβολή.

Κεφ. ε'. Τὸ δὲ τρίτον γένος τῶν διαλειπόντων πυρετῶν ὁ ἀκριβὴς τεταρταῖος, ὅταν ἐπὶ μόνῳ γίνηται τῷ μελαγχολικῷ [131] χυμῷ ψυχρῷ καὶ ξηρῷ τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντι, κατὰ βραχὺ μὲν ὑποτύφεται καθάπερ τις λίθος, ἢ ὄστρακον, ἢ ὀστοῦν, ἤ τι τῶν οὕτω ψυχρῶν καὶ ξηρῶν σωμάτων· ἐπειδὰν δ' ἐξαφθῇ τις ἐξ αὐτοῦ φλὸξ, οὐδὲν ὑπολείπει καπνῶδες, οὐδὲ ἡμίκαυστον ἐπὶ τῷ παροξυσμῷ, καὶ διὰ τοῦτο κενώσεις τε πλείονες ἐπὶ τούτῳ τῷ χυμῷ μᾶλλον ἢ τῷ φλεγματικῷ, καὶ τὸ διάλειμμα καθαρὸν ἀκριβῶς εἶναι δοκεῖ τῷ κἀνταῦθα

pte semper ob tenuitatem quicquid ejus fervefactum est per accessionem, expurgatur) ad integritatem quandam magis puram desinere, et exiguum post accessionem vestigium putridi caloris relinquere; eam vero, quae ex pituita fit, nec integre purgari per declinationes accessionum, nec exiguum, quod velut succendatur, relinquere. Inde ergo efficitur et intermissio multo deterior et secundae accessionis maturius principium.

Cap. V. At vero tertium genus intermittentium febrium, quartana exquisita, quoties ex humore melancholico solo efficitur frigido siccoque temperie paulatim quidem succenditur, quemadmodum lapis quidam, vel testa, vel os, vel aliud quidpiam sic frigidum et siccum corpus Ubi vero flamma quaedam ex eo accensa est, nihil relinquit fumosum, neque semiustum post accessionem; et eam ob rem evacuationes plures ex tali humore quam pituitoso et intermissio plane pura esse videtur, eo quod hic omne id humoris melan-

Ed. Chart. VII. [131.] Ed. Baf. III. (331. 332.)

ἅπαν κενοῦσθαί τε καὶ δια(332)φορεῖσθαι τὸ ἐξαφθὲν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ῥῖγος αὐτοῖς ἐστιν, οἷον μάλιστα τοῖς ἐν κρύει καρτερῷ καταψυχθεῖσιν, οὐχ οἷόν περ ἐνίοτε γίνεται τοῖς ἐγκαυθεῖσιν, ἢ κοπωθεῖσιν, ἢ ἐπὶ φαρμάκοις θερμοῖς καὶ δάκνουσιν ἕλκει προσενεχθεῖσιν. ἀνάγκη δὲ τοῦ τοιούτου πυρετοῦ προηγήσασθαι μὲν ὅσα χολὴν ἀθροίζει μέλαιναν, ἐν ἐπιτηδεύμασι, καὶ διαίτῃ, καὶ καταστάσει, καὶ ὥρᾳ, καὶ χώρᾳ, τὴν φύσιν τε καὶ ἡλικίαν εἶναι τοῦ κάμνοντος μελαγχολικωτέραν. ὁ παροξυσμὸς δὲ καὶ τούτου τοῦ πυρετοῦ τῷ μήκει τοῦ χρόνου τῷ τριταίῳ παραπλήσιος, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ μακρότερος, ἔτι μένοντος ἀκριβῶς, ὡς ἂν ἐπὶ ψυχροτέρῳ χυμῷ συνισταμένου. ἡ δ᾽ αἰτία παραπλήσιος ἐπί τε τούτων ἐστὶ τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἡ τὴν διαφορὰν ἐργαζομένη τοῦ μήκους τῶν παροξυσμῶν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ἀκριβῶν εἴρηται τριταίων, ἐν πλήθει καὶ ποιότητι τοῦ χυμοῦ καὶ ῥώμῃ καὶ ἀῤῥωστίᾳ δυνάμεως, ἔτι πρὸς τούτοις αὐτῇ τοῦ κάμνοντος τῇ διαθέσει τὴν διαφορὰν ἔχουσα. καὶ γὰρ καὶ τἄλλα πάντα αὐτοῖς ἀνάλογον ὑπάρχει τοῖς ἐπὶ τῷ πικροχόλῳ χυμῷ

cholici, quod eft accenfum, evacuatur atque discutitur. Et ob eam rem accidit illis rigor, qualis potiffimum in vehementi frigore refrigeratis; non qualis interdum exiftit per aeftum, vel laffitudinem, vel medicamentum calidum ac mordax ulceri adhibitum. Caeterum neceffe eft hanc febrem antecefliffe quicquid colligit atram bilem, ex vitae genere, victu, coeli ftatu, tempore, regione, natura et aetate aegri melancholica. Acceffio praeterea hujus febris, longitudine temporis tertianae fimilis eft; atque interdum *accidit* ut fit longior, quamvis exquifita fit, quoniam ex humore frigidiore confiftit. Caufa autem fimilis eft in his febribus et aliis omnibus, quae differentiam longitudinis efficit acceffionum, quemadmodum paulo ante diximus in exquifita tertiana; in multitudine et qualitate humoris, et robore et infirmitate virium, et ad haec ipfa aegri difpofitione differentiam habens. Nam et alia omnia proportione refpondent iis,

Ed. Chart. VII. [131.] Ed. Baf. III. (332.)

συνισταμένοις. εἰ γοῦν μήτε σήποιτο μήτε φέροιτο σφοδρῶς διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, οὐκ ἂν ἀπεργάσεται τεταρταίαν περίοδον ἀκριβῆ. καὶ μὴν καὶ τοῖς ἰκτεριώδεσι παθήμασιν ἀνάλογον αἱ ἐπὶ σπληνὸς ἀῤῥωστίαι χρόνιαι μελαγχολικαὶ, καὶ δύσχροιαι περὶ τὸ σύμπαν γίνονται σῶμα· καὶ τοῖς ἐρυσιπέλασιν ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ συνισταμένοις ἀνάλογον οἵ τε καρκῖνοι καὶ αἱ φαγέδαιναι. πυρέττουσι δ᾽ οὔτε ἐν τούτοις ἐξ ἀνάγκης οὔτ᾽ ἐν τοῖς μελαγχολικοῖς, εἰ μὴ σαπείη πρότερον ὁ μελαγχολικὸς χυμός. πειρᾶται μὲν γὰρ ἡ φύσις ἀεὶ ἑαυτῆς χρωμένη δυνάμεσιν ὁμοιοῦν μὲν τοῖς τρεφομένοις ὅσον ἂν ἐγχωρῇ γενέσθαι χρηστὸν, ἐκκρίνειν δὲ τὸ μὴ τοιοῦτον· ἢν δέ ποτε διὰ πάχος, ἢ πλῆθος, ἢ γλισχρότητα τοῦ περιττώματος, ἤ τινα στέγνωσιν τῶν ὁδῶν, ἢ καὶ διὰ τὴν ἑαυτῆς ἀσθένειαν ἀδυνατήσῃ πᾶν ἐκκρῖναι τὸ μοχθηρὸν, ἀναγκαῖον αὐτῷ χρονίζοντι κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα διαφθείρεσθαι. μένειν μὲν γὰρ οἷον ἦν ἐξ ἀρχῆς οὐδὲ τῶν ἄλλων ὑγρῶν οὐδὲν δύναται, μή τι γε δὴ τὸ οὕτω φαῦ-

quae ex humore biliofo confiftunt. Quocirca fi humor melancholicus neque putrescat, neque vehementer feratur per partes corporis fentientes, nequaquam efficit melancholicam circuitionem exquifitam. Sane arquatis affectibus proportione refpondent ex liene morbi diutini melancholici, corporisque totius foedi fiunt colores. Et eryfipelatibus ac herpetibus, qui ex flava bile confiftunt, cancri et phagedaenae proportione refpondent. Sed neque ex his neque ex melancholicis affectibus neceffario febricitant, nifi prius humor melancholicus et biliofus putrescant. Natura enim femper nititur, fuis viribus utens, affimilare partibus nutriendis quicquid fieri utile poteft; excernere autem id, quod non eft iftiusmodi. Quod fi interdum prae craffitie, vel copia, vel lentore excrementi, vel ftipatione quadam meatuum, vel fua ipfius debilitate non poffit excernere humorem univerfum pravum, immorantem diutius in ipfo corpore animalis putrescere neceffe eft. Nullus enim alius humor permanere, qualis extitit ab initio, poteft, nedum qui adeo vi-

Ed. Chart. VII. [131. 132.] Ed. Baf. III. (332.)

λον, ὡς μηκέτ' ἐπιδέχεσθαι τὸν παρὰ τῆς φύσεως κόσμον, ἀλλ' ἤτοι πεττόμενον προστίθεταί τε καὶ ὁμοιοῦται τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ἢ διαφθείρεταί τε καὶ σήπεται. οὕτω γὰρ καὶ τοῖς ἰκτεριώδεσι καὶ μελαγχολικοῖς, ὅταν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐν τῷ σώματι μένωσιν οἱ χολώδεις χυμοὶ πλεονάζοντες, ἐπιγίγνονται πυρετοί. πολλάκις δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ ἧπαρ ἢ τὸν σπλῆνα διάθεσις ἤνεγκε πυρετὸν, ὅταν ἤτοι φλεγμονή τις ἢ ἔμφραξις ἐργάζηται τὰ προειρημένα παθήματα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδ' ὅταν ὁ φλεγματώδης πλεονάζῃ χυμὸς, ἕπεται πυρετὸς, εἰ μὴ σαπείη πρότερον. ἐπὶ τούτῳ μέν γε καὶ τὸ τοῖς παλαιοῖς ἀδύνατον εἶναι δοκοῦν ὦπται πολλάκις. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ χωρὶς πυρετοῦ ῥῖγος, ἔστι δὲ οἷς μὲν ἅπαξ γινόμενον, ἔστι δὲ οἷς καὶ κατὰ περίοδον ἐπὶ πλείους [132] ἡμέρας, ἢ συνεχὲς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἤτοι παντάπασιν οὕτω μέτριον, ὡς μηδ' εἶναι δοκεῖν, ὅταν ἡσυχάζωσιν, ἀλλὰ μόνον εἰ κινηθεῖεν, εἰς αἴσθησιν ἥκειν, ἢ καὶ μειζόνως, ὡς καὶ χωρὶς τοῦ κινεῖσθαι διοχλεῖν. ἀλλ' ὅταν γε καὶ ὁ τοιοῦτος ἐν τῷ χρόνῳ διασαπῇ χυμὸς, οὐ

tiosus est, ut ab ipsa natura cultum amplius suscipere non possit; sed aut concoctus apponitur atque assimilatur solidis animalis partibus, aut corrumpitur atque putrescit. Ad hunc modum arquatis ac melancholicis affectibus, quum humor biliosus exuperans in corpore diutius immoratur, febris evenit. Saepe etiam affectus in jecore et in splene attulit febrem, quum aut inflammatio aliqua, aut obstructio efficit praedictos affectus. Pari ratione nec ubi pituitosus humor exuperat, febris sequitur, nisi putrescat prius. Atque ob hunc quidem, quod ab antiquis existimatum est esse impossibile, saepenumero visum est; id autem est sine febre rigor, qui nonnullis quidem semel accidit, nonnullis autem etiam per circuitum pluribus diebus, vel continuus ab initio usque ad finem, vel omnino ita mediocris, ut nequaquam esse videatur, quum quieverint, sed ubi moveantur tantummodo, efficiat sensum; vel etiam major, ut etiam sine motu infestet. Sed quoties talis humor spatio temporis putres-

ῥιγοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πυρέττουσι. καὶ χρόνιός τε πάνυ καὶ δύσλυτος ἐπιγίγνεται ταῖς τοιαύταις αἰτίαις ὁ πυρετὸς ἐν ἀμφημερινοῦ σχήματι.

Κεφ. στ΄. Τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἠπίαλος πυρετὸς ἰδίως ὀνομαζόμενος, ὅταν ἅμα πυρέττουσί τε καὶ ῥιγοῦσι, καὶ ἀμφοτέρων αἰσθάνονται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος. Ἀρχιγένης μὲν οὖν οἴεται κατ᾽ ἄλλου μηδενὸς ἐπιφέρεσθαι μηδέποτε τοὔνομα τὸν ἠπίαλον ἀλλ᾽ ἢ κατὰ μόνου τοῦ τοιούτου πυρετοῦ. φαίνονται δὲ τῶν Ἀττικῶν ἀνδρῶν ἔνιοι καὶ τὸ πρὸ τοῦ πυρετοῦ ῥῖγος οὕτως ὀνομάζοντες. ὑαλώδη δέ μοι δοκεῖ προσαγορεύειν ὁ Πραξαγόρας τὸν χυμὸν τοιοῦτον· οἱ νεώτεροι δὲ, ὧν ἐστι καὶ Φίλιππος, ὠμὸν ἁπλῶς, οὐδὲν προστιθέντες εἰς ἀκριβῆ διορισμὸν ὄνομα. τῆς φλεγματώδους δ᾽ ἐστὶ δήπου καὶ αὐτὸς ἰδέας, ἱκανῶς ὑπάρχων ψυχρός τε καὶ γλίσχρος. ὃς γὰρ ἂν ὑγρὸς ἅμα καὶ ψυχρὸς ᾖ χυμὸς, ὑπὸ τὴν τοῦ φλέγματος ἀνάγεται προσηγορίαν, εἴ τις Ἱπποκρατείως τε καὶ συνήθως ἅπασιν, οὐ μόνον τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς, ἀλλὰ ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ὀνομά-

cat, non rigent folum, fed etiam febricitant. Et diuturna admodum et folutu difficilis febris in quotidianae forma tales caufas fequitur.

Cap. VI. Hujus generis eft febris epiala proprie nominata, quum fimul febricitant ac rigent, et utrumque fentiunt eodem tempore in quavis corporis parte. Sane Archigenes exiftimat de nulla altera nomen epialon efferri, quam de una hac febre. Sed conftat Atticos quosdam viros rigorem ante febrem ita appellare. Enimvero Praxagoras videtur mihi vitreum appellare humorem talem. Recentiores autem, e quibus Philippus eft, crudum fimpliciter, nullum adjicientes vocabulum ad exquifitam definitionem. Is profecto ex fpecie pituitofi humoris eft, ut qui admodum frigidus atque lentus fit. Qui enim humor frigidus fimul et humidus fuerit, fub ipfam pituitae cadit appellationem, fiquis Hippocratice et ex omnium confuetudine non folum veterum medicorum, fed etiam aliorum Graecorum nominare

ζειν ἐθέλει. Πρόδικος γὰρ ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου παρανομεῖ καὶ περὶ τοῦτο τοὔνομα, πρὸς τῆς θαυμαστῆς ἐτυμολογίας ἀναπειθόμενος. ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα τὸν λόγον ἐκτρέπειν, ἄλλην αὐτοῖς πραγματείαν ἀνατεθεικότα. αὖθις οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἴωμεν. ὅστις ἂν ἐν τῷ σώματι χυμὸς ὑγρὸς ᾖ καὶ ψυχρὸς, ἡμεῖς μὲν τοῦτον ὀνομάζομεν φλέγμα, σὺ δ' εἰ βούλει κάλει σκινδαψόν. οὕτως ἄρα μοι μέλει τῶν ὀνομάτων οὐδέν. ἀλλ' ἴσθι γε τοῦ χυμοῦ τούτου πλείους οὔσας διαφοράς· ἓν μὲν γὰρ εἶδος αὐτοῦ πάνυ δή τι ψυχρόν ἐστιν, ὥστε καὶ μεγίστας ὀδύνας, ὅταν ἐμφραχθῇ χωρίῳ θερμῷ, παρέχεσθαι· καὶ πολλάκις τε πολλὰς ἀλγηδόνας τῶν προσαγορευομένων κωλικῶν, ἐπὶ δριμεῖ κλύσματι τοιοῦτον χυμὸν ἐκκενώσαντι παραχρῆμα πανομένας ἐστὶν ἰδεῖν. ἔοικε δὲ καὶ τὴν ὄψιν ὁ χυμὸς οὗτος ὑάλῳ κεχυμένῃ. ἕτερον δ' ἐστὶ φλέγματος εἶδος, ὃ ἀναχρεμψάμενοι πολλάκις ἀποπτύουσί τινες, αἰσθητὴν ἔχον τὴν γλυκύτητα, καὶ δῆλον ὡς οὐκ ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον ἀκριβῶς εἶναι ψυχρὸν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως

voluerit. Prodicus enim libro de natura hominis errat circa hoc vocabulum miranda etymologia adductus. Sed non eſt praeſentis temporis ad talia deflectere orationem, quum aliam dicaverimus illis disputationem. Ergo rurſus ad inſtitutum veniamus. Quisquis in corpore humor fuerit frigidus et humidus, ipſi hunc nominamus pituitam; tu ſi libet appella ſcindapſum. Adeo ſane nulla mihi vocabulorum eſt cura. At vero ſcias hujus humoris plures eſſe differentias. Nam una quidem ſpecies ejus eſt admodum frigida, ita ut maximos dolores adſerat, quum in locum calidum impacta eſt. Et ſaepenumero multos dolores eorum, qui colici dicuntur, ex acri clysmate tali humore evacuato, ſtatim ſedatos intueri licet. Hic autem humor videtur ſimilis aſpectu vitro fuſo. Altera vero ſpecies pituitae eſt, quam excreantes ſaepe expuunt quidam, ſenſibilem obtinens dulcedinem. Conſtatque eam non poſſe eſſe omnino frigidam, ſi recordamur eorum, quae libro de ſimplicium medicamen-

ἀποδεδειγμένων. ἔστι γε δή τι καὶ τρίτον ἄλλο φλέγματος εἶδος αὐτοῖς τοῖς πτύουσιν ὀξὺ φαινόμενον, ἧττον δὲ τοῦ ὑαλώδους, μᾶλλον δὲ τοῦ γλυκέος ψυχρόν· ὥσπερ ἕτερον ἁλμυρὸν, ἤτοι διὰ σῆψιν, ἢ δι᾽ ἐπιμιξίαν ἁλυκῆς ὀῤῥώδους ὑγρότητος, ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ οἱ πυρέττοντες οὐ ῥιγοῦσιν, ἀλλὰ φρίττουσι μόνον, εἰσβάλλοντος τοῦ παροξυσμοῦ. τὸ δέ γ᾽ ὀξὺ καὶ τὸ ὑαλῶδες εἰ κινοῖτο, διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἰὸν, τὰ χωρὶς πυρετοῦ φέρει ῥίγη· καὶ εἰ σηπεδών τις αὐτοῖς ἐπιγένοιτο μετρία, τὸν ἠπίαλον ἐργάζεται πυρετόν· εἰ δ᾽ ἐπὶ πλέον σαπείη, προηγεῖται μὲν τὸ ῥῖγος, ἕπεται δ᾽ ὁ πυρετὸς, ἐκνικωμένης τῆς ψύξεως [133] ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς θερμασίας, ὡς μηδ᾽ ὅλως φαίνεσθαι κατὰ τὰς ἀναβάσεις καὶ τὰς ἀκμὰς τῶν παροξυσμῶν. ἴσως δὲ καὶ τὸ ὑαλῶδες φλέγμα τῆς ὀξείας μετέχει ποιότητος, ὡς εἶναι τὰς πάσας διαφορὰς αὐτοῦ τρεῖς, ὀξὺ καὶ γλυκὺ καὶ ἁλυκόν· ἥκιστα δ᾽ ἐπὶ τῷ γλυκεῖ φλέγματι σηπομένῳ προηγεῖται τοῦ πυρετοῦ ῥῖγος. ἴσως δ᾽ ἄν τις οὐκ ἔθ᾽ ἁπλῶς, οὐδ᾽ ὑφ᾽ ἁπλῆς αἰτίας γίνεσθαι τοὺς τοιούτους ὑπολάβοι πυρετοὺς, εἴ γε δὴ τοῦ φλέγματος ὅσον

torum facultatibus docuimus. Tertia praeterea species alia pituitae est, quae ipsis expuentibus acida sentitur, ac minus quam vitrea, magis quam dulcis, frigida est; quemadmodum altera salsa habetur, aut ob putrefactionem, aut ob permixtionem salsae serosae humiditatis, ex qua febricitantes minime rigent, sed horrent tantummodo, invadente accessione. Acida autem ac vitrea si moveatur, corporis sentientis partes permeans, infert rigorem sine febre; quod si qua putredo moderata illis adfuerit, epialam efficit febrem; sin magis putrescat, rigor praevenit, febris vero subsequitur, devicto frigore ab ipsa multitudine caliditatis, ita ut nullo modo existat per incrementa et vigores accessionum. At vero vitrea pituita forsitan acidae qualitatis particeps est; ita ut omnes ejus differentiae tres existant, acida, dulcis, salsa; atque ex pituita dulci putrescente rigor minime antecedit febrem. Forsitan vero neque simpliciter, neque a simplici causa quis existimarit tales fieri febres. Siquidem quicquid pituitae

μὲν δὴ σήπεται, τὸν πυρετὸν ἐξάπτει, τὸ δ᾽ ἄλλο τὸ μηδέπω σηπόμενον, ἐφ᾽ οὗ ῥιγοῦσιν, οὐκ αὐτῆς ἐστι τῷ σηπομένῳ ποιότητος. εἴπερ οὖν ὑπὸ τούτου μὲν τὸ ῥῖγος, ὑπὸ δὲ τοῦ διασαπέντος ὁ πυρετὸς γίγνεται, διττὸν ἀεὶ ἔσται τὸ αἴτιον. ἐγχωρεῖ μὴν κἀνταῦθα τὸν μὲν πυρετὸν ὑφ᾽ ἑτέρου γένους αἰτίας γίγνεσθαι φάναι, τὸ ῥῖγος δ᾽ ὑπ᾽ ἄλλου, μὴ ὂν ὅπερ ὁ πυρετός· ἔν γε μὴν τοῖς τριταίοις πυρετοῖς ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ τὸ ῥῖγος ἐργάζεται καὶ τὸν πυρετόν. ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα λογικωτέραν ἔχει τὴν ἀμφισβήτησιν, ἐπὶ δὲ τὰ νῦν (333) ἡμῖν προκείμενα μετιέναι καιρός.

Κεφ. ζ. Μιχθέντος τοῦ σηπομένου φλέγματος, ἐφ᾽ ᾧ τὸν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον ἐλέγομεν συνίστασθαι πυρετὸν, τῷ πικροχόλῳ χυμῷ τῷ τὸν διὰ τρίτης ἐργαζομένῳ, σύνθετός τε καὶ διπλῆ γίγνοιτ᾽ ἂν ἥ τε αἰτία καὶ ἡ διάθεσις· ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν χυμῶν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπιφέρει τὸν παροξυσμὸν, ὁ δ᾽ ἕτερος διὰ τρίτης· ὥστε τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡμερῶν δύο ἔχειν παροξυσμοὺς, ἕνα δὲ τὴν ἑτέραν, ὅταν γε μὴ συμπίπτωσιν ἐγγὺς ταῖς ὥραις οἱ παροξυντικοὶ καιροί· συμπιπτόντων γὰρ, εἷς ἔσται συγκεχυμένος, οὔτε τὴν τοῦ διὰ τρίτης οὔτε τὴν τοῦ καθ᾽ ἑκάστην

putrescit, accendit febrem; reliquum vero nondum putrescens, ex quo rigent, non ejusdem eſt qualitatis cum ea quae putrescit. Si igitur ab hac quidem rigor, a putrefacta vero febris efficitur, duplex ſemper cauſa erit. Licet vero hic dicere febrem ab altero quidem fieri cauſae genere, rigorem autem ab alio, ut qui non ſit quod febris. Per febrem tamen tertianam flava bilis et rigorem efficit et febrem. Sed haec ſubtilioris ſunt concertationis; nos ad inſtitutum noſtrum redeamus.

Cap. VII. Permixta pituita putrescente, ex qua fieri quotidianam docuimus, cum bilioſo humore efficiente tertianam, compoſita duplexque cauſa et effectus fit. Alter enim humor unoquoque, alter tertio quoque die adfert acceſſionem; ita ut unus dies duas habeat acceſſiones, alter vero unam, quum tempora acceſſionis in easdem horas minime incidunt. Ubi enim incidunt, una erit confuſa, neque tertianae, neque quotidi-

ἡμέραν ἀκριβῆ διαφυλάττων ἰδέαν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἑκατέρου τῶν πυρετῶν διττὸν εἶδος, ἐπιπλοκαὶ γενήσονται τέσσαρες, μία μὲν, ἐν ᾗ μίγνυται τριταῖος ἀμφημερινῷ, δευτέρα δὲ, ἐν ᾗ τριταῖος τῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένῳ συνεχεῖ, καὶ τρίτη μιχθέντος ἀμφημερινοῦ τῷ διὰ τρίτης συνεχεῖ, καὶ τετάρτη καθ' ἣν ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξύνων συνεχὴς μίγνυται τῷ διὰ τρίτης συνεχεῖ. ἑκάστων δὲ τῶν εἰρημένων συμπλοκῶν ἡ διαφορὰ διττὴ, ποτὲ μὲν εἰς τὴν αὐτὴν ὥραν ἁπάντων ὁμοῦ τῶν παροξυσμῶν, ἔστι δ' ὅτε κατὰ διαφέροντας εἰσβαλλόντων καιρούς. ἀλλ' οὗτοι μὲν εὐδιάγνωστοι, πλὴν ὅτι πολλάκις ὁ διαλείπων ἀγνοεῖται τοῖς ἀγυμνάστοις, ὡς ἂν μηδέποτ' εἰς ἀπυρεξίαν ἐρχομένου τοῦ νοσοῦντος. ἀλλὰ χρὴ τὴν ἰδέαν ἐπισκοπεῖσθαι τοῦ παροξυσμοῦ, καθάπερ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων ἐπιπλέον εἴρηται, κἀντεῦθεν γνωρίζειν οὐκ ἐκ τῆς τῶν περιόδων ἀναλογίας. ὑποκείσθω γὰρ εἰσβεβληκέναι τινὰ περὶ πρώτην ὥραν παροξυσμὸν ἅμα ῥίγει τιτρώσκειν δοκοῦντι τὰς σάρκας τοῦ κάμνοντος, εἶτα καὶ τἄλλα πάντα μέχρι τῆς ἀκμῆς τοῦ τριταίου πυρετοῦ γνωρίσματα

anae exactam speciem servans. Et quoniam utriusque febris duplex est species, implicationes quatuor erunt; una, in qua tertiana permiscetur quotidianae; secunda, in qua tertiana continuae quotidianae; tertia, in qua permiscetur quotidiana tertianae continuae; quarta autem, in qua permiscetur quotidiana continua tertianae continuae. Singularum vero dictarum implicationum differentia duplex est. Interdum enim omnes accessiones eodem tempore simul invadunt, interdum diversis temporibus. Sed hi cognosci facile possunt, praeterquam quod saepe intermittens minime cognoscitur a parum exercitatis, quoniam aegri nunquam deducuntur ad integritatem; sed oportet speciem considerare accessionis, quemadmodum secundo libro de crisibus satis dictum est, et inde cognoscere, non ex ipsa circuituum proportione. Subjiciatur enim invasisse quempiam circa horam primam accessionem simul cum rigore, qui videatur vulnerare carnem laborantis, deinde omnia alia tertianae febris indicia usque

προβάλλοντα, μετὰ χολῆς ἐμέτου ἅμα χρηστοῖς ἱδρῶσι παρακμάζειν, καὶ εἶναι μὲν ἤδη τῆς ἡμέρας ὥραν ἐννάτην, τεκμαίρεσθαι δ' ἡμᾶς ἐκ τῆς συμπάσης κινήσεως τοῦ παροξυσμοῦ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἀπύρεκτον εἶναι τὸν κάμνοντα, ταύτην δηλονότι τὴν ἀπυρεξίαν, ἣν ἐν ταῖς περιόδοις ὀνομάζειν εἰώθαμεν· οὕτω δ' ἐλπιζόντων, ἐξαίφνης ἐπισχεθῆναι μὲν τοὺς ἱδρῶτας, ἤτοι πυκνωθέντος μόνον ἢ καὶ φρίξαντος τοῦ δέρματος, ἐντεῦθεν δὲ τά τε τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀναβάσεως, ἔτι τε τῆς ἀκμῆς ἐν εἴδει φλεγματώδους γίνεσθαι πυρετοῦ συνεχοῦς· διττὴν γὰρ οὕτω [134] γε γνωσόμεθα τὴν αἰτίαν εἶναι καὶ τὴν ἰδέαν τῶν πυρετῶν μεμιγμένου τοῦ διαλείποντος τῷ συνεχεῖ, κἂν μηδὲν εὑρίσκηται διάλειμμα. καὶ κατά γε τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐλπίσομεν εἰσβάλλειν τὸν παροξυσμὸν ὥρας ἐννάτης, καὶ εἰ κατὰ τὴν προσδοκίαν ἀποβαίη τὸ πρᾶγμα, πάντως δή που καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ὁμοίως ἐλπίσομεν ἔτι πυρέττοντος τοῦ κάμνοντος ἐπεισβάλλειν αὐτῷ τοῦ τριταίου πυρετοῦ παροξυσμὸν ὥρας που πρώτης. εἰ δὲ προλάβοιεν ἢ ὑστερήσαιεν ὅ τε κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐλπιζόμενος ὥρας ἐννάτης γενέσθαι παροξυσμὸς ὅ τε

ad vigorem processisse, cum vomitu bilis simul et cum sudore benigno declinare, atque esse jam diei horam nonam; porro conjectare nos ex toto accessionis motu, circa undecimam horam sine febre fore aegrotum, ea scilicet integritate, quam in circuitibus dominare solemus; ita vero sperantibus, statim subsistere sudorem, aut densata solum, aut etiam inhorrescente cute, deinde initium atque incrementum, et ad haec vigorem in genere continuae febris pituitosae sequi. Duplicem profecto ita cognoscemus causam esse ac speciem febrium, mixta intermittente cum continua, quamvis nulla inveniatur intermissio. Ac sequenti quidem die sperabimus invasuram accessionem hora nona, et si ut expectabamus res ipsa eveniat, penitus tertio die similiter sperabimus, adhuc febricitante aegroto, iterum invasuram eum tertianae febris accessionem hora prima. Quod si praeveniat aut tardet accessio, quam secunda die sperabamus hora nona, atque ea

Ed. Chart. VII. [154.] Ed. Bas. III. (333.)

κατὰ τὴν τρίτην πρώτης, οὐκέτι κατὰ τὰς ἑξῆς ἡμέρας οὔτ' ἐννάτην ὥραν οὔτε πρώτην ἐλπίσομεν, ἀλλὰ τοσούτῳ πρότερον ἢ ὕστερον, ὅσῳ περ ἡ ἀναλογία τῆς πρώτης περιόδου τῶν παροξυσμῶν ἢ προλαμβάνοντα τῆς ἀρχῆθεν ὥρας ἢ ὑστερίζοντα προέδειξεν. ὅστις δὲ αὐτῶν παύσαιτο πρότερον, ἔκ τε τῆς ἰδέας τοῦ πυρετοῦ τεκμαίρεσθαι κἀκ τοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν μήκους τε καὶ μεγέθους, ἤθους τε καὶ κινήσεως, ἔτι τε τῆς τῶν περιόδων ἀνταποδόσεως ἐν τῷ προλαμβάνειν ἢ ὑστερίζειν, καὶ πρὸς τούταις ἔτι τοῖς ἐπιφαινομένοις σημείοις ἀπεψίας τε καὶ πέψεως ὅλου τοῦ νοσήματος, ὧν ἐν τοῖς οὔροις ἐστὶ τὰ μέγιστα· καὶ γέγραπται περὶ τούτων ἁπάντων αὐτάρκως ἐν τοῖς περὶ κρίσεων. εἰ δὲ μὴ περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν, ἀλλὰ πέμπτην ἢ ἕκτην ὁ φλεγματώδης συνεχὴς ἐπιλάβοι τὸν διαλείποντα χολώδη τὸν κατὰ τὴν πρώτην ὥραν ἠργμένον, ἔτι χαλεπώτερόν ἐστι γνῶναι τοῖς πολλοῖς τούτοις ἰατροῖς, οἷς οὐδὲν μέλει τῆς τοιαύτης θεωρίας, εἴθ' ἕν ἐστιν εἶδος πυρετοῦ τὸ γιγνόμενον, εἴτε δύο, καὶ ὁποῖον ἑκάτερον. ἅτε δὲ μηδὲν τούτων γινώσκοντες, οὐ μόνον οὐκ ἴσασιν ὡς

quam tertio *die credebamus futuram* prima hora, non etiam posthac sequentibus diebus, neque nonam horam, neque primam expectabimus, sed tanto prius aut posterius, quanto proportio primi circuitus accessionem praevenisse ab hora, qua initio cepit, aut tardasse indicavit. Utra vero earum desitura sit prius, tum ex febris specie conjectandum est, tum ex accessionis longitudine et magnitudine et more et motu et item circuituum repetitione in anticipatione et tardatione, et ad haec signis quae postea apparent cruditatis et concoctionis totius morbi, quorum in urina maxima censentur. Ac de his omnibus libris de crisibus satis dictum est. Quod si pituitosa continua non ad nonam horam, sed quintam aut sextam excipiat intermittentem biliosam, quae prima hora incepit, adhuc difficilior cognitu est vulgo isti medicorum, quibus talis consideratio minime curae est, an scilicet situnum febrium genus, an duo et quodnam utrumque. Caeterum tanquam nihil horum cognoscentes, non solum nesciunt,

χρὴ θεραπεύειν τουτουσὶ, μηδὲν γνωριζομένους ὁποῖοί ποτ' εἰσὶν, ἀλλ' οὐδ' εἰ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ὑποπτεύειν χρὴ τὰς ὥρας ἀμφοτέρας, αἵπερ ἐν τῇ πρώτῃ τοὺς παροξυσμοὺς ἤνεγκαν. ἐγὼ γοῦν οἶδα πολλάκις ἐκ μαντικῆς αὐτοῖς μᾶλλον ἢ προγνώσεως ἰατρικῆς στοχάζεσθαι δόξας τῆς εἰσβολῆς τοῦ παροξυσμοῦ. κατὰ γοῦν αὐτὴν ταύτην, ἣν νῦν προχειριζόμεθα, μίξιν τοῦ τριταίου πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν παροξυνόμενον οἶδά ποτε περὶ μὲν πρώτην ὥραν εἰσβάλλοντα παροξυσμὸν ἀκριβοῦς τριταίου, κατὰ δὲ τὴν ἕκτην τοῦ καλουμένου πρὸς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἰδίως καθημερινοῦ. καλεῖν γὰρ ἔθος αὐτοῖς οὕτω τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον· ἐγὼ δ' εἴωθα τὸν τοιοῦτον ὀνομάζειν ἀμφημερινὸν συνεχῆ· τὸ γὰρ καθημερινὸν ὄνομα τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἔστιν εὑρεῖν παρά τινι τῶν Ἑλλήνων γεγραμμένον, ἀμφημερινὸν δὲ πᾶν πρᾶγμα τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡσαύτως γιγνόμενον ὀνομάζουσιν. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ ὁ Πλάτων φησὶ, καταφρονεῖν χρὴ τῶν ὀνομάτων οἷς τοσούτων τε καὶ τηλικούτων πραγμάτων πρόκειται σκέψις.

quonam modo oporteat curare eas, quae nequaquam cognoscuntur quales tandem fint, fed neque utrum fecunda die fuspectas habere conveniat utrasque horas, quae prima die acceffiones attulerunt. Ego namque fcio me vifum eis faepenumero vaticinio potius quam medica praenotione conjeciffe acceffionis infultum. Per hanc igitur ipfam mixtionem, de qua nunc agimus, tertianae cum ea quae quotidie accedit, vidi interdum circa primam horam exquifitae tertianae acceffionem invadere, circa fextam autem exiftere acceffionem ejus, quam recentiores medici proprie nominant quotidianam. Solent enim ita nominare febrem quae fingulis diebus accedit, nequaquam defìnit ad integritatem. Ipfe vero folitus fum talem nominare quotidianam continuam; nomen enim cathemerinum nequaquam licet invenire apud quemquam Graecorum fcriptum, fed amphemerinam appellant rem omnem, quae fingulis diebus fimiliter fit. Sed ut Plato dixit, contemnere oportet nomina eos, quibus tantarum ac talium rerum propofita eft confideratio. Appelletur

ὀνομαζέσθω τοιγαροῦν ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας ὁ μὲν ἑκάστης ἡμέρας παροξυνόμενος, εἰς δ' ἀπυρεξίαν παυόμενος, ἀμφημερινὸς ἁπλῶς οὕτω, μηδὲν ἔτι προστιθέντων αὐτῷ κατὰ τὸν λόγον· ὁ δὲ μὴ παυόμενος, ἀμφημερινὸς συνεχής· ἐξέστω δ', εἴ τις βούλοιτο, καὶ θατέρῳ προστιθέναι τὸ διαλεῖπον. οὕτω δὲ κἀπὶ τοῦ διὰ τρίτης, ἡ μὲν ἑτέρα διαφορὰ τριταῖος ἁπλῶς, ἢ καὶ διαλείπων τριταῖος, ἡ δ' ἑτέρα τριταῖος συνεχής. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸν συνεχῆ τριταῖον ὀνομάζειν διὰ τρίτης, ἁπλῶς οὕτω χωρὶς προσθήκης τινὸς, ὥσπερ γε καὶ ὀνομάζουσί τινες. ἀλλὰ γὰρ οὐ χρὴ μηκύνειν ἔτι περὶ τῶν ὀνομάτων, ἐπανέρχεσθαι [135] δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον. ὁ γάρτοι νεανίσκος, ἐφ' οὗ τὴν ἐπιπλοκὴν ἔφην γεγονέναι τοῦ τριταίου πρὸς τὸν ἀμφημερινὸν τὸν συνεχῆ, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν ἕωθεν ὑπήρξατο μετὰ ῥίγους οἰκείου τριταίῳ πυρετῷ, καὶ τἄλλα σύμπαντα φυλάττων ἀκριβοῦς τριταίου γνωρίσματα μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας, ἐξαιφνίδιόν τ' ἔμετον χολώδη τε καὶ πολὺν ἐκόμισε, καὶ γαστρὸς διαχώρησιν ἱκανὴν, καὶ ταύτην χολώδη, καὶ μικροὺς ἱδρῶτας, ἐφ' οἷς αὐτίκα

igitur, gratia clarioris doctrinae, ea quae singulis diebus accedens desinit ad integritatem, quotidiana simpliciter, nihil insuper addendo ei in oratione; ea vero quae minime desinit, quotidiana continua; ac liceat tibi, si libeat, alteri adjicere intermittens. Pari ratione dicendum et de ea, quae tertio quoque die accedit; altera enim differentia tertiana simpliciter, vel etiam intermittens tertiana habetur, altera tertiana continua est. Licet vero et continuam tertianam nominare tertianam simpliciter sine adjectione ulla, quemadmodum nonnulli appellant. Sed enim non opus est fusius disputare de nominibus, sed redire ad institutum tempus est. Nam adolescens, in quo dixi implicationem extitisse tertianae cum quotidiana continua, primo quidem die mane incepit cum rigore tertianae proprio febri, alia omnia servans exquisitae tertianae indicia usque ad sextam horam, subitumque vomitum biliosum et multum attulit, et ventris excretionem satis multam, eamque biliosam, ac parvos sudores,

συνεστάλη καὶ ἔφριξεν· ὁ ἄνθρωπος, κἀντεῦθεν αὖθις ἀρχομένης ἐπισημασίας ἦν ὁ σφυγμὸς μικρὸς καὶ ἀνώμαλος, εἶτα μέχρι μὲν ὥρας ἑνδεκάτης ὑποτυφόμενος ἔτι κατὰ βραχὺ τὰ πλείω μὲν τῆς ἐπισημασίας εἶχεν ἴδια, βραχέα δέ τινα καὶ τῆς ἀναβάσεως· ἐντεῦθεν δὲ μέχρι νυκτὸς ὥρας που τετάρτης ἐπίδοσις ἦν ἀκριβὴς, εἶτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους ἔμενεν, ὥς γε πρὸς αἴσθησιν, ἄχρι νυκτὸς ὥρας ἕκτης, ὅταν ἤδη σαφῶς ἐφαίνετο παρακμάζειν ἄχρι τεταρτης ὥρας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν. ἐν ταύτῃ γὰρ ἤδη συνεστέλλετό τε καὶ τὰ τῆς ἐπισημασίας ἐνεδείκνυτο σημεῖα, τῶν μὲν ἀκραίων αὐτοῦ μερῶν ψυχροτέρων γινομένων, τοῦ δὲ σφυγμοῦ μικροῦ· καὶ δὴ καὶ μέχρι τῆς ἑ(334)σπέρας ἐπεδίδου κατὰ βραχὺ, μήτε φρίκην τινὰ μήτ' ἀνωμαλίαν ἑτέραν ποιησάμενος· εἶτα πάλιν ἤκμασε περὶ τὴν τετάρτην ὥραν νυκτὸς, αἰσθητῶς τε παρακμάζειν ὑπήρξατο περὶ τὴν ἕκτην. ὅτι μὲν οὖν κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ὥρας που δευτέρας ἐχρῆν αὐτοῦ προσδοκᾶν ἔσεσθαι τὴν ἀμφημερινὴν ἐπισημασίαν, εὔδηλον ἦν· οὐ μὴν ὅ γε τριταῖος

a quibus ftatim contractus eft atque horruit homo; deinde rurfus incipiente infultu, pulfus erat parvus et inaequalis; poft usque ad horam undecimam, fuccenfa adhuc paulatim, pleraque ipfius invafionis habebat propria, pauca vero quaepiam ipfius quoque incrementi; deinde usque ad noctis horam quartam incrementum merum erat, poft in eadem magnitudine permanebat ad ipfum quidem fenfum usque ad horam noctis fextam, quum jam perfpicue videbatur declinare, usque ad quartam horam in fecundo die. In ea enim contrahebatur, atque infultus acceffionis figna oftendebantur, partibus quidem ipfius extremis frigidioribus evadentibus, pulfu autem parvo; atque increscebat usque ad vesperam paulatim, neque horrorem quempiam, neque inaequalitatem aliam efficiens; deinde rurfus vigebat circa horam quartam noctis, ac fenfibiliter declinare incipiebat circa fextam. Ac quod quidem tertia die hora circiter fecunda oportebat ejus expectare acceffionis infultum fore quotidianum, perfpicuum erat; non tamen tertiana an fervatura effet eandem horam,

Ed. Chart. VII. [135.] Ed. Bas. III. (334.)

εἴτε φυλάξει τὴν αὐτὴν ὥραν, εἴτε καὶ μὴ, εὔδηλον ἦν. εἰσέβαλλεν οὖν ὥρᾳ δευτέρᾳ παροξυσμὸς φρικώδης, ὅς τις θᾶττον ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τοῦ συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ παροξυσμὸν ἐπιδοὺς ἄχρι πέμπτης ὥρας, ἀρχὴν αὖθις ἑτέραν ἐποιήσατο κατὰ τὴν μετὰ πέμπτην ὥραν· καὶ πάντ᾽ ἦν αὐτῷ τὰ συμπτώματα παραπλήσια τοῖς ἐπὶ τῆς δευτέρας ὥρας γενομένοις· ἐντεῦθεν δ᾽ αὖ πάλιν ἐπιδιδοὺς ἑτοιμότερον ἄχρι τῆς ὀγδόης ὥρας ἔφριξεν αὖθις ἐν ἐκείνῃ, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἑτοίμως ἀνέβαινεν παραυξανόμενος ὁ παροξυσμὸς, ὡς νυκτὸς ὥρας που τετάρτης εἰς ἀκμὴν ἀφικέσθαι. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀκριβοῦς ἡμιτριταίου παροξυσμὸς οὗτος ἐγένετο; τῶν δύο πυρετῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰσβαλλόντων διὰ τὸ προλαβεῖν μὲν ὥραις δύο τὸν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, ὑστερῆσαι δὲ δυοῖν ὥραιν τὸ τριταῖον, ὥστε τῷ δυναμένῳ γνωρίζειν ἰδέας πυρετῶν ἐναργῶς φαίνεσθαι κεκραμένα τά τε τοῦ τριταίου καὶ τὰ τοῦ συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ συμπτώματα. τοῦ μὲν γὰρ τριταίου μετὰ ῥίγους εἰσβάλλοντος, τοῦ δ᾽ ἀμφημερινοῦ χωρὶς ῥίγους, ὁ μικτὸς ἐξ ἀμφοῖν

an non, perſpicuum erat. Acceſſio igitur horrifica incepit hora ſecunda, quae citius quam pro acceſſione, in prima ac ſecunda die continuae quotidianae increscens usque ad quintam horam, initium rurſus alterum fecit poſt quintam horam, atque ei erant omnia ſymptomata ſimilia iis, quae ſecunda die extiterant. Deinde rurſus increscens promptius usque ad octavam horam, rurſus horruit in illa hora, ac paulo poſt acceſſio prompte aſcendebat increscens, ita ut circa horam noctis quartam ad vigorem deduceretur. Ecquidnam aliud quam exquiſitae ſemitertianae haec acceſſio extitit? Quum duae febres eadem hora invaderent, eo quod, quae ſingulis diebus repetebat, duabus horis praeveniſſet, tertiana vero duabus horis tardaſſet, ita ut nitenti dignoscere ſpeciem febris perſpicue videri potuiſſent temperata ac permixta tertianae ac continuae quotidianae ſymptomata. Quum enim tertiana quidem cum rigore incipiat, quotidiana vero ſine rigore, permixta ex utrisque horrorem ſtatim in-

φρίκην ἐξαίφνης ἔφερεν, ἔλαττον μέν τι πρᾶγμα ῥίγους, μεῖζον δὲ περιψύξεως, καὶ τοσούτῳ γε μεῖζον περιψύξεως, ὅσῳ ῥίγους ἔλαττον· ὥστ᾽ ἀνάλογον ἀπέχουσαν ἑκατέρου τῶν ἄκρων τὴν φρίκην ἀμφοτέρων ἐν μέσῳ τετάχθαι τοῦ τε ῥίγους καὶ τῆς περιψύξεως, ὅπερ εἴωθε μάλιστα κεραννυμένων γίνεσθαι τῶν ἄκρων. οὐκ οὖν οὐδ᾽ ἀπὸ τρόπου τοὔνομα τῷ τοιούτῳ πυρετῷ τὸν ἡμιτριταῖον ἔθεντο. κεκραμένος γὰρ ἐξ ἀμφημερινοῦ τε συνεχοῦς καὶ τριταίου διαλείποντος, τῆς ὅλης αὐτοῦ φύσεως τὸ ἥμισυ μέρος ἑκάτερον ἔχει τῶν εἰρημένων πυρετῶν. ὡς οὖν ὁ ἡμίονός τε καὶ ὁ ἡμίθεος ὠνόμασται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἡμιτριταῖος· ὅ τε γὰρ ἡμίονος ἥμισυ μὲν ἵππου συντελοῦντος αὐτῷ πρὸς τὴν γένεσιν, ἥμισυ δ᾽ ὄνου, κατὰ θάτερον αὐτῶν [136] ὠνόμασται ἡμίονος· ὅ θ᾽ ἡμίθεος ἐνδείκνυται μὲν ἥμισυ μετέχων, ὅτι δ᾽ ἄνθρωπός ἐστι, κατὰ θάτερον ἥμισυ παραλείπει. καί τοι νῦν καὶ ὁ ἡμιτριταῖος ἥμισυ μὲν ἑαυτοῦ μέρος ἔχει τὸν τριταῖον, ἥμισυ δ᾽ ἄλλο τὸν ἀμφημερινὸν τὸν συνεχῆ. διττὸς δὲ ὁ τρόπος αὐτῷ τῆς γενέσεως, ἤτοι συνελθόντων εἰς ἕνα καιρὸν τῶν δυο

ferebat; rem quidem minorem rigore, majorem vero frigore; ac tanto majorem frigore, quanto minor rigore est; ita ut aequaliter distans ab extremis utrisque horror in medio amborum collocetur, rigoris scilicet atque frigoris; id quod temperatis invicem extremis potissimum fieri solet. Ergo non ab re nomen tali febri semitertianam indiderunt. Temperata enim ex quotidiana continua ac tertiana intermittente, totius suae naturae partem dimidiam utramque praedictarum febrium habet. Ut igitur semiasinus ac semideus dictus est, eodem modo semitertiana. Mulus enim medietatem quidem equi conducentis ei ad generationem, medietatem vero asini habens, ab altero eorum tantummodo dictus est semiasinus. Et semideus indicatur quidem participare dei medietatem; quod autem homo sit altera ex parte, omittitur. Itidem semitertiana medietatem alteram habet tertianam, medietatem alteram quotidianam continuam. Sed ipsi duplex modus generationis est; aut enim in unum tempus duae accessiones

Ed. Chart. VII. [136.] Ed. Baf. III. (334.)

παροξυσμῶν, ὡς ἀρτίως ἐλέγετο, διὰ τὸ προληπτικὸν μὲν εἶναι τὸν ἕτερον, ὑστερητικὸν δὲ τὸν ἕτερον· ἢ εὐθέως ἐξ ἀρχῆς ἀνακεκραμένων ἀλλήλοις ἀμφοτέρων. ὁ μὲν οὖν εἰς ἕνα καιρὸν ἀμφοτέρων συνελθόντων γιγνόμενος ἕνα μόνον ἴσχει παροξυσμὸν ἡμιτριταίου φύσεως· ὁ δ' ἕτερος ἅπαντας ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος ἄχρι τελευτῆς, ὅσπερ δὴ καὶ κυριώτατος παρὰ πάντων ἡμιτριταῖος ὀνομάζεται. περὶ μὲν δὴ τοῦδε καὶ μετ' ὀλίγον εἰρήσεται μάλιστα διὰ τοὺς περὶ τὸν Ἀγαθῖνόν τε καὶ τὸν Ἀρχιγένην. τῷ δ' οὖν νεανίσκῳ τῷ κατὰ τὴν διήγησιν ὑποκειμένῳ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ παροξυσμοῦ τοιούτου γενομένου, διὰ τὸ συμπεσεῖν εἰς ἕνα χρόνον ἀμφοτέρων τῶν πυρετῶν τὰς εἰσβολὰς, τοῦ μὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξύνοντος ὥραις δύο προλαμβάνοντος ἀεὶ, τοῦ δὲ διὰ τρίτης ὑστερίζοντος ἀεὶ δύο, ὁ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν παροξυσμὸς εἰσέβαλλεν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, τὴν ἰδέαν ἀποσώζων ἀκριβῆ τοῦ φλεγματικοῦ πυρετοῦ· ἔμελλε δὲ δήπου κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὁ πέμπτος ἀπ' αὐτοῦ παροξυσμὸς ἄρχεσθαι περὶ δεκάτην ὥραν νυκτὸς, ἐπειδὴ προελάμβανεν ἀεὶ δυοῖν ὥραιν· ὁ δὲ τοῦ χολώδους πυρετοῦ

currunt, ut paulo ante dixi, quia altera praevenit, altera tardat; aut ambae statim ab initio invicem temperantur. At quae ambabus in unum tempus coeuntibus fit, unam folam habet acceffionem naturae ipfius femitertianae; altera vero omnes ab initio morbi usque in finem, quae maxime proprie femitertiana ab omnibus nominatur. Sed de hoc paulo poft agetur, potiffimum propter Agathinum et Archigenem. Adolescenti igitur, quem noftra narratio fuppofuit, tertio die quum fieret talis acceffio, propterea quod in unum tempus ambarum febrium acceffiones incidiffent, praeveniente duabus horis quotidianae acceffione femper, tertiana autem tardante femper duabus, acceffio quarta die incepit oriente fole, fpeciem fervans exactam febris pituitofae. Futurum autem ex proportione erat, ut quinta ab ea acceffio inciperet circa decimam horam noctis, quoniam femper praeveniebat horis duabus: tertia autem ab initio acceffio febris biliofae habi-

τριταῖος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παροξυσμὸς ἔμελλεν εἰσβάλλειν δήπου κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν ὥρας τετάρτης, ὥστε εἶναι τὸ μεταξὺ διάστημα τῆς ἀρχῆς τῶν δύο πυρετῶν ἓξ ὡρῶν, ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο, περὶ μὲν τὴν δεκάτην ὥραν τῆς τετάρτης νυκτὸς εἰσβάλλοντος παροξυσμοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ φλεγματικοῦ πυρετοῦ, καὶ προελθόντος οὕτως ἄχρι τετάρτης ὥρας ἡμερινῆς, ἐπισυνάψαντος δὲ αὐτοῦ τοῦ χολώδους ἅμα ῥίγει μετρίῳ, τοὐντεῦθέν τε πάλιν ἐπίμικτον εἶδος ἔχοντος τοῦ παροξυσμοῦ κατὰ τὴν τοῦ χολώδους τε ἅμα καὶ φλεγματώδους ἰδέαν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ὁ φλεγματώδης πυρετὸς ἀρξάμενος ἀκριβής τε καὶ μόνος ἅπασαν κατέσχε τὴν ἑξῆς ἡμέραν οὖσαν ἕκτην· εἶτα ἄχρι μέσης νυκτὸς παρακμάσας, ἐντεῦθεν πάλιν ὑπῆρξε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· εἶτα τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ τῆς νυκτὸς καὶ τὸ μέχρι μεσημβρίας τῆς ἑβδόμης ἡμέρας κατασχὼν, ἤδη πως παρήκμαζεν, ἀλλ' ὅγε τριταῖος αὐτὸν διεδέξατο μετὰ ῥίγους εἰσβαλὼν, ὥσπερ εἰώθει εἰσβάλλειν ἀκριβὴς τριταῖος, καὶ τἄλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀκριβῆ κομίσας γνωρίσματα, χολῆς ἔμετον εἰργάσατο,

tura principium erat quinta die, hora quarta, ita ut medium interstitium initii duarum accessionum foret sex horarum; quod etiam factum est, circa decimam horam quartae noctis adveniente accessione secundum speciem pituitosae febris, atque ita procedente usque ad horam quartam diei; coëunte vero cum biliofo simul modico rigore, deinde rursus permixtam speciem habente accessione secundum biliosae simul ac pituitosae speciem. At vero subsequenti nocte circa octavam horam pituitosa febris incipiens exquisita ac sola totam obtinuit sequentem diem, quae sexta fuit; tum autem usque ad mediam noctem declinans, inde rursus incepit eodem modo; postea reliquam noctis medietatem et tempus usque ad meridiem septimae diei obtinens, jam quodammodo declinavit. Sed tertiana ei succeffit cum rigore incipiens, quemadmodum solet incipere exquisita tertiana; atque alia omnia eodem modo exquisita afferens indicia, bilis vomitum effecit

καὶ διαχώρησιν χολώδη, καὶ οὖρα χρηστὰ, καί τινα βραχεῖαν νοτίδα δείλης ὀψίας, δηλῶν ἐναργέστατα τοῖς μεμαθηκόσι διαγινώσκειν εἴδη πυρετῶν, ὡς ὑφίησί τέ τι καὶ παρακμάζει, καὶ παύσαιτο ἂν που μετὰ μίαν που περίοδον, ἢ τὸ πλεῖστον δευτέραν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ παρακμὴ ῥαστώνην ἔσχε θαυμαστήν τινα, καὶ οἵαν οὐχ ἑτέρα τῶν ἔμπροσθεν, ἄχρι νυκτὸς ὥρας τετάρτης. ἐν ἐκείνῃ γὰρ ὁ φλεγματικὸς πυρετὸς ὁ καθ' ἑκάστην μὲν ἡμέραν παροξυνόμενος, ὥραις δὲ δύο προλαμβάνων, εἰσέβαλλε, καὶ κατασχὼν ὅλην τε τὴν νύκτα καὶ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ὅλην, αὖθις ὑπήρξατο κατὰ τὴν ὀγδόην νύκτα δευτέρας ὥρας, ἥν τινα νύκτα κατασχὼν ὅλην, παρήκμασε κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν τὴν ἐννάτην. ἔμελλε δὲ δήπου καὶ ὁ τοῦ τριταίου παροξυσμὸς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γενήσεσθαι περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν, ἐπειδὴ δυοῖν ὥραιν ὑστέριζεν· ἀλλὰ τότε γε περὶ ἐννάτην ὥραν εἰσέβαλλε, δηλῶν ἔτι κατὰ τοῦτο τὴν ἑαυτοῦ παρακμήν. ἡλίου δὲ δυομένου, συνῆψεν αὐτῷ προληπτικῶς εἰσβάλλων ὁ φλεγματώδης, [137] ὡς εἰώθει, καὶ τήν τε νύκτα κατασχὼν ἐκείνην καὶ τὴν ἑξῆς ἡμέραν, αὖθις εἰσέβαλλε κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν ὥρας δεκάτης·

et dejectionem bilioſam et urinam bonam et quendam madorem crepusculo vespertino, indicans perſpicue iis, qui didicerunt cognoscere genera febrium, quod remitteretur atque declinaret et ſolvenda eſſet poſt unam vel ad ſummum alteram circuitionem. Etenim declinatio facilitatem habuit mirabilem quandam, et qualem nulla ex prioribus, usque ad horam noctis quartam. In illa enim febris pituitoſa ſingulis diebus accedens, horis autem duabus praeveniens, incepit, atque occupans totam noctem et totum ſequentem diem, rurſus incepit octava nocte ſecunda hora; quam quidem noctem totam occupans declinavit ſequenti die nono. Acceſſio autem tertianae erat futura in illa die circa octavam horam, quoniam duabus horis tardabat; ſed tunc circa horam nonam incepit, indicans adhuc eo ſuam declinationem. Sole autem occidente coivit cum ea acceſſio pituitoſa, anticipando invadens, quemadmodum ſolita erat, et noctem occupans illam et ſequentem diem, rurſus incepit decima die

εἶτ᾽ αὖθις κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ὥρας ὀγδόης ἀκριβῶς διαμένων φλεγματικός· εἶτα περὶ νυκτὸς ὥραν πρώτην φρικώδης εἰσβολὴ τοῦ τριταίου πυρετοῦ τέτταρας ὥρας ὑστερήσαντος ἐγένετο, κἄπειθ᾽ ἕκτης ὥρας νυκτὸς ἥ τε γαστὴρ διεχώρησε χολώδη, καί τινες ἐν ὅλῳ τῷ σώματι νοτίδες ἐγένοντο, καὶ μετὰ ταύτας ἡ παρακμὴ πᾶσα πλησίον ἀπυρεξίας ἀφίκετο, καὶ ἦν ἤδη δῆλον, ὡς ὁ μὲν τριταῖος ἐπαύσατο τελέως, ὁ δὲ φλεγματώδης ὑπελείπετο μόνος, ἤδη δέ τι καὶ αὐτὸς ἐνδιδούς. ταῦτ᾽ ἄρα κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν οὐκέτι προὔλαβεν ὁ παροξυσμὸς ὥραις δυοῖν, ὥσπερ εἰώθει πρότερον, ἀλλὰ ἑβδόμης ὥρας εἰσέβαλεν. εἶτα κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην οὐδὲ τῇ ἕκτῃ, ἀλλὰ ὑστέρησε καὶ ταύτης, ἑβδόμης ὥρας εἰσβαλὼν ἐπ᾽ ἀξιολόγῳ ῥᾳστώνῃ τε καὶ παρακμῇ. κατὰ δὲ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν ἥ τε παρακμὴ πολὺ βελτίων ἐγένετο, καὶ (335) ὁ παροξυσμὸς εἰσέβαλεν ὥρας ἐννάτης, κἂν τοῖς οὔροις ἀξιόλογα σημεῖα πέψεως ἐφάνη, προδηλοῦντα τὴν ἐσομένην λύσιν ἐν τῇ μελλούσῃ κρισίμῳ. ἀλλ᾽ οὐ περὶ τούτου νῦν ὁ λόγος, ὅτι μὴ πάρεργον· ὅτι δ᾽ ἐπιμίγνυνται πολλάκις

hora decima. Dein rurfus undecima die hora octava exacte permanens pituitofa; deinde circa horam noctis primam initium horrificum tertianae febris quatuor horis tardantis extitit, tum autem fexta hora noctis venter dejecit biliofa et quidam in toto corpore madores extiterunt; et poft hos tota declinatio prope ad integritatem devenit, atque erat jam perfpicuum tertianam deftitiffe integre, pituitofam autem effe relictam folam jam et declinantem. Has igitur ob res circa duodecimam diem nec infuper acceffio praevenit horis duabus, quemadmodum antea folita erat, fed feptima hora incepit; deinde circa decimam tertiam haudquaquam fexta, fed tardavit ac feptima hora incepit, *oftendens* infignem facilitatem atque declinationem. Quartodecimo autem die declinatio multo melior extitit, atque acceffio incepit hora nona, et in urina infigne concoctionis indicium apparuit, praenuntians fore folutionem futuro decretorio. Sed de hoc nunc non eft fermo, nifi obiter. Quod autem faepenumero permifce-

Ed. Chart. VII. [137.] Ed. Bas. III. (335.)

ἑτερογενεῖς πυρετοὶ, χολώδεις φλεγματώδεσι, καὶ διαλείποντες συνεχέσι, τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν λανθάνοντες, ὁ προγεγραμμένος ἄῤῥωστος ἱκανῶς ἐνδείκνυται.

Κεφ. η'. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα, ἐπὶ τὸ ἀναβληθὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπάνειμι αὖθις· ὁ γάρ τοι σύνθετος ἐκ τριταίου καὶ ἀμφημερινοῦ συνεχοῦς, ὃν ἡμιτριταῖον ὀνομάζομεν, ἤτοι πλεονεκτοῦσαν ἔχει τὴν ξανθὴν χολὴν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ τοῦ τριταίου συμπτώματα σφοδρότερα· ἢ ταύτην μὲν ἐλάττονα, πλέον δὲ τὸ φλέγμα, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τοῦ συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ παθήματα βεβαιότερα· ἢ οὐδέτερον θατέρου τῶν χυμῶν ἐπικρατέστερον, ἀλλ' ἰσοσθενεῖς ἀμφοτέρους, ὅσπερ δὴ καὶ ἀκριβὴς ἡμιτριταῖός ἐστι, τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν, οἷόν περ Ἱπποκράτης αὐτὸν ἐδήλωσε γράφων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὧδε· ἦν δὲ τοῖς πλείστοισιν αὐτέων τὰ παθήματα τοιάδε, φρικώδεες πυρετοὶ, συνεχέες, ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες, ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, τὴν μὲν μίαν κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι, καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες.

antur diversi generis febres medicorum vulgus latentes, biliosae scilicet pituitosis, itemque continuae intermittentibus, praescriptus aegrotus abunde indicavit.

Cap. VIII. Sed quum de his quae decebant dicta sint, ad id, quod paulo ante productum est, rursus venio. Composita enim ex tertiana et quotidiana continua, quam vocamus semitertianam, vel habet flavam bilem exuperantem, proindeque flavae bilis symptomata vehementia; vel hanc pauciorem, pituitam vero copiosiorem, proindeque quotidianae continuae pathemata certiora; vel neutrum altero humore exuperantiorem, sed ambos aequales, quae sane exquisita semitertiana est, talis specie, qualem Hippocrates ipsam indicavit, scribens libro primo epidemion ad hunc modum. *Plerisque eorum hae fuerunt affectiones; febres horrificae, continuae, acutae; in totum minime intermittentes, modus autem semitertianus erat; hac quidem diem unum habentes leviorem, altero autem gravius exacerbantes, atque ad acutiorem affectum increscentes,*

Ed. Chart. VII. [137.] Ed. Baf. III. (335.)

φρικώδεις γὰρ εἶπεν οὐχ ἁπλῶς τοὺς μετὰ φρίκης εἰσβάλλοντας, ὡς μυρίοις γε πυρετοῖς ὑπάρχει τοῦτο, περὶ ὧν ἑξῆς ἐρῶ, ἀλλ' ὅσοις τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ παροξυσμοῦ κατειλήφασιν αἱ φρῖκαι, κατά γε τὴν ἑτέραν τῶν ἡμερῶν, ᾗ συνεισβάλλουσιν ὅ τε τριταῖός τε καὶ ὁ συνεχὴς ἀμφημερινός· ἡ γὰρ ὑπόλοιπος ἡμέρα τὸν ἀμφημερινὸν ἔχει μόνον. ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἡ πρώτη τῶν ἡμερῶν τὸν μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν ἐπιφέρει πυρετὸν, ἡ δὲ δευτέρα τὸν συνεχῆ φλεγματώδη· συμβαίνει μὴν ἐνίοτε κατὰ μὲν τὴν πρώτην εἰσβάλλειν τὸν φλεγματώδη, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀμφοτέρους. ὁ γοῦν παροξυσμὸς ὁ κοινὸς ἐξ ἀμφοῖν, ὅταν ἰσοσθενεῖς ὦσιν οἱ χυμοὶ, τοιοῦτός ἐστιν, οἷον ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπέγραψα τὸν ἡμιτριταῖον· ὅταν δ' ὁ τριταῖος ἐπικρατῇ, φρικωδέστερος ὁ πυρετὸς γίγνεται, καί τι καὶ ῥίγους [138] προσλαμβάνει κατὰ τὴν ἐπισημασίαν. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ θερμότερος ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ καυσωδέστερος, καὶ θᾶττον ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀφικνεῖται, καί τινα χολῆς ἔμετον, ἢ διαχώρησιν, ἢ ἰκμάδα φέρει. θατέρου δὲ τοῦ φλεγματώδους πλεονεκτοῦντος, ἐπικρατοῦσι μὲν αἱ ψύξεις τῶν ἀκραίων, ὀλίγαι δ' εἰσὶν αἱ φρῖκαι, καὶ τῶν

Horrificas autem dixit non fimpliciter febres incipientes cum horrore, nam innumeris febribus id accidit, de quibus deinceps docebo, fed in quibus bonam partem acceffionis horror occupat altera duntaxat die, in qua fimul invadunt tertiana ac quotidiana continua. Sequens enim dies quotidianam tantummodo habet. Quocirca prima dies magna ex parte permixtam ex utrisque febrem adfert; fecunda autem continuam quotidianam. Interdum enim prima die invadere pituitofam, fecunda autem utramque contingit. Acceffio igitur communis ex utrisque, quoties aeque polluerint humores, talis eft, qualem paulo ante defcripfimus femitertianam; ubi vero tertiana exuperat, febris magis horrifica eft et aliquid rigoris in infultu acceffionis affumit. Statim itaque calidior talis eft atque ardentior ac celerius pervenit ad vigorem; et quendam bilis vomitum, vel dejectionem, vel madorem infert. Ubi vero humor pituitofus exuperat, frigus extremarum partium exuperat et horror parvus eft, et pulfus con-

σφυγμῶν ἡ θλίψις ἰσχυροτέρα τε καὶ πολυχρονιωτέρα; καὶ βραδέως ἐπιδίδωσιν ὁ παροξυσμὸς καὶ μετὰ πολὺν ἀκμάζει χρόνον, οὐ μὴν οὐδὲ διψώδης, οὐδὲ καυσώδης ἐστὶν, οὐδ' ἔμετος, ἢ διαχώρησις χολώδης, ἢ νοτὶς ἐπ' αὐτοῦ γίγνεται. καὶ ταύτης τῆς μίξεως τῶν δύο πυρετῶν εἰς ἔννοιάν τινα καὶ Ἀρχιγένης ἀφίκετο, συγκεχυμένως μέντοι καὶ ἀδιαρθρώτως, ὡς ἐπιδείκνυμεν ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν γεγραμμένων ἡμῖν ὑπομνημάτων εἰς τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν αὐτοῦ πραγματείαν. οἴεται οὖν ἐν τοῖς ἡμιτριταίοις ἐνίοτε μὲν ἐπικρατεῖν τὸν τριταῖον πυρετὸν, ἐνίοτε δὲ τὸν ἀμφημερινὸν, οὐ μὴν περί γε τῆς ἰσοκρατοῦς μίξεως αὐτῶν, ἥπερ δὴ καὶ μόνη τὸν ἀκριβῆ συνίστησιν ἡμιτριταῖον, οὔτε ἐνενόησεν, οὔτε ἐδήλωσεν, ἀλλ' ὅλως παρέλιπεν. ἐπειδὰν γὰρ ἴσοι κατὰ τὸ μέγεθος ὑπάρχωσιν ὅ τε χολώδης διαλείπων καὶ ὁ φλεγματώδης συνεχὴς, ἡ μὲν εἰσβολὴ τοῦ παροξυσμοῦ μετὰ φρίκης γίνεται· μέσον γὰρ δὴ τοῦτ' ἐστὶ ῥίγους τε καὶ περιψύξεως, ὧν τὸ μὲν τῷ τριταίῳ, τὸ δὲ τῷ συνεχεῖ φλεγματώδει συνῆν· ἡ δ' ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς αὔξησις διὰ μὲν τὸν τριταῖον εὐθέρμαντός τέ ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπειγομένη, διὰ δὲ τὸν φλεγματώδη βραδεῖαν ὅσον,

tractio fortior ac diuturnior, ac lente accessio increscit et multo post tempore viget; non tamen sitim efficit, neque ardorem; neque vomitus, neque dejectio biliosa, vel mador in ea exiftit. Atque hujus mixtionis duarum febrium etiam Archigenes in notitiam quandam devenit, sed confuse et incerte, quemadmodum indicavimus septimo libro, quem contra ipsius commentarios de pulsibus scripsimus. Existimat enim in semitertiana quandoque exuperare tertianam febrem, quandoque quotidianam, mixtionem tamen earum aeque pollentem, quae sola semitertianam exquisitam constituit, neque cognovit, neque indicavit, sed penitus omisit. Quum enim aequales magnitudine sint intermittens tertiana et quotidiana continua, initium accessionis cum horrore existit; id enim medium rigoris perfrictionisque existit, e quibus alterum tertianae, alterum quotidianae continuae inest. Incrementum vero post initium propter tertianam facile suscipit caliditatem, atque ad vigorem festinat; propter pituitosam autem

ἐφ᾽ ἑαυτῷ ποιούμενον τὴν ἀνάβασιν, ἐπέχεταί τε καὶ διακόπτεται, καί ἐστιν ὥσπερ τις μάχη τῶν συμπτωμάτων, ἐνίοτε μὲν ἐκθερμαινομένου τοῦ κάμνοντος, ὅταν ἡ τοῦ τριταίου θερμότης ἰσχυρότερον ἐνεργήσασα πρὸς τὸ δέρμα τοὺς χυμοὺς ἀναφέρῃ· κατέχοντος δ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ ἀντισπῶντος εἴσω τὴν τούτου κίνησιν τοῦ φλεγματώδους, ἀργοῦ, καὶ δυσκινήτου, καὶ ψυχροῦ, καὶ βραδυπόρου τὴν φύσιν ὑπάρχοντος· ἔν τε τῇ διαμάχῃ ταύτῃ κρατοῦντος μὲν τοῦ ψυχροῦ χυμοῦ συστολαὶ γίνονται καὶ φρῖκαι καὶ καταψύξεις τῶν ἀκραίων τε καὶ τοῦ δέρματος, ὡς δοκεῖν αὖθις ἕτερον εἰσβάλλειν παροξυσμόν· εἰ δ᾽ ὁ θερμότερος ἐπικρατήσειεν, ἀθρόως τε ἐπιθερμαίνονται καὶ πλησίον τῆς ἀκμῆς ἀφῖχθαι δοκοῦσιν· εἶτ᾽ ὀλίγον ὕστερον ἐπικρατήσαντος τοῦ φλεγματώδους, συστέλλονταί τε πάλιν οἱ κάμνοντες καὶ καταψύχονται, καὶ φρίττουσι, καὶ τοῦτ᾽ οὐ παύεται γινόμενον ἄχρι τῆς ἀκμῆς, ἥ τις καὶ αὐτὴ πρωϊαίτερον μὲν ἢ κατὰ τὸν φλεγματώδη χυμὸν, ὀψιαίτερον δὲ ἢ κατὰ τὸν χολώδη γιγνομένη φαίνεται. τοῦ μὲν γὰρ χολώδους τὸ τάχος ὁ φλεγματώδης ἐπέχει, τοῦ δ᾽ αὖ φλεγματώδους τὸ βραδὺ καὶ νωθρὸν ὁ χολώδης ἐπε-

tardum, quantum in ea eſt, efficientem incrementum, inhibetur atque interrumpitur; atque eſt veluti quaedam pugna ſymptomatum, interdum incalescente aegro, quum tertianae calor vehementius agens ad cutem humores effert; detinente autem interdum ac retrahente intro hujus motum pituita, quae otioſa ac frigida eſt ex natura, ac difficile movetur, et tarde transmeat. At vero in tali pugna, exuperante frigido humore contractio efficitur et horror ac frigus partium extremarum et cutis; ita ut altera acceſſio rurſum incipere videatur. Quod ſi calidior exuperet, ſubito caleſiunt et prope ad vigorem perveniſſe videntur; dein paulo poſt exuperante pituitoſo, aegri rurſus contrahuntur, refrigerantur et horrent; idque minime deſinit fieri usque ad vigorem, qui maturius quam pro pituitoſo humore, tardius quam pro bilioſo exiſtit; quoniam pituitoſus detinet bilioſi celeritatem, bilioſus autem tarditatem ac ſegnitiem pituitoſi accelerat.

γείρει. τοιοῦτος μέν τις ὁ ἀκριβὴς ἡμιτριταῖος, ἐξ ἰσοσθενοῦς κράσεως δυοῖν πυρετοῖν γιγνόμενος, ὅτι καὶ δυοῖν χυμῶν· ὁ δ' οὐκ ἀκριβὴς ἤτοι τὸν χολώδη χυμὸν, ἢ τὸν φλεγματώδη πλείονα κέκτηται.

Κεφ. θ'. Δευτέρα δ' ἐστὶν ἐπιπλοκὴ καὶ μῖξις δυοῖν πυρετῶν, τριταίου τε καὶ ἀμφημερινοῦ, παραπλήσιον μέν τινα τὸν παροξυσμὸν ποιουμένη τῷ πρόσθεν εἰρημένῳ, διαφέροντα δὲ τῷ τε προάγεσθαι τοῦτον εἰς ἀπυρεξίαν καὶ τῷ κατὰ τὴν δευτέραν [139] ἡμέραν ἤτοι μετὰ φρίκης ἢ μετὰ ῥίγους εἰσβάλλειν μονωθέντα τὸν ἀμφημερινόν. οὔκουν ἔθ' ἡμιτριταῖος ὁ τοιοῦτος ἔσται πυρετὸς, εἴπερ γε τῶν συνεχῶν ἦν ὁ ἡμιτριταῖος· εἰ δὲ θατέρῳ τῷ γένει τῶν πυρετῶν αὐτὸν ἐναριθμήσαιμεν, οὐχ ὁ τοιοῦτος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πυρετῶν ὀνομασθήσονται ἡμιτριταῖοι. κατὰ τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἀγαθῖνος ἅπαντας τοὺς παρεκτείνοντας τριταίους ἡμιτριταίους ὀνομάζειν. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ περὶ ὀνομάτων μᾶλλον ἢ πραγμάτων αἱ τοιαῦται ζητήσεις εἰσὶν, διατρίβειν ἐν αὐταῖς οὐκ ἀξιῶ. γέγραπται γὰρ ὑπὲρ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων ἰδίᾳ καθ' ἑτέραν πραγματείαν, ἐν ᾗ καὶ τοῦτ' αὐτὸ δείκνυται

Atque hujusmodi quidem exquisita, semitertiana est, ex aequali temperamento duarum febrium et duorum humorum effecta. Ea vero quae minime exquisita est, vel humorem biliosum, vel pituitosum obtinet ampliorem.

Cap. IX. At vero secunda implicatio ac mixtio est duarum febrium, tertianae et quotidianae, subsimilem efficiens accessionem praedictae, sed differentem, quod haec deducatur ad integritatem et quod secunda die vel cum horrore, vel cum rigore quotidiana sola effecta invadat. Quocirca talis febris non amplius semitertiana erit, siquidem semitertiana continua censetur. Si vero in altero genere febrium eam annumeremus, non solum talis, sed etiam aliae quaedam febres nominabuntur semitertianae. Ob eam rem mihi videtur Agathinus omnes productas tertianas appellare semitertianas. Sed enim quum de nominibus potius quam de rebus tales quaestiones sint, immorandum in eis minime censeo. Nam alio libro seorsum de vocabulis medicis dictum jam est; in quo id osten-

τε καὶ διορίζεται τελέως, ὁποῖαι μέν τινές εἰσιν αἱ περὶ τῶν πραγμάτων, ὁποῖαι δὲ αἱ περὶ τῶν ὀνομάτων ἀμφισβητήσεις. ἴωμεν οὖν αὖθις ἐπ᾽ αὐτὰ τὰ πράγματα, τὸν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους ὀνομαζόμενον ἡμιτριταῖον τὸν φρικώδη καὶ συνεχῆ, ὃν τριταῖος ἀμφημερινῷ μὲν τῷ συνεχεῖ κεραννύμενος ἀπεργάζεται, τῷ διαλείποντι δ᾽ οὐκέτι, διὰ τὸ καὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν συντιθέμενον ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸν διαλείποντα γίγνεσθαι. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐκ δυοῖν συνεχῶν, τοῦ τε χολώδους καὶ τοῦ φλεγματώδους, οἷόν τε γενέσθαι τὸν ἡμιτριταῖον. οὔτε γὰρ φρικώδη ποιήσει τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἡ μίξις, οὔτε πολλὰς ἐπαναδιπλώσεις ἔχοντα. παντὸς γὰρ συνεχοῦς πυρετοῦ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, ὅταν ἀκριβὴς ᾖ, μήτε φρίκην ἔχοντος μήτε ῥῖγος, οὐδ᾽ ὁ συγκείμενος ἐξ αὐτῶν ἔσται φρικώδης. ἀναγκαῖον οὖν, εἰ μέλλοι φρικώδης τε ἅμα καὶ συνεχὴς ὁ αὐτὸς ἔσεσθαι, τὴν γένεσιν ἴσχειν αὐτὸν ἐκ δυοῖν πυρετῶν, τοῦ μὲν ἑτέ(336)ρου διαλείποντος, τοῦ δὲ λοιποῦ συνεχοῦς. καὶ διὰ τοῦτο τριταῖος μὲν ἀμφημερινῷ συνεχεῖ κεραννύμενος ἐργάζεται τὸν ἡμιτριταῖον, οὔτε δ᾽ ἀμφότεροι διαλείποντες, οὔτε

ditur ac definitur in plenum, quaenam fint de rebus et quaenam de nominibus controverfiae. Quocirca rurfus ad res ipfas redeamus, femitertianam ab Hippocrate nominatam horrificam et continuam, quam tertiana quotidianae continuae permixta efficit; intermittenti autem, minime efficit, propterea quod febris ex utraque compofita neceffario et ipfa intermittens exiftit. Neque vero ex duabus continuis, biliofa fcilicet ac pituitofa, fieri poteft femitertiana; neque enim mixtio horrificam facit febrem, neque multas reduplicationes habentem Quum enim omnis continua febris fuapte ratione, quum exquifita eft, neque habeat horrorem, neque rigorem, neque etiam febris ex eis compofita horrifica erit. Oportet ergo fi eadem futura fit horrifica fimul ac continua, generationem habere eam ex duabus febribus, altera quidem intermittente, altera autem continua. Et ob eam rem tertiana permixta quotidianae continuae procreat femitertianam; neque ambae intermittentes, neque ambae

δ᾽ ἀμφότεροι συνεχεῖς γινόμενοι δύνανται γεννῆσαι τοιοῦτον πυρετόν. ἀπολείπεται οὖν μία μίξις ἡ ἐκ διαλείποντος ἀμφημερινοῦ καὶ συνεχοῦς χολώδους γιγνομένη, δυνατή τε καὶ αὕτη συνεχῆ τε ἅμα καὶ φρικώδη γεννῆσαι πυρετόν. ἕξει δ᾽ ἔμπαλιν ἥδε τῇ πρώτῃ τὸ μὲν συνεχὲς ἐκ τοῦ χολώδους, τὸ δὲ φρικῶδες ἐκ τοῦ φλεγματώδους, τὸ δὲ τῶν ἀναδιπλώσεων ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους μάχης, καὶ μάλιστα ὅταν ἰσοκρατεῖς ὦσιν οἱ χυμοί. κρατοῦντος δ᾽ αὐτῶν ὁποτέρου, κατὰ συμπτώματα καὶ ἡ διάγνωσις ἐν τῇ πρώτῃ μίξει δεδήλωται. ταῦτα σύμπαντα περὶ τῶν τεττάρων μίξεων τοῦ τε χολώδους πυρετοῦ καὶ τοῦ φλεγματώδους οἰκειότερα μέν ἐστιν, ὡς ἂν τῷ δόξειεν τῇ περὶ τύπων πραγματείᾳ· λέλεκται δὲ ἀναγκαίως ἐνθάδε διὰ τὸν ἡμιτριταῖον, οὗ τὴν γένεσιν Ἀρχιγένης μὲν εἰς τριταῖον καὶ ἀμφημερινὸν ἀνῆγεν, οὐ παρακολουθῶν, ὅτι διαλείποντα ποιεῖ πυρετόν· Ἀγαθῖνος δ᾽ ἄντικρυς ὡμολόγησε τοῦ αὐτοῦ γένους εἶναι τῷ τριταίῳ τὸν ἡμιτριταῖον, ἐν τῷ μεγέθει μόνῳ τοῦ παροξυσμοῦ διαφορὰν ἴσχοντα. εἰ μὲν οὖν ἁπάσας τῶν πυρετῶν τὰς διαφορὰς ἀκριβῶς γράψαντες ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐσφάλλοντο, χαλεπὸν ἂν εἴη οὐδέν· ἐπεὶ δ᾽

continuae possunt talem febrem procreare. Restat igitur una mixtio, quae ex quotidiana intermittente ac biliosa continua constans, potest continuam simul atque horrificam efficere febrem. Sed haec contra quam prima habebit continuitatem quidem ex biliosa, horrorem autem ex pituitosa, atque reduplicationes ex pugna mutua, maximeque quoties humores ipsi aeque vicerint. Vincentis vero eorum alterutrius ex symptomatis dignotio in prima mixtione declarata est. Haec omnia de quatuor mixtionibus biliosae febris ac pituitosae magis propria sunt libro, qui est de typis; sed hic necessario dicta sunt propter semitertianam, cujus generationem Archigenes ad tertianam quotidianamque retulit, nequaquam videns se intermittentem efficere febrem. Agathinus vero perspicue confessus est ejusdem generis esse cum tertiana semitertianam, dissidentem tantummodo magnitudine accessionis. Si igitur omnes febrium differentias accurate persequuti, lapsi nominibus essent, fuisset id ferendum. Sed

Ed. Chart. VII. [139. 140.] Ed. Baſ. III. (336.)

οὔτε τῶν ἁπλῶν οὔτε τῶν συνθέτων πάσας ἔγραψαν τὰς διαφορὰς, ἔτι τε καὶ περιττάς τινας ἄλλας προσέθεσαν, οὐδὲν οὔτ' εἰς πρόγνωσιν οὔτ' εἰς θεραπείαν ὠφελούσας, ἡμεῖς ἐπειράθημεν εἰς ὅσον οἷοί τ' ἦμεν ἀκριβῶς ἐξεργάσασθαι τὸν τύπον ἅπαντα, χρόνῳ παμπόλλῳ δι' ἐμπειρίας ἅμα καὶ λόγου τὰς χρησίμους ἐξευρόντες ἐν αὐτῷ διαφοράς. αἱ μὲν οὖν ἁπλαῖ τῆς νῦν ἐνεστώσης εἰσὶ πραγματείας· αἱ δ' ἐκ τούτων ἐμπλεκόμεναι τῆς περὶ τύπων, ἧς οὐδ' αὐτῆς ἂν εἴη ἀμαθὴς παντάπασιν ὁ ταύτην ἐπιμελῶς ἀναγνούς. ἐκ γὰρ ὧν εἴπομεν ἐπὶ τοῦ φλεγματώδους καὶ χολώδους πυρετοῦ μιγνυμένων ἀλλήλοις [140] ἔνεστι ταῦτα κἀπὶ τὸν μελαγχολικὸν μεταφέροντα τεκμαίρεσθαι περὶ τῆς πρὸς ἑκάτερον ἐκείνων ἐπιπλοκῆς τε καὶ κράσεως, ἐπιπλοκὴν μὲν ὀνομάζοντας, ἐπειδὰν κατὰ διαφόρους ὥρας εἰσβάλλωσι, κρᾶσιν δὲ τὴν καθ' ἕνα χρόνον ἀρχήν. οὕτω δὲ τοὺς τρεῖς πυρετοὺς ἐπιπλέκειν τε καὶ κεραννύναι δυνήσεταί τις, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐννοεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὁρμώμενος. ἁπάντων γὰρ τούτων ἀρχὴ καὶ πηγὴ καὶ στοιχεῖόν ἐστιν τὸ διαγινώσκειν ἀκριβῶς ἑκάστου τῶν ἁπλῶν πυρετῶν τὴν ἰδέαν. οὐδὲ γὰρ πολύ τι τὸ πλῆθος αὐτῶν

quum neque ſimplicium, neque compoſitarum omnes ſcripſerint differentias, et ad haec quasdam alias ſupervacuas adjecerint, nihil neque in praenotionem, neque in curationem juvantes, nos conati ſumus pro viribus diligenter excolere omnem typum, longo tempore, experientia ſimul ac ratione, utiles in eo differentias perveſtigantes. Simplices ergo praeſentis ſunt operis; implicitae autem ex his attinent ad librum de typis, cujus penitus ignarus non erit, qui hunc diligenter evolverit. Ex iis enim, quae diximus de febre pituitoſa ac bilioſa invicem permixtis, licebit haec ad melancholicam transferentes, de implicatione cum utraque earum ac mixtione conjicere; implicationem nominantes, quum diverſis horis invadant; mixtionem, quum inſultus eodem tempore ſit. Sic tres febres implicare ac miscere quis per ſe ipſe poterit ex praedictis concitatus. Horum enim omnium initium, fons et elementum eſt, diligenter dignoscere cujusque ſimplicium febrium ſpeciem. Neque enim magnus

ἔστιν, ἀλλ' οἱ πάντες τρεῖς, ὅ τε πικρόχολος καὶ ὁ μελαγχολικὸς καὶ ὁ φλεγματικὸς, ὧν ἑκάστου δύο διαφοραὶ, διαλείποντός τε καὶ συνεχοῦς γιγνομένου, ὡς εἶναι τὰς πάσας διαφορὰς ἁπλῶς τῶν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομένων πυρετῶν ἓξ τὸν ἀριθμόν. εἰ δέ τις ἄλλη προσέρχοιτο ταῖσδε κατὰ μέρος ἐν αὐτοῖς διαφορὰ παρά τε τὸ πλῆθος τοῦ χυμοῦ καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς σήψεως, ἔτι τε τὸν τρόπον τῆς κινήσεως, καὶ τὸ μέρος ἐν ᾧ σήπονται, τὴν γένεσιν ἕξει.

Κεφ. ι'. Οἷον αὐτίκα τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων διαλειπόντων πυρετῶν ὅσοις μὲν ὅ τε χρόνος ὁ τοῦ παροξυσμοῦ βραχὺς, ἥ τε εἰσβολὴ μετὰ ῥίγους ἐστὶ, καὶ ἡ λύσις ἐφ' ἱδρῶσι καὶ χολεμεσίαις, ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ὑπαγούσης χολώδη, τούτοις μὲν ὄνομα κεῖται τριταῖος ἀκριβής· ὅσοις δ' ἐλλείπει τι τούτων, οὐκέτ' ἀκριβὴς, ἀλλ' ἁπλῶς τριταῖος ὀνομάζεται. ἐὰν δὲ καὶ τὸ διάλειμμα μικρότερον ἔχωσι, μηκυνθέντος δηλονότι τοῦ παροξυσμοῦ, τριταῖον τοῦτον ὀνομάζουσι παρεκτείνοντα, καί τοι καὶ αὐτοῦ τούτου πολλὴν ἐν

numerus earum eft, fed omnes tres exiftunt, biliofa, melancholica, ac pituitofa, quarum cujusque duplex differentia eft, intermittens et continua; ita ut omnes fimplices differentiae febrium ex humoribus putridis confiftentium fex numero fint. Quod fi qua alia illis accefferit in his particulatim differentia, ex copia humoris, quantitate et qualitate putredinis necnon modo motus, et parte in qua putrescit, generationem habebit.

Cap. X. Exempli gratia febrium intermittentium, quae tertio quoque die acceffionem faciunt, quibus et acceffionis tempus breve eft, et initium cum rigore, et folutio cum fudore ac vomitu bilis, vel etiam inferna alvo dejiciente biliofa, his nomen inditum eft exquifita tertiana; quibus vero aliquid horum deeft, non amplius exquifita, fed fimpliciter tertiana vocatur. Quod fi et intermiffionem minorem habuerit, producta fcilicet acceffione, tertianam hanc nominant productam; tametfi haec majoris minorisque ra

τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχοντος τὴν διαφοράν. ἔστι μὲν δήπου τὸν μέν τινα καλεῖν ἁπλῶς οὕτως μεμηκυσμένον, ὅστις ἂν, οἶμαι, τέτταρας καὶ εἴκοσιν ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ ποιησάμενος ἀπυρέτους ἴσχῃ τὰς λοιπάς· τὸν δέ τινα μεμηκυσμένον ἱκανῶς, ὅστις ἂν ἀμφὶ τὰ τριάκοντα ὥρας τὸν πυρετὸν ἐκτείνῃ· καί τινα πρὸς τούτοις ἐπιπλέον μεμηκυσμένον, ὃς ἂν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα προέρχηται· καί τινα ἕτερον ἐπιπλεῖστον, ὃς ἂν εἰς τεσσαράκοντα καὶ πλείους ἔτι παρεκτείνηται. περιορίζειν δὲ ἀκριβέσιν ὅροις ἕκαστον τῶν εἰρημένων οὐκ ἐγχωρεῖ διὰ σωριτικὴν ἀπορίαν· οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀναγκαῖόν ἐστι τοιαύτην ὀνομάτων ἀκρίβειαν ζητεῖν, ἐνόν γε ἡμῖν καὶ χωρὶς αὐτῆς δηλοῦν τοῖς πέλας ἀκριβῶς ὑπὲρ ἑκάστου τῶν νοσούντων, καὶ θεραπεύειν ὀρθῶς καὶ προγιγνώσκειν τὸ ἀποβησόμενον. ὑποκείσθω γάρ τόνδέ τινα πέντε καὶ δέκα μὲν ὥρας πυρέττειν, ἀπύρετον δὲ γίγνεσθαι τρισὶ καὶ τριάκοντα, καὶ τοῦθ᾽ ἑξῆς αὐτῷ κατ᾽ ἀναλογίαν ἀπαντᾷν. εὔδηλον δ᾽ ὅτι καὶ τὸν καιρὸν τῆς τροφῆς εἴσεταί τις ἔκ τε τοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν καὶ τὸ διάλειμμα χρόνου, καὶ καθ᾽ ὅσον ἐκ χρόνου δυνατόν ἐστι λαβεῖν εἰς πρόγνωσιν καὶ θεραπείαν χρηστὸν,

tione differentiam magnam obtinet. Ac licet hanc quidem absoluto sermone appellare productam, quae quum quatuor et viginti horas accessionis occupaverit, reliquas sine febre obtinet; hanc vero admodum productam, quum circiter triginta horas febris producitur; et hanc praeterea magis productam, quum ad sex et triginta procedit; et hanc aliam plurimum, quum ad quadraginta et eo amplius producitur. Sed haec omnia definire certis terminis non licet ob soriticam, *acervalem,* dubitationem. Neque vero necesse est talem nominum subtilitatem quaerere, quum liceat nobis etiam sine ea indicare iis qui adsunt diligenter de unoquoque aegro, et recte curare, ac eventum morbi praenoscere. Subjiciamus enim quempiam quindecim horis febricitare, esse autem sine febre tribus et triginta, atque id deinceps ei accidere ex proportione, sane cibandi tempus certa scientia sumere licebit tum ex accessionis tum intermissionis tempore, et quicquid ex eo sumi utile potest ad praenotionem et curationem,

ἕξει καὶ τοῦθ᾽ ἱκανῶς ἄνευ τοῦ ζητεῖν, εἴτε τριταῖον ἁπλῶς χρὴ καλεῖν τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, εἴτε καὶ μετά τινος ἑτέρας προσθήκης ἀφοριζούσης τὴν διαφοράν. ἀλλὰ καὶ δηλῶσαι βουλόμενος ἑτέρῳ τὸν τοῦ κάμνοντος πυρετὸν ὁποῖός τίς ἐστιν, ἀκριβέστερον δηλώσει τό τε τοῦ παροξυσμοῦ καὶ τὸ τοῦ διαλείμματος εἰπὼν μῆκος, ἢ ζητῶν ὄνομα σαφῶς καὶ ἀφωρισμένως ἐνδείξασθαι, [141] ταὐτὸν δυνάμενον. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀρίστη διήγησις καὶ διδασκαλία. δευτέρα δὲ ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον, ἀκριβῆ τινα τριταῖον ὀνομάζων, καὶ ἄλλον ἁπλῶς τριταῖον, εἶτ᾽ ἄλλον ἠρέμα μεμηκυσμένον, εἶτ᾽ ἄλλον ἱκανῶς, ἕτερον δὲ ἐπὶ πλέον, εἶτ᾽ ἄλλον ἐπὶ πλεῖστον. ἀσαφεστάτη δὲ καὶ χειρίστη πασῶν ἡ πρώτη λελεγμένη, καθ᾽ ἣν ἐρίζουσι καὶ φιλονεικοῦσι καθ᾽ ἡμέραν πρὸς ἀλλήλους οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν, οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι περὶ ὀνόματος ἐρίζουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἴσως ἧττον ἄν τις θαυμάσειε· Ἀγαθίνου δὲ πάνυ θαυμάζειν ἄξιον, εἴπερ ἐκτείνοντά τινα καλῶν ἀμφημερινὸν καὶ τεταρταῖον, ἐπὶ τοῦ τριταίου τὴν ἀναλογίαν οὐκ ἐφύλαξεν, ἀλλ᾽ ὃς ἂν ἐπὶ πλέον

id quoque abunde ſuppetet, etiam ſi non quaeratur tertianamne abſoluto ſermone oporteat nominare talem febrem, an cum quadam alia adjectione definiente ipſam differentiam. Quin et volens indicare alia ratione febrem aegri, quaenam ſit, diligentius indicabit, acceſſionis et intermiſſionis dicens longitudinem, quam quaerens nomen, quod perſpicue ac definite indicare idem queat. Haec igitur optima enarratio atque doctrina eſt. Secunda autem eſt, quam paulo ante dixi, exquiſitam quandam tertianam nominans, aliam vero ſimpliciter tertianam, mox aliam paulum productam, deinde aliam admodum, aliam autem magis, poſtremo plurimum aliam. Sed ex omnibus obſcuriſſima ac peſſima eſt, quae prima eſt prodita; ob quam recentiores medici quotidie inter ſe certant atque contendunt, ne id quidem cognoſcentes ſe de nomine contendere. Sed de aliis quis fortaſſe minus mirabitur; de Agathino vero magis mirandum, ſiquidem productam quandam nominans quotidianam et quartanam, in tertiana minime ſervavit proportionem; ſed cujus amplius

ἐκταθῇ ἐν τῷ παροξυσμῷ, τοῦτον ἡμιτριταῖον ὀνομάζει. ἅλις ἤδη μοι τοῦ περὶ ὀνομάτων λόγου, κινδυνεύω γὰρ οὖν κἀγὼ πλείονα χρόνον ἢ προσήκει διατρίβειν ἐν αὐτοῖς. ἐπανελθεῖν οὖν μοι καιρὸς εἰς τὴν τῶν ὑπολοίπων πραγμάτων ἐπίσκεψιν.

Κεφ. ια'. Εἴη δ' ἂν ἐν τοῖς ὑπολοίποις οὐδενὸς φαυλότερον σκέμμα τόδε, πότερον ὥσπερ ἐπὶ ταῖς χολαῖς ἀμφοτέραις καὶ τῷ φλέγματι γίνονταί τινες ἰδέαι πυρετῶν, οὕτω κἀπὶ τῷ αἵματι σηπομένῳ. τοὺς μὲν γὰρ ἐφημέρους πυρετοὺς, ἐκθερμανθέντος αὐτοῦ μόνον, οὐ μέν τοι σαπέντος, ἐλέγομεν γίγνεσθαι. κατὰ δὲ τὰς σήψεις, ἀνάγκη γάρ ποτε καὶ τὸ αἷμα σήπεσθαι, ζητητέον ἐστὶ τὴν ἰδέαν τῶν πυρετῶν. εὑρεθήσεσθαι δὲ εἰκὸς αὐτὴν, ἂν πρότερον ἐξεύρωμεν πῶς σήπεται αἷμα. δοκεῖ μὲν γὰρ ὀρθῶς Ἀριστοτέλης εἰρηκέναι τὴν σῆψιν ὑπὸ θερμότητος ἀλλοτρίας γίγνεσθαι. λέγει δ' ἀλλοτρίαν τὴν ἔξωθεν, οὐκ ἔμφυτον οὐδ' οἰκείαν ἑκάστου τῶν ὄντων. αὕτη μὲν γὰρ πέφυκεν πέπτειν, ἡ δ' ἀλλοτρία διαφθείρειν, ὅπέρ ἐστι σήπειν. ἔξωθεν δὲ θερμότης ἐπιγί-

producta fuerit accessio, hanc nominat semitertianam. Sed de nominum ratione hactenus, nam et ipse plus quam par est temporis in ipsis contero. Proinde tempus est, ut ad considerationem aliarum redeamus.

Cap. XI. Sequens est, ut agitetur consideratio nihilo inutilior, utrum quemadmodum ob utramque bilem ac pituitam fiunt genera quaedam febrium, ita et ob sanguinem putrescentem eveniat. Febris enim diaria, eo tantummodo calefacto, ut diximus, haudquaquam putrefacto, consistit. Per ipsam vero putrefactionem, necesse est enim interdum sanguinem putrefieri, quaerendum febrium ipsarum genus. Id autem inventum iri par est, si prius invenerimus, quonam modo sanguis putrescit. Constat enim Aristotelem recte dixisse, fieri putrefactionem ab alieno calore; intelligit autem alienum, externum, non nativum, nec unicuique rei proprium. Hic enim concoquere, alienus vero corrumpere solet, quod est putrefacere. Extrinsecus autem calor super-

γνεται τῷ αἵματι κατά τε τὰς ἐγκαύσεις καὶ τὰς λοιμώδεις καταστάσεις, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἅπαντας τοὺς πυρετοὺς, ὑφ' ἧς ἂν (337) τινος αἰτίας εἰς γένεσιν ἥκωσιν. ἀλλὰ κἄπειδὰν ἔν τινι μορίῳ τοῦ ζώου τὸ αἷμα πλέον ἀθροισθὲν ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ γένηται, διαφθείρεται, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐμφραχθῇ διὰ πάχος ἐν μικροῖς ἀγγείοις, ἢ σφηνωθῇ διὰ πλῆθος, ὁποῖόν τι συμβαίνει κατά τε τοὺς βουβῶνας καὶ τὰ φύματα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἁπάσας τὰς φλεγμονάς. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι κατὰ διττὴν αἰτίαν φθείρεται τὸ αἷμα, τῷ τε μὴ διαπνεῖσθαι καὶ τῷ μὴ κρατεῖσθαι πρὸς τῆς φύσεως. ὅτι δὲ καὶ τὰ μὴ διαπνεόμενα σήπεσθαι πέφυκεν, ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἁπάντων ἐστὶ θεάσασθαι καρπῶν τε καὶ σπερμάτων, ἤδη δὲ καὶ ἱματίων. ἐπαγαγεῖν δ' ἡμᾶς ἱκανῶς δύναται τῷ λεγομένῳ καὶ τὸ κατὰ τὰς πλευρίτιδας. ἀναβήττουσι γὰρ ἐν αὐταῖς οἱ μὲν ἀφρώδες, οἱ δ' ὠχρὸν, οἱ δ' ἐρυθρὸν ἰχῶρα, τοῦ κατὰ τὴν φλεγμονὴν ἐπικρατοῦντος χυμοῦ τὸ μὴ στεγόμενον, ἀλλ' ὑπὸ λεπτότητος ἔξω ἱδρούμενον. ἔστι δ' ὅτε καὶ μέλας ὁ ἰχὼρ φαίνεται οὗτος, καὶ οὐδὲ

venit ſanguini per aeſtum, ac peſtilentem conſtitutionem, et ut ſummatim dicam, per omnes febres, ex quacunque cauſa in generationem deducantur. Quinetiam ubi in quapiam animalis parte ſanguis copioſior collectus ſupra vires ejus fuerit, corrumpitur; maximeque quoties infarctus eſt ob craſſitiem in parvis vaſis, aut impactus ob copiam. Quemadmodum accidit in bubone et phymatis, et ut in ſumma dicam, in omni inflammatione. Nam in ejusmodi affectibus ſanguis duplici ex cauſa corrumpitur, tum quia minime diſflatur, tum quia a natura minime vincitur. Quod autem quae minime diſflantur, putrescere ſoleant, in cunctis exteris corporibus intueri licet, fructibus, ſeminibus, atque etiam veſtibus; atque perſuadere nobis id, quod dicimus, maxime poteſt pleuritis. Expuunt enim per eam alii ſpumoſam, alii pallidam, alii rubram ſaniem, quae nihil aliud eſt quam humoris in inflammatione vincentis pars, quae non continetur, ſed prae tenuitate foras reſudat. Interdum etiam talis ſani-

κατ' ἀρχὰς εὐθέως, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι, προηγησαμένων ὡς τὰ πολλὰ τῶν ὠχρῶν πτυσμάτων, [142] ἅπερ ἦν τοῦ πικροχόλου κρατοῦντος χυμοῦ γνωρίσματα, καθάπερ ἀφρώδη μὲν τοῦ φλέγματος, ἐρυθρὰ δὲ τοῦ αἵματος. εἰκὸς οὖν ποτε καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα σήπεσθαι κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα χωρία, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ πυρετὸν ἁπλούστερον μὲν εἶναι τῶν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις χυμοῖς, ἀναλογίαν δὲ τῶν παροξυσμῶν ἐν τριταίᾳ μάλιστα περιόδῳ λαμβάνειν. οὕτω γὰρ φαίνεται κἀπὶ τῶν πλευριτικῶν γινόμενον, ὅταν ἐρυθρὰ πτύωσιν· εἰ δ' ὑπεροπτηθείη, μεταβάλλει μὲν δήπου πάντως· ὅσον μὲν δὴ λεπτότατόν τε ἅμα καὶ πῖόν ἐστιν, εἰς τὴν ὠχράν· ὅσον δὲ παχύτερον, εἰς τὴν μέλαιναν χολὴν, ὥσπερ κἀπὶ τῶν καλουμένων ἀνθράκων, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐξ αἵματος ἰσχυρῶς ζέσαντος ἡ μετάπτωσις εἰς τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν γίνεται. οὕτω δ' ἀκούειν χρὴ τό γε νῦν εἶναι μελαγχολικὸν χυμὸν, ὡς οὐκ ἀκριβῶς ἤδη γεγονότα μέλαιναν χολὴν, ἀλλ' ἐν μεθορίῳ τινὶ τεταγμένον. καὶ τοίνυν καὶ οἱ πυρετοὶ κατὰ τὰς τῶν χυμῶν ἰδέας, εἰς οὓς μεταβάλλει τὸ αἷμα, συστήσονται,

es nigra apparet, ac neque ſtatim ab initio, ſed proceſſu temporis, praecedente magna ex parte pallido ſputo, quod erat indicium flavae bilis exuperantis; quemadmodum ſpumoſum pituitae, rubrum ſanguinis. Quocirca ratione non caret interdum putreſcere ſanguinem ipſum in locis inflammatione affectis, febremque ex eo ſimpliciorem eſſe quam ex aliis humoribus. Proportionem autem acceſſionum tertianae circuitionis potiſſimum ſumit, ita enim fieri cernitur et in pleuriticis, quoties rubrum expuunt, ſi vero ſupra modum aſſetur, mutatur penitus. Pars enim tenuiſſima ſimul ac pinguis in pallidam bilem, craſſior autem in atram vertitur, quemadmodum accidit in carbunculis. Etenim in his ſanguis vehementer ferveſactus mutatur in humorem melancholicum. Ad hunc vero modum inaudire oportet humorem melancholicum, tanquam nondum effectus ſit atra bilis, ſed in conſinio quodam collocatus. Febres igitur conſiſtent pro ſpecie humoris, in quem ſanguis

μόνῳ τῷ κακοήθει καὶ οὐ κακοήθει διαλλάττοντες. ἁπλούστεροι γὰρ οἱ ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος μεταβολῇ τά τ' ἄλλα καὶ τῷ πράῳ τῆς θερμασίας. εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα παμπόλλη φαίνοιτο κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς, ἀλλὰ πραεῖά γε πάντως ἐστὶν, ὥσπερ ἡ κατὰ τὰ βαλανεῖα. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἀεὶ τῆς πυρετώδους θερμασίας ἐν τῷ πλήθει κεῖται τῆς ἀποῤῥοῆς· τὸ δὲ ἀνιαρὸν, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην ἔξωθεν χεῖρα, κατὰ τὴν τοῦ χυμοῦ δριμύτητα. καί σοι τοῦτ' ἔστω μέγιστον γνώρισμα τοῦ τὸν πυρετὸν ἐργαζομένου χυμοῦ, λέγω δὴ τὸ κατὰ τὴν ποιότητα τῆς θερμασίας. ἡ μὲν γὰρ ἀτμωδεστέρα τε καὶ ἀλυποτέρα τοῦ αἵματός ἐστιν· αἱ δ' ἀνιαραὶ καὶ διαβρωτικαὶ καὶ δακνώδεις ἐπὶ ταῖς χολαῖς συνίστανται. ὅταν δὲ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν ἀτμῶδές τι μᾶλλον, οὐ δριμὺ φαίνηται, χρονιζόντων δὲ κατὰ βραχὺ, προσγίνηται τὸ δακνῶδες αὐτῷ, καὶ μάλιστα ἀνώμαλον, ὡς δι' ἠθμοῦ τινος ἢ κοσκίνου διηθεῖσθαι δοκεῖν, ἐπὶ φλέγματι σηπομένῳ τὸν τοιοῦτόν πυρετὸν ἴσθι γινόμενον.

Κεφ. ιβ'. Ἐπισκεπτομένῳ δέ μοι καὶ ζητοῦντι τὴν

mutatur, tantummodo dissidentes malignitate et clementia. Simpliciores enim sunt ex mutatione sanguinis, tum caetera, tum caloris lenitate. Etsi enim quam maxime multus manus occursu deprehendatur, prorsus tamen mitis est, quemadmodum is qui in balneis accidit. Copia enim caloris febrilis in ipsa effluvii copia semper posita est; molestia vero, si admoveas extrinsecus manum, in ipsa caliditatis acrimonia, idque erit tibi indicium maximum humoris committentis febrem; intelligo autem ipsius caloris qualitatem. Qui enim vaporosior est atque minus molestus, sanguinis est; qui molestus, erodensque et mordax, ex bile consistit. Ubi vero in primo occursu vaporosus potius quam mordax sentitur, diutius autem immorantibus paulatim ei acrimonia accedit, eaque maxime inaequalis, ita ut per colum quoddam vel cribrum transmitti videatur, talem febrem ex pituita putrescente oboriri sciendum est.

Cap. XII. Consideranti vero mihi, quaerentique cau-

αἰτίαν, δι' ἣν οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις χυμοῖς πυρετοὶ τὴν θερμασίαν ὁμαλῶς προσπίπτουσαν ἔχουσιν, οἱ δ' ἐπὶ φλέγματι μετὰ τῆς εἰρημένης ἀνωμαλίας, ἐδόκει μάλιστα αἴτιον εἶναι τὸ γλίσχρον καὶ παχὺ καὶ δυσδιάλυτον τοῦ χυμοῦ. διαπνεῖται μὲν γὰρ δήπου καὶ τούτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὁπόσον ἂν ἑκάστοτε λεπτυνθῇ· λεπτύνεται δὲ μόλις, ὅ τι περ ἂν ᾖ παχύτατον· ἂν δὲ καὶ ψυχρὸν ὑπάρχῃ φύσει, πολὺ δὴ καὶ μᾶλλον οὔτ' οὖν ὅλον οὔθ' ὁμαλῶς, ἀλλὰ ὅπῃ περ ἂν ἡ σηπεδὼν ἐνισχύσῃ, κατ' ἐκεῖνο μόνον ἐκφυσᾶται καὶ ἀναφέρεται λελεπτυσμένον, ὁμοίου τοῦ συμβαίνοντος ὄντος, οἷόν τι κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ἑψομένων γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν τὸ γινόμενον. ἐπανίστανται γὰρ αὐτοῖς πομφόλυγες, ὧν ἐκρηγνυμένων ἀθρόον ἀναφέρεται πνεῦμα συναναφέρον ἑαυτῷ λελεπτυσμένην ὑγρότητα· τοῖς δὲ λεπτοῖς χυμοῖς ἑψομένοις οὔτε πομφόλυγες ἐγγίνονται, καὶ ὁ ἀναφερόμενος ἀπ' αὐτῶν ἀτμὸς ὅμοιός τέ ἐστιν πάντῃ καὶ συνεχὴς ἑαυτῷ.

Κεφ. ιγ'. [143] Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα, τὴν αἰτίαν ἐπισκεψώμεθα τῶν ὀνομαζομένων συνόχων

ſam, ob quam febres ex aliis humoribus calorem habent, aequabiliter occurrentem, quae vero ex pituita conſiſtunt, dictam obtinent inaequalitatem, apparuit mihi potiſſimum cauſa eſſe lentor craſſitiesque humoris et diſſolutionis difficultas. Hujus enim, ut aliorum omnium, quicquid ſemper extenuatum eſt, per halitum digeritur; vix autem extenuatur, quicquid craſſiſſimum; ac multo minus, ſi frigidum natura ſit. Quocirca neque totum, nec aequaliter, ſed quicquid putredo occupaverit, id ſolum in flatus vertitur, ac extenuatum foras fertur; ac perinde evenit, ut in glutinoſis craſſisque humoribus externis, dum elixantur. Exiſtunt enim ex eis bullae, quibus ruptis ſpiritus confertim educitur, ſimul ſecum abducens humorem attenuatum; ubi vero tenuis humor elixatur, neque bullae efficiuntur et qui ab eo attollitur vapor, omnino ſimilis ac continuus ſibi ipſi eſt.

Cap. XIII. Sed quum de his dicta, quae decebant, ſint, febrium ſynochorum cauſas inſpiciamus. Mirum enim

πυρετῶν. θαυμαστὸν γάρ εἶναί μοι δοκεῖ, πολλάκις μὲν ἄχρι τῆς τετάρτης ἢ πέμπτης, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἕνα παροξυσμὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐπ' αὐτῶν ἄχρι τελευτῆς γίνεσθαι. καί τοι γ' εἴ τις ἀκριβῶς ἐπισκέπτοιτο, θαυμασιώτερόν ἐστι τὸ κατὰ περίοδον παροξύνεσθαί τινας πυρετούς. ὃ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν παράδειγμα τῆς κόπρου τῆς κατὰ μέρος σηπομένης, οὐ πάνυ τι συμβαίνειν δύναται ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι μιγνυμένων τῶν σηπομένων χυμῶν τοῖς ἀσήπτοις ἑτοίμως, ἅτε συμπνοίας οὔσης καὶ συῤῥοίας ἐκ πάντων εἰς πάντα. οὔκουν οἷόν τε γίνεσθαι τὴν σηπεδόνα καθ' ἕν τι μέρος ἄλλοτε ἄλλο, πλὴν εἰ φλεγμονὴ δήσασα κατέχει τὸν ἀρξάμενον σήπεσθαι χυμόν. ἐπεὶ τοίνυν εἰς τοὐναντίον ὁ λόγος περιέστησε, χαλεπώτερον δέ ἐστιν ἐξευρεῖν τὴν αἰτίαν τῶν κατὰ περίοδον παροξυνομένων πυρετῶν ἤπερ τῶν συνόχων, πειρατέον ὑπὲρ ἀμφοῖν διελθεῖν, οὐδ' ἐνταῦθα μηκύνοντας οὐδ' ἀντιλέγοντας τοῖς ἐσφαλμένοις, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἅπασι τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιήσαμεν, αὐτὰ τὰ ἀληθῆ μόνα διερχόμενοι, ἐξ ὧν ὁρμώμενος ἄν τις εὑρίσκειν

mihi eſſe videtur ſaepe usque ad quartum vel quintum, et interdum usque ad ſeptimum diem unam fieri acceſſionem in eis ab initio usque ad finem. Quanquam ſiquis conſideret diligenter, magis mirum eſt quasdam febres per circuitus ſuas habere acceſſiones. Exemplum enim ſupra dictum a nobis de ſtercore particulatim putrescente, non omnino poteſt accidere, quum in corpore animalis putrescentes humores cum his, qui putredine vacant, facile misceri poſſint, utpote quum ex omnibus conſluxus conſpiratioque in omnia exiſtat. Quocirca minime fieri poteſt, ut putredo in una aliqua parte alias alia fiat, niſi inflammatio colligatum detineat incipientem putrescere humorem. Quum igitur ratio in contrarium cedat, difficiliusque ſit invenire cauſam febrium circuitione repetentium, quam ſynochorum, de utrisque nitemur diſſerere, neque hic producentes ſermonem, neque contradicentes erratis aliorum, ſed, ut in omnibus ante fecimus, veritatem ipſam tantummodo perſequentes, qua quivis excitatus

δύναιτο καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις διημαρτημένα. ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῶν ἐναργέστατα φαινομένων, ἅπέρ εἰσιν ὀφθαλμίαι τέ τινες, αἱ μὲν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, αἱ δὲ διὰ τρίτης ἡμέρας παροξυνόμεναι. φαίνονται δὲ καὶ ὤτων ἀλγήματα, καὶ κεφαλῆς ἤτοι συμπάσης, ἢ καὶ τοῦ ἡμίσεως, ὃ δὴ προσαγορεύουσιν ἡμικρανίαν· ἐνίοις δὲ καὶ ποδάγρα καὶ ἀρθρῖτις ὁρᾶται κατὰ περίοδον παροξυνομένη. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἰδεῖν ἔστι καὶ τὰς φλέβας ἐν τοῖς παροξυνομένοις μέρεσιν εἰς ὄγκον αἰρομένας, καὶ τὴν φλεγμονὴν αὐξανομένην, καὶ τὰς ὀδύνας ἐπιτεινομένας, καὶ ῥεῦμα περιττόν που προχεόμενον ἔξω, οὕτω χρὴ νοῆσαι κἀπὶ τῶν ἐντὸς ὅσα μὴ φαίνεται τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν σωζομένην ἔχοντα. ὥστε καὶ τὴν ἐν τῇ πλευρίτιδι καὶ τὴν ἐν τῇ περιπνευμονίᾳ φλεγμονὴν ἐξαίρεσθαι, μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, διαφορεῖσθαι δὲ καὶ προστέλλεσθαι κατὰ τὰς παρακμάς. ὅπως δὲ γίνεται τοῦτο, τάχ᾽ ἂν εὕροιμεν, εἰ περὶ γενέσεως φλεγμονῆς καὶ τῶν καλουμένων ῥευματικῶν διαθέσεων ἀναμνησθείημεν, ὅσα δι᾽ ἑτέρων ἡμῖν ἐν τῷ περὶ ἀνωμάλου δυσκρασίας απο-

poffit deprehendere errata aliorum. Incipiendum igitur ab iis, quae manifeftiffime apparent, cujusmodi funt ophthalmiae quaedam, quarum hae quidem fingulis diebus, hae autem tertio quoque die accedunt. Accedunt quoque aurium dolores et capitis, vel totius, vel dimidii, quem nominant hemicraniam. Nonnullis vero etiam podagra ac dolor articularis repetit per circuitum. Ut igitur in his omnibus videre licet venas ipfas in partibus, quae paroxysmis infeftantur, in tumorem attolli et phlegmonen augescere et dolores intendi et fluxionem infignem foras procumbere; ita exiftimandum eft in partibus internis, quae minime apparent, fervari eandem proportionem. Verbi gratia per inflammationem pleuritides, ac peripneumoniae intumescere quidem inter initia acceffionum, discuti vero ac fubfidere per declinationem. Sed quonam modo id fiat fortaffe inveniemus, fi ea quae de inflammationis generatione et rheumaticis affectionibus vocatis alibi, ut in libro de inaequali intemperie, demonftrata funt, ad memoriam revocaverimus. Si enim fi-

δέδεικται. σὺν ἐκείνοις γὰρ ὅσον ἴδιόν ἐστι τοῦ νῦν λόγου προστεθὲν, ἀποχρήσει τοῖς παροῦσι ζητήμασι.

Κεφ. ιδ'. Τὸ τοίνυν ἐπιφερόμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς ῥεῦμα συγχωροῦσι μὲν ἅπαντες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιῤῥεῖν, ἥτις δέ ἐστιν αἰτία, δι' ἣν ἐν ὡρισμένῃ περιόδῳ πολλάκις ἐπιῤῥεῖ, [144] λέγειν οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἂν μὴ φιλοσοφήσαντες ὑπὲρ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὑπὲρ ὧν ἐν (338) τρισὶ βιβλίοις ἡμεῖς ἐγράψαμεν, ἀποδεικνύντες ὡς αἱ πᾶσαι τέσσαρές εἰσιν, ὑφ' ὧν τά τε φυτὰ καὶ τὰ ζῶα διοικεῖται. μία μὲν οὖν ἐστιν ἡ τῶν οἰκείων ἑλκτική· δευτέρα δὲ ἡ καθεκτικὴ τούτων· καὶ τρίτη πρὸς ταύταις ἡ ἀλλοιωτική· καὶ τετάρτη γε πρὸς αὐταῖς ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτική. διττὸν δὲ δή που τὸ ἀλλότριόν ἐστιν ἅπασι τοῖς οὖσι, τὸ μὲν τῷ ποιῷ, τὸ δὲ τῷ ποσῷ. ἀθροίζεται μὲν οὖν τοῦτο διὰ τὴν ἐν τοῖς μορίοις τῶν δυνάμεων ἰσχὺν καὶ ἀῤῥωστίαν. ἂν μὲν γὰρ ἰσοσθενεῖς ὑπάρχωσιν, οἵ τ' ἐξοχετεύοντες πόροι τὰ περιττώματα κατὰ φύσιν ἔχωσιν, ὑγιαίνει τὰ μόρια· πλείονος δὲ ἀχθέντος ἢ ὅσον ἀλλοιοῦται, τὸ περιττὸν ἅπαν ἀναγκαῖον ἀποκρίνε-

mul cum illis adjecero quaecunque propria huic fermoni funt, praefentibus quaeftionibus fufficient.

Cap. XIV. Fluxionem igitur decumbentem in oculos omnes quidem concedunt a capite defluere; fed quaenam caufa fit, ob quam praefinito circuitu faepenumero defluat, dicere minime poffunt, ut qui nequaquam de facultatibus naturalibus philofophati fint, de quibus ipfi tribus libris perfcripfimus, indicantes omnes quatuor effe, a quibus plantae et animalia gubernantur. Una ergo eft, quae attrahit proprium alimentum; altera id ipfum detinet; tertia autem ab his alterat; quarta ab his aliena expellit. Alienum autem in omnibus rebus duplex eft, alterum qualitate, alterum quantitate. Id vero propter fitarum in ipfis partibus facultatum robur atque imbecillitatem colligitur. Nam fi quidem paribus fint viribus, et meatus deferentes excrementa fe habuerint fecundum naturam, partes ipfae fanae funt: fi vero plus quam alterari queat, affumptum fit, excrementum

Ed. Chart. VII. [144.] Ed. Baſ. III. (338.)

σθαι, πρὸς τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὠθούμενον· εἰ δ' ἀῤῥωστήσειεν αὕτη, μένειν ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρῦνόν τε καὶ διατεῖνον αὐτὸ, τὸ δὲ δριμὺ διαβιβρῶσκόν τε καὶ δάκνον, ὥσπέρ γε καὶ τὸ μὲν θερμὸν θερμαῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν ψύχον. ἐναργῶς δὲ φαίνεται ταῦτα κἀπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα. προσενεγκάμενοι γάρ τινες ἔσθ' ὅτε σιτία πλέονα, ποτὲ μὲν ἐμεῖν ἀναγκάζονται ναυτιάσαντες, ἐνίοτε δὲ διαῤῥοίαις ἁλίσκονται. ὅπερ οὖν ἐνταῦθα διὰ μεγίστων εὐρυχωριῶν ἐκκρίνεται πρός γε τὸ ἐκτὸς ἐξερευγομένων τὸ περιττὸν, τοῦτ' ἐν ἄλλοις μέλεσι τοῦ ζώου διὰ λεπτῶν πόρων οὐκ ἐκτὸς, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα μεταῤῥεῖ μέρη, ὠθούντων μὲν αὐτὸ τῶν ἰσχυροτέρων, ὑποδεχομένων δὲ τῶν ἀσθενεστέρων. ὠθεῖται δ' αὖθις κἀκ τούτων εἰς ἕτερα, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς ἄλλα καταῤῥεῖ, μέχριπερ ἂν εἰς τὰ πάντων ἀσθενέστερα κατασκήψῃ. παλινδρομῆσαι δ' αὖθις εἰς ἕτερα ἐντεῦθεν τῶν ἰσχυροτέρων ἀδύνατον αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο κατά γε τὰς πληθώρας καὶ κακοχυμίας τὰ πάντων ἀσθενέστερα μόρια τὰ μὲν φλεγμοναῖς ἁλίσκεται, τὰ δ' ἐρυσιπέλασι,

omne excerni a facultate expultrice pulſum neceſſe eſt. Quod ſi haec imbecillis ſit, eodem in loco manere neceſſe eſt; atque ſi multum ſit, gravat eum ipſum atque diſtendit; ſi acre ſit, erodit et mordet; quemadmodum ſi calidum ſit, calefacit; ſi frigidum, frigefacit; atque haec perſpicua ſunt in iis, quae in ventre habentur. Quidam namque ingerentes plus alimenti, interdum vomere coguntur nauſeabundi, interdum alvi fluore corripiuntur. Quod igitur hic per maxima ſpatia excernitur eructantia foras excrementum, id in aliis partibus animalis per tenues meatus non foras, ſed ex aliis in alias transfluit partes; expellentibus quidem fortioribus, ſuſcipientibus vero debilioribus. Porro rurſus expellitur ex his in alias, atque ex illis in alias defluit, quousque in debiliſſimas omnium decumbat. Id autem rurſus recurrere inde in alias fortiores nequaquam poſſibile eſt. Atque ob eam rem per plethoram ac vitioſum humorem partes omnium debiliſſimae alias inflammatione, alias eryſipelate, vel

Ed. Chart. VII. [144.] Ed. Baſ. III. (338.)

τὰ δὲ ἕρπησι, τὰ δ᾽ ἄλλῳ τινὶ παθήματι, τὰ δὲ καὶ τὴν καλουμένην ἴσχει ῥευματικὴν διάθεσιν, ὑπὲρ ἧς ἰδίᾳ μοι γέγραπται. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον, ἢ καὶ σύμπασαν ἐνίοτε τὴν κεφαλὴν, ἀθροίσασάν τι περιττὸν, ἐπί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀπώσασθαι μορίων, ἢ οὖς, ἢ ὀφθαλμοὺς, ἢ κρόταφον, ἢ χεῖλος, ἢ ὀδόντας, ἢ γνάθον, ἢ οὐρανίσκον, ἢ οὖλα, καὶ γαργαρεῶνα, καὶ παρίσθμια, καὶ τοὺς ἀδένας τοὺς ἐνταῦθα· κἄπειδὰν τούτων μηδὲν ἀσθενὲς ᾖ, καὶ θώρακι, καὶ πνεύμονι, καὶ φάρυγγι, καὶ στομάχῳ, καὶ γαστρὶ καταπέμπειν τὸ ῥεῦμα. καθάπερ οὖν ἡ κεφαλὴ πολλάκις ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων αἰτία γίνεται νοσήματος, οὕτω καὶ τῆς κατὰ τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα φλεγμονῆς τῶν ὁμιλούντων τι μορίων, ἢ καὶ νὴ Δία τῶνποῤῥωτέρω κειμένων ἓν ἢ καὶ πλείω γεννᾷ τε καὶ αὐξάνει, καὶ ἀποῤῥεῖ, καὶ κατὰ περίοδον παροξύνει. καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ὅμοιόν τι συμβαίνειν αὐτοῖς πάθημα τῇ κατὰ τὴν γαστέρα τῶν περιττωμάτων ἐκκρίσει. ὥσπερ οὖν εἴτις ἑώρα μὲν, ὅσον ἐκκρίνεται καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, ἠγνόει δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκκρίσεως,

herpetibus, vel alia quapiam affectione prehenduntur, aut habent affectionem, quam rheumaticam nominant, de qua feorfum fcripfimus. Quocirca minime mirum videri debet, cerebrum vel etiam totum interdum caput, ubi collegit aliquod excrementum, in aliquam partem debiliorem expellere, aut in aures, aut oculos, aut tempora, aut labrum, aut dentes, aut genas, aut palatum, aut gingivas, et gurgulionem, et tonfillas, et adenas ibi contentos. Atque ubi nullum ex his fuerit imbecille, in thoracem, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, fluxionem transmittit. Quemadmodum ergo caput faepenumero praedictorum cuique caufa morbi eft: ita inflammationis in jecore et liene proximarum aliqua partium, aut etiam mehercle, una longius pofitarum, vel plures, quae excrementa gignunt, augent, transmittunt et circuitibus repetunt. Ac nihil miri eft his accidere affectum fimilem excretioni excrementorum ventriculi. Quemadmodum igitur fiquis videret quidem quantum quotidie excernitur, ignoraret autem caufam excretionis, miraretur ordinem:

ἐθαύμαζεν ἂν τὴν τάξιν· οὕτως ὅστις οὐκ οἶδεν οὔτε τῆς γενέσεως τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ περιττωμάτων οὔτε τῆς ἐκκρίσεως τὴν αἰτίαν, ἀγνοεῖ δὲ καὶ διὰ τί τὰ μὲν εἰς τὸ ἐκτὸς ἀποῤῥεῖ, τὰ δ' εἰς ἕτερόν τι μεταῤῥεῖ μόριον, ἀπορεῖ τε καὶ θαυμάζει· τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπιῤῥοῆς. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅστις οὐκ οἶδεν οὔτε τὰ πέμποντα τῷ ἥπατι τὸ περιττὸν οὔτε τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν ἐπιπέμπεται, θαυμάζει τὴν ἀναλογίαν [145] τῶν ἐφ' ἥπατι πυρετῶν, ὁ δέ γε γνοὺς, ὅτι τὸ κατασκῆπτον εἰς τὸ σπλάγχνον ῥεῦμα τήν τε πρώτην εἰργάσατο τῆς φλεγμονῆς ἀρχὴν καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα παροξύνεσθαι τὸ πεπονθὸς αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχει, πέπαυται θαυμάζων.

Κεφ. ιέ. Διττὴ δὲ ἡ πρόφασίς ἐστι τῆς τοιαύτης ἐπιῤῥοῆς, μία μὲν, ἣν νῦν δὴ πέπαυμαι λέγων, ὅταν ἐξ ἑτέρων μορίων ἐπιπέμπηται τοῖς ἀσθενεστέροις τὰ περιττώματα· δευτέρα δ', ὅταν ἕλκηται, περὶ ἧς ἤδη λεκτέον, ἀρχὴν τῷ λόγῳ κἀνταῦθα τὰ πᾶσιν ἐναργῶς φαινόμενα ποιησαμένους. εἰ γὰρ ἐπαλείψαις τινὶ θαψίαν, ὄψει τοῦτον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ θερμότερόν τε τὸ μόριον ἴσχοντα καὶ εἰς ὄγκον οὐ σμικρὸν ἐξαιρόμενον. οὕτω δὲ καὶ εἰ παρὰ πυρὶ θάλψαις τὸ μέρος,

ita qui nescit neque generationis in capite excrementorum, neque excretionis caufam, ignorat autem et quamobrem haec foras decumbant, illa in aliquam aliam partem transfluant, haeret atque miratur influxus proportionem. Pari autem modo et qui ignorat, quae partes excrementum jecinori transmittant, miratur proportionem excitatarum ex jecore febrium. At qui novit decumbentem in viscus fluxionem et primum phlegmones initium dediffe, et fequentis acceffionis ipfam partem affectam autorem effe, mirari definit.

Cap. XV. Caeterum duplex caufa eft hujusmodi influxus humorum, una quam proxime indicavi, quum ex aliis partibus in alias debiliores excrementa transmittuntur; altera vero, quoties attrahuntur, de qua jam agendum, initio fermonis petito ab iis, quae omnibus perfpicua confeffaque funt. Si enim thapfiam illinas cuipiam, videbis parvo tempore partem huic effe calidiorem, atque in tumorem non parvum attolli. Nec fecus fi foveas partem quampiam juxta

Ed. Chart. VII. [145.] Ed. Baf. III. (338.)

ἢ ἀνατρίψαις ἰσχυρῶς, ἤτοι ῥητίνῃ καταχρίσας, ἢ πίττῃ μετρίως θερμῇ, κἄπειτ' ὀλίγον ὕστερον ἀποσπάσας ἀθρόως, ἢ εἰ καί τι προσαπολείψαις ὅτῳ δή ποτε μέρει θερμαῖνον φάρμακον. ὄψει γὰρ ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἰς ὄγκον ἐξαιρόμενον αὐτὸ, τῆς θερμασίας ἤτοι γ' ἕλκειν ἐφ' ἑαυτὴν, ἢ δέχεσθαι ῥεύματα πεφυκυίας. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι τὰ τοιαῦτα διορίζεσθαι, τὸ χρήσιμον εἰς τὸ προκείμενον ἔχοντας ἤδη καὶ χωρὶς τοῦ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν. ἐπιῤῥεῖν γὰρ ἀεὶ φαίνεται τοῖς ἰσχυρότερον θερμαινομένοις μορίοις ἐν μὲν τοῖς πληθωρικοῖς καὶ περιττωματικοῖς σώμασιν ἱκανῶς δαψιλὲς, ἐν δὲ τοῖς ἀπερίττοις ὀλίγον. ἐπιῤῥεῖ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τοῖς ὀδυνωμένοις. οὕτω γοῦν πολλάκις ἄκρον τὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς ἐλαχίστῃ βελόνῃ νυχθείς τις, ὀδυνᾶται μὲν αὐτίκα, μικρῷ δ' ὕστερον φλεγμαίνει τε καὶ εἰς ὄγκον αἴρεται μέγιστον ἅπαντα τὰ πέριξ, ἐνίοις δὲ καὶ βουβῶνες ἐπανίστανται κατὰ τὰς μασχάλας, ἀπολαυσάντων τι τοῦ ῥεύματος τῶν ἀραιῶν τε καὶ σπογγοειδῶν ἐνταῦθα σωμάτων, ἃ δὴ καλοῦσιν ἀδένας. ἔστι δ' οἷς καὶ κατὰ μέσον τὸν βραχίονα

ignem, aut fortiter frices, aut ungas refina, aut pice modice calida, deinde paulo poft evellas univerfim; aut fi etiam ungas partem quopiam medicamento calido; videbis enim ex his omnibus ipfam attolli in molem, quia calor vel ad fe trahere, vel fuscipere foleat fluxionem. Verum necesse non eft in praefens talia definire, id quod utile eft inftituto jam habentes, etiam fine hujusmodi contemplatione. Semper enim in partes vehementius calescentes decumbere fluxio videtur, ubi corpora plena funt, atque abundant excrementis, admodum larga; ubi vacant excrementis, pauca. Decumbit praeterea maxime et in dolentes. Sic namque faepe cui fummus digitus manus minima acu punctus eft, ftatim dolet, et paulo poft partes quae circiter funt inflammationo laborant, atque in molem maximam tolluntur; quibusdam vero etiam bubones fub alis erumpunt, ubi acceperint aliquid fluxionis rara et fpongiofa, quae ibi habentur, corpora, quos nominant adenas. Quibufdam autem accidit id in medio

τοῦτο φαίνεται γιγνόμενον, οἷς ἂν ἀξιόλογος ἀδὴν ἐνταῦθ' ᾖ τεταγμένος. ἐναργέστατα δ' ὄψει τὸ λεγόμενον ἐφ' ὧν ἂν ἑλκύδριόν τι μικρὸν ἀφλέγμαντόν τε καὶ ἀνώδυνον ὄνυχος ᾖ πλησίον. εἰ γὰρ ἀμεληθείη τοῦτο, καὶ μὴ συνέρχοιτο, καὶ εἰς οὐλὴν ἄγοιτο, τῆς ἐπιτρεφομένης αὐτῷ σαρκὸς ὑπὸ τοῦ ὄνυχος θλιβομένης, ὀδυνᾶται μὲν πρῶτον, εἶθ' ἑξῆς ὅλος ὁ δάκτυλος, ἐνίοτε δὲ καὶ καρπὸς αὐτῶν ἢ πούς εἰς μεγίστην ἐξαίρεται φλεγμονήν· οὕτως ἄρα καὶ ἡ ὀδύνη ῥεῦμα τοῖς ὀδυνωμένοις ἐπάγει μορίοις, οὐ μὴν οὐδὲ τούτου τὴν αἰτίαν ἐνταῦθα λέγειν ἀναγκαῖον, ἑτέρωθι γὰρ εὐκαιρότερον λέλεκται, καὶ οὐδὲν αὐτῆς εἰς τὰ παρόντα δεόμεθα. φαίνονται γοῦν ἤδη σαφῶς αἰτίαι ῥευμάτων ἐξ αὐτῶν ὁρμώμεναι τῶν ῥευματιζομένων μορίων διτταί, μία μὲν ἡ ἐκ τῆς ἀναπτομένης ἐν αὐτοῖς θερμασίας, ἑτέρα δὲ ἡ ἐκ τῆς γινομένης ὀδύνης. τοῦ δ' ἤτοι πλέον, ἢ ἔλαττον, ἢ χρηστότερον, ἢ μοχθηρότερον ἐπιῤῥυῆναι τὴν αἰτίαν οὐκ ἔτ' ἐξ αὐτῶν ἔχει μόνον τῶν ῥευματιζομένων σωμάτων, ἀλλὰ τοῦ μὲν χρηστότερον ἢ μοχθηρότερον, ἐν τοῖς πέμπουσι μορίοις ἡ αἰτία, τοῦ δ' ἧττόν τε καὶ πλέον ἐν τοῖς συναμφοτέροις. αἱ μὲν γὰρ ἰσχυραὶ θερμασίαι

brachio, ubi infignis aden ea parte extiterit. Perfpicue id quod dicimus videre licet, quoties ulcus aliquod exiguum fine inflammatione ac dolore prope unguem fuerit. Si enim hoc contemnatur, neque coëat, et ad cicatricem deducatur, innata ipfi caro ab ungue preffa primum quidem dolet, deinde totus digitus, aliquando vero et eorum carpus, et interdum manus, vel pes in maximam deducitur inflammationem. Ita igitur dolor atttrahit in dolore affectas partes fluxionem; non tamen caufam hujus hic dicere oportet, alibi enim commodius eft dicta, nec illius in praefens indigemus. Videntur ergo jam caufae fluxionum ex partibus laborantibus fluxione ortae effe duplices. Una ex calore, qui in eis accenditur; altera ex dolore, qui fupervenit. Caufa autem, cur aut plus, aut minus, aut benignius, aut deterius influat, eft non in ipfis folum partibus laborantibus fluxione; fed cur benignius deteriusve influat, in ipfis partibus mittentibus caufa eft; cur autem plus minusve, in utrisque. Calor enim vehemens ac

τε καὶ ὀδύναι πλέον ἕλκουσιν, αἱ δ᾽ ἀσθενέστεραι μεῖον· οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν ἀπέριττα σώματα βραχύ τι τοῖς ἕλκουσι πέμπουσι, [146] τὰ δὲ περιττωματικά τε καὶ πληθωρικὰ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ περ ἂν ἐξεστήκῃ τοῦ κατὰ φύσιν. αὗται μὲν οὖν αἱ διαφοραὶ τῶν ῥευμάτων χωρὶς τῆς τῶν ῥευματιζομένων ἀσθενείας γίνονται. ἕτεραι δὲ διά τε τὴν τούτων ἀσθένειαν καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν πεμπόντων τὰ περιττώματα. πᾶσαι γὰρ αἱ χωρὶς τοῦ τρωθῆναι καὶ (339) θλασθῆναι καταλαμβάνουσαι τὰ μόρια φλεγμοναὶ περιττωμάτων τινῶν κατασκηπτόντων ἐξ ἰσχυροτέρων εἰς ἀσθενέστερα γίνονται· συνεξάπτουσι δ᾽ εὐθὺς αἱ τοιαῦται φλεγμοναὶ καὶ πυρετοὺς, ὅταν ἤτοι διὰ μέγεθος, ἢ γειτνίασιν ἡ ἐξ αὐτῶν θερμότης ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐξικνῆται. σήπεται μὲν οὖν ἐν πάσαις ταῖς φλεγμοναῖς τὰ κατασκήψαντα περιττώματα διὰ τὰς εἰρημένας ἔμπροσθεν αἰτίας· οὐχ ὁμοίως δὲ σήπεται τὰ πάντα, τῷ τὰ μὲν εἶναι φλεγματικὰ, τὰ δὲ μελαγχολικὰ, τὰ δὲ πικρόχολα. σηπομένων δὲ αὐτῶν ἀνάπτεται θερμασία παρὰ φύσιν ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ, συνεκθερμαίνουσα μὲν,

dolor plus, debilior minus attrahit. Itidem corpora excrementis vacua exiguum quiddam trahentibus mittunt; excrementofa autem ac plethorica tanto plus mittunt, quanto ab ipfo naturae habitu longius recefferint. Atque hae quidem fluxionum differentiae fine debilitate partium fluxione laborantium exiftunt; aliae vero et ob harum debilitatem ac robur mittentium excrementa efficiuntur. Omnis enim inflammatio fine vulnere ac collifione prehendens partem, excrementis quibusflam decumbentibus ex robuftioribus in debiliora, exiftit. Talis autem inflammatio ftatim accendit febrem, quoties aut ob magnitudinem, aut vicinitatem calor ex ea ad cor pervenerit. Decumbentia igitur excrementa in omni inflammatione putrescunt propter caufas prius dictas. Nec fimiliter omnia putrescunt, eo quod quaedam funt pituitofa, alia melancholica, nonnulla biliofa. Ipfis autem putrescentibus accenditur calor praeter naturam in parte inflammatione affecta, fimul quidem calefaciens quaecunque primae

ὅσα πρῶτα ψαύει τῶν φλεγμαινόντων μορίων, εἶθ' ἑξῆς τὰ συνεχῆ τούτοις, ὑφ' ὧν αὖθις ἕτερα τῷ τῆς γειτνιάσεως λόγῳ θερμανθέντα, καὶ πάλιν ὑπ' ἐκείνων ἕτερα, διακομίζει τὴν θερμασίαν ἐνίοτε μέχρι τῆς καρδίας. ἥτις μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι διάθεσις, ἔν τε τῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας εἴρηται λόγῳ κἀν τῷ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ὅτι δ' ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς αἷμα σήπεσθαι πολλάκις ἅμα τοῖς ἐπιῤῥυεῖσιν, ἐν τῷδε λεχθήσεται.

Κεφ. ιστ'. Τὸ κατασκῆψαν ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον περίττωμα ποτὲ μὲν οὕτως ἐστὶ πολὺ καὶ μοχθηρὸν, ὡς βλάψαι τοῦ ῥευματισθέντος μορίου τὴν δύναμιν· ἐνίοτε δὲ οὕτως ἐπιεικές τε καὶ ὀλίγον, ὡς μηδὲν ἀδικῆσαι τὸ ὑποδεξάμενον σῶμα. εἰ μὲν δὴ βλάψει τὴν δύναμιν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἔκλυτόν τε γίνεσθαι καὶ μηκέτι κρατεῖν ὧν ἔμπροσθεν ἐκράτει, σήπεσθαι τηνικαῦτα ἀναγκαῖον ἤδη καὶ τῷ αἵματι, κατὰ διττὸν λόγον, ὅτι τε τὸ μὴ κρατούμενον ὑγρὸν ὑπὸ τῆς οἰκείας θερμότητος ὑπόλοιπον ἔχει τὴν εἰς σηπεδόνα μετάστασιν, ὅτι τε τοῖς περιττώμασι σηπομένοις συνδιασήπεται. εἰ δὲ

tangunt inflammatione obfeffas partes, deinde illis continuas, ex quibus rurfus aliae ratione vicinitatis calefactae, rurfusque aliae ab illis usque ad ipfum cor deferunt interdum caliditatem. Sed quaenam fit difpofitio in parte inflammatione affecta, diximus in libro de intemperie inaequali, et item in libro de tumoribus praeter naturam. Quod autem neceffe fit contentum in ea fanguinem putrefieri faepenumero fimul cum materia quae influxit, in hoc dicetur.

Cap. XVI. Quod igitur excrementum ex una parte in aliam decubuit, interdum adeo multum pravumque eft, ut partis fluxione laborantis facultatem laedat; interdum adeo mite ac exiguum, ut fuscipiens corpus minime offendat. Si igitur adeo facultatem laedat, ut exolvatur, nec praeterea evincat ea, quae prius vincebat, tunc fanguinem putrefieri neceffe eft duplici ratione; et quia humor minime evictus a calore proprio reliquam habet in putredinem mutationem; et quia fimul cum excrementis putrescentibus putrescit. Sin

μὴ βλάψειεν εἰς τοσοῦτο τὴν δύναμιν, ὡς ἐκλυθεῖσαν ἡσυχάσαι παντάπασιν, ἡμιμόχθηρόν τι καὶ οἷον ἡμίσαπὲς ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει γίγνεται τὸ αἷμα, τῇ μὲν τῶν σηπομένων περιττωμάτων γειτνιάσει συνδιασηπόμενον, ἐν δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ διαμένον τοσοῦτον, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς διακοσμούσης αὐτὸ δυνάμεως. ὁποτέρως δ᾽ ἂν ἔχῃ, τό τε κατὰ τὴν πρώτην σηπεδόνα θερμὸν ἀναπτόμενόν ἐστι μὲν πάντως δριμύτερόν τε καὶ δακνωδέστερον τοῦ κατὰ φύσιν, αὐξάνεται δ᾽ εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἂν καὶ ἡ τῶν περιττωμάτων φύσις ἐξαρκῇ. παραπλήσιον γάρ τινα λόγον ἔχει ταῦτα πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναπτομένην θερμασίαν, οἷόν περ τὰ ξύλα πρὸς τὸ πῦρ. ἐξ αὐτῶν μὲν γὰρ τῶν ξύλων ἀλλοιουμένων γεννᾶται τὸ πῦρ, οὐ μὴν εἰς ἄπειρόν γε χρόνον ἐξαρκεῖ ταῦτα πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅρος αὐτοῖς τῆς μεταβολῆς ἡ τῆς ἐνυπαρχούσης ἰκμάδος ἀπώλεια, μέχρι τοσούτου καίεσθαι δυναμένοις, ἄχρι περ ἂν ἔχῃ τι τῆς συμφύτου νοτίδος· ἐκδαπανηθείσης [147] δὲ ταύτης, πέπαυταί τε καιόμενα καὶ τὸ λείψανον αὐτῶν καλεῖται τέφρα. καὶ δὴ καὶ τῶν διασηπομένων χυμῶν ὡσαύτως ἡ θερμασία διαμένει μέχρι περ ἂν ὀπτηθῶσι

non tantum laedat vires, ut exolutae penitus quiescant, femipravus et tanquam femiputris in tali conftitutione fanguis efficitur; vicinia quidem putrescentium excrementorum fimul putrescens, perfiftens tamen in fua ipfius natura, quantum eft in ratione facultatis ipfum conficientis. Utcunque autem fe res habeat, accenfus calor pen primam putredinem penitus acrior ac mordacior eft, quam dum fecundum naturam fe habet, atque tantum crescit, quantum natura ipfa excrementorum fufficit. Haec enim talem habent rationem ad calorem ex eis accenfum, qualem ligna ad ignem obtinent, ex ipfis enim lignis dum alterantur generatur ignis; haec tamen minime in infinitum tempus fufficiunt ad alterationem, fed terminus alterationis ipfis eft humoris innati confumptio; nam eousque cremari queunt, dum innatum habuerint humorem; atque eo confumpto cremari definunt, ac reliquiae eorum nominantur cinis. Quinetiam putrescentium humorum fimiliter calor permanet, dum prorfus

τελέως· ὀλίγον δ᾽ εἰκὸς τὸ τῶν χυμῶν γίγνεσθαι γεῶδες λείψανον, οὐχ ὥσπερ τὸ τῶν ξύλων πολὺ, διότι κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἐπικρατεῖ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον, οὐ τὸ ξηρόν. οὕτω δ᾽ εἰ καὶ τῶν ἐκτός τινα χυμῶν ἕψειν ἐθέλοις, οἷον ἔλαιον ἢ οἶνον, ὀλίγιστον μὲν αὐτοῦ καταλείψεις γεῶδες, τὸ ἄλλο πᾶν εἰς ἀτμόν τε καὶ ἀέρα λεπτυνθὲν οἰχήσεται. καὶ τοίνυν τῶν ζεσάντων ἐπὶ τῇ σηπεδόνι χυμῶν λεπτυνθέντων ὑπὸ τῆς θερμότητος, εἰς τὸ περιέχον ἡ οὐσία σκίδναται πᾶσα κατὰ τὰς ἀκμάς τε καὶ παρακμὰς τῶν πυρετῶν, ὑπολείπεται δ᾽ ἤδη παντάπασιν ὀλίγον περιττὸν, ἢ οὐδέν· ἐν μὲν τοῖς παχυτέροις χυμοῖς, ὀλίγον, ἐν δὲ τοῖς ὀῤῥωδεστέροις οὐδέν. εἰ μὲν δὴ μή τις ἀσθένεια ἐγγένοιτο τῇ τοῦ φλεγμήναντος μέρους δυνάμει, μήτ᾽ αὖθις ἐπιπέμποιτο περιττώματα, πέπαυταί τε τὸ νόσημα, καὶ δεύτερον οὐκ ἂν ἔτι πυρέξειεν ὁ ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν, οὔτε διὰ τρίτης, οὔτε διὰ τετάρτης· εἰ δή τοι κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐπιπέμποιτο, καθ᾽ ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐπέμφθη τῷ μέρει τὰ περιττώματα, ἢ εἰ ταῦτα μὲν οὐκ ἔτι

fint affati; par eft autem reliquias humorum terreftres exiguas effe, nequaquam multas, quemadmodum lignorum; propterea quod in fubftantia eorum elementum humidum exuperat, non ficcum. Simili modo fi libeat coquere humorum externorum quempiam, ut oleum, aut vinum, terreftre quidem ejus quod minimum relinquetur, reliquum autem totum extenuatum in vaporem atque aërem difcedet. Itaque tota fubftantia fervefactorum humorum ex putredine extenuatorum ab ipfo calore in ambientem difpergitur per vigorem declinationemque febrium; remanet autem jam excrementum omnino exiguum, vel nullum; in humoribus quidem craffioribus exiguum, in ferofioribus autem nullum. Quod fi nulla debilitas extiterit virium partis inflammatione laborantis, nec rurfus mittantur excrementa, et morbus folutus eft et pofthac haud iterum febricitaverit homo, neque fequenti die, neque tertio quoque die, neque quarto quoque. Quod fi ob eandem caufam mittantur excrementa, ob quam ab initio parti mittebantur, aut fi haec quidem non amplius

Ed. Chart. VII. [147.] Ed. Baf. III. (339.)

πέμποιτο, παραμένοι δὲ ἡ τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστία, δεύτερον ἀνάγκη πυρέξαι τὸν ἄνθρωπον. ὑποκείσθω γὰρ πρότερον ἐῤῥωμένη μὲν ἡ τοῦ μορίου δύναμις, ἀθροιζόμενα δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὰ περιττώματα κατὰ τὰ πρῶτα ἀποπέμψαντα μόρια, τοιαῦτά τε τὴν ποιότητα καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος, οἷα καὶ ὅσα τὴν ἀρχὴν ἔπεμψεν. ἔστι δὲ τὸ τοιοῦτον, οἷς ἄν ἥ τε διάθεσις τῶν πεμπόντων ἡ αὐτὴ διαμένῃ καὶ τῆς ἑλκομένης εἰς αὐτὰ τροφῆς ἡ ποσότης τε καὶ ἡ ποιότης. ἀνάγκη γὰρ, οἶμαι, τὸ ἴσον καὶ ὅμοιον ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἀλλοιούμενον, ἴσα καὶ ὅμοια ποιῆσαι περιττώματα. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τῆς ἀθροίσεως αὐτῶν χρόνος ἐξ ἀνάγκης ἴσος ἔσται. τὰ γὰρ τρεφόμενα μόρια μέχρι περ ἂν ὁμοίαν ἔχῃ τὴν κατάστασιν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς τρεφόμενα τροφῆς, ἴσα τε τῇ ποσότητι καὶ ὅμοια τῇ ποιότητι καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ χρόνου προθεσμίαν ἀθροίσει τὰ περιττώματα. καὶ μέν τοι κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ὁρμήσει πρὸς τὸ ταῦτα ἀπωθεῖν τε καὶ πέμπειν τοῖς ἀσθενεστέροις· εἴγε δὴ τότε πρῶτον ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, ὅταν ἤτοι βαρύνηται τῷ πλήθει τῶν περιττωμάτων, ἢ δυσχεραίνῃ τῇ

mittantur, fed permaneat virium debilitas, denuo febricitare hominem neceffe eft. Subjiciatur enim primum facultas partis robufta, tempore vero interveniente eisdem in partibus, quae prius transmiferant, collecta effe excrementa paria quantitate et qualitate his, quae initio transmiferant. Hoc vero accidit his in quibus difpofitio mittentium, et attracti ad ipfas alimenti quantitas et qualitas eadem permanet. Neceffe enim eft, aequale ac fimile, quod ab eadem alteratur facultate, aequalia ac fimilia facere excrementa. Quinetiam tempus collectionis eorum neceffario aequale erit. Partes enim quae aluntur, quoad fimilem habuerint conftitutionem ab eodem nutrita alimento, aequalia quantitate et fimilia qualitate, atque eodem praefinito temporis tractu colligent excrementa. Quinetiam eodem circuitu incitantur ad expellenda ea atque mittenda debilioribus, fiquidem tunc primum expellendi facultas excitatur ad actionem fuam, ubi gravatur multitudine excrementorum, aut qualitate divexa-

ποιότητι. δέδεικται δὲ ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς χρὴ γεγυμνάσθαι τὸν μέλλοντα σὺν ἀποδείξει μαθήσεσθαι τὰ νῦν λεγόμενα, μεγάλων γε τῶν ἄθλων αὐτῷ προκειμένων ἐκ τῆς τοιαύτης θεωρίας εἰς τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον. ἵνα γὰρ ἅπαντα παραλίπω τἄλλα τὰ μέλλοντά γε λεχθήσεσθαι κατ' ἐκείνην τὴν πραγματείαν, ἑνός γε μόνου μνημονεύσω, προχειροτάτου τε καὶ πολλάκις ὑφ' ἡμῶν γεγονότος, ὀφθαλμίας παροξυνομένης κατὰ περίοδον· οὐ μικρῶς οἶμαι προτραπήσεσθαι τὸν ἀκούσαντα τὴν νῦν ἡμῖν διαπεραινομένην ἐκμαθεῖν θεωρίαν· ἔμπαλιν γὰρ ἢ ὡς οἱ καλοῦντες ἑαυτοὺς ὀφθαλμικοὺς ἐθεραπεύσαμεν ἀεὶ τὰς τοιαύτας ὀφθαλμίας, ἐκείνων μὲν ἀεὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς παρεχόντων πράγματα, ἡμῶν δέ ποτε καθάρσει χρησαμένων, ποτὲ μὲν λουτρῷ, ποτὲ δὲ ἀκρατοποσίᾳ, ὡς Ἱπποκράτης [148] λέγει, ποτὲ δὲ φλεβοτομίᾳ, ποτὲ δ' ἀμφοτέροις, ἢ κλυστῆρι μετὰ φλεβοτομίας, εἶτ' ἔσθ' ὅτε μὲν εὐθὺς ἐπὶ τοῖσδε παυσαμένων, ἔσθ' ὅτε δὲ μετὰ τοῦ προνοή-

tur. Sed de his omnibus in commentariis de facultatibus naturalibus definitum jam eft; in quibus exercitatum esse convenit eum, qui quae nunc dicuntur, fit cum demonftratione intellecturus; magno quidem praemio ipfi propofito ex tali contemplatione ad curandi viam et rationem. Nam ut alia omnia omittam, quae fum dicturus in eo libro, unius tantummodo faciam mentionem, quod maxime quidem in promptu eft, quodque ipfi faepenumero fecimus, ophthalmiae fcilicet per circuitionem repetentis. Spero enim id non parvum incitamentum fore lectoribus ad eam, quam hoc loco tradimus, condiscendam doctrinam. Contra enim quam ii, qui fe nominant ab oculorum curatione ophthalmicos *ocularios medicos*, curavimus femper hujusmodi ophthalmiam. Nam quum illi femper oculis negotium facefferent, nos interdum purgatione, interdum balneo, interdum meri potione, ut Hippocrates dicit, interdum fanguinis miffione, interdum utrisque, vel clyftere cum fanguinis miffione ufi fumus; atque interdum ftatim his adhibitis defivit, quandoque etiam

σασθαι τῆς κεφαλῆς. ἅπαντες γὰρ οἱ οὕτω θεραπευθέντες ἢ οὐδ' ὅλως ἔτι παρωξύνθησαν, ἢ ἅπαξ μόνον, ἔλαττον πολὺ τοῦ πρόσθεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν θεραπευτικῶν διορισμῶν τε καὶ γνωρισμάτων οὐ νῦν λέγειν καιρός· ὅτι δ' ἐγχωρεῖ ποτε μὲν τὴν ὅλην κεφαλὴν ἤτοι μηδὲν πεπονθυῖαν, ἀλλ' αἵματι μοχθηρῷ καὶ περιττωματικῷ τρεφομένην, ἀθροίζειν περιττώματα πλείω τε καὶ μοχθηρότερα τῶν ἔμπροσθεν, ὡς μηκέτ' αὐτοῖς ἀρκεῖν τὰς φυσικὰς ἐκροάς τε καὶ περιπνοὰς, ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι τὴν φύσιν ὠθεῖν τὸ περιττὸν εἴς τι τῶν ἀσθενεστέρων μορίων· ἢ τῶν μὲν χυμῶν ἐχόντων κατὰ φύσιν, αὐτῆς δέ τι πεπονθυίας, ἢ καὶ συνελθόντων ἀμφοῖν ἀθροίζεσθαί τε τὰ περιττώματα καὶ κατασκήπτειν εἴς τι μόριον, ὁ ἐνεστὼς λόγος ἐπιδεῖξαι σπουδάζει. μέχρι γὰρ ἂν ὅ τ' ἐπιῤῥέων χυμὸς ὅμοιος ᾖ, καὶ τῆς κεφαλῆς ἡ διάθεσις ἡ αὐτὴ, μέχρι τοσούτου τά τε περιττώ(340)ματα κατὰ τὸν ἴσον ἀθροισθήσεται χρόνον ὅμοιά τε καὶ ἴσα, καὶ οἱ παροξυσμοὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὅμοιοι γενήσονται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ μὴ συμπάσης τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἑνός γέ τινος

ubi capiti fuiſſet proſpectum. Omnes enim qui curati ſunt, aut omnino acceſſionem non habuerunt, aut ſemel ſolum, ſed multo leviorem quam prius. Sed de medendi decretis ac indiciis nequaquam nunc diſſerendi tempus eſt. Caeterum quod accidat interdum totum caput aut minime affectum, ſed ſanguine pravo atque excrementoſo nutritum, colligere excrementa plura ac vitioſiora, quam ante, ita ut nequaquam eis ſufficiant naturales effluxus ac perſpiratus, ſed cogatur natura expellere excrementum ad aliquam partem debiliorem; aut ſi humores ſecundum naturam ſe habeant, ipſum autem affectum ſit, aut etiam ambo concurrant, colligi excrementa, atque decumbere in aliquam partem, praeſens ſermo demonſtrare ſtudet. Etenim quoad decumbens humor ſimilis fuerit et capitis affectio eadem, eousque excrementa aequali colligentur tempore ſimilia et aequalia et acceſſiones oculorum ſimiles erunt. Simili modo et ſi non totius capitis, at certe unius alicujus in eo partis, aut menin-

τῶν ἐν αὐτῇ μορίων, ἤτοι μηνίγγων, ἢ ἐγκεφάλου γένηταί τις διάθεσις, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης τροφῆς ἀθροίζειν τι τοσόνδε καὶ τοιόνδε περίττωμα κατὰ τοσόνδε χρόνον, εἶτ' ὠθεῖν τὸ περίττωμα τοῦτο τηνικαῦτα τότε πρῶτον, ὅταν ὑπ' αὐτοῦ ἀξιολόγως ἀνιαθείη, συμβήσεται καὶ τότε παροξύνεσθαι κατὰ περίοδον, ἢ ὀφθαλμοὺς, ἢ οὖς, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, εἰς ὅπερ ἂν ἀσθενέστερον ὠθῇ τὸ περιττεῦον. ὥσπερ οὖν ἐπ' ὀφθαλμῶν, καὶ ὤτων, καὶ ποδῶν, καὶ ἄλλων τε πολλῶν τοιούτων μορίων ἐναργῶς ὁρᾶται κατὰ περίοδον ὁ παροξυσμὸς γιγνόμενος, ὡς ἐπιδέδεικται, τί θαυμαστὸν ἐν πλευρίτιδι καὶ περιπνευμονίᾳ καὶ φρενίτιδι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὧν οὐκ ἔστι θεάσασθαι τὰς φλεγμονὰς, ὁμοίως μὲν ἐπιῤῥεῖν τὸ περιττὸν καὶ ὁμοίως τὸν πυρετὸν ἀνάπτειν, οὐδὲν αὐτοῦ τοῦ φλεγμαίνοντος μέρους πεπονθότος ἐξαίρετον ἴδιον εἰς τὴν τῶν εἰρημένων γένεσιν ἄλλο γε, πλὴν ὅτι τῶν πεμπόντων τὰ περιττώματα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀσθενέστερόν ἐστιν; οὐ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο θαυμαστόν ἐστι, τὸ μηδὲ κατὰ μίαν ἀθροίζεσθαι προθεσμίαν ἅπαντα τὰ περιττώματα. τῷ γὰρ μήτε τὸ φερόμενον ἐν λόγῳ τροφῆς αἷμα ὅμοιον διὰ

guni, aut cerebri ipsius fuerit aliquis affectus, ita ut ex tali nutrimento colligat tantum taleque excrementum tanto tempore, deinde expellat excrementum id tunc primum quum ab eo insigniter vexatur; accidet et tunc per circuitum exacerbari vel oculos, vel aures, vel aliquid aliud tale, in quod debilius expulsum fuerit excrementum. Ut igitur in oculis et auribus et pedibus et aliis multis partibus talibus perspicue videtur fieri accessio per circuitum, quemadmodum ostensum est; quid mirum in pleuritide et peripneumonia et phrenitide et aliis omnibus quorum non licet intueri inflammationes, similiter fluere excrementum, eodemque modo febrem accendere, nullo alio ipsa parte inflammatione obsessa affectu laborante peculiari ac proprio ad dictorum generationem, quam quod mittentibus excrementa eo tempore imbecillior est? Neque etiam illud mirum videri debet, quod non eodem tempore colligantur omnia excrementa. Quod enim neque qui defertur ratione alimenti, sanguis semper similis

παντὸς ὑπάρχειν, μήτε τὴν τῶν τρεφομένων διάθεσιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἄλλος ἄλλῳ χρόνῳ ἱκανός ἐστιν εἰς τὴν τοσούτου περιττώματος ἄθροισιν, ὑφ᾿ οὗ πρῶτον λυπεῖται μὲν ἡ φύσις ἡ τοῦ μέρους, ἀναγκάζεται δ᾿ ὡς ἀλλότριον ἑαυτῆς ἀποτρίβεσθαι τὸ λυποῦν. οὐ μὴν οὐδ᾿ ὅτι τῶν παροξυσμῶν αὐτῶν ἄνισόν ἐστι τὸ μῆκος, ἔτι χρὴ θαυμάζειν. εἴπερ γὰρ οὐχ ἓν γένος, οὔτ᾿ εἶδος, οὔτε πλῆθός ἐστι τῶν περιττωμάτων, οὔθ᾿ ὡσαύτως ἀνάπτεσθαι πᾶσιν, ἢ διαφορεῖσθαι προσήκει. τὰ μὲν γὰρ πλείω καὶ ψυχρότερα καὶ γλίσχρα καὶ παχέα μακροτέρους ἐργάζεται τοὺς παροξυσμούς· τὰ δ᾿ ἐλάττω καὶ θερμότερα καὶ λεπτότερα βραχυτέρους, συνεπιλαμβανούσης οὐ σμικρὸν εἰς ταῦτα τῆς τε τοῦ σώματος ὅλου κατασκευῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καὶ τοῦ τῆς δυνάμεως τόνου. τὸ μὲν γὰρ ἀραιότερον σῶμα βραχυτέρους, ὅσον ἐφ᾿ ἑαυτῷ, τοὺς παροξυσμοὺς ἐργάζεται, τὸ δὲ πυκνότερον μακροτέρους· καὶ ῥώμη μὲν δυνάμεως ὀλιγοχρονιωτέρους, ἀῤῥωστία δὲ πολὺ χρονιωτέρους. ἡ μὲν γὰρ ἰσχυρὰ δύναμις ἑτοιμότερον ἀφ᾿ ἑαυτῆς ὠθεῖ τὸ ἀλλότριον, ἡ δὲ τοῦ σώματος [149] ἀραιότης οὐκ ἴσχει τὸ φερόμενον, ὥστ᾿ ἀνάγκη τοῖς οὕτω διακειμένοις

eſt, neque affectio partium quae aluntur eadem, idcirco aliud alii tempus ſatis eſt ad tanti excrementi collectionem, a quo primum natura partis moleſtatur, cogiturque veluti alienum a ſe id, quod moleſtat, expellere. Neque porro mirandum eſt, ipſarum acceſſionum longitudinem inaequalem eſſe; ſi enim neque genus neque ſpecies neque multitudo excrementorum una ſit, neque ſimiliter accendi in omnibus, neque discuti convenit. Nam plura quidem et frigidiora et glutinoſa et craſſa, longiores efficiunt acceſſiones; pauciora autem et calidiora et tenuiora breviores, conducente ad id non parum totius corporis conſtitutione eo tempore et virium robore. Corpus enim rarius breviores, quantum in ſe eſt, efficit acceſſiones; denſius autem longiores. Et robur quidem virium breviores; debilitas autem multo longiores. Facultas enim valida promptius a ſe expellit id, quod eſt alienum; corporis autem raritas minime detinet id quod effertur. Quocirca ita affectis cito evacuari excrementum neceſſe eſt,

ταχέως ἐκκενοῦσθαι τὸ περιττὸν, εἰ καὶ τἄλλα παραπλήσια ὑπάρχει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅσοις ἐναντίως διάκειται τὸ σῶμα, τοιούτοις ἀνάγκη πολυχρονιωτέραν γίνεσθαι τὴν ἔκκρισιν τῶν περιττωμάτων, ἀῤῥώστως μὲν ὠθούσης τὰ περιττώματα τῆς δυνάμεως, στεγούσης δὲ τὰ φερόμενα τῇ τῶν διεξόδων στενότητι. ἁπάντων δ' ἅμα συνελθόντων, ἤτοι μακρότατος, ἢ βραχύτατος παροξυσμὸς γίγνεται· μακρότατος μὲν διὰ τὸ πάχος, καὶ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν τῶν διεξόδων στενότητα· βραχύτατος δὲ, διά τε λεπτότητα καὶ ὀλιγότητα τοῦ περιττώματος, καὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ὁδῶν τὴν εὐρύτητα.

Κεφ. ιζ'. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ διὰ τί τῶν παροξυσμῶν οἱ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν, οἱ δὲ οὔ, χαλεπὸν ἐξευρεῖν. ἐπειδὰν μὲν γὰρ ὁ τοῦ προτέρου παροξυσμοῦ χρόνος οὕτως ᾖ βραχὺς, ὡς πρὶν ἄρχεσθαι τὸν δεύτερον, ἤδη πρότερον λελύσθαι, τὸ μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ προτέρου τῆς τελευτῆς διάστημα σύμπαν ἀπύρεκτον γίγνεται· φθάσαντος δ' εἰσβαλεῖν τοῦ δευτέρου, πρὶν ἀκριβῶς

si etiam alia similia existant. Pari ratione quibus e contrario corpus afficitur, iis necesse est esse longiorem excretionem excrementorum, debiliter expellente excrementa facultate; detinente autem ea, quae efferuntur, angustia meatuum. Omnibus autem simul concurrentibus, aut brevissima aut longissima accessio fit: longissima quidem, ob crassitiem, et multitudinem excrementi, ac virium imbecillitatem, meatuumque angustiam; brevissima autem, ob tenuitatem et paucitatem excrementi et robur virium ac viarum amplitudinem.

Cap. XVII. Eadem autem ratione neque quam ob caussam accessiones quaedam desinant ad integritatem, quaedam vero non, difficile est invenire. Quoties enim prioris accessionis tempus adeo breve fuerit, ut priusquam secunda incipiat, jam *prima* desierit, medium principii secundae priorisque finis intervallum totum sine febre existit. Sed ubi secunda prius incipit, quam prior omnino solvatur, ni-

λυθῆναι τὸν πρότερον, οὐδὲν αὐτῶν ἀπολείπεται μεταξύ. τουτὶ μὲν οὖν, ὡς εἴρηταί μοι, ἔστι τῆς ἐν τῷ δεχομένῳ μορίῳ τὰ περιττώματα δυνάμεως ὁμοίας ἑαυτῇ διαμενούσης, τοῦτ᾽ ἔστι κρατούσης ἔτι τοῦ περιεχομένου κατ᾽ αὐτὴν αἵματος, ὡς καὶ πρόσθεν· εἰ δ᾽ ἀσθενὴς ποτε γένοιτο, καὶ τοῦτ᾽ αἴτιον αὐτῇ κατασταίη τοῦ μὴ τὰ περιττώματα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα διαφθείρεσθαί τε καὶ σήπεσθαι καὶ πυρετὸν ἐξάπτειν, ἑτέρα τις κἀντεῦθεν ἀρχὴ γενήσεται περιοδικῶν παροξυσμῶν. εἰ μὲν οὖν ἔτι ἡ προειρημένη φυλάττοιτο θερμασία, διττὸν εἶδος ἔσται πυρετῶν ἀλλήλοις ἐμπεπλεγμένων· εἰ δ᾽ ἐκείνη μὲν παύσαιτο, μένοι δὲ ἡ τοῦ δεξαμένου τὸ ῥεῦμα διάθεσις, ἅπερ ἐπὶ τοῦ πέμποντος λέλεκται πρόσθεν, κἀπὶ τούτῳ μοι νόει. ποιήσει γάρ τινα καὶ τοῦτο τὸ μέρος ἐν αὐτῷ περιττώματα κατὰ διττὸν τρόπον, ὥσπερ δὴ κἀκεῖνο, τῷ τε μοχθηρὸν εἶναι τὸ αἷμα περιεχόμενον ἐν αὐτῷ καὶ τῷ τὴν δύναμιν ἀῤῥωστεῖν. ὡσαύτως δὲ κἂν εἰ κατά τινα αἰτίαν ἡντιναοῦν ἀπεργασθείη ἀσθενής ποτε μορίου δύναμις εἰς τοσοῦτον, ὡς ἄχθος αὐτῷ μᾶλλον ἢ τροφὴν εἶναι τὸ παρακείμενον αἷμα, διαφθαρήσεταί τε καὶ εἰ θερμὸν εἴη, σαπήσεται ῥᾳδίως, εἰ δ᾽

hil harum medium relinquitur. Hoc igitur, ut diximus, fit, quum facultas partis excrementa recipientis sui similis esse pergit, hoc est, adhuc, ut antea, sanguinem qui in ipsa habetur, vincit. Quod si quando debilis efficiatur, idque ei causa sit cur non excrementa solum, sed ipse etiam sanguis corrumpatur ac putrefiat, et febris accendatur; alterum inde quoque initium orietur circuitu repetentium accessionum. At si quidem praedictus adhuc servetur calor, duplex erit genus febrium inter se implicitarum. Si vero ille quidem desinat, affectio vero suscipientis fluxionem permaneat, quae de mittente sunt dicta prius, de hac intelliges. Haec enim pars efficiet in se quaedam excrementa duplici ratione, quemadmodum et illa, tum quia pravus est sanguis contentus in ea, tum quia facultas debilis est. Nec secus si ex quavis causa reddita sit interdum debilis partis facultas, adeo ut onus ipsi potius quam alimentum sit sanguis adjectus, corrumpetur, et si calidus fuerit, facile putrescet: si vero sub-

ὑπόψυχρόν τε καὶ φλεγματικὸν, οὐκ αὐτίκα μὲν, ἀλλὰ ἔν γε τῷ χρόνῳ καὶ τοῦτο τὴν αὐτὴν ἐπικτήσεται διάθεσιν. καὶ μὴν καὶ ὅταν ἀδυνατήσῃ ποτὲ πέψαι τὰ κατ' αὐτὸ γινόμενα περιττώματα μόριον ὁτιοῦν, ἢ ἀπώσασθαι πρὸς ἕτερον, τοιαύτην ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ πυρέττειν, οἵανπερ ἑτέρῳ τὸ πέμπον ἐξεργάζεται· τοῦ δὲ μὴ δύνασθαι πέμπειν ἑτέρῳ τὰ περιττώματα πρώτη μὲν αἰτία κατὰ τὴν τοῦ πέμποντός τε καὶ δεχομένου δύναμιν, ἑτέρα δὲ κατὰ τὴν τῶν ὁδῶν ἔμφραξιν, ὅπερ ἐπὶ γλίσχροις καὶ παχέσι καὶ πολλοῖς εἴωθε γίγνεσθαι χυμοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ χωρὶς τοῦ πέμπειν ἕτερον ἑτέρῳ περίττωμα, καθάπερ ἡ κεφαλὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔπεμπεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἔτι μενόντων περιττωμάτων εἰς τὴν αὐτὴν τῷ δεχομένῳ τὰ ἀλλότρια διάθεσιν ἀφίκοιντο. τὰ γὰρ ἐμφράξαντα τὰς φυσικὰς ἐκροὰς ἀναγκαῖον ἐν τῷ χρόνῳ καὶ [150] ταῦτα σήπεσθαί τε καὶ πλήθους περιττωμάτων αἴτια καθίστασθαι τῷ μέρει, κωλύοντα κενοῦσθαι καὶ διαπνεῖσθαι συνήθως αὐτό. σήπεται οὖν ὁμοίως ἐκείνοις κἀκεῖνα τὰ ὕστερον ἀθροιζόμενα, καὶ συνεξάπτει πάντα ἀλλήλοις αὐτίκα τὴν ἐν τῷ μορίῳ πυρετώδη θερμότητα.

frigidus ac pituitoſus, non ſtatim quidem, ſed proceſſu temporis is quoque eandem ſuscipiet dispoſitionem. Quinetiam ubi nequeat concoquere quaelibet pars genita in ſe excrementa, aut expellere ad aliam, tale ſibi ipſi initium febricitandi, quale ea quae transmitit alteri, adfert. Cur autem nequeat alteri mittere excrementa, prima quidem cauſa eſt in viribus mittentis ſuscipientisque; altera autem in viarum obſtructione, quae a glutinoſis, craſſis et multis fieri ſolet humoribus. Nihil igitur miri eſt, ſi etiam absque eo quod altera mittat alteri excrementum (quemadmodum caput oculis mittebat) ex excrementis in ipſa adhuc manentibus in eandem ſuscipienti aliena dispoſitionem devenerit. Quae enim obſtruxerunt naturales effluxus, proceſſu temporis ea quoque putrescant neceſſe eſt, et cauſa ſint oportet, ob quam multitudo excrementorum in parte minime vacuetur et ut ſolita erat, diſſletur. Putrescunt igitur, ut illa, ea quoque quae poſtea colliguntur et omnia ſimul accendunt ſtatim in

δέδεικται δ' ἔμπροσθεν, ὡς ἔνθα ἀνάπτεταί τις ἢ καὶ αὐξάνεται θερμότης, ἐπιῤῥεῖ τούτῳ τῷ μορίῳ τὸ παρὰ τῶν ἄλλων αἷμα. καὶ τοίνυν ἀναγκαῖον ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπιῤῥοῆς ψύχεσθαι μὲν ἐκεῖνα λειφαιμοῦντα, βαρύνεσθαί τε καὶ διατείνεσθαι τὸ πεπονθὸς, ἀλλοιοῦσθαι δὲ τὸ ἐπιῤῥυὲν αἷμα διὰ διττὴν αἰτίαν, ὅτι τε μίγνυται τοῖς ἤδη σηπομένοις περιττώμασιν, ὅτι τε σφηνούμενον ἀδιάπνευστον ἀπομένει. τύφεται τοιγαροῦν δίκην ξύλων ὑγροτέρων ἀθρόως ἐπιβληθέντων ὀλίγῃ φλογὶ, καὶ οὗτος ὁ χρόνος ἅπας ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ προσαγορεύεται. ἐπειδὰν δὲ τῆς ὕλης ἐγκρατὴς ἡ θερμότης γένηται, καλεῖται μὲν ἐπίδοσίς τε καὶ ἀνάβασις ὁ τοιοῦτος καιρὸς, αὐξάνεται δ' ἐν τούτῳ θερμότης το(341)σαύτη τὸ πλῆθος, ὡς μὴ μόνον αὐτὸ καίειν τὸ χωρίον, ὃ οἷόν περ ἑστία τις σηπεδόνος ἐστὶν, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπινέμεσθαι τὸ σύμπαν σῶμα. κἀπειδὰν εἰς ἄκρον ἀφίκωνται τῆς ζέσεως οἱ ἐξαπτόμενοι χυμοὶ, καλεῖται μὲν ἀκμὴ τὸ τοιοῦτο τοῦ παροξυσμοῦ μέρος, ἅπαν δὲ διάπυρον εἶναι δοκεῖ τηνικαῦτα τὸ τοῦ κάμνοντος σῶμα, τῆς θέρμης εἰς ὅλον τὸ ζῶον ὁμαλῶς ἐπιτεταμένης. ἐντεῦθεν δὲ,

parte calorem febrilem. Supra autem indicavimus, ubi accenditur quidam vel etiam augetur calor, in eam partem ab aliis sanguinem defluere. Itaque necesse est, ut tempore, quo defluit, partes illae refrigerentur sanguine destitutae; pars autem affecta gravetur atque distendatur et qui defluxit sanguis alteretur, propter duas causas, et quia putrescentibus jam excrementis permiscetur, et quia impactus minime difflatur. Quocirca succenditur instar lignorum humidiorum confertim in exiguam flammam conjectorum, atque id tempus omne initium accessionis appellatur. Ubi vero calor superat materiam, appellatur incrementum et ascensus tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, ut non solum deurat locum ipsum, qui veluti causa quaedam putredinis est, sed jam per continuitatem depascatur universum corpus; et ubi ad summum pervenerunt fervorem qui accenduntur humores, appellatur vigor talis pars accessionis. Universum vero ignitum esse videtur tunc aegroti corpus, calore in universo animali aequaliter intenso; deinde si qui-

Ed. Chart. VII. [150.] Ed. Baf. III. (341.)

εἰ μὲν οἵ τε χυμοὶ λεπτοὶ τύχοιεν ὄντες, ἥ τε δύναμις εὔρωστος, ἀραιόν τε τὸ σῶμα, κενοῦται τὸ πλεῖστον τῶν ζεσάντων χυμῶν εἰς ἱδρῶτα χυθέν· εἰ δὲ οὗτοί τε παχεῖς εἶεν, ἄῤῥωστός τε ἡ ἐκκριτικὴ δύναμις, αἵ θ' ὁδοὶ στενωθεῖεν, αἰσθητὸν μὲν οὐδὲν ἀποῤῥεῖ, μόνον δὲ τὸ οὕτως λεπτυνθὲν, ὡς εἰς ἀτμοῦ λεπτοῦ μεταστῆναι φύσιν. ὀνομάζεται δὲ ὁ καιρὸς οὗτος παρακμὴ, διαπνοή τις οὖσα τῶν ζεσάντων χυμῶν. ἀλλὰ μενούσης γε τῆς ἐν τῷ μορίῳ διαθέσεως, ἀναγκαῖον ἕτερον ἐν αὐτῷ γεννηθῆναι περίττωμα, τῆς ἑλκομένης αὖθις εἰς αὐτὸ τροφῆς οὐκ ἀκριβῶς ἁπάσης κρατουμένης, ὃ πάλιν, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ὑπό τε τῶν ἐγκαταλελειμμένων τῷ μορίῳ σηπεδονωδῶν περιττωμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς οἰκείας μοχθηρίας, ἀρχὴν σηπεδόνος λαμβάνει· κἄπειδὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, πάλιν ἐπιῤῥεῖ πρὸς αὐτὸ, καθάπερ τὸ εἰρημένον πρότερον ἐκ τῶν ἄλλων τοῦ ζώου μορίων αἷμα, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν αὖθις τρόπον ἀρχή τε καὶ ἀνάβασις, ἀκμή τε καὶ παρακμὴ γίγνεται τοῦ παροξυσμοῦ· καὶ τοῦτο οὐ παύεται περιοδίζον, ἄχρις ἂν ἡ διάθεσις ἡ ἐν τῷ πρώτῳ γεννῶντι μορίῳ τὰ περιττώματα φυλάττηται.

dem humores tenues fint, ac facultas valida et corpus rarum, pars plurima fervefactorum humorum fufa in fudorem vacuatur; quod fi craffi fuerint, ac excretrix facultas debilis et viae anguftae, nihil quidem fenfibile effluit, fed folum id quod ita extenuatum eft, ut in halitus tenuis tranfierit naturam; appellatur autem id tempus declinatio, quae perfpiratio quaedam eft humorum fervefactorum. Sed ubi in parte affectus permanet, neceffe eft alterum in ea gigni excrementum; quum quod rurfus in eam attrahitur alimentum, non plane totum vincatur; quod rurfus, ut ante docuimus, et ab excrementis putridis in parte ipfa relictis, et ab ipfa propria pravitate, initium putredinis fufcipit, et ubi admodum incaluerit, rurfus decumbit in ipfam, ut prius dictus ex aliis animalis partibus fanguis, rurfusque eodem modo, initium, incrementum, vigor et declinatio acceffionis fit. Atque hoc certo ambitu femper fit, dum affectus in parte primum gignente excrementa fervatur.

Ed. Chart. VII. [150. 151.] Ed. Bas. III. (341.)

Κεφ. ιη'. Διττὴ δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη διάθεσις, ἡ μέν τις ἀσθένεια τοῦ μορίου, καθ' ἣν γεννᾶται τὰ περιττώματα· δευτέρα δὲ ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν ἑκάστοτε γεννωμένων ἀθροιζομένη. μὴ γάρτοι δόκει, τοῖς μὲν ἐκτὸς ἀγγείοις τούτοις, ἐν οἷς ἑψόμενον ἔδεσμα κνισῶδες ἐγένετο, διάθεσιν ὑπολείπεσθαί τινα, τοῖς μέρεσι δ', ἐν οἷς οἱ χυμοὶ σήπονται, μηδεμίαν. ἔτι δὴ μᾶλλον ἀδύνατον λυθῆναι τὴν διάθεσιν, ὅταν καὶ τὸ σύμπαν σῶμα κακόχυμον, ἢ καὶ πληθωρικὸν ὑπάρχῃ, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον, εἰ ἐν τούτοις προσγένοιτο στένωσις ἁπάντων τῶν ἐξοχετευόντων πόρων περιττώματα τοῦ μέρους. ὥσπερ οὖν καὶ [151] ἡ ἴασις ἀκολουθήσειεν, ἐάν οἵ τε πόροι διακαθαρθεῖεν, ὥστε εὔρουν εἶναι τὸ μόριον, ἥ τε δύναμις ῥωσθείη καὶ ἡ διάθεσις ἐπανορθωθείη, καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μήτε πληθωρικὸν μήτε κακόχυμον εἴη· ἔστ' ἂν δὲ ταῦτα διαμένῃ, καὶ τὴν περίοδον τῶν παροξυσμῶν ἀναγκαῖόν ἐστι διαμένειν. οὕτω γοῦν συμβαίνει κἀπὶ τῶν γυναικῶν· καὶ γὰρ καὶ ταύταις ἄχρι περ ἂν ἴσά τε καὶ ὅμοια μένῃ τὰ τῶν καταμηνίων αἴτια, καὶ ἡ περίοδος αὐτῶν ἡ αὐτὴ φυλάττεται.

Cap. XVIII. At vero affectus talis duplex est: alter quidem partis debilitas, qua gignuntur excrementa; alter vero, qui ex ipsis quotidie genitis acervatur. Cave enim putes in istis vasis externis, in quibus elixa cibaria nidorulenta evaserunt, affectum quendam relinqui; in partibus autem, in quibus humores putrescunt, nullum permanere. Quum sane etiamnum magis haec affectio solvi nequeat, quoties universum corpus pravis humoribus *abundet*, ac plethoricum sit, multoque magis, quoties in his fuerit angustia omnium meatuum partis excrementa educentium. Quemadmodum igitur et sanatio subsequetur, si et meatus expurgentur, ut pars meabilis sit, et vires roborentur et affectus emendetur et universum corpus neque malis humoribus scateat, neque plethoricum sit. Quamdiu autem haec permanent, circuitum accessionum permanere necesse est. Similiter accidit in mulieribus. In eis enim quoad similis causa et aequalis permaneat menstruorum, idem eorum circuitus

λέγεται δ' ἐπὶ πλεῖστον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τῷ περὶ τῶν ῥευματικῶν διαθέσεων λόγῳ, καὶ νῦν οὔτε χρονίζειν ἐν ταῖς πίστεσι τῶν προαποδεδειγμένων εὔλογον οὐθ' ὑπερβαίνειν τὰ κεφάλαια τῶν χρησίμων εἰς τὰ παρόντα. χρήσιμα δ' ἐστὶν ἐν τοῖσδε μάλιστα τό γε γινώσκειν, ὡς ἔνια μὲν τῶν μορίων ἑτέροις ἐπιπέμπει ῥεύματα, καθάπερ ἡ κεφαλὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἔνια δὲ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων περιττωμάτων ἀρχὴν τοῦ πυρέττειν λαμβάνει· καὶ ὅτι τοῖς τοιούτοις ἅπασι κοινὸν μὲν ἡ σηπεδών ἐστι τῶν περιττωμάτων, ἴδιον δ' ἑκάστῳ, τῷ μὲν ἔμφραξίς τε καὶ σφήνωσις τῶν ἀγγείων, ἤτοι διὰ γλίσχρους χυμοὺς, ἢ παχεῖς, ἢ πολλούς· ἑτέρῳ δὲ στέγνωσις τῶν πόρων ἤτοι τῶν αἰσθητῶν, ἢ τῶν οὐκ αἰσθητῶν· ἄλλῳ δέ τινι τὸ πληρωθῆναι τὰς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα χώρας κενὰς, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος, ὡς ἐν τῷ περὶ πλήθους ἐπιδέδεικται λόγῳ. τῶν μὲν δὴ κατὰ περίοδόν τινα παροξυνομένων πυρετῶν οὐκ οἶδ' εἴ τις ἐπιλείπει γενέσεως αἰτία, τῶν δ' ἀτάκτων ἔνιοι μὲν ἐπὶ τῇ μεταπτώσει τοῦ χυμοῦ, τινὲς δὲ καὶ διὰ

servatur. Sed de his omnibus in libro de rheumaticis affectibus latius docuimus; et nunc immorari diutius in confirmandis iis, quae ante demonstrata sunt, minime convenit, neque praeterire capita rerum in praesens utilium. Maxime autem utile est cognoscere, quod aliquae partes aliis transmittant fluxiones, quemadmodum caput oculis; quaedam vero ab excrementis in se genitis initium febricitandi suscipiant; et quod his omnibus commune excrementorum putredo sit; proprium vero singulis, huic quidem obstructio ac constipatio vasorum, aut ob humores glutinosos, vel crassos, vel multos; alteri vero constrictio meatuum vel sensibilium, vel minime sensibilium; alii autem quod omnia spacia vacua in toto ipsius corpore sint oppleta et ab his plenitudo ad vires; quemadmodum in libro de plenitudine docuimus. Febrium igitur per circuitus accedentium haud scio an ulla generationis causa omissa sit. Earum autem, quae ordine carent, nonnullae ob humoris mutationem, nonnullae ob rationis victus errorem ad

τὸ τῆς διαίτης πλημμελὲς εἰς τὴν τοιαύτην ἔρχονται κατάστασιν. μεταπίπτει μὲν οὖν μάλιστα τὸ αἷμα σηπόμενον. ὡς γὰρ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὸ μέν τι αἵματος ξανθὴ χολὴ γίνεται, τὸ δὲ μέλαινα. εἰς ὅσον δ᾽ αὖ οἱ ἐν τῷ σώματι τῶν ἀῤῥωστούντων χυμοὶ μεταβάλλουσιν, εἰς τοσοῦτον καὶ αἱ περίοδοι τῶν παροξυσμῶν· ὥστ᾽ οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν ἐν ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς ὑπαλλάττεσθαι τὴν τάξιν. ὑπαλλάττονται δ᾽ οὐχ ἥκιστα κἂν τῷ τὸ μὲν ἀρξάμενον σήπεσθαι κατά τι μόριον ἕτερον ὑπάρχειν· ἕτερον δ᾽ ἐξ ἄλλων ἐπιῤῥεῖν, ἤτοι γε ἐν ἐκείνοις μόνοις ὄντα τοιοῦτον, ἢ καθ᾽ ὅλον τοῦ ζώου τὸ σῶμα πλεονάζοντα. οὕτως δὲ καὶ ὅσα κατὰ τὴν δίαιταν ἁμαρτάνεται τοῖς κάμνουσιν, οὐδὲν ἧττον καὶ ταῦτα διαφθείρει τῶν περιόδων τὴν τάξιν. ὥσπερ γὰρ καὶ αὐτοῖς τοῖς ὑγιαίνουσιν αἱ μοχθηραὶ δίαιται νοσημάτων αἰτίαι καθίστανται, τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον, ἢ καὶ μᾶλλον ἔτι τοῖς νοσοῦσιν, ἐξ ὧν ἂν πλημμελήσωσιν, οἱ παροξυσμοὶ συμπίπτουσιν. οὐ μόνον γοῦν ἔτι νοσοῦντες, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν τῆς ἀναλήψεως καιρὸν ἑτοίμως ὑπὸ παντὸς ἁμαρτήματος βλάπτονται. καθ᾽ ἑκάστην οὖν ἤδη βλάβην ἀξιόλογον ἤτοι

ejusmodi conftitutionem deveniunt. Sanguis igitur putrescens maxime mutatur; quoniam, ut ante diximus, partim flava bilis, partim atra efficitur. Quantum igitur humores in corpore aegro mutantur, tantum et circuitiones accessionum. Quocirca minime mirum videri debet, per tales mutationes ordinem quoque mutari. Mutantur vero maxime, ubi qui incepit putrefieri, in aliqua parte alius exiftit, alius autem ex aliis defluit, qui aut in illis folis talis habebatur, aut in toto animalis corpore exuperabat. Ita vero quaecunque aegri in victus ratione delinquunt, haec quoque nihilo minus corrumpunt circuitionis ordinem. Ut enim in fanis pravus victus morborum caufa eft, eodem modo vel magis etiam in aegris, ex iis quae deliquerint, accessiones inordinatae exiftunt. Nec folum adhuc aegrotantes, fed etiam quo tempore a morbis fe recolligunt, prompte ex quovis delicto laeduntur. Quocirca per omnem infignem laesio-

προλαμβάνειν πολὺ τὰς περιόδους ἀναγκάζουσιν, ἤ καί τινας ἑτερογενεῖς τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῖς γεννῶσιν, ὑφ᾽ ὧν ἡ τάξις τῶν παροξυσμῶν διαφθείρεται. πολλάκις δὲ διὰ τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν περιόδων ἀγνοουμένην τοῖς ἰατροῖς ἀτάκτως ἔδοξαν οἱ νοσοῦντες παροξύνεσθαι. ἀλλ᾽ αἱ μὲν τοιαῦται τῶν ἀταξιῶν οὐκ εἰσὶν ὄντως, ἀλλὰ φαίνονται μόνον· ὅσαι δὲ ὄντως εἰσὶν, ἤτοι διὰ μετάπτωσιν τῶν τοὺς πυρετοὺς ἐργαζομένων χυμῶν ἢ τὸ πλημμελὲς τῆς διαίτης ἀποτελοῦνται. λοιπὸν δὲ τὸ τῶν συνόχων γένος, ὧν ὁ σύμπας χρόνος εἷς παροξυσμός ἐστιν ἤτοι διὰ παντὸς ὁμότονος, ἢ μειούμενος, ἢ αὐξανόμενος ἄχρι κρίσεως, ὑπὸ τοιαύτης αἰτίας γενέσθαι πέφυκεν, οἵαν ἁπάντων πυρετῶν ὁ Πραξαγόρας ὑπέθετο, σῆψιν οἰόμενος τῶν χυμῶν ἐν τῇ κοίλῃ φλεβὶ συνίστασθαι. τελεώτερος δ᾽ ἂν ὁ λόγος καὶ ἀληθέστερος γίνοιτο κατὰ τόνδε τὸν τρόπον. [152] ὅσα μὲν ἐν περιόδοις τισὶ παροξύνεται νοσήματα, μορίων ἐπιγίγνεται διαθέσεσιν, ἤτοι πεμπόντων, ἢ δεχομένων, ἢ γεννώντων, ἢ ἑλκόντων περιττώματα, καθ᾽ ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται τρόπον· ὅσα δ᾽ ἄνευ περιόδων, οὐδεὶς

nem vel praevenire multum circuitiones cogunt, aut diverfi generis a prioribus quasdam gignunt, a quibus acceffionum ordo corrumpitur. Saepe vero ob implicationem circuitum incognitam medicis aegri vifi funt pati inordinatas acceffiones. Sed tales ordinum permutationes revera non funt, fed tantummodo videntur. Quaecunque autem revera funt, aut ob permutationem humorum febres generantium, aut ob errorem in victus ratione efficiuntur. Reliquum porro fynochorum genus (quarum totum tempus una acceffio eft, aut femper aequalis, aut decrescens, aut increscens usque ad crifim) ex tali caufa fieri folet, qualem omnium febrium Praxagoras ftatuit, humorum in cava vena putredinem effe exiftimans; fed abfolutior fermo ac verior hoc modo evadet. Quicunque circuitibus quibusdam acceffiones repetunt morbi, partium fuperveniunt affectibus, vel mittentium, vel fuscipientium, vel gignentium, vel trahentium excrementa, eo, quo paulo fupra diximus, modo. Qui vero fine

ἐπὶ τούτων ὁ πεπονθὼς ἐστι τόπος ἐξαίρετος, ἀλλ' οἱ κατὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας ἁπάσας χυμοὶ, καὶ μάλισθ' ὅσοι κατὰ τὰς μεγίστας τε καὶ θερμοτάτας εἰσὶν, ἤτοι δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ὡς ἐν τοῖς ἐφημέροις, ἢ καὶ διὰ σηπεδόνα ζέσαντες, ἀνάπτουσι πυρετὸν ἕνα σύνοχον, ἀπ' ἀρχῆς ἕως τοῦ τέλους ἀδιάλειπτον, ἄχρι τοσούτου παραμένοντά τε καὶ διακαίοντα τὸν ἄνθρωπον, ἄχρι περ ἂν οἱ γεννῶντες αὐτὸν χυμοὶ δαπανηθῶσιν, ἢ πεφθῶσιν, ἤ τι συναμφότερον πάθωσιν.

circuitu accedunt, in his nullus locus peculiaris affectus eſt; ſed humores in venis et arteriis omnibus, maximeque qui in maximis et calidiſſimis ſunt, aut ob aliquam aliam cauſam, ut in diariis, aut etiam ob putredinem ſervefacti, accendunt febrem unam continentem, ab initio usque ad finem minime intermittentem, eatenus durantem ac deurentem hominem, quoad gignentes eam humores ſint conſumpti, aut concocti, aut utrumque paſſi.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΝΟΣΟΙΣ ΚΑΙΡΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [292.] Ed. Baſ. III. (379.)

Κεφ. α'. Οἷόν τι τοῖς ζώοις ἐστὶν ἡ κατὰ τὰς ἡλικίας διαφορὰ, τοιοῦτον τοῖς νοσήμασιν οὓς ὀνομάζουσι καιρούς. οὔτε γὰρ ὁ χρόνος ἁπλῶς δηλοῦται διὰ τῆσδε τῆς προσηγορίας, οὐδ' ὁ προσήκων χρόνος, ὑπὲρ οὗ καὶ τὰ βοηθήματα σκοπούμεθα· μόνη δὲ ἡ τῶν νοσημάτων, ὡς εἴρηται, ἡλικία, χρόνων ἀμοιβαῖς ὑπαλλαττομένη, καθάπερ καὶ τὸ ζῶον ταῖς ἡλικίαις. ἔοικε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς φθαρτοῖς σώμασιν ὑπάρχειν πᾶσι, τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον, ὡς εἴ γε διαπαντὸς ἔμεινεν αὐτῶν ἀπαράλλακτος καὶ ἄτρεπτο;

GALENI DE MORBORVM TEMPORIBVS LIBER,

Cap. I. Qualis animalibus eſt aetatum differentia, talia morbis ſunt ea quae nominantur tempora. Neque enim tempus ſimpliciter hoc vocabulo ſignificatur, neque idoneum illud tempus, pro quo praeſidia quoque conſideramus; ſed ſola morborum, ut diximus, aetas, quae temporum viciſſitudine immutatur, ut animal aetatibus. Atque hoc omnibus corruptelae ſubjectis corporibus, aliis magis, aliis minus adeſſe videtur; nam ſi natura ipſorum mutationis alterationis-

ἡ φύσις, τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτῆς φυλάττουσα, οὐκ ἂν ἐφθείρετο. καθάπερ οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ γεννηθέντες αὐξανόμεθα μέχρι τῆς ἀκμῆς, εἶτ' ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι φθίνειν ἕως ἐσχάτου τέλους ἀφικνούμεθα φθορᾶς, ὅσοι πάσας διεξέρχεσθαι μέλλομεν τὰς ἡλικίας, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ἀῤῥωστημάτων ἕκαστον μετὰ τὴν πρώτην σύστασιν τῆς γενέσεως αὐτῶν ὁδῷ τῇ ἐπὶ τὸ μεῖζον παραυξήσει χρώμενον μέχρι τῆς ἀκμῆς ἵεται, ἕως ἀνάλογον τῆς πρόσθεν αὐξήσεως μειούμενον εἰς παντελῆ διάλυσιν ἐλθεῖν. τάχα δ' ἂν ἴσως δόξειε ταύτῃ μόνον διαφέρειν ἡ τῶν νοσημάτων κατὰ χρόνον ἐξαλλαγὴ τῆς κατὰ τὰ ζῶα ἡλικίας, ὅτι τοῖς μὲν ζώοις ἴδιός ἐστιν ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως, ἐν ᾧ διαπλάττεται πάντα τὰ μόρια τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἀναγκαῖα, τῶν νοσημάτων δὲ οὐδείς ἐστι χρόνος τοιοῦτος ἴδιος, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς αὐξάνεται. καὶ τοῦτ' εἰκότως γίγνεται· τὰ μὲν γὰρ ζῶα σώματά ἐστι, τὰ δὲ νοσήματα τοῖς σώμασι συμβεβηκότα. διάπλασιν μὲν οὖν καὶ γένεσιν ἐπιζητεῖ ἡ τῶν σωμάτων ἰδιότης, τὰ συμβαίνοντα δ' αὐτοῖς, ἅτε μηδεμιᾶς διαπλάσεως δεόμενα, κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν εὐθέως ἅμα τὴν γένεσιν

que perpetuo expers maneret ſuam ſubſtantiam ſervans, non corrumperetur. Quemadmodum igitur et ipſi nos geniti ad vigorem usque augeſcimus, inde jam contabescere incipientes, ad extremam usque corruptionem declinamus, ſi omnes aetates ſumus pertranſituri: pari modo ſinguli morbi a prima ſua conſtitutione per incrementum ad ſtatum usque perveniunt, donec pro incrementi prioris proportione decrescentes in totum diſſolvantur. Videbitur autem forſan morborum pro tempore immutatio hoc ſolum ab animantium aetate discrepare, quod his proprium generationis tempus ſit, quo omnes ad vitam neceſſariae partes conformantur; morborum vero nullum hujuscemodi tempus ſit proprium, ſed a primo ſtatim inſultu augescant. Idque merito ſit; nam animalia corpora ſunt; morbi corporum accidentia. Quare conformationem generationemque corporum proprietas poſtulat; accidentia vero ipſis, ut quae nullam conformationem expetant, primo aditu protinus generationem ſimul ac-

Ed. Chart. VII. [292. 293.] Ed. Baf. III. (379.)

ἔχει καὶ πρὸς τὴν αὔξησιν ἐπείγεται. τίς γὰρ ἂν εἴη φλεγμονῆς γένεσις, ὁποία ζώου κυουμένου διάπλασις; [293] ἢ τίς ἐρυσιπέλατος, ἢ τίς εἰ οὕτως ἔτυχε πυρετοῦ; φαίνεται γὰρ ἕκαστον τούτων εὐθὺς ἅμα τῷ πρῶτον ἄρξασθαι τοιοῦτον ὑπάρχον τὴν ἰδέαν, ὁποῖόν ἐστι τὸ μέγιστον ἐν ταὐτῷ γένει, λειπόμενον δ' ἐκείνου μόνον τῷ μεγέθει. θερμότερον γοῦν ἑαυτοῦ σὺν ὄγκῳ μείζονι μετ' ὀδύνης τε ἅμα καὶ τάσεως γίνεται τὸ φλεγμαῖνον· ἀλλὰ ταῦτα κατὰ μὲν τὴν εἰσβολὴν μικρὰ, τοὐντεῦθεν αὐξάνεται μέχρι τινὸς μεγέθους, οὐκ ἴσου πᾶσιν, ὅθεν ἐφεξῆς ἤτοι διεφορήθη τοῖς βοηθήμασιν ὁ παρὰ φύσιν ὄγκος ἅμα τῷ καὶ τὴν ὀδύνην αὐτῷ καὶ τὴν θερμότητα συναποπαύεσθαι, ἢ μετέβαλεν εἰς πῦον. αὗται γὰρ αἱ τῆς φλεγμονῆς λύσεις, ἄν γε μέλλῃ λύεσθαι· περὶ τούτων γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἔστω πρότερον, ἀναβεβλημένης κατὰ τὸ παρὸν εἰς ὕστερον τῆς περὶ τῶν μὴ λυομένων νοσημάτων ἐπισκέψεως. χρόνος οὖν οὐδείς ἐστιν ἴδιος ἐξαίρετος ἀποτεταγμένος τῇ γενέσει τῆς φλεγμονῆς, ἕτερος τοῦ τῆς αὐξήσεως, ἀλλ' εἷς ὁ σύμπας, ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς

quirunt et ad incrementum feſtinant. Quae enim inflammationis generatio eſſe poſſit, qualis eſt animantis in utero conformatio? vel quae eryſipelatis? vel quae, verbi gratia, febris? Nam unumquodque horum, ſtatim atque primum coepit initium, hujusmodi ſpeciem habere videtur, qualem ejus generis maximum habet; deficit autem ſola ab illo magnitudine. Etenim inflammata pars calidior ſeipſa evadit, cum tumore majore, doloreque ſimul et tenſione; ſed haec parva primo aditu ſunt, inde vero ad magnitudinem quamdam non in omnibus aequalem increscunt; ex quo deinceps vel discutitur praeſidiis tumor praeter naturam, ſimulque cum ipſo dolor quoque et calor remittitur, vel in pus mutatur. Hae namque ſunt inflammationis ſolutiones, ſi ſolvi debeat; de his autem ſermo nobis primum inſtituatur, conſideratione de morbis, qui non ſolvuntur, nunc in poſterum dilata. Tempus itaque nullum inflammationis generationi proprium et peculiare attribuitur ab eo, quod incrementi eſt, diverſum, ſed unum eſt univerſum, a primo inſultu usque

αὐξανομένου τοῦ πάθους. οὕτω δ᾽ ἔχει καὶ περὶ τῶν ἐρυσιπελάτων ἁπάντων τε τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ καὶ ὁ πυρετὸς ἐν γένει μὲν, οἶμαι, τῆς παρὰ φύσιν ἐστὶ θερμασίας· ταύτης δὲ οὐκ ἀποτέτμηται ὁ χρόνος ἴδιος τῆς γενέσεως, ἀλλ᾽ ἐπειδὰν πρῶτον ἄρξηται τὸ σῶμα θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι πυρετώδει θερμασίᾳ, τοὐντεῦθεν ἕτερος ἐφ᾽ ἑτέρῳ καιρὸς ἐκδέχεται τὴν αὔξησιν τοῦ πάθους, ἄχρι τῆς παντελοῦς ἀκμῆς, ἣν ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων ἔσχατον τὸ μέγεθος εἶναι νοοῦμεν.

Κεφ. β΄. Οὗτος ὁ λόγος ἐπιεικής ἐστι καὶ δεῖταί τινος ἀγωνιστοῦ γενναίου πρὸς τὴν ἀπάντησιν, ὃς ἐπιδείξει ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων εἶδος ἴδιον ὑπάρχειν ὥσπερ τοῖς ζώοις διαπλαττομένοις, ἀνακείμενόν τε τούτῳ τὸν πρῶτον χρόνον ὅροις οἰκείοις περιγραφόμενον. ἐφ᾽ ὧν ἐστελ(380)λόμην ἂν ἤδη διδάσκων ἃ γινώσκω, εἰ μή με κατά τινα δὴ τύχην ἐν τῷδε τοῦ λόγου γενόμενον ὑπῆλθεν ἡ Ἀρχιγένους διαίρεσις, ὃς εἰς τοὺς πρώτους τε καὶ μεγίστους καιροὺς διαιρῶν τὰ νοσήματα μετὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως ἀκμὴν τάττει, τὸν μεταξὺ καιρὸν καταλιπὼν τὴν ἀνάβασιν. ὅπου γὰρ οὐκ εἶναι

ad ſtatum affectu increſcente. Sic habet etiam de eryſipelatis omnibusque aliis; etenim febris genere quidem, ut arbitror, caloris praeter naturam comprehenditur; hujus autem proprium generationis tempus diviſum non eſt; ſed ubi corpus primum calidius quam antea febrili calore fieri coepit, inde aliud atque aliud tempus affectionis incrementum ad usque perfectum ſtatum excipit, quem in ſingulis rebus ſummam eſſe magnitudinem intelligimus.

Cap. II. Hic ſermo probabilis eſt et agoniſtam aliquem ſtrenuum ad reſponſionem requirit, qui propriam morborum initiis ſpeciem eſſe demonſtret, ut animantium formationi, primumque tempus huic deſtinatum ſinibus propriis circumſcribi. Ad quae jam ſane progrederer, quid ſentiam, docens, niſi mihi caſu quodam in hac ſermonis parte verſanti Archigenis diviſio in mentem veniret, qui morbos in prima et maxima tempora dividens, poſt principium ſtatim vigorem ponit, medio tempore, incremento *videlicet*, omiſſo. Quum

Ed. Chart. VII. [293. 294.] Ed. Baf. III. (380.)

δοκεῖ καιρὸς ἴδιος τῆς ἀρχῆς ὅλης, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς, τὸ μεταξὺ πᾶν ἐπίδοσις ᾖ, πῶς γε συγχωρήσειεν ἄν τις Ἀρχιγένει τὸ μὲν ὁμολογούμενον ὑπερβαίνοντι, τὸ δ᾽ ἀμφισβητούμενον ὡς ὁμολογούμενον ἑτοίμως τιθεμένῳ; οὕτως μὲν οὖν φαίνεται προδιδοὺς ἐσχάτως τὸν λόγον, ἀγῶνος μεγάλου δεόμενον εἰς τὸ δεῖξαι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἴδιον ἔχουσαν τύπον, οὐ σμικρότητι μόνον τῶν ἐφεξῆς αὐτῇ διαφέρουσαν· ἡμεῖς δὲ ἐπιχειρήσομεν ἤδη δεικνύειν διαλλάττουσαν ἰδέᾳ τινὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος τῆς μετ᾽ αὐτὴν ἀναβάσεως. ἡ δ᾽ ἀρχὴ τοῦ λόγου τὴν ἀνάμνησιν ἕξει ἐκ τῶν φαινομένων ἐναργῶς ἅπασιν ἡμῖν ἐπὶ πολλῶν νοσημάτων. ὅθενπερ, οἶμαι, καὶ κινηθέντες ἰατροὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ πρὸ Ἀρχιγένους ἀρχήν τινα λέγουσιν ἑκάστου νοσήματος, οὐ τὴν πρώτην εἰσβολὴν ἐκείνην μόνην τὴν ἀπλατῆ, μῆκος δέ τι χρόνου καὶ πλάτος αὐτῇ προσγράφουσιν ἀξιόλογον ἔστιν ὅτε, καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀνάβασιν, [294] εἶτ᾽ ἀκμήν, ἐφ᾽ ᾗ δηλονότι τὴν καλουμένην παρακμήν. ἐθεασάμεθα γοῦν ἐνίους ἐν τῷ πράττειν ὁτιοῦν

enim totius principii proprium tempus non eſſe videatur, ſed id omne quod a primo inſultu ad ſtatum intercedit, incrementum eſſe, quomodo quis Archigeni conſentiat, qui quod ob omnibus conceditur, praeterit, ambiguum vero tanquam conceſſum prompte ponit? Hac igitur ratione ſermonem omnino deſeruiſſe videtur magna disputatione indigentem, ut morbi principium proprium typum habere, non parvitate modo a ſequentibus ipſum differre, oſtendatur. Nos vero jam morbi principium ſpecie quadam a ſequente incremento diverſum demonſtrare conabimur. Initium autem ſermonis commemorationem habebit ex his, quae evidenter nobis omnibus in pluribus morbis apparent. Unde moti, puto, et medici propemodum omnes, qui Archigenem praeceſſerunt, principium quoddam cujusque morbi dicunt, non primum illum ſolum latitudinis expertem inſultum; ſed temporis longitudinem latitudinemque notatu dignam aliquando ipſi aſcribunt; poſt hoc aſcenſum; deinde ſtatum; ab hoc vocatam declinationem. Spectavimus enim nonnul-

Ed. Chart. VII. [294.] Ed. Baf. III. (380.)

τῶν κατὰ τὸν βίον ἀτρέμα φρίξαντας τὸ πρῶτον, εἶτ' αὖθίς τε καὶ αὖθις ἀνωμαλίας τέ τινος ἰσχυροτέρας, καὶ φρίκης ἀξιολογωτέρας αἰσθανομένους, ὡς μήτε πράττειν μήθ' ὑπομένειν ἃ πρότερον ἀμέμπτως ἔπραττον, ἀλλὰ καὶ κατακλιθῆναί τε καὶ δεῖσθαι σκεπασμάτων, καὶ τοῦτο παθόντας ἐνίους μὲν ὥραις τρισὶν, ἐνίους δὲ ἐλάττοσιν, ἢ πλείοσιν· ἐντεῦθεν δ' ἄρξασθαι θερμασίας ἀηδοῦς τε καὶ παρὰ φύσιν αἰσθάνεσθαι ταύτης κατ' ὀλίγον αὐξανομένης. ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις ἐναργῶς ὁρᾶται διαφέρουσα κατ' ἰδέαν ἐξαίρετον ἡ ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ τῆς ἐπιδόσεως. εὔδηλον δὲ ὅτι τὴν αὔξησιν ἐπίδοσιν ὀνομάζουσιν ἔνιοι, καθάπερ ἄλλοι τινὲς ἀνάβασιν· ἡμεῖς δ' ἅπασι τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ἂν ἐπέλθῃ, χρησόμεθα· δηλοῖ γὰρ ἓν πρᾶγμα πάντα. τοῦτο οὖν τὸ πρᾶγμα, ὃ τρισὶν ὀνόμασι προσαγορεύεται, ἵσταταί ποτε καὶ παύεται τῆς αὐξήσεως, καὶ φαίνεται διαμένον ἴσον ἑαυτῷ κατά τινα χρόνον, ἤτοι μακρότερον, ἢ βραχύτερον· εἶτ' ἐντεῦθεν ἔλαττον ἑαυτοῦ γινόμενον, ἤτοι διὰ ταχέων, ἢ χρόνῳ πλείονι· καὶ ποτὲ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἡ τοῦ πυρέξαντος οὕτως

los, dum actionem aliquam confuetam obirent, paulatim inhorruiffe primum; deinde iterum atque iterum inaequalitatem quandam validiorem horroremque evidentiorem fenfiffe, ut quae prius citra laefionem agebant, neque agere neque fuftinere poffent, fed et decumberent et cooperiri defiderarent; atque hoc aliis accidiffe horis tribus, aliis paucioribus, vel pluribus; ex eo autem tempore calorem moleftum, eumque praeter naturam fenfim augescentem percepiffe; nam his principium acceffionis ab incremento propria fpecie differre manifefto videtur. Perfpicuum vero eft, quosdam augmentum vocare incrementum, quemadmodum alios quosdam afcenfum; nos omnibus vocabulis, ut in mentem venerit, utemur; omnia fiquidem rem unam denunciant. Haec itaque res quae tribus nominibus appellatur, fiftit quandoque et ab incremento ceffat et fibi ipfi aequalis, vel longiore, vel breviore quodam tempore permanere videtur; deinde minor quam fuit, vel citius, vel diuturniori temporis fpatio fieri; interdumque febricitantis affectio ad integritatem fic reverti

Ed. Chart. VII. [294.] Ed. Bas. III. (380.)

φαίνεται ἐπανερχομένη διάθεσις, ἔστι δ' ὅτε ὑπὸ τῆς εἰσβολῆς δευτέρου παροξυσμοῦ καταλαμβανομένη τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἔχοντος τῇ προειρημένῃ. καὶ πάντως γ' ἔστιν ὅτε τὰ προειρημένα δεύτερον αὖθις ἐπιγίγνεται τῷ νοσοῦντι, πολλάκις δ' ἔστιν ὅτε καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον, καὶ πέμπτον δὲ, περιερχομένης τῆς νόσου κατά τινα κύκλον ἐκ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ διὰ τῆς αὐτῆς τάξεως. ὀνομάζουσι δὲ τὸν τοιοῦτον κύκλον ἕκαστοι οἱ ἰατροὶ περίοδον. ἔνιοι μὲν οὖν αὐτῶν ἐν τέτταρσι καὶ εἴκοσιν ὥραις περιγράφονται, καὶ καλοῦσιν αὐτὰς ἀμφημερινάς· ἔνιαι δὲ ἐν ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τουτέστιν ἐν δυσὶν ἡμέραις καὶ νυξὶν, ἃς ὀνομάζουσι τριταίων πυρετῶν περιόδους· ἑτέρας δέ τινας ἑβδομήκοντα καὶ δυοῖν ὡρῶν περιγράφει χρόνος, ὧν τοὺς μὲν πυρετοὺς αὐτοὺς ὀνομάζουσι τεταρταίους, τὸν κύκλον δ' ὅλον, ὃς ἐπανέρχεται εἰς τὴν μίαν ἀρχὴν, τεταρταίαν περίοδον· οὕτω δὲ καὶ τριταίαν περίοδον ἅμα τριταίῳ πυρετῷ, καὶ τὴν ἀμφημερινὴν ἑκάστης ἡμέρας ἐπανακυκλοῦσαν ἅμα τοῖς ἀμφημερινοῖς πυρετοῖς· ἀλλ' αἵ γε περίοδοι πᾶσαι ποτὲ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνοῦνται, καθάπερ ἐν τοῖς προειρημένοις πυρετοῖς,

apparet, interdum a secundae accessionis insultu eandem speciem cum praedicta habentis excipitur, atque interdum omnino praedicta secundo rursus aegrotanti adveniunt; plerumque tertio, quarto et quinto; morbo videlicet ex iisdem ad eadem eodem ordine per circulum quendam redeunte; hunc circulum singuli medici periodum, i. e. *circuitum*, appellant. Nonnulli ex hujus genere viginti quatuor horis describuntur, vocanturque quotidiani. Aliqui quadraginta octo, hoc est duobus diebus et noctibus, quos tertianarum febrium circuitus nominant. Alios quosdam septuaginta duarum horarum tempus circumscribit, quorum febres ipsas quartanas nuncupant; circulum autem universum, qui ad unum principium revertitur, quaternarium circuitum; sic etiam ternarium simul cum tertiana febre et quotidianum singulis diebus revertentem simul cum quotidianis febribus. At circuitus omnes aliquando ad integritatem perveniunt,

Ed. Chart. VII. [294. 295.] Ed. Baf. III. (380.)

ἀμφημερινῷ καὶ τριταίῳ καὶ τεταρταίῳ· ποτὲ δὲ εἰς παρακμὴν μόνον, ἤτοι πλησίον ἀπυρεξίας ἥκουσαν, ἢ καὶ πορρωτέρω.

Κεφ. γ'. Παραδείγματος οὖν ἕνεκεν ἐπὶ τριταίου πυρετοῦ πρῶτον ἡμῖν ὁ λόγος γινέσθω. φρίκη μετρία τῶν τοιούτων πυρετῶν ἄρχεται, εἶτ' ἄκρων ψύξις ἅμα φρίκαις μείζοσιν, εἶτ' ἤδη καὶ ῥιγοῦσι καὶ ψύχονται τὰ πλεῖστα τοῦ σώματος. ὁ δὲ σφυγμὸς αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ καιρῷ σκληρότερός τε καὶ μικρότερος γίνεται τοῦ πρόσθεν, ὠκύτερός τε σαφῶς κατὰ τὴν συστολὴν, τοῖς εἰδόσιν αἰσθάνεσθαι συστολῆς· ὡς ἥ γε διαστολὴ τὰ πολλὰ μὲν ἑαυτῆς βραδυτέρα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν εἰσβολὴν, ἐνίοτε δ' ἂν σοι δόξειεν ὁμοία διαμένειν τῇ προϋπαρχούσῃ καταστάσει. καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν ἠρεμιῶν ἡ μὲν ἐπὶ τῇ συστολῇ μακροτέρα πώς ἐστιν· ἡ δ' ἐπὶ τῇ διαστολῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ τρόπον ὡς τὰ πολλὰ μὲν ἴση τῇ πρόσθεν, ἔστι δὲ [295] ὅτε οὐκ ἴση. ταῦτα ἐνίοις μὲν ὥραις γίνεσθαι πέφυκεν ἰσημεριναῖς δυσὶ, τισὶ δὲ ἤτοι πλείοσιν αὐτῶν, ἢ ἐλάττοσιν· εἶθ' ὁ σφυγμὸς, ἀρξάμενος

ut in praedictis febribus, quotidiana, tertiana et quartana; alias ad declinationem solum, vel propius ad integritatem, vel etiam longius ab ea venientem.

Cap. III. Itaque de tertiana febre exempli gratia nobis primum verba sint. Ab horrore moderato hujusmodi febres incipiunt; deinde extremarum partium simul cum horrore vehementiore frigus; postea jam et rigore et frigore concutiuntur plurimae corporis partes. Pulsus earum hoc tempore durior et minor, quam prius, evadit, velocior manifesto in systole, iis qui systolem sentire noverunt; nam diastole multo quam fuit tardior praesertim in insultu est; interdum vero similis priori constitutioni permanere tibi videbitur. Quin et illa quies, quae post systolen est, longior quodammodo est; quae vero post diastolen est, eodem atque illa modo, saepe quidem est priori aequalis, aliquando vero non aequalis. Haec quibusdam horis aequinoctialibus duabus fieri consueverunt; quibusdam vel pluribus eis, vel

Ed. Chart. VII. [295.] Ed. Baſ. III. (380.)

μείζων θ' ἅμα καὶ θάττων καὶ πυκνότερος γίγνεσθαι, κατὰ βραχὺ προστίθησιν ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων. εὐθὺς δὲ καὶ θερμότεροι σφῶν αὐτῶν ἀποτελοῦνται σὺν ταῖς εἰρημέναις τοῦ σφυγμοῦ μεταβολαῖς, ὥστ' ἔνιοι πολλῆς αἰσθάνονται θερμασίας ἔνδον, ἔτι κατεψυγμένοι τὰ κῶλα, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν ἀνωμαλία τις ἐπικρατεῖ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον οὐ σμικρὰ περὶ τὸ σῶμα· δεύτερος οὗτος ὁ χρόνος ἐκείνου τοῦ πρώτου, καθ' ὃν ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσεως ἐψύχθη μὲν ὅλον τὸ σῶμα, τοῦ σφυγμοῦ δ' ἡ μετάπτωσις εἰς τἀναντία τοῖς πρόσθεν ἐγένετο. κατὰ μέν γε τὴν ἀπυρεξίαν, ἥτις ἡμῖν καλείσθω διάλειμμα, διότι καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ὠνόμασιν, ὁ σφυγμὸς ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν καταστάσει, τοιοῦτον δὲ τὸ κάλλιστον διάλειμμα, μεταβάλλει γὰρ ἐξαίφνης εἰς τὰς εἰρημένας ὀλίγον ἔμπροσθεν διαφορὰς ἅμα τῷ κατεψύχθαι τὸ ζῶον, εἶτ' αὖθις εἰς τἀναντία τρέπεται μετὰ τοῦ θερμαίνεσθαι. πρῶτος οὖν χρόνος ἐναργῶς ἐστι τῆς ὅλης περιόδου, καθ' ὃν ἐψύχθη τὸ σῶμα σὺν ταῖς εἰρημέναις τοῦ σφυγμοῦ μεταβολαῖς, ἤτοι ἐξ ὑγείας,

paucioribus; deinde pulſus major ſimul et velocior denſiorque fieri incipiens, ſenſim ſingulis commemoratis increscit. Statim vero calidiores quam antea cum relatis pulſus mutationibus redduntur; ita ut quidam multum calorem intus ſentiant, artubus adhuc frigentibus; atque omnino inaequalitas quaedam non parva in corpore per hoc tempus invalescit. Secundum hoc tempus ab illo primo eſt, in quo ex priore ſtatu univerſum quidem corpus refrigeratum fuit, pulſus autem in contraria prioribus facta mutatio. In integritate ſane, quae intermiſſio nobis nominetur, quoniam et Hippocrates eam ita nominavit, pulſus in naturali ſtatu conſiſtit, quantum quidem ſenſu percipere poſſumus; (hujusmodi autem intermiſſio optima eſt) nam ſimul atque animal refrigeratum eſt, in dictas paulo ante differentias repente tranſit; poſtea rurſus, ubi incalescit, ad contraria vertitur. Primum itaque tempus totius periodi evidenter eſt, quo corpus cum mutationibus pulſus praedictis inalſit, vel ex ſanitate,

ἢ ἐκ διαλείμματος εἰς τοῦτο ἀφικόμενος· ἕτερος δ' ἐπὶ τούτῳ δεύτερος, ὁ τῆς εἰς τὰ ἐναντία μεταβολῆς τῶν τε σφυγμῶν καὶ τῆς θερμασίας, ἄχρι περ ἂν ὁμαλῶς γένηται θερμὸς ὁ σύμπας ὄγκος τοῦ σώματος· εἶτ' ἐπ' αὐτῷ τρίτος, αὐξανομένης μὲν ἔτι τῆς θερμασίας, ἀνάλογον δ' αὐτῇ καὶ τῶν σφυγμῶν ἐπιδιδόντων εἰς μέγεθος καὶ τάχος καὶ πυκνότητα· τετάρτη δὲ κατάστασις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις τρισὶν ὁρᾶται, τῶν εἰρημένων ἁπάντων ἴσον ἑαυτοῖς φυλαττόντων τὸ μέγεθος, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν· εἶτ' ἐντεῦθεν ἄλλος πέμπτος, ὅταν ἤδη μὲν ἐλάττων ἡ θερμασία γίνηται σαφῶς, ἀτμὸς δὲ ἐκκρίνηται διὰ τοῦ δέρματος, ὁ σφυγμὸς δὲ ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν ἐπανέρχηται κατάστασιν, ἀποτιθέμενος ἃ παρὰ φύσιν ἐπεκτήσατο πάντα, μεγέθους τε πέρι καὶ ταχύτητος καὶ πυκνότητος. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἱδρὼς τοῖς πλείστοις αὐτῶν γίνεται, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τοῦ διαλείμματος ἀφικνεῖται χρόνος, ἕκτος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. οὐδὲν δὲ τούτων ὑπόθεσίς ἐστιν ἀδήλου πράγματος, ἀλλ' ἐναρ(381)γῶς ὁσημέραι σχεδὸν ἅπασι τοῖς πυρέττουσι τριταῖον πυρετὸν οὕτω φαίνεται γιγνόμενον· καὶ χρὴ προσθεῖναι τῷ λόγῳ τὸ πρὸς Ἱπποκράτους

vel ex intermiffione ad hoc deductum. Aliud ab hoc fecundum eft, quod pulfum et calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles aequabiliter incalescat. Poft hoc, tertium, quo calor etiamnum augescit, pulfibus pari ratione magnitudine, celeritate et frequentia crescentibus. Quarta conftitutio poft tres commemoratas confpicitur, omnibus jam dictis aequalem fibi magnitudinem pro fenfus noftri judicio confervantibus. Ad haec quinta alia, quum jam calor manifefto decrescit, halitus autem per cutem excernitur, pulfus ad naturalem ftatum redit, deponens omnia quae praeter naturam in magnitudine, celeritate et denfitate acquifierat; hoc tempore plurimis ipforum fudor oritur et poft hunc intermiffionis tempus, fextum a praedictis advenit. Nihil porro horum abditae rei hypothefis eft, fed quotidie fere in omnibus tertiana febre laborantibus ita fieri confpicitur; atque huic fermoni dictum Hippocratis addendum eft, *eum*

εἰρημένον, ὡς μέχρι μὲν τούτου καὶ μὴ ἰατρὸς ἂν δύναιτο γινώσκειν ὀρθῶς, εἰ τὰς τοῦ σφυγμοῦ τροπὰς ἐξέλοιμεν τοῦ λόγου. περιεργότεραι γάρ ἢ κατὰ τὸν ἰδιώτην αὗταί εἰσιν, ἡ δὲ τῆς θερμασίας μεταβολὴ, κἂν εἰ μὴ βούλοιντο παρακολουθεῖν οἱ πάσχοντες, αὐτὴ κεντρίζειν τε καὶ νύττειν αὐτοὺς πέφυκεν, ὡς μὴ λαθεῖν. ἐξηγοῦνται γοῦν πάντες οἱ κάμνοντες οὕτως, ἐξαίφνης μὲν αὐτοῖς ἤτοι γ' ἀνωμαλίαν ἢ φρίκην διαδραμεῖν, εἶτ' ἐντεῦθεν ἅμα καταψύξει τῶν ἀκραίων ἐπιτείνεσθαι τὰς φρίκας, ἀκολουθῆσαι δὲ αὐταῖς τὸ ῥῖγος· εἶτ' αὖθις τοῦ μὲν ῥίγους γενέσθαι ποτὲ καὶ παῦλαν, ἐκλύεσθαι δὲ τὴν περίψυξιν τῶν ἄκρων, αἴσθησιν δὲ φλογώσεως ἔνδον εἶναι καὶ δίψος· ἐπὶ δὲ τούτοις αὖθις οἴχεσθαι μὲν ἅπασαν ἀνωμαλίαν, ὁμαλῶς δὲ καίεσθαι τὸ σύμπαν σῶμα, καὶ τοῦτο ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐτοῖς γίνεσθαι, καὶ στῆναί γέ ποτε καὶ μεῖναι τὴν θερμασίαν ὁμοίαν ἑαυτῇ· εἶθ' ὕστερον αἴσθησιν αὐτοῖς ἐκλυομένης γενέσθαι, καὶ τοῦτο μέχρι τῆς καταστάσεως ἐκείνης μὴ παύεσθαι γινόμενον, ἐν ᾗ πρῶτον ᾔσθοντο μηκέτι πυρουμένων αὐτῶν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τριταίων πυρετῶν αἱ κατὰ μέρος διαφοραὶ

etiam qui medicus non fit, hactenus poſſe recte cognoscere, ſi pulſus mutationes a ſermone excipiamus. Majus enim hae negotium habent, quam ut ab idiotis queant intelligi, at caloris mutatio, etiamſi aegrotantes notare hanc nolint, ſtimulare ipſa pungereque eos ita conſuevit, ut non lateat. Referunt itaque ſic omnes aegri, ſubito quidem vel ſibi inaequalitatem, vel horrorem ultro citroque curſitare; deinde ſimul cum extremorum refrigeratione horrores intendi, ſequique ipſos rigorem; poſtea rurſus rigoris tandem fieri remiſſionem, extremorum algores reſolvi, aeſtus vehementis ſenſum et ſitim intus eſſe; ad haec rurſus omnem quidem inaequalitatem diſcedere, corpus vero totum aequabiliter ardere, atque hoc ſemper magisque fieri; ac calorem tandem aliquando ſiſtere, ſibique ſimilem manere; poſtremo ſolutionis ſenſum ſibi oboriri, idque ad conſtitutionem usque illam non ceſſare, in qua primum ſe uri non amplius ſentiunt. In tertianis itaque febribus particulares circuitus differentiae

Ed. Chart. VII. [295. 296.] Ed. Bas. III. (381.)

τῆς περιόδου τοιαῦταί τινες ὑπάρχουσιν· ἐπ' ἄλλων δὲ ἄλλαι διαφοραὶ πυρετῶν εἰσιν, ὑπὲρ ὧν ἐφεξῆς ἐρῶ.

Κεφ. δ΄. [296] Νυνὶ δὲ ἐπὶ τούτου πρῶτον, οὗ πρῶτον παρεθέμην, ὁ λόγος ἐξεταζέσθω. πρῶτος οὖν ἦν καιρὸς ὁ συνάπτων τῇ ἀπυρεξίᾳ, ψύξεως αἴσθησιν παρέχων, ὃν ἀρχὴν ὠνομάσαμεν· δεύτερος ὁ ἀποτιθέμενος τὴν ψύξιν, ὡς εἴρηται, κατὰ βραχὺ, καὶ καλείσθω συντόμου διδασκαλίας ἕνεκεν ἀνωμαλίας καιρός· εἶτ' ἐπ' αὐτῷ τρίτος ὁ τῆς ὁμαλοῦς αὐξήσεως. ἐφ' ᾗ τέταρτος ὁ τῆς στάσεως, καὶ πέμπτος ὁ τῆς μειώσεως· εἶθ' ἕκτος ὁ τῆς ἀπυρεξίας. ὅτι μὲν οὖν ἓξ εἰσιν αἱ εἰρημέναι κανονικαὶ διαφοραὶ κατὰ τὰς τῶν τριταίων πυρετῶν περιόδους, αἰσθήσεως δεῖ καὶ μνήμης, οὐκ ἀποδείξεως λογικῆς. ἓξ δ' οὐσῶν αὐτῶν, ὀνόματα συνθέσθαι κάλλιον ἕνεκα συντόμου θ' ἅμα καὶ σαφοῦς δηλώσεως· καθάπερ τις νόμος ἐστὶ κοινὸς ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν, ὧν μὲν ἂν ἔχωμεν ὀνόματα πραγμάτων παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις εἰρημένα, χρῆσθαι τούτοις· ὧν δ' οὐκ ἔχομεν, ἤτοι μεταφέρειν

hujusmodi quaedam sunt; in aliis autem febribus aliae differentiae, de quibus ordine disseram.

Cap. IV. Nunc in hac primum, quae prima proposita est, sermo expendatur. Primum igitur erat tempus, quod integritati cohaeret, frigoris sensum praebens, quod principium nominavimus; secundum, quod frigus, ut dictum est, paulatim deponit et vocetur concisae doctrinae gratia inaequalitatis tempus; ab hoc tertium, quod est aequalis incrementi; postea quartum, quod est status; quintum, quod est imminutionis; postremo sextum, quod est integritatis. Quod igitur sex dictae regulares in tertianarum febrium circuitibus differentiae sint, sensu et memoria, non demonstratione logica indiget. Sex autem ipsis existentibus nomina praestat imponere, tum compendii tum manifestae explicationis gratia; quemadmodum lex quaedam est communis omnibus Graecis, ut quarum rerum nomina apud vetustiores usurpata invenimus, his utamur; quarum vero non habemus, vel ab aliqua earum rerum, quarum habemus no-

ἀπό τινος ὧν ἔχομεν, ἢ ποιεῖν αὐτοὺς κατὰ ἀναλογίαν τινὰ τὴν πρὸς τὰ κατωνομασμένα τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ καταχρῆσθαι τοῖς ἐφ᾽ ἑτέρων κειμένοις. ἔξεστι μὲν τῷ βουλομένῳ μήτε φυλάττειν τὰ συνήθη τοῖς Ἕλλησιν, εἴ που δεήσειε ποιεῖν αὐτὸν, εἰς τοὺς εἰρημένους ἀποβλέπειν σκοπούς, καὶ πολὺ τοῦτ᾽ ἔστι παρὰ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς, ὡς ἂν μὴ παιδευθεῖσι τὴν ἐν παισὶ παιδείαν, ὥσπερ οἱ παλαιοί. συγχωρητέον οὖν αὐτοῖς ὡς ἂν ἐθέλωσιν ὀνομάζειν, ἐπειδὴ μάχιμοί τ᾽ εἰσὶ καὶ ἀναιδεῖς, καὶ πολλάκις γε χρηστέον τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ἂν ἐκεῖνοι κελεύωσιν, ὑπὲρ τοῦ φυγεῖν αὐτῶν τὴν γλωσσαλγίαν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βλαβήσονταί τι διὰ τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασι παρανομίαν οἱ κάμνοντες· ὅταν δὲ ἤτοι κλέπτωσί τινα καιρὸν ὅλον ὑπερβαίνοντες, ἢ τοῖς εἰρημένοις ἐπεισάγωσι τὸ μὴ φαινόμενον, οὐκ ἐπιτρεπτέον αὐτοῖς, ὡς ἂν εἰς βλάβην ἤδη τῶν νοσούντων τῆς τοιαύτης ἁμαρτίας διαφερούσης. ἄμεινον οὖν ἐστιν ἐν τῷδε, προδιεσκέφθαι τὰς τῶν σφαλμάτων αἰτίας, παρ᾽ αἷς οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν σφάλλονται, πρὸς τὸ μήτ᾽ αὐτούς τι σφαλῆναι κἀκείνοις ἐπιδεῖξαι τὴν ἀληθῆ τοῦ

mina, transferamus, vel ipsi secundum quandam similitudinem cum iis quae denominata sunt, fingamus, vel dictis de aliis abutamur. Licet quidem, si quis velit, ne consueta quidem Graecis servare, si facere ipsum oporteat, ad praedictos scopos respicere. Atque hoc frequens est apud recentiores medicos, ut qui non institutione a puero, quemadmodum veteres, instructi sint. Concedendum itaque ipsis est, ut volent, appellare; quoniam contentiosi sunt et impudentes; frequenter etiam omnibus utendum, ut illi praecipiunt, quo nugacitatem ipsorum fugiamus. Neque enim propter peccatum in nominibus aegrotantes incommodi quicquam capient. Quum autem vel tempus aliquod clam totum praetereunt, vel praedictis quod non apparet, adjungunt, non concedendum ipsis est, tanquam hujusmodi peccato ad aegrorum laesionem jam spectante. Melius itaque est, hic erratorum causas prospicere, ob quas medicorum plurimi falluntur, tum ut ne ipsi erroris quippiam commit-

Ed. Chart. VII. [296. 297.] Ed. Baf. III. (381.)

πράγματος ὁδὸν, εἰ βουληθεῖεν. ἔνιοι γὰρ αὐτῶν οὕτω πεφύκασιν, ὡς μηδ᾽ ἂν τὸν Ἀπόλλωνα αὐτὸν ἢ τὸν Ἀσκληπιὸν σχῶσιν ἐπιθυμοῦντάς τε διδάσκειν αὐτοὺς καὶ παρακαλοῦντας, ὑπακοῦσαί ποτε καὶ παρασχεῖν δύνασθαι τὰ ὦτα, μήτοιγε δὴ καταδέξασθαι τῇ ψυχῇ τὰ λεχθέντα. ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνοις γε ταῦτα γεγράψεται. τοῦτο τοίνυν σφάλματος αὐτῶν αἰτία πρώτη καὶ μάλιστ᾽ ἐστὶν, ἡ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς ἄγνοια. τριταῖος μὲν γὰρ, ὡς εἴρηται νῦν, εἴωθε κινεῖσθαί τε καὶ τὰς ὥσπερ ἡλικίας αὐτοῦ διανύειν, οὐ μὴν ὁμοίαν γε κίνησιν ἔχει πᾶν νόσημα· διόπερ οὔθ᾽ ἡμεῖς ὀρθῶς, ἃ περὶ τριταίων εἰρήκαμεν, ἐπὶ πάντα μετοίσομεν, οὔτ᾽ ἄλλός τις ἀπ᾽ ἄλλου πάθους ὁρμηθεὶς, ἕνα κοινὸν ἀξιώσει λόγον ἁπάντων ὑπάρχειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη καὶ μεγίστη τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν αἰτία.

Κεφ. ε΄. [297] Τὰς δ᾽ ἄλλας ἐφεξῆς ἐρῶ, κατὰ τὴν τῆς χρείας τάξιν, ἐπειδὰν πρότερον ὀνόματα θῶ τοῖς εἰρημένοις τῆς τριταίας περιόδου καιροῖς. Ἱπποκράτους γοῦν εἰρηκότος· οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυροὶ

tamus, tum ut illis veram rei viam, si velint, ostendamus. Quidam enim ex eis ingenio tam refractario sunt praediti, ut ne si Apollinem ipsum, vel Aesculapium habuerint cupientes ipsos docere et monentes, obtemperare unquam aut aures praebere possint, nedum dicta animo suscipere; quare nec illis haec scribentur. Haec igitur erroris ipsorum causa prima et maxima est, morborum differentiae ignorantia. Tertiana siquidem, ut jam expositum est, moveri et veluti aetates suas perficere consuevit; quanquam non similem motum quivis morbus obtinet; quare neque nos recte, quae de tertianis diximus, ad omnes transferemus; nec alius quispiam ab uno affectu progressus communem unam omnium rationem esse existimabit. Haec itaque prima maximaque errati ipsorum causa est.

Cap. V. Alias autem *causas* pro usus ordine deinceps explicabo, ubi nomina prius commemoratis tertianae periodi temporibus imposuerim. Proinde quum Hippocrates dixerit: *Febres, quaecunque non intermittentes tertio*

γίνονται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλίπωσι, σημαίνει, ὅτι ἀκίνδυνοι· τὸ διαλιπεῖν οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλλου δέξασθαι μέρους τῆς περιόδου, τὴν ἀπυρεξίαν ὑπερβάντα. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γέ φησιν, ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ παρακμάζωσιν, οὐ γὰρ ἀληθὲς τοῦτο. χείριστος γὰρ πυρετῶν ὑπάρχων ὁ ἡμιτριταῖος, ὅμως εἰς παρακμὴν ἀφικνεῖται σαφῆ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἐν ἄλλοις ἅπασι κατά γε τοῦτο παραπλησίως, ὅτι μὴ τοῖς συνόχοις ὠνομασμένοις· οὗτοι γὰρ μόνοι πυρετοὶ οὐκ ἔχουσι παρακμὴν αἰσθητὴν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ὅλην περίοδον, οὔτέ τινα ἄλλην διαφορὰν τῶν προειρημένων, ἀλλ' οἵαν ἔφαμεν εἶναι τῶν τριταίων τὴν ἐπὶ τοῦ μεγέθους ἔν τινι χρόνῳ στάσιν, ἐκεῖνοι τοιαύτην ἔχουσιν ὀλίγου δεῖν ἅπασαν αὐτῶν τὴν διέξοδον. εἴπερ οὖν, ὡς ἔφην, ἀκίνδυνοι κατά γε τὴν ἑαυτῶν φύσιν εἰσὶν οἱ εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντες, ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις ἐπεδείξαμεν, οὐκ ἄλλό τι τὸ διαλιπεῖν Ἱπποκράτης ὠνόμασεν, ἢ τὸ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν. ὥστ' εὐλόγως ἄν τις ἑπόμενος τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ διάλειμμα καλέσειεν ἐν ταῖς τῶν τριταίων περιόδοις τὸν καιρὸν τῆς ἀπυρεξίας· ὥσπέρ γε

die vehementiores fiunt, periculosiores; quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significant; intermittere de alia parte circuitus capi non potest, si integritatem praeterieris. Non enim sane hoc ait, quocunque modo declinent; nam hoc falsum est, quippe quum semitertiana febrium deterrima sit, tamen in declinationem vulgo ipsi manifestam pervenit; et in aliis omnibus hac parte consimiliter, nisi in synochis appellatis; nam hae solae febres, declinationem sensibus apertam non habent, ut nec universum circuitum, nec aliam ex praedictis differentiam; sed qualem tertianarum magnitudinis aliquo tempore statum esse diximus, talem illae habent universum fere suum decursum. Si igitur, ut dixi, ex sua ipsarum natura periculo vacant, quae ad integritatem desinunt, sicut in libris de febribus ostendimus, non aliud Hippocrates intermittere nominavit, quam ad integritatem desinere. Quamobrem merito quis veterem consuetudinem sequutus, in tertianarum periodis intermissionem tempus integritatis appellaverit; quemadmodum et in

Ed. Chart. VII. [297.] Ed. Baf. III. (381.)

καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγίστου μεγέθους στάσιν, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν τῶν ἁπτομένων, αὐτῶν τε τῶν καμνόντων, ἀκμήν. οὕτω γοῦν καὶ ἡ τῶν ἡλικιῶν ἀκμὴ τὸ τελεώτατόν ἐστι, καὶ φαίνεται καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι, καθάπερ καὶ τῷ διαλείπειν ὁ Ἱπποκράτης χρώμενος. ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον μέρος τῆς περιόδου κατά γε τὴν πρώτην ἡμέραν γενόμενον ἐπὶ τῇ μεταπτώσει τοῦ κατὰ φύσιν, ἔν τε τῇ τρίτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ ταῖς ἀνάλογον, ὡσαύτως περιοδίζον ἐπὶ τῷ διαλείμματι, καλοῦσιν ἀρχὴν, οὐχ Ἱπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἰατροί. μετὰ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐναργῶς γνωριζομένην τῇ ψύξει δεύτερος ἦν καιρὸς ὁ τῆς ἀνωμαλίας, καὶ τρίτος ὁ τῆς αὐξήσεως, ἄχρι τῆς ἀκμῆς. ἐπικοινωνοῦντας δ᾽ αὐτοὺς ἀλλήλοις οὐκ ἀκριβῶς ἐθεάσαντο πάντες, ἰδέᾳ διαφέροντας· ὀνομάζουσί τε τὸ συγκείμενον ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἓν ὅλον, οἱ μὲν ἐπίδοσιν, οἱ δ᾽ αὔξησιν, οἱ δ᾽ ἀνάβασιν παροξυσμοῦ. καὶ μέντοι καὶ λέγουσιν ἀληθές τι· μετὰ γὰρ τὸν πρῶτον καιρὸν, ἐν ᾧ καταψύχεται μὲν τὰ ἐκτὸς, εἰς δὲ τὸ βάθος ἐναργῶς φαίνεται τὸ αἷμα συῤῥέον, ἕτερός ἐστι καιρὸς ὅλος, ὅλῳ τῷδε κατ᾽ ἀντίθεσιν ὑφιστάμενος,

maxima magnitudine moram, quantum nos tactu, ipfique aegrotantes percipimus, vigorem. Ita fane et aetatum vigor perfectiffimum eft, viderturque Hippocrates hoc ufus vocabulo, ficut et verbo intermittere. Sed et primam partem circuitus, quae primo die venit in everfione naturalis ftatus et tertio, quinto ac fimilibus eodem circuitu repetit poft intermiffionem, principium vocant, non Hippocrates modo, verum et alii prope omnes medici. Poft principium, quod frigore manifefte cognoscitur, fecundum tempus erat inaequalitatis; tertium incrementi usque ad vigorem. Communicantia haec inter fe, fpecie differre non exacte omnes confpexerunt; nominantque ex ambobus compofitum, tanquam unum totum, alii incrementum, alii augmentum, alii ascenfum acceffionis. Ac veri etiam nonnihil dicunt. Nam poft primum tempus, quo extremae partes refrigerantur, fanguis vero in altum confluere clare perfpicitur, aliud tempus eft

(382) διαμαχομένου μὲν τοῦ θερμοῦ τῇ ψύξει, ἀποτεινομένου δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς τοῦ αἵματος. καὶ εἴ γ' οὕτως αὐτὸν ἕνα λέγοιεν, ὡς εἴρηται νῦν, οὐ διοίσει καλεῖν τοῦτον ὅλον τὸν καιρὸν ἀνάβασιν· εἰ δ' οὕτω καλέσαντες, ἄτμητον ἐάσειαν, οὐ σμικρὰ βλάψουσι τὴν τέχνην. ὁ γὰρ τῆς ἀνωμαλίας ἐν αὐτῷ καιρὸς ὁ πρῶτος ἑτέρων ἔνδειξιν ἔχει βοηθημάτων, καὶ οὐ πάντη τῶν αὐτῶν τῷ μετ' αὐτὸν καιρῷ, καθ' ὃν ὁμαλὴς μὲν ἡ τοῦ παντὸς σώματος κατάστασίς ἐστιν, αὔξησις δὲ τῶν ὄντων, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας μενόντων, ἄχρι τῆς ἀκμῆς· λοιπὴ δὲ ἡ παρακμὴ καιρὸς εἷς ἐστιν ὅμοιος ἑαυτῷ κατὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι μὴ [298] τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον αὐτὰ τὰ μόρια διαφέρει. ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ τῷ πρώτῳ καιρῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῷ δευτέρῳ τῷ τῆς ἀνωμαλίας, καὶ ἔτι τῷ τρίτῳ τῆς ἀναβάσεως ὑπάρχει. καὶ γὰρ τούτων ἑκάστῳ διαφορά τίς ἐστι κατὰ μέρος αἰσθητῶς ὑπαλλαττομένῳ. οὐ γὰρ ὁμοία κατὰ πάντα ἐστὶν ἑκάστου τῶν εἰρημένων καιρῶν ἡ ἀρχὴ τῇ τελευτῇ, διαφέρουσι δ' ἀλλήλων τε καὶ τοῦ μέσου καιροῦ σαφῶς. ἡ γοῦν ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ βραχύ τι τῆς κατὰ φύσιν

totum huic toti oppositum, quum videlicet calor cum frigore decertat, sanguis in exteriores partes extenditur. Atque si hoc pacto unum ipsum dixerint, quo jam exposuimus, nihil referet hoc tempus universum ascensum appellare; si vero ita vocatum, indivisum reliquerint, non mediocriter artem laedent. Etenim inaequalitatis in eo tempus primum aliorum praesidiorum indicationem habet, et non omnino eorundem ac sequens tempus, in quo aequalis quidem totius corporis constitutio est; incrementum vero praesentium in eadem specie ad statum usque permanentium. Reliqua declinatio tempus unum est specie sibi simile, nisi quod majoris minorisque ratione partes ipsae differunt. At hoc etiam in primo principii tempore et secundo inaequalitatis, atque etiam tertio ascensus, adest; siquidem unicuique horum, dum sensibiliter immutatur, particularis quaedam est differentia. Non enim cujusque dicti temporis principium fini omnino est simile, sed differunt inter se et a medio manifeste. Principium enim accessionis paululum a naturali constitutione re-

Ed. Chart. VII. [298.] Ed. Bas. III. (382.)

ἀποκεχώρηκε καταστάσεως, ὥσπερ ἡ τελευτὴ πλεῖστον· ὅπου δὲ ταῦτα μεγίσταις διαφοραῖς ἀλλήλων ἀποκεχώρηκε, πάντως δή που καὶ μέσος τίς ἐστιν αὐτῶν καιρὸς, πλεῖον μὲν τῆς ἀρχῆς ἀπέχων τοῦ κατὰ φύσιν, ἔλαττον δὲ τῆς τελευτῆς. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς ἀνωμαλίας ἀρχὴ μικρόν τι διαλλάττει τῆς συναπτούσης αὐτῇ τοῦ πρώτου καιροῦ τελευτῆς, ἐπιπλέον δ' ἀφισταμένη, καὶ μέση οὖσα, μεταξύ πως ἥνωται τῇ εἰρημένῃ τοῦ πρώτου καιροῦ τελευτῇ καὶ τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν, οἶμαι, λόγον καὶ ὅσα συνάπτει τοῦ δευτέρου καιροῦ τοῦδε τῆς ἀνωμαλίας ταῖς ἀρχαῖς τοῦ τρίτου καιροῦ, παραπλησίαν ἐκείνοις ἔχει τὴν κατάστασιν. οὕτω δὲ καὶ τοῦ τρίτου πάλιν αὐτοῦ καιροῦ τὰ μὲν πρῶτα τῶν ὑστάτων τοῦ δευτέρου βραχὺ παραλλάττει, τὰ δ' ὕστατα παραπλήσιά πώς ἐστι τῇ τῆς ἀκμῆς ἰδέᾳ, τὸ μέσον δ' ἀμφοῖν ἴσον ἑκατέρων τῶν ἄκρων ἀφέστηκεν. ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν, ὥσπερ τούτων ἑκάστου τῶν καιρῶν, οὕτω καὶ τῆς παρακμῆς τὸ μὲν ἀρχὴν εἶναι, τὸ δὲ τελευτὴν, τὸ δὲ μεσότητα. καλεῖν δέ γε, εἰ βούλοιτό τις, ἕκαστον αὐτῶν ἰδίᾳ προσηγορίᾳ δύναται. ἀκούω γοῦν ἑκάστοτε τῶν ἰατρῶν λεγόντων, ἀπέκλινεν

cessit, sicut finis plurimum. Quum vero haec maximis differentiis inter se dissideant, medium plane tempus ipsorum aliquod est, magis quidem quam principium a naturali statu remotum; minus autem quam finis. Sic inaequalitatis etiam initium a cohaerente ipsi primi temporis fine paululum variat: plus autem recedens, mediumque existens, inter praedictum primi temporis finem et tertii principium quodammodo consistit. Eadem, opinor, ratione et quae secundi hujus temporis inaequalitatis partes cohaerent principiis tertii temporis, constitutionem illis assimilem obtinent. Sic et tertii rursus temporis prima, a secundi postremis parum dissident; postrema vero statum formae quodammodo similia sunt; medium amborum aeque ab utrisque extremis recessit. Quapropter mirum nihil est, si ut his temporibus singulis, ita declinationi quoque aliud principium, aliud finis, aliud medium sit. Atque unumquodque horum propria appellatione donare si quis velit, potest. Audio enim frequenter medicos dicentes, in-

ἀρτίως ἡ ἀκμὴ, νῦν ὑφίησι, νῦν ἐνδίδωσι, νῦν ἀνίεται· εἴπερ οὖν ταῦτα λέγουσιν, οὐκ ἀδύνατον αὐτοῖς τὰ πρῶτα τῆς παρακμῆς ὀνομάζειν ἀπόκλισιν, ἢ ὕφεσιν, ἢ ἔνδοσιν, ἢ ἄνεσιν, ἢ καί τινα τούτων, ἢ καὶ πάντα. καὶ μέντοι καὶ τὰ μέσα καλεῖν ἔξεστιν ὀνόματι τῶν εἰρημένων ἑνὶ, καὶ τελευταῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἄνεσιν ὀνομάζει τὸ τελευταῖον τῆς παρακμῆς. ἀλλ' ἐκεῖνος φαύλως γε πράττει, νομίζων αὐτὴν ἕτερον εἶναι καιρὸν ἰδέᾳ τινὶ διαφέροντα τῆς παρακμῆς. ἀμέλει πάντων τῶν μερῶν τῆς ὅλης περιόδου τὸ μὲν ἀρχὴν ποιούμενος, τὸ δὲ τελευτὴν, τὸ δὲ μέσον· οὕτω καὶ αὐτῆς τῆς ἀνέσεως ποιεῖται τὴν τομὴν, ὡς ἰδίου τινὸς ὄντος καιροῦ τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν, ὅσοι διαφέρουσιν ἀλλήλων ἰδέαις τισὶν, οὐ μόνον τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον. ἐν ἀμφοτέροις οὖν ἁμαρτάνει προφανῶς, ἐξαίρων τε τὴν ἀνάβασιν τῆς πρώτης τομῆς, ἣν ἐναργέστερον ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι νοοῦσι τῆς ἀρχῆς, καὶ προστιθεὶς τὴν ἄνεσιν ἐν τῷ τέλει τῆς περιόδου. εἰ μὲν γὰρ εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνοῖτο, σαφὴς ἂν εἴη ἡ διαφορὰ τοῦ τοιούτου καιροῦ

clinavit nunc ftatus, nunc relaxatur, nunc decrescit, nunc remittit. Si igitur haec dicunt, integrum eft eis primas declinationis partes nominare inclinationem, vel relaxationem, vel decrementum, vel remiffionem, vel horum aliqua, vel omnia; quinetiam licet aliquo praedictorum nomine media nuncupare, ut et poftrema; quemadmodum Archigenes quoque declinationis poftremum remiffionem nominat. Verum ille perperam facit, quod a declinatione fpecie quadam differre exiftimet. Quum videlicet omnium partium totius circuitus aliam principium, aliam finem, aliam medium faciat; fic quoque remiffionem ipfam dividit, tanquam proprium quoddam tempus ex prima eorum divifione, quae fpeciebus quibusdam, non folum majoris minorisque ratione differunt. In utroque igitur clare peccat, tum augmentum ex prima divifione tollens, quod omnes homines manifeftius, quam principium, intelligunt; tum adjiciens remiffionem in circuitus fine. Si namque ad integritatem veniat, manifefta hujus-

πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας· εἰ δὲ ἐπιλαμβάνει τὴν παρακμὴν ἡ εἰσβολὴ τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ τριχῇ τμηθεῖσα, ἐν τῷδε τὸ τῆς ὅλης παρακμῆς μέρος ἔξεστι καλεῖν ἄνεσιν, οὐ μὴν ἄλλόν γέ τινα νομίζειν εἶναι καιρὸν ἰδίᾳ τινὶ φύσει χαρακτηριζόμενον, ὥσπερ τοὺς ἔμπροσθεν εἰρημένους. ὅτι μὲν οὖν ἔξεστι τὰ πάντα μέρη τῆς τριταίας περιόδου σαφέσι διαφοραῖς ἀλλήλων ὁρᾷν χωριζόμενα, πρόδηλον παντὶ τῷ θεασαμένῳ κἂν ἕνα τινὰ τῶν οὕτω καμνόντων ἀῤῥώστων· εἰ δέ τινες αὐτῶν ἀνονόμαστοι, πρὸς μὲν τοὺς ἐριστικοὺς ἐροῦμεν, καιρὸς πρῶτος, καὶ δεύτερος, καὶ τρίτος, καὶ τέταρτος, καὶ πέμπτος, εἶθ' ἕκτος, ὁ τῆς ἀπυρεξίας· πρὸς δὲ τοὺς εἰδότας ὀνομάτων χρῆσιν αὐτοὶ συντιθέμενοι τὰ ἐπιτήδεια. καὶ τῷ μὲν πρώτῳ καιρῷ τὸ τῆς ἀρχῆς ἴδιον [299] ὄνομα κείσθω· τῷ δὲ δευτέρῳ τὸ τῆς ἀνωμαλίας· τῷ δὲ τρίτῳ τὸ τῆς ἀναβάσεως· καὶ τῷ τετάρτῳ τὸ τῆς ἀκμῆς· καὶ τῷ πέμπτῳ τὸ τῆς παρακμῆς· ὁ δὲ ἕκτος, ὁ τῆς ἀπυρεξίας, διάλειμμα προσαγορευέσθω.

Κεφ. στ'. Ἔξεστι δὲ καὶ κατ' ἄλλόν τινα τρόπον εἰς μείζω μέρη διελεῖν ὅλην τὴν περίοδον, εἴ γε εἰς δύο

modi temporis a caeteris erit differentia; fi vero fecundae acceffionis infultus trifariam divifus, declinationem excipit, tum quidem totius declinationis partem remiffionem vocare licet, non tamen aliud quoddam effe tempus putare propria natura infignitum, quemadmodum prius dicta. Quod igitur omnes tertiani circuitus partes manifeftis a fe differentiis feparatas videre liceat, nemo ignorat, qui vel unum hoc morbo laborantem aegrum confpexerit; fi vero nonnulla eorum nomine careant, apud contentiofos dicemus, tempus primum, fecundum, tertium, quartum, quintum, deinde integritatis fextum: apud eos autem, qui nominum ufum fciunt, ipfi componentes idonea. Ac primo quidem tempori proprium principii nomen imponatur, fecundo inaequalitatis; tertio incrementi; quarto ftatus, et quinto declinationis; fextum, quod integritatis eft, intermiffio nominetur.

Cap. VI. Licet et alio quodam modo totum circuitum in majores partes dividere, fiquidem in duas ipfum totum

δυνατὸν αὐτὴν ὅλην διελεῖν, ἓν μὲν τὸ τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ ποιοῦντας, ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἐσχάτης ἀνέσεως· τὸ δὲ (μετὰ) μεταξὺ (ἐστὶ) τῆς παρακμῆς καὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ. καλῶ δὲ εἰσβολὴν παροξυσμοῦ τὸν ἀκριβῶς ἤδη πρῶτον χρόνον ἀπλατῆ, τὸν δ' αὐτὸν τοῦτον ἐπισημασίαν εἰώθασιν ὀνομάζειν. καὶ τό γε πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένον· ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι· κατὰ ταύτην ἡγοῦμαι λελέχθαι τὴν τομήν. προειπὼν γὰρ, ὡς προσήκει, οἷς μὲν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν, οἷς δ' ὕστερον, εἰς ἐκεῖνο μὲν καὶ πρὸ ἐκείνου λεπτῶς, ἔμπροσθεν δὲ πιότερον διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσοι ὁ νουσέων, ἐπήνεγκεν· ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή· διδάσκων ἡμᾶς δηλονότι μόνον ἐκεῖνον τὸν καιρὸν φυλάττεσθαι, τὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον παροξυσμόν. οὐδέποτε γὰρ ἐν αὐτῷ τρέφομεν, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ παντὶ τῆς ἀνέσεως ἄλλοτε κατ' ἄλλο μόριον αὐτοῦ· ποτὲ μὲν γὰρ ἁπλοῦς ἐστιν ἐκ παρακμῆς μόνον ὑπάρχων, ἐνίοτε δ' ἐκ παρακμῆς καὶ διαλείμματος σύγκειται. αὕτη μέν ἐστιν ἡ εἰς δύο μέρη τομὴ τῆς μιᾶς

licet dividere; unam primae accessionis, a primo insultu ad extremam usque remissionem; alteram inter declinationem et secundae accessionis insultum. Voco jam insultum accessionis tempus omnino jam primum latitudinis expers; hoc ipsum significationem nominare consueverunt. Et quod ab Hippocrate dictum est, *in accessionibus abstinendum,* secundum hanc divisionem pronunciatum existimo. Quum enim praedixisset, *Quibus statim vigor adest, iis statim tenuem victum adhibendum; quibus postea vigor advenit, iis in illo ipso et ante illum, tenuiter vivendum, antea vero plenius nutriri oportere, ut aeger sufficiat;* subdidit, *in accessionibus abstinendum,* docens nos videlicet, solum illud tempus quod accessionem vocat, observandum esse. Nunquam enim in hoc nutrimus, verum in reliquo omni tempore remissionis, interdum in alia atque alia ejus parte; quia ex simplici interdum declinatione, interdum ex declinatione et intermissione compositum est. Haec quidem unius circuitus

περιόδου, τὸ μὲν ἕτερον μέρος αὐτῆς τὸ πρότερον, ὀνομαζόντων ἡμῶν παροξυσμὸν, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ δεύτερον, ἤτοι γε ἄνεσιν, ὡς ἀρτίως, ἢ ὡς ἔνιοι, διάλειμμα. διάλειμμα γὰρ καλοῦσιν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἰατρῶν τὸ μετὰ τὴν ἀκμὴν ἅπαν, ὅπως ἂν ἔχῃ φύσεως, εἴτ' οὖν εἰς ἀπυρεξίαν παυόμενον, εἴτε καὶ μή. ἀλλ' ἡμῖν γε φυλαττέσθωσαν αἱ προειρημέναι κλήσεις, ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν ἀσάφειαν γίνεσθαι κατὰ τὸν λόγον, καὶ προσαγορευέσθω τὸ μετὰ τὸν παροξυσμὸν ἅπαν ἄνεσις, οὐ κωλυόντων ἡμῶν, ὡς ἔφην, εἰ καὶ διάλειμμά τις αὐτὸν καλεῖν ὅλον, ἢ παρακμὴν, ἢ ἔνδοσιν, ἢ ὕφεσιν, ἢ ἀφαίρεσιν ἐθέλοι. πρόκειται γὰρ οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχεῖν, ἀλλὰ τὰ μέρη τῆς περιόδου σκοπεῖν ὁπόσα τε τὸν ἀριθμόν ἐστι καὶ ὅπῃ διενήνοχεν ἀλλήλων.

Κεφ. ζ. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τομὴ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων ἁπάντων ἐστὶ πυρετῶν, ἀμφημερινῶν, τριταίων, τεταρταίων, ὡς ἐξ ἐχόντων τὰ μέρη διαφέροντα ἀλλήλων ἰδέαις εὐσήμοις· ἑτέρα δὲ, τῶν μὴ διαλειπόντων, εἰς πέντε μέρη διαιρουμένων. εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι πάμπολλοι, τινὲς μὲν

in duas partes est divisio, ut alteram ejus partem primam accessionem appellemus; secundam vel remissionem, ut paulo ante, vel ut quidam, intermissionem. Nam intermissionem non pauci medici quicquid intervalli post statum est, qualicunque natura praeditum, nominant; sive id ad integritatem veniat, sive non; verum nos appellationes praedictas observabimus, ne ulla sermoni obscuritas accedat; vocabimusque omne id quod accessionem sequitur, remissionem. Sed neque prohibemus, ut dictum est, siquis ipsum totum nominet intermissionem, vel declinationem, vel decrementum, vel remissionem, vel ablationem. Instituimus enim non de verbis disceptare, sed circuitus partes inspicere, quot numero sint et quomodo inter se differant.

Cap. VII. Haec igitur est divisio omnium febrium ad integritatem definentium, quotidianarum, tertianarum, quartanarum; ut quae sex partes speciebus manifestis diversas habeant: alia vero non intermittentium, quae in quinque partes diducuntur. Sunt autem et hae permultae, nonnul-

ἑκάστης ἡμέρας παροξυνόμενοι, τινὲς δὲ διὰ τρίτης· οὐ μὴν οἵ γε διὰ τετάρτης πολλάκις, ἀλλ᾽ ἐν τῷ σπανίῳ, φαίνονται γινόμενοι· τὸ πλεῖστον γὰρ αὐτῶν γένος εἰς ἀπυρεξίαν παύεται. διττὴ δὲ καὶ τούτων ἐστὶν ἡ ἰδέα τῶν εἰς (383) ἀπυρεξίαν μὴ παυομένων, ἀμφημερινῶν, τριταίων, τεταρταίων. ἔνιοι μὲν γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ μέγεθος ἀποτίθενται τοῦ σφυγμοῦ καὶ τὸ τάχος καὶ τὴν πυκνότητα [300] καὶ τὴν σκληρότητα· τινὲς δὲ τὰ μὲν ἄλλα τρία πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανάγουσι, φυλάττουσι δὲ ταχύτητα οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δὲ ἧττον. ἀλλ᾽ οὐ τοῦ νῦν παρόντος λόγου περὶ ἐκείνων διαιρεῖσθαι· πρόκειται γὰρ ἐξαριθμῆσαι τὰ μόρια τῆς περιόδου καθ᾽ ἕκαστον γένος νοσήματος. εἰρηκότες οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς ἕξ εἰσι τὰ πάντα κατὰ τοὺς διαλείποντας πυρετοὺς, ἑξῆς διερχόμεθα τὰ μέρη τῶν μὴ διαλειπόντων, πέντε εἶναι λέγοντες, ὅταν τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίως αὐτοῖς ὑπάρχῃ, μόνον δὲ λείπῃ τὸ τῆς ἀπυρεξίας. ἡ δ᾽ ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ὁμοιότης ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν παροξυσμῶν μετὰ συστολῆς γίγνεσθαι, ὀνομάζω δ᾽ οὕτω τὸ μετὰ τοῦ ψύχεσθαι, τούτῳ γὰρ ἕπεται κατὰ τοὺς σφυγμοὺς

lae quae quotidie exacerbantur; quaedam quae tertio quoque die; non tamen quae quarto, frequenter, ſed raro evenire videntur; plurimum enim earum genus ad integritatem deſinit. Atque duplex harum quoque ſpecies eſt, quae ad integritatem non finiunt, quotidianarum, tertianarum, quartanarum. Quaedam enim magnitudinem pulſus et celeritatem et denſitatem et duritiem deponunt; quaedam alia quidem tria ad naturalem ſtatum deducunt, ſervant autem celeritatem, hae magis, illae minus. At non eſt praeſentis ſermonis, illarum diſtinctionem proponere; partes enim circuitus in unoquoque morbi genere enumerare propoſuimus. Igitur quum paulo ante ſex in febribus intermittentibus eſſe diximus, deinceps non intermittentium partes referemus, quinque eſſe dicentes, quum aliae ſimiliter ipſis ſe habent, ſola autem integritatis pars deficit. In aliis autem partibus ſimilitudo haec neceſſario eſt, ut acceſſionum inſultus cum ſyſtole fiat (nomino autem ſic, cum frigore; nam hinc ſequi-

Ed. Chart. VII. [300.] Ed. Baf. III. (383.)

εἴσω μᾶλλον κινεῖσθαι μετὰ μικρότητος, ἀποχωροῦντος εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ αἵματος, ᾧ πάλιν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τὸ τῆς ἀνωμαλίας, εἶθ' ἑξῆς τὸ τῆς ἀναβάσεως, ἀκμῆς τε καὶ παρακμῆς. ἐφ' ὧν μέντοι χωρὶς αἰσθητῆς συστολῆς εἰσβολὴ γίγνεται παροξυσμοῦ, τοὺς τρεῖς καιροὺς εἰς ἕνα μεταπίπτειν ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ γίγνεσθαι τὸ σύμπαν μέχρι τῆς ἀκμῆς ἀνάβασιν. ὅπου γὰρ οὐκ ἐγένετο συστολὴ, δῆλον ὡς οὐδ' ἀνωμαλία. τὴν δὲ ἀκμὴν οὐδ' ἄν ποτε εἶδον ἀπολείπουσαν, ἀλλ' ἀεὶ διαμένουσαν αἰσθητὴν ἰσότητα κατὰ πάντας τοὺς πυρετοὺς ἐπί τινα χρόνον· εἰσβολὴν μέντοι μυριάκις ἐθεασάμην ἄνευ τῶν εἰρημένων τῆς ἀρχῆς συμπτωμάτων, ὧν τὸ μὲν κυριώτατον ἦν ἁπάσαις ὀλίγου δεῖν ταῖς ἀρχαῖς ἡ ψύξις συνοῦσα τῶν παροξυσμῶν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἔσω τῶν ἀρτηριῶν κίνησις, ὑπὲρ ἧς εἴρηται μὲν ἐπιπλέον ἐν τῇ περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ, κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἀρκεῖ τῷ τάχει τῆς συστολῆς ἀφορίζειν αὐτήν. ὅσα δ' ἄλλα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν παροξυσμῶν ἐστιν ἴδια, προείρηται τὰ μὲν ἐπιγινόμενα τῇ περιψύξει, τὰ δ' ἄλλα ἄλλως συμβαίνειν· σμικρότης μὲν τῶν σφυγμῶν καὶ ἀραιότης καὶ βραδυτὴς διαστολῆς ἐπὶ τῇ κατα-

tur in pulfu intro magis moveri, cum parvitate, fanguine in viscera fe recipiente) quem rurfus inaequalitas ex neceffitate fequitur; inde incrementum, ftatus et declinatio. In quibus tamen citra fenfibilem fyftolen acceffionis infultus accidit, tria tempora in unum recidere neceffe eft; totumque usque ad ftatum, incrementum fieri; nam ubi fyftole non fuit, ibi plane nec inaequalitas. Statum vero nunquam deficere vidi, fed femper fenfibilem aequalitatem in omnibus febribus aliquamdiu permanentem; at infultum fexcenties fine praedictis principii fymptomatis confpexi, quorum praecipuum erat omnibus fere principiis acceffionum comes perfrictio; quemadmodum ad interiora arteriarum motus; de quo in opere de pulfibus fufius dictum eft, in praefenti libro ipfum fyftoles celeritate definire fufficit. Quae vero alia fymptomata fignaque acceffionum principio propria funt, alia frigori fupervenire, alia aliter accidere praedicta funt; parvitas fiquidem pulfuum, raritas et tarditas diaftoles frigori; rigor

Ed. Chart. VII. [300.] Ed. Bas. III. (383.)

ψύξει, ῥῖγος δ' ἐπ' ἄλλαις προφάσεσιν, ἃς ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις εἴπομεν. ἀλλ' ὅλον τὸ γένος τοῦτο τῶν παροξυσμῶν παντάπασιν, ὡς ἔφην, ἀπόλλυται, καὶ πολλοὺς πολλάκις ἡμεῖς ἐκωλύσαμεν ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τούτων ἰατρῶν ἤτοι γ' ἐπὶ τὸ λουτρὸν πεμφθέντας, ἢ τροφὴν προσενέγκασθαι κελευθέντας, ὡς ὑπερβεβηκότας ἤδη τὰς ὑπόπτους ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ. συμβαίνει δὲ αὐτοὺς ἀγνοοῦντας ἀκριβῶς ἅπτεσθαι τῆς ἀρτηρίας, ἐν τοῖς τοιούτοις σφάλμασι καθίστασθαι. ἅπασι γὰρ τοῖς οὕτω παροξυνομένοις ἡ συστολὴ θάττων γίγνεται· γνωρίζειν δ' αὐτὴν οὐ παντός ἐστιν, ἀλλὰ δεῖται μάλιστα τοῦτο τὸ ἔργον, εἴπέρ τι καὶ ἄλλο τῆς τέχνης, ἀσκήσεως ἱκανῆς, ἣν οὐχ οὐχ οἷόν τε ποιήσασθαι, πρὶν τεχνωθῆναι τὸν εἰρημένον ὑφ' ἡμῶν τρόπον ἐν τῷ πρώτῳ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν. εἰ μὲν οὖν τις εἴη γνωστικὸς τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, ἐγχωρεῖ τούτῳ τίθεσθαι τοῦτ' αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ παροξυσμοῦ, καθ' ὃ τὴν συστολὴν ὠκυτέραν ἐγνώρισε γεγενημένην ἄνευ τῆς διαστολῆς, ἀρχὴν τῆς περιόδου· τὸ δ' ἐφεξῆς τῷδε ἐπανάβασιν, ἄχρι τῆς ἀκμῆς· εἰ δὲ μὴ γνωρίζοι μηδὲ τοῦτο,

aliis occasionibus, quas in symptomatum causis exposuimus. At universum hoc accessionis genus omnino, sicut dixi, perit; et nos multos frequenter a mirandis illis medicis vel in balneum missos, vel cibum assumere jussos, tanquam suspectas jam horas accessionis praetergressos, prohibuimus. Contingit autem ipsis, quod arteriam exacte tangere ignorent, hujusmodi errores committere. Omnibus enim quibus talis accessio evenit, systole velocior redditur, quam cognoscere non cujusvis est, sed exercitationem magnam hoc opus, si quod aliud in arte, desiderat. Hanc autem consequi nemo potest, prius quam eo modo, quem in primo de pulsuum dignotione praescripsimus, institutus sit. Si quis igitur arteriarum systolen noverit, hanc ipse accessionis partem, qua systolen velociorem factam sine diastole deprehendit, circuitus initium potest statuere; quae vero sequitur hanc, incrementum, ad statum usque. At si hanc quoque ignoret, vi-

φαίνοιτο δὲ ἀθλίπτως αὐτῷ παντοίως ἡ εἰσβολὴ γεγενημένη, τὸ μέχρι τῆς ἀκμῆς μέρος τοῦ παροξυσμοῦ πᾶν ἐπανάβασιν, ἢ ἐπίδοσιν, ἢ αὔξησιν ὀνομάσει· τέμνων δ' αὐτὴν εἰς πρῶτα καὶ τελευταῖα καὶ μέσα κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, οὐκ εἴδεσι διαφόροις, ὡς ἔμπροσθεν ἔλεγον ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν περιψύξεων. ἐν τοῖς τοιούτοις οὖν πυρετοῖς οἱ πάντες ἔσονται καιροὶ τρεῖς, αὔξησις, ἀκμὴ, μείωσις· οὐδὲν γὰρ χεῖρον οὐδὲ μείωσιν ὀνομάζειν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ τοῦ μεγέθους ἀφαιρεῖταί τι τοῦ πυρετοῦ· ἐν ὅσοις δ' οὐκ ἔστι περίοδος, οἷον καὶ τοῖς συνόχοις ὀνομαζομένοις, τούτοις τοῖς πυρετοῖς οὔτε παροξυσμὸς ὅλως [301] τίς ἐστιν, οὔτε τὰ προειρημένα μέρη, τὰ μέντοι τῆς ὅλης νόσου μόρια κατὰ διαφέροντας χρόνους καὶ τούτοις ἐστὶν, ἑτέροις τρόποις διαγινωσκόμενα παρὰ τοὺς ἐν τοῖς παροξυσμοῖς καιροὺς, οὓς ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ, καὶ μάλιστα ὅτι σφάλλονται πάντες ἐν αὐτοῖς ἰατροὶ, καίτοιγε Ἱπποκράτους ὀρθότατα διδάξαντος ὑπὲρ αὐτῶν.

Κεφ. η'. Ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τοὺς κατὰ περίοδόν τινα παροξύνοντας ἐπανέλθωμεν τῷ λόγῳ, πᾶν ὅσον ὑπόλοιπον

deatur autem insultus aequabiliter omnino factus, totam accessionis partem usque ad statum, ascensum, vel incrementum, vel augmentum nominabit; secans ipsam in prima et postrema et media, pro majoris minorisque ratione, non speciebus diversis, ut prius dicebam in frigore sensibili. In hujusmodi igitur febribus universa tempora tria erunt, incrementum, status, imminutio. Nihil enim mali est imminutionem illud tempus vocare, in quo ex febris magnitudine quippiam demitur. Quibus vero circuitus non est, ut synochis nominatis, neque accessio quaedam omnino est, neque praedictae partes; attamen hae quoque secundum diversa tempora totius morbi partes habent; aliis modis innotescentes, quam per accessionum tempora; quae paulo post subjiciam, et hoc nomine potissimum, quod omnes medici in ipsis errent; quamvis Hippocrates rectissime ea docuerit.

Cap. VIII. At nunc ad eas, quae circuitu quodam accessionem habent, sermonem referamus, totum id, quod

Ed. Chart. VII. [301.] Ed. Baf. III. (383.)

ἐν αὐτοῖς ἄσκοπον ἀφεῖται διαιροῦντες. ἑνὸς μὲν δὴ καὶ πρώτου μεμνῆσθαι κελεύω, τοῦ γεγονέναι τὸν λόγον ἡμῖν ἅπαντα τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι δεῦρο περὶ τῶν ἁπλῶν. περιόδων. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιπεπλεγμέναις ὁ μετὰ τὴν ἀκμὴν καιρὸς ἐνίοτε στενοῦται, φθανούσης εἰσβάλλειν ἐπισημασίας ἑτέρου παροξυσμοῦ, πρὶν τὴν προτέραν περίοδον ἀκριβῶς πληρωθῆναι, καὶ πολλάκις γε κατὰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ πυρετὸς ἐκ τοῦ τῶν διαλειπόντων ἐστὶ γένους, ὥσπερ ὁ τριταῖος, ἡ δ᾽ ἐπιπλοκὴ χρόνον ἀπυρεξίας οὐδένα καταλείπει τῇ προτέρᾳ περιόδῳ, φθάσαντος εἰσβαλεῖν τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ, πρὶν ἀπολυθῆναι τὸν πρότερον. εἴρηται δέ μοι περὶ τῶν τοιούτων ἐπιπλοκῶν ἐν δύο πραγματείαις, τῇ τε περὶ κρίσεων καὶ τῇ περὶ διαφορᾶς τῶν πυρετῶν, ἔνθα καὶ διώρισται μίξις ἐπιπλοκῆς. ὁ γοῦν ἡμιτριταῖος ἐκ μίξεώς τε καὶ κράσεως ἐδείχθη γιγνόμενος ἀμφημερινοῦ τε καὶ τριταίου πυρετοῦ. πολλάκις δὲ καὶ αὐτῷ τῷ ἡμιτριταίῳ τῶν ἁπλῶν εἷς ἐπιπλέκεται πυρετῶν, ἤτοι τριταῖος, ἢ ἀμφημερινὸς, ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν ἡ τοιαύτη ποικιλία τῆς ἐνεστώσης οἰκεία πραγματείας, ἀρκεῖ γὰρ ἐνταῦθα τοὺς ἰδίους ἑκάστου τῶν πυρετῶν

inconfideratum reliquimus, diftinguentes. Unum autem et primum memoria teneri volo, *nempe* univerfum a principio huc usque fermonem de fimplicibus periodis nobis fuiffe. Nam in complexis tempus vigorem fequens interdum arctius redditur, dum alterius acceffionis fignificatio, antequam prior circuitus adamuffim abfolutus fit, invadit. Frequenter etiam ex fua ipfius natura febris de intermittentium genere eft, ut tertiana; complicatio autem nullum integritatis tempus priori circuitui relinquit, dum fecunda acceffio, antequam prior abfolvatur, invadit. Dictum eft mihi de hujusmodi complicationibus in duobus commentariis de crifibus et de febrium differentiis; ubi etiam implicationem a mixtione diftinximus. Itaque femitertiana ex mixtione et temperamento quotidianae et tertianae febris fieri demonftrata eft. Saepe etiam femitertianae fimplex una febris implicatur, vel tertiana vel quotidiana; at hujusmodi varietas praefentis operis non eft propria; fatis enim hic eft, propria fingularum febrium tem-

Ed. Chart. VII. [301.] Ed. Baf. III. (383.)

καιροὺς ἀκριβῶς διαρθρῶσαι· τὸ γὰρ τὸ συμπλεκόμενον αὐτῶν ἑτοίμως δύνασθαι διακρίνειν οὕτως ἂν ἡμῖν μάλισθ' ὑπάρξειεν. οἱ μὲν οὖν ἀκριβῶς ἁπλοῖ προειρηνται, περὶ δὲ τῶν ἐπιμίκτων ἑξῆς ἐρῶ. γίνεται τοίνυν ἐνίοτε φρικώδης εἰσβολὴ, τὰ τῆς ἀρχῆς ἴδια γνωρίσματα πάντα ἔχουσα, πλὴν ῥίγους, ἔστι δ' ὅτε καὶ τούτου τὴν ἔμφασιν· ἡ γάρ τοι σφοδρὰ φρίκη δόξειεν ἂν ἤτοι γε ἀρχή τις εἶναι ῥίγους, ἢ μικρὸν ῥῖγος, ἀλλὰ τό γε ἀκριβὲς ῥῖγος, οἷον ἐν τριταίοις τε καὶ τεταρταίοις πυρετοῖς ἐστιν, ὁ τοιοῦτος μὴ λαμβάνει, καὶ διὰ τοῦτ' οὖν αὐτὸν ὀνομάζω φρικώδη· καὶ πολύ γε μᾶλλον ὅτι προδείξας τινὰ σημεῖα τοῦ δευτέρου καιροῦ, πάλιν ἀρχὴν ἑτέρας εἰσβολῆς ἐργάζεται φρικώδη, ὃ καλοῦσιν ἔνιοι μὲν ἐπανάληψιν, ἔνιοι δ' ἐπαναδίπλωσιν· ἔστιν ὅτε δὲ καὶ δεύτερον ἐργάζεται τοῦτο, καί τισιν ἐνίοτε καὶ τρίτον, εἶτα μόγις ὕστερον ὁμαλῶς ἐξαπλοῦται μέχρι τῆς ἀκμῆς ἀναβαίνων. οὗτος ὁ πυρετὸς εἰς ἀπυρεξίαν οὐδέποτε παύεται. ὅ τε γὰρ ἄχρι τῆς ἀκμῆς αὐτῷ χρόνος ὑπάρχει πάμπολυς ἥ τε παρακμὴ χωρὶς αἰσθητῆς διαπνοῆς· πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ἀποδεῖ τοῦ μεθ' ἱδρῶ-

pora diligenter explicare; etenim implicationem earum prompte discernere ita maxime nobis erit. Exacte igitur fimplices prius dictae funt; de mixtis deinceps differam. Itaque cum horrore infultus aliquando oboritur omnes principii peculiares notas habens, praeter rigorem; interdum et hujus fpeciem; etenim vehemens horror vel initium aliquod rigoris, vel parvus rigor effe videri poteft; at exactum rigorem, qualis in tertianis quartanisque eft, hujusmodi febris non accipit. Atque ob hoc ipfam horridam appello, et multo magis, quia ubi figna quaedam fecundi temporis praemonftraverit, initium rurfus alterius invafionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionem, alii reduplicationem appellant. Aliquando hoc fecundo, quibusdam tertio facit; deinde vix aequaliter expanditur ad usque ftatum increscens. Haec febris ad integritatem nunquam definit, nam permultum temporis usque ad vigorem ipfa habet, item declinationem fine perfpiratu fenfili; multo vero magis abeft, ut cum fudore ad

τος εἰς ἀπυρεξίαν ἰέναι. ὥσπερ οὖν ὁ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς παροξυσμὸς ἄχρι τῆς ἀκμῆς ἐν πολλῷ χρόνῳ παραγίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπὸ τῆς ἀκμῆς κατὰ βραχὺ μειοῦται. καὶ τοίνυν ἐπὶ τῆς ὑστεραίας ἕτερος αὐτοῖς ἐπιγίνεται παροξυσμὸς, φρικώδης μὲν ὁμοίως, (384) ἀλλ' οὐκ ἔχων τὰς ἐπαναλήψεις ὡσαύτως τῷ πρόσθεν, ἢ εἴποτε κατὰ τὸ σπάνιον σχοίη, μίαν ποιήσαιτο μόνην, ὀλιγοχρόνιόν τε καὶ σμικράν. ἀναβαίνει δὲ καὶ οὗτος ὁ παροξυσμὸς ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἐν χρόνῳ πολλῷ, καὶ παρακμάζει ὡσαύτως ἐν οὐκ ὀλίγῳ χρόνῳ, [302] καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ ἐπὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν πρώτην ἐκδέχεται παροξυσμὸς, εἶτ' αὖθις ὁ κατὰ τὴν τετάρτην ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ τοῦτο ἐφεξῆς ἀεί. τοῦτον ἐγὼ τὸν πυρετὸν ἕνεκα συντόμου καὶ σαφοῦς διδασκαλίας ἑνὶ προσαγορεύειν βουλόμενος ὀνόματι, τέθεικα κατ' αὐτοῦ κλῆσιν ἡμιτριταῖον. εἰ μὲν οὖν καὶ Ἱπποκράτης τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἡμιτριταῖον ἐκάλει, καθάπερ ἐγὼ πείθομαι, δύο ἂν ἐκ τοῦ λόγου κερδαίνοις, ὅτι τε πρᾶγμα μανθάνεις ἰατρικὸν, ὅτι τε τοὔνομα παλαιὸν ἐπιφέρεις αὐτῷ· εἰ δ' ἡγεῖταί τις ἕτερόν τινα πυρετὸν ὑφ'

integritatem accedat. Quemadmodum igitur a primo insultu accessio ad vigorem usque multo tempore pervenit, eodem modo a vigore paulatim diminuitur; ideoque postridie altera ipsis accessio cum horrore quidem similiter advenit, sed quae non item ut prior repetitiones habeat; aut si quando raro habuerit, unam duntaxat faciat, brevem et exiguam. Haec autem etiam accessio ad vigorem longo tempore ascendit, nec exiguo pariter declinat; atque ob hoc ipsum tertio die eadem, quae primo, accessio succedit; postea rursus quarto similis ei, quae secundo habita est, idque deinceps perpetuo. Hanc ego febrem compendiosae claraeque doctrinae gratia uno volens appellare vocabulo, imposui ei nomen semitertianae. Si igitur Hippocrates quoque talem febrem semitertianam vocavit, ut ego persuasum habeo, duo ex sermone uno commoda consequeris, nempe rem medicam discis et nomen vetus ei imponis; quod si quis aliam quandam febrem

Ἱπποκράτους ἡμιτριταῖον καλεῖσθαι, σφάλλεσθαί με νομίσας ἐν τῇ προσηγορίᾳ, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μανθανέτω. ὅτι γὰρ καὶ τοιοῦτός τις γίνεται πυρετὸς, ὁποῖον εἶπον, οὐκέτ' ἐν τῷδε μάρτυρος οὐθ' Ἱπποκράτους οὔτε ἄλλου τινὸς ὁ λόγος χρήζει, μόνον οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρώντων ἡμῶν αὐτὸν, καὶ μάλιστ' ἐν Ῥώμῃ. ὥσπερ γὰρ ἐν ἄλλοις ἄλλα χωρίοις, οὕτως ἐν τῇδε πόλει πλεονάζει τὸ κακὸν τοῦτο. παράκειται δ' αὐτῷ τις ἄλλος, οὔτε τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν ἕτερον φέρων παροξυσμὸν, οὔτε κατὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν τρίτην τὰς ἐπαναλήψεις. ἔστι δ' οὐχ εἷς οὐδ' ὁ τοῦδε τρόπος· ἐνίοτε μὲν γὰρ ἄνευ φρίκης, ἐνίοτε δὲ σὺν φρίκῃ ποιεῖται τὴν εἰσβολὴν, ἔστι δ' ὅτε καὶ μετὰ καταψύξεως τῶν ἄκρων σαφῶς· ὦπται δὲ ἐνίοτε καὶ χωρὶς αἰσθητῆς περιψύξεως οὗτος ὁ πυρετὸς ἔχειν τοὺς πέντε καιροὺς, ἀρχὴν, ἀνωμαλίαν, ἐπίδοσιν, ἀκμὴν καὶ παρακμήν. τοῖς δὲ χρόνοις ἤδη διῃρημένοις ὀλιγοχρόνιος μὲν ἡ ἀρχὴ, ὀλιγοχρόνιος δέ ἐστιν αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνωμαλία· τὰ δὲ τῆς ἀναβάσεως οὐχ ὁμοίως ἅπασιν, ἀλλ' ἐνίοις μὲν (οὐκ) ὀλιγοχρόνια, ἐνίοις δὲ χρόνῳ πλείονι· καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τῆς ἀκμῆς καιρὸς ἐν χρόνῳ μὲν πάντως αἰσθητῷ

ab Hippocrate ſemitertianam vocatam eſſe putet, falli me in vocabulo ratus, rem ipſam addiscat. Quod enim talis quaedam febris, qualem dixi, accidat, neque hic teſtimonium vel Hippocratis vel alterius cujusquam oratio requirit, quum quotidie ipſam videamus, potiſſimum Romae. Ut enim in aliis locis alia, ſic in illa civitate hoc mali abundat. Porro alia quaedam ei vicina eſt, quae nec ſecundo die aliam fert acceſſionem, nec primo et tertio repetitiones. Habet autem nec ipſa modum unum ac ſimplicem; interdum etenim ſine horrore, aliquando cum horrore invadit; alias cum extremorum perfrigeratione manifeſta. Viſa autem eſt interdum etiam citra ſenſibile frigus febris haec quinque tempora obtinere, principium, inaequalitatem, incrementum, ſtatum et declinationem. Temporibus jam diviſis, breve eſt principium; brevis quoque ipſius inaequalitas; ascenſus non aeque omnibus, ſed quibusdam brevis, quibusdam longior. Quinetiam vigoris tempus ſpatium omnino ſenſibile et latum oc-

καὶ πλατεῖ, διαφέρει δ' οὐκ ὀλίγον ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον. οὕτω δὲ καὶ τὰ τῆς παρακμῆς ἐν χρόνῳ μὲν ἅπασι μακρῷ, διαφέρει δ' ἐν τῷ τισὶ μὲν αἰσθητῶς ἀφαιρεῖν καὶ παρέχειν ἐλπίδα τοῦ διὰ ταχέων παύσασθαι, μετὰ ταῦτά θ' ἵσταται φυλάσσων ἴσον τὸ ὑπόλοιπον μέγεθος τῆς παρακμῆς· τισὶ δὲ ὅλην ποιεῖται τὴν παρακμὴν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς τελευτῆς βραδεῖαν, ὥστε καὶ ἐκ διαστημάτων χρόνου μακροτέρων ἁπτομένῳ σοι δόξει μὲν ἀφῃρηκέναι τι πάντως, ὀλίγιστον μέντοι τουτί. τοιαῦταί τινες καὶ ἄλλαι μερικαὶ διαφοραὶ τῶν διὰ τρίτης ἡμέρας παροξυνομένων πυρετῶν, οὓς ἅπαντας ὀνομάζω τριταιοφυεῖς, εἰς μὲν τὴν τῆς διαθέσεως, ὅθεν ἐξάπτονται, γνῶσιν χρησιμώταται, πρὸς δὲ τὴν νῦν ἐνεστῶσαν πραγματείαν ἄχρηστοι. πρόκειται γὰρ ἡμῖν ἐνταῦθα τούς τε ἐν ταῖς περιόδοις διορίσασθαι καιροὺς καὶ τοὺς ὅλου τοῦ νοσήματος, ἕνεκα τῆς τῶν βοηθημάτων εὐκαίρου χρήσεως, ἣν οὐδὲν ὀνίνησιν ἡ τοιαύτη ποικιλία, καθάπερ οὐδὲ ἡ τῶν ἐν ἀμφημερινοῦ σχήματι πεποικιλμένων· καὶ γὰρ καὶ τούτων οὐκ ὀλίγοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενοι διάλειμμα οὐδὲν ἴσχουσιν· ἐρῶ δ' αὐτῶν ὅμως ἕνεκα παραδείγματος

cupat; fed in majoris minorisque ratione non mediocriter differt. Sic etiam declinatio longo quidem tempore omnibus contingit, in hoc autem differt, quod nonnullis manifefto minuitur et celeriter finiendi fpem praebet, et poft haec fiftit aequalem declinationis magnitudinem reliquam fervans; nonnullis lente ab initio ad finem omnino declinat, ut ex temporis intervallis longioribus conjicienti tibi videatur plane decreviffe quippiam, perquam modicum tamen illud. Hujusmodi quaedam funt et aliae differentiae particulares febrium tertio die accedentium, quas univerfas tritaeophyas voco, ad affectionis unde excitantur cognitionem utiliffimae, ad praefens autem opus inutiles. Propofitum enim eft nobis hic circuituum totiusque morbi tempora diftinguere, tempeftivi auxiliorum ufus gratia, cui nihil haec varietas conducit, ficut nec earum quae in quotidianae forma variantur; fiquidem harum non paucae quotidie acceffionem habentes, intermiffionem nullam oftendunt; dicam tamen ipfarum pau-

ὀλίγας διαφορὰς, οὐχ ὡς χρησίμους εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ὑπόθεσιν, ἀλλ' ὅτι τῶν ἰατρῶν ἔνιοι παντάπασι φυσῶνται ἐξ ὧν ἀλόγως φλυαροῦσι, καὶ δόξαν ἀποφέρονται παρὰ τοῖς ἀσυνέτοις, ὡς ἐπιμελεῖς τε καὶ πονητικοὶ καί τι σοφώτερον ἐπιστάμενοι τῶν μόνα τὰ χρήσιμα γραφόντων.

Κεφ. θ'. [303] Εἰσβάλλει τοίνυν ὁ παροξυσμὸς τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένων πυρετῶν ἐνίοτε μὲν ἄνευ σαφοῦς περιψύξεως, ἐνίοτε δὲ σὺν ταύτῃ, καὶ διαμένει γε τὰ τῆς ἀρχῆς ἴδια τοῖς μὲν ἐπὶ πλείονα, τοῖς δὲ ἐπ' ἐλάττονα χρόνον· καὶ δὴ καὶ τὰ τῆς ἀνωμαλίας ὡσαύτως τοῖς μὲν ἐπὶ πλείονα, τοῖς δὲ ἐπ' ἐλάττονα χρόνον· καὶ μετὰ ταῦτα ἀναβαίνει μέχρι τῆς ἀκμῆς ὁ πυρετὸς οὗτος ἐν πλείονι χρόνῳ τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων. ὑπάρχει δ' αὐτῷ καί τι τοιοῦτον, ὃ κἀκείνοις μὲν ἔστιν ὅτε γίγνεται σπανίως, πολὺ μᾶλλον δ' ἐν τούτῳ φαίνεται· σαφῆ ποιούμενος ἀνάβασιν, ἵσταταί τινι χρόνῳ μηδὲν προστιθεὶς, εἶτ' αὖθις προστίθησιν. οὕτω δὲ κἀπὶ τῆς παρακμῆς ἤτοι γε ὁμαλὴν ποιεῖται τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ μεταξὺ ἵστησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τοῖς

cas differentias exempli gratia, non ut inftitutae hypothefi commodas, fed quoniam medicorum aliqui ex iis, quae fine ratione nugantur, prorfus intumescunt et gloriam apud indoctos aucupantur, tanquam diligentes et ftudiofi, fapientiusque aliquid his, qui fola utilia fcribunt, intelligentes.

Cap. IX. Invadit ergo acceffio febrium, quae fingulis diebus exacerbantur, interdum fine manifefto frigore, interdum cum ipfo; et quae propria principii funt, quibusdam brevius, quibusdam diutius permanent; atque fic etiam inaequalitas his brevior, illis longior eft; poftea haec febris usque ad vigorem ascendit, diuturniore tempore, quam quae tertio quoque die acceffionem capiunt. Caeterum tale quippiam ipfi adeft, quod etiam in illis interdum raro contingit, multo autem faepius in hoc apparet; ascenfum aperte moliens, confiftit aliquo tempore nihil increscens; deinde rurfus increscit. Similiter in declinatione vel aequabilem facit imminutionem, vel medio curfu in eadem magnitudine aliis

μὲν ὥραν μίαν, τοῖς δὲ δύο, μετὰ ταῦτα ἀφαιρεῖ. καὶ δὴ καὶ μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ τοῖς μὲν ἀφαιρεῖ, τοῖς δὲ ἐν ᾧπέρ ἐστι μεγέθει διαμένει. μᾶλλον δὲ τοῦτο τοῖς διὰ τρίτης ὑπάρχει, διότι καὶ ἡ περίοδος αὐτῶν ἐστι μακροτέρα. διπλασία γάρ πως ἐστι τῷ χρόνῳ τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν ἡ περίοδος, εἰ παραβάλλοιτο τῇ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ὥστε ἐναργῶς διὰ τοῦτο χρονίζει τὸ λείψανον τῆς παρακμῆς αὐτῆς, ἐν ἴσῳ διαμένον μεγέθει. πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τρόποι περιόδων εἰσὶ, διαφοραῖς μερικαῖς ποικιλλόμενοι, περιττοὶ πρὸς τὰ νῦν ἐνεστῶτα. διὰ τοῦτο δὲ ἐνίων ἐμνημόνευσα, διότι τῶν ἰατρῶν οἱ μὴ γινώσκοντες, ὡς οὐκ ἔστιν οἰκεία τοῦ παρόντος σκέμματος ἡ τοιαύτη διδασκαλία, γεγράφασιν ὑπὲρ αὐτῶν, ἁμαρτάνοντες καὶ κατ' αὐτῶν τὴν διήγησιν. ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ἐλέγχειν αὐτοὺς ἐν οὐκ οἰκείῳ σκέμματι· μαθήσῃ δ' ἐπιστημονικῶς, ὅτι γε φλυαροῦσιν ἄχρηστα, καὶ ὅτι θαυμαστῶς Ἱπποκράτους εὑρόντος τὴν ἐν αὐτοῖς μέθοδον, οὔτ' ἐξειργάσατό τις αὐτὴν, καὶ πρὸς τούτῳ καὶ διέφθειραν οἱ πλεῖστοι, κατ' ἐκεῖνο μά-

hora una, aliis duabus conſiſtit, poſt haec imminuitur; quin etiam ad ſecundae acceſſionis inſultum usque nonnullis imminuitur; quibusdam in qua magnitudine eſt, permanet. At magis hoc tertio quoque die acceſſionem habentibus adeſt; quoniam circuitus earum longior eſt. Nam duplus fere tempore circuitus eſt febrium, quae tertio quoque die exacerbantur, ſi cum iis, quae quotidie, comparetur. Quare propter hoc manifeſto declinationis ipſius reliquum protrahitur, in aequali magnitudine permanens. Ac multi quoque alii circuituum modi ſunt, differentiis particularibus variantes, ad praeſentem diſputationem ſupervacanei. Ideo autem quorundam memini, quia medici *quidam* talem doctrinam hujus conſiderationis non eſſe propriam neſcientes, de iisdem conſcripſerunt, errantes quoque in ipſorum enarratione. At nunc eos reprehendere tempus non eſt in ſpeculatione non propria. Disces autem evidenter eos inutilia nugari, quumque Hippocrates miro quodam modo methodum horum invenerit, neminem eam elaboraſſe et multos praeterea eam

λιστα τοῦ λόγου τὸ χωρίον, ἔνθα συνάπτειν μέλλω τοῖς εἰρημένοις καιροῖς τὰ βοηθήματα. πραχθήσεται δέ μοι τοῦτο τοὺς ὅλου τοῦ νοσήματος ἐπιδείξαντι καιρούς· ἄχρι μὲν γὰρ τοῦδε τοὺς ἐν μέρει διῆλθον μόνους.

depravasse, in illa maxime sermonis parte, qua jam dictis temporibus auxilia conjuncturus sum. Faciam vero hoc, ubi totius morbi tempora ostenderim; nam hactenus particularia tantum recensui.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΣΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΡΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [304.] Ed. Bas. III. (385.)

Κεφ. α'. Ὅλου τοίνυν τοῦ νοσήματος ἐπινοοῦμεν καιροὺς ἀνάλογον ταῖς ἡλικίαις τῶν ζώων· ἕνα μὲν καὶ πρῶτον τῆς γενέσεως αὐτοῦ· δεύτερον δὲ τὸν τῆς ἀναβάσεως· τρίτον δὲ τὸν τῆς ἀκμῆς· καὶ τέταρτον τὸν τῆς παρακμῆς, ὅταν γε μέλλωσιν οἱ κάμνοντες σώζεσθαι· φθασάντων γὰρ ἀποθανεῖν αὐτῶν, ἤτοι κατὰ τὴν ἀνάβασιν, ἢ τὴν ἀκμὴν, εὔδηλον ὡς οὐ διεξῆλθεν ἅπαντας τοὺς καιροὺς ἡ τοιαύτη νόσος. ἀλλ' ἥ γε διεξερχομένη σχεδόν τι περὶ πάντων αὐτῆς τῶν μορίων ἀμφισβητήσεις ἔχει, τινῶν μὲν ἕνα χρόνον εἶναι

GALENI DE TOTIVS MORBI TEMPORIBVS LIBER.

Cap. I. Itaque totius morbi tempora animantium aetatibus analoga concipimus; unum quidem ac primum generationis ipsius; alterum ascensus; tertium vigoris; quartum declinationis, quum aegri salvi evasuri sunt; nam quum vel in ascensu vel vigore prius e vita decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransisse. Qui vero pertransit, de omnibus fere suis partibus concertationes habet; quum quidam vigorem unum esse tempus dicant.

λεγόντων τὴν ἀκμὴν, ἐπινοίᾳ μόνῃ λαμβανόμενον· ἐνίων δὲ, ὡς ἐν τοῖς συνόχοις, ἀκμὴν μὴ εἶναι τὸ σύμπαν· ἐνίων δὲ εἰς ἀρχὴν ὀλιγοχρόνιον εἰσάγειν τὴν ἀκμήν· ἄλλων δ᾽ οὐκ ἐν τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι νοσήμασιν, ἀφαιρούντων τὴν ἀρχήν· ἄλλων δ᾽ ἐνίοτε καὶ τὴν παρακμὴν ἀφαιρούντων, ἂν ἐξ ἀποκοπῆς, ὡς ἐκεῖνοι καλοῦσιν, ἡ νόσος λυθῇ. πρῶτον μὲν οὖν χρὴ τὰς ἀμφισβητήσεις διαλύεσθαι ταύτας, εἶτα ἀκριβῶς διαρθρῶσαι τὰς ἐννοίας τῶν καιρῶν τῆς ὅλης νόσου, καὶ μετὰ ταῦτ᾽ εἰπεῖν αὐτῶν τὰ γνωρίσματα, κἄπειθ᾽ ἑξῆς εἴη δεῖξαι τὸ χρήσιμον, ἀναμίξαντας τοῖς κατὰ τὰς περιόδους.

Κεφ. β΄. Ἡ τοίνυν ἀρχὴ τῆς νόσου, καθ᾽ ὅσον εἰσβάλλει ποτὲ καταπιπτούσης τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως, ἐν ἁπάσαις αὐταῖς ἐστιν ἄνευ χρόνου παρατάσεως ἐπινοουμένη· σὺν τούτῳ μέντοι γε οὐ συγχωρεῖται παντὸς νοσήματος ὑπάρχειν οἷον γένεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ζώοις ἐπινοοῦμεν. οὐ γὰρ ἐκ μορίων δή τινων ὥσπερ τὸ ζῶον ἐκ κεφαλῆς, καὶ θώρακος, καὶ κώλων, οὕτω καὶ τὰ νοσήματα σύγκειται. ἐκπίπτοντα

quod intellectu folo deprehendatur; nonnulli vigorem, ut in fynochis, non effe omnino; nonnulli vigorem poft brevis temporis principium induci; alii non in his folum, fed etiam in reliquis omnibus morbis principium auferant; alii interdum et declinationem tollant, fi morbus ex abrupto, ut illi vocant, folvatur. Primum igitur hae controverfiae folvendae funt; deinde accurate morbi totius temporum notiones conftituendae; poftea ipforum notae tradendae; tunc deinceps fequetur ut utilitatem oftendamus, iis quae ad circuitus pertinent, admiscentes.

Cap. II. Principium igitur morbi, quatenus aliquando falubri ftatu corporis labascente invadit, in omnibus ipfis eft, fine temporis productione conceptum; cum hoc tamen non conceditur etiam cujusvis morbi ceu generationem effe, quemadmodum in animantibus animadvertimus. Non enim ex partibus quibusdam, ut animal ex capite, thorace et artubus, fic etiam morbi compofiti funt; naturali

γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν, ἐν ἀκαρεῖ μέν τινι χρόνῳ τὴν γένεσιν ἔχει, τοὐντεῦθεν δὲ ἀναβαίνει [305] μέχρι τῆς ἀκμῆς. ἔστω γὰρ εἰ τύχοι κατὰ δυσκρασίαν τὸ νόσημα, καθ᾽ ἣν ἡμῖν ἐπιδέδεικται καὶ ὁ πυρετὸς συνιστάμενος. ἀναγκαῖον οὖν ἐπειδὰν πρῶτον ἡ παρὰ φύσιν αὕτη γένηται θερμασία, πυρέττειν τε τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτείνεσθαί τε μέχρι τῆς ἀκμῆς τὴν θερμασίαν. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι μέρη, πῶς ἂν εἴη γένεσις ἐν χρόνῳ τοῦδε; ταῦτ᾽ εἴρηταί μοι καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθέως, ἀπήντησά τε πρὸς αὐτὰ, τῶν μετὰ περιψύξεως εἰσβαλλόντων πυρετῶν ἀναμνήσας. ἀλλ᾽ ἐν μὲν ταῖς περιόδοις αὐτάρκης ἡ ἀπάντησις· εἷς γὰρ τῶν ἐν μέρει καιρῶν καὶ τῇ τάξει πρῶτος ὁ τῆς περιψύξεως τῆς συμπάσης νόσου· γελοιότατον δ᾽ ἂν εἴη τὸν τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ πρῶτον καιρὸν ἀρχὴν ἡγεῖσθαι τοῦ νοσήματος ὅλου. τὸ γάρ τοι χρήσιμον ὁ καιρὸς οὗτος, ὃν ὀνομάζουσιν ἀρχὴν νοσήματος, εἰς τὰ βοηθήματα κέκτηται, καὶ πρὸς τοῦτον ἀποβλέπων εἶπεν· ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει, ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίαν ἔχειν βέλτιόν ἐστιν. ὡσαύτως δὲ κἀκεῖνο λέλεκται αὐτῷ·

enim ſtatu excidentes breviſſimo quodam temporis ſpatio generationem ſortiuntur; inde vero usque ad vigorem ascendunt. Eſto enim morbus ex intemperie, verbi gratia, unde febris etiam conſtitui nobis demonſtrata eſt. Neceſſarium igitur, ubi calor hic praeter naturam primum natus eſt, hominem febricitare, caloremque adusque ſtatum intendi. Nam cujus non ſunt partes, quomodo hujus erit generatio in tempore? Haec mihi dicta ſunt ſtatim ab initio, ad eaque reſpondi, febrium, quae cum frigore invadunt, mentione facta. At in circuitibus reſponſio ſufficit; unum enim particularium temporum totius morbi atque ordine primum eſt tempus frigoris; ſed ridiculum maxime foret primum tempus acceſſionis primae totius morbi principium exiſtimare. Etenim hoc tempus, quod morbi principium nominant, ad praeſidia ferenda conducit. Ac huc reſpiciens Hippocrates inquit: *Incipientibus morbis ſiquid movendum videtur, move; vigentibus vero, quietem praeſtat agere.* Similiter et ab ipſo

περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλεα πάντα ἀσθενέστερα. καὶ μέντοι καὶ τὸ περὶ φαρμακείας εἰρημένον, ὡς πέπονα χρὴ φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. καὶ πρὸς τούτοις γε ἔτι τὸ, ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι· πολλά τε πρὸς τούτοις ἕτερα, τὰ μὲν Ἱπποκράτει, τὰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ἅπασι τοῖς παλαιοῖς εἰρημένα, τὴν ἀρχὴν ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει νοεῖν τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ τὴν εἰσβολὴν, ἀλλ᾽ ἐπὶ μακροτέρου, ὡς καὶ φλεβοτομῆσαι δύνασθαι, καὶ κλυστηρίῳ χρήσασθαι, ποτὲ δὲ εἰ κατεπείγει, καὶ καθῆραι, πρὸς τῷ καὶ γελοῖον εἶναι τῶν ἐντὸς τῆς ἑβδόμης ἡμέρας λυομένων νοσημάτων καὶ τῶν εἰς ἐνιαυτὸν παραμενόντων, ὥσπερ καὶ ὁ τεταρταῖος ἔστιν ὅτε, τὴν ἴσην ἀρχὴν τίθεσθαι. πολλὰ μὲν οὖν εἴρηταί μοι περὶ τῆσδε τῆς ἀρχῆς καὶ κατὰ τὸ περὶ κρίσεων πρῶτον, ἐπιδεικνύντι τὸν πρῶτον τοῦτον καιρὸν ὡς ἄν τις γνωρίσειεν. ἦν δ᾽ αὐτοῦ κεφάλαιον ἡ ἀπεψία τῆς νόσου. βέλτιον δὲ κἀνταῦθα πρὸς ἐκείνοις εἰπεῖν, ὅσα τῇ παρούσῃ διεξόδῳ χρήσιμα.

illud dictum eft: *Circa principia et fines omnia imbecilliora funt.* Quinetiam de purgatione fcriptum reliquit: *Cocta purgare convenit et movere, non cruda, neque in principiis, nifi turgeant.* Ad haec: *In morbis acutis raro et in principiis utendum purgationibus.* Multa infuper alia partim ab Hippocrate, partim ab aliis medicis omnibus veteribus dicta, non de primae acceffionis impetu principium intelligere nos finunt, fed de tempore longiori, quo fanguinem detrahere et clyftere uti poffimus, interdum fi res urgeat, etiam purgare; praeterquam quod ridiculum eft, morbis qui intra diem feptimum folvuntur et iis qui in annum durant, quemadmodum interdum quartana, aequale principium ftatuere. Multa fane de hoc principio etiam in primo de crifibus libro diximus, oftendentes quomodo primum hoc tempus quispiam cognoverit. Erat autem ejus fumma, morbi cruditas. Satius eft autem et hic illis adjicere ea, quae praefenti tractatui funt utilia.

Ed. Chart. VII. [305.] Ed. Bas. III. (385.)

Κεφ. γ΄. Κείσθω τοίνυν πρῶτον ἀρχὴν φλεγμονῆς ζητεῖσθαι. τίς οὐκ ἂν φαίη τὴν οἱονεὶ γένεσιν αὐτῆς ὑπάρχειν ἐν ἐκείνῳ παντὶ τῷ χρόνῳ, καθ᾽ ὃν πληροῦται τὸ μόριον αἱματώδους οὐσίας; εἴτε γὰρ ἐπὶ παρεμπτώσει συμβαίνει τὸ τοιοῦτόν, εἴτ᾽ ἐπὶ τῇ σφηνώσει πάντων τῶν ἀγγείων, εἴτε ἐπὶ περιστάσει τινὶ τῶν ὄγκων ἐν τοῖς πόροις, εἴθ᾽, ὡς ἡμεῖς ἐδιδάξαμεν ἔν τε τῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας καὶ τῷ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ὑπομνήματι, πλεονεξία τις αἵματος ἐν τῷ μορίῳ συνίσταται, γεννωμένης τῆς φλεγμονῆς, οὗτος ἔσται πρῶτος καιρὸς, ἐν ᾧ πληροῦται τὸ μέρος ἀνακείμενον τῷ μεγέθει τοῦ πάθους. ὅταν δὲ τὸ μὲν ἐπιῤῥέον παύσηται, τὸ δ᾽ ἐν τῷ φλεγμαίνοντι περιεχόμενον ὑπάρξηται σήπεσθαι, θερμασία τις γίνεται διὰ τὴν σηπεδόνα, καὶ ἡ χύσις ἐπιπλέον διὰ τὴν θερμασίαν, ἐφ᾽ ᾗ καὶ πνεῦμα γεννᾶται, καὶ δι᾽ ἄμφω ταῦτα διατείνεται μᾶλλον ἢ πρόσθεν τὸ μόριον, εἰ καὶ μηδὲν ἐπιῤῥέοι· δεύτερος οὗτός ἐστι χρόνος ὁ τῆς αὐξήσεως τῆς φλεγμονῆς. ὅταν δὲ εἰς πῦον ἤδη μεταβάλλῃ, μέγιστοι μὲν δή που πόνοι τηνικαῦτα

Cap. III. Ponamus igitur primum inflammationis principium inquiri. Quis non dixerit veluti generationem ejus toto illo tempore esse, quo pars sanguinea substantia repletur? Sive enim per interlapsum id contingit, sive propter impactionem obstructionemque omnium vasorum, sive ob circumstantiam quandam tumorum in meatibus, sive, ut nos docuimus in libro de inaequali intemperie et in commentario de tumoribus praeter naturam, abundantia quaedam sanguinis, quum generatur inflammatio, in parte colligitur, hoc erit primum tempus, quo pars affectus magnitudini subjecta repletur. Quum autem influxus cessaverit et quod in parte inflammata continetur, putrefieri coeperit, calor quidam ob putredinem nascitur et fusio major propter calorem, unde etiam spiritus generatur, atque ob haec ambo pars magis quam antea distenditur, etiamsi nihil influat; secundum hoc tempus est inflammationis incrementi. At quum in pus jam mutatur, maximi videlicet dolores tunc

[306] καταλαμβάνουσι. περὶ γὰρ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον ἢ γενομένου· καλεῖται δ' ἀκμὴ τοῦ πάθους ὁ τοιοῦτος καιρός. εἰ δὲ ἐκπυϊσκόμενον ἢ διαφορούμενον τὸ ῥεῦμα τόν τ' ὄγκον ἐλάττω καὶ τὴν τάσιν ἀποφαίνει, παρακμῆς ἀρχὴ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. οὕτω μὲν ἐπὶ τῆς φλεγμονῆς οἱ καιροὶ διαιροῦνται. ἐπὶ πυρετοῦ δὲ τοῦ μὲν ἐπὶ φλεγμονῇ συνισταμένου τοὺς αὐτοὺς ἐκείνῃ τίθεσθαι καιρούς· τοῦ δ' ἐπὶ χυμοῦ ἄνευ φλεγμονῆς, τὸν μὲν τῆς ἀπεψίας τῶν λυπούντων χυμῶν χρόνον, ἀρχήν· ὅταν δ' ἄρξηται πέττεσθαι, πεπαῦσθαι μὲν τὴν ἀρχὴν, τὸν δεύτερον δ' ἥκειν καιρὸν, τὸν τῆς ἀναβάσεως ὀνομαζόμενον· ὁπότε δὲ ἡ πέψις αὐτὴ συντελεῖται μάλιστα, τὸν τῆς ἀκμῆς· εἶθ' ἑξῆς τὸν τῆς παρακμῆς, ἐν ᾧ πέπαυται μὲν ἤδη τό τε μέγεθος τῶν συμπτωμάτων καὶ τὸ πλῆθος τῶν πεττομένων, ὀλίγον δ' ἐστὶν ἔτι λείψανον τῶν πεφθῆναι δεομένων χυμῶν. ἐδήλωσα δ' ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγμα(386)τείᾳ καὶ τὰ γνωρίσματα πάντα, τά τε τῆς πέψεως τῆς ἀμυδρᾶς καὶ τὰ τῆς παντελοῦς ἀπεψίας, καὶ τὰ τῆς ἐναργοῦς καὶ τὰ τῆς τελείας,

partem corripiunt; *nam dum pus generatur, dolores febresque magis fiunt, quam confecto;* vocatur autem hujusmodi tempus vigor affectionis. Si autem fluor fuppuretur, vel discutiatur, minoremque tumorem et tenfionem reddat, hujusmodi eft declinationis principium. Sic quidem in inflammatione tempora dividuntur. In febre, quae ex inflammatione provenit, eadem atque in illa tempora ponenda funt; ejus autem quae ex humore citra inflammationem proficiscitur, humorum moleftantium cruditatis tempus, principium; ubi concoqui coeperint, principium finiri, fecundum autem tempus, quod ascenfum nominant, accedere; at quum ipfa concoctio maxime conficitur, vigorem; inde rurfus declinationem, in qua quidem et fymptomatum magnitudo et eorum qui coquuntur, copia ceffavit, reftant vero paucae adhuc reliquiae eorum, qui concoctionem requirunt, humorum. Docui autem in opere de crifibus et notas univerfas tum concoctionis obfcurae, tum omnimodae cruditatis, tum evidentis, tum perfectae; has quidem earum, quae in ven-

ἴδια μὲν ὑπάρχοντα τῶν κατὰ τὴν γαστέρα πέψεων, ἴδια δὲ τῶν κατὰ τὰς φλέβας, ἴδια δὲ ἄλλα τῶν ἀναπνευστικῶν. ἐλαμβάνετο δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαχωρημάτων, τὰ δὲ ἐκ τῶν οὔρων, τὰ δὲ ἐκ τῶν πτυσμάτων. καὶ ταῦτα ἐπιπλεῖστον ἐν ἐκείνῳ τῷ λόγῳ διῆλθον ἅμα ταῖς Ἱπποκρατείαις ῥήσεσιν, ἀρκεῖ δὲ ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὡς καὶ τῶν ἑλκῶν οἱ αὐτοὶ καιροί. πρῶτον μὲν γὰρ ἰχῶρες ὑδατώδεις ἄπεπτοι καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν ἐξ αὐτῶν· εἶθ' ἑξῆς ἐλαττους τε καὶ παχύτεροι· κἄπειτα ἤδη πῦον λεπτόν· εἶτα ἔλαττον μὲν τῷ πλήθει τοῦτο γίνεται, παχύτερον δὲ καὶ λευκότερον· ὥστε οὐδέν ἐστι τῶν λυομένων παθῶν, ὃ μὴ διεξέρχεται τοὺς καιρούς. οὐ μὴν οὐδ' ἐξ ἄλλου τινὸς ἡ γνῶσις αὐτῶν, ὅτι μὴ τῶν τῆς ἀπεψίας τε καὶ πέψεως σημείων, ἃ διὰ τῶν περιττωμάτων γνωρίζεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἠπεπτηκέναι τὴν γαστέρα, διαχωρήματα θεασάμενος ἀχύλωτα; τίς δὲ οὐκ οἶδεν, οὖρον ὑδατῶδες ἰδὼν, ἠτυχῆσθαι τὴν ἐν τοῖς ἀγγείοις πέψιν; τίς δὲ λεπτὸν ἀναβηττόμενον πτύσμα κατὰ πλευρῖτιν, ἢ περιπνευμονίαν ἑωρακὼς, ὁμοίως οὐ συνήσει ὡς ἀρχή ἐστιν

triculo fiunt, coctionum proprias; illas vero earum, quae in venis; alias item earum, quae in fpirabilibus *organis*. Caeterum aliae notae ex dejectionibus, aliae ex urinis, aliae ex fputis fumebantur. Atque haec copiofiffime in illo commentario fimul cum Hippocratis dictis percenfui, in praefentia vero tantum dixiffe fufficit, ulcerum quoque eadem effe tempora. Primum enim fanies aquofae, crudae et tenues ex iis defluunt; inde pauciores et craffiores; poftea jam pus tenue; poftremo minus quidem copia, fed craffius et albidius redditur. Quapropter nullus morborum qui folvuntur eft, qui non quatuor haec tempora percurrat; non tamen ex ullo alio, quam ex cruditatis et concoctionis fignis, quae ab excrementis accipiuntur, cognitio ipforum *fumitur*. Nam quis ignorat ventriculum non concoxiffe, dejectiones nondum in chylum mutatas contemplatus? Quis nescit infelicem in vafis fuiffe coctionem, urinam aquofam intuitus? Quis tenue fputum in pleuritide vel peripneumonia tuffiendo ejectum fimiliter confpicatus, non intelliget morbi adhuc effe

ἔτι τοῦ πάθους; οὕτω δὲ κἀν ταῖς ὀφθαλμίαις ἐν ἀρχῇ μὲν ἀποῤῥεῖ πολὺ καὶ λεπτὸν, ἄπεπτον ἱκανῶς· ἐφεξῆς δὲ, ἔλαττόν τε καὶ παχύτερον, ὑπογραφήν τινα πέψεως λαμβάνον· εἶτα ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι, τοῦ μὲν πλήθους μειουμένου, τῆς συστάσεως δὲ ἐπὶ τὸ παχύτερον ἰούσης, αὐξάνεται τὰ τῆς πέψεως εἰς τοσοῦτον, ὡς καὶ κολλᾶσθαι τὰ βλέφαρα κοιμηθέντων ὑπὸ τῆς γενομένης λήμης, ἥτις καὶ αὐτὴ καταρχὰς μὲν λεπτὴ καὶ πολλὴ, τῷ χρόνῳ δὲ ἐλάττων τε καὶ παχυτέρα γενομένη, τήν τε πέψιν τοῦ νοσήματος ἐνδείκνυται καὶ τὴν παρακμὴν τούτου. καὶ μὴν καὶ τῶν ἐξ ἐγκεφάλου καταῤῥεόντων δι' ὑπερῴας καὶ ῥινῶν ἀρχὴ μὲν, ὅταν ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν ᾖ καὶ πολὺ καὶ δριμὺ τὸ φερόμενον· ἐσχάτην γὰρ ἀπεψίαν ἐνδείκνυται ταῦτα· πέψεως δέ ἐστιν ἤδη γνωρίσματα παχύτερόν τε καὶ ἧττον δριμὺ καὶ ὀλίγον κενούμενον· εἰ δὲ καὶ ἡ καλουμένη μύξα καὶ βλέννα συναπέρχοιτο, βεβαιότερον ἤδη τοῦτό ἐστι πέψεως σημεῖον· ὥσπερ δὴ καὶ (εἰ) παχυτέρα μὲν αὐτῆς καὶ ἐλάττων γινομένη, πολὺ δὴ καὶ μᾶλλον πέψιν ἐνδείκνυται. καὶ οὗτοι μὲν οἱ καιροὶ τῶν νοσημάτων εἰσὶν, ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες σώζονται.

principium? Sic etiam in ophthalmia principio quidem copiosus humor, tenuis et incoctus plurimus desluit; deinde paucior crassiorque, rudimentum quoddam coctionis accipiens; postea temporis processu copia decrescente, consistentia vero ad crassitiem procedente, adeo coctionis signa augentur, ut etiam palpebrae dormientium oborta lippitudine conglutinentur, quae et ipsa principio tenuis et copiosa, temporis spatio paucior et crassior evadens, morbi coctionem ejusque declinationem ostendit. Quinetiam humorum, qui e cerebro per palatum et nares defluunt, principium quidem est, quum aquei tenuesque et copiosi et acres feruntur, extremam enim haec cruditatem indicant; coctionis notae jam sunt, crassior et minus acris et modicus humor, qui evacuatur; quod si mucus et blenna, ut dicunt, simul egrediantur, certius jam hoc est coctionis signum; quemadmodum et crassior pauciorque reddita multo jam magis concoctionem innuit. Atque haec sane morborum tempora sunt, ex quibus aegri servantur.

Κεφ. δ'. [307] Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἀπόλλυνται, μικρὸν ὕστερον ἐρῶ, διαρθρώσας πρότερον, ὅσα διορισμοῦ τινος τῶν εἰρημένων δέονται. ἓν μὲν οὖν ἐστιν αὐτῶν καὶ τὸ περὶ τῆς ἀκμῆς, εἴτε ἄχρονος ὑπάρχει διαπαντὸς, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, κἂν εἰ πρὸς τὴν αἴσθησιν φαίνοιτο παρεκτεινομένη πολλάκις ἀξιολόγοις χρόνοις· εἴτε διαπαντὸς ἔχει τι πλάτος, ὁτὲ μὲν μεῖζον, ὁτὲ δὲ ἔλαττον· εἴτ' ἐπὶ τινῶν μὲν νοσημάτων ἔγχρονος, ἐπὶ τινῶν δὲ ἄχρονος. μακροτέρου δὲ λόγου δεομένου τοῦ σκέμματος, ἔοικα παραλείψειν αὐτὸν ἅπαντα, μιμησάμενος Ἱπποκράτη περὶ τῆς κατὰ τὸν ὦμον ἐκπτώσεως εἰπόντα· οὐ μέντοι ἰσχυρίζω ἔγωγε περὶ αὐτοῦ, καίτοι ἔχων ὅ τι λέγω. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ἠρκέσθη τοῖς διαπαντὸς ἑωραμένοις αὐτῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κἀγὼ νῦν ὡς διαπαντὸς ἰδὼν ἐρῶ. πᾶσαν ἀκμὴν τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν χρόνῳ γινομένην ἐθεασάμην, ὥστε κἂν εἰ πρὸς τὴν φύσιν ἄχρονος εἴη, μηδεμιᾶς ἐξ αὐτοῦ χρείας ἀπολαύειν ἡμᾶς. ὅταν γὰρ πρῶτον αἰσθήσει σαφὴς ἡ παρακμὴ γένηται, τότε τοῖς ἁρμόττουσιν αὐτῇ βοηθήμασι χρώμεθα·

Cap. IV. De aliis vero, in quibus intereunt, paulo post dicam, absolutis prius iis, quae distinctione quadam inter praedicta indigent. Unum igitur hoc ipsorum est, an vigor perpetuo temporis expers ex sua natura sit, licet temporibus conspicuis frequenter extendi sensibus appareat; an perpetuo latitudinem quandam habeat, nunc majorem, nunc minorem; an in morbis quibusdam tempore vacet, in aliis tempus habeat. Quia vero longiorem sermonem disputatio requirit, visum est mihi totum eum relinquere, imitato Hippocratem de humeri luxatione verba facientem: *Non tamen ego assero de ea, licet habeam quid dicam.* Quemadmodum enim ille perpetuo visis sibi contentus fuit, ita ego quoque nunc, quae semper vidi, in medium producam. Omnem vigorem particularium accessionum temporis spatio fieri conspexi. Quare etiamsi ex natura tempore careat, nullam inde utilitatem percipiemus. Nam quum primum sensui manifesta declinatio sit, tum convenientibus ei praesidiis utimur;

μέχρι δ᾽ ἂν ἀπὸ τῶν ἴσων ἀριθμῶν ἑστήκῃ τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ, μέχρι τοσούτου τῷ μεγέθει τῆς ἀκμῆς οἰκεῖα πράττειν προσήκει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπ᾽ ὀφθαλμίας καὶ πλευρίτιδος καὶ πάσης φλεγμονῆς ἑκάστου τε τῶν ἄλλων νοσημάτων οἱ καθόλου καιροὶ τὴν τῶν διαφόρων βοηθημάτων ὑπαγορεύουσι χρῆσιν, αἰσθήσει μετρούμενοι. λογικὸν οὖν γίνεται σκέμμα τὸ περὶ τοῦ πλάτους τῆς ἀκμῆς, εἴτε τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, εἴτε τῆς ὅλης νόσου τι σκοποῖτο· νυνὶ δὲ οὐ πρόκειταί μοι τὰ τοιαῦτα διαιρεῖν, ὡς οἱ τὰ πάντα ἐν πᾶσι φέροντες πράττουσιν, ὧν εἷς ἐστι καὶ Ἀρχιγένης. ἀναμίγνυσι γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἰατρικωτάταις πραγματείαις ἐνίοτε μὲν ὑπὲρ ὀνομάτων ζήτησιν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ λογικήν· ἡμεῖς δὲ ὥσπερ ἀεὶ τοῦτο ἐφυλαξάμεθα, καὶ νῦν οὕτω πράξομεν, ἐάσαντες ὑπὲρ ἀκμῆς ἑτέροις ζητεῖν, εἴτε ἄχρονός ἐστιν, εἴτε σὺν χρόνῳ τινὶ, τὴν χρείαν μετρήσομεν αὐτῆς, τὴν φύσιν ὁρῶντες ἐναργῶς ἔν τε ταῖς ἡλικίαις τὴν ἀκμαστικὴν ἐν πλατεῖ χρόνῳ διαλυομένην, ἔν τε τοῖς νοσήμασιν ἐνίοτε μὲν ἐν μακροτέρῳ, πολλάκις δ᾽ ἐν ἐλάττονι, πάντως δ᾽ οὖν ἐν αἰσθητῷ.

quousque ab aequalibus numeris febris magnitudo constiterit, eo usque vigoris magnitudini propria agere convenit. Simili modo in ophthalmia, pleuritide, omni inflammatione et in aliis morbis singulis generalia tempora sensu aestimata, diversorum auxiliorum usum significant. Logica igitur fit contemplatio de vigoris latitudine, sive de particularibus accessionibus, sive de toto morbo consideretur; at nunc haec distinguere propositum mihi non est, ut ii qui omnia in omnibus adducunt, factitare solent, quorum unus est et Archigenes. Immiscet enim hic vir disputationibus maxime medicis interdum quaestionem de nominibus, interdum de ipsis rebus, sed logicam. Nos vero ut hoc cavimus perpetuo, ita nunc quoque faciemus, relicta de vigore quaestione aliis, temporisne expers sit, an cum tempore quodam, usum ejus metiemur, naturam videntes; tum in aetatibus, eam quae viget, temporis latitudine manifesto dissolvi; tum in morbis, interdum longiore, frequenter minore tempore, omnino au-

τουτὶ δὲ αὐτὸ τὸ τοῦ χρόνου διάφορον ἐναργέστερόν ἐστιν ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν ἀκμὴν ἡλικίας ἐν τοῖς ζώοις θεάσασθαι· καὶ γὰρ δὴ καὶ κύνας θηρευτικοὺς, καὶ ἵππους ἀγωνιστὰς ὁρῶμεν ἤδη τι ποιοῦντας οἰκεῖον ἔργον ἐν τῷ τῆς αὐξήσεως καιρῷ, καὶ μετὰ ταῦτα τελείους τε αὐτοὺς φαμεν γεγονέναι, καὶ βλέπομεν ἐναργῶς ἰσχυροτέρους μὲν ἢ πρόσθεν, ὡσαύτως δὲ ἰσχύοντας οὐκ ἐνιαυτῷ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ δυοῖν ἔστιν ὅτε καὶ τρισὶν ἔτεσιν· ὥσπερ καὶ ἀνθρώπους ἀθλητὰς οὐ τρισὶ τούτοις γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τέτταρσι καὶ πέντε πολλάκις ἔτεσιν ἰσοσθενεῖς διαμείναντας ὡς πρὸς αἴσθησιν. οὕτω δὲ ὡς ἔφην καὶ κατὰ τὰς νόσους οἵ τε κατὰ μέρος παροξυσμοὶ τὰς ἀκμὰς ἐν χρόνῳ ποιοῦνται σαφεῖ, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον οἱ καθόλου καιροὶ τῆς ὅλης νόσου πλάτος ἔχουσιν, οἵ τε ἄλλοι πάντες ὅ τε τῆς ἀκμῆς οὐδὲν ἧττον (ἐστιν) ὅ τε τῶν ἄλλων ἕκαστος. γνωρίζειν δὲ αὐτὰς ἐνίοτε μὲν ἐγχωρεῖ σαφῶς, ἔστι δ' ὅτε ἀμυδρῶς, ἢ καὶ παντάπασιν ἀγνοεῖν [308] ἄχρι παμπόλλου. καὶ κατὰ τοῦτο ἔνια δοκεῖ τῶν νοσημάτων εὐθὺς εἰσβάλλειν ἀκμάζοντα· καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν, οὔτε

tem ſenſibili. Verum hanc ipſam temporis differentiam clarius videre licet in animantium aetate vigente. Etenim et canes venaticos, et equos pugnaces proprium aliquod opus augmenti tempore facientes jam videmus; poſt haec etiam adultos ipſos evaſiſſe dicimus, et manifeſto conſpicamur fortiores, quam antea; quin et pari robore non anno uno, ſed duobus quoque interdum et tribus permanentes; ſicut homines pugiles non tribus annis modo, ſed quatuor etiam et quinque frequenter, aequali fortitudine, quantum ſenſu deprehendimus, perdurare. Eadem ratione et in morbis, ut dixi, et particulares acceſſiones vigorem manifeſto tempore faciunt, et multo his magis univerſalia totius morbi tempora latitudinem quandam obtinent, tum alia omnia, tum nihilominus vigor, tum interdum alia ſingula. Cognoscere autem eos interdum aperte licet, aliquando obſcure; vel etiam diu plane ignorantur. Hinc quidam morbi ſtatim ubi invadunt, vigere videntur; quod ſieri non poteſt; neque enim quae no-

Ed. Chart. VII. [308.] Ed. Baſ. III. (386.)

γὰρ ὁ λεγόμενος σύνοχος πυρετὸς εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀκμῆς ποτε εἰσέβαλεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ἄχρι τῆς τελεωτάτης ἀκμῆς ὥραις ἤτοι τέτταρσιν ἢ τρισὶν ἀφικνεῖται τοὐλάχιστον, ἐντεῦθεν δὲ πάντως ἴσος ἑαυτῷ μένων συνεχῶς ἄχρι κρίσεως. ἀλλ' οὐδὲ τὸ μάλιστα ἐξαίφνης εἰσβάλλον ἀκμάζον εἴποι τις ἄν, τὴν ἀποπληξίαν· οὐδὲ γὰρ ἀκριβῶς ἐστι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐν μὲν βραχεῖ χρόνῳ διεξέρχεται τήν τε ἀρχὴν καὶ τὴν ἀνάβασιν, οὐ μὴν ἄναρχόν γέ ἐστιν, οὐδ' εὐθὺς εἰσβάλλει τελεώτατα, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τῆς ἐπιληψίας παροξυσμός· οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἁλίσκεται ἐξαίφνης τῷ συμπτώματι, καθάπερ οἱ τὸν τράχηλον ἀφαιρούμενοι, καίτοι καὶ τούτων ἡ τομὴ πρῶτόν τινα χρόνον ἔχει καὶ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ τέταρτον, ὥσπερ εἰ καὶ χειρουργός τις ὁτιοῦν τέμνοι. ἀλλὰ γὰρ, εἰ βούλει, συγχωρείσθω χωρὶς χρόνου τήν τε ἐπιληπτικὴν καὶ τὴν ἀποπληκτικὴν γίνεσθαι κατάπτωσιν, ἵν' ὅ γε ἐξ ἀρχῆς προὐθέμην διέλθω. τουτὶ μὲν γὰρ αὐτὸ σύμπτωμά ἐστιν ἡ γινομένη κατάπτωσις, ἡ νόσος δὲ οὐ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ χρὴ πάντως αὐτὴν, ὡς ἀπεδείξαμεν, εἶναί τινα διά-

minatur ſynochos febris, protinus a vigore unquam invaſit; verum a primo inſultu usque ad perfectiſſimum vigorem, horis vel quatuor, vel tribus, ut minimum, pervenit, inde prorſus aequalis ſibi permanens continue ad judicium usque. Sed neque id quod repente maxime invadit, vigere quis dixerit, apoplexiam; nihil enim tale ad amuſſim eſt; ſed brevi ſane tempore et principium et ascenſum percurrit, non tamen caret principio, nec ſtatim perfectiſſime invadit; quemadmodum nec comitialis morbi acceſſio; nullus ſiquidem tam ſubito ſymptomate corripitur, quam ii quibus cervix detruncatur; quanquam horum quoque ſectio primum aliquod tempus habet et ſecundum et tertium et quartum, ut ſi chirurgus rem quamlibet ſecet. At enim, ſi vis, concedamus ſine temporis ſpatio comitialem et apoplecticum ſieri collapſum, ut quod ab initio propoſui, recenſeam. Hoc enim ipſum ſymptoma eſt, collapſus ille, morbus autem hoc non eſt, ſed corporis aliquam neceſſe eſt eum, ſicut oſtenſum eſt, eſſe af-

θεσιν σώματος. εἰ δὲ οὐκ ἔχομεν εἴτε γεννωμένης αὐτῆς, (387) εἴτε αὐξανομένης γνώρισμά τι, τὸν μὲν ἀκόλουθον λόγον οὐκ ἀνατρέπει τοῦτο, καθ' ὃν ἐλέγομεν παντὶ νοσήματι ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῆς ἀναβάσεως ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀφικνεῖσθαι, δύσγνωστον δὲ ἐνίοτε καὶ πολλοῖς ἄγνωστον τῶν νοσημάτων ὁμολογεῖ εἶναι τὴν αὔξησιν. ὅτι δὲ ἀληθές ἐστιν ὃ λέγω, πείσαιμι ἄν σε βραχυτάτῳ λόγῳ τῷδε. σκιῤῥώδεις ὄγκους ἐθεασάμην πολλάκις ἐν σκέλεσιν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς συνισταμένους ἄνευ τοῦ προηγήσασθαι φλεγμονὴν, καὶ τρισί γε ἐνίοτε καὶ τέτταρσιν ἔτεσιν αὐξανομένους κατὰ βραχὺ, χωρὶς τοῦ παρεμποδίζειν αἰσθητῶς τὰς ἀναγκαίας τοῦ σκέλους ἐνεργείας· ἐν δὲ τῷ χρόνῳ διὰ μέγεθος ἀξιόλογον ὕστερόν ποτε καὶ τὴν βάδισιν ἐνοχλοῦντας. ἐπινόησον τοίνυν, οὐ γὰρ ἀδύνατον, ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος ἤδη τινὰ ὄγκον συνίστασθαι σκιῤῥώδη· καὶ λήσεται μέχρι τινὸς τούτου ἡ σύστασις, ὕστερον μέντοι τὰ τῆς διαθέσεως αὐτῆς ἔσται φανερώτερα, μηδὲ τότε δυναμένων ἡμῶν ἐξευρεῖν, ἐφ' ᾗ διαθέσει τοῦτο συμβαίνει· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἤδη που καὶ παρέγχυσις ὑδερικὴ

fectionem; fi vero vel generatae ipfius, vel increscentis notam nullam habemus, ideo fequens fermo non pervertitur, quo omnem morbum neceffario per ascenfum ad vigorem pervenire dicebamus; fed difficile interdum cognitu et multis etiam ignotum teftatur hoc effe morborum incrementum. Porro verum hoc effe, quod dico, pauciffimis verbis hisce tibi perfuafero. Scirrhofos tumores plerumque in cruribus confpexi ftatim ab initio fine inflammatione praecedente conftitutos, tribus interdum et quatuor annis paulatim augescentes, fine manifefto neceffariarum cruris actionum impedimento; temporis autem proceffu, propter magnitudinem confpicuam, poftea tandem inceffui incommodare. Quamobrem puta, non enim eft impoffibile, tumorem quendam in cavis jecinoris conftitui fcirrhofum. Latebit aliquamdiu hujus conftitutio, poftea tamen affectio ipfa manifeftior evadet; nec tum tamen ex qua affectione hoc accidat, invenire adhuc poterimus; at aliquanto poft jam affufio aquae continget, tu-

συμβήσεται, μηδὲ τότε πρὸς τὴν ἀφὴν διασημαίνοντος τοῦ σκιῤῥώδους ὄγκου· ἀλλ᾽ ὕστερόν γε φανεὶς ἀξιόλογος ἀνέμνησεν ἡμᾶς τῆς ἔμπροσθεν ἀγνοίας. οὐκ ὀλίγους γοῦν ἐγὼ τεθέαμαι κατὰ τὴν τοιαύτην ὁδὸν τῶν συμπτωμάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ προφήναντας ὄγκον οὐ σμικρὸν ἐν ἥπατι σκιῤῥάδει, συνιστάμενον μὲν ἐκ πολλοῦ, λανθάνοντα δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ σμικρότητα καὶ εὐτροφίαν τῶν καθ᾽ ὑποχόνδριον μυῶν. ἀλλ᾽ ὅταν αὐξανόμενος ὁ σκίῤῥος ἅμα μὲν ἐπαναβῇ τοῖς κύρτοις τοῦ ἥπατος, ἅμα δὲ ἀτροφίας αἴτιος γένηται τοῖς τε ἄλλοις τοῦ ζώου μορίοις καὶ τοῖς καθ᾽ ὑποχόνδριον μυσὶν, ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐναργῶς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διαγνώσεις, αὐτοῦ ἤδη ὑπάρξαντος ἀξιολόγου μεγέθους. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα πάντα συνῆπται τῇ τῶν πεπονθότων μορίων ἐπισκέψει, περὶ ἧς οὐ πρόκειται μὲν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖσθαι, δεδήλωται δὲ ὑπὲρ τῆς κοινωνίας αὐτῶν οὐκ ἀχρήστως. ἐπὶ δὲ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον ἰέναι καιρός. ἑκάστου τῶν νοσημάτων ἴδιός ἐστι χρόνος ὁ τῆς γενέσεως, ἐνίοτε μὲν αἰσθητὸς, ἐνίοτε δὲ οὐκ αἰσθητός· ἀφ᾽ οὗ πάλιν ὁ τῆς αὐξήσεως οὐχ ὁμοίως ἐπὶ

more fcirrhofo videlicet nondum tactui fe prodente, fed poftea tandem confpicuus apparens, prioris nos ignorantiae monet. Non paucos itaque vidi in tali fymptomatum via brevi tempore tumorem in jecore fcirrhofo non parvum oftendiffe; conftitutum quidem jamdiu, fed latentem propter ipfius parvitatem et probam musculorum, qui hypochondriis fubjacent, nutritionem. Poftquam vero fcirrhus augescens gibbas jecinoris partes ascendit, fimulque atrophiam tum aliis animalis partibus, tum musculis hypochondriorum attulit, ex utrisque his evidenter brevi fpatio dignosces, magnitudine ipfius fcilicet jam infigni. Hujusmodi fane omnia affectarum partium infpectioni conjuncta funt, de qua in praefenti confiderare inftitutum meum non eft; de communione tamen ipforum non citra frugem eft disputatum. Verum fermo primum inftitutus opportune modo repetetur. Morbi uniuscujusque proprium eft generationis tempus, interdum fenfui manifeftum, interdum non manifeftum; poft quod rurfus incrementi tempus eft, non aeque manifeftum,

πάντων αἰσθητὸς οὐδὲ οὔ[309]τος· οἷς ὁ τῆς ἀκμῆς ἕπεται πάντως αἰσθητὸς, ὁμολογούντων ἡμῶν ἔστιν ὅτε μηδὲν ἔχειν ἐναργὲς γνώρισμα τῆς ἀρχῆς τοῦ πάθους καὶ τῆς αὐξήσεως. ἐπὶ τούτων οὖν, ὡς πρὸς τὴν χρείαν τῆς τέχνης, ἀληθῶς τις ἐρεῖ τὸν τῆς ἀκμῆς μόνον ὑπάρχειν καιρόν· εἰ δὲ καὶ σώζεσθαι μέλλοιεν, ἕπεσθαι πάντως αὐτῷ τὸν τῆς παρακμῆς, αἰσθητὸν καὶ τοιοῦτον, ὡς ἂν ἐν χρόνῳ συνιστάμενον οὐκ ἀπλατεῖ. καὶ γὰρ εἰ ἢ δι' αἱμοῤῥαγίας, ἢ δι' ἱδρώτων τις ὀξέως κριθείη, χρόνος γοῦν τις ὑπάρχει καὶ τούτῳ αἰσθητὸς ὁ τῆς παρακμῆς· εἰ δ' ἐλάττονος τούτου καθ' ἕτερα νοσήματα γινομένου, τρισὶν ἢ τέτταρσιν ἢ καὶ πλέοσιν ἡμέραις παρακμάζοντος, τοῦτο οὐδὲν τὸν ἔμπροσθεν λόγον φαίνεται παραβλάπτον, οὐδὲ διαβάλλει τὸ κεφάλαιον τῆς ἀποφάσεως, ἀλλ' ἔτι μένει, τὸ πάντων τῶν νοσημάτων, ὅσα λύεται, καθάπερ ἀκμὴν, οὕτω δὴ καὶ παρακμὴν ὑπάρχειν τινά.

Κεφ. ε'. Τούτων ἡμῖν αὐτάρκως ἀποδεικνυμένων, ἐπισκεψόμεθα περὶ τῶν μὴ λυομένων νοσημάτων. διττὴ δέ ἐστιν αὐτῶν ἡ φύσις· ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ἔχει τὴν κατασκευὴν,

neque ipſum in omnibus; quae vigoris tempus ſequitur omnino ſenſibile; quum fateamur nos nullam aliquando notam evidentem principii morbi et incrementi habere. In his igitur ad artis uſum vere dices, ſolum vigoris tempus eſſe. Si vero ſalus futura eſt, ſequitur ipſum prorſus declinationis tempus, et hoc ſenſui ſubjectum, ut quod non ſimplici, ſed lato ſpatio conſtet. Etenim ſi per ſanguinis eruptionem, vel ſudores aliquis acute judicetur, tempus certe declinationis et huic eſt manifeſtum. Quod ſi minus hoc in aliis morbis fiat, et tribus vel quatuor vel pluribus diebus declinet, hoc nihil priorem ſermonem offendere videtur; neque pronunciati ſummam ſubvertit, ſed relinquitur adhuc omnium morborum, qui ſolvuntur, ut vigorem, ſic etiam declinationem quandam eſſe.

Cap. V. His a nobis abunde demonſtratis, de morbis, qui non ſolvuntur, conſiderabimus. Duplex autem eorum natura eſt; nonnulli enim ipſorum conſtitutionem ha-

Ed. Chart. VII. [309.] Ed. Baf. III. (387.)

ὅταν ἀκριβῶς αὐτὴν ἔχῃ συμπληρουμένην· ἔνια δὲ ἐκ μὲν τῆς τῶν λυομένων ἐστὶ φύσεως, ἀλλ᾽ ὅταν ἀποκτεῖναι φθάσῃ, κατὰ τοῦτο αὐτοῖς γίνεσθαι συμβαίνει. τριττὸς δὲ καὶ τούτων ὁ τρόπος ἐστίν· ἢ γὰρ διὰ τὴν τοῦ κάμνοντος ἀδυναμίαν, ἢ διὰ τὴν τῶν νοσημάτων ἰσχὺν, ἢ διὰ τὰ συναμφότερα ἀναιρεῖ πρὶν λυθῆναι. καθ᾽ ἕτερον δὲ λόγον εἷς καινὸς τύπος ἁπάντων ἐστὶ τῶν τοιούτων, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ· τὸ γάρ τοι συνέχον αὐτὸ τῆς ἀπωλείας τοῦ κάμνοντος ἐν τούτῳ τέτακται, μήτε σωθῆναι δυναμένου τινὸς, εἰ μὴ κρατήσειεν ἡ φύσις τῆς νόσου, μήτε ἀπόλλυσθαι χωρὶς τοῦ νικηθῆναι μὲν τὴν φύσιν, ἐπικρατέστερον δὲ αὐτῆς γενέσθαι τὸ νόσημα. καὶ διὰ τοῦτό γέ τινες ἓν σημαίνεσθαι νομίζουσιν ἐκ τοῦ μεγάλου νοσήματος, ἐν τῷ πρός τι συνισταμένου, οὐκ εἰδότες ὅτι λέγεται μέν ποτε καὶ οὕτῳ τὸ μέγα νόσημα, καθάπερ ἂν εἰ καὶ μεῖζον ἐλέγομεν, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ· λέγεται δὲ καὶ κατ᾽ ἰδίαν οὐσίαν, ὡς ἄνθρωπος, ἢ ἵππος, ἢ βοῦς μέγας. ἀποδέδεικται δέ μοι καὶ περὶ τούτου τοῦ διττοῦ σημαινομένου πολλάκις ἤδη δι᾽ ἑτέρων· τὸ δὲ πάντα ἐν πᾶσιν ἐξερ-

bent, quum exacte illam abfolutam funt confecuti; alii ex natura quidem illorum funt, qui folvuntur, fed quum occidere occupant, fecundum hoc eis fieri contingit. Triplex quoque horum modus eft; aut enim propter aegrotantis imbecillitatem, aut propter morborum vim, aut propter utrumque prius enecant quam foluti fint. Alia ratione communis unus omnium hujusmodi modus eft, quum fupra vires exiftunt. Nam quod aegrotantis exitium continet, in hoc pofitum eft, quod neque fervari quis poffit, nifi natura morbum fuperaverit; neque perire, nifi natura victa fit, morbusque ea fuperior evaferit. Hinc eft, quod nonnulli unum ex magno morbo, qui in relatione confiftit, fignificari arbitrantur, ignorantes interdum etiam magnum morbum ita dici, quemadmodum fi majorem diceremus, quum fupra vires noftras eft; dici autem et ex propria fubftantia, ut hominem, vel equum, vel bovem magnum. Caeterum de hoc duplici fignificatu frequenter jam alibi diximus; omnia autem in omnibus elaborare, nugatorium eft; quod itaque

γάζεσθαι, φλύαρον· ὅπερ οὖν εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον ὑπάρχει, τοῦτο ἐρῶ. τῶν νοσημάτων ἕκαστον αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ κέκτηταί τινα πηλικότητα, βέλτιον γὰρ οὕτως εἰπεῖν ἕνεκα σαφηνείας, ἤτοι δὲ ὑπὲρ τὴν δύναμίν ἐστιν ἡ πηλικότης αὕτη τοῦ νοσήματος, ὡς βαρύνειν αὐτὴν, ἢ τοὐναντίον ἀσθενεστέρα τῆς δυνάμεως, ὡς νικηθῆναι πρὸς ἐκείνης, ἁπάντων τῶν καλῶς γινομένων. ὅταν οὖν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ, τεθνήξεται πάντως ὁ ἄνθρωπος.

Κεφ. στ'. Οἱ καιροὶ δὲ τῆς νόσου τηνικαῦτα κατὰ τὶ μὲν ὡσαύτως τοῖς προειρημένοις λαμβάνονται, κατὰ τὶ δὲ οὐχ ὡσαύτως. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῇ γενέσει τοῦ νοσήματος ἔχουσα τὴν σύστασιν· ἡ δὲ ἀνάβασις οὐκ ἐν τῷ πέττεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν σώζεσθαι μελλόντων, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς ἀπεψίας καὶ τοῖς ὀλεθρίοις σημείοις. ἐδείχθη γὰρ, εἴ [310] τι μεμνήμεθα, διαφέροντα ταῦτα ἀλλήλων, λεχθήσεται δὲ ἀναμνήσεως ἕνεκα καὶ νῦν ἐξ αὐτῶν ἔνια. τὸ μὲν οὖν εὔχροον οὖρον καὶ μετρίως παχὺ πάντων οὔρων ἐστὶ κάλλιστον, ὅσον ἐπὶ τῇ χροιᾷ καὶ συστάσει· συμπαρεῖναι δὲ αὐτῷ χρὴ πάντως ἤτοι γε ἐναιώρημα χρηστὸν,

ad praefens opus conducit, hoc dicam. Morbi finguli ex fua quidem natura magnitudinem quandam poffident, melius enim eft fic appellare claritatis gratia. Haec morbi magnitudo vel fupra vires eft, ut eas gravet; vel e contrario viribus aegri imbecillior, ut ab illis fuperetur, fi omnia bene fiant. Proinde quum fupra vires fuerit, homo prorfus morietur.

Cap. VI. At morbi tempora tum partim fimiliter ac in praedictis fumuntur, partim diffimiliter. Principium enim fimili modo in morbi generatione conftitutionem habet; afcenfus autem non in concoquendo, ficut in iis, qui fuperftites futuri funt, fed in cruditatis lethalibusque fignis confiftit. Demonftravimus enim, ni fallimur, haec inter fe differre; attamen et nunc ipforum nonnulla ad memoriam refricandam dicentur. Itaque urina boni coloris et mediocriter craffa omnium eft optima, quantum ad colorem et confiftentiam; adeffe autem ei vel falubre enaeorema, vel

ἢ νεφέλην, ἢ ὑπόστασιν, ὡς ἂν ἡ τοῦ νοσήματος ἀπαιτῇ φύσις· ἄλλως μὲν γὰρ ἐδείξαμεν ἐν τοῖς χολώδεσι νοσήμασιν, ἄλλως δὲ ἐν τοῖς ἐξ ὠμῶν χυμῶν πλήθεσι τὰς ὑποστάσεις γινομένας. ἐκ διαμέτρου δὲ, ὡς ἂν τις εἴποι, τὸ μὲν ἄπεπτον οὖρόν ἐστιν, ὃ μήτε ἐναιώρημα μήτε ὑπόστασιν ἔχει μήτε νεφέλην, ἀλλὰ μηδὲ πάχος τι προσειληφὸς, ἢ ὠχρότητα, λευκὸν δέ ἐστι τῇ χροιᾷ, καὶ λεπτὸν τῇ συστάσει, καθάπερ ὕδωρ· εἰ μέντοι νεφέλη τις, ἢ ἐναιώρημα μέλαν, ἢ ὑπόστασις ἐν αὐτῷ γένοιτο μέλαινα, καὶ μᾶλλον εἰ καὶ σύμπαν εἴη ζοφῶδες, ὀλέθριον ὑπάρχει· καθάπερ εἰ καὶ κριμνώδη τινὰ, ἢ πεταλώδη κατ᾽ αὐτὸ φαίνοιτο· καὶ μὴν καὶ τὸ δυσῶδες ἰσχυρῶς, καὶ τὸ λιπαρὸν, ὅπερ ἐλαιῶδες ὀνομάζουσιν, ὀλέθριον. ταῦτα οὖν ἐστι τὰ οὖρα, μεγάλου νοσήματος γνωρίσματα, ὃ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔλεγον ὑπάρχειν μέγα. μέγα δὲ, εἰ καὶ τὸ πτύσμα πλευριτικοῖς καὶ περιπνευμονικοῖς, ἤτοι μέλαν, ἢ πυῤῥὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες, ἢ δυσῶδες ἱκανῶς, ἢ μηδ᾽ ὅλως πτυόμενον, ἰσχυρᾶς ὀδύνης ἢ δυσπνοίας

nebulam convenit, vel sedimentum, ut morbi natura postulaverit. Alia enim in biliosis morbis, alia in plenitudinibus ex crudis humoribus ortis sedimenta fieri demonstravimus. Ex opposito, ut ita dicam, cruda urina est, quae neque suspensum quicquam, neque sedimentum, neque nebulam habet, imo neque crassitiem ullam aut flavum colorem assumpsit, sed alba est et consistentia tenuis, quemadmodum aqua. Si tamen nebulae quaedam, vel suspensum, vel sedimentum in ipsa nigrum fuerit, et maxime si tota sit obscura, lethalis est; quemadmodum et si quaedam parti farinae crassiori similia, vel laminis, in ea appareant. Quinetiam quae vehementer foetet, et quae pinguis est, quam oleaceam vocant, mortem minatur. Hae igitur sunt urinae, magni morbi notae, quem natura sua magnum esse dicebam. Magnus etiam, si sputum pleuritide et peripneumonia laborantibus vel nigrum vel fulvum vehementer, vel spumans, vel impense foetidum est, vel non expuitur omnino, ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominem

κατεχούσης τὸν ἄνθρωπον. ἀνάλογον δὲ τοῖσδε κἀπὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων, ὅσα καθ᾽ ἧπαρ, ἢ γαστέρα συνίσταται, τῶν ὀλεθρίων σημείων ὑπάρχει γένος, ὅθεν οὐδὲ ὁρίσαι παραπλησίως οἷόν τε τῇ τῶν σωθησομένων ἀκμῇ τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασιν· ἐκεῖ μὲν γὰρ οἱ μέγιστοι παρο(388)ξυσμοὶ τὴν ἀκμὴν ἀφώριζον, ἐνταυθοῖ δὲ οὐχ ὁρίσαι τοὺς μεγίστους ὁμοίως, ὡς ἂν μηδὲ πεπτομένου τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, ἀλλ᾽ ἐπινοίᾳ χρὴ λαμβάνειν τὸ μέγιστον, εἰς ὃ ποτὲ μὲν ἀφικνεῖται τὸ νόσημα, ποτὲ δὲ ἀναιρεῖ φθάνον. ἐπὶ μέν γε τῆς λυομένης φλεγμονῆς ἡ τοῦ πύου γένεσις ὅρος τῆς ἀκμῆς· ἐπὶ δὲ τῆς μὴ μελλούσης λύεσθαι δυνατὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ἐστι καὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς· ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διαρκέσαι τὴν δύναμιν ἰσχυροτάτην ὑπάρχουσαν ἄχρι τοῦ τελευταίου μεγέθους. ταύτης γάρ τοι τῆς φλεγμονῆς, ὅταν γε μὴ μέλλοι λύεσθαι, τὸ μέγιστον μέγεθος ἤτοι γε εἰς γάγγραιναν, ἢ εἰς σηπεδόνα τελευτᾷ· μέχρι δ᾽ ἂν μηκέτι τι τούτων ᾖ, δυνατὸν αὐτὴν αὐξηθῆναι. ἀνάλογον δὲ τῇ φλεγμονῇ καὶ αἱ καθ᾽ ἕκαστον γένος τῶν ἄλλων νοσημάτων

occupante. Refpondet his et in aliis morbis, qui jecur et ventriculum exercent, lethalium fignorum genus; unde hujusmodi morborum vigorem fimiliter atque falubrium determinare non licet; nam illic maximae acceffiones ftatum definiebant; hic autem maximae acceffiones non aeque poffunt determinari; quippe quum morbus omnino non concoquatur; verum intellectu id quod maximum eft, accipere oportet, ad quod alias morbus pervenit, alias prius occidit. In inflammatione quae folvitur, puris generatio vigoris terminus eft; in ea vero, quae folvenda non eft, fieri quidem poteft, ut homo in eius afcenfu moriatur; fieri vero etiam poteft, ut vires validiffimae exiftentes ad extremam usque magnitudinem perdurent. Hujus etenim inflammationis, quando folvenda non eft, maxima magnitudo vel in gangraenam, vel in putredinem terminatur; quousque vero horum nihil adfit, augeri ipfa poteft. Ad fimilitudinem vero inflammationis aliorum morborum uniuscujusque

αὐξήσεις νοείσθωσαν. εἴρηται δὲ αὐτῶν οὐ τὰ γένη μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ διαφοραὶ καὶ τὰ εἴδη δι᾽ ἑνὸς ὑπομνήματος, ὃ περὶ διαφορᾶς νοσημάτων ἐπιγράφεται. ἐκείνῳ δὲ μάλιστά σε προσέχειν ἀξιῶ τὸν νοῦν, ὃ παροφθὲν ἱκανῶς ἄν τινα σφάλλοι.

Κεφ. ζ. Ἐνδέχεται γὰρ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ νοσήμασιν ἔχεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὧν τὸ μὲν ἤδη παρακμάζει, τὸ δὲ τὸν ἀρχῆς ἔτι μένει καιρὸν, ἢ τὰ πρῶτα τῆς ἀναβάσεως, τὸ δ᾽ ἐπὶ πλεῖστον ηὔξηται· κἄπειτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν, οὔτε διὰ τὸ παρακμάζον, οὔτε διὰ τὸ νῦν ἀρχόμενον, ἀλλὰ διὰ τὸ μεγάλως ηὐξημένον. μάλιστα μὲν οὖν ἐπισκέπτου τὰς τρεῖς ἀρχὰς τῶν διοικουσῶν ὅλον τὸ σῶμα [311] δυνάμεων, ὅπως διάκεινται· λέγω δὲ ταύτας, ἐγκέφαλον, καρδίαν καὶ ἧπαρ· ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ ἄλλα σύμπαντα μόρια, τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἑκάστης πεφυκότα, νεῦρα, φλέβας καὶ ἀρτηρίας, καὶ ἅττα φύσιν μὲν ἰδίαν ἔχοντα, διοικούμενα δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἁπασῶν, ἔνια μὲν ὁμοτίμως, ἔνια δὲ ὑπὸ τῆς μὲν μᾶλλον, ὑπὸ τῆς δὲ ἧττον.

generis incrementa censeantur. Diximus autem ipsorum non genera modo, sed etiam differentias et species libro uno, qui de morborum differentiis inscribitur. Uni autem maxime animum te adhibere velim, quo neglecto, non mediocriter quis errare possit.

Cap. VII. Nam uno et eodem tempore duobus, tribusve morbis homo infestari potest, quorum alius jam declinet, alius principii tempus adhuc vel incrementi primordia occupet, tertius plurimum auctus sit; deinde mori, non propter declinantem, aut nunc incipientem, sed ob vehementer auctum. In primis igitur tria facultatum corpus totum gubernantium principia considera, quo in statu sint; dico autem haec, cerebrum, cor et jecur; deinde alias quoque universas partes ex singulis principiis ortas, nervos, venas et arterias; ad haec illas, quae naturam propriam quidem habent, sed ab omnibus principiis reguntur, quaedam sane aequaliter, quaedam ab hoc magis, ab illo minus.

ἐκ γὰρ τῆς τοιαύτης θεωρίας πρῶτον μὲν, εἴθ' ἕν ἐστιν, εἴτε καὶ πλείω νοσήματα κατὰ τὸν ἄνθρωπον, εὑρήσεις· εἶθ' ἑξῆς ἑκάστου τοὺς ἰδίους ἐπίσκεψαι καιροὺς, ἀναγκαίους ὑπάρχοντας εἰς τὴν τῶν βοηθημάτων εὕρεσιν, ἧς ἕνεκα ἡμῖν ὁ λόγος ὅδε σπουδάζεται.

Κεφ. η'. Περὶ μὲν γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα, μεταξὺ δὲ τούτων ὅσα μεταξύ. τὰ μὲν γὰρ τῆς ἀρχῆς ἐγγυτέρω τῶν ἐγγυτέρω τῆς ἀκμῆς ἀσθενέστερα, καθάπέρ γε καὶ τὰ τοῦ τέλους ἐγγυτέρω· τὰ δὲ ἴσον ἀπέχοντα τῆς ἀρχῆς τε καὶ τῆς ἀκμῆς μέσα τῆς ἰσχύος τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων· οὕτω δὲ καὶ τὰ τῆς ἀκμῆς ἴσον ἀπέχοντα καὶ τῆς τελευτῆς, μέσα καὶ ταῦτα τῶν ἰδίων ἄκρων ἐστίν. ἐπικρατεῖν οὖν ἐν τῇ θεραπείᾳ προσήκει κατὰ μὲν τὴν ἀκμὴν τὸ παρηγορικὸν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς τελευτῆς τὸ ἀγωνιστικόν· ἀνάλογον δὲ τοῖς ἄκροις οἱ μεταξὺ καιροὶ λαμβανέσθωσαν, καθάπερ ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ λέλεκται ἐπὶ πλέον, νυνὶ δὲ ὅσον ὑπογραφῆς ἕνεκεν αὐτὰ τὰ κεφάλαια διῆλθον, ἐνδεικνύμενος τὴν χρείαν τῆς ἐν τοῖς νοσήμασι κατὰ

Nam ex hac fpeculatione primum utrum unus, an plures in homine morbi fint, invenies; poftea cujusque propria tempora infpice ad praefidiorum inventionem neceffaria, ob quam fermo hic nobis elaboratur.

Cap. VIII. Etenim *circa principia et fines omnia imbecilliora funt; in vigore fortiora;* quae haec intercedunt, medio ordine confiftunt. Nam principio viciniora, vigori propinquioribus imbecilliora funt, ficut etiam fini propiora; quae vero aeque a principio et vigore abfunt, mediam utriusque extremorum vim obtinent; pari modo quae a vigore et fine aeque recedunt, media et haec propriorum extremorum funt. Igitur in vigore quod mitigandi vim habet, in curatione praepollere debet; in principio et fine, quod vehementer agit; at media tempora pro extremorum proportione capiantur, ut in medendi methodi libris copiofius dictum eft, nunc vero rudimenti loco ipfa capita rerum percenfui, ufum temporum in morbis diffe-

καιροὺς διαφορᾶς. οὐδὲ γὰρ ὅπως τις διαιτήσει δυνατὸν εὑρεῖν, οὐδὲ πότε δὲ θρέψει, χωρὶς τοῦ διορίσαι βεβαίως αὐτοὺς, εἴ γε χρὴ συντεκμαίρεσθαι κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς, ὁπηνίκα μὲν ἡ ἀκμὴ τοῦ νοσήματος ἔσοιτο, πηλίκη δέ ἐστιν ἡ τοῦ κάμνοντος δύναμις. εἰ μὲν γὰρ ἐξαρκέσει τῷ τῆς ἀκμῆς καιρῷ καὶ χωρὶς τοῦ τροφὴν προσενέγκασθαι, κράτιστον ἀσιτεῖν ἄχρι τοῦ τὴν παρακμὴν ἀπάρξασθαι· εἰ δ᾽ οὐχ οἷόν τε ἀσιτοῦντα διαρκέσαι, θρεπτέον αὐτὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθέως ἐν ἅπαντι καιρῷ τῷ δυναμένῳ προσδέξασθαι τροφὴν, ἔστι δὲ οὗτος ὁ τῆς ἀνέσεως. λέγω δὲ ἄνεσιν ἄρτι τὸ δεύτερον μόριον τῆς ὅλης περιόδου διαιρεθείσης εἰς δύο τὰ πάντα, παροξυσμόν τε καὶ ἄνεσιν. Ἱπποκράτης μὲν οὖν πάντων πρῶτος ὧν ἴσμεν ὀρθῶς περὶ τούτου διωρίσατο· βέλτιον δὲ ἂν ἐξεργάσασθαι τὴν τέχνην αὐτοῦ· σχεδὸν δὲ οὐδεὶς τοῦτο ἐποίησεν, ἔνιοι δὲ καὶ τελέως ἀποχωρήσαντες αὐτῆς εἰς μακρολογίαν ἐξετράποντο, καθάπερ καὶ Ἀρχιγένης ἔν τε τοῖς ἄλλοις ἅπασι κἀν τοῖς δύο βιβλίοις, ἃ περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν ἐγράψατο. μαθήσῃ δὲ ἐναργῶς ὃ λέγω, δύο ταῦτα ἐξετάσας ἀκριβῶς·

rentiae oftendens. Neque enim quam quis victus rationem inftituat, invenire poterit, neque *quando abftineat*, quando nutriat, fine certa temporum diftinctione, fiquidem conjicere oportet ftatim ab initio, quando morbi vigor futurus fit, et quantae laborantis vires exiftant. Si namque vigoris tempori etiam fine alimenti exhibitione fufficere queat, optimum fuerit, donec morbus declinare coeperit, a cibo abftinere; quod fi fufficere citra cibum non poffit, protinus ab initio, quolibet apto ad alimentum tempore alendus aeger eft; hoc autem tempus eft remiffionis. Voco autem remiffionem modo fecundam partem totius circuitus in duo univerfa divifi, acceffionem et remiffionem. Hippocrates itaque omnium primus, quos fciamus, recte haec diftinxit; praeftat vero artem ipfius excolere, quod nemo prope factitavit; nonnulli etiam ab ea plane recedentes, in verborum ambages abierunt, ut Archigenes cum in aliis omnibus, tum in duobus libris, quos de morborum temporibus infcripfit. Hoc clare difces, fi haec duo adamuffim

Ed. Chart. VII. [311.] Ed. Baf. III. (388.)

ἓν μὲν, εἰ ταυτὶ τὰ νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένα δι᾽ ὅλου τούτου τοῦ βιβλίου χρησιμώτατά ἐστιν εἰς θεραπείαν καὶ πρόγνωσιν· ἕτερον δὲ, εἰ λέλεκταί τι πρὸς Ἀρχιγένους. εἰ γὰρ μηδενὸς ἐλλείποντος τοῖσδε, φαίνεται λέγων ἕτερα, διττῶς πλημμελεῖ, μήτε τὰ χρήσιμα διδάσκων, βαρύνων τε τῇ τῶν ἀχρήστων πολυλογίᾳ τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτοῦ τὰ βιβλία.

difquifieris; unum, an haec, quae toto hoc libro declaravi, ad curationem et praenotionem utiliffima fint; alterum, an ab Archigene dictum fit aliquid; fi enim quum nihil his defit, dicere videatur alia, dupliciter peccat, tum quod neque utilia doceat, tum quod longis inutilium rerum nugis librorum fuorum lectores opprimat.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΥΠΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [152.] Ed. Bas. III. (470.)

Κεφ. α'. Πολλῶν πλατυτέρω ὑπὲρ τῆς περὶ τύπων θεωρίας πεπραγματευμένων, ἀναγκαῖον ἡγησάμην αὐτὸς ὁριστικώτερον καὶ κατὰ περιγραφὴν ἐπιδραμεῖν ταῦτα, οὕτως εὐκαταρίθμητον καὶ εὐκαταμάθητον οἰόμενος τοῖς νεωστὶ προσιοῦσι τῇ τέχνῃ τὸ πρᾶγμα, ὅν τε ἁπλοῦν καὶ μετὰ τὴν ἁπλουστέραν κατάληψιν εὐκολώτερον, καὶ καθάπερ ἐξ ἑτοίμου τοῖς πολλοῖς ἐντυγχάνον. ἀρκτέον δ' ἐντεῦθεν.

Κεφ. β'. Τύπος ἐστὶ τάξις ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως· περίοδος δέ ἐστι χρόνος ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήμασι γενόμενος. ὀλίγα τῶν παθῶν οὐ τυποῦνται, ὡς ἀτροφία,

GALENI DE TYPIS LIBER.

Cap. I. Quum multi fusius de typorum speculatione tractaverint, necessarium ipse putavi contractioribus terminis ac circumscriptione haec percurrere; ita rem numeratu ac scitu recens arti incumbentibus facilem existimans, quae simplex et post simpliciorem comprehensionem facilior est; ac veluti ex promptu cuilibet obvia. Hinc autem auspicandum est.

Cap. II. Typus ordo est intentionis et remissionis; periodus autem tempus est intentionis et remissionis in morbis. Pauci affectus typum non habent, ut atrophia,

παράλυσις, καὶ ἐλεφαντίασις, καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογα· τὰ πλείονα δὲ τῶν παθῶν τυποῦνται μὲν, ἀλλὰ σπανιώτερον· πάντων δὲ μάλιστα πυρετοὶ τυποῦνται, δίχα τῶν συνεχῶν τῶν διηνεκῶν λεγομένων ἢ τῶν ἀτάκτων.

Κεφ. γ'. [153] Τῶν τύπων οἱ μέν εἰσι πρῶτοι, οἱ δὲ δεύτεροι· καὶ οἱ μὲν ἑστῶτες, οἱ δὲ κινούμενοι· καὶ πάλιν οἱ μέν εἰσιν ἁπλοῖ, οἱ δὲ σύνθετοι. πρῶτοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ μικρὰν μὲν ἔχοντες τὴν ἐπισημασίαν, μακρὰν δὲ τὴν ἄνεσιν, οἱ τριταῖοί τε καὶ τεταρταῖοι· δεύτεροι δὲ οἱ μακρὰν μὲν ἔχοντες τὴν ἐπισημασίαν, μικρὰν δὲ τὴν ἄνεσιν, οἷος ὁ ἀμφημερινὸς καὶ ὁ παρεκτεταμένος ἡμιτριταῖος. τῶν δὲ παρεκτεταμένων οὗτος μόνος ἐξηλλαγμένος παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὠνόμασται. ἑστῶτες δέ εἰσιν οἱ ἐν ταῖς αὐταῖς ὥραις ἐπισημαίνοντες καὶ ἀνιέντες· κινούμενοι δὲ οἱ ἀεὶ ἄλλαις ὥραις ἐπισημαίνοντες· ὧν οἱ μὲν φθάσαντες καὶ προδόντες τὰς ὥρας τάχιον προληπτικοὶ λέγονται, οἱ δὲ βραδύνοντες ὑστερητικοί. ἁπλοῖ δέ εἰσιν οἱ μίαν ἐπίτασιν ποιούμενοι· σύνθετοι δὲ οἱ ἐκ πλειόνων ἐπισημασιῶν καὶ

paralyfis, elephantiafis et his confimiles. Plures vero affectus typum habent quidem, fed rarius. Omnium maxime febres typos habent, exceptis continuis affiduis dictis, vel inordinatis.

Cap. III. Typorum alii funt primi, alii fecundi; alii confiftentes, alii mobiles; ac rurfus alii fimplices, alii compofiti. Primi igitur funt, qui parvam habent invafionem, longam autem remiffionem, quales tertianae et quartanae. Secundi autem, qui longam habent invafionem, parvam autem remiffionem, ut quotidianus et extenfus femitertianus. Inter extenfos autem hic folus alteratus apud veteres nominatus eft. Confiftentes vero funt, qui iisdem horis invadunt et remittunt; mobiles, qui femper aliis horis invadunt. Ex quibus, qui quidem praevertunt et horas citius promovent, praeoccupatorii appellantur: qui tardius morantur, pofteriores. At fimplices funt, qui unam faciunt intenfionem; compofiti, qui ex pluribus con-

Ed. Chart. VII. [153.] Ed. Baf. III. (470.)

ἀνέσεων συνεστῶτες. τῶν δὲ συνθέτων οἱ μὲν ἐξ ὁμογενῶν συνίστανται, οἱ δὲ ἐξ ἑτερογενῶν. ἐξ ὁμογενῶν μὲν, ὅταν ἀμφημερινὸς, λόγου δὲ χάριν ἁπλοῦς διπλῷ ἀμφημερινῷ συμπλέκηται, ἢ τριταῖοι διπλοῖ, ἢ τρεῖς τριταῖοι τυγχάνωσιν, ἢ πάλιν δύο καὶ τρεῖς τεταρταῖοι· ἐξ ἑτερογενῶν δὲ, ὅταν ἀμφημερινὸς λόγου χάριν τριταίῳ συμπλακῇ, ἢ τριταῖος τεταρταίῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντων.

Κεφ. δ'. Ἀμφημερινὸς δέ ἐστιν ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μίαν ἐπισημασίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔμμετρον ἐν τῷ μήκει καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἄνεσιν ποιούμενος. τριταῖος δέ ἐστιν ὁ διὰ τρίτης μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπισημασίαν σύμμετρον ἐν τῷ μήκει καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἄνεσιν ποιούμενος. τεταρταῖος δέ ἐστιν ὁ διὰ τετάρτης μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ποιούμενος ἄνεσιν. τὰ αὐτὰ δὲ νοείσθω περὶ πεμπταίου καὶ ἑβδομαίου καὶ εἴ τις ἄλλη τύπων εὑρίσκεται τάξις. ἀμφημερινῷ δὲ παρέπεται ὑγρότης ἕξεως, καὶ φλεγματώδεις ἐμε-

ftant et invafionibus et remiffionibus. Compofitorum autem typorum alii ex genere fimilibus conftituuntur, alii ex genere diverfis. Ex fimilibus quidem genere, quum quotidianus typus, verbi gratia, fimplex duplici quotidiano commifcetur; aut tertiani duplices, aut tres tertiani concurrunt; aut rurfus duo et tres quartani. Ex genere diverfis quum quotidianus, verbi caufa, tertiano complicatur, aut tertianus quartano, aut alteri cuipiam ex iis, qui ejusdem generis non funt.

Cap. IV. Quotidianus autem eft, qui quotidie unam molitur acceffionem, eandemque in longitudine modum fervantem, unam eandemque remiffionem. Tertianus eft, qui tertio quoque die unam eandemque acceffionem longitudine commoderatam, et unam eandemque remiffionem efficit. Quartanus, qui quarto unam et eandem acceffionem et remiffionem molitur. Eadem de quintano et feptimano intelligantur, et fiquis alius typorum ordo invenitur. Quotidianum vero comitatur habitus humiditas, pituitofi vomitus,

τοι, καὶ δίψος οὐκ ἐπιτεταμένον, καὶ βαρυσμὸς τοῦ σώματος ὅλου, καὶ ὕπνος καρώδης καὶ καταφορικὸς, καὶ σφυγμὸς μέγας καὶ ἀραιὸς καὶ χαῦνος, τὸ πρόσωπον ὑποῖδον καὶ χαῦνον καὶ πεπονῶδες καὶ πολλὴν ἐμφαῖνον τὴν τῆς ὕλης καχεξίαν καὶ τροπήν. καὶ σπλὴν δὲ ἐν τύπῳ τούτῳ παρακολουθήσει σκληρώδης. χρονίζοντος δ' αὐτοῦ, τρομώδεις καὶ ληθαργώδεις καταφοραὶ καὶ θώρακος ῥευματισμοὶ καὶ παρεγχύσεις ὑδερικαί. συνίσταται δὲ μάλιστα ἐπὶ στομάχῳ κακοπραγοῦντι. παρέπεται δὲ τριταίῳ δίψος ἐπιτεταμένον, ἔγκαυσις, δριμεῖς καὶ χολώδεις ἔμετοι, ἀσιτίαι, καὶ ῥιπτασμοί. κατὰ πολλὰ μὲν τῷδε ῥίγη προηγοῦνται, ποτὲ δὲ καὶ περίψυξις. σφυγμὸς δὲ τοῖς τριταΐζουσι μικρὸς καὶ πυκνὸς παρέπεται. αἱ νύκτες αἱ πρὸ τῶν παροξυντικῶν ἡμερῶν δύσφοροι γίγνονται, ἐπιτεινομένης δὲ τῆς νόσου οὐκέτι γίγνονται δύσφοροι, ἀλλὰ καὶ πυρετὸν ἱστᾶσι, καὶ οὕτω πυρέττοντες μεταβάλλουσί ποτε τὸν τριταῖον εἰς ἡμιτριταῖον. ἔστι δὲ πάντων τύπων [154] εὐλυτώτερος ὁ τύπος οὗτος, καὶ μάλιστα εἰ συσταίη ἐν θέρει.

sitis non intensa, et totius corporis gravitas, somnus carodes et cataphoricus, pulsus magnus, rarus et laxus, facies subtumida, flaccida, mollicula, et quae multam materiae pravitatem testetur et conversionem; atque lienis hoc in typo durities subsequetur; et ipso inveterascente tremulae et lethargicae cataphorae, thoracis rheumatismi, hydropicae praetersusiones subsequuntur. Generatur autem potissimum ob stomachum male affectum. Tertianum comitatur sitis intensa, aestus, acres et biliosi vomitus, inediae, jactatio; plerumque sane rigores hunc praecedunt, interdum et perfrigeratio. Pulsus autem tertiana laborantibus parvus et frequens succedit. Quae noctes accessorios dies praecedunt, molestae fiunt; at ubi morbus prorogatur, non amplius fiunt molestae, sed etiam febrim sistunt; atque ita febricitantes aliquando ex tertiana in semitertianam transeunt. Hic typus omnium facillime solvitur, praesertim in aestate

παρασεσημείωται δὲ ὁ Ἱπποκράτης λέγων· τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον. σπανίως δὲ χρονίζει, καὶ μάλιστα εἰ μὴ συσταίη φθινοπώρου λήγοντος ἤδη καὶ τῷ χειμῶνι προσάπτοντος. ἔστι δὲ καὶ τὰ οὖρα ξανθὰ, πάρεστι δὲ τούτοις καὶ ἀγρυπνία, πάντα δὲ ὅσα παρακολουθεῖ τῷ τριταίῳ, καὶ ἡμιτριταίῳ ταῦτα συμβέβηκε· καὶ γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ κεκοινωνήκασι γένους, διὰ τρίτης ποιούμενοι τάς τε τῶν ἀνέσεων καὶ τῶν παροξυσμῶν ἀνταποδόσεις· ἴδιον δὲ περὶ τῶν τύπων τῶν ἡμιτριταίων συμβέβηκεν ἡ παρέκτασις τῶν ἐπισημασιῶν, καὶ τὸ μετὰ περιψύξεως ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ταῖς ἀκμαῖς μηδέπω συντετελεσμέναις προσεδρεύειν, ἃς ἰδίως ἐπαναδιπλώσεις καλοῦμεν. ἔστι δὲ κινδυνώδης ὁ ἡμιτριταῖος οὐ μόνον τοῦ στομάχου καὶ τοῦ νευρώδους καθαπτόμενος καὶ καθόλου τῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ ληθαργικὰς ἐπιφέρων καταφορὰς καὶ παρακρουστικὰς ἀγρυπνίας, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ συγκοπτικὰς διαφορήσεις, γλῶσσάν τε ἰσχυρῶς ξηραίνει, καὶ λειποθυμίαν ἀπεργάζεται, σφοδρῶς κινῶν τὰ ἐν τῷ βάθει, καὶ καθόλου ἄγριός τέ ἐστι καὶ

generatus; id quod Hippocrates indicavit his verbis: *Tertiana exquifita feptem circuitibus ut longiffime iudicatur;* raro autem diuturna fit, nifi potiffimum autumno jam defiñente ac hyemem attingente conflituta fuerit. Urinae funt flavae; his etiam adfunt vigiliae. Omnia vero quae tertianam comitantur, etiam haec hemitritaeo accidunt; etenim ejusdem generis communionem obtinent, ut quae tertio quoque die et remiffionum et acceffionum repetitiones efficiant. At proprie femitertianis typis accidit invafionum productio, et quod quas reduplicationes vocamus plerumque cum perfrigeratione et in ftatu nondum abfoluto affideant. Eft autem femitertiana periculofa, ut quae non folum ftomachum et nervofas partes attingat, et fummatim media, fed etiam lethargicas in fomnum delationes, atque cum deliriis vigilias invehat, interdum diffolutiones fyncopen inducentes; linguam valide ficcet, animae defectum efficiat, vehementer ea quae in alto funt commovens; in univerfum

κινδυνοδέστατος οὗτος ὁ τύπος. ἔσθ' ὅτε μὲν δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας συνίσταται, καθάπερ καὶ οἱ λοιποὶ τύποι· ποτὲ δ' ἀπὸ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἡμέρας ἄρχεται, ὥστε μεγίστη αἰτία ἀπάτης γίγνεται τοῖς ἰατροῖς τῇ τοιαύτῃ εἰσβολῇ. γεννᾶται δὲ καὶ ἀπὸ τριταίου παρεκταθέντος, καὶ λυόμενος ἐνίοτε εἰς τριταῖον ὑποστρέφει, ποτὲ δὲ καὶ διακόπτεται τοῦ μήκους τοῦ κατὰ τὴν ἐπισημασίαν εἰς β' τριταίους καὶ ἀμφημερινούς. πλεονάζει δὲ ἐπὶ μὲν τῆς φύσεως τῆς κατὰ τοὺς ἄνδρας, ἡλικίας δὲ τῆς κατὰ τοὺς ἀκμάζοντας, ὥρας δὲ μᾶλλον τῆς φθινοπωρινῆς, ὅτε καὶ λίαν κινδυνώδης τυγχάνει. ἔστι δὲ οὐ πάντοτε συνεχὴς, ἀλλὰ καὶ διαλείπων εὑρίσκεται. παραδίδοται δὲ ὑφ' Ἱπποκράτους τὸ μὴ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς ὀξέσι καταριθμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χρονίζουσιν. ἔχει δὲ καὶ τὰς κατὰ τὸ μέγεθος διαφορὰς τρεῖς. ὁ μὲν γὰρ σμικρός ἐστιν ἡμιτριταῖος, ὁ δὲ μέσος, ὁ δὲ μέγας. σμικρὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁ παρὰ τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας στρεφόμενος· μέσος δὲ ὁ παρὰ τὰς τριακονταέξ· μέγας δὲ ὁ παρὰ τὰς (471) τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ, ὃς δὴ συνεγγίζει τῷ συνεχεῖ πυρετῷ. τινὲς δέ φασι τὸν ἡμιτριταῖον

typus hic et ferus eſt et periculoſiſſimus. Interdum primo die conſtituitur, quemadmodum et reliqui typi; aliquando a ſecundo et tertio die incipit; ita ut ab hujusmodi inſultu maxima deceptionis cauſa medicis oriatur. Generatur etiam ex tertiana producta, ac interdum quum ſolvitur, in tertianam revertitur; nonnunquam ex invaſionis longitudine in duas tertianas et quotidianas dirimitur. Frequentius corripit naturam virilem, aetatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculoſa accidit. Eſt autem non ſemper continua, ſed etiam intermittens reperitur. Traditum eſt ab Hippocrate, non modo acutis eam morbis annumerandam eſſe, ſed etiam diuturnis. Habet autem tres in magnitudine differentias. Alia enim exigua eſt ſemitertiana, alia media, alia magna. Exigua igitur eſt, quae horarum vigintiquatuor intervallo redit; media, quae trigintaſex; magna vero, quae quadragintaocto, quae et continuae febri propinqua eſt. Quidam vero

οὕτως ὀνομασθῆναι, ὡς τὸ ἡμικύκλιον καὶ ἡμισφαίριον, λέγοντες αὐτὸν ἐλάττονα τοῦ ἡμίσεος τῆς τριταϊκῆς περιόδου. ἄλλοι δέ φασι τὸν ἡμιτριταῖον ὀνομασθῆναι, ὡς καὶ τὸν ἡμιόλιον ἀριθμὸν, ὥστε τῆς τριταϊκῆς ἐπισημασίας λόγου χάριν ἐκ δώδεκα ὡρῶν συγκειμένης, τὸν ἡμιτριταῖον μὲν ἐμπεριλαμβάνειν τὰς ιβ′ ὥρας τοῦ τριταίου, προστιθέναι δὲ ταύταις καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ιβ′ καὶ τὰς πάσας γίγνεσθαι δέκα καὶ ὀκτὼ, ὡς εἶναι ἥμισυ μείζονα τῶν τριῶν κατὰ περίοδον τύπων, ἀμφημερινοῦ, τριταίου καὶ τεταρταίου, ὥστε ὡρῶν αὐτὸν εἶναι εἴκοσι καὶ τεσσάρων. ὁ Ἀγαθῖνος δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν τριταῖον ἐπιφορᾶς φησιν ὀνομασθῆναι τὸν ἡμιτριταῖον· διὰ τρίτης γὰρ ἐπισημασίαι ἀμφοτέροις. πότερον οὖν ὥραις ἢ διαστήμασι χαρακτηρίζεται ὁ ἡμιτριταῖος; κατὰ μὲν τὸν Ἀγαθῖνον, οὔτε ὥραις οὔτε διαστήμασιν· ἀμφότερα γὰρ ταῦτα παραγεγραμμένον ἔχει τὸ μέγεθος, ὡς καὶ ἡμιτριταῖον ἀπεριορίστως ἔχειν τὴν σύστασιν ἐν πλάτει, ὥραις τε ὡς παρεπομέναις. τεταρταίῳ δὲ παρακολουθεῖ ῥίγη σύντονα, καὶ φλεγματώδεις ἔμετοι, καὶ σπληνὸς φλεγμονὴ καὶ

ſemitertianam ita nominatam eſſe cenſent, ut ſemicirculum et ſemiglobum, minorem eam dimidio quam tertianum circuitum aſſeverantes. Alii dictitant, ſemitertianam appellari, ut et ſeſquialterum numerum, ut tertiana invaſione, verbi gratia, ex duodecim horis conflata, ſemitertiana quidem duodecim tertianae horas comprehendat, dimidiumque illarum his adhuc addat, ut omnes numero fiant octodecim, ac dimidio major ſit tribus circuitu repetentibus typis, quotidiano, tertiano et quartano, ut horarum ſit ipſa viginti-quatuor. Agathinus ſemitertianam dictam eſſe pronuntiat a relatione ad tertianam, nam utrisque tertio quoque die fiunt acceſſiones. Utrum igitur horis aut intervallis ſemitertiana ſignatur? Agathino quidem neque horis neque intervallis, (ambo enim haec circumſcriptam habent magnitudinem) ut et ſemitertiana indefinitam habeat conſtitutionem in latitudine, et horis ut ſubſequentibus. Quartanum typum comitantur rigores validi, pituitoſi vomitus, lienis in-

διόγκωσις, ἔσθ' ὅτε δὴ καὶ ἀνορεξία καὶ σιελισμὸς παρέπεται, ποτὲ δ' ἐκ τῶν ἐναντίων ὄρεξις ἐπιτεταμένη, βηχίον τέ ποτε [155] συμπάρεστιν αὐτῷ, καταφθειρομένης τῆς ἕξεως. διὰ τοῦτο δύσλυτοι καὶ χρονιώτεροι παρὰ πάντας τοὺς τύπους, ὥστε καὶ μέχρι διετοῦς προβαίνειν. ἐπιπλέκεται δὲ σφοδρυνόμενος αὐτὸς ἑαυτῷ, ὥστε β' καὶ γ' ἀποτελεῖν τεταρταίους, ἢ καὶ μέχρι τινὸς συνεχείας προβαίνειν, καὶ πάλιν ἐκεῖνος μετριάζων εἰς ἕνα περιίσταται. γίγνονται δὲ ἐνίοτε καὶ κινδυνώδεις διὰ τὰ πεπλεγμένα αὐτῷ συμπτώματα, ὥστε φθίσιν τὸ τελευταῖον ἢ παρεγχύσεις ὑδρωπικὰς ἀποτελεῖν. πλεονάζει δὲ μάλιστα φθινοπώρῳ καί ἐστι μάλιστα δύσλυτος· ὁ δὲ θερινὸς εὐλυτώτατος. καὶ κατὰ πολὺ μὲν ἄλλων προηγησαμένων ἐπιγίνεται ἀτάκτως· σπανίως δ' ὅτε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς συνίσταται. σφυγμὸς δὲ τοῖς τριταΐζουσιν οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον παρέπεται σμικρὸς τῷ μεγέθει, ἐφ' ὅσον τοῖς τεταρταΐζουσιν, οὐδὲ μὴν ἐπὶ τοσοῦτον διογκοῦται, ἐφ' ὅσον τῇ ἀμφημερινῇ νόσῳ τυγχάνει.

flammatio et tumor; interdum et cibi fastidium, et salivatio comitatur; interdum ex contrariis, appetentia intensa, tussiculaque nonnunquam adest, et corporis habitus corrumpitur, idcirco difficulter solvitur, ac diutius omnibus typis perdurat, ut etiam ad biennium usque prorogetur. Ipse vero quum invalescit, implicatur, ut duas et tres quartanas efficiat, aut etiam ad continuitatem aliquam procedat. Rursus quum moderatior evadit, in unam convertitur. At fiunt nonnunquam etiam periculosae *febres* ob implicita ipsis symptomata, ut phthisin postremo aut hydropicas praetersusiones efficiant. Frequentior autem quartana potissimum autumno, et solutu contumacissima est; si per aestatem invadat, solutu facilior est. Ac magna ex parte aliis praegressis inordinate supervenit, raro et ipsa ab initio constituitur. Pulsus tertiana laborantes non adeo exiguus magnitudine comitatur, ac quartana occupatos; neque usque adeo in tumorem attollitur, quantum quotidianae febri accidit.

μεσότης γὰρ τῶν σφυγμῶν ἐν τύπῳ τούτῳ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς εὑρίσκεται· ἔστι δ' ὅτε καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν ἐπισημασιῶν ἀραιότερος παρὰ τοὺς ἐν τῷ κατὰ φύσιν εὑρίσκεται, οἱ μὲν ἀποσώζοντες τὰ τυπικὰ τῶν ἡμερῶν κινήματα παρὰ τρεῖς, οἱ δὲ ἀτυπώτατοι παρ' ἕνα. οἱ μὲν οὖν ἀποσώζοντες τὰ τυπικὰ τῶν ἡμερῶν κινήματα ἤτοι παρὰ τὴν συνήθη τῶν ὡρῶν προλαμβάνουσιν, ἢ ἐφυστεροῦσιν· ἄτακτοι δὲ γίγνονται καὶ παρὰ τὸ εἶδος τῶν κινήσεων, ὥστε ποτὲ μὲν προλαμβάνουσι, ποτὲ δὲ ἐφυστερίζουσιν, ἀτάκτως δὲ ἑκάτεροι παρὰ το ποτὲ μὲν κινεῖσθαι ἀτάκτως, ποτὲ δὲ ἵστασθαι, μηδέποτε δὲ τεταγμένως, ἔνθα παρ' οὐδενὸς κεκώλυται, μένοντος τοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας σχήματος ἐν ταῖς ἐπὶ μέρει συμφόροις ἀταξίαις μόναις. οἱ δὲ ἀτυπώτατοι παρὰ πάντας μὲν τοὺς κατηριθμημένους τρόπους καὶ παρὰ τὴν τάξιν γίγνονται τῶν ἡμερῶν· τινὲς μὲν ἐπισημαίνουσι, τινὲς δὲ παντελῶς εἰσιν ἄτακτοι. τὰς δὲ ἐπὶ εἴδους διαφορὰς πλείονας εἶναι συμβέβηκεν. ἔξεστι δὲ σκοπεῖν τῷ προειρημένῳ τρόπῳ καὶ συμπλέ-

Nam pulsuum mediocritas in hoc typo pro pulsuum ratione invenitur; interdum etiam per initia invasionum rarior eo, qui secundum naturam est, reperitur. Aliae typicos dierum motus servantes, tertio quoque; aliae typorum maxime expertes, singulis. Quae igitur typicos dierum motus servant, vel praeter horas consuetas anticipant, aut tardius remorantur: inordinatae autem fiunt etiam praeter motuum speciem; quare interdum praevertunt, interdum tardius redeunt; inordinate autem utraque, quod alias citra ordinem moveantur, alias consistant; nunquam vero ordinate, ubi a nullo prohibentur, manente dierum figura in particularibus solis inordinationibus. At typi prorsus expertes praeter omnes enumeratos modos, praeterque ordinem dierum fiunt; nonnullae quidem invadunt cum indiciis, nonnullae omnino sunt inordinatae. Sed speciei differentias plures esse contingit. Licet autem praedicto modo con-

κειν ὡς ἂν βούληται τὰ τῶν προειρημένων τύπων ἰδιώματα.

Κεφ. ε'. Τύπων δὲ διπλοῦνται οἱ πρῶτοι καλούμενοι, οἷον ἀμφημερινὸς, τριταῖος, τεταρταῖος. ἀμφημερινὸς μὲν οὖν ἐστι διπλοῦς ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν δὶς ἐπισημαίνων ὁμοίως, δίς τε ἐπανιείς· δύο τριταῖοι δὲ τυγχάνουσιν, ὁπότε διαφόρων ἐπισημασιῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιγινομένων ἑαυτοῖς διὰ τρίτης ἀπαντῶσι. τεταρταῖοι δὲ, ὁπότ' ἂν μιᾶς ἡμέρας γινομένης καλῆς, ἑξῆς δυσὶν ἡμέραις συμβαίνει πυρέσσειν, τῶν διὰ τεσσάρων σχημάτων καθ' ἑκάστην τῶν ἐπισημασιῶν τῶν ὡρῶν ἀποσωζομένων. ἐπιπλέκεται δὲ ἀμφημερινὸς τριταίῳ, ὅταν ἡ μὲν α' τῶν ἡμερῶν δὶς ἐπισημαίνῃ καὶ δὶς ἀνίῃ· ἡ δ' ἑξῆς ἅπαξ· τρίτη δὲ πάλιν ὁμοίως πρώτῃ. ἐπιπλέκεται δὲ ἀμφημερινὸς τεταρταίῳ, ὅταν τῇ μὲν α' δὶς ἐπισημαίνῃ· ταῖς δ' ἑξῆς δυσὶν ἅπαξ· τῇ δ' ὁμοίως δίς. συμπλέκονται δὲ ἀλλήλοις ἀμφημερινὸς, τριταῖος καὶ τεταρταῖος, ὅταν ἡ μὲν α' τῶν ἡμερῶν τρεῖς ἐπι-

fiderare et typorum prius enumeratorum proprietates ut libuerit complicare.

Cap. V. At duplicantur ex typis primi dicti, ut quotidianus, tertianus, quartanus. Quotidianus igitur duplex eft, qui fingulis diebus bis fimiliter accedit, bisque remittit. Duo autem tertiani cum diverfis acceffionibus quotidie oborientibus tertio quoque die fibi ipfis occurrunt. Quartani autem, cum uno die bono orto, fubfequentibus duobus diebus febris accidit, figuris, quae per quatuor aeftimantur, in fingulis invafionum horis fervatis. At quotidianus tertiano implicatur, quum primus dies bis infultum experitur, ac bis remittit, fequens femel, tertius rurfus primo fimiliter. Quartanus vero quotidiano implicatur, quum primo fane die acceffiones duae invadunt; fubfequentibus duobus una; quarto fimiliter duae. At implicantur inter fe mutuo quotidianus, tertianus et quartanus, quum primus dies tres habet invafiones ac totidem remiffiones;

σημασίας ἔχῃ καὶ τρεῖς ἐπανέσεις· ἡ δὲ β' μίαν· ἡ δὲ γ' δύο, καὶ ἡ δ' τρεῖς, καὶ ἡ ε' μίαν, ἡ στ' δὲ δύο, ἑβδόμη δὲ πάλιν τρεῖς, [156] καὶ αἱ λοιπαὶ τὴν αὐτὴν ταῖς πρώταις τάξιν φυλάττουσι, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον συμβάλλουσιν οἱ τύποι, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα παραγίγνονται. ἐπιπλέκεται δὲ τριταῖος τεταρταίῳ, ὅταν ἡ μὲν α' τῶν ἡμερῶν δύο ἐπισημασίας ἐνέγκῃ καὶ δύο ἀνέσεις· ἡ δὲ β' μηδ' ὅλως· τρίτη δὲ ἅπαξ· καὶ τετάρτη πάλιν ὁμοίως, ὡσαύτως καὶ αἱ ἑξῆς. ἐπιπλέκεται δὲ τριταῖος, τεταρταῖος καὶ πεμπταῖος, ὅταν τῇ μὲν α' τῶν ἡμερῶν ἐπισημανθῆναι συμβῇ, τῇ β' δ' ἀναστῆναι· καὶ πάλιν τῇ τρίτῃ τριταῖος, καὶ τῇ τετάρτῃ τεταρταῖος, καὶ τῇ πέμπτῃ ἅμα ἅπαξ. καὶ ἄλλως δέ πως τούτου τοῦ τύπου ἡ εἰσβολὴ γίγνεται, οὐδὲν ἧττον εἰς τὸν αὐτὸν τύπον τῆς τάξεως ἐμπιπτούσης τῆς τριταίου πρὸς τὸν ἡμιτριταῖον συμπλοκῆς, καθάπερ ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς ἔχει ταύτης. τῇ α' ἤρξατο ἀπὸ ἑσπέρας μετὰ ῥίγους καὶ ἔλυσεν ἕως πρωῒ, παρέμεινε δὲ ἕως ὥρας ὀγδόης· εἶτα ἐμπίπτει ἐπισημασία μετὰ περιψύξεως, καὶ μένει τὴν ἐρχομένην νύκτα καὶ τῆς ἡμέρας

fecundus unam; tertius duas; quartus tres; quintus unam; fextus duas; feptimus iterum tres; ac reliqui eundem cum primis ordinem tuentur, ac altero modo typi coeunt, in eandemque figuram reducuntur. Implicatur autem tertianus quartano, quum primus dies duas invafiones duasque remiffiones infert; fecundus nullam prorfus; tertius unam; ac quartus rurfus fimiliter; pari modo et reliqui fubfequentes. Implicantur autem tertianus, quartanus et quintanus, quum primo die acceffionem fieri contigit, fecundo remiffionem, ac rurfus tertio tertianus et quarto quartanus, ac quinto pariter femel. Jam alio quodam modo hujus typi infultus accidit, dum nihilominus in eundem ordinis typum tertianus cum femitertiano complicatus incidit, ficut in fubfcriptione habet. Haec primo die incepit vefperi cum rigore, ac mane foluta eft, perfeveravit autem usque ad horam octavam; deinde incidit acceffio cum perfrictione, ac durat nocte fubfequenti ac die usque ad horam octavam;

ἕως ὥρας ή καὶ, πάλιν ἄνεσις ἀκολουθεῖ, εἶτα εἰς τὴν νύκτα πάλιν ἐπισημασία μετὰ ῥίγους, καὶ εἰς ἡμέραν πάλιν ἄνεσις. ὁμοία τῇ ἀναλόγῳ, καὶ ἑξῆς κύκλος ὁμοίως.

rurſusque remiſſio comitatur, deinde in noctem iterum acceſſio incipit cum rigore, ac die iterum remiſſio proportione ſimilis, ac deinceps circulus ſimiliter perficitur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΥΠΩΝ ΓΡΑΨΑΝΤΑΣ Η ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [156.] Ed. Bas. III. (464.)

Κεφ. α'. Τοῖς μὲν παλαιοῖς ἰατροῖς ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰποῦσιν, ὡς κατὰ περίοδον ἐνίοις τῶν νοσημάτων οἱ παροξυσμοὶ γίνονται, μηκέτι προστιθεμένοις, τί σημαίνει τοὔνομα ἡ περίοδος. ἠπίσταντο γὰρ Ἕλλησιν ἀνθρώποις γράφοντες τὰ βιβλία, σαφῶς εἰδόσιν, ὡς ἐπειδὰν δι' ἴσον χρόνον γίγνηταί τι ταὐτὸν τῷ εἴδει, τὸν χρόνον τοῦτον ἅπαντες Ἕλληνες ὀνομάζουσι περίοδον. οὕτω γοῦν Ὀλυμπιακὰς

GALENI ADVERSUS EOS QUI DE TYPIS SCRIPSERUNT VEL DE CIRCUITIBUS LIBER.

Cap. I. Veteribus sane medicis satis fuit hoc solum dixisse, nonnullis morborum accessiones per circuitum oboriri, non etiamnum, quid vocabulum circuitus significaret, adjicientibus. Noverant enim se Graecis hominibus libros scribere, qui manifesto scirent, quum aequali tempore aliquid idem specie fiat, hoc tempus Graecos omnes periodum, i. e. *circuitum*, nominare. Ita igitur Olympiacas quasdam

[157] τέ τινας καὶ Πυθιακὰς ἐκάλουν περιόδους. οἱ νεώτεροι δὲ πρῶτον μὲν ἐπεισήγαγον ταῖς περιόδοις τὴν τοῦ τύπου προσηγορίαν. εἶθ' οἱ μὲν ταὐτὸν ἡγοῦντο σημαίνεσθαι πρὸς τῆς περίοδος φωνῆς καὶ τάξις καὶ τύπος· οἱ δὲ οὐ ταὐτόν. ὁρίσαι δὲ πάντα ταῦτα ἐπιχειροῦσιν ἄλλοι ἄλλως, οὐ μόνον κατασκευάζοντες τοὺς ἰδίους ὅρους, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἄλλων ἀντιλέγοντες. ὅσοι μὲν οὖν ἄχρι τῆς περὶ τοὺς ὅρους φιλοτιμίας προεληλύθασι συγχωροῦντες ἐκ τῶν τριῶν ὀνομάτων ἕν τι σημαίνεσθαι, τύπου καὶ περιόδου καὶ τάξεως, ἐλάττονα φλυαροῦσιν· ὅσοι δὲ περίοδον μὲν ὀνομάζουσι τὸν χρόνον, δι' ὅν τι ταὐτὸν γίγνεται, τύπον δὲ οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα τὸν τοιοῦτον χρόνον, ἀλλ' ὅταν ὁλοκλήροις ἡμέραις τε καὶ νυξὶ περιγράφηται, μακρὰς οὗτοι καὶ ἀχρήστους φλυαρίας καταβάλλονται, καὶ διὰ τοῦθ' αὐτῶν τε καὶ τῶν μαθητῶν κατατρίψαντες τὸν χρόνον, ὅταν ἐπὶ τοὺς κάμνοντας ἀφίκωνται, χείρους εἰσὶν ἰδιώτου παντός. ἰδιώτης μὲν γὰρ νοῦν ἔχων, ἐπειδὰν θεάσηταί τινα καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, ἐάν θ' ὑστερῇ σμικρὸν ὁ παροξυσμὸς ἐάν τε προλαμβάνῃ, φαντασίαν τινὰ ἔχει περιόδου τῆς καλου-

et Pythicas appellabant periodos. Recentiores autem primum fane periodis typi vocabulum invexerunt. Deinde idem alii voce periodus, ordo et typus fignificari arbitrati funt, alii non idem. Haec vero univerfa definire aggrediuntur alii aliter; nec folum proprias definitiones aftruunt, verum etiam aliorum *alias* improbant. Quicunque igitur gloriae ftudio definitiones tractarunt, conceduntque tribus nominibus, typo, periodo et ordine, unum quiddam fignificari, minus nugantur. Sed qui periodum nominant tempus, quo idem aliquid fit, typum autem non abfolute univerfum hujusmodi tempus, fed quum integris diebus et noctibus circumfcribitur, prolixas hi ac inutiles nugas proferunt, atque idcirco tum fuum tum difcipulorum tempus conterentes, ubi aegros accedunt, quovis idiota funt deteriores. Siquidem idiota, mentis compos, quum viderit aliquem quotidie acceffionem experiri, five paulo tardior acceffio veniat five praevertat, imaginationem quandam

μένης ἀμφημερινῆς· εἰ δέ τις καὶ φιλόπονος εἴη καὶ φιλίατρος, ἔννοιά τις αὐτὸν εἰσέρχεται δυοῖν τριταίοιν ἢ τριῶν τεταρταίων, καὶ τοῦτο ἀξιοῖ διορισθῆναι πρὸς τῶν ἰατρῶν. οἱ δὲ ταῖς εἰρημέναις ὑποθέσεσι δουλεύοντες, ἐὰν ἐντύχωσιν ἀῤῥώστῳ δυοῖν ὥραιν ἑκάστης ἡμέρας τὸν παροξυσμὸν ἔχοντι προληπτικὸν, εἴκοσι μὲν εἶναι καὶ δυοῖν ὥραιν φασὶ τὴν περίοδον, τὸν δ᾽ ὅλον τύπον οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλά τινα σύνθετον ὑπάρχειν νομίζουσιν· εἶτα ζητήσαντες ἱκανῶς καὶ λογισάμενοι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, οἱ μὲν ἐπὶ δακτύλων, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ διαγράμματος ἔν τινι βιβλίῳ γεγραμμένου, δώδεκά φασιν εἶναι δωδεκαταίους τὸν τοιοῦτον τύπον. γελώντων δὲ ἐπὶ τούτοις τῶν ἀκουσάντων, ἀγανακτοῦσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ὥρᾳ μιᾷ ποτε θεάσωνται τὸν παροξυσμὸν προλαμβάνοντα, καὶ τότε ἀποφαίνονται δ᾽ εἶναι καὶ κ᾽ εἰκοστοτεταρταίους, αὐτοί τε καταγελῶνται καί τινα τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ὑποψίαν ἀγνοίας παρὰ τοῖς ἰδιώταις παρασκευάζουσιν. ὅταν γὰρ ἐκείνους ἐκ βιβλίου θεάσωνται μετὰ σεμνότητός τινος εὑρίσκοντας, ὥς τι μέγιστον πρᾶγμα, κδ᾽ εἰκοστοτεταρταίους,

periodi quotidianae vocatae habet. At si quis et industrius et medicinae studiosus fuerit, eum cogitatio quaedam subit duarum tertianarum, aut trium quartanarum, atque id distingui a medicis volet. Qui vero praedictis hypothesibus mancipati sunt, si aegroto duabus horis quotidie accessionem anticipatoriam ferenti occurrerint, viginti sane et duarum horarum periodum esse pronunciant; totum vero typum non simplicem, sed compositum quendam arbitrantur; deinde perscrutati plurimum et apud seipsos ratiocinati, alii in digitis, alii etiam in tabella libro cuidam inscripta, duodecim duodecumanas ejusmodi typum esse dictitant. Verum quum auditores propter haec rident, indignantur; multo magis quum hora una quandoque accessionem praevertentem conspexerint, tunc quoque viginti quatuor vigintiquaternanas esse enunciant; et ipsi ridentur, et aliis medicis quandam ignorantiae suspicionem apud idiotas conciliant. Quum enim illos ex libro viderint cum gravitate quadam ut rem maximam invenientes vigintiquatuor

ἐπέρχεται καταγινώσκειν αὐτοῖς ἁπάντων τῶν ἀναγινωσκόντων τὰ βιβλία, καὶ μᾶλλον τοῖς ἀλόγῳ τριβῇ μεταχειριζομένοις τὴν τέχνην ἑαυτοὺς ἐπιτρέπουσιν. ἐὰν γοῦν τις ἕπηται ταῖς ὑποθέσεσι τῶν τὰ τοιαῦτα ληρούντων ἰατρῶν, καὶ τὸν τριταῖον, ὅταν ἤτοι προλαμβάνῃ μίαν ὥραν ἢ ὑστερίζῃ, πάντα μᾶλλον ἢ τριταῖον ἐρεῖ. τὸν μὲν γὰρ προλαμβάνοντα, τεττάρων καὶ κ΄ ὄντα, φησὶ τεσσαρακοστουγδαῖον ἐπιπλοκὴν εἶναι· τὸν δὲ ὑστερίζοντα πεντηκοσταῖον, καὶ τοῦτον ἐρεῖ ε΄ καὶ κ΄ εἶναι. τίς μὲν οὖν ἤρξατο πρῶτος τῆς ἐμπλήκτου ταύτης σοφίας, οὐκ οἶδα· ἡνίκα δ᾽ ἐγὼ πρῶτον ἤκουσα τοῦ γε μηνύοντος αὐτὴν, ἐρῶ. μεθεστήκει μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἔναγχος Ἀντωνῖνος ὁ μετ᾽ Ἀδριανὸν γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἦρχε δὲ τότε Σεβῆρος, ἑαυτὸν μὲν Ἀντωνῖνον μετονομάσας, εἰς δὲ τὴν τῆς ἀρχῆς κοινωνίαν προσλαβὼν Λούκιον καὶ μετονομάσας Σεβῆρον. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πρῶτον ἀκούσας ἐθαύμασα τοὺς προβάλλοντας ὡδί πως· ἐὰν πέντε τις ὥραις παροξυνόμενος ἀνίηται δυοῖν, ὡς εἶναι τὴν ὅλην

viginti quaternanas, fubit ipfis omnes, qui libros legunt, damnare, ac potius irrationali exercitio artem tractantibus fefe permittunt. Si quis igitur medicorum hujusmodi nugantium hypothefes fequatur, etiam tertianam quum vel hora una praevertet, vel tardius accedet, omnia potius quam tertianam dicit. Nam praevertentem, quatuor et viginti horarum quum fit, implexum effe dicit quadragefimoctanum; tardius autem venientem, quinquagefimanum, atque hunc referet, quinque et viginti *horarum* effe. Quis igitur primus inceperit hanc infulfam fapientiam, haud novi; quando autem primum eum, qui ipfam indicat, audiverim, aperiam. Exceflerat fane nuper e vivis Antoninus, qui poft Adrianum fuit imperator; regnabat autem tunc Severus, qui fe ipfum quidem mutato nomine Antoninum vocavit, Lucium vero, quem in imperii communionem acceperat, Severum appellavit. Hoc tempore quum primum audiviffem, admiratus fum eos, qui in hunc modum proponebant: fi quinque horis aliquis acceffionom experitur, dua-

περίοδον ὡρῶν [158] ζ καὶ τοῦτ᾽ ἐφεξῆς γίγνηται, τίνα χρὴ νομίζειν τὸν τύπον; ἀπεκρινάμην οὖν εὐθέως αὐτῷ, μηδ᾽ οἷόν τε γενέσθαι τοῦτο. τοὺς γὰρ ὀλιγοχρονίους οὕτω παροξυσμοὺς μακρὰς ποιεῖσθαι τὰς παρακμὰς, καὶ τοὐπίπαν γε καὶ εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνεῖσθαι. σὺ δὲ παροξυσμὸν μὲν, ἔφην, διηγῇ νοσήματος ἐπιεικέστατον, τῇ συνεχείᾳ δὲ τῶν περιόδων ὀλεθριώτατον αὖθις ἀποφαίνεις αὐτόν. μηδὲν, ἔφη, σκόπει τό γε νῦν, πότερον ἀδύνατός ἐστιν ἡ ὑπόθεσις, ἢ δυνατὴ, γυμνασίας δ᾽ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα συγχώρει ζητεῖσθαι. πρὸς γὰρ τὴν τῶν ποικίλων τύπων εὕρεσιν εὐπορωτέρους ἡμᾶς ἐργάσεται. ἐκείνῳ μὲν οὖν ὅτι τὸ τοιοῦτον γυμνάσιον ἀπορωτέρους ἡμᾶς ἐργάζεται μᾶλλον ἤπερ εὐπορωτέρους, ἐπειράθην ἐνδείξασθαι τότε· νυνὶ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐπιδείξω προδιηγησάμενος, ἥ τίς ποτ᾽ ἐστὶν ἡ χρεία τῆς τοιαύτης θεωρίας.

Κεφ. β΄. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν οὕτω χρήσιμόν ἐστι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πυρετοῖς, ὡς τὸ προγινώσκειν τὰς ἀρχὰς τῶν ἐσομένων παροξυσμῶν, ἐὰν μέν τις εὐθέως ἀπ᾽ ἀρχῆς οἷός τε

bus remiſſionem, ut tota periodus horarum ſeptem exiſtat, idque ordine deinceps fiat, quis typus cenſeri debet? Reſpondi igitur ſtatim ei, id ne fieri quidem poſſe, nam breves ita acceſſiones longas facere declinationes, ac omnino etiam ad integritatem pervenire. Tu vero acceſſionem quidem, dicebam, narras morbi mitiſſimam, periodorum autem frequentia perniciosiſſimam ipſam rurſus pronuncias. Noli, inquit, conſiderare in praeſentia, utrum hypotheſis fieri poſſit, an minus; exercitii autem gratia hujusmodi inquiri permittito. Nam ad variorum typorum inventionem doctiores nos efficient. Illi igitur, quod hujusmodi exercitium ineptiores nos potius reddat quam promptiores, oſtendere tunc tentavi; nunc aliis oſtendam, ubi prius percenſuero, quis tandem hujus ſpeculationis uſus exiſtat.

Cap. II. Quoniam igitur nihil adeo utile eſt, ac praeſertim in febribus, quam acceſſionum futurarum principia praenoſcere, ſi quis ſtatim ab initio artificioſa conjectura

Ed. Chart. VII. [158.] Ed. Baf. III. (464.)

ἢ στοχασμῷ τεχνικῷ τοῦτ᾽ ἐξεργάζεσθαι, μέγιστα τὸν κάμνοντα δι᾽ ὅλου τοῦ νοσήματος ὠφελήσει· ἐὰν δ᾽ εὐθὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀδυνατήσῃ, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου δυνηθῇ, κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ὀνήσει τὸν κάμνοντα· καὶ ὅσῳ γὰρ θᾶττον εἰς πρόνοιαν ἀφίκηται τῆς τοῦ νοσήματος ἰδέας, τοσούτῳ πλέονα χρόνον ὠφελήσει τὸν νοσοῦντα. πειρατέον μὲν οὖν εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς διαγινώσκειν ὁποῖός τίς ἐστιν ὁ πυρετὸς, ὡς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι δέδεικται, καὶ τά γε πολλὰ βεβαίως ἐστὶ γνῶναι τοῦτον διὰ τῶν ἐν ἐκείνοις γνωρισμάτων· εἰ δέ τις ἀμφιβολία γενηθείη κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἐν τῇ δευτέρᾳ διακριτέον αὐτήν· εἰ δὲ καὶ ταύτην γέ ποτε ἐκφύγοι, τῇ τρίτῃ γε πάντως γνωρισθήσεται· εἰ δ᾽ ἄρα καὶ ταύτην γέ ποτε διεκφύγοι κατὰ τὸ σπάνιον, ἀλλ᾽ ἐν τῇ τετάρτῃ ἐξ ἀνάγκης γνωρισθήσεται· εἰ δὲ μηδ᾽ ἐν ταύτῃ τις ἤδη τὴν ἰδέαν τοῦ νοσήματος ἐγνώρισεν, ἀλλ᾽ ἔτ᾽ ἀπορεῖ, πολὺ μέρος οὗτος τῆς τέχνης ἀγνοεῖ. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ οἱ παροξυσμοὶ πάντες οἱ ἐν τοῖς πυρετοῖς ἤτοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, ἢ διὰ τρίτης, ἢ διὰ τετάρτης ἀπαντῶσιν· ἐν μὲν τοῖς πλείστοις νοσήμασιν, ἐφ᾽ ὧν δὴ καὶ μάλιστά ἐστι χρεία τῆς

id poffit efficere, plurimum aegrotanti per totum morbi decurfum profuerit; fin autem ftatim ab initio nequeat, procedente autem tempore poffit, reliquo tempore aegrotum juvabit; et quanto citius in morbi fpeciei notitiam venerit, tanto longiori tempore aegrotanti auxiliabitur. Incumbendum igitur eft ftatim per initia, ut cognofcas qualis fit febris, ficut in commentariis de crifibus oftenfum eft, ac magna ex parte firmiter licet hanc ex notis illic proditis cognofcere. At fi qua primo die dubitatio fuerit oborta, in fecundo discerni debet; fin etiam hunc quandoque effugiat, tertio omnino cognofcetur; quod fi hunc etiam interdum effugiat, quod raro accidit, faltem in quarto neceffario intelligetur; fi neque in hoc quis iam morbi fpeciem cognoverit, fed etiamnum dubitet, magnam partem artis hic ignorat. Nam cum alia, tum acceffiones omnes febrium vel fingulis diebus, vel tertio, vel quarto invadunt, in plurimis quidem morbis, in quibus etiam praecipuo utilis eft futurae acceffionis prae-

Ed. Chart. VII. [158. 159.] Ed. Baſ. III. (464. 465.)

προγνώσεως τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι παροξυσμοῦ, διὰ τρίτης καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν· ἐν ὀλιγίστοις δέ τισι διὰ τετάρτης. ἀλλ᾽ ἴσως τίς φησι τῶν νεωτέρων τουτωνὶ σοφιστῶν καὶ διὰ πέμπτης ἡμέρας γίγνεσθαί τινας περιόδους καὶ δι᾽ ἕκτης καὶ ἑβδόμης, καί τινας ἄλλας ἄχρι παμπόλλων ἡμερῶν ἐκτεινομένας, οὓς ὄντως ἔστι μακαρίσαι τῆς θαυμαστῆς συνέσεως, εἰ μὴ παρακολουθοῦσιν ἐξ ὧν λέγουσιν ἄρδην ἀναιροῦντες τὸ χρήσιμον ἁπάσης τῆς περὶ τύπων πραγματείας. ὅσοι μὲν γὰρ ἀγνοεῖν ὁμολογοῦντες ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἴδη διαγινώσκειν πυρετῶν, ἀναμένουσι τὰς μέχρι τῆς τετάρτης, οὔτε πεμπταίαν τινὰ περίοδον, οὔθ᾽ ἑκταίαν, οὔτε τούτων ἐξωτέρω τινὰ ἑωρακέναι φάσκοντες, εἰ καὶ μὴ τῇ β′ καὶ τῇ γ′ τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ ταῖς γ′ ἑξῆς ἐλπίζειν τι δύνανται περὶ τοῦ μέλλοντος παροξυσμοῦ· τοῖς δ᾽ εἰς πολὺ πλῆθος ἡμερῶν ἐκτείνουσι τὰς περιόδους ἀδύνατον προ[159]γνῶναι τὸν ἐσόμενον παροξυσμόν. αὐτίκα γοῦν τῷ κατὰ τὴν πρώτην (465) ἡμέραν γενομένῳ δυνατόν ἐστι καὶ ἀμφημερινῷ καὶ τριταίνῳ καὶ τεταρταίῳ καὶ πεμπταίῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐφεξῆς ὑπάρχειν. ἐὰν

notio, tertio quoque et ſingulis diebus; in pauciſſimis autem quarto. Sed dicet forſan aliquis recentiorum horum ſophiſtarum, etiam quinto die periodos quasdam fieri et ſexto et ſeptimo, nonnullasque alias ad multos dies extendi, quos revera beatos praedicare ob admirandam intelligentiam licet, ſi non aſſequuntur ex his quae dicunt, ſe totius de typis operis utilitatem e medio prorſus tollere. Qui igitur concedentes ſe a primo die febrium ſpecies dignoſcere neſcire, expectant usque ad quartum, neque quintanam aliquam periodum, neque ſextanam, neque extra has aliquam vidiſſe ſe pronunciantes, etiam ſi non ſecundo, aut tertio die, ſaltem ſequentibus de futura acceſſione aliquid ſperare poſſunt. Illi vero, qui in numeroſam dierum multitudinem periodos extendunt, futuram acceſſionem neutiquam poſſunt praenoſcere. Verbi cauſa primo die exortae licet et quotidianae et tertianae et quartanae et quintanae omnibusque ſubſequentibus eſſe. Sive igitur in ſecun-

οὖν γενηθῇ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν παροξυσμὸς, ἄν τε καὶ μὴ, περὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ἐλπίζειν οὐδὲν ἔξουσιν οἱ τὰς μακρὰς περιόδους εἰσηγούμενοι. καὶ τοίνυν ὑποκείσθω μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, μήτ' ἐν τῇ δευτέρᾳ, μήτ' ἐν τῇ τρίτῃ, μήτ' ἐν τῇ τετάρτῃ γεγονέναι παροξυσμόν. οἱ μὲν τὰς τρεῖς μόνας εἰδότες περιόδους ἀνιστᾶσί τε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς κλίνης, καὶ τῶν συνήθων ἔχεσθαι κελεύουσιν, ἀπηλλάχθαι νομίζοντες ἁπάσης ὑποψίας· οἱ δὲ καὶ τὰς ἑξῆς, ὅσαι πολυήμεροι, γίγνεσθαι φάσκοντες, ὁμοίως ὑποπτεύειν τὴν ε΄ ἡμέραν εἰσὶ δίκαιοι, καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἔμπροσθεν· οὕτω δὲ καὶ τὴν στ΄ καὶ τὴν ζ΄ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐφεξῆς ὑποπτεύουσιν. εἰ δὲ καὶ γένοιτό τις καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν παροξυσμὸς, ἄδηλον εἴτε κατ' ἀμφημερινοῦ σχῆμα πρὸς τὸν ἐν τῇ πρώτῃ γεγονότα τὴν ἀναλογίαν ἐφύλαξεν, εἴτ' ἐστὶν ἑτέρας ἀρχὴ περιόδου. κατὰ ταὐτὰ δ' εἰ καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ γενηθείη. τῷ γὰρ ἀγνοοῦντι διαγινώσκειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, εἴτε ἀμφημερινός ἐστιν, εἴτε τριταῖος, εἴτ' ἄλλος τις πυρετὸς, ἄδηλον εἴθ' εἷς ἐστιν ἀμφημερινὸς, εἴτε δυοῖν ἐπιπλοκὴ τριταίοιν, εἴτε καὶ τριῶν

do die orta ſit acceſſio, ſive non, de tertio die nihil poterunt ſperare, qui longas periodos invehunt. Supponatur itaque poſt primum diem neque in ſecundo, neque in tertio, neque in quarto acceſſionem accidiſſe. Qui ſane tres ſolas periodos noverunt, hominem e lecto erigunt, ac conſueta obire iubent, ab omni ſuſpicione liberatum arbitrantes; qui vero etiam ſequentes, quae multorum dierum ſunt, fieri dicunt, ſimiliter quintum diem merito ſuſpectum habent, quemadmodum et alios priores: ita vero et ſextum ſeptimumque, aliosque ſubſequentes. At ſi etiam in ſecundo die quaedam oboriatur acceſſio, incertum eſt, an ſecundum quotidianae figuram proportionem cum ea, quae primum facta eſt, tueatur, an alterius periodi ſit initium. Ac eodem modo ſi poſt diem ſecundum etiam tertio invaſerit. Nam ignoranti ſtatim ab initio diſcernere, num quotidiana ſit, an tertiana, an alia quaedam febris, incertum, unane ſit quotidiana, an duarum tertianarum implicatio, vel etiam

Ed. Chart. VII. [159.] Ed. Baf. III. (465.)

τεταρταίων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν μειζόνων περιόδων ὁ αὐτὸς λόγος. ὅτι μὲν οὖν ὅσοι νομίζουσι πολλὰς εἶναι περιόδους, οὐ μόνας τὰς τρεῖς, οὐδέποτε δυνήσονται προγνῶναι τὸν ἐσόμενον παροξυσμὸν, ἤδη δέδεικται.

Κεφ. γ'. Λέγωμεν δ' ἐφεξῆς περὶ τῶν μόνας τὰς τρεῖς ἡγουμένων, οὐ μὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἑκάστην διαγινωσκόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ἀνταποδόσεων. οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν αὐτοὶ τὰς ἀναλογίας τῶν παροξυσμῶν. οἱ τοιοῦτοι δ' εἰ μὴ διὰ παντὸς, ὥσπερ οἱ πρότεροι, τὸν ἐσόμενον παροξυσμὸν ἀγνοήσουσιν, ἀλλὰ μέχρι τῆς τετάρτης ἢ πέμπτης ἡμέρας ἐξ ἀνάγκης. ὑποκείσθω γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἕνα γεγονέναι παροξυσμὸν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ δύο, καὶ δύο πάλιν ἐν τῇ τρίτῃ, καὶ δύο κατὰ τὴν τετάρτην. ἐνδέχεται μὲν οὖν καὶ τοιαύτην εἶναι τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν ἁπλῶν περιόδων, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀμφημερινὸν ἦρχθαι· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τριταῖον· ἐν δὲ τῇ τρίτῃ δύνασθαι μὲν καὶ τριταῖον, δύνασθαι δὲ καὶ τεταρταῖον, ἄδηλον γὰρ τοῦτο πρὸ τῆς πέμπτης, εἶτ' ἐν τῇ τετάρτῃ τοῦ τε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀρξαμένου τεταρταίου

trium quartanarum; ac de aliis majoribus periodis eadem ratio eft. Quod igitur qui multas effe periodos arbitrantur, non folas tres, haud unquam futuram acceffionem praenofcere poterunt, oftenfum jam eft.

Cap. III. Dicamus autem deinceps de iis, qui folas tres arbitrantur, non tamen ex propria natura unamquamque dignofcunt, verum ex acceffionum repetitionibus; ita enim folent nominare ipfi acceffionum proportiones. Tales fi non femper, quemadmodum priores, acceffionem futuram ignorabunt, certe usque ad quartum aut quintum neceffario. Supponatur enim in primo die unam obortam effe acceffionem, in fecundo duas, in tertio rurfus duas, et totidem in quarto. Poteft itaque et talis effe fimplicium periodorum implicatio, ut in primo die quotidiana inceperit; in fecundo tertiana; in tertio poffit et tertiana, poffit et quartana, (incertum enim hoc ante quintum eft) deinde quarto die quartanae, quae primo die inceperit, fecunda acceffio; et

δεύτερον παροξυσμόν, καὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν τριταίου δεύτερον. εὔδηλον δὲ ὡς ἡ πέμπτη τῶν ἡμερῶν δύο παροξυσμοὺς ἕξει, τοῦ τε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀρξαμένου τριταίου τὸν δεύτερον καὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀρξαμένου τεταρταίου τὸν δεύτερον· ἡ δ' ἕκτη τοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἠργμένου τεταρταίου τὸν δεύτερον, καὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν τριταίου τὸν τρίτον. ἐνδέχεται δὲ τῶν ἄλλων ὡσαύτως ἐχόντων ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἦρχθαι δύο τριταίους ἄλλους, ἢ δύο τεταρταίους ἄλλους. ἐπεὶ γὰρ ἡ τετάρτη τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὴν τρίτην κοινωνίαν, ἐνδέχεται καὶ δύο τριταίους καὶ δύο τεταρταίους, καὶ τριταῖον καὶ τεταρταῖον ἕνα κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἄρξασθαι. θαυμάσαι δ' ἔστι τὰς τοιαύτας ἐπιπλοκὰς συντιθέντων, [160] εἰ μηδέποτε ἐνενόησαν ἐνδέχεσθαι τῶν δύο τύπων εἰς τὴν αὐτὴν ὥραν συνελθεῖν τοὺς παροξυσμοὺς, ὅπερ εἰ γένοιτο, διέφθαρται τὰ τῆς ἀνταποδόσεως αὐτοῖς γνωρίσματα. κατὰ γοῦν τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐγχωρεῖ τὸν μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρχόμενον τεταρταῖον ὥρᾳ δευτέρᾳ, τὸν δὲ τεταρταῖον ἐνδεκάτῃ.

tertianae, quae fecundo aufpicata fit, fecunda. Conftat autem quintum diem duas habiturum acceffiones, nempe fecundam tertianae, quae die tertio incepit, et quartanae, quae fecundo die aufpicata eft, fecundam; fextum autem quartanae tertio die aufpicatae fecundam; et tertianae fecundo tertiam. Fieri autem poteft aliis pari modo fe habentibus, ut duae aliae tertianae, aut duae quartanae aliae in tertio die inceperint. Quoniam enim quartus dies in tali hypothefi nullam habet cum tertio communionem, licet et duas tertianas duasque quartanas et tertianam quartanamque unam in tertio die incepiffe. Mirari autem fubit eos, qui hujusmodi implicationes componunt, quod non intellexere fieri poffe, ut duorum typorum acceffiones in eandem horam conveniant; quod fi eveniat, corrumpuntur ipfis repetitionis notae. In propofita igitur hypothefi accidere poteft, ut quartana in primo die hora fecunda incipiat,

Ed. Chart. VII. [160.] Ed. Baf. III. (465.)

τούτων δ᾽ οὕτως ἐχόντων, εἷς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ἐστι παροξυσμὸς ὁ κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν. οὐ μὴν ἕνα λέγουσί ποτε γενέσθαι κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν, ἀλλ᾽ ἀεὶ δύο. θέασαι δ᾽ ὅπως ἐγχωρεῖ καὶ τρεῖς ἅμα παροξυσμοὺς εἰς μίαν ὥραν συνδραμεῖν, καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὐκ ἀγνοηθῆναι τὴν ἐπιπλοκὴν τοῖς εἰδόσιν ἑκάστου τύπου τῶν ἁπλῶν διαγινώσκειν τὸ εἶδος. ὑποκείσθω γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἦρχθαι τεταρταῖον ὥρᾳ τρίτῃ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τριταῖον· ἐν δὲ τῇ τρίτῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀμφημερινόν. ἀνάγκη δὴ τούτων ὑποκειμένων ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ὥρᾳ τρίτῃ γενέσθαι παροξυσμὸν ἕνα, τῶν τριῶν περιόδων ἐς ταὐτὸν ἀλλήλοις ἀφικομένων. ἀλλ᾽ οὐδεὶς αὐτῶν ἔγραψε τοῦτο, πάντες δὲ ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἐπὶ τῇ προειρημένῃ νῦν ὑποθέσει κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τρεῖς λέγουσι γενέσθαι παροξυσμούς. ἄν τέ τις (ἀναστρέψῃ) καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἅπαξ ὑποθῆται τὸν κάμνοντα παροξυνόμενον, ἔνιοι μὲν ἁπλῶς ἀμφημερινὸν ἀποφαίνονται, τινὲς δὲ ἐνδέχεσθαί φασι καὶ δύο τριταίους εἶναι καὶ τρεῖς τεταρταίους. ὅπως μέντοι χρὴ διακρίνειν αὐτοὺς, οἱ

quartana undecima. Quae quum ita fe habent, una in quarto die eft acceffio fecunda hora invadens; non tamen unam dicunt aliquando fieri fecundum fubjectam hypothefin, fed duas perpetuo. Contemplator autem quomodo liceat et tres fimul acceffiones in unam horam concurrere, atque ideo non iguorari implicationem ab iis, qui uniuscujusque typi fimplicis fpeciem poffunt dignofcere, Fingamus enim in primo die quartanam hora tertia incepiffe; in fecundo eadem hora tertianam; in tertio eadem hora quotidianam; neceffe jam his fuppofitis eft in quarto die hora tertia unam acceffionem fieri tribus circuitibus in idem convenientibus. Sed nullus ipforum hoc literis mandavit; omnes autem tanquam ex uno ore in praedicta nunc hypothefi quarto die tres fieri acceffiones dicunt. Ac fi quis fingulis diebus femel aegrotum acceffionem habere ftatuat, nonnulli fimpliciter quotidianam pronunciant; nonnulli vero duas tertianas effe ac tres quartanas poffe dicunt. Quomodo tamen difcernere

πλείους μὲν οὐδὲ ὅλως ἐζήτησαν, ἔνιοι δὲ τῇ διαφορᾷ τεκμαίρονται τῶν ὡρῶν, ὥσπερ οὐκ ἐνὸν ὥρας ἕκτης εἰ τύχοι πάντας εἰσβάλλειν ἐν διαφερούσαις ἡμέραις· ὅπερ εἰ γένοιτο, συμβήσεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἕνα φαίνεσθαι παροξυσμὸν, ἐπιπλεκομένων ἀλλήλαις τῶν τριῶν περιόδων, ἀμφημερινῆς, καὶ τριταίας καὶ τεταρταίας. ἡ μὲν γὰρ πρώτη τῶν ἡμερῶν τὴν τεταρταίαν ἕξει μόνην· ἡ δὲ δευτέρα τὴν τριταίαν· ἡ δὲ τρίτη τὴν ἀμφημερινήν· ἡ δὲ τετάρτη ἅμα πάσας τὰς τρεῖς εἰς ἕνα χρόνον συνεληλυθυίας· ἐφ' αἷς ἡ πέμπτη πάλιν ἡμέρα τὴν ἀμφημερινὴν ἕξει μόνην· ἡ δ' ἕκτη πρὸς ταύτῃ καὶ τὴν τριταίαν· ἡ δὲ ζ' τὰς τρεῖς εἰς ἕνα χρόνον συνεληλυθυίας. ἄδηλον οὖν, ὡς εἴρηται, πότερον ἀμφημερινὸς εἷς ἐστιν, ἢ δύο τριταίων μίξεις, ἢ τριταίων καὶ τεταρταίων, ἢ τεταρταίου καὶ τριταίου καὶ ἀμφημερινοῦ. καὶ μὴν οὐχ ἡ αὐτὴ θεραπεία τριταίου καὶ τεταρταίου καὶ ἀμφημερινοῦ, πλὴν εἰ καὶ τοῦτο νομίζουσιν. ἀφ' οὗ γὰρ ἐπεπόλασεν ἀπαιδευσία τε ἅμα καὶ ἀναισχυντία τῶν ἐπιτηδώντων τῇ τέχνῃ, θαυμαστὸν οὐδέν ἐστιν ἀγνοεῖσθαί τισι καὶ τὰ τηλικαῦτα. ἀλλ' ἡμεῖς

ipfas conveniat, plures ipforum neutiquam inquifierunt; nonnulli differentia horarum conjectant, tanquam non liceat hora fexta, verbi caufa, omnes diebus diverfis invadere. Quod fi fiat, fingulis diebus continget unam apparere accesfionem trium periodorum invicem implicitarum, quotidianae, tertianae et quartanae. Nam primus dies quartanam habebit folam; fecundus tertianam; tertius quotidianam; quartus fimul omnes tres in idem tempus congreffas, poft quas quintus rurfus dies quotidianam habebit folam; fextus praeter hanc etiam tertianam; feptimus tres in idem tempus congreffas. Non igitur conftat, ut dictum eft, utrum quotidiana una fit, an duarum tertianarum mifcella, aut tertianarum et quartanarum, aut quartanae, tertianae et quotidianae. Atqui non eadem eft curatio tertianae, quartanae et quotidianae, nifi et hoc arbitrentur. Ex quo enim imperitia fimul et impudentia eorum, qui in artem infiliunt lafciviuntque, praepollet, miri nihil eft quibusdam etiam talia ignorari: verum nos novimus quam dif-

Ed. Chart. VII. [160. 161.] Ed. Bas. III. (465. 466.)

γινώσκομεν εἰς ὅσον διαφερούσης δέονται θεραπείας ἀμφημερινὸς εἷς τριταίοιν δυοῖν, καὶ τριταῖοι τεταρταίοιν, ὡς οὐχ οἷόν τ᾽ ἐστὶ διακρῖναι κατὰ τοὺς ἀγνοοῦντας ἑκάστου πυρετοῦ τὴν ἰδέαν. καὶ πολλάκις ἐπὶ τῶν καμνόντων ἐθεασάμεθα δυοῖν τριταίοιν ἐπιπλοκὴν ἀμφημερινὸν ἕνα νομίζοντας εἶναι τοὺς θεραπεύοντας, οὓς μόγις ἐπείσαμεν ὑπὸ δυοῖν τριταίοιν ἐνοχλεῖσθαι τὸν κάμνοντα, λυθέντος μὲν ἐξ αὐτῶν πρότερον τοῦ προτέρου, καταλειφθέντος δὲ μόνου τοῦ χαλεπωτέρου. ἅπαντες οὖν ἐοίκασιν οἱ τὰ περὶ τύπων βιβλία γεγραφότες οὐδὲν φροντίσαι τῆς εἰς τὴν πρόγνωσίν τε καὶ δίαιταν ἐξ αὐτῶν ὠφελείας, ἀλλ᾽ ὥσπερ λέγουσιν, οὕτω καὶ ποιῆσαι, γυμνάσματα τοῖς νέοις γράψαι ταῦτα παραπλήσια τοῖς περὶ δεῖπνον αἰνίγμασιν. εἰ μὲν οὖν αὐτοὺς ἁπλῶς βούλονται γυμνάζειν, ἐνῆν (466) τοῦτο πράττειν ἐπί τε γεωμετρίαν ἄγουσι καὶ ἀριθμητικὴν καὶ λογιστικὴν καὶ διαλεκτικήν· εἰ δ᾽ ἕνεκα [161] τοῦ προγινώσκειν τὸν ἐρχόμενον παροξυσμὸν ἐπὶ τὸ γυμνάσιον ἀφικνοῦνται τοῦτο, τοῦ παντὸς ἁμαρτάνουσι, διὰ μοχθηρῶν ὁδῶν ἰέναι τοὺς νέους ἀνα-

ferentem quotidiana una a tertianis duabus, ac tertianae a quartanis curationem desiderent: ac neutiquam fieri potest, ut ii qui uniuscujusque febris speciem ignorant, discernant. Ac saepe in aegrotantibus medicos vidimus duarum tertianarum implicationem quotidianam unam esse autumantes, quibus vix persuasimus aegrotum a duabus tertianis infestari, soluta quidem ex ipsis prius priore, relicta autem sola difficiliori. Omnes igitur, qui de typis libros scripserunt, videntur nihil curare praesidium, quod ex ipsis in praenotionem et victus rationem pervenit; sed quemadmodum dicunt, ita quoque facere, exercitia juvenibus haec scribere similia aenigmatis, quae in coena proponuntur. Si igitur ipsos absolute velint exercere, id facere liceret ducentes ipsos ad geometriam, arithmeticen, logisticen et dialecticen. At si ut invadentem accessionem praenoscant, ad hoc veniunt exercitium, ex toto errant, qui juvenibus pravis insistere viis persuadent, unde nihil inveniunt vel in praenotionem,

Ed. Chart. VII. [161.] Ed. Baf. III. (466.)

πείθοντες, ἐξ ὧν οὐδὲν εὑρίσκουσιν οὔτ᾽ εἰς πρόγνωσιν οὔτ᾽ εἰς θεραπείαν χρηστὸν, ἐνὸν αὐτοὺς (ἑαυτοὺς) διδάξαι διαγινώσκειν παροξυσμὸν ἀμφημερινοῦ πυρετοῦ καὶ τριταίου καὶ τεταρταίου καὶ ἡμιτριταίου καὶ τριταιοφυοῦς, ἑκάστου τε τῶν ἄλλων, ὅσοι μὴ μόνον κατὰ τὸ σχῆμα τῶν περιόδων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὅλην φύσιν ἀλλήλοις διαφέρουσιν. ὡς ὅσοι γε τούτους ἐπίστανται γνωρίζειν, ἄχρηστος αὐτοῖς πᾶσα ἡ περὶ τύπων θεωρία· κάλλιον δ᾽ ἂν ἴσως εἰπεῖν, ὡς αὕτη μὲν ἅπασα ματαία, τῷ δὲ ἀσκήσαντι διὰ τῶν ἰδίων σημείων ἕκαστον τῶν πυρετῶν γνωρίζειν, οὐ μόνον κέρδος ἐστὶ τὸ τῆς ματαίου φλυαρίας καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ προγινώσκειν γε τὸ τῆς διαίτης εἶδος ἑκάστῳ πρόσφορον. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ἔτ᾽ ἀνεκτοὶ, καὶ γὰρ Ἀγαθῖνος ἀνὴρ οὐχ ὁ τυχὼν εἰς τὴν τοιαύτην ὑπεισῄει διδασκαλίαν· οἱ δ᾽ ἑπτὰ ποιοῦντες ὡρῶν περιόδους ἐδέοντο μὲν οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ Φιλιστίωνος, ἤ τινος τοιούτου τοῦ διαπαίζοντος αὐτῶν τὸν λῆρον.

Κεφ. δ΄. Ἐπεὶ δ᾽ ἠνάγκασάν μέ τινες τῶν νεωτέρων δεηθέντες, ἣν ἐγὼ παίζων αὐτοὺς ἐδίδαξα μέθοδον εἰς εὕρεσιν

vel in curationem utile; quum liceat ipfos docere, quomodo acceffionem internofcant febris quotidianae, tertianae, quartanae, femitertianae, tritaeophyae, aliarumque fingularum, quae non modo circuituum figura, fed etiam tota natura invicem differunt. Nam qui has ignorant dignofcere, inutilis ipfis tota de typis fpeculatio eft; praefliterit autem forfan dixiffe, quod tota haec fit fupervacua. Ei vero qui propriis fignis unamquanque febrem noffe ftuduerit, non modo lucro eft vanam loquacitatem contemnere, fed etiam victus fpeciem unicuique convenientem praenofcere. Sed hi fane adhuc tolerandi funt. Etenim Agathinus vir non vulgaris in ejusmodi difciplinam fucceffit. At qui feptem horarum circuitus faciunt, defiderabant quidem non nos, fed Philiftionem, aut hujusmodi fimilem nugas ipforum irridentem.

Cap. IV. Quoniam vero juniorum nonnulli me precibus adegerunt, ut quam ego ludens ipfos docui methodum

τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι τύπων, ἐν γράμμασι κατα-θέσθαι, δἰ ἐκείνους ἀνέθηκα καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ μίαν ἡμέραν οὐχ ἑκών. ἀρξώμεθα οὖν ἤδη τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐνθένδε. τύπον οὗτοι καλοῦσιν οὐχ ἅπασαν περίοδον, ἀλλ' ἥτις ἂν ἐξ ὁλοκλήρων ἡμερῶν τε καὶ νυκτῶν συγκέηται, καὶ καθ' ἕκαστόν γε πλῆθος ἡμερῶν ἴδιον εἶναι βούλονται τύπον, οὐδὲ κ' ἢ λ' μόνον ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐξωτέρω τὰς τῶν τύπων περιόδους ἐκτείνοντες. ἐν δὲ τοῖς τύποις τούτοις ὁ τοῦ παροξυσμοῦ χρόνος ἐπὶ παροξυσμὸν οὐκέτι μὲν τύπος, αὐτὸ δὲ τοῦτο μόνον ὀνομάζεται αὐτοῖς περίοδος. ἐπυθόμην δή τινα καὶ βιβλίον ὅλον οὐ σμικρὸν γεγραφηκέναι διδάσκοντα, πῶς ἄν τις ἐφ' ἑκάστῃ περιόδῳ παροξυντικῇ προβληθείσῃ τό τ' εἶδος εὑρίσκοι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τύπων. καὶ νὴ τοὺς θεοὺς ἐθαύμασα, τίνα ποτ' ἐστὶν ἃ λέγει κατὰ τὸ βιβλίον. ἡ γάρ τοι μέθοδος, ἐξ ὧν ἄν τις εὑρίσκοι τὸ πόσων ἐστὶ τύπων ἐπιπλοκὴ, δἰ ἐλαχίστων ἐπῶν διδαχθῆναι δύναται, τοιαύτη τις οὖσα. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὡρῶν ἑκάστου τύπου πρό-

ad typorum, qui in hujusmodi hypotheſibus aſſeruntur, inventionem, ſcriptis mandarem, in illorum gratiam etiam diem unum in hoc ſermone gravatim collocavi. Incipiamus igitur jam diſciplinam ipſorum, hinc ſumpto initio. Typum hi vocant non omnem circuitum, ſed qui ex integris diebus et noctibus conſtitutus eſt; et ſecundum unumquemque dierum numerum, peculiarem typum eſſe volunt, non autem viginti, aut triginta ſolum dierum, ſed etiam ultra hos typorum circuitus extendentes. At in typis his acceſſionis tempus ad alteram acceſſionem non amplius quidem typus, ſed hoc ſolum, periodus, ipſis nominatur. Audivi autem jam quendam etiam librum integrum non exiguum conſcripſiſſe, docentem quomodo quis in unaquaque periodo acceſſoria propoſita et ſpeciem inveniat typorum et numerum; ac per deos admiratus ſum, quae tandem eſſent, quae in libro dicit. Nam methodus, ex quibus quis inveniat, quot ſit typorum implexus, pauciſſimis verſibus doceri poteſt, talis quum ſit. Numerum horarum uniuscujusque typi

χειρον ἔχειν προσῆκεν ἤτοι διὰ μνήμης, ἢ γεγραμμένον ἐν χαρτίῳ, τοῦ μὲν ἀμφημερινοῦ τὸν τῶν κδ', τριταίου δὲ τὸν τῶν ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, τεταρταίου μὲν οβ', πεμπταίου δὲ ϟϛ', ἑκταίου ρκ', ἑβδομαίου δὲ ρμδ' καὶ τῶν ἄλλων, ὡς τοῦτο τὸ διάγραμμα τὸ ὑποτεταγμένον ἔχει.

ΤΥΠΟΙ ΩΡΑΣ.

Ἀμφημερινός	κδ'
Τριταῖος	μη'
Τεταρταῖος	οβ'
Πεμπταῖος	ϟϛ'
Ἑκταῖος	ρκ'
Ἑβδομαῖος	ρμδ'
[162] Ὀγδοαῖος	ρξη'
Ἐνναταῖος	ρϟβ'
Δεκαταῖος	σιϛ'
Ἑνδεκαταῖος	σμ'.

promptum habere convenit, vel in memoria, vel in charta descriptum. Quotidianae typum vigintiquatuor; tertianae quadragintaocto; atque ita deinceps, quartanae quidem septuagintaduo; quintanae nonagintasex; sextanae centum viginti; septimae centum quadragintaquatuor; et aliarum, ut haec tabula subscripta habet.

TYPI HORAS.

Quotidianus	24
Tertianus	48
Quartanus	72
Quintanus	96
Sextanus	120
Septimanus	144
Octanus	168
Nonanus	192
Decumanus	216
Undecumanus	240

Ed. Chart. VII. [162.]	Ed. Baſ. III. (466.)
Δωδεκαταῖος	σξδ'
Τρισκαιδεκαταῖος	σπη'
Τεσσαρεσκαιδεκαταῖος	τιβ'
Πεντεκαιδεκαταῖος	τλστ'
Ἑκκαιδεκαταῖος	τξ'
Ἑπτακαιδεκαταῖος	τπδ'
Ὀκτωκαιδεκαταῖος	υη'
Ἐννεακαιδεκαταῖος	υλβ'
Εἰκοσταῖος	υνστ'
Εἰκοστὸς πρῶτος	υπ'
Εἰκοστὸς δεύτερος	φδ'
Εἰκοστὸς τρίτος	φκη'
Εἰκοστὸς τέταρτος	φνβ'
Εἰκοστὸς πέμπτος	φοστ'
Εἰκοστὸς ἕκτος	χ'
Εἰκοστὸς ἕβδομος	χκδ'
Εἰκοστὸς ὄγδοος	χμη'
Εἰκοστὸς ἔννατος	χοβ'

Duodecumanus	264
Tridecumanus	288
Quatuordecumanus	312
Quindecumanus	336
Sexdecumanus	360
Septemdecumanus	384
Octodecumanus	408
Novemdecumanus	432
Vigeſimanus	456
Vigeſimanusprimus	480
Vigeſimanusſecundus	504
Vigeſimanustertius	528
Vigeſimanusquartus	552
Vigeſimanusquintus	576
Vigeſimanusſextus	600
Vigeſimanusſeptimus	624
Vigeſimanusoctavus	648
Vigeſimanusnonus	672

Ed. Chart. VII. [162.] Ed. Baf. III. (466.)

Τριακοστός	χϟϛ'
Τριακοστὸς πρῶτος	ψκ'
Τριακοστὸς δεύτερος	ψμδ'
Τριακοστὸς τρίτος	ψξη'
Τριακοστὸς τέταρτος	ψϟβ'
Τριακοστὸς πέμπτος	ωιϛ'
Τριακοστὸς ἕκτος	ωμ'
Τριακοστὸς ἕβδομος	ωξδ'
Τριακοστὸς ὄγδοος	ωπη'
Τριακοστὸς ἔννατος	ϡιβ'
Τεσσαρακοστός	ϡλϛ'
Τεσσαρακοστὸς πρῶτος	ϡξ'
Τεσσαρακοστὸς δεύτερος	ϡπδ'
Τεσσαρακοστὸς τρίτος	αη'
Τεσσαρακοστὸς τέταρτος	αλβ'
Τεσσαρακοστὸς πέμπτος	ανϛ'
Τεσσαρακοστὸς ἕκτος	απ'
Τεσσαρακοστὸς ἕβδομος	αρδ'

Trigefimanus	696
Trigefimanusprimus	720
Trigefimanusfecundus	744
Trigefimanustertius	768
Trigefimanusquartus	792
Trigefimanusquintus	816
Trigefimanusfextus	840
Trigefimanusfeptimus	864
Trigefimanusoctavus	888
Trigefimanusnonus	912
Quadragefimanus	936
Quadragefimanusprimus	960
Quadragefimanusfecundus	984
Quadragefimanustertius	1008
Quadragefimanusquartus	1032
Quadragefimanusquintus	1056
Quadragefimanusfextus	1080
Quadragefimanusfeptimus	1104

Ed. Chart. VII. [162.] Ed. Baf. III. (466.)

Τεσσαρακοστὸς ὄγδοος	αρκή
Τεσσαρακοστὸς ἔννατος	αρνβ
Πεντηκοστός	αροστ.

Τοιοῦτον ἐχέτωσαν ἐν χαρτίῳ διάγραμμα ἐσκευασμένον οἱ μὴ δυνάμενοι ῥαδίως λογίζεσθαι. μετὰ δὲ τὴν τούτου παρασκευὴν ἐπισκοπείσθωσαν ὁ προβληθεὶς παροξυσμὸς τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιοδικῶν ὡρῶν οὗ τινος τῶν πρῶτον γεγραμμένων ἀριθμῶν ἐστι μόριον. εὑρόντες γὰρ αὐτὸν ἕξουσι τὸ γένος τοῦ τύπου, γένος δὲ, ἢ εἶδος, ἢ ἰδέαν, ἢ φύσιν ἐν τῷ παρόντι λέγειν οὐ διοίσει, τὸν δὲ ἀριθμὸν, τῶν τύπων εὑρεθέντων, κατὰ τὸ μόριον. εἰ μὲν γὰρ τρίτον εἴη τὸ μόριον ὁ κατὰ τὴν περίοδον ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τοῦ τύπου, τρεῖς ἐρεῖς ἀλλήλοις ἐκείνους περιπεπλέχθαι τοὺς τύπους· εἰ δὲ τέταρτον, τέτταρας· εἰ δὲ πέμπτον, πέντε, παρώνυμον ἀεὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ μέρους ποιούμενος. ἵνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος εὑρεθῇ σαφεστέρα ἡ μέθοδος, ἔστω τινὰ παροξύνεσθαι μὲν ὥραις στ΄, ἐξανίεσθαι δὲ δυοῖν, ὥστε τὴν ὅλην περίοδον ὑπάρχειν ὡρῶν ὀκτώ· κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν

Quadragefimanusoctavus	1128
Quadragefimanusnonus	1152
Quinquagefimanus	1176

Hujusmodi habeant in charta tabulam paratam qui facile computare non poffunt. Poft hujus apparatum infpiciatur propofita acceffio ex periodicis acceffionum horis, cujus primum fcriptorum numerorum fit pars. Hoc enim invento typi genus habebunt (genus autem, vel fpeciem, vel formam, vel naturam, in praefentiarum dicere nihil intererit) numerum autem, typis inventis, fecundum partem. Si enim tertia fuerit pars horarum typi numerus periodi, tres dices typos illos invicem implexos; fi quarta, quatuor; fi quinta, quinque, numero femper ex parte nomen imponens. Ut autem exemplo methodus fiat manifeftior, fingamus aliquem acceffionem experiri horis fex; hanc autem remittere duabus, ut totus circuitus octo fit horarum. In hac hypo-

ἐπισκέψῃ, τί μέρος ἐστὶ τὰ η' τῶν κδ', εἶθ' εὑρὼν ὅτι τρίτον, ἀμφημερινοὺς ἐρεῖς ἐπιπεπλέχθαι τρεῖς· ἀμφημερινοὺς μὲν, ὅτι τοῦ τῶν κδ' ἀριθμοῦ μόριόν ἐστιν ὁ τῶν ὀκτώ· τρεῖς δὲ, ὅτι τρίτον. ὑποκείσθω δὲ πάλιν ἑκκαίδεκα ὡρῶν εἶναι τὴν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδον. ἐπεὶ (467) τοίνυν τὰ δεκαὲξ τῶν κδ' οὐδὲν [163] ἐστι μόριον, τῶν τε μη' τρίτον ἐστί· τὰ δὲ μη' τριταίης ἐστὶν ἀριθμὸς περιόδου· τριταίους ἐρεῖς πυρετοὺς τρεῖς ἀλλήλοις ἐπιπεπλέχθαι. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν παροξυσμῶν περίοδος ὡρῶν ὑπάρχειν ὀκτωκαίδεκα. μέρος δέ ἐστιν οὗτος οὔτε τῶν κατὰ τὸν ἀμφημερινὸν ὡρῶν ἀριθμοῦ, οὔτε τῶν κατὰ τὸν τριταῖον, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τὸν τεταρταῖον, ὅς ἐστιν οβ'. φήσεις οὖν ἐπιπεπλέχθαι τεταρταίους ἀλλήλοις τέτταρας· τεταρταίους μὲν, ὅτι ἐκ τοῦ τῶν οβ' ὡρῶν ἀριθμοῦ· τέτταρας δὲ, ὅτι τέταρτόν ἐστι μέρος ὁ τῶν ὀκτωκαίδεκα ὡρῶν ἀριθμὸς τοῦ τῶν οβ'. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν παροξυσμῶν περίοδος ὡρῶν εἶναι ε'. μέρος δέ εἰσιν αἱ ε' τῶν ρη' εἰκοστοτέταρτον· ἐρεῖς οὖν εἶναι τύπους

thefi confiderato, quae pars fint octo vigintiquatuor; deinde inveniens tertiam effe, quotidianas tres implexas effe dices; quotidianas fane, quoniam numeri vigintiquatuor pars eft numerus octo continens; tres autem, quia tertia pars. Supponatur rurfum fexdecim horarum effe acceffionum circuitum. Quoniam igitur fexdecim numerus vigintiquatuor nulla eft pars, quadraginta autem octo tertia eft, et quadragintaocto tertianae periodi eft numerus, tres febres tertianas invicem implicatas effe dices. Supponatur rurfum acceffionum periodus effe horarum octodecim; pars autem haec eft neque quotidianae horarum numeri, neque tertianae, fed quartanae, qui horarum feptuaginta duarum eft. Dices igitur quatuor quartanas implicatas effe; quartanas fane, quoniam ex feptuaginta duarum horarum numero conftat; quatuor autem, quoniam octodecim horarum numerus pars quarta eft feptuagintaduarum. Statuamus iterum acceffionum periodum horarum effe quinque, pars autem funt quinque horae centenarum viginti vigefimaquarta; dices igitur typos

ἑκταίους ἐπιπεπλεγμένους ἀλλήλοις κδ΄. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ὡρῶν περίοδος ζ΄. μέρος δέ εἰσιν αὗται τῶν ρξη΄, τουτέστιν ὀγδοαίου τύπου, τὸ εἰκοστὸν τέταρτον. ἐρεῖς οὖν εἶναι τύπους ὀγδοαίους εἰκοσιτέτταρας. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν θ΄. μέρος δέ εἰσιν αὗται τῶν σιστ΄ εἰκοστοτέταρτον. αὗται δὲ αἱ σιστ΄ περίοδός ἐστι δεκάτου τύπου. γενήσονται γοῦν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δεκαταῖοι τύποι τέτταρες καὶ εἴκοσιν. ὑποκείσθω πάλιν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν δέκα. δωδέκατον δέ ἐστι μέρος ἀριθμὸς οὗτος τῶν ρκ΄, ὅστις ἐστὶν ἑκταίας περιόδου, διὰ ταῦτα οὖν ἑκταῖοι γενήσονται δώδεκα. ὑποκείσθω πάλιν ἡ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν ὑπάρχειν ἕνδεκα, μετρεῖται δὲ ὁ τῶν σξδ΄ ἀριθμὸς ὑπὸ τῶν ἕνδεκα κατὰ τὸν κδ΄. ἔσονται οὖν κδ΄ ἀλλήλοις ἐπιπλεκόμενοι τύποι δωδεκαταῖοι, διότι κατὰ τὸν τῶν κδ΄ ἀριθμὸν ὁ τῶν ια΄ μετρεῖ τὸν τοῦ δωδεκαταίου τύπου τῶν ὡρῶν ἀριθμὸν, ὅστίς ἐστιν ὁ τῶν σξδ΄. ἀεὶ τοίνυν εὑρεθήσεταί σοι τὸ μὲν εἶδος τῶν τύπων ἐκ τῶν ἐν τῷ διαγράμματι γεγραμμένων

ſextanos vigintiquatuor invicem eſſe implexos. Pone rurſus acceſſionum horarum periodum ſeptem, pars autem hae ſunt centenarum ſexagintaocto horarum, hoc eſt octani typi, vigeſimaquarta. Quare pronunciabis typos octanos eſſe vigintiquatuor. Finge iterum acceſſionum periodum horarum novem; pars autem ſunt hae ducentenarum ſexdecim horarum vigeſimaquarta; hae rurſus ducentae ſexdecim ſunt decimi typi circuitus. Erunt igitur in hypotheſi hac decumani typi quatuor et viginti. Subjiciatur rurſus acceſſionum periodus horarum decem; duodecima autem pars eſt numerus hic centenarum viginti, qui eſt ſextanae periodi; idcirco ſextanae erunt duodecim. Ponatur iterum acceſſionum circuitus undecim eſſe horarum, menſura autem eſt ducentarum ſexagintaquatuor numeri undecim per vigintiquatuor. Erunt igitur vigintiquatuor typi duodecumani invicem impliciti, quoniam ſecundum vigintiquatuor numerum undecim duodecumani typi horarum numerum metiuntur, qui eſt ducentarum ſexagintaquatuor. Semper igitur typorum ſpecies ex

ἀριθμῶν· τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἐκ τοῦ γνῶναι πόστον ἐστὶ τὸ τοῦ ἀριθμοῦ μέρος ὁ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ὡρῶν ἀριθμὸς, ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ γνῶναι κατὰ τίνα τῶν ἀριθμῶν ὁ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς μετρεῖ τὸν τοῦ τύπου· παρονομάζονται γὰρ ἀλλήλοις ὅ τ' ἀριθμὸς οὗτος καὶ τὸ μόριον. οὐδὲν γοῦν διαφέρει τρίτον εἶναι μέρος φάναι τῶν ιβ' τὸν τῶν δ' ἀριθμὸν, ἢ μετρεῖσθαι πρὸς τοὺς τέσσαρας τὸν δώδεκα κατὰ τὸν τρία. ταὐτὸν δέ ἐστι τούτῳ κἂν οὕτως εἴπωμεν, ὁ τέσσαρα τὸν δώδεκα μετρεῖ κατὰ τὸν τρία. γράψας οὖν πάλιν ἐν κεφαλαίοις βραχέσι τὴν μέθοδον, ἐφ' ἕτερον ἐφεξῆς μεταβήσομαι λόγον. ἔσονται δ' ὥσπέρ τινες αὐτῆς ἀφορισμοὶ τοιοίδε. ἐπισκέπτεσθαι χρὴ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιόδων τὰς ὥρας, πόστον μέρος εἰσὶ τῶν κατὰ τοὺς τύπους ὡρῶν. ὁ μὲν γὰρ τῷ μέρει παρονομαζόμενος ἀριθμὸς τὸ πλῆθος ἔσται τῶν τύπων· ὁ δ' ὑπὸ τούτων μετρούμενος αὐτὸς ὁ τύπος. ἑτέρᾳ δὲ λέξει ταὐτὸν ἑρμηνευθήσεται οὕτως· τῆς κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιόδου τὸν ἀριθμὸν τῶν

numeris in tabula deſcriptis invenietur; multitudo vero ipſorum deprehenditur, ſi noſcas, quota numeri pars acceſſionum horarum numerus exiſtat; quod idem eſt ac ſi noveris, juxta quem numerum is, qui acceſſionum eſt, typi numerum metitur: ſiquidem a ſe mutuo denominationem ſumunt et numerus hic et pars. Nihil igitur intereſt dicere, tertiam eſſe partem duodecim horarum quaternarium numerum, aut duodecim per tria in quatuor partiri. Simile huic eſt etiam ſi ita dicamus, quaternarius duodenarium per ternarium metitur. Redacta igitur rurſus in pauca capita methodo, ad alium deinceps ſermonem digrediar. Erunt autem tanquam quadam ipſius definitiones hujusmodi. Inſpiciendae veniunt acceſſionum periodorum horae, quota pars ſint horarum typorum. Etenim a parte denominatus numerus copia typorum erit; at qui ab his partitur, ipſe typus eſt. Alia autem oratione idem ſic interpretabitur. Acceſſionum periodi numerum horarum inſpicito, per quem

ὡρῶν ἐπισκέπτου, κατὰ τίνα μετρεῖ τῶν ἐκ τοῦ διαγράμματος ὁντιναοῦν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ ἐκ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τὸ εἶδος τῶν τύπων δηλώσει· καθ᾽ ὃν δὲ τοῦτον ἐμέτρησεν ὁ τῆς περιόδου, τὸ πλῆθος αὐτῶν. ἄλλῃ δὲ λέξει ταὐτὸν οὕτως ἑρμηνευθήσεται. [164] ὁ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ἀριθμὸς τῶν περιωδικῶν ὡρῶν ὁσάκις ἂν μετρῇ τινα τῶν κατὰ τοὺς τύπους, τοσαυτάκις ὁ τύπος ἐκεῖνος ἑαυτῷ συμπλέκεται. συμπλέκεται δὲ ἢ ἐπιπλέκεται λέγειν οὐ διοίσει.

Κεφ. ε΄. Πολλαῖς δὲ καὶ ἄλλαις λέξεσιν ἔστιν ἑρμηνεῦσαι τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἀλλ᾽ ἀρκεῖ καὶ μέχρι τοσούτου προεληλυθέναι τῆς ματαιοτεχνίας αὐτῶν, ἵνα καὶ διὰ βραχέων κεφαλαίων ἐπιδεῖξαι δυνηθῶμεν ἕκαστον τῶν ἑπομένων ἁμαρτημάτων, ἀρξάμενοι πάλιν ἀπὸ τῶν προχειροτέρων. ἐπειδὴ γὰρ ὅταν ἡ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν ᾖ δώδεκα, δύνανται μὲν εἶναι καὶ δύο ἀμφημερινοὶ, δύνανται δὲ καὶ τριταῖοι τέτταρες, καὶ τεταρταῖοι δ᾽ οὐδὲν ἧττον ἓξ, καὶ ὀκτὼ πεμπταῖοι, καὶ δέκα ἑκταῖοι, καὶ δώδεκα ἑβδομαῖοι, καὶ δεκατέσσαρες ὀγδοαῖοι, καὶ δεκαὲξ ἐνναταῖοι,

metiatur quemlibet ex iis, qui tabella habentur. Ipſe enim ex tabella numerus typorum ſpeciem indicabit; is vero per quem eum periodi numerus metitur, multitudinem ipſorum indicat. Alia vero oratione idem hoc pacto exponetur. Numerus horarum periodicarum acceſſionis quoties metitur aliquem ex iis, qui inter typos habentur, toties typus ille ſibi ipſi implicatur; ſive autem implicatur, ſive complicatur dicas, nihil refert.

Cap. V. Jam multis aliis verbis eandem methodum licet interpretari. Verum ſufficit etiam hactenus vanam iſtorum artem percenſuiſſe, ut paucis capitibus ſingulos errores, qui ſequuntur, poſſimus oſtendere, rurſus a promptioribus exorſi. Quum enim, ubi circuitus per acceſſiones repetens horarum duodecim fuerit, poſſint quidem et duae quotidianae eſſe, poſſint et quatuor tertianae, et quartanae nihilominus ſex, et octo quintanae, et decem ſextanae, et duodecim ſeptimanae, et quatuordecim octanae, et ſexde-

Ed. Chart. VII. [164.] Ed. Baſ. III. (467.)

καὶ δεκαοκτὼ δεκαταῖοι. πάλιν οὖν κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ὁδὸς εὑρίσκεται φλυαρίας οὐ σμικρὰ, στῆναι μὴ δυναμένη, μηδέ τινα σκοπὸν ὡρισμένον ἔχειν, ἔνθα περιγράφειν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἔσται. τί γὰρ μᾶλλον ἄχρι τῶν ὀκτωκαίδεκα δεκαταίων, ἢ τῶν εἴκοσι δωδεκαταίων, ἢ τῶν εἰκοσιδύο δωδεκαταίων προαιρεῖσθαι προσῆκεν, ἤ τινος τῶν ἐφεξῆς περιόδων; ἔξεστι γὰρ λέγειν εἰκοσιτέσσαρας μὲν εἶναι τρισκαιδεκαταίους, ἓξ δὲ καὶ εἴκοσι τεσσαρεσκαιδεκαταίους, ὀκτὼ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι πεντεκαιδεκαταίους. ὁμοίως τε τούτοις ἔξεστι δὴ προστιθέναι. διάκορον μὲν γὰρ ἤδη τοῦτο καὶ κατὰ τοὺς ἀμφημερινούς ἐστιν, ἔτι δὲ ληρωδέστερον ἐπὶ τῶν τριταίων καὶ τεταρταίων, καὶ πολὺ μᾶλλον ἁπάντων τῶν ἐφεξῆς. ἡ γοῦν τῶν ἑκκαίδεκα ὡρῶν περίοδος οὐδὲν μᾶλλόν ἐστι τριῶν τριταίων, ἢ ἓξ πεμπταίων, ἢ ἑβδομαίων θ΄. δύναται δὲ αὕτη δώδεκα μὲν ἐνναταίων εἶναι, πεντεκαίδεκα δὲ δεκαταίων, ὀκτωκαίδεκα τρισκαιδεκαταίων, ἑνὸς δὲ ἐπὶ τῶν κ΄ πεντεκαιδεκαταίων, ἀνάλογόν τε τῶν ἐφεξῆς ἁπάντων. ἀλλ᾽ ἐμοὶ τὴν ὁδὸν ἀρκεῖ μόνον ἐνδεδεῖχθαι τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπωλείας

cim nonanae, et octodecim decumanae. Rurſus igitur eodem modo via nugacitatis non parva invenitur, quae ſiſtere nequit, neque ullum habere ſcopum deſinitum, ubi circumſcribere ipſam ſit neceſſarium. Cur enim magis usque ad octodecim decumanas, aut viginti undecumanas, aut vigintiduas duodecumanas procedere convenit, quam ad aliquam periodorum ſubſequentium? Licet enim dicere vigintiquatuor quidem eſſe tridecumanas; ſex autem et viginti quatuor decumanas, octo autem ſupra viginti quindecumanas, ſimiliterque his licet addere. Satis enim jam hoc eſt de quotidianis. At adhuc nugacius in tertianis et quartanis, ac multo magis omnibus his ſequentibus agunt. Sexdecim ergo horarum periodus nihilo magis eſt trium tertianarum, quam ſex quintanarum, aut ſeptimanarum novem. Poteſt haec duodecim quidem nonanarum eſſe, quindecim autem undecumanarum, octodecim tridecumanarum, unius autem et viginti quindecumanarum, ac ad proportionem omnium ſubſequentium. Verum mihi abunde eſt viam tantum indicaſſe,

τοῦ χρόνου. καὶ γάρ τοι καὶ ἡ τῶν η′ καὶ ι′ ὡρῶν περίοδος, ἐνδειξάμενος γὰρ ἔτι καὶ τὴν ταύτης ὁδὸν ἐπ᾽ ἄλλο τι μεταβήσομαι, τεττάρων μέν ἐστι τεταρταίων, ὀκτὼ δὲ ἑβδομαίων, δεκαταίων δὲ δώδεκα. καὶ τούτων ἁπάντων ἐστὶν ἑκάστου μέθοδος, ὥστε ἐπὶ δακτύλων λογίσασθαι μὴ δεηθέντα διαγράμματος. ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν ἀντὶ παιδείας ἕκαστον τούτων ἀποκρίνομαι τοῖς προλαβοῦσι παραχρῆμα, διὰ τὸ γεγυμνάσθαι τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐν ἀριθμοῖς· ἀγύμναστος δὲ ἄνθρωπος οὐ μηνῶν, ἀλλ᾽ ἐτῶν ὅλων εἰς αὐτοὺς δεῖται χάριν τοῦ γενέσθαι σοφὸς ἐν ἀχρήστοις πράγμασιν, ἃ μετὰ σπουδῆς τινες ἀλλήλοις προβάλλοντες οὐκ αἰδοῦνται. ὅτι μὲν οὖν ἁμαρτάνουσι διττὰ πάντες οἱ τὰ περὶ τύπων ὑπομνήματα γράψαντες, οὔτε τὰς ἰδέας τῶν νοσημάτων διδάσκοντες οὔτε τοῖς εὐχρήστοις τρίβοντες τὸν χρόνον, αὐτάρκως ἡγοῦμαι δεδεῖχθαι.

Κεφ. στ′. [165] Ἐπεὶ δ᾽ ἠνάγκασαν ἡμᾶς ἐάσαντας χρήσιμα τὸν χρόνον εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀντιλογίαν ἀναλίσκειν, ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς, εἰς ὅσον ἀναισθησίας ἥκουσιν αὐτοί τε καὶ οἱ προσέχοντες αὐτοῖς, ὥς τι διδάσκουσι χρήσιμον. ὁμολογή-

qua in hujusmodi tempus conterunt. Etenim etiam octodecim horarum circuitus (ubi enim hujus adhuc viam indicaverim, ad aliud transgrediar) quatuor quidem quartanarum eſt, octo ſeptimanarum, decumanarum duodecim. Atque horum omnium uniuscujusque methodus eſt, ut in digitis citra tabulae operam poſſis numerare. Verum ego ſane loco inſtitutionis ſingula haec profero iis, qui per aetatem puerilem in numeris ſtatim ſunt exercitati. Nam homo inexercitatus non menſibus, ſed totis annis ad eos indiget, quo in rebus inutilibus fiat ſapiens, quae cum ſtudio nonnullos ſibi invicem proponere non pudet. Quod igitur bifariam errent omnes, qui de typis commentarios ſcripſerunt, dum neque morborum ſpecies docent, neque in rebus frugiferis tempus conſumunt, abunde ſatis arbitror eſſe demonſtratum.

Cap. VI. Quandoquidem vero coëgerunt nos relictis utilibus tempus in refellendis ipſis perdere, oſtendamus ipſis in quantam ſtupiditatem perveniant tum ipſi tum qui ipſis tanquam utile aliquid docentibus attendunt. Nam

σαντες γὰρ αὐτοὶ περὶ πράγματος ἀδυνάτου γίγνεσθαι σφίσι τοὺς λόγους, ὅμως ὥς τι γυμνάσιον αὐτοὺς μεταχειριζόμενοι, τί δήποτε τῆς ὅλης θεραπείας οὐδ' αὐτῷ χιλιοστῷ μέρει γυμνάζονται, πρὸς τῷ καὶ μάχεσθαι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν ἀλλήλαις, ἃς καὶ πρώτας σοι δίειμι; τινὲς μὲν αὐτῶν ἄχρι τῶν ιέ καὶ ί ἡμερῶν τύπων ὑποτίθενται προέρχεσθαι τὰς περιόδους· ἔνιοι δὲ μέχρι τῶν μηνιαίων· εἰσὶ δὲ καὶ οἳ μέχρι δυοῖν ἢ τριοῖν μηνοῖν. ἐγὼ δὲ τίνα μὲν ἔχω γνώμην ὑπὲρ ὧν Ἱπποκράτης εἶπεν ἐξωτέρω τῆς τοῦ τεταρταίου περιόδου, ἐν ἑτέροις ἐδήλωσα, (468) δι' ὧν ἐδίδασκον, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, θεωρίαν χρήσιμον τῇ τέχνῃ· νυνὶ δὲ, οὐ γὰρ διδάξαι μοί τι πρόκειται κατὰ τόνδε τὸν λόγον, ἀλλ' ἐξελέγξαι τοὺς μήτε τὰ χρήσιμα γράφοντας ἐπαινοῦντάς τε θεωρίαν ἀχρηστοτάτην, ἐπὶ πρώτους τρέψομαι τοὺς ἄχρι τοῦ πεντεκαιδεκαταίου τύπου γυμνασίας ἕνεκα προϊέναι φάσκοντας. ἀνατρέποντες γὰρ οὗτοι τὴν ἑαυτῶν ὑπόθεσιν ἑτέραις ὑποθέσεσιν, ἃς προστιθέασιν, οὐκ αἰσθάνονται. εἰ γὰρ ὁ διὰ κ' καὶ γ' ὡρῶν παροξυνόμενος πυρετὸς οὐκ ἔστιν ἀμφημερινὸς προληπτικὸς, ἀναγκαῖον αὐτὸν εἶναι τέτταρας

quum fateantur de re quae fieri non poteſt ſe verba facere, attamen ut exercitium quoddam tractare, cur ne milleſima quidem totius curationis parte exercentur? Praeterea hypotheſes ipſorum inter ſe pugnant, quas etiam primas tibi percenſebo. Nonnulli ipſorum usque ad quindecim dies typorum circuitus procedere ſtatuunt; nonnulli vero usque ad menſem; ſunt qui etiam ad duos tresve menſes venire ponunt. Ego vero quam ſententiam habeam de iis, quae Hippocrates dixit extra periodum quartanam, alibi indicavi, ubi docui, ut mihi perſuadeo, ſpeculationem utilem arti. Nunc autem (neque enim docere mihi propoſitum in hoc ſermone eſt, ſed reprehendere eos, qui neque utilia ſcribunt, et ſpeculationem laudant inutiliſſimam) ad eos primum me convertam, qui usque ad quindecumanum typum exercitii cauſa procedere ſe affirmant; nam imprudentes hi et neſcii ſuam ipſorum hypotheſin aliis, quas apponunt, evertunt. Si enim febris, quae per horas vigintitres acceſſionem habet, non eſt quotidiana quae anticipet, neceſſa-

Ed. Chart. VII. [165.] Ed. Baf. III. (468.)

καὶ εἴκοσιν εἰκοστοτεταρταίους· ὥσπερ οὖν καὶ τὸν ὑστεροῦντα μίαν ὥραν εἰκοστοεκταίους εἶναι καὶ τοῦτο κ' τε καὶ τέτταρας. οὔκουν ἀληθεύουσιν εἰς ιε' καὶ ι' ἡμέρας ἐκτείνεσθαι τοὺς τύπους ὑποτιθέμενοι, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅταν ἤτοι τριταίαν ἢ τεταρταίαν ἢ δὴ πεμπταίαν περίοδον, ὥραις ἤτοι δυοῖν, ἢ τρισὶν ὑστερίζουσαν, ἢ προλαμβάνουσαν, εἰς ἐπιπλοκὰς τύπων ἄγωσιν ὁμοίως τοῖς εἰκοσιτέσσαρσιν εἰκοσιεκταίοις. ἵνα γὰρ ἐάσας τὴν πεντεκαίδεκ. ἡμερῶν αὐτῶν περίοδον, ἐπὶ τὴν τοῦ πεμπταίου παραγένωμαι, κατὰ τοῦτον τὸν τύπον, ἐὰν μὲν προλάβῃ μίαν ὥραν ὁ παροξυσμὸς, εἴκοσι καὶ τέτταρες ἐννενηκονθεκταῖοι γενήσονται· ἐὰν δὲ ὑστερίζῃ, ἐννενηκοστοογδαῖοι πάλιν κδ', εἰ δ' αὐτὰ δὴ ὑποτίθενταί τινας ἤδη προλαμβάνοντας καὶ ὑστερίζοντας, ἀναιροῦσιν ἄρδην ἑαυτῶν τὴν ὑπόθεσιν. ὥστε τὸ μὲν ὁλοκλήροις ἡμέραις τε καὶ νυξὶ περιγράφεσθαι τοὺς τύπους ἀναγκαῖον αὐτοὺς ὑποτίθεσθαι, ἢ οὐκ ἔστιν τί ληροῦσιν· ὑποκειμένου δ' αὐτοῦ, προήξουσιν εἰς μακρὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν οἱ τύποι, κἂν ἐκεῖνοι μὴ θέλωσι. κάλλιον οὖν ἴσως ποιοῦσιν οἱ κατ' ἀρχὰς εὐθέως ὑποτιθέμενοι τὸν ἀριθμὸν τῶν

rium eſt ipſam quatuor et viginti vigeſimasquartanas exiſtere. Quemadmodum ſcilicet et eam, quae una hora tardius invadit, vigeſimasſextanas eſſe vigintiquatuor. Non igitur vere dicunt qui typos in quindecim dies exporrigi ſtatuunt, multo magis quum vel tertianum, aut quartanum, aut ſane quintanum circuitum horis vel duabus, vel tribus tardius invadentem, aut praevertentem, in typorum implexus ducunt ſimiliter vigintiquatuor vigeſimisſextanis. Ut enim relicto quindecim dierum circuitu ad quintanae periodum veniam; in hoc typo, ſiquidem una hora acceſſio anticipet, vigintiquatuor nonageſimaeſextanae erunt; ſin autem moretur, vigintiquatuor rurſus nonageſimaeoctanae. At ſi nonnullas jam praevenientes tardantesque ſtatuant, manifeſto ſuam tollunt hypotheſin. Quare neceſſarium eſt typos integris diebus et noctibus circumſcribi, ipſos ſtatuere, aut nihil eſt quod nugentur. Eo autem ſtatuto typi in longum dierum numerum procedent, quamvis illi nolint. Melius igitur forſan faciunt, qui per initia ſtatim numerum dierum

κατὰ τύπους ἡμερῶν ἀπερίληπτον ὑπάρχειν. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἄλλο λέγουσι, καλῶς γε ἐκφεύγουσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀντιλογίαν, οὐχ ὥσπερ οἱ πρόσθεν ὑπὸ σφῶν αὐτῶν καταβάλλονται, μέχρι πεντεκαίδεκ' ἡμερῶν ὑποτιθέμενοι προϊέναι τοὺς τύπους, ἀναγκαζόμενοι δὲ χρῆσθαι μὴ μόνοις τοῖς ἐκ πολλῶν δεκάδων συγκειμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἑκατοντάδων. ἐπεὶ τοίνυν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτοῖς φυγεῖν τὸ πλῆθος τῶν τύπων, ἀδύνατον δήπου καὶ τὰς ἐπιπλοκὰς ἀλλήλοις ἐπιπλέκοντας φεύγειν· ἀλλὰ [166] καθάπερ οἱ τοὺς τρεῖς τύπους ὑποθέμενοι μόνους ὑπάρχειν, ἀμφημερινὸν καὶ τριταῖον καὶ τεταρταῖον, ὅμως ἐκ τῆς ἐπιπλοκῆς αὐτῶν συζυγίας ἀποτελοῦσι πολλὰς, οὕτως ἀναγκαῖον ἔσται καὶ τούτοις ἐπιπλέκειν ἀλλήλοις ἅπαντας τοὺς τύπους. ὡς οὖν ἐπιπλέκουσι τοὺς τρεῖς, λέγοντες ἑαυτῷ μὲν πρῶτον ἕκαστον, ἔπειτ' ἀλλήλοις, οὕτως ἀναγκαῖον ἔσται καὶ τούτους ἐπιπλέκειν. ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τοῦ πεμπταίου, καὶ δείξωμεν αὐτοῖς, ὅπως ἐπιπλεκόμενος τῷδε παμπόλλας ποιήσει συζυγίας, οὐδὲν διαφέροντος, εἰ μὴ συζυγίας, ἀλλ' ἐπιπλοκὰς ὀνομάζοι τις αὐτάς. μία μὲν γὰρ ἡ συζυγία τοιαύτη· τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρχέσθω πεμπταῖος,

typorum definiri non posse statuunt. Si enim etiam aliud nihil dicant, puchre saltem ne quis contra ipsos differat effugiunt, non quemadmodum priores a seipsis damnantur, dum typos usque ad quindecim dies progredi supponunt, coguntur autem uti non iis solis, qui ex multis decadibus componuntur, sed etiam iis, qui ex centuriis constant. Quoniam igitur nequeunt typorum multitudinem effugere, fieri non potest ut implicationes invicem connectentes evitent: sed quemadmodum qui tres typos solos esse ponunt, quotidianum, tertianum et quartanum, tamen ex ipsorum implexu multa efficiunt conjugia, ita necessarium erit etiam his omnes typos invicem conjungere. Ut igitur implicant tres commemoratos, primum sane unumquemque sibi, deinde inter se; sic necessarium erit his quoque implicare. Incipiamus igitur a quintana, ostendamusque ipsis quomodo huic implicita permulta efficiat conjugia; nec refert *quicquam*, si quis non conjugia, sed implicationes eas appellet. Unum itaque conjugium tale est; primo die incipiat quintana, de-

εἶθ' ἡ τρίτη τε καὶ τετάρτη καθαρευέτω πυρετοῦ παντός· ἡ πέμπτη μὲν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀρξαμένου πεμπταίου τὸν δεύτερον ἐχέτω παροξυσμὸν, ἡ δ' ἕκτη τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν· εἶτα τῆς ζ' καὶ τῆς η' καθαρευουσῶν, ἡ μὲν ἐννάτη τὸν τρίτον ἐχέτω παροξυσμὸν τοῦ πρώτου τῶν πεμπταίων, ἡ δὲ δεκάτη τοῦ δευτέρου καὶ αὐτὴ τὸν τρίτον ἐφεξῆς· καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ὁ τέταρτος πεμπταῖος προερχέσθω, διαφέροντος οὐδὲν εἰς τὰ παρόντα, διπλοῦν πεμπταῖον ἢ δύο πεμπταίους λέγειν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ συγχωροῦσιν ἅπαντες, ἑτέρα συζυγία δυοῖν πεμπταίων. ἡ πρώτη τῶν ἡμερῶν ἕνα παροξυσμὸν ἑνὸς ἐχέτω πεμπταίου (μέθοδον), δευτέρα δὲ καθαρευέτω, κἄπειθ' ἡ τρίτη τὸν ἕτερον πεμπταῖον ἀρχόμενον ἐχέτω, σωζομένης τῆς ἀναλογίας ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις. ἄλλη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ἡ μὲν πρώτη τῶν ἡμερῶν τὸν ἕτερον αὐτῶν, ἡ δὲ τετάρτη τὸν ἕτερον ἀρχόμενον ἐχέτω, τῶν ἑξῆς ἡμερῶν τὴν ἀναλογίαν φυλαττουσῶν. τετάρτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν εἰσβαλλέτω κατὰ τὴν πρώτην νύκτα. πέμπτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ὁ δὲ ἕτερος

Inde tertius quartusve dies ab omni febre purus fit: quintus fane quintanae, quae primo die incepit, fecundam habeat acceffionem, fextus autem ejus, quae fecundo invafit; deinde feptimo et octavo a febre liberis, nonus quidem tertiam primae quintanae habeat acceffionem, decimus vero fecundae et ipfe tertiam deinceps: pari proportione quarta quintana procedat. Nihil autem refert in praefentia duplicem quintanam, aut duas quintanas dicere, quod nec ipfum omnes concedunt. Alterum par duarum quintanarum. Primus dies unam acceffionem unius habeat quintanae, fecundus liber fit, deinde tertius alteram quintanam incipientem habeat, proportione in fubfequentibus diebus fervata. Aliud duarum quintanarum conjugium. Primus dies alteram ipfarum, quartus alteram incipientem habeat, fubfequentibus diebus proportionem fervantibus. Quartum conjugium duarum quintanarum. Altera ipfarum prima nocte invadat. Quintum duarum quintanarum conjugium. Altera ipfarum

κατὰ τὴν δευτέραν νύκτα. ἕκτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ὁ δ' ἄλλος κατὰ τὴν τρίτην νύκτα. ἑβδόμη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ὁ δ' ἄλλος κατὰ τὴν τετάρτην νύκτα. ταύτας οὖν τὰς ἑπτὰ συζυγίας ἐπλέξαμεν ὑποθέμενοι τὸν πρότερον τῶν πεμπταίων ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἄρχεσθαι. πάλιν δὲ ἄλλας ζ' ποιήσομεν, ὑποθέμενοι τὸν πρότερον αὐτῶν ἄρχεσθαι τῆς πρώτης νυκτός. ἐὰν οὖν οὕτως ἐπιπλέξωμεν αὐτῷ καὶ τὸν ἑκταῖον, εὔδηλον ὡς πλείους αἱ συζυγίαι γενήσονται· καὶ πλείους ἔτι, τὸν ἑβδομαῖον ἐπιπλεκόντων, καὶ πολὺ πλείους ἔτι τὸν ὀγδοαῖον, ἢ καὶ τὸν δεκαταῖον, ἵνα μηδὲν εἴπω περὶ τῶν εἰκοσταίων καὶ τριακοσταίων καὶ τεσσαρακοσταίων, ὅσοι τε πρὸς τούτοις ἐδείχθησαν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενοι ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτῶν. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐαθήτωσαν ἐν τῷ παρόντι, γινέσθω δὲ ἡμῖν ἄχρι τοῦ δεκαταίου. κἀμοὶ πρῶτον ἐννόησον, ὡς νῦν ὁπότε διπλοῦς ὁ πεμπταῖος γίγνεται, τὰς συζυγίας εἴπομεν, ἐὰν δὲ τριπλοῦς γενηθείη, δῆλον ὅτι πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἄλλο γίνεται συζυγιῶν. ἐγχωρεῖ δήπου καὶ τετραπλοῦν αὐτὸν γενέσθαι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν

primo die incipiat, altera fecunda nocte. Sextum duarum quintanarum par. Altera prima die aufpicetur, reliqua tertia nocte. Septimum duarum quintanarum par. Altera primo die incipiat; altera quarta nocte. Haec igitur feptem conjugia conjunximus, ftatuentes priorem quintanam primo die aufpicari. Rurfus autem alia feptem faciemus, primam ipfarum nocte prima incipere fupponentes. Si igitur ita ipfi et fextanam adjunxerimus, conftat plura fore conjugia; ac plura adhuc, fi feptimanam implicuerimus; multoque plura, fi octanam, vel etiam decumanam; ut nihil dicam de vigefimanis, trigefimanis, quadragefimanis, quaeque praeter has oftenfae funt neceffario hypothefes ipforum fequi. Illae igitur in praefentia dimittantur; fiant autem a nobis usque ad decumanam. Ac primum mihi confidera, quod nunc quum duplex quintana gignitur, conjugia diximus; fi autem triplex oborta fuerit, conftat multitudinem haud paucorum parium aliam generari. Jam vero licet et quadruplicem ipfam fieri, quotidie una invadente acceffione.

ἑνὸς εἰσβάλλοντος παροξυσμοῦ· πενταπλοῦς δ' ἂν γένοιτο μιχθέντος τῷ τετραπλῷ κατὰ μίαν νύκτα πέμπτου τινὸς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τέτταρσι πεμπταίοις, καὶ τούτου πάλιν αὐτοῦ τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ τὴν ἀρχὴν δύναται λαβεῖν, ἤ τινι τῶν ἐφεξῆς, ἤτοι τῇ δευτέρᾳ, ἢ τῇ τρίτῃ, ἢ τῇ τετάρτῃ, ἢ τῇ πέμπτῃ. ἡ δ' αὐτὴ ποικίλη τούτοις ἐστὶ καὶ τοὺς ἄλλους τύπους, καὶ μᾶλλον ἔτι κατὰ τοὺς πολυημερωτέρους αὐτῶν. ἐὰν οὖν ἐπιπλέκῃς ἅπασαν τὴν τοῦ πεμπταίου ποικιλίαν τῇ κατὰ τὸν ἑκταῖον, ἐννοεῖς, οἶμαι, πόσον ἔσται πλῆθος· ἐὰν δὲ μίξῃς αὐταῖς καὶ τὸν ἑβδομαῖον, ἢ ὀγδοαῖον, [167] ἤ τινα τῶν ἐφεξῆς, εἶτα πάλιν ἐκ τεττάρων τύπων οὕτως ἀλλήλοις ἐπιπεπλεγμένων ἑτέρας ποιήσῃς συζυγίας, εἶτ' ἐκ πέντε, κἄπειτ' αὖθις ἐκ πλειόνων, οἶμαί σε λογίζεσθαι πόσος ἀριθμὸς ἔσται συζυγιῶν, ἢ πόσων δεήσει βιβλίων εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν. ὁποία γάρ τις ἡ κατ' αὐτὰς ἔσται πλοκὴ, πειράσομαί σοι διὰ βραχέων ἐνδείξασθαι, τὴν ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε τιθέμενος. καθ' ἕκαστον τῶν τύπων πρότερον δεήσει τὴν ποικιλίαν τῶν συζυγιῶν διελθεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ πεμπταίου σμικρὸν ἔμπροσθεν ἔδειξα· μετὰ ταῦτα ἐπιπλέκειν ἀλλήλαις αὐτὰς,

Quintuplex etiam fiet, mixta quadruplici, una nocte, quinta quadam post commemoratas quatuor quintana, atque hac rursus ipsa quadrifariam; vel enim prima nocte principium potest sumere, vel quadam subsequenti, aut secunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta. Hoc autem ipsum varium his est etiam in aliis typis, et maxime in his, qui plures dies continent. Si igitur omnem quintanae varietatem ei, quae in sexta est, conjunxeris, vides, opinor, quanta sit multitudo. At si eis vel septimanam miscueris vel octanam, aut aliquam subsequentium, deinde rursus ex quatuor typis ita invicem implicitis alia facias conjugia, deinde ex quinque, postea rursus ex pluribus, puto te intelligere, quantus conjugationum numerus futurus sit, aut quot opus libris ad eorum disciplinam. Qualis enim in eis erit plexus, conabor tibi paucis indicare, initium sermoni hoc constituens. In singulis typis prius conveniet conjugationum varietatem persequi, ut in quintana paulo ante ostendi; postea ipsas in-

Ed. Chart. VII. [167.] Ed. Baf. III. (468. 469.)

πρῶτον μὲν μίαν συζυγίαν τῶν ἐκ τοῦ πεμπταίου, φέρε εἰπεῖν, μιᾷ τῇ κατὰ τὸν ἑκταῖον, ὡς ἐκ δυοῖν συζυγιῶν (469) γενέσθαι τινὰ τρίτην ἄλλην, εἶθ᾽ ἑξῆς ἁπάσαις ἁπάσας ἐπιπλέκειν, εἶθ᾽ οὕτω μίαν δυοῖν, εἶτα τρισὶν, εἶτα πλείοσιν ἄχρι περ ἂν ἁπάσας τοῦ συμπλεκομένου τύπου τὰς συζυγίας ἀναμίξῃς τῇ μιᾷ· μετὰ δὲ τοῦτο δύο συζυγίας ἑνὸς τύπου τοῦ πεμπταίου μιᾷ καθ᾽ ἑκάστην τῶν ἄλλων μιγνύειν, εἶτα δυοῖν, ἢ τριῶν, ἢ τέτταρσιν, ἄχρι περ ἂν ἁπάσας ἀλλήλαις ἐπιπλέξῃς· εἶθ᾽ οὕτω πάλιν τέτταρας συζυγίας ταῖς καθ᾽ ἕκαστον τύπον μιγνύειν, εἶτα πέντε, κἄπειτα ἓξ, μέχρι περ ἂν ἁπάσας τοῦ πεμπταίου τὰς συζυγίας ἁπάσαις τῶν ἄλλων ἀναμίξῃς, οὐχ ὁμοῦ δηλονότι πάντων, ἀλλ᾽ ἑκάστου κατὰ μόνας, οἷον τὰς τοῦ πεμπταίου ταῖς κατὰ τὸν ἑβδομαῖον, εἶθ᾽ οὕτω ταῖς κατὰ τὸν ὀγδοαῖον, ἢ τὸν ἐνναταῖον, ἢ τὸν δεκαταῖον, ἤ τινα τῶν ἐφεξῆς· εἶθ᾽ ὥσπερ τὸν πεμπταῖον ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἔμιξας, οὕτως ἤδη τὸν δεκαταῖον ἑκάστῳ τῶν ἄλλων μιγνύειν, ἔπειθ᾽ ἑβδομαῖόν τε καὶ ὀγδοαῖον καὶ τοὺς ἄλλους. ὅταν δὲ τοῦτο ποιήσῃς, ἀναγκαῖον ἔσται τριῶν τύπων τὰς συζυγίας ἁπάσας ἁπάσαις

ter fe complicare, primum fane unum par eorum, quae ex quintana fiunt, verbi caufa, uni fextanae conjugio, ut ex duobus paribus tertium quoddam aliud oriatur; deinde omnibus omnia deinceps connectere, poftea ita unum duobus, hinc tribus, hinc pluribus, usque dum universa typi, qui complicatur, conjugia uni permifceas. Poft hoc duo paria unius typi quintani unicuique aliorum mifcere, deinde duobus, aut tribus, aut quatuor, usque dum omnia invicem complicueris; deinde ita rurfus quatuor conjugia iis, quae in unoquoque typo funt, mifcere, poftea quinque, deinde fex, usquedum omnia quintani conjugia omnibus aliorum conjugiis permifcueris, non fimul videlicet omnium, fed uniuscujusque feparatim; ut quintani paria iis, quae in feptimano habentur; poftea ita octani, aut nonani, aut decumani, aut alicujus fubfequentium conjugiis. Inde quemadmodum quintanum fingulis aliis commifcuifti, ita jam decumanum unicuique aliorum mifcere; poftea feptimanum, octanum et reliquos. Ubi vero hoc feceris, neceffarium erit trium

ἐπιπλέκειν, εἶτα τεττάρων, εἶτα πέντε, κἄπειθ' ἕξ, εἶτα ἑπτὰ, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἄχρι περ ἂν ἁπάσας ἁπάντων ἐπιπλέξωμεν. ὅτι δ' οὕτω πολὺ πλῆθος ἔσται τῶν συζυγιῶν, ὡς δυσαριθμήτους γενέσθαι μυριάδας, ἤδη νομίζω κατανοεῖν τινα, κἂν ἄπειρος ἀριθμοῦ ᾖ. δύναται δὲ καὶ τοῖς ἀριθμητικοῖς κοινωσάμενος τὸν λόγον, ἀκοῦσαι παρ' αὐτῶν τὸ πλῆθος. ἐγὼ γὰρ ἐὰν ἐπιδεικνύναι νυνὶ αὐτὸ βουληθῶ, βιβλίου μοι δεήσει μείζονος ὧν οἱ ταῦτα ληροῦντες ἔγραψαν, οὐκ ἐννοήσαντες ὅτι μυριοστοῦ μορίου τῶν ἐπιπλοκῶν ἥψαντο, καίτοι γ' ἀδολεσχήσαντες πολλά. εἰ μὲν οὖν χρήσιμον εἶναι νομίζουσιν ἐπιπλέκειν ἀλλήλοις τύπους, ἴστωσαν τοῦ χρησίμου τὸ μυριοστὸν μέρος εὑρηκότες· εἰ δ' ἄχρηστον, αἰδεσθέντες ἤδη ποτὲ καλείτωσαν ἐπὶ τὰς βίβλους τὸν Ἥφαιστον, ἢ κἂν αὐτοὶ μὴ καλέσωσιν, ὁ χρόνος αὐτὰς διαφθερεῖ. τίς γὰρ ἐξ αὐτῶν ἄλλος ἔτι γράψει; τίς δὲ οὐ καὶ ταύταις ἤδη κατατεμὼν εἰς τὰς ἐφημέρους χρείας ἀναλώσει;

Κεφ. ζ΄. Τούτων ἤδη γεγραμμένων, καί τισι τῶν ἑταίρων ἐκδιδομένων, ἢ ἀξιωσάντων ἑτέρων μαθεῖν, ὅπως ἂν ᾖ τοῦ

typorum conjugia omnia omnibus conjungere, hinc quatuor, inde quinque, mox fex, poftea feptem, atque ita deinceps, donec omnia omnium complicuerimus. Quod vero adeo copiofa conjugiorum erit multitudo, ut myriades numeratu difficiles exiftant, quemlibet puto etiam numeri imperitum intelligere; poteft et arithmeticis fermone communicato, audire ab ipfis multitudinem. Ego enim fi oftendere nunc eam vellem, libro mihi opus effet majore iis, quos haec nugantes fcripferunt, non confiderantes fe vel millefimam implicationum particulam non attigiffe, etfi multa inaniter funt loquuti. Si igitur utile effe arbitrantur typos invicem commifcere, fciant fe utilis millefimam partem inveniffe: fin autem inutile, pudore capti jam tandem vocent ad libros Vulcanum, aut fi ipfi non vocent, tempus corrumpet. Quis enim ex ipfis alius exfcribet? quis non et hos jam differans in quotidianos ufus impendet?

Cap. VII. His jam fcriptis, et quibusdam amicis traditis, aut aliis difcere volentibus, quomodo tabula fe ha-

διαγράμματος, ἐγὼ παραχρῆμα τοῖς προβάλλουσιν ἀποκρίνομαι τὸ πλῆθος τῶν τύπων. ἔστιν οὖν ἡ μέθοδος οὐχ ἑτέρου τινὸς γένους, ἀλλ' ὑποπεπτωκυῖα τῇ προτέρᾳ. πεισθήσῃ δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ἔχειν ἀναμνησθεὶς πρότερον ἀεί τε πρόχειρον ἔχων τὴν μνήμην αὐτῶν, ὡς ἡμέραν ὀνομάζομεν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ τὸν συγκείμενον χρόνον ἔκ τε τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, [168] ὅπερ ἔνιοι προσαγορεύουσι νυχθήμερον. οὕτω γοῦν καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἶναι λέγομεν ἡμερῶν τξέ καὶ τετάρτου. μιᾶς μὲν οὖν ἡμέρας τέτταρες ἐπὶ ταῖς κ' ὧραι γίγνονται, δυοῖν δὲ ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τριῶν δὲ δύο καὶ ἑβδομήκοντα· τὰ δὲ ὀνόματα τοῖς τύποις οὐκ ἀπὸ τῶν συμπληρουμένων ἡμερῶν ἐστιν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ παροξυσμοῦ. τριταῖον μὲν ὀνομάζομεν ᾧ διὰ τρίτης ἡμέρας ὁ παροξυσμὸς γίγνεται, δυοῖν μεταξὺ δηλονότι καὶ συμπληρωθεισῶν· τεταρταῖον δὲ ᾧ κατὰ τετάρτην, τριῶν κἀπὶ τούτῳ μεταξὺ συμπληρουμένων ἡμερῶν, ἐπί τε τῶν ἄλλων ἀνάλογον· ὥσθ' ὅταν εὕρῃς περίοδον τύπου τεττάρων ἡμερῶν, πεμπταῖον ἐρεῖς αὐτὸν, οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστι διὰ πέμπτης τε παροξύνεσθαι καὶ πέντε ἡμερῶν ἔχειν περίοδον. ἐν μνήμῃ τοίνυν θέμενος ταῦτα, πάλιν ἀναμνήσθητί μοι τῆς

beat, ego statim proponentibus typorum multitudinem respondeo. Est itaque methodus non alterius cujusdam generis, sed priori subjecta. Persuadeberis autem et ipse rem ita se habere, si revoces prius in memoriam, promptumve semper habeas, diem nos hoc tempore appellare tempus ex die et nocte compositum, quem nonnulli noctidiem nominant; sic itaque et annum esse dicimus dierum trecentorum sexagintaquinque, et quartae *unius partis*. Itaque diei unius quatuor et viginti horae sunt; duorum quadragintaocto; trium septuagintaduae; nomina vero typis non a diebus completis sunt, sed ab accessionis repetitione. Tertianam sane appellamus, cui tertio die accessio oboritur, duobus interea jam nimirum et absolutis; quartanam, cui quarto quoque die, tribus et in hac interea diebus completis, ac in aliis ad proportionem. Quapropter quum circuitum typi quatuor dierum inveneris, quintanam ipsam dices; non idem namque est, quinto quoque die accessionem invadere et quinque dierum esse circuitum. His igitur in memoria po-

εἰρημένης ἔμπροσθεν ἐπὶ τῷ διαγράμματι μεθόδου. λέλεκται δὲ ὅτι τὸν προβληθέντα περιοδικῶν ἀριθμὸν ὡρῶν, ὃς ἐν τῷ μεταξὺ δυοῖν ἀρχῶν γίνεται παροξυσμὸς, ἐπισκέπτου πότερον μετρεῖ τὸν ἐν τῷ διαγράμματι περιεχόμενον ἀριθμὸν ὀντιναοῦν. ἦσαν δ' ἐκεῖνοι κατὰ πολλαπλασιασμὸν ὡρῶν εἰκοσιτεσσάρων γενόμενοι. ἵνα οὖν χωρὶς διαγράμματος αὐτὸς εὑρίσκῃς ἐπὶ δακτύλου τοῦτο, ταυτὶ πρᾶττε. τοῦ μὲν ἓξ καὶ ὀκτὼ προβληθέντος, εὐκαίρως ἂν εὕροις τέσσαρας μὲν ἀμφημερινοὺς γιγνομένους, ὅταν ἓξ ὡρῶν προβεβλημένη περίοδος ᾖ· τρεῖς δ', ὅταν ὀκτώ. τοῦ δ' ἑπτὰ προβληθέντος, ἤ τινος ἄλλου τῶν μὴ μετρούντων τὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἀριθμὸν, ἐπισκέπτου πότερον ἔχει τι μέρος ὁ προβληθεὶς, ἢ οὐδὲν, ὅτι μὴ τὴν μονάδα. εἰ μὲν ἔχει τι παρὰ τὴν μονάδα μέρος ἄλλο, καθάπερ ὁ μὲν ἐννέα τὸ τρίτον, ὁ δὲ πεντεκαίδεκα τὸ τρίτον τε καὶ τὸ πέμπτον, ἐπισκέπτου ποῖον αὐτοῦ τῶν μερῶν κοινόν ἐστι πρὸς τὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων. εὐθέως γοῦν τρίτον μὲν ὁ τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἀριθμὸς ἔχει, πέμπτον δ' οὐκ ἔχει, καθάπερ ὁ τῶν πεντεκαίδεκα. ἐὰν μὲν οὖν προβεβλημένη περίοδος ὡρῶν

ſitis, rurſus reminiſcere dictam prius in tabula methodum. Dictum autem eſt propoſitum horarum periodicarum numerum, quae inter duo principia ſit acceſſio, inſpici debere, utrum metiatur in tabula contentum numerum quemlibet. Erant autem illi pro horarum vigintiquatuor multiplicatione effecti. Ut igitur citra tabulam ipſe in digitis invenias, hoc ipſum facito. Sex quidem et octo propoſitis, commode utique invenies quatuor quotidianas fieri, quum ſex horarum circuitus propoſitus exiſtit; tres autem, quum octo. Septem autem propoſitis, aut alio quodam non metiente vigintiquatuor horarum numerum, inſpicito vtrum propoſitus partem aliquam habeat, an nullam praeter unitatem. Si enim habeat aliquam aliam partem praeter unitatem, quemadmodum novem tertiam, quindecim tertiam et quintam, inſpicito qualis ipſius pars communis ſit numero vigintiquatuor. Exempli cauſa tertiam ſane vigintiquatuor horarum numerus, quintam autem non habet, quemadmodum quindecim horarum numerus. Si igitur propoſita periodus horarum novem

ἐννέα τύχῃ, τὸ τρίτον μὲν ταύτης λήψῃ, τὸ τρίτον δὲ καὶ τῶν κδ΄ τὰ ὀκτὼ, καὶ φήσεις ὀκτὼ τύπους εἶναι τρισὶν ἡμέραις περιγραφομένους. ἠξίουν δέ σε μεμνῆσθαι τοὺς τοιούτους τύπους τεταρταίους ὀνομάζεσθαι. εἰ δὲ ιε΄ ὡρῶν περίοδος εἴη, τῶν μὲν ιε΄ τὸ τρίτον λαβὼν, πένθ᾽ ἡμερῶν εἶναι τοὺς τύπους, ὅπέρ ἐστιν ἑκταίους· τῶν δὲ κδ΄ ἐπειδὴ καὶ τούτων τὸ τρίτον ὀκτὼ γίγνεται, τοσούτους ἐρεῖς εἶναι καὶ τοὺς ἑκταίους τύπους· εἰ δὲ μηδὲν μόριον ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς ᾖ, οἷός πέρ ἐστιν ὁ ζ, κδ΄ ὀγδοαίους. οὕτω δὲ καὶ εἰ ἕνδεκα ὡρῶν ᾖ προβεβλημένη περίοδος, κδ΄ εἶναι τους τύπους ἑνδεκαημέρους ἐρεῖς, ὅπέρ ἐστι δωδεκαταίους. οὕτω δὲ καὶ εἰ τρισκαίδεκα ὡρῶν ἡ περίοδος ᾖ, τέσσαρας ἐπὶ τοῖς εἴκοσι τεσσαρεσκαιδεκαταίους. ὡσαύτως δὲ κἂν μείζων ᾖ προβεβλημένη περίοδος τῶν κδ΄ ὡρῶν, εἰ μὲν μηδὲν ἔχοι μέτρον κοινὸν πρὸς τὸν τῶν κδ΄, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τῶν ε΄ καὶ κ΄ συμβέβηκε, τέτταρας καὶ κ΄ ἐρεῖς εἶναι εἰκοστοεκταίους τύπους. (ὥσπέρ γε καὶ κ΄.) εἰ δ᾽ εἴη τι κοινὸν μέτρον ἀμφοῖν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ζ καὶ κ΄ τὸ τρίτον

fuerit, tertiam fane hujus capies, tertiam autem et numeri vigintiquatuor, nempe octo; ac dices octo typos effe tribus diebus circumfcriptos; volebam autem te memorem effe hujusmodi typos quartanos nominari. Sed fi quindecim horarum circuitus fuerit, quindecim fane tertia parte capta, quinque dierum typos effe, hoc eft fextanos. At horarum vigintiquatuor, quoniam et harum tertia pars octo funt, tot effe dices etiam fextanae typos; quod fi nulla pars propofitus numerus fuerit, qualis eft feptenarius, viginquatuor octanas. Ita quoque fi undecim horarum propofitus fuerit circuitus, vigintiquatuor typos effe undecim dierum dices, hoc eft duodecumanos. Sic ubi tredecim horarum circuitus fuerit, quatuor et viginti quatuordecumanos. Pari modo fi major fuerit propofitus circuitus quam horarum vigintiquatuor, fiquidem nullam habet menfuram communem cum numero vigintiquatuor, quemadmodum in vigintiquinque contingit, vigintiquatuor effe typos vigefimosfextanos dices (*quemadmodum et viginti*). At fi communis utrique menfura quaepiam fuerit, quemadmodum in vigintifeptem nu-

Ed. Chart. VII. [168. 169.] Ed. Baf. III. (469.)

ἐστὶν, ὀκτὼ φήσεις εἶναι δεκαταίους, ἐπειδὴ τῶν μὲν κ' καὶ δ' τὸ τρίτον ἐστὶν η', τῶν δὲ κζ', θ'. δῆλον γὰρ ὅτι τοῦ δεκαταίου τύπου περίοδός ἐστιν [169] ἡμερῶν ἐννέα συμπληρουμένων, αἵτινες ὡρῶν ἀριθμὸν ἐργάζονται ἑκκαίδεκα καὶ διακοσίων, οὗ μέρος ὄγδοόν ἐστιν ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς εἰκοσιεπτὰ ὡρῶν. ὑποπέπτωκεν οὖν ἡ μέθοδος αὕτη τῇ κατὰ τὸ διάγραμμα κοινῇ προειρημένῃ, τοσοῦτον ἐκείνης διαλλάττουσα, τῷ δύνασθαι καὶ χωρὶς τοῦ διαγράμματος εὑρεῖν τινα πρῶτον ἀριθμὸν ὡρῶν ἡμερησίαις περιόδοις μετρούμενον, οὗ μέρος ὁ προβεβλημένος ἐστίν. τὸ δὲ θεώρημα τοῦτο δέδεικται καὶ πρὸς Εὐκλείδου κατὰ τὸ τῶν στοιχείων, ἕβδομον δὲ αὐτοῦ ἐστι κεφάλαιον. τὸ δὲ μεῖζον κοινὸν ἀμφοτέρων τῶν ἀριθμῶν χρὴ λαμβάνοντας σκέψασθαι ποσάκις ἑκάτερον μετρεῖ τὸν ἀριθμὸν τὸ κοινὸν τοῦτο μέτρον, οἷον ἐπὶ τοῦ πεντεκαίδεκα καὶ τοῦ τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρῶτον κοινὸν μέτρον ἐστὶν ὁ τῶν τριῶν ἀριθμός· οὗτος δὲ τὸν ε' καὶ ι' μετρεῖ κατὰ τὸν ε', τὸν δὲ εἰκοσιτέσσαρα κατὰ τὸν ὀκτώ. ἐὰν οὖν τὸν ε' πολλαπλασιάσῃς ἐπὶ τὸν τῶν κδ', ἐάν τε τὸν η' ἐπὶ τῶν ιε', τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν εὑρήσεις γινόμενον,

mero tertia pars est, octo decumanos asseverabis; quandoquidem horarum vigintiquatuor tertia pars sunt octo, vigintiseptem autem novem. Quippe constat decumani typi circuitum esse dierum novem absolutorum, qui sane horarum numerum ducentarum sexdecim efficiunt, cujus pars octava est propositus vigintiseptem horarum numerus. Haec igitur methodus communi in tabula praedictae subjacet, tantum ab illa differens, quod aliquis etiam citra tabulam invenire potest primum horarum numerum, diurnis circuitibus mensuratum, cujus pars est propositus. Haec speculatio demonstrata est etiam ab Euclide in libro elementorum, septimum autem ipsius est caput. At majus utrique numero commune capientes, considerare oportet, quoties communis haec mensura utrumque numerum metitur; ut in quindecim et vigintiquatuor prima communis mensura est trium numerus. Hic autem quindenum numerum metitur per quinum, vigesimumquaternarium numerum per octo; sive igitur quinque multiplicaveris in numerum vigintiquatuor, sive octo in

ὥσπερ ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ὡρῶν, ἡμερῶν δὲ δηλονότι ε΄. καὶ διὰ τοῦτο τὸν τύπον ἑκταῖον ἐρεῖς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, εἰ τρισκαίδεκα ὡρῶν ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς εἴη, κοινῇ μετρήσουσιν οὗτός τε καὶ ὁ τῶν κδ΄ τὸν ἐξ ἀμφοτέρων ἀλλήλων πολλαπλασίων γινόμενον, ὅσπέρ ἐστιν ὁ τῶν τιβ΄. (ἐπειδὴ τῶν πρώτων καλουμένων ἀριθμῶν ἐστιν ὁ τρισκαίδεκα. προσαγορεύουσιν γὰρ (470) οὕτως ὧν οὐκ ἔστι κοινὸν μέτρον πλὴν μονάδος.) ὁ μὲν οὖν ἀριθμὸς, ὅσον ἀμφότεροι μετροῦσιν, ἔσται τιβ΄. τρισκαιδεκάκις γὰρ οὗτος ἔχει τὰς κδ΄ ὥρας. ὁ δὲ τύπος ἡμερῶν ἔσται τελείων τριῶν καὶ ι΄, τουτέστι τεσσαρεσκαιδεκαταῖος· ἐπεὶ δὲ τετράκις τε καὶ εἰκοσάκις οὗτος μετρεῖ τὸν τῶν τιβ΄, τὸ πλῆθος τῶν τύπων ἔσται δ΄ ἐπὶ τοῖς κ΄. ἔχετε γοῦν ἤδη καὶ ταύτην ἀπόδειξιν τῆς μεθόδου, καίτοι γ᾽ οὐ βουληθέντος ἐμοῦ διδάσκειν ὑμᾶς ἄχρηστα πράγματα· κάλλιον γὰρ ἦν αὐτῶν ὅλως καταφρονεῖν μεμνημένους τοῦ Πυθικοῦ παραγγέλματος, ὡς φείδεσθαι προσήκει χρόνου.

quindecim, eundem numerum fieri invenies, ut centenarum viginti horarum, dierum autem nimirum quinque; atque idcirco typum ſextanum dices. Eadem ratione ſi propoſitus numerus horarum tredecim fuerit, communiter metientur et hic et vigintiquatuor ex ambobus inter ſe multiplicatis factum, qui eſt trecentarum duodecim horarum numerus (quandoquidem ad primos dictos numeros pertinet tredecim. Appellant enim ſic, quorum non eſt communis menſura praeter unitatem). Itaque numerus quem utrique metiuntur erit tricenus duodenus; nam ter et decies hic vigintiquatuor horas continet; typus autem dierum erit abſolutorum tredecim, hoc eſt quatuordecumanus; quandoquidem autem quater et vigeſies hic numerum ducentorum duodecim metitur, multitudo typorum erit quatuor et viginti. Habete itaque jam et hanc methodi demonſtrationem, etſi non ſtatueram res inutiles vos docere; ſatius enim erat ipſas omnino contemnere, memores oraculi Pythici, nempe parcendum eſſe tempori.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΠΛΗΘΟΥΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [322. 323.] Ed. Bas. III. (342.)

Κεφ. α'. Οὔτε πολλάκις ὀνομάζοντας ἕτερον ὄνομα τοῦ πλήθους μᾶλλον ἔστιν εὑρεῖν ἅπαντας τοὺς νῦν σχεδὸν ἰατροὺς, οὔτ' ἀγνοοῦντας ἕτερόν τι τούτου μᾶλλον. ὅσοι γοῦν αὐτῶν οἷοί τέ εἰσι καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν λόγον, οἱ πλεῖστοι μὲν ἀποκρίνονται τοῖς [323] ἐρομένοις ὅ τι ποτ' οὖν ὀνομάζουσι πλῆθος, ὡς ἐν τῷ πρός τι λέγεται τοὔνομα, καθάπερ τὸ πολύ τε καὶ τὸ ὀλίγον, ὥστε οὐκ εἶναι δυνατὸν ἐν μέτρῳ περιλαβεῖν αὐτό· τὸ γὰρ ἑτέρῳ πολὺ, τοῦτ' ἐνίοτε ὑπάρχει ὀλιγώτερον ἑτέρῳ. καὶ ἐπειδὰν ἐρωτήσῃς αὐτοὺς, ἀξιῶν ἀποκρίνεσθαι τὸ πρᾶγμα πρὸς ὃ τὸ πλῆθος εἶναι

GALENI DE PLENITUDINE LIBER.

Cap. I. Omnes prope hujusce temporis medicos aliud nomen quam plenitudinis neque frequentius nominare, neque eo quicquam aliud magis ignorare deprehendimus. Quicunque igitur possunt rationem tum reddere, tum percipere, ipsorum plurimi quid tandem plenitudinem appellent interrogantibus, id nomen, quemadmodum et multum et paucum, in relatione ad aliquid dici respondent, proinde ipsam mensura definiri non posse. Quod enim alteri multum, hoc interdum alteri minus est. Quumque ipsos rogaveris petendo, ut rem ad quam referri plenitudinem profi-

λέγουσι, τινὲς μὲν ἰχθύων ἀφωνότεροι γίγνονται, τινὲς δὲ οὕτω μακρά τε καὶ ἀλλόκοτα ληροῦσιν, ὡς μὴ παρακολουθῆσαι δύνασθαι τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομένοις. ὀλίγιστοι δὲ ἀποκρίνονται, τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον ὡς πρὸς τὴν δύναμιν νοεῖσθαι· καὶ εἰ αὖθις αὐτοὺς ἐπανέροιο, τί λέγουσι δύναμιν, ἔνιοι μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἀποκρίνονται· τῶν δὲ τολμησάντων ἀποφήνασθαί τι λέγει μὲν οὐδεὶς οὐδενὶ ταὐτὸν, οἱ πλεῖστοι δὲ πάντα μᾶλλον ἢ δύναμιν ἑρμηνεύουσιν. εἰ δέ τις ἐν αὐτοῖς εὑρεθείη μέχρι τοσούτου φρόνιμος, ὡς ἤτοι δραστικὴν οὐσίαν, ἢ αἰτίαν δραστικὴν εἰπεῖν εἶναι τὴν δύναμιν, εἶτ᾽ ἐρωτηθείη, πρῶτον μὲν εἰ ἔστι τις οὐσία τοιάδε διοικοῦσα τὸ ζῶον, ἔπειτα εἴπερ ἔστι, καὶ τί ποτέ ἐστιν αὕτη, διελθεῖν, οὐκέτι οὐδ᾽ οὗτος ἀποκρίνεται ἐρωτώμενος τὸ ἀπορούμενον, ἀλλ᾽ ἤτοι σιωπᾷ τελέως, ἢ ἐκτοπίζει τὸν λόγον εἰς τοιοῦτον, ὡς βέλτιον ἂν εἴη σιωπᾶν. εἰ δὲ κἂν τούτοις τις εὑρεθείη μέχρι τοσούτου σωφρονῶν, ὡς ἥτις μέν ἐστιν ἡ οὐσία τῆς δυνάμεως οὐκ ἔχειν εἰπεῖν, ὅτι δὲ ἔστι, ἐκ τῶν ἔργων τεκμαίρεσθαι, πάλιν αὖ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐρωτηθεὶς, εἰ τὰ γεγραμμένα τε

tentur, explicent, nonnulli quidem magis muti quam pisces fiunt; quidam vero tam multa et absurda nugantur, ut quae ab ipsis enunciantur, ea non possis assequi. Sed paucissimi multum et paucum pro ratione virium intelligi putant; sique rursum ipsos rogites, quid vires vocitent, nonnulli nihil prorsus respondent; qui vero pronunciare quid ausi fuerint, eorum nullus ac alter idem profert; plurimi autem omnia potius quam vires interpretantur. Sed si quis inter ipsos reperiatur eo usque peritus, ut vires dicat esse vel effectricem substantiam, vel causam effectricem, rogetur postea primum, an quaedam sit substantia ejusmodi, quae animal gubernet, deinde si sit, quid tandem ipsa sit, explicet; nequaquam prout interrogatur, controversiam diluit; verum aut omnino tacet, aut absurdam adeo profert orationem, ut tacere satius sit. Siquis vero in his comperiatur eousque sapiens ac modestus, ut quae virium sit substantia proferre nequeat, quod autem sit, ex actionibus augurari se dicat; interrogatus iterum is ipse, an quae ab

πρὸς Ἀσκληπιάδου καὶ πολλῶν Ἀσκληπιαδείων τε καὶ μεθοδικῶν ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν εἶναι δύναμιν ἐν τοῖς ζώοις, ἀνεσκέψατό τε καὶ διελύσατο, φαίνεται μηδ᾽ εἰ λέλεκται πρὸς αὐτῶν ἐπιστάμενος. ἐκείνων δὲ αὖ πάλιν αὐτῶν, ὅσοι τὴν δύναμιν οὐκ εἶναί φασιν, ὅτι μὲν ὡς πρὸς ταύτην ἀρνοῦνται νοεῖσθαί τε καὶ συνίστασθαι τὸ πλῆθος, μᾶλλον εὔδηλον· ἀδύνατον γάρ ἐστι πρὸς τὴν μηδ᾽ ὅλως ὑπάρχουσαν σχέσιν συστῆναί τε καὶ νοηθῆναι τὸ πλῆθος· ὡς πρὸς τὰς χώρας δὲ τῶν ἀγγείων μόνας ὑπολαμβάνουσι τὸ πολύ τε καὶ ὀλίγον ὑπάρχειν· ἐνίοτε δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὅλως ὀνομάζουσι πλῆθος, οὐδὲ ἀπ᾽ αὐτοῦ τινα κενώσεως ἔνδειξιν λαμβάνουσι, ἀλλὰ ἀπὸ μόνης στεγνώσεως, ἣν ὅτι μηδεὶς αὐτῶν ὡσαύτως ἐξηγεῖται, δέδεικται δι᾽ ἑτέρων. καὶ μὴν καὶ τρίτος τις ἄλλος ἐστὶ χορὸς, οὔτε γινώσκων, εἴτε ἔστιν, εἴτε οὐκ ἔστι τις δύναμις, οὔτε ζητεῖν ὁμολογῶν, ἀλλ᾽ ἐπί τισιν ἐναργῶς φαινομένοις σημείοις περὶ τὸν κάμνοντα συνισταμένοις, ἐκ πείρας μακρᾶς εὑρῆσθαι φάσκων ἑαυτῷ τὴν κένωσιν· εἶτ᾽ ἐρωτώμενος ἅττα ποτέ

Afclepiade multisque Afclepiadis fectatoribus ac methodicis de eo fcripta fuerunt, quod nullae animantibus infint vires, perpenderit difcufferitque, apparet utrum ab illis ea prodita fint, haudquaquam noviffe. Rurfum prorfum inter illos ipfos, quicunque vires non effe contendunt, quod relatione quidem ad ipfas plenitudinem tum intelligi, tum conftitui negent, dilucidius innotefcit. Non enim fieri poteft, ut plenitudo comparatione ad imperfectum, qui plane non exiftit, habitum et intelligatur et conftituatur; ceu ad folas vaforum capacitates et multum et paucum contendunt effe. Interdum vero per initia neque omnino plenitudinem nominant, neque ab ea aliquam evacuationis indicationem accipiunt, fed a fola conftipatione, quam quod nemo illorum eodem modo recenfet, alibi demonftravimus. Eft fane tertius quidam alius chorus illorum, qui neque norunt utrum et quaedam fint et an minime fint vires, neque fe inquirere fatentur, verum fignis quibusdam evidenter apparentibus circa aegrotantem obortis longa experientia fibi evacuationem inventam dicunt. Hi fi rogentur, quae tandem fint ea

ἐστι τὰ σημεῖα ταῦτα, διάτασιν ἀγγείων φησὶ, καὶ ἔρευθος καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος, ὄκνον τε πρὸς τὰς κινήσεις καὶ τάσεις τῶν μελῶν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τὴν ἑλκώδη καὶ κοπώδη προστιθέασιν αἴσθησιν, ἀργόν τε τὸν ἔμπροσθεν βίον ἐν προσφοραῖς ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων πλείοσι, καὶ συνήθων ἐκκρίσεων ἐποχῇ. ἐπὶ ταύτῃ γοῦν τῇ συνδρομῇ, καλοῦσι γὰρ οὕτω τὸ ἄθροισμα τῶν συμπτωμάτων, τετηρῆσθαι φλεβοτομίαν ὠφελοῦσαν. οὗτοι μὲν οὖν οὐ μόνον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀνθρώπους ἀφαιροῦνται τὸν λόγον, ἐκ πείρας εὑρῆσθαι πάντα φάσκοντες· οἱ δ' ἄλλοι, καθάπερ εἴρηται [324] νῦν δὴ, λόγῳ τε χρῆσθαί φασι, καὶ τὴν δύναμιν οἱ μὲν ὡς οὐδ' ὅλως ἐστὶν, οἱ δὲ ὡς ἔστι μὲν, ἥτις δ' αὐτῆς ἡ οὐσία, μὴ γινώσκεσθαί φασιν· ὡς ὀλιγίστους εἶναι τοὺς ἀποφήνασθαι τολμῶντας ὕπαρξίν τε καὶ οὐσίαν δυνάμεως. ἀλλὰ καὶ τούτων οὔτε τὸν ἀριθμὸν οὔτε τὴν οὐσίαν ἅπαντες ἀποφαίνονται τὴν αὐτήν· ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπολιπόντων ἡμῖν συγγράμματα τινὲς μὲν ἀταλαιπωρότερον ὡς περὶ μιᾶς ἀεὶ διαλέγονται τῆς τὸ ζῶον διοικούσης δυνάμεως,

ſigna, vaſorum diſtentionem, ruborem, univerſi corporis gravitatem, ad motum pigritiam, membrorumque tenſionem eſſe pronunciant. Eorum nonnulli et ulceroſum operoſumque laſſitudinis ſenſum adjiciunt; ad haec priorem vitam in otio et liberaliore eduliorum ac potuum uſu transactam, et conſuetarum excretionum retentione. In hac igitur ſyndrome (ſic enim vocant ſymptomatum congeriem) venae ſectionem ex obſervationibus factis ajunt prodeſſe. Hi igitur non ſolum a ſe ipſis, verum ab univerſis aliis hominibus etiam rationem auferunt, quum experientia omnia reperiri aſſerant. Alii vero, quemadmodnm jam nunc dictum eſt, ratione utendum eſſe pronunciant. Hi vires quoque nullas plane eſſe; illi eſſe quidem, ſed earum ſubſtantiam a nullo cognoſci cenſent; ut pauciſſimi ſint, qui virium aut facultatum ſubſtantiam et eſſentiam pronunciare audeant; imo nec harum etiam numerum, nec eſſentiam eandem omnes oſtendunt. Quinetiam ex illis qui commentarios poſteris reliquerunt, quidam minore negotio tanquam de una facul-

οὐδένα λογισμὸν προστιθέντες· ἔνιοι δὲ ἀποδεικνύειν ἐπιχειροῦσι, καὶ πλείους μιᾶς οὐκ εἶναί φασιν. ὥστ' ἀναγκαῖον ὅστις ἀποφαίνεται πλῆθος εἶναι κατὰ τὸ σῶμα τοῦ κάμνοντος, ἀποκεχωρηκέναι μὲν ἤδη τοῦτον ἀπό τε τῶν ἐμπειρικῶν ὀνομαζομένων ἰατρῶν ἀπό τε τῶν μεθοδικῶν· ἤτοι δ' ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ἢ ὡς τὰ ἀγγεῖα λέγειν τὸ πολύ.

Κεφ. β'. Καὶ τοίνυν καὶ ἡμῖν ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἐμπειρικούς τε καὶ μεθοδικοὺς ἀναβεβλήσθω λόγος, ἐπὶ δὲ τοὺς ἑτέρους ἴωμεν, ὅσοι σὺν λογισμῷ φασι τὴν τέχνην μεταχειρίζεσθαι. καίτοι γε ἔνιοι τῶν νῦν εἰς τοσοῦτον ἥκουσι τόλμης, ὡς ἐπιγράφεσθαι μὲν ἑαυτοῖς αἱρέσεως ὀνόματα, γινώσκειν δὲ οὐδὲν οὐδὲ ἐκείνων (ἐστὶν) αὐτῶν. ἀκοῦσαι γοῦν ἔστι πολλάκις πολλῶν ἐπὶ μὲν τῶν ἀῤῥώστων λεγόντων, ὡς μεστὸς ὁ ἄνθρωπός ἐστι καὶ φλεβοτομητέον αὐτόν· αὖθις δ' ἐμπεσόντος λόγου, μεθοδικοὺς ἢ ἐμπειρικοὺς ὀνομαζόντων ἑαυτούς. ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, ἐπὶ τοὺς ἀναλογισμῷ χρωμένους ἐλθόντες, τοῖς ἐξ αὐτῶν πρώτοις διαλεχθῶμεν, ὅσοι πρὸς τὴν δύναμιν ἀεὶ ἐννοοῦσι τὸ πολύ. κινδυνεύουσι γὰρ οὗτοι

tate animal regente diſputant, nulla ratione adhibita; quidam id probare conantes, plures quam unam non eſſe ajunt. Proinde neceſſe eſt jam illum, qui in aegrotantis corpore plenitudinem eſſe judicet, a medicis empiricis appellatis et methodicis, ſive ad vires, ſive ad vaſa plenitudo reſpiciat, diſſenſiſſe.

Cap. II. Jam vero et a nobis adverſus empiricos et methodicos oratio *in aliud tempus* differatur; alios vero aggrediamur, qui ratione artem adminiſtrari dicunt. Sed et nonnulli hujus tempeſtatis eo procedunt audaciae, ut etiam ſectarum nomina ſibi aſcribant; quum quae ad ipſas ſpectant, eorum nihil quicquam agnoſcere poſſint. Audire etenim frequenter licet multos coram aegris dicentes, hic homo plenus eſt, ipſique vena incidenda; at ubi de ratione mentio inciderit, ſe empiricos vel methodicos appellant. Sed, quod diximus, ad eos qui analogismo utuntur, digreſſi, cum eorum praecipuis diſſeramus, qui ſemper ex viribus plenitudinem metiuntur. Arguuntur enim hi neque utres neque cu-

μήτ᾽ ἀσκοὺς ἑωρακέναι, μήτε θυλάκους ἀμέτρως πεπληρωμένους, ἀλλὰ μηδὲ σιτίον ποτὲ προσενηνέχθαι πλείω τοῦ δέοντος, ὡς διατείνειν τὴν γαστέρα, μηδ᾽ οὖρον ἠθροικέναι ποτὲ ἐν τῇ κύστει περαιτέρω τοῦ προσήκοντος, ἢ κόπρον ἐν ἀπευθυσμένῳ· διατείνεται γὰρ ἐναργῶς ἐν πάσαις ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων ὀργάνων, ὡς ἀνιᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢν μὴ θᾶττον ἐκκρίνῃ τὸ πλεονάζον. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἡ αὐτή γε αἴσθησις γίνεται τοῦ βαρύνοντος ἢ δάκνοντος, ἢ ἀῤῥήτῳ τινὶ ποιότητι λυποῦντος. ἀκοῦσαι γοῦν ἔστι καὶ τῶν ἰδιωτῶν αὐτὸ τὸ συμβαῖνον αὐτοῖς ἐναργῶς ἑρμηνευόντων, ἄνευ τῆς περὶ τὸ δόγμα φιλονεικίας, ἐνίοτε μὲν ὡς ὑπὸ τροφῆς βαρυνομένων καὶ θλιβομένων, καίτοι γε ἐλάχιστα προσενηνεγμένων· ἐνίοτε δ᾽ ὡς δάκνοιντό τε καὶ διαβιβρώσκοιντο· πολλάκις δ᾽ οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς ἑρμηνεῦσαι τὸ συμβαῖνον, ἀσᾶσθαί φασιν. οὐδεμία γὰρ τῶν αἰσθήσεων τούτων ἡ αὐτὴ πρὸς τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, διὰ πλῆθος ἄμετρον ἐδεσμάτων ἐπὶ πλεῖστον ἐκτεταμένης τε καὶ διατεταμένης τῆς γαστρός. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων καταστάσεων κινδυ-

leos praeter modum repletos vidiffe; imo ne cibi quidem juſto plus aliquando ſumpſiſſe, ut venter diſtenderetur, neque urinam in veſica quam deceat copioſiorem, aut ſtercus in recto inteſtino collegiſſe. Nam in omnibus hujusmodi affectionibus ſingula quae diximus organa hic evidenter distenduntur, ut niſi quod exuberat excrementum, celerius excernant, laeſionem homo ſubeat. Non tamen idem extat ſenſus rei gravantis aut mordentis, aut abdita quadam qualitate laedentis. Audimus certe idiotas quoque idem ſibi accidens evidenter citra ullam de dogmate contentionem interpretari, ut interdum quidem tanquam alimentis quantumvis parce aſſumptis graventur premanturque; interdum vero quaſi mordeantur ac penitus erodantur. At ſaepenumero quum accurate, quid acciderit, enarrare neſciunt, ſe faſtidio laborare proferunt. Nullus ſiquidem iſtorum ſenſuum propter immodicam ciborum copiam, qua venter extentus diſtentusque plurimum eſt, idem apud homines illos apparet. Hinc eſt, quod in hujusmodi corporis conſtitutione ventrem

νεύειν ῥαγῆναί φασιν αὐτῶν τὴν κοιλίαν, σὺν τῷ καὶ ἡμᾶς ὁρᾶν ἐπὶ πλεῖστον αὐτὴν τεταμένην· ἔνθα (343) δὲ βαρύνεσθαι λέγουσι, προσεσταλμένην ὁρῶμεν ἐνίοτε τὴν γαστέρα. οὕτω δὲ κἀπὶ τῆς κύστεως ἄλλη μὲν διάθεσίς ἐστι πλεῖστον ὑγρὸν περιεχούσης, ἄλλη δὲ ὀλίγον, ἢ βαρυνομένης. καὶ τοίνυν καὶ τὴν ἔκκρισιν ἐπὶ μὲν τῆς διὰ τὸ πεπληρῶσθαι τεινομένης [325] παμπόλλην ἔστιν ἰδεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς βαρυνομένης ὀλιγίστην μὲν, ἀλλὰ πυκνοτάτην· οὐ γὰρ ἀναμένει τὸν τῆς πληρώσεως χρόνον, ἀλλὰ εὐθὺς ἀποῤῥῖψαι ποθεῖ τὸ λυποῦν, ὥσπερ κἀπειδὰν ὑπὸ τῆς ποιότητος αὐτοῦ δάκνηται. καὶ γὰρ τότε συνεχῆ ποιεῖται τὴν ἔκκρισιν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁπότε βαρύνεται καθάπερ ὑπὸ φορτίου τοῦ περιεχομένου, τότε οὐκ ἄν τις ὀρθῶς φαίη φαύλως μὲν διακεῖσθαι, εἶναι δὲ αὐτῇ τὸ βαρῦνον πολὺ, κἂν μηδ᾽ ὅλως διατείνει τὸν χιτῶνα. ταῦτα πάντως δ᾽ εἴ τί φασιν οἱ ταύτης τῆς δόξης ἡγεμόνες, ἀρνουμένων τῶν τἀναντία γιγνωσκόντων, αὖθις ἐρωτητέον ἀμφοτέρους, εἰ τὴν αὐτὴν ἀνίαν ἡ κύστις ἀνιᾶται διατεινομένη πανταχόσε καὶ κινδυνεύουσα

rumpi metuant, quum nos eum vehementer intentum conspicimus. Ubi vero gravari dicunt, contractum interdum videmus. Sic de vesica quoque *judicabis*; cujus quidem alia est affectio, quum humoris plurimum, alia quum paucum continet, aut quum gravatur; ac proinde excretionem, dum ex plenitudine tenditur, copiosam conspicere licet; dum gravatur, paucissimam quidem, sed frequentissimam; non enim impletionis tempus expectat, verum quod molestum est, quamprimum cupit expellere; quemadmodum quoque ubi a mordaci illius qualitate stimulatur; tunc enim continuam molitur excretionem. Itaque quum gravatur, tanquam ab ea quae continetur sarcina, tunc non recte quis dixerit, eam male affici, sed ipsi copiam oneri esse, tunicam licet omnino non distendat. Ista jam si hujusce opinionis principes prorsus affirmant, illis, qui contraria sentiunt, negantibus; utrique denuo interrogandi sunt, utrum vesica eodem dolore vexetur, quum quoquoversum distenditur et

ῥαγῆναι, τῷ μηκέτι στέγειν τὸ περιεχόμενον, καὶ βαρυνομένη τε καὶ δακνομένη. ἐνταῦθα γὰρ πάλιν οἱ μὲν πρὸς τὰς εὐρυχωρίας τῶν ἀγγείων ἀεὶ τὸ πλῆθος νοοῦντες ἑτοίμως συγχωροῦσιν· οἱ δ᾽ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ἄχθονταί τε πρὸς τοῖς τοιούτοις ἐρωτήμασιν, ὀργίζονταί τε πολυειδῶς ἀντιτείνοντες ἄνω καὶ κάτω, διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συγχωρῆσαι καὶ τοῦτ᾽ εἶναι πλῆθος. ἡμεῖς οὖν ἀμφοτέρους τε εὐξάμενοι παύσασθαι τῆς φιλονεικίας, εἰς ὁμόνοιαν παρεκαλέσαμεν τοὺς ὅσοι μὲν οὐχ ἡγοῦνται λέγεσθαι τὸ πλῆθος οὐδέποτε πρὸς τὴν χώραν τοῦ περιέχοντος, οἷς δὴ καὶ πρώτοις ὑπηρξάμεθα διαλέγεσθαι, συγχωρῆσαι τοῖς ἀληθέσι παρακαλοῦντες, ἀναμνησθέντας τοῦ ἐν τῷ διατείνεσθαι τὰ πεπληρωμένα μόρια λυπεῖσθαι· ὅσοι δὲ οὕτω μόνον συνίστασθαι πλῆθος νομίζουσι, συγχωρῆσαι τὸ βαροῦνον εἶναι τῷ βαρυνομένῳ πολύ. πάλιν δὲ ἑκατέρους τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις δυσωποῦντες, ἀναμνήσωμεν ἰδίᾳ μὲν τοὺς ὡς πρὸς τὴν δύναμιν μόνον νοεῖσθαι φάσκοντας τὸ πολὺ, τοῦ περιτοναίου ῥαγέντος ἢ ἀνευρυνθέντες ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων, ὑποδείξωμέν τε κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ἀσκοὺς καὶ κύστεις

rumpi periclitatur, quod contentum non amplius perferat, quumque gravatur ac mordetur. Hic enim rurfus qui ad vaforum capacitates plenitudinem femper aeftimant, ex facili concedunt; qui quoad vires, quaeftiones hujusmodi molefte ferunt, fuccenfentque variis modis, furfum et deorfum renitentes, quod nolint hanc effe plenitudinem concedere. Nos itaque utrosque a contentione liberari cupientes, ad concordiam adhortati fumus; hos qui plenitudinem non ad vafis continentis capacitatem unquam relatione dici putant, quibuscum primis difputationem incepimus, monentes veritati ne obftreperent, memores, partes dum repletae diftenduntur, eas moleftiis affici; illos, qui folum ita plenitudinem confiftere autumant, ut quod gravat, corpori, quod gravatur, plenitudinem effe concederent. Utrosque rurfum apparentibus indiciis flectentes, in mentem revocemus eis praecipue, qui quoad vires folum copiam intelligi profitentur, tum peritonaeum ruptum, aut eduliorum plenitudine dilatatum, tum in rebus externis demonftremus, utres et veficas hoc

τοῦτο πάσχοντας, ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς πίθους αὐτοὺς, ὅταν πνευματικὸν βίαιον ᾖ τὸ πλῆθος. ἐρωτήσωμεν δὲ περὶ τῶν ἀναβηξάντων ἐκ πνεύμονος αἷμα καὶ διὰ ῥῆξιν ἀγγείου, χωρὶς πληγῆς, ἢ καταπτώσεως, ἤ τινος ἑτέρας ἔξωθεν βίας τοιαύτης, εἰ μηδὲ οὗτοι δοκοῦσιν αὐτοῖς ὑπὸ πλήθους παμπόλλου διατείνοντος τὸ ἀγγεῖον οὕτω παθεῖν. ἰδίᾳ δ᾽ αὖ πάλιν ἀναμνήσωμεν τοὺς ἑτέρους, ὡς οὐ ταὐτὸ δύναται βάρος βαστάζειν εὐέκτης νεανίσκος καὶ παιδίον κομιδῆ μικρόν· ὃ γὰρ ἂν, οἶμαι, βαρύτατον ᾖ τῷ παιδίῳ, κουφότατόν ἐστι τῷ νεανίσκῳ· πότερον οὖν οὔτε φορτίον ὅλως ἐροῦμεν, ὃ μὴ δύναταί τις βαστάζειν, οὐδὲ πολὺ τὸ οὕτως βαρῦνον; ἢ φορτίον μὲν καὶ βαρὺ, πλῆθος δ᾽ ὀνομάζειν οὐ συγχωρήσομεν; ἀλλ᾽ οὕτως μὲν οὐχ ὑπὲρ πράγματος, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὀνόματος ἡ ἀμφισβήτησις ἔσται. κατὰ δὲ τὸν ἕτερον τρόπον οὐδ᾽ ἄνθρωπος εἶναί σοι δόξειεν ὁ μηδ᾽ ὅλως φάσκων βαρύνεσθαι μηδέποτε, μηδ᾽ ἂν εἴκοσι τάλαντα κατὰ τὸν ὦμον ἐπιθῇς αὐτοῦ. πρὸς δὲ τοὺς ἑαυτοὺς ὑποθέντας δουλείῳ δόγματι οὐδὲν ἱκανόν. ἐάσαντες οὖν ἤδη τούτους, μᾶλλον δ᾽, εἰ χρὴ

pati, imo nonnunquam dolia ipſa, quum ſpiritu violento plena fuerint. Quaeramus autem de his qui e pulmone ſanguinem propter vaſis rupturam, citra ictum, vel caſum, vel aliam quandam id genus extraneam violentiam extuſſiunt, num putent ipſos ab immoderata plenitudine vas diſtendente in hunc affectum incidiſſe? Caeterum alios ſeparatim admoneamus, puerum vehementer puſillum idem onus ac adoleſcentem bono corporis habitu praeditum ferre nequaquam poſſe (quod enim puero, arbitror, fuerit graviſſimum, hoc adoleſcenti leviſſimum erit). Utrum igitur neque onus omnino id, quod quis ferre nequit, neque multum, id quod gravat adeo, vocabimus? An onus quidem et gravitatem, plenitudinem vero nuncupari non permittemus? Verum ita de dictione, non de re diſceptatio erit. At quod ad alium modum pertinet, ne homo quidem habendus eſt, qui ſe nunquam, viginti licet talenta ejus humeris impoſueris, gravari dicat. Iis autem qui ſeſe dogmati ſervili addixerunt, nihil ſatis dici poteſt. Quamobrem eos jam omittamus, imo

τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀπαλλάττεσθαι παρακελεύσαντες, ὅστις ἂν ἐλεύθερος ᾖ καὶ ἀληθείας ἑταῖρος, ἐκείνῳ διαλεξώμεθα.

Κεφ. γ'. [326] Δύο γὰρ ἐννοίας τε καὶ σχέσεις ὑπεθέμεθα τοῦ πλήθους, τὴν μὲν ὡς πρὸς ἰσχὺν καὶ δύναμιν τοῦ βαστάζοντος αὐτὸ, τὴν δὲ ὡς πρὸς τὴν ὑποδεχομένην χώραν. καὶ ὑποθέμενοι δὲ ταῦτα, ὁπόσαι τέ εἰσιν ἅπασαι τοῦ ζώου δυνάμεις, ὅπως τε τὸ καθ' ἑκάστην αὐτῶν πλῆθος ἢ γνωριοῦμεν, ἢ θεραπεύσομεν, ἐπισκεψώμεθα· πρὸς τούτοις δ' ἔτι πόσα τὰ σύμπαντά ἐστιν εἴδη τῶν ὑγρῶν αὐτῶν, ἤτοι τῶν βαρυνόντων τὴν δύναμιν, ἢ μὴ στεγόντων ἐν τοῖς ἀγγείοις. ἐν τούτοις γὰρ εἶναι χρὴ φιλόπονόν τε καὶ μέγαν τὸν ἰατρὸν, οὐκ ἐν τῷ καταφρονεῖν τῶν ἐναργῶν, ἃ πάσης ἀποδείξεώς εἰσιν ἀρχαί. ἀλλ' οὐδὲν ἴσως θαυμαστὸν ἀγνοεῖσθαι καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῖς μηδὲν ὑπὲρ ἀποδείξεως ἐξητακόσι, μήτε εὑροῦσι, μήτε μαθοῦσι, μήτε ἀσκήσασιν. οὕτω γοῦν εὐήθεις εἰσὶν, ὥστε καὶ νῦν ὁμιλῶν τις τοῖσδε τοῖς γράμμασιν ἐλπίζει πρῶτον μὲν ἀποδεῖξαί με κατὰ τόνδε τὸν λόγον ἃ χρὴ πάντως ἐπίστασθαι τὸν μέλλοντά τι περὶ πλήθους

si verum oporteat dicere, hinc discedere jubentes, cum illo, quicunque ingenuus et veritatis amator extiterit, differamus.

Cap. III. Duas igitur plenitudinis tum notiones tum relationes subjecimus; hanc ut ad virium robur et facultatem corporis eam sustinentis; illam ut ad suscipientem capacitatem. Atque his suppositis, tum quot universae animalis sint facultates, tum qua ratione cujusque ipsarum plenitudinem vel cognoscemus, vel curabimus, deinceps inspiciamus; insuper vero quot universae humorum species existant, qui vel gravant vires, vel in vasis contineri nequeunt. In his enim medicum oportet esse et studiosum et excellentem, non in evidentibus contemnendis, quae omnis demonstrationis initia sunt. Sed nihil fortassis admiratione dignum ignorari et id ipsum ab istis, qui nihil de demonstratione perpenderunt, nihil invenerunt, nihil didicerunt, nihil exercuerunt. Ita vero imperiti sunt, ut nunc si quis eorum his commentariis occurrerit, speret me primum hoc in opere demonstraturum, quae omnino eum novisse oportet, qui de

ἀκριβῶς ἐπισκέψασθαι· δεύτερον δὲ διάγνωσίν τε καὶ θεραπείαν ἑκάστου πλήθους εὑρεῖν· μὴ γινώσκων, ὡς εἴπερ οὕτω μεγάλα πράγματα δι' ἑνὸς γράμματος ἀποδείκνυσθαι φύσεως εἶχεν, οὐκ ἂν ἦν ἡ τέχνη μακρά. ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν ἑτέρα τίς ἐστιν ἡ κατὰ τὰς ἀρτηρίας δύναμις τῆς κατὰ τὰ νεῦρά τε καὶ φλέβας, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἀπέδειξα. διὰ δὲ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἐδίδαξα καὶ ὅτι τῆς μὲν τῶν ἀρτηριῶν δυνάμεως οἷον πηγή τίς ἐστιν ἡ καρδία, τῆς δὲ τῶν νεύρων ὁ ἐγκέφαλος, τῆς δὲ τῶν φλεβῶν τὸ ἧπαρ. ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων ἀπέδειξα, τὴν ὑποβεβλημένην οὐσίαν γενέσει καὶ φθορᾷ δι' ὅλης αὐτῆς ἀλλοιοῦσθαι, κατὰ τὰς τέτταρας ποιότητας, ὑγρότητα καὶ ξηρότητα, θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα, καὶ εἶναι τὴν ἑκάστου τῶν σωμάτων ἴδιον οὐσίαν ἐν τῇ ποιᾷ τούτων κράσει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων ἡ τῆς κράσεως ἰδιότης ἐστὶν οὐσία. δέδεικται δέ μοι καὶ ἐν τῷ περὶ φυσικῶν δυνάμεων, ἰδίᾳ δὲ διά τινος ἑτέρας πραγματείας. εἴρηται δὲ καὶ διαγνωστικὰ σημεῖα πολλάκις ἐν πολλαῖς ἤδη

plenitudine accurate quid confideraturus fit; deinde cujusque plenitudinis dignotionem et curationem inventurum; ignorans, fi res tam arduae eam haberent naturam, ut uno libro doceri poffent, artem longam non fore. Nos fane, quod alia quaedam in arteriis, alia in nervis et venis fit facultas, in libris de Hippocratis et Platonis placitis abunde demonftravimus. In eodem opere docuimus, arteriarum facultatis veluti fontem quendam effe cor; nervorum cerebrum; venarum jecur. Porro in opere, quod de Elementis ex Hippocratis fententia infcripfimus, indicavimus fubftantiam generationi et interitui obnoxiam qualitatibus quatuor, humore, ficcitate, calore et frigore per totam ipfam immutari; et propriam corporis cujusque fubftantiam in certo quodam harum temperamento confiftere; ob idque etiam facultatum ipfa corpora gubernantium effentia temperamenti proprietas exiftit. Oftendimus haec in libro de naturalibus facultatibus, necnon alio in opere privatim. Quinetiam faepe in pluribus commentariis jam a nobis dicta funt utrius-

πραγματείαις, ἑκατέρου τε τοῦ κατὰ τὸ πλῆθος γένους, ἑκάστου δὲ τῶν καθ᾽ ἑκάτερον ἰδίᾳ. ἑκατέρου μὲν οὖν λέγω, τοῦ τε πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα· καλοῦσι γὰρ οὕτω τὸ ἕτερον γένος τοῦ πλήθους, ὃ τῇ περιεχούσῃ χώρᾳ μετρεῖται, συνιστάμενον οὐκ ἐν τοῖς ζώοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις οὐδὲν ἧττον, ὑφάσμασί τε καὶ πλοκάμοις, καὶ δέρμασι, καὶ ἀγγείοις κεραμέοις τε καὶ χαλκέοις καὶ σιδηροῖς, ὅσα τ᾽ ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ κασσιτέρου γίγνεται. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ῥήγνυται, κατακλεισθείσης ἐν αὐτοῖς πνευματώδους οὐσίας πολλῆς, εἰ μὴ ἄρα τις ἐθέλοι καὶ τὸ τοιοῦτον πλῆθος ὡς πρὸς τὴν συνεκτικὴν συνίστασθαι δύναμιν, ἐπιλαθόμενος ἧς κατ᾽ ἀρχὰς ἐννοίας ἐμνημονεύσαμεν ἐπὶ τῷ τῆς δυνάμεως ὀνόματι, φάσκοντες αὐτὴν αἰτίαν εἶναι δραστικὴν, ὡς οὐδὲν διαφέρον εἰπεῖν ἤτοι δραστικὴν, ἢ ποιητικήν. οὐδ᾽ εἴ τις οὐσίαν ἐθέλοι λέγειν οὐκ αἰτίαν εἶναι ποιητικὴν τὴν δύναμιν, ἀντιλέγομεν, ἀλλ᾽ [327] ἐκεῖνο μόνον ἐν τῷ λόγῳ φυλάττεσθαι βουλόμεθα τὸ δραστικήν τε καὶ ποιητικὴν λέγεσθαι, μὴ παθητικήν τε καὶ ὑλικὴν ἤτοι γε

que plenitudinis generis dignofcendi figna, et uniuscujusque fub utroque feorfum. Utriusque autem *plenitudinis* dico, tum ad vires, feu facultatem, tum ad enchyma; vocant enim fic alterum plenitudinis genus, quod locus continens metitur, confiftens non in animantibus folum, fed etiam in inanimatis itidem, velut pannis, crinibus, pellibus, vafis tum fictilibus tum aereis ferreisque, et caeteris quae ex aere, argento et ftanno fiunt. Haec etenim etiam rumpuntur, fi multum fpiritalis fubftantiae intus in fe conclufum habeant, nifi quis forfan et eam plenitudinem relatione ad contentricem facultatem velit confiftere, oblitus fententiae, cujus antea meminimus in facultatis nomine, dicentes eandem effe caufam effectricem, ut nihil interfit aut effectricem aut efficientem dicere. Neque vero fi quis fubftantiam effe non caufam effectricem velit dicere, reclamamus; fed illud tantum hoc in fermone obfervari volumus, et effectricem et activam dici, non paffivam et materialem five caufam five

Ed. Chart. VII. [327.] Ed. Baf. III. (343. 344.)
αἰτίαν ἢ οὐσίαν εἶναι τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ δὴ τοῦτό γε φυλάττοιτο, πρόδηλον, ὡς ἐνεργείας τινὸς ἡ δύναμις αἰτία γενήσεται· τὴν δ' ἐνέργειαν ἀνάγκη δήπου καὶ αὐτὴν (344) εἶναι κίνησιν ἐκ τοῦ ποιοῦντος εἰς τὸ πάσχον, ὥσπερ γε καὶ τὸ πάθος τὴν ἐν τῷ πάσχοντι κίνησιν ἐκ τοῦ ποιοῦντος· (εἰς τὸ πάσχον) ὥσθ' ἥ γε νόησις ἐν τῷ πρός τι τῆς δυνάμεως, ἡ θ' ὕπαρξις ἐν τῇ πρὸς ἕτερον σχέσει. ποιεῖν δ' εἰς ἑαυτὸ λέγειν ὁτιοῦν, ἢ ἐνεργεῖν εἰς ἑαυτὸ, παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστιν· οὕτως οὖν καὶ συνέχειν ἑαυτό. καὶ γὰρ οἱ μάλιστα εἰσηγησάμενοι τὴν συνεκτικὴν δύναμιν, ὡς οἱ Στωϊκοὶ, τὸ μὲν συνέχον ἕτερον ποιοῦσι, τὸ συνεχόμενον δὲ ἄλλο· τὴν μὲν γὰρ πνευματικὴν οὐσίαν τὸ συνέχον, τὴν δὲ ὑλικὴν τὸ συνεχόμενον, ὅθεν ἀέρα μὲν καὶ πῦρ συνέχειν φασὶ, γῆν δὲ καὶ ὕδωρ συνέχεσθαι. καίτοι γε ἔνιοι τῶν νῦν Ἡροφιλείους ἑαυτοὺς ὀνομαζόντων, οὐδ' ὄναρ ἀκηκοότες ταῦτα, τολμηρῶς ἀποφαίνονται (τε) περὶ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως· εἰ μὲν ἀὴρ, ἢ πῦρ, ἢ τὸ συναμφότερόν ἐστι τὸ συνέχον τοὺς λίθους τε καὶ τὰ ξύλα, καὶ τἄλλα ὅσα τοιαῦτα, μὴ γινώσκειν ὁμολογοῦντες·

fubftantiam effe facultatem. Quod fi obfervemus, liquet facultatem actionis caufam fore. Neceffitas autem exigit, actionem, ipfum quoque effe agentis ad rem patientem motum; quemadmodum et affectum in patiente motum effe ab agente ad rem patientem. Quamobrem facultatis notio in relatione ad aliquid dicitur; fubftantia in difpofitione ad aliud verfatur. At facere quodcunque, aut agere in fe ipfum, praeter notionem eft; ita quoque et continere fefe. Qui etenim maxime contentricem facultatem, ut Stoici, invexerunt, quod continet, aliud, aliud, quod continetur, faciunt. Nam fpirituofam fubftantiam, quod continet; materialem, quod continetur, *appellarunt.* Hinc aërem et ignem continere dicunt; terram vero et aquam *ab illis* contineri. Quanquam nonnulli ex his qui fe nunc Herophileos nominant, haec quum ne per fomnium quidem audiverint, fumma pronunciant confidentia de contentrice facultate; confitentes quidem fe ignorare, utrum aër, aut ignis, aut utrumque, lapides, ligna, et quae funt hujusmodi caetera

ἀποφαινόμενοι δὲ ἁπλῶς, ὅτι δύναμίς τίς ἐστιν ἡ συνέχουσα τὰ τοιαῦτα πάντα, διαλυθῆναι γὰρ ἂν καὶ διαῤῥυῆναι, μηδενὸς αὐτὰ συνάγοντός τε καὶ σφίγγοντος· εἶτ' ἐρωτηθέντες εἰ καὶ τοιούτῳ τινὶ τολμῶσιν ἀξιώματι χρήσασθαι κατὰ τὸν λόγον, ὡς ἅπαντα τὰ ὄντα δεῖται τοῦ συνέχοντος, ἢ μὴ, παραχρῆμα μὲν ἑτοίμως ἀποφαίνονταί τε καὶ καταφάσκουσι τὴν ἐρώτησιν· ἀπαχθέντες δ' ἐντεῦθεν ἐπ' ἄτοπον, ἀνατίθενται εἰς τὰ εἰρημένα, καὶ ἀγανακτοῦσι τοῖς ἐρωτῶσιν ὡς περιέργοις τε καὶ σοφισταῖς. ἤσκηται γὰρ εἴ πέρ τι ἄλλο καὶ τοῦτο τοῖς νῦν ἰατροῖς, ἀποφαίνεσθαι μὲν ὑπὲρ τῶν μεγίστων δογμάτων ἑτοίμως, ἐξελεγχομένοις δὲ ἄχθεσθαί τε καὶ τοὺς ἐλέγχοντας ἀποκαλεῖν σοφιστάς. ὅπως τοίνυν ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰς ἄτοπόν τι λόγον ἀχθῆναι, θεμένων ἡμῶν ἅπαν τὸ ὂν δεῖσθαι συνεκτικῆς αἰτίας, ἤδη σοι δίειμι τὴν συνεκτικὴν αἰτίαν, ἥτίς ποτ' ἐστὶν, οὐ γὰρ ὁμολογοῦσιν αὐτὴν οἱ Ἡροφίλειοι γιγνώσκειν, ἆρά γε ἐκ τῶν ὄντων τὶ καὶ αὐτοὶ ὑπολαμβάνουσιν ἢ τῶν οὐκ ὄντων; εἰ μὲν γὰρ τῶν οὐκ ὄντων τὶ, θαυμάζω τὴν

contineat; affirmantes autem fimpliciter facultatem quandam effe, quae hujusmodi omnia comprehendat; nam diffolvi ac diffluere oporteret, nifi aliquid ea colligeret et complecteretur. Poftea rogati, nunquid in oratione tali audeant uti axiomate, *Quae exiftunt omnia, re continente indigere; nec ne;* illico quidem et prompte refpondent, quaeftionemque afleverant; at inde ad abfurdum abducti, praedictis tribuunt, et indignantur interrogantibus, tanquam fupervacaneis fophiftis. In ufu enim eft apud hujus feculi medicos, fi quid aliud, ut de maximis decretis prompte ferant fententiam; reprehenfi vero doleant, corripientesque ipfos fophiftas vocitent. Hoc igitur modo orationem in abfurdum quippiam decidere neceffarium eft, dum nos res omnes continentem caufam requirere contendimus. Jam tibi recenfeo contentricem caufam, quaenam illa fit, Herophilei enim ipfam fatentur fe ignorare, utrum ex iis quae funt aliquid, an ex iis, quae non funt, eam ipfi accipiunt? Si enim ex iis, quae non funt, admiror virorum fapientiam, fi

σοφίαν τῶν ἀνδρῶν, εἰ καὶ τῶν ὄντων ἕκαστον δεῖσθαί φασι τῶν οὐκ ὄντων τινός· εἰ δὲ τῶν ὄντων τίθενται τὴν συνεκτικὴν αἰτίαν, ἀναμνησθήτωσαν, ὡς ἅπαν τὸ ὂν ἔφασαν αἰτίας δεῖσθαι συνεκτικῆς εἰς τὸ εἶναι. συμβήσεται γὰρ οὕτως καὶ αὐτὴν τὴν αἰτίαν αἰτίας ἑτέρας, ἵνα ὑπάρχῃ, δεηθῆναι, κἀκείνην αὖθις ἄλλης, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. εἰ δὲ τῶν ὄντων τὰ μὲν ἑτέρου τινὸς αἰτίου δεῖσθαι πρὸς τὸ εἶναι, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχειν τὸ εἶναι φήσουσι, πρῶτον μὲν ἴστωσαν οὐκέτι διαφυλάττοντες τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀξίωμα, ὃ παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς ἔλεγον, ὡς ἅπαν τὸ ὂν αἰτίας δεῖται συνεκτικῆς εἰς τὸ εἶναι. δεύτερον δὲ, μακροτάτου χρήζοντες λόγου, διὰ τί τὰ μὲν δεῖται, τὰ δὲ οὐ δεῖται, ἢ καὶ ὁποῖα ἐκ τούτων ἐστὶν αὐτῶν ἑκάτερα. οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ οἱ πολλοὶ τῶν Ἡροφιλείων, οὐδ᾽ οἱ νεώτεροι Στωϊκοὶ λέγουσί τινα ἀπόδειξιν τοῦ τὸ μὲν πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ συνέχειν ἑαυτό τε καὶ τὰ ἄλλα, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ τὴν [328] γῆν ἑτέρου δεῖσθαι τοῦ συνέξοντος. ὅσον μὲν γὰρ, ἐπὶ τῇ προχείρῳ φαντασίᾳ, τὸ μὲν σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον καὶ πυκνὸν ἑαυτὸ συνέχειν λέγοιτο, τὸ δ᾽ ἀραιόν τε

et eorum, quae sunt, unumquodque rerum non existentium egere aliqua pronuncient; si vero in rebus contentricem causam statuant, meminerint se dixisse, res omnes, ut sint, contentrice causa indigere. Accidet enim ita, et causam ipsam altera quoque causa, quo consistat, egere, et illam rursus altera, idque *sic* in infinitum. Quod si entium alia aliam quandam causam ad esse desiderare, alia vero esse ex se ipsis habere dixerint; primum intelligant se nequaquam axioma, quod ab initio ut longe verissimum proposuerunt, observare, ens nimirum omne ad esse causam continentem requirere; deinde prolixissimam producere orationem, cur quaedam ea indigeant, quaedam non indigeant, vel qualia sint ex his ipsis utraque. Nam neque Herophileorum plerique, neque recentiores Stoici, aliqua demonstratione spiritum et ignem tum semet tum alia continere, aquam atque terram alio continente indigere produnt. Quam etenim prompta imaginatione durum, renitens, et densum se con-

καὶ μαλακὸν καὶ ὑπεῖκον ἑτέρου δεῖσθαι τοῦ συνέξοντος. οὐ μόνον δὲ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν εἰπόντες οἱ ἄνδρες ἀξιοῦσι πιστεύεσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ὑποτιθέμενοι μαχομένην οὐκ ἔτι αἰσθάνονται. τὰ γὰρ ἁπάντων λεπτομερέστερα καὶ μαλακώτερα καὶ εἰκτικώτερα, τὸ πῦρ καὶ ἀέρα, ταῦτ᾽ αἴτια τῇ γῇ τῆς σκληρότητός τε καὶ ἀντιτυπίας εἶναί φασιν, ὡς ἐνδεχόμενον ἕτερον ἑτέρῳ τινὶ μεταδοῦναι δυνάμεως, ἢ φύσεως, ἢ ἐνεργείας, ἢ ποιότητος, ἧς οὐ μετείληφεν αὐτό. καὶ γὰρ αὖ καὶ φαίνεται σαφῶς οὐ μόνον οὐδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς συνεχόμενον, ἀλλὰ καὶ διαλυόμενα πάντα. πρὸς μὲν δὴ τὴν τῶν Στωϊκῶν ὑπόθεσιν ἑτέρωθι λέλεκται διὰ πλειόνων· ἐπὶ δὲ τοὺς Ἡροφιλείους ἐπάνειμι, καὶ πρὸς τούτους ἀρκέσει μοι κατά γε τὸ παρὸν εἰπεῖν, ὡς προστάτης αὐτῶν ἐναντιώτατα πέπονθεν, ἀπορῶν μὲν ἐν παμπόλλοις ἀποδείξεις προχείρους ἔχουσιν, ἀποφαινόμενος δὲ ἐν ἄλλοις, ὧν αἵ τ᾽ ἀποδείξεις ἀδύνατοι ἥ θ᾽ ὑπόθεσις ψευδής.

tinere; rarum vero et molle et cedens alterum, quod contineat, postulare dicitur. At hi viri non solum nullam proferentes demonstrationem suae ipsorum suppositioni fidem adhiberi volunt, sed etiam pugnantem in seipsam statuentes postea non percipiunt. Nam aërem et ignem omnium tenuissima, mollissima et facillime cedentia, terrae duritiei et soliditatis esse causam dicunt; quasi vero aliud alii aut facultatem, aut naturam, aut actionem, aut qualitatem eam possit communicare, quam ipsum nondum receperit. Etenim ab igne non modo nihil contineri, sed etiam omnia dissolvi, perspicue liquet. Verum contra Stoicorum hypothesim complura alibi scripsimus. Nunc ad Herophileos revertor. Atque adversus hos in praesentia dixisse satis erit, antesignano videlicet illorum et praesidi longe diversa accidisse, quod in permultis adeo, quae promptas demonstrationes habeant, addubitet; de illis vero, quae demonstrari nequeunt, quorumque falsa est hypothesis, sententiam proferat.

Κεφ. δ΄. Ἀπολιπόντες οὖν καὶ τούτους αὖθις λέγωμεν, ὡς τὸ μὲν διατείνεσθαι καὶ ῥήγνυσθαι διὰ πλῆθος αὐτῶν τῶν περιεχόντων ἀγγείων ἐστὶ πάθος, οὐ δυνάμεώς τινος· τὸ δὲ βαρύνεσθαι δυνάμεως αἰσθητικῆς· οὐ γὰρ δὴ ἁπλῶς γε ταύτης πάσης οὐδὲ τοῦτο, τῆς γέ τοι φυσικῆς δυνάμεως οὐκ ἔστι πάθος τὸ βαρύνεσθαι. εἴπερ οὖν ὀρθῶς ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείᾳ, τὴν μέν τινα τῶν οἰκείων ἑλκτικὴν εἶναι δύναμιν, ἑτέραν δὲ αὐτῶν τούτων ἀλλοιωτικὴν, ἄλλην δὲ καθεκτικὴν εἶναι δύναμιν, καὶ τετάρτην ἀποκριτικὴν τῶν ἀλλοτρίων, ἕτερ᾽ ἄττα χρὴ ζητεῖν γνωρίσματα τοῦ πρὸς ἑκάστην τῶν εἰρημένων δυνάμεων πλήθους, ὡς οὐχ ἱκανοῦ τοῦ βάρους ὑπάρχοντος. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ ἄῤῥωστος γαστὴρ αἰσθάνεται τῶν βαρυνόντων αὐτὴν, διὰ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως, οὕτω καὶ ἡ φλὲψ καὶ ἡ ἀρτηρία τὴν αὐτὴν αἴσθησιν ἔχουσιν, ἀλλ᾽ ἑτέραν. εἴπερ ἄρα γένος οὐ ταυτὸν κατὰ τὰ νεῦρα, μακροτέρου λόγου δεόμενον εἰς δήλωσίν τε καὶ πίστιν. τοῦ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀρτηρίας πλήθους, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἐπιστημονικὰ γνωρίσματα

Cap. IV. Itaque his etiam omissis rursus dicamus, distentionem et ex plenitudine factam ruptionem, vasorum ipsorum continentium, non facultatis cujusdam affectus esse; at gravitatem sentientis facultatis. Nam neque ad hanc totam ea absolute spectat, naturalis siquidem facultatis affectus gravitas non est. Quapropter si recte in commentario de facultatibus naturalibus demonstravi unam idoneorum attractricem esse facultatem, alteram eorumdem alteratricem, tertiam retentricem, et quartam alienorum expultricem, alias quasdam plenitudinis notas in singulis praedictis facultatibus quaerere oportet, quum gravitas satis esse non potest. Non enim quemadmodum imbecillis ventriculus, quae ipsum gravant, ob eximium sensum percipit, ita venae atque arteriae eundem, sed diversum sensum obtinent. An idem quoque genus in nervis existat, pluris verbis ad fidem faciendam opus est. Arteriarum igitur plenitudinis, ut ad ipsarum vires, notae scientificae in opere de pulsibus tradi-

διὰ τῆς περὶ τῶν σφυγμῶν εἴρηται πραγματείας, ἴσασι δὲ οὐδὲ τούτων οὐδὲν οἱ ῥᾳδίως ὀνομάζοντες ὁσημέραι πλῆθος· οὐ μὴν τοῦ γε πρὸς τὰς φλέβας αὐτὸς ἐξεῦρον ἐπιστημονικόν τι σημεῖον, ἢ παρ᾽ ἑτέρῳ γεγραμμένον εὑρεῖν ἠδυνήθην, ὅπου γε τὴν ἀρχὴν οὐδὲ διωρίσατό τις ἡμῶν πρότερος οὐδ᾽ αὐτὰς τὰς δυνάμεις ἐπιστημονικῶς. ἐπ᾽ ὀλίγον μὲν γὰρ ἥψαντο τῆς θεωρίας αὐτῶν οἱ περὶ Φίλιππόν τε καὶ Ἀρχιγένην, τελέως δὲ οὐδὲ τούτων οὐδεὶς ἐξειργάσατο. ζητεῖ δὲ ὁ λόγος ὁ νῦν ἐνεστηκὼς οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καθ᾽ ἕκαστον μόριον πλῆθος, οἷον τὸ καθ᾽ ἧπαρ, ἢ καρδίαν, ἢ νεφροὺς, ἢ κῶλον, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ ὀστοῦν. [329] ὅσα μὲν οὖν αὐτῶν ἤτοι δυσαίσθητά ἐστιν ἢ ἀναίσθητα, ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ὡσαύτως αἰσθητὰ γαστρὶ καὶ κύστει τῶν ἐν αὐτοῖς περιττῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν οὐδ᾽ ὅλως, τὰ δὲ ἤτοι παντάπασιν ἀμυδρῶς, ἢ οὐδ᾽ ὅλως· παντάπασι μὲν ἀμυδρῶς, ὡς ἐπὶ παμπόλλῳ πλήθει, οὐδ᾽ ὅλως δ᾽, ὡς ἐπ᾽ ὀλίγῳ. καὶ γὰρ καὶ πνεύμονι καὶ ἥπατι καὶ νεφροῖς ἐγγίνεται βάρους αἴσθησις ἐνίοτε, καί τις ὀστοῦν ᾔσθετο βαρυνόμενος, ἀμυδρᾷ καὶ αὐτὸς αἰσθήσει· κατὰ τὸν

tae funt. Noverunt autem ex his plane nihil, qui ex facili quotidie plenitudinem nominant. Non tamen plenitudinis ad venas fignum quoddam fcientificum ipfe inveni, nec ab altero fcriptum invenire potui; quandoquidem imprimis nemo ante nos ipfas facultates fcienter diftinxit. Paucis enim Philippus et Archigenes earum fpeculationem attigerunt, abfolute vero ne unus iftorum quidem abfolvit; fed praefens hic fermo non haec folum inquirit, verum etiam cujusque partis plenitudinem, ut jecinoris, vel cordis, vel renum, vel coli, vel cerebri, vel offis. Quae igitur ex illis aut difficilem aut nullum habent fenfum, ea non fimili modo cum ventriculo et vefica in ipfis recrementa fentiunt. Quaedam autem prorfus nihil, quaedam aut omnino obfcure, aut nihil; obfcure quidem nimium, ut in plenitudine immodica; nihil, ut in modica. Quinetiam pulmoni, jecinori et renibus gravitatis fenfus interdum innafcitur. Etiam quis gravari os, fed obfcure admodum percepit. In cere-

ἐγκεφάλου δὲ βάρη διασημαίνει πολλάκις οὐκ ἀμυδρὰ μόνον, ἀλλ' ἔστιν ἐνίοτε καὶ πάνυ σαφῆ. τοῖς δὲ ἀναισθήτοις μορίοις οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαί τινα αἴσθησιν οὔτε βάρους οὔτ' ἄλλου συμπτώματος οὐδενός· ἀναίσθητα δ' ἔοικεν ὑπάρχειν ἔνια τῶν ὀστῶν, καὶ ἡ πιμελὴ, καί τινες τῶν ἀδένων, εἰ μὴ ἄρα καὶ οἱ μυελοὶ πάντες ἐκ τῶν ἀναισθήτων εἰσίν· ἐγκέφαλος γοῦν καὶ νωτιαῖος, ὡς ἔνιοί φασιν, ἐκ τῶν αἰσθητικῶν εἰσι. βεβαίως δ' ἄν τις ἀποφαίνοιτο κατὰ τῆς περὶ τὰ κυρτὰ τοῦ ἥπατος σαρκὸς, ἣν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν παρ(345)έγχυμα προσαγορεύουσιν· οὐδὲ γὰρ ὅλως εἰς αὐτὴν οὐδαμόθεν ἐμφύεται νεῦρον· ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ περὶ τῆς ἐν τοῖς σιμοῖς. οὕτω γάρ ἐστι βραχέα τὰ κατὰ τὰς πύλας ἐμφυόμενα τῷ ἥπατι, ὥστε φαίνεσθαι τὸν ὑμένα μόνον αὐτοῦ διαπλέκοντα. καὶ μὴν καὶ κατὰ σπλῆνα καὶ νεφροὺς ὡσαύτως ἀπορήσειεν ἄν τις, ἔτι τε μᾶλλον ἐν πνεύμονι, καὶ τάχα ἄν τις ἐν τούτοις τοῖς σπλάγχνοις ἡ τοῦ βάρους αἴσθησις, οὐκ αὐτῶν τῶν σπλάγχνων, ἀλλὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰ χιτώνων καὶ ὑμένων εἶναι λεχθείη, καὶ μάλιστα ἐπὶ πνεύμονός τε καὶ

bro saepe non obscura solum gravitas, sed manifesta etiam apparet. In partibus sensu vacuis nullum nec gravitatis, nec alterius cujuspiam symptomatis sensum oboriri constat. Ex ossibus quaedam sensus expertia videntur, ad haec adeps, et quaedam glandulae, praeterea medullae omnes inter partes sensu vacuas existunt. Cerebrum et spinalis medulla, ut nonnulli asserunt, ex partibus sunt praeditis sensu. Quidam certe carnem circa gibbas jecinoris partes sitam, quam plerique medici parenchyma vocant, sensibilem affirmat; neque enim nervus omnino unquam ei inseritur. Dubitaverit quoque quispiam de illa, quae simis ejus locis adjacet. Ita namque exiles sunt nervi qui jecinoris portis inseruntur, ut membranam solum ipsius contexere videantur. Eadem insuper alicui et in liene et renibus, multo magis in pulmone, dubitatio acciderit. Atque forsan si quis in hisce visceribus gravitatis sensus existat, non ipsorum viscerum, sed tunicarum membranarumque ea continentium esse

ἥπατος, ἐξηρτημένων τε καὶ κρεμαμένων, καὶ οὐχ ἑδραίως ἐστηριγμένων. ἐναργῶς γὰρ οἱ κάμνοντες αἰσθάνονται πολλάκις ἄνω πρὸς τῇ κλειδὶ τάσεώς τινος, ὡς ἐπὶ τοῖς κατὰ τὸ ἧπαρ ὄγκοις, αὐτοῦ τε τοῦ σπλάγχνου βαρέος· ὡς εὐτυχής δέ τις, ὃς οὐκ ᾔσθετο καθ' ὅλον ἑαυτοῦ τὸν βίον, οὕτω συνεχῶς ἅπασι γιγνομένου. λέγει δέ που καὶ Ἱπποκράτης, ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρείη, ὥσπέρ γε καὶ κατὰ πνεύμονα γίγνεται βάρος· εἴρηται δὲ σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς, ὅταν ἁλῷ φλεγμονῇ τὸ σπλάγχνον. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐζητηκότες οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν, ἔνιοι δὲ οὐδ' ὅτι δύναται μὲν ποτὲ καθ' ὅλον τὸ ζῶον εἶναι τὸ πλῆθος, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περὶ ὁτιοῦν μόριον ἢ καὶ πλείω, προπετῶς ἀποφαίνονται περὶ πλήθους. ἀλλ' εἰ βούλει κατὰ τὸ παρὸν ἐάσαντες ἁπάσας ταύτας τὰς ἀπορίας, ἐν τοῖς εὐπορωτέροις γυμνασθῶμεν.

Κεφ. ε΄. Εὐπορώτερον δ' εἶναί μοι δοκεῖ, πάλιν ἀπὸ βάρους ἄρξασθαι· φαίνεται γὰρ τοῦτο τοῦ πρὸς τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν πλήθους ἐναργέστατον εἶναι γνώρισμα. πότε-

dixeris; praesertim quae a pulmone et jecinore suspensae pendent, nec firmiter eis adhaerent. Frequenter enim aegroti manifestam sursum ad claviculam tensionem quandam, ut in hepatis tumoribus, et ipsius visceris gravitatem sentiunt. Nam ut totus est felix ille, qui per omnem vitae suae aetatem hoc mali numquam percepit, ita frequenter omnes eo laborant. Dicit alicubi Hippocrates: *Ad renem dolor gravis;* quemadmodum et, *in pulmone fit gravitas.* Dicta sunt haec ab omnibus fere medicis, quum viscus inflammatione correptum fuerit. Sed horum nihil plerique medici inquisierunt; imo quidam neque plenitudinem aliquando in universo animante esse posse, sed in una quavis parte, aut etiam pluribus, temere de plenitudine pronunciant. Sed age, si placet, omni dubitatione remota, in certioribus exerceamur.

Cap. V. Certius autem esse mihi videtur, rursus a gravitate initium capere. Haec enim sensitricis facultatis plenitudinis evidentissimum esse signum apparet. Utrum

φον οὖν ἀληθές ἐστιν ἀποφαίνεσθαι τῷ πλήθει βάρος ἀκολουθεῖν ἐξ ἀνάγκης, ἢ τὸ βάρος ἀνάγκῃ προηγεῖσθαι πλήθους; οὐ γὰρ δή γε ταὐτόν ἐστιν, ἢ ἀκολουθεῖν ἐν τῷ λόγῳ τὸ βάρος, ἢ προηγεῖσθαι. ἀληθὲς μὲν γὰρ, ὅτῳ πλῆθος ὑγρῶν τινῶν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, τούτῳ βάρους αἴσθησιν ὑπάρχειν, ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι δηλονότι, ἐν οἷσπερ ἂν ᾖ τὸ πλῆθος, αἰσθητικοῖς ὑπάρχουσιν· οὐκ ἀληθὲς δὲ τὸ, βάρους ὄντος ἔν τινι μέρει, πλῆθος ὑπάρχειν ἐν ἐκείνῳ χυμῶν. [330] ἐγχωρεῖ γὰρ, ὑπὸ τῶν στερεῶν μορίων βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν ἀῤῥωστοῦσαν, ὡς ἐν ταῖς παραλύσεσιν. ὑπὸ γὰρ (τῆς) τῶν μυῶν (ἐν) ὅλου κώλου κινουμένου, τῶν μυῶν ἀῤῥώστων γινομένων κινεῖν καὶ μεταφέρειν αὐτὸ, βάρους αἴσθησις γίγνεται τοῖς παραλυομένοις. οὐ γὰρ ἑαυτῷ βαρὺ φαίνεται τὸ ἀῤῥωστοῦν, οἷον ὁ μῦς, ἢ τὸ νεῦρον, ἢ ὅλως ὅ τι περ ἂν ᾖ σῶμα τὸ πρώτως κινοῦν τὰ μόρια, ἀλλὰ τοῦτο τὸ πάθημα τὸ λεγόμενον βάρος ἐξ ἑτέρου τε πέφυκεν ἑτέροις ἐγγίνεσθαι, αὐτό τε καθ᾽ ἑαυτὸ τὸ νεῦρον, ἢ ὁ τένων, ἢ ὁ μῦς, ἢ ὅ τι περ ἂν ᾖ τὸ κινοῦν ἡμᾶς, ἀτονώτερον μὲν αὐτοῦ

igitur verum eft quod dicitur, gravitatem neceffario plenitudinis effe comitem, vel gravitati praeire plenitudinem? Non enim fane idem eft in ratione vel fequi gravitatem vel praecedere. Verum etenim, cui humorum quorundam plenitudo eft in corpore, huic gravitatis fenfum effe, in illis videlicet partibus, in quibus fenfu praeditis exiftentibus plenitudo extiterit. At verum non eft, ubi gravitas aliqua in parte eft, in illa humorum effe plenitudinem. Fieri enim poteft, facultatem imbecillem a folidis partibus gravari, ut in paralyfi. Nam mufculis totius, quod movebatur, membri ex nervorum refolutione ad ipfius motum ac translationem factis infirmis, gravitatis fenfus paralyticis oboritur. Non enim fibi ipfi grave apparet, quod aegrotat, veluti mufculus, vel nervus, vel denique aliud quodlibet corpus primario partes movens; fed haec affectio, quam gravitatem vocant, ex alio aliis advenire nata eft, ipfeque per fe nervus, vel tendo, vel mufculus, vel quaevis pars nos movens,

γίγνεσθαι καὶ ἀσθενέστερον ἐγχωρεῖ, βαρύνειν δὲ ἑαυτὸ, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. εὐτονώτερον μὲν οὖν γιγνόμενον, ἰσχυροτέρας τὰς ἐνεργείας ποιήσεται τῶν ἔμπροσθεν· ἀτονώτερον δὲ ἀσθενεστέρας. οἷον ὁ μῦς, εἴπερ γε οὗτός ἐστιν ὁ κινῶν τὸ σκέλος, ὑγιαίνων μὲν ἐπισπάσεται σφοδρῶς ἐκεῖνο τοῦ κώλου τὸ μέρος, εἰς ὃ καταπέφυκεν, εὐεκτῶν δὲ σφοδρότατα, καὶ νοσῶν μὲν, ἀσθενῶς, ἔκλυτος δὲ τὴν δύναμιν ὑπάρχων, ἀμυδρῶς. εἰ δὲ οὐχ ὁ μῦς ἐστιν, ἀλλὰ τὸ νεῦρόν γε τὸν μῦν αὐτὸν κινοῦν, ἐκείνου πάλιν ὑγεία καὶ νόσος, εὐεξία τε καὶ ἀῤῥωστία, ταῦτα ἐργάσεται περὶ τὸ κῶλον, ἅπερ ὁ μῦς ἐλέχθη ποιεῖν. οὕτω δὲ εἰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πρῶτόν ἐστι τῶν κινούντων τὸ σκέλος, ἐπ᾽ ἐκείνου ταῦτα λεχθήσεται. φέρε τοιγαροῦν ἕνεκα σαφηνείας κείσθω ταῦθ᾽ ἡμῖν, ὑπὸ μὲν τοῦ πνεύματος τοῦ διὰ τῶν νεύρων φερομένου κινεῖσθαι τὸν μῦν, ὑπὸ δὲ τοῦ μυὸς, πρώτην μὲν τὴν κνήμην, εἰς ἣν ὁ μῦς ἐμπέφυκεν, εἶτα δι᾽ ἐκείνης τὴν κατὰ γόνυ διάρθρωσιν, ἐφ᾽ ἣν τὸ σκέλος ὅλον ἐμπέφυκεν. ἀληθῶς γὰρ ἄν τις ἐπὶ ταύταις ταῖς ὑποθέσεσι λέγοι καὶ τὸν μῦν αὐτὸν βάρος γίγνεσθαι τῷ ἀῤῥώστῳ πνεύματι, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ κῶλον ὅλον, οἷον εἰ

seipsa invalidior imbecilliorque fieri potest; gravare autem se ipsum rerum est impossibilium. Ubi igitur pars validior evadet, validiores prioribus actiones obibit; invalidior, imbecilliores. Exempli gratia, musculus, si hic sit, qui crus movet, sanus vehementer illam membri partem, cui insertus est, attrahet; bono habitu praeditus, vehementissime; aeger, invalide; viribus resolutus, obscure. Quodsi vero non musculus, sed nervus sit, qui musculum ipsum movet, illius vicissim sanitas et morbus, bonus habitus et imbecillitas haec in artubus expedient, quae musculus moliri dictus est. Ita vero si quoque spiritus primum sit crus movens, de eo haec dicentur. Age igitur, ponamus perspicuitatis gratia, a spiritu, qui per nervos fertur, musculum moveri, a musculo primum tibiam, cui musculus insertus est, dein articulum in genu, cui crus totum committitur. Vere siquidem in hisce hypothesibus dixeris musculum ipsum membrumque ipsum totum, nempe tibiam, spiritui imbecillo

τύχοι τὴν κνήμην· εἰ δέ γε τὸ νεῦρον ὑποθώμεθα κινεῖσθαι πρὸς τοῦ πνεύματος, ὑπὸ νεύρου δὲ τὸν μῦν, εἶτ' αὖθις ὑπὸ τοῦ μυὸς τὴν κνήμην, ὑπὸ πάντων τῶν εἰρημένων βαρυνθήσεται τὸ πνεῦμα τὸ ἄῤῥωστον. ὥστ' ἤδη μὲν κἀνταῦθα δῆλον, ὡς οὐχ οἷόν τε διαγνῶναι τὸ πρῶτον βαρῦνόν τε καὶ βαρυνόμενον, ἄνευ τοῦ προεγνωκέναι τὸ πρῶτον κινοῦν ἕκαστον τῶν ἐν ἡμῖν μορίων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν αὖθις ἀκριβέστερον ἐπισκεψόμεθα, ὑπὲρ οὗ δὲ ὁ λόγος ἦν περαινέσθω. γενήσεται δὲ ἕνεκα σαφηνείας ἡ διέξοδος ἅπασα μεθ' ὑποθέσεως. ὑποκείσθω τοίνυν ὁ μῦς εἶναι τὸ πρῶτον κινοῦν ἑαυτόν τε καὶ τὸ τῆς κνήμης ὀστοῦν. ἑαυτῷ μὲν οὖν οὐδὲ πώποτ' ἐστὶ βαρὺς, οὐδ' ὅταν ἀτονώτατος ὑπάρχῃ, βαρύνει δὲ αὐτὸν ἡ κνήμη· πότερον δὲ κινεῖσθαι μόνον ἐφιέμενον, ἢ κἂν ἡσυχάζῃ, σκέψεως ἑτέρας οὐ μικρᾶς ἦ, διωρισμένης ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως, ἧς ἄνευ σκέψεως οὔτε διάθεσιν οὔτε πεπονθότα τόπον ἀκριβῶς ἔστι διαγνῶναι κατὰ τὰς τοῦ βάρους αἰσθήσεις. αὐτίκα γέ τοι τισὶ μὲν ἤτοι κῶλον ἓν ἢ καὶ

gravitatem adferre. At vero fi nervum moveri a fpiritu, a nervo mufculum, a mufculo rurfum tibiam ftatuamus, fpiritus imbecillis ab omnibus hifce enarratis gravabitur. Quare jam hic liquet fieri non poffe, ut, quid primum gravet, aut gravetur, dignofcas; nifi quid primario quamque in nobis partem moveat, antea compertum habeas. Sed id quoque rurfum accuratius examinabimus; de quo fermo fuit, ad finem perducatur. Atque nunc perfpicuitatis gratia cum hypothefi fiet enarratio. Supponatur itaque mufculus effe primum movens tum feipfum, tum tibiae os. Is equidem nequaquam fibi ipfi gravis eft, ne etiam quum imbecillimus exiftit; fed tibia illum gravat: utrum autem moveri folum cupientem, an conquiefcentem, alterius non exiguae fpeculationis fit, quae in libris de mufculorum motu definita eft, citra quam fpeculationem neque affectionem, neque locum affectum ex gravitatis fenfibus datur dignofcere. Protinus enim quibusdam vel membrum unum, vel etiam univerfum corpus, dum movere fe volunt, gravatur; qui-

Ed. Chart. VII. [330. 331.] Ed. Bas. III. (345.)

σύμπαν τὸ σῶμα βαρύνεται κινεῖσθαι προηρημένοις, ἡσυχάζουσι δὲ οὐδεμία βάρους αἴσθησις γίγνεται· τινὲς δὲ καὶ πρὸ τοῦ κινεῖσθαι βαρύνεσθαί φασι. τίς οὖν ἑκατέρων τούτων ἡ διάθεσις, ἀμήχανον γνῶναι, πρὶν ἐξευρεῖν τὰ κινοῦντά τε καὶ κινούμενα σώματα καθ' ὅλον τὸ σκέλος. εἰ μὲν γὰρ αἱ τῶν νεύρων ἶνες αἱ κατὰ τὸν μῦν εἰσιν αἱ πρῶται κινούμεναι, συγκινεῖται δὲ ταύταις ἐν αὐτῷ τό τε ὑμενῶδες γένος καὶ τὸ φλεβῶδες καὶ τὸ ἀρτηριῶδες, ἔτι δ' οἱ σύνδεσμοι, βάρους μὲν αἴσθησις αὐτῷ γενήσεται καὶ διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα πάντα τὰ καθ' ὅλον τὸ κῶλον. ἐπισκεψόμεθα δὲ καὶ διοριούμεθα, πότε μὲν ἐνεργοῦντος καὶ κινουμένου τοῦ κώλου τὸ βάρος ἔσται, πότε δ' ἡσυχάζοντος. εἰ δὲ καὶ τὸ τῶν συνδέσμων ἐν αὐτῷ γένος ἅμα τῷ [331] σαρκώδει κινεῖται, ταῦτα γάρ ἐστιν ἡ οἰκεία τοῦ μυὸς οὐσία, δι' οὐδὲν μὲν τούτων οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ἡ τοῦ βάρους αἴσθησις· ἤτοι δὴ ἐκ τῶν φλεβῶν, ἢ ἐκ τῶν ἀρτηριῶν, ἢ ἐκ τῆς πιμελῆς, ἢ ἐκ τῶν ὀστῶν, ἢ ἔκ τινων, ἢ ἐκ πάντων γενήσεται. δῆλον δὲ ὡς εἰ καὶ παραλίποιμέν ποτε κατὰ τὰς τοιαύτας διαιρέσεις τὸ ἔκ τινων, ἢ ἐκ πάντων, αὐτὸ χρὴ πρόσυπακούειν τοὺς

escentibus autem nullus gravitatis sensus est; Nonnulli quoque ante motum se gravari dicunt. Quae igitur utrorumque horum dispositio sit, nulla ratione queas deprehendere, priusquam moventia corpora, quaeque moventur in toto crure, adinveneris. Siquidem nervorum fibrae in musculo primae moventur, cum his simul membranosum genus, venosum, et arteriosum, ad haec ligamenta moventur; gravitatis equidem ipsi sensus ex istis aliisque omnibus, quae in toto membro consistunt, exorietur. Perpendemus autem atque definiemus, membri quando agit ac movetur, et quando rursus quiescit gravitatem fore. At si ligamentorum in eo genus simul cum carnoso moveatur (haec enim propria musculi est substantia). ex horum neutro gravitatis sensus unquam evenerit, verum ex venis, vel arteriis, vel adipe, vel ossibus, vel quibusdam, vel omnibus. Atqui manifestum est, in hujusmodi licet distinctionibus *has dictiones*, ex quibusdam, vel ex omnibus, omiserimus, li-

Ed. Chart. VII. [331.] Ed. Baf. III. (345. 346.)

ἀναγινώσκοντας τὸ βιβλίον, εἰδότας ὅτι κατὰ τοὺς τοιούτους ἅπαντας λόγους οἱ σύνδεσμοι οὐ διαζευκτικῶς, ἀλλὰ παραδιαζευκτικῶς εἰσιν. ἐκ μὲν δὴ τῶν εἰρημένων εὔδηλον, ὡς ὅστις βούλεται διαγνωστικὸς εἶναι πληθωρικοῦ μορίου, τοῦτον τῶν τε διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἐπιστήμην ἔχειν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀνατομῆς τε καὶ φύσεως ἁπάντων ἀκριβῶς τῶν τοῦ ζώου μορίων· ἐκ τούτου γὰρ ὁρμώμενος ἴσως ἄν ποτε ἐξεύροιτο σημεῖα μορίου πληθωρικοῦ.

Κεφ. στ'. Εἰ δέ τις ἀληθείας μὲν οὐ πεφρόντικεν, ἐξαπατᾷν δὲ βούλεται τοὺς πέλας, ὅτι εἴη γνούς τι σοφὸν, ἕτοιμεν τούτῳ, κἂν εἰ μηδὲν ἄλλο, τὰ γοῦν Ἐρασιστράτου κατὰ τὸ πρῶτον ὑγιεινῶν αὐτὸν μαθεῖν· ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ οὐδὲ ἐπεχείρησε πλήθους εἰπεῖν σημεῖα. προσχῶμεν οὖν αὐτοῦ τοῖς ῥήμασι, πρῶτον μὲν ἐν οἷς ἥ τίς ποτέ ἐστιν ἡ γένεσις τῆς πλη(346)θώρας φησὶν, οὕτως γὰρ αὐτὸς ὀνομάζει τὸ κατὰ τὰς φλέβας πλῆθος, εἶθ' ἑξῆς ἐν οἷς τὰ σημεῖα τῆς διαγνώσεως ἐξηγεῖται. ἡ μέντοι γένεσις αὐτῷ τοιάδε. τῆς γὰρ ἀναδιδομένης τροφῆς μήτε καταπεττομένης, μήτε ἐκπο-

bri lectores fubaudire tamen ipfas oportere, fcientes in ejusmodi orationibus conjunctiones non disjunctivas, fed adjunctivas effe. Unde jam perfpicuum evadit, ut quicunque partem plenitudine laborantem velit dignofcere, is accuratam facultatum nos gubernantium, ad haec diffectionis, et naturae omnium animantis partium notitiam habeat, effe neceffarium. Inde fiquidem inftitutus quifpiam plethoricae partis figna aliquando forfan invenerit.

Cap. VI. Siquis autem nulla habita veritatis ratione, familiares ftudeat decipere, quod fapientiae aliquantulum fciat, huic quidem ex facili et fi quid aliud licet, ea quae apud Erafiftratum in primo de fanitate tuenda traduntur, edifcere. In alio enim haud plenitudinis figna exponere aggreffus eft. Adhibeamus igitur animum ipfius verbis, in quibus primum fane quae tandem plethorae (fic enim vocat venarum plenitudinem) generatio fit, explicat; deinde in quibus dignotiónis figna oftendit. Itaque generatio illi talis eft. *Si namque alimentum diftribuatur, neque concoquatur,*

γουμένης κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ, μήτε ἄλλως πως ἐκκρινομένης, ἀναγκαῖον ἢ πληροῦσθαι τὰ ἀγγεῖα, τῆς πέψεως καὶ τῆς ἀναδόσεως (καὶ) τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας ἀποδιδουσῶν. καὶ τῆς μὲν προϋπαρχούσης τροφῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις οὐδαμῶς καταναλισκομένης, τῆς δ' ἀπὸ τῶν προσφερομένων ἐπιγιγνομένης, τὰ ἐν τῷ σώματι ἀγγεῖα καὶ ἐπὶ πλέον διατείνεται. ὅταν δὲ μηκέτι ἐπίσαξιν ἐπιδέχηται τὰ ἀγγεῖα, ἐπιφέρηται δὲ ἐκ τῆς κοιλίας ἑτέρα τροφὴ, ὁρμὴν λαμβάνει τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ παρακείμενα τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. ἔκ τε οὖν τούτου δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα διαλέγεται πλήθους, ἔκ τε τοῦ καλεῖν αὐτὸ πληθώραν ἰδίως· τοῦτο γὰρ τὸ πάθος ὀνομάζεται πληθώρα μόνον, οὐ τὸ ἕτερον, ὃ πρὸς τὴν δύναμιν κρίνεται. μικρὸν δὲ διελθὼν ὑπὲρ τῆς διαγνώσεως αὐτοῦ, τάδε γράφει. δεῖ οὖν, καθάπερ εἴρηται, πειρᾶσθαι διαγινώσκειν τὴν κατὰ πληθώραν διάθεσιν. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν αὐτῆς μετρίως πληρουμένων τῶν ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται παρὰ τὸ εἰθισμένον· ἐπιπλέον δὲ πληρώσεως ἐρχομένων, παρεμπί-

tur, neque pro cujusque consuetudine elaboretur, aut alio quovis modo excernatur, necesse est, vasa tum concoctionis tum distributionis repleri, et eorum actiones prohiberi. Quumque id alimentum quod prius in vase fuit, nullo modo consumatur, sed alio ab iis quae assumuntur accedente, corporis vasa quoque magis distenduntur. At ubi alimenti accumulationem non amplius vasa recipiunt, aliud vero alimentum e ventriculo desertur, ea quae jam ipsis insunt, in vicina spiritus vasa irrumpunt. Hinc igitur innotescit, de plenitudine ad infusionem illum differere, et quod ipsam proprie plethoram vocet. Hic enim affectus plethora solum nominatur, non alius, qui ad vires judicatur. Paululum autem de dignotione progressus haec scribit. *Itaque plethorae affectum dignoscere, prout diximus, conandum est. Quibus igitur per ipsius initia vasa moderate repleta sunt, ii robustiores et fortiores quam antea praeter consuetudinem apparent; ubi vero repletio major his ac-*

πλανται βραχίονές τε καὶ κνῆμαι καὶ χεῖρες, ὥσπερ τοῖς ἀπὸ τῶν γυμνασίων εἰς διάτασιν ἐρχομένοις· ἐπὶ πολὺ δὲ τῆς πληθώρας προαγούσης, ἑλκώδεις τε καὶ βραδύτεραι καὶ δυσκινητότεραί εἰσι, καὶ ὅλη τοῦ σώματος ἡ ἁφὴ τείνεται, ὡς κόπου φαινομένου. πλησίον δὲ ἤδη νόσου ἡ τοιαύτη διάθεσις, ἐὰν μὴ πάνυ ἐπιδεξίως τε καὶ συνετῶς αὐτήν τις λύῃ. συνέχειν ἐν τούτοις ὁ Ἐρασίστρατος ἑτερογενῶν πληθῶν γνωρίσματα μετὰ τοῦ καὶ προσγράφειν αὐτοῖς ἔνια τῶν οὐκ ἀναγκαίων. ἐπισκέψασθαι δὲ ἔστιν ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτοῦ τὸν λόγον. ἐν μὲν γὰρ τῷ, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν οὖν αὐτῆς μετρίως πληρουμένων τῶν ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται παρὰ τὸ εἰθισμένον, οὐδ᾽ ἑτέρωθεν ὁ λόγος ἀναγκαίαν ἔχει τὴν ἀκολούθησιν, οὔτε ἀπὸ τῆς διαθέσεως ἐπὶ τὰ γνωρίσματα αὐτῆς, [332] οὔτε ἀπὸ τῶν γνωρισμάτων ἐπὶ τὴν διάθεσιν. οὔτε γὰρ ἀναγκαῖον, ἐπὶ τῶν ἀγγείων μετρίως πληρουμένων εὐτονωτέρους τε καὶ ἰσχυροτέρους ἑαυτῶν φαίνεσθαι, οὐθ᾽ ὅταν τοιοῦτοι φαίνωνται, μετρίως πεπλήρωνται τὰ ἀγγεῖα. ταῖς τε γὰρ τούτων μετρίαις πληρώσεσιν ἐνδέχεταί ποτε καὶ

cesserit, brachia, tibiae et manus immoderatius implentur, quemadmodum illis, qui ab exercitiis in distentionem veniunt. Quod si copiosior plethora praecedat, hae partes ulcerosae, tardiores et ad motum ineptiores sunt, quod universa corporis junctura tanquam lassitudine apparente tendatur. Jam vero hujusmodi affectus morbo vicinus est, nisi quis scite admodum et prudenter eum solvat. In his Erasistratus diversarum plenitudinum notas comprehendit, ascribitque nonnullas eis parum necessarias. Series autem orationis ipsius ab initio inspicienda est; quum enim ait: *a principio itaque plenitudinis, quibus vasa moderate repleta sunt, ii robustiores fortioresque quam antea praeter consuetudinem apparent;* neque aliunde sermo necessariam habet consequentiam, neque ab affectu ad ejus notas, neque a notis ad affectum. Siquidem vasis moderate repletis, robustiores illos et fortiores quam prius videri non est necessarium, neque quum tales apparent, vasa moderate esse repleta. Fieri enim potest, ut moderatis horum repletioni-

ἀτονωτέρους γίνεσθαί τινας, ἢ εἰς μηδὲν ἐπιφανὲς ἐπὶ μηδέτερα ὑπαλλάξαι, μήτε ἐπὶ ἰσχὺν μήτε ἐπ' ἀσθένειαν· εἰ δὲ ἰσχυρότεροι γίνονται ἢ πρόσθεν, ἐγχωρεῖ τούτοις οὐ μόνον συνηυξῆσθαι τῇ δυνάμει τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν, ἀλλὰ καὶ μεμειῶσθαί ποτε, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐνίοτε φυλάττειν ποσότητα. καθ' ἑκατέραν γὰρ ὑπόθεσιν ἐγχωρεῖ τῷ πρώτον λεχθέντι τριῶν ἀκολούθησιν εἶναι, τῷ μὲν ηὐξῆσθαι τοὺς χυμοὺς εὐτονίαν τε καὶ ἀτονίαν παρὰ τὴν ἔμπροσθεν κατάστασιν, ἔτι τε τὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὅρων μονὴν τῆς δυνάμεως· τῷ δ' εὐτονώτερον γεγονέναι τό τε ηὐξῆσθαι καὶ τὸ μεμειῶσθαι, καὶ τὸ συμμέτρους εἶναι τοὺς χυμούς. ἀκουέσθω δ' ὡσαύτως κατὰ τὸν παρόντα λόγον, ἄν τε χυμοὺς εἴπω ἄν τε αἷμα· διορισθήσεται γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἐν προήκοντι τῷ λόγῳ. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν ἁπλῶς ἀπεφήνατο, μηδεμίαν ἀπόδειξιν οἷς εἶπε προσγράψας· ἡμεῖς δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ σὺν ἀποδείξεσιν ἀναγκαίαις ἕκαστον, ὧν εἴπομεν ἄρτι πιστούμενοι, τὴν ἀρχὴν κἀνταῦθα πάλιν ἀπ' αὐτῶν ποιήσομεν τῶν Ἐρασιστράτου ῥημάτων· εὐτονώτεροί, φησι, καὶ ἰσχυρότεροι φαίνονται.

bus imbecilliores etiam aliqui fiant, vel ad neutrum insigniter declinent, puta vel ad robur vel ad imbecillitatem. Si fortiores quam antea evadant, his concedimus non solum cum viribus humorum plenitudinem increvisse, sed interdum quoque decrevisse, primamque interdum servare quantitatem. Nam juxta utramque hypothesin colligitur ex priore dicto trium esse consequentiam; adauctos quidem humores robur et imbecillitatem praeter constitutionem priorem praeterque facultatis in eisdem terminis permansionem comitari; roboris vero accessionem humores et auctos et imminutos et moderatos sequi. Intelligatur autem in praesenti commentario idem, sive humores sive sanguinem dixero; haec enim in sermonis processu distinguentur. Erasistratus quidem simpliciter pronunciavit, nulla demonstratione dictis suis apposita. Nos autem non absolute, sed cum necessariis demonstrationibus fidem iis, quae nuper retulimus, astruentes, exordium denuo hinc ab ipsis Erasistrati verbis capiemus. *Robustiores*, ait, *et fortiores ap-*

πότερον ἄλλό τι σημαίνει τὸ εὐτονώτεροι τοῦ ἰσχυρότεροι, καὶ δύο ἡμᾶς ἐδίδαξε σημεῖα τοῦ μετρίου πλήθους, ἢ δύο μὲν εἰπὼν ὀνόματα, σημεῖον δὲ ἕν; ἐγὼ δὲ οὐδεμίαν εὑρίσκω τοῦ σημαινομένου διαφοράν, οὔτε κατὰ τὸ γένος οὔτε κατὰ τὸ εἶδος οὔτε ἐν τῷ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀλλ' ὑφ' ἑκατέρου σημαίνεσθαι νομίζω ταυτόν. εἰ δὲ βούλει, τίθη τὸ ἕτερον ἐπίτασίν τε καὶ αὔξησιν ἐμφαίνειν παρὰ θάτερον, εἴτ' οὖν τὸ ἰσχυρότεροι παρὰ τὸ εὐτονώτεροι, εἴτε τὸ εὐτονώτεροι παρὰ τὸ ἰσχυρότεροι· ἀλλ' ὁμοειδές γε πάντως ἐπὶ τὸ σημαινόμενον ἐξ ἀμφοτέρων. ἔνθα δ' αὔξησίς ἐστι, τοῦ εἴδους μένοντος, ἐνταῦθ' οὐκ ἔστι διδασκαλία δυοῖν σημαινομένων. εὔδηλον δ' ὅτι θατέρου γένους τοῦ πλήθους, ὃ πρὸς τὴν δύναμίν ἐστιν, οὐδὲ μέμνηται τὴν ἀρχὴν ὁ Ἐρασίστρατος, οὔτε οὖν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον οὔτε ἐν τοῖς περὶ πυρετῶν. ἡ γὰρ πληθώρα παρεμπτώσεώς ἐστιν αἰτία κατ' αὐτὸν, ἐφ' ᾗ φλεγμοναί τε συνίστανται καὶ πυρετὸς ἕπεται· πληθώρας τε γένεσιν ἐναργῶς ἐδήλωσεν ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει, καθ' ἣν ἐπισάττεσθαι τὰ ἐν τῷ σώματι ἀγγεῖα καὶ ἐπιπλεῖστον

parent. An diverſa ſignificant *robuſtiores et fortiores*, atque nos duo moderatae plenitudinis ſigna docuit, vel duo quidem nomina; unum vero ſignum effatus? Ego ſane ne unam quidem ſignificati differentiam invenio, neque ſecundum genus, neque ſecundum ſpeciem, neque demum ſecundum majoris minorisque rationem, ſed idem de utroque ſignificari cenſeo. At alterum, ſi lubet, intenſionem et incrementum in altero oſtendere ponito. Sive igitur fortiores de robuſtioribus, ſive robuſtiores de ſortioribus dicas, una ſimilique ſpecie utriusque ſignificationem omnino complecteris. Ubi namque auctio eſt ſpecie manente, ibi non eſt duarum ſignificationum diſciplina. Patet autem Eraſiſtratum alterius plenitudinis generis, quod ad vires pertinet, ne meminiſſe quidem prorſus, neque in hoc libro neque in aliis qui de febribus inſcribuntur. Nam plethora ipſius judicio incidentiae cauſa eſt, in qua inflammationes conſiſtunt, quamque febris conſequitur. Plethorae gene-

Ed. Chart. VII. [332. 333.] Ed. Baf. III. (346)

διατείνεσθαί φησι.' τούτοις γὰρ αὐτὸς ἐχρήσατο τοῖς ῥήμασιν, ὥσπερ καὶ ὅτι διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι τὴν ἐπίσαξιν ἐπιδέχεσθαι, παρέμπτωσιν εἰς τὰς ἀρτηρίας γίνεσθαι τοῦ περιττοῦ, τὴν ὁρμὴν ἐκεῖσε λαβόντων τῶν πληθυνόντων κατὰ τὰς φλέβας. παραλέλειπται μὲν οὖν τι κἀνταῦθα κατὰ τὴν διαίρεσιν. οὐ γὰρ οὕτως ἁπλῶς ἐχρῆν εἰπεῖν, ὅταν μηκέτι ἐπίσαξιν αἱ φλέβες δέχωνται, τὴν ὁρμὴν γίγνεσθαι τῶν ἐν αὐταῖς εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα· πολλῷ δ' ἦν βέλτιον φάναι, δυοῖν θάτερον ἕπεσθαι τῇ προειρημένῃ πληρώσει τῶν φλεβῶν, ἤτοι ῥῆξιν αὐτοῦ χιτῶνος ἢ μετάχυσιν τοῦ αἵματος εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης οἴεσθαι μὲν μεταχεῖσθαι τὸ αἷμα διὰ τὸ μὴ χωρεῖσθαι πρὸς τῶν φλεβῶν, ἐπιλελησμένου παντάπασίν ἐστιν, ὡς γίγνεταί ποτε ῥῆξις ἀγγείου διὰ πλῆθος, ἵνα παραλίπω τὴν ἄνευ μεταχύσεως ἀναστόμωσιν [333] ἐναργῶς πολλάκις εἰς αἰσθητὰς εὐρυχωρίας γιγνομένην ἐντέρων καὶ γαστρὸς καὶ στομάχου καὶ φάρυγγος καὶ στόματος. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τῇ διαιρέσει τῶν λόγων

rationem evidenter verbis praefcriptis indicavit, ubi corporis vafa onerari diftendique plurimum fcribit. His enim verbis ipfe ufus eft, quemadmodum etiam quod non amplius eam farcinam vafa queant fufcipere, exuberantis humoris incidentiam in arterias fieri innuit, iis quae abundant in venis, illuc impetum ducentibus. Omifit ergo hic quoque in divifione quippiam. Non enim ita dicendum erat abfolute, quum venae nom amplius eam, *quae adfertur*, farcinam capiant, eorum, quae in ipfis continentur, ad fpiritus vafa impetum fieri. Multo autem melius erat dixiffe, duorum alterum praedictam venarum repletionem comitari, vel tunicae ipfius rupturam, vel fanguinis in fpiritalia vafa transfufionem. Caeterum putare fanguinem neceffario transfundi, quod is a venis contineri nequeat, obliti omnino eft, vafis rupturam aliquando ob plenitudinem evenire, ut omittam anaftomofin quae fine transfufione manifefte plerumque fit in fenfibilia ac ampla inteftinorum, ventriculi, ftomachi, faucium et oris fpatia. At quod in orationis diftinctinctione defuit, non in hoc folum opere

ἐλλιπὲς οὐκ ἐν τούτῳ μόνον Ἐρασιστράτῳ σύνηθες, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἄλλα συντάγματα σχεδὸν ἅπαντα.

Κεφ. ζ. Τὸ δ᾽ οὖν εἰρημένον, ὁποῖόν ποτ᾽ ἂν ᾖ, πάλιν ἐπισκεψώμεθα. πληρουμένων τῶν ἀγγείων μετρίως, ἑαυτῶν εὐτονώτεροι φαίνονται. πότερον ὦ Ἐρασίστρατε κἂν μηδὲ συναύξηται τῷ πλήθει τοῦ αἵματος ἡ ῥώμη τοῦ σώματος, ἢ καὶ αὐτῆς συναυξανομένης; ἐγὼ μὲν γὰρ ἀναγκαιότατον εἶναί φημι πρὸς τὴν εὐτονίαν τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως αὐξάνεσθαι. καὶ οὕτως δὲ, εἰ τῇ τοῦ αἵματος αὐξήσει μόνον, τῆς δυνάμεως τὰς ἐνεργείας ἰσχυροτέρας γένεσθαι ἡγῇ, τοῦ Ἀσκληπιάδου μᾶλλον ἀνατρέπειν δόξειας τὰς δυνάμεις. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος ἁπλῶς οὑτωσί φησιν, ᾧ πλέον αἷμα, πάντως τοῦτον εὐτονώτερον ὑπάρχειν, ᾧ δὲ ἔλαττον, ἐξ ἀνάγκης ἀτονώτερον, ἀλλ᾽ εὑρήσεις τινὰς εἰπεῖν διορισμοὺς, ὁμολογοῦντας τοῖς φαινομένοις, καίτοι οὐδεμίαν ἡγούμενον ἐν ἡμῖν εἶναι δύναμιν οὔτε ψυχικὴν οὔτε ζωτικήν. ὁρῶνται γάρ τινες οἱ μὲν ἑαυτῶν ἐνίοτε πολυαιμότεροί τε ἅμα καὶ ἰσχυρό-

Erafiftrato confuetum eft, fed in aliis commentariis propemodum omnibus.

Cap. VII. Quod itaque enunciatum eft, quid tandem fit, de integro infpiciamus. *Repletis vafis moderate, fe- ipfis quam antea robuftiores apparent.* Utrum, o Erafiftrate, etiamfi cum fanguinis plenitudine corporis robur non adaugeatur, an etiam viribus fimul adauctis? Ego fiquidem neceffarium plane effe dico ad actionis vigorem perinde facultatis *feu virium* robur augeri. Tu vero fi incremento fanguinis duntaxat facultatis actiones validiores fieri cenfeas, Afclepiadis fententias magis evertere, quam facultatis ftatum aftruere videris. Neque enim ille fimpliciter fic loquitur; cui plus fanguinis, omnino hunc robuftiorem effe, cui minus, neceffario imbecilliorem; fed invenies quasdam eum diftinctiones, apparentibus confonas dicere, etfi nullam in nobis facultatem, aut animalem aut vitalem effe putet. Confpiciuntur enim quidam feipfis interdum magis

τεροι γεγονότες, οἱ δὲ ἰσχυρότεροί τε ἅ(347)μα καὶ ὀλιγαιμότεροι· ὥστε ἐξανάγκης, οὔτε τῷ πλήθει τοῦ αἵματος αὐξανομένης τῆς ἰσχύος, οὔτε μειώσει καθαιρουμένης, ὀλιγωρότερον εἰρῆσθαι καὶ ταῦτα τῷ Ἐρασιστράτῳ νομιστέον. ὡς εἴ γέ τις ἀνέμνησεν αὐτὸν ὧν ἐγὼ νῦν διῆλθον, οὐκ ἂν ἠρνήσατο, τὴν τῶν ἐνεργειῶν εὐτονίαν οὐκ αὐξήσει τοῦ αἵματος, ἀλλὰ ῥώμῃ τῆς δυνάμεως ἕπεσθαι. ποιήσωμεν οὖν ἡμεῖς ἤδη τὸν λόγον αὐτοῦ τελεώτερον οἷς ἐνδεῶς εἶπε προσθέντες τὸ λεῖπον. ἔσται δὲ τοιοῦτος. αὐξανομένου τοῦ αἵματος ἅμα τῇ δυνάμει, καὶ τὴν εὐτονίαν ἀναγκαῖον αὐξάνεσθαι. καὶ μὴν εἰ καὶ τοῦτο εἴποιμεν, ἀληθές μέν τι λέξομεν, οὐδὲν δὲ ἡμῖν εἰς τὰ προκείμενα πλέον οὐδὲ ἐκ τοῦδε. τὸ μὲν γὰρ, οἷς ἄμφω συνηύξηται, τό θ' αἷμα καὶ ἡ δύναμις, ηὐξῆσθαι καὶ τὴν εὐτονίαν, ἀληθῶς εἰρήσεται, τὸ δ' οἷς ηὔξηται τὰ τῆς ἰσχύος, ηὐξῆσθαι τούτοις ἐξ ἀνάγκης ἀμφότερα ψεῦδος· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἡ δύναμις τῷ αἵματι αὐξηθέντι συναύξεται, ἐγχωρεῖ δὲ ποτε καὶ τὴν δύναμιν μόνον.

ſanguinei ſimul et fortiores evaſiſſe, quidam fortiores ſimul et minus ſanguinei. Quapropter quum neque ſanguinis plenitudine vires augeri, neque ipſius imminutione has debilitari neceſſe ſit, negligentius haec quoque ſe protuliſſe Eraſiſtrato exiſtimandum eſt. Quod ſi quis eum monuerit illorum, quae ego nunc recenſui, haud inficias iverit functionum vigorem non ſanguinis incrementum, ſed facultatis robur conſequi. Reddamus itaque nos jam ejus ſermonem perſectiorem iis quae parum integre protulit, reliqua adjicientes. Erit autem hujusmodi. *Augeſcente ſanguine ſimul cum viribus actionis quoque robur augeſcere neceſſe eſt.* Equidem ſi ita loquamur, id verum quidem dicemus, nihil autem plus nobis ex eo ad res propoſitas. Quibus enim utrumque auctum eſt, et ſanguis et facultas, eisdem actionis robur auctum quoque vere dicetur; quibus autem vires increverunt, his utraque neceſſario aucta eſſe, falſum. Non enim neceſſario facultas ſimul cum ſanguine augeſcente augetur, accidit autem aliquando, facultatem ſolam augeri.

ὁ γοῦν ὄντως ἀγαθὸς γυμναστής, εἰ παραλάβοι τινὰ πολὺ μὲν αἷμα φλεγματικὸν ὑπ' ἀγυμνασίας ἠθροικότα, τῇ δυνάμει δὲ ἀσθενέστερον, ὀλίγον εἶναι ἀποδώσει τοῦτον ἰσχυρότερον, οὐ πολυαιμότερον, ἢ παρέλαβεν. ὥσπερ οὖν οὐκ ἀναγκαῖον, ὅσοι ταῖς ἐνεργείαις εὐτονώτεροι σφῶν αὐτῶν γεγόνασιν, ηὐξῆσθαι τούτοις τοὺς χυμούς, οὕτως ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅσοι ταῖς ἐνεργείαις σφῶν αὐτῶν εὐτονώτεροι γεγόνασιν, ἰσχυροτέραν αὐτοῖς γεγονέναι τὴν δύναμιν. οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τῆς εὐτονίας ἀρξάμενος, ἐπὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως ἀκολουθήσεις ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν εὐτονίαν· ὁ γὰρ [334] ἰσχυρὸς τὴν δύναμιν εὐτονώτερος ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἐστίν· ὥστ' ἀλλήλοις ἀντακολουθεῖν εὐτονίαν μὲν ἐν ταῖς ἐνεργείαις ῥώμῃ δυνάμεως, ῥώμην δὲ ἐν τῇ δυνάμει τῇ τῶν ἐνεργειῶν εὐτονίᾳ· ὁπότερον γὰρ ἂν αὐτῶν ὑπάρχειν ὑπόθοιο, πάντως τούτῳ συνυπάρχει καὶ τὸ ἕτερον· οὐ μὴν ἀπό γε τοῦ πλείονος αἵματος ἡ ἀκολούθησις ἀναγκαία. οὔτε γὰρ εἰ πλέον τοῦτο τοῦ πρόσθεν, ἐξ ἀνάγκης εὐτονώτερος ὁ ἄνθρωπος, οὔτε εἰ ἔλαττον, ἀτονώτερος, ὥσπερ οὐδὲ ὅταν ἴσον, ὁμοίως.

Bonus enim revera gymnaſtes, ſi quempiam ſuſceperit, qui ſanguinem pituitoſum copioſe prae otio collegerit, et viribus imbecillior exiſtat, paulo poſt eum fortiorem, uberiorisque, quam quum eum accepiſſet ſanguinis compotem, efficiet. Quemadmodum igitur qui in actionibus fungendis validiores quam prius facti ſunt, eis humores auctos eſſe neceſſum non eſt; ita qui ſeipſis in functionibus edendis robuſtiores evaſerunt, ipſis facultatem robuſtiorem evaſiſſe neceſſe eſt. At non modo ab actionum vigore auſpicatus, ad facultatis robur, ſed etiam a facultate ad actionum vigorem neceſſario devenies. Nam facultate validus, in functionibus obeundis robuſtior eſt. Quare haec ſe invicem ſequuntur, vigor actionum, facultatis robur, actionum vigorem facultatis quoque robur. Utrum enim ex eis adeſſe ſtatueris, huic omnino alterum ſimul adeſt; non tamen a copioſiore ſanguine neceſſaria ſumitur conſequentia. Neque enim ſi largior quam prius exiſtat, neceſſario robuſtior homo evadet; neque ſi paucior, imbecillior erit; quemadmodum neque ſi pro-

ἔχει δυνάμεως. ὥστ' ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὡς ἡ τῶν ἐνεργειῶν εὐτονία τοῦ μὲν ἐῤῥῶσθαι τὴν δύναμιν ἴδιόν τε ἅμα καὶ ἀχώριστόν ἐστι γνώρισμα, τῆς δὲ αὐξήσεως τοῦ αἵματος οὔτε ἴδιον οὔτε ἀχώριστον. ὃ δὲ ἐφεξῆς εἶπεν Ἐρασίστρατος, ἴδιον μὲν οὐκ ἔστιν, ἀχώριστον δέ ἐστι πληθώρας. ὀνομάζει δὲ αὐτὸ παρεμπίμπλασθαι, σαφέστερον δὲ ὀνομασθείη τείνεσθαι. καὶ γάρτοι καὶ τῶν γυμναστῶν οἱ ἀκριβέστεροι τὸν μέν τινα τῶν κόπων ἑλκώδη, τὸν δὲ τονώδη, τὸν δὲ φλεγμονώδη καλοῦντες, οὐδὲν ἄλλ' ἐνδείκνυνται τοῦ παρεμπίμπλασθαι τὰ μέλη κατὰ τὸν τονώδη κόπον. τηνικαῦτα γὰρ ἑαυτῶν παρεμπεπλῆσθαι λέγουσιν ὁτιοῦν μόριον, ἐπειδὰν αἰσθάνωνταί τινος ἐν αὐτῷ τάσεως. αἰσθάνονται μὲν οὖν κἀν τῇ φλεγμονῇ τάσεως, ἀλλ' ἐκείνῃ μὲν ἤτοι διὰ παντὸς ἢ ὡς τὸ πολὺ σύνεστιν ὁ παρὰ φύσιν σφυγμὸς, ὃν τις ἐναργέστερον ἑρμηνεύων ἐρεῖ πόνον σφυγμώδη· οἷς δ' οὐδὲν ἄλλο πλὴν τοῦ τείνεσθαι συμβέβηκε, τούτοις οὔτε φλεγμαίνει τὸ τεινόμενον μέρος οὔτε ἐξ ἀνάγκης πληθωρικὸν ὑπάρχει, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον, ἤτοι κοπῶδες ἢ πληθωρικόν. ἀλλ' εἴπερ

portione reliquis humoribus respondeat, facultas aequaliter se habebit. Proinde ex superioribus clarum est, actionum vigorem facultatis robustae proprium et inseparabile esse indicium; sanguinis incrementi neque proprium neque inseparabile. Quod autem deinceps Erasistratus dicit, proprium non est, sed plethorae inseparabile. Vocat ipsum *adimpleri*, apertius tendi dixisset. Etenim gymnastarum quidam diligentiores, aliam lassitudinem ulcerosam, aliam tensivam, aliam phlegmonodem appellantes, nihil aliud innuunt, quam membra in tensivam lassitudinem incidisse. Tunc enim corporis sui partem quamcunque adimpletam dicunt, quum tensionem quandam in se sentiunt; sentiunt itaque in inflammatione tensionem, sed pulsus praeter naturam illam vel semper vel magna ex parte comitatur, quem quis clarior interpres dolorem pulsatilem appellarit. Quibus aliud nihil quam tensio accidit, iis neque inflammatione laborat tensa pars, neque necessario plethorica est, sed duorum alterum, vel lassa vel plethorica est. At si lassa, pluribus laboribus

Ed. Chart. VII. [334.] Ed. Baf. III. (347.)

κοπῶδές ἐστιν, ἐπὶ πόνοις πλείοσιν οὕτως ἔπαθεν· εἰ δ᾽ ὅλως οὐκ ἐπόνησεν ὁ ἄνθρωπος, οὐ διὰ κόπον κοπῶδες αὐτὸ γίγνεται τὸ μόριον, ἀλλ᾽ ἑτέρως· ὥστ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐπεὶ τάσεως αἴσθησίς ἐστιν ἄνευ τοῦ γυμνάσασθαι, πάντως εἶναι πληθώραν. γίγνεται δὲ, οὕτως εἰπόντων, ἀχώριστόν τε ἅμα καὶ ἴδιον τὸ σημεῖον, ἀκολουθούντων ἐξ ἀνάγκης ἀλλήλοις ἑκατέρων· ἥ τε γὰρ ἄνευ τῶν γυμνασίων τάσις ἕπεται πληθώρᾳ· γίγνεται γὰρ αὐτῆς ἀχώριστον σημεῖον, ὡς ὑπὸ αἰτίου τῆς πληθώρας ἀποτελούμενον· ἡ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον αὔξησις τοῦ αἵματος, ὡς μηδέπω διατείνειν τὰς φλέβας, οὐδέπω πληθώρα. τί ποτ᾽ οὖν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐρασίστρατος ἐν τῷ λόγῳ βραχιόνων καὶ κνημῶν καὶ χειρῶν; καὶ γὰρ καὶ ἐν τραχήλῳ καὶ μεταφρένῳ καὶ ὀσφύϊ καὶ κατὰ θώρακα καὶ καθ᾽ ὑπογάστριον ἡ τοιαύτη συνίσταται τάσις. ὥσπερ δὲ τῶν κώλων ὁ Ἐρασίστρατος ἐμνημόνευσεν ἐκ περιττοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μειζόνως καὶ τῆς ἑλκώδους αἰσθήσεως· οὐ γὰρ πληθώρας αὕτη γνώρισμά ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐπὶ δακνώδεσι γίνεται χυμοῖς, οἷάπερ τοῖς ἡλκωμένοις μέρεσιν, ἤτοι ψαύοντος αὐτῶν τινος, ἢ ἰχῶρος ἐρεθίζοντος,

hic affectus debetur; quod fi non laboraverit homo, nequaquam ob laffitudinem laffa pars ipfa fit, verum aliter. Quamobrem ut verum fateamur, tenfionis fenfus fine exercitiis omnino plethora eft. Fit namque fic loquentibus infeparabile fimul et proprium fignum, utrisque fe viciffim confequentibus. Nam tenfio citra exercitationes plethorae comes eft; fit enim hujus infeparabile fignum, quod tanquam a plethorae caufa perficitur. Porro tantum fanguinis incrementum, ut venae diftendi amplius non poffint, necdum plethora dicenda eft. Quid igitur Erafiftratus in enarratione brachiorum, tibiarum, manuumque meminit? Etenim in collo etiam et dorfo et lumbis et thorace et imo ventre hujusmodi tenfio conftituitur. Quemadmodum autem fupervacuo Erafiftratus artuum, fic etiam plenius ulcerofi fenfus mentionem facit. Hic enim plethorae nota non eft, verum ex mordacibus humoribus, partibus velut exulceratis nafcitur, vel has illorum aliquo contingente, vel fanie irritante,

ἢ φαρμάκου δάκνοντος, ἢ κἂν ταῖς κινήσεσι μόναις γίγνεται. ὥσπερ γὰρ ἡ τάσις οἰκεία ἐν τῷ πλήθει χυμῶν ἐστι διατεινόντων τὰ περιέχοντα, οὕτως ἡ ἑλκώδης αἴσθησις ἕπεται δακνώδει ποιότητι· καὶ διὰ τοῦτο συνίσταται πολλοῖς ἐνίοτε καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα, μὴ ὅτι πληθώραν ἔχουσιν, ἀλλὰ μηδὲ τὸ σύμμετρον αἷμα.

Κεφ. η΄. [335] Καὶ εἴπερ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, καθάπερ οὖν ἔχει, καιρὸς ἤδη διορίσασθαι περί τινος ὧν ἔμπροσθεν ἀναβαλλόμεθα, ἐπειδὴ ἐσκοπούμεθα μέχρι τοῦ δεῦρο τὰ ὑπ᾽ Ἐρασιστράτου γεγραμμένα σημεῖα. τὸ γάρτοι πλῆθος, εἴτ᾽ οὖν πρὸς τὴν δύναμιν, εἴτε πρὸς τὴν τῶν περιεχόντων χώραν νοοῖτο, βέλτιον μὲν ἦν δήπου διορίσασθαι, πότερον ἐν αἵματι μόνῳ, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χυμοῖς συνίστασθαι πέφυκε· παραλέλειπται δὲ καὶ τοῦτ᾽ αὐτοῖς ἀδιόριστον. ἐπεὶ τοίνυν οὐ μόνον ταῦτα τὰ παθήματα καταλαμβάνει τοὺς χυμοὺς, ἔνδειά τε καὶ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ ποιότης ἄτοπος, πάντας ἠρώτησα τοὺς ἰατροὺς, ὅσοι τε πρὸς τὴν δύναμιν νοοῦσι τὸ πλῆθος ὅσοι τε πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ὑγρῶν, πότερον

vel medicamento vellicante, aut ex motionibus folis provenit. Ut enim propria tenfio in humorum plenitudine continentia vafa diftendentium verfatur, ita fenfus ulcerofus mordacem qualitatem fequitur, ideoque multis interdum in toto corpore accidit, non folum non plethoram, fed ne moderatum quidem fanguinem habentibus.

Cap. VIII. His ita fefe habentibus, quemadmodum certe fe habent, opportunum jam nobis videtur, diftinctionem quorumdam apponere, quae prius quum figna ab Erafiftrato confcripta infpiceremus, ad hanc usque feriem diftulimus. Plenitudinem itaque, five ad vires, five ad continentium vaforum capacitatem aeftimetur, fatius erat videlicet diftinguere, utrum in fanguine folo, an etiam aliis omnibus humoribus confiftere nata fit. Id namque indefinitum ab illis relictum eft. Quum igitur non folum hi morbi, penuria et plenitudo, fed etiam prava qualitas, omnes humores occupet, univerfos medicos interrogavi, tum qui ad vires tum qui ad humorum incrementum plenitudinem aeftimant,

αὐξηθέντος μόνου τοῦ αἵματος τοσοῦτον, ὡς μὴ στέγεσθαι, τείνεσθαι συμβήσεται ταῖς φλεψί· εἰ δ' ἤτοι φλέγμα εἰς ὁτιοῦν ἄλλο μόριον, ἢ καὶ αὐτὰς τὰς φλέβας, ἢ καὶ σὺν τούτῳ τε καὶ χωρὶς τούτου χολή τις, ἢ ἰχὼρ, ἢ πνεῦμα φυσῶδες ἐς πλῆθος ἀθροισθείη τοσοῦτον, ὡς μὴ χωρεῖσθαι μηκέτι πρὸς τοῦ περιέχοντος, οὐχὶ καὶ νῦν ἀναγκαῖον ἔσται, τάσεως αἰσθέσθαι τὸ ζῶον; ἂν ὑπάρχῃ τὸ τεινόμενον μόριον αἰσθητικὸν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπὶ παντὶ τῷ διατείνοντι καὶ μὴ στεγομένῳ τὴν αἴσθησιν τῆς τάσεως τῷ ζώῳ γενέσθαι, καὶ τὸ πάθημα αὐτὸ καταλαμβάνειν τὰ μόρια, τὴν ὀνομαζομένην τάσιν, ἧς ἐπὶ πλέον αὐξανομένης, ἀνάγκη τε καὶ ῥαγῆναι τὸ τεινόμενον. ἐμοὶ μὲν τοιοῦτον δοκεῖ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ὁμολογεῖν. ὁρῶνται γὰρ οὐ νεῦρα μόνον, ἢ σχοινία ῥηγνύμενα τῷ βιαίῳ τῆς τάσεως, ἀλλὰ καὶ πίθοι πολλάκις ὑπὸ γλεύκους πνευματωθέντος. ἔναγχος γοῦν ἀγγεῖον κασσιτέρινον εἰς τοσοῦτον διεφυσήθη πρὸς τοῦ περιεχομένου κατ' αὐτὸ φαρμάκου τοῦ διὰ τῶν ἐχιδνῶν, ὥστε καὶ τὸ περικείμενον αὐτῷ δέρμα καὶ τὸ σχοινίον ᾧ κατεδέδετο ῥαγῆναι καὶ

ſolone aucto ſanguine adeo, ut non contineatur, venas extendi contingat, an ſi pituita vel in aliam quamvis partem, aut etiam venas ipſas, vel ſimul cum hac, vel ſine hac bilis quaepiam, vel ſanies, vel ſpiritus flatulentus tanta plenitudine coacervatus ſit, ut a vaſe ſuo contineri magis non poſſit, num hic quoque tenſionem experiri animal neceſſarium erit? Si pars, quae tenditur, ſentiat, eam in omni, quod diſtendit neque continetur, tenſionis ſenſum animali excitare neceſſe eſt, et hunc affectum, tenſionem vocitant, partes occupare, qua latius aucta eam quae tenditur partem rumpi neceſſum eſt. Id mihi quidem rebus manifeſto apparentibus conſentire videtur. Conſpicimus enim non modo nervos, vel funiculos tenſionis violentia dirumpi, ſed dolia quoque multoties a muſto flatulento ſpiritu turgente. Nuper ſane vas ſtanneum eousque a medicamento ex viperis, quod in eo continebatur, inflatum eſt, ut etiam pellis ei circumdata et funiculus quo deligatum erat dirumperentur et

τὸ πῶμα κυρτωθῆναι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι μεγίσταις ὀδύναις ἐνίοτε καταλαμβάνονταί τινες, ὑπὸ φυσώδους πνεύματος καταληφθέντος ἔν τισι τοῦ ζώου μέρεσι, καὶ ὡς ἐν τῷ κώλῳ μάλιστα συμβαίνειν εἴωθε τοῦτο, γινώσκειν ἡγοῦμαι πάντας, οἷς ἐπιμελές ἐστιν ἀκολουθεῖν τε καὶ διασκέπτεσθαι τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ τῶν καμνόντων ὁρώ(348)μενα. βέλτιον οὖν ὑπὸ πάσης οὐσίας ὑγρᾶς καὶ πνευματώδους εἰς τονώδη διάθεσιν ἄγεσθαι νομίζειν τὰ μόρια, ἢ μόνῳ τῶν χυμῶν αἵματι πληθύνοντι τοιοῦτον ἕπεσθαι πάθημα. μεταβῶμεν οὖν αὖθις πρὸς τοὺς ὡς πρὸς τὴν δύναμιν ἡγουμένους ἀεὶ συνίστασθαι τὸ πλῆθος, ἐρωτήσωμέν τε καὶ τούτους ἕν τι τῶν προχειροτάτων, ὑποθέμενοι τοιάνδε τινα ὑπόθεσιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι. (μόρια) βασταζέτωσαν ἄνθρωποι δύο κατὰ τῶν ὤμων ἀναθέμενοι ὁ μὲν ξύλον, ἢ λίθον, ἤ τι φορτίον βαρύτατον, ὁ δὲ ἕτερος ἀκάνθας ὀλιγίστας, ὀξυτάτας· εἶτ' ἐρωτήσωμεν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ θεάματι τοὺς προς τὴν δύναμιν ἀεὶ νοοῦντας τὸ πλῆθος, εἰ καὶ τὰς ὀλίγας ἀκάνθας ὀνομάζουσι φορτίον, ἢ τὸ μὲν ἀνιᾶσθαι πρὸς ἑκατέρου τῶν βαστα-

operculum curvaretur. Praeterea quod maximis interdum doloribus quidam corripiuntur, ſpiritu flatulento nonnullis animalis partibus inſidente, quemadmodum et colo inteſtino ſaepe id accidere, omnes arbitror noviſſe, quibus curae eſt quotidie apud aegros viſa ſequi et conſiderare. Praeſtat igitur ab omni ſubſtantia humida et flatulenta partes in tenſivam affectionem duci exiſtimare, vel ſolum ex humoribus ſanguinem exuberantem hujusmodi affectum comitari. Itaque rurſus ad eos qui plenitudinem tanquam ad vires ſemper putant conſtitui, digrediamur, rogemusque unum aliquod longe facillimum, tali quapiam hypotheſi exempli modo propoſita. Homines duo onera ſuis humeris impoſita bajulent, alter quidem lignum vel lapidem, vel ſarcinam aliquam graviſſimam, alter vero ſpinas pauciſſimas et acutiſſimas; deinde in tali ſpectaculo, qui ad vires plenitudinem conſiderant, ab eis quaeramus, an et paucas etiam ſpinas onus appellent, an quae ab utroque bajulantium onere fit

ζομένων κοινόν τι σύμπτωμα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν, ἡ δὲ τῆς ἀνίας ἰδέα πάμπολυ διαλλάττουσα· τῷ μὲν γὰρ βαρύνεσθαι χωρὶς τοῦ νύττεσθαι, τῷ δὲ νύττεσθαι χωρὶς τοῦ [336] βαρύνεσθαι συμβέβηκεν. ὅλως δ' ἄν τις τὸ νύττεσθαι, ἢ δάκνεσθαι, ἢ ὁπωσοῦν ἀνιῶν φορτίον καλῇ καὶ πλῆθος, ἀναγκασθήσεταί ποτε καὶ μίαν ἄκανθαν ἢ βελόνην λεπτοτάτην καλεῖν φορτίον, οὗ τί ἂν εἴη γελοιότερον; ἔστιν οὖν ἄτοπα ταῦτα καὶ παρὰ τὰς κοινὰς ἁπάντων ἀνθρώπων ἐννοίας. ἡμῖν δὲ οὐκ ἀνατρέπειν, ἀλλὰ φυλάττειν τὰς κοινὰς ἐννοίας πρόκειται. πολὺ μὲν οὖν ἡγούμεθα τὸ βαρῦνον, ἀνιαρὸν δὲ τὸ δάκνον, ἢ νύττον, ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ. καὶ μὴν ὅτι δακνώδεις πολλοὶ τῶν χυμῶν εἰσιν, οἱ μὲν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν γένεσιν ἔχοντες, οἱ δὲ ἔξωθεν ἡμῖν ἐπιφερόμενοι, παντὶ τοῦτο πρόδηλον. εἰσὶ δ' αὐτῶν τέτταρες ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον διαφοραί· μετρίως μὲν γὰρ δάκνοντες κνησμώδεις εἰσὶν, ὥσπερ ἡ σκίλλα· σφοδρότερον δὲ, δακνώδεις, ὥσπερ τὸ κρόμμυον· εἰ γὰρ ἐπὶ πλέον ὁμιλήσειεν ἡμῶν τὸ σῶμα τοιαύτῃ φύσει σώματος, ἑλκωθήσεται·

moleſtia commune aliquod hominibus ſymptoma ſit, moleſtiae vero ſpecies plurimum differat. Hic enim citra punctionem gravatur, ille ſine gravitate pungitur. In ſumma, ſi quis punctionem, vel morſum, vel quodlibet moleſtum onus plenitudinem quoque vocet, cogetur aliquando et unam ſpinam, vel acum tenuiſſimam onus appellare; quo quid eſt magis ridiculum? Abſurda igitur haec ſunt et praeter omnium hominum opiniones. Nos autem communes notiones non evertere, ſed conſervare ſtatuimus. Proinde multum, quod gravat, interpretamur; moleſtum, quod mordet, vel pungit, vel quomodocunque quis vocare voluerit. Atqui multos eſſe humores mordaces, alios in nobis ipſis ortum habentes, alios extrinſecus accedentes, id omnibus perſpicuum. Sunt autem quatuor ipſorum in majoris minorisque ratione differentiae. Qui etenim medioeriter rodunt, pruritum concitant, quemadmodum ſcilla; vehementius autem, rodentes, uti caepa; nam ſi tali natura praedito corpori corpus noſtrum paulo diutius admotum fuerit, ex-

τὰ δὲ ἔτι μᾶλλόν ἐστι τούτου δριμέα, καὶ μάλιστα ὅταν ἡλκωμένοις προσφέρηται, φρίκην ἐργάζεται. φρίκης δὲ ἐκταθείσης τε καὶ αὐξηθείσης τὸ σύμπτωμα ῥῖγος ὀνομάζεται. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἐν ἡμῖν συνίστανται δακνώδεις χυμοὶ κατὰ τέτταρας ἰδέας· κνησμώδεις μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν εἰσιν οἱ μετρίως ἀμύττοντες, ἑλκώδη δὲ αἴσθησιν ἐμποιοῦσιν οἱ τούτων δακνωδέστεροι, φρίκην δὲ οἱ τούτων μᾶλλον δάκνοντες, οἱ δ' ἱκανῶς δακνώδεις τὸ ῥῖγος. λέλεκται δὲ περὶ τούτων ἐν πολλαῖς πραγματείαις, ἀλλ' ἱκανὰ τῷ βουληθέντι σύνοψίν τινα λαβεῖν αὐτῶν τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν εἰρημένα καὶ τῷ τετάρτῳ τῶν ὑγιεινῶν· εἰ δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν φαρμάκων δυνάμεως ἀναλέξαιτό τις γράμμα καὶ τὴν προηγουμένην αὐτῶν πραγματείαν τὴν περὶ κράσεων, ἐπιστημονικώτερον ἂν οὕτως πεισθείη περὶ τῆς τῶν δακνωδῶν φύσεως. ἀλλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ὅμοιόν τι πεπόνθασι τῷ πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένῳ περὶ τῶν ἐπὶ κατάγμασιν ἢ τοιούτοις τισὶ παθήμασι τὰ προσταττόμενα μὴ ποιούντων· καὶ γὰρ κἀκεῖνοι, καίτοι ὑγιεῖς ἐθέλοντες γενέσθαι,

ulcerabitur. Nonnulla praeterea hoc acriora funt, maximeque quum ulceratis admoventur, horrorem concitant; horrore vero extenfo auctoque, id fymptoma rigor appellatur. Eadem proportione mordaces in nobis humores quatuor fpecierum conftituuntur. Pruritum enim inter eos movent, qui modice vellicant; his mordaciores ulcerofum fenfum faciunt; his adhuc vehementius mordentes horrorem; mordaciffimi rigorem. De his autem in multis commentariis dictum eft; verum quae in fecundo de fymptomatum caufis et quarto de fanitate tuenda tradidimus, ei qui compendium quoddam illorum velit capere, abunde fufficiunt. At fiquis opus de medicamentorum facultatibus relegerit, et libros praecedentes de temperamentis, accuratius mordacium humorum naturam cognofcet. Verum vulgo medicorum fimile quid accidit, quod Hippocrates de illis dixit, qui fracturis, vel ejus generis affectibus laborantes, praecepta medicorum non faciunt. Etenim illi, etiamfi fani velint degere, in cu-

τὸν ἐν τῇ θεραπείᾳ κάματον οὐχ ὑπομένουσιν, ὥσπερ οὗτοι τὸν ἐν τῷ μανθάνειν. ἀλλ' οὔτε ἐξαίφνης ὑγιεῖς οἷόν τε γενέσθαι μόνῳ τῷ βούλεσθαι τυχόντας τοῦ τέλους, οὔτε τούτους ἐπιστημονικοὺς, ἄνευ τοῦ διελθεῖν ἅπασαν τὴν ὁδὸν, ἣν ἀρτίως ἐδήλωσα. γνώσονται γὰρ, εἰ βουληθεῖεν, ὡς ἡ ἑλκώδης ὅλου τοῦ σώματος αἴσθησις, ἥ τε ἐπὶ πλέοσι γυμνασίοις ἀήθως παραληφθεῖσι γιγνομένη καὶ ἡ χωρὶς γυμνασίων ἄφνω συστᾶσα, δακνώδους ἔγγονος ὑπάρχει χυμοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς πλέον γυμνασαμένους ἐλαίῳ τε πλείονι καὶ τρίψει μαλακῇ καὶ λουτροῖς γλυκέων ὑδάτων θερμοῖς ἀκριβῶς εὐκράτοις οἱ γυμνασταὶ θεραπεύουσιν, ὡς διαφορηθῆναι τοὺς δακνώδεις χυμοὺς, ὅσοι γυμνασαμένων ἀμετρότερον ἐγεννήθησαν ἐπὶ συντήξει πιμελῆς καὶ σαρκὸς μαλακῆς, ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἰσχυρῶς θερμανθέντας. εἴ τις οὖν ὑπομείνειε τὰς τούτων ἀποδείξεις ἐκμανθάνειν, ἐκεῖνος ἂν μόνος πεισθείη βεβαίως, τὴν μὲν ἑλκώδη διάθεσιν ἐπὶ δακνώδεσι γίγνεσθαι χυμοῖς, τὴν δὲ τοῦ βάρους ἐπὶ πολλοῖς πρὸς τὴν δύναμιν, τὴν δὲ τῆς τάσεως ἐπὶ πολλοῖς μὲν καὶ ταύτην, ἀλλ'

ratione tamen laborem non perferunt, quemadmodum nec hi in discendo. At salutem subito consequi non possunt solo finis desiderio, nec hi scientiam, nisi totam illam viam perfecerint, quam paulo ante indicavimus. Scient enim, si velint, ulcerosum totius corporis sensum, tum qui ob immoderatiora exercitia praeter consuetudinem suscepta contingit, tum qui citra exercitia subito oboritur, mordacis humoris esse sobolem; ideoque plus aequo exercitatis gymnastae oleo copiosiore, frictione molli, balneo dulcis aquae calido adamussim temperato curationem moliuntur, quo mordaces humores, qui immoderatioribus exercitiis ob adipis carnisque colliquationem, vel propter ipsos in corpore humores vehementer calefactos, generati sunt, discutiantur. Quod si quis igitur horum demonstrationes ediscere sustinuerit, solus ille firmiter persuasum habebit, ulcerosam affectionem propter mordaces gigni humores; gravitatis, ob multos, ut ad vires; tensivam vero affectionem itidem propter multos, sed ut ad continentem eos vasorum capaci-

ὡς πρὸς τὴν περιέχουσαν ἑαυτοὺς χώραν, οὐ τὴν δύναμιν τῶν (περιεχομένων) σωμάτων. Ἐρασίστρατος δὲ ἐν τῷ προτέρῳ τῶν ὑγιεινῶν, αὐτὴν μὲν τὴν γένεσιν τῆς πληθώρας διερχόμενος, ἐναργέστατα διδάσκει τὴν τρίτην τῶν εἰρημένων [337] διάθεσιν, ἑξῆς δὲ ἐπὶ τὰ γνωρίσματα τρεπόμενος, οὐ μᾶλλόν τι ταύτης ἢ τὰ τῶν ἄλλων ἔγραψεν. ἡ μὲν γὰρ τάσις ταύτης μόνης, ὅπερ ἐκεῖνος ὠνόμασε παρεμπίμπλασθαι· τὸ δὲ ἑλκώδη γενέσθαι τὴν αἴσθησιν οὔτε τοῦ προειρημένου πλήθους οὔτε τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν ἴδιον γνώρισμα· πολὺ δὲ μᾶλλον οὐδὲ τὸ βαρυτέρους τε καὶ δυσκινητοτέρους ἀποτελεῖσθαι· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἴδιόν ἐστι τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν πλήθους. ὀλίγου τοίνυν ἐδέησεν αὐτῷ πᾶσαν ἡμῖν γράψαι τὴν τῶν ἐμπειρικῶν συνδρομήν· ἀμέλει καὶ μέρος τι τῆς τριχρόνου λεγομένης σημειώσεως, ἣν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον εἰσήγαγον ὁμοίως τοῖς ἐμπειρικοῖς, ἔγραψεν ἐν τῷ οὕτω φάναι· τῆς γὰρ ἀναδιδομένης τροφῆς μήτε καταπεττομένης μήτε ἐκπονουμένης κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ, μήτε ἄλλως πως ἐκκρινομένης· οὐδὲν γὰρ διήνεγκεν ἢ ταῦτα εἰπεῖν, ἢ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν,

tatem, non ad corporum, quae continentur, vires, *relationem habent.* Erafiftratus in libro primo de fanitate tuenda, ipfam evidentiffime plethorae generationem recenfens, tertiam dictorum affectionem docet, dein ad notas converfus, non magis de hac, quam aliis confcripfit. Etenim tenfio hujus duntaxat eft, quod ille adimpleri nominavit. At ulcerofum gigni fenfum, neque praedictae plenitudinis, neque illius, quae vires fpectat, proprium indicium eft; multo minus graviores ad motumque difficiliores evadere. Siquidem hoc plenitudinis ad vires peculiare fignum eft. Parum igitur ipfi abfuit, quin omnem propemodum empiricorum fyndromen nobis defcripferit; poftremo partem quandam notationis tritemporaneae, quam Herophilei introduxerunt, peraeque ac empirici, literis prodidit, ita inquiens: *Quum enim alimentum quod diftribuitur, neque apponitur, neque pro cujusque confuetudine elaboratur, neque aliter excernitur.* Nihil enim refert vel haec dicere, vel, ut

ἀργὸν βίον, ἐπίσχεσίν τε συνήθων ἐκκρίσεων. ἀργὸν μὲν γὰρ τὸν ἔμπροσθεν βίον ἐνεδείξατο, μήτε ἐκπονουμένης, φήσας, κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ· τὴν δὲ τῶν ἐκκρίσεων ἐπίσχεσιν ἐν τῷ προσγράψαι, μήτε ἄλλως ἐκκρινομένης, (ἡ διὰ χρόνου σημείωσις τοῦ πλήθους) ἐκ μὲν τοῦ προγεγονότος χρόνου λαμβάνων τὸν ἀργὸν βίον ἅμα τῇ τῶν ἐκκρίσεων ἐπισχέσει· ἐκ δὲ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος τό τε παρεμπίμπλασθαι καὶ τὴν ἑλκώδη διάθεσιν, ὄκνον τε πρὸς τὰς κινήσεις, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα προστιθέασιν· ἐκ δὲ τοῦ μέλλοντος, ὅτι περ κενωθέντες οἱ οὕτως ἔχοντες καλῶς ὤνηνται, ὅπερ Ἐρασιστράτῳ παραλέλειπται. μαρτύριον μὲν γὰρ τοῦτο τῆς ὀρθῆς διαγνώσεώς τε ἅμα καὶ θεραπείας ἐστί· διαγνώσεως δὲ, ἢ ὡς ἐκεῖνοι καλοῦσι, σημειώσεως, οὐδὲν ἂν εἴη μέρος, εἴ γε διὰ τῆς σημειώσεως σημειοῦσθαι βουλόμεθα τὰς διαθέσεις, ἵνα ἐξεύρωμεν τὴν προσήκουσαν θεραπείαν. ὥστε εἴ γε ἐξ ἄλλου τινὸς οἷόν τ᾽ ἦν ὁρμηθέντας θεραπεῦσαι προσηκόντως, ἡ σημείωσις ἂν ἦν περιττή. τοῦ δ᾽ ἐνεστῶτος χρόνου μεμνημένος, ἔρευθός τε καὶ διάτασιν ἀγγείων

illi, otiofam vitam, folitorumque excrementorum fuppreffionem. Otiofam enim priorem vitam indicavit, *neque elaboratur*, inquiens, *prout quisque confueverat:* excrementorum fuppreffionem, dum praefcriberet, *neque aliter excernitur.* Plenitudinis fignificatio a tempore fumpta, ex praeterito quidem tempore otiofam vitam fimul cum excretionum fuppreffione comprehendit; ex praefenti repletionem, ulcerofumque affectum, et ad motum pigritiam, et totius corporis gravitatem, aliaque hujusmodi apponit; ex futuro, quod hoc vitio laborantes, fi evacuentur, pulchre convalefcunt, id quod Erafiftratus omiferat. Teftimonium etenim hoc rectae dignotionis pariter et curationis eft; dignotionis autem, vel ut illi vocant, fignificationis, nulla pars fuerit, fiquidem per figna affectus fignificare volumus, ut idoneam eis curationem inveniamus. Quamobrem fi ex alio quopiam fanationem commode habere liceret, fuperflua effent figna. At praefentis temporis memor, ruborem et

παραλέλοιπεν, ἃ καὶ αὐτὰ προστιθέασιν οἱ ἐμπειρικοὶ σχεδὸν ἅπαντες, οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν δογματικῶν, ὥσπερ καὶ ἄλλα τινὰ, καθάπερ εἴρηται. καίτοι γε ὧν ὡς ἐν αἵματι μόνῳ τὴν τῆς πληθώρας ὑποτίθεται γένεσιν, οὐ κακῶς ἐπ᾽ ἐκείνων πρόσκειται τῇ διαγνώσει τὸ ἔρευθος ἥ τε διάτασις τῶν ἀγγείων· ἔτι γε μὴν μᾶλλον, ὡς τὸ παρεμπίμπλασθαι φάναι βραχίονάς τε καὶ χεῖρας καὶ κνήμας, οὐ μᾶλλον τοῦ κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ ὅλους τοὺς μύας πλήθους, ἢ τοῦ τῶν φλεβῶν θήσεται, ἰδίαις ὑποθέσεσιν ἑπόμενος. ἀλλά τοι καὶ οὕτως ἀναγκαῖον ἦν διττὴν ποιήσασθαι διάγνωσιν, ἑτέραν μὲν τοῦ τῶν αἰσθητῶν τούτων φλεβῶν, ἃς ἅπαντες ἄνθρωποι βλέπομεν· ἑ(349)τέραν δὲ, ἣν ἐκεῖνος ἐθεάσατο μόνος. οἶμαι τοίνυν ἤδη πρόδηλον γεγονέναι τοῖς γε προσέχουσι τὸν νοῦν, ὡς οὐ μικρὸν εἴη πρᾶγμα διαγνῶναι πλῆθος. ὅπου δ᾽ ἂν οὐδ᾽ ἄχρι λόγου διαγνῶναι ῥᾴδιον, ἀλλ᾽ ἄπορον παντοίως ἐστὶ, σχολῇ γ᾽ ἂν ἐπὶ τῶν ἔργων ἀπὸ ταὐτομάτου κατορθωθείη μήτε προδιασκεψαμένοις τι περὶ αὐτοῦ μήτ᾽ ἐξευροῦσιν.

vasorum distentionem praetermisit, quae etiam ipsa empirici fere omnes, dogmatici non pauci, sicut alia quaedam, uti diximus, adjiciunt. Verum quia et in sanguine solo plethorae generatio statuitur, non male ab illis rubor et vasorum distentio dignotioni apposita sunt; ad haec tamen magis, quod brachia, manus, tibias adimpleri dicunt, non citius carnium et omnium musculorum, quam venarum plenitudinis secundum proprias ipsorum hypotheses esse putabimus. Atqui sic etiam duplicem dignotionem facere nos oportet, alteram venarum harum sensilium, quas omnes homines conspicimus; alteram illarum, quas ipse solus spectavit. Arbitror itaque jam constare iis qui animum advertunt, non parvi esse negotii plenitudinem dignoscere. Quum autem ne verbotenus quidem illam dignoscere promptum sit, verum omnino difficillimum, multo minus in actionibus spontaneis probe se gesserint qui neque quicquam de ipsa prius meditati sunt, neque invenerunt.

Ed. Chart. VII. [337. 338.] Ed. Baf. III. (349.)

Κεφ. θ'. Ἀπὸ γοῦν τῶν ἐμπειρικῶν αὖθις ἀρξώμεθα τοῦ περὶ πλήθους λόγου, ἐπειδὴ δοκοῦσιν ἀσφαλῶς πάνυ τὰς εἰρημένας ἀπορίας ἀποδιδράσκειν, ὁμολογήσαντες αὐτοὶ μὲν μηδ' ὅλως [338] ἐπίστασθαι περὶ τῆς τοῦ πλήθους οὐσίας, ἐπὶ δὲ τοιᾷδέ τινι συνδρομῇ τετηρῆσθαι φάσκοντες ὠφελοῦσαν ἀφαίρεσιν αἵματος, ἣν συνδρομὴν ὀνομάζουσι πληθωρικήν. ἅπαντα γὰρ ἀθροίσαντες εἰς ταὐτὸν, ὅσα τῶν δογματικῶν ἑκάστῳ λέλεκται, νομίζουσι μὲν ἐκφεύγειν ἐκ τούτων τὰς ἐκείνων ἀπορίας, ἐλέγχονται δὲ αὐτῶν πολὺ μειζόνως, εἴ τις προσέχοι τὸν νοῦν οἷς λέγουσιν, ἃ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα κάλλιον ἐπελθεῖν. ἔστω τοίνυν ἐν μὲν τῷ προγεγονότι χρόνῳ συνήθης μὲν ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐδεσμάτων ἡ δίαιτα, καί τισιν αὐτῶν ἐν πλησμονῇ μᾶλλον ἢ πρόσθεν, ἐπίσχεσις δὲ τῆς ἐκκρίσεως, ὅ τε σύμπας βίος ἀργός· ἐν δὲ τῷ παρόντι τάσις ὅλου τοῦ σώματος, ἤ τινων μορίων, ὄκνος τε πρὸς τὰς κινήσεις, ἀτονία τε περὶ τὰς ἐνεργείας, καὶ βάρους αἴσθησις, ἑλκώδους τε διαθέσεως, ἅμα τῷ τῶν φλεβῶν ὄγκῳ· προσκείσθω δὲ, εἰ βούλει, καὶ τὸ ἔρευθος, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο

Cap. IX. Ab empiricis itaque orationem de plenitudine rurfus exordiamur, pofteaquam tuto admodum dictas dubitationes effugere fe putant; fatentes quidem ipfi nihil omnino de plenitudinis effentia fe noviffe, in tali vero congerie, quam fyndromen plethoricam nominant, utilem fanguinis detractionem obfervatam effe dicentes. Univerfis enim in unum collectis, quae a fingulis dogmaticis enumerata funt, ex his illorum dubitationes evitare cenfent: verum multo magis, quam ifti, fi quis animum modo verbis ipforum attendat, arguuntur: quae rurfus omnia ab exordio recenfere praeftiterit. Efto igitur in praeterito tempore confueta eduliorum diaeta, in repletione liberalior aliqua ex parte quam antea; item excrementorum fuppreffio, univerfa vita otiofa; in praefenti totius corporis vel partium quarundam tenfio, ad motiones pigritia, ad actiones imbecillitas, et gravitatis et ulcerofae affectionis fenfus, fimulque venarum tumor; addatur, fi placet, rubor, quoniam

λέγουσιν ἔνιοι, καὶ μὴν καὶ ὁ τοῦ σύμπαντος σώματος ὄγκος, ἀνώμαλός τέ τις καὶ κοπώδης διάθεσις· εἰσὶ γάρ οἳ καὶ ταῦτα προστιθέασιν. ἐρωτήσομεν οὖν αὐτοὺς, ἅπερ ἐγὼ μειράκιον ὢν ἠρώτησα τὸν ἐμπειρικὸν διδάσκαλον, ὅτε με πρῶτον ταῦτα ἐδίδασκεν, ἆρά γε πάνθ' ἅμα τὰ εἰρημένα συνελθεῖν δεῖ πρὸς τὴν, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἀνάμνησιν τῆς κενώσεως, ἢ κἂν ἓν ἐξ αὐτῶν θεάσωνται, φλεβοτομήσουσιν αὐτίκα; πρὸς μὲν οὖν τὴν πρώτην ἐρώτησιν ἑτοίμως ἀπεκρίνατό μοι, πάντα φάσκων συνελθεῖν χρῆναι· τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα τὴν συνδρομὴν ὑπάρχειν, ἄθροισμα τῶν συμπληρούντων αὐτὴν ἁπάντων. ἐπειδὴ δὲ πρῶτον μὲν ἀνέμνησα δυοῖν ἀνθρώπων, οὓς ἔναγχος αὐτὸς ἐκεῖνος ἐκέλευσε φλεβοτομηθῆναι, τὸν μὲν ὀφθαλμιῶντα σφοδρῶς, τὸν δὲ ἐκπεσόντα τοῦ ὀχήματος, εἶτ' ἐμπλακέντα γε τοῖς ἱμᾶσι καὶ συρέντα ἐπὶ πλέον, ὡς θλασθῆναί τινα μέρη· μετὰ δὲ ταῦτα διασιωπήσαντος αὐτοῦ, καὶ ἄλλου τινὸς ἀνεμνήσθην, ὃν καὶ αὐτὸν πυρέττοντα μὲν μετρίως, οὐ φέροντα δὲ τὸ ἄλγημα τῆς κεφαλῆς, ἐφλεβοτόμησεν· ἄλλον δὲ πλευριτικὸν,

hunc quoque nonnulli adſcribunt; quinetiam totius corporis inaequalis quidam tumor et laſſitudinis affectio. Sunt enim qui haec adjiciunt. Interrogabimus igitur ipſos, quae ego adoleſcens adhuc empiricum praeceptorem rogavi, quum me primum haec doceret; omniane ſimul dicta ad evacuationis recordationem, ut ipſi ajunt, coire oportet, an ſi vel unum ex iis conſpiciant, venam ſtatim incident? Ad primam igitur quaeſtionem prompte mihi reſpondit, omnia inquiens coire neceſſario; hujusmodi namque rem ſyndromen eſſe, univerſorum eam complentium congeriem. Poſtquam vero primum homines duos in memoriam revocaſſem, quibus ille ipſe nuper venam incidere juſſit, unum lippitudine vehementer laborantem, alterum ex vehiculo delapſum, deinde loris implexum longius protractum, ut partes quaedam contunderentur: poſt haec autem conticente ipſo, alterius cujusdam memini, cui et ipſi mediocriter febricitanti, dolorem vero capitis non ferenti, ſanguinem miſit; rurſus

οὐδὲ τοῦτον ἔχοντα τὴν εἰρημένην ἅπασαν συνδρομήν· ἐν ἀπορίᾳ κατέστη μεγίστῃ. καὶ τοίνυν καὶ διῄειν ἐπὶ πλέον αὐτῷ καὶ ἄλλους μέν τινας ὁμοίους, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν εἰρημένων ἀνεμίμνησκον, ὅτι τοσούτῳ δέοντας αὐτοὺς ἅπασαν ἔχειν τὴν συνδρομὴν ἐφλεβοτόμησεν, ὥστ᾽ ἐγὼ μὲν ἔφην οὐδὲ δύο τινὰ τούτων ἀναμιμνήσκεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχοντα. τὸν μὲν γὰρ τοῦ ὀχήματος ἐκπεσόντα, γυμναζόμενον ὁσημέραι, καὶ πάσαις ταῖς συνήθεσιν αὐτάρκως ἐκκρίσεσιν ἐκκενούμενον, ἐσθίοντά τε σύμμετρα, καὶ σχεδὸν ὅλης ἡμέρας ἡμῖν συνδιατρίβοντα, καὶ μήτε ἐκείνῳ μήτε ἄλλῳ τινὶ δοκοῦντα δεῖσθαι κενώσεως, ἐπειδὴ κατενεχθεὶς ἐθλάσθη τινὰ μόρια, φλεβοτομίας ἠξίωσε, οὔτε ἔρευθός τι προσκτησάμενον, οὔτ᾽ ἀγγείων ὄγκον, οὔτ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἐκ τῶν τῆς συνδρομῆς, ἀλλὰ μόνον ἀλγοῦντα τὰ τεθλασμένα μόρια. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμιῶντα καὶ τὸν τὴν κεφαλὴν ὀδυνώμενον, οὐδὲν ὅλως ἔχοντας τῶν εἰρημένων ἐν τῇ πληθωρικῇ συνδρομῇ, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς ὑφ᾽ ἡμῶν οἶδα φλεβοτομηθέντας, ἤτοι μηδ᾽ ὅλως ἔχοντας μηδὲν ἐκ τῆς πληθωρικῆς συνδρομῆς,

alii pleuritico, qui nihilo magis univerſam praedictam ſyndromen haberet; haeſitabat maxime quid reſponderet. Proinde plures id genus alios ei produxi; imo ſuperiorum ſubmonui, quibus non ſolum non totam ſyndromen, ſed ne duo quidem ſymptomata habentibus hominibus, quod ego affirmarim me meminiſſe, ſanguinem ex vena detraxerit. Huic etenim, qui ex vehiculo decidit, exercitato quotidie, et conſuetis omnibus excrementis abunde vacuato, mediocriter edenti, et toto fere die nobiscum agenti, tum neque ipſius neque alterius cujuspiam opinione vacuatione indigenti, quum ex vehiculo delapſus partes quasdam contudisſet, venam incidendam exiſtimavit, nec rubore quopiam acquiſito, nec vaſorum tumore, nec alio quolibet ex his quae ſyndromen *abſolvant*, ſed ſolo partium contuſarum dolore. Haud ſecus illos tractavit, qui lippitudine capitisque dolore affecti, nullum plane dictorum ſymptomatum in plethorica illa ſyndrome perceperant. Quin alios complures, qui vel nihil ex plethorica ſyndrome, vel non om-

ἢ οὐ πάντα γε ἅμα τὰ πρὸς ἡμῶν λεγόμενα. νυνὶ γάρ, ἔφην, ἀναμιμνήσκων ἐμαυτὸν, οὓς εἶδον ὑφ᾽ ὑμῶν φλεβοτομηθέντας, οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν εὐπορῶ τοῦ τὴν ἐν τοιούτοις συμπτώμασιν ἅπασαν ἔχοντος συνδρομήν· ἀλλ᾽ ὁ μέν τις, [339] ὅτι κοπώδης ἦν, ἐφλεβοτομήθη, μηδὲν ἄλλο ἔχων· ὁ δὲ, ὅτι πυρέττων σφοδρῶς, ἢ ἀλγῶν ὀφθαλμοὺς, ἢ κεφαλὴν, ἢ αἱμοῤῥοΐδας ἐπεσχημένος, ἢ καταμήνια γυνὴ, οὐ πάντα δὲ, ὅσαπερ ἡ πληθωρικὴ συνδρομὴ βούλεται συνελθεῖν. εἰ μὲν οὖν ἁπάσας τὰς διαθέσεις, ἐφ᾽ αἷς τετήρηται φλεβοτομία συμφέρουσα, πληθωρικὰς ὀνομάζεις, ὥρα λέγειν ἡμᾶς ὀφθαλμίαν, πλευρῖτιν, ἄλγημα σφοδρὸν, ἐξ ὀχήματος κατάπτωσιν, ἕτερά τε μυρία, πληθωρικὰς συνδρομάς· εἰ δὲ τούτων οὐδὲν ἐν τῇ πληθωρικῇ συνδρομῇ περιέχεται, τὸ δὲ τῶν συμπτωμάτων ἄθροισμα τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ὀνομάζεται πληθωρικὴ συνδρομὴ, οὐδένα χρὴ φλεβοτομεῖν πρὶν ἅπαντα ἔχειν αὐτά. πῶς μὲν οὖν ἐκεῖνος ἀπήντησέ μοι πρὸς ταῦτα, καὶ οὐδὲν πρέπον ἀπεκρίνατο, μακρᾶς ἔργον σχολῆς,

nia fimul quae a nobis dicta funt, haberent, venae incifionem veftro judicio admififfe vidimus. Nunc enim, ajebam, omnes apud me memoria repetens, quibus a vobis fanguinem miffum effe vidimus, nemo adhuc fuccurrit, qui univerfam hujusmodi fymptomatum fyndromen haberet. Verum huic quidem, quod laffitudine, nullo alio affectu laborabat, vena incifa eft; illi, quod febricitaret graviter, vel oculis doleret, vel capite, vel haemorrhoidum fuppreffione, vel fi mulier fuerit, menftruorum, non omnibus vero quae plethorica fyndrome coire poftulat. Si igitur univerfas affectiones, in quibus venae fectio profuiffe obfervata eft, plethoricas nomines, nos quoque lippitudinem, pleuritim, vehementem dolorem, cafum e curru, aliaque innumera plethoricas fyndromas appellare tempus eft. At fi horum nihil in plethorico concurfu comprehendatur, et eorum fymptomatum congeries, quae fupra retulimus, plethorica fyndrome nuncupetur, nulli vena, priusquam omnia illa habeat, incidenda eft. Quomodo igitur ille mihi ad haec refponderit, quamque nihil decenter, magni otii negotium, non re-

οὐ τῶν νῦν ἡμῖν προκειμένων ἔργον οἰκεῖον· ἐγὼ δὲ ἐπειδήπερ οὐ σχολὴν ἀδολεσχεῖν ἄγω νῦν, ἔγνων μὴ νῦν, ἐν δὲ τῷ περὶ φλεβοτομίας λόγῳ τοὺς σκοποὺς ἅπαντας ἐπιδεῖξαι προήρημαι τοῦ βοηθήματος, οὓς οὐδ᾽ αὐτούς τις ἀκριβῶς τε καὶ διωρισμένως ἔγραψε.

Κεφ. ι. Ἐάσας οὖν ἐν τῷ παρόντι τὸ πρὸς τοὺς ἐμπειρικοὺς, αὖθις ἐπάνειμι πρὸς τοὺς λογικοὺς, ἕκαστον τῶν συμπτωμάτων ὧν ἔγραψαν ἐπισκοπούμενος. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν τοῦ πρὸς τὴν δύναμίν εἰσι πλήθους, ἔνια δὲ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα, τινὰ δὲ οὐχ ἁπλῶς ἐστι σημεῖα πλήθους, ἀλλὰ τοιοῦδε πλήθους, τινὰ δὲ ὅλως οὐδενὸς πλήθους, ἀλλ᾽ ἤτοι κακοχυμίας τε καὶ διαφθορᾶς, ἢ ἀῤῥώστου δυνάμεως, ἢ ὄγκου τῶν στερεῶν σωμάτων. ὅτι δὲ οὕτω τοῦτ᾽ ἔχει, μάθοις ἂν, εἰ προσέχοις τοῖς λεχθησομένοις τὸν νοῦν. ἡ μὲν δὴ τονώδης διάθεσις, ὅταν ἄνευ γυμνασίων συμπίπτῃ, ἐνδείκνυται μὲν πάντως πολλὴν οὐσίαν ἐν αἰσθητικῷ σώματι περιέχεσθαι, οὐ μὴν ἥτίς γέ ἐστιν ἡ οὐσία, ἢ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἔτ᾽ ἐνδείκνυται, κατά γε τοῦτο μόνον αὐτὸ τὸ τείνεσθαι, κοινὸν

rum a nobis nunc propofitarum proprium inftitutum. Ego autem quum per otium nugandi tempus in praefentia non feram, cogitavi fcopos curationis univerfos in libro de venae fectione oftendere, quos etiam ipfos ne unus quidem accurate diftincteque confcripferit.

Cap. X. Itaque relictis in praefenti empiricis, ad rationales denuo revertamur, fingula fymptomata, quae fcripferunt, infpicientes. Nonnulla fiquidem ipforum plenitudinis ad vires funt, nonnulla plenitudinis ad enchyma, alia non abfoluto fermone plenitudinis figna funt, fed hujus plenitudinis, alia prorfum nullius plenitudinis, fed aut vitiofi corruptique humoris, aut imbecillae facultatis, aut folidarum partium tumoris. Hoc ita fe habere, mentem fi iis quae dicentur adhibeas, condifces. Jam fane tenfiva affectio quum fine exercitiis incidit, multam omnino fubftantiam in fenfu praedito corpore contineri oftendit; quae autem fit fubftantia, aut ejus fpecies, praeterea non oftendit; nempe cum hac

κοινὸν ὑπάρχον ἁπάσης οὐσίας, καὶ λεπτῆς, καὶ παχείας, καὶ μέσης τῇ συστάσει, καὶ πνευματώδους, ἔτι τε θερμῆς τε καὶ ψυχρᾶς, ἢ μέσης, ἀλλ' ἑτέρων τινῶν δεῖται διαγνωρισμάτων εἰς τὸν τούτου διορισμόν. ἡ δὲ ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἀτονία τὴν δύναμιν ἀῤῥωστοτέραν δείκνυσι, τῷ ἐπισχεῖν τὸ κινοῦν, ὡς ἐπὶ χειρῶν κινήσεως ἀσθενοῦς· πολλαῖς γὰρ ἀκολουθεῖ καταστάσεσιν· εἴτε γὰρ αὐξηθείη τινὶ τό τε σαρκῶδες καὶ τὸ πιμελῶδες γένος, ἐν τοῖς αὐτοῖς ὅροις διαμενούσης τῆς δυνάμεως, ἀνάγκη τὰς κινήσεις ἀτονωτέρας γίγνεσθαι, μένοντος μὲν ἴσου τοῦ κινοῦντος, αὐξηθέντος δὲ τοῦ κινουμένου· εἴτε τῶν χυμῶν τις εἷς, ἢ καὶ πάντες ἅμα πλεονάσειαν, μὴ συναυξηθείσης αὐτοῖς τῆς δυνάμεως, ἀνάγκη καὶ νῦν ἀτονωτέρας γενέσθαι τὰς ἐνεργείας· εἴτ' ἄμφω μὲν συναυξηθείη, τά τε παρεγχύματα καλούμενα καὶ τὰ ὑγρὰ, μὴ συναυξηθείη δὲ ἡ δύναμις, εἴτε τούτων ὡσαύτως ἐχόντων, ἡ δύναμις ἀσθενεστέρα γένοιτο. δύναιτο δ' ἂν ποτε καὶ ἄμφω συνελθεῖν, ὥστε τὴν δύναμιν ἀῤῥωστοτέραν γενέσθαι,

parte folum ipfa tenfio cujuslibet fubftantiae, tenuis, craffae, confiftentia mediae, et flatulentae, ad haec calidae, frigidae, vel mediae communis fit; fed aliis quibusdam dignofcendi fignis ad hujus diftinctionem indiget. Porro functionum infirmitas facultatem imbecilliorem oftendit, dum id, quod movet, intercipit, ut in manuum motu imbecilli; nam multas difpofitiones comitatur. Sive enim carneum atque adipofum genus cuipiam increverit, facultate eisdem terminis permanente, motus imbecilliores fieri neceffitas exigit, movente quidem aequali permanente, aucto vero moto; five unus aliquis humorum, vel etiam omnes fimul exuberaverint, vires autem cum eis non adauctae fint, neceffe eft hic quoque functiones imbecilliores evadere; five utraque, et quae parenchymata vocantur et humores, facultas autem non increverit; five haec eodem modo fefe habeant, facultas imbecillior contigerit. Poffent autem utraque fimul quoque convenire, tum ut facultas invalidior, tum

[340] καὶ τοὺς χυμοὺς ἅμα τοῖς παρεγχύμασιν ἢ πλέονας ἢ ἐλάττους εἶναι, θάτερον αὐτῶν ὁποτερονοῦν, ἀτονώτεραι αἱ ἐνέργειαι καὶ διὰ ταῦτα (350) γίγνονται, καθ' ἕν τε συμβαῖνον ἕκαστον αὐτῶν, καὶ κατὰ δύο, καὶ πλείω, καὶ πάνθ' ἅμα. τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν στερεῶν σωμάτων εὐτροφίᾳ νομίζειν ποτὲ δύνασθαι κίνησιν ἀτονωτέραν ἀπεργασθῆναι μὴ γινωσκόντων ἐστὶν ἀνθρώπων, ὡς δι' ὅλων τῶν στερεῶν σωμάτων αἱ δυνάμεις διήκουσιν, ἀλλ' ὥσπερ αὐλοὺς ἢ σωλῆνας πνεύματι τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰ νεῦρα παρασκευαζόντων. εἴσῃ δὲ τὸ τῆσδε τῆς δόξης μοχθηρὸν ἐξ ἄλλων τε πολλῶν, ἀτὰρ οὐχ ἥκιστα καὶ δυοῖν ἡμετέρων πραγματειῶν, τῆς τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων καὶ τῆς τῶν φυσικῶν δυνάμεων. εὐεξίας μὲν οὖν ἴδιον ἡ τῶν στερεῶν σωμάτων εὐτροφία, εὐσαρκίας δὲ καὶ πολυσαρκίας ἡ τῶν σαρκῶν αὔξησις. ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἀνάλογον ἡ πιμελὴ μᾶλλον αὔξεται, ποτὲ δὲ ἐν πιμελῇ μᾶλλον ἡ σὰρξ ἢ μόνη πιμελή. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι. καθάπερ δὲ ἐν σαρκὶ τὸ μέν ἐστιν εὐσαρκία, τὸ δὲ πολυσαρκία,

humores ſimul cum parenchymatibus vel plures, vel pauciores fiant, vel horum alterum. Utrum igitur propterea functiones infirmae magis erunt in unoquoque ipſorum accidente, et duobus, et pluribus, et ſimul omnibus? Quandoquidem ob ſolidarum partium nutritionem probam motionem aliquando infirmam magis eſſe factam arbitrari, hominum eſt, qui ignorant facultates ſolida tota corpora tranſire, ſed arterias et nervos ſpiritibus tanquam fiſtulas et canales fingunt. Deprehendes opinionis pravitatem ex aliis multis, maxime duobus noſtris commentariis, de Hippocratis et Platonis placitis et de naturalibus facultatibus. Itaque ad bonum habitum proprie ſpectat bona ſolidarum partium nutritio; probae carnis et corpulentiae carnium incrementa propria ſunt. Plerumque igitur proportione adeps liberalius augebitur; interdum in adipe magis caro, vel ſola adeps increſcet. Dictum eſt de his in commentariis de temperamentis. Quemadmodum autem in carne aliud eſt proba caro,

κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν αἵματι τὸ μὲν οἷον εὐαιμία τίς ἐστι, τὸ δὲ πολυαιμία. τὸ μὲν δὴ τῆς εὐαιμίας οὐκ ἄδηλον ὅτι καὶ ποιότητι καὶ ποσότητι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀκριβῶς· τὸ δὲ τῆς πολυαιμίας ἄμεμπτον μὲν τῷ ποιῷ, τῷ ποσῷ δὲ οὐκ ἄμεμπτον, ἀλλὰ πάντως μὲν πλέον, ἤτοι γε τοῦ κατὰ φύσιν ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντος, ἢ τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν. ἐγχωρεῖ γάρ ποτε ἀλλήλοις συναύξεσθαι παρὰ τὴν ἐκ γενετῆς φύσιν ἀμφότερα, καὶ τὴν τῆς δυνάμεως ῥώμην καὶ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος, ὥσπερ ἐν ταῖς ἀθλητικαῖς εὐεξίαις· καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ καὶ σαρκώδη καὶ ἡ δύναμις ἀνάλογον ἀλλήλοις ἐπ' αὐτῶν συναύξονται. καὶ τοίνυν ἤδη πρόδηλον, ὡς οὐδ' οἱ τὸν ὄγκον εἰπόντες τοῦ σώματος ἓν τῶν πληθωρικῶν σημείων ἀληθεύουσιν· ὄγκος μὲν γὰρ φλεβῶν πληθωρικὸν ἂν εἴη σημεῖον, ὄγκος δὲ σαρκῶν καὶ πιμελῆς ἐκείνων ἂν εἴη πλῆθος αὐτῶν, οὐ μὴν ὅ γε νῦν ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὃ δὴ καὶ πληθώρα καλεῖται. περὶ γὰρ τούτου τοῦ πλήθους, ὃ δηλονότι κένωσιν ἐνδείκνυται, προθέμενοι λέγειν ἐς τοσοῦτον, ὅ ποτε

aliud corpulentia, sic in sanguine hoc velut quaedam sanguinis probitas, illud sanguinis copia. Jam vero probitas sanguinis et qualitate et quantitate adamussim naturalis esse omnibus manifesta videtur. Sanguinis copia, polyaemia dicta, qualitate quidem inculpata est, quantitate culpata est, verum omnino aut naturalem habitum, qui a generatione contigit, exuperat, aut illum qui ad vires spectat. Etenim utraque, et facultatis robur, et sanguinis plenitudo aliquando praeter naturam, quam origine acceptam habent, invicem augescere possunt, quemadmodum in probis athletarum habitibus; humores namque et carnosae partes et vires proportione mutua in ipsis increscunt. Jam igitur perspicuum est, quod qui corporis tumorem unum esse plethorae signum dicunt, falsa praedicant; nam venarum tumor plethoricum fuerit signum; carnium vero et adipis tumor, illarum ipsarum plenitudinis, non tamen quam nunc inquirimus, quae etiam plethora vocatur. De hac enim plenitudine, quae videlicet evacuationem ostendit, quum aliqui ipsorum

ὁμωνυμίαις ἐνδείκνυνται, ἐσφάλησαν ἔνιοί τινες ἐξ αὐτῶν, ὥστε εἰς τὸ τῶν σαρκῶν τε καὶ τῆς πιμελῆς ἀπενεχθῆναι πλῆθος. οὕτω μὲν δὴ μοχθηρὸν πλήθους γνώρισμα, σώματος ὄγκος· αὐτῶν μὲν γὰρ ἂν ἐκείνων εἴη τῶν φλεβῶν ὧν ὁρῶμεν ἐνδεικτικὸς τῆς πληρώσεως, οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης γε τῶν ἐν τῷ βάθει· ἀλλ' ἐνδέχεταί ποτε καὶ τῶν ἔξω φλεβῶν διατεταμένων, οὐχ ὡσαύτως διατετάσθαι καὶ τὰς ἔνδον, οἷον αὐτίκα κρύους μὲν καταςχόντος, εἰς τὸ βάθος ἀπελαύνεται τὸ αἷμα, καὶ λειφαιμοῦσι μὲν οὕτω δὴ αἱ ἐκτὸς, ὡς μηδὲ φαίνεσθαι· πάλιν δὲ ἀλέας γενομένης, ἢ λουσαμένων, ἐπὶ τὸ δέρμα καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ σώματος φέρεται τὸ αἷμα, καταλιπὸν τὸ βάθος· εἰ δὲ καὶ περκαὴς εἴη πυρετὸς, ἀναγκαῖον καὶ τότε καίεσθαι τῷ σώματι, καθάπερ ζέοντι, πνευματοῦσθαί τε καὶ χεῖσθαι. ὥστε ὁ τῶν φλεβῶν ὄγκος οὐκ ἔστιν ἀχώριστον γνώρισμα πλήθους χυμῶν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν χρὴ τοιαύτην ὑπάρχειν τῷ σώματι κατάστασιν, ὡς μήτε τὰ ἔνδον τῶν ἔξω μήτε ἐκείνων ταῦτα πλεονεκτεῖν θερμότητι· δεύτερον δὲ, μηδ' ἄμετρον εἶναι καθ' ὅλον τὸ ζῶον θερμότητα.

dicere ſtatuiſſent, quatenus homonymiis innoteſcit, erraverunt adeo, ut in carnium atque adipis plenitudinem delaberentur. Ita jam pravum ac irritum plenitudinis ſignum eſt tumor corporis. Ipſarum enim venarum, quae oculis patent, repletionem notat, non tamen neceſſario in alto latentium; ſed fieri aliquando poteſt exterioribus venis distentis, interiores non itidem diſtendi; ut quum ſubito frigus ipſas invadit, ſanguis in altum refugit, et venae exteriores ita ſanguine deſtituuntur, ut ne appareant quidem. Rurſus calore exorto, vel in balneo, ſanguis alto relicto, ad ſummam cutem exterioresque corporis partes defertur. Quod ſi ardens febris extiterit, tunc quoque corpus veluti fervens neceſſario uritur, inflatur, diffunditur. Proinde venarum tumor non eſt inſeparabilis humorum copiae nota, ſed primum hujusmodi ſtatum in corpore eſſe convenit, ut neque interiores partes exterioribus, neque hae illis calore praecellant; deinde ne immoderatus in toto animante calor

ἐπὶ τούτοις προδιορισθεῖσιν εἴη ἂν ποτε σημεῖον ὁ τῶν φλεβῶν ὄγκος αἱματικοῦ πλήθους [341] νῦν λεγομένου, τοῦ κατ' ἐπικράτησιν· ἀδύνατον γὰρ οὕτως ἀκριβὲς αἷμά ποτε περιέχεσθαι κατὰ τὰς φλέβας, ὡς μηδὲν αὐτῷ μήτε χολῆς ἐμφέρεσθαι, μήτε φλέγματος, μήτε ὀῤῥώδους ἰχῶρος, ὅθεν ἐγὼ κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἠξίουν ὡσαύτως ἀκούειν, εἴτε τοὺς χυμοὺς πλεονάζειν, εἴθ' αἷμα φήσαιμι. τοῦ γὰρ ἀμίκτου καὶ καθαροῦ τῶν ἄλλων ὑγρῶν αἵματος οὐδέποτε ἐν ταῖς φλεψὶ περιεχομένου, δέδεικται γὰρ τοῦθ' ἡμῖν ἑτέρωθι, ὡς τοῦ μέντοι μικτοῦ, μὴ μέντοι γε ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς ἐν συμμετρίᾳ τινὶ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι ζώοις, ἐπιμεμιγμένων αὐτῷ τῶν ἄλλων, οὐδὲν διοίσει χυμοὺς ἢ αἷμα προσαγορεύειν. συναυξανομένων γὰρ ἁπάντων ἐν τῇ κατὰ φύσιν συμμετρίᾳ τῷ κατ' ἐπικράτειαν αἵματι, ταὐτὸν σημαίνει τὸ τῶν χυμῶν ὄνομα, καὶ οὐδὲν διαφέρει τοὺς χυμοὺς ηὔξησθαι λέγειν, ἢ τὸ αἷμα, τοῦ λόγου τοῦ φάσκοντος τοὺς χυμοὺς αὐτὸ τοῦτ' ἐπιδεικνυμένου, τὸ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν πάντως πλεονάσαι. τουτὶ μὲν οὖν ἡμῖν οὕτω διοριζέσθω, πάλιν δ' ἐπὶ

consistat. His ante distinctis, venarum tumor sanguineae plenitudinis, quam modo per excellentiam diximus, signum aliquando fuerit. Nam fieri non potest, tam exacte sanguinem interdum in venis contineri, ut nihil vel bilis, vel pituitae, vel serosae saniei inferatur. Unde nos in superioribus idem intelligi voluimus, sive humores, sive sanguinem abundare diceremus. Quippe immixtus et ab aliis humoribus sincerus sanguis nunquam in venis comprehenditur. Demonstratum enim est alibi a nobis de mixto nihil referre, humores, an sanguinem appelles, non tamen qualibet, sed moderata quadam mensura aliis ei admixtis, idque in animalibus secundum naturam sese habentibus. Universis enim in naturali symmetria adauctis cum sanguine per excellentiam, idem significat humorum nomen, nullumque discrimen est humores auctos, vel sanguinem dicere, quum oratio innuat humores id ipsum omnino sibi velle, quod est pro veteri proportione omnino abundare. Hoc itaque nobis sic

τὸ προκείμενον ἴωμεν. ὁ γὰρ τῶν φλεβῶν ὄγκος ἂν μήτε δι' ἐπικράτησιν τῆς ἔξωθεν καταστάσεως, μήτε διάχυσίν τε καὶ ζέσιν ᾖ γενόμενος, αἱματικὸν εἶναι τὸ πλῆθος ἐνδείκνυται. χρὴ δὲ μηδὲ κατάῤῥοπον ἐσχηματίσθαι τὸ τοιοῦτον μόριον, ἢ κεκινῆσθαι προσφάτως ὑπὲρ τὰ ἄλλα· διὸ καί τινι λόγῳ περιλαβὼν ἄν τις ἅπαντας τοὺς κατὰ μέρος διορισμοὺς, τότ' ἐνδείκνυσθαι φήσει τὸν ὄγκον τῶν φλεβῶν αἵματος πλῆθος, ὅταν ἅπαντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν κατάστασιν ἔχῃ μετὰ συμμέτρου θερμασίας, ὡς εἴγε ὡσαύτως μὲν ἅπαντα διακέοιτο, θερμότης δὲ ἄμετρος ὑπάρχοι, χύσις ἐν τῷδε γίγνεται τῶν χυμῶν εἰς ὄγκον αἴρουσα τὰς φλέβας, οὐ μὴν αἱματικόν γε τὸ πλῆθος, ἀλλὰ πνευματικὸν ἐνδείκνυται· πνευματοῦνται γὰρ οἱ χυμοὶ θερμαινόμενοι, διὸ καὶ ὅσοι τὸν ὄγκον τῶν φλεβῶν ἀπεφήναντο πλῆθος σημαίνειν, ἐὰν δὴ προσυπακούσῃ τις ἐν τῷ λόγῳ τὸ κατ' ἐκείνας τὰς φλέβας, ἐν αἷσπερ ἂν ᾖ τοῦτο γινόμενον, ὀρθῶς εἰρηκέναι δόξουσι· πλείων γὰρ ἡ οὐσία τῆς πρόσθεν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν ἡ τὸν ὄγκον ἐργασαμένη ταῖς φλεψὶν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω δῆλον, ὁποῖόν τι τὸ πλῆθος

definitum esto. Iterum ad institutum revertamur. Venarum siquidem tumor, neque propter exterioris constitutionis victoriam, neque perfusionem fervoremque obortus, sanguinis plenitudinem arguit. At talem particulam nec declivem figurari, nec supra alias recenter esse motam oportet. Quapropter oratione quadam si quis universas particulares distinctiones sit complexus, tunc venarum tumorem sanguinis plenitudinem indicare dicet, quum omnes simul particulae eundem statum cum moderato calore obtinent. Si namque pari omnes modo afficiantur, calor autem immoderatus existat, fusio humorum, quae venas in tumorem attollat, interea nascitur, non tamen sanguinis, verum spiritus plenitudo ostenditur; nam humores calefacti inflantur; cujus rei gratia qui venarum tumorem, plenitudinem significare pronunciarunt, si jam illis venis, quibus haec insint, ipsum contigisse intelligant, recte dixisse videbuntur. Plenior enim substantia est necessario, quae venis tumorem conciliavit, quam prior extitit, etsi qualis tandem plenitudo sit,

ἐστιν· ἁπάσης γὰρ οὐσίας πολλῆς ὁ παρὰ φύσιν ὄγκος κοινὸς, εἴτ᾽ οὖν αἷμα καθαρὸν, εἴτε χολῶδες, εἴτε ὀῤῥῶδες, εἴτε φλεγματικὸν, εἴτε πνευματικὸν ὑπάρχοι. ὥσπερ δὲ τοῦτο κοινὸν ἁπάσης πλήθους διαφορᾶς, οὕτω καὶ τὸ τείνεσθαι τὰς φλέβας· ἕπεται γὰρ καὶ τοῦτο τῷ ποσῷ τοῦ πλήθους, οὐ τῇ κατ᾽ εἶδος διαφορᾷ. ὥστε ὁ ὄγκος καὶ ἡ τονώδης αἴσθησις οὐ μᾶλλόν τι χυμῶν ἢ πνεύματος ἐνδείξεται πλῆθος. εἰ μὲν οὖν τις ὡδέ πως ἀποφαίνοιτο, κατὰ τὰς τονώδεις αἰσθήσεις ἐξ ἀνάγκης πλῆθός ἐστιν, ἀληθὲς ἐρεῖ· καὶ μέντοι κἂν οὕτως φήσειε, τὸ ἐν αἰσθητικοῖς μέρεσι πλῆθος ἐπιφέρει τινὰ διάθεσιν, ἀληθὲς ἐρεῖ καὶ αὐτός· εἰ δέ τις ἐάσας τὸ γενικὸν ὄνομα τὸ πλῆθος ἢ τοὺς χυμοὺς, αἷμα παραλάβοι κατὰ τὸν λόγον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύσει δι᾽ ἃς εἴπομεν αἰτίας. ὅτι δ᾽ οὐδὲ πλήθους ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ τε μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν αὐτῷ, διαφορὰ κατά τε τοὺς ὄγκους ἐστὶ τῶν φλεβῶν καὶ τὴν τονώδη διάθεσιν, ἐνθένδε δῆλον. οὐδὲν μόριον ὀδυνᾶται πληρούμενον, ἄνευ τοῦ προγενέσθαι τάσιν αὐτῷ βιαίαν·

non ita liquido constat. Siquidem omnis substantiae copiosae tumor praeter naturam communis est, sive sanguis purus, sive biliosus, sive serosus, sive pituitosus, sive flatulentus existat. Quemadmodum vero hic omnis plenitudinis differentiae communis est, sic venarum quoque tensio. Etenim haec plenitudinis quantitatem, non speciei differentiam sequitur. Quamobrem tumor sensusque tensivus non magis humorum, quam spiritus plenitudinem ostendet. Si quis igitur hunc in modum pronunciaverit: *in tensionis sensu plenitudo est necessario*, vere dicet. Quinetiam si hoc pacto dixerit; *sensilium partium plenitudo affectum quempiam inducit*, hic quoque verus erit. At si quis generali plenitudinis vel humorum nomine relicto, sanguinem in oratione usurpet, veritatem non necessario prolaturus est, ob eas quas diximus causas. Porro quod neque plenitudinis simpliciter, sed ejusdem, pro majoris minorisque ratione, differentia et in venarum tumoribus et tensiva affectione versatur, inde est perspicuum. Nulla pars plena, nisi violentam prius tensionem experta, dolet; si vero in

εἰ δ' εἰς ὄγκον μὲν αἴροιτο, μηδέπω δέ γε βιαίως, οὐδέπω τείνεται· διὸ τῶν ὄγκων ὁ μὲν σὺν τῇ τάσει πλέον ἐνδείξεται [342] πλῆθος· ὁ δ' ἄνευ ταύτης, ἧττον. πῶς οὖν ἐνίοτε τὴν ἀρχὴν μὲν οὐδεὶς ὄγκος φαίνεται κατὰ τὰς φλέβας, ἡ τονώδης δὲ ἐστιν ἰσχυρὰ αἴσθησις; χρὴ γὰρ δήπου τοῖς μεγίστοις ὄγκοις ἐζεῦχθαι τὴν τοῦ τείνεσθαι διάθεσιν. ἢ διότι ἔστιν ὅτε ὁ ὄγκος ἐν ταῖς διὰ βάθους φλεψὶ μόναις διατείνει, ἢ εἴπερ ἐν τῷ πρός τι τὸ πλῆθος, ὑπὲρ οὗ νῦν δια(351)λεγόμεθα, τό τε πρὸς τὴν εὐρύτητα τῶν ἀγγείων, ὃ δὴ πλῆθος λέγομεν, οὐδέπω τεινομένων αὐτῶν, τό τε πρὸς τὴν τοῦ χιτῶνος τάσιν, δηλονότι τοῦ μὲν ὄγκου τῶν φλεβῶν ἡ γένεσις ἐπιδίδοται, εἰς πλῆθος αὐξομένου τοῦ αἵματος ὑπὲρ τὴν φυσικὴν ἑκάστου συμμετρίαν, ὥστε πρὸς ἐκείνην λέγεσθαι τὸ πολύ· τὸ δὲ τείνεσθαι τὸν χιτῶνα τῆς ὡς πρὸς αὐτὸν συμμετρίας ἐνδείκνυται (διὰ) ὑπερβολήν. οὐ γάρ ἐστι κατὰ φύσιν οὐδὲ τοῦτον τείνεσθαι. ἑκάτερον οὖν ἐστι πολὺ, τό τε ὡς πρὸς τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν αἷμα καὶ πρὸς τὴν τοῦ χιτῶνος τάσιν. ἐμνημόνευσε δὲ Ἐρασίστρατος ἀμφοτέρων,

tumorem, non tamen violentius attollatur, nondum tenditur; quamobrem tumor qui cum tenſione oboritur, majorem indicabit plenitudinem; qui vero ſine tenſione, minorem. Quo igitur modo interdum initio nullus tumor in venis apparet; tenſivus autem ſenſus vehemens eſt? Nam tenſivam affectionem maximis tumoribus conjunctam eſſe oportet. Vel quia interdum tumor in venis latentibus inſigniter distendit, ſiquidem plenitudo tum quae ad aliquid relationem habet, de qua nunc diſſerimus, tum quae ad vaſorum capacitatem ſpectat, (quam ſane plenitudinem dicimus, nondum ipſis tenſis) tum quae ad tunicae diſtenſionem refertur, venarum tumorem generat, ſanguine ſupra naturalem cujusque ſymmetriam copioſius increſcente, ut ad illam copia referatur. Tunicae tenſio quaſi ipſius ſymmetriae exceſſum declarat; non enim naturalis eſt ea tunicae tenſio. Uterque autem ſanguis multus eſt, et qui ex naturali ſymmetria et qui ex tunicarum tenſione aeſtimatur. Caeterum Eraſi-

οὐ διηρθρωμένως μὲν, οὐδ' οὕτω σαφῶς, ὡς ἐγὼ νῦν, ὅμως ὥστε ἐμφῆναι, διττὴν εἶναι φύσιν τοῦ πράγματος. ἐν μὲν γὰρ τῷ φάναι· κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν καὶ μετρίως πληρουμένων τῶν ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται παρὰ τὸ εἰθισμένον· ἐνεδείξατο τὴν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ τοῦ αἵματος ἀμετρίαν· ἐν οἷς δὲ ἑξῆς ἐπιφέρων φησίν· ἐπιπλέον δὲ πληρώσεως ἐρχομένων, παρεμπίμπλανται βραχίονές τε καὶ χεῖρες καὶ κνῆμαι· τὴν ὡς πρὸς τοὺς περιέχοντας τὸ αἷμα χιτῶνας· ὥστε ὅρους εἶναι δύο τῆς τοῦ αἵματος ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν αὐξήσεως, ἕνα μὲν ἐν τῷ πληροῦσθαι τῶν φλεβῶν τοὺς χιτῶνας εἰς ὄγκον αἰρομένους ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστω, τὸν δὲ ἕτερον, ἐν ᾧ πρὸς τούτῳ τείνεσθαι συμβαίνει, μηδ' ἑτέρου τούτων ὁρωμένου ἐν τῷ πρὸς τὴν δύναμιν πλήθει. περὶ μὲν δὴ τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα.

Κεφ. ια΄. Τὸ δὲ ἔρευθος, οὗ καὶ αὐτοῦ μνημονεύουσιν, οὐ πλήθους μὲν ἁπλῶς, ἀλλ' αἱματικοῦ πλήθους γνώρισμα. δεήσεται δὲ καὶ αὐτὸ τῶν διορισμῶν, ὧνπερ ὁ ὄγκος·

ſtratus amborum meminit, non exacte quidem, neque tam luculenter ut ego nunc, attamen ita, ut duplicem rei naturam eſſe declaret. Quum etenim dicit: *Ab initio itaque et vaſis mediocriter repletis, robuſtiores fortioresque ſeipſis quam prius praeter conſuetudinem eſſe apparent,* indicavit immoderationem ſanguinis cuique naturae modum exceſſiſſe; ex quibus deinceps inferens ait: *Ubi pleniores multo evaſerint, brachia, manus et tibiae immoderatius replentur,* ceu tunicarum ſanguinem continentium ametriam innuit. Unde colligitur duos eſſe terminos ſanguinis ſupra naturam adaucti; priorem, quum venis impletis tunicae ipſarum praeter naturalem cujusque ſtatum in tumorem attolluntur; alterum, ubi ad hoc tenſio quoque accedit, quum in plenitudine, quae ad vires pertinet, ne alterum quidem conſpiciatur. Atque haec quidem de illis dixiſſe ſufficit.

Cap. XI. Verum rubor, cujus et ipſi meminerunt, non plenitudinis ſimpliciter, ſed ſanguineae plenitudinis nota eſt. Deſiderat autem ipſe diſtinctiones easdem, quas

Ed. Chart. VII. [342. 343.] Ed. Baf. III. (351.)

εἰ γὰρ διά τι τῶν ἔξωθεν, οἷον ἥλιον, ἢ λουτρὸν, ἢ γυμνάσιον, ἢ πορείαν, ἢ ἁπλῶς εἰπεῖν θερμασίαν, οὕτω δὲ καὶ θυμὸν, αἰδῶ τε καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ὀξεῖς δὲ πυρετοὶ τούτου τοῦ γένους εἰσίν. ὅταν οὖν ὁμαλὴ μὲν ὅλου τοῦ σώματος ἡ διάθεσις εἴη, μηδὲν δὲ ὧν εἴρηκα παρῇ, τότ᾽ ἂν εἴη τὸ ἐρυθρὸς αἱματικοῦ πλήθους γνώρισμα τοῦ καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον· εἰ δὲ μὴ, ἀλλά γε κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐν ᾧ φαίνεται. καὶ γὰρ καὶ ταῖς φλεγμοναῖς, εἴτ᾽ ἐν τοῖς μυσὶν εἴτ᾽ ἐν τοῖς δέρμασι συνίστανται, τὸ τοιοῦτον ἕπεται χρῶμα, πληθωρικοῖς ὑπάρχουσι νοσήμασιν. ἀλλὰ περὶ φλεγμονῶν αὐτάρκως ἐν ἑτέρῳ λέλεκται γράμματι, καθ᾽ ὃ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἐπεσκεπτόμεθα, δεικνύντες ἅπαντας αὐτοὺς ὑπὸ πλήθους ὑγρῶν ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος κατασκηπτόντων συνίστασθαι· νυνὶ δὲ οὐ περὶ τούτων, ἀλλ᾽ ὡς εἴρηται πρόσθεν, ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ πλήθους ὁ λόγος ἐστὶν, ὃ καλεῖται πληθώρα, πλεονεξίας χυμῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι [343] συνισταμένης. οὐχ οὕτω δὲ φαμεν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι συνίστασθαι

tumor; si namque ob causas externas eveniat, ut ob solem, vel balneum, vel exercitationem, vel iter, vel ut summatim dicam, ob calorem, ita vero si ob iracundiam pudoremque, et quaecumque similia, cujus generis sunt acutae febres, jam non sanguinem indicat. Proinde quum aequalis totius corporis affectio fuerit, nullum autem eorum quae percensuimus adsit, tunc nimirum rubor plenitudinis sanguineae universi corporis animantis nota extiterit; sin minus, certe illius partis, in qua apparet. Quin et inflammationibus, sive in musculis hae, sive in cute consistant, hujusmodi color plethoricos morbos comitatur. Sed de inflammationibus abunde satis in commentario de tumoribus praeter naturam differuimus, demonstrantes ipsos omnes pariter ab humorum plenitudine aliis atque aliis interdum partibus incumbentium constitui. Jam vero non de his, verum, uti prius diximus, de illa plenitudine sermo est, quae plethora vocatur, quaeque redundantia humorum in toto corpore consistens definitur. Non autem sic plenitudinem in

πλῆθος, ὡς ἀμφότερα τὰ γένη τῶν σωμάτων βεβλάφθαι, τό τε τῶν ἀγγείων καὶ τῶν σαρκῶν· ἐγχωρεῖ γὰρ ἐνίοτε καὶ μόνον θάτερον, ὡς εἰ καὶ ὁπότερον ἂν καταληφθείη μέρος, οὐ καθ᾿ ἕν τι μόριον ἢ δύο τούτου συμβεβηκότος, ἀλλ᾿ ἤτοι καθ᾿ ὅλον τὸ ζῶον, ἢ κατὰ τὰ πλεῖστά τε καὶ κυριώτατα μόρια. καὶ τοίνυν καὶ τὸν ὄγκον ὁποῖός τίς ἐστιν ἐξευρεῖν, ἱκανῶς γεγυμνασμένου περὶ τὰς διαγνώσεις ἀνδρὸς δεῖται. κατὰ γοῦν τὸ σαρκῶδες γένος ἕτερος μὲν ὄγκος ὁ τῶν σαρκῶν αὐτῶν ἐστιν, ἕτερος δὲ ὁ τῶν ὑγρῶν, ὥσπερ ἐρίου τινὸς ἢ σπογγιᾶς τῆς σαρκὸς ἐμπεπλησμένης ὑγρότητος περιττῆς· ἀλλὰ τὸ μὲν τοιοῦτον πλῆθος ἐν ταῖς σαρξὶν ἀνάλογόν ἐστι τῷ κατὰ τὸ ἔγχυμα καλουμένῳ ἐπὶ τῶν ἀγγείων, τὸ δὲ ἕτερον πλῆθος τῷ πρὸς τὴν δύναμιν, ἢ μετὰ βάρους· μεμνημένων ἡμῶν, ὅτι μηδὲν διήνεγκεν, ἢ περὶ συνθέτου σαρκὸς, ἢ περὶ μυῶν διαλέγεσθαι, καὶ ὡς εἴ ποτε περὶ πλήθους ὁ λόγος γίγνοιτο τοῦ κατὰ τὰς σάρκας, τοὺς μῦς ἀκουστέον ἐστὶν, οὐ τὴν ἁπλῆν ἐκείνην σάρκα, τὴν ὑπό τινων ὀνομαζομένην παρέγχυμα. κατὰ μέντοι τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας οὐχ

toto corpore constitui dicimus, ut partium genus utrumque, et vasorum et carnium, laesionem acceperit. Nonnunquam enim alterum duntaxat affici contingit, tanquam si etiam utralibet pars occupata sit non in una quapiam parte, vel duabus, verum aut in toto animali, vel pluribus nobilissimisque partibus haec eveniat. Eodem modo tumorem, qualisnam sit, deprehendere, viri est in rebus dignoscendis exercitatissimi. In carnoso namque genere unus tumor ipsarum carnium est, alter humorum, carne tanquam lana quapiam aut spongia supervacuo humore repleta. Atqui talis in carnibus plenitudo ei, quae ex vasorum infusione nomen accipit, proportione respondet; altera plenitudo illi, quae ad vires vel cum gravitate, non est dissimilis; recordantibus nobis, nihil interesse, de composita carne, vel de musculis disputes; praeterea si plenitudinis carnium fiat mentio, musculos, non simplicem illam carnem, quam parenchyma nonnulli vocant, inaudiendam esse. In arteriis sane et venis non similiter ad vires plenitudo aegris

ὁμοίως αἰσθητόν ἐστι τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος αὐτοῖς τοῖς κάμνουσιν, ἀλλ᾽ ὅσοι περ ἂν ὦσιν αἰσθητικώτατοι φύσει, μόνοις τοῖς τοιούτοις ἀμυδρόν τι καὶ βύθιον βάρος ἐμφαίνεται κατὰ τὸ σῶμα· διὸ χρὴ ζητεῖν ἕτερά τινα σαφέστερα τοῦ τοιούτου πλήθους γνωρίσματα. ῥαθύμως δὲ τῶν πλείστων ἰατρῶν ἐσχηκότων ἀμφ᾽ αὐτὸ, καὶ τῶν μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἐπιστεψαμένων, ἐνίων δὲ ἐλλιπῶς, οὐδὲν εὕρηται βεβαιότερον γνώρισμα τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως, ἣν ἐν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαις αὐτάρκως ἐξηγησάμεθα. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ὁμοῦ ταῖς ἀρτηρίαις αἱ φλέβες ἐν πληθώρᾳ καθίστανται, διὰ τὴν σύῤῥοιαν τῶν ἀγγείων, ἣν πολλάκις ἐν ἑτέροις ἀπεδείξαμεν· ἔστιν ὅτε δὲ χυμῶν γλίσχρων, ἢ παχέων ἠθροισμένων ἐν ταῖς φλεψὶν, οὐκ εὐπετὴς ἡ μετάληψις αὐτῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας γίγνεται, σπάνιον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον· εἰ μὴ γὰρ ἐσχάτως εἶεν παχεῖς, ἢ γλίσχροι χυμοὶ, μεταῤῥυήσονται πάντως. ἐν μὲν δὴ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν οὐδὲν ἐναργὲς γνώρισμα τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἠθροισμένου πλήθους ἐκ (δὲ) τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως ἔνεστι λαβεῖν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τῷ Νικάρχῳ καὶ Πραξαγόρᾳ δοκεῖ, καίτοι μὴ μεταδιδοῦσι

ipfis percipitur, nifi qui natura ad fentiendum fuerint accommodatiffimi; ejusmodi folis obfcura quaepiam ac profunda gravitas in corpore apparet. Quamobrem aliae quaedam talis plenitudinis notae manifeftiores inquirendae funt. At quum plerique medicorum fegniter eam tractaverint, nonnulli ne prorfus infpexerint quidem, alii multa omiferint, nulla certior firmiorque nota arteriarum motu inventa eft, quem in libris de pulfibus copiofe declaravimus. Siquidem venae una cum arteriis faepenumero plethora corripiuntur propter vaforum confluentiam, quam alibi faepe demonftravimus; aliquando vifcofis vel craffis humoribus in venis collectis, haud ita facilis eorum in arterias transfufio committitur; at hujusmodi rarum eft. Nifi enim fumme craffi aut vifcofi humores extiterint, omnino transfundentur. Equidem in ejusmodi affectionibus plenitudinis in venis collectae nulla evidens nota eft, fed ex arteriarum motu licet capere, etfi quam maxime Nicarcho et Praxagorae videtur; attamen

Ed. Chart. VII. [343.] Ed. Baf. III. (351.)

ταῖς ἀρτηρίαις αἵματος· κατὰ μέντοι τὰς ἄλλας διαθέσεις τῆς πληθώρας πιστεύειν χρὴ τοῖς ἐκ τῶν σφυγμῶν σημείοις, ἃ διὰ τῆς οἰκείας εἴρηται πραγματείας, τὰς δὲ ἰδέας τοῦ πλήθους, ὅταν γε ὁμαλῶς ἐκτεταμένον εἰς ὅλον τὸ σῶμα ᾖ, κατὰ τάδε διαιρεῖσθαι. ἐξέρυθρον μὲν γὰρ τὸ τοῦ αἵματος πλῆθός ἐστιν, ὕπωχρον δὲ τὸ τῆς ξανθῆς χολῆς, ἐπὶ δὲ τὸ λευκότερον ἐκτρέπεται τοῦ κατὰ φύσιν, ὅταν τὸ φλέγμα κρατῇ, καθάπερ ἐπὶ τὸ μελάντερον, ἣν ἡ μέλαινα χολή. καθ' ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων συνηυξῆσθαι χρὴ καὶ τὸ αἷμα· μόνη γὰρ εἴ ποτε πλεονάσειεν ἡ ὠχρὰ καὶ ξανθὴ προσαγορευομένη χολὴ, καθάπερ ἐν ἰκτερικοῖς, οὐκ ἔτι πλῆθος, οὐδὲ πληθωρικὴ διάθεσις, ἀλλὰ κακοχυμία τὸ τοιοῦτόν ἐστι πάθημα. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μελαίνης χολῆς καὶ τοῦ φλέγματος. ὅταν δὲ, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἢ βάρος, ἢ ὄγκος ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ᾖ, πληθωρικὴ μὲν ἡ τοιαύτη διάθεσις εἴρηται, ἐκ δὲ τῆς χρόας γινώσκειν χρὴ τὴν ἰδέαν τοῦ κρατοῦντος χυμοῦ. μόνη δὲ χολὴ τῶν ἀχωρίστων τοῦ πλήθους

ſanguinem arteriis non transmittunt. In aliis plethorae affectionibus pulſuum ſignis fides adhibenda eſt, quae privato opere a nobis explicata ſunt. Caeterum ſpecies plenitudinis, quum in totum corpus aequabiliter humoribus diffuſa fuerit extenſaque, hoc modo diſtinguendae ſunt. Rubicunda ſiquidem ſanguinis plenitudo eſt; ſubpallida vero flavae bilis; albeſcens immoderatius ab eo qui ſecundum naturam eſt ſtatu decedit, quum pituita exuperat; ut ſi atra bilis, magis atra eſt plenitudo. Porro in ſingulis quae commemoravimus, ſanguinem ſimul auctum eſſe oportet. Nam ſi pallida bilis et flava nominata aliquando exuberaverit, ut in regio morbo laborantibus, non adhuc plenitudo, nec plethorica affectio, ſed vitioſus humor hujusmodi affectus eſt. Hoc pacto in atra bile et pituita dicendum eſt. Ubi vero, ſicut antea diximus, vel gravitas, vel tumor ſupra naturalem ſtatum ſit, plethorica quidem talis affectio dicetur; ex colore autem praepollentis humoris ſpeciem cognoſcere oportet. Verum ſola bilis, nullum plenitudinis inſeparabile

συμπτωμάτων [344] οὐδέτερον ἐργάσασθαι δύναται, οὔτ' οὖν τὸν ὄγκον οὔτε τὸ βάρος· ἕτερον γάρ τι πρὸ ταύτης ἔσται πάθημα πρὶν ἐς τοσοῦτον αὐξηθῆναι. μόνον δ', εἴπερ ἄρα, τὸ φλέγμα, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ κατὰ τοὺς λευκοφλεγματίας ὀνομαζομένους ὑδέρους ἐν ὅλῳ τῷ σώματι δυνήσεται πλεονάσαι. δῆλον δὲ ὡς καὶ τὸν ὠμὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν ἕν τι τῶν φλέγματος εἰδῶν ἔν γε τῷ νῦν λόγῳ τίθεσθαι χρὴ, ὡς εἴγε ἕτερον ἐκείνου θήσομεν πρὸς αἷς εἴπομεν ἄρτι πλήθους διαφοραῖς, ἀναγκαῖόν ἐστι προσθεῖναι καὶ τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου χυμοῦ· παχύτερος δὲ τοῦ ἄλλου φλέγματος ὁ χυμὸς οὗτος, ἧττόν τε πνευματικός, οἷος ἐν τοῖς οὔροις ὑφίσταται μά(352)λιστα τοῖς ἐξ ἀδδηφαγίας πολλὴν ὑπόστασιν ἔτνει τε κυάμων ὁμοίαν ἔχουσι· καὶ μὴν καὶ διεχώρησε κάτω πολλάκις ὁ τοιοῦτος ἀθρόως χυμὸς ἐκείνοις τῶν σωμάτων, ὅσα γυμνασίων μὲν ἀπείχετο, παμπόλλοις δὲ ἐδέσμασιν ἐχρᾶτο, καὶ λουτροῖς ἐπὶ τροφαῖς· ἀλλὰ καὶ τούτῳ τῷ χυμῷ, καθάπερ καὶ τῷ φλέγματι, λευκή τις ἄχροια καθ' ὅλον τὸ σῶμα συνυπάρχει. τὰ δ' ἄλλα τοῦ φλέγματος εἴδη τὸ μὲν

ſymptoma poteſt efficere, neque tumorem certe, neque gravitatem. Nam altera quaedam ante hanc erit affectio, priusquam eo corpus increverit. Item pituita, et haec non quaelibet ſimpliciter, modo ſola fuerit, ſed ea quae in hyderis, quos leucophlegmatias appellant, in univerſo corpore redundare poterit. At liquet etiam crudam, quae humor crudus nominatur, inter pituitae ſpecies in praeſenti ſermone ponendam eſſe. Etenim ſi diverſam ab illo ſtatuamus, praeter plenitudinis differentias quas nuper retulimus, neceſſe eſt ejusdem quoque humoris diſcrimen apponere. Eſt autem humor hic pituita craſſior, minusque flatulentus, qualis in urinis ſubſidet, maxime iis, qui copioſum ex voracitate ſedimentum elixis fabis ſimile continent. Atqui talis humor ſaepe illis univerſim per alvum ductus eſt, qui ab exercitiis quidem abſtinuerunt, cibis autem liberaliſſime uſi ſunt, balneisque a paſtu. Imo et huic humori, ſicut pituitae, albedo quaedam decolor in toto corpore ſubſiſtit. Inter reliquas

Ed. Chart. VII. [344.] Ed. Baf. III. (352.)
ἐστι γλυκὺ, τὸ δὲ ὀξὺ, τὸ δὲ ἁλυκόν· καὶ ὑπνώδεις μὲν γίνονται ἐπὶ τοῦ γλυκέος, πεινώδεις δὲ ἐπὶ τοῦ ὀξέος πλεονάζοντος, ὥσπερ δὴ διψώδεις, ὅταν ἐπικρατῇ τὸ ἁλυκόν· ἀνόρεκτοι δὲ ἐπὶ τῷ προειρημένῳ τῷ ὠμῷ. τὰ δὲ τῶν ὕπνων ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις φλέγμασι τοῖς προειρημένοις βραχὺ πλείω τοῦ κατὰ φύσιν· ὁ δ᾽ ὠμὸς χυμὸς, ὥσπερ τὸ γλυκὺ φλέγμα, σαφῶς ὑπνώδεις ἀποτελεῖ· δέδεικται γὰρ ἑτέρωθι, τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς ὑγραινομένης τε καὶ ψυχομένης, τὴν κωματώδη ἕπεσθαι διάθεσιν, ὥσπέρ γε καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ξηραινομένης καὶ θερμαινομένης. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ οἱ χολῶντες ἄγρυπνοι πάντες ἐφ᾽ ἑκατέρᾳ τῇ χολῇ· σύνεστι δὲ ἐξαίρετον ἐπὶ τῆς μελαίνης τὸ σκυθρωπόν τε καὶ δύσθυμον ἄνευ λόγου. εἰ δὲ μὴ καθ᾽ ὅλον σῶμα πλεονάζοιεν οἱ προειρημένοι χυμοὶ, καθ᾽ ἕν τι δὲ μόριον ἀθροισθεῖεν, ὄγκους ἐργάζονται παρὰ φύσιν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν, ὑπὲρ ὧν ἑτέρωθι δείκνυται. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ νῦν αὐτῶν εἰρημένα συμπτώματα, πλὴν τῆς ἀχροίας, ἐγκέφαλόν τε καὶ στόμαχον

pituitae ſpecies alia dulcis eſt, alia acida, alia ſalſa. Dulcis ſomnolentos facit; acida quum abundat, famelicos; quemadmodum et ſalſa, quum exuperat, ſitibundos; cruda vero praedicta cibos faſtidientes *parit.* Aliae pituitae praedictae paulo majorem naturali ſomnum conciliant. At crudus humor, quemadmodum dulcis pituita, manifeſto ſomnolentos efficit. Monſtratum namque eſt alibi, ſenſuum principio humectato et frigeſcente, ſoporoſam ſequi affectionem; quemadmodum ſiccescente et caleſcente, vigilias; hoc modo et bilioſi omnes propter utramque bilem inſomnes agunt. In atra praecipue adeſt moroſitas, animi demiſſio, et ſine ratione triſtitia. Quod ſi non univerſo in corpore praedicti humores inundaverint, in una vero parte quapiam congeſti ſint, tumores praeter naturam in ipſis corporibus generant, de quibus in alio opere conſideratio inſtituitur. Atque ipſa nunc illorum ſymptomata dicta ſunt, praeter decolorationem et ea quae cerebrum et ſtomachum occupant. Etenim vigiliae et ſomni cerebro, appetentiae cibi et faſtidia, ſto-

κατειληφότων ἐστίν· ἀγρυπνίαι μὲν γὰρ καὶ ὕπνοι διὰ τὸν ἐγκέφαλον, ὀρέξεις δὲ καὶ ἀνορεξίαι διὰ τὸν στόμαχον ἄλλοτε ἀλλοίως διατιθέμενον γίγνονται. δῆλον δ' ὅτι τὸ στόμα τῆς γαστρὸς εἴρηται νῦν στόμαχος, ἐν ᾧ τὸ μὲν φλέγμα τὸ ἀθροισθὲν, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται, τὰς ὀρέξεις ἐποίησε· τῶν δὲ χολωδῶν, ἐπὶ μὲν τῆς ξανθῆς διψώδεις τε καὶ ἀσώδεις ἔσονται, καὶ τὸ στόμα πικρὸν αὐτοῖς ἐστιν· ἐπὶ δὲ τῇ μελαίνῃ, δύσθυμοι, καὶ σκυθρωποὶ, καὶ φοβεροὶ, καὶ ἄδιψοι, καὶ σιέλου μεστοὶ, ἀπόσιτοι δὲ οὐ παντες, ἀλλά τινες αὐτῶν. ἱκανῶς δὲ πεινώδεις εἰσὶν οἷς ἂν ἡ μέλαινα τὴν ὀξεῖαν ποιότητα κρατοῦσαν ἔχῃ· γίγνεται δὲ τοῦτο, κακοηθεστέρας αὐτῆς ἀποτελουμένης. ἔστ' ἂν δὲ μόνον οἷον ἰλὺς αἵματος ᾖ, μήπω δ' ἀκριβῶς ὀξεῖα, κάλλιον ἴσως (μελαγχολικὸς χυμὸς ἕως οὗ λέγεται) μηδὲ καλεῖν μηδέπω τὸν τοιοῦτον χυμὸν μέλαιναν χολὴν, ἀλλ', ὥσπερ εἴωθα, μελαγχολικὸν, ὅτι τοῦ γενέσθαι μέλαιναν χολὴν πλησίον ἥκει. ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ὑπὲρ τῆς ἐν ταῖς κακοχυμίαις διεξέρχεσθαι διαφορᾶς, ὅτι μηδὲ πλῆθος εἶπον ὀνομάζεσθαι αὐτάς· ἡμῖν δὲ οὐχ ἁπλῶς τὸ πλεονάζον ὁπωσοῦν ἐξευρεῖν, ἀλλὰ περὶ πλήθους

macho aliis alias affecto accepta feruntur. Clarum vero est os ventriculi stomachi nomine hic vocatum, in quo pituita collecta, ut paulo ante recensuimus, appetentias excitavit. Qui flava bile abundant, sitibundi nauseabundique ob bilem evadent, et os ipsis amarum est. Ex atra, submissi animo, et morosi, horribiles, a potu abstinentes, saliva pleni; at non omnes cibum refugiunt, sed quidam ex ipsis; hi vero abunde famelici sunt, quibus atra bilis acida qualitate exuberat. Hoc autem evenit, ubi ipsa malignior evadit. Caeterum vel ut sanguinis faex tantum est, nondum exacte acida, praestiterit forsan hujusmodi humorem non atram bilem, sed melancholicum, quatenus ita dicitur, appellare, quemadmodum consuevimus, ideo quod atrae bili vicinus fit, *ejusque naturam statim subiturus.* At de vitiosorum humorum differentiis differendi nunc tempus non est, quod nec plenitudinem ipsos nominari dixerim; verum non simpliciter quod redundat quomodocunque, invenire,

σκέψασθαι προὔκειτο· πλεονεξία δέ ἐστι τοῦτο τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ζώου χυμῶν. οὔτ' οὖν τῶν κατὰ [345] μέρος ὄγκων οὔτε κακοχυμίας ἀκούειν χρὴ ποθεῖν ἐν τῷ λόγῳ τῷδε τὰς ἰδέας, ἀλλ' ὅταν ἤτοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν αὐξηθῶσιν ἅπαντες, ἤ τινα βραχεῖαν ὑπεροχὴν ἐξ αὐτῶν εἷς λάβῃ. τὸ μὲν οὖν αἷμα παμπόλλην ὑπεροχὴν δύναται λαβεῖν ἐν ταῖς πληθωρικαῖς διαθέσεσι, τῶν δὲ ἄλλων χυμῶν οὐδείς· κακοχυμία γὰρ ἤδη τό γε τοιοῦτον, οὐκ ἔτι πλῆθος, οὐδὲ πληθώρα καλεῖται. διὸ καὶ σφυγμοὶ κατὰ μὲν τὰς κακοχυμίας οἰκεῖοι τῇ φύσει τῶν χυμῶν ἀκριβῶς εἰσιν· ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις πλήθεσιν οὐχ ὁμοίως ἐναργεῖς ἀποσώζουσι τὰς διαφοράς, ὅτι σὺν αἵματι δαψιλεῖ πάντως ἐστὶν ὁ πλεονάζων χυμός· ὅταν δὲ κρατήσῃ σφοδρῶς, ἐπὶ μὲν τῇ ξανθῇ χολῇ τοιούτους ἀνάγκη γενέσθαι σφυγμούς, οἵους εἴπομεν ἕπεσθαι, ξηραινομένης τε καὶ θερμαινομένης τῆς καρδίας· ἐπὶ δὲ τῇ μελαίνῃ τοιούτους αὖ πάλιν, οἵους ἔφαμεν, εἰ ψύχοιτό τε καὶ ξηραίνοιτο, γίγνεσθαι· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν

ſed de plenitudine agere nobis eſt propoſitum. Haec autem eſt humorum in animantis corpore redundantia. Neque igitur particularium tumorum, neque vitioſi humoris ſpecies in hoc ſermone audire deſiderandum eſt, ſed quum univerſi vel juxta priſtinam proportionem increverint, vel exiguum quendam exceſſum unus inter eos acceperit. Itaque ſanguis in plethoricis affectionibus vehementer poteſt praecellere; aliorum humorum nullus. Etenim cacochymia nunc (*quam vitioſum humorem interpretati ſumus*) hujusmodi, non plenitudo adhuc, neque plethora nominatur. Quare pulſus etiam in cacochymiis humorum naturae peculiares omnino ſunt; in ſuperioribus plenitudinibus non ſimiliter manifeſtas ſervant differentias, quia humor redundans ſanguinis paululum admixtum prorſus habet. Ubi ſane vehementer exuperaverit, tales pulſus ob bilem flavam oriri neceſſe eſt, quales ſequi diximus exiccato corde et incaleſcente. Propter atram rurſus ejusmodi, quales, ſi refrigeretur idem ſicceſcatque, provenire docuimus. Eadem ratione, ſiquando

λόγον, εἰ νικήσειέν ποτε τὸ φλέγμα τοὺς ἄλλους, ψυχρᾶς καὶ ὑγρᾶς διαθέσεως ἐκγόνους ἀποτελέσει σφυγμούς. αἵματι δὲ τῷ μὲν ἀκριβῶς κατὰ φύσιν οὐδεμία τῆς ἀρχαίας καταστάσεως ἀλλοίωσις ἕπεται· τῷ δὲ ὑγροτέρῳ πλεονάζοντι καὶ οἱ σφυγμοὶ συναλλοιοῦνται, καθάπερ εἰ θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἑαυτοῦ γένοιτο. διῄρηται δὲ ἐν τῇ περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ τὰ τοιαῦτα σύμπαντα· νῦν δὲ ἀρκέσει τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς ἐξ ἀργίας μὲν καὶ διαίτης ὑγρᾶς ὑγρότερον ἑαυτοῦ γένοιτ᾽ ἂν τὸ αἷμα, πλεονεξίᾳ τῶν ὑδατωδῶν περιττωμάτων· ἐπὶ θυμῷ δὲ καὶ γυμνασίοις, ἐγκαύσεσί τε καὶ τρίψεσι, καὶ φαρμάκῳ θερμαίνοντι, καὶ τροφῇ τοιαύτῃ, καὶ οἴνοις ἀκρατεστέροις καὶ παλαιοτέροις θερμότερον, ὥσπερ γε καὶ διά τινα ψύξιν ὑπόγυιον ψυχρότερον. εἰ δὲ ἐπὶ πλέον ἐδέσμασι χρήσαιτό τις ξηροτέροις τὴν κρᾶσιν, οὐ μὴν ἄλλην τινὰ ἔχουσι δυσκρασίαν, ξηρότερον ἐκεῖνο γένοιτ᾽ ἂν τὸ αἷμα. καὶ δὴ καὶ κατὰ συζυγίαν ὑγρότερόν τε καὶ ψυχρότερον, ἢ ψυχρότερόν τε καὶ ξηρότερον, θερμότερόν τε καὶ ὑγρότερον, ἢ θερμότερόν τε καὶ ξηρότερον ἐπὶ τοῖς εἰρη-

pituita alios vicerit, pulſus frigidae humidaeque affectionis indices procreabit. Sanguinem adamuſſim naturali habitu praeditum nulla priſtinae conſtitutionis immutatio comitatur. Quum humido magis abundat, pulſus itidem immutantur; ut et ſi calidior et frigidior quam antea fiat. Porro hujus generis univerſa in opere de pulſibus diſtincta ſunt. In praeſentia tantum dixiſſe ſatis eſt, ſanguinem videlicet ex otio humidoque victu, aquoſis recrementis in eo redundantibus, humidiorem atque prius evadere; ex iracundia, exercitiis, aeſtu, frictionibus, medicamento calefaciente, alimento calido, vino meraciore, vetuſtioreque calidiorem; quemadmodum ex frigore quodam recenti frigidiorem. Quod ſi quiſpiam cibis ſiccioris temperamenti, alia tamen nulla intemperie praeditis, plenius uſus fuerit, ſanguis illi ſiccior futurus eſt. Quinetiam per conjugium humidior et frigidior, vel frigidior et ſiccior, calidior et humidior, vel calidior et ſiccior ob praedictas cauſas ſine

μένοις αἰτίοις ἀποτελεσθήσεται, χωρὶς τοῦ τῶν ἄλλων τινὰ πλεονεκτῆσαι χυμῶν. εἰ δὲ καὶ διὰ τὴν ἐκείνων μίξιν εἰς δυσκρασίαν ἀφίκοιτο, μετὰ κακοχυμίας ἂν ἡ τοιαύτη δυσκρασία συσταίη, λεγομένου μὲν ἔτι καὶ νῦν ἤτοι θερμοτέρου γεγονέναι τοῦ αἵματος, ἢ ψυχροτέρου τε καὶ ὑγροτέρου, καὶ κατὰ τὰς ἑτέρας δυσκρασίας ἕξ, ὀκτὼ γὰρ ἦσαν αἱ σύμπασαι, καθ᾽ ἕτερον δέ τοι τρόπον, οὐχ ὡς ὁπότε μόνον αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ τοιοῦτον ὑπῆρχεν. οἱ σφυγμοὶ δὲ κατὰ τὰς δυσκρασίας τὰς ὀκτὼ τὴν ἰδέαν ἐκείνην ἕξουσιν, οἵαν ἐν τῇ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ διήλθομεν· εἴτε δ᾽, ὡς εἴρηται, μόνου τοῦ αἵματός ἐστιν, εἴτε διά τινα ἐπιμιξίαν χυμοῦ, διορίζεσθαι χρὴ τῇ τε συνούσῃ χρόᾳ παντὸς τοῦ σώματος καὶ τοῖς ἄλλοις συμπτώμασιν, ὅσα περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, ἢ ὀρέξεως καὶ ἀνορεξίας, ἢ εἴτι τοιοῦτον, μικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ τῇ προηγησαμένῃ διαίτῃ, καὶ τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς αὐτῷ τῷ κάμνοντι συμπίπτειν εἰθισμένοις, ἔτι τε τῇ ὥρᾳ καὶ τῇ χώρᾳ καὶ τῇ φυσικῇ πυκνότητι καὶ ἀραιότητι τοῦ σώματος· ἄμεινον γὰρ ἐκ πάντων τὸ πιστὸν τῇ διαγνώσει λαμβάνειν, οὐκ ἐξ ἑνὸς ἢ δυοῖν, εὖ εἰδότας ὡς αὐτὸ μόνον ἐν τῇ

alterius cujusquam humoris exfuperantia reddetur. At fi propter illorum mixtionem intemperiem fubeat, haec cum vitiofo humore talis intemperies conftituetur, quae etiamnum fanguine vel calidiore, vel frigidiore humidioreque impendio fieri dicitur; pari modo fecundum alias fex intemperies (univerfae namque numero funt octo) fecus autem quam cum folus ipfe fua natura talis fuit. Jam vero pulfus fecundum octo intemperies fpeciem illam obtinebunt, qualem in commentario de pulfibus explicavimus. Verum foliusne fanguinis fit, an humoris cujufpiam ei admifti, diftinguendum eft praefenti corporis totius colore, aliisque fymptomatibus, quae de fomno, vigilia, vel appetentia et cibi faftidio aliisque ante paulum commemorata funt; ad haec praecedente victus ratione, exercitiis, et iis quae ipfi aegro accidere confuerunt; infuper anni tempore, regione, et naturali corporis denfitate atque raritate. Etenim fatius eft ex omnibus fidem dignotioni aftruere, non ex uno, vel duobus,

τέχνη πλεῖστα κεκοινώνηκε τοῦ στοχάζεσθαι, λέγω δὴ τὸ μέρος τῆς τέχνης τοῦτο τὸ διαγνωστικὸν ἅπαν, οὐ μόνον τὸ κατὰ τὴν κακοχυμίαν, ἢ τὸ πλῆθος, ἃ νῦν ἡμῖν διορίζεσθαι πρόκειται· τὰ γὰρ περὶ τὰς ἐνεργείας, ἢ τὰς τῶν νοσημάτων αἰτίας, ἢ τὰς ἰάσεις, [346] ἐπιστημονικώτερον ἔχει τὴν γνῶσιν. εἴρηται δ᾽ ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ἑτέρωθι, καὶ νῦν ἀρκέσει τὸ προστεθὲν αὐτάρκως διορισαμένους, αὐτόθι που καταπαῦσαι τὸ γράμμα. γίγνοιτο δ᾽ ἂν αὐτάρκης ὁ λόγος ἐπὶ παραδείγματι ἐξετασθείς. ἔστω δὴ τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀπύρεκτον ὑπάρχειν, ἐν ὄγκῳ δὲ μείζονι τὰς φλέβας αὐτῷ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα ἐρυθρότερον. σκεπτέον οὖν, εἰ μηδὲν τούτῳ τῶν θερμαινόντων αἰτίων ἐπλησίασεν· εἰ γάρ τοι φαίνοιτο, βέλτιον ἀναβάλλεσθαι τὴν διάγνωσιν, ἄχρι περ ἂν ἡ ἐξ ἐκείνου κίνησις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καταστῇ, διότι μήτε θυμούμενον, ἢ λελουμένον, ἢ λουόμενον, ἢ γεγυμνασμένον, ἢ οἴνου προσενηνεγμένον ἀρτίως, ἢ ἄλλως (353) ὁπωσοῦν τεθερμασμένον εἰς τὴν διάγνωσιν ἄγειν προσήκει, ἀλλ᾽ ἐν ἡσυχίᾳ πασῶν τῶν ἔξωθεν ὑπάρχοντα κινήσεων· εἰ γὰρ ἐν ἐκείνῳ

quum probe ſciamus ſolam ipſam in arte plurimum conjecturae acceptum ferre, dico jam hanc artis partem, quae omni dignotioni ſervit, non modo cacochymiae, vel plenitudini, quas nunc definire inſtituimus, ſiquidem actiones, vel morborum cauſae, vel remedia, exactiorem habent notitiam. Diximus de his ipſis copioſius alibi. Atque nunc ſatis erit, praepoſito abunde definito, in eodem manum ſupremam operi imponere. Abſolutus autem ſermo evaſerit, ſi exemplum adhuc ei ſubjungatur. Fingamus jam homini nulla febre laboranti venas plenius intumeſcere, et univerſum corpus praeter modum rubere. Conſiderandum igitur venit, an nulla calefaciens cauſa ei acceſſerit. Si enim appareat, melius erit, donec ex illa motus in toto corpore conſtituatur, dignotionem differre; quia nec iraſcentem, vel lotum, vel lavantem ſe, vel exercitatum, vel vino recenter impletum, vel alio quovis modo calefactum, dignoſcere convenit, ſed motionibus externis omnibus in quiete ceſſantibus. Nam

τῷ καιρῷ φαίνοιτο τοιοῦτος, αἷμα πλεονάζει τῷ ἀνθρώπῳ. τοὐντεῦθεν ἐπισκέπτεσθαι τἄλλα, πρῶτα μὲν ὅσα μεγίστην ἔχει δύναμιν, εἶτα ἑξῆς τὰ λοιπά· ἐδείχθη δὲ βάρος καὶ τάσις, ὅ τε πρὸς τὰς κινήσεις ὄκνος, εἶθ' ἑξῆς τὰ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἀγρυπνίας τε καὶ ὕπνους, ὀρέξεις τε καὶ ἀνορεξίας, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν προηγησαμένων ἕκαστον, ὅσα πλῆθος ἐργάζεται, μή τις συνήθης ἔκκρισις ἐπέσχηται, μὴ γυμνάσιον ἠμέληται, μὴ πλείω καὶ πολύτροφα σιτία συνεχῶς προσενήνεκται, μὴ μετὰ τροφὴν ἀήθεσι χρῆται λουτροῖς, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι μὴ πολλάκις ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἁλίσκεται νοσήμασι πληθωρικοῖς. ἐπὶ τούτοις ἅπασι καὶ τὰ παρὰ τῆς χώρας, καὶ ὥρας, ἢ εἴτι τοιοῦτον ἄλλο προσθεὶς, οὐκ ἴσην ἅπασι νέμων τὴν αἰτίαν, ὥσπερ οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς τέχνης· ἔνια μὲν γὰρ τῶν γνωρισμάτων ἐστὶν ἐπιστημονικὰ, καθάπερ ἡ τάσις, καὶ τὸ βάρος, ὅ τε ὄγκος τῶν φλεβῶν, ὅ τε ὄκνος, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν κίνησις, ἁπασῶν δηλονότι τῶν προσφάτων κινήσεων ἀφωρισμένων· ἔνια δὲ ἀπολείπεται τούτων, οἷον ἡ τῶν ἐκκρίσεων

fi tunc ejusmodi appareat, fanguinem homini exuberare judicabis. Inde alia funt infpicienda; primo fane, quae maximam habent facultatem; deinceps reliqua. Oftendimus gravitatem, tenfionem, ad motum pigritiam; mox pulfus, vigilias, fomnos, appetentias cibi, et faftidia, aliaque fimilia. Poftremo praecedentia fingula, quae plenitudinem faciunt, an confueta quaepiam excretio fuppreffa fit, an exercitatio neglecta, an pleniores multumque nutrientes cibi continenter affumpti fint, an poft alimenta infuetis balneis ufus fuerit, ad haec quoque an crebro plethoricis morbis homo corripiatur; accedunt his omnibus indicia a loco et anni tempeftate fumpta, vel fi aliud tale velis apponere, non aequalem omnibus caufam diftribuens, ut nec in aliis artis partibus. Nonnullae fiquidem notae fcientificae funt, ut tenfio, gravitas, venarum tumor, pigritia, color, pulfuum motio, cunctis videlicet accefforiis motibus feparatis. Nonnullae ab his declinant, velut excrementorum fuppreffio,

Ed. Chart. VII. [346.] Ed. Bas. III. (353.)

ἐπίσχεσις, ὅ τε ἀργὸς βίος, ἐδέσματά τε πλείω καὶ τρόφιμα, καὶ μετὰ τροφὴν λουτρά· συνιόντα μέντοι τὰ σύμπαντα τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐγγὺς ἥκει. τρίτην ἐπὶ τούτοις ἔχει τάξιν, εἰ συνήθως ἁλίσκεται πληθωρικοῖς νοσήμασιν ὁ ἄνθρωπος· ἐφεξῆς δὲ τὰ κατὰ χώρας καὶ ὥρας συστατικὰ πάντων αὐτῶν· ἐν μὲν γὰρ χειμῶνι καὶ ἦρι ψυχραῖς τε καὶ εὐκράτοις χώραις μᾶλλον ἀθροίζουσι τὸ πλῆθος· ἐν δὲ ταῖς θερμαῖς καὶ ξηραῖς ὥραις καὶ χώραις ἧττον· οὕτως δὲ καὶ οἱ μὲν πυκνοὶ τὴν ἐπιφάνειαν μᾶλλον, οἱ δ' ἀραιοὶ σπανιώτερον.

vita otiosa, cibi plures et valentes, atque post nutritionem balnea. Ubi namque universa conveniunt, scientificis vicina fiunt. Tertium praeter haec ordinem occupant, si ex consuetudine plethoricis affectibus homo corripiatur. Deinde loci temporumque ratio est, quae ipsa omnia constituit; quoniam hyeme et vere frigidis et temperatis regionibus plenitudinem magis accumulant; calidis et siccis anni temporibus locisque minus; ita in superficie cutis densi crebrius, rariores parcius.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΜΟΥ ΚΑΙ ΣΠΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΡΙΓΟΥΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [199. 200.] Ed. Baſ. III. (364.)

Κεφ. α'. Ἐπειδὴ Πραξαγόρας ὁ Νικάρχου, τά τε ἄλλα τῆς ἰατρικῆς ἐν τοῖς ἀρίστοις γενόμενος ἔν τε τοῖς περὶ φύσιν λογισμοῖς δεινότατος, οὐκ ὀρθῶς μοι δοκεῖ περί τε σφυγμοῦ καὶ παλμοῦ καὶ σπασμοῦ [200] καὶ τρόμου γινώσκειν, ἀρτηριῶν μὲν ἅπαντα νομίζων εἶναι πάθη, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων μεγέθει· διὰ τοῦτο ἔδοξέ μοι κοινῇ περὶ πάντων αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι διελθεῖν, οὐχ ἵνα ἐλέγξαιμι Πραξαγόραν ἐν οἷς σφάλλεται, τοῦτο μὲν γὰρ αὐτάρκως

GALENI DE TREMORE, PALPITATIONE, CONVVLSIONE ET RIGORE LIBER.

Cap. I. Quandoquidem Praxagoras Nicarchi filius, cum in aliis medicinae partibus praeſtantiſſimus tum in naturalibus ſpeculationibus peritiſſimus, non recte mihi videtur de pulſu, palpitatione, convulſione et tremore ſentire; ut qui omnia arteriarum eſſe affectus, differre autem inter ſe magnitudine exiſtimet; idcirco de omnibus ipſis communiter hoc libro a me tractandum eſſe putavi, non ut Praxagoram in iis, in quibus errorem admittit fallitúrque,

Ἡρόφιλος ἔπραξε, μαθητὴς αὐτοῦ γενόμενος, ἀλλ᾽ ἵν᾽ οἷς ὀρθῶς ἐκεῖνος ἔγραψε τὰ λείποντα προσθῶ. περὶ μὲν δὴ τοῦ σφυγμοῦ, τί ποτ᾽ ἔστι καὶ καθ᾽ ὅντινα τρόπον γίνεσθαι πέφυκεν, ἔν τε τῇ περὶ σφυγμῶν πραγματείᾳ δέδεικται καὶ νῦν εἰρήσεται τοσοῦτον, ὅσον ἂν εἰς τὰ προκείμενα χρήσιμον εἶναι φαίνηται. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐν τῷδε τῷ πράγματι δίειμι, τὴν ἀρχὴν ἐνθένδε ποιησάμενος.

Κεφ. β΄. Αἰσθηταὶ κινήσεις ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν, ὁπόταν ὑγιαίνωσι, διτταὶ τῷ γένει φαίνονται· καθ᾽ ὁρμὴν μὲν ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ ὅπως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλωσιν οἱ τὰ μὲν τοιαῦτα δεινοὶ, τῆς δὲ τῶν πραγμάτων ἐπιστήμης ἀμελοῦντες, αἱ διὰ νεύρων τε καὶ μυῶν γινόμεναι, καὶ ταύτας ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν προαιρετικὰς ἐνεργείας· ἕτεραι δὲ κινήσεις εἰσὶν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν αἱ κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν, ἃς προσαγορεύουσι ζωτικὰς, ὄντος καὶ ἄλλου τρίτου γένους κινήσεων ἐν ταῖς φλεψὶν, οὐκ αἰσθητοῦ, ὑπὲρ ὧν οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δέομαι λέγειν. ἀλλ᾽ ἥ γε διὰ τῶν μυῶν τε καὶ τῶν νεύρων γινομένη, καθ᾽ ἣν

redarguam, (id enim Herophilus ejus diſcipulus abunde factitavit) ſed ut iis quae recte ille ſcripſit, ea quae deſunt, adjiciam. De pulſu igitur, quid tandem ſit, et quomodo fieri ſoleat, in opere de pulſibus demonſtratum eſt, et nunc tantum dicetur, quantum ad praeſentem diſputationem utile eſſe videbitur; de aliis autem hoc commentario ſum tractaturus, inde ſumpto initio.

Cap. II. Motus ſenſibiles in animantium corporibus, quum ſana ſunt, genere duplices apparent; ex impetu ſane, aut arbitrio ſeu voluntate, aut quomodocunque nominare velint nominum quidem periti, rerum autem ſcientiam negligentes; qui nervis muſculisque fiunt; atque has medici voluntarias actiones appellare ſolent; alii vero motus in animantium corporibus exiſtunt, tum in arteriis, tum corde, quos vitales nuncupant, (imo et aliud quoddam tertium motuum genus in venis habetur, quod ſenſibus non percipitur) de quibus in praeſentia dicere opus non habeo; verum qui muſculis et nervis perficitur, per quem et manus et crura

καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ σκέλη κινοῦμεν, ἐν τρόμοις καὶ σπασμοῖς καὶ ῥίγεσι νοσώδεσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῖς παλμοῖς φαίνεται. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα παθήματα πλημμελεῖς κινήσεις εἰσὶ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, ἀφ᾽ ὧν ὑγιαινόντων αἱ καθ᾽ ὁρμὴν ἐπιτελοῦνται κινήσεις.

Κεφ. γ΄. Ὁ τρόμος μὲν οὖν γίνεται τῆς ὀχούσης καὶ κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως ἀῤῥωστίᾳ. οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν δήπου τὰ μόρια τῶν ζώων οὕτως ὄντα βαρέα καὶ κάτω φέρεσθαι πεφυκότα, τὰς εἰς ἅπαντα τόπον ἔχει κινήσεις, ἀλλ᾽ ἡ διὰ τῶν νεύρων τοῖς μυσὶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιπεμπομένη δύναμις οἷον ὄχημά τι καὶ πτέρωμα τῆς κινήσεως αὐτοῖς ἐστιν, ἣν ὅταν μὲν ἀπολέσῃ τελέως, ἀπόλλυσι δὲ τὰ παραλελυμένα, καταφέρεται καὶ πίπτει κάτω δίκην ὄρνιθος πτεροῤῥυήσαντος, ὅθεν οὐδεμία κίνησις ἀπολείπεται τοῖς οὕτω παθοῦσιν. εἰ δὲ περιγίνοιτο μὲν ἡ δύναμις, ὀλίγη δὲ καὶ ἀσθενής, ὡς μήθ᾽ ἱκανῶς ὀχεῖν τε καὶ βαστάζειν τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἢ ὥσπέρ τι φορτίον φέρειν μὴ δύνασθαι, ἀνάγκη τὸ διακείμενον οὕτω μόριον ἐν τρόμῳ καθορᾶσθαι. αἱ γὰρ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τοῖς

movemus, in tremoribus, convulfionibus, rigoribus morbidis, interdum et in palpitationibus apparet. Omnes etenim ejusmodi affectus depravati motus funt organorum eorundem, quibus arbitrarii fanorum motus obeuntur.

Cap. III. Tremor itaque facultatis corpus vehentis moventisque infirmitate oboritur. Non enim ex fe ipfis fcilicet animantium partes, tam graves quum fint deorfumque ferri natae, in omnem locum motum habent; verum facultas, quae per nervos mufculis a principio transmittitur, tanquam vehiculum quoddam et ala motus ipfis eft; quam quum prorfus perdiderint (perdunt autem refolutae) deorfum feruntur, et avis cui pennae defluxerint inftar, concidunt; unde nullus ita affectis *partibus* motus relinquitur. Sin autem facultas quidem reliqua fuerit, fed pauca et imbecillis, ut neque corporis partes fatis attollat vehatque, aut tanquam grave pondus aliquod ferre nequeat, necelfe eft partem ita difpofitam, in tremore confpici; fiqui-

ἀσθενέσι κινήσεις βίαιοί τε καὶ πρὸς ἀνάγκην γιγνόμεναι τρομώδεις εἰσίν. οἶμαί σε πολλάκις ἑωρακέναι βαρὺ φορτίον ᾐρημένον τινὰ, κἄπειτα βαδίζειν ἐπιχειροῦντα πρὸς βίαν, ὡς τρομώδης γίνεται τοῖν σκελοῖν. καὶ γὰρ εἰ καὶ ταῖν χεροῖν ὑπέρβαρύ τι βαστάζειν ἐπιχειροίη, τρομώδης ἔσται ταῖν χεροῖν. οὕτω δὲ [201] καὶ ἄνθρωπος ὅταν φοβῆται, ἤν τέ τι ταῖς χερσὶ δρᾷν, ἤν τε βαδίζειν ἐθέλῃ, τρομώδεις μὲν αἱ χεῖρες αὐτῷ τολμῶντι δι᾽ αὐτῶν ἐνεργεῖν, τρομώδη δὲ τὰ σκέλη βαδίζειν ἐπιχειροῦντι. καθαιρεῖ γὰρ ἰσχὺν δυνάμεως οὐδὲν ἧττον τῶν ἄλλων φόβος. ἣν δὲ ἅπαξ αὕτη καταπέσῃ καὶ ἀῤῥωστήσῃ, πᾶν ἄχθος γίγνεται, κἂν παντελῶς ᾖ κουφότατον. ὥστε καὶ τὸ σῶμα τοῦ ζώου, κοῦφον ὂν πρότερον, οἷα φορτίον αὐτὴν βαρύνει. γέροντες δ᾽ ὡσαύτως ἀπ᾽ ἀσθενείας τὰ πολλὰ τρομώδεις εἰσὶ, ὅσοις τε διὰ νόσον ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς ἐπόνησεν, οὐδὲ τούτοις ἄνευ τρόμων αἱ κινήσεις. ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἡ κινοῦσα τὰ μέρη καὶ βαστάζουσα δύναμις, ἀῤῥωστήσασα νυνὶ, ὅσου ἐπεφύκει πρότερον

dem motus, qui ab imbecillibus ſupra vires et violenti et ad neceſſitatem ſiunt, tremuli exiſtunt. Puto te ſaepe vidiſſe aliquem, qui gravi pondere ſublato incedere violenter conaretur, quam cruribus intremiſcat; quin etiam ſi manibus praeter vires grave aliquid portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo quum timet expaveſcitque aliquis, ſive manibus quid facere, ſive incedere volet, manus quidem, ſi his functionem obire aliquam audeat, tremulas: tremula vero crura, ſi conetur incedere, habebit. Minuit enim et timor nihilominus caeteris virium robur; quae ubi ſemel collapſae fuerint et debilitatae, quidvis etiam multo leviſſimum grave redditur; quapropter et corpus animantis, quod prius erat leve, oneris modo ipſas aggravat. Ac ſenes ſimili modo ex imbecillitate ut plurimum tremuli ſunt. Praeterea, quibus ex morbo corporis robur laboravit, nec iis quoque citra tremores motus ſiunt. Nam in omnibus ſic ſe habentibus facultas partes movens attollensque, nunc debilitata, id quod prius attollere ſolebat,

αἴρειν, οὐκέτι δύναται, καθάπερ ὀκλάζουσα περὶ τὴν κίνησιν. ἔνθα δ' ἂν ὅλος ὁ τόνος ἐνδῷ τῆς φύσεως, ἐνταῦθα τοῦ κουφίζοντος ἀποροῦντα τὰ σώματα τῷ σφετέρῳ βάρει φέρεται κάτω, καὶ ἔμεινεν ἐνταῦθα, καθάπερ ἐν παραλύσεσιν, εἰ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἡ ἰσχὺς ἐπιλελοίπει τελέως· ὅσον δὲ αὐτῆς λείπεται, τοῦτο πάλιν ὀχεῖν ἐπιχειρεῖ. δύναται δὲ οὐδὲ νῦν ὅσον βούλε(365)ται δι' ἀσθένειαν· ἀλλ' ὀλίγον μέν τι κουφίζει, τὸ πλέον δ' ἀπολείπει, ἀτελῆ καὶ κολοβὴν ἐγκαταλείπουσα καὶ ταύτῃ τὴν κίνησιν. αὖθις οὖν ἐπιτρέπει τοῖς σώμασι φέρεσθαι κάτω. τούτου συνεχῶς ἀποτελουμένου, καὶ τὴν ἄνω φορὰν ἐκδεχομένης ἀεὶ τῆς κάτω, συναπτούσης δὲ αὖ πάλιν τῆς ἄνω, διπλῆ μὲν καὶ σύνθετος ἡ πᾶσα γίνεται κίνησις, ἀμειβόντων ἀεὶ τῶν μορίων τοὺς τόπους. ὄνομα δὲ τῷ πάθει τρόμος, εἰς μὲν τὰ κάτω τῆς φορᾶς τοῖς σώμασι τῷ σφετέρῳ βάρει γινομένης, ἄνω δὲ αὖ πάλιν ὑπὸ τῆς δυνάμεως αἱρομένης.

Κεφ. δ'. Ἀλλὰ καὶ παλμὸς, ἴσως φήσει τις, ὡσαύτως τῷ τρόμῳ κίνησίς ἐστιν ἀβούλητός τε καὶ ἀκούσιος ἐπαι-

amplius non poteſt, tanquam in motu vacillans. Si vero univerſum naturae robur remiſerit, tum corpora, facultate attollente deſtituta, ſuo pondere deorſum feruntur, ac illic remanent quemadmodum in paralyſibus, ſi univerſam facultatem robur omnino deſtituerit; quantum autem ipſius reliquum eſt, id rurſus vehere corpus conatur; verum neque nunc quantum vult, prae imbecillitate poteſt; ſed modice quidem elevat, magis autem deficit, imperſectum mutilumque hic quoque motum relinquens. Rurſus igitur corporibus deorſum ferri concedit, quod quum continue fiat, et deorſum tendens latio ſurſum vergentem excipiat, rurſusque ſubjungatur ſurſum tendens, duplex ſane et compoſitus totus fit motus, partibus loca ſemper per vices mutantibus. Nomen autem affectui eſt tremor, quo corpora deorſum pondere ſuo vergunt, rurſus autem in altum a facultate attolluntur.

Cap. IV. Sed et palpitatio, forſan dicet aliquis, ſimiliter atque tremor, motus eſt involuntarius ac invitus

φομένων τε καὶ καταφερομένων τῶν παλλομένων μερῶν. πῇ ποτ' οὖν διοίσει τρόμος παλμοῦ; μέχρι μὲν τοῦδε φαίνονται μηδὲν ἀλλήλων διαφέροντες, διενηνόχασι δὲ, οὔτε γὰρ τόπον πάσχοντα τὸν αὐτόν φημι εἶναι τοῖς παλλομένοις, οὔτ' αἰτίαν, οὔτε σύμπτωμα. τρέμει μὲν γὰρ μὴ προελόμενος κινεῖν τὸ κῶλον οὐδείς· πάλλεται δὲ τὰ παλλόμενα, κἂν ἀποκείμενα τύχῃ, κἂν μηδεμίαν κίνησιν αὐτοῖς ἐπάγῃς. ἀπατῶνται δὲ κἀνταῦθα πολλοὶ, κεφαλάς τε τρομώδεις ὁρῶντες, ἀκίνητόν τε χεῖρα, καὶ σκέλος, ὡς ἂν δόξειεν, ἀποτεταμένον ἐχόντων τινῶν, ἔπειτ' οὐδὲν ἧττον τρεμόντων. οὓς χρὴ διδάξαι τὸν λόγον τοῦτον, οὐχ ὑπ' ἐμοῦ νῦν πρῶτον λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν παλαιῶν, οὐχ ὅσα φαίνεται κινεῖσθαι, ταῦτα κινεῖσθαι φᾶσι μόνα. πολλὰ γοῦν ἀκίνητα μὲν εἶναι δοκεῖ, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχοντα τόπον, οὐδὲν δὲ ἧττον κινεῖται. τοὺς γοῦν ὄρνιθας οὐ μόνον ἄνω καὶ κάτω φερομένους, ἀλλὰ κἂν ἕνα τόπον ἐν τῷ ἀέρι κατειληφότες ὦσιν, ἐν κινήσει καὶ τόθ' ὑπάρχειν. ἐὰν γοῦν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ νεκρὸν ὄρνιθος

partium; quae quum palpitant, attolluntur et deorfum aguntur. Quomodo igitur tremor a palpitatione differret? Hactenus fane nihil inter fe difcrepare videntur; verumtamen difcrimen intercedit; neque enim locum affectum eundem esse trementibus et palpitantibus, neque caufam, neque fymptoma dico. Quippe nemo, qui artus movere non inftituerit, tremet; palpitantes autem partes, etiamfi in quiete fuerint, etiamfi nullum ipfis motum induxeris, palpitant. Decipiuntur hic quoque multi, dum capita tremula confpiciunt, ac manum immobilem et crus, ut vifum fuerit, extenfum habentibus nonnullis, deinde nihilominus trementibus. Quos hanc fententiam docere convenit, quae non a me nunc primum dicitur, fed etiam a multis veterum, non quae moveri videntur, ea moveri fola pronunciantibus. Multa fiquidem citra motum effe videntur, unum eundemque locum obtinentia, nihilo autem minus moventur. Siquidem aves non modo quum furfum et deorfum feruntur, fed etiam fi locum unum in aëre occupent, in motu tunc quoque effe *cenfent*. Nam fi in eo loco mortuum avis cor-

σῶμα τεθῇ, ῥαδίως ἐπὶ τὴν γῆν κατενεχθήσεται τῷ βάρει ῥέψαν· [202] ᾧ δῆλον ὅτι καὶ τὸ μένον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου σῶμα κινήσει τινὶ προσχρώμενον ἐμετεωρίζετο, κατὰ τοσοῦτον μέρος γε κινήσεως, ὅσον ἔσχεν ἄν, εἰ μόνῳ τῷ βάρει καταφερόμενον τετύχηκεν. ὥστε ἣν δοκεῖς ἀκινησίαν εἶναι, σύνθετός ἐστι κίνησις ἐκ δύο τινῶν εἰς ὑπεναντίους τόπους ἀπάγειν τὸ σῶμα δυναμένων κινήσεων συγκειμένη. ὧν εἰ τὴν ἑτέραν ἀφέλοις τὴν ἄνω, τὴν λοιπὴν ὄψει ῥαδίως εἰς τὸν κάτω τόπον ἀπάγουσαν τὸ σῶμα. τοῦτ᾽ οὖν καὶ Ἱπποκράτης διδάσκει εἰπών· ἑστάναι ἕλκεσιν ἥκιστα συμφέρει. καὶ ἄλλως, ἢν ἐν σκέλει ἔχῃ τὸ ἕλκος, οὐδὲ καθῆσθαι, οὐδὲ πορεύεσθαι, ἀλλὰ ἡσυχίην ἔχειν καὶ ἀτρεμίζειν συμφέρει. τὸ μὲν γὰρ ἀτρεμίζειν καὶ ἡσυχάζειν ὡς ὠφελοῦν ἐπαινεῖ· τὸ δὲ ἑστάναι καὶ καθῆσθαι, φησιν, ἥκιστα συμφέρει, ἕτερόν τι τοῦ ἀτρεμίζειν καὶ ἡσυχάζειν ὑπάρχον. ἐντέτανται γὰρ καὶ τόθ᾽ οἱ μύες βαστάζοντές τε καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἐξαίροντες καὶ ὀρθοῦντες τὸ σῶμα. διὰ τοῦτο τοῦ περιπατεῖν οὐδὲν ἧττον τὸ ἑστάναι κοπῶδες, ὡς ἂν καὶ αὐτὸ κίνησις ὄν. ἀρθείσης

pus fitum fuerit, facile ad terram decidet, pondere fuo inclinans. Unde conftat et corpus quod in eodem manebat loco, motus cujusdam auxilio in fublimi conftitiffe, tanto utique motu, quantum haberet, fi folo pondere deorfum ferretur. Quare quam immobilitatem effe putas, motus eft compofitus, ex duobus quibusdam conftans, qui corpus in contraria loca poffunt abducere; quorum fi alterum furfum vergentem tollas, reliquum videbis facile corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur et Hippocrates his verbis docet: *Stare, ulceribus minime conducit.* Et alibi: *Si in crure ulcus habeat, neque federe, neque obambulare, fed quiefcere et otio vacare confert.* Nam quietem et otium tanquam profutura commendat; ftare autem et federe minime prodeffe ait, ut quae a conquiefcendo et otiando fint diverfa; etenim et tunc mufculi, qui geftant corpus, et a terra attollunt eriguntque, intenfi funt; idcirco ftare nihilo minus, quam obambulare, laffitudinem parit, ut quod et ipfum motus exiftat. Anima igitur, quae corpus et mo-

νοῦν τῆς ψυχῆς τῆς κινούσης τε καὶ ὀρθούσης τὸ σῶμα, ῥᾳδίως ὄψει κείμενον ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρότερον ὂν ὀρθῶς. ᾧ δῆλον ὅτι καὶ ὁπόταν ὀρθὸν ᾖ, οὐκ ἦν ἀκίνητον, ἀλλ' εἶχέ τι κουφίζον τε καὶ βαστάζον καὶ ἐξαῖρον αὐτό. ἐγὼ μὲν οὖν οὐδὲ τὸν κατακείμενον ἄνθρωπον, εἰ τὴν μὲν κεφαλὴν ὑψηλοτέραν ἔχοι, τοὺς δὲ πόδας ταπεινοτέρους, οὐδὲ τοῦτον ἀκίνητον εἶναί φημι παντάπασιν. ὑπέῤῥει γὰρ ἂν ῥᾳδίως ἐπὶ πόδας ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων εἰς τὸ κάταντες ῥέπων, εἰ μή που κινήσῃ τὴν ῥοπὴν ταύτην ἀντισηκοῦσαν. ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγεν· εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο, καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, δεινότερόν ἐστι. τὸ γὰρ ἐπὶ τοὺς πόδας ὑποῤῥεῖν κατακείμενον ἀῤῥωστούσης ἐσχάτως δυνάμεως βεβαιότατόν ἐστι γνώρισμα. ἑστάναι μὲν γὰρ ἢ καθέζεσθαι ἢ ἀνίστασθαι μὴ δύνασθαι δεινὸν μὲν, ἀλλ' ἧττον δεινὸν, ἀπολήγουσι γὰρ πρὸς ταῦτα πολλοὶ τῶν νοσούντων, εἰς ἔσχατον ἀσθενείας οὔπω προϊόντες· τὸ δὲ μὴ κατακεῖσθαι δύνασθαι ζῶντος τρόπον, ἀλλὰ κἀνταῦθα καθάπερ νεκρὸν καὶ ἄψυχον σῶμα καταφέρεσθαι, κακῶν ἔσχατον. τοῦτο ἐν τῷ

vet et erigit, ablata, ſtatim quod prius rectum erat, in terram inclinare videbis; quo conſtat etiam quum rectum erat, non fuiſſe citra motum, ſed habuiſſe aliquid, quod ſublevaret, geſtaret attolleretque ipſum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, ſi caput ſublimius habeat, pedes autem humiliores, citra motum omnino eſſe dixerim; ſublaberetur enim facile ad pedes ex ſublimiori in declive vergens niſi motu contrario huic propenſioni reniteretur. Haec ſane et Hippocrates aſſerebat: *Si vero praeceps agatur, et a lecto ad pedes delabatur, gravius periculum minatur.* Nam ad pedes ſublabi decumbentem, facultatis extreme imbecillis nota eſt firmiſſima. Stare etenim aut ſedere aut ſurgere non poſſe, grave quidem, ſed minus grave periculum innuit; quippe multi aegrotantium ad haec deveniunt definuntque, ad extremam nondum imbecillitatem prolapſi: at decumbere non poſſe viventis modo, ſed hic quoque tanquam mortuum et inanimatum corpus deorſum ferri, extremum malum. Hoc *Hippocrates* in commentario de hu-

περὶ χυμῶν ἔῤῥιψιν ἐκάλεσεν, ὅπερ οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ σύγγραμμα μὴ νοήσαντες ἐλάλησαν πολλά. τὸ γὰρ καταβεβλῆσθαι δίκην ἀψύχου σώματος, παντὸς τοῦ τόνου τελείως ἐκλελυμένου τε καὶ ἀπολωλότος ἔῤῥιψιν εἶπεν, ὥστε μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ ἐῤῥίφθαι τῷ κατακεῖσθαι, ἀλλ' ὃν ἔχει λόγον τὸ καταπίπτειν πρὸς τὸ κατακεῖσθαι. οὕτω κἀπὶ τῶν ὀρνίθων ἕτερον μέν ἐστιν ἐπὶ γῆν καταπτῆναι, ἕτερον δὲ πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. τὸ μὲν γὰρ ἐνέργεια, τὸ δὲ πάθος. ὡσαύτως οὖν τούτοις ἐνέργεια μὲν ἡ κατάκλισίς ἐστι, πάθημα δὲ ἡ ἔῤῥιψις. πρὸς τί δή μοι ταῦτα λέγεται; ἵνα τοὺς ἐπηρκότας ἢ σκέλος ἢ χεῖρα, κἄπειτα φυλάττοντας, ὡς ἔχουσι, μὴ δόξῃς ἀκινήτους εἶναι, μηδ' ἂν ὅτι μάλιστα τυγχάνωσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀεὶ κατέχοντες τόπον. εἰ δ' οὐ βούλει συγχωρῆσαι κίνησιν ὑπάρχειν τοῖς οὕτω διακειμένοις, ἀλλ' ἐνέργειάν τε πάντως αὐτοῖς συγχωρήσεις ὑπάρχειν, καὶ διπλασίαν γε τὴν ῥώμην ταύτην τῆς ἁπλῆς ἐνεργείας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἁπλαῖς ἓν γένος ἐνεργεῖ μυῶν, ἤτοι τῶν καμπτόντων, ἢ τῶν ἐντεινόντων τὸ κῶλον· ὅταν δὲ ἀποτείνας αὐτὸ διαφυλάττῃς, ἄμφω τὰ

moribus, ἔῤῥιψιν i. e. *virium proftrationem* appellavit; quod interpretes libri non intelligentes, multa nugati funt. Nam proftratum effe inftar corporis inanimati, omni robore prorfus exfoluto et perdito, ἔῤῥιψιν vocavit; ut non idem fit proftratum effe ac decumbere, fed quam habet rationem delabi ad decumbere. Ita etiam in avibus aliud eft ad terram devolare, aliud in terram decidere: etenim illud actio, hoc affectus eft. Similiter igitur his actio quidem decubitus eft, affectus autem proftratio. Quorfum igitur haec mihi dicuntur? eo nempe, ut illos, qui aut crus aut manum in altum fuftulerunt, deinde ita ut habent, fervant, ne immotos effe arbitreris, neque fi unum eundemque locum femper quam maxime occupent. At fi nolis, ita difpofitis motum adeffe concedere, certe actionem ipfis omnino concedes, et hoc duplum fimplicis actionis robur. Nam in fimplicibus unum mufculorum genus, aut flectentium, aut intendentium artus, operatur; quum vero extenfos ipfos conservas, utra-

Ed. Chart. VII. [202. 203.] Ed. Baf. III. (365.)

γένη τῶν μυῶν ἰσοσθενῶς ἐνεργεῖ. εἰ δὲ τούτου μνημονεύεις, ἀληθῆ παραφυλάττων εὑρήσεις ἀεὶ τὸν λόγον, ὅτι τῷ μηδεμίαν ἐπιχειροῦντι [203] κινεῖσθαι κίνησιν οὐκ ἐγγίνεται τρόμος· ἀδυνάτου γάρ ἐστι καὶ ἀσθενοῦς κινήσεως σύμπτωμα. ὅθεν ὅτῳ κινεῖσθαι σώματι μηδόλως ὑπάρχει, παντί που δῆλον, ὡς οὐδὲ περὶ τὴν κίνησιν ἀσθενὲς καὶ ἀδύνατον ὑπάρξει.

Κεφ. ε΄. Παλμὸς δέ γε καὶ τοῖς ἀκινήτοις συμβέβηκε. καὶ γὰρ ὀφρὺς καὶ βλέφαρον καὶ ὀφθαλμὸς ἐπαίρονται πολλάκις ἄνευ βουλήσεως ἁπάσης. ἔνθα καὶ τοῦτό γε σαφῶς οἶμαι θεάσασθαι μεγάλην ἔχον μοῖραν εἰς ἐπίγνωσίν τε τοῦ πάθους τῆς φύσεως ἀκριβῆ τε διάκρισιν ἀπὸ τῶν τρεμόντων. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς παλλομένοις μέρεσιν ἐπάρσεις τε καὶ θέσεις φαινόμεναι διατάσεις εἰσί τινες τῶν σωμάτων, οἷα πληρουμένων αὖθίς τε πάλιν κενουμένων συνιζήσεις· αἱ δὲ ἐπὶ τῶν τρεμόντων ὅλου τοῦ κώλου κινήσεις εἰσὶ, ποτὲ μὲν εἰς τὸ κάτω ῥέποντος, αὖθις δ᾽ ἄνω φερομένου, διαστέλλεται

que musculorum genera pari robore functionem obeunt. Quod si hujus memineris, vera obfervans, quae prius dicebantur, verba invenies, *nempe*, quod ei, qui nullum motum aggredditur, tremor non obveniat; est enim impotentis, et infirmi motus fymptoma. Unde cuivis conftat, corpus, cui moveri neutiquam licet, id neque circa motum imbecille et impotens fore.

Cap. V. Palpitatio autem iis etiam, quae non moventur, partibus accidit. Etenim fupercilium, palpebrae et oculus faepe citra omnem voluntatem attolluntur. Unde et hoc manifefte arbitror magnam habere vim tum ad affectus naturae cognitionem tum ad exactam a trementibus diftinctionem. Nam quae in palpitantibus partibus elevationes depreffionesque apparent, diftentiones quaedam funt corporum, ut quae replentur, et eorumdem fubfidentiae, ut quae rurfus inaniuntur. Quae vero trementibus accidunt, totius membri motus funt, quod interdum deorfum quidem vergit, rurfus autem ad fuperiora fertur, fed nullo

δὲ οὐδὲν, οὐδὲ συστέλλεται. διὰ τοῦτο τρέμει μὲν ὅλον τὸ μέρος, ὁπόταν τι δρᾷν ἐπιχειρῶμεν, οὐδενὸς ἀκινήτου τῶν ἐν αὐτῷ μένοντος· ἀλλ᾽ ὁμοίως μὲν οἱ μύες, ὁμοίως δὲ τούτοις ἀρτηρίαι καὶ νεῦρα καὶ φλέβες καὶ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ καὶ τὸ δέρμα ποτὲ μὲν ἄνω φέρεται, ποτὲ δὲ κάτω. πάλλεται δὲ οὐ πάντα. νεῦρον γοῦν, ἢ ὀστοῦν, ἢ χόνδρον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον οὐκ ἂν ἴδοις ποτὲ παλλόμενον. οὐ γὰρ ἔχει κοιλίαν, ἧς ἐν μέρει διαστελλομένης τε καὶ συστελλομένης, ἐπαίρεσθαι μὲν, ὅταν διαστέλληται, συμπίπτειν δὲ, ὅταν συστέλληται, τοῖς μέρεσιν ὑπάρξει. ἀλλ᾽ εἴτε μυῶν ἐστι πάθος μόνον ὁ παλμὸς, ὡς Ἡρόφιλος ἐνόμιζεν, ἢ καὶ τοῦ δέρματος, ἢ ἀρ- (366)τηριῶν, ὡς ὑπελάμβανε Πραξαγόρας, αὖθις τοῦτο σκεψόμεθα. τῇ γὰρ παρὰ τῇ τοῦ πεπονθότος τόπου ζητήσει οἰκειοτέρα ἡ σκέψις. τὸ δέ γε νῦν εἶναι τοσοῦτον λαβόντες εἰς τὸ πρόσθεν ἴωμεν, ὅτι διάστασις μέν τίς ἐστι καὶ συνίζησις παρὰ φύσιν ὁ παλμὸς, ἀκούσιος δὲ κίνησις ἄνω τε καὶ κάτω τῶν μερῶν ἐναλλὰξ φερομένων ὁ τρόμος. ἔστι δὲ οὐ

modo dilatatur, neque contrahitur. Eapropter tota sane pars tremit, quum aliquid facere aggredimur, nullo eorum, quae in ea habentur, manente immobili; sed similiter quidem musculi, similiter his arteriae, nervi, venae, ipsaque ossa et cutis nunc sursum, nunc deorsum feruntur. Palpitant autem non omnia; nervum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid hujusmodi nunquam videas palpitare; non enim habent ventrem, quo vicissim dilatato et contracto, attolli quidem quum dilatatur, collabi autem quum contrahitur, partibus liceat. Porro musculorumne sit affectus tantum palpitatio, ut Herophilus opinabatur, an etiam cutis, aut arteriarum, ut censebat Praxagoras, id rursus considerabimus: siquidem ea speculatio ad loci affecti inquisitionem magis pertinet. Nunc autem tantillum repetentes ad priora digrediemur, nempe quod palpitatio dilatatio quaedam sit et contractio praeter naturam, tremor autem motus partium praeter voluntatem, quo sursum deorsumque vicissim feruntur. At idem non est neque dila-

ταὐτὸν οὔτε τῷ ἄνω φέρεσθαι τὸ διαστέλλεσθαι οὔτε τῷ κάτω τὸ συστέλλεσθαι. τὰ μὲν γὰρ ἄνω καὶ κάτω φερόμενα, τὸν πρότερον ἀπολείποντα τόπον, εἰς ἕτερον μεθίσταται· τὰ διαστελλόμενα δὲ καὶ συστελλόμενα, τὴν ἀρχαίαν ἕδραν φυλάττοντα, τὸ μὲν ἐπιλαμβάνει τοῦ πέριξ χωρίου, τὸ δὲ ἀπολείπει. ὥστε τὸ κινεῖσθαι μὲν ἀμφοτέροις κοινὸν, ὅσα τε διαστέλλεται καὶ συστέλλεται, καὶ μέν τοι καὶ ὅσα κάτω τε καὶ ἄνω φέρεται· ἴδιον δὲ τοῖς μὲν ἐλάττονα τόπον ἢ πλέονα κατειληφέναι, τὸν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἀπολείπουσι· τοῖς δὲ ἀεὶ τοὺς τόπους ἀμείβειν, μή ποτε ἐν ταὐτῷ μένουσι. δεήσει δὲ, οἶμαι, κἀνταῦθά μοι διορισμοῦ πρὸς τὸ πάντη τὸν λόγον ἀληθεύειν. πολλάκις γὰρ ἤδη, πλειόνων ἅμα μυῶν ἤ τινος ἑνὸς μεγάλου σφοδρῶς παλλομένου, συνεπαίρεται μὲν διαστελλομένοις αὐτοῖς τὸ κῶλον, αὖθις δὲ καταπίπτει συστελλομένοις. ἐνθάδε τὴν ἀκούσιον ἔπαρσίν τε καὶ θέσιν τοῦ κώλου τρόμον οὐ χρὴ καλεῖν. ὄψει τε γὰρ σαφῶς τοὺς παλλομένους μύας, οἷς κινεῖται τὸ κῶλον, αὐτή τε [204] ἡ κίνησις

tari ac ſurſum ferri, neque contrahi ac deorſum vergere. Etenim quae ſurſum et deorſum feruntur, priori loco relicto in alium transeunt; quae dilatantur autem et contrahuntur, priſtinam ſedem conſervantia partim ambientem regionem occupant, partim relinquunt. Quare moveri quidem utrisque commune, tum quae dilatantur contrahunturque tum quae ſurſum et deorſum feruntur, peculiare autem his ſane minorem locum aut ampliorem occupare, ita ut veterem non deſerant, illis autem, ſemper loca mutare ita ut nunquam in eodem maneant. Opus autem, opinor, erit hic quoque diſtinctione, ut in totum ſermo verus evadat. Nam ſaepenumero jam pluribus ſimul muſculis aut uno quodam inſigni vehementer palpitante, attollitur quidem membrum una cum iis quae dilatantur, concidit autem rurſus cum iis quae contrahuntur. Hic invitam elevationem depreſſionemque membri tremorem vocare non oportet; nam videbis manifeſto muſculos palpitantes, a quibus membrum movetur; ipſeque motus non qualis trementibus

οὐχ οἷα τοῖς τρέμουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν διὰ τοὺς παλλομένους μῦς ἐν κινήσει τὸ κῶλον ὅλον ἰσχόντων ἰδίοις καὶ αἰσθητοῖς πέρασιν ἑκατέρα τῶν κινήσεων περιγράφεται· τῶν δὲ τρεμόντων τὸ πάθος οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ τῆς ἑτέρας κινήσεως ἔτ' ἀρχομένης, ὡς ἄν τις φαίη, τὴν ἐναντίαν αὐτῇ συνάπτουσαν εὑρήσεις, ὥστε ἀεὶ μὲν τὴν ἄνω φορὰν ἐκδέχεσθαι τὴν κάτω, ταύτην δ' ὑπ' ἐκείνης πάλιν κωλύεσθαι συνεχῶς, ἀτελευτήτου μὲν ἀεὶ τῆς ἄνω φορᾶς, ἀτελευτήτου δὲ τῆς κάτω ῥοπῆς ὑπαρχούσης. τάδε μέν σοι τῶν παθῶν τὰ γνωρίσματα καὶ τοῖσδε τοῖς συμπτώμασιν ἀλλήλων διαφέρει. τόπον δὲ πάσχοντα καὶ τὸ ποιοῦν αἴτιον ἐφεξῆς ἂν εἴη σκοπεῖσθαι. πνεῦμα παχὺ καὶ ἀτμῶδες οὐκ ἔχον διέξοδον αἴτιον εἶναί φημι παλμῶν. ἀθροίζεσθαι δὲ τοῦτό φημι χρῆναι κατά τινα κοιλότητα μὴ κομιδῆ μικρὰν, εἰ μέλλει τὴν διάστασιν αἰσθητὴν ἕξειν τὸ μέρος. εἴρηται μὲν δὴ τὸ πᾶν ἐν κεφαλαίῳ. δεῖ δέ σε τῶν ἀποδείξεων ἔτι πνευματικὴν μὲν εἶναι τὴν οὐσίαν τῷ αἰτίῳ τιθέναι, διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς λύσεως. τί γὰρ οὕτω ῥᾳδίως

apparet. Nam in iis, qui membrum totum in motu propter musculos palpitantes retinent, propriis et sensibilibus extremis uterque motus circumscribitur; trementium vero affectus talis non est, sed altero motu adhuc incipiente, ut ita dicam, contrarium ipsi subjungi deprehendes, ut ad superiora latio semper deorsum tendentem excipiat; haec autem ab illa rursus continue impediatur, ita ut imperfecta semper sursum latio, imperfecta quoque deorsum inclinatio existat. Ac hae sane affectuum tibi notae erunt, his symptomatis invicem differunt. Reliquum est, ut locum affectum et causam efficientem consideremus. Palpitationum causam esse pronuncio spiritum crassum et vaporosum, cui non fit transitus. Hunc autem colligi oportere dico in cavitate quadam non admodum exigua, si pars distentionem sensibilem habitura sit. Atque totum quidem negotium summatim explicatum est. Caeterum oportet, ut cum tu substantiam illam esse spiritualem demonstras, causae addas, ob motus, generationis ac solutionis celeritatem. Quid

ἀθροίζεσθαί τε καὶ κενοῦσθαι δυνατὸν ἄλλο πλὴν πνεύματος; ἔστι μὲν γὰρ τὰ συντιθέντα τὸν ἄνθρωπον, ὡς Ἱπποκράτης ἐδίδασκεν ἡμᾶς, στερεὰ, ὑγρὰ, καὶ πνεύματα. μέμνηται δέ πως αὐτῶν ὧδε, τὰ ἴσχοντα λέγων, καὶ τὰ ἐνισχόμενα, καὶ τὰ ἐνορμῶντα· ἴσχοντα μὲν τὰ στερεὰ καλῶν, περιέχει γὰρ καὶ ἀποστέγει τὰ ὑγρά· ἐνισχόμενα δὲ, τὰ ὑγρὰ, περιέχεται γὰρ ὑπὸ τῶν στερεῶν· ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα, πάντη γὰρ ἐξικνεῖται τοῦ σώματος ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ῥᾳδίως τε καὶ ἀκωλύτως. ταχεῖαν οὖν κένωσιν, ἢ πλήρωσιν, ἢ διάστασιν, ἢ συνίζησιν, ἢ θέσιν, ἢ ἔπαρσιν, ἤ τινα ἄλλην κίνησιν οὐδὲν ἂν τῶν ἁπάντων ἐργάσαιτο πλὴν πνεύματος. ὥστε καὶ παλμῶν αἰτία οὐσία μὲν τὸ πνεῦμα, ποιότης δὲ τῆς οὐσίας ὑγρότης ἐστὶ καὶ παχύτης, ὡς ὀλίγῳ πρόσθεν ἐλέγομεν, ἡνίκα παχὺ καὶ ἀτμῶδες ὠνομάσαμεν αὐτό. εἰ γὰρ αἰθερῶδες εἴη καὶ λεπτὸν καὶ καθαρὸν, ἀκωλύτως διεξερχόμενον οὔτε πληρώσει ποτὲ οὔτε κενώσει τὰ μέρη. τὸ δὲ παχύτερον ἢ κατὰ τοὺς πόρους τῶν σωμάτων, ἐν οἷς ἀθροίζεται,

enim tam facile vel congregari, vel inaniri potest aliud, quam spiritus? Etenim quae hominem constituunt, ut Hippocrates nos docebat, sunt solida, humida et spiritus. Meminit autem ipsorum his verbis, *Continentia* dicens, *contenta, et impetu ruentia.* Continentia quidem solida nuncupans, ut quae comprehendant tegantque humida: contenta autem, humores, ut qui a solidis comprehendantur: quae impetu feruntur, spiritus, si quidem in omnem corporis partem momento temporis et facile et citra impedimentum perveniunt. Citam igitur vacuationem, aut repletionem, aut distentionem, aut contractionem, aut depressionem, aut elationem, aut alium quendam motum, nullum ex omnibus praeter spiritum effecerit. Quare et palpitationum causa substantia quidem spiritus, qualitas autem substantiae humiditas est et crassities, ut paulo ante dicebamus; quum crassum eum vaporosumque nominavimus. Si enim aethereus fuerit tenuis et purus, citra impedimentum transiens, neque replebit unquam, neque vacuabit partes: crassior autem, quam meatus corporum exigant, in quibus

στεγόμενον ἐντὸς, εἰ μὲν ἔχοι κοιλότητα τὸ σῶμα, ταύτην πληρῶσαν ἤγειρέ τε καὶ διέστειλε τὸ περιέχον· εἰ δ' οὐκ ἔχοι, μεταξὺ δυοῖν ἀθροιζόμενον σωμάτων ἀπὸ θατέρου θάτερον ἀφίστησιν, ἐπίκτητον ἑαυτῷ κοιλίαν ἐργαζόμενον. οὗτος μὲν ὁ τρόπος ὁ δεύτερος εἰρημένος καὶ περὶ τὸ δέρμα παλμοὺς ἐργάζεται πολλάκις, οὐκ αὐτοῦ τοῦ δέρματος ἐν ἑαυτῷ κοιλότητά τινα κεκτημένου, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῶν ὑποκειμένων σωμάτων ἀθροίζεται τηνικαῦτα τὸ πνεῦμα. ὁ δὲ τρόπος ὁ πρότερον εἰρημένος ἐν μυσὶ μάλιστα γίνεται. κοιλότητες γὰρ ἐν τούτοις εἰσὶ πολλαί τε καὶ σμικραί. Πραξαγόρας δὲ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις ἀνατίθησι σφυγμὸν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ παλμὸν καὶ τρόμον καὶ σπασμὸν ἀρτηριῶν πάθη· καὶ σφυγμὸν μὲν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν· παλμὸν δὲ καὶ τρόμον καὶ σπασμὸν ἀλλήλων μὲν διαφέρειν μεγέθει, κινήσεις δὲ εἶναι παρὰ φύσιν. ὅτι δὲ οὐκ ὀρθῶς ἐγίνωσκε μόναις ἀρτηρίαις ἀναφέρων τὸν παλμὸν, οὐ χαλεπὸν ἐξελέγξαι. [205] σαφῶς γάρ ἐστιν ἰδεῖν πολλάκις καὶ τὸ δέρμα παλλόμενον καὶ τοὺς μῦς, οὐδεμιᾶς κατὰ τὸν τόπον

colligitur, reclufus intus, fi quidem cavitatem corpus obtinet, hanc replens, et excitat et diftendit regionem circumfluam; fin minus, inter duo collectus corpora, ab uno ad alterum tranfit, afcititium fibi finum efficiens. Hic fane modus fecundus dictus etiam in cute crebro palpitationes excitat; non cute ipfa cavitatem quandam in fe fortita, fed in fpatio, quod cutem et corpora fubjecta intercedit, fpiritus tunc colligitur. Prior autem dictus modus in mufculis potiffimum accidit, in his enim cavitates et multae funt et exiguae. Praxagoras autem pulfum arteriis attribuit, ficut nimirum et palpitationem, tremorem et convulfionem arteriarum affectus effe dicit: ac pulfum fane in naturali ftatu, palpitationem vero, tremorem et convulfionem magnitudine invicem differre, fed motus effe praeter naturam. Quod autem non recte fenferit, folis arteriis palpitationem attribuens, haud difficile eft deprehendere; nam manifefto videre eft frequenter et cutem palpitantem et mufculos,

ἀρτηρίας οὔσης, ἢ εἰ καὶ τυγχάνει τις οὖσα, κομιδῆ μικρᾶς ὑπαρχούσης, ὡς ἄν τινα φανερῶς γνῶναι δύνασθαι, τὴν τοσαύτην διάστασιν οὐκ εἶναι κατὰ τὸ τῆς ἀρτηρίας μέγεθος. εἰ δὲ ὀρθῶς ἔνιοι τοῖς μυώδεσι σώμασι μόνοις ἀνατιθέασι τὸν παλμὸν, τοῦτό μοι δοκεῖ μᾶλλον ἄξιον ἐπισκέψεως εἶναι. ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ πάνυ νομίζω σαφῶς τὴν ἀρτηρίαν οὐ μόνον παλμῶδες ἀλλὰ καὶ σπασμῶδές τι πολλάκις ἐμφαίνουσαν εὑρίσκειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν περὶ τοὺς σφυγμοὺς δεινῶν ὁμολογοῦσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου μακρότερός τε ὁ λόγος ἐστὶ κἀν τοῖς περὶ σφυγμῶν εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ δέρμα μόνον ἐναργῶς φαίνονται παλμοὶ γινόμενοι πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὀλιγάκις, ὅταν ἀτμῶδες πνεῦμα κατά τι μόριον αὐτοῦ γεννηθὲν ἴσχηταί τε καὶ βραδύνῃ κατὰ τὴν διέξοδον. οὕτω δὲ κἂν ἐν μυσὶν ἢ ἄλλῳ τινὶ σώματι φυσῶδες πνεῦμα πλεονάσῃ, κατ᾽ ἐκεῖνο παλμὸν ἐργάζεται. ὅτι δὲ πνεῦμα παχὺ καὶ ὁμιχλῶδες ἢ ἀχλυῶδες ἢ φυσῶδες, ἢ ὅπως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλῃς, αἴτιον γίνεται παλμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἡλικιῶν αἱ ψυχρότεραι παλμῷ εὐάλωτοι, καὶ φύσις σώματος ἡ ψυχροτέρα, καὶ χωρία

cum nulla in eo loco fit arteria: vel fi effe quandam contingat, ea fit admodum exigua, unde liceat manifefto alicui cognofcere, tantam diftentionem non ex arteriae magnitudine proficifci. Porro num recte nonnulli mufculofis corporibus folis palpitationem attribuant, id mihi multo dignius confideratione videtur. Ego etenim etiam plane exiftimo, arteriam manifefto non modo palpitans, fed etiam convulforium quid faepe repraefentantem inveniri, quemadmodum et alii pulfuum periti fatentur. Verum de hoc difputatio prolixior eft, et in libris de pulfibus comprehenfa. Jam plerisque hominum non raro palpitationes in fola cute evidenter fieri apparent, cum vaporofus fpiritus in aliqua ipfius parte generatus retinetur, et in tranfitu moratur: ita etiam, fi in mufculis aut alio quodam corpore fpiritus flatulentus redundaverit, in illa palpitationem excitat. Quoniam vero fpiritus craffus, nebulofus, aut caliginofus, aut flatulentus, aut quomodocumque nominare velis, palpitationis caufa eft, ideo et aetates frigidiores palpitationi obnoxiae funt, natura

ψυχρὰ, καὶ ὥρα τοῦ ἔτους ἡ χειμερινὴ, καὶ βίος ἀργὸς ἐν πλησμοναῖς τε καὶ μέθαις, ἐδέσματά τε ψυχρὰ καὶ φυσώδη, καὶ πάνθ' ἁπλῶς, ὅσα τὸ σῶμα καταψύχει· τὰ δ' ἐναντία τῶνδε καθαιρετικά ἐστιν αὐτίκα τῶν παλμῶν. τὰ μὲν γὰρ θερμαίνοντα λεπτύνει τε τὸ πνεῦμα καὶ τὰ σώματα τίθησιν ἀραιὰ καὶ μαλακά· τὰ δὲ ψύχοντα πυκνοῖ μὲν καὶ συνάγει καὶ μύειν ἀναγκάζει τῶν σωμάτων τοὺς πόρους, παχύνει δὲ καὶ πήγνυσι καὶ θολερὸν ἀποδείκνυσι τὸ πνεῦμα. ῥαδίως οὖν ἴσχεται, διαπνεῖσθαι μὴ δυνάμενον, τῷ θ' ἑαυτοῦ πάχει καὶ τῇ τῶν περιεχόντων αὐτὸ σωμάτων πυκνότητι. τὰ δὲ θερμαίνοντα πάλιν ἐξ ὑπεναντίου τοῖς ψύχουσι χέοντα καὶ χαλῶντα καὶ διανοίγοντα τῶν σωμάτων τοὺς πόρους, αὐτό τε τὸ πνεῦμα λεπτύνοντα καὶ πρὸς τὴν κίνησιν ἐπεγείροντα ῥαδίως, οὕτω καὶ εὐπετεῖς αὐτῷ τὰς διεξόδους ἐργάζεται. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἰάματα τῶν παλμῶν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ἐξεῦρον, ὅσα λεπτύνειν τε καὶ θερμαίνειν δύναται, οἷά ἐστι τά τε δι' εὐφορβίου, καὶ πυρέθρου, καὶ λι(367)μνησίας, καὶ θείου, καὶ πεπέρεως, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα συγκείμενα

corporis frigidior, regiones frigidae, anni tempus hibernum, vita otiosa in repletione et ebrietate, cibi frigidi et flatulenti, et ut semel dicam, omnia quae corpus refrigerant. Quae vero his contraria sunt, palpitationes statim tollunt. Nam calefacientia spiritum attenuant et corpora reddunt rara molliaque; refrigerantia autem densant quidem et contrahunt, et corporum meatus cogunt connivere; incrassant autem coarctantque et turbidum reddunt spiritum; facile igitur retinetur, a perspiratu impeditus tum sua ipsius crassitie, tum corporum ipsum continentium densitate. Calida rursus contrario refrigerantibus modo dum fundunt, laxant, aperiunt corporum meatus, ipsumque spiritum attenuant, et ad motum facile incitant, faciles ita transitus ipsi efficiunt. Quapropter etiam veteres medici palpitationum remedia adinvenere, quae extenuare et calefacere possunt; cujusmodi sunt, quae constant euphorbio, pyrethro, limnesia, sulphure et pipere, aliaque id genus composita medicamenta;

φάρμακα, καὶ τῶν ὑδάτων δὲ τὰ γῆθεν ἀνιόντα θερμὰ, καὶ τούτων μάλιστα τὰ νιτρώδη τε καὶ θειώδη, καὶ ἀσφαλτώδη γε ταῦτα ἐπαινοῦσι. χρῶνται δὲ καὶ θαλάττῃ, θερμαίνοντες αὐτὴν, καὶ ἅλμῃ, εἰ θάλαττα μὴ παρείη. καὶ πίνειν διδόασι τὰ θερμαίνοντα φάρμακα, καὶ μάλιστ' αὐτῶν τὰ διὰ καστορίου συγκείμενα· τοῦτο μέν γε καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθέμενον, οὐ μόνον πινόμενον, ἀγαθὸν φάρμακον, ὡς ἂν ἐκθερμαίνειν τε ἅμα καὶ λεπτύνειν καὶ ξηραίνειν ἀκριβῶς δυνάμενον. παλμοῦ μὲν δὴ παντὸς ἡ γένεσις ἐν τῷ ψυχρῷ, τρόμου δ' οὐδὲ μία πρόφασις, οὐδὲ τὸ ψυχρὸν αἴτιον· ἀλλ' ἡ μὲν διάθεσις ἀῤῥωστία τῆς κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως, τῆς δ' εἰς τοῦτο ἄγειν αἰτίας δυναμένης οὐχ ἓν εἶδος, ἀλλ' ἤτοι τροφῆς ἀπορία, καθάπερ ἐν χολέραις καὶ ῥεύμασι κοιλίας ἰσχυροῖς καὶ σφοδραῖς αἱμοῤῥαγίαις καὶ τοῖς ἀποκαρτεροῦσιν, ἢ λυθέντος τοῦ ζωτικοῦ τόνου, καθάπερ ἐν στομαχικαῖς καὶ καρδιακαῖς ἐκλύσεσιν, ἢ βιαίας καὶ σφοδρᾶς ψύξεως καταλαμβανούσης ἢ πλήθους αὐτὴν οἷον φορτίου βαρύνοντος, ἄῤῥωστος εἰς τὰς [206] κινήσεις γίνεται. ὅθεν οὐδὲ τῶν ἰαμάτων

Item inter aquas, quae e terra prosiliunt calidae, atque ex his potissimum nitrosae, sulphuratae et bituminosae, easque commendant. Utuntur autem et marina aqua, calefacientes ipsam, et muria, si marina desit. Tum potui exhibent medicamenta calida, praesertim ex castorio confecta. Hoc sane etiam extrinsecus impositum, non modo epotum, generosum est medicamentum, ut quod calefacere simul et extenuare siccareque abunde possit. Palpitationis sane omnis ex frigido generatio est; tremoris autem neque una occasio, neque causa *semper* frigida est; verum affectio quidem, facultatis corpus moventis est imbecillitas; causae autem, quae huc corpus perducere potest, non una species est; sed vel alimenti inopia, quemadmodum in cholera, valido alvi profluvio, largo sanguinis fluore, aut magno jejunio; vel vitali robore soluto, quemadmodum in stomachicis et cardiacis exolutionibus; vel violento et valido frigore occupante, aut plenitudine ipsa ponderis modo degravante, imbecilla ad motus efficitur. Unde neque una remediorum

ἐν εἶδος τοῖς τρέμουσιν, ὥσπερ γε τοῖς παλλομένοις, ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὸ καταψύξεως τρέμοιεν, τὸ θερμὸν ἴαμα αὐτοῖς ἐστιν. ὡς ὅσοι γε χειμῶνος ὁδοιποροῦντες, εἶτα ἐν κρύει καρτερῷ καταληφθέντες ἡμιθνῆτές τε καὶ τρομώδεις οἴκαδε παρεγένοντο, ῥᾷστα τοῦ πάθους ἀπηλλάγησαν ἐκθερμανθέντες. ὁμοίως τούτοις ἰώμεθα καὶ τοὺς ἐπὶ πυρετῶν καταβολαῖς ψυχούσαις ῥιγοῦντάς τε καὶ τρέμοντας. εἰ δὲ διαφορούμενοι γίνοιντο τρομώδεις, ὡς ἐν ἐκλύσεσι καρδιακαῖς τε καὶ στομαχικαῖς, τὸ θερμαίνειν τούτους κακῶν ἔσχατον, αὐτὸ γὰρ τοὐναντίον ἐν τοῖσδε πυκνῶσαι χρὴ τὴν ἐπιφάνειαν, ὅσα ψύχει καὶ στύφει καὶ συνάγει τοὺς πόρους προσφέροντας, οὐχ ὅσα θερμαίνει καὶ χαλᾷ καὶ ἀναπεπταμένους ἐργάζεται. εἰ δ' ἀπορίᾳ τροφῆς ὡς ἐν τοῖς ἀποκαρτεροῦσιν ἢ ὑπερκενωθεῖσιν οἱ τρόμοι γίνοιντο, τούτῳ μὲν οὐδὲ λόγου δεῖ, παντὶ γὰρ δῆλον τοῦτο, ὡς τροφῆς οὗτοί γε χρήζουσιν. ὅσοι δὲ διὰ πλῆθος ὑγρῶν βεβαρημένης τῆς δυνάμεως τρέμουσιν, αἱ κενώσεις ἰάματα τούτοις. καθάπερ πού καὶ Ἱπποκράτης διδάσκει λέγων· Ἐστυμάργεω οἰκέτις, ᾗ οὐδὲ αἷμα ἐγένετο, ὡς ἔτεκε θυγατέρα,

species trementibus, quemadmodum palpitantibus, *adhiberi potest.* Verum si a perfrictione tremorem experiantur, calidum ipsis praesidio est. Nam qui per hiemem iter facientes, deinde valido frigore correpti, semimortui et tremuli domum revertuntur, facillime ab affectu liberati sunt caloris beneficio. Similiter his medemur et illis, qui per refrigerantes febrium insultus et rigent et tremunt. At si discussi fiant tremuli, ut in deliquiis cardiacis et stomachicis, calefacere hos extremum malum est; quippe contrarium in his convenit, nempe cutem densare, quae refrigerant, adstringunt coarctantque meatus, adhibentes, non quae calefaciunt, laxant et adaperiunt. Quod si penuria alimenti, ut in longis jejuniis aut immoderatis vacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne verbis quidem indiget; cuivis enim constat, alimentum hos desiderare. Qui autem viribus humorum copia gravatis tremunt, his vacuationes remedio sunt; quemadmodum et Hippocrates alicubi docet his verbis: *Estymargei ancillae, cui neque sanguis fluxerat,*

Ed. Chart. VII. [206.] Ed. Bas. III. (367.)

ἀπέστραπτο δὲ στόμα τῆς μήτρας, καὶ ἐς ἰσχίον καὶ ἐς σκέλος ὀδύνη, παρὰ σφυρὸν φλεβοτομηθεῖσα, ἐῤῥήισε, καίτοι τρόμοι τὸ σῶμα πᾶν κατεῖχον. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν πρόφασιν δεῖ ἐλθεῖν καὶ τῆς προφάσεως τὴν ἀφορμήν. γυναίου μέμνηται μετὰ τόκον οὐ καθαρθέντος τὴν λεγομένην τὰ δεύτερα λοχείαν κάθαρσιν, εἶτα τρομώδους γενομένου. τοῦτό, φησιν, ἰασάμην φλεβοτομήσας ἀπὸ σφυροῦ, καί τοι τρόμοι τὸ σῶμα πᾶν εἶχον. τί δὴ ἕτερον αἰνίττεται ἐνταῦθα, ἢ ὅτι ἕτερος οὐκ ἂν ἐφλεβοτόμησε; ψυχρὸν γὰρ εἶναι πεπίστευται τὸ πάθος ὁ τρόμος, τὸ δ᾽ αἷμα θερμόν. οὔκουν ἐτόλμησεν ἄν τις αἵματος κενοῦν ἐν πάθει θερμαίνεσθαι δεομένῳ. ἀλλ᾽ ἐγώ, φησιν, ἐτόλμησα, καὶ διδάσκει καὶ διὰ τί. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν πρόφασιν δεῖ ἐλθεῖν καὶ τῆς προφάσεως τὴν ἀφορμήν. τὸ ἐνοχλοῦν, φησιν, ἠπιστάμην καὶ τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν αἰτίαν. τὸ μὲν οὖν ἐνοχλοῦν ἦν αἵματος πλῆθος, αἰτία δὲ αὐτοῦ τῆς μήτρας ἡ πρὸς τὸ ἰσχίον ἔγκλισις, δι᾽ ἣν οὐκ ἐκαθάρθη τὸ γύναιον. ὅπερ οὖν ἐχρῆν αἷμα κενωθῆναι, μὴ κενούμενον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ σώματι πλανώμενον, ἄχθος ἦν τῇ φύσει, ὅθεν ἐπι-

postquam filiam peperisset, os autem vulvae aversum erat, ac dolor in coxam et crus pertingebat, ex talo sanguis detractus profuit, etsi tremores totum corpus occuparent. Sed ad occasionem veniendum et occasionis fomitem. Mulieris meminit, quae a partu ea puerperii purgatione, quae secundae vocantur, non purgata, deinde tremore correpta est. Hanc, inquit, sanavi sanguine e malleolo detracto, etsi tremores totum corpus occupabant. Quid ergo aliud hic subindicat, quam quod alius sanguinem non misisset? Frigidus enim affectus tremor esse creditur, sanguis vero calidus. Non igitur ausus fuisset aliquis sanguinem vacuare in affectu, qui calefieri desiderat. Ego tamen, inquit, ausus sum; et rationem docet. Sed ad causam veniendum est et ad causae fomitem. Id quod infestabat, inquit, et infestantis causam noveram. Quod igitur infestabat, sanguinis copia erat; causa ipsius, vulvae ad coxas inclinatio, propter quam mulier purgata non erat. Sanguis igitur, quem vacuatum esse oportebat, non evacuatus, sed in corpore ober-

γνοὺς τοῦ τρόμου τὴν μὲν πρόφασιν αἵματος πλῆθος, ἀφορμὴν δὲ τῆς προφάσεως τῆς μήτρας τὸ πάθος, εἶτα τοῦ μὲν πλήθους ἐνδειξαμένου τὴν κένωσιν, τοῦ πεπονθότος δὲ μέρους τὸν τόπον δι' οὗ χρὴ κενῶσαι, συνθεὶς ἄμφω ταῦτα, τὴν ἀπὸ τοῦ σφυροῦ φλεβοτομίαν μὲν ἐποιήσατο, φλεβοτομίαν μὲν ὅτι κενοῦν αἷμα ἐβούλετο, ἀπὸ σφυροῦ δὲ, μήτρα γὰρ ἐπεπόνθει. ὅτι μὲν οὖν αἵματος πλεονάζοντος φλεβοτομεῖν χρὴ, δῆλον οἶμαι παντὶ, τὸ γὰρ αἷμα ἐν φλεψὶ περιέχεται· ὅτι δὲ μήτρας πασχούσης περὶ σφυρὸν ἢ κατ' ἰγνύην χρὴ τέμνειν, εἰ μὴ πρότερον ἐξ ἀνατομῆς διδάξαιμι τὰς κοινωνίας τῶν φλεβῶν, οὐκ ἂν ἕπεσθαι δύναιο τῷ λόγῳ. ἄλλη γὰρ ἄλλῳ μέρει τοῦ σώματος κοινωνεῖ φλὲψ, καὶ χρὴ διὰ τῶν κοινῶν ἀεὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι, ὡς εἴ γε τὰς μηδὲν κοινωνούσας τῷ πεπονθότι μέρει φλέβας ἐντέμοις, οὔτε τὸ πεπονθὸς ἰάσῃ, καὶ βλάψεις ἀεὶ τὸ ὑγιές. ἀναγκαῖον οὖν ἀεὶ φαίνεται τῷ μέλλοντι καλῶς ἰᾶσθαι τὴν αἰτίαν ἐπίστασθαι, δι' ἣν γίνεται τὸ πάθος. ἀλλὰ περὶ μὲν αἰτίας τρόμου ἱκανὰ ταῦτα.

rans, naturae pondus erat. Unde tremoris caufam intelligens, fanguinis copiam, fomitem vero caufae uteri affectum; deinde copia quidem vacuationem indicante, parte autem affecta locum per quem vacuare conveniebat, ambo haec conjungens, fanguinis detractionem ex malleolo molitus eft; fanguinis quidem detractionem, quoniam fanguinem vacuare volebat; e malleolo autem, quia uterus affligebatur. Quod igitur fanguine abundante venam incidere oportet, cuique arbitror manifeftum, fiquidem in venis ille continetur. Quod autem utero affecto, circa malleolum aut in poplite fecare convenit, nifi prius venarum communiones ex anatome didiceris, haud poteris id, quod dico, affequi. Alia enim alii corporis parti vena communicat, oportetque vacuationes femper ex communibus moliri; nam fi venas nihil parti affectae communicantes incideris, neque affectae medeberis, et fanam femper offendes. Neceffarium igitur femper videtur, eum qui recte medebitur, caufam ex qua affectus oritur cognofcere. Verum de tremoris caufa haec fufficiunt.

πεπονθὼς δὲ [207] τόπος εἷς οὐδείς ἐστιν ἐξ ἀνάγκης ἐν τρόμοις, καὶ μέμφομαί γε ἐνταῦθα Πραξαγόρᾳ καὶ Ἡροφίλῳ, τῷ μὲν ἀρτηριῶν πάθος εἰπόντι τὸν τρόμον, Ἡροφίλῳ δὲ φιλοτιμουμένῳ δεῖξαι περὶ τὸ νευρῶδες αὐτὸ γένος ἀεὶ συνιστάμενον. ὁ μὲν οὖν Πραξαγόρας πόῤῥω τοῦ ἀληθοῦς ἥκει· ὁ δὲ Ἡρόφιλος ἠπατήθη τὸ τῆς δυνάμεως πάθος ἀναφέρων τοῖς ὀργάνοις. ὅτι μὲν γὰρ τὸ νευρῶδες γένος, οὐ τὸ ἀρτηριῶδες, ὑπηρετεῖ ταῖς κατὰ προαίρεσιν κινήσεσιν, ὀρθῶς ἐγίνωσκεν· ὅτι δὲ οὐκ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν νεύρων αἴτιον κινήσεως, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὄργανον, ἡ κινοῦσα δ᾽ αἰτία ἡ διήκουσα δύναμις διὰ τῶν νεύρων ἐστὶν, ἐνταῦθα μέμφομαι αὐτῷ μὴ διορίσαντι δύναμίν τε καὶ ὄργανον. εἰ γὰρ διώρισεν, εὐθὺς ἂν ἔγνω διότι βλαβήσεται τοὔργον οὐκ ὀργάνων μόνων, ἀλλὰ καὶ δυνάμεων πάθει. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τεθνεώτων οὐδὲν οὔτε τὰ νεῦρα πέπονθεν οὔθ᾽ οἱ μύες, ὅσα πάθη πάσχειν αὐτὰ νομίζουσιν Ἡρόφιλός τε καὶ Πραξαγόρας· ἀπολέλοιπε δ᾽ αὐτῶν πᾶσα κίνησις εὐθὺς ἅμα τῇ ψυχῇ, μύες δὲ καὶ νεῦρα

Locus autem affectus in tremoribus unus neceffario nullus eft; atque hoc loco carpendi mihi veniunt Praxagoras et Herophilus; ille, quod arteriarum affectum tremorem dixerit; Herophilus, quod tremorem in nervofo ipfo genere femper conftitui oftendere contendat. Praxagoras igitur longe a vero abeft; Herophilus autem deceptus eft, dum facultatis affectum inftrumentis attribuit. Quod etenim nervofum genus, non arteriofum, motibus voluntariis ferviret, recte intelligebat; quoniam autem non idem nervorum corpus motus caufa exiftit, fed hoc quidem organum; caufa autem movens, facultas eft, quae per nervos difpenfatur: hic reprehendendus venit, qui facultatem et organum non diftinxerit. Si enim diftinxiffet, ftatim utique opus laefum iri, non inftrumentorum modo, fed etiam facultatum affectu deprehendiffet. In mortuis igitur neque nervi, neque mufculi affectus ullos experti funt, quos pati ipfos et Herophilus et Praxagoras arbitrantur; deferuit autem eos omnis motus protinus una cum anima; at hujus inftrumenta mu-

Ed. Chart. VII. [207.] Ed. Baf. III. (367.)

ταύτης ὄργανα. οὔκουν μυὸς οὐδὲ νεύρου τὸ κινεῖν, ἀλλὰ ψυχῆς. οὐδὲ γὰρ αὐλῶν ἔργον ἡ αὔλησις, οὐδὲ κιθάρας ἡ κιθάρισις· ἀλλ' αὔλησις μὲν ἔργον αὐλητοῦ δι' ὀργάνων αὐλῶν, κιθάρισις δὲ τοῦ μουσικοῦ, τὸ δ' ὄργανον ἡ κιθάρα. διαφθαρήσεται δὲ καὶ αὔλημα καὶ κιθάρισις πολλάκις μὲν διὰ τοὺς τῶν ἔργων δημιουργούς, ἔσθ' ὅτε δὲ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων οἷς χρῶνται βλάβην. οὕτω δὲ καὶ κινήσεως ἐν τῷ ζώῳ τῆς κατὰ προαίρεσιν ὁ μὲν οὖν δημιουργὸς καὶ τεχνίτης ἡ διοικοῦσα τὸ ζῶόν ἐστι δύναμις, τὰ δὲ ὄργανα νεῦρα καὶ μύες. καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι τοιγαροῦν καὶ τὸ κακῶς κινεῖσθαι γένοιτ' ἂν ἢ διὰ τῶν ὀργάνων τὸ πάθος, ἢ διὰ τὴν χρωμένην τοῖς ὀργάνοις δύναμιν. παλμοὶ μὲν οὖν καὶ σπασμοὶ καὶ παραλύσεις ὀργάνων βλάβαι, τρόμοι δὲ δυνάμεως ἀῤῥωστούσης πάθη.

Κεφ. ϛ'. Τρόμος μὲν δὴ σαφῶς διώρισται παλμοῦ· ῥίγους δὲ τρόμον διορίσαις ἂν ὧδε. χρὴ δὲ πρότερον, οἷόν τι τὸ ῥιγοῦν ἐστιν ἐπισκέπτεσθαι. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο δοκεῖ μὲν εἶναι τῶν πάνυ γνωρίμων, ἔστι δ' οὐδενὸς ἧττον

ſculi ſunt et nervi. Non igitur muſculi eſt neque nervi movere, ſed animae. Neque enim tibiarum opus eſt tibicinium, neque citharae cithariſis; ſed tibicinium opus quidem eſt tibicinis, per inſtrumenta tibiarum; cithariſis vero, muſici, inſtrumentum autem cithara. Depravabitur autem et tibiae et citharae ſonus plerumque propter operum artifices; interdum autem propter inſtrumentorum, quibus utuntur, laeſionem; ita et motus in animante arbitrarii opifex quidem artifexque facultas eſt, quae animal gubernat; inſtrumenta autem nervi et muſculi. Itaque non moveri et prave moveri aut ob inſtrumentorum affectum, aut facultatem his inſtrumentis utentem accidet. Palpitationes igitur, convulſiones et paralyſes inſtrumentorum laeſiones ſunt, tremores autem facultatis imbecillae affectus.

Cap. VI. Ac tremor ſane a palpitatione manifeſte diſtinctus eſt; a rigore autem tremorem hoc pacto diſtinguas licet. Prius autem conſiderandum venit, quid ſit rigor:

Ed. Chart. VII. [207. 208.] Ed. Bas. III. (367. 368.)

δυσδιάγνωστον οὐ ταύτῃ μόνον, ὅτι τὴν αἰτίαν εὑρεῖν ἢ τὴν ἀπ᾽ αὐτῆς περὶ τὸ σῶμα γινομένην διάθεσιν οὐκ εὐπετὲς, ἀλλ᾽ ἔτι τούτων πρότερον, ὅτι ἐν αὐτῇ δοκοῦσί μοι τῇ τῆς ἐννοίας ὑπογραφῇ σφάλλεσθαι. ῥῖγος γὰρ εἰ μὲν οὕτως ἁπλῶς κατάψυξιν εἴποις, ὥς τινες ἀπεφήναντο, κατάφωρον τὸ σφάλμα, πολλῶν μὲν ἰσχυρῶς καταψυχομένων, οὐ μὴν καὶ ῥιγούντων· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ κατάψυξιν ἰσχυρὰν, οὐδὲ τοῦτ᾽ ἀληθές· οἱ γοῦν (368) στομαχικῶς ἀλγοῦντες, ἢ καρδιακῶς, ἰσχυρῶς μέν εἰσι κατεψυγμένοι, ῥιγοῦσι δὲ οὔ. τὸ δὲ σὺν τρόμῳ λέγειν κατάψυξιν τὸ ῥῖγος, εἰς ὅπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἀπηνέχθησαν, ἀφορμὴν ἔσχηκε τῆς ἀπάτης τὸν βρασμὸν καὶ τὸν κλόνον τὸν τοῖς σφοδροῖς ῥίγεσιν [208] ἐζευγμένον. ἐξελέγχεται δ᾽ ἐναργῶς ἐκ τοῦ μήθ᾽ ἅπασι τοῖς ῥιγοῦσι συμβεβηκέναι, μόνοις δὲ τοῖς σφοδρῶς, μήθ᾽ οἷς συμβέβηκε, τρόμου τοῦ γινομένου πάθους ὄντος, ἀλλά τινος οἷον σεισμοῦ τε καὶ κλόνου. τρόμος μὲν γὰρ, ὡς ἀπεδείξαμεν, ἄνευ τοῦ προελέσθαι κινεῖν τὸ μέρος οὐ γίνεται, ὁ δὲ τοῖς σφοδροῖς ῥίγεσι συνεδρεύων κλό-

etenim et hoc ex iis, quae admodum ſunt cognita, eſſe putatur; nihilo tamen minus difficile dijudicatu eſt, non eo ſolum, quod cauſam invenire, vel affectionem, quae ex ea corpori obvenit, haud proclive ſit; ſed ante haec adhuc, quod in ipſa notionis deſcriptione errare mihi videntur. Rigorem enim ſi ita abſolute perfrictionem dixeris, ut nonnulli pronunciarunt, error manifeſtus eſt; quum multi quidem vehementer perfrigerentur, non tamen etiam rigeant: imo nec ſi vehementem perfrictionem ſtatuas, ne hoc quidem verum eſt. Nam qui ſtomachice, aut cardiace laborant, vehementer quidem frigent, non autem rigent. Jam perfrictionem cum tremore rigorem dicere, in quam ſententiam plerique medicorum deſcendunt, occaſionem habet deceptionis concuſſionem corporis ac agitationem, quae vehementibus rigoribus conjuncta eſt. Arguitur autem manifeſto, quod neque omnibus rigentibus accidat, ſed ſolis vehementer rigentibus: neque iis, quibus accidit, affectus qui advenit, ſit tremor, ſed quaedam veluti concuſſio et agitatio. Tremor etenim, ut demonſtravimus, niſi partem movere

φος· οὕτω βίαιός τε καὶ μετ᾽ ἀνάγκης ἐμπίπτει τοῖς σώμασιν, ὥστε ἀμήχανον ἡσυχάζειν, κἂν πάνυ τις ἀνδρείως ἀντιτάξηται. καὶ τρόμος μὲν ἑνὸς πάθος μέρους, ὅλου δὲ τοῦ σώματος τὸ ῥῖγος. ὅθεν ἔμοιγε καὶ Πλάτωνος ἐπέρχεται θαυμάζειν, εἰ ταὐτὸν ἡγεῖται τρόμον τε καὶ ῥῖγος. εἰ γὰρ οἱ σὺν τρόμῳ κατάψυξιν εἰπόντες τὸ ῥῖγος ἥμαρτον, ποῦ γ᾽ ἂν αὐτὸς ταὐτὸν εἶναι νομίζων τὸ τρέμειν τῷ ῥιγοῦν ἀληθεύοι; πρὸς μὲν γὰρ οἷς εἴπομεν ἀτόποις, ἔτι καὶ τοῦτο αὐτῷ μάχεται, τὸ τρέμειν μέν τινας, οὐδεμίαν αἴσθησιν ἔχοντας ψύξεως, ἀμήχανον γὰρ εἶναι ῥιγοῦν ἄνευ τοῦ δοκεῖν κατεψύχθαι. διὰ τοῦτ᾽ οὖν οὐδ᾽ ἐκεῖνοί μοι δοκοῦσι πόῤῥω τῆς ἐννοίας ἔρχεσθαι τοῦ πάθους, ὅσοι καταψύξεως αἴσθησιν ἔφασαν εἶναι τὸ ῥῖγος. οὐ γὰρ ταὐτὸν δήπου φαίης ἂν ἐψύχθαί τε καὶ ψύξεως αἰσθάνεσθαι. τὰ μέν τοι παρειμένα τε καὶ τὰ ναρκώδη καὶ δυσαίσθητα καὶ τὰ παντελῶς ἀναίσθητα κατέψυκται πάντα, καὶ τὸ τρομῶδες, καὶ τὸ παράπληκτον, καὶ τὸ ἐπίληπτον, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ φυσῶδες, καὶ τὸ ὑδαρῶδες, καὶ

velit, non accidet; concussio autem, quae validos rigores comitatur, tam violenta et necessario corporibus incidit, ut conquiescere non liceat, etiamsi quis strenue admodum renitatur. Ac tremor sane unius partis affectus, rigor autem totius corporis est. Unde mihi et Platonem mirari subit, qui tremorem cum rigore confundat. Si enim ii, qui rigorem interpretati sunt tremorem cum perfrictione, aberrarunt, quomodo ipse, idem esse tremere et rigere existimans, vera praedicaverit? Nam praeter ea, quae diximus absurda, etiam hoc adhuc ei refragatur, quod nonnulli tremant, nullum frigiditatis sensum habentes, non tamen fieri possit, ut quis citra perfrictionis sensum rigeat. Idcirco neque illi, qui rigorem perfrictionis sensum esse dictitarunt, procul ab affectus notione abiisse videntur, non enim idem sane dixeris perfrixisse et frigus sentire. Quae enim resoluta sunt, torpida, difficili aut prorsus nullo sensu praedita, omnia perfrixerunt: item quod tremorem experitur, paraplexiam, epilepsiam, similiter et flatus, et aquam inter

τὸ ἐμφυσηματῶδες, καὶ τὸ οἰδηματῶδες ἅπαν ψυχρόν· ἀλλ' οὐδὲν τούτων αἰσθάνεται τῆς ἐν αὐτῷ ψύξεως, ὅθεν οὐδὲ ῥιγοῖ· εἰ δ' αἴσθοιτο, πάντως εὐθὺς καὶ ῥιγώσει. διὰ ταῦτα τοίνυν φημὶ μὴ καλῶς ὑπολαμβάνειν τὸν Πλάτωνα, ταὐτὸν εἶναι ῥῖγός τε καὶ τρόμον· οὔτε ἑνός ἐστι μέρους τὸ πάθος τὸ ῥιγοῦν, ὡς τὸ τρέμειν, οὔτ' αἴσθησίς ψύξεως τοῖς τρέμουσιν, ὡς τοῖς ῥιγοῦσιν, ἥ τε κίνησις ἐπὶ μὲν τῶν, ἄνευ τοῦ κινεῖν ἐθέλειν τὰ μέρη, παντάπασιν ἀκούσιος· ἐπὶ δὲ τῶν τρεμόντων, οὐκ ἄνευ τοῦ περὶ τὸ κινεῖν ὁρμῆς. ἀλλὰ Πλάτωνι μὲν ἴσως καὶ συγχωρήσειεν ἄν τις ἐν οὕτω λεπτοῖς καὶ ἰατρικοῖς πράγμασιν ἁμαρτάνειν, καί τοι τῶν γε ἄλλων παθῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα σχεδὸν ἁπάντων τὴν γένεσιν ἀκριβῶς διεξῆλθεν· Ἀθηναίου δὲ ἄξιον θαυμάζειν τοῦ Ἀτταλέως, πολὺ γὰρ ἔτι καὶ Πλάτωνος ὕστερος γενόμενος οὐκ ἐν τοῖς περὶ τῆς αἰτίας λογισμοῖς μόνον ἕπεται τῷ Πλάτωνι, τοῦτο μὲν γὰρ ἀνεκτὸν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἔννοιαν ὁμοίως ἐκείνῳ φαίνεται συγκεχυμένος. οὔτε γὰρ διωρίσατο ῥίγους καὶ τρόμου τὴν ἔννοιαν, ὑπογράφων τε τὸ ῥῖγος ὧδέ πώς φησι·

cutem, et inflationes, et oedema totum frigidum eft, fed nullum ex his frigiditatem quae in ipfo eft percipit, unde neque riget; fin autem fentiat, protinus certe et rigebit. Quas ob res Platonem dico non recte opinari, idem effe rigorem et tremorem, neque unius eft partis affectus rigere, ut tremere; neque fenfus frigiditatis trementibus, ut rigentibus; et motus in *rigentibus* fane citra movendi partes voluntatem omnino invitis eft; in trementibus, non citra movendi arbitrium. Sed Platoni fane aliquis forfan condonaverit, quod in tam tenuibus et medicis rebus errorem admittat, quamvis aliorum affectuum corporis prope omnium generationem exacte fit perfecutus; Athenaeum autem Attaleum demirari par eft, multo etenim Platone adhuc recentior, non in caufae rationibus modo Platonem fequitur, id enim tolerari poterat, fed etiam circa notionem fimiliter atque ille confufus apparet. Neque enim rigoris tremorisque notionem diftinxit, defcribensque rigorem in hunc modum ait: *Pugnam concuffionemque hanc tremor rigor-*

τῇ δὴ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἕπεται, ψυχρὸν δὲ τὸ πάθος ἅπαν. τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔσχεν ὄνομα, ὥς πού, φησι, καὶ ὁ Πλάτων λέγει. οὗτος γὰρ αὐτὴν τὴν λέξιν εἴρηκε τοῦ Πλάτωνος. ἔχει δὲ ἡ σύμπασα τόνδε τὸν τρόπον· τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰς τὰς ἐκείνων οὐ δυνάμενα ἕδρας ἐνδῦναι, συνωθοῦντα ἡμῶν τὰ νοσερὰ (εἰσὶ δὲ τὰ σμικρότατα) ἔξωθεν τὸν ἕτερον ἐξ ἀνωμάλου κεκινημένον, (οὔτ᾽) ἀκίνητον δι᾽ ὁμαλότητα καὶ τὴν ξύνωσιν ἐπεργαζόμενα πήγνυσι. τὸ δὲ παρὰ φύσιν συναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ ἑαυτῷ εἰς τὸ ἐναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὲ μάχῃ καὶ τούτῳ τῷ σεισμῷ τρόμος καὶ ῥῖγός ἐτέθη. ψυχρὸν δὲ τὸ πάθος ἅπαν, τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔσχεν ὄνομα. ὅτι μὲν οὔτε τῷ τρόμῳ ταὐτόν ἐστι τὸ ῥιγοῦν, ἀλλ᾽ οὐδὲ κατάψυξις [209] ἁπλῶς, οὐ μὴν οὐδὲ κατάψυξις ἰσχυρὰ, σαφῶς ἐπιδέδεικται. τὸ δ᾽ ὀλίγῳ πρόσθεν ῥηθὲν, ὡς ἄρα κατάψυξίς ἐστιν, ἀλλ᾽ αἰσθητὴ, βασανίσωμεν, εἰ μὴ ψευδῶς εἴρηται. τινὲς γὰρ οὐκ αἰσθητὴν ψύξιν τὸ ῥῖγος, ἀλλὰ ὀδυνηρὰν εἶναι νομίζουσι. καταψύχεσθαι

que comitatur, totus autem hic affectus frigidus, et cauſa efficiens idem nomen ſortita eſt, ut et Plato (inquit ille) affirmat; hic enim ipſam Platonis ſententiam protulit. Habet autem univerſa hunc in modum: *nam humorum corporis partes grandiores quum in minorum ſedes ſubire nequeant, compellentes noſtros morboſos (ſunt autem minimi) extrinſecus alium ex inaequali motum, (neque) immotum ob aequalitatem et compulſionem facientes, conjungunt, quod autem praeter naturam cogitur, pugnat ſecundum naturam ipſum ſibi, in contrarium repellens. Huic autem pugnae et concuſſioni tremor et rigor nomen poſitum eſt, frigidus affectus totus; hoc et ipſius cauſa efficiens ſortita eſt nomen.* Quod ſane neque tremori idem ſit rigor, imo nec perfrictio ſimpliciter, neque etiam perfrictio valida, manifeſto oſtenſum eſt. Quod autem paulo ſuperius dictum eſt, nempe perfrictionem eſſe, ſed ſenſibilem, discutiamus num falſo prolatum ſit. Nonnulli enim rigorem non ſenſibilem frigiditatem, ſed moleſtam eſſe arbitrantur: ſi quidem multi etiam ex ſanis frigero

Ed. Chart. VII. [209.] Ed. Baf. III. (368.)

μὲν γάρ φασιν ἰσχυρῶς πολλοὶ καὶ τῶν ὑγιαινόντων, οἱ μὲν ἑκόντες, ἐμψύξεως ἐπιθυμίᾳ διατρίψαντες ἐπὶ πλέον ἐν ὕδατι ψυχρῷ, τινὲς δὲ καὶ χρείᾳ τούτου χρονίζουσιν ἐν τῷ ψυχρῷ, ῥιγοῦσι δ' οὐκ εὐθὺς, ὥσπερ οὐδ' ὁ λελουμένος, εἶθ' ἑαυτὸν ἐμβαλὼν εἰς ὕδωρ ψυχρόν. οὐδὲ γὰρ οὗτος εἰ μὴ χρονίσειεν ἐπὶ πολὺ, ῥιγοῖ, καίτοι τῆς γε τοῦ ψυχροῦ ποιότητος αἰσθάνεται σαφῶς. ὥσθ' ὅσον οὖν τῷ τῆς ψύξεως αἰσθάνεσθαι πάντες ἂν εὐθέως ἐῤῥίγουν οὗτοι, εἴπερ ἦν αἰσθητὴ ψύξις τὸ ῥῖγος. ἀλλ' οὐ ῥιγοῦσιν, εἰκότως· οὐ γάρ ἐστιν ἅπασι μετ' ὀδύνης ἡ ψύξις, ἀλλά τινες αὐτῶν, ὅσοι θέρους ὥρᾳ μάλιστα μὴ φέροντες τὸ πνῖγος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ ἑαυτοὺς ἐμβάλλουσιν, οὕτω φιληδοῦσι πρὸς τὴν ψύξιν, ὥστε διατρίβουσιν εἰς τοσοῦτον ἐν αὐτῷ, μέχρις ἂν ἁπτομένῳ σοι δόξωσιν ἀπεψύχθαι δίκην κρυστάλλου. ἆρ' οὖν ἔχοιμεν ἂν ἤδη τὸ πᾶν, ὀδυνηρὰν ψύξιν ὁρισάμενοι τὸ ῥῖγος, ἤ τινος ἔτι προσδεῖ; τάχα γὰρ οὐ πᾶν ῥῖγος οὕτως ὁριστέον. ἐπί γέ τοι τῶν νοσούντων οὐ ταὐτὸν μὲν δοκεῖ τὸ ῥιγοῦν τῷ φρίττειν ἢ καταψύχεσθαι. λέγομεν οὖν πολλάκις, εἰσβολὴν

admodum fe dicunt, alii fponte refrigerii defiderio diutius in aqua frigida immorati, quidam autem etiam quia opus habent in frigida diutius verfantur, rigent autem non ftatim, quemadmodum nec qui lavit, deinde feipfum in frigidam conjecit; neque enim hic, nifi admodum diu immoretur, riget, etfi frigiditatis qualitatem manifefto fentiat. Quapropter quantum ad frigiditatis fenfum attinet, omnes hi ftatim rigerent, fi rigor frigiditas effet fenfibilis; fed non rigent, merito; non enim eft omnibus cum dolore refrigeratio; fed nonnulli ipforum, qui aeftivo tempore validum calorem non tolerantes in frigidam fefe conjiciunt, adeo frigiditate oblectantur, ut tamdiu in ea morentur, donec tangenti tibi glaciei modo refrigerati effe videantur. An igitur totum jam habebimus, fi rigorem dolorificam frigiditatem definiamus? an quid adhuc defideratur? Forte enim non quilibet rigor ita definiendus venit. In aegrotantibus fane non idem effe videtur rigere ac horrere, aut frigere; dicimus igitur faepe acces-

παροξυσμοῦ τῷδε μέν τινι μετὰ ῥίγους, ἑτέρῳ δέ τινι μετὰ φρίκης, ἄλλῳ δὲ μετὰ καταψύξεως μόνης γεγονέναι, κἀν τοῖς τῶν ἰατρῶν ἁπάντων συγγράμμασιν ἡ αὐτὴ χρῆσίς ἐστι τῶν ὀνομάτων. ὡς ὅταν μὴ μετὰ βρασμοῦ καὶ κλόνου καταψύχηταί τις, οὐ ῥιγοῖ οὗτος, ἀλλὰ δεῖ, εἴπερ μέλλει τὸ πάθος ῥῖγος] καλεῖσθαι, τὴν ἀνώμαλόν τε καὶ ἀπροαίρετον αὐτῷ κίνησιν προσεῖναι. τὸ δ᾽ ἄνευ ταύτης, εἴγε μηδὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἀνωμάλως κινεῖ, κατάψυξιν καλοῦσιν· εἰ δὲ ταύτην μὲν ταράττοι τε καὶ σείοι κατά τινας ἐμβολὰς, τὸ δὲ ὅλον σῶμα μὴ συγκινοῖ, φρίκην ὀνομάζουσιν, ὡς εἶναι τὴν φρίκην τοῦ δέρματος μόνου πάθος τοιοῦτον, οἷον τοῦ παντὸς σώματος τὸ ῥῖγος. ἐπὶ δέ γε τῶν ὑγιαινόντων ἑτέρως τὸ ῥιγοῦν λέγομεν, ἐκτείνοντες ἐπὶ πᾶσαν ὀδυνηρὰν κατάψυξιν. εἰ δὲ νοσήματος λόγῳ γίγνοιτο ῥῖγος, οὐκ ἀρκεῖ μόνον τοῦτο φάναι, προσθεῖναι δὲ χρὴ τὴν παντὸς τοῦ σώματος ταραχὴν, ὃ ἐπαγόμενοί τινες, μετὰ τρόμου κατάψυξιν εἶπον αὐτὸ, σαφῶς δὲ οὐχ ἡρμήνευσαν. οὐ γὰρ χρὴ τρόμον καλεῖν, ἀλλὰ

fionis infultum, huic fane cum rigore, alteri cum horrore, alii cum frigiditate fola obortum; et in omnium medicorum commentariis idem ufus verborum exiftit. Ita quum quis nulla concuffione corporis et agitatione perfrigefcit, non hic riget, verum fi affectus rigor appellari debeat, inaequalem, et praeter voluntatem motum ei accedere oportet; quod fine hoc accidit, fi ne cutem quidem inaequaliter commoveat, perfrictionem nominant; fin autem hanc quidem perturbet, concutiatque per quosdam infultus, corpus autem totum non commoveat, horrorem nominant; ut hic cutis folius affectus talis exiftat, qualis totius corporis rigor. At in fanis alio modo rigere dicimus, extendentes ad omnem dolorificam perfrictionem; fin autem ratione morbi obveniat rigor, non fatis eft hoc tantum dixiffe, fed totius corporis perturbationem apponere convenit. Quod aliqui inducentes, perfrictionem cum tremore ipfum appellarunt; manifefto autem non funt interpretati; tremorem enim nuncupare neutiquam oportet, fed agitationem quandam prae-

βρασμόν τινα ἀπροαίρετον ἢ κλόνον, ἢ σεισμὸν, ἢ τοιοῦτον ἕτερον ἐξευρίσκειν ὄνομα. τὸ γὰρ τοῦ τρόμου κατὰ πάθους ἰδίου κεῖται· ἐοίκασιν οὖν οἱ τὸ νοσερὸν ῥῖγος ὁριζόμενοι κατάψυξιν ἄλλο μηδὲν εἰπόντες, ἀλλὰ τὸ τοῖς ὑγιαίνουσι γινόμενον, καί τοι τὸ νοσερὸν ῥῖγος, ὑπὲρ οὗ τοῖς ἰατροῖς ὁ πᾶς λόγος, ὁρίζεσθαι προὔκειτο καὶ τοῖς εἰρημένοις ἀνδράσι. νοσερὸν δὲ καλοῦμεν, ὅταν ἀπὸ μηδενὸς ἔξωθεν αἰτίας βιαίας, ἀλλ᾽ ἐξ ἑαυτοῦ τὸ σῶμα τοιαύτην ἴσχει διάθεσιν. οὕτω γὰρ δὴ, οἶμαι, καὶ Ἱπποκράτης ἔλεγεν· ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις. οὔκουν ψυχρὸν ὕδωρ καταχέας τῷ πυρέττοντι ποιήσεις ῥῖγος, ἀλλ᾽ ὅταν ἐξ αὐτῆς ἐγείρηται τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον εἴρηται καὶ ταῦτα· μετὰ ῥίγους ἄγνοια, κακόν. κακὸν δὲ καὶ λήθη. τὰ ἑκταῖα ῥίγεα δύσκριτα. ῥίγεα δ᾽ ἄρχεται γυναιξὶν ἐξ [210] ὀσφύος διὰ νώτου μᾶλλον, ἀτὰρ καὶ ἀνδράσι μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις οὐ τὸ τοῖς ὑγιαί(369)νουσι γινόμενον, ἀλλὰ τὸ νοσῶδες εἴρηται ῥῖγος,

ter voluntatem, aut vibrationem, aut concussionem, aut aliud id genus nomen invenire; nam tremoris vocabulum de peculiari affectu enunciatur. Qui igitur morbi rigorem definiunt perfrictionem, alium nullum dicere videntur quam eum, qui sanis accidit; etsi morbosum rigorem, de quo medici omnino disputant, etiam commemorati viri definire statuerant: morbidum autem vocamus, quum a nulla exteriori causa violenta corpus, sed ex se talem obtinet affectionem. Ita enim, puto, Hippocrates quoque ajebat: *Quum quis causo affligitur, si rigor superveniat, liberatur.* Non igitur aqua frigida febricitanti superfusa rigorem excitabitis, sed quum ex ipsa corporis affectione suscitatur. In eundem modum et haec sunt pronunciata: *Cum rigore desipientia, malum.* Item: *oblivio, malum.* Rursus: *Sexto die rigores difficile judicium notant.* Item: *Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per spinam potius, sed et viris potius retro quam ante.* In omnibus enim his rigor non qui sanis accidit, sed qui aegris, explicatus est,

ὅπερ ἐστὶ κατάψυξις ἀλγεινὴ μετά τινος ἀνωμάλου σεισμοῦ καὶ κλόνου παντὸς τοῦ σώματος. ὁπότ᾽ οὖν τί ποτέ ἐστι ῥῖγος ἐγνώκαμεν, ἑξῆς ἴδωμεν καὶ τίς μὲν ἡ ποιοῦσα τὸ πάθος αἰτία, τίσι δὲ μάλιστα προηγουμέναις αἰτίαις ἕπεται, καὶ τίσιν ἐπιγίνεται διαθέσεσιν, ὑπὲρ ἁπάσης τε τῆς γενέσεως αὐτοῦ. ὅτι μὲν γὰρ τὸ ῥιγοῦν πάθος ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ, σχεδὸν ἅπασιν ὡμολόγηται. δεῖται δὲ πᾶς ὁ λόγος οὗτος ἀκριβοῦς ἀκροατοῦ καὶ πολὺν μάλιστα νοῦν ἔχοντος. ἐγὼ μὲν γὰρ εἶπον τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ πάθος εἶναι τὸ ῥῖγος, ἵνα μή τις τοῦ ἔξωθεν νομίσας εἰρῆσθαι, καταψεύδεσθαί με δόξειεν Ἐρασιστράτου καὶ Πραξαγόρου καὶ Φιλοτίμου καὶ Ἀσκληπιάδου καὶ μυρίων ἄλλων, ὅσοι τὸ θερμὸν οὐκ ἔμφυτον, ἀλλ᾽ ἐπίκτητον εἶναι νομίζουσι. πῶς γὰρ οὖν οὗτοι πάθος ἐμφύτου θερμοῦ λέγοιεν, οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἔμφυτον εἰδότες θερμόν; ἀλλ᾽ ἔμφυτον μὲν, ὥσπερ εἴπομεν, οὐ πάντες ὁμολογοῦσι τὸ θερμὸν ὑπάρχειν, γένεσιν δὲ ἐπίκτητον αὐτῷ τεχνώμενοι, διαφερόντως ἄλλος ἄλλην, ἓν τοῦτο πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς ἔσται τι κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ ζώῳ θερμὸν,

qui est perfrictio dolorifica cum quadam inaequali totius corporis concussione agitationeque. Quum igitur quid tandem rigor sit noverimus, deinceps inspiciamus et quae causa sit efficiens, quas potissimum antecedentes causas comitetur, et quibus superveniat affectionibus, ac de universa ipsius generatione. Quod enim rigor nativi caloris affectus sit, omnibus fere in confesso est. Requirit autem totus hic sermo auditorem diligentem, et qui plurimum mentis habeat. Ego etenim nativi caloris affectum rigorem esse dixi, ne quis externi dictum esse ratus, mentiri forsan me opinetur contra Erasistratum, Praxagoram, Philotimum, Asclepiadem, aliosque innumeros, qui calorem non insitum, sed ascititium esse censent. Quomodo enim hi nativi caloris affectum dixerint, qui prorsus nativum calorem ignorarunt? Verum genuinum sane, ut diximus, non omnes calorem esse fatentur; generationem autem ei ascititiam molientes, varie alius aliam, unum hoc omnes concedunt, esse aliquod secundum naturam in unoquoque animante calidum, in con-

ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ θεωρούμενον. καὶ δὴ περὶ τοῦτο ῥῖγός τε καὶ φρίκην φασὶν ἅπασάν τε γίνεσθαι κατάψυξιν. Ἀσκληπιάδης γοῦν οὐ μόνον τὸ θερμὸν, ἀλλ' οὐδ' ἄλλην τινὰ τιθεὶς ἔμφυτον δύναμιν, ἅπαντα πυρετὸν ἐπί τισιν ἐμφράξεσιν ὄγκων ἐν πόροις ἀεὶ συνίστασθαι λέγων, ἐν μεγέθεσι πόρων τὴν διαφορὰν τιθέμενος αὐτοῦ, οὕτω φιλοτεχνεῖ, δεικνυσί τε, τίσι μὲν ἀνάγκη ῥῖγος ἐζεῦχθαι, τίσι δ' οὔ. καὶ ἔγωγ' ἂν εἰ μὴ μακρότερόν τε τοῦ καιροῦ τὸν λόγον ἤλπιζον ἔσεσθαι καὶ ἄλλως οὐ δίκαιον ἡγοῦμαι ὑπὲρ Ἀσκληπιάδου μὲν ἐπισκέψασθαι μόνου, παρελθεῖν δὲ τὰ τῶν ἄλλων, ἢ πάλιν ἁπάντων ἐπιχειρῶν μνημονεύειν, εἰς μακρὸν καὶ ἀπέραντον ἐμπεσεῖν λόγου μῆκος, ἑξῆς ἂν ὑπὲρ ἁπασῶν τῶν δοξῶν ἐπισκεψάμενος, ἀφ' ὅτου γε πιθανὸν τὴν ἀφορμὴν ἔσχηκεν ἑκάστη, καὶ τί μάλιστα τὸ ἀπατῆσαν, ὅπῃ τε σφάλλονται δείξας, οὕτως ἂν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἧκον δόξαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ἕτερον ἀναβεβλήσθω καιρόν. οὐδὲ γὰρ Ἀθήναιον ἐπαινῶ περὶ μὲν Ἀσκληπιάδου καὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικο-

veniente menfura aeftimatum; ac circa hoc rigorem, horrorem, omnemque perfrictionem fieri ajunt. Afclepiades igitur, quum non modo calidum, fed ne aliam quidem ullam facultatem infitam ftatuiffet, omnem febrem propter quasdam corpusculorum in meatibus obftructiones femper conftitui dictitat; in magnitudine autem meatuum differentiam ipfius ponens, molitur ita oftendere, quibus neceffario conjunctus fit rigor, quibus non. Ac ego quidem nifi longiorem, quam par eft, fermonem fore fperarem, et praecipue iniquum cenferem de Afclepiade quidem folo agere, aliorum vero dicta omittere, aut rurfus omnium mentionem facere aggrediens, in longam ac infinitam fermonis prolixitatem incidere; deinceps utique de omnibus opinionibus contemplatus, unde unaquaeque probabilem occafionem haberet, quid potiffimum eis imponeret, et ubi aberrarent, quum oftendiffem, ita ad noftram defcenderem opinionem. Verum hoc in aliud tempus differatur. Neque enim Athenaeum laudo, qui de Afclepiade, Heraclido Pontico, Stra-

καὶ Στράτωνος τοῦ φυσικοῦ λέγοντά τι, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς μνημονεύοντα, καί τοί γε οὐ τὰς τούτων δόξας μόνον περὶ ῥίγους, ἀλλ' ἑτέρας πολὺ πλείους οὐδὲν ἧττον ἐνδόξους τε καὶ πιθανὰς εἶχεν εἰπεῖν. ἡμεῖς οὖν ἀρχὴν ὁμολογουμένην λαβόντες, ὡς ἔστι τοῦ κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ ζώῳ θερμοῦ πάθος τὸ ῥῖγος, ἴδωμεν ὅπως γίνεται. προκόψει δ' ὁ λόγος ἐπὶ ταῖς Ἱπποκράτους ἀρχαῖς οὐκ ὄγκους καὶ πόρους ἡμῶν στοιχεῖα τιθεμένων τοῦ σώματος, οὐδὲ κινήσεως ἢ παρατρίψεως ἤ τινος ἄλλης αἰτίας ἔκγονον τὸ θερμὸν ἀποφαινόντων, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον σῶμα σύμπνουν τε καὶ σύῤῥουν ἡγουμένων, τὸ θερμὸν δ' οὐκ ἐπίκτητον οὐδ' ὕστερον τοῦ ζώου τῆς γενέσεως, ἀλλ' αὐτὸ πρῶτόν τε καὶ ἀρχέγονον καὶ ἔμφυτον. καὶ ἥ γε φύσις καὶ ἡ ψυχὴ οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτ' ἔστιν, ὥστ' οὐσίαν αὐτοκίνητόν τε καὶ ἀεικίνητον αὐτὸ νοῶν οὐκ ἂν ἁμάρτοις. ἕκαστον δὲ τούτων ἰδίᾳ βεβασάνισται, καί τοι μαθεῖν ἔνεστιν ὑπὲρ αὐτῶν ἑτέρωθι, [211] τὸ νῦν δὲ εἶναι τοῦ λόγου τὸ συνεχὲς ἐρευνητέον. ἅτε γὰρ ἀεικίνητον

tone physico aliquid dicat, nullius autem aliorum meminerit; etsi non modo horum opiniones de rigore, sed alias multo plures nihilo minus celebres et probabiles explicare potuisset. Nos igitur initio hoc sumpto, quod omnibus in confesso est, nempe rigorem affectum esse caloris in unoquoque animante nativi, videamus quomodo oriatur. Procedet autem disputatio ex Hippocratis principiis; nec vero corpuscula et meatus statuemus corporis nostri elementa; neque calorem, motus aut collisionis aut alterius cujusdam causae sobolem pronunciabimus; sed corpus quidem totum conspirabile et confluxile censebimus; calorem autem non acquisitum, neque animalis generatione posteriorem, verum ipsum primum, primigenium et insitum. Ac natura sane et anima nihil aliud, quam hic, existit; quare si substantiam per se et semper mobilem ipsum intelligas, haud errabis. Singula autem haec seorsum indagemus, etsi de ipsis alibi discere licet; in praesentia autem sermonis continuitas examinanda est. Nam calor insitus, ceu semper mobilis,

ὂν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οὔτ' εἴσω μόνον οὔτ' ἔξω κινεῖται, διαδέχεται δ' ἀεὶ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ κίνησιν ἡ ἑτέρα. ταχὺ γὰρ ἂν ἡ μὲν ἔσω μονὴ κατέπαυσεν εἰς ἀκινησίαν, ἡ δὲ ἐκτὸς ἐσκέδασέ τε καὶ ταύτῃ διέφθειρεν αὐτό. μέτρια δὲ σβεννύμενον καὶ μέτρια ἀναπτόμενον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγεν, ἀεικίνητον οὕτω μένει. ἀνάπτεται μὲν οὖν τῇ κάτω συννεύσει, τῆς τροφῆς ὀρεγόμενον· αἰρόμενον δὲ καὶ πάντῃ σκιδνάμενον σβέννυται. ἀλλὰ τὴν μὲν ἄνω τε καὶ ἔξω φορὰν καὶ ὡς ἄν τις εἴποι ἐξάπλωσιν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, διότι φύσει θερμόν ἐστι, κέκτηται· τὴν δ' εἴσω τε καὶ κάτω, τουτέστιν ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ὁδὸν, ὅτι ψυχροῦ τι μετέχει· μικτὸν γὰρ ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γέγονε. κατὰ μὲν τὸν πρῶτον λόγον τοῦ θερμοῦ, τοῦτ' ἔστι αὐτοκίνητον αὐτοῦ, καὶ τούτου μάλιστα δεῖται πρὸς τὰς ἐνεργείας· μεγάλην δ' ὅμως αὐτῷ χρείαν καὶ τὸ ψυχρὸν παρέχει. πέφυκε γὰρ τὸ μὲν θερμὸν εἰς ὕψος αἴρεσθαι καὶ συμπροσάγειν αὐτῷ τὴν τροφήν· εἰ δὲ μὴ τὸ ψυχρὸν ἐμποδὼν ἐγένετο, καὶ ἐπὶ μήκιστον προῆκε. γίνεται δ' ἐμποδὼν τὸ ψυχρὸν τῇ τοιαύτῃ τοῦ θερμοῦ κινήσει, ὡς μὴ

neque intro folum, neque extra fertur; fed alterum ipfius motum alter femper excipit. Celeriter enim, fi intus calor maneret, in immobilitatem ceffaret; fi foras efferretur, et hic motus diffiparet ipfum atque hac ratione perderet; modice autem extinctus et modice accenfus, ut Heraclitus ajebat, femper mobilis ita perfeverat. Incenditur igitur, quum ad intima inclinat alimenti appetens; ab intimis vero elatus et undequaque difperfus, extinguitur. Verum ad fuperiora exterioraque lationem, et ut ita dicam explicationem a fuo principio, quod natura calidus fit, experitur; intro autem et deorfum, hoc eft ad proprium principium viam *init*, quoniam frigidi aliquatenus particeps eft; quippe ex calido et frigido temperatus. Prima fane calidi ratione fua fponte movetur, atque hoc potiffimum ad actiones indiget; magnum tamen ipfi ufum et frigidum exhibet. Solet enim calidum in fublime attolli ac fecum alimentum adducere. Si autem frigidum non obftaret, etiam longiffime procederet. Fit autem frigidum hujusmodi caloris mo-

ἀπόλοιτο ἐκτεινόμενον. κίνδυνος γὰρ ὑπὸ κουφότητος καὶ τῆς πρὸς τὸ ἄνω ὁρμῆς ἀποστῆναι τῶν σωμάτων αὐτό. ἀλλὰ τὸ ψυχρὸν ἐπέχει τε καὶ κωλύει, καὶ τῆς ἄγαν ταύτης κινήσεως ἀφαιρεῖ τὸ σφοδρόν. ἐπανέλθωμεν οὖν ἐφ᾽ ἅπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, δεικνύντες οἷόν τι πάθος ἐστὶ τῆς ἐμφύτου θερμασίας τὸ ῥῖγος. ὅτι μὲν γὰρ ἐπειδὰν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὅροις μένῃ τῆς κράσεως, ὑγιαίνει τὸ ζῶον, οὐ δεῖται λόγου, τουτέστιν ὅταν, ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγε, μετρίως ἔχῃ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν τῆς πρὸς ἄλληλα κράσεως· ἢν δὲ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου κρατήσῃ, νοσεῖν ἀνάγκη τὸ ζῶον εἶδος νοσήματος ἐοικὸς τῇ φύσει τοῦ κρατήσαντος αἰτίου. φλεγμοναὶ μὲν οὖν καὶ ἐρυσιπέλατα καὶ ἕρπητες καὶ ἄνθρακες καὶ τὰ καυσώδη καὶ φλογώδη καὶ πάντα τὰ πυρετώδη πάθη, ὅταν ἡ τοῦ θερμοῦ δύναμις ἐπικρατῇ· σπασμοὶ δ᾽ αὖ πάλιν καὶ τέτανοι καὶ παλμοὶ καὶ νάρκαι καὶ παραλύσεις, ἐπιληψίαι τε καὶ παραπληγίαι, τοῦ ψυχροῦ κρατοῦντος πάθη. ἕν τι τῶν τοιούτων παθῶν ἐστι καὶ τὸ ῥῖγος τουτὶ, οὐχ ἁπλῶς ὂν κατάψυξις, ἀλλὰ συναίσθησις, ὅθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ

tui impedimento, ne difperfus aboleatur; quippe periculum eft, ne ipfe prae levitate et impetu furfum a corporibus difcedat; fed frigidum retinet impeditque, et vehementiam nimii hujus motus tollit. Redeamus igitur ad fuperius inftitutum, oftendentes qualisnam nativi caloris affectus fit rigor. Quod etenim ubi in naturalibus temperamenti terminis manet, animal fanitate fruatur, verbis non indiget; hoc eft, quum, ut Hippocrates ajebat, calidum et frigidum mutuo inter fe temperamento mediocriter habent. Sin autem alterum altero fit fortius, animal aegrotare neceffe eft ea morbi fpeciei, quae caufae fuperantis naturae refpondeat. Inflammationes igitur, eryfipelata, herpetes, carbunculi, affectus teftantes fervorem aeftumque igneum, ac omnes febriles affectus, quum vis calidi evicerit; contra convulfiones, tetani, palpitationes, ftupores, refolutiones, epilepfiae, et paraplegiae, frigidi fuperantis affectus. Ex hujusmodi affectibus unus eft rigor hic, non fimpliciter perfrictio exiftens, fed cum fenfu; unde adjiciendum ei eft, fubita ac

Ed. Chart. VII. [211.] Ed. Baf. III. (369.)

τὸ ἀθρόον· ἔτι δὲ σφοδρὰν εἶναι χρὴ τὴν κατάψυξιν καὶ βιαίαν, ὡς εἶναι σαφῶς διοριζόμενον ἀληθεύειν, κατάψυξιν ἀθρόαν καὶ βίαιον εἶναι τὸ ῥῖγος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. πάλιν γὰρ, ὡς ὁ Πλάτων ἔλεγε, τὸ μὲν ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀναίσθητον· εἰ δὲ αἰσθητὸν, ἀνάγκη τοῦτο μεγάλως κινεῖν, καὶ τρέμειν ἀθρόως. ὥστ᾽ ἔμψυξις ἡ μὲν ἀναίσθητος ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ κατὰ βραχὺ γένοιτ᾽ ἄν· ἡ δὲ ταχεῖά τε καὶ μεγάλως ἐξαίρουσα πάντως σὺν αἰσθήσει. οὐδὲ γὰρ ἂν τὸ τοιοῦτον πάθος διαλάθοι. τὸ δὲ τοιοῦτον πάθος σὺν αἰσθήσει τῆς ψύξεως οὐχ ἅπαν ὀδυνηρὸν, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ ἥδιστον. ἔλεγε γὰρ αἶ πάλιν ὁ Πλάτων, ὅτι τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γινόμενον ἀθρόον ἐν ἡμῖν πάθος ἀλγεινὸν, τὸ δὲ εἰς φύσιν ἀπιὸν αὖ πάλιν ἀθρόον ἡδύ. ὥστε τὸ μὲν ἀθρόον κοινὸν ἀμφοῖν, ἡδέος τε καὶ ἀλγεινοῦ, τοῦ μὴ λαθεῖν τὸ πάθος ἕνεκεν ἀναγκαίως ἐζευγμένον· ἐπὶ τούτῳ δὲ τὸ μὲν πρὸς τῷ μὴ λανθάνειν εἰς τὴν φύσιν ἐπανάγον ἡδὺ, τὸ δ᾽ ἐξιστὰν τοῦ κατὰ φύσιν ἀλγεινόν. ὅθεν ἓν καὶ ταυτὸ

universim facta. Praeterea vehementem perfrictionem et violentam esse oportet, ut manifeste ac vere definire liceat, rigorem insiti caloris perfrictionem esse subitam et violentam. Rursus enim, ut Plato dixit, *quod sensim et paulatim fit, insensibile; quod autem sensile, necesse est hoc vehementer moveri et tremere subito.* Quare perfrictio quidem insensilis longiori temporis spatio et paulatim accidit; cita autem et emergens admodum, cum sensu prorsus contingit; neque enim hujusmodi affectus latere poterit. Talis autem affectus cum frigoris sensu non omnis dolorem adfert, sed interdum etiam voluptatem. Dicebat enim rursus Plato, *affectum praeter naturam et violentum et celeriter oborientem in nobis dolorificum esse; qui vero celeriter et confertim ad naturam redit, eum suavem esse.* Quare utrique et suavi et dolorifico commune est, necessario, ne affectus lateat, conjunctum; praeter hoc autem, quod non latenter in naturalem statum reducit, suave est; quod autem extra naturalem statum educit, dolorificum. Unde unum

[212] τῷ πλήθει ψυχρὸν, τὸ μὲν ἧσε, τὸ δ' ἠνίασεν. εἰ μὲν ὑπερτεθερμασμένῳ σώματι προσάγοιτο, πάντως ἧσε· τὸ γὰρ ἄμετρον, τῇ θερμασίᾳ πονούμενον, ἐπὶ τῇ τοῦ λείποντος εἰσόδῳ ψυχροῦ παρηγορηθὲν, ἥσθη μὲν, ὅτε παρηγορήθη· τὴν δ' ἑαυτοῦ φύσιν ἔχον ἢν ἀθρόως ἐμψύχοις, ἀνιάσεις, πονήσει γὰρ ἐπὶ τῷ τῆς κράσεως ἀμέτρῳ. (370) τοῖς γὰρ κατὰ τὴν φύσιν, ὥς Ἱπποκράτης ἔλεγε, διαλλασσομένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίνονται. οὐ μόνον οὖν ἀθρόαν χρὴ καὶ σφοδρὰν εἶναι τὴν ψύξιν, ἵνα ῥῖγος γένηται, ἀλλ' ἔτι τούτῳ προσεῖναι δεῖ τὸ βίαιον τοῦ πάθους, τουτέστι τὸ παρὰ φύσιν, ὥστε ἀθρόαν ψύξιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἄγουσαν εἶναι τὸ ῥῖγος. καί μοι δοκεῖ τοῦτο χρῆναι διαφυλάττειν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ μάλιστα περὶ τὴν τοῦ πάθους γένεσιν, εἰ μέλλοι τις ἀληθεύειν εἰπὼν, ψύξιν ἀθρόαν καὶ βίαιον ἐν τῷ ῥίγει γίνεσθαι τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ψύχεται μὲν οὖν καὶ διαφορούμενον, ἐπιλείποντος αὐτὸ τοῦ συνέχοντος τόνου, καὶ τροφῆς ἀποροῦν, ὅθεν ἀνήπτετο. ἀλλ' οὐδέτερον τούτων

et idem numero frigidum, partim oblectat, partim dolorem infert; si quidem corpori praeter modum calefacto admoveatur, omnino oblectat; nam immoderato calore laborans, per deficientis frigidi ingressum mitigatum, oblectatur quidem quum mitigatur: suam autem naturam obtinens, si celeriter et confertim refrigeres, dolore afficies; nam ob temperamenti immoderationem laborabit. Nam, ut ait Hippocrates, *quibus natura alteratur corrumpiturque, dolores fiunt.* Non solum igitur celerem et vehementem frigiditatem esse oportet, ut rigor oboriatur, sed adjicienda huic adhuc est violentia affectionis, hoc est praeter naturam status; ut rigor sit subita perfrictio in statum praeter naturam perducens. Atque hoc mihi observandum in hoc sermone videtur, praesertim si de affectus generatione vera quis pronunciaturus est, ubi dixerit, in rigore subitam violentamque nativi caloris perfrictionem fieri. Refrigeratur itaque etiam quum dissipatur, robore quod continet ipsum, destituente; item alimenti, a quo accendebatur, penuria; sed neuter ho-

αὐτοῦ τῶν παθημάτων ῥῖγος ἐργάζεται, ἢ πάντες ἂν οἱ ἀποθνήσκοντες ἐῤῥίγουν. ὥστε τὸ διαφθείρεσθαι τὸ θερμὸν ἑνί γε τρόπῳ κοινὸν ἅπασι τοῖς ἀποθνήσκουσιν· ἀλλ' οὐ ῥιγοῦσιν, οὐ γὰρ ἁπλῶς φημι χρῆναι ψύχεσθαι τὸ θερμὸν, ἀλλ' ἀθρόως τε καὶ βιαίως, τουτέστιν ἐῤῥωμένον αὐτὸ μένον, οὔτε τὴν οὐσίαν οὔτε τὸν τόνον βεβλαμμένον, ὑπό τινος τῶν ἔξω αἰτίων ἀνιᾶσθαι. φλόγα δή μοι νόησον ἐκτὸς ποτὲ μὲν ἀπορίᾳ τῆς ὕλης ὅθεν ἀνήπτετο διαφθειρομένην, ποτὲ δὲ ἐν ἡλίῳ λαμπρῷ μαραινομένην, αὖθις δ' ὑφ' ὕδατος πολλοῦ κατασβεννυμένην, ἢ πλήθει ξύλων ἐπ' αὐτῆς σωρευθέντων καταπνιγομένην. τέτταρες αὗται ἐπ' αἰτίοις τέτταρσιν οὐ τὸν αὐτὸν ἅπασαι τρόπον ἀδικοῦσαι τὴν φλόγα. τῆς μὲν γὰρ ἐν ἡλίῳ μαραινομένης ὁ τόνος σκίδναται, βίᾳ τοῦ περιέχοντος διαφορούμενος, ἰσχυροτέρα γὰρ ἡ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ῥώμη καὶ διαρκεστέρα τοῦ πυρός· ὅταν δὲ ὕλης ἀποροῦσα μηκέτι ἀνάπτηται, τῆς οὐσίας ἀπολλυμένης, διαφθείρεται. τὸ μὲν γὰρ ἀναφθὲν ἀεὶ διαφορεῖται κατὰ τὴν ἔξω κίνησιν· ἔσω δὲ νεύουσα τοῦ τραφῆναι χάριν, εἶτ' ἀποροῦσα

fum affectuum rigorem efficit; aut omnes, qui moriuntur, rigerent. Quapropter corrumpi calidum, ut ita dicam, omnibus morientibus commune eft, non tamen rigent; non enim abfolute calidum refrigerari oportere affero, fed et fubito et violenter, hoc eft robuftum ipfum perfeverans, neque fubftantia neque tenore laefum, ab exteriorum caufarum aliqua infeftari. Confiderato mihi flammam extrinfecus interdum materiae unde accendebatur penuria interire, interdum in fole fplendido contabefcere ac emori; rurfus ab aqua multa extingui, aut lignorum fuper eam cumulatim injectorum copia fuffocari; quatuor haec *accidentia* quatuor de caufis, non eodem omnia modo, flammam afficiunt. Ejus enim quae in fole contabefcit, robur diffipatur, aëris nos ambientis violentia difcuffum; nam radiorum folis robur igne fortius eft et durabilius. Quum vero materiae penuria non amplius accenditur, fubftantia deperdita, interit; quod enim accenfum eft, femper in motu ad exteriora difcutitur diffipaturque, intro autem inclinans alimenti accipien-

τοῦ θρέψαντος, ἀσθενῶς οὕτω τὸ δεύτερον ἀποτείνεται. ὕλης δὲ πλήθει βαρυνθεῖσα καὶ τῆς ἀναπνοῆς στερηθεῖσα, πνίγεται. ἐπὶ δὲ τῆς ἀφ᾽ ὕδατος βλάβης οὐδὲ λόγου δεῖ· μάχη γὰρ ἰσχυρὰ φλογὶ πρὸς ἅπασαν εἰλικρινῆ τε καὶ πολλὴν ὑγρότητα, ὡς εἰ καὶ τοὔλαιον αὐτῇ προσάγῃς ἀθρόον, ἀνάγκη ψόφον καὶ σεισμόν τινα γενέσθαι, μονονουχὶ φωνῇ τοῦ πυρὸς ἐνδεικνυμένου τὸ βίαιον. τοιοῦτον δή τι πάθος περὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν νόει τὸ ῥῖγος. οὔτε γὰρ ὅταν δι᾽ ὕλης ἔνδειαν ἀτροφοῦν τὸ θερμὸν μαραίνηται, οὔθ᾽ ὅταν ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῆς βαρυνόμενον, οὔθ᾽ ὅταν ἀῤῥωστῆσαν ὀκλάζῃ, ῥῖγος εὑρήσεις γινόμενον, ἀλλ᾽ ὅταν ἰσχυρὸν ὂν ἀποτείνεσθαι δυνάμενον, εἶτα κωλύηται. δι᾽ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὸ κλονεῖσθαι τῷ σώματι συμβέβηκε, διπλῆς κἀνταῦθα καὶ συνθέτου κινήσεως γενομένης, ὡς ἐπὶ τῶν τρεμόντων, ἕτερον δὲ τρόπον. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀσθενείᾳ τῆς κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως ἡ μικτὴ κίνησις ἐγίνετο, καθ᾽ ὅσον ἂν ἐνδῷ τοῦ τόνου διαίρουσα τὸ κῶλον, ὑποῤῥέοντος ἀεὶ τοῦ μέρους

di gratia, deinde eo alimento destituta, imbecilliter adeo secunda vice porrigitur. Materiae autem copia gravata et respiratione destituta strangulatur. De noxa autem quae ab aqua provenit, manifestius est quam ut verbis indigeat; pugna enim valida flammae est adversus omnem sinceram et multam humiditatem, ut si et oleum ipsi cumulatim exhibeas, necessum sit, strepitum et concussionem quandam oboriri, igne propemodum voce violentiam fatente. Talem sane affectum in calore insito rigorem intelligito; neque enim, quum materiae inopia calidum laborans nec alimentum sentiens contabescit, nec quum a copia ipsius gravatum, nec quum imbecille labascit, rigorem fieri deprehendes; sed quum validus existit adeo, ut expandi possit, deinde prohibetur. Propter hoc ipsum etiam concuti corpus accidit, duplici hic quoque et composito motu oborto, ut in trementibus, sed diversa ratione. Illic etenim facultatis corpus moventis imbecillitate mixtus motus ortus est, prout robur membrum erigens remiserit, parte

εἰς τὸ κάτω· νυνὶ δὲ τῆς φυσικῆς [213] τοῦ θερμοῦ κινήσεως ἰσχομένης βίᾳ, τὸ ῥῖγος ἀπαντᾷ. βούλεται μὲν γὰρ ἅτε μήτε τὴν οὐσίαν μήτε τὸν τόνον βεβλαμμένον, ἀποτείνεσθαί τε καὶ πάντη τοῦ σώματος φέρεσθαι· κωλυόμενον δὲ καὶ βίᾳ συνωθούμενον εἰς τὸ βάθος, ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταφεύγει. μένειν δὲ ἐνταῦθα μὴ δυνάμενον, ἀεικινήτῳ γὰρ οὐσίᾳ τὸ στῆναι θάνατος, ἀθροῖσαν ἑαυτὸ καὶ οἷον συνεσπειραμένον γεγονὸς, ὁμαλῶς μὲν οὐκ ἔσω τὴν ἀβίαστον ἀποτείνεται· σφοδρᾷ δὲ τῇ φορᾷ χρώμενον καὶ οἷον ἀπὸ ὕσπληγγος ἐξαλλόμενον, ἐνίοτε ἐνίσταται τοῖς ἐνισταμένοις αὐτοῦ τῇ πρόσω κινήσει, διώσασθαι μὲν ταῦτα, καθαρὰς δὲ αὐτῷ τὰς ὁδοὺς ἀπεργάσασθαι σπεῦδον. προσκροῦον δ᾽ αὐτοῖς ἐπεσχέθη μὲν ἐξ ἀνάγκης τῆς ῥοιζώδους φορᾶς, ἐκλόνησε δὲ κατὰ τὴν ἔμπτωσιν ὅλον τὸ σῶμα. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἀτμῶδες νῦν γεγονὸς, ἐν τῷ προσκρούειν τοῖς ἐνισταμένοις εἴσω πάλιν ἀποπάλλεται, πληγῇ τὶ πάσχον ἐοικός· ἐπὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ἀνέρχεται τὸ δεύτερον· ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ὁρμηθὲν, ἐμπίπτει βιαιότερον, αὖθις δ᾽ ἀποπάλλεται καὶ κατὰ τήνδε τὴν ἔμπτω-

ſemper deorſum ſublabente, nunc autem naturali caloris motu vi impedito, rigor occurrit. Cupit etenim, utpote nec ſubſtantia nec robore oblaeſus, expandi et in omnes corporis partes diſtribui; prohibitus autem et vi in altum repulſus, ad proprium principium refugit; quum autem ibidem manere nequeat, nam ſubſtantiae ſemper mobili loco conſiſtere mors eſt, ſeſe colligens et veluti in unum congregans, aequabiliter ſane non intro libero motu protenditur, ſed vehementi latione utens et veluti a carceribus exiliens, nonnunquam inſurgit adverſus ea, quae motum ipſius prohibent; illa ſane propellere, vias autem ſibi puras reddere contendens. At in ea impingens, a latione ſane impetuoſa cohibetur, totum autem corpus eo incurſu perturbat. Nam praeter alia etiam vaporoſus nunc redditus, dum illiditur in ea, quae obſiſtunt, intro rurſus reſilit, ceu ictu repercuſſus, ac iterum ad principium revertitur; inde rurſus erumpens incidit violentius, iterumque reſilit etiam ab hoc

σιν· καὶ τοῦτο πολλάκις ἐκ διαδοχῆς γίνεται, ἐφ᾽ ὅσον μένει τὰ λυποῦντα. ὀδυνηρόν τε οὖν ταύτῃ τὸ πάθος, ἅτε τοῦ σώματος ταῖς πληγαῖς πονοῦντος, ἥ τε κίνησις ἀνωμάλως ἐπάγουσα κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς κινήσεις τὸ ζῶον. ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ συγγενὲς ἡμῶν θερμὸν ὁμαλέσι τε καὶ ἀκωλύτοις ταῖς διεξόδοις ἐκέχρητο, καιρῷ καὶ μέτρῳ κινήσεως εἰς αὐτὸ συννεῦον, εἶτ᾽ ἐξαπλούμενον· ἐν δὲ τῷ ῥιγοῦν οὔτε συννεύσεις οὔτ᾽ ἐξαπλώσεις αἱ κινήσεις εἰσὶ, δικαιότερον δ᾽ ἂν φαίης εἴσω μὲν ἰὸν αὐτὸ, χρήσομαι δ᾽ ὀνόμασιν οὐκ ἐμοῖς, ἀλλ᾽ ἀνδρῶν παλαιῶν, καθάλλεσθαί τε καὶ συνωθεῖσθαι καὶ ἀναστέλλεσθαι καὶ συντρέχειν, ἔξω δὲ φερόμενον, ἐκρήγνυσθαί τε καὶ ἐνσείεσθαι καὶ ἐκπίπτειν καὶ ἐξάλλεσθαι. καὶ γὰρ αὖ καὶ ταῦτα παλαιῶν ἀνδρῶν ὀνόματα, καλῶς ἅπαντα κείμενα, καὶ τὸ συμβαῖνον πάθος, ὡς ἔνι μάλιστα, σαφῶς ἑρμηνεύοντα. τὸ κλονεῖσθαι δέ φημι πάντα τὰ ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ σείεσθαι, καὶ τὸ βράττεσθαι, καὶ πᾶσα ἡ κατὰ τὸ ῥιγοῦν ἀνώμαλός τε καὶ ἄτακτος καὶ ἀβούλητος κίνησις ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις τε καὶ σφοδραῖς καὶ

incurfu; idque frequenter per fucceffionem fit, quamdiu noxia perfeverant. Hac itaque ratione affectus dolorificus, quippe corpore ex ictibus laborante, et motus inaequaliter invadit, et in utroque motu animal riget. Nam quum in naturali ftatu erat, connatus nofter calor aequalibus et liberis tranfituum viis utebatur; tempore et menfura motus in fe inclinans, deinde fe explicans; quum autem riget, motus ipfi neque inclinationes neque explicationes exiftunt; juftius autem dixeris ipfum intro quidem proficifcentem, utar autem non meis, fed veterum virorum vocabulis, refilire, impelli, reprimi et concurrere; foras autem tendentem, erumpere, excuti, elabi et exilire. Etenim et hae vetuftiorum hominum dictiones funt, omnes recte prolatae et affectum accidentem, quam licet maxime, manifefto interpretantes. Concuti autem dico omnia in corpore, et agitari turbarique; ac omnis in rigore motus inaequalis, inordinatus, citra voluntatem eveniens, ob inaequalem,

Ed. Chart. VII. [213.] Ed. Baſ. III. (370.)

βιαίοις ἐμπτώσεσί τε καὶ ἀποπάλσεσι τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀτμώδους γεγενημένης ἐπιτελεῖται. διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῖς ῥίγεσιν ἀναθερμαίνεται πλέον τὸ σῶμα ἢ ὅτε κατὰ φύσιν ἔχον θερμὸν ἦν. ἐκχέονται δὲ καὶ ἱδρῶτες. ὅταν γὰρ κατὰ πολλὰς ἐμπτάσεις διώσηται ἀκωλύτως τὰ λυποῦντα καὶ τελέως ἀναπνεύσῃ, διὰ τρεῖς αἰτίας ἀνάγκη τὸ σῶμα θερμανθῆναι, ὅτι τε πολλάκις ἀποκλεισθὲν τὸ θερμὸν τῆς ἔξω διαπνοῆς ἠθροίσθη κατὰ τὸ βάθος· ὅτι τε νῦν ἔξω πᾶν ἐτάθη σφοδρῶς· καὶ τρίτον ὅτι ταῖς ἐμπτώσεσι καὶ πληγαῖς καὶ βιαίοις κινήσεσιν ἀνάπτεσθαι πέφυκεν ἡ θερμασία. καὶ ξύλον μὲν ἢ λίθον παρατρίβων ἐφάψεις ποτὲ πῦρ· τὸ δ' ἔμφυτον πνεῦμα, φύσει θερμὸν ὑπάρχον, ἢν σφοδρῶς τύχῃ κινηθὲν, οὐ πολὺ μᾶλλον ἐξαφθήσεται; ἀλλὰ τοῦτο κἀπὶ τῶν κατὰ φύσιν κινήσεων ἐναργῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ὡς δραμόντες ἄνθρωποι, καὶ διαπαλαίσαντες, καὶ τριψάμενοι, καί πως ἄλλως κινηθέντες ἐθερμάνθησαν οὐδὲν ἧττον ἢ εἴτις ἐν ἡλίῳ θερινῷ καὶ παρὰ πυρὶ θαλφθείη. πολλάκις δὴ καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην ἐκ τοῦ βάθους ἐπάνοδον οἷον ζέον τὸ θερμὸν ἀποχεῖ τι τῶν ὑγρῶν

validum et violentum illapſum invaſionemque et repulſum caloris inſiti, vaporoſi redditi, perficitur. Idcirco corpus poſt rigores amplius recaleſcit quam quum in naturali ſtatu calidum erat. Jam effunduntur etiam ſudores. Quum enim per multos inſultus noxia libere propulerit, et abſolute reſpiraverit, tribus de cauſis corpus incaleſcere neceſſe eſt; primum, quod frequenter calor a perſpiratu exteriori repreſſus in alto colligitur; deinde, quod nunc totus foras vehementer expanſus eſt; poſtremo, quod calor inſultu, ictu violentoque motu accendi ſoleat. Ac lignum aut lapidem confricans nonnunquam ignem accendes; at inſitus ſpiritus, quum natura ſit calidus, ſi vehementer moveatur, non multo magis accendetur? Sed hoc in naturalibus motibus evidenter videre licet; nam currentes homines, luctantes, confricantesque ſe ac alio quodam modo moventes, nihilo minus incaleſcunt quam ſi quis in ſole aeſtivo et apud ignem incaluerit. Saepe ſane et in hujusmodi ex alto reditu calor veluti fervens aliquid humorum confertim

ἀθρόον, ὃ δὴ καλοῦμεν ἱδρῶτα. διὰ τοῦτο ἐπὶ ῥίγει ψυγέντα μηκέτι ἀναθερμανθῆναι, πονηρόν· ἡττήθη γὰρ ἐν τῇ διαμάχῃ τὸ θερμόν. ἡττᾶται δὲ ποτὲ μὲν τῇ ῥώμῃ τοῦ λυποῦντος αἰτίου κρατηθὲν, ποτὲ δ᾽ αὐτὸ τυγχάνον ἀσθενέστερον. οὕτω γοῦν [214] εἴρηται κἀκεῖνο· αἱ ἐκ ῥίγεος καταψύξιες μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν. αὖθις δὲ τὰς διαθέσεις ἑκατέρας, ἐφ᾽ αἷς ὀλέθρια γίνεται ῥίγη, διδάσκων ἐρεῖ· ἐπ᾽ ὀμμάτων διαστροφῇ, πυρετῷ κοπιώδει, ῥῖγος ὀλέθριον. τοῦτο μὲν δὴ τὸ ῥῖγος ἰσχυρᾶς αἰτίας ἔκγονον· ἕτερον δὲ δι᾽ ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ὀλέθριον· ἢν ῥῖγος ἐμπέσῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος, θανάσιμον. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐπιπλέον (371) ἑτέρωθι λέγεται.

Κεφ. ζ΄. Τὸ δὲ νῦν εἶναι σκεπτέον εἰ δικαίως ἀναφέρουσιν ἅπαντες σχεδὸν αἰτίῳ ψυχρῷ τὸ ῥῖγος. ὅτι μὲν γὰρ ψυχρὸν τὸ πάθος, ἐναργές· εἰ δὲ καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ τοιοῦτον, ἄξιόν μοι δοκεῖ σκέψεως εἶναι. τριταίου γοῦν ἀκριβοῦς, εἴπέρ τι καὶ ἄλλο, ῥῖγος γνώρισμα. συνεισβάλλουσι γὰρ οἱ παροξυσμοὶ ῥίγεσι σφοδροῖς, καί τοι τόν γε πυρετὸν τοῦτον

effundit, quod nempe sudorem appellamus. Quocirca *post rigorem refrigeratum non recalefieri iterum, malum est;* nam calor inter pugnandum victus est. Vincitur autem nunc causae laedentis robore, nunc quum ipse est imbecillior. Sic itaque et illud dictum est: *Ex rigore perfrigeratio non recalescens, malum.* Rursus affectiones utrasque, ob quas rigores fiunt exitiales, docens, inquit: *Post oculorum perversionem in febre laboriosa rigor perniciosus.* Hic sane rigor vehementis causae soboles est; alius autem propter facultatis imbecillitatem, lethalis: *Si rigor incidat febre non intermittente, aegro jam debili, lethale.* Verum de his alibi uberius dicetur.

Cap. VII. In praesentia vero considerandum venit, num merito omnes fere rigorem frigidae causae attribuant. Quod enim frigidus affectus sit, cuivis constat; an autem et causa ipsius efficiens talis existat, inspectione mihi dignum videtur. Tertianae igitur exquisitae, si quid aliud, certe rigor nota est; nam accessiones una cum vehementibus rigo-

οὐκ ἄν τις οὐδὲ μαινόμενος ἐπὶ ψυχρῷ φαίη συνίστασθαι χυμῷ· καῦσος γάρ ἐστι τῷ γένει, τοσοῦτον ἀποδέων θατέρου καύσου τοῦ συνεχοῦς, ὅσον διαλείπει τὸ θερμὸν τοῦ πυρετοῦ καὶ φλογῶδες καὶ περικαές. τὸ δ' ἄπαυστον δίψος, ἥ τε τῆς ἐμψύξεως ἐπιθυμία, τό τ' ἐμεῖν ἀκράτου χολῆς, καὶ ῥᾳστωνεῖν τοῖς γ' ἐμέτοις, πῶς οὐκ εἰσὶν ἅπαντα φανερῶς ἐπὶ τῷ θερμῷ πλεονάζοντι; πῶς οὖν ῥιγοῦσιν ἐν τριταίοις; πῶς δ' ἐν καύσοις πυρετοῖς τοῖς συνεχέσιν, εἰ μὴ διαλείποντες, ἀλλ' ἀεὶ καίοντες ἔγκεινται, ῥῖγος ἐπιγίνεται, καὶ κριτικόν γε πυρετοῦ; ὑπὸ καύσου γάρ, φησιν, ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις. ἀλλὰ καὶ δριμὺ καὶ θερμὸν φάρμακον ἕλκει προσαχθὲν ὠδύνησε μὲν τὰ πρῶτα, φρίκην δ' αὖθις, εἶτ' ἐπ' αὐτῇ ῥῖγος ἐργάζεται, καὶ πολλοὺς ἴσμεν ῥιγώσαντάς τε καὶ πυρέξαντας ἐφ' ἕλκεσιν ἐρεθισθεῖσιν ὑπὸ δριμέων φαρμάκων. ἀλλὰ καὶ φλεγμονῆς εἰς ἀπόστημα τρεπομένης ἀνάγκη ῥῖγός τε καὶ φρίκην συνεδρεῦσαι. πολλῶν δ' ἄν σε καὶ ἄλλων ἀνέμνησα διαθέσεων, ἐφ' ὧν ἐναργῶς ἐπὶ δριμεῖ μᾶλλον ἢ

ribus invadunt, etfi febrem hanc nemo vel infanus ex frigido conftitui humore dixit. Caufus enim eft genere tanto altero caufo continuo inferior, quanto calor febris et flammeus et perurens intermittit. Sitis autem affidua et refrigerii defiderium, bilis merae vomitus, et quod poft vomitiones aeger melius habet, quomodo non funt omnia manifefte ob calorem redundantem? Quomodo igitur rigent in tertianis? quomodo in caufis continuis, fi non intermittentes, fed perpetuo urentes affligunt, rigor fupervenit, et febrem per crifim folvit? *Caufo namque laboranti,* ait *Hippocrates, fi rigor fupervenerit, morbus folvitur.* Imo acre et calidum medicamentum ulceri admotum, primum fane dolorem infert, mox horrorem, deinde rigorem excitat, ac multos novimus tum riguiffe, tum febricitaffe, ob ulcera ab acribus medicamentis irritata. Sed et inflammationem, quum in abfceffum mutatur, rigorem horroremque comitari neceffe eft. Multarum vero et aliarum affectionum mentionem facerem, in quibus rigor ob acrem potius quam frigidum

ψυχρῷ χυμῷ συνίσταται ῥῖγος, εἰ μὴ τοῦ λόγου τὸ μῆκος ἔφευγον. μὴ τοίνυν τῷ ψυχρῷ μόνῳ βιαζόμενοι τὸ ῥῖγος ἀναφέρωμεν, ἐπεὶ καὶ φοβερὸν ἄκουσμα καὶ θέαμα φρίκην τε καὶ ῥῖγος ἐργάζεταί ποτε. τοῦτο μέν γε καὶ Πλάτων ἐγίνωσκεν, οὐ μόνον Ἱπποκράτης. διαλεγόμενος οὖν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ χολῇ ξανθῇ γινομένων νοσημάτων, ἐμνημόνευσε καὶ ῥίγους. ὅθεν ἄλλων τε πολλῶν χάριν ἐπέρχεταί μοι θαυμάζειν τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων ἰατρῶν, κἀν τοῖς περὶ τοῦ ῥίγους λόγοις οὐχ ἥκιστα. πῶς γὰρ οὐ δεινὸν, εἰ Πλάτων μὲν οὐκ ὢν ἰατρὸς οὐκ ἠγνόησεν, ὅτι καὶ διὰ χολὴν γίνεταί ποτε ῥῖγος, ἐξευρεῖν τε τὴν αἰτίαν ἐσπούδασεν, οἱ δὲ τοσοῦτον ἀποδέουσι τοῦτο πάντη γινώσκειν, ὥστ᾿ οὐδ᾿ ὅτι καὶ διὰ χολὴν καὶ διὰ δριμὺν ὁντιναοῦν χυμὸν ῥῖγος γίνεται, ἐπίστανται; ἀλλ᾿ ἄπορον ἐξευρεῖν τὴν αἰτίαν, ὅπως ἐπὶ δριμεῖ τε καὶ θερμῷ χυμῷ συνίσταται πάθος ψυχρόν. ἴσως μὲν οὐκ ἄπορον, εἴγε μηδὲ Πλάτων ἠπόρει· πολὺ δ᾿ οὖν ἦν ἄμεινον, εἴπερ ὄντως ἐστὶν ἄπορον, οὐκ ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖν τὸ πρᾶγμα φαινόμενον ἐναργῶς, ἀλλὰ τῆς αἰτίας ὁμολογῆσαι τὴν

humorem clare conftituitur, nifi fermonis prolixitatem vitarem. Ne igitur frigido foli coacti rigorem tribuamus, quoniam et horrendum aliquid auditu et fpectatu nonnunquam et rigorem et horrorem facit. Hoc fane et Plato, non tantum Hippocrates, fciebat. Quum igitur de morbis, qui ob flavam bilem fiunt, differeret, rigoris etiam meminit; unde tum aliorum multorum gratia mirari fubit medicos post illum natos, tum in fermonibus de rigore maxime. Quomodo enim non grave eft, fi Plato non medicus novit etiam ex bile nonnunquam fieri rigorem, caufamque invenire ftuduit, hi autem tantum ab hujus cognitione omnino abfunt, ut ne ex bile quidem et acri quodam humore excitari rigorem fciant? Sed difficile eft caufam invenire, quomodo ob acrem calidumque humorem frigidus affectus conftituatur; forfan autem difficile non eft, fiquidem nec Plato dubitavit; multo autem fane fatius erat, fi re vera difficile eft, non evertere conari rem evidenter apparentem, fed caufae ignorantiam

Ed. Chart. VII. [214. 215.] Ed. Baf. III. (371.)

ἄγνοιαν. τὸ δ' ἀναιρεῖν τὸ φαινόμενον, ὅμοιόν ἐστι τῷ μηδ' ὁρᾷν ἡμᾶς ὁμολογεῖν, ὅτι μὴ γινώσκομεν ὅπως ὁρῶμεν. οὐκοῦν ὅτι μὲν οὐδὲν ἧττον ἐπὶ δριμεῖ τε καὶ θερμῷ [215] χυμῷ γένοιτ' ἂν ῥῖγος, ἢ ἐπὶ ψυχρῷ τε καὶ πηγνύντι, παντὸς μᾶλλον ἀληθές. εἶτα σκοπεῖν, εἰ ἁπλῶς τὸ ψυχρὸν ἢ τὸ δριμὺ πλεονάζειν χρὴ εἰς τὸ δυνηθῆναι ῥῖγος ἐργάσασθαι. ἐφεξῆς δ' ἐκεῖνο διοριςόμεθα, πολλοῖς ἀγνοούμενον, οὔτε γὰρ ἁπλῶς ψυχροῦ χυμοῦ πλεονάζοντος, οὔθ' ἁπλῶς δριμέος γίνεται ῥῖγος. ἐπὶ μέν τοι τοῦ ψυχροῦ σαφῶς ἔμπροσθεν ἔδειξα, τὸ οἰδηματῶδες ἅπαν καὶ τὸ ναρκῶδες καὶ τὸ παράλυτον καὶ τὸ ὑδαρῶδες ὑπομνήσας· ἐπὶ δὲ τοῦ θερμοῦ τε καὶ δριμέος νῦν ἐπιδείξω σοι· κακόχυμοι γὰρ ἂν ἰκτερικοί τε καὶ πυρέττοντες ὀξέως καὶ καυσούμενοι πάντες ἐῤῥίγουν. οὔτ' οὖν ἁπλῶς χρὴ πλεονάζειν ἢ ψυχρὸν χυμὸν ἢ δριμὺ πρὸς ῥίγους γένεσιν· ὑπάρχειν δ' αὐτῶν ἀναγκαῖον ἑκατέρῳ τρόπον ἴδιον. εἴη δ' ἂν ὁ τρόπος, οὐ γὰρ ἀποκνητέον ἐπὶ πᾶν ἰέναι τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας ἐρῶσιν, ἢ τὸ τοῦ

fateri. Tollere autem id quod apparet, fimile eft ac fi fatearis ne videre quidem nos, eo quod ignoremus quomodo videamus. Quod igitur nihilominus ob acrem et calidum humorem, quam frigidum et congelantem, rigor excitatur, longe veriffimum eft. Deinde infpiciendum eft, num frigidum aut acre fimpliciter abundare oporteat, ut rigorem poffit excitare. Poftea autem illud multis incertum definiemus; neque enim fimpliciter frigido humore redundante, neque fimpliciter acri, rigor oritur. Sed de frigido fane fuperius manifefto oftendi, quum in memoriam revocarem omne quod oedema, torporem, paralyfin et aquam fubter cutem repraefentat. De calido autem et acri nunc tibi indicabo; nam cacochymi, arquati et febricitantes acute caufoque occupati omnes rigerent. Neque igitur fimpliciter aut frigidum humorem aut acrem ad rigoris generationem abundare oportet, fed peculiarem utrique ipforum modum effe oportet. Erit autem modus, neque enim totum fermone perfequi veri ftudiofis detrectandum eft, aut copiae menfura, aut

πλήθους μέτρον, ἢ ἡ τοῦ χυμοῦ ποιότης, ἤ τις τόπος τοῦ σώματος ἐν ᾧ χρὴ τοῦτον ἀθροίζεσθαι. γένοιτο δ' ἂν καὶ περὶ τὸ μένειν ἢ κινεῖσθαι καὶ περὶ τὸν τρόπον τῆς κινήσεως οὐ μικρὰ διαφορά. εἰς ταύτας οὖν αὐτὰς καὶ Πλάτων ἀφορῶν ἔλεγε· ταύτην δὴ τὴν δύναμιν ἐχουσῶν ἰνῶν ἐν αἵματι, χολὴ φύσει παλαιὸν αἷμα γεγονυῖα, καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς τοῦτο τετηκυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον τὸ πρῶτον ἐμπίπτουσα, πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν δύναμιν· πηγνυμένη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη χειμῶνα καὶ τρόμον ἐντὸς παρέχει, πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα, τῇ παρ' αὐτῆς θερμότητι κρατήσασα τὰς ἶνας, εἰς ἀταξίαν ζέσασα, διέσωσεν. ἐν τούτοις ὁ Πλάτων ἅπαντ' ἐπειράθη διελθεῖν, ὅσα χρὴ γινώσκειν ἐν ἅπασι γένεσι πάθους. τό τε γὰρ εἶδος τοῦ χυμοῦ εἶπε, χολὴν ὀνομάσας αὐτόν· ἐδήλωσε δὲ καὶ τὴν ποιότητα, θερμὴν καὶ ὑγρὰν εἰπών· ὅθέν τε ἡ γένεσίς ἐστι τῇ τοιαύτῃ χολῇ, τηκομένης γὰρ ἔφη γίνεσθαι σαρκὸς αὐτήν. ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον εἰς ὃν ῥεῖ προσέθηκεν, ἐκ τοῦ δηλοῦσθαι πήγνυσθαι τὴν ἐπιῤῥέουσαν χολὴν ὑπὸ τῶν περι-

humoris qualitas, aut locus aliquis corporis, in quo hunc colligi oportet. Erit autem et in quo loco manet aut movetur et in motus modo haud parva differentia. Ad has igitur ipsas Plato quoque respiciens dicebat: *Quum fibrae in sanguine hanc sane vim habeant, bilis natura vetus sanguis facta, ac rursus ex carnibus in hunc liquata, calida et humida paulatim primum incidens, propter fibrarum facultatem congelatur; congelascens autem et vi restincta hiemem tremoremque intus parit, copiosior autem influens, caliditate, quae ab ea venerat, fibras exuberans, praeterque modum exaestuans, conservat.* In his Plato omnia conatus est persequi, quae in omnibus affectus generibus scire convenit. Nam speciem humoris dixit, bilem ipsum nominans; indicavit et qualitatem, calidam et humidam appellans; unde etiam hujusmodi bilis exoriatur, nam ex carne liquescente ipsam fieri protulit; jam et locum in quem fluit adjecit, ex eo quod indicat bilem influentem a

Ed. Chart. VII. [215.] Ed. Bas. III. (371.)

χομένων ἰνῶν κατὰ τὸ αἷμα. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ συνῆπται καὶ ἡ τοῦ πάθους γένεσις, ἐν ᾧ χειμῶνα καὶ τρόμον ἔφη γίνεσθαι, χειμῶνα μὲν ὀνομάσας τὴν ἐν τοῖς ῥίγεσιν αἴσθησιν τῆς ψύξεως, τρόμον δὲ τὸν ἀνώμαλον σεισμόν τε καὶ κλόνον, ἐν ᾧ φαμεν οὐ τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν πολλοὺς ἐσφάλθαι. διώρισται γὰρ ἡμῖν ἔμπροσθεν ἡ κατὰ τὸν τρόμον γενομένη κίνησις τῆς κατὰ τὸ ῥῖγος. ὅταν οὖν, φησι, νικήσῃ τὰς ἶνας ἐπιῤῥέουσα πλείων, ἐξεθέρμανε τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἀντιμεταβάλλουσα τὰς ἶνας, ὡς αὐτὴ πρότερον ὑπ᾽ ἐκείνων μετεβάλλετο. περὶ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας ὧν εἶπεν ὁ Πλάτων οὐ πρόκειται νῦν ἐπισκοπεῖσθαι, μελλόντων γε ἡμῶν ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασιν ἐξηγεῖσθαί τε ἅμα καὶ κρίνειν ἃ κατὰ τὸν Τίμαιον εἶπεν· ὅτι δ᾽ οὐδὲν παρέλιπεν ὧν ἐχρῆν λέγεσθαι τοῖς ἀποφαινομένοις περὶ ῥίγους, τοῦτο ἤδη πέφηνεν ἐκ τῆς ῥήσεως αὐτοῦ. καὶ γὰρ τὸν χυμὸν εἶπεν ὑφ᾽ οὗ γίνεται τὸ ῥῖγος, καὶ τὸν τόπον εἰς ὃν ῥεῖ, καὶ τὸ τῆς κινήσεως εἶδος, ἔτι τε τὸν τρόπον καθ᾽ ὃν ψύχεταί τε καὶ αὖθις ἐκθερμαίνεται τὸ σῶμα.

fibris in sanguine contentis concrescere. Huic orationi etiam affectus generatio adjuncta est, ubi hiemem tremoremque fieri pronunciavit, hiemem sane nominans frigiditatis in rigoribus sensum, tremorem autem inaequalem concussionem et agitationem, in qua non hunc modo, sed etiam medicorum plerosque hallucinatos dicimus. Nos enim superius motum in tremore obortum ab eo, qui in rigore accidit, distinximus. Quum igitur, ait, copiosior influens fibras evicerit, corpus excalefacit, ad suam ipsius vim fibras transmutans vice versa, ut ipsa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum, quae Plato dixit, considerare propositum nunc non est, quum in aliis commentariis simus tractaturi, sententiamque laturi de iis, quae in Timaeo memoriae mandavit. Quod autem nihil omiserit eorum, quae dici conveniebat ab illis, qui de rigore pronunciant, id jam ex verbis ipsius apparet. Etenim humorem dixit, a quo rigor nascitur, et locum in quem fluit, motusque speciem; praeterea modum quo refrigeratur et rursus incalescit corpus.

περὶ μὲν οὖν τῆς Πλάτωνος δόξης (καὶ τῆς) κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένων ἰατρικῶς ἐπισκεψόμεθα· νυνὶ δὲ τὴν ἡμετέραν ἀποφαινόμεθα γνώμην, ἐπιδιαρθρώσαντες ὅσα κατὰ τὴν Ἱπποκράτους δόξαν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται. ταῖς γὰρ τῶν θερμῶν φαρμάκων ὁμιλίαις ἐνίοτε μὲν φρίκη μόνη, πολλάκις δὲ καὶ ῥῖγος ἐπιγίνεται, [216] καθάπερ ἐν καύσοις τε καὶ τριταίοις πυρετοῖς κινουμένης τῆς ξανθῆς χολῆς, οὐκ ἐν ταῖς κοιλότησι τῶν ἀγγείων, ἀλλὰ διὰ τῶν σαρκῶν, ἤτοι τῷ γεννηθῆναι πλείονα τοῦτον τὸν χυμὸν ἐν αὐταῖς, ἢ τῷ δι' αὐτῶν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐκκαθαίρεσθαι. κατὰ τοῦτο γὰρ αὐτὸ μόνον καὶ οἱ καῦσοι πυρετοὶ τῶν τριταίων διαφέρουσι, τῶν μὲν (γὰρ) καύσων ἐν τοῖς ἀγγείοις ἐχόντων τὴν χολὴν, τῶν δὲ τριταίων ἔξω τῶν ἀγγείων διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένην. ἐν γὰρ τῇ δι' αὐτῶν φορᾷ, λυποῦσα τῇ δριμύτητι, τὴν ὀδύνην ἐργάζεται. συμβαίνει τοιγαροῦν ἐν τῷδε δύο τινὰ γίνεσθαι, συννεύειν μὲν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος τὸ αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο καταψύχεσθαι τἀκτὸς αὐτοῦ· τὰ μόρια δὲ αὐτὰ τοῦ σώματος, ἐν οἷς ἡ χολὴ, διὰ τῆς ἀποκριτικῆς τῶν ἀλλοτρίων

Itaque de Platonis opinione in expofitione eorum, quae ipfe in Timaeo medice prodidit, examinabimus. Nunc autem noftram proferimus fententiam, accommodantes ea, quae ex Hippocratis opinione paulo ante dicta funt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus nonnunquam folus horror, faepe et rigor fupervenit; quemadmodum in caufis et tertianis febribus, quum flava bilis non in vaforum conceptaculis, fed per carnes movetur, vel quod copiofior hic humor in ipfis creatus fit, vel quod per ipfas a natura expurgetur. Hac enim ipfa ratione fola ardentes febres a tertianis differunt, quod ardentes in vafis bilem habeant, tertianae extra vafa per fenfilia corpora vagantem; nam dum per ipfa rapitur, acrimonia laedens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quaedam fieri, inclinare nempe in corporis altum fanguinem, atque ideo exteriora ejus refrigerari; partes autem ipfas corporis, in quibus bilis eft, unamquamque ipfam a fe ad vicinam excretrice alienorum fa-

δυνάμεως ὠθεῖν αὐτὴν ἕκαστον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸ πλησιάζον, ἄχρις ἂν ἐξ ἁπάντων ἐλαυνομένη, δι᾽ ἱδρώτων ἢ δι᾽ ἐμέτων ἢ καὶ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκριθείη. τοῦτο δὲ καὶ (372) τοῖς ἠπεπτηκόσιν ἢ κακοχυμίας μεστοῖς, ἢ εἰς ἥλιον θερινὸν ἢ βαλανεῖον ἀφικομένοις, ἢ γυμναζομένοις συμπίπτει. φρικώδεις οὖν αὐτίκα γίνονται, καί τινες αὐτῶν καὶ ῥιγοῦσι. χρὴ γὰρ οὐ μόνον αἴτιον εἶναί τι δακνῶδες ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς κινούμενον, εἰ μέλλει ῥῖγος ἐργάσασθαι. καὶ κοινὸν τοῦτο συμβέβηκεν ἀμφοτέρῳ τῷ γένει τῶν αἰτίων, ὅσα τε ψυχρὰ καὶ ὅσα θερμὰ ταῖς δυνάμεσίν ἐστι, τὸ κινεῖν ὀδυνηρῶς τὸ σῶμα. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τεταρταίοις πυρετοῖς καὶ τοῖς τριταίοις συνεισβάλλει ῥῖγος, καίτοι ὑπὸ χυμῶν ἐναντίων τῇ δυνάμει συνισταμένοις, ψυχρὸς μὲν γὰρ ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, θερμὸς δὲ ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς. οὐχ ἁπλῶς δὲ πλεονάζειν αὐτοὺς ἔφην χρῆναι μέλλοντας ἐργάσασθαι ἢ φρίκην ἢ ῥῖγος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φέρεσθαι κινουμένους σφοδρότερον. ἐν ᾧ δὲ συννεύει μὲν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος καὶ τὰ σπλάγχνα τὸ αἷμα, καὶ σὺν

cultate propellere, usque dum ex omnibus abacta, per ſudores aut vomitus aut etiam per alvum fuerit excreta. Hoc autem et cruditate laborantibus, aut vitioſo humore plenis, aut in ſolem aeſtivum aut balneum progreſſis, aut exercitatis accidit; horrore itaque ſtatim corripiuntur, nonnulli ipſorum etiam rigent. Oportet enim non modo cauſam quandam in nobis eſſe mordacem, ſed etiam vehementer agitatam, ſi factura ſit rigorem; ac commune hoc utrique cauſarum generi accidit, et quae frigidae, et quae calidae facultatibus exiſtunt, nempe ut corpus dolorifice moveant. Ideoque in quartanis febribus et tertianis rigor ſimul invadit, etſi ab humoribus contrariis facultate conſtituuntur; frigidus etenim melancholicus humor, calidus autem flavae bilis. Non abſolute autem abundare ipſos dixi oportere, ſi aut rigorem aut horrorem ſunt facturi, ſed etiam motu vehementiori per corpora ſenſilia ferri. Quo autem tempore ſanguis et cum eo etiam nimirum calor in altum corporis et viſcera

αὐτῷ δηλονότι καὶ ἡ θερμασία, ψυχρά τε καὶ ἄναιμα γίνεται τά τε κατὰ τὸ δέρμα μόρια καὶ σκελῶν καὶ χειρῶν τὰ τελευταῖα, διότι πλεῖστον ἀφέστηκε τῶν σπλάγχνων. ἐὰν μὲν οὖν ἐν τῷ βάθει συμβῇ σβεσθῆναι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ἢ πνιγεῖσαν ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι πρὸς τοὐκτὸς, ἢ ἐκνικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ψυχρῶν αἰτίων, ἀποθνήσκει τὸ ζῶον· ἐὰν δὲ συννεύσῃ μὲν εἰς τὸ βάθος, ἀντίσχῃ δὲ τοῖς βιασαμένοις αἰτίοις ἀθροισθεῖσα, κατὰ τοῦτό καθάπερ ὄργανον γίνεται τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτικῆς δυνάμεως τῆς ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος ὑπαρχούσης. πεφυκυῖα γὰρ ἤδη καὶ αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν ἐκκρίνειν τὰ λυποῦντα, πολλῷ μᾶλλον ἐργάζεται μετὰ τῆς ἐκ βάθους ἀναφερομένης θερμασίας, συνεκβαλλούσης αὐτὰ τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς εἰς ὅ τι περ ἂν εὐπετέστερον αὐτῇ γένηται. πολλάκις μὲν οὖν διὰ τοῦ δέρματος ἐκβάλλει τὰ λυποῦντα, πολλάκις δὲ δι᾽ ἐμέτων καὶ τῆς κάτω γαστρός. οὐ μόνον δ᾽ ἐπὶ τῆς ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς ῥῖγος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ ψυχρῷ πάνυ φλέγματι φιλεῖ γίνεσθαι· καλεῖ δὲ ὑαλώδη τὸν χυμὸν τοῦτον ὁ Πραξαγόρας. ἀλλὰ τό γε τοιοῦτον ῥῖγος οὔτε σφοδρόν ἐστι, καί τοι δια-

refugit, cutis partes et crurum manuumque extrema frigida et exanguia redduntur, eo quod plurimum a visceribus absint. Si igitur in alto calorem insitum extingui contigerit, vel suffocatum, quod foras non transpiret, vel a frigidis causis evictum, animal emoritur. Sin autem in altum quidem refugiat, causis autem laedentibus collectus resistat, in hoc veluti instrumentum efficitur facultatis alienorum expultricis, quae in omni corporis parte consistit. Ipsa enim jam per se noxia expellere nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis subsidio, qui simul ea robore lationis in quodcunque proclive ei fuerit, ejicit. Multoties igitur noxia per cutem excutit, saepe per vomitus et ventrem inferiorem. Caeterum non modo ex flava aut nigra bile rigor, sed etiam ex frigida admodum pituita fieri solet; vocat autem hunc humorem Praxagoras vitreum. Verum talis rigor neque vehemens est, etsi diebus nonnunquam plusculis dein-

μένον ἡμέραις ἐνίοτε πλείοσιν ἐφεξῆς· ἡσυχαζόντων δὲ καὶ μηδόλως κινουμένων, ἡσυχάζει καὶ αὐτό· κινηθεῖσι δὲ εὐθέως ἕπεται κατὰ τὰ μέτρα τῆς κινήσεως, ἐπὶ μὲν ταῖς ἰσχυροτέραις καὶ συντόνοις κινήσεσι σφοδρότερον, ἐπὶ δὲ ταῖς ἀσθενέσι βραχύτερον. εἶδον τοῦτο τὸ σύμπτωμα γυναιξὶ μᾶλλον ἢ ἀνδράσι γινόμενον, καὶ γυναιξὶ ταῖς ἀργότατα διαιτωμέναις καὶ λουτροῖς ἐπὶ τροφῇ χρωμέναις. εἶδον δὲ καὶ νεανίσκῳ τινὶ τῶν ἡμετέρων συμφοιτητῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινόμενον, ἡνίκα πρῶτον εἰς αὐτὴν κατεπλεύσαμεν ἐν ἀρχῇ φθινοπώρου. προσηνέγκατο δὲ οὗτος ἐφεξῆς ἡμέραις πλείοσι φοι[217]νίκων βαλάνους πολλὰς ἁπαλὰς καὶ νέας, ἐπὶ λουτροῖς τε καὶ πρὸ τούτων, ἦσαν δὲ οὐκ ἀκριβῶς αἵ γε πλείους αὐτῶν πέπειροι. συνέβη δὲ αὐτῷ τό γε πρῶτον ἀπὸ σφοδρᾶς ἄρξασθαι φρίκης ἐπὶ γυμνασίῳ τε καὶ λουτρῷ, δι᾽ ἣν καὶ προσδοκήσας πυρέξειν, κατεκλίθη τε καὶ σκεπάσας ἑαυτὸν ἱματίοις ἔμεινεν ἥσυχος. ὡς δὲ διελθούσης ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπύρετος ἦν, ἐξανίστατο μὲν ἕωθεν ἐπὶ τὰ συνήθη, φρικώδης δ᾽ ἐν τούτῳ γιγνόμενος αὖθις κατακλιθεὶς ἡσύχαζεν

ceps perfeverat; conquiefcentibus autem et nullo modo agitatis, ipfe quoque ceffat; motos vero ftatim comitatur pro motus menfura, ob validiores et robuftos motus vehementior, ob imbecilles lenior. Vidi hoc fymptoma mulieribus magis quam viris accidere, ac iis mulieribus, quae in otio maximo degebant, et balneis poft cibos utebantur. Novi et adolefcenti cuidam ex noftris condifcipulis in Alexandria accidere, quum primum illuc appulimus initio autumni. Ingefferat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas teneras et recentes, et poft balnea et ante haec; erant autem plures ipfarum non exacte maturae. Accidit itaque ei, ut primum poft exercitium et balneum a vehementi inciperet horrore, propter quem et opinatus fe febricitaturum decubuit et veftimentis contectus conquievit. Quum autem tota nocte transacta febre careret, furrexit mane ad confueta munia revertens; horrorem interea fentiens, iterum decubuit, quievitque usque ad balnei

ἄχρι τῆς κατὰ τὸ βαλανεῖον ὥρας. ἐξαναστάντι δὲ αὐτῷ πάλιν ὡς ἐπὶ τὸ λουτρὸν ἡ φρίκη μείζων ἐγένετο, καὶ ἦν τὸ σύμπτωμα ῥῖγος καὶ ἤδη μικρόν. τότ᾽ οὖν ἡγησάμενος ἐκ παντὸς τρόπου πυρέξειν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐφ᾽ ἡσυχίας αὑτὸν συνέσχεν. ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τῆς ἡμέρας ὅλης καὶ διὰ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀποπειρώμενος ἐξεῦρεν ἑαυτὸν ἐπὶ μὲν ταῖς μετρίαις κινήσεσι φρίττοντα, ῥιγοῦντα δὲ, εἴ ποτε μειζόνως κινηθείη, συμβούλοις ἡμῖν ἐχρῆτο περὶ τῶν ποιητέων. ἀναμνησθεὶς οὖν ἐγὼ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν γυναικὶ τοιοῦτόν τι συμβεβηκὸς, ἀδεέστερόν τε τὸν ἑταῖρον ἐποίησα καὶ προὐτρεψάμην χρῆσθαι τοῖς θερμαίνουσί τε καὶ τέμνουσι πάχος χυμῶν ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι καὶ φαρμάκοις. ἐκεῖνός τε οὖν οὕτω κατέστη, καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς ὁμοίως πάσχουσιν ἐν ἀρχῇ μὲν ἔδωκα τὸ διὰ τῶν τριῶν πεπέρεων φάρμακον, ἐφεξῆς δὲ τὸ διὰ τῆς καλαμίνθης ἡμέτερον, εἶτα τὸ δι᾽ ὀποῦ Κυρηναϊκοῦ καὶ καστορίου συντιθέμενον, ὃ καὶ ταῖς τεταρταϊκαῖς περιόδοις ἐστὶν ὠφελιμώτατον, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ὑπὸ ῥίγους σφοδροῦ χειμάζωνται. μὴ θαυμάσῃς δὲ

horam. Ac quum ut ad balneum accederet, rurfus furrexiffet, horror vehementior invafit, eratque fymptoma rigor quoque jam exiguus. Tunc igitur omni modo febricitaturum fe arbitratus, multo adhuc magis in quiete fe continuit. Quum autem toto die nocteque infequenti experiendo deprehenderet fe ob mediocres motus horrere; fi quando largius moveretur, rigere; confilio noftro de iis, quae fieri expediebat, ufus eft. Ego itaque memor hujusmodi quiddam mulieri in Afia noftra accidiffe, familiarem et metu liberavi, et adhortatus fum, ut cibis, potionibus et medicamentis uteretur calefacientibus et craffitiem humorum incidentibus. Ille igitur hoc pacto convaluit. Poftea fimiliter affectis per initia quidem dedi medicamentum ex triplici pipere; deinde noftrum diacalaminthes; poftea ex liquore Cyrenaico et caftorio compofitum, quod etiam quaternariis circuitionibus eft utiliffimum, praefertim ubi a rigore vehementi algefcunt. Ne mireris autem, fi apud ve-

Ed. Chart. VII. [217.] Ed. Baf. III. (372.)

παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς εὑρὼν γεγραμμένον ἐπὶ τοῖς ἄνευ κρύους ῥίγεσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως ὁρμωμένοις ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι πυρετόν. οὔτε γὰρ λουτροῖς τοσούτοις ἐπὶ τροφαῖς, οὔτ' ἀργῷ βίῳ χρωμένοις τοῖς παλαιοῖς οὐδὲν τοιοῦτον συνέπιπτε· νυνὶ δ' ἄμφω ταῦτα πλεονάσαντα καὶ τουτὶ τὸ καλούμενον ἀνεκθέρμαντον ῥῖγος ἐργάζεται, νέον τι καὶ ξένον σύμπτωμα, διὰ τὸ νέον τῆς διαίτης· ἅπασί τε τοῖς οὕτω παθοῦσιν ἤτοι τάσεως ἢ βάρους αἴσθησις γίνεται κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἔνθα κεῖται τὸ ἧπαρ, ἐμφραττομένων δηλονότι τῶν κατ' αὐτὸ φλεβῶν ὑπὸ τοῦ πάχους τῶν χυμῶν. ὥσπερ δὲ βάρους καὶ τάσεως τῆς κατὰ τὸ σπλάγχνον οἱ πάσχοντες ἴσχουσιν αἴσθησιν, οὕτω καὶ τοῦ ῥίγους αἰσθάνονται διαφέροντος τοῦ ἐν τεταρταίοις τε καὶ τριταίοις πυρετοῖς. ἐν μὲν γὰρ τοῖς τεταρταίοις τοιοῦτο γίνεσθαί φασιν αὐτοῖς τὸ ῥῖγος, οἷόν περ ὅταν ὁδοιπορήσωσι διὰ κρύους ἰσχυροῦ. ὡσαύτως δὲ κατὰ τοὺς τριταίους καὶ τοὺς καύσους πυρετοὺς, ὡς ὑπὸ βελονῶν ὀξέων τε καὶ λεπτῶν κεντούμενοι τὰς σάρκας αἰσθάνονται

teres medicos fcriptum invenias, *febrem comitari neceffario rigores, qui fine frigore obveniunt externo, ex ipfa corporis affectione prodeuntes;* nihil enim tale veteribus, nec tot balneis poft cibum nec vita otiofa utentibus, accidebat. Hoc autem tempore ambo haec frequenti in ufu habita, etiam rigorem hunc, qui *quod excalefieri nequeat* anecthermantos appellatur, excitant, novum quoddam et peregrinum fymptoma, propter victus novitatis rationem; omnibusque ita affectis vel tenfionis vel gravitatis fenfus in dextro hypochondrio oritur, ubi jecur fitum eft, venis nimirum ipfius craffitie humorum obftructis. Quemadmodum autem gravitatis et tenfionis in vifcere fenfum affecti habent, ita et rigorem percipiunt, ab eo, qui quartanis et tertianis accidit, diverfum. Nam in quartanis talem fibi rigorem fieri affirmant, qualem quum per frigus validum iter faciunt; in tertianis item et caufis febribus, tanquam ab aciculis acutis et tenuibus in carnibus lancinentur punganturque, faepe

πολλάκις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἄπειρός εἰμι τοῦ τῶν τεταρταίων ῥίγους, ἔμπειρος δὲ θατέρου, τετράκις μὲν ἐν νεότητι πυρέξας τριταῖον πυρετὸν, καῦσον δὲ ἅπαξ. ὥστε ἔχω μαρτυρεῖν τῇ λελεγμένῃ τοῦ ῥίγους ποιότητι κατὰ τοιαῦτα παθήματα. τὸ δὲ τῶν τεταρταίων οἱ πειραθέντες ἄχρι καὶ τῶν ὀστῶν φασι διήκειν, ὅταν ᾖ σφοδρὸν, ὅμοιον ὑπάρχον τοῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος ἰσχυρῶς ψυχροῦ γιγνομένοις ῥίγεσιν. ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ ἔχομεν προσθεῖναι τριταίοις τε καὶ καύσοις πυρετοῖς, οὐχ ὑπάρχον τοῖς τεταρταίοις. καὶ γὰρ διψῶσιν οἱ πλεῖστοι καὶ θερμασίας αἰσθάνονται κατὰ τὸ βάθος ἐν αὐτῷ τοῦ ῥίγους τῷ χρόνῳ, ὧν οὐδέτερον ὑπάρχει τοῖς ἐν τεταρταίῳ πυρετῷ ῥιγοῦσιν.

Κεφ. η΄. [218] Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ῥίγους αὐτάρκως εἴρηται, λείποιτ᾽ ἂν ἔτι καὶ περὶ σπασμοῦ διελθεῖν. ἔσται δὲ οὔτε μακρὸς οὔτε ἀσαφὴς ὁ λόγος, εἴτις ὧν ἄχρι δεῦρο διῆλθον εἴη μεμνημένος. ἄρξομαι δὲ καὶ νῦν ἀπὸ τῆς ἀναμνήσεως ὧν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἔδειξα. πασῶν

ſentiunt. Ego itaque et ipſe quartanarum rigorem non expertus ſum, alterum autem expertus, ut qui in juventute quater tertiana febre laboraverim, cauſo autem ſemel; quare de dicta rigoris qualitate in hujusmodi affectibus teſtimonium ferre poſſum. Qui autem quartanarum rigorem experti ſunt, ad oſſa usque pertinere dictitant, ubi ſit vehemens, ſimilem rigoribus, qui ex ambiente nos aëre admodum frigido naſcuntur. Verum hoc quoque tertianis cauſisque febribus adjicere poſſumus, quod quartanis non ineſt. Etenim plurimi ſitiunt, et calorem per imas partes in ipſo rigoris tempore ſentiunt, quorum neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

Cap. VIII. Quoniam vero et de rigore abunde dictum eſt, reliquum fuerit etiam de convulſione adhuc diſſerere. Erit autem neque longus neque obſcurus ſermo, ſi quis eorum, quae hactenus recenſui, memor fuerit. Incipiam autem etiam nunc a repetitione eorum, quae in libris de muſculorum motu demonſtravi. Quum enim omnes ar-

γὰρ τῶν καθ' ὁρμὴν κινήσεων ἐπιτελουμένων διὰ τῶν μυῶν, ὅταν ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἀνελκόμενοι συνεπισπάσωνται τῶν μορίων ἕκαστον εἰς ὃ καταπεφύκασιν, ἐπειδὰν γένηταί τι πάθος εἰς τάσιν αὐτοὺς ἄγον, ἀκολουθεῖ τούτῳ κίνησις, ὁμοία μὲν τῇ κατὰ φύσιν, ἀβούλητος δὲ, καὶ καλεῖται τὸ πάθος σπασμός. τὸ μὲν γὰρ τείνεσθαί τε καὶ σπᾶσθαι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν τὸν μῦν, ὥσπέρ γε καὶ τὸ συνεπισπᾶσθαι πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνο τοῦ σώματος τὸ μόριον εἰς ὃ τὴν ἔμφυσιν ἔχει, κοινὸν τοῖς θ' ὑγιαίνουσίν ἐστι καὶ τοῖς σπωμένοις· τὸ δὲ ἀκούσιον ὑπάρχειν, τοῖς παρὰ φύσιν ἔχουσιν, οὐχ ὑπάρ(373)χον τοῖς ὑγιαίνουσιν. ἐὰν οὖν εὕρωμεν ὑπὸ πόσων αἰτίων τείνεται τὰ νευρώδη σώματα, πέρας ἂν ἤδη καὶ οὗτος ὁ λόγος ἡμῖν λάβοι. καὶ μὴν οὐδέν ἐστι τῶν ἔξω τοῦ σώματος εὑρεῖν χορδῶν νευρωδέστερον, ἃς ὁρῶμεν ὁσημέραι κατά τε τὰς λύρας καὶ κιθάρας ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ἐντεινομένας μὲν, ἐπειδὰν χρῆσθαι μέλλωσι τοῖς ὀργάνοις, ἀνιεμένας δὲ, ὅταν παυσάμενοι κατατίθενται. ῥήγνυνται δὲ ἐν ταῖς τοῦ περιέχοντος

bitrarii motus musculis obeantur, quando ad sua ipsorum capita contracti, unamquamque partem, cui inseruntur, simul attraxerint; si affectus aliquis in tensionem ipsos ducens acciderit, hunc motus sequitur, similis quidem naturali, sed citra voluntatem, ac vocatur affectus convulsio. Quod enim musculus et tendatur et convellatur ad suum principium, sicut et quod illa corporis pars cui inseritur, cum ipso simul attrahatur, commune id et sanis et convulsis existit; quod autem invito hoc accidat, praeter naturam affectis, non sanis. Si igitur a quot causis nervosa corpora tendantur, invenerimus, finem sane et hic jam sermo nobis accipiet. Atqui nihil est eorum fere, quae extra corpus sunt, chordis nervosius, quas quotidie et in lyris et in citharis ab artificibus intendi quidem videmus, ubi instrumentis usuri sunt; remitti autem, quum cessantes ea reponunt. At rumpuntur in immoderatioribus aeris tempera-

ἀμετροτέραις κράσεσι, κατὰ μὲν τὰς ὑγρὰς καὶ νοτίους διαβρεχόμεναι, κατὰ δὲ τὰς ξηρὰς τε καὶ βορείους ἰσχυρῶς ξηραινόμεναι. διὰ τοῦτο οὖν ἀνιᾶσιν αὐτὰς κατατιθέμενοι, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ᾖ τι περιέχον ὁποῖον εἴρηται· ῥήγνυνται γὰρ ἑκατέρως τεινόμεναι. νόει δή μοι καὶ τὰ νεῦρα καὶ τοὺς τένοντας ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἤτοι διατεινομένους ὑπὸ περιττῆς ὑγρότητος, ἢ ξηραινομένους ὑπὸ τῶν ξηραινόντων αἰτίων, εἰς τοσαύτην ἄγεσθαι τάσιν, ἐν ᾗ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἡ καθ᾽ ὁρμὴν ἐγίνετο κίνησις· ἐννόει δὲ καὶ ὡς ἐνδέχεταί τι τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων ἢ διὰ φλεγμονὴν ἢ δι᾽ ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἰσχυρῶς παθὸν, ἑαυτῷ συνεπισπᾶσθαι τὰ συνεχῆ νεῦρα. νοήσας γὰρ ταύτας πάσας τὰς διαθέσεις, εὑρήσεις ἐφ᾽ αἷς γίνεται σπασμός. αἱ γὰρ φλεγμοναὶ τῶν νευρωδῶν μορίων, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων ἢ καὶ πλησίον αὐτῆς γεννῶνται, τείνουσιν ἐπισπώμεναι τὰ συνεχῆ νεῦρα, καθάπερ ἐκτὸς οἱ τεχνῖται τὰς χορδάς· εἰ δὲ ὑπὸ πλήθους χυμῶν διαφραχθέντα τὰ νευρώδη σώματα τείνοιτο,

mentis, in humidis sane et austrinis commadefactae; in siccis autem et aquiloniis vehementer siccescentes. Propter hoc igitur remittunt ipsas quum seponunt, praesertim ubi ambiens fuerit qualis dictus est; rumpuntur enim utroque modo tensae. Considerato mihi et nervos et tendones in animalium corporibus vel distentos a superflua humiditate, vel siccescentes a causis siccantibus, in tantam perduci tensionem, in qua sanis motus siebat arbitrarius. Considerato item fieri posse, ut pars quaedam corporis, quae aut inflammatione, aut alia quadam causa valde sit affecta, nervos continuos secum attrahat convellatque. Etenim quum has omnes affectiones mente conceperis, ob quas convulsio oriatur, invenies. Siquidem inflammationes nervosarum partium, ac praesertim quum in nervorum principio aut etiam prope ipsum generantur, nervos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinsecus chordas. Si autem nervosa corpora ab humorum copia madefacta tendan-

παραπλήσιον ἐν τῷδε τὸ πάθημα γίνεται ταῖς διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ περιέχοντος ἐντεινομέναις σφοδρότερον χορδαῖς. ἔμπαλιν δὲ ἐπὶ τοῖς κακοήθεσι καύσοις καὶ ταῖς ἰσχυραῖς φρενίτισι φαίνεται γινόμενον· ὡς γὰρ οἱ πλησιάζοντες ἱμάντες πυρὶ ξηραινόμενοι συσπῶνται καὶ τείνονται, τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ σπασμοὶ γίνονται δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα νοσημάτων, ἰσχυρῶς ξηραίνουσαν τὸ νευρῶδες γένος. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς καύσοις διὰ μόνην τὴν ξηρότητα τοῦτο συμβαίνει· ταῖς δὲ φρενίτισι καὶ διὰ τὴν φλεγμονὴν τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων ἕπεται τὸ σύμπτωμα. γινώσκεις δὲ ἤδη, ὡς πᾶσιν ὡμολόγηται τοῦ πάθους τούτου τὸ μὲν ἐμπροσθότονος εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι, τὸ δὲ ὀπισθότονος, τὸ δὲ τέτανος· ὅταν μὲν εἰς τὸ πρόσω τείνηται τὰ μόρια τοῦ [219] σώματος, ἐμπροσθότονος· ὅταν δὲ εἰς τοὐπίσω, ὀπισθότονος· τέτανος δὲ ἰσοσθενὴς ἐφ' ἑκάτερα. τοὺς μὲν ἐπὶ ξηρότητι σπασμοὺς οὐκ ἂν ἰάσαιο, φθάνουσι γὰρ οἱ οὕτω παθόντες ἀπόλλυσθαι, μηδὲ ἐπινοῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἴαμα συγχωροῦντες· ὅσοι δὲ διὰ πλῆθος ἢ φλεγμονὴν

tur, fimilis interea affectus oritur, atque chordis, quae propter ambientis humiditatem vehementius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus et valida phrenitide fieri apparet; ut enim lora prope ignem ficcefcentia contrahuntur tenduntur que, eodem modo convulfiones fiunt ob nimiam morborum ficcitatem, quae nervofum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus id ex fola ficcitate evenit. Phrenitides autem et ex principii nervorum inflammatione fymptoma comitatur. Nofti vero jam hunc affectum, primum quidem emprofthotonon effe et dici, alterum opifthotonon, tertium tetanon, omnes habere pro confeffo. Quum fane in anteriora corporis partes tenduntur, emprofthotonon; quum in pofteriora, opifthotonon; quum denique ad utrasque partes aequali tenore, tetanon. Atque ex ficcitate convulfiones nunquam fanaveris; quippe ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedii tempus permittentes; quae autem ex copia, aut inflamma-

γίνονται σπασμοὶ, τούτους ἰάσῃ, τὸ μὲν πλῆθος κενῶν, τὴν φλεγμονὴν δὲ τοῖς ἰδίοις αὐτῆς βοηθήμασιν ἐκθεραπεύων, ἃ μεμάθηκας ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν.

tione fiunt convulſiones, his medeberis, copiam ſane evacuans; inflammationem vero propriis ipſius remediis perſanans, quae in medendi methodi libris didiciſti.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙ ΚΩΜΑΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [191. 192.] **Ed. Baf. non habet.**

Κεφ. α'. Τί ποτε σημαίνει τὸ τοῦ κώματος ὄνομα παρ' Ἱπποκράτει; πότερον τὴν εἰς ὕπνον καταφορὰν, ὥς τινες τῶν [192] ἐξηγησαμένων ἔφασαν; ἢ ὕπνον αὐτόν; ἢ, καθάπερ ἄλλοι, τὴν ὑπνώδη καταφοράν; καὶ γὰρ καὶ οὕτως ὠνόμασάν τινες ἐν συνθέτῳ προσηγορίᾳ τὴν ἐξήγησιν ποιησάμενοι. τινὲς δ' οὐδὲν μὲν τούτων, τὴν ληθαργικὴν δὲ καταφορὰν κῶμα πρὸς τοῦ ἀνδρὸς ὀνομάζεσθαί φασι. παρὰ μὲν τῶν ἄλλων παλαιῶν οὐδὲ μία γένοιτ' ἂν μεγάλη μαρτυρία· καὶ γὰρ εἰ καὶ μάλιστα καθ' ἑτέρου

GALENI DE COMATE SECVNDVM HIPPOCRATEM LIBER.

Cap. I. Quid fignificat comatis nomen apud Hippocratem? utrum delationem in fomnum, ut quidam interpretum dixerunt? an fomnum ipfum? an, quemadmodum alii, fomnolentam cataphoram? etenim et fic nominarunt quidam, in compofita appellatione explicationem facientes. Quidam vero nihil quidem horum, fed lethargicam cataphoram coma a viro nominari dicunt. Ab aliis fane antiquis nullum haberi poteft magnum teftimonium. Etenim etfi

Ed. Chart. VII. [192.]
πράγματος ἐκεῖνοι τοὔνομα φέρουσιν, οὐδὲν κωλύει τὸν Ἱπποκράτην διαφερόντως χρῆσθαι. αὐτίκα παρὰ τῷ ποιητῇ δόξειεν ἂν ὕπνον δηλοῦν τοὔνομα·

Ἦ με μάλ' αἰνοπαθῆ μαλακὸν περὶ κῶμ' ἐκάλυψεν.

καὶ

— — ἐπεὶ αὐτῷ ἐγὼ μαλακὸν περὶ κῶμα κάλυψα.

ἀλλ' οὐχ Ἱπποκράτης οὕτω φαίνεται χρώμενος, εἴγε καὶ μετὰ ἀγρυπνίας πολλάκις τὸ κῶμα γίγνεσθαί φησι καὶ φρενιτικοῖς συνεδρεύειν. ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ προῤῥητικοῦ τάδε γράφει· οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι, μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης, ἀγρυπνέοντες, ἆρά γε φρενιτικοί εἰσιν; ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν (ἀπό τινων τῶν ὁμολογουμένων αὐτοῦ γνησίων βιβλίων λάβωμεν τὰς μαρτυρίας) ὧδέ πως φησιν· ἑνδεκάτῃ κατενόει, κωματώδης δὲ ἦν, οὖρα πολλὰ, λεπτὰ καὶ μέλανα, ἄγρυπνος. εἶτ' ἐφεξῆς ταυτά φησι· ταύτῃ τὰ τῶν οὔρων διὰ τέλεος ἦν μέλανα καὶ λεπτὰ καὶ ὑδατώδεα, καὶ κῶμα παρείπετο, ἀπόσιτος, ἄγρυπνος, ἄθυμος. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ῥήσεσιν

maxime de alia re illi nomen hoc proferant, nihil prohibet Hippocratem diverſe eo uti. Exempli gratia apud poëtam videri poteſt ſomnum nomen hoc ſignificare, quum cecinit,

At mala perpeſſum molle hinc me coma prehendit.

Et alibi:

Comate quandoquidem nos molli obvolvimus ipſum.

Sed non Hippocrates ita videtur uti, ſiquidem et cum vigilia ſaepenumero coma evenire pronunciat ac phreniticis aſſidere. In principio enim prorrhetici haec ſcribit, *Qui comatoſi in principiis fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrii et cervicis dolore, vigilantes, num phrenitici ſunt?* In tertio autem epidemiorum, ut ab aliquibus ex conceſſis ipſius legitimis libris ſumamus teſtimonia, hoc modo ait: *Undecima reſipiſcebat, comatoſa autem erat, urinae multae, tenues et nigrae, vigil.* Deineps haec ait: *Huic urinae perpetuo erant nigrae et tenues et aquoſae, et coma comitabatur; cibos faſtidiens, vigil, animum deſpondens.* In omnibus enim praedictis textibus vigiliae et

Ed. Chart. VII. [192.]
ἀγρυπνίας καὶ κώματος φαίνεται μνημονεύων. ἕτερον δ' ἄῤῥωστον αὖθις γράφων ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ φησί· τουτέῳ διὰ τέλεος, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα, κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ μέλανα, κωματώδης, ἄγρυπνος. ὥστ' ἄντικρυς εἶναι δῆλον, ὅτι μηδ' ὕπνον, μηδὲ καταφορὰν παρ' αὐτῷ δηλοῖ τὸ τοῦ κώματος ὄνομα. διὰ τοῦτο, οἶμαι, τινὲς τῶν ἐξηγητῶν ἀπὸ τοῦ κωμάζειν φασὶ τοὺς κωματώδεις ὠνομάσθαι· ἐγρηγορέναι μὲν γὰρ καὶ τοὺς κωμάζοντας, ἐγρηγορέναι δὲ καὶ τοὺς κωματώδεις. καὶ νὴ Δία ὥσπερ οἱ κωμάζοντες οὐ πάνυ τι κατανεύουσιν, οὕτως οὐδὲ τοὺς κωματίζοντας, καὶ μάλιστα τοῖν ὀφθαλμοῖν. ὑγρούς τε γὰρ εἶναι καὶ ἐρυθροὺς καὶ ἀστηρίκτους καὶ ἐνδεδυμένους· ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀμφοτέροις σῶμα σφαλερὸν ἐν ταῖς κινήσεσι καὶ ἀκρατές· αὐτὸν διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἱπποκράτην περὶ τῆς ὅλης συνδρομῆς ἀπορεῖν, εἴτε χρὴ φρενιτικοὺς αὐτοὺς ὀνομάζειν, εἴτ' ἄλλό τι. φρενιτικοὺς μὲν γὰρ εὐλαβεῖσθαι καλεῖν, μηδέπω παραπαίοντας· ἅπαντα δὲ ὁρῶντα συμπτώματα φρενιτικὰ, καὶ γὰρ κεφαλὴν, ὀσφὺν, ὑποχόνδριον, καὶ τράχηλον ἀλγοῦντα, μήτε σφάλμα

comatis mentionem facere videtur. Alium autem aegrotum rursus in eodem libro describens ait: *Huic perpetuo, ex quo et ego vidi, alvus turbata, urinae tenues nigrae, comatosus, vigil.* Ita ut plane sit manifestum, neque somnum, neque cataphoram apud ipsum significare comatis nomen. Quapropter, arbitror, quidam interpretes ἀπὸ τοῦ κωμάζειν ajunt comatosos nominatos esse, vigilare enim τοὺς κωμάζοντας, vigilare etiam et comatosos; et per Iovem, ut petulantes ebrii non admodum capite nutant, ita neque comatosos, et potissimum oculis; humidos enim illis esse et rubros, et inconstantes, et intus conditos; sed totum ambobus corpus titubans motibus esse et incontinens. Idcirco et Hippocratem de toto symptomatum concursu dubitare, an oporteat phreniticos ipsos nominare, an quid aliud; vereri enim phreniticos vocare, quum nondum desipiant; quum tamen omnia symptomata phrenitica videat, etenim caput, lumbos, hypochondria, et cervicem dolentia, nec errorem

Ed. Chart. VII. [192. 193.]
τι, μήτ' ἄγνοιαν μηδεμίαν ὑποστέλλεσθαι. ταῦθ' ὡς μὲν οὐκ ἔχει πιθανῶς, οὐδεὶς ἀντείποι· οὐδὲ μὴν ἱκανῶς ἐμοὶ γοῦν, οὐδὲ μετ' ἀποδείξεως εἰρῆσθαι δοκεῖ. ἐχρῆν γὰρ ἐξ Ἱπποκράτους αὐτοῦ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖσθαι τῆς λέξεως, ἵνα μὴ μόνον ὅτι πιθανῶς εἴρηται λέγειν ἔχωμεν, ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην. οὐ γὰρ ἡγοῦμαι τοῦτο χρῆναι σκοπεῖσθαι μόνον τὸν ἀγαθὸν ἐξηγητὴν, εἰ πιθανῶς ἢ ἀληθῶς εἴρηκεν, ἀλλ' εἰ καὶ τῆς γνώμης ἔχεται τοῦ συγγραφέως, ὅπερ οὐκ ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ· καίτοι γε μέρος τι τῆς περὶ τοὔνομα γνώμης τοῦ παλαιοῦ δέδεικται διὰ τῶν ῥήσεων, ἐν αἷς ἀγρυπνίαν τὸ κῶμα γνοὺς ἐφαίνετο. καί τις ἴσως ἔχειν ἤδη τὸ πᾶν δόξειεν ἂν, ἀλλ' ἂν βραχὺ περιμείνας ἀκούσῃ ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημιῶν ῥήσεων ἑτέρων, οὐχ ὅπως τὸ πᾶν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς ἑαυτὸν εὑρήσει γιγνώσκοντα.

Κεφ. β'. [193] Σκόπει οὖν, ἐπί τινος ἀῤῥώστου γυναικὸς ἃ λέγει. ἑτέρην ἐξ ἀποφθορῆς περὶ πεντάμηνον, οἰκέτεω γυναῖκα, πῦρ ἔλαβεν, ἀρχομένη δὲ κωματώδης, καὶ πάλιν

ullum nec ignorantiam reformidare. Haec certe quod probabilitatem habeant, nemo negabit, non tamen sufficienter, nec cum demonstratione mihi sane dicta esse videntur; oportebat enim ex Hippocrate ipso explicationem facere dictionis, quo asserere possemus, non solum probabiliter dicta ea esse, sed et ad illius mentem. Neque enim existimo hoc solum considerare oportere bonum explanatorem, si probabiliter vel vere dixerit, sed et si menti scriptoris consentiat, id quod in superiore sermone non *est factum;* quanquam certe in aliqua parte mens senis circa hoc nomen ostensa est per textus, in quibus coma esse vigiliam novisse visus est. Ac quispiam fortassis habere jam totum opinabitur; sed si parumper expectando textus alios ex eodem tertio epidemiorum libro audiverit, ne dicam totum, sed ne dimidium totius se ipsum cognoscere comperiet.

Cap. II. Considera ergo, quae dicat in quadam aegrotante muliere. *Alteram ex abortu circa quintum mensem Oecetae uxorem ignis corripuit, incipiens comatosa,*

Ed. Chart. VII. [193.]

ἄγρυπνος. φαίνεται γὰρ διαστέλλων κατ' ἀντίθεσιν τὸ κῶμα τῆς ἀγρυπνίας, ὡς ἐναντία. αὖθις δ' ἐν τῇ λοιμώδει καταστάσει, κωματώδεές, φησιν, ἐπὶ πολὺ, καὶ πάλιν ἄγρυπνοι. καὶ μετ' ὀλίγα· κωματώδεες δὲ μάλιστα οἱ φρενιτικοὶ καὶ οἱ καυσώδεες ἦσαν. ἀτὰρ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νουσήμασι, τοῖσι μεγίστοισιν, ὅτι μετὰ πυρετοῦ γίνοιτο. διὰ παντὸς δὲ τοῖσι πλείστοισιν ἢ βαρὺ κῶμα παρείπετο, ἢ λεπτοὺς καὶ μικροὺς ὕπνους κοιμᾶσθαι. καὶ πάλιν· ἐν Θάσῳ τὸν Πάριον, ὃς κατέκειτο ὑπὲρ Ἀρτεμισίου, πυρετὸς ἔλαβεν ὀξὺς, κατ' ἀρχὰς συνεχὴς, καυσώδης, διψώδης, ἀρχόμενος κωματώδης, καὶ πάλιν ἄγρυπνος. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις ἀντιτίθησι τὴν ἀγρυπνίαν τῷ κώματι. συνήθως γοῦν οὕτως ἑρμηνεύων, μυριάκις εὑρήσεις αὐτὸν, ὅταν ἐναντίων πραγμάτων μνημονεύῃ, τὸν τρόπον τοῦτον γράφοντα, μᾶλλον δὲ οὐδέποτ' ἄλλως, οἷον ἐκ πολλῶν ὀλίγα παραγράψω ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. κάλλιον γὰρ ἐξ ἑνὸς εἶναι δοκεῖ πάντα τὰ παραδείγματα λαβεῖν. δύο γυναῖκας ἀναγράφων πρὸ τῆς λοιμώδους καταστάσεως, ἐπὶ μὲν τῆς προτέρης φησὶν, ἑτέρην ἐξ

et rurſus vigil. Apparet enim per oppoſitionem coma a vigilia diſtinguere tanquam contraria. Rurſus autem in peſtilenti conſtitutione, *Comatoſi*, inquit, *magna ex parte, et rurſus vigiles.* Et poſt pauca: *Comatoſi erant potiſſimum phrenitici, et qui febre ardente laborabant, tum etiam aliis in morbis omnibus maximis, quod ſebrem adjunctam haberent. Perpetuo autem plurimos vel grave coma comitabatur, vel ut tenues ac parvos ſomnos dormirent.* Et rurſus: *In Thaſo Parium, qui ſupra Dianae aedem habitabat, febris corripuit acuta, inter initia continua, ardens, ſiticuloſa, incipiens comatoſa et rurſus vigil.* In his enim omnibus vigiliam comati opponit. Ex conſuetudine igitur ita interpretans, millies ipſum comperies, quando contrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum ſcribere; imo vero nunquam aliter. Verbi gratia e multis pauca adſcribam ex eodem libro. Satius enim eſſe videtur omnia ex uno exempla ſumere. Duas mulieres deſcribens ante peſtilentem conſtitutionem, in priori quidem

Ed. Chart. VII. [193.]

ἀποφθορῆς περὶ πεντάμηνον, οἰκέτεω γυναῖκα, πῦρ ἔλαβεν, ἀρχομένη δὲ κωματώδης, καὶ πάλιν ἄγρυπνος. ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας φησί· γυναῖκα, ἥτις κατέκειτο ἐπὶ ψευδέων ἀγορῇ, τότε τεκοῦσαν πρῶτον ἐπιπόνως ἄρσεν, πῦρ ἔλαβεν· καὶ πάλιν εἰς νύκτα ἐπεῤῥίγωσεν, ἄκρεα οὐκ ἀνεθερμαίνοντο, οὐκ ὕπνωσε, σμικρὰ παρέκρουσε, καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει· ή περὶ μέσον ἡμέρης ἀνεθερμάνθη, διψώδης, κωματώδης, ἀσώδης. ἑξῆς δ' ἐν τῷ λοιμῷ πολλοὺς ἀῤῥώστους γράφει, πρῶτόν θ' ἁπάντων, οὗ μικρὸν πρόσθεν ἐμνημόνευσα, ποικίλως τε καὶ ἀνωμάλως νοσήσαντα, καὶ πολλὰς πολλάκις (ἀπιότ. καὶ ἀχειρόπ,) εἰς τἀναντία μεταβολὰς ποιησάμενον. ἄρχεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον· ἐν Θάσῳ τὸν Πάριον, ὃς κατέκειτο ὑπὲρ Ἀρτεμισίου, πυρετὸς ἔλαβεν ὀξύς. ἀλλ' οὐδὲν εἰς τὸν παρόντα λόγον χρεία πρώτων ἡμερῶν, ὧν δὲ χρῄζω, τούτων μνημονεύσω. ἑνδεκάτῃ ἵδρωσεν οὐ δι' ὅλου, περιέψυξε μὲν, ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. σαφῶς γὰρ ἂν τῷ περιέψυξε τὸ ἀνεθερμάνθη ἐναντίον. ἔπειτα δωδεκάτῃ

ait: *Alteram ex abortu circa quintum menſem Oecetae uxorem ignis corripuit, incipiens comatoſa, et rurſus vigil.* In poſteriori vero ait: *Mulierem, quae decumbebat in mendacium foro, primum enixam cum dolore maſculum, corripuit ignis; rurſusque noctu ſubortus eſt rigor, extrema non recaleſcebant, non dormivit, aliquantulum deliravit, ſtatimque ad mentem rediit.* Octavo circa meridiem rediit calor, ſitibunda, comatoſa, nauſeabunda. Deinceps autem in peſtilentia multos aegrotos ſcribit, primumque omnium, cujus paulo ante memini, qui varie et inaequaliter aegrotavit, et multas multoties ad contraria mutationes fecit; incipit autem hunc in modum. *In Thaſo Parium, qui ſupra Dianae aedem habitabat, febris corripuit acuta.* Sed nulla ad praeſentem ſermonem utilitas eſt primorum dierum: quorum autem indiguero, eorum mentionem faciam: *Undecima ſudavit non per totum, perſrigeratus eſt quidem, cito tamen recaluit;* aperte enim verbo perfrixit verbum recaluit contrarium eſt. Deinde: *duodeci-*

Ed. Chart. VII. [193. 194.]

πυρετὸς ὀξὺς, διαχωρήματα χολώδεα, λεπτὰ, πολλὰ, οὔροισιν ἐναιώρημα, παρέκρουσεν. ἑπτακαιδεκάτῃ ἐπιπόνως. οὔτε γὰρ ὕπνοι, ὅ τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. εἰκοστῇ ἵδρωσεν δι' ὅλου, ἄπυρος, διαχωρήματα χολώδεα, ἀπόσιτος, κωματώδης. εἰκοστῇ τετάρτῃ ὑπέστρεψεν. τριακοστῇ τετάρτῃ ἄπυρος, κοιλίη οὐ ξυνίστατο, καὶ πάλιν ἀνεθερμάνθη. τεσσαρακοστῇ ἄπυρος, κοιλίη ξυνέστη χρόνον οὐ πολὺν, ἀπόσιτος, σμικρὰ πάλιν ἐπύρεξε. πάλιν· εἰ γάρτοι διαλείποι καὶ διακουφίσειεν, πάλιν ταχὺ ὑπέστρεφεν. ἐναντίον γὰρ τῷ διακουφίσαι τὸ ὑποστρέψαι. καὶ τὰ κατὰ κοιλίην, φησὶ, συνιστάμενα, καὶ πάλιν διαλυόμενα. τὸ γὰρ συνίστασθαι τῷ διαλύεσθαι ἐναντίον. ἑξῆς δ' ἑτέραν ἄῤῥωστον ἐκτιθέμενος, ὀγδόῃ, φησὶ, πολλὰ [194] παρέκρουσε καὶ τὰς ἐχομένας, καὶ ταχὺ πάλιν κατενόει. καὶ πάλιν ἑξῆς· εἰκοστῇ μικρὰ περιέψυξε, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη. καὶ αὖθις· ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ ἄπυρος, κοιλία ξυνέστη. οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον ἰσχίου δεξιοῦ ὀδύνη ἰσχυρὴ χρόνον πολὺν, πυρετοὶ

ma febris acuta, dejectiones biliosae, tenues, multae, urinis enaeorema, deliravit; decima septima laboriose se habuit; neque enim somni aderant, et febris intendebatur; vigesima sudavit per totum, pervigil, a febre liber, dejectiones biliosae, cibum aversabatur, comatosus; vigesimoquarto revertit; trigesimoquarto a febre liber, alvus non constitit, et rursus recaluit. Quadragesimo a febre liber, alvus constitit tempore non multo, cibum aversans, aliquantum rursus febricitavit. Rursus: *Si enim intermitteret ac levaret, rursus cito revertebatur;* contrarium enim *verbo* levare est *verbum* reverti. *Et alvi* (inquit) *excrementa consistebant, et rursus dissolvebantur*; *verbum* enim consistere *verbo* dissolvi contrarium *est.* Deinceps autem aliam aegrotam exponens, *Octavo,* inquit, *multa desipuit, et sequentibus diebus, cito rursus resipuit.* Ac rursus: *Vigesimo aliquantum perfrixit, et cito rursus recaluit.* Et mox: *Septimo et vigesimo a febre libera, alvus constitit; non post vero multum tempus coxae dextrae dolor validus multo tempore, febres autem rursus co-*

Ed. Chart. VII. [194.]

δὲ πάλιν παρείποντο. εἶτ' ἐφεξῆς· καὶ τὰς ἑπομένας ἄφωνος, καὶ πάλιν κατενόει καὶ διελέγετο. ἀλλὰ τί δεῖ μακρολογεῖν ἁπάντων μνημονεύοντα μυρίων μυριάκις ὄντων; οὕτω πολλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ τοιούτου εἴδους τῆς ἑρμηνείας. ὡς ὅταν λέγῃ, κωματώδης καὶ πάλιν ἄγρυπνος, ἐναργῶς ἀντιτίθησι τῇ ἀγρυπνίᾳ τὸ κῶμα. καὶ μὴν ἀγρυπνίᾳ καταφορὰν εἰς ὕπνον ἔχεις ἀντιτιθέναι, καὶ οὐδὲν ἄλλο τοίνυν θάτερον ἀναφαίνεται πάλιν ἐκ τοῦ κώματος σημαινόμενον. τί δ' ὅταν λέγῃ, κατεῖχε δ' ἢ τὸ κῶμα συνεχὲς οὐχ ὑπνῶδες, ἢ μετὰ πόνων ἄγρυπνοι. καὶ γὰρ ἂν καὶ τὸ τοιοῦτο εἶδος τῆς ἑρμηνείας ἴδιον Ἱπποκράτει, ἐπισημαίνεσθαι τὰ συνέπεσθαι μὲν εἰωθότα, νῦν δ' οὐχ ἑπόμενα παρὰ λόγον. οἷον ὅταν εἴπῃ, οἱ μὲν οὖν καῦσοι ἐλαχίστοισί τε ἐγένοντο, καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν. οὔτε γὰρ αἱμοῤῥαγίη, εἰ μὴ πάνυ τι σμικρὰ καὶ ὀλίγοισιν, οὔτε παράληροι. καὶ μετὰ ὀλίγα· οὐδ' ἀποθανόντα οὐδένα οἶδα τότε καύσῳ, οὐδὲ φρενιτικὰ τότε γενόμενα. δι' ἃ λάβρον ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγεῖν, ἅπτεσθαι τῆς διανοίας, ὀξεῖς σχεῖν κινδύνους, μηδὲν ἀπαν-

mitabantur. Deinde rurſus: *Et ſequentibus diebus muta, ac rurſus reſipiſcebat, et loquebatur.* Sed quid opus eſt ſermonem protrahere memorando omnia, quae infinita fere ſunt? adeo frequens apud ipſum eſt talis ſpecies interpretationis. Quare quum dicit, *Comatoſus, et rurſus vigil,* aperte coma vigiliae opponit. Atqui vigiliae prolapſum in ſomnum potes opponere, ac proinde rurſus coma nihil aliud diverſum videtur ſignificare. Quid autem, quum dicit *Detinebat autem vel coma continuum non ſomniculoſum, vel cum doloribus vigiles?* Etenim talis ſpecies interpretationis propria eſt Hippocrati, ut notet ea, quae conſequi ſolent, nunc autem praeter rationem non ſequuntur. Ut quando dicit: *Febres ardentes igitur pauciſſimis accidebant, et minimum ex aegrotis hi laborarunt, neque enim ſanguis erupit, niſi admodum parum et paucis, nec delirarunt.* Et poſt pauca: *Neque mortuum ullum vidi tunc ardenti febre, neque phreniticum evadere.* Per quae *verba* annotat, largam ſanguinis e naribus eruptionem, mentis laeſio-

Ed. Chart. VII. [194.]

τῆσαν τηνικαῦτα, ὁμοίως ἐπισημαίνεται. καὶ τὸ ἐπιφερόμενον δ᾽, οὐδὲ φρενιτικὰ οἶδα τότε γενόμενα, κατὰ τὸν αὐτὸν εἴρηται λόγον. ἐπὶ γὰρ ταῖς αὐταῖς καταστάσεσι καὶ τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις οἵ τε καῦσοι καὶ φρενίτιδες, ἀμέλει κατὰ τὴν ὥραν πλεονάζουσι τὴν θερινὴν, καὶ ἐν χωρίοις θερμοτέροις, καὶ ἐν ἡλικίᾳ τῇ τῶν ἀκμαζόντων, καὶ ἐν φύσεσι θερμοτέραις, καὶ διαιτήμασιν ὡσαύτως, καὶ ἐπιτηδεύμασιν. καὶ τὰ φρενιτικὰ πλεονάζειν ἀξιοῦν ἦν, ὡς παράλογον ἐπισημήνασθαι τὸ ἀπαντῆσαν, φρενίτιδες μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἐγένοντο, καῦσοι δὲ πολλοί. κατὰ τὴν αὐτὴν γνώμην εἴρηται καὶ ταῦτ᾽· ἦν δ᾽ ἡ κατάστασις τῶν γενομένων καύσων. ἀρχόμενοι κωματώδεες, ἀσώδεες, φρικώδεες, πυρετὸς οὐκ ὀξὺς, οὐδὲ διψώδεες λίην, οὐδὲ παράληροι. καὶ μετ᾽ ὀλίγον· οὔτε γὰρ ἡμοῤῥάγει καλῶς, οὔτέ τις ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις ἐγένετο κρίσιμος. ἐκεῖνα δὲ πῶς εἴρηται; ἐπάρματα δὲ παρὰ τὰ ὦτα πολλοῖσιν ἑτερόῤῥοπα ἦν, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν, ἀπύροισιν ὀρθοστάδην, ἔστι δ᾽ οἷς καὶ

nem, et acuta pericula ſolita eſſe comitari cauſos, licet tunc non evenerint. Et quod additur: *Neque phrenitica tunc vidi eveniſſe,* eadem ratione dictum eſt; ex eisdem enim conſtitutionibus et eisdem cauſis fiunt tum febres ardentes tum phrenitides. Scilicet tempore frequentes ſunt aeſtivo, et in regionibus calidioribus, et in aetate vigenti, et in naturis calidioribus, et ſimili victu ac vitae inſtituto; et phrenitica debuiſſe eſſe frequentia putare erat rem tanquam inopinatam notare; phrenitides quidem nullae acciderunt, cauſi autem multi. Secundum eandem ſententiam dicta ſunt et haec. Erat autem conſtitutio cauſorum qui fiebant, haec: *incipientes comatoſi, anxii, horreſcentes, febris non acuta, non ſitibundi valde, neque deliri.* Et paulo poſt: *Neque enim ſanguis erupit rite, neque quiſpiam alius ex conſuetis abſceſſus factus eſt judicatorius.* Illa autem quomodo dicta ſunt? *Tubercula ad aures multis erant ad alteram vergentia, et ad utrasque plurimis, febre carentibus, recte ſtantibus; quibusdam etiam aliquantulum incaluerunt,*

Ed. Chart. VII. [194. 195.]
σμικρὰ ἐπεθερμαίνοντο, κατέσβη πᾶσιν ἀσινέως, οὐδ' ἐξεπύησεν οὐδενὶ, ὥσπερ τὰ ἐξ ἄλλων προφάσεων. ὄντως γὰρ παράλογον, μηδὲν ἐκπυῆσαι, καὶ οὐκ εἰθισμένα πάντως. εἶτ' ἐπιφέρει, ἦν δ' ὁ τρόπος αὐτέων, χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς· παράλογον γὰρ χωρὶς φλεγμονῆς ἅπασι γενέσθαι τὰς περὶ τὰ ὦτα ἀποστάσεις. ὥστε φέρειν πάλιν κἀνταῦθα τὸ κῶμα φαίνεται ἐπὶ καταφορᾶς τῆς ὑπνώδους, ὅταν λέγῃ· ἦν δὲ τὸ κῶμα συνεχὲς, οὐχ ὑπνῶδες· ὡς γὰρ ὑπνῶδες εἶναι δέον αὐτὸ, καὶ ὡς τοιοῦτο ἀεὶ γιγνόμενον, εἶτα νῦν παραλόγως οὐ γιγνόμενον, ἐπισημαίνεται. τὸ δ', ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος εἴπῃ, ἐννάτῃ κωματώδης, ἀσώδης, ὅτε διεγείροιτο· σαφῶς γὰρ κἀνταῦθα τὸ κῶμα καταφοράν τινα δηλοῦν ἔοικεν. ἀλλ' οὐχ οἷόν τέ φασιν ἅμα καταφέρεσθαι καὶ ἀγρυπνεῖν. ταῦτα γὰρ οἱ θαυμαστοὶ λέγουσιν ἐξηγηταὶ, μὴ γιγνώσκοντες, ὅτι [195] δύο εἰσὶν εἴδη καταφορᾶς, ὥς οἵ τε δοκιμώτατοι τῶν ἰατρῶν γεγράφασι καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα μαρτυρεῖ.

extinctaque sunt omnibus innoxie; neque alicui suppurarunt, sicuti quae ex aliis occasionibus fiunt. Revera enim inopinatum est, nullam suppurare, et omnino insuetum. Postea infert: *Erat autem modus ipsarum, laxa, magna, fusa, non cum phlegmone;* inopinatum enim est, abscessus circa aures absque phlegmone omnibus factos esse. Quare rursus et hoc in loco videtur proferre coma de cataphora somnolenta, quum ait, *Erat autem coma continuum non somnolentum;* tanquam enim somnolentum ipsum sit, et tanquam tale semper fiat, postea nunc inopinato factum non fuerit, annotatur. Quando autem in eodem libro tertio epidemiorum in Pythione inquit, *Nono die comatosus, anxius, quando expergiscebatur;* aperte sane et hoc in loco coma cataphoram quandam significare videtur. Sed impossibile est, inquiunt, cataphora detineri simul et vigilare; haec enim admirabiles isti interpretes dicunt, non cognoscentes, quod duae sint species cataphorae, ut et probatissimi medicorum scripserunt et eventa rerum testantur. Commune

Ed. Chart. VII. [195.]

κοινὸν μὲν γὰρ ἀμφοτέρων ἐστὶν, ὅτι ἐπαίρειν οὐ δύνανται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' εὐθέως βαρύνονται καὶ ὑπνοῦν βούλονται· ἴδιον δὲ θατέρας, ὅτι οἱ μὲν ὑπνοῦσιν εὐθέως, βαθέως τε καὶ χρόνον πολύν· οἱ δὲ ἄγρυπνοι στρεφόμενοί εἰσιν, ἄλλης ἐπ' ἄλλῃ φαντασίας ἐπιγινομένης, καὶ τὴν γνώμην κινούσης, καὶ τὸν ὕπνον διακοπτούσης, ὅθεν ἀεὶ μὲν ἄγρυπνοι μένουσιν, ἀνίστασθαι δὲ ἀδυνατοῦσι καὶ πράττειν τὰ τῶν ἐγρηγορότων, ἀλλ' ἐλλιπέστερον ἔχουσιν, ἢ ὡσανεὶ ἐγρηγόρουν, καὶ βαρύνονται καὶ καταφέρονται, ὥστ' ἐλπίσεις, ἂν συγχωροίης αὐτοῖς, ῥᾳδίως ἂν κατακοιμηθῆναι, συγχωρηθέντος δ' αὐτοῖς τούτου, οὐχ ὅπως ὑπνοῦσιν, ἀλλ' οὐδ' ἣν εἶχον ἐλπίδα, ὡς ὑπνώσοντες, φυλάττουσιν. ἐνταῦθ' οὖν νόει μοι κῶμα, ὡς κοινὸν ἀμφοτέρων, ὅπερ δὴ καλεῖν ἔθος ἡμῖν καταφοράν· ἂν δὲ τὴν ὑπνώδη μόνην νοήσῃς, ἁμαρτήσεις, τὴν γὰρ οὐχ ὑπνώδη καταφορὰν στερήσεις ὀνόματος, οὐχ ἧττον τῆς ἑτέρας δεομένην τῆς τοῦ κώματος ἐπωνυμίας. ἄν τε μὲν οὖν ὑπνώδης ἄν τε ἄγρυπνος εἴη καταφορὰ, κῶμα καλεῖν ἔθος ἐστὶν αὐτῷ· καὶ οὐδαμῶς γε ἀλλήλοις μάχεται τὰ

enim ambarum est, quod tollere non possint oculos, sed mox graventur et dormire velint. Proprium vero alterius, quod ii quidem dormiant mox, et profunde, et diu; ii vero vigiles versent se, alia super aliam phantasia adveniente, et mentem movente, et somnum intercidente; unde semper quidem vigiles manent, surgere vero non possunt, et agere ea, quae vigilantium, sed deficiunt magis, quam si vigilarent, et gravantur, et cataphora detinentur, ut speres, si concesseris eis, facile utique dormituros; concesso autem iis hoc, nedum dormiant, sed ne spem quidem, quam habebant, ut dormituri, servent. Hic igitur intellige coma velut commune amborum, quod vocare consuetudo est nobis cataphoram; si vero somnolentam solum intellexeris, peccabis; non somnolentam enim cataphoram privabis nuncupatione, non minus quam alteram indigentem comatis nomine. Sive igitur somnolenta, sive vigil fuerit cataphora, coma vocare consuetudo est ei. Et nequaquam sibi in-

Ed. Chart. VII. [195.]
κατὰ μέρος, ἀλλ' εὐλόγως ὁτὲ μὲν ἐν ταῖς σμικραῖς ἀγρυπνίαις εὑρίσκεται τὸ κῶμα, ὁτὲ δ' ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ γὰρ ἡ καταφορὰ ὁτὲ μὲν ὑπνώδης ἐστὶν, ὁτὲ δὲ ἄγρυπνος, ὥστε οὐκ ἔχεις εἰπεῖν περὶ τῶν καταφερομένων, ὅτι ἀγρυπνοῦσιν ἢ μή· τοσοῦτόν γε μὴν διαφέρουσιν, ὅσον οἱ μὲν πλείους αὐτῶν ὑπνοῦσιν, ὀλίγοι δὲ τῶν οὕτως ἐχόντων ἄγρυπνοι μένουσιν, ὅθεν καίτοι ἀμφοτέρων τυγχάνον τὸ πάθος, οἰκειότερον μέντοι πολλῷ τῶν ὑπνούντων εὑρίσκεται. διὰ τοῦτο μὲν οὖν φησιν, ἦν δὲ τὸ κῶμα συνεχὲς, οὐχ ὑπνῶδες, ὡς ἂν ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπνώδους γιγνομένου. ἂν τοίνυν κοινόν ἐστιν ἀμφοτέρων τὸ κῶμα καὶ τοῦ ὕπνου οἰκειότερον, εὐλόγως, ὅταν βούληται τὴν ὑπνώδη σημαίνειν καταφορὰν, ἁπλῶς φάσκει κωματώδεις· ὅταν δὲ πάλιν τὴν ἄγρυπνον, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης φησὶ κωματώδεις ἀγρύπνους. οἶδε γὰρ ἀμφότερα, ὅτι τε οἰκειότερόν ἐστι τῷ ὕπνῳ τὸ κῶμα καὶ τῇ αὐτοῦ φύσει μᾶλλον ὡμοίωται, καὶ ὅτι μετ' ἀγρυπνίας ἔστιν ὅτε συνίσταται. κἂν μὲν τοῦθ' οὕτως ἔχῃ, θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ μόνον τοῖς ληθαργικοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρενιτικοῖς

vicem repugnant ea, quae secundum partem; sed rationabiliter quandoque quidem in vigiliis parvis invenitur coma, quandoque autem in somno. Etenim cataphora quandoque quidem somnolenta est, quandoque autem vigil. Quare non habes dicere de cataphoram patientibus, quod vigilent, vel non; tantum tamen differunt, quod plures dormiant, pauci vero eorum, qui ita habent, insomnes permaneant; unde licet amborum sit affectus, tamen familiarior multo dormientibus invenitur. Propter hoc igitur dicit, *Erat autem coma continuum, non somnolentum,* ceu ut plurimum somnolentum sit. Si igitur commune est amborum coma, et somno magis familiare; rationabiliter, quando vult somnolentam significare cataphoram, simpliciter dicit comatosos; quando vero rursus vigilem, non simpliciter, sed copulate ait comatosos vigiles. Novit enim utrumque, et quod familiare sit somno coma, et ejus naturae magis assimiletur; et quod cum vigilia quandoque consistat. Et si hoc quidem ita habeat, mirum nihil est, si non lethargicis solum, sed etiam

συμπίπτῃ. τὸ δ' οὐχ ὑπνῶδες κῶμα τούτοις μὲν οὐκ ἔστιν ἴδιον, γίνεται δ' ἐνίοτε. εὑρήσεις γὰρ πολλοὺς φρενιτικοὺς οὔτε ἀνισταμένους οὔτε ἐπαίρειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλως δυναμένους, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένοντας ὁμοίους τοῖς ληθαργικοῖς, ὥστε τούτους οἱ πολλοὶ καὶ ἀπαίδευτοι τῶν ἰατρῶν, οὔτε τί δεῖ καλεῖν οἴδασιν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀποροῦσι, καὶ ἀλλότριον δοκεῖ αὐτοῖς εἶναι τοῦτο τὸ πάθος καὶ ἀνώνυμον, ἔνιοι δὲ σύμμικτον ἐκ ληθάργου τε καὶ φρενίτιδος ὑπολαμβάνουσι, καὶ προσαγορεύουσι τυφομανίαν. καὶ τὸ κάκιστον πάντων, τινὲς τῶν Ἱπποκρατείων εἶναι προσποιουμένων τοῦτό φασι, καίτοι δήπου σαφῶς οὕτω καὶ φανερῶς γράφοντος Ἱπποκράτους, οὐκ ἐν ἀμφιδόξῳ βιβλίῳ, ἀλλ' εἴπέρ τις ἄλλος τῶν γνησίων εἶναι πεπιστευμένῳ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, οὔτ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν, ἀλλ' ἄλλῃ τινὶ καταφορῇ νωθρῇ βαρέως ἀπώλλυντο. οὐ μόνον γὰρ ὅτι καταφορὰ ταῖς φρενίτισιν ἐνίοτε συμπίπτει διήγγειλεν, ἀλλ' ὅτι καὶ νωθρὰ πολλάκις. τίς δ' ἡ νωθρά; [196] μεμνήσῃ πρῶτον μὲν τῆς διαιρέσεως, ἂν μὴ μέλλῃς τὰ παρόντα

phreniticis accidat. Non ſomnolentum vero coma his quidem non eſt proprium, aliquando autem fit; invenies enim multos phreniticos, qui neque ſurgere, neque elevare palpebras omnino poſſint, ſed in eodem loco maneant ſimiles lethargicis; unde hos vulgares et indocti medici, neque quid oporteat vocare ſciunt, ſed omnino ambigunt, et extraneus videtur eis eſſe affectus hic, et non nominatus; quidam autem permixtum ex lethargo, et phrenitide aeſtimant, et vocant eum Typhomaniam. Et quod eſt deterius omnibus, quidam Hippocraticos ſe eſſe ſimilantium dicunt hoc; etiam nimirum aperte ita et manifeſte Hippocrate ſcribente non in dubitato libro, ſed ſiquis alius, germanorum eſſe credito, tertio epidemiorum: *Neque maniacus factus eſt phreniticorum aliquis, ſicut in aliis, ſed in quadam cataphora pigra caput gravati, interierunt.* Non ſolum enim quoniam cataphora phrenitidibus aliquando accidat, nunciavit; ſed quod et pigra multoties. Quae autem eſt pigra? memor eris primo diviſionis, ſi debes praeſentia non obaudire,

Ed. Chart. VII. [196.]

παρακούειν, ὅταν καταφορὰν τὴν μὲν ὑπνώδη, τὴν δὲ ἄγρυπνον ἐκάλουν, καὶ τὴν μὲν ὑπνώδη ἰδίαν εἶναι τῶν ληθαργικῶν καὶ διαπαντὸς ὑπάρχειν αὐτοῖς, τὴν δὲ οὔτε ἰδίαν εἶναι τῶν φρενιτικῶν οὔτε ὑπάρχειν αὐτοῖς διαπαντός.

Κεφ. γ'. Ἡ μὲν οὖν ὑπνώδης, ὅσον ἐπὶ τῷ παρόντι, τοῖς ληθαργικοῖς συμπίπτει· τὴν δ' ἄγρυπνον, ἥτις τοῖς φρενιτικοῖς ἐπιγίγνεται, πειράσομαι διορίζειν, ἵνα δυνηθῇς εὑρίσκειν τὴν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένην διαφοράν. οὐ γὰρ ἦν τῶν ματαίως τὰ ὀνόματα ἐπιτιθέντων οὗτος ὁ ἀνὴρ, οὔτ' ἀνοήτως πρόσκειται τῇ καταφορᾷ τὸ νωθρὰ, οὔτέ φησιν, ὥσπερ Ὅμηρος, ὑγρὸν ἔλαιον καὶ γάλα λευκὸν, μηδενὸς ἕνεκα διορισμοῦ· καὶ γὰρ πᾶν γάλα λευκὸν καὶ ἔλαιον ὑγρόν· ἀλλ' ἑκάστη λέξις καὶ συλλαβὴ πᾶσα πρᾶγμά τι σημαίνει παρ' αὐτοῦ. περὶ φρενίτιδος ἄρα λόγον ποιούμενος, ὅπερ πρὸς τὰ παρόντα χρήσιμόν ἐστι διδάσκειν τοὺς τὸ σύνηθες αὐτῷ μανθάνειν βουλομένους, ποτὲ μὲν οὕτω γράφει, παρελήρει· ποτὲ δ' οὕτω, παρηνέχθη· ποτὲ δὲ πάλιν, παρέκοψε·

quando cataphoram aliam quidem ſomnolentam, aliam vero inſomnem vocabam, et ſomnolentam quidem propriam eſſe lethargicorum, et ſemper ineſſe eis; alteram vero neque propriam eſſe phreniticorum, neque adeſſe eis ſemper.

Cap. III. Somnolenta igitur, quantum ad praeſens, ipſis lethargicis accidit; inſomnem vero, quae phreniticis advenit, tentabo diſtinguere, ut poſſis invenire dictam ab Hippocrate differentiam. Non enim erat eorum, qui fruſtra imponunt nomina, vir iſte; neque ſtulte adjacet cataphorae hoc, ſcilicet pigra; neque dicit, ſicut Homerus, humidum oleum et lac album, nullius determinationis gratia: etenim omne lac eſt album et oleum humidum: ſed unumquodque vocabulum et ſyllaba omnis rem aliquam ſignificat ab eo. De phrenitide igitur loquens, quod eſt ad praeſentia utile docere eos, qui conſuetudinem ejus diſcere volunt, interdum quidem ita ſcribit, deliravit; interdum autem ita, mente captus eſt; interdum autem rurſus, interciſe loquutus eſt; rurſus autem, deſipivit; et rurſus, egreſſus eſt a ſe; et

Ed. Chart. VII. [196.]

πάλιν δὲ, παρεφρόνησε· καὶ πάλιν, ἐξέστη· καὶ αὖθις, ἐμάνη, καὶ ἐξεμάνη, καὶ οὐ κατενόει, καὶ παρέλεγε. ταῦτα πάντα τῶν βεβλαμμένων τὴν διάνοιάν ἐστιν, οὓς ἅπαντας σὺ μὲν παραφρονοῦντας ὀνομάζεις, Ἱπποκράτει δ' οὐκ ἀρκεῖ τὸ γένος μόνον εἰπεῖν, ἀλλ' ἑκάστῳ μεγέθει τοῦ τῆς παραφροσύνης εἴδους ἴδιον ἐφεύρηκεν ὄνομα. ἄνθρωπος γάρ, φησι, θερμαινόμενος ἐδείπνησεν, οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν πυρετὸν τοσαύτην θερμασίαν, καθ' ἣν δύναταί τις δειπνῆσαι. πάλιν δὲ τὸ τοῦ πυρετοῦ μέγεθός ἐνδεικνύναι βουλόμενός φησι, πῦρ ἔλαβεν αὐτόν. ἠσχολησάμην μὲν ἐπιδεικνύων τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμέλειαν περὶ τὰς λέξεις, ἀλλ' ὡς ἤδη εἰδόσι καὶ πεπεισμένοις ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀφίξομαι. διττὸν μὲν εἶδος τῆς ἀγρύπνου καταφορᾶς. ὀνομάζεται δὲ ἡ μὲν νωθρὰ, ἧς μέμνηται νῦν Ἱπποκράτης· ἡ δὲ τῷ τοῦ γένους ὀνόματι κέχρηται. κοινὸν δ' ἀμφοτέρων ἐστὶ τῶν καὶ μάλιστα τῆς ὑπνώδους διαφερουσῶν, ὅτι φράζουσί τε καὶ παραληροῦσι μεδεμιᾶς ἐχόμενα γνώμης, κἀπὶ τὰς ἀναστάσεις πρόθυμοί εἰσι μάλα, ὧν οὐδὲν ἐπὶ ταῖς ληθαργικαῖς ὑπάρχει καταφοραῖς. οὔτε γὰρ χωρὶς

iterum mania correptus eſt, et mania ſaeviit, et non intelligebat, et abſurda loquebatur. Haec omnia laeſam habentium mentem ſunt; quos univerſos tu quidem deſipientes vocas, Hippocrati vero non ſufficit dicere genus ſolum, ſed unicuique magnitudini ſpeciei inſipientiae proprium adinvenit nomen. *Homo* enim, ait, *incaleſcens coenavit;* non fuit auſus nominare febrem tantillum calorem, in quo quis coenare poteſt. Rurſus autem magnitudinem volens oſtendere febris, dicit, *Ignis corripuit eum.* Occupatus fui in oſtendendo diligentiam viri in vocabulis, ſed ut jam ſcientibus et perſuaſis ad id quod quaeritur accedam. Duae ſunt ſpecies inſomnis cataphorae; nominatur altera quidem pigra, cujus nunc Hippocrates meminit, altera vero nomine generis utitur. Commune autem ambarum eſt, quae et maxime differunt a ſomnolenta, quod loquantur et delirent nulli haerentia menti, et ad aſſurectiones promptiſſimi ſint, quorum nullum in lethargicis exiſtit cataphoris; neque enim ſeorſum

Ed. Chart. VII. [196. 197.]

φράζουσί τι καὶ πανούργως, δυσαίσθητοι δ' εἰσὶν, οὔτε πρὸς τῶν ἐπιβοώντων καὶ νυττόντων ἐγείρονται ῥᾳδίως. κῶμα δὲ τὸ μὲν φρενιτικὸν καὶ ἄγρυπνον ἔξω ταύτης ἐστὶ τῆς δυσαισθησίας καὶ δυσκινησίας· καὶ γὰρ ἀνίστανται ῥᾳδίως ἀκούσαντες τῆς φωνῆς καὶ ἤχου παντὸς, κἂν μέρους τινὸς ἅψῃ τοῦ σώματος, εὐθὺς ἐξαίρουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πρὸς τὸν ἁπτόμενον ἀποβλέπουσι. κατ' αὐτὴν δὲ τὴν καταφόρησιν ἢ χεῖρα κινοῦσιν, ἢ σκέλος, ἢ σύμπαν τὸ σῶμα ῥίπτουσιν ἀλόγως, ἐξαίφνης τε καὶ παραφρονητικῶς ἐξάλλονται σπασμοῦ δίκην, καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦσι μετὰ τοῦ καὶ λέγειν τινὰ οὐ προσηκόντως, ὧν οὐδὲν οἱ μετὰ καταφορᾶς λη[197]θαργικοὶ πράττουσιν, ἀκίνητοι γὰρ ἀεὶ καὶ ἄφωνοι κεῖνται τοῖς βαθέως κοιμωμένοις ὁμοιωθέντες. τῶν δὲ μὴ ὑπνωδῶς καταφερομένων οἱ μὲν οὕτω ῥᾳδίως καὶ ἐπὶ πολὺ εὐκίνητοί εἰσιν, ὥστε μὴ διαλείπειν βοῶντες μέγα, καὶ κινεῖν τι μόριον σφοδρῶς, ἂν δ' ἐξεγείρῃς αὐτοὺς ἢ προσλαλῇς, προσβλέπουσιν ἀπρεπῶς καὶ μᾶλλον ἐξίστανται, καὶ κακὸν πράττειν ἐπιχειροῦσι, καὶ πάντως ἀκούειν προθυμότατοί εἰσιν οὐδὲν ἀπολειπόμενοι τῶν

quid loquuntur, et verſute, ſunt difficile ſentientes, neque ad acclamantes et pungentes excitantur facile. Coma vero phreniticum quidem et inſomne extra hanc eſt ſentiendi difficultatem et immobilitatem; etenim ſurgunt facile audientes vocem et ſonum omnem; et ſi tetigeris partem corporis, mox oculos elevant, et ad tangentem aſpiciunt. In ipſa autem cataphoratione vel manum movent, vel crus, vel univerſum corpus ejiciunt irrationabiliter, et repente, et deſipienter exiliunt ad inſtar ſpaſmi, et haec omnia faciunt cum eo, quod loquantur aliqua non congrue; quorum nullum, qui ſunt lethargici cum cataphora, faciunt; immobiles enim ſemper et voce capti jacent, eis qui profunde dormiunt aſſimilati. Ipſorum autem, qui non ſomnolenter cataphorantur, alii quidem ita facile, et multum mobiles exiſtunt, ut neque deficiant clamantes magne, et moveant aliquam partem vehementer; ſed ſi excitaveris eos, aut loquaris, aſpiciunt inconvenienter, et magis egrediuntur a ſe, et malum facere tentant, et omnino in audiendo promptiſſimi ſiunt,

Ed. Chart. VII. [197.]

ἄκρως παραφρονούντων· οἱ δ᾽ ἔμπαλιν ἀνιστάμενοι καταvοοῦσι μᾶλλον, καὶ οὐ πολὺ κινοῦνται, καὶ τότε μᾶλλον παραφρονοῦσιν, ὅταν ἐπιτρέψῃς αὐτοὺς τῷ κώματι. καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστά ἐστιν αὐτοὺς διορίζειν τῶν ληθαργικῶν καταφορῶν. αὕτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ πρὸς Ἱπποκράτους λεγομένη νωθρὰ καταφορά. ἐπεὶ δὲ σαφῶς ἐμάθομεν, ὡς οὐ μόνον τὸ καταφέρεσθαι τῶν φρενιτικῶν τισι συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ τὸ νωθρῶς, (περὶ τούτου μάλιστ᾽ ἄν τις ἀπορήσειεν) ἐπὶ τὴν λοιπὴν μεταβῶμεν ἀμφισβήτησιν, ἧς εἰ μέν τινα εὑρήσωμεν λύσιν, ἕξομεν ἤδη τὸ πᾶν. ἔστι δὲ ἡ ἀμφισβήτησις ἥδε. μεμνημένος Ἱπποκράτης ἐν τῷ προῤῥητικῷ τῶν κωματωδῶν ἀγρύπνων, ἀπορεῖ πότερον φρενιτικοὺς αὐτοὺς, ἤ τι ἕτερον ὀνομάσει. ἔχει δὲ ἐφεξῆς οὕτως. οἱ κωματώδεες ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι, μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης, ἀγρυπνέοντες, ἆρά γε φρενιτικοί εἰσι; γράφεται δὲ διχῶς ἥδε ἡ ῥῆσις, ἐπί τισι μὲν ἀντιγράφοις οὕτως, ἐπί τισι δὲ ἄνευ τοῦ εἰσίν, ἆρά γε φρενιτικοί; ἀλλὰ νῦν μὲν τὸ πρῶτον

nihil infra eos, qui ſumme deſipiunt. Alii vero e contrario ſurgentes magis intelligunt, et non multum moventur, et tunc magis deſipiunt, quando permiſeris eos comati; et ex hoc maxime licet eos diſcernere a cataphoris lethargicis. Haec igitur eſt, quae ab Hippocrate dicitur *pigra cataphora*. Quoniam autem aperte didicimus, quod non ſolum hoc, ſcilicet cataphorari, quibusdam phreniticorum accidat, ſed etiam hoc, ſcilicet pigre, (de hoc utique maxime aliquis dubitabit) ad reliquam transeamus dubitationem, cujus ſiquidem aliquam invenerimus ſolutionem, habebimus jam totum. Eſt autem dubitatio haec: poſtquam meminit Hippocrates in prorrhetico comatoſorum vigilum, dubitat utrum phreniticos eos, aut aliud quid vocet; habet autem ſeries ita: *Qui comatoſi in principiis fiunt cum capitis, lumbi, hypochondriorum et colli dolore, vigilantes, num phrenitici ſunt?* Scribitur autem dupliciter hic textus, in nonnullis quidem exemplaribus ſic, in quibusdam autem absque hoc, ſcilicet *ſunt*, num phrenitici? Sed nunc quidem primum ſcrutemur.

Ed. Chart. VII. [197.]

ἐρευνῶμεν. ἐπειδὴ δύο τὰ πρῶτά ἐστι κώματος εἴδη, καὶ τὸ μὲν τοῖς ληθαργικοῖς ἀεὶ, τὸ δὲ τοῖς φρενιτικοῖς ἔστιν ὅτε συμπίπτει, ἀπορεῖ νῦν Ἱπποκράτης, εἰ δεῖ τοὺς οὕτως ἔχοντας ὀνομάζειν φρενιτικούς. τοῦτο δὲ οὐχ ὅπως ἄπορον, ἀλλ' ἔμπαλιν ῥᾳδίως εὑρετὸν καὶ πρόχειρον εἶναι δοκεῖ. ἐπειδὴ γάρ ἐστι δύο κώματα, καὶ τὸ μὲν ὑπνῶδες τὸ τῶν ληθαργικῶν ἴδιον οὐ δύναται ἐνταῦθα νοηθῆναι, τὸ γὰρ ἄγρυπνοι προσκείμενον οὐκ ἐπιτρέπει σημαίνεσθαι τοῦτο, περὶ τοῦ λοιποῦ κώματος τὸ ἆρά γε φρενιτικόν ἐστιν ἀπαγγέλλειν φαίνεται. πῶς ἄρα ἀπορεῖ; συλλογιστική ἐστί, φησιν, ἡ ἆρα λέξις, οὐκ ἀπορητική. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐὰν μὴ βάρβαρον εἶχε τὴν ἑρμηνείαν καὶ πάσης Ἑλληνικῆς συνηθείας ἀλλοτρίαν, ἴσως ἂν ἀπεδεχόμην· ὅτε δὲ οὔτε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὔτε ὁ Ἱπποκράτης τοιαύτῃ προτάσεων συντάξει οὐχ εὑρίσκονται χρώμενοι, πῶς ἂν δεχοίμην συλλογιστικὸν εἶναι τὸ ἆρα ἐπίῤῥημα; πρὶν γὰρ ἢ λήμμασι χρῆσθαι ἐν τῷ λόγῳ καὶ προτάξαι αὐτὰ τοῦ συμπεράσματος, οὐκ ἔστι συλλογίζεσθαι. φέρε εἰπεῖν, ὅπως τὸ λεγόμενον σαφὲς γένηται καὶ τοῖς ἧττον

Cum duae sint species primae comatis, et altera quidem lethargicis semper, altera vero phreniticis aliquando accidat, dubitat nunc Hippocrates, an oporteat ita habentes nominare phreniticos; hoc autem nedum dubitabile, sed e contrario facile inventu et promptum videtur esse; quum enim sint duo comata, et somnolentum quidem proprium lethargicorum non possit hic intelligi, (hoc enim, scilicet *vigilantes*, adjacens non permittit id significari) de altero comate, an phreniticum sit, videtur enunciare. Qualiter igitur dubitat? Syllogistica est, inquies, *num* particula, et non dubitativa. Sed hoc quidem, si non haberet barbaram interpretationem et ab omni consuetudine Graeca alienam, fortassis utique acceptarem; quia vero neque alii Graeci neque ipse Hippocrates tali compositione propositionum inveniuntur uti, qualiter suscipiam syllogisticum esse *num* adverbium? Ante enim quam assumptionibus utamur in oratione et praeponamus eas conclusioni, non est ratiocinari. Puta (ut quod dicitur manifestum fiat etiam minus exercitatis) hoc,

Ed. Chart. VII. [197. 198.]

γεγυμνασμένοις, τὸ ἆρά γε ἡμέρα ἐστί; καὶ, ἆρά γε ἐλεύσεται σήμερον; ἀπορητικὸν ἔχει ἐπίῤῥημα. ἂν δὲ λόγῳ ἀποφαίνειν αὐτοῖς βουληθῶ, ἤτοι ἁπλῶς λέγων οὕτω χωρὶς πάσης ἀποδείξεως, ἐλεύσεται σήμερον· ἤτοι μετ' ἀποδείξεως οὕτως, ἐὰν ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἐστιν, ἡμέρα ἐστίν· ἐὰν περιπατεῖ, κινεῖται ἄρα. ὅταν δὲ χωρὶς ἀποδείξεως ἀποφαινώμεν τι, οὐ δεόμεθα τοῦ ἄρα ἐπιῤῥήματος, περιττὸς γάρ ἐστιν ὁ λόγος, καὶ οὐδεὶς οὕτω φησὶν, ἡμέρα ἐστὶν ἄρα, οὐθ' οὕτως, ἄρά γε ἡμέρα ἐστὶν, ἐπειδὰν ἐξῇ λέγειν οὕτως ἁπλῶς, ἡμέρα ἐστίν. οὐθ' οὕτω κατ' ἀπόδειξιν οἷόν τέ ἐστι χρῆσθαι αὐτὸν τῷ ἆρά γε. πῶς γὰρ [198] ἂν εἴη ἀπόδειξις, πάσης ἀποδείξεως ἐξ ἑτέρων λημμάτων ἕτερον λῆμμα καταλαμβανούσης; ἀλλὰ μηδὲν φαίνεται νῦν λῆμμα συλλογιστικὸν εἰς ἀπόδειξιν λαμβάνων. πῶς οὖν τὸ ἆρά γε ἐπίῤῥημα γενήσεται ἀντ' ἀπορητικοῦ συλλογιστικὸν καὶ συμπεραντικόν; μετὰ γάρ τινων οὔτε τὸν αὐτὸν τόπον κατέχουσι τὸ ἀπορητικὸν ἐπίῤῥημα καὶ τὸ συλλογιστικόν τε καὶ συμπεραντικὸν καλούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπορητικὸν πρόκειται ἀεὶ, τὸ δὲ συλλογιστικὸν

ſcilicet, num dies eſt? et, num veniet hodie? dubitandi habet adverbium; ſi vero oratione enunciare eis voluero, vel ſimpliciter dicendo, ita absque omni demonſtratione, veniet hodie; vel cum demonſtratione, hoc modo: ſi ſol ſupra terram eſt, dies eſt; ſi ambulat, ergo movetur. Quando vero ſine demonſtratione enunciamus quid, non indigemus adverbio *ergo*; ſuperfluus enim eſt ſermo, et nullus dicit ita, dies eſt ergo; neque ſic, ergo eſt dies; quum liceat dicere ſic ſimpliciter, dies eſt. Neque ſic in demonſtratione poſſibile eſt eum uti hoc, ſcilicet *ergo*. Qualiter enim erit demonſtratio, omni demonſtratione ex aliorum aſſumptionibus aliam aſſumptionem comprehendente? ſed nullam videtur nunc aſſumptionem ſyllogiſticam ad demonſtrationem accipere. Qualiter ergo *num'* adverbium fiet pro dubitativo ſyllogiſticum et illativum? Cum aliquibus enim neque eundem locum obtinent dubitandi adverbium et ſyllogiſticum et illativum vocatum; ſed dubitativum quidem praeponitur ſemper, ſyllogiſticum vero et illativum inter no-

Ed. Chart. VII. [198.]
καὶ συμπεραντικὸν μεταξὺ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ κατηγορουμένου καθίσταται. ἀποροῦντες γὰρ λέγομεν, ἆρά γε ἡμέρα ἐστί; συλλογιζόμενοι δὲ οὕτως, ἡμέρα ἄρα ἐστί. πῶς οὖν νῦν προετέθη; ὡς οὐ συλλογιστικὸν ὑπάρχον, προετέθη. οὐ γὰρ εἴρηται οὕτω, φρενιτικοὶ ἄρα εἰσὶν, ἀλλ' ἁπλῶς, ἆρά γε φρενιτικοί εἰσιν; ἀποροῦντος φανερῶς τοῦ Ἱπποκράτους, καὶ μὴ τολμῶντος ἀποφήνασθαι βεβαίως ὑπὲρ αὐτῶν, ὥσπερ ἀμέλει πολλάκις φαίνεται ποιῶν. ἀρκέσει δ' ἓν ἢ δεύτερον παράδειγμα, χάριν τοῦ μὴ διατρίβειν ἐπὶ πλέον ἐν οὕτω σαφεῖ πράγματι. ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν φησι, μετὰ δὲ ταῦτα δυσεντεριώδεες ἐγένοντο οὗτοι πάντες. ἆρά γε ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα, σκεπτέον. ἐνταῦθα τὸ σκεπτέον προσκείμενον, οὐδὲ τὸν ἀναιδέστατον ἄλλως ἀκούειν ἐάσει τοῦ ἄρα συνδέσμου, πλὴν ὡς ἀπορητικοῦ. ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὸ μετ' οὔρησιν σύναγμά, φησι, παιδίοισι μᾶλλον, ἆρά γε ὅτι θερμότερα; ἐν αὐτῷ δὲ τῷ προῤῥητικῷ, ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις κακὸν, ὡς καὶ Ἀρχεκράτει. ἆρά γε ἐπὶ τούτοισι καὶ νωθρότης γίνεται; καὶ πάλιν, ἐν

men et praedicatum locatur; dubitantes enim sic dicimus: num dies est? syllogizantes autem sic: dies ergo est. Qualiter igitur nunc praelocatum est? ceu non syllogisticum existens, praelocatum est: non enim est dictum sic: phrenitici ergo sunt, sed simpliciter, num phrenitici sunt? dubitante aperte Hippocrate, nec audente firmiter asserere de ipsis, quemadmodum certe saepenumero facere videtur. Satis autem erit unum vel alterum exemplum, ne diutius in re tam conspicua immoremur. In primo ergo Epidemiorum ait: *Postea vero dysenterici facti sunt hi omnes; num sane, quod minxerint aquosa, considerandum.* Hoc in loco dictio *considerandum*, quae adjecta est, ne impudentissimum quidem permittet, ut conjunctionem ἄρα, id est *num*, aliter intelligat quam ut dubitativam. In sexto item Epidemiorum: *Post mictionem concretio,* inquit, *pueris magis; num sane, quod calidiores sint?* In ipso autem prorrhetico: *In phreniticis alba dejectio malum, ut et Archecrati; num sane ex his torpor fit?* et rursus: *in aphonia spiritus, qua-*

Ed. Chart. VII. [198.]
ἀφωνίῃ πνεῦμα, οἷον τοῖσι πνιγομένοισι πρόχειρον, πονηρόν. ἆρά γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον; εἰ τοίνυν χρὴ κεφαλὴν ἐπιδοῦναι τῷ λόγῳ, καὶ μήτ' ἄλλος τις τῶν Ἑλλήνων οὕτω κέχρηται τῷ ἆρα συνδέσμῳ μήθ' Ἱπποκράτης αὐτὸς, ὡς ἐγὼ νῦν ἔδειξα, μέμψαιτ' ἄν τις, οἶμαι, τοὺς ἐξηγησαμένους ὡς οὐκ ἀπορητικὸν σύνδεσμον.

Κεφ. δ'. Καί τοι χαλεπώτερον ἐμαυτὸν τὸν λόγον ἐπίσταμαι ποιεῖν. διωρισμένης γὰρ τῆς ὑπνώδους καταφορᾶς ἀπὸ τῆς οὐχ ὑπνώδους φρενίτιδος, οὐκ ἂν ἔτι δεόντως ἀπορῶν φαίνοιτο καὶ μὴ βεβαίως ἀποφαινόμενος φρενιτικοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους. ἀλλ' ἧττον γὰρ ἐμοὶ μέλει τῆς ἐν τοῖς λόγοις χαλεπότητος ἢ τῆς ἀληθείας, ὅτι τε ἀπορητικός ἐστιν ὁ σύνδεσμος, ὁμολογῶ, καὶ δείξω τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐκ ἐτόλμησε φρενιτικοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους ἀποφήνασθαι ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ἔτ' ἀπορεῖ. τὸ γὰρ ἐν ἀρχῇσι προσκείμενον τὴν πᾶσαν ἔχει τοῦ λόγου δύναμιν, ὃ παραλείπουσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν, ὥσπερ μάτην προσγεγραμμένον. παραπλήσιον γάρ τι συμβαίνει πολλῶν ἀρχομένοις νοσημάτων, οἷον ἔν τισι

lis iis, qui suffocantur, promptus, pravum; num sane et tale deliratorium? Si ergo finem sermoni imponere oportet, et neque alius quispiam Graecorum ita usus est conjunctione ἆρα neque Hippocrates ipse, ut ego nunc ostendi, reprehendet utique quispiam, arbitror, eos, qui tanquam non dubitativam conjunctionem explanaverunt.

Cap. IV. Quanquam difficiliorem orationem me ipsum facere scio. Quum enim distincta sit somnolenta cataphora a non somnolenta phrenitide, non utique convenienter dubitare videatur, et non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi curae est difficultas sermonum quam veritas. Quod dubitativa sit conjunctio fateor, et causam ostendam, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitet; nam dictio *in principiis*, quae adjecta est, totam orationis vim habet; quam dictionem multi explanatorum praetermittunt, tanquam temere ascriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipientibus morbis, quale in aliquibus ebriis

Ed. Chart. VII. [198. 199.]
τῶν μεθυσθέντων ἔστιν ἰδεῖν γιγνόμενον. ὅταν μὲν κωματώδεις ὦσι, καὶ σφάλλονται, καὶ βαρῶσι τὴν κεφαλὴν, καὶ μηδ' εἰ βιάζοιντο διαίρειν δύνανται τὰ βλέφαρα· δι' αὐτὸ δ' αὖ πάλιν τοῦτο τὸ βάρος ὑπνοῦν ἀδυνατοῦσιν ἀσώμενοι, [199] καὶ στρεφόμενοι, καὶ ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς, καὶ μεταβάλλοντες ἄλλοτ' εἰς ἄλλο σχῆμα. ταῦτα γὰρ ἔστιν ἰδεῖν πολλάκις ἐπὶ τῶν μεθυσθέντων γιγνόμενα, πληρωθείσης αὐτῶν ἐν τῇ μέθῃ τῆς κεφαλῆς, εἶθ' ὑπὸ τοῦ βάρους ἅμα τ' εἰς κῶμα κατασπώσης ἅμα τε ὕπνον κωλυούσης. οὕτως οὖν καὶ πλήθους ἀπέπτου τὴν κεφαλὴν κατειληφότος, ἄγρυπνοί τε ἅμα καὶ κωματώδεις εἰσίν. καὶ τοῦτο κατ' ἀρχὰς γενόμενον, ἔστιν ὅτε μὲν πεφθῇ καλῶς, ὥσπερ καὶ ἐξ οἴνου τοιοῦτο εἴη γεγονός· ἀλλ' οὕτω μὲν οὔτε λήθαργος, οὔτε φρενῖτις ἠκολούθησεν· ἔστιν ὅτε δὲ δριμὺ γενόμενον εἰς φρενίτιδα ἐτελεύτησε. πολλοῖς δ' αὖ τὸ μὲν λεπτότερον ἢ πεφθὲν ἢ διαφορηθὲν ἐκενώθη, ὑπέμεινε δὲ τὸ παχύτερον, καὶ οὕτω λήθαργος ἐπεγένετο. προεληλυθότος μὲν τοῦ τοιούτου νοσήματος, ἡ τοιαύτη διάθεσις, ὡς μὲν ἡμεῖς ἐδείξαμεν, ἐγγὺς ἤδη φρενίτιδος· ὡς δ' οἱ τὸ μικτὸν πάθος ἐκ ληθάργου

fieri videmus. Quando comatofi quidem funt, et titubant, et capite gravantur, et neque fi cogantur, attollere poffunt palpebras; ob hanc eandem vero rurfus gravitatem dormire non poffunt, anxiantes, et vertentes et projicientes fe ipfos, ac transmutantes alias ad aliam figuram. Haec enim videmus faepenumero in ebriis fieri, quum repletum fuerit in ebrietate caput, poltea a gravitate una et in coma trahatur, unaque a fomno prohibeatur. Ita ergo, ubi plenitudo incocta caput occupavit, vigiles fimul et comatofi funt. Dumque hoc per initia evenerit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac fi ex vino talis res eveniffet; fed ita fane nec lethargus nec phrenitis fubfequitur; interdum autem acris reddita, in phrenitin terminatur. Multis vero pars tenuior, vel concocta, vel digefta, evacuata eft; remanfit autem craffior, et ita lethargus fupervenit: progreffo quidem tali morbo, haec affectio, ficuti quidem nos oftendimus, jam prope phrenitidem eft: ficuti vero ii, qui mix-

Ed. Chart. VII. [199.]

καὶ φρενίτιδος εἰσάγοντες ὑπολαμβάνουσιν, ἐκείνῳ δόξειεν ἂν εἶναι συγγενεστέρα. πότερον δ' ἤδη τοὺς οὕτως ἔχοντας ὀνομάζειν χρὴ φρενιτικοὺς, ἢ ὀλίγου ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκᾷν, τοῦθ' ἑτέρας ἂν εἴη σκέψεως, οὔτ' ὠφελούσης τι τὰ νῦν προκείμενα, καὶ ἄλλως διὰ τοῦ εἰσίν, ὃ καί τινες προσγράφουσι τῷ ἆρα φρενιτικοὶ, τινὲς δ' οὔ.

tum affectum ex lethargo et phrenitide introducunt, suspicantur, illi videretur esse proximior. Utrum autem eos, qui ita habent, jam phreniticos nominare oporteat, an paulo post phrenitici expectandi sint, hoc alterius utique est considerationis, nihil ea quae nunc proponuntur juvantis, ac praesertim propter dictionem *sunt*, quam quidam ascribunt huic contextui, *num phrenitici*, quidam vero non.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΑΡΑΣΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [178.] Ed. Bas. III. (378.)

Κεφ. α'. Μαρασμός ἐστι φθορὰ ζῶντος σώματος ἐπὶ ξηρότητι. διττῶς δὲ τῆς φθορᾶς λεγομένης, τῆς μὲν ἐν τῷ γίνεσθαι, τῆς δὲ ἐν τῷ γεγονέναι, κατὰ τὸ πρότερον σημαινόμενον ἀκούειν χρὴ τῆς προσηγορίας. οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μαρασμὸς ὁ μὲν παρὰ τὸ μεμαράνθαι λέγοιτ' ἄν, ὁ δὲ παρὰ τὸ μαραίνεσθαι, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστίν. ἐπεὶ δὲ ζῶντος σώματος ἔφαμεν εἶναι φθορὰν τὸν μαρασμὸν, ἔστι δὲ τρία γένη τῶν ζώντων, ζῶα, φυτὰ καὶ σπέρματα, καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ καρποὶ, τούτων ἂν εἶναι πάθος τὸν μαρασμὸν ἑρμηνεύοντες κυρίως, ἐκ μεταφορᾶς δὲ ἤδη καὶ τὰς ἄλλας

GALENI DE MARCORE LIBER.

Cap. I. Marcor est corruptio viventis corporis ex siccitate. Quum autem bifariam corruptio dicatur, altera quae fit, altera quae facta est, in priori significato appellatio sumenda est: ita quoque et ipse marcor, alter a marcuisse, a marcescere alter, de quo nunc sermo habetur, dici potest. Quoniam autem marcorem diximus esse viventis corporis corruptionem, triaque sunt viventium genera, animalia, stirpes ac semina, et ob haec etiam fructus, horum proprie marcorem affectum esse interpretantes, ex trans-

φθορὰς, ὅσαι γίνονται διὰ ξηρότητος, μαρασμὸν ὀνομάζουσιν. ὥστε καὶ κατὰ τοῦ πυρὸς ἐπιφέρουσι τοὔνομα, καὶ μᾶλλον ἔτιποῤῥώτερον, ἐπιφέροντες ἐπὶ πάντα τὰ κατὰ βραχὺ φθειρόμενα. ἀλλ' οὐδὲ περί τινος τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ κυρίως μαραίνεσθαι λέγεται, περὶ μόνου δὲ τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν μαρασμοῦ νῦν ἡμῖν πρόκειται λέγειν, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐν ζώου γένηται σώματι. κοινωνίαν γ' ὁ λόγος ἀναγκαίαν ἕξει καὶ πρὸς τὰ φυτά. κατὰ τέσσαρας οὖν τρόπους ἁπλοῦς καὶ πρώτους ἁπάντων τῶν ζώντων φθειρομένων, ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐστι τέσσαρα, τὰ μὲν διὰ ξηρότητος φθειρόμενα μαραίνεσθαι λέγομεν. εἰ μὲν δὴ τοῦτο μόνον αὐτοῖς ὑπάρχοι τὸ ξηραίνεσθαι, τῆς ἑτέρας τῶν στοιχείων ἀντιθέσεως τῆς κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρὸν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις διαμενούσης, ἁπλοῦς ἐστιν ὁ τοιοῦτος μαρασμός· εἰ δ' ἤτοι θερμότης ἄμετρος ἢ ψύξις αὐτῷ προσγένοιτο, σύνθετος οὕτω τε καὶ διττὸς ὁ τρόπος εἴη τῆς φθορᾶς. ὁ μὲν οὖν ἁπλοῦς μαρασμὸς ἐπὶ ταῖς ἀσιτίαις δοκεῖ γίνεσθαι τῶν τε κατὰ πρόθεσιν ἀποκαρτερούντων καὶ ὅσοι λιμώττουσιν ἀπορίᾳ

latione vero alias etiam quae ficcitate proveniunt corruptiones, marcorem nuncupant; ut et ad ignem, multoque adhuc longius ad omnia, quae paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducant. At vero nos non de ullo aliorum, quae haud proprie marcefcere dicuntur, fed de eo duntaxat, quem definivimus marcore, praecipueque cum in animalis fit corpore, dicere nunc ftatuimus; communitatem tamen difputatio haec cum ftirpibus neceffariam obtinebit. Quum igitur quatuor modis fimplicibus ac primis viventia omnia corrumpantur, quod et eorum fubftantiae quatuor fint elementa, marcefcere ea dicimus, quae ficcitate corrumpuntur. Quae fi hoc ipfum folum habeant, ut ficcentur, altera elementorum oppofitione, quae eft caloris et frigoris, intra proprios terminos manente, fimplex is marcor eft: fi vero ficcitati calor immoderatus vel frigus adjungatur, compofitus jam duplexque tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob inediam fieri videtur, ubi quis vel ex electione famem tolerat, vel prae ciborum inopia fame conficitur,

σιτίων· ὁ δὲ μετὰ ψύξεως, [179] ἐπί τε τῶν γηρασκόντων καὶ ὅσοι διά τι πάθος εἰς ὁμοίαν γήρᾳ διάθεσιν ἐμπίπτουσι· ὁ δὲ μετὰ θερμότητος, ἔν τισι τῶν ἐκτικῶν πυρετῶν. ἐπὶ μὲν δὴ τῶν φυτῶν ὅλον τὸ σῶμα καὶ μόριον ὁτιοῦν αὐτῶν μαραίνεσθαι λέγομεν ἐπὶ ταῖς διὰ ξηρότητος φθοραῖς· οὐ μὴν ἐπί γε τῶν ζώων, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον σῶμα μαραίνεσθαί φαμεν, οὐκέτι δὲ σύνηθές ἐστι καθ᾽ ἑκάστου μορίου φέρειν τοὔνομα, καὶ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστὶν οὐ περὶ τῶν ξηραινομένων διά τι σύμπτωμα μορίων, ἀλλ᾽ ὅταν ὅλον οὕτω καταστῇ τὸ σῶμα. δῆλον τοίνυν ἐστὶν ἤδη τό γε τοσοῦτον, ὡς εἴπερ ὅλου τοῦ σώματός ἐστι πάθος ὁ μαρασμὸς, οὐκ ἄνευ τῆς ἀρχῆς τοῦ ζώου παθόντος γίνεται. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἄλλο μέν τι πάθος ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ γίνεσθαι, δυνατόν ἐστιν, ἄλλο δέ τι κατειληφέναι τὴν ἀρχὴν, ὥστ᾽ ἀνάγκη τὸ σῶμα τῆς καρδίας ξηραίνεσθαι τοῖς μαραινομένοις. εἰ τοίνυν εὕροιμεν ἁπάσας τὰς αἰτίας, ὑφ᾽ ὧν ξηραίνεσθαι συμβαίνει τὴν καρδίαν, εἰσόμεθα πότερον

Qui autem cum frigore conjunctus est, tum senescentibus evenit tum iis etiam, qui ex quodam morbo similem senectuti affectionem incurrunt. At qui adjunctum habet calorem, in aliquibus hecticis febribus *fieri conspicitur.* In stirpibus porro tum totum corpus, tum singulas earum partes, ubi prae siccitate fiunt corruptiones, marcescere dicimus. Non ita tamen in animalibus, sed totum quidem corpus dicimus marcescere; de nulla vero sigillatim parte nomen hoc consuevimus proferre; praesensque nobis sermo haudquaquam de eis, quae ob aliquod symptoma siccantur, partibus institutus est, sed quum totum sic affectum fuerit corpus. Jam igitur si totius corporis affectus sit marcor, illud etiam nobis perspicuum est, nunquam ipsum fieri posse, nisi animalis principium affectum fuerit. Quin etiam fieri nullo modo potest, ut alius quidem in toto animali sit affectus, alius autem principium occuparit; quare cordis corpus siccari marcescentibus est necesse. Ergo si causas omnes invenerimus, a quibus cor solet exiccari, non ignorabimus etiam,

ἀνιάτως ἔχουσιν οἱ μαραινόμενοι πάντες, ἢ τινες ἐξ αὐτῶν ἰαθῆναι δύνανται.

Κεφ. β'. Κάλλιον οὖν ἴσως ἐστὶ κἀνταῦθα τὸν λόγον ἐπ' ἀρχὴν ἀγαγεῖν. ἀρχὴ δὲ ἀρίστη τὸ γνῶναι γήρως αἰτίαν, ἐπειδὴ φαίνεται τῶν μαρασμῶν οὗτος ἀφυκτότατος, ὡς καὶ κατὰ φύσιν εἶναι δοκεῖν· ἄφυκτα δὲ τὰ τῆς φύσεως ἔργα σύμπαντά ἐστι, καὶ τάξιν τῆς γενέσεως ἀναγκαίαν ἔχοντα. προηγεῖται δέ τι καὶ αὐτοῦ τοῦδε τὸ γνῶναι τὰ σημαινόμενα τῆς κατὰ φύσιν λέξεως. οὐ γὰρ δὴ οὕτω λέγεται κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας, ὡς τὸ τρέφεσθαί τε καὶ αὐξάνεσθαι. ταυτὶ μὲν γὰρ ἔργα τῆς (374) φύσεώς ἐστι, τὸ γῆρας δὲ οὐκ ἔργον, ἀλλὰ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον. οὐδὲν γὰρ τῶν γεννητῶν ζώων ἀγήρων ἑωρᾶτο. καὶ διὰ τοῦτο κατὰ φύσιν εἶναι λέγουσιν αὐτό τινες ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον ἅπασι τοῖς ὑπὸ φύσεως διοικουμένοις. εἴπερ οὖν κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον εἴρηται κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας, οὔτ' ἀναγκαῖον ἔτι προσεπισκέπτεσθαι τἄλλα σημαινόμενα τῆς λέξεως,

utrum marcescentes omnes insanabiles sint, an vero ex ipsis nonnulli sanari possint.

Cap. II. Satius igitur fortasse hoc in loco fuerit disputationem ad principium reducere. Optimum autem erit principium, senectutis causam nosse, quum ex marcoribus hic *unus* videatur maxime esse inevitabilis, ut etiam secundum naturam esse existimetur; singula vero naturae opera inevitabilia sunt, ortusque ordinem necessarium habent. Sed et huic ipsi unum aliud praemittendum est, ut scilicet dictionis hujus, secundum naturam, significata cognoscamus. Neque enim profecto eodem dicimus modo secundum naturam esse senectutem, quo nutriri ac augeri; haec enim naturae sunt opera; senectus vero non opus, sed affectus necessario consequens, nullum siquidem procreatorum animal senii expers visum est. Ideoque nonnulli senium secundum naturam esse dixerunt, quod omnia, quae a natura dispensantur, necessario consequatur. Itaque si senectutem esse secundum naturam in hac capiatur significatione, alia deinceps hujus dictionis significata, de quibus male quidam,

ἃ κακῶς ἔδοξέ τισιν, ὡς ἐν ἑτέροις ἐπιδείκνυμεν, οὔτ᾽ ἀπορία τις ὑπολείπεται κατὰ τὸν λόγον. οὕτω γὰρ λεγόντων, ὡς εἴρηται νῦν, ἀληθές ἐστι τὸ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας ἄφυκτόν τε ὑπάρχειν, εἴπερ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τοῖς ἔργοις τῆς φύσεως. καί τοί τις τῶν καθ᾽ ἡμᾶς φιλοσόφων ἔγραψε βιβλίον, ἐπιδεικνὺς ὅπως ἔνεστιν ἀγήρων τινὰ διαμεῖναι τὸ πάμπαν. ἐξέδωκε μὲν οὖν τὸ βιβλίον ἔτι τεσσαρακοντούτης ὤν, παρέτεινε δὲ μέχρι καὶ τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν, καὶ ἦν οὕτως ἰσχνός τε καὶ ξηρὸς, ὡς ἁρμόζειν ἐπ᾽ αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ Ἱπποκράτειον ῥῆσιν, ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ, καὶ συ[180]νεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ περὶ τὸ μέτωπον ξηρόν τε καὶ περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐόν. ἐπεὶ τοίνυν ἐγελᾶτο τοιοῦτος φαινόμενος, ὅτι ἄλλους ἀνθρώπους ἐπεχείρησε διδάσκειν, ὅπως ἄν τις ἀγήρως διαμείνῃ, δευτέραν ἔκδοσιν ἐποιήσατο περὶ τῆς θαυμαστῆς ἀγηρασίας, οὕτω γὰρ αὐτὴν καὶ ὠνόμασε διὰ τοῦ συγγράμματος,

ut alibi ostendimus, opinati sunt, investigare non erit necessarium, nullaque amplius in oratione supererit dubitatio. Nam si intelligunt, quo nunc dictum est modo, verum sane est senectutem secundum naturam esse ac inevitabilem existere, siquidem necessario naturae opera consequitur. Quanquam nostro hoc seculo philosophus quidam librum conscripsit, in quo, quonam quis modo possit senii expers perpetuo manere, ostendit. Edidit porro hunc librum, quum annum adhuc quadragesimum ageret, aetate vero usque ad octogesimum annum pervenit, atque gracilis adeo siccusque evaserat, ut praeclare illud Hippocratis dictum in prognosticis in eum quadrare posset: *Nares acutae, oculi concavi, collapsa tempora, frigidae contractaeque aures, auriumque lobi inversi, cutis circa frontem dura, intenta ac arida.* Quum igitur talis proditus irrideretur, quod alios docere conaretur homines, quomodo quis senii expers permaneret; secundam de admirabili agerasia *senectutis vacatione* editionem tradidit, sic enim illam eo volumine

ἐπιδεικνὺς, ὡς οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἀγήρως δύναται διαμένειν, ἀλλὰ δέοι μὲν εἰς τοῦτο καὶ φύσιν ἔχειν ἐπιτηδείαν, μάλιστα δ' ὧν ἡ πρώτη τροφὴ τοιαῦτα βάλλοιτο θεμέλια, καὶ ἐπηγγείλατο τῶν ἐπιτηδείων εἰς τοῦτο βρεφῶν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ἐπιστατῶν, ἀθάνατα αὐτῶν ποιήσειν τὰ σώματα. καὶ ἦν ἀνεξέλεγκτον αὐτοῦ τὸ ἐπάγγελμα· πρὸ τοῦ γὰρ ἀνδρωθῆναι τοὺς παῖδας, οὓς παρελάμβανεν, ἔμελλεν αὐτὸς τεθνήξεσθαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἐσχάτην μωρίαν αὐτοῦ κατεγίνωσκον, ἐγὼ δὲ οὔ, [μόνον] εἰδὼς, ὅτι πολλὰ καὶ ἄλλα δόγματα τοῖς διὰ τῆς ἐμπειρίας ἐγνωσμένοις μαχόμενα πολλοὶ τῶν λογικῶν ἀνδρῶν ἀπεφήναντο τῇ πιθανότητι τῶν λόγων ἐξαπατηθέντες. οὐκ οὖν οὐδὲ τοῦτο θαυμαστόν ἐστιν ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ. τὸ γὰρ ὅτι τὸ γεννητὸν πᾶν φθαρήσεται πάντως οὔτ' ἐπιστημονικὴν οὔτ' ἀναγκαίαν ἔχει τὴν ἀκολουθίαν, ἀλλ' ἄχρι τοῦ πιθανοῦ προϊοῦσαν, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀποδείξεως ἀποδέδεικται, καίτοι γε τούτῳ χρῶνται τῷ λόγῳ σχεδὸν ἅπαντες, ὅσοι τὸ γηράσκειν ἀναγκαῖον ἐπιδεικνύουσι τοῖς ζώοις, ὁδὸν εἶναι

appellabat, oſtendens, non quemlibet hominem ſenii expertem permanere poſſe, ſed ad hoc natura opus eſſe idonea, praecipueque quorum prima educatio proba jecerit fundamenta. Pollicitabaturque ſe infantium ad hoc idoneorum corpora redditurum immortalia, ubi ipſe eorum curae ſtatim ab initio praeficeretur; minimeque ejus reprehendi poterat pollicitatio, nam illi prius moriendum erat, quam quos ſuſcepiſſet pueros viri evaſiſſent. Summam igitur ejus ſtultitiam caeteri omnes contempſere, ego vero nequaquam, ſciens pleraque etiam alia decreta iis, quae per experientiam cognita ſunt, adverſantia, rationales multos viros enunciaſſe, rationum probabilitate deceptos. Neque hoc igitur quantum ad rationem attinet, mirum eſt. Illud enim, corrumpetur omnino quodcunque genitum eſt, nec eam, quae ſcientiam efficit, conſecutionem habet, nec neceſſariam, ſed quae usque ad id quod probabile eſt procedit, quemadmodum in commentariis de demonſtratione nobis demonſtratum eſt. Quanquam hac utuntur ratione fere omnes, qui ſeneſcere animalibus neceſſarium eſſe oſtendunt,

φάσκοντες αὐτὸ πρὸς τὴν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένην φθορὰν τοῖς γεννητοῖς ἅπασιν. ἐξ ἐμπειρίας οὖν ἔτι μόνης τὸ γῆρας ἀναγκαῖόν τε καὶ κατὰ φύσιν, ὥσπέρ γε καὶ ὁ θάνατος οὐδ' αὐτὸς ἀποδεδειγμένος ὑπὸ τῶν ἑτοίμως ἀποφαινομένων καὶ λεγόντων, ὡς ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ γεννηθὲν ἅπαν εὐθὺς εἶναι φθαρησόμενον. ἑπόμενον δὲ δήπου τοῖς σοφισταῖς ἐστι τὸ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν ἀντιλέγειν, ὅπερ, οἶμαι, κἀκεῖνος ἐποίει φάσκων ἀποθνήσκειν τε καὶ γηράσκειν ἅπαν ζῶον ἀγνοίᾳ τῶν ἐπισταιούντων.

Κεφ. γ'. Ἴσως οὖν ἄμεινον ἡμᾶς ἐπισκέψασθαι τὴν αἰτίαν ἥτίς ποτέ ἐστι, δι' ἣν γηράσκει τά τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ σύμπαντα. φαίνεται γὰρ δὴ ξηραινόμενα καὶ τοιοῦτόν τι πάθος εἶναι τὸ γῆρας, εἰ καί τινες ἑτέρως ὑπέλαβον, ψυχροὺς τε καὶ ὑγροὺς ἀποφηνάμενοι τοὺς γέροντας· ἐπιδέδεικται δὲ αὐτῶν ἡ αἰτία τῆς ἀπάτης ἐν τοῖς περὶ κράσεων γράμμασιν. ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο ξηραίνεται, δι' ὃ λέγουσί τινες, ὡς ἡ σύμφυτος τοῖς ζώοις θερμασία καθάπερ τι πῦρ ὑπάρχουσα, τὴν αὔξησιν ἐκ τῆς ὕλης, ὅθεν ἀνάπτεται, λαμβάνει;

id ipſum eſſe viam dicentes ad corruptionem neceſſario omnia generata conſequentem. Hactenus igitur experientia ſola ſenium neceſſarium eſt ac ſecundum naturam, quemadmodum ſane et ipſa mors, quae nec ipſa demonſtrata eſt ab iis qui prompte enunciant ac dicunt, *quicquid genitum eſt, id omnino etiam neceſſario interiturum.* At is videlicet ſophiſtarum mos eſt contra experientiam dicere, quod et ille, arbitror, fecit, qui animal omne ex educantium ignoratione interire ſeneſcereque aſſeruit.

Cap. III. Quapropter fortaſſe melius erit nos quae cauſa ſit inveſtigare, ob quam tum animalia tum ſtirpes omnes ſeneſcunt. Cernimus ſiquidem tum ea exiccari tum ejusmodi affectum illis eſſe ſenium, quamvis nonnulli aliter opinati fuerint aſſeruerintque frigidos humidosque eſſe ſenes; eorum tamen deceptionis cauſam in libris de temperamentis oſtendimus. Nunquid igitur ob id, ut a quibusdam dicitur, exiccantur animalia, quod innatus ſibi ipſis calor, veluti quidam ignis exiſtens, incrementum ex qua accendi-

ταύτῃ γὰρ ἐνδέδεται καὶ ταύτης ἀχώριστός ἐστι, καὶ πάντα ἐκ ταύτης ἐστὶν αὐτῇ. τὰ μὲν οὖν νεογενῆ ζῶα, καθάπερ καὶ τὰ φυτὰ, σύμπαντά ἐστιν ὑγρὰ, καὶ διὰ τοῦθ' ὥσπερ ἐγκαταπνιγομένη τῷ πλήθει τῆς ὑγρότητος ἑαυτὴν ἀναφέρει μόλις, ὁμιχλώδης τέ τις οὖσα καὶ βραδεῖα καὶ δυσκίνητος· ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι [181] καὶ ταύτης περιγίνεται, καὶ τῆς ὕλης ἐγκρατὴς ἁπάσης καθίσταται. καὶ οὕτως οὐχ ὁμιχλώδης ἐστὶ καὶ θολερὰ καὶ καπνώδης, ἀλλὰ καθαρά τε καὶ αἰθερώδης γινομένη, τὰς ἑαυτῆς κινήσεις ἁπάσας ἀκωλύτως ἐπιδείκνυται, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, ὥσπερ αἱ φλόγες, ὅταν ἐμπέσωσιν ὑγροῖς ξύλοις, ἐν ἀρχῇ μὲν ὑποτύφονταί τε καὶ οἷον καταπνίγονται μικραὶ παντάπασιν οὖσαι καὶ ἀσθενεῖς, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προήκοντι κατὰ βραχὺ μὲν ἐκλάμπουσί τε καὶ αὔξονται, κατὰ βραχὺ δὲ τῆς ὕλης ἐγκρατεῖς γίνονται, καὶ τέλος ἐπὶ μήκιστον αἴρονται μέγεθος, ὅταν ἁπάσης κρατήσωσιν, ὅπερ ἐστὶν αὐταῖς ἀκμή τε καὶ ῥώμη· κἄπειτα ἐντεῦθεν ἤδη τῆς τροφῆς ἐπιλειπούσης ταύτης, μαραίνονταί τε καὶ σβέννυνται· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἐν ἡμῖν, φασι,

tur materia fumit? huic enim devinctus eft et ab hac minime feparabilis, ex hac denique omnia habet. Nuper ergo nata animalia, quemadmodum et ipfae etiam ftirpes, univerfa funt humida; ideoque calor humiditatis copia tunc veluti fuffocatus, vix fe ipfum attollit, ut qui nebulofus, tardus et ad motum difficilis exiftat; temporis autem progreffu humiditatem illam fuperat, ac omni materia evadit fuperior; jamque non nebulofus turbulentusque nec fumofus, fed purus et aethereus redditus, fuos ipfius motus univerfos libere commonftrat; et, ut breviter totam rem complectar, quemadmodum flammae, ubi in humida inciderint ligna, principio quidem opprimuntur ac veluti fuffocantur, quod parvae admodum imbecillaeque fint, temporis vero fpatio paulatim fplendent ac crefcunt, paulatimque materiam fuperant, ac tandem quum jam totam fuperaverint, in maximam attolluntur magnitudinem, quod certe ipfis vigor eft ac robur, deinceps vero, hoc alimento jam deficiente, marcefcunt ac extinguuntur: eodem etiam modo,

θερμότης ἐνδεδεμένη τῷ τοῦ ζώου σώματι καθάπερ ὕλη τινὶ, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρά τίς ἐστι καὶ ἀσθενὴς, αὐξανομένη δὲ μέχρι τῆς τῶν ἀκμαζόντων ἡλικίας ἐκλάμπει τε καὶ αὐξάνεται καὶ ἐπὶ πλεῖστον αἴρεται μεγέθους καὶ μιμεῖται τοῦ πυρὸς τὴν φλόγα· τοὐντεῦθεν δὲ τροφῆς ἀπορίᾳ μαραίνεται κατὰ βραχὺ, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ γῆρας, ὕστερον δὲ ἤδη καὶ ἀποσβέννυται παντελῶς, ὅπερ ἐστὶν ὁ θάνατος. οὗτος ὁ λόγος εὐδοκιμεῖ παρὰ πᾶσιν ὀλίγου δεῖν τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις, οὐκ ὢν ἀληθὴς, ἐμοὶ γοῦν κριτῇ, παραβάλλων γέ τοι τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τῇ τῶν ζώων θερμασίᾳ, μηδὲ τοῦτ' αἰσθανόμενος, ὡς ταῖς μὲν φλοξὶν ἡ γένεσις ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἐστὶ φθορᾶς, ὅθεν περιεξάπτονται, τὰ ζῶα δὲ οὐχ οὕτως ὑπὸ τοῦ διαπλάττοντος αὐτὰ τῆς ἐμφύτου θερμότητος ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς αὐξηθησόμενα καὶ διοικηθησόμενα παρ' αὐτῆς, οὐδέ ἐστί τις χρόνος ἐν ᾧ διὰ πάσης αὐτῆς οὐκ ἐκτέταται τὸ σύμφυτον ἡμῖν θερμὸν δυνάμεις ἔχον, οὐχ αἷς διαπλάττει μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἑτέρας. καὶ γὰρ ἕλκει τὴν τροφὴν ἐφ' ἑαυτὸ, καὶ τὴν ὕλην διοικεῖ καὶ προστίθησι

inquiunt ipfi, calor qui in nobis eft, animalis corpori tanquam materiae cuidam inditus, principio quidem humidus ac imbecillis eft; deinceps vero usque ad vigentem aetatem increfcens, tum fplendet, tum augetur, ac in ampliffimam elevatur magnitudinem, ignis flammam imitatus; abhinc alimenti penuria paulatim marcefcit, idque eft fenium; mox vero jam prorfus extinguitur, quod eft mors. Haec ratio ab omnibus ferme recentioribus tum medicis tum philofophis probatur, quae tamen, meo judicio, vera non eft, ut quae ignis flammam animalium calori comparet, haud fane intelligens, flammas ex corruptione ejusdem materiae, ex qua fuccenduntur, ortum habere, animalia vero non fic innatum ab eo, qui ea effinxit, fortita effe calorem, fed ut ab illo augenda ac gubernanda; nec ullum dari tempus, quo innatus nofter calor per univerfam materiam ipfam non fit extenfus, non eas folum facultates, quibus fingit obtinens, fed et plerasque etiam alias: nam et nutrimentum ad fe ipfum trahit, materiamque gubernat, apponit, agglutj-

καὶ προσφύει καὶ ὁμοιοῖ, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἅπαντα τἀναντία ταῖς φλοξὶν ἀπεργάζεται περὶ τὴν σύμφυτον ὕλην ἑαυτῇ. τίς γὰρ φλὸξ αὐξάνει ὕλην, ᾗπερ ἐνεδέθη; τίς δ' ἐκείνη τὴν τροφὴν ἐξομοιοῖ μᾶλλόν περ ἢ τὴν ὕλην ἑαυτῇ; τίς δὲ τοσαύτας μηχανὰς ἕνεκα τοῦ διασώζεσθαι ὕλην ἐξευρίσκει, τὰ μὲν ἀμφιεννῦσα καὶ ἀποστέγουσα τῶν μορίων, ὡς μηδὲν αὐτοῖς ἔξωθεν πλεονάζειν, τὰ δὲ διατρυπῶσα καὶ ἀνευρύνουσα καὶ ὀχετοὺς ἐντιθεῖσα, τοὺς μὲν ὥσθ' ἕλκειν δι' αὐτῶν τὴν τροφὴν, τοὺς δ' εἰς ἀνάψυξίν τε καὶ ἀναπνοὴν, ἐξοχετεύουσά τε τὰ περιττώματα, δι' ἄλλων μὲν τὰ παχέα, δι' ἄλλων δὲ τὰ λεπτά; λάθοιμ' ἂν ἐνταῦθα μεταφέρων ἅπασαν τὴν περὶ χρείας μορίων πραγματείαν, εἰ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πάνθ' ἑξῆς καταλέγοιμι. καὶ μὴν ταὐτὸν εἶναί φασιν ἔμφυτον θερμὸν καὶ φύσιν οἱ τῆς εἰρημένης δόξης ἡγεμόνες. οὔκουν ὀρθῶς ὁμοιοῦσι καὶ παραβάλλουσιν αὐτὸ ταῖς φλοξὶ καὶ φθείρειν οἴονται τὰ σώματα τοῦτο. Ἱπποκράτης εἶπε, καὶ ἀποκτείνει τοίνυν ἡμᾶς τὸ θερμὸν, ὅπερ (375) ἔφυσε τὰ σώματα. πρῶτον μὲν δὴ φήσομεν, ὦ βέλτιστοι,

nat, assimilat, et, ut semel dicam, omnia secus, ac flamma, in innatam sibi materiam efficit. Nam quae flamma materiam, cui devincta est, adauget? quae vero illi potius alimentum assimilat, quam sibi ipsi materiam? quae denique tot machinationes ut materiam tueatur invenit, nonnullas quidem partes circumvestiens ac claudens, ut nihil ipsis extrinsecus affluat; nonnullas vero perforans dilatansque, canales praeterea inserens, hos quidem ut per ipsos nutrimentum attrahatur, illos vero ad refrigerium ac respirationem, simulque excrementa per alios quidem crassa, per alios vero tenuia excernens? Omne huc imprudens de partium usu opus transferam, si singula naturae opera enarrare voluero. Quinetiam hujus enarratae opinionis principes idem esse calorem innatum dicunt et naturam. Haud igitur recte eum flammis assimilant comparantque, ac corpora ab ipso corrumpi putant. *Cur ergo, ajunt,* ab Hippocrate fuit dictum, *interficit igitur nos calor ille, qui corpora produxit?* Primum quidem vobis respondebimus, boni viri,

τῶν γνησίων οὐκ ἔστιν Ἱπποκράτους βιβλίων, ἐν ᾧ ταῦτα λέγεται. δεύτερον δὲ, εἰ καὶ δόγμα ἐστὶν Ἱπποκράτους, ἐχρῆν ἐξηγεῖσθαι αὐτὸ ὅπως εἴρηται, καί τινα φέρειν ἀπόδειξιν. εἰ δὲ ἐξ ὧν ἀποροῦσιν ἀποδείξεων, ἐκ τούτων πιστεύεσθαι δικαιοῦσιν, οὐκ ὀρθῶς γινώσκουσιν. ἀληθὲς μέν ἐστι τὸ διὰ τὴν ἔμφυτον θερμότητα γηράσκειν τε τὰ σώματα [182] καὶ τελευτῶντα διαφθείρεσθαι· ψευδὴς δὲ ὁ τρόπος ὃν οὗτοί φασιν. οὐ γὰρ ὡς ἡ φλὸξ τὰ ξύλα, ταύτῃ καὶ τὸ σύμφυτον θερμὸν τῶν ζώων ἀναλίσκει τὰ σώματα· τουτὶ μὲν γὰρ ἴσως οἰκεῖόν ἐστι τοῖς ὑπὸ τῶν πυρετῶν διαφθειρομένοις παράδειγμα, καὶ τόγε παρ᾽ Ἱπποκράτους λεγόμενον ἐν τῇ προγεγραφυίᾳ ῥήσει τοιοῦτόν τι δηλοῦν ἔοικε· τὸ μέντοι ξηραίνεσθαι τὰ σώματα κατά τινα φυσικὴν ἀκολουθίαν, καὶ γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὴν ἔμφυτον θερμότητα, παντὸς μᾶλλον ἀληθές ἐστιν, ὡς κἀν τῷ πρώτῳ τῶν ὑγιεινῶν ἐπιδέδεικται, ῥηθῆναι δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι τῷ λόγῳ καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον.

non esse illum ex legitimis Hippocratis librum, in quo haec leguntur; deinde vero, licet Hippocratis decretum esse concedatur, declarari tamen id oportuerat, quonam modo dictum fuerat, ac aliquam afferri demonstrationem. Si vero propterea fidem sibi haberi volunt, quia demonstrationibus destituuntur, non recte sapiunt. Equidem verum est ob innatum calorem corpora tum senescere tum tandem corrumpi; falsus tamen est modus, quem ipsi tradunt. Neque enim ut a flamma absumuntur ligna, ita quoque a calore innato animantium corpora. Enimvero fortassis hoc exemplum iis, qui a febre corrumpuntur, accommodatur, quodque ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari sane corpora secundum quandam naturalem consecutionem, hocque ob calorem innatum fieri, omnino verissimum est, quemadmodum et in primo de sanitate tuenda libro demonstratum est; idem tamen in praesenti quoque disputatione repetere nihilominus est necessarium.

Κεφ. δ΄. Ἡ φύσις ἡ δημιουργοῦσα τά τε φυτὰ καὶ τὰ ζῶα πάντως μὲν δήπου τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀρχήν τινα λαμβάνει σωματοειδῆ, οὐδενός γε τῶν ὄντων δυναμένου τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἐκ τοῦ παντάπασιν οὐκ ὄντος λαβεῖν. ἀρξαμένη δ᾽ ἐντεῦθεν, ἐπὶ σκοπὸν ἀεὶ τέταται τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ προκείμενον ἐν τῇ δημιουργίᾳ, τοῦτο δέ ἐστι τὸ τέλεον ἀπεργάσασθαι τὸ γεννώμενον, εἴτ᾽ οὖν φυτὸν, εἴτε καὶ ζῶον. ἔστι δὲ δήπου τὸ τέλεον, ᾧ μηδεμία τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀπολείπεται· πλείονες δ᾽ εἰσὶ τῶν ἐνεργειῶν, αἳ σκληρῶν χρήζουσι τῶν ὀργάνων, καὶ τοῦτ᾽ ἔστιν αἴτιον τοῦ πολλὰ γίνεσθαι τοῖς ζώοις μόρια σκληρά· τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτῶν τῆς γενέσεως ἔμπαλιν τῷ τελείῳ ζώῳ μαλακὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, ἵν᾽ εὐρύθμιστός τε καὶ εὔπλαστος, εὐπειθής τε πρὸς ἅπαν ᾖ τῷ δημιουργοῦντι. καὶ διὰ τοῦτο κἂν σκληρὸν ᾖ τι σπέρμα, φυτὸν μαλακὸν γίνεται πρότερον ὑγρότητι συμμέτρῳ τεγγόμενον, ἵν᾽ ἀντὶ σπέρματος φύσις γένηται. εἴπερ οὖν ἄρχεσθαι μὲν χρὴ τὴν τοῦ ζώου γένεσιν ἐκ μαλακῆς οὐσίας, τελειουμένην δὲ γίνεσθαι σκληρὰν, ἐπικρατεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν

Cap. IV. Natura quae stirpes animaliaque procreat, omnino sane generandis ipsis principium quoddam corporeum assumit; nulla siquidem omnino res est, quae ex nihilo penitus generationis principium habere possit: atque hinc exorsa, ad eum perpetuo scopum sibi a principio in procreatione propositum ordinate tendit; id vero est, perfectum reddere quod generatur, sive stirps sit, sive animal; id autem scilicet perfectum est, cui nulla propriarum actionum desit. At plures sunt ex actionibus, quae duris indigent instrumentis; et haec est causa, cur multae in animalibus fiant durae partes. Earum vero generationis principium, contra quam animal perfectum, molle sit necesse est, ut bene concinnari conformarique, et ad omnia fabricanti sequax ac praesto esse possit. Ideoque quamvis durum quid sit semen, mollis tamen stirps fit, humore prius moderato irrigatum, ut pro semine natura efficiatur. Si igitur oportet animalis generationem principium habere ex molli substantia, quae quum perficitur durescat, necesse est, ut in

ἐν τῇ πρώτῃ κράσει τῶν συνιστώντων αὐτὸ στοιχείων τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρόν. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν τὸ ὑδατῶδές ἐστιν· τὸ δὲ ξηρὸν διττὸν μὲν ὑπάρχει τὴν φύσιν, τὸ μὲν γεῶδες, τὸ δὲ πυρῶδες. ἀλλ' οὐχ οἷόν τε ἦν ἐξ ἀρχῆς μιχθῆναι πλέον τὸ γεῶδες, ὑγρᾶς δεομένης εἶναι τῆς τῶν ζώων ἀρχῆς. ἀπολείπεται οὖν ἔτι μόνον τὸ πυρῶδες, ἀναγκαίαν ἔχον ἐπικράτησιν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ζώου γενέσει τε καὶ συμπήξει. εἰ μὲν οὖν οἷόν τε ἦν τῇ φύσει μέχρι τῆς ἀκμῆς προαγαγούσῃ τὸ ζῶον ἢ φυτὸν αὖθις ἑτέραν ἐνθεῖναι στοιχείωσιν ἀναλόγως ἴσην κατὰ δύναμιν, οὕτως ἂν μόνως ἀγήρων τε καὶ ἄφθαρτον ἔμεινεν αὐτῇ τὸ δημιούργημα, σοφοῦ τινος ἐπιστάτου τυγχάνον, οὐ γὰρ δὴ ἁπλῶς τε οὖν οὕτως ἄφθαρτον ἂν ἐγένετο κακῶς διαιτώμενον, καὶ τότε ἂν ἡμῖν ὁ Αἰγύπτιος ἐπεδείξατο τὴν ἑαυτοῦ τέχνην ἐπὶ δυνατῷ γενέσθαι πράγματι. νυνὶ δὲ ἐπεὶ οὐδὲ οἷόν τέ ἐστι μεταθεῖναί τε καὶ ὑπαλλάξαι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς τῶν ζώων καὶ φυτῶν γενέσεως, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ μετὰ τὴν ἀκμὴν ξηραίνεσθαι τὸ σῶμα, καίτοι

prima elementorum, a quibus ipſum animal conſtituitur, mixtione tum humidum tum ſiccum exuperet. Ac humidum quidem eſt id, quod aqueum eſt; ſiccum vero duplicis eſt naturae, vel enim terreum eſt, vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat, ut ex terreo plus miſceretur, quod humidum eſſe animalis principium oporteat. Solum ergo adhuc quod igneum eſt relinquitur, in prima animalis generatione ac compactione neceſſario exuperans. Si igitur facere potuiſſet natura, ut poſtquam animal vel ſtirpem ad vigorem usque perduxiſſet, aliam rurſus facultatibus parem induceret elementationem, hoc utique duntaxat modo ſine ſenio ac corruptione ejus perduraſſet fabrica, ſi tamen illi cuſtodiendae ſapiens quidam vir praefuiſſet, neque enim ſimpliciter ſic incorrupta perduraret, ſi prava uteretur victus ratione, tuncque nobis ſuam oſtendere potuiſſet artem Aegyptius ille, in re, quae fieri poſſet. Nunc autem quum omnino fieri nequeat, ut prima elementa generationis animalium ac ſtirpium transponantur ac transmutentur, neceſſarium eſt, ut etiam poſt vigorem ſiccetur cor-

γε οὐ δεόμενον ἔτι πάσχειν τοῦτο, τῆς τοῦ ξηραίνεσθαι χρείας οἰχομένης. ἀλλ' ἡ μὲν παρακμὴ βραχεῖαν ἔχουσα τὴν ξηρότητα [183] λανθάνει τοὺς πολλοὺς, ὡς οὐδέπω μαρασμός τις οὖσα· τὸ δὲ γῆρας οὐ τῷ γένει διαφέρον αὐτῆς, ἀλλὰ μόνῃ τῇ ποσότητι κατάφωρον γίνεται. αὕτη μὲν ἡ αἰτία τὴν ἀναγκαίαν ἅπασι τοῖς ζώοις ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ ξηρότητα ἐναργῶς ἐνδεικνυμένη τῷ γε μὴ παντάπασιν ἀσυνέτῳ τό τε τῆς γενέσεως ἄφυκτον καὶ τὸ τῆς τάσεως ἀδύνατον. ὃ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ τῇ πρώτῃ τῶν ζώων γενέσει, τοῦτο πῶς ἄν τις γενέσθαι κωλύσειεν, ἢ παύσει γενόμενον; ἥτις δέ ἐστιν ἡ τοῦ γήρως ἀρχὴ, καὶ πότε πρῶτον ἄρχεται γηράσκειν τὰ σώματα, καιρὸν ἂν εἴη σκοπεῖσθαι. ὅσοι μὲν οὖν ἡγοῦνται τὴν μὲν τοῦ παρακμάζοντος κρᾶσιν εἶναι ξηρὰν καὶ ψυχρὰν, τὴν δὲ τῶν γερόντων ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν, ἐν τῇ ταύτης μεταβολῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ γήρως τίθενται. ἡμεῖς δὲ ἀποδείξαντες ἐν τῷ περὶ κράσεων ἅπαντα τὰ σώματα μετὰ τὴν ἀκμὴν ἄχρι τῆς τελευτῆς ξηραινόμενα, δεόντως ἀπορήσομεν ὑπὲρ ἀρχῆς γήρως, ἁπάσης τῆς μετὰ τὴν ἀκμὴν ἡλικίας

pus, quamvis nihil amplius illi fit opus hoc pati, exficcationis utilitate fublata. Verum decrefcens aetas, paucam habens ficcitatem, multos latet, ac fi nondum marcor quidam fit; fenectus vero non genere, fed quantitate fola, ab ipfa differens, manifefte deprehenditur. Haec ergo eft caufa, quae homini non prorfus amenti aperte oftendit, in omnibus animalibus temporis progreffu neceffariam effe ficcitatem, fenectutemque nec evitari nec fanari poffe. Nam quod primam animalium generationem neceffario confequitur, quomodo aliquis id fieri prohibebit, aut factum tollet? Jam vero quod fit fenectutis principium et quando fenefcere primum incipiant corpora, inveftigare fuerit opportunum. Ergo qui decrefcentium temperamentum ficcum effe ac frigidum arbitrantur, fenum vero humidum ac frigidum, in hujus transmutatione principium fenectutis ftatuunt. Nos vero, qui in commentariis De temperamentis omnia corpora poft vigorem ad finem usque demonftravimus exiccari, jure de fenectutis principio dubitabimus, quum tota poft

ξηρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὑπαρχούσης. οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἕτερον ἑτέρου τῶν παρακμαζόντων εἶναι ξηρὸν καὶ ψυχρὸν ἀρχὴν τοῦ γήρως ὑποθέσθαι δυνατόν ἐστιν, ὅταν ἐπὶ πλεῖστον ἥκῃ τὸ σῶμα ξηρότητος· τουτὶ γὰρ τὸ ἐπὶ πλεῖστον εἰς σωρητικὴν ἀπορίαν ἐμπίπτει, καὶ δύναται μέν τις καὶ καταφρονῆσαι τῆς τοιαύτης ἀπορίας, καὶ πολλαχόθι γε ἀναγκαῖον οὕτω ποιεῖν, οὐ μὴν ἄμεινόν γε σαφέσιν ὅροις ἀφορίσασθαι δυνάμενον ὑποβάλλειν ἑαυτὸν οὐκ ἀναγκαίαις ἀπορίαις. ὅροι δὲ σαφεῖς ἐπὶ ταῖς τοῦ παρακμάζοντος ἡλικίαις καὶ ταῖς τοῦ γέροντος ἡ τῶν ὑγρῶν ἐπικράτησις περιττωμάτων, ὑφ᾽ ὧν ἐξαπατωμένους ἐλέγομεν ἀποφήνασθαί τινας ὑγρὸν εἶναι τὸ γῆρας. εὐθέως δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας ἐν τῷδε σαφῶς ἔστιν ἰδεῖν ἀῤῥωστούσας ἁπάσας, καὶ ἡ τέως λανθάνουσα τῶν παρακμαζόντων ἐπὶ θάνατον ὁδὸς ἐναργῶς καταφαίνεται τηνικαῦτα. καὶ προβλήματα ὑποθέσεως γίνεται τοῖς σοφισταῖς, τοῖς μὲν ὡς νόσος ἐστὶ τὸ γῆρας, τοῖς δὲ ὡς ἡ κατὰ σχέσιν ὑγεία, τοῖς δὲ ὡς οὐδέτερόν τι· καὶ τοῖς μὲν ὡς κατὰ φύσιν ἐστὶ, τοῖς δὲ ὡς παρὰ φύσιν· ἐνίοις δὲ κἀν-

vigorem aetas ſicca ſit ac frigida. Neque enim quod decreſcentium alter altero magis minusve ſit ſiccus et frigidus, ſenectutis principium ſtatui poteſt, quum corpus ad plurimum devenerit ſiccitatis; illud enim, ad plurimum, in acervalem incidit dubitationem: et licet hujusmodi dubitationem, quod plerumque alias fieri eſt neceſſe, contemnere quis posſit, non tamen ſatius fuerit, qui terminis manifeſtis diſtinguere rem poteſt, ſeipſum dubitationibus non neceſſariis ſubjicere. Termini autem manifeſti inter decreſcentem et ſenilem aetatem eſt humidorum excrementorum exuperantia; a quibus *excrementis* nonnulli decepti, humidam, ut diximus, ſenectutem eſſe aſſeruere. Quin et actiones omnes in hac ipſa debilitari aperte intueri poſſumus; et quae dudum decreſcentium ad mortem via latebat, tunc manifeſte deprehenditur. Hinc ſophiſtis problemata ex hypotheſi fiunt, aliis quidem ſenectutem eſſe morbum, aliis eſſe ſanitatem in affectu movente, aliis neutrum quid eſſe; ac nonnullis eſſe ſecundum naturam, aliis praeter naturam; qui-

ταῦθα μέσον τι καὶ οὐδέτερον ἀμφοῖν ἔδοξεν εἶναι τὸ γῆρας, ὡς μήτε κατὰ φύσιν αὐτὸ μήτε παρὰ φύσιν ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ λέξιν ἐξευρίσκειν ἐπ' αὐτῇ τρίτην, οὐ φύσει φάσκοντες ὑπάρχειν αὐτό. περὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ἀμφισβητημάτων, ἑτέρου διελέσθαι καιροῦ.

Κεφ. ε'. Τὸν δὲ τοῦ γήρως μαρασμὸν ἀδύνατον δήπου καταλῦσαι, βοηθεῖσθαι δὲ ὡς ἐπιπλεῖστον ἐκταθῆναι δυνατὸν, καὶ τό γε γηροκομικὸν ὀναμαζόμενον μέρος τῆς ἰατρικῆς αὐτὸ τοῦτ' ἔστι, σκοπὸν ἔχον ὡς ἡ τοῦ πράγματος ἐνδείκνυται φύσις, ἐνίστασθαι καὶ διακωλύειν ὡς οἷόν τε, μὴ ξηρανθῆναι τὸ σῶμα τῆς καρδίας εἰς τοσοῦτον, ὡς ἐνεργοῦν ποτε παύσασθαι. τοῦτο γὰρ δὴ τὸ πέρας ἐστὶ τῆς ζωῆς, παῦλα τοῦ τῆς καρδίας ἔργου, ὡς μέχρι ἂν ἥδε κινῆται κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, ἀδύνατον ἀποθανεῖν τὸ ζῶον. εἰ μὲν οὖν οἷόν τέ ἐστιν ὑγρότερον ἐργάσασθαι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ τῆς καρδίας σώματος, ἢ καὶ νὴ Δία τοῦ ἥπατος, ἐγχωρεῖ τὸ γῆρας [184] ἐπισχεῖν· εἰ δὲ μηδεὶς ἱκανός ἐστι μήθ' ἧπαρ ὑγρότερον ἑαυτοῦ ποιῆσαι μήτε καρδίαν, ἀλλ' ἀναγκαῖον

busdam vero et hic medium quiddam inter ambo esse ac neutrum visa est senectus, ut nec secundum naturam, nec praeter naturam ipsam appellent, sed tertiam in ipsa nacti fuerint dictionem, qua ipsam non natura esse dicant. Has tamen controversias dirimere alterius fuerit temporis.

Cap. V. At vero senectutis marcor prohiberi profecto non potest, succurri tamen, ut quamplurimum prorogetur, potest; et haec est illa medicinae pars, quae gerocomice i. e. senum tutrix, dicitur; cujus scopus est, ut rei natura indicat, obsistere prohibereque, prout fieri potest, ne cordis corpus adeo exiccetur, ut tandem aliquando agere desistat. Nam is est vitae finis, cordis ab actione cessatio; quamdiu enim cor secundum propriam sui ipsius actionem movetur, animal interire non potest. Quare si fieri possit, ut ipsius corporis cordis aut certe jecoris substantia reddatur humidior, potest et ipsum etiam senium cohiberi; si autem nemo est, qui jecur et cor se ipsis humidiora possit efficere,

ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ ξηρότερα γίγνεσθαι σφῶν αὐτῶν οὐ τὰ σπλάγχνα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας, κωλῦσαι μὲν τὸ γῆρας ἀδύνατον, ἐπισχεῖν δὲ τὸ τάχος αὐτοῦ δυνατόν. ἔοικε τοίνυν Ὅμηρος, εἴπέρ τι καὶ ἄλλο, καὶ τοῦτο μαντικῶς ἐκφωνῆσαι περὶ τῶν γερόντων,

— — ἐπὴν λούσαιτο φάγοι τε,
Εὑδέμεναι μαλακῶς, οἷα δίκη ἐστὶ γερόντων.

καὶ γὰρ τὸ λουτρὸν τῶν ὑγραινόντων ἐστὶ, καὶ ἡ μαλακὴ κοίτη καὶ ὁ ὕπνος, ἡ δὲ τροφὴ πρώτη καὶ μάλιστα. μόνη γὰρ αὕτη μέρος γίνεται τῶν τρεφομένων σω(376)μάτων ὁμοιουμένη ταῖς οὐσίαις αὐτῶν, ἕκαστον δὲ τῶν ἄλλων ἢ τῷ κωλῦσαι ξηρανθῆναι σφοδρότερον τὰ ὁμοιομερῆ, ἢ τῷ τὴν ἐν ταῖς μεταξὺ χώραις αὐτῶν ἐπιτέγγειν τε καὶ αὐξάνειν ὑγρότητα, τῆς τῶν ὑγραινόντων μετείληφε προσηγορίας τε καὶ δυνάμεως. οὕτω δὲ ἐγχωρεῖ ποτε ἧπαρ καὶ τὴν καρδίαν ὑγρανθῆναι, ὡς εἴρηται νῦν, τῆς τε παρεσπαρμένης αὐτοῖς ὑγρότητος αὐξανομένης, ἣν κἂν τοῖς λεπτυνθεῖσι νέοις

sed temporis processu necessario ficciora evadunt non ipsa solum viscera, sed arteriae etiam et venae, senium certe prohiberi non potest; at ejus celeritas coerceri potest; quamobrem videtur Homerus, si quid aliud, hoc certe etiam vaticinans de senibus cecinisse;

— — *Ut lavit, atque comedit,*
Mollibus in stratis dormire, haec vita senilis.

Nam ex iis quae humectant, est tum lavacrum, tum molle cubile, tum somnus, tum vero in primis ac praecipue ipsum alimentum; nam hoc ipsum solum eorum quae aluntur corporum pars efficitur, quum eorum substantiis assimiletur; caetera vero singula, vel quod prohibeant similares partes vehementius exiccari, vel quod humiditatem in intermediis earum capacitatibus contentam irrigent ac adaugeant, humectandi tum appellationem tum facultatem adepta sunt. Sic vero, ut dictum nunc est, quandoque possunt jecur et cor humectari, adaucta, quae in ipsis dispersa est, humiditate, quam et in extenuatis juvenum corporibus saepius

σώμασιν ἐκδαπανᾶσθαι συμβαίνει, καθ᾽ ὅλον μὲν τὸ σῶμα φανερῶς πολλάκις, ἐγχωρεῖ δέ ποτε καὶ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ. ὅτι δὲ τούτων τῶν σπλάγχνων τὸ μὲν ἀρτηριῶν τε καὶ σφυγμῶν ἐστιν ἀρχὴ, τὸ δὲ φλεβῶν τε καὶ τοῦ τρέφεσθαι, δι᾽ ἄλλης ἐπιδέδεικται πραγματείας, ἐν ᾗ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος ἐπεσκοπούμεθα δογμάτων. ταῦτα οὖν τὰ σπλάγχνα, πρὶν ἰσχυρὰν ἔνδειαν αἵματος γενέσθαι καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον, οὐκ ἀπορεῖ συμμέτρου τροφῆς, τὸ μὲν ἧπαρ, ὅτι πᾶν τὸ αἷμα τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν ἔχει· ἡ καρδία δὲ, διὰ τὸ τῆς ὁλκῆς ἰσχυρόν. ἕλκει μὲν ἅπαντα τὰ μόρια τοῦ ζώου τὴν οἰκείαν τροφὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰ, τῇ δὲ ἴσῃ ῥώμῃ τῆς ὁλκῆς οὐ κέχρηται πάντα· διὰ τοῦτ᾽ οὖν οὐδ᾽ ὁμοίως ἀτροφεῖ κατὰ τὰς ἐνδείας τοῦ αἵματος, ἀλλ᾽ ἥ τε καρδία σφοδροτάτην ἔχουσα τὴν κατὰ τὸ ἕλκειν ἐνέργειαν, οὐκ ἄν ποτε ἀπορήσειεν τροφῆς, πρὶν εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν ἀφικέσθαι πάντα τοῦ ζώου τὰ μόρια. μὴ τοίνυν ὑπολαμβάνωμεν, ἐπειδὰν ἰσχνὸν γένηται τὸ σῶμα χρονίως ἀῤῥωστῆσαν, ἀναλόγως τοῖς ἄλλοις ἅπασι μέρεσι τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ ὑπάρχειν ἰσχνά.

quidem in toto corpore manifeste, nonnunquam vero in corde etiam et jecore absumi contingit. Quod vero horum viscerum alterum arteriarum pulsuumque sit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alio ostensum est opere, in quo de Hippocratis et Platonis decretis tradidimus. Haec igitur viscera, antequam vehemens in toto animali fuerit sanguinis penuria, moderato non deficiunt alimento; jecur quidem, quod universus sanguis hinc principium habeat; cor vero ob attractionis vehementiam. Equidem omnes animalis partes proprium alimentum ad se ipsas trahunt, sed aequali attractionis robore non utuntur omnes; ideoque in sanguinis indigentia non aeque omnes alimento destituuntur. Verum cor quum vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunquam indigebit, nisi prius omnes animalis partes ad extremam devenerint inopiam. Minime igitur suspicandum est, quum ex diuturno morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor ac jecur, pro aliarum omnium partium proportione, gracilia existere.

θεάσασθαι δ᾽ ἔστι σοι τοῦτο βουληθέντι κἀπὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὅ τι γὰρ ἂν ἐθελήσαις ἐπιπλεῖστον λιμαγχονήσας ἀνατέμνειν, ἰσχνὰ μὲν αὐτοῦ καὶ ξηρὰ τἄλλα σύμπανθ᾽ εὑρήσεις μόρια, τὸ δ᾽ ἧπαρ ἅμα τῇ καρδίᾳ πλησίον τοῦ κατὰ φύσιν. ἀποθνήσκουσι γὰρ (ἐπὶ ταῖς ἀσιτίαις) οὐ τοσοῦτον ἐνδείᾳ τῆς τῶν στερεῶν σωμάτων τροφῆς, ὅσον τοῦ πνεύματος οἱ σφαττόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο γοῦν ἅπαντα τὰ μόρια μαλακά τέ ἐστι καὶ ὑγρὰ τοῖς τῶν ζώντων ὁμοίως, ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν, ὑφ᾽ οὗ πρώτως τρέφεται, σώζεται σύμπαν· οἱ δ᾽ ὑπὸ λιμοῦ διαφθαρέντες ἥκουσι μὲν ἐγγὺς τοῦ ὄντως μαρασμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μεμαράνθαι φήσομεν αὐτοὺς, ὅταν γε τῆς ἀκριβολογίας μηδέπω καιρὸς ᾖ, κατ᾽ ἀλήθειαν δ᾽ οὐκ ἐμαράνθησαν, ἢ οὐ πάντα γε τὰ μόρια τοῦ σώματος· ὁ δ᾽ ὄντως μαρασμὸς ὁμοίως μαραίνει πάντα, διότι καὶ τὰς ἀρχάς. ἔστι δ᾽ οὗτος ἐν μὲν ταῖς ἡλικίαις τὸ γῆρας, ἐν δὲ τοῖς παρὰ φύσιν ὁ μαρασμώδης πυρετός. ἑτέρα δέ τις ἀνάλογος γήρᾳ διάθεσις, ἣν οὐδὲν

Hoc, si tibi libuerit, in aliis etiam animalibus intueri poteris. Nam quotiescunque horum aliquod fame prius confectum dissecare volueris, caeteras quidem omnes ipsius partes graciles ac siccas invenies, jecur autem et cor prope secundum naturam esse. Moriuntur enim (post inedias) non tam ob alimenti corporum solidorum, quam ob spiritus inopiam, qui mactantur, propRereaque omnes eorum partes molles ac humidae peraeque ac viventium sunt; tota siquidem in ipsis contenta humiditas, a qua primum ipsae nutriuntur, integra servatur. Sed qui fame intereunt, propius quidem ad verum marcorem accedunt, ac ob id eos marcuisse dicemus, quum exquisite loquendi nondum ulla sit occasio; re tamen vera non marcuerunt, vel saltem non omnes corporis partes. At ubi verus est marcor, omnes aequaliter partes marcescunt, propterea quod etiam principia; et hoc in aetatibus quidem senium est, in rebus autem praeter naturam febris marcida. Est praeterea alia quaedam affectio proportione respondens senectuti, quam

Ed. Chart. VII. [185.] Ed. Baf. III. (676.)
[185] χεῖρον ὀνομάζειν ἐκ νόσου γῆρας, οὐ μὰ Δί' οὐθ' ὡς Φίλιππος, ὃς τὸν ἕνα μαρασμώδη πυρετὸν καλεῖ. οὐ γάρ ἐστιν ἡ τοιαύτη διάθεσις πυρετὸς, ἐν ᾗ ψυχροτέρα τοῦ κατὰ φύσιν ἡ καρδία γέγονεν. ὅτι δ' οὕτως ἔχει κράσεως, οὐκ ἐλάχιστον γνώρισμα μικρὸς καὶ ἀραιὸς σφυγμὸς ἀποτελούμενος, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος γράφει· δέδεικται δὲ ἐν τῷ περὶ σφυγμῶν ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς ἐν ψύξει γινόμενος. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναπνοὴ τοῖς οὕτω διακειμένοις ὁμοίως φαίνεται τῷ σφυγμῷ μικρά τε ἅμα καὶ ἀραιὰ, καὶ διὰ πολλοῦ, τὴν ψύξιν ἐνδεικνυμένη καὶ αὕτη τῶν κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας δέδεικται. οὐ μὴν οὐδ' ἐκπνέουσι θερμὸν, ὅπερ ἀχώριστόν ἐστι καὶ αὐτὸ τοῦ κατεψύχθαι τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ γε τὸ ἐναντίον τοῦ θερμανθῆναι. πόθεν οὖν, ὅτι πυρέττουσιν; οὐδὲ γὰρ ὁ θώραξ αὐτῶν ἐστι θερμὸς, οὔτ' οὖν κατὰ τὸ στέρνον, οὔθ' ἑτέρωθι, οὔτ' ἐν τῷ κατὰ μασχάλην τε καὶ τὰ κυρτὰ τῶν πλευρῶν, οὔτ' ἄχρι ῥάχεως. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁμολογεῖ καὶ ὁ Φίλιππος, ἔχειν δ' αὐτῶν φησι τοὺς σφυγμοὺς τὸ σημεῖον τοῦ πυρετοῦ, τὴν σκληρότητα,

nihilo deterius fit, ex morbo fenium appellare, non mehercle, ut Philippus, qui eam marcidam febrem nuncupat. Non enim ejusmodi affectio febris effe poteft, in qua frigidius, quam natura poftulat, cor factum fit. Jam quod tale obtineat temperamentum, indicium non minimum eft pulfus parvus rarusque redditus, ut et ipfe fcribit Philippus. Ejusmodi vero pulfum ob frigiditatem fieri in libris de pulfibus oftendimus. Quin et refpiratio iis, qui ita affecti funt, pulfui fimilis vifitur, et parva nimirum fimul et tarda, ac per longa intervalla, quae et ipfa partium ad cor attinentium frigiditatem indicat, ut etiam in libris de fpirandi difficultate a nobis oftenfum eft. Nec vero calidum hi expirant, quod et ipfum infeparabile eft a principio refrigerato; ficuti contrarium a calefacto. Unde igitur, quod febricitent? nam ipforum thorax neque circa pectus, neque alibi, vel ad alas et ad coftarum gibba, vel etiam ad fpinam calidus eft. Sed et haec Philippus concedit; ait tamen eorum pulfum febris fignum habere, duritiem videlicet in-

δηλονότι λέγων, ἣν ἀχώριστον ἔθετο σημεῖον ἁπάντων πυρετῶν Ἀρχιγένης. ἀλλ' εἰ μὲν τὸν ὄντως λέγει σκληρὸν, ὑπάρχει μὲν τοῖς μαραινομένοις ἅπασι διὰ τὴν ξηρότητα τῶν ἀρτηριῶν, οὐ μὴν σημεῖόν ἐστι πυρετῶν· εἰ δ' ὃν Ἀρχιγένης ἐκάλει σκληρὸν, ὄνομα μόνον φθεγγόμενος, οὐ μὴν ἔχων γε δεῖξαι πρᾶγμα καθ' οὗ τοὔνομα φέρει, γέγραπται καὶ ἡμῖν περὶ αὐτοῦ πολλὰ κατὰ τὰς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείας. τὸ μέν τοι γῆρας τὸ ἐκ νόσου, ψύξις ὂν ἅμα ξηρότητι, πυρετὸς οὐκ ἔστι, τὸ δὲ ἕτερον εἶδος, ὁ περιφρυγὴς ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μαρασμὸς, ὄντως ἐστὶ μαρασμὸς, ὥσπέρ γε καὶ ὁ συγκοπώδης. καί ἐστιν αὐταῖς ὁ σφυγμὸς πυκνός τε καὶ μικρὸς, ἐπὶ μέρος δὲ τοῖς ἐν τῷ περιφρυγεῖ συμβαίνει θερμὰ ἐκφυσᾷν πνεύματα χαίνουσιν, ὡς ἄν τις εἰκάσειεν αὐτὸ τῇ καύσει. ἡ γένεσις δὲ, ὡς εἴρηται, τῷ περιφρυγεῖ μὲν ἐκ θερμότητος καὶ καυσωδεστάτων ἐστὶ πυρετῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ ξηρότητι τῆς ἕξεως· τῷ συγκοπώδει δὲ ἐπειδὰν ἐν συγκοπῇ γενηθέντες ἐκφεύγουσιν ἐν τῷ παραυτίκα τὸ

nuens, quam febrium omnium infeparabile fignum ftatuit Archigenes. Verum fi pulfum re vera durum intelligit, omnibus marcefcentibus is certe ineft ob arteriarum ficcitatem, non tamen febrium eft fignum. At fi eum intelligat, quem Archigenes durum vocavit, nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem habens, cui nomen hoc attribueret, de hoc quoque plura a nobis in libris de pulfibus fcripta funt. Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas una cum ficcitate eft, febris non eft. Alia vero fpecies, quam marcorem retorridum Philippus nominat, vere eft marcor, quemadmodum etiam et qui fyncopofus appellatur. Eftque his ambobus pulfus frequens et parvus; fpecialiter vero iis, qui retorrido affecti funt marcore, accidit, ut dum ofcitant, fpiritum efflent calidum, ut jure ipfum aeftui affimilare poffis. Oritur autem, ut diximus, retorridus hic marcor ex caliditate ardentiffimisque febribus, ac praefertim in ficciore corporis habitu. Syncopofus autem fit, ubi qui fyncope fuerint correpti, vehementiam quidem periculi

τοῦ κινδύνου σφοδρὸν, ὑπολείπεται δ' αὐτοῖς τι τῆς συγκοπώδους διαθέσεως. ὁ δὲ ψυχρὸς μαρασμὸς ὁ τὴν τοῦ γήρως ἔχων διάθεσιν ἐκ μεταπτώσεως γίνεται πυρετῶν ψυχθέντων ὡς οὐ χρὴ, διά τε πόσεως ὕδατος ψυχροῦ, καὶ ὅσα καθ' ὑποχονδρίου τε καὶ θώρακος ἐπιφερόμενα ἰάματα ψυκτήρια· τὸ δ' ὡς οὐ χρὴ, διττόν ἐστι, ἤτοι γε ἀμετρότερον τοῖς ψύχουσι χρησάμενον, ἢ μὴ ἐπὶ προσήκοντι τῷ χρόνῳ. συμβαίη δ' ἂν ποτε καὶ κατ' ἀμφοτέρας ἅμα τὰς αἰτίας συστῆναι τὸ πάθος.

Κεφ. στ'. Ὅτι δὲ ἀδύνατον ἰάσασθαι μαρασμὸν, ὅταν ὄντως μαρασμὸς ᾖ, λέλεκται μέν που καὶ πρόσθεν, ἡνίκα περὶ τοῦ γήρως ἐγράφομεν, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν. συμβαίνει τι τοιοῦτον τοῖς οἰομένοις ἰᾶσθαι μαρασμὸν, οἷόν τι καὶ τοῖς ὑπειληφόσι τὴν εἰς τὰ πρόσω μετάστασιν τῶν [186] καταμαρανθέντων κατὰ ῥάχιν σπονδύλων. ἐξ ὧν γὰρ ἑκάτεροι περὶ τὰς διαγνώσεις τῶν παθῶν ἐσφάλησαν, ἐκ τούτων ᾠήθησαν ἑαυτοὺς μέγιστα κατωρθωκέναι. καταλεπτυνθέντας μὲν γὰρ

in praesentia evitarint; relictum tamen deinceps ipsis fuerit aliquid syncoposae affectionis. At vero frigidus marcor, qui senectutis affectionem similem obtinet, fit ex permutatione febrium, quae tum per aquae frigidae potionem, tum per ea auxilia, quae refrigerandi gratia hypochondriis ac thoraci imponi solent, fuerint secus ac oportet refrigeratae. Illud autem, secus ac oportet, duplex est, nimirum quando quis vel intemperantius, vel intempestivius refrigerantibus usus fuerit. Possit etiam quandoque utrisque his de causis affectus hic constitui.

Cap. VI. Quod vero marcor, quum vere marcor est, curari non possit, dictum quidem etiam superius est, quum de senectute scriberemus; dicetur autem et in praesenti. Tale quid contingit arbitrantibus marcorem se sanaturos, quale iis qui marcidarum spinae vertebrarum in anteriorem partem decessionem curandam suscipiunt. Ex quibus enim utrique in dignoscendis affectibus decepti sunt, ex his putarunt se rectissime aliquid effecisse; etenim quosdam

Ed. Chart. VII. [186.] Ed. Baf. III. (376.)

τινας ἰάσαντο, μαρανθέντας δὲ μηδένας. διττῆς δὲ οὔσης τῶν οὕτω λεπτυνθέντων τῆς διαθέσεως, ὑπὲρ ἑκατέρας ἰδίᾳ λεκτέον. γίνεται τοίνυν ἡ μὲν ἑτέρα τῶν κατισχνωθέντων διάθεσις, ἐπειδὰν ἥ τε ὑγρότης ἀπόλλυται τῶν στερεῶν σωμάτων, ἣν οἰκείαν αὐτῶν ἔφαμεν εἶναι τροφὴν, αἵ θ᾽ ἁπαλαὶ σάρκες συντακῶσιν· ἡ δ᾽ ἑτέρα τῶν σωμάτων αὐτῶν ἅπτεται τῶν στερεῶν, ἃ δὴ καὶ πρῶτά τε καὶ ὁμοιομερῆ προσαγορεύομεν. αὕτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀνίατος, ὥσπέρ γε καὶ τὸ γῆρας· ἡ δὲ ἑτέρα κινδυνώδης, οὐ μὴν τὸ πάμπαν γε ἀνίατος, ἐν μὲν τῷ κοινῷ γένει ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἐστὶ, τῶν ἐναντίων τῷ πάθει δεομένη βοηθημάτων, οὐ μὴν ὡσαύτως γε ταῖς πλείσταις αὐτῶν ἀσφαλής. ὑγρανθῆναι μὲν γὰρ χρὴ τὰς τρεῖς διαθέσεις, καὶ τοῦτ᾽ αὐταῖς κοινὸν ἐπὶ κοινῇ τῇ ξηρότητι, θερμανθῆναι δεομένης τῆς μιᾶς, ἣν τῷ γήρᾳ προσεικάζομεν. ὥσπέρ γε καὶ ψύξαι μίαν, ἣν περιφρυγῆ μαρασμὸν ὀνομάζομεν. ἐπιμίκτου δέ πως ἰάσεως ὁ συγκοπώδης δεῖται μαρασμὸς, οὔτε γεγονὼς ἤδη, μεμνῆσθαι

extenuatos curarunt; eorum vero, qui marcuerunt, nullos. At quum sic extenuatorum corporum duplex sit affectio, de utraque nobis separatim agendum est. Igitur altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipse solidorum corporum humor, quem proprium ipsis esse nutrimentum diximus, periit, tum tenerae carnes colliquatae sunt; altera vero corpora solida attingit, quae sane et prima et similaria appellamus. Haec ipsa est, quae sanari non potest, quemadmodum sane nec ipsum senium; altera vero periculosa quidem est, at non prorsus incurabilis; habetque cum caeteris aliis affectionibus hoc commune, ut contraria affectui remedia exposcat; non aeque tamen, ac pleraeque aliarum, est tuta. Nam tres has affectiones humectare oportet, hocque illis ob communem siccitatem est commune; una vero, quam senectuti assimilamus, calefactionem exposcit; sicuti et una, quam retorridum marcorem vocamus, refrigerationem; commixtam vero quodammodo curationem requirit syncopofus marcor, non qui jam factus sit, hujus enim semper

Ed. Chart. VII. [186.] Ed. Baf. III. (376. 377.)

γὰρ χρὴ τούτου διαπαντὸς, ἀλλ' ἔτι γινόμενος, ἐκδαπανωμένης τῆς συμφύτου τοῖς στερεοῖς μορίοις ὑγρότητος. (377) οὗτοι μὲν οἱ σκοποὶ τῆς ἰάσεως. ὅπως δ' ἄν τις εὕροι τὰς ὕλας τῶν βοηθημάτων, ἔτι τε σὺν αὐτοῖς τὸν τρόπον τῆς χρήσεως, ἐφεξῆς ἂν εἴη σκεπτέον. ἄμεινον μὲν οὖν γεγράφθαι τῷ Φιλίππῳ, μὴ μόνον ὅσα γέγραπται κατὰ τὸ πρῶτον περὶ μαρασμοῦ βιβλίον ὑπέρ τε γενέσεως τοῦ πάθους καὶ τῆς κατ' αὐτὸ διαφορᾶς διαγνώσεώς τε καὶ μεταπτώσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς θεραπείας τι. νυνὶ δὲ ταύτην μὲν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔφθασεν γράφειν. ζητήσας γοῦν ἐγὼ πάνυ πολλοῖς ἔτεσι τὸ περὶ μαρασμοῦ δεύτερον, οὔτ' αὐτὸς εὗρον οὔτ' ἄλλῳ συνέτυχον ἀνεγνωκέναι ποτὲ φάσκοντι. κατὰ δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον, ὃ τινες οὐδὲ πρῶτον ἐπιγράφουσιν, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ μαρασμοῦ, διὰ τὸ μὴ φαίνεσθαι τὸ δεύτερον, ἐπεμνήσθη βαλανείου χρήσεως. οὐ μὴν ἀποδέχεται τοὺς χρωμένους ὡς βοηθήματι, βλάπτεσθαι νομίζων ὑπ' αὐτοῦ τοὺς μαραινομένους· ἅτε δ' ἐν παρέργῳ μνημονεύσας, οὔτ' ἐπεξῆλθεν οὔθ', ὡς εἴωθεν, ἀκριβῶς ἐσκέψατο περὶ τοῦ

oportet meminiſſe, ſed qui adhuc fiat, quum humiditas ſolidis partibus congenita abſumitur. Hi quidem ſunt curationis ſcopi. Deinceps vero conſiderandum eſt, quomodo tum a quovis inveniendae tum adhibendae ac uſurpandae ſint remediorum materiae. Praeſtantius igitur egiſſet Philippus, ſi non ſolum quaecunque in primo de marcore libro de morbi iſtius generatione et de ejus differentia dignotioneque ac transmutatione tradidit, ſcripſiſſet, ſed aliquid etiam de curatione; ſed hanc, ut videtur, ſcribere non potuit. Nam quum ego multis jam annis ſecundum de marcore librum perquiſiviſſem, nec ipſe unquam inveni, nec in quempiam alium incidi, qui ſe illum legiſſe aſſereret. In primo vero, quem nonnulli, propterea quod ſecundus non extet, non primum, ſed ſimpliciter de marcore inſcribunt, de balnei uſu meminit; non eos tamen admittit, qui hoc utuntur auxilio, quod ab ipſo laedi marceſcentes opinetur. Quia vero obiter ac extra inſtitutum hujus remedii meminit, idcirco de eo neque diffuſe pertractavit neque accurate, ut ſolet,

βοηθήματος. καίτοι γε φαίνεται ἐναργῶς ὑγραῖνον τοὺς κατεξηρασμένους, ὡς ἔνεστιν ἐπί τε τῶν ὁδοιπορησάντων ἐν ἡλίῳ θερινῷ, ἢ καὶ ἄλλως ὁπωσοῦν γυμνασαμένων ἢ ἐγκαυθέντων θεάσασθαι· τούτους τε γὰρ ἅπαντας ἔτι τε πρὸς αὐτοῖς ὅσοι διψώδεις εἰσὶν, ὑγροὺς καὶ ἀδίψους καθίστησί τε καὶ ἐργάζεται· φαίνεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὁπωσοῦν ἐξηρασμένους, ἢ ὑπὸ ἀγρυπνίας, ἢ φροντίδος, ἢ ἀφροδισίων, ἢ βρωμάτων, ἢ φαρμάκου ξηραίνοντος, ἢ θυμοῦ, πάντας ἐπιτέγγον τε καὶ ἀνακτώμενον. ἀλλά μοι δοκεῖ Φίλιππος ἐπὶ τῶν ἤδη ὄντως μεμαρασμένων κατεγνωκέναι βαλανείου, οὓς οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἰᾶται, ὥστέ με διχόθεν ἀποστῆναι τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἐξ ὧν τε νομίζει τῶν ὄντως μαρανθέντων ἰάσασθαί τινας, ἐξ ὧν τε βαλανείου κατέγνωκεν. ἔνεστι γὰρ ἐναργῆ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ λαβεῖν τὴν πεῖραν ἐπὶ τῶν μηδέπω τὸν ἀθεράπευτον νοσούντων μαρασμὸν, ὃν οὐδὲ μαρασμὸν ἄν τις ἴσως ἀκριβολογεῖσθαι βουλόμενος ὀνομάζοι. ἀλλ᾽ ἡμῖν γε ὀνομάτων οὐ μέλει, δυναμένοις ἑρμηνεῦσαι λόγον τὰ πράγματα σαφέστερον.

contemplatus eſt. Quanquam remedium hoc manifeſte conſpicitur exiccatos humectare, ut facile intueri poſſumus in iis, qui vel iter fecerunt per ſolem aeſtivum, vel quocunque alio modo exercitati vel exuſti fuerunt; hos enim omnes, ac praeterea ſiticuloſos, humectat ac ſiti liberat. Quin et quoscunque alios, qui quomodocunque vel a vigiliis, vel a curis, vel a venere, vel a cibis medicamentisve exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere tum reficere conſpicitur. Sed mihi videtur Philippus balneum in iis improbaſſe, qui jam vere marcuere, quos nec aliud quicquam ſanaret; ut bifariam ego ab ejus ſententia diſcedam, tum quia nonnullos ex iis, qui vere marcuerunt, ſanari poſſe exiſtimat; tum etiam, quia balneum improbat. Evidentem enim facultatis ipſius experientiam capere licet in iis ipſis, qui nondum inſanabili laborant marcore, quem nec fortaſſe marcorem, ubi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nominibus cura eſt, ubi res clariori oratione poſſumus interpretari.

Κεφ. ζ. [187] Οὐσῶν γὰρ τῶν πρώτων τε καὶ γενικωτάτων ἐν τοῖς πυρετοῖς διαφορῶν τριῶν, ἐξαίρομεν ἔν γε τῷ παρόντι τοὺς ἐφημέρους· ὁ δέ μοι λόγος ὑπέρ τε τῶν ἐπὶ χυμῶν γενήσεται καὶ τῶν ἑκτικῶν. τῶν μὲν οὖν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομένων πυρετῶν μετὰ τὴν πέψιν τῶν χυμῶν ἴαμα βαλανεῖόν ἐστι· τοῖς δὲ ἑκτικοῖς μόνοις μὲν συνισταμένοις χωρὶς ἐπιπλοκῆς τινος ἑτέρου πυρετοῦ πᾶς χρόνος ἐπιτήδειός ἐστι πρὸς λουτρόν· εἰ δὲ ἐπιπλέκοιτό τινι τῶν ἐπὶ χυμῶν, ὅταν ἐκεῖνοι πεφθῶσι. τοὺς δ' αὐτοὺς χρὴ νομίζειν εἶναι καιροὺς ὡς ἔγγιστα καὶ δόσεως ψυχροῦ. ἀλλὰ τούτου μὲν ἡ ἀποτυχία μετὰ μεγάλης βλάβης γίνεται· βαλανείου δ' ἀκίνδυνος ἡ χρῆσις ἐπὶ τῶν εἰρημένων πυρετῶν ἐστι, πλὴν εἴπου μὲν ὑποπτεύοις ἀσθένειαν δυνάμεως· καὶ ἡμεῖς γε πολλοὺς ἐθεραπεύσαμεν ἐπιδόξους μαρανθήσεσθαι διὰ τούτων βοηθημάτων. εἴρηται δ' ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, ὅτι καὶ τῶν ἐφημέρων τινὲς κοινωνοῦσι τῷ γένει τῶν ἑκτικῶν, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμε-

Cap. VII. Quum enim tres fint febrium primae ac generalissimae differentiae, diarias in praefenti excipimus; fermo vero nobis de febribus tum ex humoribus accenfis tum hecticis habendus eft. Itaque febrium, quae ex putrefcentibus humoribus accenduntur, poft humorum concoctionem balneum remedium eft. Hecticis vero folis exiftentibus citra ullam alterius febris implicationem omne tempus ad lavacrum idoneum eft. Si vero implicentur alicui febrium ex humoribus accenfarum, *tunc eft idoneum,* quum jam humores fuerint concocti. Eadem quoque propemodum effe frigidae potionis exhibendae tempora cenfendum eft. Verum hujus fruftratio in magnam fit laefionem; balnei vero ufus in praedictis febribus periculo vacat, nifi forte virium adeffe imbecillitatem fufpiceris. Atque nos plerosque quibus marcor advertebatur imminere, his praefidiis curavimus. Dictum autem eft, in primo de febrium differentiis libro, diariarum febrium quasdam cum hecticarum genere communicare, primoque die non poffe accu-

Ed. Chart. VII. [187.] Ed. Baf. III. (377.)

ρῶν ἀκριβῶς γνωρίζειν αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἤτοι περὶ τὴν δευτέραν, ἢ πάντως γε τὴν τρίτην· καὶ ὡς ἐπειδὰν πρῶτόν τις γνῷ, διδόναι τὸ ψυχρὸν ὕδωρ· ἀκινδυνότατον γὰρ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, τῆς τε δυνάμεως ἐῤῥωμένης ἔτι καὶ δαψιλοῦς τοῦ αἵματος ἐν τῷ σώματι περιεχομένου. χρονίζοντες μὲν γὰρ ἀσθενεῖς γίνονται δυνάμει, ὀλίγον δ᾽ ἴσχουσι τὸ αἷμα. βλάπτονται τοιγαροῦν ὡς τὰ πολλὰ βλάβην διττὴν, μίαν μὲν τῷ πλήττεσθαί τε καὶ καταψύχεσθαί τινα τῶν μορίων ἐν τῇ πόσει τοῦ ψυχροῦ· ἑτέραν δὲ, ἐπειδὰν οἱ διδόντες αὐτοῖς τὸ ὕδωρ μὴ κρατήσαντες τοῦ συμμέτρου καταψύξωσιν οὐ μόνον ἄλλο τι μόριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τὴν ἀρχὴν ἔχον τῆς γενέσεως τοῦ πυρετοῦ. εἰ δὲ καὶ τὴν καρδίαν ἐπίπλέον ἐμψύξαιεν, εἰ μὲν ἔτι διαφυλάττει τὴν ἔμφυτον ἰκμάδα, κατάπτωσις γίνεται δυνάμει· εἰ δὲ ἤδη ξηροτέρα ὑπάρχουσα, ἡ τῷ γήρᾳ διάθεσις ἐοικυῖα διαδέξεται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐν ᾧ πρῶτα τὰ γνωρίσματα σαφῆ τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν ἐστι, καὶ ἡ τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων ψυχόντων φαρμάκων προσφορὰ χρήσιμος ὑπάρχει κατ᾽ αὐτῆς ἐπιτιθεμένων, ὡς ἂν εἴποι τις,

rate cognofci, fed vel in fecundo, vel omnino in tertio. Ac quum primum cognitae fuerint, aqua frigida danda eft, nam eo tempore maxime citra periculum eft, quum et vires validae fint, et fanguis in corpore copiofus contineatur; nam ubi febres diuturnae fiunt, tunc vires redduntur imbecillae et fanguis fit paucus. Duplici igitur laefione plerumque laeduntur; altera quidem, quia ex aquae potione pars aliqua feritur ac refrigeratur; altera vero, quoniam qui eam ipfis exhibent, nifi modum menfuramque debitam tenuerint, non folum aliam quampiam partem refrigerabunt, fed et eam ipfam, quae principium generationis febris obtinet. Quod fi etiam cor largius refrigeraris, fi innatam adhuc fuam humiditatem fervet, concident vires: fin ficcius jam exiftat, affectio fenectuti fimilis fubfequetur. Sed et quo tempore prima hecticarum febrium indicia manifefta fuerint, eodem etiam utiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, fi imponantur fuper ipfum, ut quifpiam dicat,

τῆς ἑστίας τοῦ πυρετοῦ, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἀκριβῶς διοριοῦμεν. νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ βαλανεῖον ἐπάνειμι χρήσιμον ὑπάρχον ἐν ἅπασι τοῖς αὐχμώδεσι πυρετοῖς, ὅταν γε ἄλλο μηδὲν κωλύοι τῶν ἐπιπλεκομένων αὐτοῖς· χρησιμώτερον δ' ἐστιν ὅτε καὶ τῶν ἐμψύχων φαρμάκων, ὅταν ἐπικρατῇ τὸ αὐχμῶδες ἤτοι καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἢ κατὰ τὴν ἑστίαν. λέγω δὲ ἑστίαν τοῦ πυρετοῦ τὸ μόριον ἐκεῖνο τοῦ ζώου τὸ πρῶτον ἀμέτρως θερμανθὲν τοῖς στερεοῖς μέρεσιν ἑαυτοῦ. πρώτη μὲν οὖν ἡ καρδία θερμοτέρα τοῦ προσήκοντος γενομένη τὸν ἑκτικὸν πυρετὸν ἐπιφέρει· ἐφεξῆς δὲ τὸ ἧπαρ οὐ καθ' ἑαυτὸ μὲν, ὥσπερ ἡ καρδία, τῷ δὲ ἐκείνην ἄγειν εἰς συμπάθειαν, ἡνίκα τὸ τῆς καρδίας πάθος μὴ αὐτὸν τῆς αἰτίας ἐφέξει λόγον, ἀλλὰ τὰ τῶν γειτνιώντων αὐτῇ σωμάτων. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν ἡ γαστὴρ, καὶ μετὰ ταύτην ὅσα δύναται συνεκθερμαίνειν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν. ὅσον μὲν οὖν ἐπὶ τῇ γειτνιάσει, μάλιστα πάντων ἐχρῆν τῷ πνεύμονι συνεκθερμαινομένην τὴν καρδίαν ἑκτικὸν [188] καὶ ξηρὸν ἐπιφέρειν πυρετὸν, ᾧ μαρασμὸς ἕπεται· οὐ μὴν φαίνεται γιγνόμενον, ἅμα μὲν ὅτι τὸ σπλάγχνον ὑγρὸν,

febris focum, de quo paulo post accurate definiam. Nunc ad balneum redeo, quod ad omnes squalentes febres utile est, quando nihil aliud ipsis implicatum prohibeat. Quandoque vero utilius etiam est, quam sint refrigerantia medicamenta, quum squallor vel in toto corpore exuperarit, vel in foco. Focum febris dico eam animalis partem, quae prima suis ipsius solidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo cor calidius quam deceat redditum hecticam infert febrem. Deinceps vero jecur, non per se ipsum quidem, quemadmodum cor, sed quia secum in consensum illud trahat, quando non ipse cordis affectus rationem caussae obtinebit, sed qui sunt corporum cordi vicinorum. Post haec est venter. Ab hoc quaecunque possunt secum cor concalefacere. Quantum igitur ad viciniam attinet, pulmo quidem omnium maxime cor concalefaciendo hecticam siccamque inferre febrem, quam marcor consequitur, debuerat; hoc tamen fieri non conspicitur; nec facile unquam

ἅμα δ᾽ ὅτι διὰ τῆς ἀναπνοῆς ψυχόμενον, οὐ ῥᾳδίως ἄν ποτε διάθεσις ὁμοίαν αἰτίαν κτήσεται. ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν κατὰ τὰ λοιπὰ σπλάγχνα μετὰ χολώδους χυμοῦ συνίστασθαι πέφυκεν ὁ ἑκτικὸς πυρετὸς, ἀναποθέντος εἰς τὴν γαστέρα τοῦ πάσχοντος τόπου. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φίλιππος ἐρυσιπελατώδη διάθεσιν ἐν τῇ γαστρὶ γενέσθαι νομίζει κατὰ τοὺς πλείους τῶν μαραινόντων πυρετῶν. εἰ δὲ ἐν γαστρὶ, ἀναγκαῖον καὶ καθ᾽ ἧπαρ ὑπονοῆσαι τὴν αὐτὴν συνίστασθαι διάθεσιν, ἐφ᾽ οἷς σπλάγχνοις πάσχουσι μόνοις ἔοικεν ὁ Φίλιππος ἡγεῖσθαι γίνεσθαι μαρασμόν. ἐθεασάμην δ᾽ οὐκ ὀλιγάκις τινὰς, ἀπαθῶν ὑπαρχόντων τούτων, ἐν τῇ καρδίᾳ μαρανθέντας, ἧς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἐπιλέλησται ὁ μὴ ἐφ᾽ ἥπατι καὶ γαστρὶ μόνοις πάσχουσιν ἐπιδεῖξαι δυνάμενος ὅπως γίνεται μαραίνων πυρετὸς ἄνευ τοῦ τῇ καρδίᾳ διαδοθῆναι τὸ πάθος. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτό μοι σφάλλεσθαι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις μέρεσιν οὐχ ἡγεῖται συνίστασθαι μαρασμώδη πυρετόν. εἴτε γὰρ ἐρυσιπελατώδης διάθεσις μόνη κατὰ γαστρὸς

affectio caufam fimilem fufcipiet, tum quia hoc vifcus humidum eft, tum etiam quia refpiratione refrigeratur. Plerumque igitur hectica febris in reliquis vifceribus cum biliofo humore folet confiftere, ubi is in patientis loci ventriculum imbibitus fuerit; ob id etiam Philippus marcefcentium febrium plurimis eryfipelatofam affectionem genitam effe in ventriculo arbitratur. Quod fi in ventriculo, neceffario etiam fufpicandum eft eandem in jecore conftitui affectionem, a quibus folis vifceribus affectis credere videtur Philippus marcorem generari. At nos non raro vidimus quosdam *membris* his illaefis, in corde marcuiffe, cujus quidem cordis haud fcio cur oblitus fuerit *Philippus*, quum nec ex jecore aut ventriculo folis affectis oftendere potuerit, quomodo febris marcida fuboriatur, nifi affectus cordi distribuatur *ac communicetur*. Neque vero in hoc folo videtur *Philippus* aberrare, fed etiam dum non judicat, ex aliis etiam partibus febrem marcidam conftitui poffe. Nam five eryfipelatofa fola affectio in ventriculo exorta ejusmodi fe-

γεννηθεῖσα τὸν τοιοῦτον ἐπάγει πυρετὸν, εἴτε καὶ χωρὶς ταύτης ἔστιν ὅτε τὸ σῶμα αὐτὸ μόνον ἐκπυρωθὲν ἄνευ χολώδους ὑγρότητος, ἐγχωρεῖ καὶ κατ᾿ ἄλλο τι μέρος ὁμοίαν γίνεσθαι διάθεσιν· ἀλλ᾿ εἴπερ εἴη τὸ μόριον ἐκεῖνο τοιοῦτον, οἷον ἑαυτῷ συνεκθερμῆναι τὴν καρδίαν, ἀνάγκη πᾶσα πυρετὸν γεννῆσαι τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτον πάντως ἐν τῷ χρόνῳ γενόμενον ἑκτικὸν, εἰ μὴ λύοιτο, μαρασμὸν ἐπενεγκεῖν. ἄλλως τε ὅπερ εἶπον (378) ἔμπροσθεν, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων σπουδάζειν προσήκει, ἀλλὰ τὰς ξηραινούσας ἁπάσας διαθέσεις τὸ σῶμα διαγινώσκειν τε ἅμα καὶ θεραπεύειν ὀρθῶς, ὧν ἐστι μία καὶ ἡ μετὰ πυρώδους θερμότητος, ἣν βαλανεῖον ὀνίνησιν διαπαντὸς, ὅταν αὕτη καθ᾿ ἑαυτὴν ὑπάρχῃ μόνη. γίνεται γὰρ, ὡς εἴρηται, ποτὲ σὺν ἐρυσιπελατώδει διαθέσει πυρετὸς ἑκτικός τε καὶ μαρασμώδης, καὶ δεῖται ψυχθῆναι πρότερον ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι καὶ τοῖς ἔξωθεν ἐπιτιθεμένοις· ἀλλ᾿ αὐτὸς καθ᾿ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος πυρετὸς ἄμικτος ἑτέρῳ νοσήματι βαλανείου χρῄζει, καθάπερ καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι ξηρότητες, εἴτε θερμαὶ τύχοιεν, εἴτε ψυχραί τινες οὖσαι. θαυμαστὸν γὰρ δὴ τοῦτο τοῖς

brem inducat, five etiam citra hanc affectionem aliquando corpus ipfum folum accenfum fit fine biliofa humiditate, poteft etiam in alia quapiam parte fimilis fieri affectio; quae pars fi talis fit, ut fecum concalefaciat etiam cor, necefle omnino eft, ut ejus affectio febrem generet, quae omnino temporis proceffu hectica fiet, ac tandem nifi folvatur, marcorem inducet. Atque alias, quod prius dixi, de nominibus follicitum effe non convenit, fed ut omnes affectiones, quae corpus exiccant, tum dignofcamus tum recte etiam curemus; quarum una eft etiam cum igneo calore, quam fane balneum perpetuo juvat, ubi ipfa per fe fola conftiterit. Nonnunquam enim, ut diximus, cum eryfipelatofa affectione oritur febris hectica marcidaque, quae prius cibo et potu et topicis extrinfecus admovendis refrigeranda eft; fed ubi eadem febris per fe nulli alteri morbo implicata fuerit, balneum requirit, ficut omnes aliae ficcitates, five calidae, five frigidae extiterint. Etenim hoc mirabile habent

βαλανείοις ὑπάρχει τὸ καὶ τὰς θερμὰς ξηρότητας ὀνίνασθαι καὶ τὰς ψυχρὰς, ὥσπερ γε καὶ τὸ διψώδεις μὲν ποιεῖν τοὺς μὴ διψῶντας, ἀδίψους δὲ τοὺς διψώδεις. ὅτι μὲν ἐργάζεται ταῦτα, καὶ χωρὶς λόγου παντὸς ἐναργῶς ὁρᾶται. φαίνονται γὰρ, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἐξ ἡλίου τε καὶ ὁδοιπορίας θερμαινόμενοί τε καὶ ξηραινόμενοι λουσάμενοι θαυμαστῶς ὅπως ὑγραινόμενοί τε καὶ ψυχόμενοι· καὶ τούτων οὐδὲν ἧττον οἱ ἐκ κρύους ἰσχυροῦ θερμανθῆναι δεόμενοι, τάχιστα καὶ οὗτοι θερμαινόμενοι. καὶ μέν γε καὶ οἱ ἐξ ὁδοιπορίας τε καὶ ἡλίου διψώδεις ἀδιψότεροι γίνονται, καὶ οἱ μὴ διψώδεις δὲ, λουσάμενοι διψῶσι. χρὴ δὲ τούτους μὲν πλεονάκις, ἐκείνους δὲ ἅπαξ λούσασθαι. ταυτὶ μὲν οὕτω φαίνεται γινόμενα, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐν ἑτέροις εἴπομεν.

Κεφ. η'. Ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον αὖθις ἰτέον, ὡς ἅπαντας τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς ὀνίνησι βαλανεῖον, ὅταν γε αὐτὸ [189] τοῦτο μόνον ἑκτικοὶ τυγχάνουσιν ὄντες· ἂν δὲ ἐρυσίπελας, ἢ φλεγμονή τις, ἢ σηπόμενοι χυμοὶ καὶ ἔτι

balnea, quod et calidas et frigidas ficcitates juvant; quemadmodum et hoc, quod non fitientibus fitim accendant, et fitientibus eandem tollant. Quod autem haec efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione perfpicitur. Cernimus enim, ut fuperius etiam dictum fuit, eos, qui a fole et ex itinere calefiunt et exiccantur, ubi loti fuerint, admirabili quodam modo tum humectari tum refrigerari; nihiloque his minus illos celerrime calefieri, qui ob vehemens frigus calefieri defiderant. Jam vero qui ex itinere et fole fitiunt, non amplius ubi fe laverint, fitiunt; et qui fiti vacant, loti fitiunt; verum hos multoties, illos femel lavaffe oportet. Haec quidem ita fieri confpicimus, caufas vero alibi explicamus.

Cap. VIII. Ad propofitum autem rurfus eundum. Omnibus febribus hecticis, quae hoc unum duntaxat habeant, ut hecticae fint, balneum auxiliatur. Si vero vel eryfipelas, vel phlegmone, vel putrefcentes adhucque in-

ἄπεπτοι περιέχονται κατὰ τὸ σῶμα, διὰ ταῦτα βλαβῆναι συμβήσεται τοὺς νοσοῦντας, οὐ διὰ τὸν ἑκτικὸν πυρετόν. αὐτὸς μὲν γὰρ, ᾗ πυρετός ἐστι, διαπαντὸς ὑπό τε ψυχροῦ σβέννυται πόματος ὑπό τε βαλανείων ὀνίναται, διὰ δὲ τὰς ἐπιμιγνυμένας αὐτῷ διαθέσεις οἱ κάμνοντες βλάπτονται. τὰ μὲν δραστικώτατα τῶν βοηθημάτων, ὡς κωλῦσαι γενέσθαι μαρασμὸν, ταῦτά ἐστι, καὶ χρὴ παραλαμβάνειν αὐτὰ πάνυ θαῤῥούντως κατὰ τοὺς ἑκτικοὺς πυρετούς. εἰ δὲ ἐρυσιπελατώδης εἴη διάθεσις, ἀπέχεσθαι μὲν χρὴ βαλανείου τοπᾶν, ὕδατι δὲ ψυχρῷ κατὰ μὲν τὴν ἀκμὴν τοῦ νοσήματος χρηστέον ἀγωνιστικῶς, οὕτω δ' ὀνομάζειν εἰώθεν, ὅταν ἀθρόον τε καὶ ψυχρότατον δῶμεν· ἐν ἀρχῇ δ' οὐ χρηστέον, εἰ μὴ καταναγκασθείημεν ὑπὸ τοῦ κάμνοντος ἐν ἔθει τε ψυχροποσίας ὄντος, οὐ φέροντός τε τὸ δίψος, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπιτιθέναι χρὴ τὰ ψύχοντα, καὶ εἰ μηδὲν ἀνύῃ, καὶ εἴσω τοῦ σώματος ἀναγκάζειν λαμβάνειν. μάλιστα δ' αὐτοῖς ἁρμόττουσιν αἱ ὑγραὶ καὶ νέαι θριδακῖναι, πεπλύσθωσαν δὲ ἀκραιφνεῖ ψυχρῷ, μάλιστα μὲν οὕτω ληφθεῖσαι, δεηθέντος δέ ποτε τὴν ἀηδίαν τῆς

concocti humores corpus obsideant, ob haec, non ob ipsam febrem hecticam, a balneo laedi aegrotum continget. Ipsa enim quatenus febris est, semper tum a frigida potione extinguitur, tum a balneis juvatur; ob implicitas vero ipsi febri affectiones aegrotus laeditur. Atque haec quidem efficacissima remedia sunt, quae marcoris generationem prohibeant; eaque admodum audacter in febribus hecticis assumenda sunt. Si autem erysipelatosa quaedam fuerit affectio, a balneo quidem prorsus abstinendum est, sed aqua frigida dum morbi vigor consistit, est utendum agonistice; ita enim nominare solent, quando ea et affatim et frigidissima exhibetur. In principio autem danda non est, nisi nos cogat aeger, qui et frigidae potioni sit assuetus, et sitim tolerare haud possit: verum imponenda extrinsecus sunt, quae refrigerent; quae si nihil profuerint, cogendi etiam sunt aegri, ut ea intro assumant. Maxime vero eis competunt humidae ac novellae lactucae, sed in recenti frigida abluendae prius sunt, atque ita edendae. Si quando vero abs te

Ed. Chart. VII. [189] Ed. Bas. III. (378.)

προσφορᾶς παραμυθήσασθαι τοῦ κάμνοντος, ὄξος ὕδατι ψυχρῷ μίξαντες συγχωρεῖν ἐν τούτῳ βάπτειν. ἔστω δὲ ἀκριβῶς ἀποκεχωρηκὸς ἁπάσης οἰνώδους ποιότητος τὸ ὄξος. ἔξωθεν δὲ καὶ αὐτὸς μὲν ὁ τῆς θριδακίνης χυλὸς ἐπιτήδειος, ἀλλὰ καὶ ἀειζώου καὶ σέρεως ὅσα τ᾽ ἄλλα ψύχοντα. κάλλιστον δ᾽ ᾧ μάλιστα χρώμεθα κατὰ καιρὸν, τῶν ὀμφάκων. ἐνθλίψαντες γὰρ αὐτῶν τὸ ὑγρὸν, ἐμβάλλομεν ὅλμῳ μετὰ τῶν ἀνδραχνῶν, εἶτα κόψαντες ἐκπιέζομεν, ἐνστήσαντες τότε ἀγγεῖον ὕδατι ψυχρῷ, κάλλιον δὲ εἰ καὶ χιόνος ἔχει τι. μίγνυμεν δὲ ἐπὶ τῆς χρήσεως ὀλίγον ἀλφίτου λευκοῦ, κἄπειτα δεύσαντες εἰς ὀθόνιον δίπτυχον, ἐπιτείνομεν ἔξωθεν αὐτὸ κατὰ τῶν ὑποχονδρίων, οὐκ ἐῶντες χρονίζειν, ἀλλ᾽ ἐπειδὰν γένηται χλιαρὸν, αἴροντες μὲν τοῦτο, χρώμενοι δὲ ἑτέρῳ παραπλησίως, καὶ τοῦτο διαπαντὸς ἐκ διαδοχῆς ποιοῦντες, ἄχρις ἂν ὁ κάμνων αἰσθάνηται τοῦ βάθους ψυχόμενος, καὶ ἀδιψότερος γένηται. μίγνυμεν δὲ ἐνίοτε καὶ ἔλαιον ὀμφάκινον ἢ ῥόδινον, ἐπειδὰν μάλιστα καὶ φλεγμονῶδές τι καθ᾽ ὑποχονδρίου ᾖ.

aeger petierit, ut cibi fastidium consoleris, acetum aquae frigidae miscebis, ac ut in eo lactucas tingat, concedes; sit autem acetum illud omnis prorsus vinosae qualitatis expers. Quinetiam extrinsecus ejusdem lactucae succum, imo et sempervivi intybique ac quaecunque alia refrigerantia, imponere expedit. Optimus etiam est uvarum immaturarum *succus*, quo potissimum pro tempore utimur. Expressus enim earum humor una cum portulacis in pilam injicitur; postea contusus in vas exprimitur, vasque illud in frigidam aquam immergitur, quae si nivis etiam aliquid habuerit, praestantior reddetur. Modicum autem albae farinae, ubi eo uti volumus, immiscemus. Deinde in duplicatum linteolum infundentes, extrinsecus ipsum super hypochondria extendimus; nec illic diu morari sinimus, sed ubi tepidum evaserit, illud abjicimus, ac alterum simili modo imponimus; et hoc continuo agimus, quousque aeger se in profundo refrigerari ac siti liberari persentiat. Miscemus etiam aliquando oleum omphacinum vel rosaceum, ubi praecipue nonnihil phlegmonodes in hypochondriis consti-

τὰς μὲν οὖν ἐρυσιπελατώδεις διαθέσεις οὕτως ἐμψύχειν χρὴ, γινώσκειν δὲ ὡς εἴπερ εἴη τις τοιαύτη διάθεσις, τὸν πυρετὸν ἀκριβῶς ἑκτικὸν ἀδύνατον ὑπάρχειν. ἀκριβῶς δὲ ἑκτικός ἐστιν ὁ μηδεμίαν ἀρχὴν, ἢ ἐπίδοσιν, ἢ ἀκμὴν, ἢ παρακμὴν μερικοῦ παροξυσμοῦ ποιούμενος. εἴρηται δ᾽ ἐν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν πυρετῶν τά τ᾽ ἄλλα καὶ ὡς ἐπὶ ταῖς τροφαῖς μόναις ἀναζέουσιν οἱ ἑκτικοὶ πυρετοὶ, καθάπερ ἡ τίτανος ἐπιχυθέντος ὕδατος, ἀλλ᾽ ἀφαιρεθείσης γε τῆς τοιαύτης αὐξήσεως, ἴσοι διαμένουσιν ἀεί. εἰ δὲ καὶ παρεμπίπτει ποτὲ κἂν βραχυτάτη τις αὔξησις ἢ ἐπισημασία, διασκέπτεσθαι, μήτις ἤτοι χυμῶν σηπεδὼν, ἢ τόπος ὁ πρῶτος πεπονθὼς ἕτερός ἐστι παρὰ τὴν καρδίαν, οὐδ᾽ αὐτὸς ἁπλῆν οὐδ᾽ ἑκτικὴν ἔχων διάθεσιν, ἀλλ᾽ ἤτοι φλεγμονώδη τινὰ, ἢ ἐρυσιπελατώδη. καὶ οὕτω τὴν θεραπείαν οἰκείαν ἐφαρμόττειν ταῖς διαθέσεσι.

Κεφ. θ΄. [190] Τοῦ μὲν οὖν περιφρυγοῦς μαρασμοῦ τὴν γένεσιν ἐκ τῶν καυσωδῶν πυρετῶν λαμβάνοντος ἡ κώλυσις ἐν τοῖς ψυκτηρίοις ἐστὶν ἰάμασιν, ἔξωθέν τε κατὰ τοῦ

terit. Hoc igitur modo eryfipelatodes affectiones refrigerare oportet. Noffe vero decet nunquam poffe febrem exquifite hecticam effe, ubi ejusmodi quaepiam affectio adfuerit. Exquifite autem hectica ea eft, quae nullum particularis acceffionis aut principium, aut incrementum, aut vigorem, aut denique declinationem habeat. Jam vero in opere de febrium differentiis diximus tum multa alia tum quod a folo cibo hecticae febres effervefcunt, veluti calx infperfa aqua; quo incremento ablato, aequales femper permanent. Si quando tamen breviffimum aliquod incrementum vel invafio intercedit, confiderare oportet, an aliqua adfit humorum putredo, an vero locus primus affectus alius fit a corde, qui et ipfe nec fimplicem nec hecticam affectionem habeat, fed vel phlegmonodem quampiam, vel eryfipelatodem. Atque hoc modo propria curatio affectionibus adaptanda eft.

Cap. IX. Marcorem igitur retorridum, qui ex ardentibus febribus generationem fufcipit, refrigerantibus pro-

πεπονθότος ἐπιτιθεμένοις, εἴσω τε τοῦ σώματος λαμβανομένοις. εἰ δ' ἀποτελεσθείη γῆρας ἐκ νόσου, τὸ μὲν ἀκριβῶς ἤδη γεγονὸς ἀδύνατον ἰάσασθαι· τὸ δ' οὔπω μὲν ἀπηκριβωμένον, ἐγγὺς δὲ ἧκον αὐτοῦ τῆς γένεσεως, ἕνα μὲν ἔχει τὸν τῆς ἰάσεως σκοπὸν, ὃν ἀνάληψίν τε καὶ ἀνάθρεψιν ὀνομάζομεν, ἐκ πολλῶν τε τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν, ἃ πολλά τε καὶ παμπόλλης ἀσφαλείας δεόμενα, ὑπὲρ ὧν εἰ λέγοιμι νῦν, ὁ λόγος ἄν μοι γένοιτο μήκιστος, εἴρηται δὲ ἱκανῶς ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ. νυνὶ δ' ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς τὰ ἐξηραμμένα τῶν σωμάτων στερεῶν ἰᾶται τροφή. δέδεικται δὲ ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὡς οὐχ ἑαυτὴν ἡ τροφὴ ποδηγεῖ πρὸς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἕλκεται τῶν τρέφεσθαι δυναμένων. ἄτονα δέ ἐστιν ἐν τοῖς μαρασμοῖς ταῦτα, καὶ ἕλκειν ἄῤῥωστα διὰ τὴν ξηρότητα, προσελθούσης δὲ καὶ ψύξεως ἐγγὺς ἤδη νεκρῶν τυγχάνει. χρὴ τοίνυν εὔελκτον εἶναι τὴν τροφὴν, ἵν' ὅπερ ἐνδεῖ τῇ ῥώμῃ τῶν ἑλκόντων, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἐπι-

hibebimus remediis, tum extrinfecus impofitis tum intro in corpus affumptis. Senium vero quod ex morbo effectum fuerit, fi illud quidem abfolute factum fuerit, curari non poteft; fi autem nondum abfolutum fit, fed prope accedat, ut ejusmodi fiat, unum habet curationis fcopum, quem recreationem et refectionem appellamus, ex multis particularibus actionibus, quae tum multis tum multa etiam egent cautione; de quibus fi nunc loqui vellem, longiffima mihi fieret oratio; abunde tamen in libris de medendi methodo dictum fuit. Nunc autem fatis erit, fi hoc dixerimus, quod exiccata corpora folida alimentum curet. Oftendimus autem in commentariis de facultatibus naturalibus, quod non fe ipfum cibus ad omnes corporis partes defert, fed ab ipfis, quae nutritione egeant, attrahitur. At vero in marcoribus hae ipfae invalidae funt, ac prae ficcitate ad attrahendum infirmae; quod fi frigiditas quoque adjungatur, parum jam a mortuis abfunt. Oportet igitur, ut alimentum attractu facile fit, ut quod attrahentis corporis robori deeft,

τηδειότητος ἀναπληρῶται. εὔελκτος δέ ἐστιν ἡ λεπτομερής τε καὶ φύσει θερμὴ, ἀλλ' αὕτη γε τοὐπίπαν ἄτροφός ἐστιν. ἐπιδέδεικται γὰρ ὥστε τροφὴν μόνην ἀναγκαῖον παχεῖάν τε εἶναι καὶ γλίσχραν, ὡς ἂν μόνιμός τε καὶ δυσδιάπνευστος ᾖ, καὶ τοῖς τρεφομένοις σώμασιν ἑτοίμως ὁμοιῶται. μαχομένων γ' οὕτω τῶν σκοπῶν τούτων, ἀδύνατον μὲν εὐπορῆσαι τροφῆς ἀκριβῶς διασωζούσης ἀμφότερα· πειρατέον δὲ ὅμως κἂν μετρίως ἑκάτερον ἐργάζεσθαι δυνάμενον ἐξευρεῖν. ἐμοὶ μὲν δὴ βέλτιον οὐδὲν εἰς τὰ τοιαῦτα γάλακτος εἶναι δοκεῖ, μάλιστα μὲν εἴτις αὐτὸ ὑπομένει βδάλλειν ἐντιθέμενος τῷ στόματι γυναικεῖον τιτθὸν, ὥσπερ Εὐρυφῶν τε καὶ Ἡρόδικος ἐπὶ τῶν φθινόντων ἀξιοῦσιν· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τό γε τῆς ὄνου λαμβάνειν ἔτι θερμὸν, ἐλαχίστῳ χρόνῳ ὡμιληκὸς τῷ περιέχοντι. συμφέρει μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος σκοπὸς τῶν τροφῶν (379) οὐ μόνον τοῖς γήρᾳ παραπλησίαν ἔχουσι διάθεσιν, ἢ συγκοπώδεσι μαρασμοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιφρυγέσιν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου προσαγορευομένοις. χρηστέον δὲ ταῖς ὕλαις τῶν τροφῶν,

id ex materiae aptitudine rependatur. Attractu autem facile est *id alimentum,* quod tum tenuium fit partium tum natura calidum; verum hoc fere non nutrit; nam oftenfum est alimentum craffum viscofumque esse debere, ut stabile fit difficulterque transpiret, et nutriendis corporibus prompte affimiletur. Quando autem hi fcopi inter fe pugnant, fieri nequit, ut alimenti exacte utraque fervantis copia fuppetat. Danda tamen eft opera, ut quod mediocriter ambo praeftare poffit, inveniamus. Mihi porro nihil ad haec omnia lacte videtur effe praeftantius, praecipue quidem fi quis muliebrem mammam ore apprehendens id ipfum mulgere toleret, quemadmodum fane Euryphon et Herodicus in phthificis praecipiunt; fin minus, at faltem afininum adhuc calidum affumat, quod breviffimo temporis fpatio ambienti aëri fuerit expofitum. Hic igitur alimentorum fcopus non iis folum, qui fimilem fenectuti affectionem, vel etiam marcorem fyncopalem habent, confert, verum etiam iis, quos marcor a Philippo retorridus appellatus occupat. In iis tamen ca-

ἐπί γε τούτων, μὴ θερμαῖς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ γήρως, ἀλλὰ ψυχραῖς. ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀμφοῖν ἔστωσαν αἱ ταῖς συγκοπώδεσι διδόμεναι. γάλα μὲν οὖν καὶ πτισάνη καὶ χόνδρος ἐπὶ τῶν τριῶν διαθέσεων ἁρμόττουσιν. ἀλλὰ τοῦ χόνδρου μὲν, δι' ὄξους ὁμοίως πτισάνῃ σκευαζομένου, πρὸς τὸ ῥᾴδιον ἀναδίδοσθαι. μέλι δὲ ἐν μὲν ταῖς ψυχραῖς διαθέσεσι ὠφελιμώτατον, ἐν δὲ ταῖς θερμαῖς βλαβερώτερον. οὕτως οὖν ἔχει κἀπὶ τῶν ἐπιδόξων μαρανθήσεσθαι τοὺς εἰρημένους μαρασμούς. ἐναντιώτατον μὲν γὰρ τοῖς περιφρυγέσιν, ὠφελιμώτατον δὲ τοῖς τῶν γερόντων κινδυνεύουσιν ἴσχειν διάθεσιν. ἐν δὲ τοῖς συγκοπώδεσιν, εἰ μὴ κωλύοι τὰ τῆς γαστρὸς, ἑψῶντα διδόναι καθ' ἑαυτό τε καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐδέσμασι. βαλανείου [191] δὲ χρῆσις εὔκαιρος εἴς τε τἄλλα τὰ προειρημένα καὶ εἰς τὰς ἀναδόσεις τῆς τροφῆς ἄριστον βοήθημα. παραλαμβάνειν δὲ αὐτὸ, πεπεμμένης ἤδη τῆς τροφῆς, οὐκ ἐπ' ἐνδείᾳ μακροτέρᾳ. τῷ μὲν γὰρ ἀρτίως ἐδηδοκότι προσεισφερόμενον λουτρὸν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων χυμῶν ἐμπίπλησι τὸ

lidorum alimentorum materiae adhibendae non funt, veluti in fenio, fed frigidorum; mediae autem inter has fint, quae fyncopalibus exhibentur. Itaque lac et ptifana et halica in his tribus affectionibus competunt. Halica tamen ad faciliorem diftributionem ex aceto condiatur, quemadmodum ptifana. Mel vero frigidis quidem affectionibus utiliffimum eft, calidis autem eft maxime noxium. Ita ergo fe habet quoque *mel* in iis, qui obnoxii funt, ut a jam dictis marcoribus corripiantur. Nam in retorridis inimiciffimum eft; iis autem quibus fenum affectio imminet, utiliffimum; at in fyncopalibus, nifi ventriculus prohibuerit, concoquendum id eft, ac tum per fe folum, tum cum aliis eduliis exhibendum. Balnei vero ufus opportunus tum ad alia antedicta, tum ad cibi diftributiones peragendas praeftantiffimum eft remedium. Verum illud cibo quidem jam concocto affumendum erit, non tamen poft inediam longiorem. Nam fi ei, qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus ac inconcoctis humoribus replebit; fi vero illi, qui

σῶμα· τῷ δ' ἐπ' ἐνδείᾳ μακροτέρᾳ τὴν δύναμιν καθαιρεῖ. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις καταστάσεσι τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ἐν τῇ νῦν προειρημένῃ, πειρατέον, ὡς εἴρηται, λούειν ἐπὶ συμπεπληρωμένῃ τῇ πέψει. καὶ ἡ τοῦ οἴνου δὲ χρῆσις ἐπὶ μὲν τοῦ ψυχροῦ μαρασμοῦ μεγάλως ὠφέλιμος, ἐπὶ δὲ τοῦ περιφρυγοῦς φευκτέον· μέση δέ πώς ἐστιν ἐν τῇ συγκοπώδει, διότι καὶ ἡ διάθεσις αὕτη μέση τέ ἐστι καὶ μικτὴ, τὸ μέν τι ψύξεως ἔχουσα, τὸ δέ τι καὶ τοῦ πυρετοῦ διασώζουσα. μεταβαλλούσης δὲ τῆς τοιαύτης διαθέσεως πρὸς τἀναντία, ἐν μέρει ποτὲ μὲν κατάψυξίν τε καὶ ἀσφυξίαν φερούσης καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὰ τῆς συγκοπῆς ἴδια, ποτὲ δὲ θερμότητα καὶ σφυγμοὺς ὁμοίους τῷ περιφρυγεῖ, καὶ τὰ τῆς θεραπείας χρὴ συμμεταβάλλεσθαι κατὰ τὴν τῶν ἐπικρατούντων φύσιν, ἐν μὲν τοῖς συγκοπώδεσιν οἶνόν τε καὶ τροφὰς εὐκράτους διδόντων ἡμῶν, καὶ πιλούντων καὶ πυκνούντων τὸ σύμπαν σῶμα, ἐν δὲ τῷ περιφρυγεῖ τἀναντία. τὴν δὲ κατὰ μέρος ἁπάντων ἐπιδέξιον χρῆσιν

diutius a cibo abſtinuerit, vires diminuit. In caeteris vero corporis conſtitutionibus, ac praeſertim in ea, quae nuper dicta eſt, completa jam, ut dictum eſt, concoctione lavare oportet. Vini praeterea uſus, ſicuti in frigido marcore magnoperé juvat, in retorrido fugiendus; medio autem quodam modo ſe habet in ſyncopali marcore, propterea quod affectio haec media ſit et mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim vero etiam adhuc aliquid ipſius febris ſervans. Quum autem hujusmodi affectio, qua ad contraria per partes viciſſim permutatur, nonnunquam quidem refrigerationem pulſusque privationem, et, ut ſimpliciter dicam, omnia, quae ipſius ſyncopae propria ſunt, invehat, nonnunquam autem caliditatem pulſusque marcoris retorridi pulſibus ſimiles: ita etiam curationem pro exuperantium natura immutari oportet. Atque in ſyncopali tum vinum ac alimenta temperata offeremus, tum corpus univerſum conſtipabimus denſabimusque, in retorrido contraria agemus. Singulorum vero omnium uſum

Ed. Chart. VII. [191.] Ed. Bas. III. (378.)

ὁ γεγυμνασμένος ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν ἐξευρήσει. τουτὶ γὰρ τὸ βιβλίον οὐ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἕξιν ἔχουσί τινα κατὰ τὴν τέχνην γέγραπται.

opportunum ille probe inveniet, qui in libris de medendi methodo fuerit exercitatus: hi enim libri non quibuscunque, sed iis, qui aliquem in arte habitum habent, a nobis scripti sunt.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΦΥΣΙΝ ΟΓΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [312.] Ed. Bas. III. (353.)

Κεφ. α'. Ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς. τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν Ἕλληνες. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν αὔξησιν ὄγκον καλοῦσιν, ὅπερ οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον καθ' ὁτιοῦν μόριον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑπάρχει. καὶ γὰρ καὶ οἱ παχεῖς ηὔξηνται μὲν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν εἰς βάθος καὶ πλάτος, οὐ μὴν ἤδη γέ πω παρὰ φύσιν ἔχουσιν,

GALENI DE TVMORIBVS PRAETER NATVRAM LIBER.

Cap. I. Quae res tumoris voce significatur, unum quoddam est accidentium, quae corporibus eveniunt. Sic enim quod spatium in longum, latum et profundum extenditur, Graeci nominant. Nonnunquam etiam incrementum naturalem statum excedens tumorem vocitant, qui non solum morbo laborantibus quacunque in parte, verum etiam sanitate fruentibus adest. Etenim crassi supra eum, qui secundum naturam est, statum in latum et profundum aucti sunt, nondum tamen jam praeter naturam se habent.

ὡς γὰρ πολλάκις εἴρηται, τρίτη τίς ἐστι κατάστασις ἡ τῶν οὐ φύσει διακειμένων σωμάτων, ἐν μέσῳ πως ὑπάρχουσα τῶν κατὰ φύσιν τε καὶ παρὰ φύσιν ἐχόντων. ὁ μὲν οὖν παχὺς ἢ ἰσχνὸς οὐ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ὁ μὲν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν, ὁ δὲ ἐνδεέστερον ἔχει τοῦ κατὰ φύσιν, οὐ φύσει δὲ ἑκάτερος. ὁ δὲ ἐξ ὑδέρου τὸν ὄγκον ἐπικτησάμενος, ἢ ἐκ φθόης τὴν λεπτότητα, παρὰ φύσιν ἄμφω διάκεινται. πρόκειται δὲ ἡμῖν ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ σκέψασθαι περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὅλον τε καταλαμβανόντων τὸ σῶμα, καὶ μόριον ὁτιοῦν αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐπιδιορισαμένοις, ὡς τῶν οὐ φύσει διαθέσεων αἱ ὑπερβολαὶ παρὰ φύσιν εἰσίν. ὅρος δὲ τῆς ὑπερβολῆς ἐστιν αὐτῶν ἡ βλάβη τῆς ἐνεργείας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τῶν ὄγκων οὐ δεῖ μακροτέρου λόγου. γινώσκεται γὰρ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, οὐ μόνον τῶν ἰατρῶν, σαρκὸς καὶ πιμελῆς ἀμετρία τὴν γένεσιν αὐτῶν ἐργαζομένη· τοὺς δ' ἄλλους ὄγκους, ὅσοι κατὰ τὴν διάθεσιν αὐτῶν τῶν

Nam, ut plerumque dictum est, tertius quidam existit corporum non natura affectorum status, tum in eorum quae secundum naturam tum eorum quae praeter naturam se habent medio quodam consistens. Crassus aut gracilis non praeter naturam, sed simpliciter duntaxat, ille quidem exuperantem secundum naturam, hic vero deficientem secundum naturam statum obtinet; uterque autem non natura; qui vero ex hydero tumorem aut qui ex tabe maciem adeptus est, contra naturam uterque affectus est. Nunc autem in praesenti libro de tumoribus praeter naturam corpus universum et quamcunque ejus partem occupantibus differere propofuimus, tantum distinguentes, quod affectuum non natura incidentium exuperantiae praeter naturam existunt. Eorum autem exuperantiae terminus actionis est laesio. Verum de his tumoribus longiori oratione non opus est. Nam ab universis hominibus, non tantum medicis, carnis et pinguedinis ametria cognoscitur, quae ipsorum generationem efficit; caeteros vero tumores, qui pro ipsorum corporum affectu, non quantitate modo primaria, ab eo qui

σωμάτων, οὐ μόνον τὴν ποσότητα πρώτην, τοῦ κατὰ φύσιν ἐξεστήκασιν, ἤδη σκοπῶμεν, ἀπὸ φλεγμονῆς ἀρξάμενοι.

Κεφ. β'. [313] Λέγεσθαι δὲ εἴθισται τοῖς Ἕλλησι τοὔνομα τοῦτο κατὰ τῶν ἐν ὄγκῳ μείζονι μορίων σαρκωδῶν, ἅμα τάσει καὶ ἀντιτυπίᾳ καὶ ὀδύνῃ σφυγματώδει καὶ θερμῇ καὶ μετ᾽ ἐρυθήματος· ἥτις δ᾽ ἐστὶν ἡ αἰτία, δι᾽ ἣν ταῦτα ἐγένετο τὰ συμπτώματα, μὴ ὅτι τοῖς πολλοῖς, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτοῖς τοῖς ἰατροῖς ἔγνωσται πᾶσιν. οὐδὲ γὰρ ὁδῷ τινι ποιοῦνται τὴν ζήτησιν οἱ πλείους αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς ἁπλῶς ἀποφαίνονται. γίγνοιτο δ᾽ ἂν ἡ σκέψις, εἴπέρ τις ὁδῷ προέρχοιτο, τοιαδί. μείζων ὄγκος οὐκ ἄν ποτε γένοιτο περὶ σῶμα οὐδὲν ἄνευ τοῦ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δυοῖν τούτων παθεῖν θάτερον, ἢ ὑπὸ θερμότητος πολλῆς οἷον περιζέσασαν χυθῆναι, ἢ ἔξωθέν τινα νεωτέραν οὐσίαν ἐπικτήσασθαι. χεομένη μὲν γὰρ πνευματοῦται καὶ ψυχθεῖσά γε αὕτη τὸν ἀρχαῖον ὄγκον ἀνακτᾶται ῥᾳδίως. οὔτε δὲ πνεῦμα περιεχόμενον ἐν τοῖς φλεγμαίνουσιν ὁρᾶται, καθάπερ ἐν ἄλλοις ὄγκοις πολλοῖς, καὶ ψυχόμενα πρὸς τὴν

ſecundum naturam eſt ſtatu deceſſerunt, jam ſpeculemur, ab inflammatione ducto exordio.

Cap. II. Hoc *phlegmones* nomen Graecis dici conſuevit de carnoſis partibus majorem in molem, cum tenſione, renixu, dolore pulſatorio, calore et rubore extuberantibus. At quae cauſa ſit, qua haec oboriantur ſymptomata, non vulgo, imo nec ipſis medicis omnibus innotuit. Neque enim via quadam plures ipſorum indagationem moliuntur, ſed quod viſum ipſis fuerit, abſolute pronunciant. Talis autem eſſet conſideratio, ſi quis via et ratione procederet. Major tumor in nullo unquam corpore contigerit, niſi horum duorum alterutrum ſubſtantiae ejus accidat, vel ut a copioſo calore ceu inſerveſcens fundatur, vel extrinſecus recentiorem aliquam ſubſtantiam conquirat. Fuſa namque in ſpiritum abit inflaturque, et refrigerata eadem priſtinam molem facile recuperat. Sed neque ſpiritus contentus in partibus phlegmone laborantibus conſpicitur, quemadmodum in multis aliis tumoribus; et refrigeratae ad prio-

ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν οὔτ' εὐθὺς οὔτ' ἐξ ἅπαντος ἐπανέρχεται. ὅτι δ' οὐ περιέχεται πνεῦμα, δῆλον ἐκ τῆς τομῆς. φαίνεται γὰρ εἰ τμηθείη τὸ φλεγμαῖνον, αἷμα μὲν ἐκχεόμενον πάμπολυ καὶ τὸ χωρίον ὅλον ἐναργῶς αἵματος μεστὸν, ὥσπερ οἱ διάβροχοι σπόγγοι, πνεῦμα δὲ οὔτ' εὐθὺς ἐκπῖπτον οὔτ' αὖθις. ἀλλὰ καὶ ἡ χροιὰ μόνη τοῦ αἵματος οἰκεία τε ἅμα καὶ ἀχώριστος. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων ἢ χυμῶν ἐρυθρὸν, πλὴν σαρκός τε καὶ αἵματος. ἀλλ' οὔτε πολυσαρκία ἐστὶ τὸ πάθημα τῆς φλεγμονῆς, καὶ εἴπερ συσταίη ποτὲ πολυσαρκία κατὰ τὸ σῶμα μόνη, χωρὶς αἵματος πλήθους, ὁ μὲν ὄγκος μείζων γίνεται τοῦ κατὰ φύσιν, ἡ χροιὰ δὲ ἐν ὅροις ὑγιεινοῖς διαμένει, μηδὲν τῆς ἀρχαίας ἐξαλλάττουσα φύσεως. οὐδενὶ γὰρ αὐξανομένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν ἐπιτείνεται τὸ πρόσθεν χρῶμα. οὕτω γὰρ ἂν ἥ τε χιὼν ἐγίνετο λευκοτέρα καὶ ἡ πίττα μελαντέρα καὶ ὁ χρυσὸς ξανθότερος. ἕτερον οὖν ἐστι προφανῶς αὔξησις οὐσίας ἀλλοιώσεως. αὐξάνεται μὲν γὰρ κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλοιοῦται δὲ κατὰ τὸ ποιόν. ἔστι δέ που καὶ τὸ χρῶμα ποιᾶς οὐσίας, οὐ

rem ſtatum neque ſtatim neque ex integro revertuntur. Quod autem ſpiritus non contineatur, ex ſectione patet. Apparet enim manifeſte, ſi pars laborans phlegmone ſecta fuerit, ſanguis permultus effluere, et locus univerſus ſanguine plenus, quemadmodum ſpongiae madentes, ſpiritus autem neque ſtatim excidere neque poſtea. At et ſolus color ſanguinis proprius ſimul et inſeparabilis eſt; nulla ſiquidem corporis pars alia, nullusve humor praeterquam caro et ſanguis rubet. Verum inflammationis affectus corpulentia non eſt, et ſiquando corpulentia ſola in corpore citra ſanguinis copiam conſiſtat, tumor naturali ſtatu major extat, color intra ſanitatis fines permanet, nec a priſtina natura recedit. Quippe nulli, quod ſecundum ſubſtantiam augeſcit, color primus intenditur. Sic enim nix candidior, pix nigrior, et aurum flavum magis evaderet. Quamobrem ſubſtantiae incrementum ab alteratione diverſum eſt. Augeſcit enim ſecundum quantitatem, alteratur ſecundum qualitatem. Eſt ſane et color qualitatis ſubſtantiae, non quan-

ποσῆς γνώρισμα. διὰ ταῦτα μὲν οὖν πολυσαρκία ἕτερον φλεγμονῆς, δι᾽ αὐτὰ δὲ ταῦτα πλεονάζειν ἄν τις ἐν αὐτῇ τὸν τοῦ αἵματος ὑπολάβοι χυμόν. ἀλλὰ καὶ μεθ᾽ ἑλκῶν ἐνίοτε μέγισται γίνονται φλεγμοναὶ, καὶ φαίνεταί τις ἐκρέων ἰχὼρ ὑδατώδης λεπτὸς, αἱματώδους φαινομένου τοῦ πέριξ χωρίου. ἀναγκαῖον οὖν ἐν τῷδε τὴν πύκνωσιν τῆς σαρκὸς, ἣν ἐν τοῖς κατὰ τὸ τραῦμα πέρασιν ἑαυτῇ ἐπεκτήσατο, συμμετρίας εἰς τοσοῦτον ἥκειν, ὡς διεκπίπτειν ἐπιτρέπουσαν τοῖς (354) ἰχῶρσιν, ἐναποστέγειν δ᾽ ἔνδον ἑαυτῆς τὸ αἷμα. καὶ μὴν ὅσον αἵματος ἰχὼρ λεπτομερέστερός ἐστι, τοσοῦτον ἢ καὶ πλέον ἔτι παχυμερέστερος ὑπάρχει πνεύματος. ὥστε εἴπερ ἡ κατὰ τὸ τραῦμα σὰρξ ἐπιτρέπει ἐκπίπτειν τοῖς ἰχῶρσιν, ἐπέτρεπεν ἂν δήπου τῷ πνεύματι. κενωθέντος δὲ ἅπαξ αὐτοῦ, καθίστατο ἂν εὐθέως καὶ ὁ τῆς φλεγμονῆς ὄγκος. ἀμέλει καὶ φαίνεται γιγνόμενον οὕτως ἐν οἷς ἂν μορίοις ὄντως ἀθροισθῇ τὸ πνεῦμα. τμηθέντων γὰρ αὐτῶν αὐτίκα συστέλλεται πᾶς ὄγκος. ἀλλὰ καὶ ἡ γένεσις αὐτῆς τῆς ἐπὶ τραύμασι γενομένης φλεγμονῆς μαρτυρεῖ. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ἔτι νεοτρώτων ὄντων ἐκπίπτει [314] πλῆθος αἵματος· ἴσχεται δ᾽

titatis indicium. His igitur rationibus ab inflammatione differt corpulentia. Ob haec autem eadem aliquis sanguinem humorem in ipsa exuberare censuerit. Interdum vero et cum ulceribus etiam maximae oriuntur inflammationes, videturque sanies quaedam tenuis aquae modo effluere, loco circum cruento apparente. Quare in hoc carnis densitatem, quam in vulneris terminis sibi comparavit, eo symmetriae venire necessarium est, ut saniem elabi sinat, sanguinem intus in se contineat. Et sane quanto sanies tenuior sanguine, tanto etiam vel magis adhuc spiritu crassior existit. Proinde si in vulnere caro saniem excidere permittit, certe spiritum quoque permiserit; quo semel evacuato, statim etiam inflammationis tumor subsidet. Nimirum sic fieri conspicitur in partibus, ubi spiritus vere collectus fuerit. Ipsis enim incisis, tumor omnis coërcetur. Quin et vulneribus succedens inflammatio hoc testatur. Etenim in principio recentibus adhuc vulneribus excidit copia sanguinis; rursus

αὖθις ἤτοι ψυξάντων ἡμῶν, ἢ αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ψυχθέν. ἀλλὰ καὶ πιλησάντων ἡμῶν ταῖς χερσὶν ἢ ἐπιδησάντων, ἴσχεται κωλυόμενον ἐκρεῖν. εἶτ' ἐν τοῖς στόμασι τῶν διῃρημένων ἀγγείων ἰσχόμενόν τε καὶ φραττόμενον πιλοῦταί τε καὶ πήγνυται, παραπλήσιόν τι πάσχον θρόμβῳ, πλὴν ὅτι θρόμβος μὲν ἀθρόα τοῦ αἵματός ἐστι πῆξις αἰσθητὴ, τὸ δ' ἐπὶ τῶν ἑλκῶν γιγνόμενον οὐκέτ' ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ καὶ πολλὰ πέρατα τῶν διῃρημένων ἀγγείων ἵστησι καὶ παχύνει τὸ αἷμα. ὅταν οὖν ἅμα μὲν τοῦτο παχύτερον, ἅμα δὲ τῶν ἀγγείων τὸ πέρας γένηται στενότερον, ἴσχεται μὲν ἤδη τὸ αἷμα, διεκπίπτουσι δὲ ἰχῶρες. ταῦτα πάντα τεκμήρια μέγιστα τοῦ πληθύνειν ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις τὸ αἷμα. θερμότερον μὲν οὖν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς οὕτω διακειμένοις, οὐ μὴν τοσοῦτον θερμότερον, ὡς μόνῃ τῇ χύσει τηλικοῦτον ἐργάσασθαι τὸν ὄγκον. πολλὰ δ' ἂν εἴη σοι καὶ τὰ τοῦδε τεκμήρια. πρῶτον μὲν οἱ διακαέστατοι τῶν πυρετῶν· ὅσον γὰρ ἐπὶ τούτων ἡ θερμασία σφοδροτέρα τῆς κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα μόριά ἐστι, τοσοῦτον τὸν ὄγκον ἐχρῆν

autem fupprimitur, aut nobis refrigerantibus, aut fua fponte ab ambiente refrigeratus. Imo etiam nobis manibus comprimentibus, vel deligantibus, effluere prohibitus retinetur. Deinde in vaforum diviforum orificiis retentus et obftructus coit et concrefcit: cui fimile quippiam grumo accidit, nifi quod grumus acervata fanguinis concretio fit fenfibilis; quod vero in ulceribus fit, non ita confertim, verum paulatim, et in multis diviforum vaforum terminis fiftit et craffum reddit fanguinem. Quum igitur fimul hic craffior, fimul vaforum extremum anguftius evadit, retinetur quidem jam fanguis, excidit autem fanies. Haec omnia maxima funt indicia partes inflammatione laborantes fanguinis copiam obtinere. Quapropter in affectis ita partibus calidior quidem eft eo, qui fecundum naturam eft, non tamen tanto calidior, ut fola fufione tam magnum tumorem effecerit. Multae vero tibi et hujus rei fuerint conjecturae. Prima febres ardentiffimae; quanto namque calor in his vehementior eft eo, qui inflammatas partes obfidet, tanto majorem effe tumorem

εἶναι μείζονα. δεύτερον δὲ τεκμήριον ἐκ τῆς τοῦ αἵματος οὐσίας· οὐ γὰρ ὥσπερ πίττα καὶ ῥητίνη καὶ κηρὸς ὑπὸ ψύξεως πέπηγεν, ἀλλ' ἔστιν ἀεί τε καὶ φύσει θερμότερον. ἐκείνοις μὲν οὖν θερμαινομένοις εἰς τοὐναντίον ἡ μετάστασις· αἵματι δὲ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντι θερμῷ γένοιτο μὲν ὀλίγῳ τινὶ ὁ μείζων ὄγκος, οὐ μὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ἐξαίρουσιν αἱ φλεγμοναὶ τὰ πάσχοντα μόρια. καίτοι γε πίττα καὶ ῥητίνη καὶ κηρὸς, εἰς τοσαύτην ἀφικνούμενα θερμασίαν, εἰς ὅσην ἥκει τὰ φλεγμαίνοντα, βραχὺ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐπαύξεται. καί σοι καὶ τοῦτό ἐστι τεκμήριον ἕτερον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις οὐ σμικρὸν τοῦ τὸν ὄγκον τῶν φλεγμαινόντων μορίων μὴ διὰ μόνην γίνεσθαι τὴν χύσιν. ὀλίγη μὲν γάρ ἐστιν ἡ κατὰ θερμασίαν ἀλλοίωσις τοῦ αἵματος, οὐκ ὀλίγῳ δὲ μείζων ὁ ὄγκος. ἱκανὸν δὲ τεκμήριον ἔστω σοι καὶ αὐτὸ τὸ φαινόμενον. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ ῥητίνη καὶ ἡ πίττα καὶ ὁ κηρὸς θερμαινόμενα σφοδρότερον ἐπιπλεῖστον ἥκουσι χύσεως, οὕτω καὶ τὸ αἷμα· φυλάττει δὲ, κἂν ἐπὶ πυρὸς ἕψηται, τὸν ἔμπροσθεν ὄγκον, ἢ οὐδ' ὅλως ἢ παντάπασιν ἐλάχιστον εἰς μέγεθος ἐξαιρόμενον.

oportebat. Secunda conjectura ex fanguinis fubftantia fumitur; non enim ut pix, refina et cera a frigore concrevit, fed eft femper et natura calidior. Illis igitur incalefcentibus, in contrarium tranamutatio eft; fanguini, fecundum naturam calido exiftenti, tumor aliquantulo major extiterit, non tamen tanto, quantum inflammationes partes affectas attollunt. Et fi pix quoque, refina et cera in tantum calorem prodeuntia, in quantum veniunt inflammatione laborantes partes, paululum fupra priftinum ftatum adaugentur. Ac non levis haec quoque tibi fuerit conjectura, praeter eas, quae dictae funt, inflammatarum partium tumorem non ob folam fufionem contingere. Etenim modica eft in calore fanguinis alteratio, tumor non paulo major. Quod autem evidens eft, id idoneum indicium tibi efto. Non enim quemadmodum pix, refina et cera vehementius incalefcentes plurimum fufione fluunt, fic etiam fanguis; fed etiamfi in igne coquatur, priorem molem fervat, aut nullo modo, aut certe in minimam magnitudinem

εἴρηται δέ μοι καὶ πρόσθεν, ὅτι ψυχομέναις ταῖς φλεγμοναῖς οὐκ ἀεὶ καθίστασθαι συμβαίνει. τὴν γὰρ ἀκμάζουσάν τε καὶ μεγάλην, ἐφ᾽ ἧς ἐσφήνωται τὸ ῥεῦμα, κᾂν ἐπὶ πλέον ψύξῃς, οὐ καθαιρήσεις τὸν ὄγκον, ἀλλὰ πελιδνὸν ἐργάσῃ τὸ μέρος καὶ ψυχρὸν, εἰς σκίῤῥον τε μεταστήσεις τὸ πάθος. εὐκολώτατα δὲ πρὶν μὲν σφηνωθῆναι τὸ ῥεῦμα τοῖς ψύχουσί τε καὶ στύφουσιν ἀναστέλλεται, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ὀλίγον ᾖ· δυσλύτως δὲ ἔμπροσθεν ἐμπλασθὲν, ὑπὸ μὲν τῶν στυφόντων καὶ ψυχόντων οὐδὲν ὀνίναται, κενωθῆναι δὲ δεῖται. ἐξεύρηται τοιγαροῦν τηνικαῦτα τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον τοῖς θερμαίνουσι διαφορεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τι τοῦ αἵματος αἰσθητῶς ἐκκενοῦν, ἀμυχὰς εἰς τὸ δέρμα ποιούντων. πάντα ταῦτα οὖν μεγάλα γνωρίσματα τοῦ πεπληρῶσθαι τὸ φλεγμαῖνον αἱματώδους χυμοῦ. θερμὸν δὲ ἀμέτρως οὐκ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ γίνεται, διὰ τὴν ἔμφραξιν ἁπάντων τῶν πόρων ἰσχομένης τῆς ἀρχαίας ἀναπνοῆς. ἀναγκαῖον οὖν δήπου καὶ σήπεσθαι χρονίζοντι τῷ αἵματι. πάντα γὰρ ὅσα θερμὰ καὶ ὑγρὰ σώματα, κατὰ θερμὸν ἀθροιζόμενα τόπον ἑτοίμως σήπεται,

reducitur. Antea quoque mihi dictum eſt, inflammationes refrigeratas non ſemper ſubſidere. Nam vigentes et magnas, in quibus fluor impactus eſt, etiamſi plurimum refrigeraris, non auferes tumorem, ſed lividam partem reddes et frigidam, in ſcirrhumque vertes affectum. At minimo negotio priusquam fluxio impacta ſit, refrigerantibus et aſtringentibus repellitur, et maxime quum modica fuerit. Porro contumaciter ante impacta, aſtringentibus refrigerantibusque nihil juvatur, ſed evacuari poſtulat. Proinde inventum eſt a medicis tunc non ſolum calefacientibus eſſe diſcutiendum, verum etiam ex ſanguine quippiam ſenſibiliter evacuandum, ſcarificationibus in cute factis. Hae igitur omnes notae ſunt, partem inflammatam humore ſanguineo eſſe repletam. Calida vero immodice non protinus ab initio, ſed tempore fit, perſpiratione priſtina propter meatuum omnium obſtructionem ſuppreſſa. Neceſſarium igitur ſanguinem diu immorantem computreſcere. Omnia ſiquidem calida et humida corpora in calidum collecta locum, ſi neque

μήτε κινούμενα μήτε ἐμψυχόμενα, [315] ὥστε καὶ ἡ ἐκ τῆς σηπεδόνος αὐτοῦ προέρχεται θερμότης, ἐφ' ᾗ πρόσθεν εἶχεν. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς ἀγγείοις αἷμα πλεῖον ἤθροισται κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, τοῖς ὄγκοις αὐτῶν τεκμαρτέον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τῷ φαίνεσθαι φλέβας ἐν αὐτοῖς ἀοράτους ἔμπροσθεν οὔσας ὑπὸ σμικρότητος, οὐ γεννηθείσας δήπου κατὰ τὴν φλεγμονὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πληρωθῆναι τοῦ αἵματος εἰς μέγεθος ἀρθείσας τοσοῦτον, ὡς αἰσθητὰς γενέσθαι. μάλιστα δὲ ἐν ὀφθαλμοῖς φαίνεται τοῦτο συμπῖπτον καὶ πόσθῃ καὶ τιτθοῖς. ὅτι δὲ καὶ ἡ σύμπασα φαίνεται σὰρξ, ἧς ἤδη καὶ μάλιστα πάθος ἐστὶν ἡ φλεγμονὴ, πληροῦσθαι ῥεύματος αἱματώδους, ἥ τε χροιὰ καὶ ὁ ὄγκος αὐτὸς ἐνδείκνυται. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑγρὰ πᾶσα καὶ διάβροχος ὥσπερ ἔριον καὶ σπόγγος φαίνεται, καὶ τούτῳ μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐκρέοντες ἰχῶρες, ἐπειδὰν ἔχῃ στόμιον ἡ φλεγμονή. εἰκότως δὲ, οἶμαι, καὶ τὸ δέρμα σὺν τοῖς ὄγκοις τῶν ὑποκειμένων ἐξαίρεται καὶ περιτείνεται, καὶ τῷ χρόνῳ δὲ δέχεται καὶ αὐτὸ τοῦ ῥεύματος, ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἀγγείων χιτῶνες. οὕτω δὲ καὶ οἱ

evacuentur, neque refrigerentur, facile putrefcunt; quapropter ex ejus putredine accedit calor ei, quem prius obtinebat. Quod igitur in vafis partium inflammatarum fanguis copiofus collectus fit, ex tumoribus ipfarum licet conjicere; nec minus inde, quod venae in ipfis antea ob parvitatem vifum effugientes confpiciantur, non generatae videlicet in inflammatione, verum ex fanguinis repletione in magnitudinem tantam elatae, ut fenfibus pateant. Hoc in oculis potiffimum accidere videtur et praeputio et mammis. Ad haec univerfam carnem, cujus jam et praecipue inflammatio affectus eft, fluore fanguinolento repleri, tum color tum ipfe tumor indicat. Ob id vero humida omnis caro et madefcens inftar lanae et fpongiae apparet. Atque hujus teftimonium fanies effluens perhibet, ubi inflammatio orificium acceperit. Merito etiam, mea fententia, cutis cum fubjectarum partium tumoribus attollitur ac circumtenditur, et temporis proceffu ipfa quoque fluxionem fufcipit, quemadmodum vaforum tunicae. Sic etiam inflammatae

ὑμένες οἱ κατὰ τὸ φλεγμαῖνον μέρος, ἔτι δὲ καὶ τὰ νεῦρα καὶ οἱ τένοντες ἀπολαύουσιν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς φλεγμονῆς, ἐνίοτε μέν τοι τρωθέντων αὐτῶν ἢ καὶ ἄλλως παθόντων, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων πρῶτον ἄρχεται τὸ κακόν. ὅλως δὲ οὐδὲν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ κατὰ φύσιν ἔχον ἀκριβῶς διαμένει χρονιζούσης τῆς φλεγμονῆς, ἀλλὰ συναπολαύει τῇ σαρκὶ πάντα τοῦ ῥεύματος, ὥστ᾽ ἐνίοτε καὶ τῶν ὀστῶν ἅπτεται, καθάπερ καὶ ἐξ αὐτῶν ὁρμᾶταί ποτε πρώτων πασχόντων. ἐν γοῦν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν χαλαρόν τέ ἐστι τὸ δέρμα τοῖς γε μὴ παχέσιν, ἥ τ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ χώρα κενὴ, καθ᾽ ἧς ἐπιπέπτωκεν· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν σάρκα χῶραι, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι λέλεκται, κεναὶ πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι, καὶ μάλιστά γε αἱ περὶ τὰς ἀρτηρίας ἐν κύκλῳ ταῖς διαστολαῖς αὐτῶν ἀνακείμεναι· κατὰ δὲ τὰς φλεγμονὰς ἅπασαι πληροῦνται τοῦ αἵματος, ἐκ μὲν τῶν ἀγγείων διϊδρουμένου κατὰ τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, ἐν παντὶ δὲ μορίῳ τῆς σαρκὸς ἀναμιγνυμένου δροσοειδῶς.

partis membranae, infuper nervi et tendines inflammationem temporis fpatio experiuntur; interdum fane ipfis vulneratis, vel etiam aliter affectis, mali principium debetur. In univerfum nihil in parte inflammata fecundum naturam exacte fe habens permanet, fi inflammatio diuturna fit, verum omnes fimul cum carne fluxionem participant. Quamobrem offa quoque nonnunquam inflammatio attingit, ut et ex ipfis aliquando primario affectis movetur. Quum itaque fecundum naturam fe habet cutis, in minime craffis laxa eft, et locus medius in quem incidit, vacuus eft. Eodem modo carnium fpatia, de quibus in anatomicis adminiftrationibus latius dictum eft, vacua exiftunt omnia, praefertim quae circa arterias orbiculatim earum diaftolis incumbunt. In inflammationibus autem omnia fanguine replentur, ex vafis per earum tunicas refudante, in omni vero carnis parte roris inftar permixto.

Κεφ. γ΄. Ὅταν δὲ ἐν τῷ χρόνῳ κρατήσῃ μὲν ἡ φύσις, πεφθῇ δὲ σύμπαν τὸ ῥεῦμα, καὶ γένηται πύον, ἐκτὸς ὠθεῖται τῆς σαρκὸς, ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ δυνάμεως ἀποκριτικῆς τῶν ἀλλοτρίων. ἔνθα μὲν οὖν ἤτοι πόρος ἐστὶ φυσικὸς ἀξιόλογος, οἷον ὀχετός τις ἐκροῆς περιττωμάτων παρεσκευασμένος, ἢ αὐτὸ τὸ χωρίον ἐνταῦθα ἀραιὸν, τοῦ πύου τὸ μέν τι διαπνεῖται, τὸ δὲ αἰσθητῶς ἐκρεῖ· ἔνθα δὲ περίκειται τὸ δέρμα πυκνὸν καὶ σκληρὸν, οἷον τὸ ἔξωθεν ἡμῶν ἐστιν, ἴσχεται ἐνταῦθα τὸ πύον, ἀφίστησί τε τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ σαρκὸς, εἶτα καὶ διαβιβρώσκει τῇ δριμύτητι καὶ διεξέρχεται πρὸς τοὐκτὸς, εἰ μή τις φθάσῃ σχάσας αὐτό. κρατηθείσης δὲ τῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, οὐκέτι εἰς πύον, ἀλλ' εἰς (355) ἀλλόκοτόν τινα μεταβολὴν ἄλλοτε ἀλλοίαν ἀφικνεῖται τὸ αἷμα. καλεῖται δὲ κοινῇ μὲν σύμπαντα τὰ τοιαῦτα πρὸς τῶν πλείστων ἰατρῶν ἀποστήματα, καὶ μάλισθ' ὅσα διὰ βάθους ἔνδον ἐστίν· ἔνιοι δὲ οὐχ ἅπαντα προσαγορεύειν οὕτω δικαιοῦσιν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον, ὅσα τὴν ἀλλοίωσιν εἰς διαφθορὰν ἑτέραν τινὰ, οὐκ εἰς τὸ συνηθές τε καὶ χρηστὸν ἴσχει πύον. ὡς τά γε

Cap. III. At quum temporis proceſſu natura ſuperior evaſerit, fluor autem univerſus concoctus fuerit, et pus evaſerit, extra carnem pellitur ab ejus facultate alienorum expultrice. Ubi ergo vel meatus naturalis notabilis eſt, veluti quidam effluxionis excrementorum rivus praeparatus, vel ipſa regio indidem rara, aliud ex pure perſpirat, aliud ſenſibiliter effluit. Ubi vero cutis denſa duraque circumjacet, veluti exterior noſtra eſt, pus ibi retinetur, et a carne ei ſubjecta recedit; deinde etiam acrimonia erodit, *vulnerat*, et foras erumpit, niſi quis ſcarificatione *protinus* ipſam antevertat. Verum natura a fluore devicta, non amplius in pus, ſed in alienam aliquam mutationem alias aliam ſanguis pervenit. Vocantur hujusmodi omnia vulgo a plerisque medicis abſceſſus, maxime quae intus in alto jacent. Quidam non omnes ſic appellandas cenſent, ſed illas duntaxat, quae in aliam quandam corruptionem, non in conſuetum bonumque pus immutantur; quemadmodum om-

ἐκπυΐσκοντα ἅπαντα [316] τινὲς μὲν ἐμπυήματα προσαγορεύουσιν, ἔνιοι δὲ διαπυήματα, καθάπερ καὶ αὐτὸ ἐκπυΐσκειν, καὶ διαπυΐσκειν· ἔνιοι δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὅταν ἐν σπλάγχνῳ γένηταί τι τοιοῦτον, ἐκεῖνο μόνον ἐμπύημα προσαγορεύουσι, καὶ τοὺς οὕτω πάσχοντας ἐμπύους· ἄλλοι δ' αὖ τινες ἰατροὶ μόνους ἐκείνους ὀνομάζειν ἐμπύους δικαιοῦσιν, οἷς ἤθροισται πύον ἐν τῇ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος χώρᾳ. τῶν μὲν οὖν ὀνομάτων, ὅπερ ἀεί μοι λέλεκται, φροντίζειν χρὴ τοσοῦτον, ὡς ἑρμηνεύεσθαι σαφῶς τὸ δηλούμενον· αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα, περὶ ὧν ὁ λόγος, εὑρίσκειν οὕτως σπουδαστέον, ὡς μηδὲν ἐξ αὐτῶν διαλάθοι. σύμπαντα γὰρ ταῦτα παρασκευαστικὰ πρὸς τὴν θεραπευτικήν εἰσι μέθοδον, ἐν ᾗ τὰς διαθέσεις, οὐ τὰς προσηγορίας αὐτῶν ἰώμεθα. τούτων τοίνυν ἀεὶ μεμνημένους ἐπὶ τὰ λείποντα αὖθις τῶν πραγμάτων ἰτέον.

Κεφ. δ'. Ὅταν ἀποδείρῃ τὰ σώματα τὸ πύον, ἀποστήσῃ τε καὶ διαστήσῃ τῶν ὑποκειμένων τὰ περιέχοντα, κἄπειτα κενωθέντος αὐτοῦ καθ' ὀντιναοῦν τρόπον, ἀδυνατήσει τὰ διαστάντα τὴν ἀρχαίαν ἀπολαβεῖν κατάστασιν, ὀνομάζεται

nia fuppurantia quidam vomicas, nonnulli fuppurationes appellitant, ut et ipfum vomicas excitare et fuppurare. Aliqui vero non fic, verum quum in vifcere ejusmodi quippiam factum eft, illud folum appellant fuppuratum, et hoc fic affectos, fuppuratos et purulentos. Rurfum et alii quidam medici illos folos empyos *purulentos* vocari cenfent, quibus in media inter thoracem et pulmonem regione pus collectum eft. Itaque nominum, quod femper ego dixi, tanta eft habenda ratio, quanta rei manifefto exponendae fufficit. Ipfas res, de quibus agitur, invenire fic conandum eft, ut nulla ex eis fubterfugiat. Haec enim omnia ad medendi methodum praeparant, in qua affectibus, non vocabulis ipforum medemur. Horum igitur femper memores, ad reliqua rurfus veniemus.

Cap. IV. Quum corpora pus excoriat, et continentia a fubjectis feparat, ac diducit, dein eo quomodocunque evacuato, feparata priftinum ftatum recuperare nequeunt,

τὸ πάθος κόλπος. εἰ δὲ μὴ ταχέως τις αὐτὸν θεραπεύσῃ, τυλοῦται καὶ σκληρὸς γίνεται τῷ χρόνῳ, καὶ οὐχ οἷός τέ ἐστι κολλᾶσθαι τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ. προστέλλεται μέντοι ξηρανθεὶς ὑπό τε φαρμάκων καὶ διαίτης, ὡς δοκεῖν ὑγιὲς ἀμέμπτως ὑπάρχειν τὸ μόριον. εἰ μὲν δὴ διὰ παντὸς ἀκριβῶς τις διαιτώμενος, ὑγιεινὸν ἀληθῶς ἔχει καὶ ἀπέριττον τὸ σῶμα, προσεσταλμένος ὁ κόλπος μένει· περιττώματος δέ τινος ὑποτραφέντος, αὖθις πληροῦται καὶ γίνεται πάλιν ὅ περ ἐξ ἀρχῆς ἦν ἀπόστημα· καὶ αὖθίς γε, δεόντως ἰωμένων, ἐκκενοῦται καὶ ξηραίνεται καὶ προστέλλεται, καὶ ἀεὶ πολὺ ῥᾴονα ἅπαντ᾽ αὐτῷ γίνεται ταῦτα τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀποστάντων. οὔτε γὰρ ὀδυνᾶται διασπώμενα τὰ μόρια, διέστηκε γὰρ ἤδη· καὶ πληροῦται τάχιστα, ῥᾳδίως ὑποδεχομένου τοῦ κόλπου τὸ ῥεῦμα· καὶ δὴ καὶ κενοῦται ταχέως, ὡδοποιημένων αὐτῷ τῶν ἐκροῶν, ὡς ὅταν γε κολληθῶσιν αὐτὰ, πάλιν ὀδυνῶνται, ῥηγνυμένου τοῦ ἀποστήματος. οὐ μόνον δὲ ἐκ φλεγμονῆς ἡ γένεσις τοῖς ἀποστήμασιν, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐνίοτε δι᾽

affectio finus appellatur. Nifi vero quis celeriter eum curet, callo obducitur, durusque temporis progreffu efficitur, et fubjectis fibi partibus agglutinari non poteft. Attamen tum medicamentis tum victus ratione exiccatus committitur ita, ut pars fana citra laefionem effe videatur. Si quidem accurato quis victu femper ufus, fanum vere corpus obtinet, et recrementorum expers, finus commiffus conjunctusque manet. At ubi excrementum quoddam fuccreverit, mox repletur, et qui abfceffus ab initio erat, rurfus efficitur; atque iterum, ut par eft, medentibus, evacuatur ficcaturque et committitur; tum haec omnia multo faciliora femper ei contingunt, quam quae prius abfcefferant. Neque enim divulfae partes dolent, diductae enim jam funt; et citiffime replentur, finu fluxionem facile fufcipiente; quinetiam evacuatur celerius, effluxionibus feu viis ipfi patefactis; ut quum ipfae partes coierint, ubi abfceffus rumpitur, rurfus doleant. At non folum ex inflammatione abfceffibus ortus eft, fed etiam protinus a principio interdum, ob alium

ἄλλον χυμὸν ὁντιναοῦν ἀποδέροντα τῷ χρόνῳ καὶ ἀφιστάντα τῶν ὑποκειμένων τὰ περιέχοντα. καὶ τοίνυν καὶ τμηθέντων, παντοίαν ἰδέαν ὑγρῶν τε καὶ στερεῶν σωμάτων ἐντὸς ἔχοντα φαίνεται. καὶ γὰρ βορβόρῳ, καὶ οὔρῳ, καὶ θρόμβῳ καὶ χυλῷ μελιτώδει, καὶ μυξώδει, καὶ ὀστοῖς, καὶ λίθοις, καὶ πώροις, ὄνυξί τε καὶ θριξὶν, ἐν ἀποστήμασιν εὑρίσκεται παραπλήσια σώματα, καὶ μὴν καὶ ζῶα πολλάκις εὕρηνται, σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἐκ σηπεδόνος ἔχουσι τὴν γένεσιν ὁμοιότατα.

Κεφ. έ. Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύριγξ ὀνομαζομένη στενὸς καὶ προμήκης κόλπος, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις κόλποις προστελλομένη τε καὶ αὖθις ἀφισταμένη δι᾽ ἐπιῤῥοὴν περιττωμάτων, ὥσπερ [317] ἐκεῖνοι. ἀθερώματα δὲ καὶ στεατώματα καὶ μελικηρίδας, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα, τινὲς μὲν ἐν τοῖς ἀποστήμασι τίθενται, τινὲς δὲ εἰς ἕτερον γένος. εὔδηλος δὲ καὶ ἡ τούτων φύσις ἐκ τῶν ὀνομάτων. ἀθέρα μὲν γάρ τι παραπλήσιον ἐν τοῖς ἀθερώμασιν εὑρίσκεται· μέλιτι δὲ ἐν τοῖς μελικηρίσι· στέατι δὲ ἐν τοῖς στεατώμασιν. ὡς τὸ πολὺ δὲ χιτὼν

quemcunque humorem fenfim excoriantem et a fubjectis continentia diducentem. Ac proinde incifi universas, non humorum modo, verum etiam folidorum quorundam corporum fpecies intus continere confpiciuntur. Etenim coeno, urinae, grumo, melleo mucofoque fucco, offibus, lapidibus, callis obduratis, unguibus, et pilis fimilia corpora in abfceffibus reperiuntur; quin et multoties inventa funt animalcula, prope omnibus, quae ex putredine generationem habent, fimillima.

Cap. V. At vero quae fiftula vocatur anguftus oblongusque finus eft, qui peraeque caeteris finibus contrahitur, ac rurfus ob excrementorum influxum diducitur, quemadmodum illi. Atheromata vero, et fteatomata, et melicerides, et hujusmodi caeteras affectiones alii inter abfceffus reponunt, quidam ad aliud genus referunt. Ipforum vero natura ex nominibus conftat. Nam in atheromatis pulticulae fimile quid invenitur; melli in meliceribus; fevo in fteatomatis. Caeterum hujusmodi univerfa tunica quaedam mem-

τις ὑμενώδης ἅπαντα τὰ τοιαῦτα περιέχει. ταῦτά τε οὖν ἅπαντα παρὰ φύσιν ὄγκοι, καὶ πρὸς τούτοις ἄνθρακες, καὶ γάγγραιναι, καὶ ἕρπητες, ἐρυσιπέλατά τε καὶ σκίῤῥοι, καὶ οἰδήματα, καὶ καρκῖνοι, καὶ πνευματώσεις, ὑπὲρ ὧν οὐδ' αὐτῶν ἀγνοεῖν χρὴ τὸν ἰατρὸν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπισκέπτεσθαι τήν τε γένεσιν ἑκάστου καὶ τὴν οὐσίαν.

Κεφ. στ'. Αἱ μὲν δὴ γάγγραιναι καὶ οἱ ἄνθρακες, ἐπειδὰν οἷον ζέσαν τὸ αἷμα ἐγγύς τε τῆς φλεγμονῆς διακαύσῃ τὸ δέρμα. ταῦτ' ἄρα καὶ σὺν ἐσχάρᾳ γίγνονται, καὶ φλύκταιναι προηγοῦνται τοῦ ἕλκους, ὥσπερ ἐν τοῖς πυρικαύστοις, ὀξύτατόν τε πυρετὸν ἐπιφέρουσι, καὶ κίνδυνον ὑπόγυιον ἀμφὶ τῇ ζωῇ. μέλαινα δὲ τοὐπίπαν καὶ τεφρώδης ἡ ἐσχάρα φαίνεται τοῦ τῶν ἀνθράκων ἕλκους, οὐ μὴν οὐδ' ἡ χροιὰ τῆς πέριξ φλεγμονῆς ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ἐρυθρά ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μελάντερον ῥέπει, τρόπον ἕτερον τῶν ἐκχυμωθέντων, ἢ ὑπὸ κρύους καταψυχθέντων· οὐ σφοδρῶς γὰρ πελιδνὸς, ὥσπερ ἐπ' ἐκείνοις ὁ ὄγκος, ἀλλ' ἔχει τι καὶ στίλβον, οἷον ἥ ἄσφαλτός τε καὶ ἡ πίττα. τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἀκριβὴς

branofa faepe comprehendit. Atque hi omnes tumores praeter naturam funt. Accedunt huc carbunculi, gangraenae, herpetes, eryfipelata, fcirrhi, oedemata, cancri, et inflationes; quae nec ipfa medicum ignorare oportet, fed cujusque generationem et fubftantiam accurate perfcrutari.

Cap. VI. Enimvero gangraena et carbunculi procreantur, quum fanguis tanquam fervens atque inflammationi propinquus cutem perufferit. Quapropter et cum crufta fiunt, et puftulae ulcus praecedunt, quemadmodum in ambuftis; febremque acutiffimam inferunt et imminens vitae periculum. Nigra vero prorfus ac cinerea carbunculorum ulceris apparet crufta; non tamen color inflammationis circumpofitae fimiliter aliis ruber eft, fed ad nigriorem propendent, alio modo quam ecchymofi laborantibus, vel a gelu refrigeratis; quia non adeo livens, quemadmodum in illis, tumor eft, fed etiam quid fplendidum habet, veluti bitumen et pix. Talis eft quoque fincera bilis atra.

μέλαινα χολή. καὶ τοίνυν καὶ ἡ κακοήθεια τῶν ἐν τοῖς ἄνθραξιν ἑλκῶν ἐντεῦθέν ἐστιν. ἔοικε γὰρ ἤτοι γε ἐξ ἀρχῆς εὐθέως, ἢ ὑπεροπτώμενον ἐν τῇ ζέσει τὸ αἷμα μελαγχολικὸν γίνεσθαι.

Κεφ. ζ. Χωρὶς δὲ τοῦ ζεῖν ἡ μέλαινα χολὴ τοὺς καρκίνους ἐργάζεται, καὶ ἢν δριμυτέρα τύχῃ, μεθ' ἕλκους. ταῦτ' ἄρα καὶ μελάντεροι τῇ χροιᾷ τῶν φλεγμαινόντων εἰσὶ, καὶ ἥκιστα θερμοί. πληροῦνται δὲ αἱ φλέβες ἐπ' αὐτῶν καὶ τείνονται μᾶλλον ἢ ἐν ταῖς φλεγμοναῖς. ἧττον γὰρ ἐκπίπτει τῶν ἀγγείων εἰς τὴν πέριξ σάρκα διὰ πάχος ὁ γεννῶν τοὺς καρκίνους χυμός. οὐ μὴν οὐδὲ ἐρυθραὶ καθάπερ ἐν ταῖς φλεγμοναῖς αἱ φλέβες εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ κατὰ τὸν λυποῦντα χυμόν.

Κεφ. η'. Ἕπεται δὲ ταῖς μεγάλαις φλεγμοναῖς ἡ καλουμένη γάγγραινα, νέκρωσίς τε οὖσα τοῦ πάσχοντος μορίου. κἂν μὴ διὰ ταχέων τις αὐτὴν ἰάσηται, νεκροῦται ῥᾳδίως τὸ παθὸν οὕτω μόριον, ἐπιλαμβάνει τε τὰ συνεχῆ καὶ ἀποκτείνει τὸν ἄνθρωπον. ἐπειδὰν γὰρ ἰσχυρῶς φραχθῇ κατὰ τὰς μεγίστας φλεγμονὰς τά τε στόματα

Unde profecto ulcerum in carbunculis malignitas emergit. Nam sanguis vel statim ab initio, vel in fervore assatus, melancholicus fieri videtur.

Cap. VII. At bilis atra sine ebullitione cancros facit; et cum ulcere, si acrior contigerit. Quamobrem et nigriores colore inflammatis semper apparent minimeque calidi; venae in ipsis replentur ac tenduntur magis quam in inflammationibus. Humor enim cancros generans minus ob crassitiem ex vasis in circumpositam carnem excidit; non tamen venae sicut in inflammationibus rubrae sunt, verum et hae pro humoris infestantis ratione.

Cap. VIII. Magnas inflammationes gangraena vocata sequitur, quae partis affectae mortificatio est. Hanc nisi quis cito sanaverit, pars sic laborans facile emoritur, nec non alias continuas invadit ac hominem perimit. Quum enim vehementer obstructa sunt in maximis inflammationi-

τῶν ἀγγείων, οἵ τε πόροι πάντες οἱ κατὰ τὸ δέρμα. τῆς κατὰ φύσιν ἀποστερούμενοι διαπνοῆς, τὰ οὕτω κάμνοντα σώματα νεκροῦνται ῥαδίως. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἀποσβέννυται τὸ τῆς χρόας εὐανθὲς, ὃ συνῆν ταῖς φλεγμοναῖς· [318] ἔπειθ' ἡ ὀδύνη καὶ ὁ σφυγμὸς οἴχονται, οὐ πεπαυμένης δή που τῆς διαθέσεως, ἀλλὰ τῆς αἰσθήσεως νενεκρωμένης. ἀχώριστος δὲ φλεγμονῆς μεγάλης ὁ σφυγμός. οὕτω δὲ ἐοίκασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοὶ τὴν αἰσθητὴν κίνησιν αὐτῷ τῷ κάμνοντι τῶν ἀρτηριῶν, εἴτε χωρὶς ὀδύνης, εἴτε καὶ σὺν ταύτῃ γίγνοιτο. διὸ καὶ προστιθέασί τινες ἐν τοῖς συμπτώμασι τῆς φλεγμονῆς τῷ σφυγμῷ τὸ σὺν ὀδύνῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν ὀνόματι τὴν ἀμφισβήτησιν ἔχει, κάλλιον δὲ ἐπίστασθαι τὴν γένεσιν αὐτῶν καταφρονοῦντα τῆς προσηγορίας. ἐν μὲν δὴ τῷ κατὰ φύσιν ἀναίσθητός ἐστιν ἡμῖν ἡ κίνησις τῶν ἀρτηριῶν, ἐν δὲ ταῖς φλεγμοναῖς αἰσθητὴ σὺν ὀδύνῃ. πλήττει γὰρ ἡ ἀρτηρία διαστελλομένη τὰ πέριξ σώματα, καὶ πρὸς τῆς πληγῆς ὀδυνώμεθα διὰ τὴν φλεγμονήν. ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ χιτὼν ἤδη φλεγμαίνῃ, πλήττουσά τε ἅμα καὶ

bus, tum vaſorum orificia, tum omnes meatus naturali perſpiratione deſtituti, ſic aegrotantia corpora prompte emoriuntur. Ac primum qui coloris flos inflammationibus adfuerat, in ipſis extinguitur; deinde dolor et pulſus abeunt, nequaquam ſedato affectu, verum ſenſu emortuo. Pulſus autem ingentis inflammationis inſeparabile ſymptoma eſt; ſic autem videntur veteres appellare motum arteriarum ipſi aegrotanti ſenſibilem, ſive citra dolorem ſive cum eo accidat. Quare nonulli in inflammationis ſymptomatis pulſui hoc addunt, cum dolore. Haec illis de nomine diſceptatio eſt. Praeſtat hoc neglecto originem eorum cognoſcere. Certe in naturali ſtatu arteriarum motus nobis non percipitur, in inflammationibus cum dolore ſentitur. Percutit enim arteria, dum dilatatur, circumjacentes partes, ex cujus ictu propter inflammationem dolemus. Ubi vero ipſa quoque tunica inflammatione jam conflictatur, percu-

πληττομένη διπλασιάζει τὴν ὀδύνην. περὶ μὲν δὴ τούτων αὐτάρκως εἴρηται.

Κεφ. θ'. Λεκτέον δὲ ἐφεξῆς τὰ χολώδη ῥεύματα. νενίκηκε γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τῶν ἰατρῶν ἔθος, ἄν τε χολὴν ὀνομάσωμεν ἁπλῶς ἄν τε χολώδη χυμὸν, ἀκούειν ἡμᾶς (356) τὴν ὠχρὰν καὶ πικρὰν, οὐ τὴν ὀξεῖαν καὶ μέλαιναν. ἐκείνην γὰρ ἀεὶ μετὰ προσθήκης ὀνομάζουσι, συνάπτοντες τῇ προσηγορίᾳ τοῦ χυμοῦ τὴν χρόαν. ὅταν οὖν κατασκήψῃ χολῶδες ῥεῦμα, τὸ μὲν ἀκριβὲς ἑλκοῖ τὸ δέρμα, τὸ δὲ ὑδατώδεσιν ἰχῶρσιν ἢ αἵματι συμμιγὲς ἧττόν ἐστι δριμὺ καὶ μᾶλλον εἰς ὄγκον αἴρει τὸ μέρος ἢ ἑλκοῖ. τουτὶ μὲν οὖν ἐρυσίπελας ὀνομάζεται, θάτερος δὲ ἕρπης. ἐνδείκνυται δὲ τὸν ἐργασάμενον χυμὸν ἥ τε χρόα καὶ ἡ θερμότης τῶν παθῶν. ἐπεὶ δὲ αὖ καὶ τοῦ δριμέος ὁ μὲν ἧττον, ὁ δὲ μᾶλλον ὑπάρχει τοιοῦτος, ἰστέον ἐπὶ μὲν τοῦ δριμυτέρου τὸν ἐσθιόμενον ἕρπητα συνίστασθαι, οὕτω γὰρ αὐτὸν ὠνόμασεν Ἱπποκράτης, ὑπὸ δὲ θατέρου τὸν ἕτερον, ᾧ καὶ κεγχρίαν ἔνιοι τῶν μεθ' Ἱππο-

tiens fimul et percuffa dolorem congeminat. De his quidem abunde fatis dictum.

Cap. IX. De biliofis autem fluxionibus deinceps differendum. Vicit enim haud fcio qua ratione medicorum confuetudo, five bilem fimpliciter five biliofum humorem nominemus, inaudire nos pallidam et amaram, non acidam et nigram; quandoquidem illam femper cum adjectione nominant, humoris appellationi colorem adjungentes. Quum igitur biliofus humor *aliquo* decubuerit, fincerus quidem cutem exulcerat; qui vero aqueae faniei aut fanguini mixtus, minus eft acris et magis partem in tumorem attollit, quam exulcerat. Hoc itaque eryfipelas appellatur, alterum herpes. Procreantem vero humorem affectuum tum color tum calor prodit. Quum autem et rurfus acris fluoris hic minus, ille magis talis exiftit, fciendum, ex acriore herpetem efthiomenum i. e. *depafcentem* conftitui, fic enim Hippocrates ipfum nominavit, ex altero alterum, cui et nonnulli poft Hippocratem miliaris nomen

κράτην τοὔνομα ἔθεντο, διότι κέγχροις ὁμοίας ἐξοχὰς ἀποτελεῖ κατὰ τὸ δέρμα. φλέγματι μὲν οὖν μοι δοκεῖ μεμῖχθαι τὸ τοιοῦτον ῥεῦμα· τὸ δὲ ἕτερον ἀκριβοῦς εἶναι χολῆς. διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀναβρώσεως γίγνεται, τὸ συνεχὲς ἀεὶ τοῦ δέρματος ἐπιλαμβάνοντος τοῦ πάθους, ὅθεν αὐτῷ καὶ τοὔνομα. μιχθέντος δὲ αἵματος ἴσου τῇ χολῇ, τὸ πάθος ἀμφοῖν ἐν μέσῳ τὴν ἰδέαν ἐστὶ καὶ τὴν φύσιν ἐρυσιπέλατός τε καὶ φλεγμονῆς. εἰ δὲ πολὺ ἐπικρατοίη τὸ ἕτερον, ἀπὸ τοῦ κρατοῦντος ἡ προσηγορία τῷ πάθει, κατηγορεῖται δὲ αὐτῷ τὸ μιχθέν. ἐρυσίπελας μὲν οὖν φλεγμονῶδες ἐπὶ τῇ ξανθῇ κρατούσῃ, φλεγμονὴ δὲ ἐρυσιπελατώδης ἐπὶ τῷ κρατοῦντι αἵματι λέγεται. παραπλήσιος δὲ καὶ ἡ τῶν ἄλλων μίξεων ἑρμηνεία, φλεγμονὴ σκιῤῥώδης, καὶ σκίῤῥος φλεγμονώδης, οἴδημά τε φλεγμονῶδες καὶ οἰδηματώδης φλεγμονή. τέτταρα γὰρ ταῦτ᾽ ἐστι συνεχῶς γινόμενα πάθη δι᾽ ἐπιῤῥοὴν ὑγρῶν, ἐρυσίπελας καὶ οἴδημα καὶ φλεγμονὴ καὶ σκίῤῥος. ἐρυσίπελας μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, χολώδους ῥεύματος κρατήσαντος· φλεγμονὴ δὲ, αἱματώδους· οἴδημα δὲ λεπτοῦ τὴν σύστασιν φλέγματος,

posuerunt, quod miliis similes eminentias in cute procreet. Mihi vero talis fluor pituitae commixtus; alter vero exactae bilis esse videtur, ideoque cum erosione accidit, affectu cutis continuitatem semper prehendente; unde nomen quoque sortitus est. Si vero sanguis aequaliter bili sit permixtus, in utriusque medio, inflammationis et erysipelatis, specie et natura hic affectus est. At si alter multum exuperet, ab exuperante affectus nomen est; praedicatur vero quod ei mixtum est. Erysipelas quidem phlegmonodes ob flavam bilem praepollentem; phlegmone vero erysipelatodes sanguine superante dicitur. Jam vero aliarum mixtionum similis est interpretatio, phlegmone scirrhodes et scirrhus phlegmonodes, oedema phlegmonodes et phlegmone oedematodes. Etenim quatuor hi affectus assidue ex humorum fluxione generantur, erysipelas, oedema, phlegmone et scirrhus. Erysipelas igitur, biliosa fluxione, ut dictum est, exuperante; phlegmone, sanguinea; oedema, pituita

ὥσπέρ γε παχέος καὶ γλίσχρου τὸ ἕτερον εἶδος τῶν σκίῤῥων· τὸν γὰρ ἕτερον ἡ ἰλὺς τοῦ αἵματος ἀπεργάζεται. ἔστι δὲ δήπου καὶ αὐτὴ διττὴ, τὸ μὲν ἕτερον εἶδος, ὅπερ Ἱππο-[319]κράτης ὀνομάζει μέλαιναν· τὸ δ᾽ ἕτερόν ἐστι μὲν καὶ τοῦτο μέλαν, ἰδίαν δὲ ἔχει τὴν προσηγορίαν· ὀνομάζεται γὰρ μέλαινα χολή. ταύτης μὲν οἱ καρκῖνοι, θατέρου δὲ τοῦ μέλανος ἕν τι τῶν σκίῤῥων εἶδος ἔγγονον ὑπάρχει. διορίζεται δὲ ἀπὸ θατέρου τοῦ φλεγματικοῦ τῇ χρόᾳ. κοινὰ δ᾽ ἀμφοῖν ὁ μείζων τοῦ κατὰ φύσιν ὄγκος ἀνώδυνός τε καὶ σκληρὸς, ἥ τε γένεσις ἀμφοτέρων ἐνίοτε μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἔστιν ὅτε δὲ ἐκ μεταπτώσεως ἤτοι φλεγμονῆς, ἢ ἐρυσιπελάτων, ἢ οἰδήματος, ἐμψυχθέντων ἀμετρότερον.

Κεφ. ί. Ἐγγὺς δ᾽ ἐστὶ σκίῤῥου τά τε ἐκχυμώματα καλούμενα καὶ τὰ μελάσματα, πρεσβύταις μάλιστα συμβαίνοντα θλασθεισῶν τῶν φλεβῶν. ἔστι δὲ καὶ τούτων ἔνια μὲν, ὡς εἴρηται, μέλανα, καὶ μάλιστα γέρουσι γίγνεται ταῦτα, διὰ σμικρὰς προφάσεις· ἔνιοι δὲ καὶ ἐρυθροὶ καὶ μέλανες ἐν τῷ μεταξὺ, τὰ καλούμενα πελιδνά.

confiftentia tenui; quemadmodum ex craffa lentaque una fcirrhorum fpecies; nam alteram limus fanguinis efficit. Atque haec certe duplex eft; altera quidem fpecies, quam atram Hippocrates nominat; altera vero fimiliter atra eft, fed propriam appellationem obtinet, nominatur etenim atra bilis. Hujus quidem cancri foboles funt; alterius vero nigrae una quaedam fcirrhorum fpecies. Verum pofterior a pituitofa colore diftinguitur. Utrisque communia funt major quam fecundum naturam deceat tumor, tum doloris expers tum durus. Atque amborum generatio interdum a principio, nonnunquam ex permutatione aut inflammationis, aut eryfipelatis, aut oedematis, quum immoderatius refrigerata fint.

Cap. X. Vicina fcirrhis funt quae ecchymomata et melasmata vocantur, maxime fenibus ex venis contufis accidentia. Sunt autem horum quaedam, ut diximus, nigra, et haec fenibus potiffimum leves ob caufas oriuntur. Quaedam inter rubrum et nigrum confiftunt, quos livores voci-

γίγνεται δ' ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ἐκ τῶν φλεβῶν αἵματος ἐκχεομένου, ποτὲ μὲν διὰ τῶν χιτώνων θλασθέντων, ἔστι δ' ὅτε ἀναστομωθέντων κατὰ τὸ πέρας.

Κεφ. ια'. Ἀρτηρίας δ' ἀναστομωθείσης τὸ πάθος ἀνεύρυσμα καλεῖται. γίγνεται δὲ τρωθείσης αὐτῆς, ἐπειδὰν εἰς οὐλὴν μὲν ἀφίκηται τὸ προσκείμενον αὐτῇ δέρμα, μένῃ δὲ τῆς ἀρτηρίας ἕλκος μήτε συμφυθείσης μήτε συνουλωθείσης μήτε σαρκὶ φραχθείσης. διαγινώσκεται δὲ τὰ τοιαῦτα παθήματα τῶν σφυγμῶν τῶν ἐργασαμένων ἀρτηριῶν, ἀλλὰ καὶ θλιβομένων ἀφανίζεται πᾶς ὁ ὄγκος, παλινδρομούσης εἰς τὰς ἀρτηρίας τῆς ἐργαζομένης αὐτὸν οὐσίας, ἣν ἐδείξαμεν ἐν ἄλλοις ἅμα λεπτὸν καὶ ξανθὸν εἶναι αἷμά τι πνεύματι λεπτῷ καὶ πολλῷ συμμιγές. εὐθὺς δὲ καὶ θερμότερόν ἐστι τὸ αἷμα τοῦτο τοῦ κατὰ τὰς φλέβας καὶ τρωθέντος τοῦ ἀνευρύσματος ἐξακοντίζεται δυσεπισχέτως. ὑποχωρεῖ μὲν οὖν κἀν τοῖς οἰδήμασιν ἡ ὕλη θλιψάντων τῶν δακτύλων, καὶ βοθροῦται τὸ μέρος, ἀλλ' οὔτε σφυγμός ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ πάθει, καὶ ἡ χροιὰ λευκοτέρα, καὶ τὸ οἴδημα πολλῷ πλατύτερόν τε

tant. Sed hi omnes tumores ſanguine ex venis effuſo proveniunt; interdum ob tunicas contuſas, interdum in extremis reſeratas.

Cap. XI. At vero arteriae adapertae affectus aneurysma vocatur; fit autem quum ipſius vulneratae circumpoſita cutis ad cicatricem quidem pervenit, manet autem vulnus, arteria nec coëunte, nec conglutinata, nec carne obſtructa. Dignoſcuntur ſane hujusmodi pathemata pulſibus quos edunt arteriae, verum quum etiam comprimuntur, tumor omnis deliteſcit, ſubſtantia, quae ipſum efficit, in arterias recurrente; quam alibi oſtendimus tenuem et flavum eſſe ſanguinem quempiam, una cum ſpiritu tenui et copioſo permixtum; hic vero ſanguis longe calidior eſt eo, qui in venis continetur, et vulnerato aneurysmate erumpit, ut vix ſiſti poſſit. Caeterum in oedematis materia prementibus cedit digitis, et pars in foſſulam cavatur; at nec pulſus in hac affectione eſt, ſed color albidior; et oedema multo

καὶ μεῖζον ἀνευρύσματος, πλὴν εἴποτε θρόμβος τις ἐγγενόμενος ἐξ ἀνευρύσματος σφάκελον ἐργάζοιτο. καλῶ δ' οὕτω τὴν φθορὰν τῶν στερεῶν σωμάτων ἅπασαν, ὡς καὶ τοῖς ὀστοῖς ἐγγίνεσθαι, μήτοι γε δὴ σαρξὶν, ἢ ἀγγείοις. ἡ δὲ γάγγραινα νέκρωσις καὶ αὕτη τῶν στερεῶν σωμάτων, ἀλλ' οὔτ' ὀστοῖς ἐπιγίγνεται καὶ ταῖς μεγίσταις ἕπεται φλεγμοναῖς, εἶδος μέν τι τῶν σφακελῶν ὑπάρχουσα, προσηγορίαν δὲ ἰδίαν ἐξαίρετον ἐπὶ τῇ κοινῇ κεκτημένη. ταῦτ' οὖν αὐτάρκως διώρισται, καὶ λέγειν ἤδη καιρὸς περὶ τῶν μελαγχολικῶν ῥευμάτων.

Κεφ. ιβ'. Ὅταν δὲ εἰς σάρκα μέλαινα κατασκήψῃ χολὴ, δακνώδης μὲν οὖσα διαβιβρώσκει τὸ περικείμενον [320] δέρμα, καὶ ἕλκος ἐργάζεται· μετριωτέρα δὲ ὑπάρχουσα, τὸν χωρὶς ἑλκώσεως ἀποτελεῖ καρκῖνον. εἴρηται δὲ ἔμπροσθεν ὅτι καὶ τὰς φλέβας ἐξαίρει μειζόνως τῶν φλεγμονῶν, ὁποῖόν τε τὸ εἶδος αὐτῶν τῆς χρόας ἐστίν. οὐ μόνον δὲ τὸ καρκινῶδες ἕλκος, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ σὺν ὄγκοις τῶν περιεχόντων αὐτὰ συνίσταται σωμάτων, ἔγγονα σύμπαντα κακοχυμίας,

latius majusque est aneurysmate, nisi quum grumus quispiam innatus ex aneurysmate sphacelum gignat. Voco sic omnem solidarum partium corruptelam, ut etiam ossibus incidat, nedum carnibus aut vasis. Gangraena vero solidorum corporum mortificatio ipsa est, sed neque ossibus advenit, et magnas inflammationes comitatur, species una sphaceli existens, sed proprium nomen et singulare praeter commune sortita. Haec igitur satis distincta sunt; reliquum jam tempus postulat, ut de melancholicis fluxionibus verba faciamus.

Cap. XII. Quum vero atra bilis in carnem decubuerit, mordax quidem cutem circumpositam erodit et ulcus efficit; moderatior autem cancrum sine ulceratione molitur. Dictum est antea, venas ab eo magis quam ab inflammationibus in tumorem attolli, et qualis species ipsarum coloris sit. Non solum autem cancrosum ulcus, verum etiam alia pleraque cum tumoribus corporum ea continentium consti-

ἤτοι πικροχολίας τινὸς, ἢ μελαγχολικῆς, ἢ καί πως ἄλλως ἰώδους τε καὶ μοχθηρᾶς ἐκ διαφθορᾶς μείζονος ὑποτραφείσης.

Κεφ. ιγ'. Ὅσα δὲ ἐν αὐτοῖς ἐπινέμεται καὶ τῶν πέριξ ἅπτεται διαβιβρώσκοντα τὸ περιέχον ὑγιὲς σῶμα, ταῦτα σύμπαντα φαγεδαινικὰ προσαγορεύεται· τὰ δ' ἐξ ἀμφοῖν σύνθετα, τοῦ τε ἕλκους αὐτοῦ καὶ τοῦ πέριξ ὄγκου, φαγέδαιναν ὀνομάζουσιν. ἐπινέμεται μὲν οὖν καὶ ὁ ἕρπης ἀναβιβρώσκων τὰ πέριξ, ἀλλ' ἔστι μόνον τοῦ δέρματος ἕλκωσις, ἡ φαγέδαινα δὲ σὺν τῷ δέρματι καὶ τῶν ὑποκειμένων ἅπτεται. Χειρώνεια δὲ καὶ Τηλέφεια καλεῖν ἕλκη περιττόν· ἀρκεῖ γὰρ ἅπαντα κοινῇ κακοήθη προσαγορεύειν. ἔστι δὲ καὶ ἡ ψώρα καὶ ἡ λέπρα μελαγχολικὰ πάθη μόνου τοῦ δέρματος, ὡς εἴγε κἂν ταῖς φλεψὶ καὶ τῇ σαρκὶ γίγνοιτο, καρκῖνος ὀνομάζεται.

Κεφ. ιδ'. Μελαγχολικὸν δὲ πάθος καὶ ὁ ἐλέφας ἐστὶ, τὴν μὲν πρώτην γένεσιν ἐξ αἵματος ἴσχων μελαγχολικοῦ, τῷ χρόνῳ δὲ πλείων ἡ μέλαινα γίνεται τοῦ αἵματος, ἡνίκα δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀπεχθεῖς ἰδεῖν, ἐνίοις δὲ αὐτῶν καὶ ἕλκη συμπί-

tuuntur, omnia pravi humoris ſoboles, aut biliofi cujusdam, aut melancholici, aut alias utcunque virulenti ac vitioſi ex majore corruptela ortum adepti.

Cap. XIII. Quae vero ex ipſis depaſcuntur et circumpoſitas laedunt partes, ſanum corpus ambiens erodentia, haec univerſa phagedaenica nominantur. Quae in ambobus conſiſtunt, ulcere et tumore ambiente, phagedaenam appellant. Depaſcitur quidem et herpes vicina erodens, verum ſolius cutis eſt exulceratio; phagedaena vero cum cute etiam ſubjecta attingit. Chironia vero et Telephia ulcera vocare ſupervacuum eſt. Sufficit enim omnia communi vocabulo, cacoëthe i. e. maligna nuncupare. Ad haec pſora et lepra melancholici cutis ſolius affectus ſunt; nam ſi in venis et carne proveniant, cancer appellatur.

Cap. XIV. Elephas quoque melancholicus affectus eſt, ex ſanguine melancholico primam ducens originem; tempore vero bilis atra ſanguine copioſior redditur, ac tum tali morbo obnoxii graviter olent, et aſpectu ſunt moleſti. Quibusdam ipſorum ulcera quoque accedunt. Hoc mali

πτει. τοῦτο τὸ πάθος ἀρχόμενον ὀνομάζουσι σατυριασμὸν, ἐπειδὴ τοῖς σατύροις ὅμοιοι γίγνονται τὸ πρόσωπον. ἔνιοι δὲ τὰς κατὰ τοὺς κροτάφους ἐξοχὰς ὀστώδεις οὕτω καλοῦσι. γίγνονται δὲ καὶ κατ᾽ ἄλλα μόρια τοιαῦται τῶν ὀστῶν ἐξοχαὶ, καὶ καλοῦσιν αὐτὰς ἐξοστώσεις ἔνιοι, καθάπερ καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἐντάσεις τῶν αἰδοίων μὴ καθισταμένας τινὲς ὀνομάζουσι σατυριασμὸν, τινὲς δὲ πριαπισμόν.

Κεφ. ιε΄. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀχὼρ ἕλκος μικρὸν ἐν τῷ δέρματι τῆς κεφαλῆς, εἰκάσαις δὲ αὐτὸ φλέγματος ἁλμυροῦ καὶ νιτρώδους ἔκγονον ὑπάρχειν. ἐκρεῖ γοῦν αὐτοῦ τις ἰχὼρ οὔθ᾽ ὑδατώδης ἁπλῶς οὔτ᾽ ἤδη παχὺς ὥσπερ τὸ μέλι, καθάπερ ἐν τοῖς κηρίοις ὀνομαζομένοις. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα σὺν ὄγκῳ τινὶ καὶ κατατρήσεσι πλείοσι (357) γίγνεται, μελιτώδους ἐκρέοντος ὑγροῦ. μικρὸς δὲ καὶ τούτων ὁ ὄγκος, ἀλλ᾽ οὐκ εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον ἀχῶρος. ἔτι δὲ καὶ τούτων ὄγκοι μικρότεροι παρὰ φύσιν ἐπὶ τοῦ δέρματος γεννῶνται, μυρμηκίαι τε καὶ ἀκροχορδόνες τε καὶ ψύδρακες, ἐπινυκτίδες τε, ἅπασι γνώριμα πάθη. γνώριμος δ᾽ [321] οὐχ ἥκιστα καὶ ὁ δοθιὴν

dum incipit, satyriasmum vocant, quia satyris similes facie redduntur. Nonnulli osseas in temporibus eminentias sic nominant; fiunt quoque in caeteris partibus tales ossium eminentiae, quas nonnulli exostoses vocitant, quemadmodum et pudendorum tentiones praeter naturam non remittentes quidam satyriasmum, quidam priapismum appellant.

Cap. XV. Est et achor parvum in cute capitis ulcus; conjeceris ipsum pituitae salsae et nitrosae sobolem esse. Effluit igitur ex eo sanies quaedam, non omnino aquosa, neque jam crassa, ut mel, quemadmodum in favis appellatis. Nam et haec cum tumore quodam et foraminibus plurimis eveniunt, humore melleo effluente. Parvus horum quoque tumor est, sed non adeo, ut achoris. Insuper his minores praeter naturam tumores in cute nascuntur, myrmeciae, acrochordones, psydraces et epinyctides, affectus omnibus cogniti. Notus non minime et furunculus est,

ἐστιν, ἐπιεικὴς μὲν ὑπάρχων, ὅτε ἐν αὐτῷ μόνῳ συνίσταται τῷ δέρματι, κακοήθης δὲ, ὅταν ἐκ πλείονος ἀνίσχηται βάθους. ἔοικε γὰρ οὕτως φύματι, καὶ τῇ σκληρότητι μόνον διήνεγκε φύματος ὁ τοιοῦτος δοθιήν. ἔστι δ᾽ ἄμφω τὰ πάθη φλεγμονώδη. καὶ τρίτον ἐπ᾽ αὐτοῖς ὁ βουβὼν, καὶ τέταρτον ὅπερ ὀνομάζουσιν ἔνιοι φύγεθλον, θερμότητι ἅμα καὶ τάχει γενέσεως ἀφορίζοντες τῶν ἄλλων φυμάτων. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ κατὰ βουβῶνας καὶ μασχάλας μόνας γίνεσθαι φύγεθλα λέγοντες, φλεγμονὰς ὑπάρχοντα τῶν ἀδένων. τῶν τῇδε σκιῤῥωθέντων τὸ δὲ πάθος ὀνομάζεται χοιρὰς, ὥσπερ γε καὶ τῶν ὄρχεων σκιῤῥωθέντων ὄνομα τῷ νοσήματι σαρκοκήλην ἔθεντο, καθάπερ ὅταν ὑγρὸν ὑδατῶδες ἐν τοῖς περὶ τὸν ὄρχιν ἀθροίζηται χιτῶσιν, ὑδροκήλην καλοῦσιν, ἐπιπλοκήλην τε καὶ ἐντεροκήλην, καὶ πρὸς τούτων ἔτι τὸ σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, μᾶλλον τοῦ δέοντος πεπλεγμένον, ἐντεροεπιπλοκήλην, νεωτέρων ἰατρῶν ὄνομα, τῶν καὶ σύμπαντας τοὺς κατὰ τῶν ὄρχεων ὄγκους ὀνομαζόντων κήλας διὰ τοῦ η στοιχείου τῆς πρώτης λεγομένης συλλαβῆς, οὐ διὰ τοῦ α, καθάπερ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. ὥσπερ δὲ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἕκαστον

mitis fane, quum in ipfa cute fola confiftit; malignus autem, quum magis ab alto exurgit; nam fic tuberculo fimilis eft, differt tamen a tuberculo fola duritie ejusmodi dothien; ambo phlegmonodes affectus funt. Tertius his fuccedit bubo, et quartus quem panum nonnulli vocant, calore fimul et generationis celeritate ab aliis tuberculis diftinguentes. Sunt quoque qui in inguinibus et alis duntaxat oriri phygethla dicant, quae funt glandularum inflammationes. Struma eft, ubi hae partes fcirrhum contraxerint, quemadmodum teftium fcirrhis morbi nomen farcocelen i. e. carneum ramicem impofuerunt; ut, quum humor aqueus in teftium tunicis acervatur, hydrocelen vocitant, et epiplocelen, et enterocelen, ad haec compofitum ex ambabus vocabulum magis quam convenit implexum, enteroepiplocelen, recentiorum medicorum eft, qui univerfos teftium tumores κήλας i. e. ramices appellant, per η elementum prima fyllaba, non per α, ut ab Athenienfibus, prolata. Quemadmodum

ἐνδείκνυται τοῦ μέρους τὸ νόσημα καθ᾽ οὗ λέγεται, οὕτω καὶ ἡ κιρσοκήλη νεώτερον ὄνομα δηλοῖ τὸ πάθος ἐφ᾽ οὗ λέλεκται.

Κεφ. ιστ΄. Κιρσοὺς δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας φλέβας εὐρυνομένας ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοί. κιρσοὺς δὲ καὶ ταύτας οἱ νεώτεροι καλοῦσιν ἰατροὶ, τὸ ι΄ στοιχεῖον μετὰ τοῦ κ΄ στοιχείου τιθέντες, οὐ καθάπερ οἱ Ἀθηναῖοι. γίνονται δὲ καὶ κατὰ τὰ σκέλη κιρσοὶ διὰ ἀῤῥωστίαν τῶν τῇδε φλεβῶν, καὶ μᾶλλον ὅταν αἷμα παχὺ πλεονάζῃ κατὰ τὸ σῶμα. περιτοναίου δὲ τρωθέντος, ἢ ῥαγέντος, εἶτα μὴ συμφύντος, ὄγκος μαλακὸς γίνεται κατὰ τὸ χωρίον. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν βουβῶνα γένοιτο, καλοῦσι βουβωνοκήλην. εἰ δὲ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν συμβαίη τοῦτο, καλοῦσιν ἐξομφάλους ἔνιοι τῶν ἰατρῶν τοὺς ὧδε πάσχοντας. ἔστι δ᾽ οὐ τοῦ περιτοναίου μόνου οὐδὲν τῶν παθῶν τούτων, ἀλλὰ χρὴ πάντως καὶ τὴν τοῦ μυὸς ἀπονεύρωσιν παθεῖν, ἣν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ὁποία τίς ἐστιν ἐδήλωσα. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ πάθη τῶν ἐγκαρσίων μυῶν ἐστιν, αἱ δ᾽ ἐν τῷ βουβῶνι κῆλαι τῶν λοξῶν, ἤτοι ῥηγνυμένης, ἢ ἀνευρυσμένης αὐτῶν τῆς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἀπονευ-

vero unumquodque praedictorum nominum partis morbum indicat, de qua dicitur; ita quoque cirſocele recentius nomen morbum illius notat, de quo prolatum eſt.

Cap. XVI. Atqui omnes reliquas venas, quae dilatantur, cirſos i. e. *varices* antiqui nominant; medici recentiores cirſos et has vocant, elementum ι poſt κ literam ponentes, non quemadmodum Athenienſes; proveniunt varices et in cruribus ob imbecillitatem earum, quae illic ſunt, venarum, et magis quum ſanguis craſſus in corpore exuberat. At peritonaeo vulnerato vel rupto, deinde non coaleſcente, mollis tumor ſedem illam occupat; ſi in inguine fiat, bubonocelen vocant; ſi in umbilico is accidat, eo affectos medicorum nonnulli exomphalos appellant. At nullus ex his affectibus ſolius peritonaei eſt, verum aponeuroſin quoque muſculi affici oportet, quam in anatomicis administrationibus, qualisnam ſit, indicavimus. Igitur hi affectus transverſorum muſculorum ſunt; in inguine vero ramices obliquorum, vel rupta, vel dilatata ea in regione

ρώσεως ἅμα τῷ περιτοναίῳ χιτῶνι. γίγνονται δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ταύτῃ χωρίων ὄγκοι, διά τι τῶν ὑποκειμένων σπλάγχνων ἐξαιρόμενον. εἴρηται δὲ καὶ τὰ πάθη τὰ τοὺς ὄγκους αὐτῶν ἐργαζόμενα. φλεγμοναὶ γάρ εἰσι καὶ σκίῤῥοι καὶ ἀποστήματα καὶ ὅσα τοιαῦτα. κατὰ δὲ τοὺς ὑδερικοὺς ἀθροίζεται ταύτῃ πλῆθος, ὑδατῶδες μὲν ἐν τοῖς ἀσκίταις, πνευματῶδες δὲ ἐν τοῖς τυμπανίταις, φλεγματῶδες δὲ ἐν τοῖς ἀνὰ σάρκα καὶ λευκοφλεγματίαις ὀνομαζομένοις.

Κεφ. ιζ. [322] Ἤδη δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς ὄγκοι τετυχήκασιν ἰδίων ὀνομάτων, οὐδὲν ἐξαίρετον ἔχοντες, οἷον ἐπουλίδες τε καὶ παρουλίδες, καὶ θύμοι, καὶ τἄλλα ὅσα τοιαῦτα σαρκώδη βλαστήματα. καθάπερ γε πάλιν αἱ σταφυλαὶ καὶ τὰ παρίσθμια καὶ αἱ ἀντιάδες οὐκ ἄλλό τι ἢ φλεγμοναί εἰσιν, αἱ μὲν σταφυλαὶ τοῦ γαργαρεῶνος, αἱ δὲ ἀντιάδες τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς φάρυγγος ἀντικειμένων ἀλλήλοις ἀδένων, ὥσπερ τὰ παρίσθμια τῶν κατ' αὐτὴν τὴν φάρυγγα σωμάτων. Ἱπποκράτης δ' ἔοικεν οὐχ ἅπασαν φλεγμονὴν τοῦ κίονος ὀνομάζειν σταφυλὴν, ἀλλ' ἓν μόνον εἶδος, ἐν ᾧ τὸ πέρας τοῦ γαργα-

eorum aponeurosi simul cum peritonaeo tunica. Fiunt et alii harum sedium tumores propter subjectum aliquod viscus in altum sese attollens. Affectiones autem, quae ipsorum tumores concitant, dictae sunt; inflammationes enim sunt, scirrhi, abscessus, atque his similes. In hydropicis autem eo in loco copia coacervatur, aquosa in ascitis; flatulenta in tympanitis; pituitosa in anasarca et leucophlegmatia.

Cap. XVII. Jam vero alii tumores propria nomina adepti sunt, nihil eximium obtinentes, cujusmodi epulides, parulides, thymi et ejusmodi caeteri carnosi surculi sunt; velut rursus uvae, paristhmia, tonsillae, aliud nihil praeterquam inflammationes existentes; uvae quidem gurgulionis; tonsillae glandularum, quae in faucium principio sibi invicem opponuntur; quemadmodum paristhmia corporum, quae in ipsis faucibus consistunt. Hippocrates autem videtur non omnem inflammationem faucium uvam appellare, sed unam solam speciem, in qua terminus gurgulionis acino

ρεᾶνος ὁμοιοῦται σταφυλῆς ῥαγί. ἀλλὰ καὶ οἱ πολύποδες, ἤτοι φλεγμονῆς, ἢ φύματος, ἤ τινος βλαστήματος, ἢ ὅπως ἂν ἐθελήσῃ τις ὀνομάζειν, ἐν μυκτῆρσι συνισταμένου ἀποτελοῦνται, φλεγμονώδεις δ' εἰσὶ καὶ ὑγροὶ διὰ τὸ χωρίον. ἐγκανθὶς δὲ καὶ αὕτη παρὰ φύσιν μέν τις ὄγκος ἐν τοῖς μεγάλοις γίνεται κανθοῖς, ἔστι δ' οὐ τῷ παντὶ γένει παρὰ φύσιν. τὰ δὲ πτερύγια βλαστήματά ἐστι τοῦ ἐπιπεφυκότος ἔξωθεν ὑμένος τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὃς ἀπὸ τοῦ περιοστίου καταφερόμενος ἐπὶ τὴν στεφάνην ἀφικνεῖται. τὰ δὲ σταφυλώματα καλούμενα, τὰ μὲν τῇ θέσει μόνῃ, τὰ δὲ τῇ διαθέσει παρὰ φύσιν ἐστὶν, εἴρηται δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, ὅσα κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνίσταται πάθη, δι' ἑτέρου. καιρὸς οὖν ἤδη παύειν ἐν τῷδε τὸν λόγον, οὐδὲ μιᾶς ἔτι τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἰδέας ἀῤῥήτου καταλελειμμένης.

uvae fimilis exiftit. Verum et polypi vel ex inflammatione, vel tuberculo, vel excrefcentia quadam, vel quomodocunque aliquis nominare voluerit, in naribus confiftente generantur; phlegmonodes vero funt et humidi ob loci naturam. Sic encanthis ipfa tumor aliquis praeter naturam in magnis oculorum angulis oritur, non eft autem toto genere praeter naturam, fed fola magnitudine. Pterygion membrana oculis extrinfecus adnata eft, quae a perioftio ambiente delata, ad iridis coronam pervenit. Staphylomata vero quae vocantur, alia folo fitu, alia affectione praeter naturam funt. Dictum eft alibi de omnibus hujusmodi affectibus, qui in oculis confiftunt. Opportunum itaque jam eft hic fermonem finire, quum nulla fuperfit adhuc tumorum praeter naturam fpecies, quae commemorata non fuerit.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΝΩΜΑΛΟΥ ΔΥΣΚΡΑΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VII. [170.] Ed. Bas. I. (249.)

Κεφ. α'. Ἀνώμαλος δυσκρασία γίνεται μὲν καὶ καθ' ὅλον τοῦ ζώου τὸ σῶμα ἐνίοτε, καθάπερ ἔν τε τοῖς ἀνὰ σάρκα λεγομένοις ὑδέροις, καὶ τοῖς ἠπιάλοις καλουμένοις πυρετοῖς, καὶ σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἄλλοις, πλὴν τῶν ἑκτικῶν ὀνομαζομένων· γίνεται δὲ καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν μόριον, οἰδισκόμενον, ἢ φλεγμαῖνον, ἢ γαγγραινόμενον, ἢ ἐρυσιπελατούμενον, ἢ καρκινούμενον. τούτου δὲ τοῦ γένους καὶ ὁ καλούμενος ἐλέφας καὶ ἡ φαγέδαινα καὶ ὁ ἕρπης. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαντα μετὰ ῥευμάτων· ἄνευ δ' ὕλης ἐπιῤῥύτου, μόναις ταῖς ποιότησιν ἀλλοιουμένων τῶν μορίων, ἀνώμαλοι γίνονται δυσκρα-

GALENI DE INAEQVALI INTEMPERIE LIBER.

Cap. I. Inaequalis intemperies fit interdum et in universo animalis corpore, ut in hydrope quem aquam intercutem vocant, et febribus quas epialas appellant, et prope caeteris omnibus, iis exceptis quas hecticas nominant. Oboritur autem et in unaquaque parte, quum ea oedemate, vel phlegmone, vel gangraena, vel erysipelate, vel cancro obsidetur; hujus autem generis est et qui elephas vocatur et phagedaena et herpes. Verum haec quidem omnia cum fluxionibus consistunt. Citra vero materiam affluentem, quum partes solis qualitatibus alterantur, inaequales intem-

Ed. Chart. VII. [170.] Ed. Baſ. III. (249. 250.)

σίαι, ψυχθέντων, ἢ ἐκκαυθέντων, ἢ γυμνασαμένων ἐπὶ πλέον, ἢ ἀργησάντων, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον παθόντων. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἀνώμαλοι δυσκρασίαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν πλείονες ἐγγίνονται, θερμαινομένοις, ἢ ψυχομένοις, ἢ ξηραινομένοις, ἢ ὑγραινομένοις. ἁπλαῖ μὲν γὰρ αὗται, καθότι κἀν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασιν ἐδείκνυτο· σύνθετοι δὲ ἐξ αὐτῶν εἰσιν ἕτεραι τέσσαρες, ἢ θερμαινομένων ἅμα καὶ ξηραινομένων, ἢ ψυχομένων τε ἅμα καὶ ὑγραινομένων, ψυχομένων τε ἅμα καὶ ξηραινομένων, ἢ θερμαινομένων τε ἅμα καὶ ὑγραινομένων. ὅτι δ᾽ αἱ τοιαῦται δυσκρασίαι διαφέρουσι τῶν ὁμαλῶν τῷ μὴ κατὰ πάντα τὰ μόρια τοῦ δυσκράτως διακειμένου σώματος ὡσαύτως ὑπάρχειν, ἄντικρυς δῆλον. ὅστις οὖν ὁ τρόπος τῆς γενέσεώς ἐστιν ἁπάσαις ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις, ἐν τῷδε τῷ γράμματι πρόκειται διελθεῖν. ἵνα δὲ σαφὴς (250) ὁ λόγος γένηται, ἀναμνῆσαι χρὴ πάντων τοῦ σώματος μορίων, ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν μεγίστων, ἃ δὴ καὶ τοῖς ἰδιώταις γινώσκεται. χεῖρας γάρ τοι καὶ πόδας καὶ γαστέρα καὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ.

peries fiunt, iis utique refrigeratis, aut deuſtis, aut praeter modum exercitatis, aut feriatis, aut aliquid ejusmodi perpeſſis. Praeterea ex iis quae foris occurſant, inaequales intemperies noſtris corporibus oboriuntur, quum calefiunt, vel refrigerantur, vel ſiccantur, vel humectantur. Hae namque ſimplices intemperies ſunt, ut in commentariis de temperamentis demonſtratum eſt. Compoſitae vero ex iis aliae quatuor ſunt, quum corpora vel calefiunt ſimul et ſiccantur, vel calefiunt ſimul et humectantur, vel refrigerantur ſimul et ſiccantur, vel refrigerantur ſimul et humectantur. Quod autem ejusmodi intemperies ab aequalibus eo diſſideant, quod in omnibus intemperanter affecti corporis partibus aequaliter non inſint, id clare liquet. Ergo quis ſit omni inaequali intemperiei generationis modus, in hocce libello enarrare propoſitum eſt. Quo autem clarior evadat oratio, revocare in memoriam oportet omnes corporis partes, ſumpto a maximis exordio, quae ſane et idiotis innoteſcunt; manus enim et pedes et ventrem et thoracem et caput nemo eſt qui ignoret

Κεφ. β'. [171] Τεμνέσθω δὲ πάλιν ὑφ' ἡμῶν ἓν ὁτιοῦν ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ προσεχῆ καλούμενα μόρια, σκέλος μὲν εἰ τύχῃ εἰς μηρὸν καὶ κνήμην καὶ πόδα, χεὶρ δ' αὖ εἰς βραχίονά τε καὶ πῆχυν καὶ ἄκραν χεῖρα· καὶ μὲν δὴ καὶ ἄκρας χειρὸς οἰκεῖα μόρια καρπὸς καὶ μετακάρπιον καὶ δάκτυλοι· δακτύλων δ' αὖ πάλιν ὀστᾶ καὶ χόνδροι καὶ σύνδεσμοι καὶ νεῦρα καὶ ἀρτηρίαι καὶ φλέβες, ὑμένες τε καὶ σάρκες καὶ τένοντες, ὄνυχές τε καὶ δέρμα καὶ πιμελή· ταῦτα δ' οὐκέτ' ἐγχωρεῖ τέμνειν εἰς ἕτερον εἶδος, ἀλλ' ἔστιν ὁμοιομερῆ τε καὶ πρῶτα, πλὴν ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν· αὗται γὰρ ἐξ ἰνῶν τε καὶ ὑμένων σύγκεινται, καθ' ὃ κἀν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ἐλέγετο. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς χῶραι πολλαὶ μεταξὺ τῶν εἰρημένων ὁμοιομερῶν τε καὶ πρώτων μορίων ὑπάρχουσι, καὶ τούτων ἔτι πλείους τε καὶ μείζους ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀργανικῶν τε καὶ συνθέτων, ἐνίοτε δὲ καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν ὁμοιομερὲς μόριον, ὡς ἐν ὀστῷ καὶ δέρματι· καὶ περὶ τούτων ἁπάντων ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν εἴρηται. τὰ μὲν οὖν μαλακὰ τῶν σωμάτων ἀλλήλοις ἐπιπίπτοντα τὰς μεταξὺ χώρας ἀδήλους ἐργάζεται πρὸς τὴν αἴσθησιν· ὅσα δὲ σκληρὰ καὶ ξηρὰ,

Cap. II. Secetur autem a nobis earum rurfus unaquaeque in fibi continuas *integrantes* appellatas partes, verbi gratia crus in femur, tibiam et pedem, manus in brachium, cubitum et fummam manum. Et vero fummae manus propriae partes funt carpus, metacarpium et digiti; digitorum praeterea, offa, cartilagines, ligamenta, nervi, arteriae, venae, membranae, carnes, tendones, ungues, cutis, adeps. Has vero etiamnum in aliam fpeciem fecare non conceditur, fed funt fimilares ac primae, exceptis tamen arteriis et venis; hae nanque ex fibris et membranis funt conditae, ut in anatomicis adminiftrationibus traditum eft. Quin etiam multa funt fpatia inter ipfas primas et fimilares partes appellatas, atque his etiam plura majoraque inter ipfas organicas et compofitas; aliquando vero et in unaquaque fimilari parte, ut in offe cuteque; atque de his quoque omnibus in adminiftrationibus anatomicis dictum eft. Etenim mollia corpora, quum fibi invicem incumbunt, interpofitorum fpatiorum fenfum adimunt; fed

πάνυ φωράσαις αὐτῶν αἰσθήσει τὰ διαλείμματα, καθάπερ ἐν ὀστοῖς τὰς σήραγγας. ἔχουσι δὲ αὗται κατὰ φύσιν ἐν ἑαυταῖς ὑγρὸν παχὺ καὶ λευκὸν εἰς θρέψιν τοῖς ὀστοῖς παρεσκευασμένον. οἱ δὲ ἐν τῷ δέρματι πόροι καθ᾽ ὅν τινα γίγνονται τρόπον, ἐν τοῖς περὶ κράσεων εἴρηται. ταυτὶ μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἦν ἀναμνῆσαι σαφηνείας ἕνεκεν τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι. περὶ δὲ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας ἤδη ῥητέον, ὁποία τέ τις ἡ φύσις αὐτῆς ἐστι καὶ ὅσοι τρόποι γενέσεως. ὅτι μὲν δὴ μία κρᾶσις οὐκ ἔστιν ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τοῦ πεπονθότος οὕτω σώματος, ἔμπροσθεν εἴρηται. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἁπάσης ἀνωμάλου δυσκρασίας κοινόν· αἱ διαφοραὶ δὲ ταῖς τῶν πεπονθότων σωμάτων ἕπονται φύσεσιν. ἄλλως μὲν γὰρ ἡ ἁπλῆ σάρξ, ἄλλως δὲ ὁ σύμπας μῦς εἰς ἀνώμαλον ἀφικνεῖται κρᾶσιν.

Κεφ. γ΄. Αὐτίκα γέ τοι ῥεύματος θερμοῦ κατασκήψαντος εἰς μῦν, πρῶτον μὲν αἱ μείζους ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἐμπίπλανταί τε καὶ διατείνονται, μετὰ ταῦτα δὲ αἱ μικρότεραι, καὶ τοῦτο γίνεται μέχρι τῶν σμικροτάτων· ἐν αἷς ὅταν ἰσχυρῶς

quae dura ficcaque funt, in iis maxime deprehendere fpatia licet, ficuti offium cavernulas. Continent hae ex natura in fefe humorem craffum et album, ad id comparatum, ut offa nutriat. Quae in cute foramina funt, ea qua ratione fiant, in libris de temperamentis dictum eft. Atque haec monuiffe neceffarium erat perfpicuitatis gratia eorum, quae a nobis deinceps explicanda funt. De inaequali vero intemperie nunc agendum; tum quaenam ejus natura fit, tum quot ejus generationis modi. Ergo quod in omnibus corporis ita affecti partibus una temperies non fit, prius dictum eft; verum id quidem omnis intemperiei inaequalis eft commune; differentiae vero *ejus* ipfam corporum affectorum naturam fequuntur. Aliter enim fimplex caro, aliter univerfus mufculus ad inaequale temperamentum pervenit.

Cap. III. Quum enim fluxio *humoris* calida in mufculum decubuit, primum majores arteriae venaeque implentur ac diftenduntur; deinde minores; idque fit ad usque minimas; in quibus quum vehementer fluxio impacta

σφηνωθῇ καὶ μηκέτι στέγηται τὸ ῥεῦμα, τὸ μέν τι κατὰ τὸ στόμα, τὸ δέ τι καὶ διὰ τῶν χιτώνων αὐτῶν διηθεῖται πρὸς τὸ ἐκτός· κἀν τούτῳ πίμπλανται ῥεύματος αἱ μεταξὺ χῶραι τῶν πρώτων σωμάτων, ὥστε καὶ θερμαίνεσθαι καὶ περικλύζεσθαι πανταχόθεν ὑπὸ τῆς ὑγρότητος ἅπαντα. τὰ νεῦρα δέ ἐστι ταῦτα καὶ ὑμένες καὶ σύνδεσμοι καὶ σάρκες αὐταί. πρὸ δὲ τούτων αἱ ἀρτηρίαι καὶ φλέβες, αἳ δὴ καὶ πρώτως καὶ μάλιστα ποικίλως ὀδυνῶνται. καὶ γὰρ ἔνδοθεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος θερμαίνονταί τε καὶ διατείνονται καὶ διασπῶνται, κἀκ τῶν ἔξωθεν θερμαίνονται ἅμα καὶ θλίβονται καὶ βαρύνονται· τὰ δ᾽ ἄλλα μόρια, τὰ [172] μὲν ἐν τῷ θερμαίνεσθαι μόνον ἢ θλίβεσθαι, τὰ δὲ τῷ συναμφοτέρῳ κάμνει. καὶ καλεῖται μὲν τὸ νόσημα φλεγμονὴ, δυσκρασία δέ ἐστιν ἀνώμαλος τοῦ μυός. τὸ μὲν γὰρ αἷμα τὸ κατ᾽ αὐτὸν ἤδη ζέει· συνεκθερμαίνει δὲ αὐτῷ πρώτους μὲν καὶ μάλιστα τοὺς χιτῶνας τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν· ἤδη δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς αὐτῶν, οἷς περικέχυται, πάντα. καὶ δυοῖν γε θάτερον ἀναγκαῖον ἀπαντῆσαι· νικήσαντος μὲν τοῦ ῥεύματος, φθορὰν γίνεσθαι

fit, neque amplius contineri queat, pars quaedam ejus per ipfarum ora, pars quaedam etiam per tunicas colata foras transmittitur; tum vero interjecta fpatia primorum corporum ita fluxione implentur, ut undique omnia ab humore et incalefcant et perfundantur. Ea funt nervi, ligamenta, membranae, caro ipfa, anteque haec arteriae et venae, quae certe primae et praeter caetera vario dolore afficiuntur. Etenim interius a fluxione tum calefiunt tum diftenduntur ac divelluntur; exterius non modo calefiunt, fed etiam premuntur ac degravantur; reliquae partes aliae incalefcendo folum, vel comprimendo, aliae utroque genere laborant; appellaturque morbus ipfe phlegmone; eft autem inaequalis mufculi intemperies; fervet enim jam qui in eo eft fanguis; is fecum calefacit primum quidem ac maxime arteriarum et venarum tunicas; mox vero, quae extra has funt, omnia, quibus circumfunditur. Ita duorum alterum fequi neceffe eft, ut, fi fluxio vicerit, corruptio fequatur

τῶν νικηθέντων σωμάτων· νικηθέντος δὲ, τὴν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδον τῷ μυΐ. καὶ δὴ νικάσθω πρότερον τὸ ῥεῦμα, βέλτιον γὰρ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἄρχεσθαι, διττὸς ἐν τούτῳ τρόπος ἔσται τῆς ἰάσεως, ἢ διαφορηθέντος ἅπαντος τοῦ κατασκήψαντος ὑγροῦ, ἢ πεφθέντος. ἀλλ' ἡ μὲν διαφόρησις εὐκταιοτάτη τῶν ἰάσεών ἐστι· τῇ πέψει δὲ ἕπεται δύο ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης, πύου γένεσις καὶ ἀπόστασις. ἀφίσταται δὲ ποτὲ μὲν εἰς τὴν μεγίστην καὶ ἀκυροτάτην τῶν παρακειμένων κοιλοτήτων, ἥπερ δὴ καὶ βελτίστη τῶν ἀποστάσεών ἐστιν· ἐνίοτε δὲ εἰς τὴν μεγίστην μὲν οὐ μὴν ἄκυρον, ἢ εἰς ἄκυρον μὲν οὐ μεγίστην δέ. τοῖς μὲν οὖν κατὰ γαστέρα καλλίστη τῶν ἀποστάσεών ἐστιν ἡ εἰς τὴν ἐντὸς εὐρυχωρίαν, εἰς ἣν καὶ συῤῥήγνυνται τὰ πολλά· μοχθηρὰ δὲ ἡ ὑπὸ τὸ περιτόναιον. οὕτω δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἡ μὲν εἰς τὰς ἐμπροσθίους κοιλίας ἀγαθὴ, μοχθηρὰ δὲ ἡ ὑπὸ τὰς μήνιγγας καὶ εἰς τὴν ὄπισθεν κοιλίαν. αἱ δὲ κατὰ τὰς πλευρὰς ἀποστάσεις εἰς τὰς τοῦ θώρακος εὐρυχωρίας ἐκρήγνυνται· καὶ τῶν μὲν μυῶν ὑπὸ τὸ δέρμα, τῶν δὲ σπλάγχνων ἢ εἰς

victorum corporum; ſin fluxio victa ſit, ut muſculus ad naturalem ſtatum redeat. Vincatur igitur prius fluxio, tutius enim eſt a potentioribus *curationem* exordiri, duplex hic erit medendi modus, quum vel diſcuſſus fuerit totus, qui decubuit, humor, vel concoctus. Verum diſcuſſio optanda maxime curatio eſt; concoctionem autem haec duo neceſſario ſequuntur, puris generatio et abſceſſus. Abscedit aliquando in cavitatum proxime accubantium tum maximam tum abjectiſſimam, qui ſane abſceſſuum optimus eſt; interdum in maximam, non tamen abjectam; vel in abjectam, ſed non maximam. Quibus igitur in ventrem *fluxus abſcedit*, abſceſſuum is optimus eſt, qui in internam ejus amplitudinem abiit, in quam etiam plerumque erumpunt; pravus vero, qui ſub peritonaeum. Ita vero quibus in cerebrum, bonus eſt, qui in anteriores ejus ventriculos abſcedit, pravus, ſub meningas, et qui in poſticum ejus ventriculum *fertur*. Coſtarum vero abſceſſus in thoracis capacitates erumpunt; muſculorum, ſub cutem; viſcerum,

τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας τὰς ἐν αὐτοῖς, ἢ ὑπὸ τὸν ὑμένα τὸν περιέχοντα, καθάπερ τι δέρμα καὶ αὐτὸν ὑπάρχοντα τοῖς σπλάγχνοις. εἰ δὲ νικηθείη τὰ σώματα πρὸς τοῦ ῥεύματος, εἰς τοσαύτην μὲν ἀφίξεται δηλονότι δυσκρασίαν, ὡς καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν ἀπολέσθαι καὶ φθαρῆναι τῷ χρόνῳ· παύσεται δὲ ὀδυνώμενα τότε πρῶτον, ὅταν ἐξομοιωθῇ τῷ μεταβάλλοντι. οὐ γὰρ ἐν τῷ μεταβεβλῆσθαι τὴν κρᾶσιν, ἀλλ' ἐν τῷ μεταβάλλεσθαι πονεῖ τὰ μόρια, καθότι καὶ ὁ θαυμαστὸς Ἱπποκράτης ἔλεγεν· τοῖσι γὰρ τὴν φύσιν διαλλαττομένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίγνονται. διαλλάττεται δὲ καὶ διαφθείρεται τὴν φύσιν ἕκαστον θερμαινόμενον, ἢ ψυχόμενον, ἢ ξηραινόμενον, ἢ ὑγραινόμενον, ἢ τῆς συνεχείας λυόμενον· ἐπὶ μὲν ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις διὰ τὸ θερμαίνεσθαι ἢ ψύχεσθαι μάλιστα, δραστικώταται γὰρ αὗται αἱ ποιότητες, ἤδη δὲ καὶ διὰ τὸ ὑγραίνεσθαί τε καὶ ξηραίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ πεινῆν ἢ διψῆν, ἐπιλειπούσης ἔνθα μὲν τῆς ὑγρᾶς οὐσίας, ἔνθα δὲ τῆς ξηρᾶς· ἐν δὲ τῷ τιτρώσκεσθαι καὶ διαβιβρώσκεσθαι καὶ τείνεσθαι καὶ θλίβεσθαι καὶ ἀνασπᾶσθαι, τῆς συνεχείας λυομένης.

vel in arterias et venas, quas in fe continent, vel in membranam ambientem, quae tanquam cutis quaedam visceribus ipfa eft. At fi victae a fluxione corporis partes fuerint, in tantam nimirum intemperiem devenient, ut inde tum earum pereat actio, tum ipfae temporis fpatio corrumpantur; definent autem tum primum dolere, quum mutatrici qualitati fuerint affimilatae; non enim quum mutata eft temperies, fed quum mutatur, partes dolent, quemadmodum et praeclarus effatur Hippocrates: *Dum enim alteratur ac corrumpitur natura, dolores fiunt.* Alteratur autem ac corrumpitur cujusque natura, quum vel calefit, vel refrigeratur, vel ficcatur, vel humectatur, vel *ejus* continuum folvitur. In intemperiebus quidem inaequalibus a calore et frigore potiffimum *contractis*, hae namque efficaciffimae funt qualitates, deinde vero a ficcitate et humiditate; ab inedia vero vel fiti, quod hic humida, illic ficca fubftantia deficiat; a vulnerantibus, erodentibus, tendentibus, prementibus, et lacerantibus, quod continuitas folvatur.

Κεφ. δ'. Εἰ μὲν οὖν ἥ τε θερμότης τοῦ αἵματος ἡ κατὰ τὸ φλεγμαῖνον μόριον ἐπιεικὴς ὑπάρχει καὶ τὸ περιεχόμενον αἷμα καθ' ὅλον τὸ τοῦ ζώου σῶμα μετρίως ἔχει κράσεως, οὐ πάνυ τι ῥᾳδίως συνεκθερμαίνεται τῷ πεπονθότι· εἰ δ' ἤτοι ζέοι σφοδρότερον, ἢ εἰ καὶ τὸ καθ' ὅλον τὸ τοῦ ζώου σῶμα αἷμα χολωδέστερον ὑπάρχοι, παραχρῆμα σύμπαν ἐκθερμαίνεται· [173] πολὺ δὲ μᾶλλον, ἐπειδὰν ἄμφω συνδράμοι, καὶ τὸ κατὰ τὴν φλεγμονὴν αἷμα θερμὸν ἱκανῶς εἶναι, καὶ τὸ καθ' ὅλον τὸ ζῶον χολῶδες. ἐκθερμαίνεται δὲ πρότερον μὲν τὸ κατὰ τὰς ἀρτηρίας, ὅτι καὶ φύσει θερμότερόν ἐστι καὶ πνευματωδέστερον, ἐφεξῆς δὲ καὶ τὸ κατὰ τὰς φλέβας. εἰ δ' ἐγγὺς εἴη τῶν πολυαίμων σπλάγχνων τὸ φλεγμαῖνον μόριον, ἔτι καὶ θᾶττον αὐτῷ συνεκθερμαίνεται τὸ καθ' ὅλον τὸ ζῶον αἷμα. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, ἐπὶ παντὸς τοῦ θερμαίνοντος ὅσον εὐαλλοίωτον ἦν, ἢ τῇ φύσει θερμὸν, ἐκθερμαίνεται πρῶτον· ὥσπέρ γε κἀπὶ τοῦ ψύχοντος ὅσον εὐαλλοίωτον ἦν, ἢ τῇ φύσει ψυχρὸν, ἐκεῖνο πρῶτον κατα(251)ψύχεται. εὐαλλοίωτον μὲν οὖν τὸ πνεῦμα, διότι καὶ

Cap. IV. Itaque fi calor fanguinis in parte phlegmone laborante mitis fit, et qui fanguis in univerfo animalis corpore continetnr, moderatam fortiatur temperiem, nequaquam perfacile una cum affecta parte calefit; fi vero ferveat fanguis vehementius, vel fi per totum animalis corpus biliofus fuerit, illico totus incalefcit; multo vero magis, quum ambo concurrerint, ut et qui fanguis in phlegmone continetur, admodum calidus fit, et qui in toto eft animante, biliofus. Incalefcit autem prius qui in arteriis eft fanguis, quod is tum natura calidior, tum vero magis fpiritalis fit; deinde vero etiam qui in venis eft. Quod fi pars affinis vifceribus fanguine fcatentibus obfeffa phlegmone fuerit, etiamnum celerius cum eo univerfus animalis fanguis incalefcit; unoque verbo, a quocunque calefaciente quicquid facile alterari poteft, aut natura eft calidum, primum excalefit; quemadmodum et ab eo quod refrigerat, quicquid facile alterabile eft, vel natura frigidum, id primum refrigeratur. Ac promptus quidem ad alterandum fpiritus eft,

λεπτομερέστατον· θερμότατον δὲ φύσει χολὴ ξανθὴ, ψυχρότατον δὲ φλέγμα. τῶν δ' ἄλλων χυμῶν αἷμα μὲν ἐφεξῆς τῇ ξανθῇ χολῇ θερμόν· ἡ μέλαινα δὲ ψυχρὸν μετὰ τὸ φλέγμα. καὶ δὴ ἀλλοιοῦται μὲν ἡ ξανθὴ χολὴ ῥᾳδίως ὑπὸ παντὸς τοῦ δρῶντος εἰς αὐτήν· ἡ μέλαινα δὲ δυσκόλως. ἑνὶ δὲ λόγῳ τὸ μὲν λεπτομερὲς ἅπαν εὐαλλοίωτον, τὸ δὲ παχυμερὲς δυσαλλοίωτον. ὥστ' ἀνάγκη πολυειδεῖς γίνεσθαι τὰς ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς ἀλλοιώσεις, ὅτι καὶ πολυειδῶς διάκεινται τὰ σώματα. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ τὴν φλεγμονὴν ἐργαζόμενος χυμὸς ἢ μᾶλλον ἢ ἧττόν ἐστι θερμός· ἐφεξῆς δὲ σῆψις αὐτοῦ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀπαντᾷ φύσιν· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐσφηνῶσθαι. τὰ γὰρ μὴ διαπνεόμενα θᾶττον σήπεται, ὥσπερ κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ἁπάντων· ὅταν δὲ καὶ θερμὰ καὶ ὑγρὰ τὴν κρᾶσίν ἐστι, τότε δὴ καὶ μάλιστα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ φλεγμαῖνον μόριον ἢ ἐγγὺς ἢ πόῤῥω τῶν πολυαίμων σπλάγχνων ἐστὶ, καὶ τὸ πᾶν αἷμα πικρόχολον, ἢ μελαγχολικὸν, ἢ φλεγματῶδες, ἢ πνευματῶδες, καὶ ταῦτα πάντα μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ὥστ' ἀνάγκη πολυειδεῖς γίνεσθαι

quod ex tenuiffimis conftet partibus. Calidiffima natura eft flava bilis, frigidiffima vero pituita. Reliquorum humorum fanguis poft flavam bilem calidus eft, ficut atra bilis poft pituitam frigida. Quin etiam alteratur flava bilis levi momento a quovis in eam agente; nigra aegre alteratur. Uno verbo, quicquid tenuium eft partium, id prompte alteratur; contra quod craffarum eft partium, difficilem fubit alterationem. Quare multiplices in phlegmonis alterationes oboriri neceffe eft, quod multifariam affecta fint corpora. Primum namque humor, qui phlegmonem excitat, magis minusve calidus eft; deinde ipfius putrefactio pro ipfius natura incidit; non minime vero, prout is magis minusve impactus eft. Quae namque non perflantur, celerius putrescunt, ut et externis accidit omnibus; caeterum quum calida temperamento funt et humida, tum utique potiffimum putrent. Jam pars ipfa phlegmone laborans, vel prope, vel longe fita eft a multi fanguinis visceribus; totusque fanguis vel biliofus eft, vel melancholicus, vel pituitofus, vel flatulentus, atque haec omnia magis minusque; quare

τὰς ἀλλοιώσεις, ἑτέρου τε πρὸς ἕτερον παραβαλλομένου καὶ αὐτοῦ τινος πρὸς ἑαυτό.

Κεφ. ε'. Αὗται πᾶσαι δυσκρασίαι τοῦ σώματος ἀνώμαλοι γίγνονται, μάλιστα μὲν ἐκπυρουμένου τοῦ κατὰ τὴν φλεγμονὴν αἵματος, ἐφεξῆς δὲ τοῦ κατὰ τὰ σπλάγχνα καὶ τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ταύτης μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν, εἰς ἣν εἰ καὶ ζῶντος τοῦ ζώου καὶ μηδέπω πυρέττοντος ἐθελήσεις ἐμβαλεῖν τοὺς δακτύλους, ὡς ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι γέγραπται, σφοδροτάτης αἰσθήσῃ θερμασίας. οὔκουν ἀπεικός ἐστιν οὐδ' ὁπότε σύμπαν ἐκθερμαίνεται τὸ σῶμα παρὰ φύσιν, εἰς ἄκρον ἥκειν τὴν θερμότητα ἐκείνην μάλιστα. καὶ γὰρ λεπτομερέστατον αἷμα καὶ πνευματωδέστατον ἔχει, καὶ κινεῖται διαπαντός. ἀλλ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασι πυρετοῖς ἐκθερμαίνεται μὲν ἐνίοτε σύμπαν ἤδη τὸ αἷμα, καὶ δέδεκται τὴν παρὰ φύσιν ἐκείνην θερμασίαν, τὴν ἐκ τῆς σηπεδόνος τῶν χυμῶν ὁρμηθεῖσαν· οὐ μὴν οὐθ' οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν ἢ τῶν φλεβῶν οὔτ' ἄλλο τι τῶν περικειμένων σωμάτων ἤδη πω τελέως ἠλλοίωται τὴν κρᾶσιν, [174] ἀλλ' ἔτι μεταβάλλεται

necesse est multiplices fieri alterationes, sive alterum alteri sit collatum, sive idem sibi.

Cap. V. Hae omnes intemperies corporis inaequales fiunt, maxime quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine; deinde eo qui in visceribus et corde continetur, eoque potissimum qui in sinistro est ejus ventriculo, in quem, ut in administrationibus anatomicis scriptum est, si vivo etiam animante, nec adhuc febricitante, digitos velis conjicere, vehementissimum senties calorem. Non itaque absurdum est, ubi totum corpus praeter naturam incalescit, hunc maxime ventriculum ad summum calorem pervenire; etenim tenuissimum maximeque spirituosum sanguinem habet, perpetuoque movetur. Verum his in febribus omnibus calesit quidem interdum universus jam sanguis, qui calorem illum praeter naturam ex humorum putredine obortum concepit; non tamen aut arteriarum, venarumve tunicae, aut aliud ullum circumjacentium corporum prorsus jam temperamentum suum mutavit, sed adhuc mutatur, at-

καὶ ἀλλοιοῦται θερμαινόμενα. εἰ δ' ἐν χρόνῳ πλείονι τοῦτο πάσχοι, κἂν νικηθείη ποτὲ καὶ μεταβληθείη παντάπασιν, ὡς μηκέτι θερμαίνεσθαι μόνον, ἀλλ' ἤδη τεθερμάνθαι παρὰ φύσιν. ὅρος δέ ἐστι τῆς ἀλλοιώσεως ἑκάστῳ τῶν μορίων ἡ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ βλάβη· τὸ δ' ἄχρι τοῦδε πλάτος ἐπάνοδός ἐστιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν, οἷον ἐπίμικτόν τε καὶ κοινὸν καὶ μέσον ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἐναντίων γεγονὸς, αὐτοῦ τε τοῦ κατὰ φύσιν ἀκριβῶς καὶ τοῦ τελέως ἤδη παρὰ φύσιν. ἐν δὲ τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ τὸ θερμαινόμενον σῶμα τῷ ποσῷ τῆς ἀλλοιώσεως ἀνάλογον ἔχει τὴν ὀδύνην. ὅταν δ' ἐκθερμανθῇ τελέως ἅπαντα τοῦ σώματος τὰ στερεὰ μόρια, καλεῖται ὁ τοιοῦτος πυρετὸς ἑκτικὸς, ὡς ἂν μηκέτι τοῖς ὑγροῖς τε καὶ τῷ πνεύματι μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἕξιν ἔχουσι σώμασι περιεχόμενος· ἀνώδυνος δ' ἐστὶ καὶ νομίζουσιν οἱ πυρέττοντες οὕτως ὡς μηδὲ πυρέττειν ὅλως. οὐ γὰρ αἰσθάνονται τῆς θερμασίας, ἁπάντων ὁμοίως τεθερμασμένων αὐτοῖς τῶν μορίων. καὶ δὴ καὶ ὁμολογεῖται ταῦτα τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσιν ἐν τοῖς

que incalescens alteratur. Quod si longiori tempore hoc patiatur, etiam vincetur aliquando, prorsusque mutabitur, ita ut non amplius calefiat, sed jam sit praeter naturam calefactum. Terminus autem alterationis cuique partium est functionis ipsius laesio; ad quem usque *terminum* latitudo reditus est in id quod praeter naturam est, veluti mixtum communeque ac medium quiddam ex contrariis utrisque conflatum, ipso, qui secundum naturam prorsus est, *affectu*, et eo qui jam plane est praeter naturam. Hoc toto tempore corpus incalescens, alterationis magnitudini proportione respondentem habet dolorem. Quum vero omnes corporis solidae partes absolute incaluerint, ejusmodi febris hectica vocatur, ceu quae non amplius in humoribus et spiritibus solum, sed jam et in corporibus habitum habentibus contineatur; doloris autem est expers, et qui ea febricitant, omnino se non febricitare augurantur; non enim sentiunt calorem, omnibus eorum partibus aeque calefactis. Sed et convenit de his inter naturalis scientiae professores

περὶ τῶν αἰσθήσεων λογισμοῖς. οὔτε γὰρ χωρὶς ἀλλοιώσεως ἡ αἴσθησις οὔτ᾽ ἐν τοῖς ἤδη τελείως ἠλλοιωμένοις ἡ ὀδύνη. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ οἱ ἑκτικοὶ πυρετοὶ πάντες ἄπονοί τε καὶ τελέως εἰσὶν ἀναίσθητοι τοῖς κάμνουσιν. οὐ γὰρ ἔτι τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει, πάντων ὁμοίων ἀλλήλοις ἤδη γεγονότων, καὶ μίαν ἐχόντων ὁμόλογον κρᾶσιν.

Κεφ. στ΄. Εἰ δὲ δὴ καὶ τὸ μὲν εἴη θερμότερον αὐτῶν, τὸ δὲ ψυχρότερον, ἀλλὰ τοσούτῳ θερμότερον ἢ ψυχρότερον, ὡς μὴ λυπεῖν τὸ πλησιάσαν· ἢ οὕτως ἂν ἦν ἀλλήλοις λυπηρὰ καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα τὰ μόρια, ὡς διαφέροντά γε καὶ αὐταῖς ταῖς κράσεσι. σὰρξ μὲν γὰρ θερμὸν μόριον, ὀστοῦν δὲ ψυχρόν, ἀλλὰ καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀνώδυνος ἡ ἀνωμαλία τῷ μέτρῳ τῆς ὑπεροχῆς. οὕτω γοῦν καὶ τὸ περιέχον ἡμᾶς οὐκ ἀνιᾷ, πρὶν εἰς ἄμετρόν τε ψύξιν ἢ θερμασίαν ἐκτραπῆναι· τῶν δ᾽ ἐν τῷ μέσῳ διαφορῶν αὐτοῦ, καίτοι παμπόλλων οὐσῶν καὶ σαφῆ τὴν ὑπεροχὴν ἐχουσῶν, ἀλύπως αἰσθανόμεθα. κινδυνεύει τοιγαροῦν ἐκ τῶνδε κἀκεῖνος ὁ λόγος ἔχειν ἐπιείκειαν, ὥς που

in iis, quae de sensibus produnt. Neque enim citra alterationem est sensus; neque in jam perfecte alteratis dolor. Itaque etiam hecticae febres omnes tum doloris tum sensus ipsis laborantibus omnino expertes sunt. Non enim etiamnum ex eorum partibus haec agit, illa patitur, quum omnes inter se jam similes sint redditae ac unicam habeant consentientem temperiem.

Cap. VI. Quod si earum *partium* alia calidior fuerit, alia frigidior, sed eatenus calidior, vel frigidior, ut vicinam non laedat; alioqui ita partes secundum naturam se habentes mutuo sese laederent, ut quae ipsis temperamentis dissideant. Caro namque calida pars est, os frigidum. Verum tam harum *partium,* quam reliquarum omnium, exuperantiae metro doloris est expers inaequalitas. Sic itaque ambiens nos aër prius haud laedit, quam ad immoderatum calorem frigusque fuerit immutatus; cujus eas quae in medio sunt differentias, tametsi permultas ac manifestum excessum inter se habentes, citra laesionem sentimus. Unde ex his periclitatur et oratio illa habere aequi-

καὶ Ἱπποκράτης φησὶν, ὁ φάσκων ἕλκη πάντ' εἶναι τὰ νοσήματα. συνεχείας μὲν γὰρ λύσις τὸ ἕλκος, αἱ δ' ἄμετροι θερμασίαι καὶ ψύξεις πλησίον ἥκουσι τοῦ λύειν τὴν συνέχειαν. ἡ μὲν γὰρ πολλὴ θερμασία τῷ διακρίνειν τε καὶ διατέμνειν τῆς οὐσίας τὸ συνεχὲς, ἡ δ' ἄκρα ψύξις τῷ πιλεῖν τε καὶ συνωθεῖν εἴσω τὰ μὲν ἐκπιέζει, τὰ δὲ θλᾷ. καὶ τοῦτόν γέ τις ὅρον τιθέμενος ἀμετρίας θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, τάχ' ἂν οὐκ ἄπο τρόπου γιγνώσκειν δόξειεν. εἴτε δὲ οὗτος εἴτε ἄλλός τις ὅρος ἐστὶ τῆς ἀμετρίας, ἀλλὰ τό γ' ἐν τῷ πρός τι πᾶσαν ἀμετρίαν ὑπάρχειν ἤδη που πρόδηλον. οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπὸ τῶν θερμῶν ἢ ψυχρῶν ἅπαν τὸ σῶμα διατίθεται. καὶ διὰ τοῦτο τινὰ μὲν οἰκείους ἔχει τοὺς χυμοὺς ἀλλήλοις ζῶα, [175] τινὰ δ' οὐ μόνον οἰκείους ἔχει, ἀλλὰ καὶ φθαρτικοὺς, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἔχιδνα. τὸ γοῦν σίελον ὀλέθριόν ἐστιν ἑκατέρῳ τὸ τοῦ ἑτέρου, οὕτω γοῦν καὶ σκορπίον ἀναιρήσεις ἐπιπτύων νῆστις, οὐ μὴν ἄνθρωπός γε ἄνθρωπον ἀναιρήσει δάκνων, οὐδὲ ἔχις ἔχιν, οὐδ' ἀσπίδα ἀσπίς. τὸ μὲν γὰρ ὅμοιον οἰκεῖον εἶναι καὶ φί-

tatem, ut alicubi et Hippocrates ait, proferens *omnes morbos esse ulcera*; continuitatis namque folutio ulcus eft. Immoderatus vero calor ac frigus proxime accedunt, ut unitatem folvant; multus quidem calor, dum fegregat ac incidit fubftantiae continuitatem; fummum vero frigus, tum cogendo, tum introrfum pariter trudendo quaedam exprimit, quaedam collidit. Atque hunc quispiam terminum caloris ac frigoris immoderationem ftatuens, fortaffis non ultra modum fe percipere duxerit. Seu vero is, feu alius quidam immoderationis terminus fit, certe confiftere omnem immoderationem in habitudine ad aliquid, jam liquet. Non enim eodem modo a calidis frigidisve afficitur omne corpus; ob idque animalium quaedam familiares fibi invicem fuccos habent, quaedam non folum non familiares, fed etiam exitiales; quemadmodum homo atque vipera, quorum utriusque faliva alteri eft perniciofa; ita quoque et fcorpium necaveris, fi jejunus *illi* infpueris. At non homo hominem morfu interimet, nec vipera viperam, nec aspis aspidem. Quod enim fimile eft, id familiare amicumque

Ed. Chart. VII. [175.] Ed. Baf. I. (251.)
λιον, τὸ δ' ἐναντίον ἐχθρὸν καὶ ἀνιαρόν. αὐξάνεται οὖν ἅπαντα καὶ τρέφεται πρὸς τῶν ὁμοίων, ἀναιρεῖται δὲ καὶ φθείρεται πρὸς τῶν ἐναντίων. καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν τῆς ὑγείας φυλακὴ διὰ τῶν ὁμοίων, ἡ δὲ τῶν νοσημάτων ἀναίρεσις διὰ τῶν ἐναντίων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἕτερος λόγος. ὁ δ' ἑκτικὸς ἐκεῖνος πυρετὸς ὁ τὴν ἕξιν ἤδη τοῦ ζώου κατειληφὼς ἀναίσθητός ἐστι τῷ κάμνοντι. τῶν δ' ἄλλων πυρετῶν οὐδεὶς ἀναίσθητος, ἀλλ' οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον ἀνιαροὶ τοῖς νοσοῦσιν. ἔνιοι δ' αὐτῶν καὶ ῥῖγος ἐπιφέρουσι. γίνεται γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο τὸ σύμπτωμα, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ, πρὸς τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας. εἰπεῖν δ' οὐκ ἐγχωρεῖ τὸν τρόπον αὐτῆς τῆς γενέσεως ἐν τῷ ἐνεστῶτι λόγῳ, πρὶν ἀποδεῖξαι περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὅσαι τέ εἰσι καὶ ὁποῖαι, καὶ ὅτι δρᾷν ἑκάστη πέφυκεν. ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις ὑπὲρ ἁπάντων εἰρήσεται.

Κεφ. ζ. Ἐπάνειμι δὲ πάλιν ἐπὶ τὰς τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας διαφοράς. ὅπως μὲν γὰρ ἐπὶ φλεγμονῇ γίγνεται πυρετὸς ἅπας, ὅτι τε καὶ πυρετὸς καὶ φλεγμονὴ πᾶσα, χωρὶς τῶν ἑκτικῶν ὀνομαζομένων, ἐκ τῶν ἀνωμάλως κεκραμένων νοση-

eſt; quod contrarium, id inimicum ac noxium. Augentur enim ac nutriuntur omnia a ſimilibus; perimuntur vero ac corrumpuntur a contrariis. Itaque etiam ſanitatis conſervatio ſimilibus perficitur; morborum everſio contrariis. Verum de his alius eſt ſermo. Hecticam vero illam febrem, quae jam habitum animalis occupavit, minime ſentit qui ea laborat; reliquas febres nemo non ſentit; ſed aliae magis, aliae minus aegrotantibus ſunt graves. Ipſarum nonnullae rigorem invehunt; fit enim id quoque ſymptoma, quemadmodum alia multa, ab inaequali intemperie. Modum tamen ejus generationis in praeſenti libro tradere non datur, priusquam de naturalibus facultatibus demonſtratum fuerit, quot et quales ſint, tum quid agere quaeque nata ſit. Verum in libris de ſymptomatum cauſis de omnibus agetur.

Cap. VII. At rurſum ad inaequalis intemperiei differentias revertor; nam quemadmodum ex phlegmone febris oriatur, tum quod phlegmone omnis ac febris omnis praeter hecticas appellatas, ex morbis ſint, quibus inaequa-

μάτων, ἤδη μοι λέλεκται. γίνεται δὲ καὶ χωρὶς φλεγμονῆς ἐπὶ σήψει χυμῶν πυρετός. οὐ γὰρ δὴ τά γε ἐσφηνωμένα καὶ μὴ διαπνεόμενα σήπεται μόνον, ἀλλὰ ταῦτα τάχιστα μὲν καὶ μάλιστα· σήπεται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐπιτηδείων εἰς σῆψιν. εἰρήσεται δὲ καὶ περὶ τῆς τούτων ἐπιτηδειότητος ἑτέρωθι. καὶ μὲν δὴ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀνώμαλος ἔσται δυσκρασία περὶ σύμπαν τὸ σῶμα, ποτὲ μὲν λιγνυώδους διαπνοῆς (252) ἐπισχεθείσης, ποτὲ δὲ ἐκ γυμνασίων πλειόνων, ἢ πόνων αὐξηθέντων, τὴν θερμασίαν ἐπιτεινόντων, ποτὲ δὲ ἐπὶ θυμῷ, ζέσαντος ἀμετρότερον τοῦ αἵματος, ἢ δι' ἔγκαυσίν τινα, ἔξωθεν ἐκθερμανθέντος. ὅτι δὲ κἀν τούτοις ἅπασι τοῖς πυρετοῖς, ὥσπερ κἀν τοῖς ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς ἔμπροσθεν ἐλέγετο, παρά τε τὴν ἰσχὺν τοῦ δρῶντος αἰτίου καὶ παρὰ τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν οἱ μὲν μᾶλλον πυρέσσουσιν, οἱ δὲ ἧττον, οἱ δὲ οὐδ' ὅλως, εὔδηλον εἶναι νομίζω. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ποτὲ μὲν ταύτης τῆς πνευματώδους μόνης οὐσίας, ἐνίοτε δὲ ἅπτεται καὶ τῶν χυμῶν ἡ δυσκρασία, πρόδηλον καὶ τοῦτο οὐδὲν ἧττον, καὶ ὡς ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις χρονίζουσιν ὁ καλούμενος ἑκτικὸς ἀκολουθήσει.

lis fit intemperies, jam dictum eft. Accenditur autem febris et citra phlegmonen, ex folis humoribus putrescentibus. Non enim quae obftruuntur et quae non perflantur, folum putrescunt, verum haec celerrime ac potiffimum; fed etiam putrescunt alia multa, quae putredini funt obnoxia. Dicetur vero de horum opportunitate alio loco. Jam alio quoque modo inaequalis erit intemperies in toto corpore, interdum fuliginofa diflatione fuppreffa, interdum ab exercitationibus majoribus vel laboribus calorem adaugentibus, interdum ab ira, quum fanguis immoderatius fervet, vel quum ob deuftionem quamvis externam incalescit. Porro, quod etiam his in omnibus febribus, quemadmodum et in phlegmonis prius dictum eft, tum pro efficientis caufae viribus, tum pro corporis ipfius affectu, alii magis, alii minus, alii haudquaquam febricitent, apertum effe arbitror. Peraeque vero, et quod intemperies ipfa nonnunquam folam fpirituum invadat fubftantiam, nonnunquam ipfos etiam humores, clarum id quoque non minus effe reor, et quod omnibus hujusmodi febribus diuturnis

καί πως ὁ λόγος ἤδη δείκνυσιν, ὡς ἐνίοτε μὲν οὐσίας θερμῆς ἢ ψυχρᾶς ἐπιῤῥυείσης μορίῳ τινὶ γίγνεσθαι συμβαίνει τὴν ἀνώμαλον ταύτην δυσκρασίαν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φλεγμαινόντων ἐλέγετο, πολλάκις δ' οὐχ οὕτως, ἀλλ' αὐτῆς τοῦ σώματος τῆς κράσεως ἀλλοιωθείσης κατὰ ποιότητα· καὶ ὡς τῶν ἀλλοιούντων αὐτὴν τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ὁρμᾶται, τὰ δὲ ἔξωθεν· ὅταν μὲν ἐπὶ σήψεσι μόναις, ἢ τισι φλεγμο[176]ναῖς ἐγείρηται πυρετὸς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος· ὅταν δὲ ἐπὶ ἐγκαύσεσι καὶ γυμνασίοις, ἔξωθεν. εἰρήσεται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον αὖθις ἐν ταῖς τῶν νοσημάτων αἰτίαις. ὥσπερ δὲ ἐπὶ ἐγκαύσει γίνεται πυρετὸς, ἀλλοιωθείσης τῆς τοῦ σώματος κράσεως, οὕτως ἐν κρύει πολλάκις ἐψύγησαν ἰσχυρῶς ἔνιοι σύμπαν τὸ σῶμα, καί τινες ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον· καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἀλγοῦσιν οὕτω πάντες, οὐδὲ τοῦτ' ἄδηλον.

Κεφ. η'. Ἀλγοῦσι δὲ καὶ ὅσοι καταψυχόμενοι σφοδρῶς ὑπὸ κρύους καρτεροῦ προεθυμήθησαν ἐκθερμῆναι ταχέως ἑαυτοὺς, καὶ πολλοί γε αὐτῶν ἐπενέγκαντες ἀθρόως τῷ πυρὶ τὰς χεῖρας, ἀλγήματος αἰσθάνονται σφοδροῦ κατὰ τὰς ῥίζας

hectica vocata superveniet. Jamque sermo noster propemodum ostendit inaequalem hanc intemperiem aliquando ex calida frigidave substantia, quae in partem aliquam influat, accidere, quemadmodum in inflammatis dictum est; saepe vero non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata; tum quod alterantium eam quaedam ortum habent ab ipso corpore, quaedam extrinsecus; utique, quum ex putredine tantum aliqua vel phlegmone excitatur febris, ab ipso corpore; quum ab ustione vel exercitatione, extrinsecus. Dicetur autem et de his susius rursum in morborum causis. Quemadmodum autem ex deustione febris accenditur, alterato corporis temperamento: ita nonnulli saepe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer sunt, aliqui vero etiam interierunt. Jam quod hi omnes etiam doleant, nec id quidem latet.

Cap. VIII. At vero dolent et qui ab arduo frigore vehementer perfrigerati celeriter sese excalefacere properarunt, multique eorum quum subito ac simul manus igni admoverunt, ingentem circa unguium radicem dolorem sen-

τῶν ὀνύχων. εἶτά τις οὕτως ὁρῶν ἐναργῶς ὀδύνης αἰτίαν γιγνομένην τὴν ἀνώμαλον δυσκρασίαν, ἔτ' ἀπιστεῖ περὶ τῶν ἐντὸς ἀλγημάτων, ἢ θαυμάζει, πῶς χωρὶς φλεγμονῆς ὀδυνῶνται πολλάκις, ἢ τὸ κῶλον, ἢ τοὺς ὀδόντας, ἢ τῶν ἄλλων τι μορίων; οὔτε γὰρ τῶν τοιούτων διαθέσεων οὐδὲν θαυμαστὸν, οὐδὲ πῶς ἅμα ῥιγοῦσι καὶ πυρέττουσιν ἔνιοι τῶν νοσούντων. καὶ γὰρ εἰ φλεγματώδης χυμὸς ψυχρὸς, ὃν ὁ Πραξαγόρας ὑαλοειδῆ καλεῖ, καὶ πικρόχολος καὶ θερμὸς ἅμα πλεονάζοιέν τε καὶ κινοῖντο διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων, οὐδὲν θαυμαστὸν ἀμφοτέρων ὁμοίως αἰσθάνεσθαι τὸν ἄῤῥωστον. οὐδὲ γὰρ εἰ στήσαις ἄνθρωπον ἐν ἡλίῳ θερμῷ, καὶ προσβρέχοις ὕδωρ ψυχρὸν, ἀδύνατον αὐτὸν μὴ οὐχ ἅμα καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου θερμότητος αἰσθάνεσθαι καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ὕδατος ψυχρότητος. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἔξωθέν ἐστιν ἀμφότερα καὶ κατὰ τὰ μεγάλα προσπίπτει μόρια· κατὰ δὲ τοὺς ἠπιάλους πυρετοὺς ἔνδοθέν τε καὶ κατὰ μικρὸν, καὶ διὰ τοῦτο σύμπαν ἀμφοτέρων αἰσθάνεσθαι τὸ σῶμα δοκεῖ. τῷ γὰρ δὴ ἐλαχίστῳ παρεσπάρθαι τό τε θερμὸν καὶ ψυχρὸν οὐδέν ἐστιν αὐτῆς λαβεῖν μόριον αἰσθη-

tiunt. Deinde quisquam, quum tam luculenter videat inaequalem intemperiem doloris esse causam, etiam de internis doloribus dubitat, aut miratur quo pacto citra phlegmonem saepenumero, vel colo intestino, vel dentibus, vel alia quavis parte homines doleant? Nam nihil talium affectuum mirabile est, nec quemadmodum simul rigeant et febricitent aegrotantium aliqui. Etenim si pituitosus humor frigidus, quem Praxagoras vitreum appellat, et bilis amara et calida simul abundent et per sensibilia corpora membra moveantur, nihil mirum est utrumque ab aegroto pari modo sentiri. Neque enim si hominem sub sole calido statuas et aquam illi frigidam infundas, fieri non potest, ut simul et a sole calorem et ab aqua frigus sentiat. Verum hic ambo extrinsecus sunt, et magnis portionibus incidunt; in febribus vero epialis, tum internis, tum exiguis portionibus, ob idque universum corpus ambo sentire videtur. Quum enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus tum calidum sit tum frigidum, nullam sensibilem alterius portiunculam ita parvam desumis, in qua non alte-

τὸν, ἐν ᾧ θάτερον οὐχ ὑπάρχει. κατὰ μέντοι τὴν εἰσβολὴν τῶν παροξυσμῶν ἔνιοι τῶν πυρεττόντων καὶ ῥιγοῦσι καὶ διψῶσι καὶ ἀμφοτέρων αἰσθάνονται, ψύξεως ἀμέτρου καὶ θέρμης, ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τόπον· ἐναργῶς γὰρ ἔχουσι διορίσαι τὰ θερμαινόμενα μόρια τῶν ψυχομένων. ἔνδοθεν μὲν γὰρ καὶ κατ᾽ αὐτὰ τὰ σπλάγχνα θερμασίας, ἐν δὲ τοῖς ἔξωθεν μορίοις ἅπασι τῆς ψύξεως αἰσθάνονται. ἔτι δὲ καὶ οἱ λειπυρίαι καλούμενοι πυρετοὶ διὰ παντὸς τοιοῦτοι, καί τι γένος ὀλεθρίων καύσων. ὅπερ οὖν ἐν τούτοις κατὰ τὰ μεγάλα μόρια, τοῦτ᾽ ἐν τοῖς ἠπιάλοις κατὰ σμικρὰ συμπέπτωκεν. ἀνώμαλος μὲν γὰρ δυσκρασία καὶ ἡ τούτων τῶν πυρετῶν· ἀνώμαλος δὲ καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἁπάντων, πλὴν τῶν ἑκτικῶν ὀνομαζομένων· ἀνώμαλος δὲ καὶ τοῖς ῥιγοῦσι μὲν, οὐκ ἐπιπυρέττουσι δέ. σπάνιον μὲν γὰρ τὸ σύμπτωμα, γίνεται μὴν ὅλως καὶ γυναιξὶ καί τισιν ἀνδράσιν ἐνίοτε. χρὴ δὲ πάντως ἀργὸν προηγεῖσθαι βίον, ἤ τι πλῆθος ἐδεσμάτων ἐν χρόνῳ πλείονι προσενηνέχθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐξ οὗ χυμὸς ἀργὸς καὶ ψυχρὸς καὶ ὠμὸς καὶ φλεγματώδης γεννᾶται, ὁποῖόν τινα καὶ Πραξαγόρας ἡγήσατο τὸν

rum sit *comprehensum.* In ipsa tamen accessionis invasione nonnulli febricitantium tum rigent, tum sitiunt, tum ambo sentiunt frigus immoderatum et calorem, verum non eodem loco; nam possunt excalefactas partes a refrigeratis manifeste discernere; nam intus et in ipsis visceribus calorem sentiunt, in externis partibus universis frigus. Tales etiamnum perpetuo sunt febres quae lipyriae vocantur, et quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur in his majoribus portionibus accidit, hoc in epialis contingit minutis. Inaequalis namque est et harum febrium intemperies; sed inaequalis quoque reliquarum omnium, exceptis appellatis hecticis. Quin etiam rigentibus, nec febricitantibus inaequalis intemperies est; rarum enim est id symptoma; incidit tamen prorsus tum mulieribus tum quibusdam aliquando viris. Debet autem omnino deses praecessisse vita, aut certe ciborum copiam longiore spatio homo sumpsisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus et pituitosus nascatur humor, qualem Praxagoras vitreum existimat

ὑαλοειδῆ. πάλαι δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐδεὶς οὕτως ἔπασχεν, ὅτι μηδεὶς [177] τοσοῦτον ἀργῶς καὶ πλησμίως διῃτᾶτο, καὶ διὰ τοῦτο γέγραπται παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς ἕπεσθαι ῥίγει πυρετόν· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ὦπται πολλάκις ῥῖγος ᾧ πυρετὸς οὐκ ἐπηκολούθησε. σύνθετος δ' ἐκ ταύτης ἐστὶ τῆς δυσκρασίας καὶ προσέτι τῆς τῶν πυρεττόντων ὁ ἠπίαλος. οὕτω δ' ὀνομάζω τὸν πυρετὸν ἐκεῖνον, ᾧ διὰ παντὸς ἄμφω συμβέβηκεν· ᾧ δὲ ἡγεῖται μὲν ῥῖγος, ἕπεται δ' ὁ πυρετὸς, ὡς ἐν τριταίοις καὶ τεταρταίοις, οὐ καλῶ τοῦτον ἠπίαλον. ὥστε διὰ τῶν ἀνωμάλων δυσκρασιῶν ὁ ἠπίαλος συμπέπλεκται, καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πυρετοὶ σχεδὸν ἅπαντες, πλὴν τῶν ἑκτικῶν ὀνομαζομένων.

Κεφ. θ'. Ὡσαύτως καὶ ὅσα μορίου τινός ἐστι νοσήματα μετ' ὄγκου, καὶ ταῦτα σύμπαντα παραπλησίως τῇ φλεγμονῇ κατὰ δυσκρασίαν ἀνώμαλον ἀποτελεῖται, καρκῖνος, ἐρυσίπελας, ἄνθραξ, ἕρπης, οἴδημα, φλεγμονὴ, φαγέδαινα, γάγγραινα. κοινὸν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἅπασι τὸ ἐξ ἐπιῤῥοῆς ὑγρῶν γεγονέναι· διαφέρει δὲ τῷ τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ φλεγματικοῦ χυμοῦ,

Antiquitus autem nemo, ut videtur, ita eſt affectus, ut qui neo adeo ocioſi, nec in victus ſaturitate viverent; indeque factum eſt, ut ſcripſerint antiqui medici *Rigori febrem ſupervenire.* Verumtamen tum nos ipſi, tum alii juniorum medicorum non pauci, ſaepenumero vidimus rigorem quem nulla febris ſequuta ſit. Componitur autem ex hac intemperie et ea quae febricitantium eſt epiala; appello ita febrem illam, cui ambo ſemper accidunt; at in qua rigor quidem praecedit, febris vero ſequitur, ut in tertianis et quartanis, hanc epialam non voco. Proinde ex duplici inaequali intemperie epiala complicatur, et aliae febres, praeter hecticas, prope omnes.

Cap. IX. Eodem modo qui partis alicujus cum tumore ſunt morbi, hi quoque omnes peraeque ac phlegmone cum inaequali intemperie conſiſtunt, cancer, eryſipelas, carbunculus, herpes, oedema, phagedaena, gangraena. Nam his omnibus eſt commune, ut ex humorum fluxione ſint orta; in eo diſſident, quod alii ex pituitoſo, alii ex bilioſo,

τὰ δὲ ὑπὸ χολώδους, ἢ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, τὰ δὲ ὑφ᾽ αἵματος ἤτοι θερμοῦ καὶ λεπτοῦ καὶ ζέοντος, ἢ ψυχροῦ καὶ παχέος, ἢ πως ἄλλως διακειμένου γίγνεσθαι. δηλωθήσεται γὰρ ἀκριβῶς ὑπὲρ τῆς κατ᾽ εἶδος ἐν τούτοις διαφορᾶς ἑτέρωθι· πρὸς δὲ τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἀρκεῖ καὶ τοῦτ᾽ εἰρῆσθαι μόνον, ὡς ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ ῥεῦμα, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐργάσεται παθῶν, καθ᾽ οἷον ἔμπροσθεν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ καὶ αἱματώδους ἐδείκνυτο γενέσθαι φλεγμονή· καὶ ὡς τῶν ὁμοιομερῶν τε καὶ ἁπλῶν σωμάτων ἕκαστον, ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διατεθειμένον, εἰς ἀνώμαλον ἀφίξεται καὶ αὐτὸ δυσκρασίαν, ἔξωθεν μέντοι θερμαινόμενον, ἢ ψυχόμενον, ἢ ξηραινόμενον, ἢ ὑγραινόμενον, ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ ῥεῦμα, μέχρι τοῦ βάθους μηδέπω διακείμενον ὁμοίως· εἰ δὲ πᾶν ὅλον δι᾽ ὅλου μεταβάλλοι καὶ ἀλλοιωθείη, γενήσεται μὲν εὐθέως ἀνώδυνον, ἐν χαλεπωτέρᾳ δὲ ἂν οὕτω γε διαθέσει κατασταίη. ταῦτα ἀρκεῖν μοι δοκεῖ προεγνῶσθαι τοῖς μέλλουσι τῇ τε περὶ φαρμάκων ἀκολουθήσειν πραγματείᾳ καὶ μετ᾽ αὐτὴν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου.

vel melancholico humore, alii ex fanguine, vel calido et tenui et bulliente, vel frigido et craffo, vel alio modo affecto fiant; de horum namque fpecialibus differentiis accurate alibi declarabitur. Quod ad praefentem disceptationem pertinet, hoc tantum dixiffe abunde eft, quod qualiscunque fit fluxio, eadem ratione quemque praedictorum affectuum creet, qua prius ex calida et fanguinea phlegmonem gigni monftravimus; quodque etiam fimilarium ac fimplicium primorumque corporum fingula, a fluxione affecta, ad inaequalem intemperiem deveniant; caeterum extrinfecus pro rheumatis ratione, calefacta, refrigerata, ficcata, vel humectata, ad profundum usque nondum fimiliter affecta. Quod fi tota per tota mutata alterataque fint, fiunt quidem illico a dolore libera; in difficiliori tamen fic conftituta funt ftatu. Haec praenoviffe iis qui opus de medicamentis funt percepturi et poft id medendi methodum, abunde mihi fatis videtur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΥΣΠΝΟΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ed. Chart. VII. [219.] Ed. Bas. III. (166.)

Κεφ. α'. Ὅτι μὲν ἡ δύσπνοια βλάβη τις τῆς ἀναπνοῆς ἐστιν, ὥσπερ ἡ δυσαισθησία τῆς αἰσθήσεως, καὶ ἡ δυσκινησία τῆς κινήσεως, ἱκανὸν ἐνδείξασθαι τοὔνομα· πόσαι δὲ τῆς βλάβης διαφοραὶ, καὶ διὰ τίνας αἰτίας γιγνόμεναι, καὶ πῶς ἑκάστην αὐτῶν χρὴ διαγινώσκειν, οὐκ ἐκ τῆς προσηγορίας διδαχθῆναι νῦν ἔστιν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτὴ τῆς ἀναπνοῆς ἐνδείξεται. ταῦτά τοι καὶ διεσπούδασται τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς ἅπασιν ἡ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπίγνωσις, ἄλλων τε πολλῶν

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBER PRIMVS.

Cap. I. Quod respirandi difficultas respirationis quaedam laesio sit, quemadmodum sentiendi difficultas sensus, et movendi difficultas motus, ipsum nomen sufficienter demonstrat. Quot vero sint laesionis differentiae, et ob quas causas fiant, et quomodo ipsas singulas dignoscere oporteat, non ex appellatione discere nunc datur, sed natura ipsa respirationis indicabit. Ob id sane etiam cognitio ejus, quod secundum naturam est, a veteribus medicis omnibus studiose investigata est, cum ob alia multa tum

Ed. Chart. VII. [219. 220.] Ed. Baf. III. (166.)

ἕνεκα καὶ τῆς ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐνδείξεως οὐχ ἥκιστα. ἐπειδὴ γὰρ ἕν μέν τι τὸ κατὰ φύσιν καὶ οἷον κανὼν καὶ μέτρον καὶ ὅμοιον ἑαυτοῦ, ποικίλον δὲ καὶ ἀνόμοιον καὶ πολυειδὲς τοῖς σφάλμασιν τὸ παρὰ φύσιν, ὡς κινδυνεύειν ἄπειρον μὲν τῷ πλήθει, τῇ τέχνῃ δὲ ἀπεριόριστον ὑπάρχειν, ἀδύνατον ἔδοξε περιλαβεῖν ὅροις τισὶ τὴν ἀπειρίαν αὐτοῦ, χωρὶς τῆς τοῦ κατὰ φύσιν γνώσεως. ἐπειδὴ γὰρ ἕν ἐστι τοῦτο καὶ χρηστὸν τῷ [220] ζώῳ, δῆλον ὡς καὶ σύμμετρον· εἰ δὲ τοῦτο σύμμετρον, ἄμετρον ἂν εἴη τὸ παρὰ φύσιν· εἰ δὲ ἄμετρον, διττὸν μὲν τῷ γένει πάντως· ἢ γὰρ ἐλλείπει τι τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ ὑπερβάλλει· τοσαύτας δὲ ἐν αὐτῷ διαφορὰς ἕξει τὰς κατὰ μέρος, ὅσας περ ἂν οἷόν τε ᾖ δέξασθαι τὸ πρᾶγμα κατὰ τάς θ' ὑπερβολὰς τοῦ μετρίου καὶ τὰς ἐλλείψεις. δέχεται δὲ τὸ μὲν ἁπλοῦν διττὰς, τὸ δ' ἐκ πλειόνων σύνθετον διπλασίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συνθέντων αὐτό. εἰ μὲν οὖν ἕν τι καὶ ἁπλοῦν ἐστιν ἡ ἀναπνοὴ, διττὰς μὲν ἕξει

nihilo minus indicationis eorum quae praeter naturam funt gratia. Quandoquidem enim unum eft id quod fecundum naturam eft atque id velut regula et menfura et fibi ipfi fimile exiftit, varium autem et diffimile et multiplici errore involutum eft quod praeter naturam, adeo ut propemodum fequatur multitudine effe infinitum, arte vero incomprehenfibile: vifum eft impoffibile effe, ejus immenfitatem certis terminis comprehendere, citra cognitionem ejus quod fecundum naturam eft. Quum enim unum fit hoc et animali commodum, palam eft etiam effe commoderatum. Si vero hoc commoderatum eft, incommoderatum utique fuerit id quod praeter naturam eft. Si vero incommoderatum, duplex quidem omnino genere eft; aut enim deficit quodammodo ab eo quod fecundum naturam habet, aut excedit. Tot autem in feipfo particulares differentias habebit, quot poteft ipfa res fuscipere circa commoderati exceffus et defectus. Suscipit autem fimplex quidem duplices, compofitum vero ex pluribus duplo plures numero quam ea quae ipfum componunt. Si igitur unum quiddam et fimplex fit refpiratio, duplices quidem habebit ametrias,

τὰς ἀμετρίας, διττὰς δὲ τῷ γένει τὰς δυσπνοίας· εἰ δ᾽ οὐχ ἕν, τὰς διαφορὰς ἕξει διπλασίας τὸν ἀριθμὸν τῶν συνθέντων αὐτό. εἰ μὲν οὖν αὕτη σαφής τε ἅμα καὶ σύντομός ἐστιν ἡ διδασκαλία, μακρὰ δικαίως ἡ παρὰ ταῦτα.

Κεφ. β΄. Καὶ τοίνυν ἐπειδὴ δύο μέν ἐστι τὰ πρῶτα καὶ κυριώτατα μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς, εἰσπνοή τε καὶ ἐκπνοὴ, δύο δ᾽ ἄλλα κατὰ συμβεβηκὸς αἱ μεταξὺ τούτων ἡσυχίαι, ἐν τέσσαρσιν ἂν οὕτω τοῖς πᾶσιν ἡ περὶ δυσπνοίας γίνεται σκέψις. ὥστε πάντως δεήσει τινὶ τῶν εἰρημένων, ἢ τισιν, ἢ καὶ πᾶσιν ἅμα πλημμελεῖσθαί τε καὶ διαφθείρεσθαι τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας εἰς δυσπνοίας γένεσιν. ὀνομάζειν δὲ σαφοῦς ἕνεκα διδασαλίας οὐδὲν ἂν εἴη χεῖρον ἁπλῆν μὲν δύσπνοιαν, ἥ τις ἂν ἓν μόριον ἑκάστοτε τῆς ὅλης ἀναπνοῆς καταλαμβάνει, σύνθετον δὲ τὴν ἐν πλείοσι συνισταμένην. ἀλλ᾽ ἐπεὶ δεύτερόν ἐστιν ἀεὶ τὸ σύνθετον τῶν ἁπλῶν, κατὰ λόγον ἂν εἴη πρότερον περὶ φύσει προτέρων ποιήσασθαι τὸν λόγον, ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν ἁπλῶν δυσπνοιῶν ἄρξασθαι. ἐπειδὰν δὲ

duplices etiam genere respirandi difficultates. Si vero non unum, differentias habebit duplo plures numero quam ea, quae ipsum componunt. Itaque si manifesta simulque concisa haec est doctrina, merito longa censetur quae ab his discedit.

Cap. II. Itaque quum duae quidem sint primae et praecipuae totius respirationis partes, inspiratio et expiratio, duae vero aliae per accidens interjectae quietes; in quatuor sane his universa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino in praedictorum aliquo aut pluribus, aut simul omnibus aberrare et vitiari ab ea, quae secundum naturam est, specie, ut fiat respirandi difficultas. Verum manifestioris doctrinae gratia non deterius fuerit simplicem appellare respirandi difficultatem, quae unam totius respirationis partem singulatim occupat; compositam vero, quae in pluribus consistit. At quum posterius sit semper compositum simplicibus, rationi consentaneum fuerit, de iis, quae natura priora sunt, prius sermonem facere; quare et a simplicibus respirationis difficultati-

ταύτας αὐτάρκως διέλθωμεν, μετὰ ταῦτα ἐπαλλάττοντες τάς τε κινήσεις καὶ τὰς ἡσυχίας κατ' ἀλλήλας τε καὶ καθ' ἑαυτὰς, οὕτω τὰς συνθέτους ἐξευρήσομεν. τίνες οὖν εἰσιν αἱ κατὰ φύσιν αἰτίαι τῆς ἔσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος, καὶ τίνες ἑκατέρας τῶν ἡσυχιῶν; ταυτὶ γὰρ ἦν τὰ πάντα μόρια τῆς ἀναπνοῆς. ἐπειδὴ δύο μὲν ἐξ ὧν εἴπομεν μορίων κινήσεις εἰσὶν, ἡ ἔξω καὶ ἔσω φορὰ τοῦ πνεύματος, δύο δὲ διορίζουσαι ταύτας ἠρεμίαι, γένεσις δὲ ταῖς μὲν κινήσεσι σύνθετος, ταῖς δ' ἠρεμίαις ἁπλῆ, δῆλον ὡς τῶν μὲν πλείους ἀμετρίαι, τῶν δ' ἡσυχιῶν διτταὶ γενήσονται. αὗται μὲν γὰρ οὖσαι ἁπλαῖ τοῦ χρόνου τῷ ποσῷ τὰς διαφορὰς ἴσχουσι μόνῳ· αἱ κινήσεις δ' οὐ ταύτῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ποσῷ τοῦ διαστήματος καθ' οὗ φέρονται διοίσουσιν. ὥστ' ἔσονται διτταὶ μὲν ἀμετρίαι αὐτῶν, καθὰ καὶ τῶν ἡσυχιῶν ἑκάτεραι, τοῦ χρόνου τῷ ποσῷ διαιρούμεναι, καθ' ἃς ἤτοι ταχεῖαι ἢ βραδεῖαι λεχθήσονται· διτταὶ δ' ἄλλαι τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων διαφέρουσαι, καθ' ἃς ἤτοι

bus initium sumere. Ubi vero has sufficienter explicaverimus, postea vicissim permutantes tum motus tum quietes et mutuo et inter se, ita et compositas inveniemus. Quae igitur sunt naturales causae lationis spiritus foras et intro *meantis?* quae etiam utriusque quietis? hae enim erant omnes respirationis partes. Quandoquidem duo ex his quas diximus partibus, motus sunt, latio spiritus foras et intro *meantis*, duae vero hos distinguunt quietes; generatio autem motibus quidem composita, quietibus vero simplex est; conspicuum plane est illorum ametrias plures, quietum vero geminas fieri. Hae namque simplices existentes, sola temporis quantitate differentias habent; motus vero non hac solum, sed et quantitate spatii localis per quod feruntur, differunt. Itaque geminae quidem erunt ametriae ipsorum, quemadmodum etiam quietum, utraeque temporis quantitate divisae, quibus aut celeres aut tardi appellabuntur; duae autem aliae quantitate dilatationis spirabilium organorum differentes, quibus ipsos aut magnos aut parvos ap-

μεγάλας ἢ μικρὰς αὐτὰς ὀνομάζουσιν. εἴπερ γὰρ ἀχώριστα πάσης ἐστὶ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως ὅ τε χρόνος ἐν ᾧ κινεῖται τὸ κινούμενον καὶ τὸ διάστημα καθ' οὗ φέρεται, διὰ μὲν τὸν χρόνον ταχέως μὲν καὶ βραδέως ἐροῦμεν γίνεσθαι [221] τὴν κίνησιν, διὰ δὲ τὸ διάστημα πολὺ καὶ ὀλίγον. ἀλλὰ τήν γε διαστολὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων οὐκ ὀλίγην καὶ πολλὴν, ἀλλὰ μικρὰν καὶ μεγάλην ὀνομάζειν ἔθος, ὥσπέρ γε καὶ τὴν συστολήν· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων. ὥσπερ (167) δὲ κινήσεως ἴδια τάχος καὶ βραδύτης, οὕτω καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν διαλειμμάτων ἀραιότης καὶ πυκνότης. πυκνὰς γοῦν τὰς ἀμπέλους ἢ τὰς ἐλαίας ἢ ὁτιοῦν ἄλλο τοιοῦτον φυτεύεσθαι λέγομεν, ὅταν τὸ βραχύτατον διάστημα αὐτῶν δηλῶσαι βουληθῶμεν· οὕτω δὲ καὶ ἀραιὰς, ὅταν πολὺ τὸ ἐν μέσῳ τῶν πεφυτευμένων σωμάτων ᾖ, καὶ καθόλου φάναι πάντα τὰ ἐκ πλειόνων διωρισμένων συγκείμενα τούτοις χρῆται τοῖς ὀνόμασιν. ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ ἀναπνοὴ σύνθετός ἐστιν ἐξ ἐναντίων κινήσεων ἡσυχίαις διωρισμένων, πυκνὴν αὐτὴν ἐργάζεται τὸ βραχὺ τῶν ἡσυχιῶν,

pellant. Siquidem enim inſeparabilia ſunt ab omni locali motu, tum tempus in quo movetur id quod movetur, tum ſpatium per quod movetur; ob tempus quidem celeriter aut tarde motum fieri dicemus, ob ſpatium vero multum et modice. Verum dilatationem ſpirabilium organorum non modicam et multam, ſed parvam et magnam nominare conſuevimus, veluti etiam contractionem; eadem enim ratio utriusque motus exiſtit. Quemadmodum autem motui propria ſunt celeritas et tarditas, ita et quantitati quietum raritas et denſitas. Denſas namque vites et oleas aut quodcunque tandem hujusmodi plantari dicimus, quum breviſſimum ſpatium ipſorum diſtantiae indicare volumus: ſic et raras, quum multus locus in medio plantatorum corporum fuerit relictus. Et ut in ſumma dicam, omnia ex pluribus diſtinctis compoſita haec nomina uſurpant. Quum igitur et ipſa reſpiratio ex contrariis motibus per quietes diſtinctis compoſita ſit, denſam ipſam reddet brevitas quietum,

ἀραιὰν δὲ τὸ μακρόν. αὗται μὲν οὖν πᾶσαι δυσπνοίας ἁπλαῖ διαφοραὶ καὶ ταῦτ᾽ αὐτῶν τὰ ὀνόματα, τοῖς τε ἄλλοις παλαιοῖς συνήθη καὶ Ἱπποκράτει. εἰ δέ τις ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλει, καθάπερ ἤδη τινὲς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει· πλὴν ἴστω γε οὗτος μήτε τοῖς Ἱπποκράτει συνήθεσι μήτε τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς μήθ᾽ ὅλως τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ὀνόμασι χρησάμενος· ἀλλ᾽ εἰ καὶ τούτων καταφρονοίη, μήτε κυρίως μήτε σαφῶς ἑρμηνεύων. εἰ μὲν γὰρ ἓν ὄνομα κατ᾽ ἀμφοῖν φέρει, τῆς τε κινήσεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἤτοι τὸ τάχος μόνον ἢ τὴν πυκνότητα, καὶ αὖθις ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἢ τὴν βραδυτῆτα μόνον ἢ τὴν ἀραιότητα, τοῖς ἑτέροις μηδόλως χρώμενος, ἀσαφείας ἄντικρυς ὁ τοιοῦτος ἐπιθυμεῖ. πολὺ γὰρ, οἶμαι, σαφέστερον, ἓν ἑκατέρῳ τῶν πραγμάτων ὄνομα θέμενον ἴδιον, ἐκεῖνο καλεῖν διαπαντὸς, εἰδότα γε ὡς τὰ κοινὰ τῶν ὀνομάτων οὐδὲν μᾶλλόν γε τὸ ἕτερον τούτων δηλοῦντα, συγχεῖ καὶ ταράττει τὸν ἀκροατὴν, ὡς μὴ γνῶναι, τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ λεγόμενον, πρὶν διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυμίαν·

raram vero longitudo. Hae igitur universae sunt simplices spirandi difficultatis differentiae et haec ipsarum nomina, tum priscis aliis medicis tum Hippocrati in usum recepta. Si quis vero aliter appellare velit, quemadmodum jam quidam ex recentioribus medicis solent, nostra nihil interest. Verum sciat hic se neque Hippocrati familiaribus neque aliis veteribus, imo nec aliis omnino Graecis usurpatis nominibus uti; quod si vero et hos contemnat, neque proprie neque perspicue *res* interpretari. Si namque unum nomen ambobus tribuat, et motui et quieti, sive celeritatem solam sive densitatem et rursum in contrariis sive tarditatem solam sive raritatem, reliquis in totum non utatur, obscuritatem palam hic affectat. Multo enim clarius esse opinor, utrique rei seorsim unum nomen ipsique proprium imponere, eoque perpetuo uti, scientem communia nomina, quae alterum non magis quam alterum significant, auditorem confundere et perturbare, ut non cognoscat, quid sit tandem quod dicitur, priusquam aequivocatio distinguatur.

εἰ δὲ ἓν μὲν ἑκατέρῳ τῶν πραγμάτων ἐπιφέρει τις ὄνομα, μὴ ὡς ἡμεῖς μέντοι διείλομεν, ἀλλ' ὑπεναντίως, τάχος μὲν καὶ βραδυτῆτα κατὰ τῶν ἡσυχιῶν, ἀραιότητα δὲ καὶ πυκνότητα κατὰ τῶν κινήσεων, οὐκ οἶδ' ὅ τι βούλοιτ' αὐτῷ τοῖς ἀκύροις τε καὶ ἀήθεσιν ὀνόμασι πρὸ τῶν κυρίων τε καὶ δι' ἔθους χρῆσθαι. ὅτι γὰρ καὶ οἱ νῦν ἅπαντες ἄνθρωποι καὶ οἱ παλαιοὶ βραδυτῆτα καὶ τάχος οὐδενὸς ἄλλου κατηγοροῦσι, πλὴν τῶν κινουμένων, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. τί ποτ' οὖν σοφὸν ἀπειργασμένον ἔσται τῷ μετατιθέντι τὴν τῶν ὀνομάτων χρῆσιν εἰς τοσοῦτον, ὡς τὰς ἡσυχίας τοῖς τῶν κινήσεων προσαγορεύειν ὀνόμασιν; τί δὲ σοφὸν, εἰ τὰ τῶν διαλειμμάτων ὀνόματα ταῖς ἐνεργείαις ἐπιφέρει; ὡς γὰρ καὶ τὰς ἀμπέλους πυκνὰς καὶ τὰς ἐλαίας, ὅταν ὀλίγον ἔχωσι τὸ μεταξὺ διάστημα, λέγομεν, ἀραιὰς ὀνομάζοντες, εἰ πλέον εἴη, οὕτω τὰς τῶν ζώων ἐνεργείας τὰς μὲν δι' ὀλίγου χρόνου γινομένας πυκνὰς, ἀραιὰς δὲ τὰς διὰ πολλοῦ καλοῦμεν. εἰ δέ τις, ὡς ἔφην, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλει, μήθ' Ἱπποκράτει μήτε τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς μήθ' ὅλως τοῖς Ἕλλησιν ἑπόμενος, ἀλλὰ

Si vero unum quidem utrique rei quis imponat nomen, non vero quo nos diſtinximus modo; ſed vice verſa celeritatem quidem et tarditatem tribuat quietibus, raritatem vero et denſitatem motibus, haud ſcio quid ſibi velit per impropriorum et inconſuetorum nominum uſum, quae pro propriis et conſuetis inducit. Quod enim omnes, qui nunc vivunt homines atque etiam antiqui tarditatem et celeritatem de nulla alia re praedicent, praeterquam de iis quae moventur, nemo ignorat. Quid ſapiens itaque fecerit, qui nominum uſum adeo permutarit, ut quietes motuum nominibus appellet? quid ſapienter factum, ſi quietum nomina actionibus imponat? Quemadmodum enim et vites et oleas denſas, ubi modicum interjectum eſt intervallum, dicimus, raras nominantes, ſi amplior interſit: ſic animalium actiones, quae modico tempore interjecto fiunt, denſas, quae multo, raras appellamus. Quod ſi quis, ut dixi, non ita, ſed aliter nominare velit, neque Hippocratem neque alios veteres neque omnino Graecos ſequi dignatus, imo nec manifeſtae

μηδὲ τοῦ σαφοῦς τῆς ἑρμηνείας φροντίζων, ἐκείνῳ μὲν ἐπιτρεπτέον νικᾷν νίκην Καδμείαν.

Κεφ. γ'. [222] Τοῖς δ' ἄλλοις, ὅσοι τῶν μὲν ὀνομάτων εἰς τοσοῦτον φροντίζουσιν, ὅσον αὐτῶν εἰς διδασκαλίαν χρηστὸν, ἅπασα δ' αὐτοῖς ἡ σπουδὴ τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξευρεῖν ἀλήθειαν, ἤδη διαλεξώμεθα περὶ ὧν ἐξ ἀρχῆς γράφειν προὐθέμεθα. τῆς ἀναπνοῆς τῷ μὲν γένει κινήσεως οὔσης, συγκειμένης δὲ ἐκ δυοῖν μορίων ἐναντίων ἀλλήλοις, ὧν τὸ μὲν εἰσπνοὴν, τὸ δὲ ἐκπνοὴν ὀνομάζομεν, ἀλλὰ καὶ δύο ἄλλα κατά τι συμβεβηκὸς ἐχούσης οὐχ ὅμοια, τὰς καλουμένας ἠρεμίας τε καὶ ἡσυχίας, αἱ βλάβαι γίνονται, περὶ μὲν τὰς κινήσεις εἰς τάχος καὶ βραδυτῆτα καὶ μέγεθος καὶ σμικρότητα· περὶ δὲ τὰς ἡσυχίας εἰς ἀραιότητα καὶ πυκνότητα· καὶ παρὰ ταύτας οὐκ ἂν εὕροις ἁπλῆν ἄλλην δυσπνοίας διαφοράν. ἡ γὰρ τῆς διαιρέσεως μέθοδος οὕτως ἐνδείκνυται.

Κεφ. δ'. Λοιπὸν δ' ἂν εἴη τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξευρόντας ἐπὶ τὰς συνθέτους αὖθις τρέπεσθαι. τίς οὖν αἰτία

interpretationis curiofus, illi permittendum eft ut Cadmeam victoriam vincat.

Cap. III. Cum caeteris vero, tantam nominum curam habentibus, quantum eorum ad doctrinam eft commodum, et omne ftudium eo dirigentibus, ut in rebus inveniant veritatem, jam differemus de iis quae a principio fcribere inftituimus. Quum refpiratio genere quidem motus fit, fed ex duabus partibus inter fe contrariis compofita, quarum alteram infpirationem, alteram expirationem nominamus; habeatque etiam duas alias per accidens partes non fimiles, quae quietes et ceffationes appellantur; laefiones fiunt circa motus quidem in celeritatem et tarditatem, magnitudinemque et parvitatem; circa quietes vero in raritatem et denfitatem. Et praeter has non reperias fimplicem aliam difficultatis refpirandi differentiam; methodus enim divifionis ita demonftrat.

Cap. IV. Reliquum autem fuerit caufis earum inventis, deinceps ad compofitas transire. Quae igitur eft

ταχείας ἀναπνοῆς καὶ βραδείας καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ κἀνταῦθα μεθόδῳ χρῆναι ζητεῖν αὐτὰς, οὐχ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι. τίς οὖν ἡ μέθοδος; ἐπειδὴ πρὸς τῶν αὐτῶν ἕκαστον ἢ χεῖρον ἢ βέλτιον γίνεται, πρὸς ὧνπερ ὅλως γίγνεσθαι πέφυκεν, ἐὰν εἰδῶμεν ὑπὸ τίνων αἰτίων ἀναπνοὴ γίγνεται, γνωσόμεθα δηλονότι καὶ τὰς δυσπνοίας αἰτίας. τίνες οὖν αἰτίαι τῆς ἀναπνοῆς; ἔχεις μὲν αὐτὰς ἑτέρωθι μετ᾽ ἀποδείξεως γεγραμμένας· νῦν δ᾽ ἀρκεῖ τῶν κεφαλαίων ἀναμνησθῆναι μόνον. ἡ μὲν δύναμις ἡ ψυχικὴ κινεῖ τὸν θώρακα, τῷ δὲ ὁ πνεύμων συγκινεῖται, ταῖς τούτου δ᾽ ἕπεται κινήσεσι, διαστελλομένου μὲν εἰσπνοὴ, συστελλομένου δὲ ἐκπνοή. δέδεικται δ᾽ ἐν ἐκείνοις καὶ ὡς ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς ἡ μεγίστη μὲν καὶ κυριωτάτη φυλακὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐστὶν, ἤδη δὲ καὶ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος θρέψις. οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, ἐπειδὰν μὲν ἡ δύναμίς τε καὶ ἡ χρεία καὶ τῶν ὀργάνων ἕκαστον εὐπραγῇ, νόμῳ φύσεως ἀναπνεῖ τὸ ζῶον· ἐπειδὰν δέ τι πάθῃ, κατ᾽ ἐκεῖνο καὶ τὴν ἀναπνοὴν ἀναγκαῖον

causa celeris et tardae respirationis et uniuscujusque reliquarum? Mihi quidem etiam hic methodo ad earum inquisitionem utendum videtur, et non simpliciter enunciandum. Quae est igitur methodus? Quum unumquodque ab iisdem pejus aut melius reddatur, per quae omnino fieri solet, si sciverimus a quibus causis respiratio fiat, sciemus nimirum et respirandi difficultatis causas. Quae igitur sunt respirationis causae? Habes quidem ipsas alibi cum demonstratione conscriptas; nunc vero capitum tantum recordari suffecerit. Facultas quidem animalis movet thoracem; cum hoc simul pulmo movetur; ad hujus vero motus, ubi dilatatur, sequitur inspiratio; ubi contrahitur, expiratio. Demonstratum etiam ibidem est, maximum quidem et principalissimum respirationis usum esse insiti caloris conservationem, jam vero et animalis spiritus nutritionem. His itaque sic habentibus, quum et facultas et usus et unumquodque organum recte ac prospere habuerint, naturae lege animal respirat; quum vero quid ex eis vitiatum fuerit, il-

ἐμποδίζεσθαι. καὶ τοίνυν, ὥσπερ ἐν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαις διττὴν ἐποιούμεθα διδασκαλίαν, ἢ καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἢ καθ᾽ ἑκάστην ἐκείνων τὰς ἀλλοιώσεις, οὕτω κἀνταῦθα χρὴ καθ᾽ ἑκάτερον γυμνάσασθαι, ὥστε καὶ τῆς αἰτίας προβληθείσης, εὐθὺς ἔχειν εἰπεῖν καὶ τὴν ἑπομένην δύσπνοιαν, καὶ τῆς δυσπνοίας ῥηθείσης, ἀναμιμνήσκεσθαι ῥᾳδίως τῆς ποιούσης αἰτίας. ἀρκτέον οὖν ἡμῖν κἀνταῦθα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπὸ τῶν ἁπλῶν δυσπνοιῶν, ὡς ἐν ἐκείνοις ἀπὸ τῶν σφυγμῶν, καὶ ζητητέον, τίνες αἰτίαι ταχεῖαν εἰσπνοὴν ἐργάζονται. ταχὺν μὲν γὰρ σφυγμὸν [223] ἀπεδείξαμεν, ἐπειγούσης μὲν τῆς χρείας, ἐῤῥωμένης δὲ τῆς δυνάμεως, εὐπειθῶν δ᾽ ὄντων γίγνεσθαι τῶν ὀργάνων. ἐοίκαμεν δὲ κἀνταῦθα τὰς αὐτὰς ἐρεῖν αἰτίας, εἴ γε μὴ κακῶς ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ἐδείξαμεν τὴν αὐτὴν ὠφέλειαν, παρὰ μὲν τῆς ἀναπνοῆς τῷ κατὰ τὴν καρδίαν θερμῷ, παρὰ δὲ τῶν σφυγμῶν τῷ καθ᾽ ὅλον γίγνεσθαι τὸ ζῶον. ἐν ἐκείνῳ δ᾽ αὐτῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων αὐτάρκως

lius causa etiam respirationem impediri necesse est. Itaque quemadmodum in libris de pulsibus duplicem fecimus doctrinam, aut secundum unumquemque ipsorum inquirentes causas, aut secundum unamquamque ipsarum alterationes: ita et hic in utramque partem exercitari oportet, ut proposita causa statim sequentem respirationis difficultatem dicere possimus, et vicissim nominata respirationis difficultate facile ejus causam efficientem in memoriam revocare. Incipiendum itaque nobis etiam hic eodem modo a simplicibus respirationis difficultatibus, quemadmodum illic a pulsibus, et quaerendum quae causae celerem inspirationem faciant. Celerem enim pulsum demonstravimus urgente usu, integra facultate et obsequentibus organis fieri. Videor autem mihi et hic easdem causas recte referre posse, si utique non male in libro de usu pulsuum demonstravimus, eandem utilitatem a respiratione quidem ei qui in corde est calori, a pulsibus vero ei qui per totum animal dispersus est, contingere. In illis autem iisdem libris de causis pulsuum, suffi-

Ed. Chart. VII. [225.] Ed. Baf. III. (167. 168.)

εἴρηται καὶ περὶ τῆς Ἀρχιγένους πρὸς Μάγνον ἀντιλογίας, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης δυνάμεως ὁ ταχὺς γίνεται σφυγμὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ ἀῤῥωστίας, καὶ οὐ χρὴ δὶς περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν, ἑνὸς καὶ ταὐτοῦ τρόπου τῆς ἀποδείξεως ἐσομένου. καὶ εἴπερ οὕτω περὶ δυσπνοίας, ὡς περὶ σφυγμῶν, οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν ἐπραγματεύσαντο, καὶ μὴ τελέως αὐτῆς ὠλιγώρησαν, οἰκειότερον ἂν ἦν ἐνταῦθα ζητεῖσθαι τὸν περὶ τῆς ταχείας κινήσεως λόγον, ὡς ἂν καὶ σαφεστέρας τῆσδε τῆς πραγματείας οὔσης, καὶ διὰ τοῦτο προτέρας ὀφειλούσης διδάσκεσθαι. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως περὶ μὲν αὐτῆς τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ πλεῖστον ἐζήτησαν, οὔτε χρείαν ἧς ἕνεκα γίγνεται παραλιπόντες ἄσκεπτον οὔτε δύναμιν ὑφ' ἧς δημιουργεῖται, ἐπολυπραγμονήσαντο δὲ καὶ περὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν ἐπιμελῶς, πόσα τε καὶ τίνα καὶ ὅπως εἴη κινούμενα, περὶ δὲ τῆς δυσπνοίας, ὥσπερ οὐκ ἀναγκαιότερον ὄντα τὸν λό(168)γον, ἢ οὐ ποικιλώτερον, ἢ οὐ χαλεπώτερον εὑρεθῆναι, παντάπασιν ἀργῶς παρέδραμον, οἱ μὲν μηδ' ὅλως μηδὲ τοὐλάχιστον ὑπὲρ αὐτῆς εἰπόντες, οἱ δὲ ἐπὶ βραχὺ κομιδῇ προσαψάμενοι, καί τοι γράψαν-

cienter dictum eſt de Archigenis adverſus Magnum disputatione, quod non a facultatis robore celer pulſus fiat, ſed magis ab imbecillitate, nec oportet bis de iisdem dicere, quum unus et idem demonſtrationis modus eſſet futurus. Et ſi ita circa reſpirationis difficultatem, ut circa pulſus, juniores medici curioſi fuiſſent, et non penitus ipſam neglexiſſent, accommodatius utique hic celeris motus ratio inveſtigari poſſet, utpote quum manifeſtior res ipſa ſit et ob id prius doceri debeat. Verum haud ſcio quomodo de ipſa quidem reſpiratione plurimum inquiſierunt et neque uſum cujus gratia ſit, neque facultatem a qua efficitur, intactam reliquerunt, de organis etiam ipſis curioſe, quot, qualia et quomodo moveantur, inveſtigaverunt, de reſpirationis vero difficultate ſermonem tanquam non magis neceſſarium, aut non magis varium, aut non multo difficiliorem inventu, omnino ſegniter praeterierunt, quidam ne minimum quidem penitus de ipſa dicentes, quidam vero paucis admodum rem attingentes. Quan-

τος Ἱπποκράτους ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, ὥσπέρ τινα μύωπα, τὰς διαφορὰς τῶν δυσπνοιῶν, ὑφ᾽ οὗ νυττομένους αὐτοὺς ἐχρῆν ἐξεγερθῆναί ποτε τοῦ βαθέος ὕπνου, καὶ ζητῆσαι, τίς ἐφ᾽ ἑκάστης αὐτῆς ὁ πεπονθὼς τόπος ἐστὶν, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως, καὶ τίς ἡ αἰτία, καὶ εἰ παραλέλειπται ταῦτα τελέως ὑφ᾽ Ἱπποκράτους, ἢ τινὰ μὲν εἴρηται πρὸς αὐτοῦ, τινὰ δ᾽ οὔ; καὶ ποῦ τῶν συγγραμμάτων καὶ πῶς; ἆρά γε τελέως καὶ σαφῶς, ἢ ἐλλιπῶς τε καὶ οἱονεὶ σπερματικῶς; οὐδὲν γὰρ τούτων ἐζήτησεν οὐδεὶς, οὔτ᾽ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀξίως τῶν θ᾽ Ἱπποκρατείους ἑαυτοὺς ὀνομαζόντων, ἐξηγητικά τε γραφόντων ὑπομνήματα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τὸν περὶ τῆς δυσπνοίας οὐδεὶς τελέως ἐπεξῆλθε λόγον. ἀλλ᾽ ἡμεῖς τά τε καθ᾽ ἕκαστον εἰρημένα τῶν βιβλίων εἰς ταυτὸν ἀθροίσωμεν ἅπαντα, καὶ δείξωμεν, ὡς κᾀν τούτοις ὁ ἀνὴρ πολὺ δή τι ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐστίν. οὐ μὴν ἤδη γε τοῦτο ποιητέον. οὐ γάρ μοι πρόκειται μόνον ἐξηγήσασθαι τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκείας ἀποδείξεις

quam Hippocrates in libris de morbis epidemicis, tanquam oestrum quoddam, difficilium respirationum differentias scripserat, a quo punctos et stimulatos ipsos aliquando a profundo somno excitari oportebat et quaerere, quis in unaquaque ipsarum sit affectus locus, et quis affectionis modus, et quae causa, et an haec ab Hippocrate penitus praetermissa sint, an aliqua quidem ab ipso relata, aliqua vero non, et in quibus id factum sit libris, aut quomodo; num perfecte et manifeste, an non integre et quasi seminatorie. Nihil enim horum ullus unquam inquisivit, neque quisquam pro rei dignitate, et eorum, qui se Hippocraticos appellant, ejusque librorum commentarios enarratorios conscribunt, tractationem de respirationis difficultate perfecte explicavit. Verum nos quae in singulis ipsius libris relata sunt, in unum coacervemus omnia, et demonstremus, etiam in hac parte longe reliquos omnes ipsum antecellere; non tamen jam hoc faciendum est. Non enim solum Hippocratis sententiam exponere propositum est, sed etiam proprias dogma-

τῶν δογμάτων προσθεῖναι, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας ἀκρίβειαν παρασχεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. εἰς δὲ τοῦτο πολὺ κάλλιόν ἐστι μὴ προκαταλαμβάνειν τὸν καιρὸν τῇ δόξῃ τοῦ παλαιοῦ. καὶ τοίνυν ὅδε μὲν ὁ πρότερός μοι λόγος διδασκαλία μετὰ ἀποδείξεως ἔσται τῶν ἀληθῶν· ὁ δ' ἑξῆς δεύτερος ἐξήγησις ὧν Ἱπποκράτης ἐγίγνωσκε περὶ δυσπνοίας.

Κεφ. ε'. Αὖθις οὖν ἀναλάβωμεν ὅθεν λέγοντες ἀπελίπομεν, ὡς ἡ περὶ τάχους κινήσεως ζήτησις ἐν τοῖς [224] περὶ σφυγμῶν ἡμῖν ἅπασα περαίνεται, διὰ τὸ σπουδασθῆναι μὲν ἐκείνην τὴν πραγματείαν τοῖς πλείστοις τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, ἀμεληθῆναι δὲ τὴν νῦν προκειμένην σχεδὸν ἅπασι, καίτοι σαφεστέραν τε μακρῷ, καὶ οὐχ ἧττον ἐκείνης χρησίμην ὑπάρχουσαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ταύτην τὴν αἰτίαν εἴποιμι ἂν ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ, νυνὶ δὲ τὸ συνεχὲς περαντέον, ὡς ἅπασιν ἡ ταχεῖα κίνησις διά τε τὴν ἐπείγουσαν χρείαν γίνεται καὶ προσέτι τὴν δύναμιν ὑπηρετεῖν αὐτῇ δυναμένην, ὅπερ ἐστὶν ἐῤῥωμένην, καὶ τῶν ὀργάνων οὐδενὸς

tum demonſtrationes apponere, atque veritatis; quae in eis eſt, certitudinem iis, qui in haec inciderint, exhibere: ad hoc autem multo melius eſt non praeoccupare tempus opinione *venerandi* ſenis. Et ideo hic primus liber ea quae vera ſunt cum demonſtratione docebit; qui deinde ſequitur ſecundus ea, quae Hippocrates de reſpirationis difficultate ſtatuit, exponet.

Cap. V. Rurſum igitur ad id redeamus, unde digreſſa eſt oratio, *nimirum*, quod quaeſtio de celeritate motus in libris de pulſibus nobis in totum abſoluta eſt, propterea quod circa illam tractationem plurimi juniorum medicorum multum operae impenderint, circa eam vero, quam nunc in manibus habemus, omnes negligentes fuerint, quanquam manifeſtior longe ſit, et non minus quam illa utilis exiſtat. Verum et hujus rei cauſam ipſe *fortaſſe* referam in ſermonis progreſſu; nunc vero quod conſequens eſt, abſolvamus; quod videlicet omnibus celer motus et ob urgentem uſum fiat et amplius facultatem ei ſubſervire valentem, hoc eſt robuſtam; et nullo organorum reluctante;

ἀντιπράττοντος, ὧν τὰς ἀποδείξεις ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ἐλέγομεν εἰρῆσθαι. εἴρηται δ᾽ ἐν ἐκείνοις καὶ ὡς ἐνδέχεταί ποτε τῆς χρείας ἱκανῶς ἐπειγούσης, κἂν ἡ δύναμις ἀῤῥωστοτέρα μετρίως ᾖ, τὴν κίνησιν γίνεσθαι ταχεῖαν· εἰ δ᾽ ἐπὶ πλέον ἀσθενείας ἥκοι, μηκέτ᾽ ἐγχωρεῖν γενέσθαι ταχέως, ἀλλὰ τηνικαῦτα πυκνὴν μᾶλλον ἀντὶ ταχείας γίνεσθαι τὴν ἐνέργειαν. ἁπάσης γὰρ πυκνότητος ἐνεργειῶν μίαν ὑπάρχειν αἰτίαν, τὸ τῆς προτέρας ἐνεργείας ἐνδεές. ἀναγκάζονται γὰρ ἐπειγούσης ἐκείνης μηκέθ᾽ ἡσυχάζειν ἐπὶ πλέον. ἅπαντα δὲ ταῦτα δι᾽ ἐκείνων μὲν ἀποδέδεικται, κοινὸς δ᾽ αὐτῶν ὁ λόγος ἐστὶ καὶ πρὸς τὴν ἀναπνοήν· πρῶτον μὲν, ὅτι περὶ κινήσεως ἁπάσης ἐν τῷ καθόλου λέλεκται· ἔπειτα καὶ ἡ ἀναπνοὴ ὀλίγου δεῖν ἅπασα τῇ τῶν σφυγμῶν ἀναλογίᾳ ἀνάλογον ἔχει. σύνθετος γάρ ἐστιν ἐξ ἐναντίων κινήσεων ἠρεμίαις διαιρουμένων, καὶ χρείας ἕνεκα τῆς αὐτῆς γίνεται, καὶ τῶν μορίων δ᾽ αὐτῆς ἡ μὲν εἰσπνοὴ παραπλήσιος οὖσα τῇ διαστολῇ τῶν σφυγμῶν ἀναψύχει τὴν ἔμφυτον θερμασίαν· ἡ δ᾽ ἐκπνοὴ, καθάπερ ἡ συστολὴ τῶν σφυγμῶν, ἐκκρίνει τὸ καπνῶδες τῆς συγκαύσεως

quorum demonſtrationes in libris de pulſibus a nobis relatas dicebamus. Dictum eſt etiam in illis, poſſibile eſſe quandoque, uſu multum urgente, etiamſi facultas paulo ſit debilior, motum fieri celerem; ſi vero amplius debilitetur, non amplius poſſe fieri celeriter, ſed tunc denſam magis pro celeri fieri actionem. Omnis enim denſitatis actionum unam exiſtere cauſam, prioris actionis defectum; coguntur enim illa urgente, non amplius quiescere diutius. Omnia autem haec in illis *libris de pulſibus* ſunt demonſtrata. Communis autem eſt eorum ratio et reſpirationi; primum quidem quod de omni motu in univerſum dicta ſunt, deinde vero non multum abeſt, quin omnis reſpiratio pulſuum proportioni reſpondeat. Compoſita enim eſt ex contrariis motibus per quietes diſtinctis, atque ejusdem uſus gratia fit; et ex partibus ejus inſpiratio quidem conſimilis exiſtens pulſuum diaſtolae inſitum calorem refrigerat; expiratio vero velut ſyſtole pulſuum, fumoſum aduſtionis *excrementum* excernit.

ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ θρέψει τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀμφοτέρας τὰς ἐνεργείας συντελεῖν, καὶ τὸ τῶν ἠρεμιῶν τὴν μὲν ἐπὶ τῇ διαστολῇ βραχυτέραν ὑπάρχειν, τὴν δὲ ἐπὶ συστολῇ μακροτέραν, ἀμφοτέρων κοινά. τάχος μὲν οὖν ταῖς ἀναπνευστικαῖς κινήσεσιν ὅπως προσγίνεται, καὶ δὴ λέλεκται.

Κεφ. ϛ'. Περὶ τοῦ μεγέθους δὲ ἑξῆς δίειμι. χρὴ τοίνυν κἀν τούτῳ καλεῖν μὲν τὴν χρείαν εἰς τοὔργον, ὑπηρετεῖν δ' αὐτῇ τὴν δύναμιν ἐῤῥωμένην, ἑτοιμότητα δὲ ὑπάρχειν τοῖς ὀργάνοις. τῆς αὐτῆς γάρ τοι συνοδίας τῶν αἰτίων δεῖται μέγεθος ἀναπνοῆς ἥπερ καὶ τάχος. τά γε μὴν ἐναντία τούτων βραδύτης τε καὶ μικρότης, οὐ πάντη γε δεῖται τῶν ἐναντίων ἁπάντων ὁμοῦ, ἀλλ' ἓν μὲν ἐξ αὐτῶν χρὴ παρεῖναι πάντως, πλείω δὲ οὐκ ἀναγκαῖον. ἄν τε γὰρ ἡ χρεία μεγάλως ἐκλυθῇ, συνεκλύεται καὶ τὸ τάχος τῆς κινήσεως καὶ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς, κἂν ὅτι μάλιστα ῥώμης ἔχῃ καλῶς ἡ δύναμις· ἀργὴν γὰρ ἕξει ταύτην, ἔστ' ἂν μὴ δεήσεται τὸ ζῶον ἐνεργούσης αὐτῆς· ἄν τε μεγάλη μὲν ἡ χρεία, ἐκλύηται δέ πως ὁ τόνος τῆς δυνάμεως, ἄν τε ταῦτα μὲν ὑπάρχῃ, βλάβη δέ τις συμβῇ

Quin et ad nutritionem animalis ſpiritus ambas actiones conferre, et in quietibus eam quae poſt dilatationem fit, breviorem eſſe, quae vero contractionem ſequitur, longiorem, ambobus communia exiſtunt. Itaque quomodo celeritas motibus ſpirabilibus accedat, dictum eſt.

Cap. VI. De magnitudine autem deinceps agam. Oportet igitur et in hac uſum ad opus provocare, eique facultatem robuſtam ſubſervire, et promptitudinem adeſſe ipſis inſtrumentis. Eundem enim cauſarum concurſum magnitudo reſpirationis requirit, quem et celeritas. At contraria eorum tarditas et parvitas non omnino opus habent contrariis omnibus ſimul, ſed unum ex ipſis adeſſe penitus oportet, plura non eſt neceſſe. Si etenim uſus valde exſolutus ſit, ſolvitur ſimul et celeritas motus et magnitudo dilatationis, etiamſi robore maxime valeat facultas ipſa; otioſam enim habebit hanc, quousque animal ejus actione non indigebit; ſi magnus quidem ſit uſus, exſolvatur autem aliquo modo facultatis robur; ſique adſint quidem haec, laeſio

τοῖς ὀργάνοις, οἵαν ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν διήλθομεν· ὅ τι γὰρ ἂν εἴη τούτων, κωλυθήσεται τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς.

Κεφ. ζ΄. [225] Κατὰ μὲν δὴ ταῦτα πάντως ἐοίκασιν οἱ σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς, ὥστε εἰ καὶ τὰς αἰτίας πρῶτα προχειριζόμενοι, τὰς ἀκολουθούσας αὐταῖς ἀλλοιώσεις τῆς ἀναπνοῆς ἐπισκοποίμεθα, παραπλησίους εὑρήσομεν. οἷον εἰ καὶ τῆς θερμασίας αὐξηθείσης, τῶν ἄλλων αἰτίων τῆς ἀναπνοῆς ἀτρέπτων μενόντων, ὁποῖόν τι τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἔσται, ζητοῦμεν· εὑρήσομεν γάρ, ὡς κἀν τῷ πρώτῳ δέδεικται τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὅτι βραχὺ μὲν αὐξηθείσης αὐτῆς, μείζων μὲν σαφῶς, οὐ μὴν καὶ θάττων· ἐπὶ πλεῖστον δὲ καὶ μεγίστη καὶ ταχεῖα καὶ ἤδη πυκνὴ γίγνοιτ᾽ ἂν ἡ εἰσπνοή· κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ εἰ μειωθείη τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, τῶν ἄλλων αἰτίων ἀτρέπτων μενόντων, ὅτι μικρὰν οὕτω καὶ βραδεῖαν καὶ ἀραιὰν ἀνάγκη γίνεσθαι τὴν εἰσπνοὴν, ἀλλ᾽ ὀλίγῳ μέν τινι τοῦ κατὰ φύσιν μικροτέραν, πολὺ δὲ βραδυτέραν, πάμπολυ δ᾽ ἀραιοτέραν. ἐῤῥωμένης γὰρ τῆς δυνάμεως

autem aliqua acciderit inſtrumentis, qualem in libris de pulſibus indicavimus; quodcunque tandem ex his fuerit, impedietur et celeritas et magnitudo reſpirationis.

Cap. VII. Atque in his ſane pulſus reſpirationibus omnino ſimiles exiſtunt. Quare etiamſi cauſas primum exponamus, et alterationes reſpirationis conſequentes perſcrutemur, ipſas conſimiles reperiemus. Velut ſi calore aucto, reliquis reſpirationis cauſis immotis manentibus, qualis ſit reſpirationis difficilis ſpecies, quaeramus; reperiemus enim, ut etiam in primo de cauſis pulſuum eſt demonſtratum, quod parum quidem eo aucto, major manifeſte, non tamen celerior; plurimum vero aucto, et maxima et celerior et jam etiam denſa inſpiratio reddetur. Eodem modo etiam ſi calor ſecundum naturam ſit imminutus, aliis cauſis immotis manentibus, quod parvam ita et tardam ac raram neceſſe eſt fieri inſpirationem, ſed paulo tamen, quam ſecundum naturam, minorem, multo vero tardiorem, plurimo autem rariorem. Robuſta enim exiſtente facultate,

Ed. Chart. VII. [225.] Ed. Baf. III. (168.)

οὔσης οὐκ ἐνδέχεται πολλῷ μικροτέραν γίνεσθαι τὴν διαστολήν. ἀλλ' εἴπερ ἐκλυθείη τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς, ἐπὶ πλεῖστον ἡσυχάζειν εἰκὸς, οὐ μὴν οὐδὲ κινεῖσθαι διὰ ταῦτα παντάπασι βραδέως, ἐῤῥωμένης τῆς δυνάμεως. ἃ δὲ ἐπὶ τῆς θερμασίας αὐξανομένης, ταῦτα κἀπὶ τῆς τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἐπειγούσης θρέψεως εἴδη δυσπνοιῶν ἔσται, δηλονότι τῶν περὶ τὴν εἰσπνοὴν συνισταμένων. ὥσπέρ γε καὶ ἡ ἀμετρία τῆς λιγνυώδους τῶν χυμῶν συγκαύσεως τὰς αὐτὰς τῆς ἐκπνοῆς δυσπνοίας ἐργάσεται ταῖς ἐπὶ τῆς εἰσπνοῆς εἰρημέναις. ταχεῖαι μὲν γὰρ ἔσονται καὶ μεγάλαι καὶ πυκναὶ, πολλοῦ τοιούτου περιττώματος ἠθροισμένου· βραδεῖαι δὲ καὶ μικραὶ καὶ ἀραιαὶ κατὰ τὰς ἐναντίας διαθέσεις. ἆρ' οὖν ὁ μὲν λόγος οὕτως ἀξιοῖ, μάχεται δέ τι τῶν ἐναργῶς φαινομένων; ἐγὼ μὲν ὁμολογοῦντα ταῦτα πάντα κατά τε τὰς ἡλικίας καὶ τὰς χώρας καὶ ὅλως τὰς καταστάσεις ἁπάσας τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος εὑρίσκω· μαρτυρεῖ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἅπασι καὶ τὰ ἐν τοῖς νοσήμασιν.

non eſt poſſibile multo minorem fieri dilatationem. Sed ſi uſus multum ſit exolutus, plurimam quietem fieri veriſimile eſt, non tamen propterea omnino tarde moveri, ſi facultas modo ſit robuſta. Quae porro ex aucto calore, eaedem ex animali ſpiritu ad nutritionem urgente, ſpecies erunt reſpirationis difficultatum, earum videlicet quae circa inſpirationem conſiſtunt. Quemadmodum ſane immoderatio fuliginoſae horum exuſtionis, easdem reſpirandi difficultates circa expirationem operabitur, quae circa inſpirationem ſunt relatae. Celeres enim erunt et magnae et denſae, ubi multum ejusmodi excrementum fuerit collectum; tardae autem et parvae et rarae in contrariis affectionibus. Numquid igitur ita quidem eſſe ratio ipſa poſcit, repugnat autem quippiam eorum, quae evidenter apparent? Ego quidem omnia haec conſentientia tum in aetatibus tum in regionibus tum prorſus in univerſis ambientis nos aëris conſtitutionibus reperio. Fidem autem maxime faciunt tum quae in omnibus exercitationibus tum quae in morbis contingunt.

ἔνθα μὲν γὰρ τὸ θερμὸν πλεονεκτεῖ, ταχείας καὶ μεγάλας καὶ πυκνὰς ἔστιν ἰδεῖν γιγνομένας εἰσπνοάς· ἔνθα δ᾽ αὖ τὸ ψυχρὸν, τὰς ἐναντίας, βραδεῖς τε καὶ μικρὰς καὶ ἀραιάς. καὶ μὴν ὅσοις μὲν κενοῦται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο τάχα δεῖται τῆς ἀναθρέψεως, οὐ μόνον μέγα, (169) ἀλλὰ καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν εἰσπνέουσιν· οἷς δ᾽ οὐδὲν κενοῦται, τὸ ἐναντίον τούτοις εἶδος τῆς εἰσπνοῆς· εἰ δ᾽ ἄμφω συνδράμοι, καὶ θερμασίας αὔξησις καὶ πνεύματος ἀνάλωσις, οὗτοι τὴν μεγίστην ἁπασῶν καὶ ταχίστην καὶ πυκνοτάτην εἰσπνοὴν ἴσχουσι, καὶ μάλιστ᾽ εἰ σφοδρῶς ἑκάτερα αὐξηθείη, ὥσπέρ γε καὶ μειωθέντων ἀμφοῖν ἰσχυρῶς, μικρόταται καὶ βραδύταται καὶ ἀραιόταται γίνονται εἰσπνοαί. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ τῶν ἐκπνοῶν εἶδος, εἰ μὲν ἀθροισθείη πολλὰ καπνώδη περιττώματα, μέγιστόν τε καὶ τάχιστον καὶ πυκνότατον· εἰ δ᾽ ὀλίγιστα παντελῶς εἴη, μικρότατόν τε καὶ βραδύτατον καὶ ἀραιότατον. ἡλικιῶν μέν γε τὰς μὲν ἐν αὐξήσει πάσας καὶ μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν εἰσπνεούσας ὁρῶμεν· τὰς δ᾽ ἐν παρακμῇ

Ubi enim calor abundat, et celeres et magnas et densas videre est fieri inspirationes; ubi rursus frigus, contrarias, et tardas et parvas et raras. At vero quibus animalis spiritus evacuatur, et ob id cita renutritione opus habet, hi non solum valde, sed et cito et dense inspirant; quibus vero nihil evacuatur, hi contrariam illis habent inspirationis speciem; si vero ambo concurrant, et caloris incrementum et spiritus consumptio, hi omnium maximam et celerrimam et densissimam inspirationem habent; et maxime si ambo vehementer fuerint aucta; ut etiam ubi ambo vehementer fuerint imminuta, minimae et tardissimae et rarissimae fiunt inspirationes. At vero et expirationum species, si multa quidem fumosa excrementa sint collecta, et maxima et celerrima et densissima erit; si vero paucissima penitus fuerint excrementa, minima et tardissima et rarissima. Ex aetatibus porro omnes quae in augmento sunt, magnam et celerem et densam inspirationem facere videmus; quae vero decrescunt

[226] τοὐναντίον, ἀραιὸν μὲν καὶ μικρὸν καὶ βραδύ. ὅτι ταῖς μὲν θερμὸν πλέον, ταῖς δ' ἔλαττον· καὶ ταῖς μὲν συναύξεσθαι τῷ σώματι τὴν οὐσίαν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀνάγκη, ταῖς δὲ συμμαραίνεσθαι. δι' ἀμφοτέρας οὖν τὰς αἰτίας πολὺ παραλλάττουσιν ἐν ταῖς τῆς εἰσπνοῆς ἰδέαις οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων· δι' ἄλλας δ' αὖ δύο αἰτίας ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς. ἐπεὶ γὰρ ταῖς αὐξανούσαις ἡλικίαις διά τε τὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ῥώμην καὶ δι' αὐτὴν τὴν αὔξησιν πάμπολύ τι πλῆθος ἀναλίσκεται χυμῶν, ταῖς δὲ παρακμαστικαῖς ὅσον εἰς αὐτὸ τὸ ζῆν μόνον, ὡς μήτε αὐξανομέναις ἔτι καὶ ἀποψυχομέναις ἤδη, κατὰ λόγον ταῖς μὲν ταχεῖα καὶ μεγάλη καὶ πυκνὴ, ταῖς δὲ ἐναντίως διακειμένη κατὰ πᾶν ἡ ἐκπνοὴ φαίνεται. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην ἰδέαν καὶ οἱ σφυγμοὶ κατὰ τὰς τῶν ἡλικιῶν διαφορὰς ἔχοντες εὑρίσκονται, καθάπερ καὶ τοῦτ' ἐν τρίτῳ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰτίων διήλθομεν. ὡς δ' ἐν ταῖς ἡλικίαις, οὕτω κἀν ταῖς ὥραις καὶ ταῖς χώραις καὶ πάσαις ταῖς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεσιν, οἵ τε σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς αἵ τ' ἀναπνοαὶ τοῖς σφυγμοῖς ἀνά-

contra, raram et parvam et tardam. Propterea quod illis calor amplior, his paucior existit; et illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore simul augeri necesse est, his vero contabescere. Ob utrasque igitur causas inspirationis speciebus juvenes a senibus multum differunt, et propter alias duas causas in expirationibus. Quoniam enim in aetatibus crescentibus tum ob insiti caloris robur tum ob ipsum incrementum plurima copia humorum consumitur; in decrescentibus vero, quantum ad ipsam vitam solum necesse est, ut quae neque augescunt amplius, et jam perfrigerantur; ratione sane illis velox et magna et densa; his vice versa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc vero eandem speciem etiam pulsus secundum aetatum differentias habere reperiuntur, quemadmodum et hoc in tertio de causis ipsorum ostendimus. Quemadmodum vero in aetatibus, ita et in anni tempestatibus et regionibus et omnibus ambientis nos aëris constitutionibus tum pulsus cum respirationibus tum respirationes cum pulsibus proportionem habent;

λογον ἔχουσιν, ἐν μὲν ταῖς θερμαῖς εἰς μέγεθος καὶ τάχος καὶ πυκνότητα τρεπόμεναι· κατὰ δὲ τὰς ψυχρὰς εἰς τἀναντία. καὶ εἴρηται περὶ τούτων ἁπάντων ἐν ἐκείνοις, ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων. ἐν μὲν γὰρ τῷ τρέχειν καὶ παλαίειν καὶ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀνδρίζεσθαι μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἀναπνέομεν, ἡσυχάζοντες δὲ μικρὸν καὶ βραδὺ καὶ ἀραιόν· ὅτι ταῖς μὲν συντόνοις κινήσεσιν αὐξάνεται μὲν τὸ θερμὸν, δαπανᾶται δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικόν· ἠρεμούντων δὲ καὶ ἀκινήτων μενόντων, τὸ μὲν θερμὸν μαραίνεται, πνεῦμα δ' οὐδ' ὅλως ἢ παντελῶς ὀλίγον ἀναλίσκεται. καὶ τοίνυν καὶ τῶν λουτρῶν τὰ μὲν θερμὰ ταχεῖάν τε καὶ μεγάλην καὶ πυκνὴν ἐργάζεται τὴν ἀνάπνοην, τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν ἐναντίαν. ἐν τοῖς ὕπνοις δὲ καὶ πάνυ δεῖ προσέχειν τὸν νοῦν τῷ γινομένῳ· πλεονεκτεῖ γὰρ καὶ κατὰ μέγεθος καὶ τάχος κινήσεως ἡ ἐκπνοὴ τῆς εἰσπνοῆς, ὅτε τῶν σιτίων τε καὶ χυμῶν ἁπάντων αἱ κατεργασίαι, καὶ αἱ πέψεις μάλιστα γίνονται. πλεῖστον οὖν εἰκὸς ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ καπνῶδες ἀθροίζεσθαι περίττωμα.

in calidis quidem ad magnitudinem et celeritatem et densitatem vergentes, in frigidis vero ad contraria. Et relatum de his omnibus est etiam illic, quemadmodum et de exercitiis; in currendo namque et luctando et quomodocunque alias viriliter exercendo, valde et velociter et dense respiramus; quiescentes vero, parum et tarde et rare; quod in concitatis motibus calor quidem augeatur, consumatur autem spiritus animalis; ubi vero quiescimus et immoti manemus, calor marcescit, spiritus autem aut nullo modo aut omnino modice consumitur. At vero et ex lavacris calida quidem celerem et magnam et densam faciunt respirationem; frigida vero contrariam. In somnis porro etiam valde animum ad hoc quod contingit, advertere oportet. Nam et magnitudine et celeritate motus expiratio inspirationem excedit, quando ciborum et humorum omnium confectiones et concoctiones maxime fiunt; plurimum igitur verisimile est in ipsis coacervari fumosum recrementum.

Κεφ. η'. Καὶ τῶν νοσημάτων δὲ, καὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων ἤδη λεκτέον, ἐν μὲν τοῖς πυρετώδεσιν ἅπασι, καὶ μάλιστα ὅσοις περί τε τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἢ τὴν καρδίαν ἤθροισταί τι πολὺ πλῆθος θερμότητος, ἡ ἀναπνοὴ πᾶσα μεγάλη καὶ ταχεῖα καὶ πυκνὴ φαίνεται γιγνομένη· ἐν οἷς δὲ ἀπέψυκται τὸ θερμὸν, ἡ ἐναντία, ὥστε καί τισιν ἤδη τελέως ἔδοξεν ἀπολωλέναι, καὶ ἣν ὁ Ποντικὸς Ἡρακλείδης ἄπνουν ἔγραψεν, ἥδε ἐστιν. τὸ ἀνάλογον γὰρ ἔχειν ἔοικεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀναπνοή τε καὶ σφυγμὸς, οὕτω κἀν τῷδε. παντελῶς γὰρ οὐδέτερον αὐτῶν ἀπολέσθαι δυνατὸν, ἔστ' ἂν περιείη τὸ ζῶον, ἀπολωλέναι μέντοι δόξαι διὰ σμικρότητα, θαυμαστὸν οὐδέν. οὐδὲ γὰρ τούτοις γε δὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐσχάτως μικροῖς τὸ διαφεύγειν τὰς αἰσθήσεις κοινόν.

Κεφ. θ'. [227] Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ὡσαύτως ὑπαρχόντων ἀναπνοαῖς τε καὶ σφυγμοῖς αὐτάρκως εἴρηται, ζητήσομεν ἤδη καὶ ὅσον ἐν αὐτοῖς οὐχ ὡσαύτως ἔχει. τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν δυνάμεων ἑτερότητος ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐνεργειῶν

Cap. VIII. Atque in morbis etiam, nam et de his jam dicendum, in febrilibus quidem omnibus, et maxime ubi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor aliqua eaque multa caloris copia est coacervata, omnis respiratio magna et velox et densa fieri apparet. In quibus vero perfrigeratus est calor, contraria; adeo ut et quibusdam jam penitus periisse putata sit; atque haec est illa, quam Heraclides Ponticus ἄπνουν i. e. *spiritu privatam* scripsit. Quemadmodum enim in aliis omnibus, sic etiam hic proportionem respiratio et pulsus habere videntur. Neutrum namque ipsorum in totum perire potest, donec superfuerit animal; attamen periisse putari propter parvitatem, nihil mirum est. Neque enim his solum, sed et aliis omnibus extremo parvis commune est, quod sensum effugiant.

Cap. IX. At postquam de iis quae respirationibus et pulsibus aequaliter adsunt, sufficienter dictum est, quaeremus jam et quantum in ipsis sit, quod non similiter habeat; proprietatem enim, quae est a facultatum diversitate in sin-

ἴδιον εἰκός ἐστι πολλαχῶς καὶ τὰς ἰδέας αὐτῶν διαφερούσας ἐργάσασθαι. τοῦτ' οὖν χρὴ σκοπῆσαι καὶ ζητῆσαι καὶ ἀνευρίσκειν μεθόδῳ. δοκῶ δή μοι καθορᾷν εὐθὺς ἀπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων μεγίστην τινὰ διαφορὰν ἁπάντων τῶν ψυχικῶν ἔργων πρὸς τὰ ζωτικά. τῶν μὲν γὰρ ἡ προαίρεσις ἐξουσίαν ἔχει τῆς γενέσεως καὶ δύναταί ποτε, κἂν ἡ χρεία καλῇ καὶ ἡ δύναμις εὐεκτῇ κἂν τῶν ὀργάνων ἕκαστον ἐπιτήδειον ᾖ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ὅμως ἴσχειν τε καὶ κωλύειν αὐτὰ τῆς κινήσεως· ὅπου δ' ἴσχειν μέγα οὕτως, ἤπου γε καὶ τὸ βραδέως κινεῖν ἢ ταχέως, καὶ ἐπιπλέον ἢ ἐπ' ἔλαττον ἐξαίρειν, καὶ διὰ πλείονος ἢ ἐλάττονος χρόνου, ῥᾷστον αὐτῇ. τοῖς ζωτικοῖς δ' ἔργοις οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὅταν ἡ χρεία καλῇ, τῆς γε δυνάμεως ἐῤῥωμένης καὶ τῶν ὀργάνων ἐπιτηδείων ὑπαρχόντων εἰς τὰς κινήσεις, οὔτε βραδεῖαν οὔτε μικρὰν γενέσθαι οἷόν τε τὴν ἐνέργειαν. ἐπὶ γοῦν τῶν κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια σφυγμῶν ἐναργέστατα φαίνεται διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀρτηριῶν κίνησιν ὀδύνη μὲν σφοδρὰ προσγινομένη διὰ τὸ μὴ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κίνησιν ἐλάττονα ποιῆσαι τῷ

gulis actionibus, verisimile est etiam multipliciter differentes ipsarum species facere. Hanc igitur considerare oportet ac quaerere et invenire methodo. Videor autem mihi videre statim ab ipsa rerum substantia maximam quandam differentiam omnium animalium functionum a vitalibus esse. In illis enim voluntas potestatem habet generationis; et potest aliquando, etiam si usus provocet et facultas sit integra et singula respirationis instrumenta ad actionem accommoda, tamen prohibere et impedire ipsa a motu. Ubi vero ita potenter cohibere potest, certe longe facillimum ei fuerit, tarde aut cito movere, et amplius aut minus attollere, et per longius aut brevius tempus. In vitalibus vero functionibus non ita se res habet, sed quum usus provocat et facultas robusta est et organa apta existunt ad motus, neque tardam neque parvam possibile est fieri actionem. Itaque in pulsibus circa inflammatas partes evidentissime apparet, ob motum arteriarum in ipsis dolorem accedere vehementem, propterea quod non in nobis sit motum facere magnitudine minorem aut ce-

μεγέθει ἢ βραδυτέραν τῷ τάχει· καίτοι γε εἴπερ ἦν ἐφ' ἡμῖν ἐλάττονά τε καὶ βραδυτέραν αὐτὴν ἐργάσασθαι, οὐδὲν ἂν προὐργιαίτερον ἐποιησάμεθα, μέλλοντές γε ἐκ τούτου παρηγορήσειν τὴν ὀδύνην. παντὶ μὲν γὰρ τῷ φλεγμαίνοντι τελέας ἡσυχίας δεῖ· κινουμένων γὰρ καὶ τριβομένων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων, θλίβεταί τε καὶ ῥευματίζεται καὶ παντοίως ὀδυνᾶται. εἰ δ' ἄρα ποτὲ καὶ διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν ἀναγκάζοιτο, τὴν μικροτέραν τε καὶ βραδυτέραν κίνησιν ῥᾷον φέρει τῆς μείζονός τε καὶ ὠκυτέρας. οὕτω καὶ τὸ σκέλος, ὅταν φλεγμαίνῃ τι μέρος ἐν αὐτῷ, μάλιστα μὲν ἀναπαύεσθαι ποθεῖ· εἰ δ' ἀναγκαζοίμεθα κινεῖν αὐτὸ χρείας τινὸς ἐπειγούσης, ἔλαττόν τε καὶ βραδύτερον βαδίζομεν· ἀλλ' οἰχ οἷόν τε τοῦτ' ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐργάσασθαι. οὐ γάρ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν ἡ κίνησις αὐτῶν, οὔθ' ὥστε καταπαύειν γιγνομένην, ὥστε βραδυτέραν ἐξ ὠκυτέρας ἢ ἐκ μείζονος ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη στέργειν τῇ παρούσῃ, κἂν ὠκεῖα κἂν μεγάλη κἂν ὁπωσοῦν ᾖ βιαία. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις τῶν ἀρτηριῶν κινουμένων ὀδυνώμεθα μὲν, ἀλλ' οὔτε

leritate tardiorem. Atqui si in nostra potestate esset minorem aut tardiorem ipsum reddere, nihil magis ex re facere possemus, mitigaturi utique ex hoc dolorem. *Omne namque inflammatum integram quietem desiderat;* si enim moveantur et invicem atterantur ipsorum partes, premuntur, fluxione infestantur et universim dolore vexantur. Quod si quandoque ob urgentem usum ad motum cogantur, minorem plane et tardiorem motum facilius ferunt, quam majorem et velociorem. Ita et crus, ubi pars aliqua in ipso fuerit inflammata, maxime quidem quietem expetit; si vero urgente aliquo usu ipsum movere cogamur, minus et tardius ambulamus. Verum hoc impossibile est in arteriis facere: non enim in nostra potestate est ipsarum motus, ut vel eum qui fit, sedare, vel velociorem tardiorem, vel majorem minorem facere possimus; sed necesse est eum, qui adest, boni consulere, sive celer sive magnus sive utcunque sit violentus. Ideo ubi in inflammatis partibus arteriae moventur, dolore affligimur quidem, sed neque obtusiorem neque mi-

ἀμυδροτέραν, οὔτε ἐλάττω τὴν κίνησιν οὔτε βραδυτέραν ἐργάσασθαι δυνάμεθα, καίτοι τῶν γε κατὰ τὴν προαίρεσιν ἐνεργειῶν ἢ παντελῶς ἀναπαύοντες τὸ σκέλος, ἢ μικρὰν κομιδῆ καὶ βραδεῖαν ποιοῦντες. ὅταν δὲ λέγωμεν μικρὰν καὶ μεγάλην κίνησιν, ὅτι μὴ κυρίως, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν διαστημάτων φαμὲν, καθ᾽ ὧν τὸ κινούμενον φέρεται, παντί που δῆλον. οὐκοῦν ἐπειδὴ καὶ ὁ θώραξ ἕν τι τῶν τοῦ ζώου μορίων ἐστὶν ὄργανον ἀναπνοῆς, ὡς ἡ μὲν (170) ἀρτηρία σφυγμῶν, τὸ δὲ σκέλος βαδίσεως; εἰ μέν ἐστι τῶν ζωτικῶν ἔργων ἡ ἀναπνοὴ, ταῖς ἀρτηρίαις ἀνάλογον, εἰ δὲ τῶν ψυχικῶν, τοῖς σκέλεσιν ὁμοίως κινηθήσεται· ἀλ[228]λὰ μὴν τῶν ψυχικῶν, ὡς ἐν ἄλλοις ἀποδέδεικται, δῆλον ἄρα ὡς τοῖς σκέλεσιν ὁμοίως κινηθήσεται. εἰ τοίνυν φλεγμαίνων εἴη ἀναγκάζοιτό τε κινεῖσθαι, βραδύτερόν τε καὶ πολὺ ἧττον τοῦ δέοντος διαστήσεται. ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο ποιήσει, ἐνδεῶς ἀναπνεύσει. εἰ δὲ καὶ δεύτερον ἔτι καὶ τρίτον ταὐτὸ τοῦτ᾽ ἐργάσεται, τὸ καθ᾽ ἑκάστην ἐνδεὲς ἓν ἀξιόλογόν ποτε κεφάλαιον γενόμενον, ἐγγὺς ἄξει τοῦ

norem neque tardiorem motum facere possumus, quum tamen per actiones voluntarias, aut in totum quietem cruri dare, aut valde parvum et tardum motum illi permittere queamus. Caeterum quando parvum et magnum motum dicimus, quod non proprie, sed a spaciis per quae fertur id, quod movetur, appellamus, omnibus manifestum. Atqui quum thorax una quaedam animalis pars organum sit respirationis, ut arteria pulsuum et crus ambulationis; si sane respiratio inter functiones vitales sit, consimilem habebit arteriis motus proportionem; si vero inter animales, ad crurum similitudinem movebitur. Atqui inter animales censetur, quemadmodum alibi demonstratum est: manifestum igitur, quod ad crurum similitudinem movebitur. Si igitur thorax inflammatus sit et moveri cogatur, et tardius et multo minus quam oporteat dilatabitur: verum si hoc fecerit, non satis respirabit. Si vero secundo etiamnum ac tertio id ipsum effecerit, quod deest singulis respirationibus in unam summam eamque notatu dignam collectum, animal

πνίγεσθαι τὸ ζῶον. ἵν᾽ οὖν μὴ γένηται, τοῦτο, πυκνοτέρας ποιεῖται τὰς ἐνεργείας, μηκέτι ἡσυχάζον τοσοῦτον, ὅσον ὁπότε εἶχε κατὰ φύσιν, ὅμοιόν τι ποιῶν τοῖς διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν αὐτάρκη τροφὴν εἰς ἅπαξ προσενέγκασθαι, συνεχῶς ὀλίγον τρεφομένοις. ἀλλ᾽ ἐν τούτῳ ἀναγκαῖον τὴν ὅλην ἀναπνοὴν γενέσθαι μικρὰν καὶ βραδεῖαν καὶ πυκνὴν, καὶ πλέονί γε μικροτέραν τοῦ προσήκοντος, ἢ βραδυτέραν. οὐχ οὕτω γὰρ ἰσχυρὸς ὁ πόνος τῷ θώρακι διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως, ὡς διὰ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς. τὸ μὲν γὰρ τάχος, εἰ καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν ὀδυνηρὸν, ἀλλὰ τῷ γε βραχυχρόνιον ἐργάζεσθαι τὴν ὅλην κίνησιν ἧττον λυπεῖ τὸν θώρακα· συντόμως γὰρ ἐφ᾽ ὃ σπεύδει παραγίνεται· σπεύδει δὲ δήπουθεν ἐπὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ ταύτης ὅτι τάχιστα γλίχεται τυχεῖν, ὡς ἂν μόνης αὐτῷ τὴν ἐκ φλεγμονῆς ὀδύνην παραμυθουμένης. τὸ δὲ μέγεθος τῆς διαστολῆς πάντως χαλεπὸν, αὐτῷ τε τῷ βιαίῳ τῆς κινήσεως καὶ τῷ θλίβειν τε ἅμα καὶ τείνειν τὰ φλεγμαίνοντα, καὶ παντοίως ὀδυνᾷν τὸν θώρακα. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ πλέον ἀφαιρεῖ τοῦ μεγέθους ἢ τοῦ τάχους, καὶ ὅταν γε

prope suffocationem adducet. Ut igitur id ne fiat, densiores actiones facit, non amplius tantum quiescens, quantum solebat, quum secundum naturam habebat, simile quid faciens iis, qui quod sufficientem cibum semel ingerere non possint, assidue modico aluntur. At in hoc necessarium est totam respirationem fieri parvam et tardam et densam, et quam par sit multo minorem, quam tardiorem. Etenim dolor non ita graviter vexat thoracem ob motus celeritatem, ut ob dilatationis magnitudinem. Celeritas enim quamvis circa ipsam actionem dolorem excitet, tamen quia brevi tempore omnem motum efficit, minus thoracem laedit; brevi siquidem tempore eo quo properat pervenit; properat autem ad quietem, eamque quam celerrime assequi cupit, tanquam quae sola dolorem ex inflammatione ipsi lenire possit. At vero dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tum quod comprimat et distendat inflammata, et dolore omnimodo thoracem afficiat. Ob id igitur plus de magnitudine quam de celeritate adimit. Et sane

τοῦτ' αὐτὸ μόνον ᾖ τὸ πάθημα, πόνος τις τῶν κατὰ τὸν θώρακα μορίων, μὴ μέντοι τά γε τῆς χρείας ἐπείγει, μενούσης δηλονότι τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὅροις, ἐναργῶς ἡ κίνησις τοῦ θώρακος βραδυτέρα γίνεται· πυρώσεως δέ τινος ἐν αὐτῇ γενομένης, τὸ μὲν τάχος οὐκ ἐκλύεται δι' ἃς ἔμπροσθεν εἴπομεν αἰτίας, καθαιρεῖται δὲ κἀνταῦθα τὸ μέγεθος ἱκανῶς, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ πυκνότης γεννᾶται, διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν.

Κεφ. ι. Ὥστε κἀκ τῶν εἰρημένων ἤδη πρόδηλον ὑπάρχει, ὡς αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν ὀδύνη περί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων γενομένη μικρὸν καὶ βραδὺ καὶ πυκνὸν ἐργάσεται τὸ πνεῦμα· μετὰ φλογώσεως δὲ μικρὸν μὲν ἔτι καὶ νῦν ὁμοίως, ἀλλὰ πυκνότερόν γε τοῦ διὰ μόνην τὴν ὀδύνην καὶ ἤδη κατά τι ταχύτερον· ἡ δὲ διὰ μόνην τὴν πύρωσιν γινομένη δύσπνοια πρόσθεν ἐδείχθη μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἐργαζομένη τὸ πνεῦμα. ὥστε σαφής ἐστι καὶ εὐδιόριστος τῶν θ' ἁπλῶν ἑκατέρα καὶ ἡ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετος. ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ μόνῳ τῷ πλήθει τῆς θερμασίας, εἰ καὶ πυκνὸν ἐργάζεται

quum hic solus affectus est, dolor quidam thoracis partium, non vero urget usus, manente videlicet calore cordis intra naturales terminos, tunc motus thoracis manifeste tardior redditur. Si vero ardor quidam in ipso corde oboriatur, celeritas quidem non exolvitur ob eas quas antea diximus causas, aufertur autem etiam hic multum de magnitudine, verum pro ipsa densitas generatur ob urgentem usum.

Cap. X. Quare etiam ex jam dictis perspicuum est, dolorem ipsum per se circa aliquod respirationis organum consistentem parvum et tardum et densum spiritum efficere; cum ardore vero parvum quidem adhuc similiter, sed densiorem eo, qui ob solum fit dolorem, et jam etiam aliquanto celeriorem; quae vero ob solum ardorem contingit respirandi difficultas, eam antea ostensum est magnum et celerem et densum spiritum efficere; ut perspicua sit et facile discerni possit et utraque simplex et quae ex ambabus composita est. Quae enim ob solam fit caloris copiam, quamvis den-

τὸ πνεῦμα παραπλησίως τῇ διὰ μόνην τὴν ὀδύνην, ἀλλὰ τῷ μεγέθει καὶ τῷ τάχει σαφῶς διορίζεται· ἡ δ' ἐξ ἀμφοῖν τῶν αἰτίων συνελθόντων τῆς μὲν διὰ τὴν φλόγωσιν μόνῃ τῇ μικρότητι διαφέρει, τῆς δὲ διὰ τὴν ὀδύνην μεγέθει καὶ τάχει. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ διὰ τὴν κατάψυξίν γε τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας δύσπνοια σαφέσι τισὶ γνωρίσμασιν ἁπασῶν τούτων [229] διορίζεται. μικρὸν γὰρ αὕτη γε ὡς ἐδείκνυτο καὶ βραδὺ καὶ ἀραιὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα· τῶν δ' ἄλλων οὐδεμιᾷ συμβέβηκεν ἅμα βραδύτης καὶ ἀραιότης. ἀλλ' ὅσον μὲν ἐπὶ ταῖς ἐνδείαις τε καὶ πλεονεξίαις τῆς θερμασίας, ἡ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέα τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίσταται ῥυθμοῦ, ταῦτα καὶ τοῖς σφυγμοῖς ὡσαύτως ἔχει· τὰ δ' ἐπὶ ταῖς ὀδυνηραῖς τῶν ὀργάνων διαθέσεσιν οὐκέθ' ὡσαύτως, ἀλλ' ὅπῃ παραλλάττει σαφῶς, οἶμαι, δέδεικται. αἱ λοιπαὶ μέντοι διαθέσεις τῶν ὀργάνων, ὅσαι χωρὶς ἀλγήματος ἐπ' ἐμφράξεσιν ἢ σκιῤῥώσεσιν ἢ θλίψεσιν ἢ ὅλως στενοχωρίαις τισὶ γίνονται, παραπλησίως ἐργάζονται τὰς ἀλλοιώσεις ἑκατέραις ταῖς ἐνεργείαις ψυχικαῖς τε καὶ ζωτικαῖς. μικρὸν γὰρ ἐπ' αὐτοῖς καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν

fum reddat fpiritum, fimiliter ut ea quae ob folum fit dolorem, tamen magnitudine et celeritate palam diftinguitur. Quae vero ex ambabus caufis concurrentibus generatur, ab ea quae ob ardorem fit, fola parvitate differt; ab ea vero quae ob dolorem, magnitudine et celeritate. At vero refpirationis difficultas ob perfrigerationem naturalis caloris evidentibus notis ab omnibus his diftinguitur; parvum enim haec, ut demonftratum eft, et tardum et rarum fpiritum efficit; nulli vero aliarum fimul accidit tarditas et raritas. At quantum in defectibus et exceffibus caloris ipfa refpirationis fpecies ab eo qui fecundum naturam eft rhythmo decedit, in his eodem modo fe ac pulfus habet; quae vero in dolorofis organorum affectibus contingunt, non amplius eodem modo fe habent; verum quatenus evarient, manifefte, opinor, demonftratum eft. Reliquae tamen organorum affectiones, quae citra dolorem per obftructiones, aut durities, aut compreffiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, confimiles alterationes in utrisque actionibus, animalibus et vitalibus, efficiunt. Parvus enim in ipfis et celer et denfus fit

γίνεται τὸ πνεῦμα· μικρὸν μὲν, ὅτι διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ὑποδεχομένων ἔλαττον τοῦ δέοντος ἕλκεται· πυκνὸν δὲ, ὅτι τὰ τῆς χρείας οὐ πληροῦται· διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ταχύ. δέδεικται δὲ ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ὑπομνήμασιν, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς, ὅταν μὲν ἱκανῶς πληροῖ τὴν χρείαν, οὐδὲν δεῖται τάχους, ὅταν δ' ἀπολείπηται κατά τι, τηνικαῦτα ἤδη καὶ εἰς τάχος ἡ τροπὴ γίνεται, τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης, καὶ ὅταν μηδὲ τοῦθ' ἱκανὸν ᾖ, τότε καὶ εἰς πυκνότητα. διὰ ταῦτα μὲν δὴ μικρὸν καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα κατὰ τοὺς σφυγμοὺς καὶ τὰς ἀναπνοὰς ἐν ταῖς προειρημέναις διαθέσεσιν, ἐῤῥέθη δ' ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν, ὅτι καὶ ἀνώμαλον, καὶ τοῦτ' ἔστι μάλιστα τὸ ἴδιον αὐτῶν γνώρισμα, καὶ ὁ τῆς αἰτίας λογισμὸς ἐν ἐκείνοις εἴρηται, καὶ ὅτι γε κατὰ μὲν αὐτὰ τὰ τὰς ἐμφράξεις ἔχοντα μόρια, καὶ ὅσα τούτοις κοινωνεῖ, τὰ τῆς ἀνωμαλίας μάλιστα εὔδηλα, καὶ ἡ μικρότης τῶν σφυγμῶν ἢ διὰ παντὸς ἢ ὡς τὸ πολὺ συντρεύει· κατὰ δὲ τἄλλα τὸ μέγεθος μᾶλλον. εἰ δὲ πλησίον τῆς ἀρχῆς εἴη τὸ πάθημα, κοινὸν οὕτω γίνεται

ſpiritus; parvus quidem quod ab anguſtiam ſuscipientium organorum paucior, quam oporteat, attrahatur; denſus vero, quod uſus non expleatur; et ob eandem cauſam etiam celer. Oſtenſum eſt autem in commentariis de pulſibus, quod quando magnitudo diaſtoles ſufficienter explet uſum, nihil indiget celeritate; quando vero deficit aliquantulum, tunc jam etiam ad celeritatem ſe convertit, ſi robuſta ſit facultas; ſi vero neque haec ſufficiens fuerit, tunc et ad denſitatem. Ob has itaque cauſas parvus et celer et denſus redditur ſpiritus pulſuum et reſpirationum in praedictis affectionibus; ſed dictum eſt in libris de pulſibus, quod etiam eſt inaequalis, quae vel praecipua ipſarum eſt nota, et cauſae ratio in illis enarrata eſt; et quod in ipſis partibus, in quibus obſtructio haeret et quae cum his communicant, inaequalitas maxime fiat manifeſta, et parvitas pulſuum aut ſemper aut ut plurimum cohaereat; in aliis vero magnitudo. Si vero propinquus principio fuerit affectus, communis in hunc mo-

πάσαις ταῖς ἀρτηρίαις. ταῦτα μὲν οὖν ἐν ἐκείνοις εἴρηταί τε καὶ δέδεικται.

Κεφ. ια'. Τὰ δὲ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἴδια νῦν ἐπέξιμεν, ὡς μηδὲν ἐλλείπειν τῷ λόγῳ. ὅταν οὖν ἤτοι φυμάτων ἀπέπτων ἐν αὐταῖς συστάντων, ἢ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν καταλαβόντων τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος, ἢ τινος ὄγκου σκιῤῥώδους ἐν αὐτοῖς ὑποτραφέντος, ἢ τῶν ὁμορούντων αὐτοῖς σωμάτων ὅτου δὴ καθ' ὁντιναοῦν τρόπον εἰς ὄγκον ἀμετρότερον ἀρθέντος, ἔλαττον τοῦ δέοντος εἰσπνέηται διὰ στενοχωρίαν τὸ πνεῦμα, προσγίνεται ἐξ ἀνάγκης αὐτῷ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας τάχος καὶ πυκνότης. ἰδέαι δέ τινες ἐν τῷ γένει τῆς δυσπνοίας ταύτης πλείους συνίστανται, ἄλλοτε ἄλλων μορίων στενοχωρουμένων ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις. οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ ἧπαρ, ἤδη δὲ καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸ κῶλον καὶ τὰ τούτοις συνάπτοντα, συνιστάμενοι παρὰ φύσιν ὄγκοι στενοχωρίᾳ τοῦ διαφράγματος μικρὸν καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἐργάζονται τὸ πνεῦμα· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς ὑδερικοῖς καὶ ταῖς κυούσαις καὶ

dum fit omnibus arteriis. Atque haec quidem illic relata funt et monftrata.

Cap. XI. Verum, quae fpirabilibus organis propria funt, nunc commemorabimus, ut nihil defit orationi. Quum igitur aut propter tubercula cruda in ipfis confiftentia, aut ob tenaces et craffos humores, qui vias fpiritus occuparint, aut ob fcirrhofum aliquem tumorem in ipfis connutritum, aut ob quodcunque tandem ipfis vicinum corpus quocunque modo in tumorem immoderatiorem elevatum, paucior quam oporteat fpiritus propter locorum anguftiam infpiratur, necessario accedit ipfi celeritas et denfitas ob praedictas caufas. Species autem quaedam in genere hujus refpirandi difficultatis plures conftituuntur, aliis aliis partibus in refpiratoriis organis coarctatis. Tumores etenim praeter naturam circa ventrem et hepar, fplenem item et colon et his conjunctas partes, confiftentes, ob fepti transverfi coarctationem, parvum et velocem et denfum faciunt fpiritum; eodem modo et hydropicis et uterum geftantibus et fupra modum cibo ex-

τοῖς ὑπερεμπεπλησμένοις καὶ τοῖς προγάστορσι τοιοῦτον γίνεται τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἶδος· ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις ὀρθοπνοίαις, γλίσχρων καὶ παχέων ὑγρῶν ἐν ταῖς κατὰ τὸν πνεύμονα τραχείαις [230] ἀρτηρίαις ἀθροιζομένων. οὕτω δὲ καὶ εἰ σκιῤῥωθείη τι κατ᾽ αὐτὸν, ἢ φῦμα γένοιτο, θλῖβον καὶ στενοχωροῦν τὸ τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν γένος, αὗται γὰρ ὑποδέχονται τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα, μικρὸν καὶ πυκνὸν καὶ ταχὺ ἔσται τὸ πνεῦμα. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, εἰ κἀν τῷ θώρακι τοιοῦτον συσταίη φῦμα, οἷς δὴ πολλάκις κυφοῦνται καὶ λορδοῦνται καὶ σκολιοῦνται τὰ κατὰ (171) τὴν ῥάχιν, μικρὸν καὶ πυκνὸν καὶ ταχὺ τὸ πνεῦμα γενήσεται, καταλαμβάνοντος δηλονότι τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου τὴν χώραν τοῦ πνεύμονος, εἰς ἣν διαστελλόμενον ἐξετείνετο. πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ὅλον τὸν θώρακα στενώτερον αἱ τοιαῦται διαθέσεις ἀπέφηναν, ἢ κυουμέναις εὐθέως συμπεσοῦσαι, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ὕστερον ἀπαντήσασαι. διαφέρει δ᾽ οὐδὲν πρός γε τὸ στενοχωρούμενον τὸν πνεύμονα μὴ δύνασθαι τὸν ἱκανὸν ἕλκειν ἀέρα, ἢ στενὸν ὅλον γενέσθαι τὸν θώρακα καθ᾽ ἥν

pletis et prominentem ventrem habentibus, hujusmodi fit respirationis species; in orthopnoeis autem appellatis, lentis et crassis humoribus in asperis pulmonis arteriis collectis. Sic autem et si aliquid circa ipsum induretur, aut tuberculum nascatur premens et coarctans ipsum asperarum arteriarum genus (hae enim suscipiunt aërem, qui inspiratur) parvus et densus et celer erit spiritus. Eodem autem modo et si in thorace tale constiterit tuberculum, propter quod sane saepe tum in posteriorem tum in anteriorem partem luxatur spina, imo et in obliquum torquetur, parvus, densus et celer generabitur spiritus, occupante nimirum tumore praeter naturam pulmonis regionem, in quam dilatatus extendebatur. Saepe vero et ipsum totum thoracem angustiorem hujusmodi affectiones reddiderunt, si aut statim dum in utero adhuc sunt foetus accidant, aut etiam postea obveniant. Nihil autem refert, quod attinet ad id quod coarctatus pulmo non possit sufficientem aërem trahere, an thorax totus

Ed. Chart. VII. [250.] Ed. Bas. III. [171.]

ναοῦν διάθεσιν, ἢ τὴν μεταξὺ χώραν ἀπολέσαι καταληφθεῖσαν ὑπό τινων παρὰ φύσιν ἐν αὐτῷ συστάντων σωμάτων, ἢ καὶ σκιῤῥωθέντος αὐτοῦ ἢ φραχθέντος ἢ ἀνοιδήσαντος, ὡς ἐν τοῖς καλουμένοις πνευμονώδεσί τε καὶ περιπνευμονικοῖς γίνεται πάθεσιν· ἓν γὰρ ἐπὶ πάντων ἐστὶ τοῦτο τὸ συνεκτικὸν αἴτιον τοῦ μικρὰν γίνεσθαι τὴν εἰσπνοήν, ἡ στενοχωρία τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν· διότι δ' αὐτὴ μικρὰ, διὰ τοῦτο, ὡς πολλάκις εἴρηται, προσέρχεται πυκνότης καὶ τάχος. ἀλλ' ὅταν μὲν κατ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα τὸ πάθημα συμπέσῃ, καίτοι διαστέλλειν δυναμένου μέχρι πλείστου τοῦ θώρακος, μικρὸν ὅμως εἰσπνέουσιν· οὕτω δὲ καὶ ὅταν αἱ μεταξὺ τῶν ὀργάνων χῶραι καταληφθῶσιν· ὅταν δ' ὅλος ὁ θώραξ, ἤτοι κυουμένων ἢ καὶ ἄλλως, μικρὸς καὶ στενὸς γένηται, δῆλον ὡς καὶ τὴν διαστολὴν ἀνάλογον ἑαυτῷ μικρὰν ἐργαζόμενος αἴτιος τῷ πνεύμονι τῆς περὶ τὴν εἰσπνοὴν ταχύτητος καθίσταται· οὕτως δὲ καὶ ὅταν αἱ φρένες ὑπό του θλίβωνται, κατ' αὐτὸ τὸ κάτω πέρας ἰδίᾳ τοῦ θώρακος, ὡς ἐν τοῖς ἀνωδύνοις πα-

angustus reddatur quacunque tandem affectione, an intermedia regio amittatur ab aliquibus praeter naturam corporibus in ipsa consistentibus occupata, an etiam ipse pulmo induratus sit aut obturatus aut intumuerit, velut in pulmonicis et peripneumonicis appellatis affectibus contingit. Una haec enim in omnibus est conjuncta causa, ob quam parva inspiratio redditur, coarctatio asperarum arteriarum; propterea vero quod parva ipsa est, ob id etiam, ut saepe dictum est, densitas et celeritas accedit. Verum quum in ipsum pulmonem affectus incumbit, quamvis thorax se plurimum distendere possit, tamen parum inspirant: ita etiam ubi intermediae ipsorum organorum regiones fuerint occupatae. Quum vero totus thorax, aut foetibus aut aliter, parvus et angustus redditur, manifestum est quod et dilatationem ad sui ipsius proportionem parvam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis. Sic vero etiam quum septum transversum ab aliquo comprimitur ad infernam thoracis extremitatem, velut in affectionibus dolorem non inferentibus

θήμασι. τούτου γὰρ χρὴ μεμνῆσθαι μάλισθ', ὅτι ποτὲ μὲν ἡ τοῦ θώρακος μόνου διάθεσις, ποτὲ δὲ ἡ τοῦ πνεύμονος, ποτὲ δὲ ἡ τῆς μεταξὺ χώρας ἀμφοῖν, εἰς μικρότητα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τάχος καὶ εἰς πυκνότητα τὴν τροπὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐργάζεται, τῆς γε δυνάμεως ἐῤῥωμένης. καὶ γὰρ καὶ τούτου χρὴ μεμνῆσθαι πολλάκις ἤδη καὶ πρόσθεν εἰρημένου. μὴ τοίνυν ἔτι τῶν πλευριτικῶν, ἢ τῶν ἀποστάσεις τινὰς ἢ ὅλως ὄγκους ἐπωδύνους ἐχόντων κατὰ τὸν θώρακα μνημονεύσωμεν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ, περὶ δὲ τῶν ἀνωδύνων παθημάτων, ὅσα τῷ θλίβειν τε τὸν πνεύμονα καὶ στενοχωρεῖν τὰς ἐν αὐτῷ τραχείας ἀρτηρίας μικροτέραν ἐργάζεται τὴν εἰσπνοὴν, ὁ προειρημένος ἅπας ἐπεραίνετο λόγος, ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τοῖς πρὸ τούτων γεγραμμένοις πάθεσι τοῦ θώρακος προσνείμωμεν, ἐφ' ὧν ἐλέγομεν διὰ τὴν ὀδύνην ἧττον διιστάμενον τὸν θώρακα, μικρὸν ἐργάζεσθαι τὸ πνεῦμα· τὴν δὲ τῶν ἐμπύων καλουμένων διάθεσιν, κἂν ὅτι μάλιστα πολλάκις ἐκ πλευρίτιδος ἡ γένεσις αὐτῆς συμπίπτῃ, τούτοις τοῖς νῦν εἰρημένοις συγκαταριθμήσωμεν, ὅσα χωρὶς ἀλγήματος στενοχωρίαν

contingit. Hujus namque rei maxime memorem esse oportet, quod aliquando solius thoracis affectus, aliquando solius pulmonis, quandoque vero intermedio amborum regionis, ad parvitatem, et ob id etiam celeritatem ac densitatem respirationis mutationem facit, si sane facultas fuerit robusta; nam et hujus meminisse oportet saepe jam etiam antea relati. Ne igitur amplius pleuriticorum, aut abscessus aliquos aut omnino dolorosos tumores habentium in thorace, mentionem faciamus in hoc sermone (de affectionibus autem dolorem non inferentibus, quae comprimendo pulmonem et coarctando asperas in ipso arterias minorem faciunt inspirationem, omnis praedictus habebatur sermo) sed illa quidem ad affectiones thoracis antea conscriptas referamus, in quibus dicebamus thoracem, propterea quod minus distenderetur ob dolorem, spiritum facere parvum; eorum vero, qui suppurati appellantur, affectionem, quamvis saepenumero ejus generatio ex pleuritide contingat, his jam proxime relatis annumere-

ἐργαζόμενα κατὰ τὸν πνεύμονα, μικρὰν ἀποφαίνει τὴν ἀναπνοήν. τὸ γάρ τοι περιεχόμενον ἐν αὐτῷ πύον κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις αἴτιον γίγνεται τῆς περὶ τὴν διάστασιν μικρότητος. ὡς οὖν μηκέτ᾽ αὐτὸς κατὰ φύσιν διαστελλόμενος, οὐδὲ τὴν ὁλκὴν [231] ἴσην ποιεῖται τοῦ πνεύματος. πῇ ποτ᾽ οὖν ταῦτα χωρὶς ἀλγήματος πάθη τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦτο γὰρ ἔτι λείπει τῷ παρόντι λόγῳ, διορισθήσεται τῶν μετ᾽ ἀλγήματος, εἴ γε καὶ μικρὸν ὡσαύτως ἀμφοτέροις καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα; ἢ τῷ τάχει τῆς κινήσεως; ἐν γὰρ τοῖς μετ᾽ ὀδύνης ὀλίγον μὲν ἀναπνέουσι καὶ πυκνὸν, οὐ μὴν ταχέως, ὅταν γε χωρὶς πυρετοῦ τὸ τοιοῦτον συμπίπτῃ πάθημα· μετὰ μέντοι πυρετοῦ κἂν εἰ τῇ μικρότητι καὶ τῷ τάχει παραπλήσιον ἀναπνέουσιν, ἀλλὰ τῇ γε πυκνότητι διορίζονται. οὐ μετρίως γὰρ αὐτοῖς πυκνοῦται τὸ πνεῦμα· τοῦτο δ᾽ οὐχ ὑπάρχει τοῖς διὰ στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν δυσπνοοῦσιν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ πυκνότερον αὐτοῖς γίγνοιτο τὸ πνεῦμα, μετρίως τοῦτο πάσχει καὶ πολὺ κατωτέρω τῆς ἄκρας

mus, quae citra dolorem in pulmone coarctationem facientia, parvam reddunt respirationem. Pus enim quod in ipso per hujusmodi affectiones continetur, causa fit ejus, quae circa distentionem fit, parvitatis. Itaque quod neque ipse secundum naturam distendatur, minime aequalem facit spiritus attractionem. Quomodo igitur hae spirabilium organorum affectiones citra dolorem consistentes, id enim praesenti adhuc deest sermoni, ab iis, quae cum dolore fiunt, distinguentur, si sane et parvus et densus ambobus similiter redditur spiritus? An celeritate motus? In affectibus enim cum dolore modice quidem respirant et dense, non tamen celeriter, quum utique citra febrem ejusmodi acciderit affectus; quando vero cum febre, quamvis in parvitate et celeritate similiter respirent, tamen densitate distinguuntur. Nam non modice ipsis spiritus densatur; quod non evenit illis, qui ob coarctationem organorum respirationis difficulter respirant: verum etiamsi densior ipsis spiritus reddatur, moderate tamen hoc fit, et multo infra summam densitatem.

Ed. Chart. VII. [231.] Ed. Baf. III. (171.)

πυκνότητος. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκπνοὴ τοῖς πυρέττουσι μείζων τε ἅμα καὶ θερμοτέρα, ὅπερ οὐχ ὑπῆρχε τοῖς διὰ στενοχωρίαν μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐκπνέουσιν. ὅπως δὲ χρὴ διαγινώσκειν ἀκριβῶς μικρότητά τε καὶ μέγεθος ἑκατέρων τῶν μορίων τῆς ὅλης ἀναπνοῆς, ὀλίγον ὕστερον εἰρήσεται, τελεσάντων πρότερον ἡμῶν ἅπαντα τὸν περὶ τῶν ὀργάνων λόγον. ὅτι μὲν γὰρ διαφέρουσιν αἱ χωρὶς ὀδύνης αὐτῶν δύσπνοιαι τῶν μετ᾽ ὀδύνης, καὶ δὴ λέλεκται.

Κεφ. ιβ'. Πότερον δὲ, ὥσπερ ἁπλῶς ἀπεφηνάμεθα τὴν στενοχωρίαν δεῖν εἰς τὸν πνεύμονα διήκειν, καὶ τούτου τὰς τραχείας μάλιστα ἀρτηρίας, ἵνα δυσπνοήσῃ τὸ ζῶον, οὕτω καὶ τὴν ὀδύνην ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις χρῆναι γίγνεσθαι, καὶ μάλιστά γε τῷ θώρακι, λεκτέον, ὁ γὰρ πνεύμων ὀλίγου δεῖν ἀναίσθητος, ἤ τινα ἑτέραν ἡμῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων δυσπνοιῶν ζητητέον ἀπόφανσιν; οὐδὲ γὰρ ἂν, οἶμαι, δόξειεν ὅ γε τοῖς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀλγήμασι μόνοις τὸ τοιοῦτον εἶδος ἕπεσθαι τῆς δυσπνοίας λέγων ἐγνωκέναι καλῶς ὑπὲρ αὐτῶν τὸ σύμπαν, οὐδὲ μεμνῆσθαι τῶν ἔμπροσθεν

Quin et expiratio febricitantibus major fimulque calidior eft, quod non contingit iis, qui ob coarctationem parum et denfe expirant. Quomodo autem cognofcere oporteat exacte tum parvitatem tum magnitudinem utriusque partis totius refpirationis, paulo poft dicetur, ubi prius omnem de organis fermonem abfolverimus. Quod enim difficultates refpirandi citra organorum dolorem ab eis quae cum dolore fiunt differant, jam relatum eft.

Cap. XII. Utrum autem, ut fimpliciter oftendimus coarctationem oportere ad pulmonem pervenire, ejusque afperas maxime arterias, ut animal difficultatem refpirationis incurrat, fic etiam dolorem in refpiratoriis organis fieri oportere, et praefertim in thorace, dicendum eft, (non multum enim abeft, ut pulmo fenfus fit expers) an aliquam aliam in ejusmodi refpirandi difficultatibus inquirere nos oportet enuntiationem? Nam qui dicit ad folos refpiratoriorum organorum dolores ejusmodi difficultatis refpirandi fpeciem fequi, eum non opinor videri poffe omnem de his rem probe

λογισμῶν, ἐν οἷς οὐ διὰ τὸ πάθημα, διὰ δὲ τὴν τῆς ἐνεργείας δύναμιν ψυχικὴν οὖσαν ἐδείκνυτο μικρὸν καὶ πυκνὸν γινόμενον τὸ πνεῦμα. τὸ μέντοι ταῖς στενοχωρίαις τοῦ πνεύμονος εἶδος τῆς δυσπνοίας ἑπόμενον οὐδὲν προσδεῖται τῆς δυνάμεως εἰς τὴν γένεσιν, ὅθεν ἐπὶ μὲν τούτου καλῶς ἀπεφηνάμεθα καθ᾽ ὅλου τοῦ πράγματος τὸν λόγον ποιησάμενοι· περὶ δὲ τῶν ὀδυνηρῶν παθῶν οὐχ ἁπλῶς ἐχρῆν λέγειν, ὅταν γ᾽ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς συνίσταται μορίοις. οὐ γὰρ δι᾽ αὐτὴν τῶν μορίων τὴν φύσιν ἰδίως, ἀλλ᾽ ὅτι ψυχικὴ δύναμις ἐπετρόπευεν αὐτῶν τῆς κινήσεως, εἰς μικρότητα τὴν ἀναπνοὴν τρέπεσθαι συνέβαινεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ μειζόνως ὀδυνᾶσθαι τὸ ζῶον, ἔλαττον τοῦ προσήκοντος διϊστάσης αὐτῆς τὸν θώρακα. αὕτη δ᾽ ἡ τοῦ μειζόνως ὀδυνᾶσθαι πρόνοια καὶ τοῖς ἄλλοις δήπου ἅπασίν ἐστι μορίοις, ὅσα κινουμένοις τοῖς ἀναπνευστικοῖς συγκινεῖται, στομάχῳ καὶ γαστρὶ καὶ ἥπατι καὶ σπληνὶ καὶ περιτοναίῳ καὶ τῷ κώλῳ τε καὶ τῶν λεπτῶν ἐντέρων τοῖς ἄνω καὶ τοῖς καθ᾽ ὑποχόνδριον μυσί.

cognoviſſe, aut meminiſſe ſuperiorum ratiocinationum, in quibus non ob affectionem, ſed ob actionis facultatem, quae animalis exiſtit, parvus et denſus ſpiritus fieri oſtendebatur. At vero ſpecies difficultatis reſpirandi, quae ad coarctationem pulmonis conſequitur, nihil opus habent facultate ad ſui generationem; quod de illo probe indicavimus, ubi totius rei tractationem peregimus. Verum de doloroſis affectionibus non ſimpliciter id dicere convenit, quando ſane in reſpiratoriis partibus conſiſtunt. Non enim propter ipſam partium naturam privatim, ſed quod animalis facultas earum motum moderetur, reſpirationem ad parvitatem mutari contingit, ut ne amplius *videlicet* animal dolore affligeretur, ipſa minus quam oportet thoracem diſtendente. Atque haec ſane providentia, ut ne vehementius animal dolore afficiatur, etiam aliis omnibus ineſt partibus, quae ad reſpirabilium organorum motum ſimul moveutur, ſtomacho, ventriculo, hepati, ſpleni, peritonaeo, colo et ſuperioribus tenuibus inteſtinis, et muſculis hypochondriorum; hae namque

[232] ταῦτα γὰρ ταῖς τοῦ θώρακος κινήσεσι, καὶ μάλιστ᾽ ἐὰν μείζους ὦσι, συγκινεῖται. πρόδηλον οὖν, ὅτι μειζόνως μὲν ἐπὶ ταῖς μεγάλαις τοῦ θώρακος ὀδυνῶνται κινήσεσιν, ἔλαττον δὲ ἐπὶ ταῖς μικραῖς· καὶ διὰ τοῦτο μικρὸν καὶ πυκνὸν οὐ τοῖς πλευριτικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸν στόμαχον ἢ τὴν γαστέρα διακειμένοις ὀδυνωδῶς ἔσται τὸ πνεῦμα· ἧττον μὲν, ὅτι καὶ τὰ τῆς αἰσθήσεως ἐλάττω· παραπλησίως μέντοι δυσπνοοῦσιν, ὅσοι τὸ ἧπαρ ἢ τὸν σπλῆνα ἢ τῶν ἑτέρων τι τῶν προειρημένων ὀδυνῶνται. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τὰ μὲν ἐξηρτημένα, τὰ δὲ συμπεφυκότα τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, συσσείεται κινουμένοις αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀναπνεόντων ἄχθεται. καὶ οὕτως οὐχ ὡς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, ἀλλ᾽ ἐπὶ πάντων τῶν ἁπλῶς κινουμένων ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς ὁ λόγος ἡμῖν γιγνέσθω, καὶ τολμήσωμεν ἀποφήνασθαι καθόλου, τὸ μικρὸν καὶ πυ(172)κνὸν πνεῦμα σημεῖον ὑπάρχειν ὀδύνης ἁπάντων τῶν τοῦ ζώου μορίων, ὅσα κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοάς. ἆρ᾽ οὖν ταύτῃ μόνον ἀνομοίως ἔχουσιν οἱ σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς, ἢ καὶ κατ᾽ αὐτὴν ἰδίᾳ τὴν

ad thoracis motus, et maxime si fuerint majores, commoventur. Perspicuum igitur est, quod amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus vero in parvis; et ob id parvus et densus non solum in pleuriticis, sed et quibus stomachum aut ventriculum dolor infestat, spiritus erit; minus quidem, quod etiam sensus eis minor sit, at consimiliter sane difficulter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliam quandam ex praedictis partibus dolore vexatam habent. Tales enim omnes partes, aliae quidem appensae, aliae vero insitae respiratoriis instrumentis, ad horum motum commoventur; et ob id in respirantibus offenduntur. Atque ita non ut antea de respirabilibus partibus, sed de omnibus simpliciter, quae in respirationibus moventur, communis nobis sermo fiat; atque audeamus in universum pronunciare, parvum et densum spiritum signum esse doloris omnium animalis partium, quae per respirationes commoventur. Num haec solum inter pulsus et respirationes dissimilitudo est? an etiam secundum ipsam privatim facultatis

ἀπὸ τῆς δυνάμεως αἰτίαν, ἄνευ τοῦ συμπεπλέχθαι τοῖς ὀργάνοις, ἔνεστιν εὑρεῖν τινὰ διαφοράν; αἱ μὲν γὰρ φυσικαὶ δυνάμεις πᾶσαι διαπαντὸς σχολάζουσι τοῖς ἀναγκαίοις σφίσιν ἔργοις, καὶ οὐδέποτε ῥαθυμοῦσιν οὐδ᾽ ἀμελοῦσιν· ὅσα δὲ ὑπὸ τὴν τῆς προαιρέσεως ἐξουσίαν ἔρχεται, ταῦτα πολλάκις, ἀσχολουμένης αὐτῆς περὶ πράξεις ἑτέρας, ἀμελέστερον ἀποτελεῖται. βαδίζοντες γοῦν ἐνίοτε συντόνως ἐπί τινα πρᾶξιν, εἶτα μεταξὺ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐννοήσαντές τι, κἄπειτα ἐπισκοπούμενοι τοῦτο καὶ φροντίζοντες ἀμφ᾽ αὐτοῦ, πολὺ τῆς κατὰ τὸν περίπατον συντονίας ἐκλύομεν, οὐ μὴν συνίεμέν γε οὐδὲ γινώσκομεν αὐτὸ τοῦτο, μέχρι περ ἂν τῷ φροντίσματι προσέχωμεν τὸν νοῦν, ὁπόταν δὲ παυσώμεθα καὶ περὶ μηδὲν ἔτι τὴν διάνοιαν ἔχωμεν ἀλλ᾽ ἢ περὶ τὸ βαδίζειν μόνον, τότε, ὥσπερ ἐξ ὕπνου τινὸς ἐπεγερθέντες, ἐγνωρίσαμέν τε τὸ καταδεέστερον τῆς παρούσης ἐνεργείας ὡς πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ὁρμὴν, αὖθίς τε πρὸς τοὔργον ἐπηγείραμεν ἡμᾶς, οὕτω καὶ οἱ παραπαίοντες, ὡς ἂν, οἶμαι, τὸν νοῦν ἐν τοῖς φαντάσμασιν

caufam, citra organorum complexum, aliquam differentiam invenire licet? naturales enim facultates omnes femper neceffariis fibi operibus vacant, et nunquam torpent aut negligentes funt; quae vero fub voluntatis poteftatem veniunt, haec faepe, quum ipfa circa alias actiones occupatur, negligentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliquando concitatius ad opus aliquod moliendum, deinde inter eundum cogitantes quid, ac poftea id ipfum confiderantes et curiofe de ipfo meditantes, multum ab illa ambulandi concitatione remittimus, non tamen intelligimus id ipfum neque cognofcimus, quousque fane mentem illi curae adhibemus; quum vero quiefcimus ab illa cura, atque cogitationem circa nullam rem amplius habemus quam circa folam ambulationem, tunc velut ex fomno aliquo excitati cognofcimus circa inftitutam actionem nos fuiffe negligentiores quam pro primo impetu oportebat, rurfumque ad ipfam actionem nosmet excitamus; fic etiam infanientes mentem, ut arbitror, in vifionibus, velut in quibusdam curis habentes, animales actio-

ἔχοντες, καθάπερ τισὶ φροντίσμασιν, ἀμελοῦσι τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, καὶ οὔτε οὐροῦσιν, εἰ μὴ ὑπομνήσειέ τις, οὔτ' ἀποπατοῦσιν, οὔτε πιεῖν οὔτε φαγεῖν αἰτοῦσιν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τοιούτων· εἰ δὲ τύχοιεν αἰτήσαντές ποτε, μεταξὺ προσενεχθέντος ἐπελάθοντο, καὶ αὖθις τῶν ὑπομνημάτων δέονται. παμπόλλους γοῦν ἴσμεν αἰτήσαντας ἀμίδα, δοθείσης δὲ μηκέτ' οὐροῦντας, ἀλλ' ἀργῶς ἐν ταῖν χεροῖν κατέχοντας· ἑτέρους δὲ διαναστάντας μὲν ὡς ἀποπατήσοντας, ἐπεὶ δ' ἐκάθισαν, ἐπιλαθομένους τελέως καὶ μηδὲν ἐνεργοῦντας, ἄχρις αὐτοὺς οἱ παρόντες ἀναμνήσωσιν. ὥσπερ δὲ διὰ πολλοῦ χρόνου ποιοῦσι τὰς ἐνεργείας οὗτοι πάντες, οὕτω καὶ μεγάλας· ἀθρόως γοῦν οὐροῦσι πάμπολυ, καὶ πίνουσιν εἰς ἅπαξ ὑπὲρ τὸ σύμμετρον, ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων ὡσαύτως δρῶσιν. καὶ οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν· ὃ γὰρ ἐχρῆν πολλάκις ἐν τοῖς προσήκουσι χρόνοις δρᾷν, ἀθρόως ἐπειξάσης τῆς χρείας ἀναγκάζονται πληροῦν, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀναγκαῖον ᾖ πρὸς τὴν ζωήν. ἧττον μὲν γάρ τις πιὼν τοῦ δέοντος οὐχ

nes omittunt, neque lotium excernunt, nisi quis eos monuerit, neque ventris onus deponunt, neque potum neque cibum petunt, neque quicquam aliud ejus generis; si quid vero forsan aliquando petierint, id oblatum interea oblivioni dederunt, ac rursum monitis opus habent. Itaque novimus plurimos, qui petita matula, eaque ipsis data, non jam lotium effunderent, sed matulam ociose in manibus detinerent. Alios autem *novimus*, qui exurgerent quidem tanquam ventris onus deposituri, postquam vero desedissent, penitus obliviscerentur, atque nihil efficerent, donec a praesentibus admonerentur. Quemadmodum autem interjecto multo tempore actiones faciunt hi omnes, sic etiam magnas. Acervatim igitur plurimum mingunt, et una vice ultra mensuram bibunt, et singula alia eodem modo faciunt. Nec mirum id esse opinor. Quod enim saepe decenti tempore facere oportebat, id ipsum acervatim urgente usu explere coguntur, et praesertim ubi necessarium id est ad vitam. Etenim aliquis minus quam oportet bibens non ad dies tan-

[233] ἡμέραις μόνον, ἀλλὰ καὶ μησὶν ὅλοις ἱκανὸς ἐξαρκεῖν, ἧττον δ' ἀναπνέων οὐδ' εἰς ἐλάχιστον μόριον τῆς ἡμέρας ἐξίκοιτ' ἄν. ὅθεν εἰ καὶ πλεῖστον εἰς ἅπαξ οἱ παραπαίοντες πίνουσιν, ἀλλὰ τῷ γε διὰ πολλοῦ χρόνου προσφέρεσθαι τὸ σύμπαν αὐτοῖς πόμα πολὺ τοῦ συμμέτρου ἀπολείπεται· ἡ δὲ τῆς ἀναπνοῆς χρεία μὴ πληρουμένη τῷ τὸν κίνδυνον ὑπόγυόν θ' ἅμα καὶ ἀνιαρὸν ἔχειν ἐπεγείρει τε πρὸς τὴν ἐνέργειαν καὶ οὐκ ἐᾷ ῥαθυμεῖν οὐδὲ εἰς πάνυ μικρὸν, ἀπολαμβάνει δὲ εὐθὺς ἅπαν, ὅσον ἐκ τοῦ τῆς ἠρεμίας ἀπεστέρηται χρόνου, καὶ οὕτως οὐκ ἀραιὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ μέγα γίνεται, καὶ τοσοῦτόν γε μεῖζον τοῦ προσήκοντος, ὅσῳ καὶ ἀραιότερον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ποτοῦ οὐ γίνεται· πολλῷ μὲν γὰρ ἀραιότερον, ὀλίγῳ δὲ πλέον πίνουσιν, ὅθεν Ἱπποκράτης βραχυπότας αὐτοὺς ἐκάλεσεν. ὁ μὲν δὴ λόγος οὗτος ἀποδεικνύει, τῶν παραπαιόντων εἰς ἀραιότητα καὶ μέγεθος τρέπεσθαι τὴν ἀναπνοήν· μαρτυρεῖ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ ἡ αὐτοψία τοῖς γε βουλομένοις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἐξετάζειν τὴν θεωρίαν. ὅσοι δὲ ἐν ταῖς μετὰ τῶν νέων διατριβαῖς ἐφ' ὑψηλῶν θρόνων ὑψηλοὶ

tum, fed ad integros menfes fufficere poteft; fi vero minus quam oportet refpiret, is ne minimam quidem diei partem duraverit. Quare tametfi plus uno hauftu mente capti bibunt, tamen quod multo tempore interjecto affumant, univerfus ipfis potus multum a commoderato deficit. Verum fi refpirationis ufus non expleatur, quod imminens fimulque moleftum periculum habeat, excitat ad actionem, nec finit torpere ne momentum quidem; recuperat autem ftatim id totum, quo per quietis tempus fuit privata; atque ita non rarus folum, fed et magnus fpiritus efficitur; et tanto fane quam convenit major, quanto et rarior. Quod ipfum in potu non contingit; multo enim rarius, paulo vero plus bibunt; unde Hippocrates ipfos *paucibibos* appellavit. Atque haec quidem ratio demonftrat defipientium refpirationem in raritatem et magnitudinem mutari. Teftimonium autem non minus rei confpectio praebet iis, qui in ipfis artis operibus fpeculationem exquirere volunt. Quicunque vero in adolescentulorum gymnafiis in fublimibus foliis alti et un-

καὶ περίβλεπτοι καθεζόμενοι, τῶν μὲν ἔργων τῆς τέχνης ἠμελήκασιν, ὅ τι δ' ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθῃ, τοῦτο ληροῦσιν, τούτοις οὐδὲν μᾶλλον πιστὰ τὰ μαρτυρούμενα πρὸς τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἢ τοῖς μηδὲ τὴν ἀρχὴν οὐδ' εἰ φαίνεταί τόδέ τι γινώσκουσιν. ἀλλά τις ἐμοί ποτε τῶν τοιούτων σοφιστῶν ἠμφισβήτησε περὶ τοῦ γίγνεσθαι μέγα καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα τοῖς παραπαίουσι. ὑπετίθετο μὲν γὰρ ἕν τι τῶν ζωτικῶν ἔργων εἶναι τὴν ἀναπνοήν, οὐχ ὡμολόγει δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν τὸ φαινόμενον, ὅθεν ὁμόσε χωρεῖν αὐτῷ δεῖν ἔγνωκε. τὴν ἀρχὴν γὰρ ἔφη μὴ φαίνεσθαι τὸ τοιοῦτον εἶδος ἀναπνοῆς ἐν παραφροσύναις. ἃ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπεχείρησαν ἐπ' αὐτῶν τῶν νοσούντων οἱ σοφισταὶ παραφυλάξαι, περὶ τούτων ὡς μυριάκις ἑωρακότες ἀναιδῶς διατείνονται, καὶ μακρὰν ἔχειν ἐμπειρίαν οὐκ ὀκνοῦσιν ἐπαγγέλλεσθαι τῶν μηδ' ὄναρ αὐτοῖς ἑωραμένων. ἀλλ' ὅσοι γε παραφυλάττουσι τὰ φαινόμενα καὶ τὰ συμπίπτοντα τοῖς νοσοῦσιν, οὕτω γράφουσιν ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης. ἑωράκασι γάρ, οἶμαι, πολλοὺς ἀῤῥώστους ὁμοίους οἷς ἐκεῖνος ἔγραψε, μαρτυροῦντας τῷ

diquaque conſpicui ſedentes, artis opera neglexerunt, quicquid vero in buccam venerit, id effutiunt, his non magis credibilia fiunt ea quae evidenter apparentibus confirmantur, quam iis, qui neque a principio, an appareat quicquam, cognoscunt. Caeterum ex hoc genere ſophiſtarum quispiam aliquando mecum contendit de eo quod rarus et magnus ſpiritus mente vacillantibus contingit. Supponebat enim reſpirationem unam quandam ex functionibus vitalibus eſſe; verum cum hujusmodi hypotheſi non conſentiebat quod palam apparet; unde cum eo ſibi contendendum eſſe novit. Principio namque dixit, ejusmodi reſpirationis ſpeciem in deliriis non apparere. Nam quae nunquam conati ſunt ſophiſtae in ipſis aegrotis obſervare, de his, ac ſi ſexcenties viderint, impudenter contendunt; neque verentur ſe magnam habere experientiam jactare eorum, quae ne per ſomnium quidem viderunt. At vero quicunque obſervant apparentia et quae aegris accidunt, hi ita ut Hippocrates ſcribunt; viderunt enim, ut opinor, multos infirmos ſimiles

προειρημένῳ λόγῳ, καὶ παρεθέμην ἂν ἤδη τοὺς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ὑπ᾿ αὐτοῦ γεγραμμένους, εἰ μή μοι προὔκειτο τὸν ἑξῆς μοι λόγον ἅπαντα τὸν δεύτερον εἰς τὴν τούτων ἐξήγησιν, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον, ἀναβάλλεσθαι, τουτονὶ δὲ μόνον αὐτὸν καθ᾿ ἑαυτὸν ἅμα ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσι συμπεραίνεσθαι. καὶ τοίνυν ὁ μὲν τῶν παραπαιόντων λόγος ἐνταυθοῖ τελευτάτω.

Κεφ. ιγ΄. Πῶς δ᾿ ἄν τις διαγινώσκοι κάλλιστα μεγάλην τε καὶ μικρὰν ἀναπνοὴν, οἶδα γὰρ καὶ τοῦτ᾿ ἀναβαλλόμενος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἤδη λεγέσθω. πρόχειρον μὲν γὰρ ἦν, οὐδὲν διαφέρειν, ἢ τῷ μεγέθει τῆς διαστάσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἢ τῷ πλήθει τῆς εἰσπνεομένης οὐσίας διαγιγνώσκεσθαι τὴν μεγάλην εἰσπνοὴν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ λέγουσί τινες, ἀνάλογον ἀεὶ δεῖν ἔχειν ἡγούμενοι [234] τῷ ποσῷ τῆς ὀργάνων τὸ ποσὸν τῆς εἰσπνοῆς· οὐ μὴν ἔν γε τῷ καθόλου τὸ τοιοῦτον ἀληθές ἐστιν, ἀλλὰ δεῖταί τινος διορισμοῦ. ἐχόντων γὰρ κατὰ φύσιν τῶν ὀργάνων, ἀνάλογος ἀεὶ ταῖς διαστο-

iis, quos ille descripsit, qui satis magnum testimonium praedicto sermoni praebent. Atque apponerem sane jam eos, quos in epidemiorum libris conscripsit, nisi propositum esset mihi omnem sequentem sermonem secundum in eorum enarrationem, velut etiam antea dixi, reservare; hunc vero solum per se cum propriis et sinceris demonstrationibus absolvere. Itaque sermo de mente motis hic finiatur.

Cap. XIII. Quomodo vero quis magnam et parvam respirationem optime dignoscat (scio enim et hoc me in prioribus distulisse) jam referatur. Proclive equidem erat *opinari*, nihil differre sive magnitudine distentionis respiratoriorum organorum, sive substantiae, quae inspiratur, copia, magna inspiratio judicetur; quemadmodum sane etiam aliqui dicunt, putantes quantitatem inspirationis semper se habere oportere ad proportionem quantitatis dilatationis organorum; atqui hoc minime in universum verum est, sed distinctione quadam opus habet. Quum enim secundum naturam se habent organa, quantitas spiritus semper ipsorum dilata-

λαῖς αὐτῶν ἡ ποσότης τοῦ πνεύματος· οὐ μὴν ὅταν γε καὶ παρὰ φύσιν ᾖ διακείμενα, ἀλλ' ἐνδέχεταί ποτε διΐστασθαι μὲν ἐπὶ πλεῖστον τὸν θώρακα, βραχὺ δ' εἰσπνεῖσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα. πολλαὶ γάρ εἰσιν διαθέσεις, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν προειρημένων, ὑφ' ὧν ὁ πνεύμων στενοχωρούμενος ἀδυνατεῖ τὸν ἱκανὸν ἀέρα δέξασθαι· οὔκουν ἀνάλογον πάντων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ταῖς διαθέσεσιν, ἀλλὰ μόνον τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν αἱ εἰσπνοαὶ γίγνονται. ἀλλὰ τούτων οὐδὲ μιᾷ τῶν αἰσθήσεων οἷόν τε διαγνῶναι τὴν διαστολήν· οὐκ οὖν οὐδὲ προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, ὁπόταν τὸ ποσὸν τῆς εἰσπνοῆς διαγνῶναι βουλώμεθα. ἀρκεῖ γὰρ μόνον αὐτὸν ἐπισκοπεῖσθαι τὸν ἀέρα, πόσος μὲν εἰσπνέεται, πόσος δ' αὖ ἐκπνέεται. οὐδὲ γὰρ τοῖς τῆς γαστρὸς ὄγκοις τεκμαιρόμεθά τι περὶ πλήθους ἐδεσμάτων, ἀλλ' ἀρκεῖ κἀνταῦθα τὸ ποσὸν μόνον ἐπισκοπεῖσθαι τῶν ἐσθιομένων. ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ποτὲ μὲν ἀργοῦσι παντελῶς οἱ μύες, ἐπιτρέποντες τῷ θώρακι καταπίπτοντι τὴν οἰκείαν ἀπολαμβάνειν κατάστασιν, ποτὲ δ' ἐνεργοῦντες ἐπὶ πλέον

tionibus proportione refpondet; non tamen quum praeter naturam fuerint dispofita, verum poffibile aliquando plurimum diftendi thoracem et parum externi aëris infpirari; multae enim funt affectiones, fi modo praedictorum meminimus, in quibus pulmo coarctatus multum aërem fuscipere non poteft. Nequaquam igitur ad affectionum omnium refpirandi organorum proportionem, fed folum afperarum arteriarum, infpirationes fiunt. At vero harum diftentionem impoffibile eft per ullum fenfum dignofcere. Ergo non eft adhibendus animus organis refpiratoriis, quum infpirationis quantitatem volumus dignoscere; fufficit enim ipfum folum aërem infpicere, quantus infpiretur et quantus rurfum expiretur. Neque enim ex ventris mole de ciborum copia conjecturam facimus, fed fufficit etiam hic folam eorum, quae eduntur, infpicere quantitatem. Quoniam vero in expirationibus aliquando quidem omnes musculi in totum otiofi funt, permittentes thoraci collabenti propriam recuperare conftitutionem, aliquando vero operantes amplius

αὐ(173)τὸν συστέλλουσιν, ἀπεδείχθη γὰρ ἡμῖν πολλάκις περὶ τούτων, αἱ μὲν χωρὶς τῆς τούτων συντονίας συστολαὶ τοῦ θώρακος οὐκ ἄν ποτε μεγάλην ἐκπνοὴν ἐργάσαιντο, αἱ δὲ μετὰ ταύτης, αἵπερ δὴ καὶ ἐκφυσήσεις εἰσὶ, ὡς καὶ τοῦτ᾽ ἐδείχθη, δημιουργοὶ τοῦ μεγέθους εἰσίν. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπὶ τούτων γυμνοῦντας τὸν ἄνθρωπον ὁρᾷν ἀξιῶ τὴν τάσιν τῶν μυῶν, ἀλλ᾽ ἀρκεῖ τὸ μετ᾽ ἐκφυσήσεως εἶδος τῆς ἐκπνοῆς γνώρισμα τίθεσθαι μέγιστον. ἐπειγούσης γοῦν τῆς χρείας ἀθρόον ἐκπνεῖν ἀναγκαζόμεθα, ὥσπερ καὶ ὅταν ἡ τῆς εἰσπνοῆς ἐπείγῃ χρεία, πολὺν καὶ ἀθρόον ἕλκομεν τὸν ἔξωθεν ἀέρα.

Κεφ. ιδ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως διήλθομεν, τὰ κεφάλαια τῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰρημένων ἀναλαβόντες, ἐπὶ τὰ λείποντα τραπώμεθα. κεφάλαια δ᾽ ἦν, ὡς οἶμαι, ταῦτα, τὰς ἁπλᾶς δυσπνοίας ἐξευρόντας συνάψαι τοῖς συνεκτικοῖς αἰτίοις τῆς ἀναπνοῆς, καὶ δεῖξαι ἑκάστης αὐτῶν τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν, αὖθις δὲ καθ᾽ ἑκάστην τῶν αἰτιῶν τὴν ἀκολουθοῦσαν δύσπνοιαν, ἐν ᾧ δὴ καὶ συνθέτων ἠναγκάσθη-

ipfum contrahunt, id quod nobis de his faepe eft demonftratum; contractiones fane thoracis citra horum concitationem nunquam magnam expirationem facere poffunt; quae vero cum *musculorum concitatione fiunt*, quae fane etiam efflationes exiftunt, ut et hoc eft demonftratum, hae opifices funt magnitudinis. Verum neque in his denudato homine infpicere jubeo musculorum tenfionem, fed fufficit eam quae cum efflatu fit, fpeciem expirationis notam ftatuere maximam. Urgente itaque ufu acervatim expirare cogimur, ut etiam quum infpirationis urget ufus, multum et confertum externum aërem attrahimus.

Cap. XIV. Quandoquidem autem de his abunde differuimus, repetitis capitibus eorum quae ab initio dicta funt, ad reliqua progrediamur. Capita autem erant, ut opinor, haec, quod fimplicibus refpirandi difficultatibus inventis, connectere oporteat caufas conjunctas refpirationis, et demonftrare fingularum ipfarum efficientem caufam; et vice verfa, quae refpirandi difficultates ad fingulas caufas confequantur; in quo fane etiam compofitarum refpirandi diffi-

μεν μνημονεῦσαι δυσπνοιῶν, ἀλλὰ πῇ μὲν ὁμολογεῖ τὰ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ταῖς ἀναπνοαῖς, πῇ δὲ καὶ διαφέρεται, καὶ τοῦτ᾿ ἦν οὐ μικρὸν ὧν διήλθομεν κεφάλαιον.

Κεφ. ιε'. Ἐπεὶ δ᾿ ἅπαντα ταῦτα πεπέρανται, τὰς συνθέτους ἑξῆς σκοπώμεθα δυσπνοίας, αὗται γὰρ ἔτι λεί-[235]πουσιν εἴς γε τὸ πρότερον ὧν προὐθέμεθα ὑπομνημάτων. εὑρημένων δὲ τῶν ἁπλῶν, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν οὐδὲ ταύτας εὑρεῖν, ἐξ ἐκείνων συντεθείσας. μεγάλης γάρ τινος ῥύσης εἰσπνοῆς, ὡσαύτως δὲ καὶ ταχείας, καὶ τῶν ἐναντίων αὐταῖς μικρᾶς καὶ βραδείας, ἀνάγκη τέτταρας γίγνεσθαι τὰς ἁπάσας δυσπνοίας συνθέτους περὶ τὴν εἰσπνοὴν, τήν τε μεγάλην ἅμα καὶ βραδεῖαν, καὶ μεγάλην καὶ ταχεῖαν, καὶ μικρὰν καὶ ταχεῖαν, καὶ τετάρτην μικρὰν καὶ βραδεῖαν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκπνοὴν τὰς αὐτὰς τέτταρας συζυγίας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, διττὰς μὲν τὰς μεγάλας, διττὰς δὲ τὰς μικρὰς, τάχει καὶ βραδυτῆτι διαιρουμένας. ἐν μέντοι ταῖς ἠρεμίαις οὐκ ἐνδέχεται σύνθετον ἰδέαν γενέσθαι δυσπνοίας.

cultatum mentionem facere coacti fumus. Verum qui tractatio pulfuum cum refpirationibus confentiat, et qui differat, etiam hoc non erat exiguum eorum, quae explicavimus, caput.

Cap. XV. Quoniam vero haec omnia abfoluta funt, compofitas deinceps fpirandi difficultates contemplemur; hae namque defunt adhuc priori eorum, quos propofuimus, commentario. Inventis autem fimplicibus, non amplius arduum eft etiam has invenire, quae ex illis componuntur. Quum enim aliqua fit magna infpiratio, fimiliter et velox et contrariae his parva et tarda, neceffe eft quatuor fieri omnes refpirandi difficultates in infpiratione compofitas, magnam fimulque tardam, magnam et celerem, parvam et celerem, et quartam parvam ac tardam. Ita et in expiratione easdem quatuor conjugationes neceffarium eft fieri, duas magnas, et duas parvas, quae velocitate et tarditate diftinguantur. In quietibus vero impoffibile eft compofitam fpirandi

οὐδὲ γὰρ δύο ἀντιθέσεις αὐταῖς ὑπῆρχον, ὥσπερ ταῖς κινήσεσιν, ἀλλὰ μία μόνη, κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα συνισταμένη.

Κεφ. ιϛ'. Καὶ μὲν δὴ καὶ αὐτῶν τῶν κινήσεων ἀλλήλαις παραβαλλομένων, τῆς εἰσπνοῆς λέγω πρὸς τὴν ἐκπνοὴν, ὥσπερ ἐν τοῖς σφυγμοῖς τῆς διαστολῆς πρὸς τὴν συστολὴν, ἰδέαι τινὲς ἔσονται ῥυθμῶν τῆς ὅλης ἀναπνοῆς. ἐνδέχεται γὰρ εἰσπνοὴν μὲν γενέσθαι μεγάλην, ἐκπνοὴν δὲ μικράν· ἢ ἔμπαλιν εἰσπνοὴν μὲν μικρὰν, ἐκπνοὴν δὲ μεγάλην· ἢ ἀμφοτέρας σμικρὰς, ἢ ἀμφοτέρας μεγάλας. οὕτω δὲ καὶ ταχείας, ἢ βραδείας ἀμφοτέρας, ἢ τὴν μὲν ταχεῖαν, τὴν δὲ βραδεῖαν.

Κεφ. ιζ. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἀνώμαλός τίς ἐστιν ἀναπνοὴ, καθάπερ καὶ σφυγμὸς, ἥ τ' ἐν ἀθροίσματι τῶν κινήσεων καὶ κατὰ μίαν κίνησιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τεταγμένη καὶ ἄτακτος ἀναπνοὴ γίγνοιτ' ἂν, ὥσπερ καὶ σφυγμὸς, ὅσαι τε διαφοραὶ τῶν ἀνωμάλων σφυγμῶν τῶν τε κατὰ μίαν κίνησιν καὶ τῶν ἐν πλείοσι συνισταμένων, τοσαῦται καὶ τῶν ανα-

difficultatis speciem fieri; neque enim duae oppositiones in eis existunt, ut in motibus, sed una sola in densitate et raritate consistens.

Cap. XVI. At vero ipsis motibus inter se collatis, inspiratione, inquam, cum expiratione, species quaedam erunt rhythmorum totius respirationis, quemadmodum in pulsibus dilatatione ad contractionem collata contingit. Possibile est enim inspirationem fieri magnam, expirationem vero parvam; aut vice versa inspirationem parvam, expirationem magnam; aut utrasque parvas, aut utrasque magnas; sic et velocem aut tardam utramque, aut alteram velocem, alteram tardam.

Cap. XVII. Quin et inaequalis est quaedam respiratio, quemadmodum et pulsus, tum in motuum collectione, tum in motu uno. Similiter autem et ordinata ac inordinata respiratio fieri potest, ut etiam pulsus; atque quot differentiae inaequalium pulsuum tum in uno motu, tum in pluribus consistentium existunt, tot etiam sunt respiratio-

πνοῶν. ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην ἐν ἀρχῇ εὐθὺς τοῦ λόγου, παντάπασιν ὀλιγώρως ὑπὲρ ἀναπνοῆς ἐπραγματεύσαντο πάντες, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς περὶ ταύτην ῥαθυμίας αὐτῶν εἴποιμι ἂν ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ. νυνὶ δὲ τὸ προκείμενον ἡμῖν περαντέον, ἀπὸ τῆς κατὰ μίαν κίνησιν ἀνωμαλίας ἀρξαμένοις, ὅτι καὶ κατὰ φύσιν δόξειεν ἂν ἥδε μεταξὺ τετάχθαι τῶν ἀκριβῶς ἁπλῶν καὶ τῶν ὁμολογουμένως συνθέτων. ἠμφισβήτει γοῦν ποτέ τις ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὡς οὐ σύνθετος, οὐκ ἂν ἄλλως τοῦτο παθὼν, εἰ μὴ πλησίον ἦν τῶν ἁπλῶν. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν σύνθετός ἐστιν ἐνθένδε δῆλον, εἴτις ἀρχόμενος μὲν εἰσπνεῖν ταχέως ἐπισπᾶται τὸν ἀέρα, τελευτῶν δὲ βραδέως, ἢ ἔμπαλιν ἐκ βραδείας τῆς ἀρχῆς εἰς ταχὺ μεθίσταται τὸ τέλος, οὐκ ἂν οὔτε ταχεῖαν οὔτε βραδεῖαν ἁπλῶς ταύτην φαίημεν εἶναι τὴν εἰσπνοὴν, ἀλλὰ σύνθετον δηλονότι, τὸ μέν τι μόριον ἑαυτῆς ἔχουσαν ὠκὺ, τὸ δέ τι βραδύ. κατὰ ταὐτὸν δὲ καὶ τὴν ἐκπνοὴν, εἰ παντοίως ἀλλοιοῦται, μεταπιπτούσης τῆς κινήσεως ἢ ἐκ βραδυτῆτος εἰς τάχος, ἢ ἔμπαλιν ἐκ τάχους εἰς

num. Verum quod in principio ftatim hujus tractationis dixi, omnes penitus negligenter refpirationem tractaverunt, atque hujus negligentiae caufam fortaffe referam in progreffu fermonis. Nunc quod propofitum eft nobis, abfolvendum, ab inaequalitate in uno motu ducto exordio, quod ea et fecundum naturam videri poffit in medio pofita effe earum quae exacte fimplices et quae ex confeffo compofitae exiftunt. Contendit itaque aliquando quispiam mecum de ipfa, tanquam non effet compofita; quod certe non feciffet, nifi fimplicibus propinqua effet; verum compofitam effe inde perfpicuum eft. Si quis incipiens infpirare, celeriter attrahat aërem, circa finem vero tarde, aut viciffim ex tardo principio in celerem definat finem, hanc fane infpirationem neque celerem fimpliciter neque tardam effe dixerimus, fed compofitam, utpote quae alteram fui partem habeat celerem, alteram tardam. Eodem modo etiam, fi expiratio quomodocunque alteretur, five ex tarditate in celeritatem, five rurfus ex celeritate in tarditatem motu transeunte,

βραδυτῆτα, συγκεῖσθαι φήσομεν [236] ἐξ ἐναντίως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν μορίων, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' ἁπλῆν ἀλλὰ σύνθετον ὑπάρχειν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν ἡσυχία τις σχίζῃ τε καὶ διακόπτῃ τὴν ἑτέραν τῶν κινήσεων, ἤτοι τὴν εἰσπνοὴν ἢ τὴν ἐκπνοὴν, σύνθετον καὶ τότε φήσομεν εἶναι τὴν διῃρημένην, ἥ τις ἂν εἴη. ὦπται δέ ποτε σπανίως οὐ θάτερον μόνον, ἀλλ' ἀμφότερα τὰ μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς κατὰ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον οὕτως ἔχοντα, καὶ γίγνεσθαι μάλιστα τὸ τοιοῦτον, ὅταν ὑγρῶν πλῆθος ἠθροισμένον ἐν ταῖς τραχείαις ἀρτηρίαις ἀποπνίγῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐκ πλευρίτιδος ὀλεθρίας ἢ περιπνευμονίας μὴ ἐκκαθαρθείσης ἢ ἐμπυήματος αὐτόθι συστάντος, ὥστε κατὰ τοῦτο τὰς ἀναπνοὰς ὁμολογεῖν τοῖς σφυγμοῖς. ἐδείκνυτο γὰρ οὖν καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐμφράξεσιν ὀργάνων καὶ θλίψεσι καὶ ὅλως στενοχωρίαις ἡ ἀνωμαλία γιγνομένη. καὶ τοίνυν ὅσα περὶ τῶν ἄλλων ἀρτηριῶν τῶν καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων εἴρηται μαθών τις εὐπορώτερος ἂν εἴη περὶ τῶν ἐν πνεύμονι τραχειῶν καλουμένων λέγειν τὰ παραπλήσια. τὰς

conftare dicemus ex partibus contrario modo inter fe habentibus, et ob id neque fimplicem, fed compofitam exiftere. Similiter autem cum quies aliqua fciderit et interpellaverit alterum motum, five infpirationem five expirationem, compofitam effe etiam tunc dicemus eam, quae divifa eft, utra tandem ea exiftat. Vifum eft autem aliquando, raro tamen, non alteram tantum, fed ambas totius refpirationis partes, in uno et eodem homine ita habere, et maxime hoc fieri, quum humorum copia in asperis arteriis coacervata hominem fuffocat, ex pleuritide perniciofa, aut peripneumonia non expurgata, aut fuppuratione iftic confiftente; ita ut in hac parte refpirationes cum pulfibus conveniant: demonftratum eft enim et in illis propter obftructiones organorum, compreffionesque et omnino coarctationes, inaequalitatem fieri. Itaque fi quis ea, quae de aliis arteriis per totum animal disperfis, in fecundo de pulfuum caufis dicta funt, probe perdidicerit, majorem utique copiam fimilia dicendi de asperis in pulmone appellatis arteriis habebit. Illas enim

μὲν γὰρ, ἵν' ἀνώμαλος ὁ σφυγμὸς γίνηται, στενοχωρεῖσθαι χρὴ, τὰς τραχείας δὲ ἀρτηρίας, ἵν' ἡ ἀναπνοή. ἐῤῥέθη δ' ἐν ἐκείνοις, ὅτι καὶ δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ἀνωμαλότης σφυγμῶν γένοιτ' ἂν, ὅταν ἀδυνατῇ τελέως διαστέλλειν εἰς ἅπαξ τὰς ἀρτηρίας. ἵστανται γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διαναπαύονται, καθάπερ οἱ πρεσβῦται κατὰ τὰς ὁδοιπορίας. γένοιτο δ' ἂν ποτε καὶ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἀνωμαλία τις, ἥ τε κατὰ μίαν μόνην ἐνέργειαν καὶ ἡ συστηματικὴ καλουμένη δι' ἀσθένειάν τινα τῆς δημιουργούσης αὐτὴν δυνάμεως.

Κεφ. ιη'. Οὔσης δὲ ταύτης μὲν ψυχικῆς, ζωτικῆς δὲ τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης, γένοιτ' ἂν τις ἐπὶ τὰς προγνώσεις ἐξ αὐτῶν διαφορὰ, τῶν μὲν σφυγμῶν ἀνάλογον ἀεὶ τῇ καθ' ἑαυτοὺς βλάβῃ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν ἐνδεικνυμένων, τῶν δ' ἀναπνοῶν οὐκέθ' ὡσαύτως, εἰ μὴ προσδιορίσοιτό τις τοῦ κάμνοντος τὴν προαίρεσιν. εἰ γὰρ ἐκ κοσμίου καὶ τὴν ἀπόκρισιν τὴν θρασεῖαν κακὸν εἶναί φησιν ὁ Ἱπποκράτης, οὐ μέντοι ἐπὶ τῶν θρασέων φύσει μὴ ὅτι τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν, ἀλλὰ μηδ' αὐτὴν τὴν παραφροσύνην μέγα ..

ad inaequalis pulfus generationam coarctari oportet, asperas vero arterias ad inaequalis refpirationis. Relatum etiam in illis, quod ob facultatis imbecillitatem pulfuum inaequalitas fieri poffit, quum prae impotentia arterias una vice perfecte dilatare non poteft; refiftunt enim interea et conquiescunt, velut fenes in via. Fieri autem poteft aliquando et in refpiratione quaedam inaequalitas, tum quae in una actione, tum quae in pluribus contingit et fyftematica appellatur, ob quandam facultatis ipfam efficientis debilitatem.

Cap. XVIII. Quum vero haec animalis fit, vitalis vero ea, quae pulfus operatur, fieri poteft quaedam ad praenotiones ex ipfis differentia, nimirum pulfibus debilitatem facultatis femper fuae ipforum laefioni proportione refpondentem indicantibus, refpirationibus vero non eodem modo, nifi quis etiam addat aegrotantis voluntatem. Nam fi *temerariam refponfionem a moderato homine factam malum* effe Hippocrates dicit, [non tamen in temerariis natura nedum talem refponfionem, fed ne ipfum quidem delirium,

δηλοῦν νόμιζε. οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς. οἱ μὲν γὰρ ἀταλαίπωροι καὶ μαλακοὶ καθʼ ἅπαν ἔργον ἀνωμάλως ἀναπνέουσι, κἂν μηδὲν αὐτοὺς μέγα βιάζοιτο· ὅσοι δὲ φιλόπονοι καὶ γενναῖοι τὴν γνώμην, οὐκ ἄν ποτε, πρὶν εἰς ἐσχάτην ἀῤῥωστίαν ἀφικέσθαι τὴν δύναμιν, ἀνωμάλως ἀναπνεύσειαν. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμαλίας ἡ αὐτὴ πρόγνωσις τῆς διαθέσεως ἔν τε τοῖς (174) βελτίοσι τὴν γνώμην καὶ τοῖς χείροσι. καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὅλως ὅπου μηδὲν συντελεῖ πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἡ προαίρεσις, ἐνταῦθα τὸ δηλούμενον ἴσον ἅπασιν· ἐν οἷς δʼ ἤτοι τὸ πᾶν ἢ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τούτοις προσεπισκοπεῖσθαι χρὴ τὸ ἦθος τοῦ κάμνοντος. ὥσπερ δὲ τῶν δημιουργουσῶν τὰς ἐνεργείας δυνάμεων διαφορὰ [237] κατά τε τοὺς σφυγμοὺς καὶ τὰς ἀναπνοὰς διαφόρους ἐργάζεται τὰς προγνώσεις, οὕτω καὶ παρʼ αὐτὴν τὴν τῶν ὀργάνων φύσιν ἔσται τις ἐνδείξεως ἑτερότης. οἱ μὲν γὰρ σφυγμοὶ διὰ τῶν λείων ἀρτηριῶν, ἀναπνοαὶ δὲ οὐ διὰ μόνων γίγνονται τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, ἀλλʼ οὐχ ἧττον αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα καὶ μᾶλλον διὰ τοῦ μυώδους γένους.

quicquam magnum puta portendere. Ita etiam habet in respiratione; desides enim ac molles circa singulas actiones inaequaliter respirabunt, etiamsi nihil magnum ipsos cogat; qui vero laboriosi et generosa mente praediti sunt, priusquam ad extremam debilitatem eorum facultas deducatur, non unquam inaequaliter respiraverint. At vero in pulsuum inaequalitate eadem praenotio affectionis est in iis qui generosa ac iis qui ignava mente praediti existunt. Ut enim in universum dicam, ubi voluntas nihil confert ad actionem, ibi quod significatur, aequale est omnibus; ubi vero aut totum aut plurimum, ibi amplius etiam inspicere oportet mores ipsius aegri. Quemadmodum autem differentia facultatum efficientium actiones tum circa pulsus tum circa respirationes differentes facit praenotiones, sic etiam circa ipsam organorum naturam quaedam indicationis diversitas erit. Pulsus enim per laeves arterias, respirationes vero non per solas asperas arterias fiunt, sed non minus quam per ipsas, imo fortassis magis, per musculosum genus.

τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πρῶτον ἡ ψυχικὴ κινεῖ δύναμις εἰς γένεσιν ἀναπνοῆς· ὑπὸ δὲ τοῦδε ὁ θώραξ ὅλως κινηθεὶς αὐτὸς πάλιν τὸν πνεύμονα συγκινεῖ καθ᾽ ὃν ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν ἐδείξαμεν λογισμοῖς τρόπον. τοῦ πνεύμονος δ᾽ εἰσὶ μέρος αἱ τραχεῖαι ἀρτηρίαι, εἰς ἃς πρώτας ὁ ἀναπνεόμενος ἀὴρ ἔρχεται. ὥσπερ οὖν τὰ τούτων παθήματα τὴν ἀναπνοὴν ὅλην ἀνώμαλον ἐργάζεται πολλάκις, οὕτω καὶ τὰ τῶν μυῶν, αἱ μὲν ὅτι χῶραι τοῦ πνεύματός εἰσιν, οἱ μύες δ᾽ ὅτι τὸ πρῶτον ὄργανον τῆς κινήσεως. ἀλλ᾽ οὐ ταὐτὸ πάθος ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει τῶν ὀργάνων ἀνώμαλον ἐργάζεται τὴν ἀναπνοὴν, ὅτι μηδὲ τὰ τῆς χρείας αὐτῶν ὅμοια. εἴπερ οὖν ἕκαστον τῶν ὀργάνων εἰς ἅπερ ὑγιαῖνον ὠφελεῖ τὴν ἐνέργειαν, εἰς ταῦτα καὶ νοσῆσαν βλάπτει, τῶν μὲν τραχειῶν ἀρτηριῶν ἡ βλάβη στενοχωρία τίς ἐστι, τῶν δὲ μυῶν πλημμελὴς καὶ ἄτακτος κίνησις· τῶν μὲν γὰρ ὡς χωρίων τοῦ πνεύματος, τῶν δ᾽ ὡς ὀργάνων κινήσεως ἡ βλάβη. τῆς μὲν οὖν ἐν ταῖς τραχείαις στενοχωρίας τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους ᾐτιασάμην, τῶν δ᾽ ἐν τοῖς μυσὶ

Hoc enim eſt quod primum animalis facultas movet ad reſpirationis generationem; ab eo vero totus thorax motus ipſe rurſus pulmonem commovet eo quo diximus in horum tractatu modo; pulmonis autem partes ſunt asperae arteriae, in quas primas aër qui inſpiratur pervenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam reſpirationem ſaepe inaequalem reddunt, ſic et affectiones musculorum, propterea ſane, quod illae ſpiritus ſunt loci, muſculi vero primum motus inſtrumentum. Verum non eadem affectio in utroque organorum genere inaequalem reſpirationem facit, quum neque uſus ipſorum ſimilis exiſtat. Siquidem igitur unumquodque organorum in eo ipſo, quo ſanum exiſtens actionem juvit, eam aegrotans laedit, aſperarum utique arteriarum laeſio coarctatio quaedam eſt; musculorum vero depravatus et inordinatus motus; atque illarum quidem ut ſpiritus locorum, horum vero ut motus organorum laeſio eſt. Et coarctationis quidem in asperis arteriis tumores praeter naturam cauſas eſſe dixi; depravatorum vero in musculis

πλημμελῶν κινήσεων τὰς προφάσεις νῦν ἐροῦμεν. ἔστιν οὖν ἴδια παθήματα μυῶν σπασμοὶ καὶ παλμοὶ καὶ τρόμοι, ὡς δι' ἑτέρων ἀποδέδεικται· ἀλλὰ καὶ ὅτι πλημμελεῖς κινήσεις εἰσὶν, οὐ δεῖται λόγου. εἴπερ δ' ἄμφω ταῦθ' ὑπάρχοι τοῖς παθήμασιν, ὥστε καὶ πλημμελέσι κινήσεσιν εἶναι καὶ μυῶν, αὐτὰ δὲ ταῦτ' εἴη τὰ ζητούμενα, ἤδη πέρας ἂν ἡμῖν ἔχοι καὶ ὅδε ὁ λόγος· ἔσται γάρ ποτ' ἀνώμαλος ἡ ἀναπνοὴ καὶ διά τι τούτων. ὡς γὰρ καὶ ἡ βάδισις ἀνώμαλος γίνεται τῶν ἐν τοῖς σκέλεσι μυῶν ἤτοι τρεμόντων ἢ παλλομένων ἢ σπωμένων, οὕτω καὶ ἀναπνοὴ γίνοιτ' ἄν ποτε ἀνώμαλος διὰ τοὺς κινοῦντας τὸν θώρακα μῦς, ὡς εἴρηται, βεβλαμμένους. ὥστε καὶ πασῶν τῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν τε κατὰ μίαν ἐνέργειαν καὶ τῶν κατὰ πολλὰς ἑξῆς συνισταμένων, ἤτοι στενοχωρία τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, ἢ τῶν τοῦ θώρακος μυῶν πλημμελὴς κίνησις, ἢ ἀῤῥωστία τῆς δημιουργούσης αὐτὴν δυνάμεως αἴτιον γενήσεται.

Κεφ. ιθ'. Γέγραπται δ', ὡς ἔφην, ἐπὶ πλεῖστον ὑπὲρ

motuum caufas nunc referemus. Sunt igitur propriae musculorum affectiones, convulfiones palpitationes et tremores quemadmodum in alio loco eft demonftratum. Verum quod hae etiam depravati motus fint, verbis non eget. Si vero ambo haec infunt his affectionibus, ut et depravati motus fint et musculorum, atque haec ipfa funt quae quaerimus, finem jam nobis hic habebit inftitutus fermo; erit namque aliquando inaequalis refpiratio et propter aliquam harum affectionum. Quemadmodum enim ambulatio inaequalis fit crurum musculis aut trementibus aut palpitantibus aut convulfis, ita et refpiratio aliquando inaequalis erit propter thoracis musculos, ut dictum eft, oblaefos. Quare omnium inaequalitatum, tum quae fecundum unam actionem tum quae circa plures ex ordine confiftunt, aut afperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum depravatus motus, aut facultatis ipfam efficientis debilitas caufa fiet.

Cap. XIX. Scriptum eft autem, ut dixi, fufiffime de

ἁπασῶν ἀνωμαλιῶν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων, καὶ διὰ τοῦτο μὲν ὅσα κοινὰ πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἅπαντα παραλείπομεν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτῶν μόνον· ὅσα δὲ ἴδια τῆς ἀναπνοῆς, ἐπέξιμεν ἐν τῷδε τῷ γράμματι. τὰ μὲν οὖν τῆς χρείας, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, κοινὰ, καὶ τὰ τῶν ἀρτηριῶν δὲ τῶν τραχειῶν ταῖς λείαις ἀνάλογον· ἴδιον δὲ ἐξαίρετον ταῖς ἀναπνοαῖς παρὰ τοὺς σφυγμοὺς τὸ τῶν μυῶν ὑπάρχει γένος. αἱ δημιουργοὶ δ᾽ αὐτῶν δυνάμεις ἔστι μὲν ᾗ ἀναλόγως, ἔστι δὲ ᾗ καὶ οὐχ οὕτως ἔχουσιν. ᾗ μὲν γὰρ αἰτίαι δραστικαί εἰσι, ταύτῃ μὲν ἀνάλογον ἔχουσιν, [238] ᾗ δὲ τῆς ἀναπνευστικῆς δυνάμεως ἡ προαίρεσις ἐπιτροπεύει, τῆς ζωτικῆς δὲ οὐδεὶς ἀνώτερος κύριος, ἀλλ᾽ ἐλευθέρα τελείως ἐστὶν, ταύτῃ διαφέρουσιν. καὶ τοίνυν περιττόν τι εἰς ἀνωμαλίας γένεσιν ἕξει ἡ ἀναπνοὴ πρὸς τοὺς σφυγμοὺς, ὃ μηδὲ τοῦτο παραλείπωμεν. ἔστι δὲ διττὸν, τὸ μὲν ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ψυχικῆς δυνάμεως μόνης ὁρμώμενον, τὸ δ᾽ ἀπὸ τῆς πρὸς τὰς ὀδύνας συμπλοκῆς· ὀλίγον μὲν καὶ δυσγνώριστον τὸ ἀπὸ τῆς

omnibus inaequalitatibus in secundo de pulsuum causis, et ob id, quae communia sunt cum illo sermone, omnia relinquimus, solummodo mentione ipsorum facta; quae vero propria sunt respirationi, in hoc libro explicamus. Usus itaque, ut jam antea dictum est, communis utrisque est; asperarum etiam arteriarum et laevium ratio consimilis est; verum musculorum genus proprium et privatim destinatum respirationibus est, praeter pulsuum rationem. Opifices autem ipsorum facultates partim quidem similiter, partim vero non ita habent: quatenus enim causae efficientes sunt, eatenus similiter habent; quatenus vero voluntati permissum est arbitrium respiratoriae facultatis, vitalis autem facultas nullum superiorem habet dominum, sed libera penitus existit, eatenus differunt. Igitur et peculiare quid ad inaequalitatis generationem respiratio habebit, si cum pulsibus eam contuleris, quod non praetermittamus. Est autem duplex, partim quidem ab ipsa animali facultate sola proficiscens, partim a complicatione ipsius cum doloribus. Modicum enim quidem et cognitu difficile est, quod a sola facultate proficis-

Ed. Chart. VII. [238.] Ed. Bas. III. (174.)

δυνάμεως μόνον, πλεῖον δὲ καὶ σαφέστερον καὶ ποικιλώτερον τὸ διὰ τὰς ὀδύνας. ἐν γὰρ ταῖς παραφροσύναις ἐπικρατεῖ μὲν ἡ ἀραιότης καὶ τὸ μέγεθος, ἐμφαίνεται δέ τις ἀνωμαλία καὶ ἀταξία κατά τε πλείους ἀναπνοὰς καὶ κατὰ μίαν ἐνίοτε μόνην, ὡς ἂν, οἶμαι, καὶ τῶν φαντασμάτων ποτὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δ' ἧττον ἐξιστάντων τοῦ κατὰ φύσιν τὸν λογισμόν. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις φαντασίαις εὔλογον καὶ τὴν ἀναπνοὴν μεταβάλλεσθαί τι καὶ ποικίλλεσθαι πρὸς τὴν τῆς ἀνωμαλίας τε καὶ ἀταξίας γένεσιν καὶ παρὰ τὸ τῆς χρείας ποσόν. ἕως μὲν γὰρ ὀλίγον αὐτῆς ἑκάστη τῶν ἐνεργειῶν ἀπολείπεται, μικρὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἐναλλαγή· ἐπειδὰν δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἔλλειμμά τι ἱκανῶς πολὺ γένηται, τότ' ἀναγκαῖον ἤδη τῶν μὲν ἡσυχιῶν τὸ ποσὸν, τῶν δὲ κινήσεων οὐ τὸ ποσὸν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ ποιὸν ἀλλοιοῦσθαι, κἂν τούτῳ τὴν ὅλην ἀναπνοὴν ἀνώμαλόν τε καὶ ἄτακτον γενέσθαι. ταυτὸν δὲ τοῦτο καὶ ταῖς ὀδύναις συμπίπτειν ἀναγκαῖον. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπ' ἐκείνων ἡ χρεία πληροῦται καθ' ἑκάστην ἐνέργειαν· οὔτε γὰρ

citur; amplius vero et manifestius ac magis varium, quod propter dolores. In deliriis enim superat quidem raritas et magnitudo, apparet autem quaedam inaequalitas et ordinis perturbatio, tum in pluribus respirationibus tum in una aliquando sola; nimirum, quod et phantasmata aliquando plus, aliquando minus rationem ab eo, quod secundum naturam est, emoveant. In hujusmodi enim visis rationi consentaneum est, etiam respirationem transmutari ac aliquatenus variari ad inaequalitatis et permutationis ipsius ordinis generationem, etiam ab usus quantitate. Nam quamdiu parum deficiunt ab ea singulae actiones, parva est ejus quod secundum naturam est, immutatio; quando vero defectus ab eo, quod secundum naturam habet, continget satis multus, tunc necessarium jam quietum quidem quantitatem, motuum vero non solum quantitatem, sed jam etiam qualitatem alterari atque ob id totam respirationem inaequalem et inordinatam reddi. Idem hoc et doloribus accidere necessarium est. Neque enim etiam in illis usus expletur in singulis actionibus, nam neque celeriter, neque dense, ne-

ταχέως οὔτε πυκνῶς οὔτ' ἐπὶ πλεῖστον δύναται διαστέλλειν τὸν θώρακα· πάντα γὰρ ταῦτ' αὐτοῖς ἀνιαρὰ, μάλιστα μὲν τὸ μέγεθος, δεύτερον δὲ τὸ τάχος, ἤδη δὲ καὶ πυκνότης· ἀλυπότερον γὰρ τοῖς ἀλγοῦσι τὸ διὰ πλείονος χρόνου κινεῖσθαι τοῦ δι' ἐλάττονος. διὰ τοῦτ' οὖν τοῦ μὲν μεγέθους ἀφαιροῦσι πάμπολλα, τάχους δ' ἐλάχιστα, πυκνότητος δὲ ἀφαιροῦσι μὲν οὐδὲν, ἀλλα τὶ καὶ προστιθέασι, τὴν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν τῆς σμικρότητος ἔνδειαν ἐπανορθούμενοι. οὐ μέντοι γε τοσοῦτόν ἐστι τὸ προστιθέμενον, ὡς ἀναπληρῶσαι τὸ λεῖπον ἅπαν. ὅσον οὖν ἀπλήρωτον τῆς χρείας ἀπολείπεται, τοῦτ' ἐν πολλαῖς ἐξῆς ἐνεργείαις ἀθροιζόμενον, ὅταν ἐγγὺς ἤδη τοῦ πνίγεσθαι τὸ ζῶον ἀφίκηται, τότε καὶ τὴν προαίρεσιν ἀναγκάζει, μέχρι γοῦν χρόνου τινὸς, μείζονά τε ποιήσασθαι τὴν ἀναπνοὴν καὶ θάττονα πολὺ καὶ τῆς ἔμπροσθεν πυκνοτέραν. ἀλλ' ἐν ταῖς ταύτης ἐνεργείαις, τῆς μὲν χρείας πληρουμένης, ἀποκναιομένου δὲ τοῖς ἀλγήμασι τοῦ ζώου, πάλιν ἡ προαίρεσις ἀφαιρεῖ καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ τάχους καὶ τῆς πυκνότητος, ἄλλοτε ἄλλου πλέον, ὡς ἂν ἀπο-

que plurimum diſtendere thoracem poſſunt; omnia enim haec ipſis moleſta ſunt, et praeſertim magnitudo, deinde celeritas, jam vero etiam denſitas: *dolentibus namque minus moleſtum eſt per longius tempus, quam per brevius moveri.* Ob id igitur a magnitudine omnino multum detrahunt, a celeritate vero minimum, a denſitate autem auferunt quidem nihil, ſed addunt etiam quippiam, parvitatis ab eo quod ſecundum naturam habet, defectum per eam corrigentes. Non tamen adhuc tantum eſt quod apponitur, ut omnem expleat defectum. Quantum igitur deficit ad uſus expletionem, hoc in multis deinceps actionibus coacervatur; et quum parum abeſt, ut animal ſuffocetur, tunc voluntatem cogit, ad aliquod ſaltem tempus, majorem facere reſpirationem et multo velociorem et priore denſiorem. Verum quum in hujus actionibus uſus quidem expleatur, animal vero doloribus crucietur, voluntas rurſus a magnitudine et celeritate ac denſitate auſert aliquando plus, aliquando minus, utpote quae conſilii inops ſit, et neque ſiſtere

ρουμένη τε καὶ μήτε στῆσαι τὴν ἐνέργειαν δυναμένη, φόβῳ πνίξεως, μήθ' εὑρίσκουσά τινα τῆς ὀδύνης ἴασιν. ἄλλοτε γοῦν ἐπ' ἄλλο μετέρχεται, τὸ μὲν, ὡς τὴν χρείαν πληρῶσον, τὸ δ' ὡς τὴν ὀδύνην παραμυθησόμενον. ἁπάντων δὲ, τῶν μὲν τὴν χρείαν πληρούντων παροξυνόντων τὰς ὀδύνας, τῶν δὲ ταύτας παρηγορούντων αὐξανόντων τὴν χρείαν, οὐδενὸς δ' ἀμφοτέρων ἰάματος εὑρισκομένου κοινοῦ, πολυειδῶς ἐπὶ πάντα μετέρχεται δι' ἀπορίαν, ἀεὶ δυσαρεστουμένη τῷ παρόντι. κἀνθένδε τό τ' ἀνώμαλον ἑκάστῳ τε καταμόνας καὶ ἁπάσαις ἑξῆς ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ τὸ πολυει[239]δῶς ἄτακτον ὑπάρχει. ἐν γὰρ τῇ τῆς ἰσότητος διαφθορᾷ τῶν τε ἀνωμαλιῶν ἁπασῶν καὶ τῶν ἀταξιῶν ἡ γένεσις. ἐδείχθη γὰρ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν, ὡς ἡ μὲν ἐφεξῆς ἰσότης ὁμαλότης ἐστὶν, ἡ δὲ κατὰ περιόδους τάξις· καὶ ὡς τῆς μὲν ἐφεξῆς ἰσότητος διαφθειρομένης, ἡ ἀνωμαλία, τῆς δὲ κατὰ περιόδους, ἡ ἀταξία γίγνεται. ἀλλ' ὅμως πολλῆς μὲν ἀνωμαλίας, πολλῆς δὲ ἀταξίας ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι

actionem possit ob suffocationis timorem, neque aliquam reperire doloris medelam. Quare modo ad hoc, modo ad aliud transit; illud quidem, ut usum expleturum, hoc vero ut dolorem mitigaturum. Quum vero omnia usum explentia exacerbent dolores, dolores vero mitigantia augeant usum, atque nulla communis utrisque medela reperiatur, multiformiter ad omnia transit ob consilii inopiam, semper aegre ferens quod praesens est. Atque hinc tum inaequalitas circa singulas et omnes etiam deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio originem habet. Ex corruptione enim aequalitatis inaequalitatum omnium itemque ordinis perturbationum generatio oritur. Monstratum namque et hoc in libris de pulsuum differentiis, aequalitatem continuam aequabilitatem esse, periodicam vero ordinem; et continua aequalitate corrupta, inaequalitatem, periodica vero, ordinis perturbationem generari. Attamen quamvis multa inaequalitas et multa ordinis perturbatio in ejusmodi affectionibus incidat, superat tamen id genus re-

συμπιπτούσης, ἐπικρατεῖ τὸ κατὰ μικρότητα (175) καὶ πυκνότητα γένος τῆς δυσπνοίας. εἰ γάρ καὶ μέγα ποτ᾽ ἀπαπνεύσειαν εἰς ἅπαξ, οἷον ἀποπειρώμενοι τῆς τοιαύτης ἀναπνοῆς, ἀφίστανται παραχρῆμα διὰ τὴν ὀδύνην, καὶ χρόνῳ γε παμπόλλῳ μικρὸν πάνυ ἀναπνέουσιν, ἄχρι περ ἂν ὑπὸ τῆς χρείας ἐπειγούσης ἀναγκασθέντες ἐφ᾽ ἑτέραν αὖθις πεῖραν τράπωνται μεγάλης ἀναπνοῆς. τὸ συνεχὲς οὖν τῆς ἀνωμαλίας καὶ ἀτάκτου μεταβολῆς αὐτοῖς ἐν τάχει καὶ βραδυτῆτι καὶ ταῖς τῆς πυκνότητος ἐξαλλαγαῖς μάλιστα συνίσταται, μηδέποτε μὲν ἁπλῶς ἀραιᾶς γιγνομένης τῆς ἀναπνοῆς διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν, ἧττον μέντοι καὶ μᾶλλον πυκνῆς, κᾀν τούτῳ τὴν ἀνωμαλίαν κτωμένης. ὥστ᾽ ἔστι πυκνὸν μὲν ἀεὶ τοῖς οὕτω διακειμένοις τὸ πνεῦμα, μέγα δὲ σπανίως, βραδὺ δ᾽ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ταχὺ, διὰ τὴν εἰς ἑκάτερον αὐτῶν ὀξύῤῥοπον μετάπτωσιν. ὀρθῶς οὖν ἔμπροσθεν ἐῤῥέθη πᾶσι τοῖς ὀργάνοις ὀδυνωμένοις, ὅσα κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοὰς, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἕπεσθαι τὸ πνεῦμα· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν ταῖς παραφροσύναις μέγα τε γίγνεσθαι καὶ ἀραιὸν, εἰ καὶ ὅτι μά-

spirandi difficultatis, quod in parvitate et densitate consistit. Etenim si magnam aliquando respirationem una vice faciant, veluti periculum facientes ejusmodi respirationis, desistunt tamen e vestigio propter dolorem, ac per multum tempus valde respirant, donec urgente usu coacti ad alian rursus convertantur experientiam magnae respirationis. Assiduitas igitur inaequalitatis et inordinatae mutationis in celeritate ac tarditate et in densitatis permutationibus maxime consistit, quum nunquam quidem simpliciter rara respiratio fiat, propter urgentem usum; minus tamen et magis densa, atque in hoc sane inaequalitatem acquirat. Quare densus semper hoc modo affectis est spiritus, magnus autem raro, tardus vero nihil magis quam celer, propter repentinam ipsorum in utramque partem mutationem. Recte igitur antea dictum est, omnibus dolore vexatis organis, quae in respirationibus commoventur, parvum et densum spiritum oboriri; et eadem ratione in deliriis magnum fieri et rarum spiritum; quamquam etiam his vel maxime inaequalitas co-

λιστα· καὶ ταύταις ἀνωμαλία τις ἕπεται. πλεονεκτεῖ γὰρ ἐν αὐταῖς ἥ τε ἀραιότης καὶ τὸ μέγεθος· μᾶλλον μὲν γὰρ καὶ ἧττον ἀραιὸν καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον μέγα τοῖς παραφρονοῦσι γίγνεται τὸ πνεῦμα, μικρὸν δὲ καὶ πυκνὸν οὐδέποτε. τοσαῦτα ἀρκεῖν μοι δοκεῖ περὶ τῶν ἀνωμαλιῶν εἰδέναι τῶν τε κατὰ μίαν ἐνέργειαν καὶ τῶν ἐν πλείοσι συνισταμένων. καὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου. καὶ μέντοι σαφῶς μὲν αὗται σύνθετοι, παμπόλλων ἐνεργειῶν εἰς γένεσίν τε καὶ διάγνωσιν δεόμεναι· αἱ δὲ κατὰ μίαν, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, τάχ' ἄν τῳ δόξειαν ὑπάρχειν ἁπλαῖ. οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν συστηματικῶν ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀταξιῶν ἐν ταὐτῷ διήλθομεν. ἐν εἴδει γάρ τινι τῶν ἀνωμαλιῶν εἰσιν, ὡς κἀν τοῖς περὶ σφυγμῶν ἐδείχθη.

Κεφ. κ'. Ἐπὶ τὰς ἐπιλοίπους οὖν αὖθις ἐπανέλθωμεν δυσπνοίας συνθέτους, καὶ πρώτας γε αὐτῶν προχειρισώμεθα τὰς κατὰ μίαν ἐνέργειαν ἡντιναοῦν συνισταμένας. ἡ μὲν δὴ μεγάλη τε καὶ ἅμα ταχεῖα εἰσπνοὴ τῆς μὲν χρείας ἐπειγούσης γίνεται, τῶν δ' ὀργάνων εὐπειθῶν ὑπαρχόντων, τῆς

mes fit. Exuperat enim in ipfis raritas et magnitudo; magis enim et minus rarus, et magis ac minus magnus fpiritus in delirantibus redditur, parvus vero et denfus nunquam. Atque haec quidem mihi fufficere videntur de inaequalitatum cognitione, tum quae in una actione tum quae in pluribus confiftunt: dicta funt enim et de iis quae ratio poftulat, ob fermonis communitatem; et evidenter quidem hae compofitae funt, multis omnino actionibus ad generationem et dignotionem indigentes; quae vero circa unam actionem confiftunt, ut etiam ante relatum eft, fere videri poffint alicui fimplices effe. Porro non de fyftematicis tantum inaequalitatibus, fed etiam de ordinis perturbationibus hic differuimus; funt enim in fpecie quadam inaequalitatum, velut etiam in libris de pulfibus demonftratum eft.

Cap. XX. Ad caeteras igitur compofitas fpirandi difficultates redeamus, ac eas in primis explicemus, quae in una actione quacunque tandem confiftunt. Equidem infpiratio magna fimulque velox fit urgente ufu, obfequentibus

Ed. Chart. VII. [239. 240.] Ed. Bas. III. (175.)

δυνάμεως δὲ ἤτοι τὴν ἰδίαν εὐρωστίαν εὐρωστούσης, ἢ μικρὸν μεταβεβλημένης. ἀποδείξεως δὲ οὐ δεῖ τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς μεμνημένους τῶν ἔμπροσθεν. ἡ δ' αὖ μεγάλη μὲν, [240] βραδεῖα δὲ μόνοις τοῖς παραπαίουσι γίνεται, καὶ τούτοις οὐκ ἀεί. καὶ πρόδηλος τῆς αἰτίας ὁ λογισμὸς κἀνταῦθα ἐκ τῶν προειρημένων, ὥσπερ καὶ ὅταν μικρὸν εἰσπνέωσι καὶ βραδέως, οἷς ἱκανῶς ἔψυκται τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἡ δὲ λοιπὴ καὶ τετάρτη συζυγία μικρότης ἦν ἅμα τῷ τάχει καὶ γίγνεται διὰ παντὸς μὲν ἐπ' οὐδεμιᾷ διαθέσει ἁπλῇ, καθάπερ οὐδὲ ἡ μεγάλη τε ἅμα καὶ βραδεῖα, ἣν ἔσθ' ὅτε τοῖς παραπαίουσι συμπίπτειν ἔφαμεν· ἕπεται μέντοι κἂν εἰ μὴ διηνεκῶς, ἀλλ' ὡς τὸ πολύ γε, συνελθόντων εἰς ταὐτὸν ἀλγήματός τε καὶ χρείας αὐξήσεως. μικρὸν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀλγήμασιν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνέουσιν, ἀπληρώτου δὲ τῆς χρείας μενούσης, διά τε τὴν αὐτὴν ταύτην μικρότητα καὶ ὅτι πλεονεκτεῖν ὑπέκειτο καθ' ἑαυτὴν, οὐκ ἀρκεῖ πυκνωθῆναι μόνον τὰς ἐνεργείας, ἀλλ' ἀναγκάζονται πολλάκις ἐσπασμένως εἰσπνεῖν ἀνάλογον

organis et facultate vel ſuum robur integrum ſervante, vel parum immutata. Demonſtratione autem hic ſermo non habet opus apud eos, qui ſuperius dictorum meminerunt. Rurſus vero magna et tarda ſolis mente motis contingit, atque his non ſemper; et conſpicua utique etiam hic eſt cauſae conſideratio ex praedictis; quemadmodum etiam, cum parvam habent inſpirationem et tardam, quibus inſitus calor multum eſt perfrigeratus. Quae reſtat autem adhuc conjugatio quarta, parvitas erat cum velocitate, et ſit perpetuo quidem in nulla affectione ſimplici (quemadmodum neque magna ſimulque tarda, quam aliquando deſipientibus accidere diximus) ſequitur tamen, quanquam non ſemper, ſed ut plurimum, ubi ſimul dolor et uſus incrementum concurrunt; parum enim neceſſario in doloribus reſpirant; inexpleto autem manente uſu, tum ob hanc ipſam parvitatem, tum quod per ſe ipſum exuperare ſupponebatur, non ſatis eſt ſolum denſari ipſas actiones, ſed coguntur etiam ſaepe convulſorie inſpirare. At eodem cum praedictis modo etiam

δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀπὶ τῶν κατὰ τὰς ἐκπνοὰς συζυγιῶν τὰς διαθέσεις ἐξευρίσκειν χρή. καὶ γὰρ οὖν κἀπὶ τούτων ἤτοι τὴν δύναμιν, ἢ τῶν ὀργάνων τι πεπονθὸς εὑρήσομεν, ἢ τῆς θερμασίας τὸ μέτρον ὑπηλλαγμένον. ἃ γὰρ οἷον αἰθαλώδη τε καὶ λιγνυώδη καὶ καπνώδη περιττώματα καλοῦμεν ἐν τῷ τῆς θερμασίας γένει, γεώδη εἰσὶ ταῦτα πάντα καὶ οἷον ἡμίπεπτα τῷ συμφύτῳ θερμῷ, καθάπερ καπνὸς τῷ πυρί. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐπὶ τούτου δριμέα πάντα καὶ θερμὰ τὰ καπνώδη τῆς ὕλης περιττώματα, ἐνδεικνύμενα δεδέχθαι μὲν εἰς ἑαυτὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, οὐ μὴν πάντα γε ὑπ᾽ αὐτοῦ κεκρατῆσθαι· φλὸξ γὰρ ἂν οὕτως ἐγεγόνει καὶ οὐκέτι καπνός. ὥστε εἴ τις θερμασίας καπνώδους ἐν τοῖς σώμασι τῶν ζώων πλεονεκτούσης, τὴν ἐκπνοὴν λέγοι μεγάλην τε ἅμα γίνεσθαι καὶ ταχεῖαν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· δῆλον δ᾽ ὅτι καὶ τὴν δύναμιν ἐῤῥῶσθαι χρὴ τηνικαῦτα, καὶ τῶν ὀργάνων μηδὲν πεπονθέναι· κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τὴν μεγάλην τε ἅμα καὶ βραδεῖαν ἐνίοις τῶν παραφρονούντων, ὥσπερ εἶχε κἀπὶ τῆς εἰσπνοῆς· οὕτω δὲ καὶ τὴν μικρὰν ἅμα καὶ βραδεῖαν, οἷς μηδὲν

in expirationum conjugiis ipſas affectiones perſcrutari oportet. Nam in his aut facultatem, aut aliquod organum affectum, aut caloris modum immutatum inveniemus. Quae enim velut ſuliginoſa ac favilloſa et fumoſa excrementa vocamus in caloris genere, ea omnia terrea ſunt et velut ſemicocta ab innato calore, quemadmodum fumus ab igne; apparent enim in hoc evidenter acria omnia et calida fumoſa materiae excrementa, indicantia ſusceptam quidem eſſe in ſe ipſa ignis facultatem, non tamen adhuc penitus ab igne ſe ſuperata; flamma enim ita eſſet et non amplius fumus. Quare ſi quis, fumoſo calore in corporibus animantium redundante, expirationem magnam ſimulque velocem fieri dicat, non utique errarit. Manifeſtum eſt autem quod et facultatem integram eſſe tunc oportet, et nullum ex organis affectum. Similiter autem et magnam ſimulque tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inſpirationem: ſic et parvam ſimulque tardam fieri iis,

συνήθροιστο καπνῶδες περίττωμα, καὶ τὴν μικρὰν καὶ ταχεῖαν, οἷς ἤθροιστο, καὶ ὀδυνᾶται τῶν μορίων ὅσα δηλονότι κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοάς. ἀεὶ γὰρ χρὴ τούτων μεμνῆσθαι, κἂν τῇ λέξει ποτὲ παραλειφθῇ.

Κεφ. κα'. Αὗται μὲν οὖν αἱ τέτταρες συζυγίαι τῶν δυσπνοιῶν καθ' ἑκάτερον ἰδίᾳ τῆς ὅλης ἀναπνοῆς μόριον συνίστανται· ἕτεραι δὲ κατὰ τὸν οἷον ῥυθμὸν αὐτῆς, οὐ καθ' ἑκάτερον, ὅταν δὲ παραβάλλωμεν εἰσπνοὴν ἐκπνοῇ, καθάπερ ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαστολὴν συστολῇ, ῥυθμὸν τὸ τοιοῦτον ὀνομάζομεν. δῆλον δ' ὅτι τὴν αὐτὴν θεωρίαν ὁ τόπος ἐκδέξεται τῇ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ῥυθμῶν ὑφ' Ἡροφίλου γεγραμμένῃ. εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν περὶ αὐτῶν ὅσα χρὴ κἀν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαις· εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ὅσον οἷόν τε διὰ βραχυτάτων, οἷς χρὴ προσέχοντα τὸν νοῦν οἷον σκοποῖς τισιν ἐξευρίσκειν τὰς αἰτίας ῥᾳδίως τῆς ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς ἀῤῥυθμίας. τὰ γὰρ ἄρτι καθ' ἑκάτερον τῆς ὅλης ἀναπνοῆς

quibus nullum fumofum excrementum eft coacervatum; et parvam ac velocem, quibus eft collectum, et dolent fimul aliquae partes, quae in refpirationibus moventur. Semper enim hujus memorem effe oportet, etiamfi aliquando in fermone omittatur.

Cap. XXI. Atque hae quidem funt quatuor fpirandi difficultatis conjugationes, quae in utraque totius refpirationis parte feorfim confiftunt. Aliae vero in ipfius veluti rhythmo *et confonantia*, non in utraque feorfim parte fiunt, fed quum infpirationem expirationi conferimus, quemadmodum in pulfibus diaftolen fyftolae, rhythmum hoc ipfum appellamus. Manifeftum autem, quod eandem fpeculationem hic locus capiet, quam de pulfuum rhythmis Herophilus confcripfit. Dicta quidem etiam nobis de ipfis, quae neceffaria funt, in pulfuum tractationibus; dicetur autem et nunc quam fieri poteft breviffime, quibusnam veluti fcopis quibusdam animum attendere oporteat, ut facile caufas diffonantiae in refpirationibus inveniamus. Quae enim jam fe-

μό[241]ριον, τήν τε εἰσπνοὴν λέγω καὶ τὴν ἐκπνοὴν, ἅπερ ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ φθάνομεν εἰρηκότες, αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἀξιῶ σκοπεῖσθαι κατὰ τὰς ἀῤῥυθμίας αὐτῶν. οἷον, οὐδὲν γὰρ χεῖρον ἐφ᾽ ἑνός τινος ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐπιδεῖξαι τὸ λεγόμενον, βραδυτέρα μὲν ἔστω καὶ μικροτέρα τοῦ κατὰ φύσιν εἰσπνοὴ, θάττων δὲ καὶ μείζων ἡ ἐκπνοή· μεμειῶσθαι φήσομεν τοῖς οὕτω διακειμένοις τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, ηὐξῆσθαι δὲ τὸ καπνῶδες. ἐφ᾽ ἑτέρας δ᾽ αὖθις ἔμπαλιν ἀῤῥυθμίας ἐχούσης, ὡς τὴν μὲν εἰσπνοὴν εἶναι μεγάλην καὶ ταχεῖαν, τὴν δ᾽ ἐκπνοὴν μικρὰν καὶ βραδεῖαν, ηὐξῆσθαι μὲν τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, μηδὲν δ᾽ εἶναι καπνῶδες περίττωμα. διττὸν γὰρ ἀεὶ χρὴ νοεῖν τῷ γένει τὸ θερμὸν, τὸ μὲν οἰκεῖον καὶ σύμφυτον σώματι, τὸ δ᾽ ἐπίκτητόν τε καὶ νόθον. δῆλον οὖν ὡς οὐδὲν ἡ τοιαύτη σύζευξις ὑπαλλάττει τῶν ἑκατέρᾳ κατὰ μόνας ὑπαρχόντων. εἰ γὰρ ἡ εἰσπνοὴ μικρὰ καὶ βραδεῖα τύχοι γενομένη, κατάψυξιν δηλοῖ τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας, ὅπως ἂν ἔχῃ ἡ ἐκπνοή· εἰ δὲ ἡ ἐκπνοὴ κατὰ ταὐτὸ

cundum utramque totius respirationis partem, inspirationem dico et expirationem, in superiori sermone recensuimus, ea ipsa etiam nunc inspicere operae pretium existimo circa ipsorum dissonantias. Velut verbi gratia (non enim deterius fuerit in uno quodam tanquam exemplo demonstrare id quod dicitur) sit quidem tardior et minor quam secundum naturam inspiratio; his sane ita affectis dicemus calorem secundum naturam imminutum esse, auctum vero fumosum. Rursus in altera dissonantia, contrario modo se habente, ita ut inspiratio quidem sit magna et velox, expiratio vero parva et tarda, auctum naturalem calorem dicemus et nullum esse fumosum recrementum. Duplicem enim genere semper intelligere oportet calorem, alterum genuinum et corpori innatum, alterum vero acquisititium ac spurium. Palam igitur est, quod hujusmodi conjugatio nihil evariat ab iis, quae in utraque seorsim, hoc est alterutra existunt. Si enim inspiratio parva et tarda forte fuerit, perfrigerationem significat caloris secundum naturam, quomodocunque habeat ipsa expiratio; si vero expiratio eodem modo fuerit affecta,

ᾖ διακειμένη, ἐνδείξεται ταὐτόν· καὶ γὰρ εἰ μεγάλη ποτὲ καὶ ταχεῖα γένοιτο, πλεονεκτοῦσαν δηλώσει καὶ παρὰ φύσιν θερμασίαν, ὅπως ἂν ἔχῃ τὰ τῆς εἰσπνοῆς· ὅθεν οὐδὲν πλέον εἰς τὰς προγνώσεις ἡ τοιαύτη συμπλοκὴ διδάσκει τῶν ἤδη κατὰ μόνας ὑπὲρ ἑκατέρας αὐτῶν ἐγνωσμένων.

Κεφ. κβ'. Μόναις γοῦν προσεκτέον ἡμῖν τὸν νοῦν ἐκείναις τῶν συνθέτων δυσπνοιῶν, ἐν αἷς αἱ μὲν ἁπλαῖ κοιναὶ πλειόνων εἰσὶ διαθέσεων, καὶ διὰ τοῦτο σαφὲς οὐδὲν ἐνδείκνυται· συνεζευγμέναι δ' ἑτέραις τισὶν εἰς διορισμὸν ἥκου-(176)σιν ἀσφαλῆ. τὸ γὰρ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ δύσπνοιά τίς ἐστιν ἁπλῆ· γνώρισμα δ' οὐδενὸς ὑπάρχει βέβαιον, εἴ γε καὶ τῆς χρείας ἐπειγούσης γίνεται καὶ τῆς διανοίας βεβλαμμένης· ἀλλ' εἰ μὲν ἅμα πυκνότητι συσταίη, τῆς χρείας ἔπειξιν, εἰ δὲ σὺν ἀραιότητι, παραφροσύνην ἐνδείκνυται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ σμικρότης αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν ἢ ὀδυνᾶσθαί τι μόριον, ἢ τὴν χρείαν ἐκλύεσθαι δηλοῖ, ὥστ' οὐδὲν οὐδ' αὐτὴ σαφὲς ἐνδείκνυται· σύνθετος δὲ γενομένη, μετὰ μὲν πυκνότητος ἄλγημα, σὺν ἀραιότητι δὲ τῆς

idem indicabit; nam et fi magna aliquando ac velox fiat, redundantem fignificabit calorem praeter naturam, quomodocunque habeat ipfa infpiratio. Quare nihil amplius ad praenotiones hujusmodi complicatio docet, quam ea, quae jam fingulatim de alterutra ipfarum funt cognita.

Cap. XXII. Itaque ad folas illas compofitas refpirandi difficultates animum attendere nos oportet, in quibus fimplices quidem communes funt plurium affectionum, et ob id nihil certi indicant; conjugatae vero aliis quibusdam, ad certum ac minime fallax discrimen veniunt. Magnitudo enim refpirationis ipfa per fe refpirandi difficultas quaedam eft fimplex, verum nullius certae cognitionis fignum eft; fiquidem et urgente ufu et laefa mente fieri folet; at fi cum denfitate confiftat, urgentem ufum; fi cum raritate, delirium indicat. Similiter autem et parvitas ipfa quidem per fe ipfam, aut dolore affectam aliquam partem, aut ufum exolutum oftendit; itaque neque ipfa aliquid certi indicat; quando vero componitur, cum denfitate quidem dolorem, cum

χρείας ἔκλυσιν δηλοῖ· κἂν εἰ τὴν πυκνότητα δι' αὐτὴν μόνην, ἢ τὴν ἀραιότητα προχειρίσαιο, καὶ τούτων ἂν εὕροις οὐδετέραν οὐδὲν σαφὲς δηλοῦσαν ἄνευ τοῦ διορισθῆναι συμπλακεῖσαν ἑτέρῳ τινὶ δυσπνοίας εἴδει. πυκνὴ γὰρ ἅμα καὶ μεγάλη, τῆς δυνάμεως αὔξησιν ἐνδείκνυται· πυκνὴ δὲ ἅμα καὶ μικρὰ, τινὸς τῶν ταῖς ἀναπνοαῖς συγκινουμένων ὀργάνων ἄλγημα· καὶ ἡ ἀραιὰ δὲ παραφροσύναις ἑπομένη καὶ καταψύξεσιν, εἰ μὲν μετὰ μεγέθους εἴη, τὸ πρότερον τῶν εἰρημένων· εἰ δὲ μετὰ σμικρότητος, τὸ δεύτερον ἐνδείκνυται. καὶ διὰ τοῦτο πασῶν τῶν συνθέτων δυσπνοιῶν αἱ τοιαῦται συζυγίαι χρη-[242]σιμώταται, καὶ σαφῶς καὶ βεβαίως μίαν ἑκάστην διάθεσιν ἐνδεικνύμεναι, πυκνότης μὲν ἅμα μικρότητος, πόνον, εἰ δὲ σὺν μεγέθει γένηται, τῆς χρείας αὔξησιν· ἀραιότης δὲ μετὰ μὲν μεγέθους παραφροσύνην, μετὰ δὲ σμικρότητος τῆς χρείας ἔκλυσιν. γίγνονται δὲ τέτταρες αὗται συζυγίαι, τῶν ἐν ταῖς ἐνεργείαις κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα διαφορῶν ταῖς τῶν ἠρεμιῶν διαφοραῖς μιγνυμένων. δύο γὰρ ἀντιθέσεις

raritate vero usus exolutionem portendit. Quinetiam si ipsam densitatem per se solam aut raritatem proponas, ipsarum neutram per se inveneris quicquam certi significantem, nisi hoc discrimen accipiat cum altera quapiam respirandi difficultatis specie copulata; densa enim simulque magna, facultatis augmentum indicat; densa vero simulque parva, organi alicujus quod cum respirationibus commovetur, dolorem. Ipsa etiam rara, quae deliria et perfrigerationes sequitur, si quidem cum magnitudine fuerit copulata, prius ex praedictis; si vero cum parvitate, posterius indicat. Et ob id sane omnium compositarum respirandi difficultatum hujusmodi conjugationes utilissimae sunt, et manifeste et constanter unamquamque affectionem indicantes, densitas quidem cum parvitate dolorem; si cum magnitudine fiat, usus augmentum; raritas autem cum magnitudine delirium, cum parvitate usus exolutionem. Fiunt autem quatuor hae conjugationes differentiis actionum in magnitudine et parvitate, cum quietum differentiis permixtis. Duae enim op-

ἀλλήλαις ἐπαλλαττόμεναι, τέτταρας ποιοῦσι τὰς συζεύξεις. ὥστε κἀνταῦθα δῆλον ἤδη γέγονεν, ὡς οὔτε πλείους οὔτ' ἐλάττους ἐνδέχεται τὰς ἐκ τῶν ἀντιθέσεων τούτων συμπλοκὰς γενέσθαι. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ταῖς ἠρεμίαις ἀντίθεσις μία μόνη συμβέβηκεν ἡ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα, ταῖς δ' ἐνεργείαις οὐχ ἡ κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τάχος καὶ βραδυτῆτα. τέτταρες δὲ δηλονότι καὶ κατὰ τὰς τούτων ἐπαλλάξεις γενήσονται αἱ συζυγίαι· πρώτη μὲν πυκνὴ καὶ ταχεῖα, δευτέρα πυκνὴ ἅμα καὶ βραδεῖα, τρίτη ἀραιὰ ἅμα καὶ ταχεῖα, καὶ τετάρτη βραδεῖά τε ἅμα καὶ ἀραιά. γνωρίζουσι δ' οὐδὲν ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης, ὡς αἱ πρότεραι τέτταρες, ἀλλ' ὧδε χρὴ διορίζεσθαι· πολλῆς μὲν εἰς πυκνότητα μεταπτώσεως γινομένης, ὀλίγης δὲ τῆς εἰς τάχος, ὀδύνης τε ἅμα καὶ χρείας ἐστὶν αὔξησις· εἰ δ' ἔμπαλιν εἰς τάχος μὲν πλέον, εἰς πυκνότητα δὲ ἔλαττον ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν, τὴν χρείαν μόνην ἐπιτετάσθαι δηλώσει. συνδραμεῖται δὲ τῇ μὲν τοιαύτῃ δυσπνοίᾳ πάντως καὶ μέγεθος,

positiones inter se permutatae quatuor constituunt conjugia. Quare et hic perspicuum jam sit, quod neque plures, neque pauciores possibile est fieri ex his oppositionibus conjugationes. Verum in quietibus quidem una sola contingit oppositio circa densitatem et raritatem; in actionibus vero non solum oppositio circa magnitudinem et parvitatem, sed etiam circa velocitatem et tarditatem contingit. Quatuor itaque etiam in harum permutationibus nascentur conjugationes; prima quidem densa et velox, secunda densa simulque tarda, tertia rara simul et velox, et quarta rara simulque tarda. Caeterum nullum certae cognitionis signum simpliciter et necessario exhibent, quemadmodum priores quatuor; verum hoc modo distinguere oportet; si quidem multa ad densitatem, pauca vero ad velocitatem, transitio fiat, tum doloris tum usus augmentum significat; si vero vice versa ad velocitatem plus, ad densitatem minus ab eo quod secundum naturam est excedit, usum solum auctum demonstrabit. Concurrit autem cum hac respirandi difficultate omnino et

τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῇ πρὸ αὐτῆς εἰρημένῃ σμικρότης, ὥστ' οὐδὲν δεησόμεθα τάχους μνημονεύειν. εἰ γὰρ ἡ ἀδιόριστος μὲν κατὰ τάχος καὶ πυκνότητα συζυγία μηδὲν ἡμῖν δηλοῖ σαφὲς, εἰς διορισμὸν δ' ἐλθοῦσα, τοῦ μὲν τάχους πλεονεκτοῦντος, εὐθὺς καὶ μετὰ μεγέθους γίγνεται, τῆς δὲ πυκνότητος κρατούσης, ἐξ ἀνάγκης ἑπομένην ἔχει τὴν μικρότητα, πυκνὴ μὲν ἅμα καὶ μεγάλη κατὰ τὸν ἕτερον ἔσται διορισμὸν, πυκνὴ δ' ἅμα καὶ μικρὰ κατὰ τὸν ἕτερον. οὕτω δὲ καὶ πυκνὴ καὶ βραδεῖα συζυγία δειχθήσεται· πλεονεκτούσης μὲν γὰρ τῆς πυκνότητος, ἄλγημα μόνον ἐνδείξεται· τοσοῦτον δὲ ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον καὶ κατὰ βραδυτῆτα, συνθέτου διαθέσεως ἔσται γνώρισμα. καὶ γὰρ τὴν δύναμιν μεμειῶσθαι δηλώσει καὶ ὀδυνᾶσθαί τι μόριον. οὕτω δὲ καὶ εἰ πλεονεκτεῖ τῆς πυκνότητος ἡ βραδυτὴς, ἔσται γνώρισμα διαθέσεως τῆς ἤδη λελεγμένης, ἀλλ' ἔλαττον μὲν ὀδυνᾶσθαι δηλώσει τοὺς οὕτως ἔχοντας, μειζόνως δὲ τὴν δύναμιν μεμειῶσθαι. οὔκουν οὐδὲ ταύτης εἰς τὰς προγνώσεις δεόμεθά τι τῆς συζυγίας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς πρώταις ῥηθείσαις τέτταρσιν, ἃς χρησιμωτάτας

magnitudo; ad alteram autem ante ipfam relatam parvitas: quare neque omnino opus habebimus velocitatis meminiffe. Si enim conjugatio in velocitate et denfitate indiftincta nihil certi nobis indicat, ubi vero fub diftinctionem venerit, velocitate quidem abundante, ftatim etiam cum magnitudine fit; denfitate vero exuperante, neceffario confequentem parvitatem habet; denfa utique fimulque magna fecundum alteram diftinctionem erit, denfa vero fimulque parva fecundum alteram. Sic autem etiam denfa ac tarda conjugatio demonftrabitur. Abundante enim denfitate, folus dolor indicabitur; ubi vero tantum ab eo, quod fecundum naturam eft, excedit, quantum et fecundum tarditatem, compofitae affectionis fignum erit; nam et ufum imminutum effe oftendet et partem aliquam dolore affici. Sic vero et quum tarditas denfitatem fuperabit, fignum erit affectionis jam dictae, fed minus tamen dolore affici oftendit ita habentes, magis vero facultatem effe imminutam. Itaque neque hac conjugatione indigemus ad praenotiones: in primis enim praedictis

ἐλέγομεν ὑπάρχειν, ἔχομεν γνωρίσματα καὶ πόνου καὶ χρείας μειώσεως μεγάλα. καὶ ἡ τρίτη δὲ ῥηθεῖσα συζυγία, ἡ ἀραιά τε ἅμα καὶ ταχεῖα, δηλώσει μὲν οὐδὲν ἐξ ἀνάγκης, συνεδρεύει δ' ἤτοι παραφροσύναις τισὶν, ἢ καὶ σὺν αὐταῖς ταῖς τῆς χρείας αὐξήσεσιν. εἴρηται δὲ καὶ πρόσθεν, ὡς τῶν παραπαιόντων ἀραιὰ μὲν πάντως ἐστὶν ἡ ἀναπνοὴ καὶ μεγάλη, ταχεῖα δὲ οὐ πάντως, ὥσπερ οὐδὲ βραδεῖα· γίγνεσθαι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν ἀτάκτως τε καὶ ἀνωμάλως· ὅταν μέντοι συνέλθῃ καὶ ἡ τῆς χρείας αὔξησις, ἀναγκάζονται τηνικαῦτα καὶ πολὺ μεῖζον ἀναπνεῖν ἢ εἰ παρέπαιον μόνον, καὶ ἤδη τε καὶ θᾶττον, ὥστε καὶ ταύτης τῆς συζυγίας οὐδὲν εἰς τὰς προγνώσεις δεόμεθα, [243] τὰ δι' αὐτῆς δηλούμενα μετὰ τοῦ διορισμοῦ φθάνοντες ἔχειν ἐν ταῖς πρώταις συζυγίαις τέτταρσι. λοιπὸν δ' ἦν ἡ τετάρτη τῶν κατὰ τοῦτο τὸ γένος συνθέτων δυσπνοιῶν, ἡ βραδεῖά τε ἅμα καὶ ἀραιὰ, ἥ τις καὶ αὐτὴ παραφροσύναις τέ τισι συνεδρεύει καὶ χρείας μειώσεσιν. οὐκοῦν οὐδὲ ταύτης οὐκέτι προσδεόμεθα· καὶ γὰρ παραφροσύνην καὶ χρείαν μειουμένην ἐγνωρίζομεν ἐκ τῶν πρώτων τεττάρων συζυγιῶν.

quatuor, quas utilissimas esse dicebamus, signa habemus et doloris et usus imminuti magna. Quin et tertia conjugatio jam dicta, rara simulque velox, nihil necessario indicabit; assidet autem vel deliriis quibusdam, vel cum ipsis etiam usus augmentis. Relatum autem antea est, quod mente captorum rara penitus est et magna respiratio, velox autem non omnino, quemadmodum neque tarda; fieri enim utrumque ipsorum inordinate et inaequaliter; quum tamen simul inciderit et usus augmentum, tunc coguntur et multo amplius respirare quam si solum mente capti essent, et jam etiam citius. Quare neque hac conjugatione ad praenotiones indigemus, ea, quae per ipsam indicantur cum distinctione, jam in primis quatuor conjugationibus habentes. Restabat autem adhuc quarta secundum hoc genus composita respirandi difficultas, tarda simulque rara, quae etiam ipsa et deliriis quibusdam assidet et usus imminutionibus; itaque neque hac opus habemus, nam et delirium et imminutum usum ex primis quatuor conjugationibus perspectum tenemus.

Κεφ. κγ'. Οὐ μόνον ἐκ τοῦ δεῖξαι τὴν κατὰ τάχος τε καὶ βραδυτῆτα διαφορὰν οὐκ ἀναγκαίαν εἰς τὰς προγνώσεις, οὔτ᾽ εἰ μόνην οὔτ᾽ εἰ συμπλέκοις ταῖς ἄλλαις, τὸ χρήσιμον ἐκείνων γίνεται εὔδηλον, ἀλλὰ κἀξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος φαίνεται. ἐπεὶ γὰρ τρία τὰ πρῶτα γένη τῶν αἰτίων ἐστὶ τῆς ἀναπνοῆς, ἡ χρεία καὶ ἡ δύναμις καὶ τὰ ὄργανα, δῆλον ὡς, ἂν εὕρωμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων δυσπνοιῶν τὰς ἐν αὐτοῖς διαθέσεις γνωριοῦμεν, αὗται μὲν ἡμῖν χρησιμώταται πρὸς τὰς προγνώσεις ἔσονται, τὰς δ᾽ ἄλλας ἁπάσας ἐκ περιουσίας ἐπισκεψόμεθα. ἀλλ᾽ εὑρέθησαν αὔξησιν μὲν τῆς χρείας ἡ μεγάλη καὶ πυκνὴ, μείωσιν δὲ ἡ ἐναντία, ἡ μικρὰ καὶ ἀραιὰ, δηλοῦσαι, παραφροσύνης τε ἴδιος ἡ μεγάλη τε καὶ ἀραιὰ, πόνου δ᾽ ἡ μικρὰ καὶ πυκνή. προσίεσαν δ᾽ ἔξωθεν αἱ ἀνώμαλοι, ποτὲ μὲν τοῦ μυώδους γένους τὰς διαθέσεις, ποτὲ δὲ καὶ τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν τὰς στενοχωρίας δηλοῦσαι. δυνάμεως δ᾽ ἀῤῥωστούσης, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν εὑρίσκεται γνώρισμα δυσπνοίας, ἑτέρως μὲν τῶν ἀταλαιπώρων, ἑτέρως δὲ τῶν καρτερικῶν τυπούντων. τὴν

Cap. XXIII. Non folum demonftrando differentiam in velocitate et tarditate non neceffariam ad praenotiones effe, neque fi folam accipias neque fi cum aliis copules, utilitas earum fit manifefta, fed etiam ex ipfa rei natura apparet. Quum enim tria fint prima genera caufarum ipfius refpirationis, ufus, facultas et inftrumenta, palam eft, quod fi repererimus, ex quibus et quot refpirandi difficultatibus affectiones in ipfis cognoscantur, hae quidem nobis omnium utiliffimae ad praenotiones erunt, reliquas vero omnes ex abundanti confiderabimus. At repertae funt magna quidem et denfa ufus augmentum, et contra parva ac rara imminutionem fignificantes; delirii autem propria magna ac rara, dolorum parva et denfa. Accefferunt his forinfecus inaequales quandoque musculofi generis affectiones, quandoque etiam afperarum arteriarum coarctationes indicantes. Facultatis autem aegrotantis primum quidem nullum neceffario reperitur cognitionis fignum ex ulla aliqua refpirandi difficultate, quum aliter defides, aliter laboris tolerantes,

ἀναπνοήν· εἰ δ' ἄρα καί τι εἴη ἀνώμαλόν τε καὶ ἄτακτον, ἀφανές ἐστι, καὶ τὰς ἀνωμαλίας τε καὶ τὰς ἀταξίας αὐτὰς αἱ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα καὶ μικρότητα καὶ μέγεθος ἀνισότητες γεννῶνται, πρὸς τῷ καὶ δι' ἄλλων μυρίων ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ψυχικῆς γνωρίζεσθαι, μηδέν τι ἡμῶν ἀναπνοῆς δεομένων, ὧν τὰ μὲν ἐπικαιρότατα καὶ πλεῖστα διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος ἐδίδαξεν Ἱπποκράτης, εἰ δέ τι καὶ παραλέλειπται, ῥᾷστον ἐκ τῶν εἰρημένων εὑρίσκειν. εἰ δέ τις αὐτῆς τῆς ἀναπνευστικῆς δυνάμεως ἀῤῥωστούσης, καὶ κοινῶς ἁπάσης τῆς ψυχικῆς, ἐθέλοι γ' ἔχειν ἴδια γνωρίσματα, καὶ μάλιστα τῆς ἐψυγμένης, τήν τε τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς κίνησιν ἕξει καὶ τὴν ἁπάντων τῶν κατ' ὠμοπλάτας μυῶν ἐνέργειαν, καὶ τὴν ἀθρόαν κατάπτωσιν τοῦ θώρακος. ὁπόταν γὰρ οὗτος ἀῤῥωστότερον τοῦ προσήκοντος κινῆ(177)ται, κατὰ μὲν τὰς εἰσπνοὰς προστιμωρεῖ τῇ τοῦ πνεύματος ῥύμῃ τὰ τῆς ῥινὸς πτερύγια, συνεπισπώμενά πως καὶ αὐτὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα, καθ' ὃν τρόπον καὶ διὰ τοῦ στόματος ἕλκειν τι προαιρούμενοι τὰ χείλη συνάγομεν· κατὰ δ' αὖ τὰς ἐκπνοὰς ἀθρόα

reſpirationem forment: quod ſi quippiam etiam ſit inaequale et inordinatum, minime conſpicuum eſt; et ipſas inaequalitates itemque ordinis perturbationes generant imparitates, quae in denſitate et raritate et parvitate ac magnitudine conſiſtunt; quibus accedit, quod per ſexcenta alia animalis facultatis debilitas cognoscatur ac innotescat, ut nihil nobis hac in parte reſpiratione opus ſit, quorum opportuniſſima et plurima Hippocrates in praenotionum tradidit ſcriptis, ſi quid autem etiam relictum eſt, facillime ex praedictis inveniri poteſt. Quod ſi quis ipſius reſpirandi facultatis infirmae, atque in communi omnis facultatis animalis propria ſigna habere velit, et maxime perfrigeratae, is alarum naſi motum habebit, et omnium musculorum circa ſcapulas actionem, et ſubitam thoracis collapſionem. Quando enim hic debilius quam conveniat, movetur, in inſpirationibus quidem ſpiritus ductum juvant alae naſi, externum aërem etiam ipſae ſimul attrahentes eodem modo, quo per os aliquid attrahere volentes, labia contrahimus; rurſus vero in expi-

καταπτωσις γίνεται τοῦ θώρακος, οὐ κατὰ βραχὺ σύμπτωσις. εἴρηται δ' ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως, ὅπῃ τε διαφέρει κατάπτωσις μορίου καθέσεώς τε καὶ χαλάσεως, ὅτι τὸ μὲν ἀῤῥωστούσης δυνάμεως γίνεται, τὸ δ' ἐῤῥωμένης. συμβαίνει δ' ἔτι κατὰ τὰς ἐκπνοὰς τοῖς ἀσθενέσι κατὰ τὴν ἀναπνευστικὴν δύναμιν τοιόνδε. τὴν τάσιν, ἣν ἐκέκτητο τέως κατὰ τὰς εἰσπνοὰς ὁ θώραξ ἅμα [244] τῷ διαφράγματι, πᾶσαν ἀθρόως ἀποτίθεται, καθάπερ νεκρούμενος ἐξαίφνης. ἐῤῥέθη δ' ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀναπνοῆς ὑπομνήμασιν, ὡς μόνον ἐκλύουσιν αἱ φρένες τὴν τάσιν, ἐκπνεόντων· ἀλλ' οὐ ταὐτὸν ἐκλῦσαι κατὰ βραχὺ καὶ ἀθρόως ἀποθέσθαι πᾶσαν. ὀλίγον δέ τι συνεργάζονται ταῖς τοιαύταις ἐκπνοαῖς οἱ κατὰ τὰ μεσοπλεύρια μύες, ὧν ἐνεργούντων τὰς ἐκφυσήσεις ἐδείξαμεν γίνεσθαι. τοιοῦτον μὲν δή τι καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἶδος τοῖς ἀῤῥώστοις τὴν δύναμιν.

Κεφ. κδ'. Ὃ δέ μοι δοκεῖ λείπειν ἔτι πρὸς τὸ συμπληρῶσαι τοῦτον τὸν πρῶτον λόγον, ἤδη λελέξεται.

rationibus fubita fit thoracis collapfio, non paulatim demiffio. Dictum eft autem diffufius in libris de musculorum motu, qui differat collapfio partis a demiffione et laxatione; nimirum quod altera facultate infirma contingat, altera integra eadem et valente. Contingit etiam amplius circa expirationes iis qui imbecillam habent refpiratoriam facultatem tale quiddam. Thorax tenfionem, quam antea in infpirationibus fimul cum fepto transverfo obtinuit, omnem acervatim deponit, tanquam repente moriens. Relatum eft autem in commentariis de refpiratione, quod folum feptum transverfum expirantibus tenfionem exolvit; fed non eft idem paulatim exolvere et acervatim omnem deponere. Caeterum paucum quid hujusmodi expirationibus cooperantur intercoftales musculi, per quorum actiones efflatus fieri demonftravimus. Talis fane et ob has caufas refpirationis fpecies eft iis, qui aegram facultatem habent.

Cap. XXIV. Verum quod mihi adhuc deeffe videtur ad expletionem hujus primi fermonis, jam dicetur

διττῆς οὔσης ἠρεμίας ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, πρὸ τῆς εἰσπνοῆς μὲν μιᾶς, ἑτέρας δὲ πρὸ τῆς ἐκπνοῆς, ὁποτέρα ἂν τῶν κινήσεων βλάπτηται, καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἠρεμίαν ἐξίστησι τοῦ κατὰ φύσιν. διττῆς μὲν οὖν οὔσης ἐν ταῖς κινήσεσι βλάβης, διττῆς δὲ κἀν ταῖς ἠρεμίαις, αἱ μὲν ἐλλείψεις τῆς χρείας ἀεὶ πολυχρονίους ἐπιτελοῦσι τὰς ἡσυχίας, αἱ δὲ πλεονεξίαι βραχυχρονίους. ὥσθ᾽ ὅταν εἴπωμεν πυκνὴν καὶ μεγάλην γίγνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν ὑπὸ πλήθους θερμασίας, ἐφ᾽ ἑκατέρα τῶν κινήσεων ἀληθὴς ὁ λόγος. αἱ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ πλεονεξίαι, τὴν εἰσπνοὴν μεγάλην ἐργαζόμεναι, βραχυχρόνιον εὐθέως καὶ τὴν προηγουμένην αὐτῆς ἠρεμίαν ἀποφαίνουσιν· αἱ δὲ τοῦ παρὰ φύσιν τε καὶ καπνώδους ὥσπερ τὴν ἐκπνοὴν μεγάλην, οὕτω καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἡσυχίαν ὀλιγοχρόνιον ἐργάζονται. ὥστε μέγα μὲν γίνεται καὶ πυκνὸν τὸ πνεῦμα πάντως, ὁπόταν τῆς θερμασίας πλεονεκτῇ γένος· οὐ μὴν οὔτε τὸ αὐτὸ μόριον τῆς ἀναπνοῆς εἰς μέγεθος οὔτε τὴν αὐτὴν ἠρεμίαν εἰς πυκνότητα μεταβάλλει. οὕτω δὲ καὶ εἰ καθαιρεθείη τὰ τῆς χρείας, τοῦ θερμοῦ μειωθέντος, ἐπὶ μὲν τῷ συμ-

Quum duplex exiſtat quies in reſpirationibus, una ante inſpirationem, altera ante expirationem, uter ſane motus laedatur, quietem etiam priorem ab eo quod ſecundum naturam habet, immutat. Duplici igitur exiſtente in motibus laeſione, ac duplici item in quietibus, uſus quidem defectus ſemper diuturnas efficiunt quietes, exuperantiae vero breves. Quare quum dicimus denſam et magnam fieri reſpirationem prae copia caloris, in utroque motu verus erit ſermo. Abundantia namque caloris ſecundum naturam inſpirationem magnam reddens, ſtatim etiam praecedentem ipſam quietem brevem efficit; abundantia vero caloris praeter naturam et fumoſi ut expirationem magnam, ſic etiam quietem praecedentem brevem reddit. Quare magnus et denſus penitus fit ſpiritus, quando caloris redundarit genus; non tamen neque eandem reſpirationis partem in magnitudinem, neque eandem quietem in denſitatem transmutat. Sic etiam ſi uſus imminutus ſit, ob caloris imminutionem, ubi quidem

Ed. Chart. VII. [244. 245.] Ed. Baf. III. (177.)

φύτῳ θερμῷ βλαβέντι μικρᾶς τῆς εἰσπνοῆς γενομένης, ἠρεμία μακρὰ προηγεῖται· τοῦ παρὰ φύσιν δ' ἀπολλυμένου, μικρὰ μὲν ἡ ἐκπνοὴ, μακρὰ δὲ πρὸ αὐτῆς ἡσυχία γίγνεται. πολλάκις δὲ τὸ μὲν παρὰ φύσιν θερμὸν ηὐξήθη, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἐμειώθη· καὶ οὕτως ἡ μὲν πρὸ τῆς ἐκπνοῆς ἡσυχία πολυχρόνιος γίνεται, βραχυχρόνιος δ' ἑτέρα. ὁποτέραν γὰρ ἂν τῶν κινήσεων ἡ χρεία κατεπείγη, τὴν προειρημένην ἡσυχίαν οὐκ ἀνέχεται χρονίζειν.

Κεφ. κέ. Εἴρηται μὲν οὖν ἤδη περὶ αὐτῶν ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον· εἰ δέ τις ἀπορεῖ περὶ τῆς ἐν ταῖς θερμασίαις διαφορᾶς, οὐ καιρὸς νῦν ἂν εἴη διδάσκειν αὐτὸν, ἀλλ' εἰς τὰ περὶ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀναπέμπειν ὑπομνήματα· νομίζω γὰρ αὐτὸν, εἰ μὴ παντάπασιν ἐριστικὸς εἴη, πασῶν τῶν ἀποριῶν εὑρήσειν ἐν ἐκείνοις ἰάματα. τί οὖν λοιπόν ἐστι; προσθεῖναι μὲν οὐδὲν, ὅ τι μὴ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τῶν εἰρημένων δ' ὑπομνῆσαι πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἀκολουθεῖν τοῖς ἑξῆς εἰρησομένοις, ἐν ὀλίγῳ τὴν ἅπασαν αὐτῶν [245] σύνοψιν ἔχοντας. ἔστι δὲ ἡ σύνοψις ἀπ' αὐτῆς οὐσίας τοῦ πράγματος

innatus calor imminutus parvam inspirationem reddit, etiam longa quies praecedit; ubi vero calor praeter naturam deperditur, parva quidem expiratio, longa vero ante ipsam quies contingit. Saepe vero calor praeter naturam auctus est, calor vero secundum naturam imminutus; atque ita quies ante expirationem diuturna redditur, altera vero brevis. Utrum enim ex motibus ipse usus urgebit, is praedictam quietem cunctari non permittit.

Cap. XXV. Dictum igitur jam de ipsis, quantum ad praesens institutum utile erat; si quis vero adhuc haeret circa differentiam calorum, hunc non est nunc tempestivum de his edocere, sed ad commentarios de innato calore remittere; opinor enim ipsum, nisi penitus contentiosus existat, omnis haesitationis suae istic remedia inventurum. Quid igitur restat? addere quidem nihil, quod non etiam prius sit relatum; verum praedicta in memoriam revocare, ut quae deinceps referentur facile assequamini, paucis totam eorum summam habentes. Porro summa haec ab ipsius rei sub-

ὁρμωμένη. χρὴ γὰρ τάς τε τῆς δυνάμεως καὶ τὰς τῶν ὀργάνων καὶ τὰς τῆς χρείας διαθέσεις γνωρίζειν. ἐδείξαμεν δὲ, πόσαι μὲν ἑκάστου τῶν εἰρημένων διαθέσεις, τίνες δ' αὐτῶν αἱ γνωριστικαὶ δύσπνοιαι, καὶ ὡς ἀναγκαῖαι μὲν αἱ τέτταρες συζυγίαι, καὶ πρὸς ταύταις ἡ ἀνωμαλία πέμπτη· τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ ταῖς ἀναπνοαῖς συμπίπτοντα, τά τε ἁπλᾶ καὶ τὰ σύνθετα, τίσιν αἰτίαις ἕπεται, ἀναγκαῖον ἀσκεῖν, οὐ προσήκει δὲ ἐξ ἀνάγκης τοδέ τι δηλοῦν νομίζειν, ἀλλ' ὥστ' ἐξ ἐπιμέτρου μέν τι ἔχειν παρὰ τούτων εἰς πρόγνωσιν, ἐπιμελεστάτην δὲ καὶ βεβαίαν εἶναι μόνην τὴν ἐπὶ ταῖς πολλάκις εἰρημέναις τέτταρσι συζυγίαις, καὶ ἔτι τὴν κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν διαφορὰν τῆς δυσπνοίας.

ftantia procedit. Oportet enim facultatis et organorum et usus affectiones perspectas habere. Monstravimus autem quot uniuscujusque dictorum sint affectiones, et quae respirandi difficultates earum cognitionem exhibeant; et quod necessariae quidem sint quatuor conjugationes, et supra has inaequalitas quinta, reliqua vero omnia quae respirationibus accidunt, tum simplicia tum composita, ad quas causas consequantur, necessarium esse monstrari; minime vero debere existimari, necessario ea aliquid indicare, sed ut ex illis ad praenotionem aliquid ex abundanti habeatur; accuratissimam autem et constantissimam eam solam esse differentiam, quae in jam saepe dictis quatuor conjugiis consistit, atque adhuc etiam eam, quae circa inaequalitatem fit, difficultatis respirationis differentiam.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΥΣΠΝΟΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Κεφ. α'. Ὅδε μὲν ὁ λόγος ἐξήγησίς ἐστι τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους περὶ δυσπνοίας εἰρημένων. εἴρηται δὲ πολλὰ πολλαχοῦ τὰ μὲν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, τὰ δὲ κἀν τοῖς ὑπομνήμασι. τὰ πλεῖστα γάρ τοι τῶν ἐπιδημιῶν, εἰ μὴ ἄρα καὶ πάντα, δικαίως ἄν τις ὑπομνήματα νομίζοι. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἐξήγησις, ὥς πού τις τῶν παλαιῶν εἶπεν, ἀσαφοῦς ἑρμηνείας ἐξάπλωσις· ἡμεῖς δ' οὐ τοῦτο μόνον ἐοίκαμεν δράσειν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀληθῶς ἔχει πάντα τὰ περὶ δυσπνοίας ὑπ'

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBER SECVNDVS.

Cap. I. Hic quidem liber explicatio eft eorum, quae ab Hippocrate de refpirandi difficultate pronunciata funt. Dicta funt autem ab eo multa in multis locis, partim quidem in libris ipfius, partim etiam in commentariis. Plurimos enim ex libris epidemiorum, fi non utique omnes, merito quis commentarios effe cenfuerit. *Eft igitur expofitio*, ut quidam veterum alicubi dixit, *explicatio obfcurae orationis.* Verum nos non hoc folum praeftituros nos effe pollicemur, fed etiam quod vera fint omnia quae ab ipfo de

αὐτοῦ γεγραμμένα, μαρτυρήσειν, οὐ μὴν ἀποδείξειν οὐδὲν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι, ἀλλ' εἰς τὸ προηγούμενον τούτου βιβλίον ἀναπέμψειν, ἐν ᾧ χωρὶς ἀποδείξεως οὐδὲν [246] εἴρηται. καὶ ἵνα γε μὴ δυσωποῖτό τις ὑπὸ τῆς Ἱπποκράτους δόξης, καὶ θᾶττον ἤδη τοῖς λεγομένοις πιστεύοι πρὶν ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων ἀναγκασθῆναι, τὸν πρῶτον λόγον ἰδίᾳ τε καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐγράψαμεν· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐτελειώθη μετὰ τῶν προσηκόντων συλλογισμῶν, ἐν τῷδε τῷ γράμματι τὸν εὑρετήν τε καὶ οἷον πατέρα τῶν δογμάτων τιμήσομεν. αὕτη καὶ δικαία τέ ἐστιν ἅμα καὶ πρέπουσα τοῖς ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἐξευροῦσι τιμὴ, μήτε κατακεκρύφθαι τὰ εὑρέματα αὐτῶν μήτ' ἀγνοεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτά τε φαίνεσθαι τήν θ' εὑροῦσαν αὐτὰ μέθοδον γιγνώσκεσθαι. οὕτως γὰρ αὐτοῖς καὶ τὸ θαυμάζεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν ὑπάρξει.

Κεφ. β'. Πρῶτον οὖν, ὅπερ ἀεὶ διαφυλάττειν ἀξιοῦμεν οἷς ἂν ἀλήθεια σπουδάζηται, τὸ μηδὲν ἀποκρύπτεσθαι τῶν ἐναργῶς φαινομένων, μηδ' ἂν ὅτι μάλιστα τὸν τῆς αἰτίας

respirationis difficultate scripta sunt, testaturos esse, non tamen demonstraturos quicquam eorum in hoc libro, sed in praecedentem remissuros, in quo nihil citra demonstrationem dictum est. Et ut ne quis ab Hippocratica sententia flectatur, ac citius jam dictis fidem praebeat prius quam per demonstrationes cogatur, primum sermonem seorsim et per se conscripsimus; postquam vero ille cum convenientibus ratiocinationibus absolutus est, in hoc libro ipsum inventorem ac veluti patrem dogmatum venerabimur. *Hoc est enim justum simulque decens praemium eorum, qui quodcunque tandem in vita bonum invenerunt, ut inventa ipsorum non occultentur, neque hominibus sint ignota, sed tum ipsa appareant, tum ratio et methodus, quae ipsa invenit, cognoscatur.* Sic enim et pro dignitate ipsos in admiratione constitui continget.

Cap. II. Primum igitur, quod semper observandum veritatis cultoribus censemus, ut nihil eorum quae manifeste apparent, occultetur, etiamsi causae ratiocinationem quam

λογισμὸν ἀπορώτατον ἔχῃ, τοῦτ' ἐπαινεῖν Ἱπποκράτην ἄξιος ἔν τε τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ τοῖς περὶ δυσπνοίας λόγοις οὐχ ἥκιστα. τὸ γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα μυρίοις μὲν τῶν παραφρονούντων ὁσημέραι φαίνεται συμπίπτειν, ὅσοι δ' οὐ δύνανται τῶν σοφιστῶν εἰπεῖν αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, οὗτοι (178) δ' εἰσὶν, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν, οἱ τὴν ἀναπνοὴν ἀπροαίρετόν τε καὶ φυσικὸν ἔργον ὑπειληφότες, οὐδὲ γίγνεσθαί φασιν οὐδέποτε τοιοῦτον εἶδος δυσπνοίας, ἐξ ὧν περὶ τῆς αἰτίας ἀποροῦσιν, ἐκ τούτων τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἀνατρέπειν τολμῶντες, δέον οὐ ταύτην, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν μοχθηρὰν ὑπόληψιν ἀνατρέψαντας αὐτὰ τὰ συμπίπτοντα τοῖς νοσοῦσι παραφυλάττειν, ὡς Ἱπποκράτης ἐποίει. τούτῳ γάρ, φησι, πνεῦμα διὰ τέλεος, ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ, ἀραιὸν καὶ μέγα. τουτῳὶ, Φιλίσκῳ δηλονότι, τῷ πρώτῳ γεγραμμένῳ μετὰ τὰς τρεῖς καταστάσεις ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἆρ' οὖν τούτῳ μόνῳ τὸ πνεῦμα μέγα καὶ ἀραιὸν, ἢ καὶ ἄλλοις τισὶν Ἱπποκράτης ἐθεάσατο γιγνόμενον; οὐ τούτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ τῷ μετὰ ταῦτα γε-

maxime incertam habeat, ob id ipfum fane Hippocrates cum in aliis omnibus, tum vero in fermonibus de refpirandi difficultate vel maxime laude dignus. Rarus enim et magnus fpiritus fexcentis quotidie delirantibus accidere videtur. Verum fophiftae, qui ejus caufam reddere non poffunt (funt autem ii, ut antea monftravimus, qui refpirationem involuntarium et naturale opus opinantur) neque fieri ajunt unquam talem difficilis refpirationis fpeciem; atque propterea quod caufae ignari funt, inde ideo fubftantiam rei evertere audent, quum non hac, fed prava fua opinione everfa, oporteret quae aegris accidunt, obfervare, ut Hippocrates faciebat. *Huic enim,* inquit, *perpetuo fpiritus, velut revocanti, rarus et magnus;* huic, Philisco videlicet, qui primus fcriptus eft poft tres conftitutiones in primo de morbis popularibus. Num igitur huic foli fpiritum rarum et magnum, an etiam aliis quibusdam Hippocrates factum vidit? non huic foli, fed et aliis multis et ei, qui deinceps fcriptus eft,

γραμμένῳ, Σιληνῷ τοὔνομα. διελθὼν γὰρ καὶ περὶ τούτου πάνθ' ὅσα συνέπεσεν αὐτῷ νοσοῦντι, κατ' αὐτὴν τοῦ λόγου τὴν τελευτὴν ταῦτα γράφει. ἐξ ἀρχῆς τούτῳ καὶ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. αὖθις δ' ἐν τοῖς ἑξῆς ἀῤῥώστοις, τὴν Δρομάδεω, φησι, γυναῖκα τεκοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων γενομένων πάντων κατὰ λόγον, δευτεραίην ἐοῦσαν ῥῖγος ἔλαβεν. εἶτα μικρὸν προελθὼν φησι· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. τοῦτο μὲν οὖν εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἔγραψεν οὕτως, αὖθις δὲ περὶ τῆς στ' διαλεγόμενος ὧδε γράφει· ἕκτῃ πρωῒ ἐπεῤῥίγωσε, ταχὺ διεθερμάνθη, ἵδρωσεν διόλου. ἄκρεα ψυχρά. παρέκρουσε. πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἑκκαίδεκα τοὺς πάντας ἀῤῥώστους Ἱπποκράτης γράψας, τετράκις φαίνεται μνημονεύων ἀραιοῦ καὶ μεγάλου πνεύματος. οἱ γενναῖοι δ' ἡμῖν οὗτοι σοφισταὶ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ἑωρακέναι φασὶν οὐδένα μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνέοντα. (ἢ) ἀλλ' ἴσως μὲν τοῦτο αὐτοῖς πιστευτέον. οὐ γὰρ ἑωράκασιν οὔτε ταύτης οὔτ' ἄλλης δυσπνοίας διαφορὰν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ

Sileno nomine. Enumeratis enim et de hoc omnibus, quae ipsi aegrotanti acciderunt, sub ipsum sermonis finem haec scribit: *Ab initio huic et perpetuo spiritus rarus, magnus.* Rursus autem in sequentibus aegris, *Dromadae*, inquit, *uxorem a partu, et omnibus aliis ratione factis, secunda die rigor prehendit.* Deinde paululum progressus ait, *Spiritus rarus, magnus.* Hoc igitur statim in primo die ita scripsit, rursus autem de sexta die disserens, sic scribit: *Sexta mane superriguit, cito percaluit, sudavit universe, extrema frigida, deliravit, spiritus rarus, magnus.* Equidem in primo epidemiorum sexdecim aegros Hippocrates describens, quater rari et magni spiritus mentionem facere videtur. At vero praeclari illi sophistae prorsus ne vidisse quidem se ullum aliquem ajunt magnum et rarum spiritum ducentem. Verum hoc fortassis ipsis credendum; neque enim aut hanc, aut aliam ullam dyspnoeae differentiam vide-

τοὺς ἀῤῥωστοῦντας αὐτοὺς ὁρῶσιν, ἀλλ᾽ ἔνδον καθέζονται, μοχθηρὰ σοφίσματα συντιθέντες.

Κεφ. γ'. [247] Ἆρ᾽ οὖν ἔτι καὶ τῶν ἄλλων ἀῤῥώστων μνημονευτέον ἡμῖν ἐστιν, οὓς ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις τῶν ἐπιδημιῶν ἔγραψεν μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνέοντας; ἢ πρὸς μὲν τὴν τοῦ νῦν προκειμένου πίστιν ἀρκεῖ μὲν ταῦτα; φαίνεται γὰρ ὁ ὑπὸ πάντων ἰατρῶν Ἱπποκράτης ὡμολογημένος εἰς τὴν τῶν συμβαινόντων τοῖς νοσοῦσι τήρησιν ἐπιμελέστατος γεγονέναι, πολλοὺς ἑωρακὼς οὕτως ἀναπνέοντας. ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ καὶ ἄλλων τινῶν ἀῤῥώστων ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐστι μνημονεῦσαι μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνευσάντων, οὓς ἐν τοῖς ἑξῆς βιβλίοις ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· ἀλλ᾽ οὐκ εἰς πίστιν ἔσται τοῦ νῦν προκειμένου, τοῦτο μὲν γὰρ ἤδη δῆλον, ἀλλ᾽ εἰς ἑτέρων τινῶν ἐν τῷ κατ᾽ αὐτοὺς λόγῳ περιεχομένων ζητημάτων ἐξήγησιν, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ ἡ πίστις τοῦ πολλοὺς οὕτως ἀναπνεῖν αὐξηθήσεται. τίνος οὖν διαθέσεως ἡ τοιαύτη δύσπνοια γνωριστική; οὐδεμιᾶς ἄλλης, ὅτι μὴ παραφροσύνης.

runt, quum neque ipſos aegros videant, ſed intus deſideant prava ſophismata componentes.

Cap. III. Num igitur amplius etiam alii nobis aegri memorandi ſunt, quos in aliis epidemiorum libris ſcripſit magnum et rarum ſpiritum ducere? an ad rei nunc propoſitae fidem haec ſufficiunt? Apparet enim Hippocrates, qui confeſſione ac ſuffragio omnium medicorum in eorum, quae aegris accidunt, obſervatione diligentiſſimus fuit, multos hoc modo reſpirantes vidiſſe. Verum in ſequenti libro etiam aliorum quorundam aegrorum mentionem facere neceſſarium erit, qui magnum et rarum ſpiritum duxerunt, de quibus in ſequentibus libris ipſe Hippocrates ſcripſit; ad propoſitam autem nunc rem probandam hoc non erit, quum ipſa jam ſit manifeſta, ſed ad aliarum quarundam quaeſtionum in ipſo de aegris ſermone contentarum expoſitionem; fides autem etiam ejus rei, quod videlicet multi ſic reſpirent, obiter augebitur. Cujus igitur affectionis hujusmodi ſpirandi difficultas ſignificationem exhibet? nullius alterius, praeterquam

διὰ τίνα τὴν αἰτίαν, ἐν μὲν τῷ προτέρῳ λόγῳ σαφῶς δέδεικται, ὑπομνήσεως δ' ἕνεκα καὶ νῦν εἰρήσεται διὰ βραχέων. τῷ γάρ ἐστι παραφροσύνης ἴδιον σύμπτωμα μεγάλην τε καὶ ἀραιὰν, ὅπερ ἐστὶ διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου, τὴν ἀναπνοὴν ποιεῖσθαι. τί γὰρ ἔδει πλέον εἰσπνεῖν, μὴ δεόμενον πλέονος; ἢ τί διὰ πολλοῦ χρόνου, παρὸν δι' ἐλάττονος; ὅτι δ' οὐ δέονται πλέονος ἀέρος οἱ μέγα τε καὶ ἀραιὸν εἰσπνέοντες, ἡ ἀραιότης κατηγορεῖ. πάντως γὰρ ἂν ἠπείγοντο συνεχέστερον εἰσπνεῖν, εἴπερ ἐδέοντο πλέονος· τὸ δ' ἡσυχάζειν εἰς μακρὸν σημεῖόν ἐστι τοῦ μὴ δεῖσθαι πολλοῦ. ἀλλ' ἔοικεν ἄμφω ταῦτα οἷον ἐπιλανθανομένου τῆς ἐνεργείας εἶναι παθήματα. τὸ γὰρ ἄμετρον μὲν ποιήσασθαι τὴν ὁλκὴν τοῦ πνεύματος, ἄμετρον δὲ τὴν ἡσυχίαν, οὔθ' ὅπου καταπαῦσαι χρὴ τὴν ἐνέργειαν εἰδότος ἐστὶν οὔθ' ὅτε πάλιν ἄρξασθαι, ἀλλ' ἐν ἀμφοτέροις τὸ μέτρον ὑπερβαίνοντος ἀγνοίᾳ τοῦ προσήκοντος. ὡς οὖν ἀμίδα πολλάκις αἰτήσαντες, ἵν' οὐρήσωσιν, οἱ παραφρονοῦντες ἐπελάθοντο ἐν τῷ μεταξὺ, εἶτ' οὐκ ἂν οὐρήσαιεν, εἰ μὴ

delirii; ob quam caufam in primo libro clare eft demonftratum; commemorationis autem gratia etiam nunc paucis referetur. Revera enim proprium defipientiae fymptoma eft, magnam et raram, hoc eft multo tempore interjecto, refpirationem facere. Quid enim plus infpirare oportebat, quum non copiofiore fpiritu opus effet? aut per multum tempus, quum liceret per brevius? Quod vero non copiofiore aëre opus habeant qui magnum et rarum fpiritum infpirant, ipfa raritas oftendit. Omnino enim frequentius infpirare urgerentur, fi copiofiore indigerent; quod vero per longum tempus quiescant, fignum eft non multo opus effe; fed videntur ambo hae tanquam obliviscentis actionis affectus effe. Etenim immoderatam facere fpiritus attractionem, rurfumque immoderatam quietem, ejus eft, qui neque quando definere ab actione oporteat novit, neque quando rurfus incipere, fed in utrisque menfuram egreditur ob ignorantiam convenientis. Quemadmodum igitur defipientes faepe poftulata matula, quo mejant, obliviscuntur in-

ὑπομνήσει τις, οὕτως ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀναπνεῖν ψυχικόν ἐστιν ἔργον, βέβλαπται δ᾽ αὐτοῖς ὁ λογισμὸς, ἐπιλησμονέστεροι περί τε τὰς ἐνεργείας αὐτὰς καὶ περὶ τὰ διαλείμματα αὐτῶν γίγνονται. ἀμφότερα οὖν ἐν πολλῷ χρόνῳ ποιοῦντες, καὶ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς ἡσυχίας, μέγεθος αὐτῷ καὶ ἀραιότητα περὶ τὴν ὅλην ἀναπνοὴν ἐργάζονται. ἆρ᾽ οὖν ἡμεῖς μὲν οὕτω φαμὲν, Ἱπποκράτης δ᾽ ἄλλως ἐγίγνωσκεν; ἢ κἀκεῖνος ἐν προγνωστικῷ τόνδε τὸν τρόπον ἔγραψεν; μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει. ὃ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀραιὸν ὠνόμασε, τοῦτ᾽ ἐν τῷ προγνωστικῷ διὰ πολλοῦ κέκληκε, εἰς λόγον μεταβαλὼν τοὔνομα. καὶ γὰρ οὖν κἀπὶ τῶν ἀῤῥώστων ἐκείνων, οἷς μέγα καὶ ἀραιόν φησι γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα, πρὸς τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ παραφροσύνην γράφει, ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου πάντων τοῦ Φιλίσκου τόνδε τὸν τρόπον. νύκτα δύσφορος, οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε. οὕτως μὲν ἐν τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει. ἐν δὲ τῇ τῆς πέμπτης πάλιν· [248] ὕπνοι σμικροὶ, λόγοι, λῆρος. ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου

terea, neque mingunt, nisi quis monuerit, sic quandoquidem et respiratio animale opus est, ipsis autem ratio laesa est, obliviosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Ambo itaque, et actiones et quietes, in multo tempore facientes, hoc modo et magnitudinem et raritatem circa totam respirationem faciunt. Num igitur nos quidem sic dicimus, Hippocrates vero aliter sensit? an etiam ille in praenotionibus in hunc modum scripsit? *Spiritus magnus et per multum tempus desipientiam significat.* Quam enim in primo epidemiorum *rarum* nominavit, hunc in praenotionibus *per multum tempus* appellavit, mutans nomen in orationem. At enim et in illis aegris, quibus magnum et rarum spiritum fuisse ait, praeter alia symptomata etiam desipientiam scribit. Et in primo quidem omnium Philisco, hoc modo: *Noctem inquiëtam tulit, non dormivit, penitus deliravit.* Sic quidem in tertiae diei narratione. In quintae vero rursus: *Somni parvi, verba, deliramenta.* In secundo

τῶν ἀῤῥώστων, ᾧ Σιληνὸς ἦν ὄνομα, ἐν μὲν τῇ τῆς δευτέρας ἡμέρας διηγήσει, σμικρὰ παρέκρουσε, φησιν, ἐν δὲ τῇ τῆς τρίτης, λόγοι πολλοὶ, γέλως, ᾠδὴ, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο. εἶτ' ἐπιφέρων ἐρεῖ, τετάρτη διὰ τῶν αὐτῶν. Φιλίσκος μὲν δὴ καὶ Σιληνὸς ὅτι παρεφρόνησαν, οὕτως ἐμνημόνευσεν. ἐπὶ δὲ τῆς Δρομάδεω γυναικὸς, καὶ γὰρ καὶ ταύτην ἀραιὸν καὶ μέγα ἀναπνεῦσαί φησι, τόνδε τὸν τρόπον ἔγραψε. περὶ μέσης ἡμέρης πολλὰ παρέκρουσε, καὶ πάλιν ταχὺ σμικρὰ κατενόει. οὕτως μὲν οὖν ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν. εἶτα ἐπιφέρει· νυκτὸς ἐπεκοιμήθη, παρέκρουσε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ διὰ τῆς ἕκτης ἡμέρας γενόμενα γράφων ὧδέ πώς φησι· ἄκρεα ψυχρὰ, παρέκρουσεν. οὕτω μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα μεγάλου καὶ ἀραιοῦ πνεύματος, ἐνταῦθα καὶ παραφροσύνης μνημονεύει· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τῶν ἑξῆς βιβλίων ἡμᾶς ὑπομιμνήσκει, μηδαμοῦ μεγάλου καὶ ἀραιοῦ πνεύματος μνημονεύων, ὅπου μὴ μεγάλης παραφροσύνης.

autem aegro, Sileno dicto, in secundae diei enarratione, *Modice deliravit,* inquit; in tertia vero: *Verba multa, risus, cantus, cohibere se non poterat.* Et deinde subjungens ait, *Quarta per eadem.* Et sane quod Philiscus et Silenus deliraverint, sic meminit. Verum in Dromadae uxore, nam et hanc rarum et magnum spiritum habuisse dixit, hoc modo scripsit: *Sub meridiem multum deliravit, et rursus cito parum resipuit.* Sic quidem in quinta die, deinde infert, *Nocte dormivit, deliravit.* Eodem modo et quae sexto die facta sunt describens, in haec verba inquit: *Summae partes frigidae, deliravit.* Sic quidem igitur in primo epidemiorum, ubi magni et rari spiritus, ibidem etiam desipientiae mentionem facit. Eodem modo etiam in sequentibus libris nos monitos facit, nusquam magni et rari spiritus mentionem faciens, ubi non etiam magni delirii.

Ed. Chart. VII. [248.] Ed. Baf. III. (178. 179.)

Κεφ. δ'. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν νοσούντων ἐθεάσατο πολλάκις Ἱπποκράτης τὴν τοιαύτην δύσπνοιαν ἐπὶ παραφροσύνῃ γινομένην, καὶ ὅτι καθόλου περὶ αὐτοῦ ἀπεφήνατο διὰ τοῦ προγνωστικοῦ, καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς ἔχειν ἡγοῦμαι, βεβαιωθήσεται δ' οὐδὲν ἧττον ἔτι καὶ διὰ τῶν ἑξῆς εἰρησομένων. καὶ γάρ τοι καὶ δίκαιον ἦν μὴ πάνυ πολλὰ λέγεσθαι περὶ αὐτῆς· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν τοῖς περὶ φύσεως ἀναπνοῆς λογισμοῖς σφαλέντας, εἶθ' ὑπὸ φιλονεικίας ἀναισχυντοῦντας, ἠναγκάσθημεν καὶ ἡμεῖς πλείω τοῦ προσήκοντος εἰπεῖν, εἴ πως αὐτοὺς δυνηθείημεν κἂν νῦν γοῦν μετάξαι πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ', ὡς ἔοικεν, οὐδεμία βαφὴ δευσοποιὸς οὕτως ὡς τὸ τῶν ἄνευ λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος. οὐ γάρ ἔστι μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτοῖς τραφέντας, ὡς ἂν μήτ' ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς μεθόδοις γεγυμνασμένους μήθ' ὅλως πεπορισμένους τι κριτήριον ἀληθῶν καὶ ψευδῶν, (179) ἀλλὰ μηδ' εἶναι βουλομένους τούς γε πλείστους αὐτῶν, καὶ ταύτην μισοῦντας τὴν σοφίαν. τῶν δὴ τοιούτων ποτέ τις ἄῤῥωστον ἡμῖν ἐπιδείξας παραφρονοῦντα μὲν, ἀλλὰ μήτε μέγα μήτ'

Cap. IV. Quod igitur hujusmodi dyspnoeam in delirio factam Hippocrates saepe viderit in aegris, et quod universe de ipsa in praenotionibus pronunciarit, satis jam dictum opinor; confirmabitur tamen nihilominus adhuc et per ea, quae deinceps referentur. Nam et justum fuerat non valde multa de ipsa dicere; verum propter eos, qui in ratiocinationibus de natura respirationis errarunt, tum prae contentionis studio impudenter jam altercantur, coacti sumus et nos plura quam convenit dicere, si quo modo queamus ipsos vel nunc tandem ad meliorem mentem revocare. Nulla scilicet est tinctura, quae tam aegre eluatur quam eorum, qui non ratiocinantur, in pravas opiniones affectus; neque enim ullis persuasionibus revocari possunt ipsis innutriti, ut qui neque in demonstrativis methodis exercitati sint, neque omnino aliquod veri et falsi dijudicandi adjumentum sibi compararint, imo neque, plerique saltem ipsorum, esse velint, et hanc sapientiam odio habeant. Ex his aliquando quispiam aegroto nobis demonstrato delirante quidem, sed

ἀραιὸν ἀναπνέοντα, καταγελῶν, μᾶλλον δὲ καγχάζων ἀναισχύντως, καὶ διαπαίζων Ἱπποκράτην καὶ ἡμᾶς ἀπηλλάττετο, μηδὲ λόγον μεταδοὺς ἡμῖν, μηδ᾽ ἀνασχόμενος μηδὲν ἐπακοῦσαι, καίτοι διδάξειν ἐπαγγελλομένοις, ὡς οὐ μάχεται τὸ φαινόμενον οὔτε τοῖς πρὸς ἡμῶν λεγομένοις οὔτε τοῖς Ἱπποκράτει γεγραμμένοις. ὁ μὲν γὰρ τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα παραφροσύνης εἶναί φησι γνώρισμα, οὐ μὴν εἴ τις παραφρονεῖ, πάντως τοῦτον ἀραιὸν ἀναπνεῖν καὶ μέγα, τά τε πρὸς ἡμῶν λεγόμενα ταὐτὸ τοῦτ᾽ ἐπαγγέλλεται, μηδὲν παραχαραττόντων ἡμῶν μηδὲ μεταποιούντων ὧν ἐκεῖνος ἔγραψεν, ἀλλὰ τὰς ἐξηγήσεις καὶ τὰς ἀποδείξεις μόνας προστιθέντων. εἰ δέ σοι νῦν, ἔφην, ὦ οὗτος, ἐξεύρηται τὸ πᾶσι τοῖς παραφρονοῦσιν ἀραιὸν καὶ μέγα γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα, σαφῶς ἐνδείκνυσαι μηδὲν τῶν Ἱπποκράτους ἀνεγνωκώς, καίτοι προσποιεῖς γε καταγιγνώσκειν αὐτῶν, ὡς ἀνεγνωκὼς δή που πρότερον. ἀλλ᾽ ἐκεῖνος μὲν ἀπηλλάγη [249] πρὶν μαθεῖν τι χρηστόν· σὺ δ᾽ ὁ τοῖσδε τοῖς γράμμασιν ὁμιλῶν, εἴπερ ὄντως ἀληθείας ἐρᾷς, ἐπάκουσον Ἱπποκράτους ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπ᾽ ἀῤῥώστου τινὸς

neque magnum neque rarum fpiritum ducente, deridens, imo potius impudenter cachinnans, ac tum Hippocrati tum nobis illudens abiit, neque rationem nobis reddens, neque audire quicquam fuftinens, quamvis docturos nos promitteremus, non pugnare quod apparebat neque cum noftris dictis neque cum Hippocratis fcriptis. Hic enim magnum et rarum fpiritum defipientiae fignum effe ait, non tamen fi quis deliret, hunc omnino rarum ac magnum fpiritum ducere; atque hoc ipfum etiam noftra dicta profitentur; quum nihil adulteremus, neque mutemus ex iis, quae ille fcripfit, fed expofitiones tantum ac demonftrationes apponamus. Si vero tibi, bone vir, inquam, inventum eft, quod omnibus delirantibus rarus et magnus fpiritus fiat, palam indicas te nihil fcriptorum Hippocratis legiffe, quamvis te fimules ipfa contemnere, tanquam fane prius legeris. Verum ille quidem abiit priusquam aliquid utile didiciffet. Tu vero quisquis tandem hos libros verfas, fi veritatem revera amas, Hippocratem audias in tertio epidemiorum in aegroto quo-

ὄνομα Πυθίωνος, ὡδὶ γράφοντος ἐν τῇ τῆς ζ ἡμέρας διηγήσει. νυκτὸς ταραχὴ πολλὴ, παρέλεγεν, οὐδὲν ἐκοιμήθη, εἶθ᾽ ἑξῆς ἐπὶ τῆς η ἡμέρας ὡδί· ὀψὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη, παρέκρουσε. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τῆς ἐννάτης· περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἐδυσφόρει, παρέλεγεν. ὡς οὖν ταῦτα ἐπήκουσας, οὕτω πάλιν ἐπάκουσον, οἷόν τι τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἐγένετο τούτῳ τῷ Πυθίωνι. γνώσει γὰρ ὅτι μήτε μέγα μήτ᾽ ἀραιὸν ἀνέπνει, καίτοι παραφρονῶν. ἐμνημόνευσεν οὖν τῆς γενομένης αὐτῷ δυσπνοίας ὁ Ἱπποκράτης δὶς τὸ σύμπαν ἐν ὅλῃ τῇ διηγήσει, κατά τε τὴν δευτέραν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν ὀγδόην. ἀλλ᾽ ἐγὼ τὸ κατὰ η παραθήσομαι πρότερον, ἐν ᾗ καὶ παραπαῖσαί φησι καὶ δυσπνοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὡδὶ γράφων· ὀγδόῃ, πρωῒ μὲν ἐκοιμήθη σμικρὸν, ἄφνω δὲ ψύξις, ἀφωνίη, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες, ὀψὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη, παρέκρουσεν. ἑξῆς οὖν ἐνταῦθα γέγραφεν ἀλλήλων, ὅτι λεπτὸν αὐτῷ καὶ μινυθῶδες ἦν τὸ πνεῦμα καὶ ὅτι παρέκρουσεν ἐν μιᾷ καὶ αὐτῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τῇ ὀγδόῃ. ἆρ᾽ ὦ πρὸς Διὸς οὐκ ἤδη σαφές ἐστιν, ὡς οὐκ ἐπὶ πάσης

dam, nomine Pythione, ſic ſcribentem in ſeptimi diei enarratione: *Nocte turbatio multa, deliravit, nihil dormivit.* Deinde in octavo die ſic: *Sero rurſus incaluit, deliravit.* Et poſtea rurſus in nono: *Circa ſolis occaſum inquietus erat, delirabat.* Ut igitur haec audiſti, ſic rurſus audi, qualisnam dyspnoeae ſpecies huic Pythioni affuerit. Cognosces enim eum neque rarum neque magnum ſpiritum duxiſſe, quamvis delirus eſſet. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficilis reſpirationis, quae ipſi accidit, bis per totam narrationem, tum circa ſecundum tum circa octavum diem. Verum de octavo die prius apponam, in quo et deliraſſe et difficulter reſpiraſſe hominem ait, ſic ſcribens: *Octavo mane quidem parum dormivit, ſtatim vero frigus, taciturnitas, ſpiritus tenuis et imminutus; ſero rurſus incaluit, deliravit.* Hic igitur eadem ſerie ſcripſit, et quod ſpiritus ipſi tenuis erat ac imminutus et quod uno et eodem octavo die deliravit. Num igitur jam per Jovem maniſeſtum eſt, quod

παραφροσύνης Ἱπποκράτης ἀραιὸν καὶ μέγα φησὶ γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα; εἰ μή τι νομίζεις ὦ οὗτος οὐδὲν διαφέρειν τοῦ μεγάλου τὸ μινυθῶδες. εἰ γὰρ τοῦτο, δῆλον, ὡς οὐδὲ τὸ μινύθειν οἷόν τί ἐστιν, οἶσθα, καὶ νομίζεις ταὐτὸν εἶναι τῷ αὐξάνειν αὐτό. μὴ τοίνυν παρ᾽ ἡμῶν τά γε τοιαῦτα μάνθανε, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοὺς τὰ πρῶτα γράμματα διδάσκοντας ἴθι. ἀλλ᾽ ὥσπερ ταῦτα οὐκ ἔμαθεν ὁ τὸ μινύθειν ἀγνοῶν, οὕτως οὐδὲ τὰ Ἱπποκράτους ἀνέγνω συγγράμματα. πάντως γὰρ ἂν ἐν αὐτοῖς μυριάκις εὗρε καὶ τὸ μινύθειν καὶ τὸ μινυθῆναι καὶ τὴν μινύθησιν κατὰ πάντας σχεδὸν ἀριθμοὺς καὶ γένη καὶ πτώσεις ἐγκεκλιμένα πανταχοῦ, τοὐναντίον αὐξήσει τε καὶ τῷ αὐξάνειν δηλοῦντα, ὥστε καὶ τὸ μινυθῶδες εἴη ἂν τὸ ἐναντίον τῷ ηὐξημένῳ. εἴπερ οὖν τὸ ηὐξημένον μέγα, τὸ μινυθῶδες μικρόν ἐστιν. οὕτως οὖν καὶ ὁπότε τὴν δευτέραν ἡμέραν διηγεῖτο τοῦ Πυθίωνος, βραχύπνοον αὐτὸν ὠνόμασε. ἡ γάρ τοι βραχύπνοια καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν βραχεῖαν γίγνεσθαι δηλοῖ καὶ τὴν ἡσυχίαν· ὥσπερ ἡ μακρόπνοια κατὰ τοὐναντίον ἄμφω μεμηκύνθαι. καί τοι κἂν εἰ θάτερον αὐτῶν

non in omni delirio Hippocrates rarum ac magnum ſpiritum fieri ait? Niſi ſane putas, bone vir, imminutum nihil a magno differre; ſi enim hoc putas, manifeſtum eſt, quod neque *imminuere* quid ſit noſti, et idem eſſe putas quod augere. Ne igitur a nobis talia diſcas, ſed ad eos, qui primas literas docent, eas. Ceterum velut elementa non didicerat ille, ſignificationis verbi *imminuere* ignarus, ſic neque Hippocratis ſcripta legerat; omnino enim ſexcenties reperiſſet, et *imminuere et imminui et imminutionem*, per omnes fere numeros et genera et caſus ubique declinata, et contrarium verbo *augere et augmento* ſignificantia. Quare etiam imminutus *ſpiritus* contrarius utique fuerit aucto. Sic igitur auctus magnus, imminutus parvus eſt. Sic igitur et quum diem ſecundam enarrat Pythionis, *breviſpirum* ipſum appellat; brevis enim ſpiratio et actionem et quietem ipſam brevem fieri indicat; quemadmodum longa ſpiratio contra, ambo eſſe producta, quanqaam etiamſi alterum ipſorum im-

Ed. Chart. VII. [249. 250.] Ed. Baf. III. (179.)
ἐδηλοῦτο, τό γε μὴ πᾶσι γίγνεσθαι τοῖς παραπαίουσι μέγα τε καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα καὶ οὕτως ἂν ὡμολόγητο. τὸ μὲν γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα κατ᾽ ἄμφω μακρόν ἐστι, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ κατὰ τὴν ἡσυχίαν· ἡ βραχύπνοια δὲ πάντως κατὰ τὸ ἕτερόν γε αὐτῶν βραχεῖα, ὥσπερ καὶ τὸ λεπτὸν καὶ τὸ μινυθῶδες πνεῦμα βραχὺ πάντως ἐστίν.

Κεφ. ε΄. Ἱπποκράτης οὖν αὐτὸς οἶδε σαφῶς οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἅπασι τοῖς παραπαίουσι τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, οὐ μὴν μάχεταί γε τοῦτο τῇ περὶ τῆς τοιαύτης δυσπνοίας ἀποφάνσει. τὸ μὲν γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα παραφροσύνης ἴδιον, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐξ ἀνάγκης αὐτὴν δηλώσει· οὐ μὴν εἰ παραφρονεῖ τις, μέγα καὶ ἀραιὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνεῖ. οὐ γὰρ ἀχώριστον, ἀλλὰ ἴδιον ἔφαμεν εἶναι παραφροσύνης [250] τὸ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα, καθάπερ τὸ γεωμετρεῖν, τὸ τεκταίνεσθαι, τὸ φιλοσοφεῖν, τὸ ῥητορεύειν καὶ ἄλλα μυρία, ὧν ἕκαστον οὐδενὶ μὲν ὑπάρχει τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μὴ ἀνθρώπῳ μόνῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἴδιον αὐτοῦ λέγεται, οὐ

dicaretur, tamen etiam fic in confeffo effet, quod non omnibus delirantibus magnus et rarus fpiritus fieret. Rarus enim et magnus juxta ambo longus eft, et actionem et quietem; brevis vero fpiratio omnino juxta alterum ipforum brevis, quemadmodum etiam tenuis et imminutus fpiritus brevis omnino exiftit.

Cap. V. Ipfe itaque Hippocrates manifefte novit non omnibus delirantibus effe neceffario fpiritum magnum et rarum; nec certe pugnat hoc cum pronunciato de ejufmodi fpirandi difficultate. Rarus enim et magnus fpiritus proprius eft delirii, et propterea neceffario ipfum fignificabit; non tamen fi quis delirat, neceffario magnum et rarum fpiritum habet; non enim infeparabilem, fed proprium effe diximus delirii rarum et magnum fpiritum; quemadmodum effe geometram, effe architectum, effe philofophum, effe rhetorem, et alia innumera, quae fingula nulli alii adfunt animali, praeterquam homini foli, et ob id propria ipfius effe dicuntur,

Ed. Chart. VII. [250.] Ed. Baf. III. (179.)

μὴν ἀχώριστόν γέ τι, καθάπερ τὸ λογικόν. οὐ γὰρ πᾶν ἴδιον εὐθὺς καὶ ἀχώριστον. ὥσπερ δὲ ταῦθ' ἡμᾶς ἡ λοιδορουμένη πρὸς αὐτῶν ἐδίδαξεν διαλεκτική, οὕτως καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα, εἰ μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνεῖ, παραφρονεῖ, οὔτε ταὐτόν ἐστι τῷ, εἰ παραφρονεῖ, μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνεῖ, οὔτ' ἀναγκαῖον αὐτὰ συναληθεύεσθαι. οὐ γὰρ ἀντιστρέφει πρὸς ἄλληλα ταῦτα, ἀλλὰ μόνον ἀναστρέφει. ὡς οὖν οὐδεὶς Ὀλύμπια νικῆσαι δύναται μὴ πολλῷ πρότερον γυμνασάμενος, οὕτως οὐδὲ τῆς ἐν τοῖς λόγοις ἀληθείας ἐπιβοηθὸς γενέσθαι μὴ μαθὼν τὰ κἀν τούτοις παλαίσματα. καὶ ὥσπερ οὐδὲ πεσεῖν εὐσχημόνως ἴσασιν οἱ παντάπασιν ἀμαθεῖς παλαισμάτων, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε κατὰ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι κρατοῦσι καὶ ἄγχουσι καὶ οὐ μεθιᾶσι, τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον οἱ ἀμαθεῖς τῆς ἐν τοῖς λόγοις τέχνης, ἐναργῶς πεπτωκότες πολλάκις αἴσχιστον πτῶμα, τοσαῦτα δέουσιν αἰδεῖσθαι, ὥστε καὶ νενικηκέναι νομίζουσιν· ὥσπερ καὶ ὁ τὸν παραφρονοῦντα δεικνύων μικρὸν ἀναπνέοντα, κἄπειτα νομίζων ἐξηλέγχθαι διὰ τούτου τὸν

non tamen etiam inseparabilia, quemadmodum est rationale; non enim quicquid proprium est, statim etiam est inseparabile. Quemadmodum autem haec nos improbata ab ipsis dialectica docuit, sic etiam quod tale pronunciatum, *si magnum et rarum spiritum ducit, delirat,* neque idem est quod hoc, *si delirat, magnum et rarum spiritum habet,* neque necessarium est ambo simul esse vera; non enim reciprocant haec inter se mutuo, sed solum invertuntur. *Ut igitur nemo Olympia vincere potest, nisi prius multo tempore sit exercitatus: sto neque veritati sermonum praesidium afferre, qui non didicerit etiam horum luctas. Et quemadmodum ne cadere quidem decenter sciunt luctae penitus rudes, sed aliquando supini ad terram prostrati, et tenent et strangulant et non dimittunt victorem: eodem modo artis sermocinandi rudes saepe manifeste turpissimo casu lapsi, tantum abest ut vereoundentur, ut etiam vicisse se existiment.* Quemadmodum etiam hic, qui delirantem nobis demonstravit parvum spiritum ducentem, atque inde per hoc experi-

φαινομένου τὴν Ἱπποκράτους ἀπόφανσιν. οὗτος γοῦν αἴσχιστον πτῶμα πεσὼν, ᾤετο καταβεβληκέναι. πῶς γὰρ οὐκ αἴσχιστα, ἅμα μὲν εὑρεθῆναι μηδὲν τῶν Ἱπποκράτους ἀνεγνωκότα, καὶ διὰ τοῦτο οἴεσθαι κενῶς εἰρῆσθαι τὰ πάλιν πρὸς ἐκείνου γεγραμμένα· ἅμα δὲ μηδὲ συνιέναι τῶν λεγομένων, ἀλλὰ παρακούειν τε καὶ ταὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα παραφροσύνης εἶναι γνώρισμα τῷ πάντως ἕπεσθαι παραφροσύνῃ τὴν εἰρημένην δύσπνοιαν; εἶτα τί θαυμαστόν ἐστιν, ἐν τοῖς τῶν ἰάσεων λογισμοῖς τυφλώττειν τοὺς μηδὲ τὰ οὕτω σμικρὰ γιγνώσκοντας; ἀλλ᾽ ἤρτηται δηλονότι τὰ σμικρὰ ταῦτα ἐξ ἑτέρων σμικρῶν μὲν καὶ αὐτῶν, ὀλιγωρηθέντων δ᾽ αὐτοῖς. τὸ γὰρ ἀγνοῆσαι, τίς δύναμις ἐπιτροπεύει τὴν ἀναπνευστικὴν ἐνέργειαν, ἀρχὴ τῶν τοιούτων σφαλμάτων· ἠγνοήθη δ᾽ ἐκεῖνο, διότι προηγνοήθη, πόθεν χρὴ πορίζεσθαι ταῖς ἀποδείξεσι τὰς προτάσεις. τούτου γάρ τοι τοῦ παλαίσματος οἱ μὲν ἀγύμναστοι γενηθέντες, οἱ δὲ τελέως ἀμαθεῖς, τὰ τηλικαῦτα πίπτουσι πτώματα· καὶ ἡμῖν ἐν ἑτέροις ἀποδέδεικται, καὶ μάλιστ᾽ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ μυῶν

mentum Hippocratis ſententiam redarguiſſe ſe exiſtimavit. Hic itaque turpiſſimo caſu lapſus, putavit tamen ſe *nos* proſtraviſſe. Quomodo enim non turpiſſimus hic lapſus eſt ſimul inveniri nihil ex ſcriptis Hippocratis legiſſe, et ob id putaſſe fruſtra dicta, quae deinde ſcripta ſunt, ſimulque nihil intelligere ex illius dictis, ſed obaudire, et idem eſſe putare magnum et rarum ſpiritum delirii eſſe ſignum et ad delirium omnino dictam dyſpnoeam ſequi? Deinde quid mirum eſt in curandi ratiocinationibus caecutire eos, qui tam parva non cognoscunt? Verum parva ex aliis itidem parvis dependent, quorum nihil penſi habuerunt. Etenim ignorare, quae facultas reſpirationis actionem gubernet, principium eſt hujusmodi errorum; ignoratum eſt autem illud, propterea quod ante ignoratum fuit, unde propoſitiones conquirere oporteat ad demonſtrationes. Circa hoc enim luctae genus aut inexercitati, aut penitus rudes, ejusmodi caſus incurrunt; demonſtratumque nobis in aliis eſt, et maxime in ſecundo de motu musculorum, quod hi qui reſpirationem

κινήσεως, ὅτι τοῖς ἀπροαίρετον εἰποῦσιν ἔργον εἶναι τὴν ἀναπνοὴν, ἐκ τοῦ μὴ δυνηθῆναι παρὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ πράγ(180)ματος πορίσασθαι τὰς εἰς τὴν ἀπόδειξιν προτάσεις, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις ὡς συμβεβηκὸς ἀκολουθῆσαι, σφαλῆναι συνέπεσεν. ἀλλὰ καὶ Ἱπποκράτης γε ὁ τὴν φύσιν μὲν αὐτὴν ὁρῶν τῶν πραγμάτων, ὑπερορῶν δὲ τῶν ἄλλων ὡς συμβεβηκότων, ἐν μὲν τῷ καθόλου βεβαίως ἀπεφήνατο διὰ τοῦ προγνωστικοῦ· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει· κατὰ μέρος δὲ διὰ τῶν ἐν τοῖς νοσήμασι φαινομένων ἐβασάνισε τὸν λόγον ἐσχάταις εἰς ἀκρίβειαν βασάνοις, ἃς, οἶμαι, θαυμάσειεν, εἴ τις ἐθελήσειε προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις· μαθήσεται γὰρ, ὅτι παραφροσύναις μὲν ἁπάσαις ἕπεται μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν λόγον, οὐ μήν γε τοῖς παραφρονοῦσιν ἅπασιν, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις, ὅσοι μὴ δι' ἄλλην τινὰ διάθεσιν μείζονα τῆς παραφροσύνης ἑτέρως ἠλλοιωμένην ἔχουσι τὴν ἀναπνοήν. συγχωρησάτω δέ μοι πρότερον μιᾶς ἀῤῥώστου γυναικὸς προσθεῖναι διήγησιν, ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδη[251]μιῶν γεγραμμένης, εἰς ἀπόδειξίν τε ἅμα τῶν ἤδη προειρημένων εὕρεσίν

involuntarium opus esse dicunt, ex eo quod non potuerint a substantia ipsius rei propositiones ad demonstrationem quaerere, sed alia prout occurrerunt, secuti sint, in errorem inciderunt. Verum et Hippocrates ipsam rerum naturam contuitus, et caeteris ut contingentibus posthabitis, in universum constanter pronunciavit in praenotionibus: *Spiritus magnus et per multum tempus delirium significat.* Particulatim vero per apparentia in morbis sermonem extremis ad rei certitudinem experientiis factis probavit; quas, opinor, admirabitur qui dictis animum advertere voluerit. Discet enim quod omnibus deliriis magnus et rarus spiritus ex propria ipsorum ratione comes est, non tamen omnibus deliris, sed illis solis, qui non per aliam quandam affectionem delirio majorem respirationem habent aliter alteratam. Concedat autem mihi, ut prius unius aegrotae feminae apponam enarrationem, quae in tertio epidemiorum est conscripta, ad jam relatorum demonstrationem, et ad eorum,

Ed. Chart. VII. [251.] Ed. Baf. III. (186.)

τε τῶν νυνὶ προκειμένων. ἄρχεται μὲν οὖν τοῦ περὶ αὐτῆς λόγου τόνδε τὸν τρόπον· ἐν Θάσῳ Δεάλκους γυναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ Ληΐου, πυρετὸς φρικώδης, ὀξὺς, ἐκ λύπης ἔλαβεν, ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο, καὶ διὰ τέλεος ἀεὶ σιγῶσα, ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐτριχολόγει, δάκρυα καὶ πάλιν γέλως, οὐκ ἐκοιμᾶτο, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς, οὐδὲν διήει, σμικρὰ ὑπομιμνησκόντων ἔπινεν, οὖρα σμικρὰ, λεπτὰ, οὐκ ἔχοντα ὑπόστασιν, πυρετοὶ πρὸς χεῖρα λεπτοὶ, ἀκρέων ψύξις· ἐννάτῃ πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν ἐνιδρύνθη σιγῶσα. οὐκοῦν ὅτι μὲν ἐξ ἀρχῆς τε καὶ διὰ τέλους αὕτη παρεφρόνει, μεμαθήκαμεν· οὐδὲ γὰρ ἕν τι παραφροσύνης εἶδος αὐτῇ συνέπεσεν, οὐδὲ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, τὰ μὲν σιωπώσῃ, τὰ δὲ φθεγγομένῃ, καὶ τὰ μὲν μετὰ δακρύων, τὰ δέ γε μετὰ γέλωτος. ἀκούσωμεν δ' ἑξῆς καὶ τοῦ Ἱπποκράτους, οἷόν τι δυσπνοίας εἶδος αὐτῇ γενέσθαι φησί. γράφει δὲ ὧδε· τεσσαρεσκαιδεκάτῃ πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, καὶ πάλιν βραχύπνοος. ἐνταῦθα μέν γε σαφῶς πάλιν κατ' ἀντίθεσιν ἡ

quae nunc propofita funt, inventionem. Aufpicatur itaque de ipfa fermonem hoc modo: *In Thafo Dealcis uxorem, quae in Lejo decumbebat, febris cum horrore acuta ex moerore corripuit; ab initio autem pannis contegebatur, et ad finem femper filens palpabat, vellebat, fcalpebat, pilos legebat; lacrymae et rurfum rifus; non dormiebat; a ventre irritatio, nihil prodibat; parum commonita bibebat; urinae paucae, tenues, fedimentum non habentes; febres ad manum tenues, extremarum partium frigus; nono multum delirabat, et rurfus fedata eft filens.* Quod igitur et ab initio et perpetuo haec defipuerit, didicimus; neque enim una defipientiae fpecies ipfi accidit, neque vulgaris, fed multae et fortes, partim filenti, partim loquenti, et partim cum lachrymis, partim cum rifu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyspnoeae fpecies ipfi oborta fit. Scribit autem fic: *Decimo quarto fpiritus rarus, magnus, per tempus, et rurfus brevifpira.* Hic equidem rurfus manifefte per oppofitionem dicta eft brevifpira ad

Ed. Chart. VII. [251.] Ed. Bas. III. (180.)

βραχύπνοος εἴρηται τῇ μέγα καὶ ἀραιὸν ἐχούσῃ πνεῦμα, καὶ οὐδεὶς ἂν ἔτι, οὐδ' εἰ παντάπασιν εἴη σκαιότατος, ἀπορήσειεν, ὅτι μὴ πᾶσι τοῖς παραφρονοῦσιν ὁ Ἱπποκράτης ἀραιὰν καὶ μεγάλην γίγνεσθαί φησι τὴν ἀναπνοήν. ἐπὶ γοῦν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς τῶν δυσπνοιῶν ἑκατέρων ἐφεξῆς μέμνηται, καὶ μικρὸν ἔτι προελθὼν ὧδέ πως γράφει· εἰκοστῇ λόγοι πολλοὶ, καὶ πάλιν ἱδρύνθη, ἄφωνος, βραχύπνοος. εἶτα εἰπὼν, μιῇ καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανεν, ἐπὶ τέλει τοῦ παντὸς λόγου τάδε προσγέγραφεν· ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, ἀναισθήτως πάντων εἶχεν, ἀεὶ περιεστέλλετο.

Κεφ. στ'. Δῆλος οὖν ἐστιν ὁ Ἱπποκράτης ἐξ ἁπάντων ὧν παρεθέμεθα ποτὲ μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα τοῖς παραφρονοῦσι γιγνόμενον εἰδὼς, ποτὲ δὲ τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, ποτὲ δ' ἀμφότερα κατὰ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἐν μέρει συμπίπτοντα. καί σοι νομίζω δείξειν, ἂν προσέχῃς τὸν νοῦν καὶ μὴ παρέργως ἀκούῃς τῶν λεγομένων, ἐν αὐτοῖς οἷς ἔγραψεν ἀῤῥώστοις, ἐνδεικνυμένην αὐτῷ ἑκάστης τῶν προειρημένων διαφορῶν τὴν αἰτίαν. ἄρξομαι δ' ἀπὸ τῆς ὑστάτης ἡμῖν

eam, quae magnum et rarum spiritum habebat. Et nullus saue amplius, etiamsi omnino imperitissimus sit, dubitaverit de eo, quod non omnibus delirantibus Hippocrates raram et magnam respirationem fieri dixerit. Itaque in una et eadem foemina utriusque difficultatis spirandi ex ordine meminit, et paululum progressus amplius sic scribit: *Vigesimo verba multa, et rursus sedata est, obmutescens, brevispira.* Deinde ubi dixit: *Vigesimo primo mortua est*, ad finem totius sermonis haec addit: *Huic ad finem spiritus rarus magnus, nihil sentiebat; semper contegebatur.*

Cap. VI. Manifestum igitur est ex omnibus, quae retulimus, Hippocratem aliquando magnum et rarum spiritum delirantibus fieri novisse, aliquando vero ipsius contrarium; aliquando utrumque in eodem homine singulatim incidere. Et sane me tibi demonstraturum esse confido, si modo mentem adhibueris, neque perfunctorie quae dicuntur audiveris, in ipsis quos descripsit aegris, singularum praedictarum differentiarum causam ab ipso indicari. Initium au-

παραγραφείσης ἀῤῥωστίας τῆς Δεάλκους γυναικὸς, ἐφ' ἧς ἅπαντα συμπληρώσας τὸν λόγον, εἶθ' ὥσπερ εἴωθεν ἀναλαμβάνων ἐν ὀλίγῳ τὰ συνέχοντα κεφάλαια ταυτὶ γράφει· ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, ἀναισθήτως πάντων εἶχεν. ἓν γὰρ τῶν πάντων καὶ ἡ τῆς ἀναπνοῆς χρεία, ἧς καὶ αὐτῆς ὠλιγώρει μέχρι πλείονος, ὅτι μηδὲν ᾐσθάνετο, κἂν τούτῳ μακρᾶς ἡσυχίας ἀποτελουμένης, ἀραιὸν ἐγένετο τὸ πνεῦμα, τότε πρῶτον ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν ἐξορμώσης τῆς προαιρέσεως, ἡνίκα πλησίον ὀλέθρου καὶ πνίξεως ἀφικνῆται. ὥσπερ δὲ οὐκ ἔπινεν αὐτάρκως ἡ ἄνθρωπος αὕτη· μικρὰ γάρ, φησι, ὑπομιμνησκόντων ἔπινεν· οὕτως οὐδ' ἀνέπνει πρὶν ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ πνίγεσθαι βίας ἀναμνησθῆναι, πολὺ σφοδρότερον νυττούσης τε καὶ κεντριζούσης καὶ πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἐπεγειρούσης τῶν πίνειν ὑπομιμνησκόντων. ἀρξαμένη δ' ἀναπνεῖν, ἀνεκαλεῖτο μηδὲν ἧττον πᾶν τὸ πρόσθεν [252] λεῖμμα τῷ μεγέθει τῆς ἐνεργείας, ὁμοίως τοῖς ἐν ταῖς λύπαις καὶ τῷ κλαίειν στενάζουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ διττῆς αἰτίας τοῦτο πάσχουσιν, ὅτι τε περὶ τὸ φροντιζόμενον, ἐφ' ᾧ λυποῦνται, καταγίγνον-

tem faciam a poſtrema nobis aſcripta aegrota Dealcis uxore, in qua omni completo ſermone, deinde ut conſuevit, breviter contenta capita recolligens, haec ſcribit: *Huic ad finem ſpiritus rarus, magnus, nihil omnium ſentiebat.* Etenim unum erat de omnibus et reſpirationis uſus, cujus itidem diutius negligens erat, propterea quod nihil ſentiebat; et quum per hoc longa quies efficeretur, rarus ſpiritus reddebatur, nimirum tunc primum ad actionem voluntate concitata, quando prope perniciem et ſuffocationem perveniebat. Quemadmodum autem haec foemina non ſufficienter bibebat (*parum enim,* inquit, *admonita bibebat*), ſic neque reſpirabat, priusquam a violentia ſuffocationis admoneretur, multo vehementius pungente ac ſtimulante et ad actionem excitante, quam qui ad bibendum commonerent. Ubi vero jam reſpirare coepiſſet, revocabat nihilominus omnem priorem defectum per magnitudinem actionis, ſimiliter iis, qui in moerore et luctu ſuſpirant. Verum illi quidem ob duplicem cauſam hoc patiuntur, tum quod in curis ſibi moleſtis ver-

ται, καὶ διὰ τοῦτο ἀραιότερόν τε καὶ μικρότερον ἀναπνεύσαντες ἐπὶ πολλαῖς ἐνεργείαις ἐφεξῆς, ἔπειτα βιασθέντες ὑπὸ τοῦ λείποντος, ἅπαν εἰσάπαξ ἠναγκάσθησαν αὐτὸ πληρῶσαι· καὶ προσέτι, διότι κατὰ τὰς λύπας ἔσω κινεῖται τό τε πνεῦμα καὶ τὸ θερμὸν, ἐπὶ δὲ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι λεληθότως τε καὶ κατὰ βραχὺ πολλὴ κατὰ τοῦ βάθους ἀθροιζομένη θερμότης ὁπότε πρῶτον ἀνιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀνάγκη μεῖζον ἀναπνεῦσαι. ἐν δὲ ταῖς κατὰ τοὺς παραφρονοῦντας διαθέσεσιν ἡ μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης αἰτίας ἀνάγκη παραπλήσιος, ἡ δ' ἀπὸ τῆς δευτέρας οὐκέθ' ὑπάρχει. οὐ γὰρ δὴ ἔσω γε μᾶλλον ἢ ἔξω κινεῖται τούτοις τὸ θερμὸν, εἰ μή τι ἄλλο κατὰ τύχην προσγένηται σύμπτωμα. διαφέρουσι δὲ καὶ τῷ πυρέττειν οἱ παραπαίοντες τῶν ἄλλως λυπουμένων. καὶ τοίνυν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εὑρίσκεται χρώμενος τῷ τῆς ἀνακλήσεως ὀνόματι, καθάπερ ἄλλοτε καὶ περὶ Φιλίσκου λέγων· τούτῳ τὸ πνεῦμα διὰ τέλεος ὥσπερ ἀνακαλεομένῳ. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ διὰ χρόνου, καὶ δὴ τοῦτ' ἐξηγήσασθαι δίκαιον. εἰ γὰρ ἐλλείποι τὸ πολλοῦ, ταὐτὸν δύναται τὸ διὰ χρόνου τῷ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένῳ, μέγα δ' ἀναπνεόμενον καὶ διὰ

fentur, et ob id rarius ac minus refpirantes per multas ex ordine actiones, deinde a defectu coacti, omnem ipfum femel explere cogantur; tum amplius etiam propterea quod in moeroribus et fpiritus et calor intus movetur; in ejusmodi vero affectionibus latenter et paulatim multus calor in alto coacervatus ubi primum hominem prefferit, neceffe eft amplius refpirare. Verum in affectionibus delirantium neceffitas quidem a prima caufa confimilis eft; a fecunda vero non itidem exiftit; non enim intro magis, quam foras his calor movetur, nifi fortuito aliud quoddam fymptoma fiat. Differunt autem et quod febricitent delirantes ab iis, qui alias moerore affecti funt. Atque ipfe Hippocrates reperitur in ipfis *revocationis* vocabulo effe ufus, quemadmodum alibi et de Philisco loquens: *Huic fpiritus perpetuo veluti revocanti.* Quid igitur tandem *per tempus*, et hoc juftum eft exponere. Si enim deeft *multum,* idem eft *per tempus* ac id, quod in praenotionibus dictum eft: *Spiritus magnus et*

πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δὶς ἂν ἐφεξῆς εἴη ταὐτὸ λεγόμενον ἐπί τε τῆς Δεάλκους γυναικὸς καὶ τοῦ ἐν Μελιβοίῃ νεανίσκου. γράφει οὖν ἐπ' ἀμφοῖν ὡσαύτως· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου· εἰ τὸ πολλοῦ προστεθείη, γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου πολλοῦ· καὶ δὶς ἂν εἴη λεγόμενον τὸ ἀραιόν. οὐκ οὖν ἐλλείπειν ἡγητέον τὸ πολλοῦ, ἢ οὐχ οὕτως ἐλλείπειν, ὡς καὶ νῦν εἴπομεν, ἀλλ' ἑτέρως τε καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, ἵνα ᾖ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· πνεῦμα μέγα καὶ ἀραιὸν, οὐ συνεχῶς οὐδ' ἐφεξῆς, ἀλλὰ διὰ χρόνου πλείονος; εἰ μὲν γὰρ συνεχῶς καὶ κατὰ τὸ ἑξῆς ἁπάσας τὰς ἀναπνοὰς συμπέσοι γενέσθαι μεγάλας τε καὶ ἀραιὰς, μὴ προστιθέναι ταῖς τοιαύταις αὐτὸν τὸ διὰ χρόνου, ἀλλ' ἁπλῶς γράφειν, πνεῦμα μέγα καὶ ἀραιόν· εἰ δ' αἱ μὲν πλείους τῶν ἀναπνοῶν μὴ γίγνοιντο μεγάλαι καὶ ἀραιαὶ, παρεμπίπτοιεν δέ τινες ὀλίγαι τοιαῦται, τότ' οὐκέθ' ἁπλῶς αὐτὸν ἀραιὸν καὶ μέγα λέγειν, ἀλλὰ τὸ διὰ χρόνου προστιθέναι. ἢ καὶ τούτῳ μάχεται τὸ ἐπὶ τῆς Δεάλκους

per multum tempus desipientiam significat; verum si hoc est, bis consequenter idem dictum fuerit tum in Dealcis uxore tum in adolescente apud Meliboeam; scribit enim in utrisque consimiliter, *spiritus rarus, magnus, per tempus;* si *multum* apponitur, quod dictum est tale fiet: *spiritus rarus, magnus, per multum tempus;* et bis dicetur utique *rarus.* An non igitur particulam *multum* deesse putandum est; aut certe non sic deficere, ut nunc diximus, sed aliter et alio modo, ut sit quod dictum est tale: *spiritus magnus et rarus* non continenter, neque consequenter, sed per longus tempus? Si enim continenter et consequenter omnes respirationes contingat fieri magnas et raras, non apponere eum hujusmodi respirationibus *per tempus,* sed simpliciter scribere, *spiritus magnus et rarus.* Si vero plures quidem respirationes non fiant magnae et rarae, incidant autem aliquae paucae hujuscemodi, tunc eum sane non simpliciter *spiritum rarum et magnum* dicere, sed *per tempus* apponere. An etiam cum hoc pugnat, quod in Dealcis uxore

γυναικὸς εἰρημένον ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παντὸς λόγου; ταῦτα γάρ φησιν· πνεῦμα διὰ τέλεος ἀραιὸν καὶ μέγα· καίτοι ἀνώτερον εἶπεν ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας· πνεῦμα ἀραιὸν καὶ μέγα, διὰ χρόνου. σαφῶς γὰρ ὅπερ νῦν διὰ χρόνου, τοῦτ᾽ ἐν τοῖς ἑξῆς διὰ τέλεος εἴρηκεν. τί οὖν ἐστι τὸ διὰ τέλεος; τὸ μέχρι τέλους δηλονότι διὰ παν(181)τὸς τοῦ νοσήματος γινόμενον. ἀλλὰ τούτῳ δόξειεν ἂν μάχεσθαι τὸ ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης εἰρημένον· πνεῦμα ἀραιὸν καὶ μέγα διὰ χρόνου καὶ πάλιν βραχύπνοος. πῶς γὰρ εἰ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου μέγα καὶ ἀραιὸν ἦν τὸ πνεῦμα, τὸ καὶ πάλιν βραχύπνοος προσγέγραπται; εἴπερ γὰρ ὅλος ἐγένετό τις χρόνος, ὅταν βραχύπνους, οὐ διὰ παντὸς ἦν μακρόπνους. καὶ μὴν ὅτι γε διὰ παντὸς ἤθελεν αὐτὴν γενέσθαι μακρόπνουν, εἰ καὶ μὴ διὰ ταύτης τῆς λέξεως τῆς ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, ἀλλ᾽ ἐπί γε τῆς τελευτῆς, ἡνίκ᾽ ἔφη διὰ τέλεος, ἐναργῶς δηλοῦται, καὶ πᾶσιν ὁμολογηθήσεται τοῖς εἰθισμένοις ἀκούειν τῆς Ἱπποκράτους λέξεως. οὐ γὰρ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις εὑρίσκεται παρ᾽ αὐτῷ τὸ διὰ τέλεος, οὐδ᾽ ἐν

dictum est in fine totius sermonis? haec enim ait, *spiritus perpetuo rarus et magnus;* quamvis superius dixisset in decimoquarto die, *spiritus rarus et magnus per tempus.* Manifeste enim quod nunc per tempus, hoc in sequentibus ad finem dixit. Quid est igitur *ad finem?* id videlicet quod usque ad finem per omnem morbum contingit. Verum cum hoc pugnare videbitur quod in decimoquarto die est dictum: *spiritus rarus et magnus, per tempus, et rursus brevispira.* Quomodo enim si per omne tempus magnus et rarus erat spiritus, *et rursus brevispira,* adscriptum est? Siquidem enim omnino aliquod tempus fuit, in quo brevispira erat, non penitus longispira erat. At vero quod perpetuo velit ipsam longispiram factam esse, tametsi non per haec verba, in decimo quarto die, at in fine utique, quum ait, *ad finem,* manifestum redditur; ac omnes hoc ipsum concedent, qui Hippocratis dictionem audire sunt assueti. Non enim semel aut bis, sed valde frequenter reperitur apud ipsum *ad finem,* neque in alio ullo usurpatum, quam ubi per omne tempus

[253] ἑνὸς ἄλλου ταττόμενον, ἢ ὅταν τὸ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου δηλῶσαι βουληθῇ. ὥστε τοῦτ' ἄπορον μένει πάντως, εἴτε αὐτὸ τὸ διὰ τέλεος τὸ διὰ χρόνου δηλοῦν ὑπολαμβάνοιμεν, εἴθ' ἕτερόν τι. μήτε τοίνυν οὐδ' ἄπορόν ἐστιν, ἀλλ' ἐπηρεάζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς μάτην· οὐ γὰρ διακόπτει τὸ σπανίως παρεμπῖπτον ἐν οὐδενὶ τῶν οὕτως λεγομένων τὴν ἐν τῷ καθόλου γιγνομένην ἀπόφανσιν, ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως ἐλέγομεν· ταύτῃ τῇ γυναικὶ διὰ παντὸς μὲν τοῦ χρόνου μέγα καὶ ἀραιὸν ἦν τὸ πνεῦμα, παρενέπιπτε δέ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἡ βραχύπνοια. καὶ ὅτι γε αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει σύνηθές ἐστι τὸ τοιοῦτον, ἔκ τε τῶν ἄλλων ἔστιν ἐπιδεῖξαι βιβλίων κἀξ αὐτοῦ τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν ᾧ καὶ ἥδε ἡ ἄῤῥωστος γέγραπται. τὴν γὰρ λοιμώδη κατάστασιν ἐκδιηγούμενος ὧδέ πως ἤρξατο· ἔτος νότιον, ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος. καί τι βραχὺ προελθών φησιν· ἐτήσια σμικρὰ διεσπασμένα ἔπνευσεν. ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτ' ἄπνουν εἶπε τὸ ἔτος, ὅτι μήτ' ἄλλοι τινὲς ἄνεμοι μήθ' οἱ ἐτήσιοι καλούμενοι συνεχῶς τε καὶ ἀξιολόγως ἔπνευσαν, ἀλλὰ μικρά τε καὶ διεσπασμένως·

indicare velit. Quare hoc dubium prorsus manet, sive hoc ipsum, *ad finem*, per tempus significare suspicemur, sive aliud quicquam. Imo sane neque dubium est, sed frustra nos ipsos ludificamus. Non enim interrumpit, quod raro incidit, in ullo aliquo eorum, quae sic dicuntur, universalem enunciationem; quemadmodum, si sic diceremus: huic foeminae per omne quidem tempus magnus et rarus erat spiritus, incidebat tamen aliquando raro spiratio brevis. Quod vero hujusmodi sermo ipsi Hippocrati sit familiaris, cum ex aliis libris ostendere licet, tum ex ipso tertio popularium morborum, in quo etiam haec aegrota conscripta est. Pestilentem enim constitutionem enarrans, sic sane incepit: *annus austrinus, pluviosus, sine flatibus perpetuo.* Et paululum progressus ait: *Etesiae parvi dispersim spirarunt.* Verum ob hoc ipsum sine flatibus annum dixit, quod neque alii ulli venti, neque qui etesiae appellantur, continenter et insigniter spiraverint, sed parvi et dispersim; tum Apollonium

Ed. Chart. VII. [253.] Ed. Bas. III. (181.)

Ἀπολλώνιόν τε τὸν ἐν Ἀβδήροις τρισκαιδέκατον ἀπὸ ταύτης τῆς καταστάσεως γράφων, ὁπότε περὶ πασῶν τῶν αὐτοῦ διαλέχθη τῶν κατὰ τὴν νόσον ἡμερῶν, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παντὸς λόγου προσέθηκε· παράληρος διὰ τέλεος· καίτοι μικρὸν ἄνω περὶ αὐτοῦ γράψας αὐτοῖς ὀνόμασιν· περὶ δὲ τετάρτης καὶ εἰκοστῆς, διὰ παρηγορίης· τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν, σμικρὰ δὲ κατενόησεν. ἀλλ' οὐχ ἱκανόν γε ἦν τὸ σμικρὰ κατανοῆσαι τὴν περὶ παντὸς τοῦ νοσοῦντος ἀπόφανσιν ἀνατρέψαι, καὶ διὰ τοῦτ' ὀρθῶς εἶπε, παράληρος διὰ τέλεος, τουτέστιν ἕως τέλους, ὅπερ ταὐτὸν δύναται τῷ διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος.

Κεφ. ζ. Οὐκοῦν, ἤδη γὰρ ἐπιθεῖναι χρὴ κεφαλὴν τῷ λόγῳ, τὸ (ὅτι) διὰ χρόνου τῷ διὰ τέλεος οὐ ταὐτόν ἐστι. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δέδεικται, τὴν αἰτίαν ἐφεξῆς εἴπωμεν, δι' ἣν τισὶ μὲν τῶν παραφρονούντων ἀραιὸν καὶ μέγα διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος γίνεται τὸ πνεῦμα, τισὶ δὲ οὐδέποτε· καὶ τισὶ μὲν ἐν τῷ πλείονι τοῦ χρόνου παρεμπίπτοντος ὀλιγάκις ἢ τοῦ διαφέροντος ἁπλῶς, ἢ καὶ τοῦ ἐναντίου, τισὶ δ' ἔμπαλιν ὀλιγάκις

Abderitanum decimumtertium ab hac constitutione scribens, postquam de omnibus morbi ipsius diebus recensuit, ad finem totius sermonis apposuit: *Delirus perpetuo;* quamvis paulo supra de ipso scripsisset his verbis: *Circa vigesimumquartum per lenitudinem, alia quidem in eodem statu, parum autem resipiebat.* Verum non sufficiens erat ipsum parum resipuisse ad hoc, ut totam de aegroto prolatam sententiam subverteret; et ob id recte dixit, delirus ad finem, hoc est, usque ad finem, quod idem valet, quod per totum morbum.

Cap. VII. Jam igitur, tandem enim orationi finem imponere oportet, *per tempus* non idem est ac *ad finem.* Et quandoquidem hoc monstratum est, causam deinceps referamus, ob quam aliquibus delirantibus rarus et magnus per totum morbum fit spiritus, aliquibus vero nunquam; et quibusdam per longius tempus raro intercidente aut simpliciter diverso aut etiam contrario; quibusdam vero vice versa ra-

μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν, πολλάκις δ' ἤτοι τὸ ἐναντίον ἢ τὸ διαφέρον ὁπωσοῦν· τισὶ δὲ ἐπίσης ἑκάτερον. ἀναμνησθῶμεν πάλιν κἀνταῦθα τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ περὶ τῶν ἁπλῶν διαθέσεων. ἄλγημα μὲν γὰρ μόνον, ἔν τινι τῶν κινουμένων κατὰ τὰς ἀναπνοὰς μορίων γιγνόμενον, μικρὰν καὶ πυκνὴν ἐργαζόμενον ἐδείκνυτο τὴν ὅλην ἀναπνοήν· παραφροσύνη δὲ μόνη τὴν ἐναντίαν αὐτοῦ τὴν ἀραιὰν καὶ μεγάλην, αὔξησις δὲ τοῦ θερμοῦ τὴν μεγάλην καὶ πυκνήν· ἡ δ' ἐναντία αὐτῷ ψύξις τὴν μικρὰν καὶ ἀραιάν. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ παραφροσύνης μόνον ὁ τῆς ἀναπνοῆς κόσμος συγχέοιτο, μέγα καὶ ἀραιὸν ἔσται τὸ πνεῦμα διὰ παντός· εἰ δ' ὑπὸ πόνου μόνον, σμικρὸν καὶ πυκνόν· εἰ δ' ἄμφω συνέλθῃ, κρατοῦντος μὲν τοῦ πόνου σφοδρῶς, ἀφανὴς παντάπασιν ἡ ἐκ τῆς παραφροσύνης ἀλλοίωσις· μετρίου δ' ὄντος, ἤτοι πλεῖον μὲν ἐκ τοῦ πόνου, ἔλαττον δ' ἐκ τῆς παραφροσύνης τὴν ἀναπνοὴν [254] ἀλλοιοῦσθαι συμβήσεται, ἢ ἔμπαλιν, ἢ ἐπ' ἀμφοῖν ἐπίσης. ἀφανίσαι μὲν γὰρ οὐ πάνυ τι τελέως ἡ παραφροσύνη δύναται τὴν ἐκ τοῦ πόνου ἀλλοίωσιν, πλὴν εἰ αὐτὴ μὲν εἴη

ro quidem magnus et rarus, faepe vero aut contrarius aut quoquo modo diverfus; quibusdam vero ex aequo uterque. In memoriam itaque et hic revocemus ea, quae in primo libro funt demonftrata de fimplicibus affectionibus. Dolorem etenim folum in aliqua parte, quae in refpirationibus movetur, factum parvam et denfam efficere univerfam refpirationem monftrabatur; delirium vero folum contrariam illi ipfi, raram et magnam; augmentum autem caloris, magnam et denfam; et contrariam ipfi frigiditatem, parvam et raram. Si igitur a folo delirio refpirationis et integritas confundatur, magnus et rarus erit fpiritus perpetuo; fi vero a folo dolore, parvus et denfus; fi vero ambo concurrant, et dolor vehementer fuperet, obfcura omnino alteratio ex delirio erit; fi vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidem ex dolore, minus vero ex delirio, refpirationem alterari continget, aut vice verfa, aut aequaliter in utroque. Neque enim delirium omnino demoliri poteft alterationem, *quae fit* ex dolore, nifi ipfum quidem valde fit magnum et vehemens,

μεγάλη καὶ σφοδρά τις ἄγαν, ὁ δὲ πόνος μικρὸς καὶ ἀμυδρός· ὁ μέντοι πόνος ἐκνικᾷ τελέως, ὅταν ἰσχυρὸς ᾖ, τὴν ἐκ τῆς παραφροσύνης δύσπνοιαν, ὡς μηδ' ὅλως ἐμφαίνεσθαι. οὕτω δ' εἰ καὶ πρός τινα τῶν ἑτέρων διαθέσεων ἡ παραφροσύνη συμπλέκηται, τὴν ἰδέαν τῆς ἀναπνοῆς ἄλλοτ' ἄλλην ἐργάσεται παρὰ τὸ κρατεῖν, ἢ κρατεῖσθαι, ἢ ἰσοσθενῶς ἔχειν, ἢ νῦν μὲν, εἰ τύχοι, κρατεῖν, αὖθις δ' ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τοῦ νοσήματος κρατεῖσθαι. δείξομεν οὖν ὅτι καὶ κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία τοῦτ' αὐτὸ διδάσκει διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων ἀῤῥώστων. ἐναργῶς δὲ καὶ σαφῶς δειχθήσεται, προειπόντων ἡμῶν ὀλίγον τι περὶ τῆς προαιρέσεως τοῦ Ἱπποκράτους. δοκοῦσι γὰρ οἱ παλαιοὶ πάντα τὰ τοῖς νοσοῦσι συμβαίνοντα γράφειν αὐτὸν, ὥσπερ καὶ τὸν Θουκυδίδην· ἔχει δ' οὐχ οὕτως, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ ἐναντιώτατον ὑπάρχει τοῖς Ἱπποκράτους γράμμασι πρὸς τὰ Θουκυδίδου. ὁ μὲν γὰρ πάντα γράφει τὰ καὶ τοῖς ἰδιώταις γνώριμα, μηδὲν ὅλως αὐτῶν παραλιπὼν, ὁ Θουκυδίδης, ὁ δ' Ἱπποκράτης ὀλίγα μὲν τούτων, ὅσα πρὸς τὴν ὅλην διάθεσιν, καθ' ἣν ἐκινδύνευσεν ὁ κάμνων, δι-

dolor vero parvus et obſcurus; at dolor ubi vehemens fuerit, perfecte evincit reſpirationis difficultatem, quae ex delirio induceretur, ut ne prorſus compareat. Sic etiam ſi cum alia quadam affectione delirium complicetur, reſpirationis ſpeciem alias aliam efficit, quatenus aut ſuperat, aut ſuperatur, aut aequabilitate pollet, aut nunc quidem, ſi ita contingat, ſuperat, rurſus vero in alio tempore morbi ſuperatur. Monſtrabimus igitur, quod etiam hoc ipſum in libris epidemiorum docet, per conſcriptos in ipſis aegrotos. Monſtrabitur autem evidenter et manifeſte, ubi prius paucum quiddam de Hippocratis propoſito praefati fuerimus. Exiſtimant enim veteres omnia, quae aegris contingunt, ipſum conſcribere, velut Thucydidem; verum res non ita habet, ſed hoc ipſum eſt, in quo vel maxime contraria ſunt Hippocratis et Thucydidis ſcripta. Thucydides enim omnia ſcribit etiam idiotis nota, nihil ipſorum penitus praetermittens; Hippocrates vero pauca ex iis, quae ad totam affectionem pertinent, in

Ed. Chart. VII. [254.] Ed. Baf. III. (181.)

φέρει, πάμπολλα δ' ἄλλα τοῖς ἰδιώταις μὲν παρεωραμένα, τεχνικὴν δὲ πάνυ καὶ ἀκριβῆ τὴν διάγνωσιν παρεχόμενα, καὶ δυνάμενα πολλάκις καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς λαθεῖν. οὗτος δ' ὢν ταχὺς ἐν τῷ ἑρμηνεύειν, καὶ μηδὲν ὅ τι μὴ καὶ μεγάλως ὀνήσει γράφειν ἀξιῶν, δόξει σοι πάλιν ἐξεστάναι τῶν οἰκείων φρενῶν, ὅταν τὰ μηδ' ὅλως γενόμενα τῷ νοσοῦντι γράφῃ, τοῦτ' αὐτὸ προσδηλῶν, ὅτι μὴ ἐγένετο. ὁ γὰρ καὶ τῶν γενομένων τὰ πλεῖστα παραλείπων οὐκ ἂν δόξειε τοῖς μὴ γενομένοις διατρίβων παραπαίειν; ἀλλ' εἰ ἐνόεις ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν κἀκεῖνα παραλείπει καὶ ταῦτα γράφει, τότ' οἶμαί σε θαυμάσειν αὐτόν. οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν, οὐδ' εἰς τὸν τυχόντα δυνάμενον ἰατρὸν ἐλθεῖν ἐκεῖνος ἔγραψεν. ἀποδέδεικται δὲ καὶ περὶ τούτων ἡμῖν ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ κἀν τοῖς περὶ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς, οὐχ ἥκιστα δὲ κἀν τοῖς περὶ τοῦ παρὰ τοῦ Θουκυδίδου λοιμοῦ. τούτων τοίνυν μεμνημένος, οὐ χαλεπῶς αἰσθήσῃ τῶν λεγομένων. μέλλω γὰρ δείξειν, εἰ καί τῳ παράδοξον εἶναι δόξει, πολλοὺς μὲν τῶν ἐν ἐπιδημίαις γεγραμμένων δυσπνοήσαντας, μηδὲν δ' ὑπὲρ τῆς

qua aegrotus eſt periclitatus; multa vero alia ab idiotis quidem neglecta, artificioſam vero et exactam cognitionem exhibentia, et quae etiam optimos medicos ſaepe latere poſſunt. Hic celer in interpretando, et nihil, quod non magnopere juvet, ſcribendum ſibi ducens, videbitur tibi rurſus propria mente emoveri, quando etiam quae penitus non ſunt facta aegro, ſcribit, hoc ipſum inſuper indicans, quod non ſint facta; qui enim etiam ex factis plurima omittit, non videbitur in non factis tempus terens delirare? Verum ſi meditatus eſſes ob eandem cauſam tum illa relinqui, tum haec ſcribi, tunc ſane opinor te ipſum eſſe admiraturum; neque enim vulgaria, neque quae quilibet medicus aſſequi queat, hic ſcripſit. Demonſtratum eſt autem de his nobis tum in aliis multis libris tum in iis, qui ſunt de Hippocratis diſſectione ſcripti, nec minus etiam in iis, qui de Thucydidis peſte. Horum igitur memor, haud difficulter intelliges ea quae dicentur; demonſtrabo enim, quamvis praeter opinionem hoc eſſe videbitur, multos difficulter ſpirantes eſſe in morbis po-

δυσπνοίας αὐτῶν εἰπεῖν τὸν Ἱπποκράτην, διότι σαφὴς ἦν καὶ πρόδηλος ἅπασιν ἰατροῖς. εἰ γὰρ ἤτοι τὸ στέρνον, ἢ τὰς πλευρὰς, ἢ τὰ περὶ τὰς κλεῖς καὶ τὴν φάρυγγα συνέβαινέ τῳ φλεγμᾶναι, καὶ διὰ τοῦτο μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνεῖν, ὡς ἐν τῷ πρόσθεν ἐπεδείκνυτο λόγῳ, γράφειν οὐκ ἂν ἠξίωσεν Ἱπποκράτης οὔτε τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος οὔτε τὴν ἀρχὴν ὅτι δύσπνους ἐγένετο. πολὺ γάρ ἐστι τὸ τοιοῦτον τῆς δυσπνοίας εἶδος (182) ἑκάστης σχεδὸν ἡμέρας ὁρώμενον ἐπί τε περιπνευμονικῶν καὶ πλευριτικῶν καὶ συναγχικῶν καὶ πάντων ἁπλῶς οἷς τι κατὰ τὸν θώρακα καὶ τὸν πνεύμονα φλεγμαίνει. καὶ ταῖς ἥπατος δὲ φλεγμοναῖς, καὶ μάλιστα ταῖς κατὰ τὰ κυρτὰ, καὶ ταῖς τοῦ σπληνὸς, καὶ ταῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ταῖς τοῦ περιτοναίου, τὸ τοιοῦτον εἶδος ἕπεται τῆς δυσπνοίας. ἀλλὰ καὶ οἷς ἡ γαστὴρ φλεγμαίνει, καὶ μᾶλλον εἰ τὸ στόμα τε καὶ ὁ στόμαχος αὐτῆς, [255] καὶ οἷς τῶν ὑμένων τις ἢ τῶν μυῶν τῶν καθ' ὑποχόνδριον, ἢ αἱ φρένες αὐταὶ, τούτοις ἅπασι μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα,

pularibus confcriptos, verum Hippocratem nihil de difficili ipforum refpiratione dixiffe, propterea quod manifefta erat et omnibus medicis perfpicua. Si enim aut pectus aut coftas aut partes circa claviculas aut fauces alicui inflammari contigit, et ob id parvus ac denfus fpiritus neceffario fequutus eft, ut in fuperiore libro eft demonftratum; Hippocrates neque difficilis refpirationis fpeciem, neque omnino, quod difficulter fpirans factus fit, fcribere dignatus eft. Multam enim et frequentem hujusmodi dyspnoeae fpeciem quotidie fere videre eft et in peripneumonicis et pleuriticis et in angina, ac fimpliciter in omnibus quibus aliqua pars thoracis ac pulmonis eft inflammata. Quin et hepatis inflammationes, praefertim gibbae ejus partis, et fplenis, et maxime ipfius capitis; itemque peritonaei; ejusmodi difficilis fpirationis fpecies fequitur. Imo etiam quibus ventriculus inflammatus eft, et magis fi os et ftomachus ipfius, et quibus membrana aliqua aut musculus circa praecordia, aut ipfum adeo feptum transverfum, his omnibus parvus et denfus fit

Ed. Chart. VII. [255.] Ed. Baf. III. (182.)

πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν νῆστίν τε καὶ τοῦ κώλου τὰ ἄνω μειζόνως φλεγμήναντα, δυσπνοεῖν οὕτως ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, φλεγμονῆς νῦν ἀκουομένης τοῦ σκληροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ὀδυνῶντος ὄγκου, καθάπερ τῷ Ἐρασιστράτῳ καλεῖν ἔθος ἐστὶ καὶ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς πᾶσιν, ἐπεὶ ὅτι γε τὴν φλόγωσιν οὕτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ σχεδὸν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. δέδεικται δ' ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ καὶ διότι τοῖς ὑδερικοῖς καὶ τοῖς ὑπερεμπεπλησμένοις ἢ πόματος ἢ σιτίων, καὶ ταῖς κυούσαις, καὶ τοῖς προγάστορσι μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, καὶ καθόλου φάναι πᾶσιν ὅσοις στενοχωρεῖταί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. οὕτω γὰρ καὶ τοῖς ἀσθματικοῖς καὶ τοῖς πνευμονώδεσι καὶ τοῖς ἐμπύοις, καὶ οἷς ἡ ῥάχις διέστραπται μεγάλως, καὶ οἷς ἀπέπτων φυμάτων σύστασις ἢ ἐν θώρακι ἢ ἐν πνεύμονι, καὶ ὅλως ἅπασιν οἷς σκίῤῥος ἢ ἄλλος τις ὄγκος ἀξιόλογος ὅτου δὴ τῶν προειρημένων μορίων ἐστὶν ἁπάντων, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνεῖν ἀνάγκη. οὔτ' οὖν οὗτοι δύνανται λα-

fpiritus. Saepe vero etiam inteftinum aliquod tenue, et maxime ex iis, quae ad jejunum funt et fuperiores coli partes, majori inflammatione correptum, ita hominem difficulter coëgit fpirare. Per inflammationem autem nunc intelligendus eft durus et calidus et dolens tumor, quemadmodum et Erafiftrato vocare confuetudo eft, et recentioribus medicis omnibus; quandoquidem veteres ita phlogofin nominaffe nemo fere ignorat. Demonftratum eft autem in libro hunc praecedente ob quid et hydropicis et iis, qui fe aut potu aut cibis fupra modum expleverunt, et praegnantibus, et prominentem ventrem habentibus, parvus et denfus fiat fpiritus, et univerfim loquendo, omnibus quibus aliquod refpiratorium organum coarctatur. Sic enim et afthmaticis et pulmonariis et fuppuratis, et quibus fpina dorfi magnopere diftorta eft, et quibus crudorum tuberculorum collectio vel in thorace vel in pulmone, ac denique omnibus, quibus fcirrhus, aut alius quispiam tumor infignis in quibuscumque praedictis partibus exiftit, neceffarium eft parvum et denfum fpiritum ducere. Hi igitur neque vul-

θεῖν οὐδὲ τὸν ἐπιτυχόντα τῶν ἰατρῶν, οὔτε αἱ διαθέσεις αὐτῶν, αἷς ἐξ ἀνάγκης ἕπεται δύσπνοια. καὶ γὰρ αἱ διαθέσεις σαφεῖς, καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἐναργές ἐστι, καὶ πολλοῖς μονονουχὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γιγνόμενον. ἀλλ᾽ ὅτι μηδὲν τῶν οὕτω σαφῶν Ἱπποκράτης γράφει, πολλάκις ἀποδέδεικται. Θουκυδίδης μὲν γὰρ τὰ συμβάντα τοῖς νοσοῦσιν ὡς ἰδιώτης ἰδιώταις ἔγραψεν, Ἱπποκράτης δὲ τεχνίτης τεχνίταις.

Κεφ. η΄. Εἴπωμεν οὖν ἤδη καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς δυσπνοήσαντας ἀῤῥώστους, ἐφ᾽ ὧν οὐκ ἠξίωσεν οὐχ ὅπως τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτι ἐδυσπνόησαν. ἐπεὶ δ᾽ ἑπτὰ μέν ἐστιν ἅπαντα τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία, τούτων δὲ τὸ μὲν ἕβδομον σαφῶς νόθον εἶναι πᾶσι δοκεῖ καὶ νεώτερον καὶ διεσκευασμένον, τὸ δὲ πέμπτον οὐ τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους τοῦ Ἡρακλείδου υἱέος, ἀλλὰ τοῦ νεωτέρου τοῦ Δράκοντος· τὸ δὲ δεύτερον καὶ τὸ τέταρτον καὶ τὸ ἕκτον ἔστι μὲν οἷς τοῦ Ἱπποκράτους υἱέος, ἔστι δὲ οἷς καὶ αὐτοῦ Ἱπποκράτους ἔδοξεν, οὐ μὴν συγγράμματά γε οὐδ᾽ ὥστε διαδοθῆναι τοῖς Ἕλλησι μέλλοντα, ἀλλ᾽ ὑπομνήματα

gares quidem medicos latere poſſunt, neque affectiones ipſorum, ad quas neceſſario ſequitur ſpirandi difficultas. Nam et affectus manifeſti ſunt, et ſpecies dyspnoeae evidens eſt, et plerisque tantum non quotidie contingit. Verum, quod Hippocrates nihil ex tam manifeſtis ſcribat, ſaepe demonſtratum eſt. Thucydides enim quae aegris contingunt velut idiota idiotis conſcripſit; Hippocrates vero ut artifex artificibus.

Cap. VIII. Dicamus igitur jam etiam ipſos difficulter ſpirantes aegrotos, in quibus non dignatus eſt non ſolum ſpeciem difficilis reſpirationis, ſed neque ipſum hoc ſolum ſimpliciter dicere, quod difficulter ſpiraverint. Quoniam vero ſeptem ſunt in univerſum epidemiorum libri, et ex his ſeptimus manifeſte ſpurius eſſe omnibus videtur, imo et recentior ac interpolatus; quintus vero non magni Hippocratis Heraclidae filii, ſed junioris filii Draconis; ſecundus vero ac quartus et ſextus ab aliquibus Hippocratis filii, ab aliis vero ipſius Hippocratis eſſe putantur, non tamen opera, neque Graecis divulganda, ſed commentarii potius

μᾶλλον εἶναι· τισὶ δὲ οἵπερ καὶ ἀκριβέστερά μοι δοκοῦσι καταμαθεῖν τῶν βιβλίων τὴν δύναμιν, ὑπὸ μὲν τοῦ Θεσσαλοῦ γεγράφθαι δοκεῖ τὰ ε', δύο δ' εἶναι τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, καὶ ἐπιγεγράφθαι γέ που διὰ τοῦτο τὰ ἐκ τοῦ μικροῦ πινακιδίου, δηλονότι τοῦ Θεσσαλοῦ πάντα ὅσα περ ὁ πατὴρ αὐταῦ γεγραφὼς ἔτυχεν ἀθροῖσαι σπουδάσαντος ἐς ταὐτὸν, ὡς μηδὲν ἀπόλοιτο· μόνα δὲ καὶ λοιπὰ τῶν ζ τούτων βιβλίων Ἱπποκράτους εἶναι τοῦ μεγάλου σχεδὸν ἅπασιν ὡμολόγηται, τό τε πρῶτον καὶ τὸ τρίτον· εὔλογον ἔδοξέ μοι πρῶτον μὲν τοὺς ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις γεγραμμένους ἀῤῥώστους προχειρίσασθαι, μετὰ δὲ [256] τοῦτο καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις τῶν ἐπιδημιῶν εὐθὺς αὐτοῖς συνάπτοντα κατὰ τὴν τῶν λόγων οἰκειότητα καὶ ὅσα διὰ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐτῷ περὶ δυσπνοίας εἴρηται. καὶ δὴ καὶ πρώτου πάντων μνημονεύσωμεν Ἀναξίωνος, ὅν τινα, ὥς φησιν αὐτὸς, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν, πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη ξυνεχὴς, ἔβησσε ξηρὰ, οὐδ' ἔπτυε τὰς πρώτας ἡμέρας. καὶ πρῶτόν γε αὐτὸ τοῦτο δείξωμεν, τί δή ποτε καίτοι βραχυλόγος ὢν ὁ Ἱπποκράτης, ἐνὸν εἰπεῖν αὐτὸ

esse; quibusdam vero, qui mihi accuratius librorum vim expendisse videntur, a Thessalo conscriptos esse quinque libros conjectura est; duos autem esse magni Hippocratis, et ob id sane inscriptos esse *Libros* ex parva tabella; Thessalo videlicet omnia, quae pater suus scripserat, in idem coacervare studente, quo nihil deperiret; solos autem reliquos ex his septem libris Hippocratis magni esse fere ab omnibus concessum est, nempe primum et tertium; *proinde* rationi consentaneum mihi visum est primum aegrotos his in libris conscriptos in manus sumere; postea vero etiam eos, qui in aliis epidemiorum libris proditi sunt, ipsis statim annectere, prout sermonis consortium postulaverit, etiam quaecunque in aliis ipsius scriptis de respirandi difficultate dicta sunt. Et sane primi omnium Anaxionis mentionem faciamus, *quem,* velut ipse ait, *febris acuta prehendit; lateris dextri dolor continuus, tussivit aridas, neque primis diebus expuebat.* Ac primum hoc ipsum demonstremus, cur tandem, quum breviloquus sit Hippocrates, licuissetque ipsi

δι' ἑνὸς ὀνόματος, ὅτι πλευριτικὸς ἦν ὁ Ἀναξίων, οὕτως εἰπὼν τὰ συμπτώματα τὰ κατὰ τοῦτο τὸ νόσημα, δι' ἐκείνων μᾶλλον ἠξίωσε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιήσασθαι διήγησιν. οὔτε γὰρ ἔθος αὐτῷ τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον ἐστὶν, εἰς ἓν ὄνομα καὶ κεφάλαιον ἀνάγειν ἀεὶ τὰ κατὰ μέρος· οὔτε μὴν κατὰ τὸ τυχὸν ἐνδέχεται νῦν οὕτω γράφειν τὸν μηδ' ἓν εἰκῆ γράφοντα. τίς οὖν ἡ αἰτία; τῶν νοσημάτων ἑκάστῳ συμπτώματα τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, τὰ δ' ὡς τὸ πολύ. αὐτῶν δὲ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὑπαρχόντων πλείους εἰσὶ διαφοραὶ, τινὲς μὲν πλειστάκις ὁρώμεναι, καὶ διὰ τοῦτ' οἰκεῖαι τῇ φύσει τοῦ νοσήματος εἶναι πεπιστευμέναι· τινὲς δὲ σπανίως πάνυ, καὶ διά τι συμπεσὸν ἰδίως ἐξαίρετον. ὁ τοίνυν Ἱπποκράτης, ὅταν μὲν αἱ συνήθεις ἰδέαι τῶν συμπτωμάτων ὦσιν, ἀρκεῖται τηνικαῦτα μόνῳ τῷ καθόλου τοῦ νοσήματος ὀνόματι· ὅταν δέ τι ἐμπίπτῃ τῶν σπανίων, μετὰ τὴν καθόλου τε καὶ κοινὴν ἅπαντος τοῦ νοσήματος προσηγορίαν εὐθὺς ἐκεῖνο διορίζεται· εἰ δὲ πλείους ποτὲ θεάσαιτο παθημάτων ἰδέας ὑπὲρ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη φύσιν, δεομένην ἑκάστην οἰκείου διορισμοῦ,

uno verbo, quod pleuriticus erat Anaxion, dicere, sic relatis hujus morbi symptomatis, per illa magis dignatus sit facere de ipso enarrationem? Neque enim talis ipsi mos est, sed plane contrarius, ad unum nomen et caput particularia semper reducere. Neque vero verisimile est nunc eum fortuito sic scribere, qui nihil quicquam temere scribat. Quaenam est igitur causa? Singulis morbis insunt symptomata alia necessario, alia ut plurimum. Eorum ipsorum, quae necessario insunt, plures sunt differentiae; quaedam saepissime videntur, et ob id naturae morbi propria esse creduntur; quaedam raro admodum et ob rem aliquam praecipuam, privatim obortam. Hippocrates igitur quum consuetae species symptomatum extiterint, tunc sane solo universali morbi nomine contentus est; quum vero aliquid ex raris incidit, post universalem et communem totius morbi appellationem statim illud ipsum discriminat; quod si plures aliquando conspiciat affectionum species, quae singulae supra communem et consuetam naturam propria distinctione opus habeant

Ed. Chart. VII. [256.] Ed. Baf. III. (182.)

τηνικαῦτα ὑπερβαίνει μὲν τὸν καθόλου, διηγεῖται δ' εὐθὺς ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος, ὡς ἂν ἐκ τούτων κἀκείνου δηλουμένου. πλευριτικοῖς οὖν ἐξ ἀνάγκης μὲν συμπίπτει τό τε τῆς πλευρᾶς ἄλγημα, καὶ μετὰ τοῦ πυρετοῦ, καὶ ἡ δύσπνοια καὶ ἡ βήξ· οὐκ ἐνδέχεται γὰρ πλευριτικὸν εἶναι μὲν, μὴ οὐ πάντα δὲ ταῦθ' ὑπάρχειν αὐτῷ· τὸ δὲ ἀνάγεσθαί τι τῶν ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς ἅμα ταῖς βηξὶν, οὐκ ἀναγκαῖον μὲν, ὡς τὸ πολὺ μέντοι συμβαίνει. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν ἀναγομένων ἰδέα ὑπέρυθρος, ἢ ὑπόξανθος, ἢ ἀφρώδης ἐστίν. ὥσπερ δ' ἐν τοῖς εἰρημένοις τὸ μέν ἐστι σύνηθες, τὸ δὲ ξένον, οὕτω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐξ ἀνάγκης συμπίπτουσι τινὲς μὲν ἰδέαι πλειστάκις, τινὲς δὲ σπανίως ὁρῶνται. καὶ τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ τοῦ προκειμένου νῦν ἀῤῥώστου τοῦ Ἀναξίωνος, ἐπειδὴ τὰ κατὰ μέρος παθήματα διορισμοῦ ἐδεῖτο, τῆς σπανιωτέρας ἰδέας ὄντα, διοριζομένων δ' αὐτῶν ἤδει γνωρισθησομένην σαφῶς τὴν πλευριτικὴν συνδρομὴν, περιττὸν ἡγήσατο γράφειν ὃ πάντως ἔμελλεν καὶ χωρὶς τοῦ συγγραφῆναι νοηθήσεσθαι. πυρετὸς γάρ, φησιν, ὀξὺς ἔλαβε, καὶ πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη

tuno univerfale quidem transgreditur, enumerat autem ftatim fingula particularia, tanquam fane ex his etiam illud manifeftum fiat. Pleuriticis itaque neceffario accidit et lateris dolor, et cum febre, et refpirandi difficultas et tuffis: non enim datur pleuriticum effe, cui non omnia haec adfint; verum educi quicquam ab inflammatione una cum tuffi, non quidem neceffarium eft, ut plurimum tamen contingit. Sic vero etiam eorum, quae educuntur, forma fubrubra, aut fubflava, aut fpumofa exiftit. Quemadmodum autem in jam dictis aliud confuetum, aliud peregrinum eft: fic etiam in ipfis, quae neceffario accidunt, quaedam formae faepiffime, quaedam raro videntur. Hippocrates itaque in propofito nunc aegroto Anaxione, quum particulares affectiones diftinctione indigerent, ut quae rarioris formae effent, iis autem diftinctis pleuriticum concurfum manifefte cognitum iri videret, fupervacaneum exiftimavit fcribere, quod omnino circa confcriptionem intelligi poterat. *Febris enim,* inquit, *acuta corripuit, et dextri lateris dolor continuus,*

συνεχὴς, καὶ ἔβησσε ξηρὰ, δηλονότι βηχία. οὐκοῦν οὐ μόνον ὅτι πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ὁποῖός τις, ἔμαθες· ὀξὺς γάρ, φησιν· οὐδ' ὅτι πλευρᾶς πόνος, ἀλλὰ καὶ ὁποῖος, ὅτι συνεχής· οὐδ' ὅτι βῆχες μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁποῖαι καὶ τίνες, ὅτι ξηραὶ καὶ ἄπτυστοι· ἐν ταὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ ὅτι πλευριτικὸς ἦν οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἔμαθες· οὐδενὶ γὰρ τῶν πάντων νοσημάτων ἡ τῶν εἰρημένων παθῶν ὑπάρχει σύνοδος, ὅτι μὴ πλευρίτιδι. δι' ἑνὸς οὖν λόγου καὶ ὅτι πλευρίτιδι διεπάλαιεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁποίᾳ τινὶ ταύτῃ, δεδήλωται. ἐπεὶ δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπεται πλευρίτισιν ἡ δύσπνοια, παρέλειψε [257] γράφειν, ὅτι καὶ δύσπνους ἦν. εἰ μὲν γὰρ καὶ περὶ ταύτης τι ξένον εἶχεν εἰπεῖν καὶ σπά(183)νιον, οὐκ ἂν ἐσιώπησεν· ἐπεὶ δ', ὡς ἔοικεν, ἐφύλαττε τὴν εἰθισμένην ἰδέαν, εὐλόγως παρέλειπεν. ὥσπερ δὲ ταῦτα παρῆκεν, οὕτως ἄλλα παρέγραψεν, ἃ μήτε ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει πλευρίτισι μήθ' ὡς πολὺ μήτ' ἐκ τῶν εἰρημένων νοηθῆναι δύναται. τὸ τί γάρ φησι; διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα δὲ εὔχροα, πολλὰ, λεπτά. εἶτα ἐπιφέρων,

et tuſſivit aridas, tuſſiculas videlicet. Non ſolum igitur, quod febris fuit, ſed etiam qualisnam, didiciſti; *acuta enim*, inquit; et non ſolum quod lateris dolor, ſed etiam qualis, nempe continuus; et non ſolum quod tuſſes, ſed etiam quae et quales, nimirum aridae, neque quicquam expuentes. In eodem autem hoc ſermone didiciſti et quod pleuriticus fuerit hic homo; nulli enim ex omnibus morbis praedictarum affectionum concurſus adeſt, praeterquam pleuritidi. Una itaque oratione et quod pleuritide conflictatus ſit homo et qualis haec ipſa fuerit oſtenſum eſt. Quando vero reſpirandi difficultas neceſſario pleuritidem ſequitur, ſcribere omiſit, quod difficile ſpirarit. Si namque et de hac quicquam peregrinum ac rarum, quod diceret, habuiſſet, non utique tacuiſſet; quum vero ſcilicet conſuetam ſpeciem ſervaret, merito omiſit. Quemadmodum autem haec reliquit, ſic alia aſcripſit, quae neque neceſſario pleuriticis adſunt, neque ut plurimum, neque ex dictis intelligi poſſunt. Inquit enim, *ſiticuloſus, vigilans, urinae autem coloratae, multae, tenues;* deinde inferens, *ſexto delirus, ad calefa-*

ἕκτη παράληρος, πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα οὐδὲν ἐνεδίδου. τούτων οὐδὲν οὔτ᾽ ἀναγκαίως ὑπάρχει πλευρίτισιν οὔθ᾽ ὡς τὸ πολύ. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀκούσῃς αὐτοῦ διηγουμένου, σαφέστερον ἐπιγνώσῃ τὴν προαίρεσιν τἀνδρός. ἔχει δ᾽ οὕτως· ἑβδόμη ἐπίπονος, ὅ τε γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵ τε βῆχες ἠνώχλεον, δύσπνοός τε ἦν. ἐνταῦθα δυσπνοίας ἐμνημόνευσεν, ὁπότε τοῦ κακῶς διακεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐποιεῖτο συλλογισμὸν, ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὴν καταλέγων τοῖς ἐξ ἀρχῆς μὲν αὐτῷ συμπεσοῦσι, μήτε δὲ πεπαυμένοις μήτε ἐνδεδωκόσι. τοὺς μὲν γὰρ πυρετοὺς καὶ προσεπιτεῖναί φησι, τὰ δὲ λοιπὰ τρία, τέτταρα γὰρ εὑρέθη τὰ συμπληροῦντα τὴν πλευριτικὴν συνδρομὴν, ἐπὶ τῶν αὐτῶν διαμεῖναί φησι, τοὺς πόνους, τὰς βῆχας, τὰς δυσπνοίας, ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ νοσήματος συλλογιζόμενος ἐπιπόνως ἔχειν τὸν ἄνθρωπον. εἰ γὰρ τῶν συμπληρωτικῶν αὐτῷ παθημάτων τεττάρων ὄντων τὰ τρία μὲν ὡσαύτως ἔχοντα διέμενε, τὸ τέταρτον δὲ χεῖρον ἐγένετο, παντὶ δῆλον, ὅτι κακῶς ὁ ἄνθρωπος εἶχεν. ὁρᾷς οὖν ἐναργῶς, ὅτι διὰ τὸ

ctoria vero nihil remittebat. Horum nihil neque necessario pleuriticis adest neque ut plurimum. Si vero et septimi diei audiveris enarrationem, adhuc manifestius cognosces voluntatem viri. Habet autem hoc modo: *Septimo die magis laboravit, febris enim increvit, et dolores non remiserunt, tussesque infestabant, ac difficulter spirabat.* Hic sane difficilis spirationis mentionem fecit, hominem male affici conclusurus, inter alia etiam ipsam recensens, quae a principio quidem ipsi inciderant, non cessaverant tamen neque remiserant. Febres enim etiam increvisse affirmat; reliqua vero tria (quatuor enim sunt comperta, quae pleuriticum concursum perficiunt) eadem permansisse ait, dolores, tusses ac difficilem spirationem, ab ipsa morbi substantia colligens ratiocinando, hominem laboriose affici. Si enim ex affectionibus ipsum morbum constituentibus, quae quatuor erant, tres quidem eodem modo habentes permanebant, quarta vero etiam deterior reddebatur, omnibus manifestum est, quod homo male habebat. Quare palam vides eum dif-

χρήζειν εἰς πρόγνωσιν τῆς τοῦ νοσήματος καταστάσεως, ἐμνημόνευσε τῆς δυσπνοίας, οὐκ ἂν ἄλλως μνημονεύσας αὐτῆς. καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον τῶν ἄλλων τοῦτον προὐχειρισάμην τὸν ἄῤῥωστον, ἵνα δείξω, ὑπὲρ ἧς μηδὲν εἶπεν κατ' ἀρχὰς δυσπνοίας, ὅτι μηδ' ἔχρηζεν ὅλως αὐτῆς, ὡς οὐ κακῶς μνημονεύει νῦν. εἰ γὰρ προσέχεις τῇ λέξει τὸν νοῦν, εὑρήσεις αὐτὴν τοῦτ' ἐνδεικνυμένην. ἑβδόμῃ, φησὶν, ἐπίπονος. ὅ τε γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινέ, φησιν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵ τε βῆχες ἠνώχλεον, δύσπνοός τε ἦν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἓν μὲν ἐπιτετάσθαι δηλοῖ, τὰ δ' ἄλλα μένειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν. ὃ γὰρ ἐδήλωσεν, οὐ ξυνεδίδοσαν, εἰπὼν τοῦτ' ἐπὶ τῶν λοιπῶν, τῶν βηχῶν καὶ τῆς δυσπνοίας, ἀπὸ κοινοῦ χρὴ νοεῖν, συνηθεστάτης οὔσης τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας οὐχ Ἱπποκράτει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς σχεδὸν ἅπασι. ὡς γὰρ οἱ πόνοι οὐδὲν ξυνεδίδοσαν, οὕτω καὶ αἱ βῆχες ἠνώχλεον, ὡσαύτως δηλονότι μηδὲν ἐνδιδοῦσαι, δύσπνοός τε ἦν, ὡσαύτως δηλονότι μηδὲν τῆς δυσπνοίας ἐνδιδούσης. ἐνδείκνυται δὲ καὶ

ficilis respirationis mentionem propterea fecisse, quod ea opus fuerit ad constitutionis morbi praenotionem, alias ipsius haud ullam mentionem facturus. Et ob id primum hunc aegrum ex omnibus proposui, ut ostendam eum non male nunc difficilis respirationis mentionem facere, de qua per initia nihil dixit, quod prorsus ea non opus esset. Si enim mentem adhibueris dictioni, invenies ipsam hoc indicare. *Septimo*, inquit, *magis laboravit, nam et febris increvit*, inquit, *et dolores* non remiserunt, tussesque infestabant, ac difficulter spirabat. Hic enim, ut dixi, unum quidem *malum* increvisse ostendit, reliqua vero manere in eodem statu. Nam quod ostendit per hoc, *non remiserunt*, id ipsum etiam in reliquis tussibus, et difficili spiratione, ex communi intelligere oportet, quum familiarissima sit ejusmodi loquendi ratio non Hippocrati solum, sed et aliis veteribus fere omnibus. Ut enim dolores nihil remittebant, sic etiam tusses infestabant, eodem modo scilicet, nihil remittentes; et difficulter spirans erat, eodem videlicet modo, nihil remittente difficili spiratione. Quin et ipsa vox *erat* idem ac *simi-*

αὐτὸ τὸ ἦν ταὐτὸν τῷ ὡς πρώην. οὐ γὰρ δύσπνοος ἐγένετο, εἶπε, καί τοι δυνάμενος εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ παντὸς ἂν εἰρηκὼς, εἰ κατὰ τὴν ἑβδόμην προσεγεγόνει τοῦτο τὸ πάθημα, πρότερον οὐκ ὄν· ἀλλ᾽ οὔτε προσεγένετο δηλονότι, πάντως γὰρ ἐχρῆν ἐξ ἀρχῆς αὐτὸ συστῆναι τοῖς ἄλλοις, Ἱπποκράτης τε δεόντως ἐδίδαξεν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς διηγήσεως παραλιπὼν αὐτὸ, μετὰ ταῦτα δὲ μνημονεύσας· ἐπ᾽ ἄλλων μέντοι παμπόλλων ἀῤῥώστων, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ παρέλιπεν, οὕτως οὐδ᾽ ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ φαίνεται μνημονεύων δυσπνοίας. ἅπαντας δ᾽ αὐτοὺς ἑξῆς παραγράψω τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὡς ἔφην, [258] καὶ τοὺς ἐν τῷ τρίτῳ γεγραμμένους, πρότερόν γε προσθεὶς τὰ λείποντα τῆς εἰς τὸν προγεγραμμένον ἄῤῥωστον ἐξηγήσεως. ὥσπερ οὖν ὅτι δύσπνους ἦν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ νοσήματος τῆς φύσεως ἂν ἔγνωμεν, εἰ καὶ μὴ πρὸς Ἱπποκράτους εἴρητο μετὰ ταῦτα, οὕτω καὶ ὅτι τὸ τῆς δυσπνοίας ἦν εἶδος αὐτῷ μικρὸν καὶ πυκνὸν, οὐκ ἄδηλόν ἐστι, κἂν Ἱπποκράτης μὴ γράφῃ· ὡς γὰρ ὅτι δυσπνοοῦσιν οἱ πλευριτικοὶ

liter ut prius. Non enim, difficulter fpirans factus eft, dixit, quamvis dicere potuiffet; et magis utique quam omnia alia dixiffet, fi circa feptimum haec affectio infuper acceffiffet, cum non fuiffet prius; fed nec acceffit videlicet; omnino enim a principio ipfam cum aliis confiftere oportebat. Recte itaque Hippocrates docuit, in principio quidem enarrationis ipfam omittens, poftea vero ejus mentionem faciens. At vero in aliis multis aegrotis ut in principio omifit, fic neque in progreffu fermonis difficilis fpirationis mentionem facere videtur. Caeterum omnes ipfos deinceps afcribam, tum qui in primo epidemiorum, ut dixi, tum qui in tertio funt confcripti, ubi prius appofuero, quae defunt adhuc expofitioni in praefcriptum aegrotum. Quemadmodum igitur eum difficulter fpiraffe ex ipfa morbi natura cognoviffemus, etiamfi non poftea ab ipfo Hippocrate dictum effet; fic etiam difficilis fpirationis fpeciem ipfi parvam ac denfam fuiffe non obcurum eft, etiamfi Hippocrates non fcribat. Ut enim quod pleuritici difficulter fpirent apparet, fic etiam quod

φαίνεται, οὕτω καὶ ὅτι μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνέουσιν· εἴπομεν δὲ ἔμπροσθεν, ὡς οὐδὲν τῶν καὶ τοῖς ἄλλοις σαφῶς γιγνωσκομένων Ἱπποκράτης γράφει. καί τοι καὶ παρεφρόνησεν οὗτος ὁ ἄνθρωπος· λέγει γοῦν οὕτω περὶ αὐτοῦ· ἕκτη παράληρος· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐχ ὡς νόσημα φύσει παρακοπτικὸν, ἀλλ᾽ ὡς ἐπιγιγνόμενον πάθημα πλευρίτισιν ἰσχυραῖς, οὐκ ἔμελλε δήπουθεν ἐκνικήσειν τὴν ἀπὸ τοῦ πόνου τροπὴν, οὐδὲ καθ᾽ αὑτὸ τυπώσειν τὴν τῆς δυσπνοίας ἰδέαν· ὁ δ᾽ ἐν τῇ πλευρᾷ πόνος ἰσχυρὸς ὢν, καθ᾽ ἑαυτὸν πάντως ἔμελλεν ἀλλοιώσειν τὴν ἀναπνοήν· εἰ δέ γε καθ᾽ ὑπόθεσιν ὁ μὲν πόνος ἦν ἀμυδρὸς, σφοδρὰ δὲ ἡ παραφροσύνη, πάντως ἂν ἢ τελέως ἐνίκησεν ἡ παραφροσύνη τὸν πόνον, ἢ ὡς τὸ πολύ· καὶ οὕτως ἂν ἤτοι διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος ἀνέπνεεν ὁ τοιοῦτος ἄῤῥωστος μέγα καὶ ἀραιὸν, ἢ πλεῖστα μὲν οὕτως, σπανιάκις δὲ σμικρὸν καὶ πυκνόν· καὶ τοῦτο πάντως ὁ Ἱπποκράτης προεσημήνατο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἐν Μελιβοίῃ νεανίσκου. τούτῳ γὰρ ἦν μέν τις καὶ καθ᾽ ὑποχόνδριον ἔντασις ὑπολάπαρος, ἀλλὰ καὶ παρεφρόνησε μεγάλως. γράφει γοῦν ἐπὶ μὲν τῆς ἐντάσεως οὕτως·

parvam ac denſam ſpirationem habeant. Diximus autem antea Hippocratem nihil eorum, quae etiam aliis manifeſte cognoscuntur, ſcribere. At etiam deliravit hic homo; dicit igitur ſic de ipſo: *Sexto delirus.* Sed hoc quidem non ut morbum natura ſua mentem percellentem, ſed ut affectum validarum pleuritidum conſectarium, non ſane commutationem ex dolore ſuperaturum erat, neque per ſe ipſum difficilis reſpirationis ſpeciem formaturum; verum quum dolor lateris vehemens exiſteret, per ſe ipſum omnino reſpirationem alteraturus erat. Si autem ex hypotheſi dolor obſcurus fuiſſet, delirium vero vehemens, omnino ſane aut perfecte delirium dolorem ſuperaſſet, aut certe plurimum; atque ita per totum morbum talis aegrotus magnum et rarum ſpiritum duxiſſet; aut ut plurimum quidem ſic, raro autem parvum et denſum; et hoc prius Hippocrates prorſus ſignificaſſet, ut in adolescente Meliboeo; huic enim et hypochondrii tenſio quaedam ſubmollis erat, ſed et magnopere deſipiebat. Scribit itaque de tenſione quidem ſic:

ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων· περὶ δὲ τῆς παραφροσύνης οὕτως· ἐν μὲν τῇ δεκάτῃ τῶν ἡμερῶν παρέκρουσεν ἀτρεμέως, ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης πολλὰ παρέλεγεν, ἐπὶ δὲ τῆς εἰκοστῆς ἐξεμάνη, φησίν. ἦν μὲν οὖν καὶ μόνον αὐτῷ τοὔνομα τὸ ἐξεμάνη μέγεθος παραφροσύνης ἱκανὸν ἐνδείξασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ κόσμιον εἶναι καὶ σιωπηλὸν τὸν νεανίσκον αὐξητικόν ἐστιν οὐ σμικρὸν τοῦ μεγέθους αὐτῆς, εἴ γε δὴ κἀν τῷ προῤῥητικῷ καὶ τὰς ἀποκρίσεις τὰς θρασείας, μήτοι γε τὰς παραφροσύνας αὐτὰς, κακάς φησιν εἶναι τοῖς κοσμίοις. οὐ γὰρ δὴ οὐδ' ἄλλου τινὸς ἕνεκεν ἐν τῇ τῆς δεκάτης ἡμέρας διηγήσει προσέγραψεν τὰ περὶ τοῦ ἤθους τοῦ νεανίσκου. ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν, ἐπειδὴ γέγραπται, παρέκρουσεν ἀτρεμέως, ἁπλῆν τινα εἶναι καὶ τὴν τυχοῦσαν παραφροσύνην, διὰ τοῦτο ἐπιφέρει, ἦν δὲ κόσμιος καὶ σιγῶν, ἐξ ὧν πάντων μὲν δὴ τούτων τὸ σφοδρὸν τῆς παραφροσύνης ἐνεδείξατο. τὴν δὲ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τάχ' ἄν τις δόξειεν μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάσασθαι τὸ πνεῦμα· δι' αὐτῶν γὰρ ὧν ὑπὲρ αὐτῆς ἔγραψεν, ἐνεδείξατο νενικημένην εὐλόγως ὑπὸ τῆς παραφροσύνης. οὐ γὰρ ἁπλῶς

hypochondrii tenfio fubmollis, oblonga ex utrisque. De defipientia vero fic: *decimo die fenfim deliravit, decimo quarto multum delirabat, vigefimo furebat,* inquit. Sola itaque vox ἐξεμάνη i. e. *furebat,* fufficiebat ad delirii magnitudinem indicandam; fed et quod moderatus effet ac taciturnus adolescens, non parum magnitudinem delirii auget; fiquidem fane et in praedictionum libro, *refponfiones temerarias,* nedum deliria ipfa, *malas effe ait in modeftis;* neque enim alterius rei gratia in decimi diei enarratione, ea quae ad mores adolescentis pertinent, adfcripfit. Ut vero ne putaremus, propterea quod fcriptum eft, *deliravit fenfim,* fimplex quoddam et vulgare effe delirium, ob id fane infert, *erat autem moderatus et taciturnus,* per quae omnia vehementiam delirii indicavit. At vero tenfionem hypochondrii ex utraque parte, fortaffis putaverit aliquis parvum ac denfum fpiritum effecturam; verum per ea quae de ipfa fcripfit, ratione oftendit ipfam a delirio victam effe; neque enim

εἶπεν· ἦν δὲ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασις, ἀλλὰ προσέθηκεν ὑπολάπαρος, δηλῶν ὡς οὐκ ἦν σὺν ὄγκῳ μεγάλῳ. λαπαρὸν γὰρ τὸ κενόν. ἐκ δὲ τοῦ παραμήκης τοὐναντίον ἐμφαίνει ᾧ πολλάκις αὐτὸς λέγει τῷ ἀνεσπασμένῳ ὑποχονδρίῳ. ὅταν μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν φρενῶν τείνηται, τότε μὲν ἀνασπᾶταί τε καὶ κατακρύπτεται πᾶν, ἑλκόμενον εἰς τὸν θώρακα· ὅταν δ' ὑπό τινος τῶν κάτω, παραμήκης τηνικαῦθ' ἡ τάσις φαίνεται, οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐπίπροσθεν τὸ κατακρύψον αὐτὴν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θώρακος αἵ τε νόθοι πλευραὶ καὶ τὸ στέρνον. οὐ μόνον οὖν ἐκ τούτων δῆλον, ὡς σμικρὰ παντάπασιν ἡ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἦν διάθεσις εἰς δυσπνοίας γένεσιν, ἀλλὰ κἀξ αὐτοῦ τοῦ προσγράψαι τὸν Ἱπποκράτην περὶ τῆς ὀδύνης αὐτοῦ μηδέν. οὐ γὰρ ἂν ἐσιώπησεν, εἴπερ ἦν ὀδυνηρὸν, ἔθος ὂν αὐτῷ [259] μηδὲν τῶν τοιούτων ἀργῶς παρέρχεσθαι. εἴπερ οὖν ταῦτα μὲν ἦν πάντως σμικρὰ, οὔτε γὰρ ὄγκος τις ἐν αὐτῷ μέγας οὔτε πόνος, οὔτε τὰς φρένας ἔθλιβεν, ἀλλὰ κατὰ (184) τῆς γαστρὸς ὅλης ἐξετέτατο, τῇ παραφροσύνῃ δ' οὐδὲν

ſimpliciter dixit, *erat autem hypochondrii tenſio*, ſed appoſuit, *ſubmollis*, oſtendens, quod non fuerit cum magno tumore. Molle enim eſt vacuum. Ex verbo autem *oblonga* contrarium oſtendit ei, quod ipſe ſaepe dicit, *hypochondrio revulſo*. Quum enim a ſepto transverso tenditur, tunc quidem revellitur ac totum occultatur, ad thoracem tractum; quum vero ab aliqua infra ſita parte, tunc ſane oblonga ipſa tenſio apparet; non eſt enim quicquam ante ſitum, quod ipſam occultet, ut in thorace ſunt tum coſtae ſpuriae, tum ipſum pectus. Non ſolum igitur ex his palam eſt, parvam omnino fuiſſe affectionem circa hypochondrium ad difficilis reſpirationis generationem, ſed et ex eo quod Hippocrates de ipſius dolore nihil aſcripſerit, non taciturnus, ſi cum dolore fuiſſet, quum ipſi mos ſit, ut nihil ejusmodi rerum negligenter praetereat. Si igitur haec ipſa omnino erant parva (neque enim tumor aliquis magnus erat in ipſo, neque dolor, neque ſeptum transverſum premebat, ſed per totum extendebatur ventrem) delirio vero contra nihil de-

ἐνέδει πρὸς τὸ μεγίστην εἶναι καὶ χαλεπωτάτην, κατὰ λόγον ἐνικήθη τελέως ὑπ' αὐτοῦ ἡ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον διάθεσις, ὥστε γενέσθαι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος τὴν ἀναπνοὴν ἀραιὰν καὶ μεγάλην. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἀμφοτέρων ὁμοῦ μνημονεύει, τοῦ τε τῆς δυσπνοίας εἴδους καὶ τῆς κατὰ τὸ ὑποχόνδριον διαθέσεως. ἔχει δ' ἡ λέξις ὧδε· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος· ἵνα μή τις ἀργῶς παρέλθοι τὸν λόγον, ἀλλ' ἑξῆς ἀλλήλων ἀναγνοὺς δύο διαθέσεις, ἐναντίον εἶδος δυσπνοίας ἐργάζεσθαι πεφυκυίας, ἐπισκέπτηται τὴν αἰτίαν τοῦ κρατῆσαι μὲν τελέως τὴν παραφροσύνην, νικηθῆναι δὲ τὴν καθ' ὑποχόνδριον ἔντασιν. ἀλλ' ἡμεῖς γε καὶ τὴν αἰτίαν εἰρήκαμεν καὶ τὴν γνώμην τἀνδρὸς ἐξηγησάμεθα, καὶ χρὴ μεταβάντας ἤδη τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ προτεθέντος λόγου διελθεῖν. ὅταν μὲν γὰρ ἡ παραφροσύνη τελέως νικήσῃ τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, αὕτη μόνη κατὰ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἀλλοιοῖ τὴν ἀναπνοὴν, ὡς ἐπὶ τοῦ προγεγραμμένου γέγραπται νεανίσκου, τοῦ κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ὑστάτου γεγραμμένου· ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι τοῦ πόνου τε-

erat, quo minus maximum et gravissimum esset; pro ratione utique ab ipso penitus evicta est hypochondrii affectio, ut ob id per totum morbum respiratio rara et magna sit facta. Et propterea Hippocrates utriusque simul meminit, tum speciei difficilis spirationis tum hypochondrii affectionis. Habet autem ita textus: *Spiritus rarus, magnus, per tempus, hypochondrii tensio submollis:* ut ne quis negligenter praetereat sermonem, sed duas deinceps legens affectiones, contrariam difficilis respirationis speciem efficere solitas, consideret causam, cur omnino quidem superet delirium, vincatur autem hypochondrii tensio. Verum nos sane et causam diximus et mentem viri exposuimus, et oportet nos jam alio digressos reliquam propositi sermonis partem explicare. Quum enim delirium perfecte vicerit contrariam affectionem, ipsum solum per propriam vim respirationem alterat, velut in praescripto dictum est adolescentulo, qui in tertio epidemiorum ultimus recensetur. At vero quod etiam dolore

λέως κρατοῦντος, οὐδὲν παρεμφαίνεται τῆς κατὰ τὴν παραφροσύνην δυσπνοίας, ἐπ' Ἀναξίωνος ἐδείξαμεν, ὃς ἐν τῷ τρίτῳ καὶ αὐτὸς γέγραπται τῶν ἐπιδημιῶν, ὄγδοος ἀπὸ τῆς λοιμώδους καταστάσεως· ἐπὶ δ' αὖ τῆς Δεάλκους γυναικὸς, ἧς καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ὀγδόης μὲν ἀπὸ τούτου, πεντεκαιδεκάτης δὲ μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν γεγραμμένης, ὡς τὰ πολλὰ μὲν ἡ παραφροσύνη κρατεῖ, σπανιάκις δὲ καὶ κρατεῖται. ἀλλὰ τὰς μὲν ῥήσεις ὀλίγον ἔμπροσθεν, ἡνίκ' ἐξηγούμην οἷόν τι δηλοῖ τὸ διὰ χρόνου, παρέγραψα, νυνὶ δὲ καὶ τὰς διαθέσεις αὐτὰς τὰς μαχομένας ἐρῶ, ἑπόμενος κἀνταῦθα ταῖς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημέναις λέξεσιν. ἐπώδυνος μὲν οὖν διάθεσις οὐδεμία ταύτῃ τῇ ἀνθρώπῳ συμβῆναι φαίνεται, κατάψυξις δὲ ἐπεκράτησε, μαραινομένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐκ γὰρ τοῦ γεγράφθαι περὶ αὐτῆς, πυρετοὶ πρὸς χεῖρα λεπτοὶ, ἀκρέων ψύξις, τοῦτο δηλοῦται, κἀκ τοῦ περιστέλλεσθαι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος. εἰπὼν γὰρ, ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο, μετὰ ταῦτα ἐπὶ τέλει τῆς ὅλης διηγήσεως, ἀεὶ περιεστέλλετό, φησι. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ λύπης ἄρξασθαι, τούτοις ὁμολογεῖ. τί γάρ φησι;

perfecte exuperante, nihil appareat difficultatis ſpirandi delirii conſectariae, in Anaxione demonſtravimus, qui et ipſe in tertio epidemiorum ſcriptus eſt octavus a peſtilenti conſtitutione. In Dealcis autem rurſus uxore, cujus etiam antea mentionem fecimus, octava ab hoc, decimaquinta poſt peſtilentem conſtitutionem ſcripta, ut plurimum quidem delirium exuperat, raro vero exuperatur; verum verba paulo ante, quum exponerem quid ſignificet, *per tempus,* aſcripſi, nunc vero affectiones ipſas pugnantes referam, ſequuturus et hic ſermones ab Hippocrate prolatos. Nulla itaque doloris affectio huic mulierculae accidiſſe videtur, praevaluit autem perſrigeratio, marcescente inſito calore; ex eo enim quod ſcriptum eſt de ipſa: *Febres ad manum tenues, extremarum partium frigus,* hoc oſtenditur et ex eo, quod *per totum morbum contegebatur;* quum enim dixiſſet, *ab initio autem contegebatur,* poſtea in fine totius narrationis *ſemper contegebatur* ait. Quin et ex moerore initium ſumpſiſſe, his conſentit. Quid enim inquit? *Febris cum*

Ed. Chart. VII. [259. 260.] Ed. Baf. III. (184.)

πυρετὸς φρικώδης ἐκ λύπης ἔλαβε. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ φρικώδης πυρετὸς κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐγένετο. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ τὰ πινόμενα διεξέρχεσθαι τὴν γαστέρα, μηδ' ἐπὶ βραχὺ συνιστάμενα, μέγιστον τεκμήριον τοῦ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἀποσβέννυσθαι. καὶ τὸ δέρμα δὲ τὸ καρφαλέον, τὸ ἀπεξηραμμένον ἐστί. συναπόλλυται δὲ ταῖς τοιαύταις ξηρότησι τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀλλὰ μὴν ὅτι γε ταῦτ' ἐπ' αὐτῆς ἐγένετο, δηλοῦσιν αἱ λέξεις αὗται. ἑπτακαιδεκάτῃ γάρ, φησιν, ἐρεθισμοὶ ἀπὸ κοιλίης ταραχώδεες, ἔπειτα δ' αὐτὰ τὰ ποτὰ διήει, οὐδὲ συνίστατο· ἀναισθήτως εἶχε πάντων· δέρματος περίτασις καρφαλέα. εὐλόγως οὖν δι' ὅλου τοῦ νοσήματος ἐπεκράτησε τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, παρενέπιπτε δέ ποτε καὶ τὸ βραχὺ τὸ ταῖς καταψύξεσιν ἑπόμενον. ἀναμνήσω δὲ καὶ νῦν τῶν ῥήσεων, ὡς ἔμπροσθεν ἤδη παρέγραψα· τεσσαρεσκαιδεκάτῃ πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, καὶ πάλιν βραχύπνοος. εἰκοστῇ λόγοι πολλοὶ, πάλιν ἱδρύνθη, ἄφωνος, βραχύπνοος. μιῇ καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανε. ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦ[260]μα ἀραιὸν, μέγα. ἐνταῦθα μὲν οὖν ἡ παραφροσύνη τῆς καταψύξεως ἐπεκράτει,

horrore ex moerore corripuit. Sed et ipſa febris horrifica eandem ob cauſam facta eſt. Et ſane etiam hoc, quod potulenta ventrem pertransirent, neque parvo tempore conſiſtentia, maximum ſignum eſt innatum calorem extingui. Quin et cutis arida nihil aliud eſt quam reſiccata. Deperit autem una cum ejusmodi ſiccitatibus innatus calor. At vero, quod haec omnia in ipſa facta ſint, docent haec verba. *Decimo ſeptimo enim,* inquit, *irritationes a ventre turbulentae, poſtea vero ipſi potus pertranſibant, neque conſiſtebant, omnino nihil ſentiebat, cutis aridae circumtenſio.* Jure igitur per totum morbum magnus et rarus ſpiritus praevaluit; intercedebat autem aliquando etiam brevis, perfrigerationes ſequens. In memoriam autem revocabo etiam nunc ipſos textus, ut antea jam aſcripſi: *Decimo quarto ſpiritus rarus, magnus, per tempus, et rurſus breviſpira. Vigeſimo verba multa, rurſus ſedata eſt, taciturna, breviſpira. Vigeſimo primo mortua eſt. Huic perpetuo ſpiritus rarus, magnus.* Hic igitur delirium perfrigerationem

Ed. Chart. VII. [260.] Ed. Baf. III. (184.)

καὶ διὰ τοῦτο σπανίως μὲν βραχύπνους, δι' ὅλου δὲ τοῦ νοσήματος μακρόπνους ἐτηρήθη. ἔμπαλιν δὲ ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνημόνευσα, βραχύπνοια μὲν ἦν δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, ὀλιγάκις δέ ποτε συνέβαινεν ἡ μακρόπνοια, κατὰ λόγον, δύο γὰρ ἀντέκειντο τῇ παραφροσύνῃ διαθέσεις βραχυπνοίας αἰτίαι, πόνος καὶ κατάψυξις, ἄμφω μὲν μικρὰν πεφυκότα ποιεῖν τὴν ἀναπνοὴν, ἀλλ' ὁ μὲν πόνος μετὰ πυκνότητος, ἡ δὲ κατάψυξις μετὰ ἀραιότητος. ὅτι μὲν οὖν παρεφρόνησε, γέγραπται πολλάκις αὐτοῖς ὀνόμασιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους, ὥστε τοῦτο μὲν οὐκ ἄν τινα λάθοι· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ πόνου τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο σαφῶς ὧδε γέγραπται· κατὰ δὲ κοιλίην, βάρος μετὰ πόνου· ὅτι δὲ κατέψυκτο, καὶ ἡ ἔμφυτος θερμασία ἐμαραίνετο, δῆλον ἐκ τῶνδε· δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων, τὰ δὲ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον· εἶθ' ἑξῆς ἐν τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει, ὀψὲ δὲ περὶ ἡλίου δυσμὰς ὑπεψύχθη μικρά· ἐπὶ δέ γε τῆς τετάρτης ἡμέρας, οὐ μόνον ὅτι ψύξις, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνεθερμάνθη μετὰ χρόνον, προσγέγραπται. σαφέστερον δὲ

superabat, et propterea raro quidem brevifspira, per omnem vero morbum longifspira obfervata eft. Vice verfa in Pythione, cujus jam antea memini, brevis fpiratio per totum quidem morbum erat, raro autem quandoque longa fpiratio contingebat; *atque id* ratione; duae enim oppenebantur delirio affectiones brevis fpirationis caufae, dolor et perfrigeratio, quae ambae parvam refpirationem facere folent; verum dolor cum denfitate, perfrigeratio vero cum raritate. Eum itaque deliraffe, faepe fcriptum eft apertis verbis ab ipfo Hippocrate, ut hoc quidem neminem latere poffit; fed neque dolor in alvo, nam et hic aperte fic fcriptus eft: *In alvo gravitas cum dolore;* quod vero perfrigeratus fuiffet, et infitus calor contabesceret, clarum ex his fit: *Secundo circa medium diem frigus extremarum partium, verum magis circa manus et caput.* Deinde confequenter in tertii diei enarratione: *fero circa folis occafum fubfrigefactus eft parum.* In quarto autem die non folum frigus, fed etiam quod recalefactus fit post tempus, afcriptum eft. Clarius autem adhuc de octavo die narrans: *mane quidem dormivit,* inquit, *parum, ftatim au-*

περὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας διηγούμενος, πρωῒ μὲν ἐκοιμήθη, φησὶ, μικρὰ, ταχὺ δὲ ψύξις, ὀψὲ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. αὖθις δ' ἐπὶ τῆς δεκάτης ἡμέρας, πολλὴ ψύξις, φησί. ἐκ τῶνδε μὲν οὖν δῆλον ὅτι καὶ ψύξις ἦν, οὐ μόνον πόνος καὶ παραφροσύνη τῷ Πυθίωνι. ὅτι δὲ ἐπεκράτει μὲν ἡ βραχύπνοια, ἦν δέ τις καὶ μακρόπνοια, γένοιτ' ἂν σαφὲς ἐν τῇ τῆς δευτέρας ἡμέρας διηγήσει. γέγραπται γὰρ ὡδὶ, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολύν. τοῦτο γὰρ τὸ, χρόνον πολὺν, ἐνδεικτικόν ἐστι τοῦ γε μὴ μόνην εἶναι τὴν βραχύπνοιαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλεονεκτεῖν αὐτὴν τῆς (ἐπὶ) μακροπνοίας. γέγραπται δὲ καὶ οὗτος ὁ Πυθίων ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, τρίτος μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν, ὥστ' ἔνεστιν ἑκάστῳ καθ' ἑαυτὴν ἐπὶ πλέον ἐνδιατρίβειν ταῖς τοῦ παλαιοῦ ῥήσεσιν, ἵνα μὴ πάσας αὐτὰς ἡμεῖς παραγράφοντες μακρὸν ποιῶμεν τὸν λόγον.

Κεφ. θ'. Ἀλλὰ καὶ ὅτι μηδεμίαν λέξιν ἐναντίαν τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις ἑκόντες εἶναι παραλείπομεν, εἴ τις ἐπ' αὐτὰ τὰ βιβλία παραγένηται, μάλιστ' ἂν πεισθείη. καὶ διὰ τοῦτο μηνύομεν ἡμεῖς, ἐν τίνι τε τῶν βιβλίων ὁ ἄῤῥωστος, ὑπὲρ οὗ ποτ' ἂν ἑκάστοτε διαλεγόμενοι τύχωμεν, γέγραπται

tem frigus; fero excalefactus eft; rurfus item in decimo die, *multum frigus,* ait. Ex his igitur manifeftum eft, frigus etiam, non folum dolorem et delirium fuiffe Pythioni. Quod vero praevaluerit quidem brevis fpiratio, fuerit autem et quaedam longa fpiratio, perfpicuum ex fecundi diei enarratione redditur. Sic enim fcriptum eft: *Brevifpirus ad tempus multum.* Hoc enim quod ait, ad tempus multum, indicat non folum fuiffe brevem fpirationem, fed et ipfam longam fpirationem ab illa fuperatam. Porro hic Pythion in tertio epidemiorum fcriptus eft tertius poft peftilentem conftitutionem. Quare licet unicuique per fe diutius in ipfius fenis fermonibus immorari, ne nos omnes ipfos afcribendo longum fermonem faciamus.

Cap. IX. Enimvero, quod nullam dictionem his a nobis prolatis contrariam volentes praetermittamus, maxime is crediderit, qui ad ipfos libros legendos accefferit. Ob idque indicamus nos, tum in quo libro aeger, de quocunque tandem nobis fubinde fermo fit, fcriptus fit, tum quotus

καὶ πόστος ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἢ ἀπὸ καταστάσεως ἀριθμοῦντι, πρὸς τὸ μὴ καταμέλλειν διὰ ταῦτά τινα, καὶ περὶ τὴν ἀνεύρεσιν ὀκνοῦντα ἢ ἀβασανίστως ἡμῖν πιστεύειν, ὅπερ οὐ βουλόμεθα, ἢ ὑποπτεύειν, ὥστε καὶ παραγράφοντας ἡμᾶς, ὃ δὴ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων ἐποίησαν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν διὰ τοῦτο σιγῶσι τὰ βιβλία, καὶ κατακρύπτουσιν ἑκόντες, ἐξ ὧν ἂν ἑκάστοτε παραγράφωσι τὰς λέξεις, ἡμεῖς δὲ οὐκ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόπους αὐτοὺς καὶ τὰ κεφάλαια μηνύομεν, ὑπὲρ τοῦ ῥᾷον εὑρίσκειν τὰ βουλόμενα· ἴσμεν γὰρ ὅτι βεβαιοτέραν πίστιν ὧν λέγομεν ἕξουσιν οἱ πᾶν ἀναγνόντες τοῦ βιβλίου τὸ χωρίον, ἐξ οὗ τὴν ῥῆσιν παραγράφομεν. τῶν μὲν δὴ προειρημένων ἀῤῥώστων ἠνάγκασεν ἡμᾶς ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου μνημονεῦσαι, βουληθέντας [261] δηλῶσαι, καθ' ὅντινα τρόπον ἐνίοτε μὲν ἡ παραφροσύνη μόνη τὴν δύσπνοιαν ἐργάζεται, νικῶσα τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, ἐνίοτε δὲ νικηθεῖσα τελέως ἐξίτηλος γίνεται· καὶ ποτὲ μὲν ὡς τὸ πολὺ κρατεῖ, σπανίως ἐμπιπτούσης τῆς διαφερούσης (185) δυσπνοίας, ποτὲ δὲ κρατεῖται κατὰ τὸ σπάνιον αὐτὴ που παρεμφαινομένη. καὶ ἤδη δῆλα

aut a principio, aut a conſtitutione numerandi exordio facto, ut ne quis cunctetur ob haec, et circa inventionem pigritetur aut citra experimentum nobis credat, quod minime expetimus, aut nos ſuspectos habeat tanquam qui ſcripta depravemus, quod multi interpretes fecerunt. Verum illi propterea libros ſilent ac volentes celant, ex quibus frequenter adſcribunt dictiones; nos vero non ipſos ſolum, ſed et locos ipſos ac capita indicamus, quo quae volumus facilius reperiri queant; ſcimus enim firmiorem ſidem habituros illos eorum, quae dicimus, qui totum libri locum legerint, ex quo textum aſcribimus. Caeterum praedictorum aegrorum mentionem nos facere ſermonis ſequela coëgit, quum vellemus oſtendere, quonam modo interdum ſolum delirium ſpirandi difficultatem efficiat, contrariam evincens affectionem; interdum vero penitus ſuperatum etiam ipſum evanescat, atque interdum quidem, ut plurimum exuperet, raro intercidente diverſa ſpirandi difficultate; aliquando vero exuperetur, raro ipſum apparens. Et jam ſane perſpicuum

ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἐλέγομεν, ὡς ᾧ μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, πάντως καὶ παραφροσύνη, ᾧ δὲ παραφροσύνη, οὐ πάντως τούτῳ μέγα καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα.

Κεφ. ι'. Ὅπερ δ' ἔτι λείπει τῶν προτεθέντων, προσθῶμεν τῷ λόγῳ, πάντας ἐπελθόντες τοὺς ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀῤῥώστους γεγραμμένους ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ πάντων ὑστάτου, τὴν τάξιν τῷ λόγῳ τὴν αὐτὴν ἐντιθέντες ἥπερ δὴ καὶ τῆς γραφῆς ἐστιν αὐτῷ. ὁ μὲν δὴ πρῶτος ἁπάντων Φιλίσκος, ὅτι μὲν καὶ παρεφρόνησε, καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἔσχε τὸ πνεῦμα, διὰ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἐδείξαμεν, αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους παραθέμενοι τὴν ῥῆσιν· ὅτι δὲ οὐδὲ ἦν τις πόνος αὐτῷ κατ' οὐδὲν μορίων, ὧν πασχόντων ἐλέγομεν μικρὰν καὶ πυκνὴν γίγνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν, νυνὶ δείξομεν, αὐτῆς κἀνταῦθα τῆς τοῦ παλαιοῦ λέξεως ὑπομνήσαντες, ἐχούσης ὧδε· σπλὴν ἐπῆρθη περιφερεῖ κυρτώματι. οὔκουν οὔτ' ἄλλως ὀδυνηρὸν τὸ σπλάγχνον ὁ σπλὴν, οὔτε θλίβει τὰς φρένας ὁμοίως ἥπατι καὶ γαστρὶ, πλὴν εἰ μὴ μέγιστόν ποτε ὄγκον σχοίη κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὅπερ οὐκ ἦν τῷ Φιλίσκῳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἱκανὸς ἐγένετο νικῆσαι τὴν ἐκ τῆς

est id, quod a principio dicebamus, nempe cui magnus et rarus est spiritus, huic omnino esse etiam delirium; cui vero delirium, huic non omnino magnum et rarum esse spiritum.

Cap. X. Quod autem propositis deest, id orationi addamus, omnes aegrotos tum in primo tum in tertio epidemiorum scriptos percurrentes, a primo usque ad ultimum omnium eundem orationi ordinem ponentes, quem ipse in scribendo observavit. Primus itaque omnium Philiscus, quod quidem delirarit ac magnum et rarum spiritum habuerit, superioribus sermonibus Hippocratis dictionem inserentes demonstravimus; quod vero nullus dolor ipsi fuerit in ulla partium, quibus affectis parvam ac densam fieri respirationem dicebamus, nunc ostendemus, ipsa etiam hic senis dictione in memoriam revocata, quae sic habet: *Splen intumuit orbiculari gibbo.* Neque igitur alias dolori obnoxium viscus splen, neque septum transversum premit, sicut hepar et venter, nisi maximum sane habeat tumorem circa caput, quod in Philisco non erat, et ob id splen ipse sufficiens mi-

παραφροσύνης δύσπνοιαν ὁ σπλὴν, μήτ' ἐπώδυνος ὢν μήτε θλίβων τὰς φρένας. ὁ δ' ἐφεξῆς τούτῳ γεγραμμένος Σιληνὸς, οὗ καὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις μετὰ τὸν Φιλίσκον ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι μὲν ἀραιὸν καὶ μέγα καὶ αὐτὸς ἔσχε τὸ πνεῦμα, καὶ ὅτι παρεφρόνησεν, ἐν ἐκείνοις ἐδείξαμεν· ὅτι δὲ οὐδεμία διάθεσις ἦν αὐτῷ νικῆσαι δυναμένη παραφροσύνην, ἐν τῷδε δειχθήσεται. ἡ γάρ τοι τῆς τρίτης τοῦ νοσήματος ἡμέρας διήγησις ἔχει καὶ τοῦτο γεγραμμένον· ὑποχονδρίου ξύντασις, ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης, πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολάπαρος. οὐκοῦν καὶ πρὸς ὀμφαλὸν ἀπεχώρει ἡ σύνταςις, οὔτ' ὀδύνη τις οὔτ' ὄγκος ἀξιόλογος. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς τελευτῆς εἰρημένον, ὑποχονδρίου παλμὸς, οὐχ ἱκανὸν οὐδ' αὐτὸ τὴν ἐκ τῆς παραφροσύνης ἀλλοιῶσαι δύσπνοιαν. ἐῤῥέθη γὰρ ἤδη μυριάκις, ἤτοι πόνον δεῖν εἶναι περί τι τῶν κατὰ τὰς ἀναπνοὰς κινουμένων μορίων, ἢ στενοχωρεῖσθαί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἵνα μικρὸν καὶ πυκνὸν γένηται τὸ πνεῦμα. οὐκ οὖν οὐδ' οὗτος ὁ Σιληνὸς, ὥσπερ οὐδ' ὁ πρότερος ὁ Φιλίσκος, εἶχέ τινα διάθεσιν ἑτέραν, ἀλλοιοῦν δυναμένην τὴν ἀναπνοὴν, ὅτι μὴ παρ-

nime erat, ut fpirandi difficultatem ex delirio inductam fuperaret, quum neque dolorem, neque feptum tranfverfum premeret. At vero Silenus, qui deinceps fcriptus eft, cujus item in fuperioribus fermonibus poft Philiscum mentionem fecimus, quod rarum et magnum etiam ipfe habuerit fpiritum, et quod delirarit, illic oftendimus; quod vero nullam affectionem habuerit, quae delirium fuperare poffet, hoc loco demonftrabitur. Etenim tertii diei ipfius morbi enarratio et hoc fcriptum habet: *hypochondrii diftentio, ex utraque parte oblonga, ad umbilicum fubmollis.* Igitur et ad umbilicum fecedebat diftentio, neque dolor quispiam neque tumor memorabilis *erat.* Quin et quod in fine dictum eft, *hypochondrii palpitatio,* neque ipfum fufficiens eft difficilem ex delirio refpirationem alterare. Dictum enim fexcenties jam eft, aut dolorem effe oportere in aliqua parte, quae per refpirationes moveatur, aut aliquod ex refpiratoriis organis coarctari, ut parvus et denfus fpiritus fiat. Igitur neque Silenus hic, ut neque prior Philiscus, aliquam aliam affectionem habuit, quae refpirationem alterare poffet, praeter-

φρενίτιν. οὔτε γὰρ πόνος οὔτε θλίψις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἀλλ' οὐδὲ κατάψυξίς τις ἦν, οἵαν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐδείξαμεν Πυθίωνί τε καὶ τῇ Δεάλκους γυναικὶ γινομένην. τοὺς μέντοι τρεῖς τοὺς ἑξῆς τούτων γεγραμμένους, Ἡροφῶντα, καὶ τὴν Φιλίνου γυναῖκα καὶ τὴν Ἐπικράτους, εὕροις ἂν ἀκριβῶς ἀναλεγόμενος τὰς ὑπὲρ αὐτῶν διηγήσεις ἐλάττονα τὴν [262] παραφροσύνην ἔχοντας, ἢ ὥστε κατὰ ταύτην ἀλλοιωθῆναι ἀναπνοήν. ἀλλ' Ἡροφῶντι μὲν ὅ τε σπλὴν ἐπήρθη, καὶ ὑποχονδρίου, φησὶ, ξύντασις, οὐκέτι προσθεὶς, ὑπολάπαρος, οὐδὲ, παραμήκης, οὐδὲ, πρὸς ὀμφαλὸν, ὥστε τούτῳ τὰ κατὰ τὰς φρένας ἐφλέγμηνεν, αἵπερ ἐδείχθησαν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων τὸ πρῶτόν τε καὶ κυριώτατον αὐτῶν ὄργανον. ἡ δὲ τοῦ Φιλίνου γυνὴ ἤλγεε, φησι, καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιόν· ἡ δέ γε τοῦ Ἐπικράτους, οὐ τὴν καρδίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ πλευροῦ, φησιν, ἀριστεροῦ βάρος μετ' ὀδύνης εἶχε. διὰ τοῦτ' οὖν οὐδὲ προσέγραψεν οὐδενὶ τούτων πνεῦμα μικρὸν καὶ πυκνὸν, ἀλλ' ὅλως ἐσιώπησεν, ἔθος ἔχων, ὡς καὶ πρόσθεν ἐδείξαμεν, τὰ σαφῶς

quam delirium. Neque enim dolor, neque compreffio organorum refpirabilium, imo neque perfrigeratio aliqua aderat, qualem in tertio epidemiorum Pythioni et Dealcis uxori factam effe oftendimus. Caeterum tres deinceps ab his fcriptos, Herophontem et Philini et Epicratis uxorem, reperias, fi diligenter enarrationes de ipfis perlegeris, minus delirium habere, quam ut ex hoc refpiratio alterari poffit. Sed *Herophonti fplen elatus eft, et hypochondrii,* ait, *diftentio,* neque apponens, *fubmollis,* neque *oblonga,* neque *ad umbilicum;* quare huic partes circa feptum transverfum inflammatae fuerunt, quod primum et principaliffimum refpirationum organum effe, a nobis in commentariis de caufis refpirationis eft monftratum. At vero, *Philini uxor dolebat,* inquit, *cor et hypochondrium dextrum. Epicratis vero uxor* non folum *cor dolebat,* fed et *lateris,* ait, *finiftri gravitatem cum dolore habuit.* Ob id igitur neque afcripfit ulli horum parvum et denfum fpiritum, fed penitus obticuit, morem hunc habens, ut etiam antea indicavimus, ut quae

ἅπασι γινωσκόμενα παραλείπειν. σαφεστάτη δὲ καὶ πᾶσι γνώριμος ἦν, ὡς καὶ τοῦτ᾽ ἐδείξαμεν, ἡ κατὰ μικρότητα καὶ πυκνότητα δύσπνοια, ἣν ἐδυσπνόουν ἐξ ἀνάγκης οἱ προγεγραμμένοι τρεῖς ἄῤῥωστοι. καὶ μέντοι καὶ ὁ μετ᾽ αὐτοὺς γεγραμμένος Κλεανακτίδης, ἐξ ἀνάγκης μὲν καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐδυσπνόει διὰ τὴν ὀδύνην τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπὶ τούτου γέγραπταί τι περὶ δυσπνοίας, ὡς ἂν καὶ χωρὶς τοῦ γραφῆναι νοηθῆναι δυναμένης. οὐ μὴν παρεφρόνησέ γε οὗτος ὁ Κλεανακτίδης· ὁ δέ γε μετ᾽ αὐτὸν γεγραμμένος Μέτων οὔτ᾽ ὀδυνῆσαι δυναμένην διάθεσιν οὔτε στενοχωρῆσαί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἔσχεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ παραφροσύνης ὑπόθεσιν οὐδεμίαν νοσώδη, παράδοξον δέ τι καὶ οὐκ εἰθισμένον ἀπαντᾷν συνέπεσεν αὐτῷ. τῇ γὰρ ε΄ τῶν ἡμερῶν αἱμοῤῥαγήσας τε καὶ ἱδρώσας ἐκρίθη τελέως. ἡμοῤῥάγει οὖν ἔτι καὶ μετὰ κρίσιν ἄγρυπνος ὤν, ἀλλὰ καὶ παρέλεγέ, φησι, καίτοι πρὶν κριθῆναι μηδ᾽ ὅλως παραφρονήσας. διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἔφαμεν αὐτῷ μηδεμίαν γενέσθαι νοσώδη διάθεσιν παρα-

omnibus manifeste cognoscuntur, relinquat. Manifestissima autem et omnibus nota erat, ut item ostendimus, respirandi difficultas in parvitate ac densitate, quam necessario praescripti tres aegri habebant. Quin et Cleanactides, qui post ipsos scriptus est, itidem necessario similiter difficulter spirabat ob sinistri lateris dolorem; verum neque in hoc quicquam scriptum est de difficilis spirationis specie, ut quae citra scriptionem intelligi possit, neque vero deliravit hic Cleanactides. Qui vero post eum scriptus est Meton, neque quae dolorem inferre posset, neque quae aliquod respirandi organum coarctare valeret, affectionem habuit, imo neque delirii ullum morbosum argumentum; verum quid praeter opinionem et quod occurrere non valde solet, ipsi accidit. Quinto enim die sanguine ex naribus effuso cum sudore, perfecte judicatus est. Sanguinem igitur effundebat adhuc etiam post judicationem, vigil existens; imo et *praeterloquebatur*, inquit, quamvis ante judicationem penitus non deliraret; et ob id etiam nos diximus nullam morbosam affectionem deli-

φροσύνης. ἀλλ' οὕτως παρέλεγεν, ὡς τοῖς μεθύουσι συμβαίνει, πληρώσει τῆς κεφαλῆς. δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὸ, παρέλεγεν, ὄνομα γέγραπται πρὸς Ἱπποκράτους, ἐνδεικνυμένου τὴν πρὸς μέθην ὁμοιότητα γενομένην αὐτῷ ἐκ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν πληρώσεως. ἧκε γὰρ ἐπ' αὐτὴν, ὡς ἐκ τῶν συμβάντων ἐστὶ τεκμήρασθαι, πλῆθος οὐκ ὀλίγον αἵματος, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸ σύμπαν ἐκρίθη νόσημα, δεξαμένης τῆς κεφαλῆς ἅπασαν αὐτοῦ τὴν διάθεσιν. ἀλλὰ τοιούτου τοῦ αἵματος οὐκ ὀλίγον μὲν εὐθὺς ἐν τῇ ε' τῶν ἡμερῶν λάβρως ἐξεκρίθη σὺν ἱδρῶτι, πολὺ δέ τι πλέον τοῦ κενωθέντος ὑπέμεινεν ἐν τῇ κεφαλῇ, βαρῦνόν τε αὐτὴν καὶ παραλέγειν τὸν ἄνθρωπον ἀναγκάζον· ὅθεν Ἱπποκράτης λουτροῖς ἐχρήσατο κατὰ κεφαλῆς εἰπὼν, ἡμοῤῥάγει πολλάκις μετὰ κρίσιν. ὥστ' ἐπί γε τούτου οὐ μόνον οὐκ ἔγραψεν οὐδένα τρόπον δυσπνοίας, ἀλλ' οὐδὲ εἰ γεγένηται τὴν ἀρχὴν δύσπνοος. οὐ γὰρ τοῖς παραλέγουσιν ὁπωσοῦν, ἢ τοῖς μεθύουσιν, ἀλλὰ τοῖς παραφρονοῦσι μόνοις μέγα γίνεται καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα. καὶ διὰ τοῦτ' ἐν τῷ προγνωστικῷ φησιν· μέγα δ' ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην

rii ipfi affuiffe. Verum fic delirabat hic, ut ebriis contingit, ex capitis repletione; ob hoc autem et vocem *praeterloquebatur* Hippocrates fcripfit, ut oftenderet fimilitudinem ebrietatis ipfi factam ex capitis repletione. Pervenit enim non pauca fanguinis copia ad ipfum, ut ex his, quae contigerunt, conjectare licet, ob quam fane totus morbus eft judicatus, fuscipiente nimirum capite omnem ipfius affectionem. Verum ex hoc fanguine non parum ftatim quinto die impetuofe excretum eft cum fudore; multo vero plus quam evacuatum eft, in capite remanfit, quod ipfum gravavit, et hominem delirare coëgit. Unde Hippocrates balneis capitis ufus eft, inquiens, *fanguinem e naribus faepe poft crifin fundebat.* Quare in hoc non folum nullum difficilis refpirationis modum fcripfit, fed neque an principio difficulter fpiraverit. Non enim quomodocunque deliria loquentibus, aut temulentis, fed folis defipientibus magnus et rarus fit fpiritus; ob idque in praenotionibus ait: *Spiritus magnus et per longum*

σημαίνει. ἀλλ᾽ ὅ γε μετ᾽ αὐτὸν ἄῤῥωστος Ἐρασῖνος ἐξ ἀνάγκης μὲν ἐδυσπνόει, παραλέλειπται δ᾽ ἡ δύσπνοια διὰ τὴν πολλάκις εἰρημένην αἰτίαν. ὅλως γὰρ οὐδαμοῦ φαίνεται προειπὼν οὐδεμίαν διάθεσιν ὀδυνηρὰν ἢ θλίβουσάν τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, εἶθ᾽ ἑξῆς ταύτης παραγράφων τὴν ἑπομένην δύσπνοιαν, ἀλλὰ πανταχοῦ παραλείπων, ὡς ἅπασι γνώριμον. ὅτι δ᾽ ἦν τοιαύτη διάθεσις τῷ Ἐρασίνῳ, [263] σαφὲς ἐποίησεν εἰπών· ὑποχόνδρια μετέωρα, σύντασις μετ᾽ ὀδύνης· μέγεθος γάρ τοι φλεγμονῆς ἐμφαίνεται, δι᾽ ἣν, καί τοι παραφρονήσας ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἐδυσπνόησε τὴν τῆς παραφροσύνης ἰδίαν δύσπνοιαν, ἢ πάντως ἂν καὶ ταύτης ἐμνημόνευσεν Ἱπποκράτης. ὥσπερ γὰρ τὴν ἐπὶ ταῖς ὀδύναις, τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν, ἀεὶ παραλείπων ὅδε εὑρίσκεται, διότι σαφής ἐστιν, οὕτω τὴν ἐπὶ ταῖς παραφροσύναις εἰδὼς ἀμφισβητουμένην, οὐδαμοῦ παρέλιπεν, οὐδὲ παρῆλθεν ἀόριστον. τὰ γὰρ ἐπὶ Κρίτωνος τοῦ μετ᾽ αὐτὸν ἑξῆς γεγραμμένου σαφῆ τὴν αἰτίαν ἔχει. δευτεραίου γὰρ ἀποθανόντος αὐτοῦ παραδοξοτάτως,

tempus, desipientiam significat. At aegrotus, qui post ipsum *scriptus est*, Erasinus, necessario difficulter spirabat; at praetermissa est spirandi difficultas ob saepe dictam causam. Nusquam enim prorsus ullam molestam affectionem, aut respirandi organa prementem praedixisse apparet, atque deinceps sequentem difficilem spirationem ascripsisse, sed ubique velut omnibus notam reliquisse. Quod vero fuerit ejusmodi affectio ipsi Erasino, clarum fecit quum dixit: *hypochondria sublimia, distentio cum dolore.* Magnitudinem enim inflammationis declarat, ob quam, tametsi homo delirabat, non tamen difficilem spirationem delirio propriam passus est, aut certe hujus omnino mentionem Hippocrates fecisset. Quemadmodum enim parvam et densam in doloribus contingentem semper omittere reperitur, propterea quod est manifesta; ita quum eam, quae in deliriis contingit, norit ambiguam, nusquam reliquit neque indefinitam praeteriit. Nam quae in Critone post eum deinceps scripto acciderunt, manifestam causam habent. Quum enim secundo die mortuus

ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως ἔνεστι μαθεῖν, εἰκότως παρέλιπεν εἰπεῖν τι περὶ δυσπνοίας (186) ὁ Ἱπποκράτης, ἢ οὐ παραφυλάξας τὴν γενομένην δύσπνοιαν, ἢ οὐκ ἀξιώσας μνημονεύειν. ἔστι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν εὔλογον, τὸ μὲν μὴ παραφυλάξαι, διά τε τὸ τάχος τοῦ θανάτου καὶ τὸ τῶν συμπτωμάτων ἐκπληκτικόν· οὐ γὰρ δὴ μικρόν γε θαῦμα περιερχόμενον ἄνθρωπον, καὶ τὰ συνήθη πράττοντα, κἄπειτα τὸν μέγαν ἐν τῷ ποδὶ δάκτυλον ἀλγήσαντα σφοδρῶς, τῇ πρώτῃ μὲν ἡμέρᾳ μικρὸν ὑποθερμανθῆναι, τῇ δ᾽ ἑξῆς ἀποθανεῖν. οὔτ᾽ οὖν διατριβῆς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένης, ἀλλ᾽ ἐν τάχει μὲν ἀποθανόντος τἀνθρώπου, παραφρονήσαντος δ᾽ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐκμανέντος, ὥς φησιν, οὐχ οἷόν τε ἦν παραφυλάττειν, ὅπως ἀνέπνει. τοῖς μὲν γὰρ ἐκμανεῖσιν οὐδ᾽ ἐγγὺς ἐλθεῖν ὑπομένομεν, ἀλλ᾽ ἐξιστάμεθα παντὶ τρόπῳ δεδιότες, μή τι κακὸν ἡμῖν προστρίψωνται. ἢ οὖν οὐ παρεφύλαξεν, ὡς εἴπομεν, ἢ οὐκ ἠξίωσε μνημονεῦσαι τοῦ τῆς δυσπνοίας εἴδους διὰ τὸ παράδοξον τῆς ὅλης συνδρομῆς, ᾗ μόνῃ προσέχειν τὸν νοῦν

fit inopinatiffime, ut ex ipfa narratione difcere licet, merito de refpirationis difficultate quicquam dicere omifit Hippocrates, aut quod qualis ea fuerit non obfervarit, aut quod mentionem ejus facere non fit dignatus; utrumque enim ipforum rationi confentaneum exiftit: quod non obfervaverit quidem, tum ob mortis celeritatem, tum propter fymptomatum admirabilitatem; non enim mediocriter mirum, hominem obambulantem, et confueta vitae munia obeuntem, deinde magno pedis digito vehementer dolorem, primo die paululum fubcaluiffe, fequenti deinde mortuum effe. Quum igitur nulla mora interea facta fit, fed repentinae homo morti conceſſerit, defipuerit autem non fimpliciter, fed, ut ait, *furens infanierit*, non potuit obfervari quomodo refpiraverit. Etenim furiofos ne prope quidem accedere fuftinemus, verum omnibus modis ab illis recedimus, metuentes ne quid mali etiam nobis affricent. Aut igitur non obfervavit, ut diximus, aut non dignatus eft fpeciei difficilis refpirationis mentionem facere, propter inopinatum omnium fymptomatum concurfum, ad quem folum nos mentem adhibere con-

ἡμᾶς ἄξιον, καὶ μὴ περιέλκεσθαι πρὸς τὰ δι᾽ ἄλλων ἀῤῥώστων εὑρεθῆναι δυνάμενα, ἑξῆς δὲ γράφει τὸν Κλαζομένιον, ὃς ἤλγει, φησὶ, κεφαλὴν καὶ τράχηλον καὶ ὀσφὺν ἐξ ἀρχῆς· ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐχ ἱκανὰ μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάσασθαι τὸ πνεῦμα, πλὴν εἴπερ ἄρα ὁ τράχηλος. ἔστι δὲ καὶ ὅθι τοῦτο προϊόντος τοῦ λόγου διορισθήσεται· τὸ δὲ ὑποχόνδριον τὸ μετ᾽ ὄγκου ἐπηρμένον ἱκανὸν, ὥστ᾽ εἰ καὶ παρεφρόνησεν οὗτος, οὐκ ἐδυσπνόησε τὴν οἰκείαν τῇ παραφροσύνῃ δύσπνοιαν, κρατησάντων τῶν εἰρημένων ἐπωδύνων παθημάτων. ἡ μέντοι μετὰ αὐτὸν Δρομάδεω γυνὴ, ἣν καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς τοῦδε τοῦ λόγου παρεθέμην, οὐ μόνον παρεφρόνησεν, ἀλλὰ καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἔσχε τὸ πνεῦμα, μηδενὸς μήτε περὶ θώρακα, μήτε καθ᾽ ὑποχόνδριον γενομένου παθήματος, ὃ μικρὰν καὶ πυκνὴν ἐπεφύκει τὴν ἀναπνοὴν ἐργάσασθαι. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἀκριβῶς πάντα τὰ καταλαβόντα τὴν ἄνθρωπον γράφων, ἤρξατο πονέειν τὴν πρώτην περὶ ὑποχόνδριον, ἔφη, ἀσώδης, ἀλύουσα· μοχθηρῶν δηλονότι χυμῶν

venit, et non diftrahi ad ea, quae per alios aegrotos inveniri poffunt. At deinceps Clazomenium defcribit, qui *caput et collum ac lumbos,* inquit, *a principio dolebat;* verum haec non fufficiebant ad fpiritum parvum ac denfum efficiendum, nifi de collo fane hoc dicere velimus; verum de hoc in progreffu fermonis determinabimus; at vero hypochondrium cum tumore elatum fufficiens erat. Quare tametfi hic defipuit, non tamen propriam defipientiae refpirationis fpeciem habuit, quum praedictae dolorificae affectiones exuperarent. Caeterum Dromadae uxor, quae poft hunc fequitur, quam etiam ftatim a principio hujus fermonis appofui, non folum defipuit, fed et magnum et rarum fpiritum habuit, quum neque thoraci neque hypochondrio ulla affectio ineffet, quae parvam et denfam fpirationem efficere ex natura fua poffet. Ob id igitur et Hippocrates omnia, quae mulierem ipfam invaferant, accurate defcribens, *primo die circa hypochondrium,* inquit, *dolere coepit, naufeabunda, anxia;* pravis videlicet humoribus iftic os ventriculi mordentibus,

αὐτόθι δακνόντων τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, οὐ μὴν φλεγμονῆς γε οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης, οὐδ' ἄλλου παθήματος οὐδενὸς, ὑφ' οὗ μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα· καὶ μὲν δὴ καὶ βραχὺ προελθὼν κατὰ τὴν διήγησιν ὁ Ἱπποκράτης, εἶτα γράψας, ὑποχονδρίου πόνος, τὸ ἀσώδης προσέθηκεν, εἶθ' ἑξῆς πάλιν, διψώδης· οὔτ' οὖν τῶν καθ' ὑποχόνδριον ἢ θώρακά τι γινομένων ἱκανὸν ἦν κρατῆσαι τῆς παραφροσύνης, [264] ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐσβέννυτο, καθάπερ ἐδείξαμεν ἑτέροις οὕτω συμβὰν, ὥστ' εὐλόγως μηδεμιᾶς διαθέσεως τῶν ἀντιτεταγμένων τῇ παραφροσύνῃ, τὴν ἀναπνοὴν ἀλλοιῶσαι δυνηθείσης, μέγα ταύτῃ καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ προςγέγραπται τὸ, αὐτίκα ἀνεσπασμένον, τοῦτο ἐπισημήνασθαί με χρὴ νῦν, ἵνα μή τις ὑπολάβοι μέλλειν ἡμᾶς αὐτὸ ῥαθύμως παρέρχεσθαι. ἐξηγεῖσθαι δὲ οὐ νῦν καιρὸς, ἀλλ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁμοίως εἰρημένοις ἐξετασθήσεται· ἐν δέ γε τῷ παρόντι τοὺς ὑπολοίπους ἔτι τρεῖς ἀῤῥώστους προχειρισόμεθα, παραφρονήσαντας μὲν καὶ αὐτοὺς, οὐ μὴν δυσπνοήσαντάς γε τὴν ἰδίαν τῆς παραφροσύνης

non tamen ulla inflammatione exiftente, neque etiam ulla alia affectione, a qua parvus et denfus fpiritus produci foleat. Et fane in hac narratione paululum progreffus Hippocrates, ubi fcripfit hypochondrii dolor, vocem *anxia* appofuit, ac deinde rurfus, *fiticulofa*. Neque igitur quicquam eorum, quae circa hypochondrium aut thoracem fiebant, fufficiens erat delirium exuperare; fed neque calor innatus extinguebatur, quemadmodum aliis fic contigiffe oftendimus. Quare merito, quum nulla affectio ex delirio oppofitis refpirationem alterare poffet, magnus et rarus fpiritus huic foeminae fiebat. Quando vero afcriptum eft et hoc, *ftatim revulfus*, hoc ipfum adhuc me annotare nunc oportet, ne quis fuspicetur nos id fegniter praeterituros. Verum nunc fane id exponere non eft tempeftivum, explicabitur autem fequenti libro una cum aliis fimiliter dictis. Caeterum praesenti libro reliquos adhuc tres aegros in manus fumemus, qui quidem et ipfi defipuerunt, non tamen propriam delirio

δύσπνοια. διὰ τοῦτ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου γέγραπται, ὑποχονδρίου δεξιοῦ πόνος, φλεγμονὴ ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ εἴσω μέρεος, τοῦ πρὸς τὰς φρένας δηλονότι. ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἔπαρμα σὺν ὀδύνῃ, καὶ μετ' ὀλίγον, ὑποχονδρίου πόνος, καὶ αὖθις ἑξῆς, περὶ δὲ κληῖδα ἀριστερὰν πόνος παρέμενεν. ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου τῶν ἀῤῥώστων, γυνὴ δὲ ἦν αὕτη, ὥσπερ καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς, κεφαλῆς, φησι, καὶ τραχήλου καὶ στήθεος πόνος ἰσχυρὸς, καὶ μετ' ὀλίγον, οἱ πόνοι παρέμενον.

Κεφ. ια'. Οὗτοι μὲν δὴ οἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἄῤῥωστοι ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν εἰσιν, ἐφεξῆς οὕτως ὑφ' Ἱπποκράτους, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς αὐτῶν ἐμνημονεύσαμεν, γεγραμμένοι· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν δώδεκα μέν εἰσιν οἱ πρὸ τῆς λοιμώδους καταστάσεως, ἑκκαίδεκα δὲ οἱ μετ' αὐτὴν, ὁμολογοῦντες ἅπαντες οἷς ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα. καὶ οἶδα σαφῶς, ὅτι παραλιπὼν μὲν αὐτοὺς, καὶ τοῖς βουλομένοις ἐπισκοπεῖσθαι τὴν ἐν ἅπασιν ὁμολογίαν ἐπιτρέψας ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀναλέγεσθαι τὰς ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ γεγραμμένας

difficilis respirationis speciem habuerunt. Ob id in primo quidem scriptum est: *hypochondrii dextri dolor, inflammatio submollis ex interna parte*, ex ea videlicet, quae ad septum transversum vergit. In secundo vero: *In hypochondrio tumor elatus cum dolore;* et paulo post: *hypochondrii dolor;* et rursus deinceps: *Circa claviculam sinistram dolor permanebat.* In tertio autem aegroto, mulier vero erat haec, velut etiam praecedens, *Capitis,* inquit, *et colli et pectoris dolor fortis;* et paulo post: *Dolores permanebant.*

Cap. XI. Atque hi quidem quatuordecim aegroti sunt ex primo libro epidemiorum, eo ordine ab Hippocrate, quo etiam nos ipsorum mentionem fecimus, conscripti; libro autem tertio epidemiorum duodecim sunt ante pestilentem constitutionem aegroti; sexdecim vero post eam, qui omnes consentiunt cum iis quae initio supposuimus. Pro comperto autem habeo, me, si omittam ipsos, et committam iis, qui volunt in omnibus consensum intueri, ut privatim et per se ipsos narrationes a sene conscriptas legant, non propterea,

Ed. Chart. VII. [264.] Ed. Baf. III. (186.)

διηγήσεις, οὐ διὰ τὸ φυλάττεσθαι μακρολογεῖν δόξω τοῦτο δρᾷν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεις ἐν ὅλῳ τῷ λόγῳ διασώζειν· εἰ δὲ πάντας ἑξῆς ἐπίοιμι, φλύαρός τις εἶναι δόξω καὶ ληρώδης, ἃ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ἕκαστος ἱκανὸς ἦν ἐξετάζειν, αὐτὸς ταῦτα μάτην παραγράφων. οὐ μὴν δὲ ἀλλ᾽ εἰ πάντως με χρὴ θάτερον ὑπομεῖναι τῶν ἀτόπων, ἤτοι τὴν ὑποψίαν τῆς μοχθηρίας τῶν δογμάτων, ἢ τὴν μακρολογίαν, εὑρίσκω δὲ τῆς μὲν μακρολογίας παραμυθίας τινὰς, τῆς δ᾽ ὑποψίας οὐδεμίαν, εὐλογώτερον τὸ περὶ πάντων εἰπεῖν. τίνες οὖν αἱ τῆς μακρολογίας παραμυθίαι; πρώτη μὲν τὸ διὰ ταχέων ἐπιδραμεῖν τῷ λόγῳ τοὺς ἀῤῥώστους, μηκέθ᾽ ὁμοίως ἐγχρονίσαντα καθ᾽ ἕκαστον, ἀλλ᾽ ἢ μόνον ὑπομιμνήσκοντα· δευτέρα δὲ, τοὺς μηδὲ τῶν οὕτω βραχέων ὑπακούειν ἀνεχομένους ὑπερβαίνειν αὐτὰ παρακαλέσαι, μηδὲ γεγράφθαι νομίζοντας. ὡς γὰρ ἐν ἑστιάσει λαμπρᾷ, πολλῶν παρασκευασθέντων, ἄλλος ἄλλο προαιρεῖται, τὸ μὲν ὡς ἡδὺ, τὸ δ᾽ ὡς ὠφελῆσον, οὕτω χρὴ καὶ τῶν λόγων τὴν μὲν παρασκευὴν εἶναι δαψιλῆ, τὴν δ᾽ αἵρεσιν ἐπὶ τοῖς χρωμένοις.

ut longiores vitem fermones, hoc facere vifum iri, fed quod non poffim pronunciata a principio fuppofita per totum fermonem tueri. Si vero omnes deinceps recenfeam, nugator et loquaculus effe videbor, ut qui ea quae quisque per fefe expendere poterat, ipfe fruftra afcribam. At vero fi penitus me alterum abfurdum incurrere oportet, aut videlicet fufpicionem falfi dogmatis, aut loquacitatem, reperio autem loquacitatis aliqua folatia, fufpicionis vero nulla, fatius eft de omnibus dicere. Quae igitur funt loquacitatis folatia? Primum ut paucis percurram ipfos aegros, neque amplius fimiliter immorer fingulis, fed eorum folum memoriam refricem; alterum vero, ut adhorter eos, qui ne tam pauca quidem fuftinent audire, ea transgrediantur et ne fcripta quidem effe putent. Quemadmodum enim in fplendida epulatione quum multa fint apparata, alius aliud eligit, hoc quidem ut fuave, aliud vero ut profuturum, fic etiam fermonum apparatum opiparum effe oportet, electionem autem in utentibus.

Κεφ. ιβ΄. [265] Ὁ μὲν δὴ πρῶτος ἁπάντων ἄῤῥωστος, ᾧ Πυθίων ὄνομα, δῆλός ἐστιν ἐξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως οὐδεμίαν ὑπόθεσιν ἔχων δυσπνοίας. ὁ δὲ δεύτερος, Ἑρμοκράτης, ἤρξατό, φησιν, ἀλγέειν κεφαλὴν, ὀσφῦν· ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος. οὐ μὴν ὅτι κάτω καὶ πρὸς ὀμφαλὸν ἔῤῥεπεν ἡ τάσις, ἢ ὅτι προμήκης ἦν, ἔτι προσέγραψεν, ᾧ δῆλον, ὅτι πρὸς τῶν φρενῶν φλεγμαινουσῶν ἀνεσπᾶτο τὸ ὑποχόνδριον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπολάπαρον ἐφαίνετο, ὡς ἂν μηδεμίαν οἰκείαν ἔχον φλεγμονήν. οὗτος οὖν εἰ καὶ παρέπαιεν, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου γε μείζονος ἐνικᾶτο ἡ παραφροσύνη, ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου καὶ πέμπτου καὶ ἕκτου. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ τρίτου ὑποχονδρίου δεξιοῦ ξύντασις ὑπολάπαρος γέγραπται· ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου ὑποχόνδριον δεξιὸν συνετάθη, ἔῤῥεπεν εἰς τὰ εἴσω· ἐπὶ δὲ τοῦ πέμπτου τράχηλον ἐπωδύνως εἶχεν· ἐπὶ δὲ τοῦ ἕκτου τῶν ἀῤῥώστων, γυνὴ δὲ ἦν αὕτη, προειπὼν ὁ Ἱπποκράτης, αὕτη ἀρχομένη τοῦ νοσήματος ἤλγει φάρυγγα, καὶ διὰ τέλεος ἔρευθος εἶχεν, γαργαρεὼν

Cap. XII. Primus itaque omnium aegrotus, nomine Pythion, ex ipsa narratione manifestum est, quod nullum difficilis respirationis argumentum habuerit. Secundus vero, Hermocrates, *Caput,* inquit, *dolere incepit et lumbos; hypochondrii distentio submollis;* non tamen quod infra ad umbilicum ipsa tensio processerit, aut quod oblonga fuerit, adscripsit; ex quo clarum sit, quod a septo transverso inflammato hypochondrium revellebatur, et ob id etiam submolle apparebat, ut quod nullam propriam haberet inflammationem. Hic igitur etiamsi delirabat, tamen ipsum delirium ab alio majore affectu superabatur; quemadmodum etiam in tertio et quarto quintoque ac sexto. Etenim in tertio *hypochondrii dextri distentio submollis* scripta est. In quarto vero *hypochondrium dextrum distentum fuit, ad interna procubuit.* In quinto autem, *collum dolebat.* Verum in sexto aegroto, erat autem haec mulier, praefatus Hippocrates: *Haec incipiente morbo dolebat fauces, et perpetuo ruborem habebat, gurgulio revulsus,*

ἀνεσπασμένος, ῥεύματα πολλὰ, λεπτὰ, σμικρὰ, δριμέα· ἔβησσε, πέπον δ' οὐδὲν ἀνῆγε· μετ' ὀλίγον ἐρεῖ, ἦν δέ τι καὶ ξυγγενικὸν φθινῶδες· ὥστε δήλη κἀπὶ ταύτης ἡ ἐπικρατοῦσα διάθεσις ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις συστᾶσα. τὴν μέντοι μετὰ ταύτην ἄῤῥωστον διηγούμενος, ἄρχεται τόνδε τὸν τρόπον· ἡ κυναγχικὴ ἡ παρὰ τὰ Ἀριστίωνος· προελθὼν δέ φησι· πνεῦμα μετέωρον· ὃ καὶ αὐτὸ προϊόντος ἐξηγησόμεθα τοῦ λόγου, νυνὶ δὲ τὸ προκείμενον περαντέον. ἐπὶ μὲν τοῦ ὀγδόου ἀῤῥώστου γέγραπται· ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος ἐξ ἀμφοτέρων· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐννάτου, πόνοι περὶ ὑποχόνδριον. ἀλλ' αὕτη γε οὐ παρεφρόνησε, τὰς δ' ἑξῆς δύο γυναῖκας ἐξ ἀποφθορᾶς μέν φησι σχεῖν κακῶς, αἱ διαθέσεις δ' αὐτῶν, ἃς διηγεῖται, τὸ μὲν καθόλου ἀποφάναι φλεγμοναὶ τῶν ὑστερῶν εἰσι, κατὰ μέρος δὲ, ὅσα ταύταις ἕπεται παθήματα. μίαν δ' ἔτι τὴν λοιπὴν καρδίαν ἀλγῆσαί φησι, μὴ προσθεὶς, ἀσώδης, ἀλλὰ καὶ ἱδρῶσαι ψυχρὸν, καὶ δι' ὅλου τοῦ νοσήματος φρικώδη γενέσθαι, καὶ καταψυχομένην μεγάλως, καὶ

fluxiones multae, tenues, parvae, acres; tussiebat, maturum autem nihil educebat; paulo post ait: *Erat autem et quid congenitum tabidum.* Quare manifesta etiam in hac fit affectio praedominans, in spirabilibus organis consistens. At vero eam quae inde sequitur enarrans aegrotam, hoc modo auspicatur: *Mulier anginosa apud Aristionis*; progressus autem inquit, *Spiritus sublimis*; quod ipsum etiam in progressu sermonis exponemus, nunc vero quod propositum est absolvamus. In octavo deinceps aegroto scriptum est: *hypochondrii tensio submollis utrinque.* In nono vero: *Dolores circa hypochondrium.* Verum haec sane mulier non desipuit. Quae vero sequuntur duae mulierculae, *eas ex corruptione foetuum male habuisse* ait; affectiones vero, quas recenset de ipsis, ut universim pronunciemus, uterorum inflammationes sunt; particulatim vero, quae ad ejusmodi affectiones etiam alias consequuntur. Postremam vero, quae adhuc restat, *cor doluisse* ait, non opponens vocem, *anxia.* Quin et *frigidum sudasse, et per totum morbum horrore laborasse, ut magnopere perfri-*

μόγις ἀναθερμαινομένην, ἢ οὐδ' ὅλως. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ αὐτὴ βραχύπνους μὲν ἦν πάντως κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαθέσεις, τήν τε τῆς ὀδύνης καὶ τὴν τῆς καταψύξεως, οὐ μὴν ἠξίωσέ γε οὐδ' ἐπὶ ταύτης (187) εἰπεῖν περὶ δυσπνοίας ὁ Ἱπποκράτης, ὡς πάνυ σαφοῦς.

Κεφ. ιγ'. Ἑξῆς δ' ἐστὶν ἡ λοιμώδης κατάστασις, μεθ' ἣν πάλιν πρῶτον μὲν ἄῤῥωστον γράφει τὸν Πάριον, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ λόγου, ἔνθα τὰ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διηνεκῶς παραμείναντα γράφει, πρόσκειται καὶ τοῦτο· μετὰ πόνων ἄγρυπνος· δεύτερον δὲ τὸν ἐν Θάσῳ, περὶ οὗ φησι, βῆχες δὲ [266] συνεχέες, ὑγραὶ, πολλαί· τρίτος δέ ἐστι Πυθίων, ὃν ἐξηγήσασθαι φθάνομεν, καὶ τέταρτος ὁ φρενιτικὸς, καὶ πέμπτος ὁ ἀρξάμενος ἐξαίφνης τὸν δεξιὸν μηρὸν ἀλγεῖν, τοῦ ῥεύματος δ' εἰς τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐπανελθόντος, εὐθὺς μὲν παραφρονήσας, εὐθὺς δὲ καὶ ἀποθανὼν, ὁμοίως τῷ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἀρξαμένῳ μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν δάκτυλον πόνου, δευτεραίῳ δὲ ἀποθανόντι· ὥστε οὐδ' ἐπὶ τούτοις περὶ δυσπνοίας ὅλως οὐδὲν ἔγραψε, δι' ἃς

geraretur et vix recalefceret, aut nullo modo. Quare manifeftum eft etiam hanc omnino fecundum utrasque affectiones, tum doloris tum perfrigerationis, brevifpiram fuiffe; non tamen dignatus eft in hac Hippocrates difficilis fpirationis mentionem facere, ut quae valde effet manifefta.

Cap. XIII. Subfequitur autem peftilens conftitutio, a qua rurfus primum quidem aegrum Parium defcribit, in quo circa finem fermonis, ubi quae in toto corpore continenter permanferunt, fcribit, hoc adjicitur: *Cum doloribus vigilans.* Secundum vero in Thafo, de quo ait: *Tuffes autem continuae, humidae, multae.* Tertius eft Pythion, quem jam antea explicavimus. Et quartus *phreniticus.* Et quintus, cui repente dextrum femur dolere incepit, et quum fluxio in caput confcendiffet, ftatim quidem deliravit, et ftatim item mortuus eft, fimiliter ut is, qui in primo epidemiorum, dolore ad magnum pedis digitum oborto, fecundo die mortuus eft. Quare in his de difficili refpiratione penitus nihil fcripfit, ob caufas quas in illo ipfo jam ante

Ed. Chart. VII. [266.] Ed. Baſ. III. (187.)

ἐπ᾽ ἐκείνου φθάνομεν αἰτίας εἰρηκέναι. ὁ δ᾽ ἕκτος οὔτε παρεφρόνησεν οὔτ᾽ ἄλλην τινὰ ἔσχε διάθεσιν δυσπνοίας ποιητικήν. ὁ δ᾽ ἕβδομος ἄῤῥωστος ἡ παρθένος ἐστὶν, ἡ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος ἐνοχληθεῖσα τὴν κεφαλὴν οὕτως, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὁ ἕβδομος γεγραμμένος, αἱμοῤῥαγήσας ἐκ ῥινῶν· ὥσθ᾽ ὅσα φθάνομεν εἰρηκότες ὑπὲρ ἐκείνου, ταῦτα κἀνταῦθα μεταφερέσθω. ὁ δ᾽ ὄγδοος ἄῤῥωστος Ἀναξίων ἐστὶν, ὃν διὰ τὸν ἔμπροσθεν ἐξηγησάμεθα. ὁ δ᾽ ἔννατος, τῇ τε παρθένῳ καὶ τῷ αἱμοῤῥαγήσαντι ἐκείνῳ τῷ ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν παραπλήσιον ἔσχε τῆς ὅλης νόσου τὴν ὑπόθεσιν. ὁ δὲ δέκατος, ὅσπέρ ἐστιν ὁ ἐν Ἀβδήροις Νικόδημος, παρέπαισε μὲν ἅπαξ ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἡμερῶν, εἶτα εἰκοσταῖος κριθεὶς ἱδρῶτι, καὶ δόξας ἀπύρετος γενέσθαι, αὖθις ἀνεπύρεξε καὶ αὖθις μικρὰ παρέκρουσε. γράφει δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ τάδε· οἱ δὲ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι τούτῳ διὰ τέλεος· τίνων πόνοι; τάχ᾽ ἂν τις ἔροιτο. καρδιαλγικὸν μὲν εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς ἔφησεν αὐτὸν γενέσθαι, μικρὸν δὲ προελθὼν, πόνοι πάντων ἔγραψε. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ἡ παραφροσύνη μικρὰ

retulimus. Sextus deinceps neque deſipuit neque aliam ullam affectionem difficilis reſpirationis effectricem habuit. Septimus autem aegrotus virgo eſt, quae ob ſanguinis copiam ita caput vexata eſt, ut in primo epidemiorum ſeptimus item ſcriptus aeger, cui ſanguis ex naribus profluxit; quae iam de illo diximus, ea etiam huc transferantur. Octavus vero aegrotus Anaxion eſt, de quo in ſuperioribus egimus. Nonus autem tum virgini tum illi primi libri epidemiorum, cui ex naribus ſanguis profluxit, conſimilem totius morbi hypotheſim habuit. Decimus vero, qui eſt Abderitanus Nicodemus, deliravit quidem ſemel ſexto die, tum vigeſimo per ſudorem judicatus, quum viſus eſſet ſine febre eſſe, rurſus febricitavit et rurſus paululum deliravit. Scribit de ipſo etiam haec: *Exacerbationes autem et dolores huic ad finem.* Verum quarum partium dolores? quaeſierit fortaſſis aliquis. Cordis equidem dolore ipſum ſtatim in principio impetitum fuiſſe dixit, paululum autem inde progreſſus, *dolores omnium*, ſcripſit. Ob id igitur et

Ed. Chart. VII. [266.] Ed. Baf. III. (187.)

καὶ ὀλιγοχρόνιος γενομένη, τὴν ἀναπνοὴν οὐκ ἠλλοίωσε. εἶθ᾽ ἑξῆς ἐστι τὸ γύναιον τὸ ἐκ τῆς λύπης ἀρξάμενον, ἐφ᾽ ᾧ γράφει· πόνοι μεγάλοι συνεχεῖς, ἀλλὰ καὶ σπασμοὶ πολλοί, φησι. γράφει δ᾽ ἐν ἀφορισμοῖς περὶ σπασμῶν ὧδε· ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν, σπασμὸν γὰρ σημαίνει· καὶ τοίνυν καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος τῇ γυναικὶ ταύτῃ, τὸ μέν τι κατὰ τὰς ὀδύνας, τὸ δέ τι κατὰ τοὺς σπασμοὺς ἐγένετο· διὰ τοῦτ᾽ οὖν καίτοι παραφρονήσασα, μέγα καὶ ἀραιὸν οὐκ ἔσχεν, οἷα νικηθὲν ὑφ᾽ ἑτέρων δυοῖν ἰσχυροτέρων διαθέσεων. μετὰ ταῦτα δὲ ἡ ἐν Λαρίσσῃ παρθένος, ἡ δωδεκάτη μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν γεγραμμένη, διὰ πλῆθος αἵματος νοσήσασα, καὶ κριθεῖσα τῇ τε διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίᾳ καὶ ἱδρῶτι καὶ γυναικείοις τότε πρῶτον ἐπιφανεῖσιν, οὐδεμίαν ἔσχε κατασκευὴν δυσπνοίας οὐδεμιᾶς. τῷ δὲ μετὰ ταῦτα Ἀπολλωνίῳ τῷ ἐν Ἀβδήροις ὑποχονδρίου δεξιοῦ, φησιν, ἔπαρμα σὺν ὀδύνῃ· ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ παντὸς ἦν μεγαλόσπλαγχνος καὶ συνήθης αὐτῷ περὶ τὸ ὑποχόνδριον ὑπῆρχεν ὀδύνη, καὶ τοῦτ᾽

delirium, quod exiguum et breve fuerit, respirationem non alteravit. Deinceps consequitur muliercula, quae ex moerore in morbum incidit, in qua scribit: *Dolores magni, continui; quin et convulsiones multae*, ait. At in aphorismis de convulsionibus hoc modo scribit: *In febribus spiritus intercisus, malum, convulsionem enim significat.* Itaque species difficilis respirationis huic mulierculae partim ob dolores, partim ob convulsiones fiebant; ob id igitur quamvis delira esset, tamen magnum ac rarum spiritum non habebat, ut qui ab aliis duabus fortioribus affectionibus superatus esset. Postea vero virgo Larissaea duodecima post pestilentem constitutionem ab Hippocrate conscripta, quae ob sanguinis multitudinem aegrotavit, et per fluxum sanguinis ex naribus judicata est, itemque per sudores et fluxum menstruorum tunc primum conspectorum, nullam ullius difficilis respirationis dispositionem habuit. At vero Apollonio Abderitano, qui inde sequitur, *hypochondrii dextri*, inquit, *elatio cum dolore.* Quin et quod semper fuerit magnis visceribus praeditus, et quod dolor in hypochondrio ipsi

ἐν ἀρχῇ γέγραπται τῆς διηγήσεως. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ παρεφρόνησε, μὴ δυσπνοῆσαι κατὰ τὸ τῆς παραφροσύνης εἶδος αὐτὸν, οὕτως μεγάλην διάθεσιν ὀδυνηρὰν ἐν ὑποχονδρίῳ κεκτημένον. ἑξῆς δὲ τούτου ἡ ἐν Κυζίκῳ τὰς διδύμους θυγατέρας τεκοῦσά ἐστιν, ὑπὲρ ἧς ὧδί πως ἔγραψε· κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετ᾽ ὀδύνης, ὥστε καὶ ἡ δύσπνοια κατὰ τοῦτο. λοιποὶ δ᾽ ἐπὶ ταύτῃ δύο εἰσὶν ἄῤῥωστοι κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἡ Δεάλκους γυνὴ καὶ ὁ ἐν Μελιβοίῃ [267] νεανίσκος, ἀμφότεροι παραφρονήσαντές τε καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἔχοντες τὸ πνεῦμα, περὶ ὧν ἔμπροσθεν αὐτάρκως διελέχθη. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ τοῦθ᾽ ἡμῖν τὸ βιβλίον ἱκανὸν ἤδη μέγεθος ἔχει, περὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, ὅσα περὶ δυσπνοίας εἴρηται τῷ παλαιῷ, διὰ τοῦ μετὰ ταῦτα σκεψόμεθα.

extiterit familiaris, hoc ipſum in principio narrationis ſcriptum eſt. Nihil igitur miri eſt ipſum, quamvis deliraverit, non tamen reſpirationis ſpeciem delirio propriam habuiſſe, quum videlicet affectionem moleſtam tantam in hypochondrio haberet. Deinceps ab hoc ſequitur mulier, quae Cyzici gemellas puellas peperit, de qua ſic ſcripſit: *Capitis et colli gravitas cum dolore;* quare etiam ſpirandi difficultas ſecundum hanc affuit. Reſtant poſt hanc duo adhuc aegroti in tertio epidemiorum libro, uxor videlicet Dealcis et adoleſcens Meliboeus, qui ambo et deliraverunt et magnum ac rarum ſpiritum habuerunt; de quibus in ſuperioribus ſufficienter diximus. Caeterum quum hic liber jam ad juſtam magnitudinem pervenerit, de reliquis omnibus, quae de difficili ſpiratione a ſene tradita ſunt, ſequenti libro ſpeculabimur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΥΣΠΝΟΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ed. Chart. VII. [267.] Ed. Bas. III. (187.)

Κεφ. α΄. Τὸν περὶ τῆς δυσπνοίας λόγον εἰς δύο διδασκαλίας τεμόντες, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ὑπομνημάτων, ὅσα χρὴ γινώσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν ἰατρὸν, ἅμα ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσιν ἐδηλώσαμεν· ἐν δὲ τῷ πρὸ τούτου δευτέρῳ καὶ αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν Ἱπποκράτει περὶ δυσπνοίας εἰρημένων ἐν ἅπασι τοῖς συγγράμμασιν ἐξήγησιν ποιούμεθα· ὥστε τοὺς μὲν αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης μόνων ἐφιεμένους, μηδὲν δ', ὡς αὐτοί φασιν, πολυπραγμονεῖν ἀξιοῦντας ὑπὲρ τῶν τοῖς παλαιοῖς εἰρημένων, ἔχειν ἅπαν ἱκανῶς, ὃ σπουδάζουσιν, ἐκ τοῦ πρώτου λόγου· τοὺς δὲ καὶ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἐπιμαθεῖν ὀρεγομένους τε ἅμα καὶ δυναμένους, ἐκ τῶνδε τῶν

GALENI DE DIFFICULTATE RESPIRATIONIS LIBER TERTIUS.

Cap. I. Universo de difficultate spirandi sermone in duplicem doctrinam a nobis diviso, in primo quidem libro, quae medicum de ipso cognoscere oportet, una cum propriis demonstrationibus ostendimus; in secundo vero, qui hunc praecedit, et hoc ipso tertio omnium, quae ab Hippocrate de spirandi difficultate dicta sunt in omnibus ipsius scriptis, expositionem facimus. Quare qui ipsorum tantum artis operum studiosi sunt, nihilque de veterum dictis curiosius investigandum, velut ipsi ajunt, censent, omnia quae cupiunt, ex primo libro sufficienter habebunt: qui vero etiam Hippocratis sententiam discere expetunt simulque possunt

γραμμάτων ἀναλέγεσθαι. τὸ μὲν οὖν ὀρέγεσθαι γνῶναι τὰ τοῖς ἀρίστοις εἰρημένα, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν φύσει φιλοκάλων· τὸ δὲ καὶ δυνηθῆναι μαθεῖν αὐτὰ, μακροτέρου χρόνου δεόμενον, οὐκέθ᾽ ὁμοίως πᾶσιν ὑπάρχει· πολλοὶ γὰρ ὑπὸ πολλῆς περιστάσεως πραγμάτων ἀποστεροῦνται τῆς περὶ τὰ κάλλιστα σχολῆς. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν καὶ τὸ κατεπεῖγον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα διήλθομεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων, ἰδίᾳ δ᾽ ἑξῆς τὴν Ἱπποκράτους γνώμην [268] ἐξηγούμεθα διὰ τῶν ὑπολοίπων δυοῖν γραμμάτων, ὧν τὸ μὲν δεύτερόν ἐστι, τὸ δὲ τρίτον γινόμενον κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν. καὶ χρὴ τὸν μέλλοντα τοῖς ἐν αὐτῷ λεγομένοις ἀκολουθήσειν ὡμιληκέναι τῷ δευτέρῳ πρότερον ἐπιμελῶς, ἐν ᾧ πρῶτον μὲν τὴν ὅλην γνώμην ἐδείξαμεν τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι μηδὲν τῶν ἐπιτυχόντων, μηδ᾽ ὧν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἴσασι, γράφειν ἀξιοῖ, δεύτερον δὲ καὶ κατὰ μέρος ἅπαντας ἐπήλθομεν τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ τε καὶ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀῤῥώστους, ἐπιδεικνύντες ἐπὶ πολλῶν μὲν, ὅτι εἰ καὶ δυσπνοεῖν ἀναγκαῖον ὂν τοῖς κάμνουσιν, ὅμως οὐκ ἔγραψε, καθάπερ οὐδ᾽ ἄλλα

ex his ſane libris eam aſſequentur. Appetere itaque cognoſcere ea, quae ab optimis dicta ſunt, commune eſt omnium natura honeſtatis ſtudioſorum; verum poſſe etiam ipſa discere, longiore tempore indiget, neque ſimiliter omnibus licet; plerique enim prae multitudine negociorum ocio ad optima proſequenda privantur. Haec ſane quum nos non laterent, ea quae maxime ad artis opera pertinent, in primo horum commentariorum explicavimus; verum ſeorſum Hippocratis ſententiam per reliquos duos libros exponimus, quorum alter ſecundus eſt, alter tertius ex ordine a principio conſtituto. Et oportet eum, qui quae in ipſo dicuntur, aſſequuturus ſit, prius diligenter ſecundum librum verſaſſe, in quo primum totam mentem Hippocratis oſtendimus, quod nihil vulgare, neque eorum quae vulgus medicorum novit, ſcribere dignetur; deinde vero et particulatim omnes ex primo et tertio epidemiorum aegrotos recenſuimus, demonſtrantes, quod in multis, quanquam difficulter ſpirare neceſſe erat ipſos aegros, tamen non aſcripſit; quemadmodum neque

πολλὰ τῶν ἐξ ἀνάγκης τοῖς γεγραμμένοις ἑπομένων, ἃ γάρ ἐστι καὶ χωρὶς τοῦ παρ᾽ ἐκείνου μαθεῖν, ἐξ ὧν εἶπεν ὁρμώμενον αὐτόν τινα ἐξευρεῖν, ταῦτ᾽ οὐκ ᾤετο χρῆναι γράφειν, ἐπὶ πολλῶν δὲ καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος αὐταῖς παραγράφει ταῖς τῶν νοσούντων διηγήσεσιν, ἐπειδὰν ἤτοι μὴ κατ᾽ ἀνάγκην ἕπηται τοῖς νοσοῦσιν, ἢ μὴ πρόχειρον ᾖ γνωσθῆναι τοῖς ἀναλεγομένοις αὐτοῦ τὰ γράμματα. τούτων οὖν ἐχόμενοι καὶ νῦν τῶν σκοπῶν, ἐπειδὴ τὸ πρῶτόν τε καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐξηγησάμεθα, πάλιν ἀπὸ τοῦ δευτέρου τὴν ἀρχὴν ποιησόμεθα, συνάπτοντες αὐτῷ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων. ὥσπερ δὲ τὸ πρῶτον καὶ τὸ τρίτον οὐ μόνον ὑφ᾽ Ἱπποκράτους συγκεῖσθαι δοκεῖ τοῖς ἄριστα περὶ τούτων ἐγνωκόσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς θεωρίας οἰκειότητι συνῆφθαι πρὸς ἄλληλα, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἔχειν καὶ τὰ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τὸ δ΄ καὶ τὸ ἕκτον. ὡμολόγηται γὰρ οὖν ἤδη καὶ ταῦτα συνθεῖναι Θεσσαλὸν τὸν Ἱπποκράτους υἱὸν, τὰ μὲν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐν διφθέραις τισὶν ἢ δέλτοις εὑρόντα ὑπομνήματα, προσθέντα δέ τινα καὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγα. τό γε

alia multa, quae fcriptis neceffario fuccedunt (quae enim quispiam ab iis, quae Hippocrates dixit, incitatus, citra hoc quod ab ipfo ea discat, invenire poteft, haec non putavit fcribenda). In multis vero etiam ipfam difficilis refpirationis fpeciem ipfis narrationibus de aegrotis afcribit, quando aut non neceffario fequitur aegrotos, aut non prompta eft cognosci ab iis, qui ipfius fcripta legunt. His igitur fcopis etiam nunc intenti, poftquam primum et tertium epidemiorum in fuperioribus expofuimus, rurfus a fecundo initium faciemus, ipfique etiam reliqua Hippocratis fcripta connectemus. Quemadmodum autem primus et tertius non folum ab Hippocrate compofiti effe videntur iis qui optime de his judicant, fed etiam ob fpeculationis affinitatem mutuo inter fe connexi, eodem modo, opinor, habent ea, quae in fecundo, quarto ac fexto habentur. Concedunt enim jam etiam hos Theffalum Hippocratis filium compofuiffe, tum in parentis membranis quibusdam aut tabulis commentarios nactum, tum etiam aliqua eaque non pauca de fuo addentem. At

Ed. Chart. VII. [268.] Ed. Baf. III. (187. 188.)

μὴν πέμπτον τε καὶ ἕβδομον τῶν ἐπιδημιῶν οὐκ ἄν τίς μοι δοκεῖ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης οἰκείας ἀξιῶσαι, κατ᾽ ἐμὴν δὲ γνώμην οὐδὲ τὸ τέταρτον, εἰ καί τισιν ἔδοξε καὶ τοῦθ᾽ ὑπὸ Θεσσαλοῦ συντεθῆναι· (188) τὸ δὲ προγνωστικὸν καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων, ἔτι τε τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, ὅ τινες ἐπιγράφουσι πρὸς τὰς Κνιδίας γνώμας, οὐκ ἀλόγως Ἱπποκράτους αὐτοῦ πεπίστευται γράμματα εἶναι. τούτων τε οὖν τῶν βιβλίων ἔνθ᾽ ἂν ἡ χρεία καλῇ μνημονεύσομεν, ὅσα τ᾽ ἄλλα τὰ μὲν εἰς αὐτὸν Ἱπποκράτην, τὰ δὲ εἰς Εὐρυφῶντα καὶ Θεσσαλὸν καὶ Πόλυβον ἀναφέρουσιν.

Κεφ. β΄. Ἀρκτέον οὖν ἤδη τῆς ἐξηγήσεως ἀπὸ τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένης ῥήσεως, ἐχούσης ὧδε· πνεῦμα σμικρὸν, πυκνόν· μέγα, ἀραιόν· σμικρὸν, ἀραιόν· ἔξω μέγα, εἴσω μικρόν· τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν· θερμὸν, ψυχρόν. ἡ δ᾽ αὐτὴ ῥῆσις ἥδε ἐν τῷ ἕκτῳ γέγραπται τελεώτερον. ἐπὶ γὰρ ταῖς τρίταις συζυγίαις αὐτῆς δυσπνοίας ἡ τετάρτη πρόσκειται,

quintum et feptimum epidemiorum non videtur mihi quispiam genuina Hippocratis doctrina dignos cenfurus, nec, ut ego fentio, quartum, quamvis quidam etiam hunc a Theffalo compofitum effe putent. Caeterum praenotionum liber et aphorismi et liber de aquis, locis et aëre, ac praeterea de victu in morbis acutis, quem aliqui in Cnidias fententias infcribunt, non praeter rationem Hippocratis fcripta effe credita funt. Horum igitur librorum, ubi ufus poftularit, mentionem faciemus; itemque aliorum, qui partim ipfi Hippocrati, partim Euryphonti et Theffalo ac Polybo auctoribus tribuuntur.

Cap. II. Exordienda itaque jam expofitio eft a textu in fecundo epidemiorum fcripto, qui hoc modo habet: *Spiritus parvus, denfus; magnus, rarus; parvus, rarus; extra magnus, intro parvus; alius quidem extendens, alius vero urgens; dupla intro revocatio velut fuperinfpirantibus; calidus, frigidus.* Idem vero textus fexto libro perfectius fcriptus eft. Supra tres enim conjugationes ipfius difficilis fpirationis, quarta item adjecta eft, quae manifefte

παραλελειμμένη σαφῶς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, οὐχ ὑπὸ τοῦ γράψαντος, ἐμοὶ δοκεῖν, αὐτοῦ· δῆλος γάρ ἐστιν οὐκ ἐξ ἐμπειρίας τινὸς καὶ μνήμης ἀθροίζων τὸ πλῆθος τῶν δυσπνοιῶν, [269] ἀλλ' ἐκ λογικῆς διαιρέσεως· οὐκ οὖν ἔμελλε παραλείψειν τινὰ δύσπνοιαν· ἀλλά τις τῶν παλαιῶν βιβλιογράφων ἥμαρτεν, ἔπειθ' οὕτως ἔχον ἔφθασεν ἐκδοθῆναι τὸ βιβλίον, ἐφυλάχθη τε εἰκότως μέχρι δεῦρο τοῦτ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, τινῶν μὲν ὀλιγώρως ὁμιλούντων τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις, ὡς μήτ' εἰ λείπει τι, μήτ' εἰ δι' ἑτέρου γράμματος εἴρηται, γνωρίζειν, ἐνίων δὲ γνωριζόντων μὲν, ἀλλὰ προσθεῖναι τὸ λεῖπον οὐ τολμώντων. οὐ γὰρ δὴ ὁμοίως τοῖς νῦν οἱ πρόσθεν εὐχερεῖς ἦσαν οὐδ' ἕτοιμοι παραγράφειν παλαιὰν λέξιν ὡσαύτως γεγραμμένην ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις, ἀλλ' ἐπισημήνασθαι μόνον αὐτοῖς ἱκανὸν ἦν, ὡς ἐνταῦθα μὲν ἐλλιπῶς, ἐν τῷ ἕκτῳ δὲ τῶν ἐπιδημιῶν τελέως ἡ διαίρεσις γέγραπται τῶν δυσπνοιῶν, ἥ τε κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα καὶ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα. δύο γὰρ οὖν δὴ ταύτας ἀντιθέσεις ὁ Ἱπποκράτης, τήν τε κατὰ μέ-

fecundo epidemiorum omiffa eft, non ab ipfo auctore, ut mihi videtur, quum perfpicuum fit ipfum non ab experimento quopiam et memoria multitudinem fpirationum difficilium coacervaffe, fed ex rationali divifione. Nequaquam igitur relicturus erat aliquam difficilis fpirationis fpeciem, verum in hoc quispiam ex veteribus defcriptoribus librorum peccavit; atque ita poftea fe habens liber divulgatus eft, fervatusque eft hic error huc usque; merito fane, quum aliqui negligenter plane veterum libros verfent, ut neque an deficiat quippiam, neque an in alio libro dictum fit, fciant; quidam vero etiamfi fciant, tamen quod deeft apponere non audent. Neque enim fimiliter noftri aevi hominibus priores faciles erant, neque prompti ad mutandam veterem dictionem eodem modo in omnibus exemplaribus fcriptam; fed fignificare folum contenti erant, quod hic quidem imperfecte, in fexto vero epidemiorum perfecte divifio difficilium refpirationum fcripta effet, tum quae fecundum magnitudinem ac parvitatem fit, tum quae juxta raritatem ac denfitatem. Has enim duas oppofitiones, eam videlicet quae fecundum magni-

Ed. Chart. VII. [269.] Ed. Baf. III. (188.)

γεθος καὶ μικρότητα καὶ τὴν ἀραιότητα καὶ πυκνότητα, δῆλός ἐστιν ἐπιπλέκων ἀλλήλαις, καὶ ποιῶν συζυγίας δυσπνοίας δ'· μίαν μὲν ἐν ᾗ μικροτέρα τε ἅμα καὶ πυκνοτέρα τῆς κατὰ φύσιν ἡ ἀναπνοὴ γίγνεται, ἑτέραν δ' ὅταν μείζων τε ἅμα καὶ ἀραιοτέρα, καὶ πρὸς ταύταις ἄλλην τρίτην ἐν ᾗ μικροτέρα τε καὶ ἀραιοτέρα, καὶ πρὸς ταύταις τετάρτην, ἣν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν παραλελεῖφθαί φαμεν, ἐν ᾗ μείζων τε ἅμα καὶ πυκνοτέρα γίγνεται. δέδεικται γάρ μοι πολλάκις, εἰ καὶ ἄρα χωρὶς τοῦ δειχθῆναι πρόδηλον ὑπάρχει πᾶσιν, ὡς δύο ἀντιθέσεις ἀλλήλαις ἐπιπλεκόμεναι, τέσσαρας ἀπεργάζονται συζυγίας. οὐ μόνον δὲ κατ' αὐτὸ διενήνοχεν ἡ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσις τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὁπότε παραβάλλει τὸ τῆς εἰσπνοῆς μέγεθος τῷ τῆς ἐκπνοῆς, ἡ ἑτέρα συζυγία παραλέλειπται παντάπασιν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐνδεικνυμένου κἀνταῦθα σαφῶς τοῦ γραφέως ἤτοι ῥαθυμίαν ἐσχάτην, ἢ ῥαδιουργίαν. εἰ μὲν γὰρ ὅλας ὑπερέβαινε λέξεις, ἐσχάτως ἦν ῥάθυμος· εἰ δὲ τὰς ὁμοίας ἀλλήλαις, ἀγνοῶν ὅτῃ διαφέρουσιν, ἓν καὶ ταὐτὸν ἀμφοτέρας δηλοῦν ἐνόμιζεν, εἴτ'

tudinem ac parvitatem fit, et eam quae fecundum raritatem et denfitatem, Hippocrates manifefte inter fefe complicat, et conjugationes difficilis fpirationis quatuor facit; unam in qua minor fimulque denfior, quam quae fecundum naturam refpiratio fit; alteram, quum major fimul et rarior; et praeter has aliam tertiam, in qua minor et rarior; et fupra has quartam, quam in fecundo epidemiorum defiderari diximus, in qua major fimulque denfior fit. Oftenfum enim mihi faepe eft, etiamfi hoc citra demonftrationem omnibus manifefium fit, duas oppofitiones inter fefe complicatas quatuor conjugationes facere. Sed dictio Hippocratis in fexto epidemiorum non folum in hoc differt ab ea, quae in fecundo habetur, fed et in eo, quod in fequentibus, quando infpirationis magnitudinem confert cum magnitudine expirationis, altera conjugatio penitus relicta eft in fecundo libro, indicante et hic ipfo librorum defcriptore extremam focordiam, aut temeritatem. Si enim integras dictiones transgreffus eft, extreme focors erat; fi vero fimiles inter fe, nescius quatenus differrent, unum et idem utrasque fignificare putavit,

ἐξῄρει τὴν ἑτέραν, εἰς ἄκρον ἀφῖκτο περιεργίας, ἐπανορθωτὴν αὐτὸν τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων, οὐχ ὑπηρέτην, ἀποφαίνων. τοῦτο μὲν δὴ χρήσιμόν ἐστι μεμνῆσθαι πρὸς πολλὰς τῶν ἀσαφῶν ῥήσεων, ἐν αἷς ἤτοι παραλελεῖφθαί τι πιθανόν ἐστιν, ἢ παραγεγράφθαι. οὐδὲν γὰρ κωλύει κατ᾽ ἐκείνας, ἤτοι τὸ λεῖπον προστιθέντας, ἢ τὸ ἡμαρτημένον ἐπανορθοῦντας, ἀπεργάζεσθαι τέλεόν τε καὶ ἀληθῆ τὸν λόγον. ὥσπερ γὰρ τὸ μεταγράφειν τὰς παλαιὰς ῥήσεις προπετὲς, οὕτω καὶ φυλάττοντας, ὡς γέγραπται, βραχείαις τέ τισιν ἢ προσθέσεσιν, ἢ ὑπαλλάξεσι διαλύεσθαι τὰς ἀπορίας, ἀγαθῶν ἐξηγητῶν ἐστιν ἔργον. ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν οἶμαι δι᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων ἐπιδείξειν ὀλίγον ὕστερον ἅπερ χρὴ δρᾷν. οὐ γὰρ ἁπλῶς, οὐδ᾽ ὡς ἔτυχεν, αὐτὸ ποιητέον, ἀλλὰ μετὰ τοῦ δεικνύναι τήν τε τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, ἔτι τε πρότερον αὐτὴν τοῦ παλαιοῦ τὴν γνώμην οὕτως ἔχουσαν, ὁμολογεῖν τε ἀμφοτέρας κατὰ τὴν λέξιν μετακοσμηθεῖσαν.

Κεφ. γ΄. [270] Ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον ἤδη χωρήσαντες, καὶ παραθέμενοι τὴν τελεωτέραν λέξιν, τὴν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἴδωμεν ὁποῖός τις ὁ νοῦς αὐτός ἐστιν. ὅτι μὲν γὰρ

deinde alteram fuftulit, ad ineptiffimam fedulitatem progreffus eft, emendatorem fcriptorum Hippocratis non miniftrum fe ipfum ftatuens. Hoc equidem utile eft ad plerasque obfcuras dictiones meminiffe, in quibus aut relictum quid effe credibile eft, aut mutatum. Nihil enim vetat in illis, aut quod deeft apponendo, aut quod delictum eft corrigendo, perfectum ac verum reddere fermonem. Quemadmodum enim mutare veteres dictiones temerarium eft, fic ut fcriptum eft fervare, et paucis quibusdam appofitis aut immutatis dubitationes diffolvere, bonorum expofitorum opus eft. Verum de his opinor me paulo poft per ipfa opera monftraturum effe quae facere oporteat: non enim fimpliciter, neque prout contingit, hoc faciendum eft, fed oftendendo veritatem rerum, adhucque prius ipfam fenis fententiam fic fe habere, et utramque confentire juxta dictionis mutationem.

Cap. III. Sed ad propofitum jam progreffi, et perfectiori dictione appofita, quae fexto epidemiorum habetur, videamus qualisnam fententia ipfa fit. Quod enim ex ratio-

ἐκ διαιρέσεως λογικῆς εὑρίσκειν ἐπιχειρεῖ τὰς διαφορὰς ἁπάσας τῶν δυσπνοιῶν, τοῦτο μὲν καὶ τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτοῦ τὰ βιβλία δοκεῖ, καὶ πάντη ῥάδιον εἶναι νομίζω συμβαλεῖν· εἰ δ' ὀρθῶς διαιρεῖται, καὶ εἰ μηδὲν παραλείπει δυσπνοίας εἶδος, οὐκ ἔτι τοῦτο ῥάδιον ἅπασιν ἐξευρεῖν, ἀλλὰ καὶ τῆς διαιρετικῆς μεθόδου χρεὼν ἔμπειρον εἶναι τὸν περὶ τούτων κρινοῦντα, καὶ τῶν Ἱπποκράτους δογμάτων οὐκ ἀμελέτητον. ἡ μὲν δὴ μέθοδος ἀποβλέπειν φησὶ χρῆναι πρὸς τὸ διαιρούμενον, ὁποῖον τὴν φύσιν ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ ἁπλοῦν εἴη, τὰ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ λόγον ὑπάρχοντα, πόσα τ' ἐστὶ καὶ τίνα καὶ ὁποῖα, σκοπεῖσθαι, κἀκ τούτων διαιρεῖσθαι· συνθέτου δ' ὄντος, ἑκάτερον μὲν, ἢ ἕκαστον τῶν μερῶν, ὡς εἴρηται, διαιρεῖν, τὸ δ' ὅλον ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως. ἡ δ' Ἱπποκράτους γνώμη περὶ τῆς συνθέσεως, ἥ τίς ποτέ ἐστιν, εἴρηται μὲν ἡμῖν ἐν ἑτέροις ἐπιπλεῖστον, εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὥστ' οὐδὲν κωλύει πρὸς τούτους τοὺς σκοποὺς ἀποβλέποντας ἐπισκέψασθαι τὴν τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσιν, ὡδί πως ἔχουσαν· πνεύματα μικρὰ πυκνὰ, μεγάλα ἀραιά· μικρὰ ἀραιὰ,

nali divifione invenire conetur omnes difficilis fpirationis differentias, hoc ipfum etiam iis, qui libros ipfius expofuerunt, videtur, et conjectare omnibus facile effe opinor. An vero recte dividat, et an nulla relicta fit difficilis fpirationis fpecies, hoc non etiam omnibus invenire facile eft; fed qui de his judicaturus eft, eum et dividendi methodi peritum effe oportet, et circa Hippocratis dogmata non inexercitatum. Et methodus fane ad id quod dividitur refpicere oportere ait, qualis naturae exiftat. Si enim fimplex fuerit, ea quae fecundum fubftantiae ipfius rationem funt, quot fint, et quae, ac qualia, confiderare oportet, atque ex his dividere; fi vero compofitum, utramque aut fingulas partes dividere, ut dictum eft, totum vero ex modo compofitionis. Verum quae fit Hippocratis fententia de compofitione, nobis alibi fufiffime dictum eft; relatum eft etiam in fuperioribus. Quare nihil vetat ad hos fcopos refpicientes ipfam epidemiorum dictionem contemplari, quae fic habet: *Spiritus parvi denfi; magni rari; parvi rari; magni denfi; extra magnus,*

μεγάλα πυκνά· ἔξω μέγα, εἴσω μικρόν· εἴσω μέγα, ἔξω μικρόν· τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν· θερμὸν, ψυχρόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ τετάρτη μόνη κατὰ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα συζυγία παραλέλειπται κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφεξῆς δυοῖν, ἐν οἷς παραβάλλει τὴν ἐκπνοὴν τῇ εἰσπνοῇ, καὶ τούτων ἡ δευτέρα γέγραπται μὲν ἐν τῇ νυνὶ προχειρισθείσῃ, παραλέλειπται δ᾽ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, πρόχειρον συνιδεῖν· οὐκέτι γὰρ ἐκείνῳ βιβλίῳ πρόσκειται τὸ, εἴσω μέγα, ἔξω μικρὸν, ἀλλὰ περὶ θατέρου μόνον εἴδους τῆς δυσπνοίας δηλοῦται, καθ᾽ ὃ μέγα μὲν ἐκπνεῖται πνεῦμα, μικρὸν δὲ εἰσπνεῖται. πολλαχόθι μὲν οὖν εὑρίσκειν ἔστι καὶ προσγεγραμμένον τοῦτο τὸ λεῖπον, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς πλείστοις καὶ ἀξιοπιστοτάτοις τῶν ἀντιγράφων παραλέλειπται, καὶ οὐδὲν τοῦτό γε πρὸς τὸ παρὸν διαφέρει. πρόκειται γὰρ ἡμῖν τὴν τελεωτέραν ῥῆσιν ἐπισκοπεῖσθαι, τὴν νῦν γεγραμμένην. ὅτι μὲν οὖν ἐκ τῆς ἔσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος ἡ τῆς ὅλης ἀναπνοῆς ἐνέργεια σύνθετος ὑπάρχει, καὶ ὅτι τὸ μὲν ἕτερον αὐτῆς τῶν μερῶν εἰσπνοὴ, τὸ δ᾽ ἕτερον ἐκπνοὴ προσαγορεύεται

intro parvus; intro magnus, extra parvus; alius extendens, alius urgens; dupla intro revocatio, veluti superinspirantibus; calidus, frigidus. Quod igitur non quarta solum conjugatio in denso et magno consistens secundo epidemiorum relicta est, sed et ex sequentibus duabus, in quibus expirationum cum inspiratione confert, altera scripta quidem est in praesenti jam proposito sermone, relicta autem secundo epidemiorum, promptum videre est; neque enim in illo libro scriptum est, *Intro magnus, extra parvus;* sed altera sola difficilis spirationis species ostenditur, in qua magnus spiritus expiratur, parvus vero inspiratur. In multis tamen codicibus reperire licet hunc defectum ascriptum; verum in plurimis et fide dignissimis exemplaribus relictus est; atque hoc sane nihil ad praesens refert: propositum est enim nobis perfectiorem loquutionem considerare nunc ascriptam. Quod itaque ex spiritus intro et extra meatu totius respirationis actio composita est, et quod alteru ejus pars inspiratio, alte-

λέλεκται μὲν καὶ διὰ τοῦ πρώτου γράμματος εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς, ἀλλὰ κἂν εἰ μὴ πρὸς ἡμῶν εἴρηται, σχεδὸν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὅτι δ᾽ οὐδενὸς ἄλλου τῶν πάντων ἢ κινήσεως ἴδια τάχος τ᾽ ἐστὶ καὶ βραδύτης, εἴρηται μὲν ἤδη καὶ τοῦτ᾽ ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καὶ νῦν εἰς ἀνάμνησιν ἡκέτω. μέγεθος μέντοι καὶ σμικρότης ὥσπερ οὐκ (189) ἴδια κινήσεως, οὕτως ἀχώριστα παντὸς τοῦ κατὰ διαστήματος φερομένου. καὶ διὰ τοῦτο καθ᾽ ἑκάτερον τῶν μερῶν τῆς ἀναπνοῆς ἀντιθέσεις διαφορῶν διτταὶ γενήσονται, μία μὲν ἡ κατὰ τάχος καὶ βραδυτῆτα, δευτέρα δὲ ἡ κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα. τῆς δ᾽ ὅλης ἀναπνοῆς, ὅτι ἑτέρα ἀντίθεσίς τίς ἐστι κατὰ [271] πυκνότητά τε καὶ ἀραιότητα συνισταμένη, καὶ τοῦτ᾽ ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ ὡς ἥδε ἀντίθεσις οὐχ ὡς κινήσεως τῆς ἀναπνοῆς, ἀλλ᾽ ὡς συνθέτου πράγματος, ἐκ διαστάσεων ἐστι συγκειμένη. ὥστ᾽ ἐν τρισὶ τούτοις γένεσιν ἀνάγκη πάσας εἶναι τὰς τῆς ἀναπνοῆς διαφοράς· ἐν τάχει μὲν καὶ βραδυτῆτι, διότι κινήσεως ἁπάσης ἴδιά τε καὶ ἀχώριστα ταῦτ᾽ ἐστίν· ἐν μεγέθει δὲ καὶ μικρότητι, διότι κατὰ διαστήματος ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κίνησις· πυκνότης

ra expiratio appellatur, dictum quidem eſt primo libro ſtatim in principio; verum etiamſi a nobis dictum non eſſet, nemo fere ignorat. Quod vero nullius alterius rei quam motus propria ſint celeritas et tarditas, dictum quidem et hoc jam eſt, ſed etiamnunc in memoriam revocetur. Magnitudo autem et parvitas ut non ſunt motui propria, ſic omnino inſeparabilia ſunt ab eo, quod per ſpatium fertur. Et ob id ſecundum utramque reſpirationis partem duae differentiarum oppoſitiones fient, altera ſecundum celeritatem ac tarditatem, altera ſecundum magnitudinem et parvitatem. Quod vero totius reſpirationis adhuc alia ſit oppoſitio ſecundum denſitatem ac raritatem conſiſtens, id etiam antea relatum eſt; et quod haec oppoſitio non reſpirationis ut motus, ſed ut compoſitae rei, ex intervallis ſit conflata. Quare in his tribus generibus omnes reſpirationis differentias eſſe neceſſe eſt; in celeritate quidem et tarditate, propterea quod haec propria et ab omni motu inſeparabilia ſunt; in magnitudine vero et parvitate, propterea quod motus organorum

δὲ καὶ ἀραιότης, τὸ τρίτον τῶν εἰρημένων γενῶν, οὐδετέρου μὲν ἐστι τῶν οἰκείων τε καὶ πρώτων μερῶν τῆς ἀναπνοῆς οὔτ᾽ ἴδιον οὔτ᾽ ἀχώριστον, ὅλης δὲ μέρος γίνεται κατά τι συμβεβηκὸς, ἐπειδὴ σύνθετον πρᾶγμά ἐστιν ἐκ δυοῖν ἐναντίων κινήσεων ἡσυχίᾳ διαιρουμένων. αὗται μὲν οὖν αἱ πρῶται διαφοραὶ τῆς ὅλης ἀναπνοῆς. τῷ δ᾽ εἶναι ποιεῖν τι καὶ πάσχειν πεφυκὸς τὴν ἀναπνοὴν, εἴη ἄν τι καὶ ἄλλο γένος ἐν αὐτῷ διαφορῶν, ἑκατέρου τῶν μορίων ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως ἐπιτελουμένου· καὶ μὴν καὶ ἄλλο πάλιν ὅλης αὐτῆς ὡς συνθέτου, παραβαλλομένων ἀλλήλοις τῶν μορίων. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰστέον τὰς μὲν πρώτας γεγραμμένας ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει δυσπνοιῶν διαφορὰς τέτταρας ὅλης ἀναπνοῆς ὑπάρχειν· οὐδετέρου γὰρ τῶν μερῶν ἐστι πυκνότης καὶ ἀραιότης, εἴγε δὴ μεμνήμεθα τῶν εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ πρώτου τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων εἰρημένων. οὕτως δὲ καὶ τὰς ἐφεξῆς αὐτῶν τὰς δύο, καὶ γὰρ ἐν ταύταις παραβάλλεται τὰ δύο μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς, καὶ διὰ τοῦθ᾽ οὕτως γέγραπται, ἔξω μέγα, εἴσω μικρὸν, εἴσω μέγα, ἔξω μικρὸν, δηλονότι πνεῦμα· τὰς δ᾽ ἐφεξῆς δύο διαφορὰς

respirationis per distantiam sit, densitas autem et raritas, tertium ex praedictis genus, neutrius propriarum ac primarum respirationis partium proprium aut inseparabile est, verum totius respirationis pars fit per accidens quoddam, quia composita res est ex duobus contrariis motibus quiete distinctis. Hae igitur sunt primae differentiae totius respirationis. Caeterum quum respiratio res sit, quae et facere aliquid et pati possit, aliud etiam erit differentiarum genus in ipsa, utraque videlicet parte aequaliter aut inaequaliter perfecta; at vero et rursus aliud, ipsius totius ut compositae partibus inter se collatis. Haec quum ita habeant, sciendum primas quatuor difficilis respirationis differentias in proposita Hippocratis dictione scriptas totius respirationis esse; neutrius enim partis est densitas et raritas, si sane meminimus eorum, quae statim a principio primi libri dicta sunt; sic etiam sequentes duas, nam et in his duae totius respirationis partes conferuntur, et ob id sic scriptum est: *Extra magnus, intro parvus; intro magnus, extra parvus, videlicet spiritus;* sequen-

ἐν αἷς λέγεται τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, τῶν μερῶν τῆς ἀναπνοῆς θατέρου νομιστέον ἰδίας ὑπάρχειν, ὃ δὴ κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι μάλιστα τῆς ἀναπνοῆς ἔφαμεν· ἐκτεῖνον μὲν γὰρ τὸ βραδὺ, κατεπεῖγον δὲ τὸ ταχύ. βραδύτης δὲ καὶ ταχύτης ἁπάσης κινήσεως ἀχώριστα. τὸ δ' ἐφεξῆς λεγόμενον, τὸ, διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν, ἔστι μὲν εἰσπνοῆς ἀνωμάλου δηλωτικὸν, ἐπιζητεῖ δὲ τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν ἐπὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἣν ἐγὼ πέπεισμαι παραλελεῖφθαι πρὸς τῶν μεταγραφόντων μᾶλλον ἢ πρὸς Ἱπποκράτους αὐτοῦ, εἴγε δὴ φαίνεται μεμνημένος ἐν ἑτέροις συγγράμμασι καὶ τοῦ τοιούτου τῆς δυσπνοίας εἴδους, ὡς ἐπιδείξω σαφῶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς· εἰ δέ τῳ δοκεῖ πρὸς Ἱπποκράτους αὐτοῦ παραλελεῖφθαι, οὗτος αἱρεῖται τὰ χείρω πρὸ τῶν βελτιόνων· τὸ μὲν γὰρ μηδ' ὅλως ἀνωμαλίας μνημονεῦσαι κατὰ μηδ' ἕτερον τῶν τῆς ἀναπνοῆς μερῶν, ἀλλὰ τελέως ἐπιλαθέσθαι τε καὶ παραλιπεῖν, ἦν μὲν οὐδὲ τοῦτο κατὰ τὴν Ἱπποκράτους ἐπιμέλειαν, ἀλλ' ἔγωγ' ἂν εἰ καὶ τὸ νῦν γεγραμμένον ἐπὶ τῆς εἰσπνοῆς οὐδ' ὅλως ἐγέγραπτο,

tes autem deinceps duas differentias, in quibus dicitur: *Alius extendens, alius urgens*, alterius partis ipsius respirationis proprias esse putandum est, quam sane in substantia esse maxime ipsius respirationis diximus. Extendens enim tardus est, urgens autem velox; tarditas autem et velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod vero deinceps dicitur: *Duplex intro revocatio velut superinspirantibus*, inaequalem inspirationem ostendit. Inquirenda est autem eadem oppositio in expiratione, quam ego relictam esse credo a transcribentibus potius quam ab ipso Hippocrate, quandoquidem in aliis scriptis etiam ejusmodi speciei difficilis spirationis mentionem facere apparet, ut in sequentibus palam ostendam. Quod si cui ab ipso Hippocrate relicta esse videatur, hic pejora pro melioribus eligit. Equidem penitus nullam inaequalitatis mentionem fecisse in neutra respirationis parte, sed penitus oblitum esse ac omisisse, minime conveniebat Hippocraticae diligentiae: verum ego sane, etiamsi id quod nunc de inspiratione scriptum est omnino scriptum non es-

τοῦ γραφέως ἁμάρτημα ὑπάρχειν αὐτὸ μᾶλλον ἢ Ἱπποκράτους εἰπεῖν ἐτόλμησα, λόγον δ' ἂν οὖν εἶχεν οὕτω τινὰ τοῖς τὰ χείρω νοοῦσιν· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ τῆς εἰσπνοῆς εἶδος ἐμήνυσε σαφῶς οὕτως, ὡς μὴ μόνον εἰπεῖν διπλῆν εἴσω γίγνεσθαι τοῦ πνεύματος τὴν ἐπανάκλησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ οἷον ἐπεισπνέουσι προσθεῖναι, πῶς ἄν τις ἔθ' ὑπολάβοι τῆς ἐκπνοῆς αὐτὸν ἐπιλαθέσθαι; περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ αὖθις, ἐφεξῆς δὲ πρόσκειταί τις ἀντίθεσις ἄλλη δυσπνοιῶν, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ λόγου παντὸς ὡδί πως γεγραμμένη· θερμὸν, ψυχρόν· ἵνα δηλονότι κἀνταῦθα προσυπακούωμεν τὸ πνεῦμα. καθάπερ γὰρ μέγα καὶ μικρὸν, καὶ πυκνὸν καὶ ἀραιὸν, [272] οὕτω καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖται τὸ πνεῦμα. καίτοι κἀνταῦθα παρακούοντές τινες ἐξ ὧν αὐτοὶ μὴ συνίασιν, ἐπανορθοῦνται καὶ μεταγράφειν τὴν λέξιν τολμῶσιν, οὐ ψυχρὸν καὶ θερμὸν, ὡς νῦν εἴρηται, γράφοντες, ἀλλὰ συνάπτοντες αὐτὰ τῷ προειρημένῳ, καὶ οὕτως ἀναγινώσκοντες, οἷον ἐπεισπνέουσι θερμῷ ψυχρόν. οὗτοι μὲν οὖν πρὸς τὸ μηδένα νοῦν ἔχουσαν ἐργάζεσθαι τὴν λέξιν, ὅτι

ſet, exſcribentis magis peccatum eſſe quam ipſius Hippocratis dicere auſus eſſem, rationem tamen utique aliquam ſic haberent hi, quibus ad pejora animus inclinat; at vero quum et inſpirationis ſpeciem adeo manifeſte indicaverit, ut non ſolum dixerit, duplicem intro fieri ſpiritus revocationem, ſed etiam *velut ſuperinſpirantibus* appoſuerit, quomodo tandem aliquis adhuc ſuspicari queat ipſum expirationis eſſe oblitum? De his igitur etiam rurſus *agemus;* deinceps autem alia adhuc difficilis reſpirationis ſpecierum oppoſitio addita eſt in fine totius ſermonis ſic habens: *Calidus, frigidus*; ut videlicet et hic ſubaudiamus, *ſpiritus.* Quemadmodum enim magnus et parvus et denſus ac rarus, ſic etiam calidus et frigidus ſpiritus expiratur. Quanquam et hic decepti quidam ex iis, quae non intelligunt, corrigunt et textum mutare audent, non frigidus et calidus, ut nunc dictum eſt, ſcribentes, ſed ipſa cum praedicto connectentes, atque hoc modo legentes, *velut ſuperinſpirantibus calido frigidum.* Hi quidem igitur praeterquam quod textum nul-

μηδ᾽ ἀνεγνώκασι τὰ τοῦ παλαιοῦ βιβλία, κατάδηλοι γίνονται· πάντως γὰρ ἂν ἐμέμνηντο τῶν ἐν ἑτέροις ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένων περί τε θερμῆς καὶ ψυχρᾶς ἐκπνοῆς, ἃ τίνα λόγον εἶχεν ἢ ἐν ἐκείνοις αὐτὸν γράφειν, ἢ ἐνταῦθα παραλιπεῖν, οὐκ ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν. εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐνόμιζεν ἐκ τῶν δυσπνοιῶν εἶναι τὴν θερμὴν καὶ ψυχρὰν ἐκπνοὴν, οὐ καλῶς ἐν ἑτέροις ὡς δυσπνοιῶν ἐμνημόνευσεν· εἰ δ᾽ ὀρθῶς ἐν ἐκείνοις ἔπραξεν, οὐκ ὀρθῶς νῦν παρέλιπεν. ἀλλ᾽ οὐχ ὧδ᾽ ἔχει ταῦτα· καὶ γὰρ ἐνταῦθά τε καλῶς ἐν τῇ διαιρέσει τῶν δυσπνοιῶν περιέχονται καὶ τί ποτ᾽ οὖν δηλοῦν πεφύκασιν, ὀρθῶς ἐν ἑτέροις εἴρηται.

Κεφ. δ᾽. Καταλιπόντες οὖν ἤδη τοὺς οὕτω παρακούοντας τοῦ παλαιοῦ καὶ παντὸς μᾶλλον ἢ τῆς γνώμης αὐτοῦ συνιέντας, αὐτοὶ καθ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπισκεψώμεθα, τί δή ποτε κατὰ τὸ προγνωστικὸν γράμμα περὶ δυσπνοίας ὧδέ πως γράφει· πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ψυχρὸν δὲ ἐκ-

lius fenfus efficiunt, etiam palam produnt, fe neque fenis libros legiffe; omnino enim meminiffent eorum, quae aliis locis ab ipfo funt fcripta de calida et frigida expiratione, quae quanam ratione aut illic ab ipfo fcripta fint, aut hic relicta, non habent qui dicant. Si enim non putavit ex difficilium fpirationum genere effe calidam et frigidam expirationem, non recte in aliis locis ipfarum veluti difficilium refpirationum meminit; fi vero in illis recte fecit, non recte nunc praetermifit. Verum haec non ita habent; nam et hic recte in difficilium refpirationum divifione continentur et quid indicent, aliis locis recte dictum eft.

Cap. IV. Relictis igitur jam his, qui fic a fenis mente aberrant et omnia magis quam fententiam ipfius intelligunt, ipfi per nos ipfos infpiciamus, quidnam in praenotionum libro de difficili refpiratione in hunc fere modum fcribat: *Spiritus denfus exiftens dolorem aut inflammationem fignificat in locis fuper feptum transverfum fitis; magnus autem et per multum tempus defipientiam prodit;*

πνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται· φαίνεται γὰρ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ τριῶν τούτων μόνον δυσπνοιῶν μνημονεύων, καίτοι γ' εἰ μὲν τοσαῦται μόνον εἰσὶν, τί δή ποτε πολὺ πλείους ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν αὐτὸς ἔγραψε; εἰ δὲ οὕτως εἰσὶ πολλαὶ, τί δή ποτε ὀλιγίστων ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ προγνωστικῷ; ἢ τὸν μὲν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐπίστασθαι ἐνόμιζε χρηστὸν, ὁποῖον δέ τι δηλοῦν ἑκάστη πέφυκεν, οὐκ εἶναι χρηστόν; ἢ μόναις ταῖς εἰρημέναις δηλοῦν ὑπάρχει τι, ταῖς δ' ἄλλαις οὐδὲν, ἀλλ' ἐνδέχεταί ποτ' ἀναπνεῖν μὲν παρὰ φύσιν, οὐδεμίαν δ' εἶναι διάθεσιν ἐν τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν; ἢ τοσοῦτον δεῖ τοῦτ' ἀληθὲς ὑπάρχειν, ὥστ' ἀνάγκη πᾶσα τὴν παρὰ φύσιν ἐν τῷ ζώῳ διάθεσιν αὐτὴν γίγνεσθαι τῆς δυσπνοίας αἰτίαν; εἴπερ οὖν λόγον αἰτίας ἡ διάθεσις ἔχει πρὸς τὴν δύσπνοιαν, εἴη ἂν οὕτω καὶ χρόνῳ καὶ τάξει καὶ δυνάμει πρότερον. πῶς οὖν φαίνεται παραλιπὼν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ τοσοῦτον ἀριθμὸν δυσπνοιῶν; ἐγὼ μὲν διὰ ταῦτ' ἐβουλόμην καὶ παραβάλλειν τοὺς ἐξηγητὰς ἀλλή-

frigidus vero ex naribus et ore prodiens valde iam perniciofus eft. Apparet enim in hoc libro harum trium tantum difficilium fpirationum ipfum mentionem feciffe. Atqui fi tot folum funt, quid tandem multo plures ipfe in epidemiorum libris fcripfit? fi vero adeo multae funt, cur paucilfimarum in praenotionum libro mentionem fecit? An numerum quidem ipfarum noffe, commodum exiftimavit: quid vero fingulae indicent, non utile effe putavit? An hae folae aliquid indicant, reliquae vero nihil; fed poffibile eft quandoque praeter naturam quidem refpirare, nullam tamen affectionem in animali praeter naturam effe? An verum hoc ut fit tantum abeft, ut penitus neceffarium fit in animali ipfam affectionem praeter naturam fieri difficilis refpirationis caufam? Si igitur caufae rationem habet affectio ad difficilem refpirationem, erit utique hoc modo et tempore et ordine et facultate prior. Quomodo igitur Hippocrates in praenotionum libro tantum difficilium refpirationum numerum relinquit? Equidem ea gratia volebam ipfos expofitores inter fe conferre, et quaerere ac folvere; verum

λοις καὶ ζητεῖν καὶ λύειν· ἔχει δ' οὐχ ὧδε· τῶν μὲν γὰρ ἐξηγουμένων τίς ἂν τις καὶ μνημονεύοι; τῶν δ' ἔμπροσθεν, ὧν γε καὶ πρὸς ἡμᾶς ὑπομνήματα διασώζεται, πολλοὺς μὲν καὶ μακροὺς λήρους καταγεγραμμένους εὑρεῖν ἔστι, τὰ δ' οὕτως ἐπίκαιρα παραλέλειπται τελέως. ἀλλ' ἡμεῖς γε ζητῶμεν αὐτὰ, κἂν μηδεμίαν ὁδὸν εἰς τὴν εὕρεσιν ὑπ' ἐκείνων ἔχωμεν παραδεδομένην. εἴρηται μὲν δὴ κἂν τοῖς περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως [273] κἂν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν, ὅπως χρὴ τὰ τοιαῦτα πάντα καὶ ζητεῖν καὶ ἀνευρίσκειν· ἀλλὰ κἂν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων διττὴν ὁδὸν ἔδειξα τῆς τῶν τοιούτων εὑρέσεως, ἑτέραν μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ δυσπνοίᾳ διαφορῶν ὁρμωμένην, ἑτέραν δ' ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις διαθέσεων, ἣν καὶ ῥᾴω τε καὶ (190) σαφεστέραν ὑπάρχειν ἔλεγον· καὶ ὅστις ἐκείνοις ἐπιμελῶς ἐνέτυχε τοῖς γράμμασιν, οὐ δεήσεται λόγων πολλῶν εἰς τὴν τῶν παρόντων λύσιν· εἰ δ' ἤτοι ῥαθύμως ἐκείνοις ὡμίλησεν, ἢ ἄλλως ἐστὶ δυσμαθὴς, ὁ μὲν ῥάθυμος αὖθις (ἢ) ἀναλεξάμενος αὐτὰ πάλιν ἐπὶ ταῦθ' ἡκέτω· ὁ σκαιὸς δ' ἄλλό τι πραττέτω, γι-

non ita res habet; nam expofitorum *omnium* quis vel meminiffe poffit? Eorum vero qui ante *nos vixerunt,* et quorum commentaria ad noftram aetatem fervantur, multas et longas nugas confcriptas invenire eft; quae vero tanti momenti funt, penitus ab ipfis relicta funt. Verum nos fane inquiramus ipfa, etiamfi nullam viam habeamus ad inventionem ab illis praemonftratam. Dictum quidem a nobis eft et in iis quae de optima fecta funt et in medendi methodi fcriptis, quomodo talia omnia inquirere et invenire oporteat. Imo et in primo horum commentariorum duplicem viam oftendi ad eiusmodi inventionem, alteram ex differentiis difficilis fpirationis procedentem, alteram ex affectionibus in organis refpirationis, quam etiam faciliorem et manifeftiorem effe dicebam; et quisquis illa fcripta diligenter verfaverit, haud indigebit multis verbis ad praefentium folutionem. Si vero vel negligenter illa tractaverit, vel alias ad difcendum hebes fit, qui quidem negligenter tractavit,

γώσκων ὡς οὐχ οἷά τε μεγάλου γνώμην ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν φύσις μικρὰ, ὁποῖος ἦν ὁ Ἱπποκράτης. ἃ γοῦν οὐδεὶς ἔμπροσθεν οὔτε προὔβαλεν οὔτ᾽ ἠπόρησεν οὔτ᾽ ἐζήτησεν, οὔθ᾽ εὗρεν, ἐγὼ καὶ προβαλῶ καὶ ἀπορήσω καὶ ὅπως χρὴ ζητεῖν ἐρῶ καὶ σὺν θεοῖς εὑρίσκειν ἐλπίζω. τὸ μὲν δὴ πρόβλημα καὶ μικρῷ πρόσθεν εἴρηταί μοι, τί δή ποτε τοσαῦτα δυσπνοιῶν εἴδη παρέλιπεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ· τὸ δ᾽ ἀπόρημα νῦν εἰρήσεται τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ γεγραμμένων ἀναμνήσαντι πρότερον. ἁπάσας γὰρ τῶν δυσπνοιῶν τὰς διαφορὰς ἐν ἐκείνοις τοῖς λόγοις εἰς πέντε τὰ πάντα γένη διαθέσεών τε καὶ δυσπνοιῶν ἀνήγαγον, ὥστ᾽ ἀπορώτερον ἔτι τὸ πρόβλημα καθίσταται, τῆς μόνης ἔθ᾽ ὑπολειπομένης ἐλπίδος ἀνῃρημένης. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ἐν οἷς ὅτου δή ποτε τῶν ὄντων διαφοραὶ πλείους μὲν ὑφ᾽ ἑτέρου τινὸς ἢ ἀνδρὸς ἢ γράμματος, ἥττους δ᾽ ὑφ᾽ ἑτέρου λέγονται, μία μόνη τῆς συμφωνίας ἐλπὶς, εἴ τις ἐπιδεῖξαι δύναιτο τὸν μὲν ἐν τοῖς πρώτοις μέρεσι τῆς διαιρέσεως μεμενη-

rurſus ipſis relectis huc revertatur; qui vero hebes eſt, aliud quid agat ac ſciat parvo ingenio magni viri mentem aſſequi non licere, qualis erat Hippocrates. Quae igitur nemo priorum aut propoſuit, aut in dubium vocavit, aut quaeſivit, aut invenit, ego et proponam et in dubium vocabo et quomodo quaerere oporteat dicam et cum diis inventurum me ſpero. Ac problema quidem etiam paulo ante a me relatum eſt, cur tot difficilium reſpirationum ſpecies Hippocrates in praenotionum libro praetermiſerit; dubitatio vero nunc dicetur, ubi quae in primo ſermone ſcripta ſunt, prius in memoriam revocavero. Omnes enim difficilium reſpirationum differentias in illis ſermonibus ad quinque omnino tum affectionum tum difficilium reſpirationum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium conſtituitur problema, ſpe etiam quae ſola reſtabat ſublata. In ejusmodi enim omnibus, in quibus cujuscunque tandem rei differentiae plures quidem ab altero quopiam ſive viro ſive ſcripto, pauciores vero rurſus ab altero dicuntur, una ſola ſupereſt conſenſus ſpes, ſi quis monſtrare queat alterum in

Ed. Chart. VII. [273.] Ed. Baf. III. (190.)

κότα, τὸν δὲ καὶ κατατέμνοντα. ταύτης τοίνυν ἡμῶν ἀφῃρημένης τῆς ἐλπίδος (ἐδείχθη γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, μήτε τῶν διαθέσεων μήτε τῶν δυσπνοιῶν εἰς ἀριθμὸν ἐλάττονα δύνασθαι ἀναχθῆναι τὰ γένη) τίς ἂν ἔτι μηχανὴ τῆς λύσεως τῶν νῦν ζητουμένων εὑρεθείη; τά τε γὰρ ἄλλα καὶ πρὸς τῷ παραλελεῖφθαί τινα τῶν πρώτων γενῶν ἔτι καὶ τὸ διεσπάσθαί τε καὶ κακῶς ἀντιδιῃρῆσθαι πρὸς ἄλληλα καὶ ἀσαφῶς ἡρμηνεῦσθαι μέμψαιτ' ἄν τις ἐν τῷ προγνωστικῷ, καίτοι γ' εἴπέρ τῳ καὶ ἄλλῳ τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ὑπάρχοντι σαφεῖ. καὶ μὴν ἀσαφές τε ἅμα καὶ ἀδιόριστόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς εἰρημένον τῆς λέξεως· πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν. εἰ μὲν γὰρ μὴ διττὸν ἦν τὸ πυκνὸν πνεῦμα, θάτερον μὲν μετὰ μεγέθους, θάτερον δὲ μετὰ σμικρότητος, ἢ εἰ μὴ διαφόρου διαθέσεως ἑκάτερον αὐτῶν ἔκγονον ὑπῆρχεν, εὐλόγως ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἢ ἄτμητον αὐτὸ κατέλιπε, ἢ τοῦ δηλουμένου καθ' ἑκάτερον τὴν διαφορὰν οὐκ ἐμήνυσεν· ἐπεὶ δ' αὐτός τε σαφῶς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἕτερον μὲν

primis divifionis membris ftetiffe, alterum *haec etiam* fubdividere. Hac igitur fpe nobis fublata (monftratum eft enim in primo libro neque affectionum neque difficilium refpirationum genera in minorem numerum redigi poffe) quaenam amplius ars folutionis eorum, quae nunc quaeruntur, inveniri poffit? nam tum alia, tum praeterquam quod quaedam prima genera relicta funt, etiam divulfa effe et male in divifione oppofita ac obfcure enarrata in praenotionum libro, arguere quis poffit, quamvis fi quis alius Hippocratis liber is perfpicuus fit. Atqui obfcurum fimulque indeterminatum eft quod ftatim in principio dictionis dictum eft: *Spiritus denfus exiftens dolorem aut inflammationem fignificat in locis fuper feptum transverfum fitis.* Si enim non duplex effet fpiritus denfus, alter quidem cum magnitudine, alter vero cum parvitate, aut non ex diverfa affectione uterque ipforum generaretur, recte utique Hippocrates indivifum ipfum reliquiffet, aut differentiam ejus, quod per utrumque fignificatur, non indicaffet. Quando vero ipfe manifefte in

Ed. Chart. VII. [273. 274.] Ed. Baf. III. (190.)

τὸ πυκνὸν ἅμα καὶ σμικρὸν, ἕτερον δὲ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα γινώσκει, καὶ ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν ἐκ τῶν πρώτων εἶναι διαφορῶν αὐτὰ, κακῶς ἄτμητον ἐάσας τὸ πυκνὸν, ἁπλῶς οὕτως εἰπὼν ἠρκέσθη· πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν. ἓν μὲν δὴ τοῦτ᾽ ἄπορον. ἐφεξῆς δὲ τῆς τρίτης διαφορᾶς μνημονεύσας ὡδί· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει· καὶ ταύτην εἰπὼν μόνην σαφῶς [274] τῶν πρώτων διαφορῶν, οὐδ᾽ ὁτιοῦν τῆς παρακειμένης αὐτῇ τῆς ἀραιόν τε καὶ μικρὸν ἀποδεικνυούσης τὸ πνεῦμα δυσπνοίας ἐμνημόνευσε, καίτοι γε ὥσπερ τὸ πυκνὸν πνεῦμα διττὸν ἦν, μεγέθει καὶ σμικρότητι διαιρούμενον, οὕτω καὶ τὸ ἀραιὸν διττὸν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, μεγέθει καὶ σμικρότητι διαιρούμενον. θατέρου δὲ μόνου κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἐμνημόνευσεν εἰπών· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει· ἕτερον δὲ τὸ ἀραιὸν ἅμα καὶ σμικρὸν παραλελεῖφθαι φαίνεται. ὥστ᾽ ἐκ τῶν τεσσάρων συζυγιῶν, ἃς ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἔγραψε, τὰς μὲν δύο τὰς πρώτας ἀδιορίστως τε

epidemiorum libris alterum denſum ſimulque parvum, alterum denſum et magnum ſtatuit, et nos monſtravimus hos ex prima ipſorum differentia eſſe, male utique indiviſo relicto denſo, ſimpliciter ſic dicere contentus fuit: *Spiritus denſus exiſtens dolorem aut inflammationem ſignificat in locis ſuper ſeptum transverſum ſitis.* Atque hoc ſane unum dubium exiſtit. Tertiae vero deinceps differentiae mentionem faciens ſic: *Magnus autem et per multum tempus delirium ſignificat;* et hanc ſolam ex primis differentiis manifeſte proloquutus, proximae ipſi ſpirandi difficultatis, quae rarum et parvum ſpiritum oſtendit, nullam omnino mentionem fecit; quanquam ſane ut denſus ſpiritus duplex erat, magnitudine et parvitate diſtinctus, ſic etiam rarus neceſſario duplex eſt, magnitudine ac parvitate diſtinctus. Verum alterius ſolius in praenotionibus meminit, ubi ait: *Magnus autem et per multum tempus delirium ſignificat;* alterum vero, rarum ſimul et parvum, praetermiſſum eſſe apparet. Quare ex quatuor conjugationibus, quas in epidemia ſcripſit, primae

καὶ ἀσαφῶς καὶ συγκεχυμένως εἰρῆσθαι, μόνην δ', ὡς ἔφαμεν, τὴν τρίτην, αὐτήν τε καὶ τὸ δηλούμενον ὑπ' αὐτῆς, ἄμφω γεγράφθαι σαφῶς. οὐ μόνον δ' ἐν τούτοις ἀσαφής τε ἅμα καὶ ἀδιόριστος καὶ παραλιπὼν τὰ πλείω δόξειεν ὑπάρχειν ὁ λόγος, ἀλλὰ κἀξ ὧν ἐπιφέρων φησί· ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον ἔκ τε τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται. τί δήποτε γὰρ, εἰ τὰς κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρὸν διαφορὰς ἐπελθεῖν ἐγνώκει, τῆς ψυχρᾶς ἐμνημόνευσε μόνης; ἔτι τε τί δή ποτε μὲν τῶν ἄλλων δύο, ἥν τε ἀδιορίστως ὀνομάζει πυκνὸν πνεῦμα καὶ ἣν διοριζόμενος ἀραιὸν καὶ μέγα, τὰς διαθέσεις αὐτὰς μόνας παρέγραψεν, οὐ μὴν εἰς ὅ τι τελευτήσουσιν ἐμήνυσε, πόνον μὲν καὶ φλεγμονὴν ὑπὸ τῆς πυκνῆς, παραφροσύνην δ' ὑπὸ τῆς ἀραιᾶς τε ἅμα καὶ μεγάλης δυσπνοίας δηλοῦσθαι φάμενος; ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὸ ψυχρὸν διαφορᾶς ἐς ὅ τι μὲν τελευτήσει λέγει· φησὶ γὰρ ὀλέθριον εἶναι κάρτα τὸ τοιοῦτον πνεῦμα· τὴν διάθεσιν δ' ἀφ' ἧς οὕτω δυσπνοοῦσιν, ἀσαφεστέραν οὖσαν, οὐκέτι λέγει, βέλτιον ὂν ἐπὶ πασῶν τῶν δυσπνοιῶν καὶ τὰς διαθέσεις αὐτὰς εἰπεῖν,

duae indiſtincte et obſcure ac confuſe dictae ſunt, ſola vero tertia, ut diximus, tum ipſa tum quod per eam ſignificatur, ambo manifeſte ſcripta ſunt. Caeterum non in his ſolum obſcurus et indiſtinctus et plura praetermittens ſermo videri poteſt, ſed et ex eis, quae deinceps inſerens ait: *Frigidus vero ex naribus et ore prodiens, valde jam pernicioſus eſt.* Cur enim tandem, ſi eas quae in calido et frigido ſunt, differentias recenſere ſtatuerat, eam ſolam, quae in frigido eſt, memoravit? Praeterea cur aliarum duarum, tum ejus, quam indiſtincte ſpiritum denſum nominat, tum quam diſtincte rarum et magnum, affectiones ipſas ſolas aſcripſit, non tamen in quid deſinant ſignificavit, dolorem quidem et inflammationem a denſa, delirium autem a rara et magna ſpirationis difficultate indicari aſſerens? in differentia vero quae in frigido eſt, in quid deſinat dicit; inquit enim pernicioſum valde eſſe hujusmodi ſpiritum; affectionem vero, ob quam ita difficulter ſpirant, obſcuriorem exiſtentem, non etiam dicit, quum tamen praeſtaret in omnibus difficilibus reſpirationibus tum

αἵ τινές ποθ᾽ ὑπάρχουσι, καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν προσγράψαι, διορίζοντα τὰς ἐπιεικεῖς ἀπὸ τῶν κακοηθῶν. οὐ τοίνυν οὕτως ἐποίησεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τῶν προτέρων δυσπνοιῶν τὰς διαθέσεις, ἐπὶ δὲ τῆς ἐσχάτης τὸν τρόπον μόνον ἐδήλωσεν. ὃ δὴ πάντων ἀφυκτότατόν ἐστι τῶν ἐγκλημάτων, τὸ μηδὲν ὅλως εἰρῆσθαι περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσπνοίας, ἤδη δὴ καὶ αὐτὸ προσκείσθω τῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ ἐκτεῖνον καὶ κατεπεῖγον πνεῦμα καὶ τὸ ἔξω μέγα καὶ εἴσω μικρὸν, οὐκ εἴρηται μὲν οὐδ᾽ αὐτὰ διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος, ἐξ ὧν δὲ ἡμεῖς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ διήλθομεν, ἐν ταῖς τέσσαρσι τῶν δυσπνοιῶν συζυγίαις εὑρίσκεται περιεχόμενα· τὴν δέ γε πέμπτην ἀνώμαλον, ἧς τὸ μὲν ἥμισυ μέρος ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἔγραψε, διπλῆν εἴσω φάμενος ἐπανάκλησιν, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ τελέως παρέλιπεν, οὐκ ἔστιν ὑπ᾽ οὐδεμιᾶς τῶν τεττάρων συζυγιῶν κατ᾽ οὐδένα τρόπον εὑρεῖν περιεχομένην. αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι τοσαῦταί τε καὶ τοιαῦται.

Κεφ. έ. Χρὴ δὲ τοὐντεῦθεν μὴ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀντιλεγόντων Ἱπποκράτους παραπλησίως, καὶ ἡμᾶς τὰς μὲν

ipfas affectiones dicere, quaecunque tandem hae fint, tum alterationis ipfarum modum afcribere, mitiores a malignis diftinguendo. At non ita fecit, verum in prioribus fpirandi difficultatibus affectiones, in ultima alterationis modum folum oftendit. Et quod crimen omnium minime vitari poteft, quod videlicet nihil penitus de inaequali fpirationis difficultate dixerit, id ipfum fane etiam jam fermoni addatur. Extenfus enim et coactus fpiritus et extra magnus, intro parvus, et intro magnus, extra parvus, nec ipfi etiam in praenotionum libro relati funt, verum ex his, quae nos in primo libro explicavimus, in quatuor difficilium fpirationum conjugationibus comprehenfi reperiuntur. At vero quintam inaequalem, cujus dimidiam partem in libris epidemiorum fcripfit, *duplicem intro revocationem* afferens, in praenotionum vero libro penitus omifit, fub aliqua quatuor conjugationum nullo modo comprehenfam invenire licet. Atque tot quidem ac tales funt dubitationes.

Cap. V. Oportet autem jam inde nos non fimiliter, ut multi faciunt eorum, qui Hippocrati contradicunt, difficul-

ἀπορίας εὐπόρως ἐξευρίσκειν, ἐν δὲ ταῖς λύσεσιν αὐτῶν ἀπορεῖν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁδόν τινα τῆς εὐπορίας εὑρεῖν, ἐφεξῆς δ' ἀποδείξει πιστώσασθαι τὰ δι' αὐτὴν εὑρεθέντα. τίς οὖν ὁδὸς τῆς εὐπορίας; χρὴ γὰρ ἐντεῦθεν ἄρξασθαι· [275] μία μὲν ἡ κοινὴ πάντων τῶν παλαιῶν συνήθης βραχυλογία· δευτέρα δὲ Ἱπποκράτους αὐτοῦ μεγαλοφροσύνη. δέδεικται γὰρ ἡμῖν δεινὸς πολλάκις ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅσα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ἐστι γνώριμα παρατρέχων, ἃς ὑπὸ μηδενὸς τῶν γνησίως ἀσκούντων τὴν τέχνην ἀγνοηθῆναι δυνάμενα, τὰ δὲ τοῖς τοιούτοις ἀγνοούμενα πάντ' ἐπιμελῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς ἐξηγούμενος. εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἔθος αὐτῷ, τί θαυμαστὸν ἀμφισβητουμένην τε καὶ ἀσαφῆ τοῖς πολλοῖς δυσπνοίας διαφορὰν τὴν κατὰ μέγεθός τε καὶ ἀραιότητα διά τε τῶν ἄλλων συγγραμμάτων ἐπιδεῖξαι πειραθῆναι παραφροσύνης ἰδίαν οὖσαν ἔν τε τῷ προγνωστικῷ σαφοῦς ἀξιῶσαι διδασκαλίας, τὰς δὲ τῆς πυκνότητος, ὡς ἂν μηδὲ ταύτας ἀγνοηθῆναι τοῖς ἰατροῖς δυναμένας, ἑνὶ κεφαλαίῳ περιλαβόντα, διὰ ταχέων δηλῶσαι; ἔν τε γὰρ πλευρίτισι καὶ περιπνευμονίαις καὶ συνάγχαις καὶ

tates quidem facile reperire, in folutionibus vero ipfarum haerere, verum primum quidem viam quandam facilitatis invenire, deinceps vero demonftratione, quae per ipfam inventa erunt, confirmare. Quae eft igitur via facilitatis? oportet enim inde initium fumere. Una quidem commune illud omnibus veteribus familiare breviloquium; altera vero ipfius Hippocratis animi magnitudo. Demonftratum enim nobis eft quam gravis fit faepenumero hic vir in iis, quae aliis medicis nota funt, praetereundis, ut quae a nemine eorum, qui artem ferio exercent, ignorari queant; quae vero his ignota funt, omnibus diligenter fimul et perfpicue exponendis. Si vero hic ipfi mos eft, quid mirum ambiguam ac obfcuram apud plerasque differentiam difficilis refpirationis, eam videlicet quae in magnitudine et raritate eft, tum per alia fcripta demonftrare conatum eum effe defipientiae propriam tum in praenotionum libro manifefta doctrina dignam cenfuiffe, differentias autem denfitatis, ut quae medicis ignotae effe non queant, una fumma comprehenfas breviter indicaffe? In pleuritide enim et peripneumoniis, anginis et

Ed. Chart. VII. [275.] Ed. Baf. III. (190. 191.)

ὀρθοπνοίαις πυκνὸν καὶ μικρὸν γίνεται (191) τὸ πνεῦμα· καὶ εἰ μὴ πλευρῖτις δ' εἴη, μόνη δ' ὀδύνη κατὰ τὰς πλευρὰς ὑπάρχοι, πυκνὸν καὶ μικρὸν ἔσται τὸ πνεῦμα, καθάπερ εἰ καὶ περὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ἢ τὸν στόμαχον, ἢ τοῦ σπληνὸς τὴν κεφαλὴν, ἢ τοῦ ἥπατος τὰ κυρτά. καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα πόνου τινὸς ὑπάρχοντος, ἀνάγκη μικρὸν καὶ πυκνὸν γενέσθαι τὸ πνεῦμα, καὶ πολύ γε μᾶλλον, εἰ περὶ τὸ διάφραγμα γένοιτο καὶ τὸ συνάπτον αὐτοῦ τῷ περιτοναίῳ καὶ τοὺς μῦς τοὺς περικειμένους αὐτόθι. καίτοι κἂν εἰ μὴ τῇδε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατωτέρω μειζόνως πεπονθὸς τὸ περιτόναιον, αἰσθάνεταί τε τῆς βλάβης αὐτοῦ τὸ διάφραγμα καὶ οὕτω μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς γαστρὸς αὐτῆς αἱ μείζους διαθέσεις, αἱ σὺν ὀδύνῃ τε καὶ ὄγκῳ, καὶ τοῦ σπληνὸς τὰ κάτω καὶ τοῦ ἥπατος, οὐδὲν ἧττον καὶ αὐταὶ πυκνὸν καὶ μικρὸν ἐργάζονται τὸ πνεῦμα· καὶ ὅλως, εἴτ' ὄγκος τις εἴη, θλίβων τε καὶ στενοχωρῶν ὁτιοῦν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, εἴτ' ὀδύνη περί τι μόριον οὕτω πλησιάζον τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ὡς κινουμένοις αὐτοῖς συγκινεῖσθαι, πυκνὸν καὶ μικρὸν ἔσται τὸ πνεῦμα. τὰς δ' ἄλλας αἰτίας

orthopnoeis denfus et parvus fit fpiritus. Quod fi pleuritis non fit, fed tantum dolor circa coftas, denfus et parvus fit fpiritus; quemadmodum etiam, fi circa os ventriculi, aut ftomachum, aut fplenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam et in his locis fi quis fit dolor, neceffarium eft parvum et denfum fieri fpiritum; et multo magis, fi cira feptum transverfum et partem ejus peritonaeo cohaerentem itemque musculos illic circumfitos. Atqui etiamfi non iftic folum fed longe inferius peritonaeum fuerit affectum, et laefionem ipfius percipiat feptum transverfum, itidem parvum ac denfum fpiritum efficit. Quin et ventriculi ipfius majores affectiones, quae cum dolore fiunt et tumore, fplenis item ac hepatis infernae partes, non minus denfum ac parvum efficiunt fpiritum. Et in univerfum, five tumor quis fit premens ac coarctans quodcunque tandem fpirabile organum, five dolor circa quamcunque partem ita vicinam refpiratoriis organis, ut ipfis motis fimul moveatur, denfus ac parvus erit fpiritus. Reliquas autem horum caufas in primo libro

τούτων ἐν τῷ πρώτῳ γράμματι διήλθομεν, ὥσπέρ γε καὶ ὅτι θερμασίας πολλῆς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἠθροισμένης, πυκνὸν καὶ μέγα γενήσεται τὸ πνεῦμα. φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο σχεδὸν ἁπάσης ἡμέρας ἐπὶ τῶν διακαῶν πάντων πυρετῶν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ αὐτὸ διαλάθοι τινά. καὶ μέν τοι καὶ ὡς τὴν παρὰ φύσιν φλόγωσιν οὐχ Ἱπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες οἱ πρὸ Ἐρασιστράτου φλεγμονὴν ὠνόμαζον, οὐχ ἡμῖν μόνοις, ἀλλὰ καὶ σύμπασιν ὡς εἰπεῖν τοῖς Ἱπποκράτους ἐξηγηταῖς ἀποδέδεικται. τούτων οὖν ὑποκειμένων, οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν ἑνὶ κεφαλαίῳ τὰς εἰρημένας ἀμφοτέρας διαφορὰς δηλῶσαι τὸν Ἱπποκράτην, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, εἰπόντα, πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ὡς ἂν καὶ ἡμῶν νοῆσαι δυναμένων, ὅτι τὸ μὲν μετὰ μικρότητος πόνον σημαίνει, τὸ δὲ μετὰ μεγέθους φλεγμονὴν, ὅ πέρ ἐστι φλόγωσιν, δηλοῖ· προσθέντα δ᾽ εὐλόγως, ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ἤτοι τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ὡς ἂν τῶν κάτω τοῦ διαφράγματος ἀμέτρων θερμασιῶν εἰς μέγεθός τε καὶ πυκνότητα τὴν ἀναπνοὴν ἐξᾶραι μὴ δυναμένων.

recensuimus. Quemadmodum sane et quod calore multo in spirabilibus organis coacervato, densus et magnus spiritus fiet; id quod ferme quotidie in omnibus fervidis febribus apparet, ut neminem latere possit. Etenim quod phlogosin praeter naturam non Hippocrates solum, sed omnes fere alii, qui ante Erasistratum fuerunt, phlegmonen nominarint, non a nobis tantum, sed ab omnibus Hippocratis expositoribus est ostensum. His itaque positis, nihil amplius mirum est, praedictas ambas differentias Hippocratem uno capite declarasse, ubi ait: *Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis supra septum transversum sitis*, tanquam sane nos intelligere possimus eum cum parvitate dolorem significare, cum magnitudine inflammationem, hoc est phlogosin, declarare. Apponit autem merito, *in locis supra septum transversum sitis*, sive respiratoriis; tanquam immodico calore partium infra septum transversum sitarum respirationem in magnitudinem ac densitatem attollere nequeunte.

Κεφ. ϛʹ. [276] Ἡ μὲν ὁδὸς τῆς εὑρέσεως τῶν ζητουμένων κατά γε τὰς πρώτας διαφορὰς ἥδε· προσθεῖναι δ᾽ ἀνάγκη τινὰ καὶ ἀπόδειξιν τῷ λόγῳ. νυνὶ μὲν γὰρ, ὡς οὐκ ἀδύνατόν ἐστι, ταύτῃ τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι τὸν Ἱπποκράτην, δεδήλωται· δειχθήσεται δ᾽ ἐφεξῆς, ὅτι πάντως οὕτως ἔχει. τί δή ποτε γὰρ ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἀμφοτέροις, ἔν τε τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ, πρώτας ἁπασῶν δύο ταύτας εὑρίσκεται διαφορὰς δυσπνοίας διαιρούμενος, προτέραν μὲν τὸ μικρὸν καὶ πυκνὸν πνεῦμα, δευτέραν δὲ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα, κατὰ δὲ τὸ προκείμενον ἀγνοεῖν αὐτὰς νομίζεται, πρὸς τῷ καὶ μετὰ ταῦτ᾽ εὐθὺς ἐν τῷ προγνωστικῷ γράφειν, ἀραιὸν καὶ μέγα; ἀραιὸν μὲν οὖν καὶ μέγα πνεῦμα γινώσκει, πυκνὸν δὲ καὶ μικρὸν ἀγνοεῖ; κᾂν φαίη τις τῶν τὰ χείρω σπουδαζόντων, ὡς αὐτὸ μὲν τί ποτ᾽ ἐστὶ πυκνὸν καὶ μικρὸν πνεῦμα γινώσκειν ἠδύνατο, τίς δ᾽ ἐστὶν ἡ ἀπεργαζομένη διάθεσις αὐτὸ, μὴ γινώσκειν ἠδύνατο, ἀλλ᾽ ὅταν εἴποι, τὸ πυκνὸν πνεῦμα πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις, δῆλός ἐστι καὶ τὰς διαθέσεις γράφων

Cap. VI. Ac via quidem inventionis quaesitorum in primis differentiis haec est. Verum demonstrationem etiam quandam sermoni addere necessarium est. Nunc enim posse fieri ut hanc sententiam Hippocrates usurparit, ostensum est; monstrabitur autem deinceps penitus rem sic habere. Cur enim tandem in utroque epidemiorum libro, secundo ac sexto, has duas spirandi difficultatis differentias primas omnium distinguere reperitur, priorem quidem parvum et densum spiritum, alteram vero densum et magnum, in proposito autem praenotionum libro ipsas ignorare videtur, praeterquam quod postea statim scribit, rarum et magnum? Rarum igitur et magnum spiritum novit, densum vero et parvum ignorat? Et sane etiamsi quispiam eorum, quibus animus in pejorem partem inclinat, dixerit, quinam sit densus ac parvus spiritus, cognoscere quidem *Hippocratem* potuisse, quae vero sit affectio ipsum efficiens, non potuisse cognoscere; imo quum dicat: *densus spiritus dolorem significat, aut inflammationem in locis supra septum transversum sitis*, constat eum et affectiones scribere et neutram

καὶ οὐδετέραν παραλιπὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐδήλωσεν, ἣν κἀν τοῖς δύο τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἐποιήσατο. δῆλον οὖν ἐστι τῷ μὲν πυκνῷ καὶ σμικρῷ τὸν πόνον, τῷ δὲ πυκνῷ καὶ μεγάλῳ τὴν φλόγωσιν συνάπτων. οὐδὲ γάρ τοῦτ᾽ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν δύο ἐμνημόνευσε μικροῦ καὶ πυκνοῦ καὶ μεγάλου καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ἑτέρωθι δ᾽ οὐδαμόθι. καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις πολλάκις κἀν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, ὃν ἐπιγράφουσι περὶ πτισάνης, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος οὐ μόνον διαῤῥήδην ὀνομάζει τὸ τῆς δυσπνοίας ταύτης εἶδος, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν ἐφ᾽ ᾗ γίγνεται καὶ τὸν τρόπον αὐτῆς καθ᾽ ὃν βλάπτειν πέφυκε, καίτοι τῶν ὑπὸ φιλονεικίας πολλὰ παρακοπτόντων ὡς οὐ γνήσια τοῦ Ἱπποκράτους βιβλία οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα τουτὶ τὸ σύγγραμμα. τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει τὰ μετὰ τὴν τοῦ λουτροῦ χρῆσιν ἀφαιροῦσι πολλοὶ, τὰ δὲ ἕως τοῦδε φυλάττουσιν ἅπαντες. ἂν οὖν μὴ μόνον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ δείξωμεν, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἄλλων πολλῶν ὁμοίως εὑρεθῇ τάς τε διαφορὰς τοῦ πυκνοῦ πνεύματος γινώσκων καὶ τὰς διαθέσεις, ἐνδεῖν τι δόξει πρὸς τὴν ἀπόδειξιν; εἰ δὲ καὶ κατ᾽ αὐτὸ

praetermittere. Imo eodem expofuit ordine, quem etiam in duobus epidemiorum libris fecit. Perfpicuum itaque eft eum denfo et parvo dolorem, denfo et magno inflammationem tribuere. Neque enim dici poteft in epidemiorum quidem libris duobus parvi et denfi et magni ac denfi fpiritus mentionem feciffe, in aliis vero nusquam. Nam et in illis ipfis faepe et in libro de victu in morbis acutis, quem etiam de ptifana infcribunt, ftatim in principio libri non tantum hujusmodi difficilis fpirationis fpeciem palam nominat, fed et ipfam affectionem, ex qua fit, et modum ipfius, juxta quem laedere folet. Atqui nullus eorum, qui contentionis ftudio multos Hippocratis libros tanquam non genuinos refcindunt, hunc librum viro adimere aufus eft. Equidem quae in fine funt poft balnei ufum, plerique tollunt; quae vero eousque habentur, omnes confervant. Si igitur non folum in hoc libro monftraverimus, fed etiam in aliis fimiliter inveniatur tum differentias tum affectiones denfi fpiritus cognoscere, adhuc quicquam deeffe videbitur ad demonftrationem? Si

τὸ προγνωστικὸν εὑρεθείη κατωτέρω μήτε τὰς διαφορὰς ἀγνοῶν καὶ τὰς διαθέσεις ἐπιστάμενος, οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον πιστεύσαις ἀποδεδεῖχθαι τὸ προκείμενον; καὶ μὴν ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει καὶ μηδὲν ψευδόμεθα, πάρεστι σκοπεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν ῥήσεων. ἄρξομαι δ' ἀπὸ τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων. ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς περὶ τῶν κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα νοσημάτων τὸν λόγον ποιούμενος ὡδί πως φησίν· οἷσί τε γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγκατακέκλειστται, ἤν μή τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα δοίη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἄν, καὶ μὴ ἐνεοῦσαν εὐθὺς ἐμποιήσειεν ἄν, καὶ πνεῦμα πυκνότερον γένοιτ' ἄν· κακὸν δὲ τοῦτο· ξηραντικὸν γὰρ πνεύμονος καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίων καὶ ἤτρου καὶ φρενῶν. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ πρῶτον μὲν ὅτι καὶ διὰ πόνον τὸ πυκνὸν γίνεται [277] πνεῦμα δεδήλωκεν, ἡμῖν, οἶμαι, καταλιπὼν ἐπινοεῖν τὸν τρόπον τῆς γενέσεως, ὃν ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σαφῶς μοι δοκῶ διεληλυθέναι. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ὀδυνώμενοι τὰ σκέλη μέγα προβαίνειν οὐ δυνάμεθα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν πονῇ τι τῶν κινουμένων ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς ὀργάνων, μικρὸν ἀναπνεῖν ἀναγ-

vero etiam in ipso praenotionum libro paulo inferius inveniatur et differentias non ignorare et affectiones ipsas scire, nonne credas adhuc amplius id quod propositum est satis esse demonstratum? At vero quod haec ita habeant, neque mentiamur, ex ipsis verbis videre licet. Incipiam autem a libro de victu in morbis acutis. In hoc libro statim in principio de morbis pulmonis ac thoracis verba faciens hoc modo ait: *Quibus etenim cibus statim conclusus est, si quis eo non subevacuato sorbitionem dederit, dolorem praesentem exacerbaverit, et non praesentem statim induxerit, et spiritus densior reddetur. Malus autem hic est, resiccat enim pulmonem et hypochondria, imumque ventrem et septum transversum dolore vexat.* In hoc sermone primum quidem quod et propter dolorem densus fit spiritus, ostendit, nobis, opinor, relinquens meditandum generationis modum, quem in primo horum commentariorum me manifeste exposuisse puto. Quemadmodum enim dolentibus cruribus multum progredi nequimus, eodem modo, ubi quoddam organum ex iis, quae in respirationibus moventur, doluerit, parum re-

καζόμεθα καὶ θᾶττον παύσασθαι γλιχόμεθα. ἐπεὶ γὰρ συμπαρεκτείνεται τῷ μήκει τοῦ χρόνου τῆς ἀναπνοῆς ὁ πόνος, ὁ θᾶττον ἂν ἐπισχὼν τὴν κίνησιν τῶν ἀναπνευστικῶν θᾶττον ὀδυνώμενος παύσεται. ἀλλ᾽ ὅσον πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος ἐπαύσατο, τοσοῦτον τὸ ζῶον ἐλλιπέστερον ἀπήλαυσε τῆς εἰσπνοῆς. ὥσπερ οὖν εἴ τις ἐλάττω τῆς χρείας σιτία προσάρηται, ταχέως οὗτος ἑτέρων δεήσεται σιτίων, οὕτως εἴ τις εἰσπνεύσειεν ἔλαττον τῆς χρείας, θᾶττον οὗτος εἰσπνοῆς προσδεήσεται, κἀν τῷδε συμβήσεται πυκνοῦσθαι τὸ πνεῦμα. ὃν γὰρ ἡσύχαζε χρόνον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν ἀναπαυόμενα τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα, τοῦτον νῦν αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέπει ἡσυχάζειν τὸ ζῶον. ἅτε γὰρ ἐλλιπῶς ἀναπνέον ἑκάστην ἀναπνοὴν, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐγγυτέρω πελάζει πνίξεως· δέει δὲ αὐτοῦ τοῦδε τοῦ παθήματος ἀναπνεῦσαι θᾶττον ἐπείγεται, καὶ κινεῖ τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος, οὐκ ἐπιτρέπον αὐτοῖς ἡσυχάζειν ἐς ὅσον ἡσύχαζεν, ὅτ᾽ εἶχε κατὰ φύσιν. ὅταν οὖν διὰ τὴν ὀδύνην ὁ Ἱπποκράτης πυκνότερον τὸ πνεῦμα γενέσθαι λέγῃ, φαίνηται δὲ διὰ μέσης τῆς μικρότητος ἡ πυκνότης γεν-

ſpirare cogimur et citius deſiſtere cupimus. Quum enim ſimul cum temporis reſpirationis longitudine extendatur dolor, qui citius cohibet motum ſpirabilium organorum, citius dolore liberatur. At quanto citius quam oportuit cohibetur, tanto minus ipſum animal inſpiratione fruitur. Quemadmodum igitur ſi quis pauciores cibos quam ex uſu ſit accipiat, hic cito aliorum ciborum opus habebit, ſic ſi quis minus quam ex uſu eſt inſpiraverit, hic citius inſpiratione indigebit, atque ita ſpiritum denſari continget. Quo enim tempore inter actiones medio organa reſpirationis ceſſantia quiescebant, eo ipſo nunc quiescere animal ipſis non permittit; tanquam enim ſingulas reſpirationes imperfecte reſpirans, ſemper etiam propius ad ſuffocationem accedit. Hujus autem ipſius affectionis metu citius reſpirare urgetur, et reſpirationis organa citius quam oporteat movet, non permittens ipſis quiescere, quantum quiescebant, quando ſecundum naturam habebant. Quum igitur Hippocrates ob dolorem ſpiritum denſiorem fieri dicat, videatur autem per me-

Ed. Chart. VII. [277.] Ed. Baf. III. (191. 192.)

νᾶσθαι, παντί που δῆλον, ὡς καὶ τὴν σμικρότητα γινώσκει. τίς γὰρ ἂν τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ πρώτου δύναιτο γνῶναι τὸ μέσον ἀγνοῶν, καὶ μάλισθ' ὅταν αὐτὸ τῷ τρίτῳ τῆς γενέσεως αἴτιον ὑπάρχῃ; καὶ μέν γε καὶ προ(192)ελθὼν ὀλίγον αὐτοῖς τοῖς ἰδίοις ῥήμασιν ἄντικρυς αἰτιᾶται τὴν μικρότητα τῆς πυκνότητος, γράφων ὡδί· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνεχόμενον κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι. τὴν ἑτέραν ἐνταῦθα πάλιν αἰτίαν διδάσκει τῆς τοῦ πυκνοῦ πνεύματος γενέσεως, ὠνόμαζε δ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ὅπερ οὖν ἐπὶ τοῦ πόνου παρέλιπεν ἡμῖν ἐπινοῆσαι, τοῦτ' ἐνταῦθα αὐτὸς ἐξηγήσατο. τί δ' ἐστὶ τοῦτο; πολλοῦ, φησι, τοῦ πτυέλου περιεχομένου κατὰ τὰς ἀρτηρίας, τοῦ πνεύμονος δηλονότι, καὶ τὴν χώραν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ φθάνοντος κατειληφέναι, κωλύεται κατὰ τὴν τῆς εἰσπνοῆς ἐνέργειαν εἴσω παραγενέσθαι τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὖν ἕτερόν τι τῆς μικρᾶς εἰσπνοῆς ἐστι τὸ νῦν λεγόμενον; οὐ μὴν, εἴγε τῷ πλήθει τῆς εἰσπνεομένης οὐσίας παραμετρεῖν χρὴ τὸ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ

diam parvitatem denfitas ipfa generari, omnibus fane manifeftum eft, eum parvitatem etiam noviffe. Quis enim tertium a primo noffe queat, fi medium ignoret, et praefertim fi ipfum tertio generationis caufa exiftat? Et fane paululum progreffus, propriis ipfis verbis aperte parvitatem denfitatis caufam effe tradit fic fcribens: *Etenim ipfum fputum intus retentum, prohibet quidem fpiritum intro ferri, cogit autem cito extra ferri.* Hic alteram rurfus caufam docet generationis denfi fpiritus; appellavit autem ipfam in fuperioribus fermonibus refpirabilium organorum coarctationem. Quod igitur in dolore nobis intelligendum relinquebat, hoc ipfum hic ipfe expofuit. Quid eft autem hoc? *Multo,* inquit, *fputo in arteriis,* pulmonis videlicet, *contento et fpiritus ipfius regionem occupante, fpiritus ad infpirationis actionem intro accedere prohibetur.* Num igitur aliud quid eft quam parva infpiratio id quod nunc dicitur? Non certe, fiquidem copia fubftantiae quae infpiratur, magnitudinem refpirationis metiri oportet, ut in primo libro

δέδεικται λόγῳ· ἀλλὰ εἰ δι᾽ ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἀναγκάζεσθαι ταχέως ἔξω φέρεσθαι τὸ πνεῦμά φησι ἢ διὰ τὴν μικρότητα τῆς εἰσπνοῆς, οὐκ ἔστιν οὐδὲ τοῦτ᾽ εἰπεῖν, ἐχούσης οὕτω τῆς λέξεως· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνεχόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως φέρεσθαι ἔξω. διότι γὰρ ἐστερήθη τῆς εἴσω φορᾶς, ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέπει τὸ ζῶον, πνιγῆναι κινδυνεῦον, κἂν τῷδε πυκνὸν γίνεται. τὸ γὰρ ἐπὶ τὴν ἐκπνοὴν ἰέναι ταχέως ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς οὐδὲν ἕτερόν ἐστι τοῦ πυκνῶς ἀναπνεῖν. οὐ γὰρ δὴ τάς γε συλλαβὰς τῶν ὀνομάτων αὐτὰς ἐθέλειν ἀκούειν προσήκει, τῶν λόγων ὅλων σαφῶς λεγομένων, οὐδ᾽ ἄλλο μέν τι νομίζειν εἶναι τὸ ταχέως ἐπὶ τὴν ἐκπνοὴν ὁρμᾷν τοῦ πυκνῶς ἀναπνεῖν, ἄλλο δέ τι τὸ κωλύεσθαι τὴν εἰσπνοὴν αὐτάρκως γίγνεσθαι τοῦ μικρὰν εἶναι τὴν ἀναπνοήν. [278] ἀλλ᾽ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐξηγήσατο σαφῶς, ὅπως ἐπὶ τῷ πτυέλῳ κατεχομένῳ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα διὰ μέσης τῆς μικρότητος· ἐπὶ δὲ τῆς ὀδύνης παρέλιπεν, ὡς ἂν, οἶμαι, πολλαχοῦ μὲν αὐτὸς εἰρηκὼς κωλύεσθαι τὰς ἐνεργείας

demonſtratum eſt; verum ſi ob aliam quandam cauſam cogi ſpiritum celeriter extra ferri dicat quam ob inſpirationis parvitatem, id etiam dici non poteſt, quum dictionis ſeries ſic habeat: *Etenim ipſum ſputum intus retentum prohibet quidem ſpiritum intro ferri, cogit autem cito extra ferri.* Propterea enim quod latione ſpiritus ad interna privatum eſt animal, quiescere non permittit, ut quod de ſuffocatione periclitetur; et in hoc denſus ſpiritus generatur. Nam ab inſpiratione ad expirationem celeriter progredi nihil aliud eſt quam denſe reſpirare. Non enim convenit ipſas nominum ſyllabas audire velle, quum integri ſermones perſpicue dicantur, neque aliud quiddam eſſe putare cito ad expirationem concitari quam denſe reſpirare, aliud prohiberi inſpirationem ſufficienter fieri quam parvam eſſe reſpirationem. Verum hic quidem ipſe Hippocrates manifeſte expoſuit, quomodo in detento ſputo denſus fiat ſpiritus per mediam parvitatem; in dolore vero reliquit, opinor, propterea quod multis locis ipſe dixerit actiones organorum a dolore impediri,

τῶν ὀργάνων ὑπὸ τοῦ πόνου, δυναμένων δὲ καὶ ἡμῶν, κἂν εἰ μὴ παρ᾽ ἐκείνου προσηκούσαμεν, ἐκ τῶν ἐναργῶς φαινομένων εὑρεῖν αὐτό. πρὸς τῷ τοίνυν ἄμφω ταῦθ᾽ ἡμᾶς ἐν τῷδε τῷ λόγῳ διδάξαι σαφῶς, ὡς καὶ πόνος καὶ στενοχωρία μικρὰν ἐργαζόμενα τὴν ἀναπνοὴν, εὐθὺς καὶ πυκνὴν δείκνυσιν, ἔτι καὶ τοῦτ᾽ ἐκδιδάσκει, τὸ μὴ ταῦτ᾽ εἶναι μόνον πυκνοῦ πνεύματος αἴτια. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τῷ φάναι, εἴρηται δ᾽ οὕτως ἐπὶ τῆς ὀδύνης, αὐτὸ δῆλον ποιεῖται πυκνὸν ἤδη διὰ τὴν ἑτέραν αἰτίαν ὑπάρχον τὸ πνεῦμα, πυκνότερον γίγνεσθαι λέγων διὰ τὸν πόνον, ὡς ἄν, οἶμαι, κἀνταῦθ᾽ ἡμῶν λογίσασθαι δυναμένων, τὴν πυρεκτικὴν θερμασίαν πάντως αὐτὸ πυκνὸν ἀπεργάσασθαι· δεύτερον δ᾽ ἐν τῷ λέγειν, ὅτι ὑπὸ τοῦ πυκνοῦ καὶ πολλοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, γλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι. τοῦ μὲν γὰρ πυκνοῦ πνεύματος ὁ πόνος αἴτιον, τοῦ πολλοῦ δὲ οὐχ οὗτος, ἀλλ᾽ ἡ πυρεκτικὴ θερμασία. πάνυ δὲ κἀνταῦθα σαφῶς, οὐ μεγάλου πνεύματός εἶπεν, ἀλλὰ πολλοῦ. τὸ μὲν γὰρ μέγα τῷ καθ᾽ ἑκάστην ἀναπνοὴν ποσῷ κρίνεται, τὸ δὲ πολὺ δυνατόν ἐστιν ἐκ μικρῶν ἐνίοτε πολλῶν

quam possimus et nos, etiamsi ex illo non audiamus, ex manifeste apparentibus invenire. Supra hoc igitur quod ambo haec nos manifeste in hoc sermone docet, quod et dolor et locorum coarctatio parvam efficientia respirationem, statim etiam densam reddant, amplius et hoc edocet, quod non hae solum sint densi spiritus causae. Primum quidem in eo, quod dicit, *dictum est autem sic in dolore*; hoc ipsum manifestum facit, quod ob aliam causam spiritus jam densus existat, densiorem fieri dicens ob dolorem, tanquam, opinor, et sic nos ratiocinari possimus, febrilem calorem ipsum omnino densum efficere. Secundo vero quum dicit, quod a denso et multo spiritu, ut jam dictum est, sputum crude lentescens regressum fieri prohibet; densi enim spiritus dolor causa est; multi autem non hic, sed calor febrilis. Caeterum hic valde sapienter non magni spiritus dixit, sed multi. Magnus enim quantitate in singulis respirationibus judicatur, multum vero potest aliquando ex multis parvis coacervari.

ἀθροίζεσθαι. καὶ φαίνεταί γε σαφῶς τοῦτο γιγνόμενον ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν, μέγα μὲν εἰσάπαξ ἀναπνεῖν μὴ δυναμένων διὰ τὸν πόνον, καίτοι γε δέονται πλέονος ἀέρος διὰ τὸν πυρετὸν, τῇ συνεχείᾳ δὲ τῆς ἐνεργείας ἴσον ταῖς μεγάλαις ἀναπνοαῖς τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος ἀθροιζόντων. ὃ γὰρ ὀλίγαι μεγάλαι, τοῦτο πολλαὶ σμικραὶ δύνανται. κατὰ δὲ ταὐτὰ κἀπὶ τῶν περιπνευμονικῶν πολλοῦ μὲν τοῦ πνεύματος ἡ χρεία, διὰ δὲ τὴν στενοχωρίαν ὀλίγον εἰσπνεῖται· κἀνταῦθ' οὖν ἡ πυκνότης πολλὰς ἐργαζομένη τὰς μικρὰς ἀναπνοὰς, εἰς ἴσον ἄγει ταῖς ὀλίγαις τε καὶ μεγάλαις.

Κεφ. ζ. Ἆρ' οὖν ἔτι δεησόμεθα τὰς συλλαβὰς εὑρίσκειν τῶν ὀνομάτων ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ γεγραμμένας ἐφεξῆς οὕτω, μικρᾶς τε καὶ μεγάλης ἀναπνοῆς, οὐκ ἀρκούμενοι τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς οὕτω σαφῶς δηδηλωμένοις; καὶ μὴν οὐ τοῦτ' ἦν τὸ ζητούμενον, εἰ τοὔνομα γινώσκει τὸ τῆς μικρᾶς καὶ μεγάλης ἀναπνοῆς Ἱπποκράτης· εὑρίσκεται γὰρ ἔν τε τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις γεγραμμένον κἀν τῷ προγνωστικῷ πάλιν ἐν οἷς ἔλεγε· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ

Et apparet fane hoc manifefte fieri in pleuriticis, qui magnum quidem fpiritum femel ducere ob dolorem non poffunt, quamvis pluri aëre ob febrem opus habeant; ob continuitatem vero actionis multitudinem fpiritus magnis refpirationibus aequalem coacervant: quod enim paucae magnae, hoc multae parvae poffunt. Eodem modo et in peripneumonicis multo quidem fpiritu opus eft, verum ob locorum coarctationem parvum infpiratur. Etiam hic igitur denfitas, multas parvas refpirationes efficiens, tantum praeftat quantum paucae et magnae.

Cap. VII. Num igitur indigebimus adhuc inquifitione fyllabarum ipforum nominum, in hoc libro confcriptarum fic deinceps, *parvae et magnae refpirationis*, non contenti rebus ipfis adeo manifefte oftenfis? Atqui non id quaerebatur, an Hippocrates parvae ac magnae refpirationis nomen noverit; reperitur enim tum in epidemiorum libris fcriptum tum rurfus in praenotionum libro, ubi inquit: *Magnus fpi-*

χρόνου παραφροσύνην σημαίνει· ἀλλ' εἰ διττὸν οἶδε τὸ πυκνὸν πνεῦμα καὶ τὸ μὲν αὐτῶν ὑπὸ πόνου γίγνεσθαί φησι, τὸ δὲ ὑπὸ θερμασίας πολλῆς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀθροιζομένης. ὅπου τοίνυν ἐπιδέδεικται ταῦτα, περιττὸν ἔτι ποθεῖν ἀκούειν τὰς τῶν ὀνομάτων συλλαβὰς, ἐπεὶ καὶ κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐν τῷ προγνωστικῷ λόγον, ὃν ἐπὶ τῆς παραφροσύνης ἔγραψεν, ἐξέσται τινὶ λέγειν οὐκ ἀραιὸν μὲν καὶ μέγα τὸ δηλοῦν αὐτὴν εἰρῆσθαι πνεῦμα, καὶ τὴν λέξιν προτείνεσθαι τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ὥσπερ οὐ ταὐτὸν μόνον ἢ ἀραιὸν εἰπεῖν, ἢ διὰ πολλοῦ χρόνου, ἢ νῦν ἡμῶν ὀνόματα θηρευόντων, καὶ οὐ τὰ πράγματα ζητούντων. ἀλλ' ἐπειδή τινες [279] εἰς τοσοῦτον ἥκουσι σκαιότητος, ὡς καὶ τῶν ὀνομάτων ἀκούειν ἐθέλειν αὐτῶν, ἀναμνήσωμεν καὶ αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων βιβλίου δυοῖν τινοιν ῥήσεων ὡδί πως ἐχουσῶν· πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ πυκνὸν ἢ μέγα. ἐνταῦθα μὲν ἔχεις, εἴπερ ἐπιθυμεῖς, τοὔνομα τὸ μέγα· τὸ δ' αὖ μικρὸν, ἐπειδάν φησι· καὶ πνεῦμα

ritus et per multum tempus desipientiam significat; verum an duplicem sciat densum spiritum et alterum ipsorum a dolore fieri dicat, alterum a calore multo in spirabilibus organis coacervato. Quando igitur haec demonstrata sunt, supervacaneum est adhuc audire desiderare nominum syllabas, quandoquidem et ex hoc ipso praenotionum loco de desipientia cuipiam dicere licet, non rarum et magnum dictum esse spiritum, qui desipientiam indicet, et dictionem proferre hoc modo habentem: *spiritus magnus et per multum tempus desipientiam significat;* tanquam sane non idem sit aut rarum dicere, aut per multum tempus, aut nos nunc nomina venemur, non res ipsas quaeramus. Sed quum quidam eo stupiditatis venerint, ut etiam ipsa nomina velint audire, revocemus etiam ipsis in memoriam duas quasdam dictiones ex ipso de victu in morbis acutis libro sic habentes: *Spiritus illidens quum sursum fertur, densus aut magnus.* Hic quidem habes, si desideras, nomen ipsum, *magnus;* rursus autem etiam *parvus*, ubi ait:

σμικρὸν καὶ ἀντίσπασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ βιαίη παραγίγνεται. κατὰ δ' αὖ τὸ προγνωστικὸν αὐτὸ δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσόν φησι καὶ πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι. τοῦτο μὲν οὖν ἄντικρυς αὐτοῖς τοῖς ὀνόμασιν ἔγραψε, μέγα καὶ πυκνὸν, τὸ δ' αὖ μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐν τῷ περὶ συνάγχης λόγῳ, πλεῖστόν τε πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν, εἰπών. ὅτι γὰρ ἐν ταῖς ὀρθοπνοίαις μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, οὐκ οἶδ' εἴ τις ἀγνοεῖ. καίτοι κἂν εἰ τὰ τοιαῦτα παρ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ μαθεῖν ἐθέλομεν, ἐν μὲν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐν αἷς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔγραψα λέξεσιν ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅπως γίγνεται μικρὸν καὶ πυκνὸν πνεῦμα κατὰ τὴν τῶν πτυέλων ἐπίσχεσιν. ἐν δὲ τῷ περὶ ἄρθρων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ περὶ τῆς ῥάχεως αὐτοῦ, τὰς ὑπὸ τῶν ὄγκων ἢ νοσημάτων γιγνομένας κυφώσεις ἐν τοῖς ἀνωτέρω τῶν φρενῶν χωρίοις διηγούμενος, ὡδί πως φησὶν, (ὅλην γὰρ, οἶμαι, κάλλιον εἶναι δοκεῖ παραγράψαι τὴν ῥῆσιν) οἷσι μὲν ἄνω τῶν φρενῶν τὸ κυφὸν, τουτέοισι μὲν αἱ πλευραὶ οὐκ ἐθέλουσιν εἰς τὸ εὐρὺ αὐ-

Et spiritus parvus, et revulsio spiritus densa ac violenta accidit. Rursum autem in ipso praenotionum libro, *difficulter ferre morbum* ait, *et spiritum magnum ac densum esse.* Hunc quidem igitur palam ipso nomine prolato magnum et densum scripsit; parvum vero et densum rursus in sermone de angina, ubi ait: *Plurimumque dolorem exhibent et orthopnoeam.* Quod enim in orthopnoeis parvus et densus fiat spiritus ob coarctationem respirationis organorum, haud scio an quisquam ignoret. Quanquam, si talia ab ipso Hippocrate discere velimus, libro de victu in morbis acutis verbis, quae paulo ante ascripsi, docuit nos, quomodo parvus et densus spiritus fiat in sputorum suppressione. Libro vero de articulis statim in principio *sermonis* de spina dorsi, enarrans luxationes in posteriorem partem, quae supra septum transversum ex tumoribus aut morbis fiunt, hoc modo ait (opinor enim praestabilius esse, totum sermonem ipsius ascribere): *Quibus supra septum transversum fuerit in posteriorem partem luxatio, his et*

ξεσθαι, ἀλλ' ἐς τοὔμπροσθεν, τό τε στῆθος ὀξὺ γίγνεται, ἀλλ' οὐ πλατὺ, αὐτοί τε δύσπνοοι γίγνονται καὶ κερχνώδεες· ἧσσον γὰρ ἰθυωρίην ἔχουσιν αἱ κοιλίαι τὸ πνεῦμα δεχόμεναι καὶ προπέμπουσαι. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀναγκάζονται κατὰ τὸν μέγαν σπόνδυλον λορδὸν τὸν αὐχένα ἔχειν, ὡς μὴ προπετὴς ᾖ αὐτέοισιν ἡ κεφαλή. στενοχωρίην οὖν πολλὴν τῇ φάρυγγι παρέχουσι· καὶ τοῦτο συμβάλλεται εἰς (193) τὸ εἴσω ῥέπον. καὶ γὰρ αὐτοῖσιν ὀρθοῖσι φύσει δύσπνοιαν παρέχει τοῦτο τὸ ὀστέον, ἂν ἔσω ῥέπει, ἔστ' ἂν ἀναπιεσθῇ. διὰ οὖν τὸ τοιοῦτον πρῆγμα ἐξεχέμβροχοι οἱ τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον φαίνονται ἢ ὑγιέες, φυματίαι τε ὡς ἐπὶ πολὺ τὸν πνεύμονά εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, σκληρῶν φυμάτων καὶ ἀπέπτων. καὶ γὰρ ἡ πρόφασις τοῦ κυφώματος καὶ ἡ ξύντασις τοῖσι πλείστοισι διὰ τοιαύτας συστροφὰς γίγνεται, οἷσιν ἂν κοινωνήσωσιν οἱ ξύντονοι. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ παντὶ τὴν μὲν κύφωσιν ἐπὶ τοῖς ἐν πνεύμονι φύμασιν ἀπέπτοις τε καὶ σκληροῖς γίγνεσθαι λέγει, τὴν δὲ δύσπνοιαν ἐπὶ τῇ στενοχωρίᾳ· κερχνώδη δὲ κέκληκε τὴν τοιαύτην διαφορὰν αὐτοῦ. ἐν δέ γε τῷ

costae nequeunt in latitudinem augeri, sed in anteriorem partem; et pectus acutum fit, sed non latum; ipsique difficulter et cum stertore spirant; minorem enim amplitudinem habent cavitates spiritum suscipientes et emittentes. Nam et coguntur in magna vertebra cervicem habere in anteriorem partem luxatam, ut ne pronum sit ipsis caput. Angustiam igitur multam faucibus exhibent; atque hoc etiam facit intro repens; nam et rectis natura difficilem respirationem hoc os exhibet, si intro repat, donec repressum fuerit. Ob hanc igitur rem huiusmodi homines eminentis gutturis magis apparent quam sani; tuberculosique ut plurimum tales in pulmone sunt, duris crudisque tuberculis. Etenim occasio gibbi posterioris et contentio plurimis ob eiusmodi collectiones fiunt, quibus sane vicini nervi communicaverint. In hoc toto sermone gibbum posteriorem ob tubercula in pulmone cruda et dura fieri dicit, difficultatem vero respirationis ob angustiam locorum; appellavit autem huiusmodi ipsius differentiam ster-

περὶ διαίτης ὀξέων, ἡνίκα τῶν εἰς μικρότητά τε καὶ πυκνότητα τὴν ἀναπνοὴν τρεπομένων ἐμέμνητο, καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο τὸ τῆς ὀρθοπνοίας ὄνομα προσέθηκε, καὶ ῥέγχειν αὐτοὺς ἔφησεν, ὥστε κἀπειδὰν ἐν προγνωστικῷ περὶ συνάγχης διηγούμενος εἶπε· πλεῖστόν τε πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν, οὐκ ἄλλο τι δυσπνοίας εἶδος ἢ τὸ σμικροῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος οὕτως ὀνομάζει. πάντες γὰρ οἱ διὰ στενοχωρίαν αὐτάρκως εἰσπνεῖν μὴ δυνάμενοι πνίγεσθαι κινδυνεύουσιν, ἢν κατακαίωνται. καὶ διὰ τοῦτ' ὀρθὸν ἔχειν δέονται τόν τε θώρακα σύμπαντα καὶ τὸν τράχηλον, ὡς ἂν οὐ σμικρᾶς αὐτοῖς βοηθείας ἐκ τοῦ τοιούτου σχήματος προσερχομένης. εὐρύτερά τε γὰρ ἅμα καὶ μακρότερα σύμπαντα τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα γίνονται, τοῦτο μὲν ἐξευθυνόμενα πρὸς τῶν ὀρθίων σχημάτων, τοῦτο δ' ἧττον εἰς ἑαυτὰ καταπίπτειν κωλυόμενα. δῆλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης οὕτω γινώσκων ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς ἡμεῖς νῦν λέγομεν, ἐξ ὧν φησιν ἐν τοῖς περὶ ἄρθρων· αὐτοί τε δύσπνοοι γίνονται καὶ κερχνώδεες, ἧσσον γὰρ ἰθυωρίην ἔχουσιν αἱ κοιλίαι αἱ τὸ πνεῦμα δεχόμεναι καὶ προ-

torofam. At vero in libro de victu in morbis acutis, quando eorum, quibus in parvitatem et denfitatem refpiratio vertitur, meminit, etiam hoc ipfum orthopnoeae nomen appofuit et ftertere ipfos dixit. Quare etiam quum in libro praenotionum de angina narrans dixit: *Plurimumque dolorem exhibent et orthopnoeam;* non aliam quandam difficilis refpirationis fpeciem quam parvam et denfam fic appellavit. Omnes enim, qui ob anguftiam non fufficienter infpirare poffunt, de fuffocatione periclitantur, fi decumbant; et ob hoc tum thoracem totum tum collum rectum habere eos oportet, quod non parvum auxilium ipfis ex huiusmodi figura accedat. Latiora enim fimulque longiora omnia refpirationis organa fiunt, partim quidem quod per rectam figuram dirigantur, partim vero quod minus in fefe concidere prohibeantur. Manifeftum eft autem etiam ipfum Hippocratem fic ut nos nunc dicimus de ipfis ftatuere, ex iis, quae dicit libro de articulis: *Ipfique difficulter fpirantes fiunt et ftertorofi; minorem enim amplitudinem habent ven-*

[280] πέμπουσαι· πᾶσιν οὖν τοῖς διὰ στενοχωρίαν δυσπνοοῦσιν καὶ μικρὸν γίνεται τὸ πνεῦμα καὶ δύο ἐξ ἀνάγκης ἕπεται συμπτώματα, τό τε κερχνῶδες εἶδος τῆς ἀναπνοῆς, ὃ δὴ καὶ ῥέγχειν ὀνομάζεται, καὶ τὸ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένον, ἡ ὀρθόπνοια. καὶ δὴ ὥσπερ ἐξεπίτηδες διατέμνων αὐτὰ τὸ μὲν ἕτερον ἐν προγνωστικῷ γράφει ταῖς ὀλεθρίαις συνάγχαις προσεῖναι λέγων, τὸ δὲ δεύτερον ἐν τῷ περὶ ἄρθρων, ἐν μὲν τῷ προγνωστικῷ τὴν ὀρθόπνοιαν, ἐν δὲ τῷ περὶ ἄρθρων τὸ κερχνῶδες· ἄμφω δὲ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐς ταὐτὸν ἤγαγεν, οὕτως γράψας ὁ Ἱπποκράτης· οἱ δ᾽ ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίας καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. ὃ γὰρ ἐν τῷ περὶ ἄρθρων κέρχνον, τοῦτ᾽ ἐνταῦθα ῥέγχος ὠνόμασε. χρῆται δὲ καὶ ἀλλαχόθι τῶν συγγραμμάτων ἀμφοτέροις τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ταὐτὸν δυναμένοις δηλοῦν. ἐπειδὴ οὖν οὕτως ἐπιμελῶς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης περὶ πάσης γενέσεως πυκνοῦ πνεύματος διεξῆλθε, θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ μόνον τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ παντὸς λόγου γέγραφεν ἐν τῷ προγνωστικῷ. ὅτι δ᾽ ἐπι-

triculi fpiritum excipientes et emittentes, Omnibus igitur ob anguftiam difficulter fpirantibus et parvus fit fpiritus, et ex neceffitate fequuntur duo fymptomata, ftertorofa videlicet refpirationis fpecies, quae fane et ftertere appellatur, et paulo ante dicta orthopnoea. Et fane velut de induftria ipfa dividens, alterum in praenotionum libro fcribit, perniciofis anginis ipfum adeffe dicens, alterum vero in libro de articulis; in praenotionum quidem libro orthopnoeam, in libro vero de articulis ftertorofam refpirationem. Porro in libro de victu in morbis acutis ambo in idem coëgit Hippocrates fic fcribens: *alii vero ab orthopnoea et ftertore fuffocati.* Quod enim libro de articulis κέρχνον, illud hoc loco ῥέγχος, i. e. ftertorem, nominavit. Utitur autem et alibi in fuis fcriptis utrisque nominibus, ut quae idem fignificent. Quandoquidem igitur adeo diligenter libro de victu in acutis morbis de omni denfi fpiritus generatione enarravit, nihil mirum eft, fi caput tantum et fummam totius fermonis in praenotionum libro confcripfit. Quod vero omnia exacte

μελῶς διῆλθε πάντα περὶ πυκνοῦ πνεύματος λόγον, οὐδὲν ἔτι δέομαι πλεῖον λέγειν, ἀλλ' ἀναμνήσας τοῦτο μόνον, ὡς ἤτοι διὰ πόνον, ἢ στενοχωρίαν, ἢ πλῆθος θερμασίας, πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, τὴν ὅλην ῥῆσιν ἐφεξῆς παραγράψω τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν· οἷσί τε γὰρ σιτία αὐτίκα ἐγκατακέκλειστα, ἤν μή τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα δοίη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἄν, καὶ μὴ ἐνεοῦσαν εὐθὺς ἐμποιήσειεν ἄν, καὶ πυκνότερόν γένοιτ' ἂν τὸ πνεῦμα· κακὸν δὲ τοῦτο· ξηραντικὸν γὰρ πνεύμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίου καὶ ἤτρου καὶ φρενῶν. ἢν δέ τι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ ξυνεχέος ἐούσης καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλώσης καὶ τοῦ πτυέλου μὴ ἀπιόντος, ἀλλὰ καὶ καταγλισχραινομένου ἀσαπέως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην μαλθάξας, ἢ φλέβα τεμὼν, ὁπότερον ἂν τουτέων σημαίνῃ, τὰς δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχουσι διδῷ, ταχέες οἱ θάνατοι τῶν τοιουτέων γίνονται. διὰ ταύτας οὖν τὰς προφάσιας καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι μᾶλλον οἱ ὅλῃσι χρεώμενοι πτισάνῃσιν ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν, οἱ μέν τι καὶ τὴν γνώ-

tradiderit de ſpiritu denſo, nihil amplius opus habeo pluribus oſtendere; verum ubi hoc ſolum in memoriam reduxero, quod aut ob dolorem, aut ob anguſtiam, aut ob caloris multitudinem, denſus ſit ſpiritus, deinceps totum ſermonem ipſius Hippocratis aſcribam, hoc modo habentem: *Quibuscunque enim cibus ſtatim concluſus eſt, ſiquis eo non ſubevacuato ſorbitionem dederit, dolorem, ſi adeſt, exacerbaverit; ſi non adeſt, ſtatim induxerit, et ſpiritus denſior reddetur. Malus autem hic eſt; reſiccat enim pulmonem, et hypochondrium et imum ventrem ac ſeptum tranſverſum dolore ſatigat. At vero ſi dolor lateris aſſiduus exiſtat, calidisque fomentis non remittatur, ac ſputum non exeat, ſed crudum ac lentum permaneat; ſi quis dolorem ſolvat, aut alvum emolliendo, aut venam ſecando, utrumvis horum indicaverit, verum ptiſanas ſic habentibus exhibeat, his repentina mors continget. Has igitur ob cauſas atque alias hujusmodi adhuc magis ii, qui tota ptiſana utuntur, ſeptimo die ante aut citius moriuntur, partim quidem mente*

μην βλαβέντες, οἱ δ' ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες· μάλα δὲ τοὺς τοιουτέους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ὠνόμαζον εἶναι, διὰ τόδε μάλιστα, οὐχ ἥκιστα δὲ ὅτι ἀποθανόντων ἡ πλευρὴ πελιὴ εὑρίσκεται ἴκελόν τι πληγῇ. αἴτιον δὲ τούτου ἐστὶ, ὅτι πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην θνήσκουσι. ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται, ὑπὸ δὲ τοῦ πυκνοῦ καὶ πολλοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, γλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίγνεσθαι, ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει ἰσχόμενον ἐν τοῖσι βρόγχοισι τοῦ πνεύμονος. ὁκόταν ἐς τοῦτο ἔλθῃ, θανατῶδες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνεχόμενον κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα ἔσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι, καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι ξυντιμωρέουσι. τό τε γὰρ πτύελον ἐνεχόμενον πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιέει, τό τε πνεῦμα πυκνὸν ἐὸν, ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύελον, καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν. εἴ τις ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸν νοῦν ἐπιμελῶς προσχοίη, καὶ πολλάκις αὐτὴν ἀναλέξαιτο, τοῦτον ἐλπίζω ῥᾳδίως πεισθήσεσθαι τοῖς εἰρημένοις. ὅτι γὰρ οὐ μεγάλης ἐδεῖτο σοφίας ἡ τοῦ πυκνοῦ πνεύματος εἰς τὰς ἐν αὐτῷ

laesi, partim vero ab orthopnoea ac stertore suffocati. Tales vero veteres sideratos esse putabant, ob hoc maxime, non minus autem quod et mortuorum latus lividum reperiatur, ut plaga. Cujus rei causa est, quod ante solutum dolorem moriantur; cito enim anhelosi fiunt; a denso vero ac multo spiritu, ut jam dictum est, sputum citra coctionem glutinosum factum, reditum fieri prohibet, sed stertorem facit, in bronchiis pulmonis detentum; et quum ad hoc res ipsa pervenerit, lethale ut plurimum est. Etenim ipsum sputum intus retentum prohibet quidem spiritum introferri, cogit autem cito extra ferri, atque sic ad perniciem mutuas sibi operas conferunt. Sputum enim retentum spiritum densum facit, spiritus vero densus glutinosum sputum reddit et elabi prohibet. Si quis huic dictioni mentem diligenter attenderit ipsamque saepe relegerit, spero equidem facile eum persuasum iri ex his, quae dicta sunt. Quod enim non magna sapientia indigeat densi spiritus in suas differentias se-

διαφορὰς τομὴ, καὶ ὅτι τελέως αὐτὴν ἔφθασεν ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γεγραφέναι, διὰ τοῦτο ἐν τῷ προγνωστικῷ ταχέως πάνυ περιέδραμε, ὡς πρὸς εἰδότας ἤδη τὸ σύμπαν οἷον ἐπιτομήν τινα τοῦ λόγου ποιησάμενος.

Κεφ. η'. [281] Τρεῖς μὲν οὖν ἡμῖν ἤδη συζυγίαι δυσπνοιῶν ἐξεύρηνται, λείπεται δ' ἡ τετάρτη, ἐν ᾗ σμικρὸν καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα. τί δή ποτ' οὖν αὐτὴν παραλιπὼν τὴν ψυχρὰν ἐκπνοὴν ἔγραψε; ἢ ὅτι οὐκ ἄλλη μέν τίς ἐστιν ἡ μικρά τε ἅμα καὶ ἀραιὰ, ἄλλη δὲ ἡ ψυχρά; δῆλον δὲ τοῦτο. τὴν γὰρ ἐναντίαν αὐτῇ, τὴν μεγάλην τε ἅμα καὶ πυκνὴν ἀμέτρου θερμασίας ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἠθροισμένης ἔκγονον ὑπάρχειν ἐδείκνυμεν. ἐξ ἀνάγκης οὖν ἡ μικρὰ καὶ ἀραιὰ τούτων αὐτῶν τῶν ὀργάνων κατεψυγμένων ἔσται, καὶ δύο ἡμῖν ἀπορήματα λελυμένα, τῷ μήτε τὴν τετάρτην συζυγίαν τῆς δυσπνοίας, τὴν μικρὰν καὶ ἀραιὰν, παραλελεῖφθαι μήτε τὴν θερμήν. ἐκείνην γὰρ ἐν θατέρῳ μέρει τοῦ πυκνοῦ πνεύματος τοῦ κατ' ἀρχὰς εἰρημένου περιειλημμένην ἕξομεν· ἡ αὐτὴ γάρ ἐστι τῇ πυκνῇ καὶ

ctio, et quod ipſam perfecte in hoc libro antea conſcripſiſſet, ob id ſane in praenotionibus celeriter admodum pertranſivit, tanquam qui ad ſcientes jam rem omnem velut compendium quoddam ſermonis faceret.

Cap. VIII. Tres igitur jam a nobis conjugationes difficilium reſpirationum inventae ſunt, deeſt autem adhuc quarta, in qua parvus et rarus fit ſpiritus. Cur igitur tandem ipſa praetermiſſa frigidam expirationem ſcripſit? An quod non alia quaedam ſit parva ſimulque rara, alia vero frigida? Manifeſtum autem hoc eſt. Contrariam enim ipſi, magnam et denſam, ex immoderato calore in ſpirabilibus organis coacervato generari demonſtravimus; neceſſario igitur parva et rara his ipſis organis perfrigeratis erit. Atque duo nobis dubia ſoluta ſunt, quod neque quarta difficilis reſpirationis conjugatio, parva videlicet et rara, omiſſa ſit neque calida. Calidam enim in altera denſi ſpiritus parte, quae a principio relata eſt, comprehenſam habebimus, eadem eſt

μεγάλῃ· τὴν ἀραιὰν δ' αὖ καὶ μικρὰν ἐν τῇ ψυχρᾷ, καὶ γὰρ ἥδε τῆς ψυχρᾶς οὐ διαφέρει. τί δή ποτ' οὖν οὐκ ἀραιὰν καὶ μικρὰν, ἀλλὰ ψυχρὰν αὐτὴν ἔγραψεν; ὅτι πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ προχειροτέρου συμπτώματος ἠβουλήθη αὐτὴν δηλῶσαι· δεύτερον δὲ ἐνδείξασθαι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὀλεθρίαν αὐτὴν λέγει· καὶ τρίτον, ὅτι τάχιστα οὕτω νοήσειν ἡμᾶς ὑπενόησεν, αὐτήν τε ταύτην μηδὲν διαφέρειν τῆς ἀραιᾶς καὶ μικρᾶς τήν τ' ἐναντίαν αὐτῇ, τὴν θερμὴν, τῆς πυκνῆς καὶ μεγάλης· τὸ γὰρ ψυχρὸν πνεῦμα πάντως ἀραιόν τ' ἐστὶ καὶ μικρὸν, ὡς κἀν τῷ δευτέρῳ δεδήλωται λόγῳ· τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα, τὸ τῆς φλογώσεως τῶν ἀναπνευστι(194)κῶν ὀργάνων ἐνδεικτικὸν, οὐδ' ἂν ὀρθῶς τις λέγοι, εἰ μὴ καὶ θερμὸν ἐκπνέοιτο. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ προσθεῖναι τῷ ψυχρῷ πνεύματι μόνῳ, ὡς ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται, δηλοῖ σαφῶς ἣν ἔχει γνώμην περὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τριῶν δυσπνοιῶν. εἴπερ γάρ τινα κἀκείνων ὀλεθρίαν ἡγεῖτο, πάντως ἂν που προσέγραψεν. ἆρ' οὖν ἀκινδύνους αὐτὰς ὑπελάμβανεν ὑπάρχειν; οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐκ ὀλεθρίας μὲν, οὐκ ἀκινδύνους δὲ ἔτι. τὸ μὲν γὰρ καταψύχεσθαι τοῖς ἀνα-

enim cum denfa et magna; raram vero et parvam in frigida; nam rara et parva a frigida nihil differt. Cur igitur tandem non raram et parvam, fed frigidam ipfam fcripfit? primum quidem quod ab evidentiore fymptomate ipfam oftendere voluerit; deinde ut oftenderet caufam, ob quam ipfam perniciofam dicit; et tertio, quod fic quam celerrime nos intellecturos effe fuspicatus fit, eandem hanc nihil a rara et parva differre et contrariam ipfi calidam nihil a denfa et magna. Frigidus enim fpiritus omnino rarus eft et parvus, ut etiam in fecundo oftenfum eft libro; denfum autem et magnum eum, qui inflammationem fpirabilium organorum indicat, haudquaquam quis recte dixerit, nifi etiam calidus effletur. At vero addendo foli frigido fpiritui *valde jam perniciofum effe*, manifefte oftendit, quid de prioribus tribus refpirandi difficultatibus fentiat; nam fi et ex illis aliquam perniciofam putaffet, omnino utique afcripfiffet. Num igitur extra periculum ipfas effe opinatus eft? nequaquam, fed non perniciofas quidem, non tamen extra periculum. Perfrigerari

πνευστικοῖς ὀργάνοις ἄντικρυς ὀλέθριον, ἐνταυθοῖ γε τῆς καρδίας τεταγμένης, ἣν ἀρχὴν καὶ πηγὴν ἐπιστάμεθα τῆς ἐμφύτου θερμασίας· τὸ δ᾽ ἤτοι φλόγωσιν εἶναι πολλὴν ἐν αὐτοῖς, ἢ ὀδύνην, ἢ παραφροσύνην, οὐ πάντως ὀλέθριον· ἥ τε γὰρ τοιαύτη θερμασία πολλοῖς τῶν ὀξέων συνεδρεύει πυρετῶν, ἥ τ᾽ ὀδύνη πόσοις καὶ τίσι νοσήμασιν ὑπάρχει, προείρηται. καὶ μέντοι καὶ ἡ παραφροσύνη τῶν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὀλεθρίων ἐστί. ὅτι δ᾽ οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γινώσκει, σαφῶς ἐνεδείξατο διὰ τῆς ἐπιφερομένης λέξεως, εἰπών· εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσα σὺν πυρετοῖσίν ἐστι καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. εἰ γὰρ δὴ μεγάλην δύναμιν ἐς σωτηρίαν ἔχειν ἐνόμιζε τὴν εὔπνοιαν, οὐκ ἀκινδύνους ἀεὶ δηλονότι τὰς δυσπνοίας ὑπελάμβανεν· ὥστε αἱ μὲν ἄλλαι δύσπνοιαι τοῦτ᾽ αὐτὸ μόνον, οὐκ ἀκίνδυνοί τινές εἰσιν, ἡ δ᾽ ὑστάτη πασῶν εἰρημένη, πρὸς τῷ κινδυνώδης τ᾽ εἶναι καὶ ὀλέθριος, οὐκ εἰς μακρὰν τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον ὑπαγορεύει. διὰ τοῦτ᾽

enim respirabilibus organis palam perniciosum est, quum istic sane cor situm sit, quod principium et fontem insiti caloris esse scimus; at vel inflammationem multam esse in ipsis, vel dolorem, vel desipientiam, non omnino perniciosum est. Ejusmodi enim calor multis acutis febribus assidet. Quot autem et quibus morbis dolor adsit, praedictum est. At vero et ipsa desipientia non necessario perniciosa est. Quod vero ita de ipsis sentiat, manifeste ostendit per consequentem dictionem, ubi inquit: *Facilem vero spirationem valde magnam vim ad salutem habere putandum est in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt et intra quadraginta dies judicantur.* Si enim magnam vim ad salutem habere putavit facilem spirationem, certe extra periculum semper difficiles spirationes non opinatus est; quare aliae quidem omnes respirandi difficultates hoc solum habent, quod non extra periculum sint; postrema autem omnium relata, supra hoc quod et periculosa sit et perniciosa, non procul a morte hominem esse nunciat: ob id igitur non simpliciter pernicio-

οὖν οὐχ ἁπλῶς ὀλέθριον εἶναι αὐτὴν ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸ πάρτα προσέφερεν, καὶ οὐδὲ τούτῳ πάλιν ἀρκεσθεὶς ἐπήνεγκε [282] τὸ ἤδη, ὡσὰν ὑπόγυιον τὸν θάνατον μόνης ταύτης τῆς δυσπνοίας ὑπαγορευούσης. οὕτως γὰρ ὀλέθριός ἐστιν, ὥστέ μοι δοκεῖ, ὅτι οὐδ᾽ ἂν ἔγραψέ τι περὶ αὐτῆς ὁ Ἱπποκράτης, εἰ μὴ τὸν τρόπον ὅλον ὑπεξῄει, εἰπὼν περὶ τῶν δυσπνοιῶν. ἃ γὰρ ἀποθνήσκουσιν ἤδη γίγνεται, ταῦτ᾽ οὐδεμίαν ἔχει μεγάλην ἐν προγνώσεσιν ἀξίαν· ἀγαθῶν δ᾽ ἰατρῶν ἔργον, οὐ τὰ τοῖς ἰδιώταις ἤδη φαινόμενα προγινώσκειν, ἀλλ᾽ ὅσα τε τούτους λανθάνει καὶ μηδὲν φαῦλον ἔχειν δοκοῦντος τοῦ κάμνοντος φαίνεται. ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ πάντ᾽ ἐφεξῆς ἐθελῆσαι γράψαι τὰ τῆς δυσπνοίας εἴδη δοκεῖ μοι καὶ ταύτης ἐπιμνησθῆναι, καὶ προσέτι διὰ τὴν τῆς μεγάλης τε καὶ πυκνῆς ἀντίθεσιν. ταυτὶ μὲν οὖν ἐνταῦθα τελευτάτω.

Κεφ. θ΄. Διὰ τί δ᾽ οὐδὲν ἔγραψεν ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσπνοίας, καί τοι γιγνώσκων αὐτὴν οὐκ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν μό-

fam ipfam effe dixit, fed etiam *valde* appofuit; et neque hoc rurfus contentus *jam* adjecit, tanquam propinquam mortem fola haec fpirandi difficultas nunciet. Adeo enim perniciofa eft, ut mihi videatur neque quicquam de ipfa fuiffe fcripturus Hippocrates, nifi omnem modum, de refpirandi difficultatibus differens, recenfere voluiffet. Quae enim jam morientibus fiunt, ea nullam magnam dignitatem in praenotionibus habent; fed bonorum medicorum eft opus, non quae idiotis jam apparent, praefagire, fed quae ipfos latent, et quum nihil mali aeger habere putatur, apparent. Verum quum omnes ex ordine difficilis fpirationis fpecies fcribere vellet, videtur mihi etiam hujus meminiffe, et praeterea propter magnae et denfae oppofitionem. Haec igitur tandem hic finem habeant.

Cap. IX. Cur igitur nihil in praenotionum libro de inaequali refpirationis difficultate fcripfit, quamvis agnofcat ipfam non folum in fecundo et fexto epidemiorum, fed etiam

Ed. Chart. VII. [282.] Ed. Baf. III. (194.)

νον, ἀλλὰ κᾀν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ, καὶ προσέτι κᾀν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς, καὶ ἀλλαχόθι πολλαχόθι τῶν συγγραμμάτων; ἐν μὲν γὰρ τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν ἐμνημόνευσεν, εἰπών· διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι. καὶ προσέτι κατὰ μὲν τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν τῷ διηγεῖσθαι τὰ τῇ Λυκίῃ συμβάντα, πνεῦμα δὲ ἐδιπλασιάζετο, προσέγραψε. τοῦτο γὰρ οὐδὲν διαφέρει τοῦ, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν. ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται, φησι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ταὐτόν ἐστι τῷ κατὰ τὸ περὶ διαίτης εἰρημένῳ· πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ. ὡς γὰρ εἰσπνέοντές τινες οὐχ ἅπαξ τοῦτο δρῶσιν, ἀλλ' ἡσυχίᾳ διακόπτουσι τὴν ἐνέργειαν ὁμοίως τοῖς κλαυθμυριζομένοις παιδίοις, οὕτω καὶ ἐκπνέοντες. ἀλλὰ κᾀν τοῖς μετὰ τὸν περὶ τῶν λουτρῶν λόγον πνευμάτων προτάσεις εἴρηκε, τὴν διακεκομμένην ἐνέργειαν ἐνδεικνύμενος. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ Φιλίσκου τόνδε τὸν τρόπον ἔφη· τούτῳ

in primo ac tertio, et amplius in libro de victu in morbis acutis et aphorismis, et aliis multis fcriptorum fuorum locis? In fecundo enim et fexto epidemiorum juxta praefcriptam dictionem meminit ipfius, ubi ait: *duplex intro revocatio, velut fuperinfpirantibus.* Et amplius in fecundo epidemiorum, ubi enarrat quae Lyciae acciderunt, *Spiritus intro duplicabatur,* afcripfit. Hoc enim nihil differt ab eo, quod dixit, *duplex intro revocatio, velut fuperinfpirantibus.* In fexto vero: *Si fpiritus intus relinquatur,* ait. Nam et hoc idem eft cum eo, quod in libro de victu in acutis dixit: *Spiritus illidens, quum furfum fertur.* Quemadmodum enim quidam infpirantes non femel hoc faciunt, fed quiete ipfam actionem intercidunt, fimiliter ut pueri ejulantes, fic etiam expirantes. Quin et in his, quae in eodem libro poft fermonem de balneis habentur, *fpirituum protenfiones* dixit, actionem interruptam oftendens. nI primo vero epidemiorum in Philifco hoc modo ait:

πνεῦμα διὰ τέλεος, ὥσπερ ἀνακαλεομένῳ· ὁμοίως γὰρ τῷ, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, εἴρηται κἀνταῦθα τὸ ἀνακαλουμένῳ. πάλιν δ' ἐπὶ τῆς Δρομάδεω γυναικὸς, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, αὐτίκα ἀνεσπασμένον, ἔφη. καὶ γὰρ καὶ τοῦθ' ὡσαύτως εἴρηται· ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς, καί τί ποτε σημαίνει τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ἐκδιδάσκει γράφων ὧδε· ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον κακὸν, σπασμὸν γὰρ σημαίνει. κατὰ λόγον οὖν κἂν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν τὴν Δρομάδεω γυναῖκα σπασθεῖσαν ἀποθανεῖν φησιν, ἐφ' ἧς προειρήκει, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, αὐτίκα ἀνεσπασμένον. ἔνθα δὴ καὶ θαυμάσαι μάλιστα ἔστιν, ὅπως ἑκατέρα τῶν δυσπνοιῶν τὴν οἰκείαν αὐτῆς ἐδήλωσε διάθεσιν. οὐ γὰρ ἐσπάσθη μόνον ἥδε ἡ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ παρέπαισεν, ὡς ἂν μὴ μόνον τὴν ἰδίαν τῶν σπασμῶν ἐσχηκυῖα δύσπνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς παραφροσύνης. ὥσθ' ὅτι μὲν ἐγίγνωσκε τὴν ἀνώμαλον ταύτην δύσπνοιαν ὁ Ἱπποκράτης, ἀποδέδεικται σαφῶς· ὅτι δὲ κἂν προγνωστικῷ παρέλιπεν εὐλόγως, ὥσπερ

Huic ſpiritus ad finem velut revocanti. Similiter enim ac *duplex intro revocatio*, etiam hic dictum eſt, *revocanti.* Rurſus autem in Dromadae uxore: *Spiritus rarus, magnus, ſtatim revulſus*, inquit. Nam et hoc ſimiliter dictum eſt. In aphoriſmis vero etiam quid ſignificet hujusmodi ſpiritus edocet, ſic ſcribens: *In febribus ſpiritus illiſus malus, convulſionem enim ſignificat.* Secundum rationem igitur in epidemiorum loco paulo ante citato Dromadae uxorem convulſam mortuam eſſe dicit, in qua prius dixerat: *Spiritus magnus, rarus, ſtatim revulſus.* Ubi ſane et maxime mirari licet, quomodo utraque difficilis ſpirationis ſpecies propriam ipſius affectionem indicarit. Non enim ſolum convulſa eſt haec mulier, ſed etiam deliravit, ut quae non ſolum propriam convulſionibus ſpirandi difficultatem haberet, ſed etiam eam, quae eſt deſipientiae. Quare quod hanc inaequalem reſpirationis difficultatem Hippocrates noverit, manifeſte eſt demonſtratum. Quod vero etiam in praenotio-

καὶ τὰ πολλὰ τῶν προγνωστικῶν γνωρισμάτων, [283] ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον αὐτῷ, πρότερον ἀναμνήσαντας διὰ κεφαλαίων, ὡς οὔτε περὶ τῶν κατὰ τὰς ἡλικίας, ἢ χώρας, ἢ ὥρας, ἢ τὰς ἐπιδήμους καταστάσεις, ἐν τῷ προγνωστικῷ γέγραφέ τι, καὶ βιβλίον μὲν ὅλου τοῦ περὶ ἀέρων, τόπων καὶ ὑδάτων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένου, κατὰ δὲ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐν ἐπιτομῇ πάντων τούτων εἰρημένων, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν οὔρων τῆς διαγνώσεως, ὅσα τοῖς ἀφορισμοῖς ἐνέγραψε, ταῦτα κἀν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν, οὐδὲ δὴ τῶν ἀμφὶ τὰς γυναῖκας, ὅσα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν, εἰς τὸ προγνωστικὸν μετέθηκε· καίτοι καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένων ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τῆς ἰατρικῆς ἐστιν, ὡς αὐτὸς ἐνδείκνυται διὰ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων· ἔν τε γὰρ τῷ λέγειν· ἢν δὲ βόρειος ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι ξηραὶ, δυσουρίαι φρικώδεις, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων· ὅταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσιν. ἐν δὲ τῷ φάσκειν· ὅταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι·

num libro eam merito praetermiserit, velut etiam multa praenotionis signa, consequenter fuerit dicendum, ubi prius summatim mentionem fecerimus, quod neque de signis secundum aetates, aut regiones, aut horas, aut epidemicas constitutiones, in praenotionum libro quicquam scripsit; et quidem integro libro de aëre, locis et aquis ab ipso scripto, et in aphorismis his omnibus compendio relatis. Imo neque de urinarum dignotione, quaecunque in aphorismis scripsit, in praenotionibus recensuit; neque quaecunque ad mulieres pertinent in aphorismis scripta, in librum praenotionum transtulit; quanquam et haec et alia multa in aphorismis relata prognosticae medicinae partis existant, ut ipse suis ipsius verbis indicat. Quum enim dicit: *Si vero borealis fuerit, tusses, fauces, alvi durae, urinae difficultates cum horrore, laterum dolores et pectoris; quando hic praevaluerit, talia in morbis expectare oportet.* Dum item ait: *Quum aestas sit veri similis, sudores in febribus multos expectare opor-*

δῆλός ἐστιν ἐπισημαινόμενος ὡς τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τῆς τέχνης ἐστὶ τὰ τοιαῦτα. τὸ γὰρ προσδέχεσθαι καὶ προσδοκᾷν καὶ ἐλπίζειν, καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα ῥήματα, προγνώσεως ἴδια. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ φάσκειν· ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ᾽ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γενέσθαι· σαφῶς ἐνδείκνυται ταὐτὸ τοῦτο, καὶ πολύ γε μᾶλλον, ὅταν ὡδί πως γράφῃ περὶ τῶν οὔρων· οἷσιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐλθὸν ἐκ τούτων λεπτὸν ὠφελεῖ· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, ἐν οἷσιν ἂν ἐξ ἀρχῆς διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχῃ. καὶ πάλιν· οἷσιν οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται. καὶ πάλιν· οἷσιν ἑβδομαῖα κρίνονται, ἐπινέφελον ἴσχει τῇ τετάρτῃ τὸ οὖρον ἐρυθρὸν, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ τὰ τῆς κύστεως καὶ τῶν νεφρῶν τὰς διαθέσεις δηλοῦντα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς γέγραπται, παραλέλειπται δὲ ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ ἄλλα πάμπολλα,

tet; manifeste notat talia prognosticae in arte partis esse. Expectare enim et sperare ac timere, et omnia hujuscemodi verba, praenotionis propria sunt. Et sane etiam quum dicit: *Si hiems squallida et borealis fuerit, ver autem pluviosum et austrinum, necesse est aestate febres acutas et lippitudines et dysenterias fieri;* manifeste hoc idem indicat; et multo sane magis, quum de urinis scribit in hunc modum: *Quibus urinae crassae, grumosae, paucae, non sine febre, multitudo veniens ex his tenuis prodest; maxime vero tales veniunt, quibus a principio brevi sedimentum inest.* Et rursus: *Quibus urinae conturbatae velut jumentis, his capitis dolores aut adsunt, aut aderunt.* Et rursus: *Qui septimo die judicantur, his nubeculam habet urina quarto die rubram, et alia secundum rationem.* Similiter vero et quae vesicae ac renum affectiones produnt, in aphorismis scripta sunt, in praenotionum vero libro relicta, itemque alia om-

καθάπερ καὶ τὰ τοιαῦτα· τῶν (195) νοσημάτων ὁκόσοισιν ἀρχομένων χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθοι, θανάσιμον· δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον· οἶσιν ἐν πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγεῖ πλῆθος ὁκόθενοῦν, ἐν τοῖσιν ἀναλήψεσι τοῖσι τοιουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. τοιαῦτά τε πάμπολλα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔστιν εὑρεῖν γεγραμμένα τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τέχνης. τί δή ποτ' οὖν οὐδὲν τούτων ἐν τῷ προγνωστικῷ γράμματι διῆλθεν; ὅτι περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐν ἐκείνῳ προὔθετο διδάσκειν, ὡς ἀρχόμενός τε ἅμα καὶ συντελέσας τὸ βιβλίον, αὐτὸς ἡρμήνευσεν, ἐν ἀρχῇ μὲν εἰπών· σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν· ἐπὶ δὲ τῆς τελευτῆς προσγράψας ὡδί· ταῦτα δὲ λέγω περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίγνεται. τίνα δέ ἐστιν ἐκ τούτων γιγνόμενα; πάλιν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ διέρχεται· οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοί. τοῦτο δὲ πάλιν· εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἐς σωτηρίαν ἔχειν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι

nino multa, quemadmodum et haec: *Morbis quibuscunque incipientibus bilis atra, aut ſurſum, aut deorſum ſubierit, lethale. Dyſenteria ſi a bile atra incipiat, mortiferum. Quibus per febres ſanguinis copia undecunque eruperit, his in refectibus alvi humectantur.* Taliaque multa in aphorismis ſcripta invenire licet, ad artis prognoſticam partem pertinentia. Cur igitur nihil horum in praenotionum libro recenſuit? Propterea quod de acutis morbis in illo docere propoſuerat, ut ipſe tum in principio tum in fine libri enunciavit; in principio quidem, ubi ait: *Conſiderare autem ſic oportet in acutis morbis;* in fine vero, ubi haec verba aſcripſit: *haec vero de acutis morbis dico, et his, qui ex ipſis naſcuntur.* Qui vero ſunt, qui ex ipſis naſcuntur? ipſe Hippocrates rurſus in eodem libro recenſet: *Hydropes ex acutis morbis nati omnes mali.* Et rurſus: *Facilem vero ſpirationem valde magnam vim ad ſalutem habere pu-*

νοσήμασιν, ὁκόσα σὺν πυρετοῖσι καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. κἀνταῦθα τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων μνημονεύει, καθάπερ κἀν τοῖς περὶ κρισίμων ἀπεδείξαμεν. ἐπεσημήνατο δὲ καὶ ἄλλοθεν πολλαχόθεν τοῦ συγγράμματος, ὡς ἤτοι περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἢ περὶ τῶν γινομένων ἐκ τούτων ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, καθάπερ κἀν τοῖσδε· οἱ δὲ ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι, οἳ ἂν ἐν ἡμέρῃσι κρισίμοισι γένωνται. καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν; αὐτὸς γὰρ, ὡς ἑκὼν παραλείπει πολλὰ τῶν προγνωστικῶν σημείων ἐν [284] ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, σαφῶς ἐνδείκνυται, ποτὲ μὲν ὡδί πως λέγων· μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἤν τι αὐτέη ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τι ἀποδιδοῖ τοιουτέων, οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σημεῖον, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. οὐ μὴν προστίθησί γε τὰ γνωρίσματα κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀφορισμοῖς γράφει. αὖθις δ' αὖ λέγει· χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν νοσημάτων τῶν ἐπιδημεόντων ταχέων ἐνθυμέεσθαι καὶ μὴ λανθάνειν τῆς ὥρας τὴν κατάστασιν· οὐ μὴν οὐδὲ περὶ ταύτην τι διδάσκων ἡμᾶς ἐν

tandum est in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, et intra quadraginta dies judicantur. Atque hic acutorum ex transmutatione mentionem facit, velut in libris de judicatoriis diebus demonstravimus. Quin et ex aliis multis locis ejus libri significavit, quod aut de acutis morbis, aut de his, qui ex ipsis nascuntur, sermonem faciat. Ut et hoc loco: *Sudores optimi quidem sunt in acutis morbis omnibus, qui in diebus judicatoriis oboriuntur.* Et quid multis verbis opus est? ipse enim manifeste in illo libro ostendit, se multa prognostica signa volentem relinquere, alicubi quidem sic dicens; *Ne decipiat autem te, si ipsa vesica aliquem morbum habens, ejusmodi quandam urinam reddat; non enim totius, sed sui ipsius signum est;* nec tamen apponit signa *ejusmodi casus* in praenotionum libro, sed in aphorismis ipsa scribit. Rursus autem sic ait: *Oportet autem et differentias morborum epidemiorum cito animadvertere, temporisque statum non ignorare;* neque tamen de hoc quicquam

προγνωστικῷ. προὔθετο γὰρ, ὡς ἔφην, τὰ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἴδια διελθεῖν μόνα, τὰ δέ γε τῶν χρονίων ἴδια σύμπαντα παραλιπεῖν, ὥστ' εὐλόγως καὶ τὴν ἀνώμαλον δύσπνοιαν, ἐξ ἑτέρου γένους ὑπάρχουσαν νοσήματος, ἐνταῦθα παρέλιπεν. εἰ γὰρ δὴ σπωμένων γίγνεται τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, εἴη μὲν ἂν καὶ τοῖς χρονίοις νοσήμασι συνεδρεῦον τὸ πάθημα, καὶ ταύτῃ γε μηδὲν δὴ τῶν ὀξέων ἢ χρονίων ἴδιον· εἴη δ' ἂν καὶ χωρὶς πυρετοῦ γιγνόμενον, ὥς γε καὶ οἱ σπασμοί· πρόκειται δ' αὐτῷ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπὲρ τῶν ἰδίως ὀξέων ὀνομαζομένων ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ σὺν πυρετοῖς γιγνόμενα συνεχέσι τοὐπίπαν, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐδήλωσεν ὡδί πως γράψας· ἔστι δὲ ἄρα ταῦτα ὀξέα, ὁποῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι πλευρῖτιν καὶ περιπνευμονίαν καὶ φρενῖτιν καὶ καῦσον καὶ τἄλλα ὅσα τούτων ἐχόμενα, ὧν οἱ πυρετοὶ τοὐπίπαν ξυνεχέες. οὔκουν οἱ σπασμοὶ τούτου τοῦ γένους εἰσὶ τῶν νοσημάτων, ὅθεν οὐδὲ τὴν ἴδιον αὐτῶν δύσπνοιαν ἅμα

in praenotionum libro nos docet. Propofitum enim erat ipfi, ut dixi, folum ea, quae acutorum morborum propria funt, recenfere; quae vero diuturnis propria funt, omnia relinquere. Quare merito etiam inaequalem refpirationis difficultatem, ex alio morborum genere exiftentem, hic praetermifit. Si etenim convulfis fpirabilibus organis fiat, affidebit et diuturnis morbis hic affectus, proindeque fane non *magis* acutorum quam diuturnorum proprius; oborietur quoque et citra febrem, ut etiam convulfiones. At ipfi propofitum eft in praenotionibus, de his qui proprie acuti nominantur, facere fermonem. Sunt autem tales, qui omnino cum febribus continuis fiunt, ut ipfe in libro de victu acutorum oftendit, hic fcribens: *Sunt itaque hi acuti, quales veteres nominaverunt pleuritidem, et peripneumoniam, et phrenitidem, et febrem ardentem, et alios quoscunque his confimiles, quorum febres omnino funt continuae.* Nequaquam igitur convulfiones hujus morborum generis funt, unde neque propriam ipforum refpirationis difficultatem fi-

τούτοις διῆλθε, καθάπερ οὐδὲ περὶ τῶν οὔρων, ἢ τῶν διαχωρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψε, διότι τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐκ ἦν ἴδια. διὰ τί δ᾽ οὐδὲν οὐδὲ περὶ τῶν τοιούτων δυσπνοιῶν ἐδίδαξεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, ἐν αἷς ἤτοι μόνον τὸ εἰσπνεόμενον, ἢ μόνον τὸ ἐκπνεόμενόν ἐστι μέγα, περιττὸν ἡγοῦμαι νῦν ἐπεξιέναι, δείξας γε σαφῶς ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων, ὡς εἰς πέντε ταύτας τὰς δυσπνοίας, ὑπὲρ ὧν νῦν πέπαυμαι λέγων, αὐταρκὲς ἀνάγειν τὰς ἄλλας διαφοράς· οὐδὲ γὰρ ἢ ταχείας, ἢ βραδείας ἀναπνοῆς ἐμνημόνευσεν ἐν προγνωστικῷ. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἐδείξαμεν, ὡς πάσας τὰς ἄλλας διαφορὰς ἐν ταῖς προειρημέναις περιέχεσθαι συμβέβηκε, ὥσθ᾽ ἑκάτερον αὐτῶν ὀρθῶς ὁ Ἱπποκράτης φαίνεται ποιήσας, ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν τὴν εἰς ἁπάσας τὰς κατὰ μέρος δυσπνοίας διαίρεσιν τιθέμενος, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἐπεῖγον.

mul cum his recenſuit, quemadmodum neque de urinis, aut dejectionibus, aut aliis omnibus, quae in aphoriſmis ſcripſit, propterea quod acutorum morborum propria non erant. Cur vero neque de talibus difficilis reſpirationis ſpeciebus in praenotionibus docuerit, in quibus aut ſola inſpiratio, aut ſola expiratio eſt magna, ſupervacaneum puto nunc explicare, ut qui manifeſte in primo horum commentariorum demonſtraverim, ad has quinque difficilis reſpirationis differentias, de quibus nunc dicere deſii, omnes reliquas commode reduci poſſe. Neque enim aut celeris, aut tardae reſpirationis in praenotionum libro mentionem fecit, ob eandem rationem; oſtendimus enim omnes alias differentias in praedictis contineri. Quare Hippocrates utrumque ipſorum recte feciſſe videtur, in libris quidem epidemiorum diviſione in omnes particulares ſpirandi difficultates poſita; in praenotionibus vero et aphoriſmis, quantum uſui erat neceſſarium.

Κεφ. ι΄. Ὁπότ᾽ οὖν ταῦθ᾽ ἡμῖν ἱκανῶς ἀποδέδεικται, λείποιτ᾽ ἂν ἔτι τὰς ὑπολοίπους ἐξ ἁπάντων αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων ἐξηγήσασθαι ῥήσεις, ἀρξαμένους αὖθις ἀπὸ τοῦ δευτέρου τε καὶ ἕκτου τῶν ἐπιδημιῶν. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις τοῖς βιβλίοις, ἐφεξῆς τῇ πρώτῃ πασῶν εἰρημένῃ ῥήσει τῇ διδασκούσῃ τὰς διαφορὰς ἁπάσης τῆς δυσπνοίας, ὧδέ πως γέγραπται· ἰητήριον συνεχέων χασμέων μακρόπνους· ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσι, βραχύπνους. ἐνταῦθ᾽ εἴτε τὸν ἄνθρωπον μακρόπνουν, εἴτε τὴν δύσπνοιαν αὐτὴν οὕτως ὠνόμασεν, ὅτι τὸ διὰ μακροῦ χρόνου γινόμενον, τουτέστι τὸ ἀραιὸν [285] πνεῦμα καὶ προσέτι τὸ πολὺ, δηλοῦται διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης, ἐν τῷ δευτέρῳ δέδεικται λόγῳ, καθάπερ γε καὶ ὡς τὸ δι᾽ ὀλίγου, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ πυκνὸν, καὶ προσέτι τὸ μικρὸν, ἐκ τοῦ, βραχύπνους. ἰητήριον οὖν ἤτοι σημεῖον ἢ αἴτιον, ἑκάτερον γὰρ ἔστι δεῖξασθαι, τῶν συνεχῶν χασμῶν, τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν γίγνεται (τὸ) πνεῦμα· σημεῖον μὲν, ὡς εἰς τἀναντία τῆς διαθέσεως μεθισταμένης, αἴτιον δὲ, ὅτι ἐναντίων ἐναντία

Cap. X. Quum igitur haec a nobis jam abunde demonstrata sint, reliquum fuerit etiamnum reliquas omnium librorum dictiones exponere, initio rursus a secundo et sexto epidemiorum sumpto. In utrisque enim his libris, post primam omnium relatam dictionem, in qua omnes difficilis respirationis differentias docet, hoc modo scriptum est: *Sanat continuas oscitationes spiratio longa, abhorrentes a potu et vix bibentes spiratio brevis.* Sive hic hominem longa spiratione respirantem, sive difficultatem ipsam spirandi ita appellavit, quod spiritus longo tempore interjecto distinctus, hoc est rarus, insuperque multus, ea appellatione indicetur, secundo libro est demonstratum; quemadmodum etiam per brevem spirationem is qui per modicum tempus fit, hoc est densus, insuperque parvus. Sanat igitur aut ut signum, aut ut causa, utrumque enim ostendere licet, continuas oscitationes magnus et rarus spiritus; ut signum quidem, tanquam affectione in contrarium mutata; ut causa vero, quod

Ed. Chart. VII. [285.] Ed. Baf. III. (195.)

τὰ ἰάματα· χασμῶνται γὰρ καὶ σκορδινῶνται συνεχῶς, ἀτμώδους τινὸς καὶ παχέος πνεύματος ἐν τῷ μυώδει γένει κατειλημμένου, καθότι δέδεικται δι᾿ ἑτέρων· εὐθὺς δ᾿ οἷς τοῦτο συμβέβηκε καὶ συνεχῶς ἐκπνέουσιν, ὡς ἂν ἐκκαθαιρομένου τε καὶ κενουμένου τοῦ τοιούτου πνεύματος ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς· εἰ δέ τις μηκέτι συνεχῶς, ἀλλ᾿ ἤδη διὰ μακροῦ χρόνου τὰς ἐκπνοὰς ποιεῖται, δῆλον ὡς αἱ προϋπάρχουσαι διαθέσεις αὐτῷ πέπαυνται καὶ σημεῖον οὕτως ἰητήριον ἡ μακρόπνοια τῆς χάσμης ἔσται. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς αἰτίαν ἰωμένην τὴν μακρόπνοιαν τὰς χάσμας τὰς συνεχεῖς ἀκούειν ἐγχωρεῖ, δοκεῖ μοι καὶ αὐτὸ μηκέτι δεῖσθαι μακροῦ λόγου. τὸ γὰρ ἕως πλείστου τὴν ἀναπνοὴν ἐπισχεῖν, ὅπερ ὀνομάζεται κατάληψις πνεύματος, ᾧ λόγῳ τοὺς λυγμοὺς ἰᾶται, τούτῳ καὶ τὰς χάσμας ἰάσεται. καὶ γὰρ οὖν καὶ ποιοῦσιν ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις αὐτὸ σύμπαντες οἱ ἀθληταὶ, διώσασθαι τῇ βίᾳ σπεύδοντες ἅπαν ὅσον ἐν τοῖς κατὰ δέρμα λεπτοῖς πόροις, ἢ ὑγρῶν ἢ ἀτμῶν ἴσχεται. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἡ μακρόπνοια τῶν συνεχῶν χασμῶν σημεῖόν ἐστιν, ἢ αἴτιον

contrariorum contraria ſint remedia. Oscitant enim et pandiculantur continenter, ob vaporoſum quendam et craſſum ſpiritum in musculoſo genere contentum, ut aliis in locis oſtenſum eſt. Quibus vero hoc contingit, ſtatim etiam continenter expirant, utpote quum in expirationibus ejusmodi ſpiritus expurgetur et evacuetur. Si vero quis non ita continue, ſed jam per longum tempus expirationes faciat, manifeſtum eſt, praecedentes in ipſo affectiones ceſſaſſe; atque ita ut ſignum ſanabit oſcitationem longa ſpiratio. At longam ſpirationem etiam ut cauſam ſanare continuas oſcitationes intelligere licet, atque hoc ipſum non longo ſermone mihi indigere videtur. Reſpirationem enim ad plurimum tempus continere, quod ſpiritus cohibitio nominatur, qua ratione ſingultus ſanat, eadem etiam oſcitationes ſanabit. Et vero faciunt hoc in exercitiis omnes athletae, per vim expellere conantes quicquid ſive humorum ſive vaporum tenuibus circa cutem meatibus detinetur. Ob haec igitur ſpiratio longa continuas oſcitationes ſanat, aut ut

ἰατρικόν· ἐν δ᾽ αὖ τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις πίνουσιν ἡ βραχύπνοια· τοῦτο δ᾽ οὐκέτι σαφῶς, ἀλλ᾽ ἤδη συμβολικώτερον εἴρηται. πότερον γὰρ τοὺς φρενιτικοὺς ἡγητέον ὑπ᾽ αὐτοῦ δηλοῦσθαι νῦν, ὅτι καὶ δι᾽ ἄλλων εἶπεν, οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καθαπτόμενοι, τρομώδεες; ἢ μᾶλλον οἷς κατέψυκται τὰ περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν, ὡς ἀναπνεῖν τε ἅμα διὰ μακροῦ καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖν; εἰσαγομένη γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ἡ βραχύπνοια, σημεῖον ἰητήριον· ἐπὶ δὲ τῶν κατέψυγμένων οὐ σημεῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ αἴτιον. ὡς γὰρ ἡ κατάληψις τοῦ πνεύματος ἐκκενοῦν ἠδύνατο τὰ πε(196)ριττὰ καὶ διὰ τοῦτο ταύτην ἐπὶ τῶν λυζόντων τε καὶ χασμωμένων πολλὰ καὶ σκορδινωμένων καὶ συντόνως γεγυμνασμένων παρελαμβάνομεν, οὕτως ἡ συνεχὴς ἀναπνοὴ ῥιπίσαι τε ἅμα καὶ ἐκθερμᾶναι τὰ κατεψυγμένα δυνήσεται. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν συνεβούλευσεν ἐπιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν, καὶ χροιῆς ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐκχυμώσιος, ὡς καὶ τῆς ὀξυθυμίας ἐπεγείρειν τὴν ἔμφυτον

ſignum aut ut cauſa: *Abhorrentes vero a potu et vix bibentes, ſpiratio brevis;* hoc vero non amplius maniſeſte, ſed jam aenigmati propius dictum eſt. An videlicet phreniticos ab ipſo nunc indicari putandum eſt, quod alio loco dixerit: *Phrenitici paucibibi, ſtrepitu percelluntur facile, tremuli?* An potius eos, quibus partes circa pulmonem et cor perfrigeratae ſunt, ut ſimul et per longum tempus reſpirent et frigidum expirent? Brevis enim ſpiratio ex utrisque inducta ſanitatis ſignum eſt; in perfrigeratis vero non ſolum ſignum, ſed etiam cauſa. Quemadmodum enim ſpiritus cohibitio ſuperflua evacuare poterat et ob id hanc in ſingultientibus et multum oſcitantibus et pandiculantibus et vehementer exercitatis aſſumebamus, ſic continua reſpiratio ventilare ſimul et excaleſacere perfrigerata poterit. Hac igitur ratione etiam in ſecundo epidemiorum ſuaſit excandeſcentiam inducere ſtudere, et coloris reparandi et ſanguinis ſub cutem diffundendi gratia, tanquam et excandeſcentia in-

θερμασίαν δυναμένης. ἀλλ᾽ ὅτι γε πυκνοτέραν ἐργάζεται πάντως ἡ ὀξυθυμία τὴν ἀναπνοὴν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. παραληψόμεθα οὖν αὐτὴν ἐπὶ τῶν κατεψυγμένων τε καὶ ἀχροούντων καὶ ἰσχνῶν, ἔκ διαλειμμάτων τέ τινων καὶ προσηκόντων καιρῶν· οὐ γὰρ δὴ συνεχῶς γε οὕτως, ὡς ἄγαν βλάψαι τὴν δύναμιν, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰ γυμνάσια τὰ ῥωννύντα τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, οὐκ ἄμετρα ποιεῖσθαι κελεύομεν, ἀλλ᾽ ἐν καιρῷ τε καὶ μέτρῳ παραλαμβάνομεν, οὕτω καὶ βραχύπνοιαν, εἴ τε κατὰ μόνας εἴ τε καὶ μετὰ τῆς ὀξυθυμίας ἐπιτηδεύσομεν, οὐκ ἄνευ καιροῦ καὶ μέτρου παραληψόμεθα· προσέχειν δ᾽ ἐνταῦθα χρὴ τῷ λόγῳ καὶ μὴ νομίζειν τὴν αὐτὴν εἶναι διάθεσιν τῇ νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν δηλουμένῃ τὴν κατὰ τὸ [286] προγνωστικὸν, ἐφ᾽ ἧς ἔλεγε· ψυχρὸν δ᾽ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐν ὀξέσι νοσήμασι, περὶ ὧν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ ποιεῖται τὸν λόγον, ἡ τοιαύτη δύσπνοια θάνατον δηλοῖ· τοῖς δ᾽ ἄλλοις νοσήμασιν, ὅσα χωρὶς πυρετοῦ, ψυχρότης τὴν ὅλην ἕξιν τοῦ

natum calorem excitare queat. At vero quod denſiorem omnino reddat reſpirationem animi excandeſcentia, nemo ignorat. Aſſumemus igitur ipſam in perfrigeratis et decoloratis ac gracilibus, ex quibusdam intervallis et temporibus opportunis; non ſane ita continenter, ut valde facultatem laedat; ſed ut exercitationes innatum calorem corroborantes non immoderatas facere jubemus, ſed tum opportune tum moderate aſſumimus, ſic etiam brevem ſpirationem ſive per ſe ſive cum excandeſcentia uſurpabimus, non ſine opportunitate et modo aſſumemus. Hic autem ſermoni mentem advertere oportet, et non putare eandem affectionem eſſe cum ea, quae nunc a nobis oſtenditur, eam quam in praenotionum libro recenſuit, de qua dixit: *Spiritus frigidus ex naribus et ore prodiens valde jam pernicioſus eſt.* In acutis enim morbis, de quibus in illo libro ſermonem facit, hujusmodi ſpirandi difficultas mortem portendit; in aliis vero morbis, qui citra febrem conſiſtunt, frigus totum ani-

ζώου καταλαμβάνει· συμπίπτει μὲν οὐδὲ τούτοις ἀκινδύνως, οὐ μὴν ἐξ ἅπαντός γε ὀλεθρίως. ἐκ τούτων δ' ἐστὶ καὶ ἡ καλουμένη ὑστερικὴ πνὶξ καὶ ὅλως αἱ ἄπνοιαι πᾶσαι, γυναιξὶ μὲν συνεχῶς καὶ μάλιστα ταῖς στειρευούσαις συμπίπτουσαι, σπανίως δέ ποτε καὶ ἀνδράσι. ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἁπασῶν διαθέσεων ὑπὸ πλήθους ὕλης ψυχρᾶς ἡ ἔμφυτος θερμασία βαρύνεται, δίκην φλογὸς ὑπὸ πολλῶν ὑγρῶν ξύλων καταπνιγομένης, ὥστε καὶ ἀνάψαι ποτὲ δυνατὸν ταύτην κρατήσαντα τῆς ὕλης· ἐφ' ὧν μέντοι δαπανηθείσης τῆς ὕλης ἐξ ἀνάγκης αὐτὴ συναποσβέννυται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν οὕτως ἐκπνεόντων, οὐδεμία σωτηρίας ἐλπὶς ὑπολείπεται. τούτων δὲ οὖν μεμνῆσθαι χρὴ, καὶ ὡς ἐν ταῖς ἀπνοίαις ἀπολωλέναι μὲν τελέως ἅπασαν τὴν ἀναπνοὴν, οὐδ' ὑπονοῆσαι δυνατὸν, οὐδ' οὕτως ἔχον φαίνεται τοῖς ἐπιμελῶς κατασκεπτομένοις τὸ συμβαῖνον· ἐλάχιστον δ' αὐτοῖς ἅμα καὶ διὰ μακροτάτου χρόνου γίνεται τὸ πνεῦμα καὶ ταύτῃ λανθάνει τοὺς πολλούς· ἀλλ' εἰ προσέχοι τις ἐπιμελῶς τὸν

malis habitum apprehendit; et accidit quidem neque his extra periculum, non tamen penitus perniciofe. Ex his autem eft et fuffocatio uteri appellata, et omnino omnes apnoeae, i. e. *fpiritus interceptiones,* quae mulieribus quidem affidue et praefertim fterilibus accidunt, raro autem aliquando et viris. In hujusmodi enim omnibus affectionibus prae multitudine materiae frigidae innatus calor gravatur, ad fimilitudinem flammae, quae multis humidis lignis fuffocatur. Quare etiam accendi quandoque poteft haec iterum, exuperata materia, at in quibus confumta materia, neceffario etiam ipfa fimul extinguitur, quemadmodum in iis, qui in acutis morbis fic expirant, nulla fpes falutis relinquitur. Horum itaque meminiffe oportet et quod in apnoeis omnem refpirationem plane periiffe, neque fufpicari licet, neque ita effe apparet, quod contingit diligenter confiderantibus. Minimus autem fimulque per longiffimum tempus ipfis fit fpiritus, atque hac ratione plerosque latet ac fallit; verum fi quis diligenter ad-

νοῦν, ἢ καὶ προσθείη τινὰ τῶν δακτύλων πρὸ τῆς τοῦ κάμνοντος ῥινὸς, αἰσθήσεται τῆς ἀναπνοῆς. εἰ δὲ καὶ τρίχα κατακρεμάσει πρὸ αὐτῆς, ἢ ἔριον λεπτὸν, ἀκριβῶς διεξεσμένον, ὄψεται καὶ ταῦτα σειόμενα. κατὰ μὲν δὴ τὰς τοιαύτας διαθέσεις βραχύπνοια, τουτέστιν ἡ διὰ βραχέος χρόνου κίνησις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἥνπερ δὴ καὶ πυκνὸν πνεῦμα καλοῦμεν, αἴτιόν τε ἅμα καὶ σημεῖον ἰητήριον ὑπάρχει· κατὰ δὲ ταὐτὸ τῶν συνεχῶν χασμῶν οὐ μόνον ἡ διὰ μακροῦ, τουτέστιν ἡ ἀραιὰ, σημεῖόν τε ἅμα καὶ αἴτιόν ἐστιν ἰητήριον, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη. καλεῖται γὰρ καὶ ἥδε κατὰ δεύτερον λόγον μακρόπνοια. πρώτως μὲν γὰρ ἡ διὰ μακροῦ χρόνου γινομένη, τουτέστιν ἡ ἀραιὰ, τοῦτο κέκτηται τοὔνομα, δευτέρως δὲ καὶ ἡ μεγάλη. περὶ μὲν δὴ τούτων ὧδε ἔχει.

Κεφ. ια΄. Παραθώμεθα δὲ δὴ καὶ τἄλλα σύμπαντα τὰ περὶ τῆς δυσπνοίας αὐτῷ γεγραμμένα. κατὰ μὲν δὴ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐπὶ μὲν τῆς Ἀντιγένους, προειπὼν ὡς ἀσθμώδης ἐγένετο πρὸ τόκου, μετὰ ταῦτ᾽ ἐπιφέρει· ἔπειθ᾽

vertat, aut etiam digitorum quempiam naribus aegri admoveat, percipiet utique refpirationem. Quod fi quis etiam prae naribus pilum fufpendat aut tenuem lanam probe concerptam, videbit etiam haec moveri. In hujusmodi fane affectionibus fpiratio brevis, hoc eft motus fpirabilium organorum per breve tempus, quem videlicet etiam denfum fpiritum appellamus, caufa fimulque fignum fanationis exiftit. Eadem vero ratione continuarum oscitationum, non folum refpiratio per longum tempus, hoc eft rara, fignum fimulque caufa fanationis exiftit, fed etiam magna. Vocatur enim et haec fecundario fpiratio longa. Primario etenim ea, quae per longum tempus fit, hoc eft rara, hoc nomen poffidet; fecundario vero etiam magna. Atque de his quidem fic fe res habet.

Cap. XI. Apponamus autem et alia univerfa ab ipfo de fpirandi difficultate confcripta. In fecundo itaque epidemiorum, in Antigenis conjuge, praefatus anhelam fuiffe ante partum, poft haec infert: *Poftea fimul cum partu pus*

ἅμα τόκῳ πύον ἀνήμεσεν. ὥσθ᾽ ὁμολογεῖ καὶ τοῦτο τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν ἀποδεδειγμένοις· ἀσθμαίνουσι μὲν γὰρ οἱ πυκνὸν ἀναπνέοντες ἅμα καὶ τὸν θώρακα μέχρι πολλοῦ διαστέλλοντες. γίγνεται δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐν διαθέσεσι πολλῆς εἰσπνοῆς δεομέναις. ἀμέλει καὶ τοῖς δραμοῦσιν ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ὀξέως γυμνασαμένοις τὸ τοιοῦτον συμπίπτει καὶ πᾶσι τοῖς περικαέσι πυρετοῖς· γίγνεται δ᾽, ὡς ἐδείχθη, κἀπειδὰν ἔμφραξις, ἢ θλίψις, ἢ στενοχωρία τις ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ὑπάρχῃ· τοιοῦτον δέ τι φαίνεται συμβῆναι καὶ τῇ τοῦ Ἀντιγένους, ὡς ἐδήλωσε τὸ πύον. [287] ταύτης μὲν δὴ πρώτης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν δυσπνοίας μέμνηται· μετὰ δὲ ταύτην τῆς συμβάσης τῇ Λυκίῃ, περὶ ἧς, ὡς καὶ πρόσθεν ἔλεγον, ἔγραψε· πνεῦμα ἐδιπλασιάζετο, οὐ μὴν μέγα κατὰ λόγον. ἐπεπόνθει γὰρ αὐτῆς τὸ νευρῶδες γένος τῶν ὀργάνων, ὥστε καὶ τῶν οὔρων ἐπίσχεσιν παντελῆ γενέσθαι. διὰ τοῦτο μὲν δὴ τὸ διπλασιαζόμενον ἐγίνετο πνεῦμα· διά τί δὲ οὐ μέγα; ἢ διότι κατέψυκτο; περιέσταλτο γοῦν, φησι· τούτῳ δ᾽ ἐδεί-

evomuit. Quare et hoc cum his, quae a nobis demonſtrata ſunt, conſentit; anheli enim ſunt, qui denſum ſpiritum habent, et ſimul thoracem multum diſtendunt. Contingit autem hoc aliquando quidem affectiontbus multa inſpiratione indigentibus, ut a curſu, aut alia quacunque vehementi exercitatione ejusmodi ſpiritus accidit, et omnibus ardentibus febribus; fit etiam, ut monſtratum eſt, quando obſtructio, aut compreſſio, aut anguſtia quaedam in reſpirabilibus organis exiſtit. Tale vero quiddam apparet accidiſſe etiam Antigenis uxori, quemadmodum pus indicavit. Hujus quidem primae in ſecundo epidemiorum ſpirandi difficultatis meminit; poſt hanc vero ejus quae Lyciae accidit, de qua velut antea dixi, ſcripſit: *Spiritus intro duplicabatur; non tamen magnus ſecundum rationem.* Affectum enim erat ipſi nervoſum organorum genus, ut etiam abſoluta urinarum ſuppreſſio fieret, et ob hoc ſane duplicatus ſpiritus fiebat. Cur autem non magnus? An quod eſſet perfrigerata? *Contegebatur itaque,* inquit. Monſtratum eſt autem, quod hac

Ed. Chart. VII. [287.] Ed. Baf. III. (196.)

χθῃ χρώμενος τῷ ὀνόματι κατὰ τῶν ἀποψυχομένων τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. ἐφεξῆς δὲ καὶ περὶ τῶν γενομένων τότε κυναγχικῶν διαλεγόμενος, ὡδὶ γράφει· πνεῦμα δὲ τούτοισιν οὐ πάνυ μετέωρον· ὡς δηλονότι μετεώρου τὰ πολλὰ τοῖς κυναγχικοῖς γιγνομένου τοῦ πνεύματος. οὕτως δὲ καλεῖν ἔθος αὐτῷ τὸ μικρὸν πνεῦμα, καὶ ὡς δόξειέ τινι, αὐτόθι που μέχρι τῆς φάρυγγος εἰσιὸν, οὐκ εἰς τὸ βάθος τοῦ θώρακος κατερχόμενον. ὅτι δὲ τοιοῦτον ἀνάγκη ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα τοῖς ὁτιοῦν ὀδυνωμένοις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἔμπροσθεν εἴρηται. τίς οὖν ἡ αἰτία δι' ἣν τοῖς κυναγχικοῖς οὐ πάνυ τὸ πνεῦμα μετέωρον; ἢ διότι μηδὲ τὸ τῆς κυνάγχης εἶδος αὐτοῖς εἰθισμένως ἐγένετο; πρῶτον μὲν γὰρ ἐρεῖ· φάρυγξ οὐ φλεγμαίνουσα, κειμένη δέ· εἶθ' οὕτω φησίν· οὐ πνιγόμενοι οἱ πλεῖστοι, εἰ μὴ καταπίνειν προθυμοῖντο· καὶ ὅλως ἡ διήγησις ἅπασα τῆς τότε γενομένης κυνάγχης, ἀπαθῆ μὲν ἐδείκνυτο μεῖναι τὴν φάρυγγα, τὰ δὲ ἐπιγειτνιῶντα ταύτῃ μέρη, τὰ συνεχῆ τοις σπονδύλοις τοῦ τραχήλου, παθεῖν. καὶ γὰρ οὖν καὶ μεταστῆναί φησι καὶ αὐτοὺς τοὺς σπονδύ-

voce utatur in iis quibus calor innatus perfrigeratus eft. Deinceps vero et de anginofis tunc factis differens fic fcribit: *Spiritus his non valde fublimis;* tanquam videlicet ut plurimum fublimis fpiritus anginofis fiat. Sic autem vocare ipfi mos eft parvum fpiritum, et ut alicui videatur, ad fauces usque circiter ingredientem, non autem in thoracis profunditatem defcendentem. Quod vero ejusmodi fpiritus neceffario exiftat in his, qui quodcunque tandem fpirabile organum dolent, antea dictum eft. Quae fuit igitur caufa, ob quam anginofis fpiritus non valde fublimis erat? An quod neque anginae fpecies ipfis confueto more facta erat? *Primum enim,* inquit, *fauces non inflammatae, fed jacentes.* Deinde fic ait: *Non fuffocabantur plurimi, nifi quum deglutire cupiebant;* et omnino tota narratio de angina tunc facta illaefas permanfiffe oftendit ipfis fauces, verum vicinas his partes vertebris colli continuas affectas fuiffe. Nam et ipfas vertebras luxatas fuiffe ait, partim intro folum,

λους, τοὺς μὲν εἴσω μόνον, τοὺς δὲ καὶ εἰς τὰ πλάγια. μήτ' οὖν ἄλλου τινὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων πεπονθότος, ἀλλὰ μηδὲ τῆς φάρυγγος αὐτῆς κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅτι μὴ τῇ κοινωνίᾳ τῆς θέσεως συναπολαυούσης τῶν παθημάτων, δεόντως οὐ πάνυ μετέωρον ἦν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα· μηδ' ὅλως μὲν γὰρ ἐνοχλουμένης τῆς φάρυγγος, οὐδ' ἂν μετέωρον ἦν μηδαμῶς· ἐπεὶ δ' ἐκ τοῦ συμπάσχειν τοῖς παρακειμένοις ἠνωχλεῖτο, τὴν μέσην τῶν εἰρημένων κατάστασιν ἐκτήσατο, μετρίως πυκνωθέν. ἐφεξῆς δὲ τῆσδε τῆς καταστάσεως ἑτέρας μνημονεύει γενομένης ἐν Περίνθῳ, τόνδε τὸν τρόπον ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως· ἐς Πέρινθον περὶ ἡλίου τροπὰς ὀλίγον τὰς θερινὰς ἤλθομεν· ἔπειτα διηγεῖται τὴν ὅλην τῶν νοσημάτων ἰδέαν, ἀπὸ καύσου μὲν ἀρξαμένην, ἐμετώδη δὲ γενομένην καὶ μέχρι πλείστου χρονίσασαν. ἀλλὰ καὶ ὡς χωρὶς ἐμέτων οἱ καῦσοι τούτοις ἐγίγνοντο, καὶ ὡς ἡ γαστὴρ αὐτοῖς διεχώρει πολλὰ, καὶ τοῦτο προσέθηκεν. ὥστ' ἐκ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων εὔδηλον εἶναι, τῆς καταστάσεως τὴν ὑπόθεσιν ἐν φλέγ(197)μασι διασηπομένοις γεγενημένην, απα-

partim etiam in obliqua. Quum igitur neque aliud aliquod ſpirabilium organorum ipſis fuerit affectum, neque fauces ipſae ex propria ratione, niſi ob communitatem ſitus, affectionis participes eſſent, merito non valde ſublimis ipſis erat ſpiritus. Etenim ſi penitus non fuiſſent fauces affectae, nequaquam ſane ſpiritus ſublimis fuiſſet; quum vero per conſenſum vicinorum laederentur, mediam praedictorum conſtitutionem accepit, moderate denſatus. Deinceps vero ab hac conſtitutione alterius meminit Perinthi factae, hoc modo narrationem incipiens: *Perinthum circa ſolſtitium fere aeſtivum venimus.* Deinde recenſet totam morborum ſpeciem a cauſo exorſam, verum vomitoriam factam, et ad plurimum tempus inveteratam. Quin et quod citra vomitus ardentes febres his factae ſint, et quod venter ipſis multa dejecerit, appoſuit; ut tum ex his tum ex aliis omnibus manifeſtum ſit, ejus conſtitutionis cauſam in pituita putrescente

Ed. Chart. VII. [287. 288.] Ed. Baſ. III. (197.)

θῶν μὲν τῶν ἀναπνευστικῶν μεινάντων, καὶ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας, ἐκ δὲ τῶν κατωτέρω μερῶν αὖθις ὁρμωμένου τοῦ καύσου· εἰκότως οὖν αὐτοῖς οὔθ᾽ ὥσπερ οἷς ἐν πνεύμονί τε καὶ καρδίᾳ πλῆθος ἤθροιστο θερμασίας πυρώδους, ἐγένετο μέγα τὸ πνεῦμα, μικρόν τ᾽ οὐκ ἦν παντάπασιν, ὡς μήτ᾽ ὀδυνωμένοις μήτε κατεψυγμένοις. εἴπερ οὖν τὸ μετέωρον οὐδὲν τοῦ μικροῦ διαφέρον δηλοῖ, κατὰ λόγον αὐτοῖς φησι τὰ πνεύματα μετέωρα γίγνεσθαι, οὐ μὴν πάνυ γε. μετὰ δὲ ταύτην τὴν κατάστασιν οὐδεμιᾶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυσπνοίας ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ἄχρι τῆς ῥήσεως ἐκείνης ἣν πρώτην παρεθέμην ἁπάντων ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ γράμματος, ἣ ἄρχεται τόνδε τὸν τρόπον· πνεύματα πυκνὰ σμικρὰ, μεγάλα ἀραιά. ταύτην δὲ σύμπασαν ἐξηγήσασθαι φθάνω. τῆς οὖν ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένης δυσ[288]πνοίας ἐπὶ ἀῤῥώστου τινὸς, οὗ τὸ ὄνομα Σκόπος, εἴη ἂν ἤδη μνημονεύειν καιρός· ἔχει δ᾽ ἡ τοῦ παλαιοῦ λέξις ὧδε· πνεῦμα δὲ ὑπόπυκνον, ὑποχόνδρια ἤλγει, καὶ ἀναπνέων, καὶ στρε-

fuiſſe, ita ut ſpirabilia organa illaeſa permanſerint, itemque ipſum os ventriculi, ſed ex inferioribus partibus initium impetus ſui ſumpſerit ardens febris. Merito igitur ipſis neque magnus ſpiritus factus eſt, quemadmodum his fit, quibus in pulmone et corde febrilis caloris multitudo collecta eſt; neque parvus omnino fuit, ut qui nec dolerent, nec perfrigerati eſſent. Si parvus igitur et ſublimis nihil diverſum ſignificant, jure utique ſublimes ſpiritus ipſis ſactos eſſe dicit, non tamen valde. Poſt hanc vero conſtitutionem nullius deinceps difficilis reſpirationis Hippocrates mentionem fecit, usque ad illam dictionem, quam primam omnium principio hujus libri appoſui, cujus initium hoc eſt: *Spiritus parvi denſi, magni rari.* Hanc vero totam jam antea expoſui. Tempeſtivum igitur jam fuerit mentionem facere difficilis reſpirationis in aegroto quodam, cujus nomen Scopus, ab ipſo deinceps conſcriptae. Habet autem ita ſenis dictio: *Spiritus ſubdenſus, hypochondria dolebat, et reſpirans, et cum*

φόμενος. φαίνεται δὴ καὶ οὗτος ὁ ἄῤῥωστος μαρτυρῶν τοῖς πολλάκις ὑφ' ἡμῶν προειρημένοις· ἐπεὶ γὰρ τὰ ὑποχόνδρια τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις συνῆπται, διὰ τοῦτο ὀδυνωμένων αὐτῶν ὑπόπυκνον ἦν τὸ πνεῦμα. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἴδη δυσπνοίας ἔγραψεν. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ πρῶτον μὲν μέμνηται τῆς Νικοστράτου γυναικὸς, τῆς ἐν Κρανῶνι, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐχούσης τὸ πνεῦμα· δεύτερον δὲ τῆς Ἀντιγένους, ἀσθματώδους οὐχ ὑπόγυιον τότε γενομένης, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς οὔσης, ὥστε καὶ βήττειν ἀεί· περὶ μὲν δὴ ταύτης οὐδ' ἓν ἂν εἴη ζήτημα· περὶ δὲ τῆς ἐν Κρανῶνι, τῆς Νικοστράτου γυναικὸς, διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ προσθεῖναι τὸ μικρὸν καὶ πυκνὸν πνεῦμα, διότι παρεφρόνησεν. εἴρηται γὰρ ἤδη πολλάκις, ὡς τοὐναντίον τὸ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα παραφροσύνης ἐστὶν ἴδιον· ὥστε ἄξιον ζητῆσαι, διὰ τί τουτὶ μὲν οὐκ ἐγένετο, τὸ δ' ἐναντίον αὐτῷ τὸ τῶν ἀλγημάτων ἴδιον, τὸ μικρὸν καὶ πυκνόν. οὐδὲ γὰρ προσέθηκεν ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἀῤῥωστίας, γενέσθαι τινὰ ὀδύνην οὐδενὸς τῶν μορίων, ἀλλ' οὐδ' ὄγκον

vertebatur. Apparet autem et hic aeger testimonium praebere iis, quae multoties a nobis sunt dicta. Quum enim hypochondria cum spirabilibus organis conjuncta sint, ob id ipsum sane dolentibus ipsis subdensus spiritus erat. Atque haec quidem difficilis respirationis genera in secundo epidemiorum scripsit. In quarto vero primum meminit uxoris Nicostrati in Cranone, quae parvum et densum spiritum habuit; deinde uxoris Antigenis, anhelae non nuper factae, sed a principio existentis, ut et tussiret semper; et de hac sane nulla quaestio fuerit. Verum de uxore Nicostrati in Cranone ob id mihi videtur parvum et densum spiritum apposuisse, quod deliraverit. Dictum enim jam saepe est, quod contrarius, hoc est rarus et magnus spiritus, delirii proprius existat. Quare quaestione omnino dignum est, cur hic quidem non fieret, verum ipsi contrarius, qui dolorum proprius est, parvus videlicet et densus. Neque enim in narratione morbi, ullius partis dolorem ullum factum esse

ἐπίσημον οὔτε καθ' ὑποχόνδριον οὔτε κατὰ θώρακα. τί δὴ οὖν ἐστι τὸ γινόμενον; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ διττή τις ἰδέα νοσήματος συστῆναι περὶ τὸ γύναιον ἀπὸ διττῆς ἀρχῆς· ἐν μὲν γὰρ τῷ παραφρονῆσαι καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν ῥῖνα παρασπασθῆναι δῆλον ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ τις ὑπόθεσις αὐτῇ νοσήματος ὑπῆρχεν· ἐκ δὲ τοῦ τὸν σῖτόν τε ἐγκατακλεισθῆναι μέχρι δεκάτης ἡμέρας καὶ τοῖς οὔροις ὀροβοειδῆ γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν, οὐ μικρὰν ἐν ἥπατι νομίζω γενέσθαι φλεγμονὴν, ἐφ' ἧς τὴν ἄνωθεν διάθεσιν νικηθεῖσαν οὐ δυνηθῆναι καθ' ἑαυτὴν τυπῶσαι τὴν ἀναπνοήν. εἴρηται γὰρ οὖν καὶ πρόσθεν ἤδη πολλάκις, ὡς κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν διάθεσιν ἡ τῆς δυσπνοίας ἰδέα σχηματίζεται. δηλοῖ δ' οὐχ ἥκιστα τῆς παραφροσύνης τὸ βραχὺ καὶ ἡ λέξις αὐτὴ τοῦ παλαιοῦ. παραλέγειν γοῦν αὐτὴν εἶπεν· εἴωθεν δὲ τῷ τοιούτῳ ῥήματι χρῆσθαι μικρὰν ἐνδείξασθαι βλάβην βουλόμενος, ὡς καὶ τοῦτ' ἀποδέδεικται πολλάκις. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, ἐπὶ βραχὺ μὲν αὐτῆς παραφρονούσης, ἰσχυρῶς δὲ φλεγμανθείσης κατὰ τὸ ἧπαρ, οὐ

addidit, fed neque tumorem notabilem circa hypochondrium aut thoracem. Quid igitur eft factum? Mihi equidem videtur duplex morbi fpecies huic mulierculae a duplici principio conftitiffe. In eo enim, quod defipuit et collum et os et nafum convulfa habuit, manifeftum fit, quod in capite caufa aliqua ipfius morbi extiterit; ex eo vero, quod cibus intus conclufus usque ad decimum diem fuerit et in urinis orobea fedimenta, non parvam in hepate factam effe inflammationem exiftimo, per quam fuperna affectio victa non potuerit fecundum feipfam refpirationis fpeciem effingere. Dictum enim eft et jam antea faepe, ex vincente affectione ipfam fpirandi difficultatis fpeciem formari. Indicat autem non minime ipfius delirii parvitatem et ipfa fenis dictio; aliena enim loqui ipfam dixit. Solet autem hujusmodi verbo uti, ubi parvam laefionem vult indicare; quemadmodum et hoc faepe demonftratum eft. Nil igitur mirum, parum quidem illa defipiente, forti vero inflammatione hepar oc-

τὴν τῆς παραφροσύνης, ἀλλὰ τὴν τῆς φλεγμονῆς οἰκείαν ἀπαντῆσαι δύσπνοιαν. οὕτω μὲν δὴ καὶ περὶ τούτων ἔχει.

Κεφ. ιβ'. Τί δ' ὅταν εἴπῃ, πνευματώδη τινὰ γενέσθαι, χρὴ δέχεσθαι; πότερον ὃν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων πνευματίαν ἐκάλεσεν; ἢ τὸν πεπνευματωμένον τὴν γαστέρα; τί δέ ἐστιν ὁ πνευματίας, ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων αὐτὸς ἐξηγήσατο σαφέστατα. προειπὼν γὰρ, ὡς ταχέως πνευματίαι γίνονται, συνάπτων εὐθὺς ἐπιφέρει· ὑπὸ δὲ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος. τοῦτο μὲν δὴ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ἐξηγησάμην ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ· τὸ δ' ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπισκεπτέον, αὐτὴν ὑπογράψαντας τὴν ῥῆσιν ἔχουσαν ὧδε· ὁ ἐκ τῶν μετάλλων· ὑποχόνδριον δεξιὸν ἐντεταμένον, σπλὴν μέ[289]γας, κοιλίη ἐντεταμένη, ὑπόσκληρος, πνευματώδης, ἄχροος. ἐγχωρεῖ γὰρ ἑκάτερον, καὶ δύσπνουν αὐτὸν γεγονέναι, διὰ (τε) τὰς ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις διαθέσεις, καὶ πνευματωθῆναι τὴν γαστέρα.

-cupante, non defipientiae, fed inflammationi propriam refpirandi difficultatem eveniffe. Atque ita fane de his habet.

Cap. XII. Quid vero quum *pneumatodem* aliquem factum effe dicit, intelligere oportet? Num eum quem in libro de victu acutorum pneumatiam vocavit? An eum, qui ventrem inflatus eft? At vero quis fit pneumatias, in libro de victu acutorum ipfe manifeftiffime expofuit; quum praedixiffet enim, *cito pneumatiae fiunt;* ftatim fubjungens infert: *A denfo vero ac multo fpiritu.* Atque hoc fane etiam ftatim in principio hujus libri expofui. Caeterum quod in quarto epidemiorum habetur, confiderandum eft, ipfa dictione fubfcripta, quae hoc modo habet: *metallicus; hypochondrium dextrum intentum, fplen magnus, alvus intenta, fubdura, pneumatodes, decolor.* Poffibile eft enim utrumque, et difficulter fpirantem ipfum factum effe ob hypochondriorum affectiones, et ventrem item in-

πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον ἀσαφὴς ὁ ἐφεξῆς ἄῤῥωστος, ἔχων ὡδί· ὁ Τιμαίνεω εἶχέ τι πνεύματος, ὡς ὠχρῶδες εἶναι. καὶ γὰρ καὶ τούτῳ πάνυ τις ἦν ἥπατος κακοπραγία, δι' ἣν ἐνεχώρει δυσπνοεῖν αὐτὸν, καὶ πνευματοῦσθαι τὴν γαστέρα· τὸ γὰρ ὠχρῶδες χρῶμα κακοπραγοῦντος ἥπατος γνώρισμα. τὸ δ' ἐφεξῆς λεγόμενον ὡδί· ὁ τῆς λεχοῦς ἀνὴρ, ὁ παρὰ Σιτοδόκῳ, ἰκτεριώδης, πρὸς ὃν ἑβδομαῖον εἰσῆλθον, ὀγδόη ἀπώλετο, οὔτε οὐρέων οὔτε διαχωρέων· ὑποχόνδρια μεγάλα καὶ σκληρὰ, καὶ πνεῦμα πυκνόν· οὐδὲ ζήτημ' ἔχει. σκληρῶν γὰρ οὐ μετρίως καὶ μεγάλων τῶν ὑποχονδρίων γενομένων, εὔλογον πυκνὸν εἶναι αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἀσαφὲς δὲ τελέως ἐστὶ τὸ τούτου συνεχὲς ἐπὶ τῆς λεχοῦς εἰρημένον ὧδε· διαίροντος δὲ τοῦ πυρετοῦ, πνεῦμα οὐκ ἐλύθη. τί γὰρ εἶδος εἶχε δυσπνοίας, οὔτ' αὐτὸς ἐδήλωσε σαφῶς οὔτέ τι σύμπτωμα ἄλλο τοιοῦτον ἔγραψεν, ἐξ οὗ τεκμαίροιτ' ἄν τις τὴν γενομένην αὐτῇ διάθεσιν. καὶ μέντοι καὶ μετὰ ταύτην οὐκ ὀλίγον προελ-

flatum fuiffe. Multo vero obfcurior eft, qui deinceps fequitur aegrotus, fic habens: *Timaenei filius habuit quid fpiritus, ut viridantis palloris effet.* Nam et huic quaedam valde mala hepatis affectio aderat, ob quam et difficulter fpirare ipfum poffibile erat, et ventrem item inflari. Color enim viridantis palloris male affecti hepatis fignum eft. At quod deinceps ab eo dicitur hoc modo: *Maritus puerperae apud Sitodocum ictericus, ad quem feptimo die ingreffus fum, octavo moriebatur, neque mingens neque deiiciens; hypochondria magna et dura et fpiritus denfus;* nihil quaeftione dignum habet. Duris enim non moderate, et magnis hypochondriis factis, cum ratione denfus ipfi fpiritus erat. Verum penitus obfcurum eft, quod deinceps in ipfius puerperae morbo dictum eft, hoc modo: *Definente autem febre, fpiritus non eft folutus.* Quam enim difficilis refpirationis fpeciem habuerit, neque ipfe manifefte indicavit, neque aliud quodquam ejusmodi fymptoma fcripfit, ex quo quis coniiciat de affectione ipfi facta. Atqui et poft

θὼν ἄρχεται διηγεῖσθαι τόνδε τὸν τρόπον· ἡ Τιμαίνεω πνευματώδης. δύναται μὲν γὰρ δύσπνους ἀκούεσθαι, δύναται δὲ καὶ ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων οἴονται λέγεσθαι, ἐμπεπνευματωμένη τὰ ὑποχόνδρια· βέλτιον δὲ δοκεῖ μοι, καὶ ἴσως ἀναγκαῖον, τὴν πεπνευματωμένην τὰ ὑποχόνδρια λέγεσθαι μᾶλλόν περ ἢ δύσπνουν. ὀλίγον οὖν ἐν τῇ διηγήσει προελθὼν, καί τινι εὐπνοωτέρη, φησὶν, ὡς ἂν ἤδη προειρηκὼς ὑπὲρ αὐτῆς δύσπνουν εἶναι, ὅτι δὲ πνευματώδεις, οἷς πυκνόν ἐστι τὸ πνεῦμα, προσαγορεύειν εἴωθεν, εἴρηται μὲν κἀν τοῖς πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ νῦν δῆλον· ἐπὶ τὸ χεῖρον γὰρ αὖθις ἐτέτραπτο τὰ τῆσδε τῆς ἀνθρώπου συμπτώματα, καὶ κατὰ τὴν ἑξκαιδεκάτην ἡμέραν ἀποθανεῖν αὐτήν φησι, πυκνὸν ἔχουσαν τὸ πνεῦμα. καὶ ὁ μετὰ ταύτην δὲ γεγραμμένος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέπνευσε πυκνὸν ἐπὶ τῇ τῶν ὑποχονδρίων διαθέσει, δῆλον ἡ ῥῆσις αὐτὴ ποιήσει, τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσα· ὁ παῖς, ὃς ἦν τῆς γυναικὸς τῆς τοῦ Ἀπημάντου ἀδελφῆς, ὑπο-

hanc paululum progressus, in hunc modum narrare incipit: *Timaeni soror pneumatodes.* Potest enim difficulter spirans intelligi, potest etiam quemadmodum interpretum plurimi arbitrantur, inflatis hypochondriis dici. Verum mihi videtur melius esse, et fortassis necessarium, inflatam ad hypochondria dici potius, quam difficulter spirantem; paululum itaque in narratione progressus, *et quodammodo facilius spirans,* inquit, tanquam qui jam praedixisset de ipsa, quod difficulter spirasset. Quod vero pneumatodes appellare soleat eos, quibus densus est spiritus, dictum quidem in superioribus est, sed et nunc manifestum. Rursus enim in deterius mutata sunt hujus mulieris symptomata, et circa decimum sextum diem ipsam mortuam esse ait, *densum spiritum* habentem. Quin et quod post hanc conscriptus aeger etiam ipse densum spiritum habuerit ob hypochondriorum affectionem, ipsa dictio manifestum facit, hoc modo habens: *Puer qui mulieris erat Apoemanti sororis, ilia ma-*

χόνδρια μεγάλα, καὶ σπλὴν, πνεῦμα, διαχώρησις πικρόχολος. ὥσπερ γὰρ πνευματώδεις ἐνίοτε καλεῖ τοὺς πυκνὸν ἀναπνέοντας, οὕτω ποτὲ καὶ ἁπλῶς γράφει, πνεῦμα. θαυμαστὸν δ' οὐδὲν εἰ μεγάλων ὄντων ὑποχονδρίων, ἐγίγνετο πυκνὸν τὸ πνεῦμα. καὶ γὰρ αὖ καὶ προελθὼν ἐπ' αὐτοῦ πάλιν ἐρεῖ· τὰ ὑποχόνδρια δὲ ἐντεταμένα ἦν, καὶ δὴ καὶ ἦν τι βηχίον ξηρὸν ἡσυχῆ. καθόλου γὰρ, ὡς ἔφαμεν, ἐπειδὰν ἢ ὄγκος, ἢ ὀδύνη τις ἐν τοῖς καθ' ὑποχόνδρια συσταίη, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνέουσιν. ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν οὐδ' ἐπειδὰν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, προειπὼν, ὑποχόνδριον ὑπολάπαρον, προσθῇ, πνευματῶδες δὲ οὐ κάρτα. εἰ γὰρ δὴ (198) τὸ μὲν λαπαρὸν κενὸν, τὸ δὲ ὑπολάπαρον ὑπόκενον, ἐπὶ τοσοῦτον δυσπνοήσουσιν, ἐφ' ὅσον αὐτοῖς ἔχει κακῶς τὰ καθ' ὑποχόνδριον. μετρίως οὖν αὐτῶν πεπονθότων, μετρίως δυσπνοήσουσιν· ὥσπερ πάλιν ἐν τοῖς κατωτέρω τοῦ βιβλίου, ὧδέ πως γράφει· τῇ οἰκέτιδι, ἣν νεώνητον ἐοῦσαν κατεῖδον,

gna, et ſplen, ſpiritus, dejectio amarae bilis. Quemadmodum enim pneumatodes aliquando vocat denſum ſpiritum habentes, ſic quandoque etiam ſimpliciter, *ſpiritus,* ſcribit. Nihil vero mirum eſt, ſi magnis exiſtentibus hypochondriis ſpiritus denſus fiebat. Nam etiam rurſus progreſſus de ipſo denuo inquit: *Hypochondria vero intenta erant; et ſane erat etiam tuſſicula modice ſicca.* In univerſum enim ut diximus, quum aut tumor, aut dolor quispiam in partibus hypochondriorum conſtiterit, parvus et denſus neceſſario fit ſpiritus. Quare neque hoc mirum, quod etiam in his, quae poſt haec ſequuntur, cum antea dixiſſet, *hypochondrium ſubmolle,* apponat, *pneumatodes autem non valde.* Si enim molle vacuum, ſubmolle autem ſubvacuum ſignificat, tantum ſane difficulter ſpirabunt, quantum partes hypochondriorum ipſis male habuerint. Moderate itaque ipſis affectis moderate difficulter ſpirabunt. Quemadmodum rurſus inferius eodem libro, ubi in hunc modum ſcribit: *Servulae, quam recens emptam vidi, duri-*

ἢ τὸ σκλήρυσμα ἐν τοῖσι δεξιοῖσιν ἐνῆν μέγα, [290] οὐ κάρτα ὀδυνῶδες· εὐλόγως ἐπάγει, καὶ οὐ πάνυ δύσπνοος. εἴπερ γὰρ τὸ σκλήρυσμα μὴ κάρτα ὀδυνῶδες ἦν, οὐδὲ πάνυ δύσπνουν εἶναι τὴν ἄνθρωπον εἰκὸς ἦν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν τελευτὴν ἤδη τοῦ βιβλίου περὶ τοῦ πρεσβυτέρου διηγούμενος, εἶτα προειπὼν, παρηνέχθη κοσμίως, ἐπήνεγκεν, οὐ πάνυ δύσπνοος. ἀεὶ γὰρ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐργαζομένης τὴν δύσπνοιαν αἰτίας καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας γίνεται μέγεθος. ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται, ὁμολογοῦντα τοῖς περὶ δυσπνοίας ὑφ᾽ ἡμῶν ἀποδεδειγμένοις. ἐν δ᾽ αὖ τῷ ε΄ τῶν ἐπιδημιῶν ιδ΄ μὲν ἄῤῥωστος γέγραπται τόνδε τὸν τρόπον· ἐν Λαρίσσῃ Ἱπποσθένης, περιπνευμονίῃ ἐδόκει τοῖς ἰητροῖσι συνέχεσθαι· ἦν δὲ οὐδαμῶς· ἀρχὴν δὲ παλαίων, ἔπεσεν ἐν σκληρῷ χωρίῳ ὕπτιος, καὶ ἐπέπεσεν αὐτῷ· καὶ ἐλούσατο ψυχρῷ, καὶ ἔμεινε, καὶ ἔδοξε βαρύτερος γενέσθαι· τῇ δ᾽ ὑστεραίῃ ἐπύρεσσε, καὶ βὴξ ἔσχε ξηροτέρη, καὶ τὸ

ties in dextris erat magna, haud vehementi cum dolore; bene subjungit, *neque valde difficulter spirans.* Si namque durities sine magno dolore fuit, certe neque valde difficulter spirare ipsam par erat. Sic vero etiam in fine jam libri de seniore narrans, atque praefatus: *desipuit moderate;* subjunxit, *non valde difficulter spirabat.* Semper enim pro magnitudine causae difficilem respirationem facientis etiam ipsa difficilis respirationis magnitudo fit. Verum haec quidem in quarto epidemiorum scripta sunt, quae omnia iis quae a nobis de difficili respiratione demonstrata sunt, abunde consentiunt. At in quinto epidemiorum decimusquartus aegrotus hoc modo scriptus est: *In Larissa Hipposthenes peripneumonia correptus esse medicis videbatur; erat autem nequaquam; verum principio luctans, in duro loco cecidit supinus,* adversario *ipsi illapso, et lavatus est frigida, et coenavit, et gravior factus esse sibi videbatur. Sequenti autem febricitavit, et tussis prehendit siccior et spi-*

πνεῦμα πυκνόν. εἶτα μικρῷ προελθών, ὁπότε δὲ βήσσοι, φησὶν, ὠδυνᾶτο τὰ στήθεα καὶ τὰ νῶτα. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, οὕτω διακειμένων τῶν κατὰ θώρακα, πυκνὸν γενέσθαι τὸ πνεῦμα. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσκείμενον, οὐδὲ ῥέγχος εἶχεν, εἰς ἀπόδειξιν μὲν εἴρηται τοῦ μὴ γενέσθαι περιπνευμονικὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τοῖς κατ' ἀρχὴν εὐθὺς ἐν τῷδε τῷ λόγῳ πρὸς ἡμῶν εἰρημένοις, ὁπότ' ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐξηγούμεθα τὴν λέξιν ταύτην· οἱ δ' ἀπὸ τῆς ὀρθοπνοίας τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. ἔννατός τε καὶ τριακοστὸς ἄῤῥωστος ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται, πυκνὸν ἔχων καὶ αὐτὸς τὸ πνεῦμα. παραγράψω δὲ κἀνταῦθα τὴν ῥῆσιν αὐτὴν, ὧδέ πως ἔχουσαν· παιδίον ὑπὸ ὀρέος ἐπλήγη τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, ἀπέθανε τεταρταῖον· τὸ πνεῦμα πυκνὸν εἶχε, καὶ οὐ κατενόει, καὶ πυρετὸς εἶχεν. οὐκ ἄδηλον ἐπὶ τούτου, τὸ περιτόναιον καὶ τὸ διάφραγμα συμφλεγμῆναι γαστρὶ καὶ ἥπατι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παραφρονῆσαι τὸ παιδίον. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν παραφροσύνην

ritus denfus. Deinde paululum progreffus: *Quoties vero tuffiebat,* inquit, *dolebat pectus et dorfum.* Nihil itaque mirum eft, fic affectis partibus thoracis, denfum fpiritum factum effe. Quod autem in fine fermonis habetur: *Neque ftertorem habuit,* dictum eft, ut demonftraretur non fuiffe peripneumonicus hic homo. Confentit autem et ipfum iis, quae ftatim a principio hoc in libro a nobis dicta funt, quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum expofuimus: *alii vero orthopnoea et ftertore fuffocati.* Nonus deinceps et tricefimus aegrotus in quinto epidemiorum fcriptus eft, itidem et ipfe denfum fpiritum habens; afcribam autem et hic ipfam dictionem hoc modo habentem: *Puer a mulo percuffus ventrem et hepar, mortuus eft quarto die; fpiritum denfum habuit, et non intelligebat, et febris corripuit.* Non obfcurum eft in hoc et peritonaeum et feptum transverfum una cum ventre et hepate inflammata fuiffe, et ob id etiam puerum deliraffe. Verum ex delirio non habebat dif-

ἐδυσπνόησεν, ἡ γὰρ μείζων διάθεσις ἡ καθ' ὑποχόνδριον, καθ' ἑαυτὴν ἐτύπωσε τὴν ἰδέαν τῆς ἀναπνοῆς, ἡ δ'. ἥττων ἡττήθη. ἐν δὲ τῷ ε' ταῦτα.

Κεφ. ιγ'. Πάλιν δὲ μεταβάντες ἐπὶ τὸ ἕκτον, οὗ καὶ πρόσθεν ἤδη τὴν κοινὴν πρὸς τὸ δεύτερον ἐξηγησάμεθα ῥῆσιν, ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους ἔλθωμεν. εἰσὶ δὲ ὀλίγου δεῖν ἅπασαι σαφεῖς ἤδη διὰ τὰ προειρημένα. τὸ γὰρ πνεῦμα μόνον ἁπλῶς οὕτω γράφων ἐν ταῖς τῶν νοσημάτων ἐδείχθη συνδρομαῖς ἀντὶ τῆς δυσπνοίας, ἀφ' ἧς πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα· τὸ δ' αὐτὸ τοῦτ' ἐπὶ πλέον πυκνούμενον ἔθος αὐτῷ ἆσθμα καλεῖν. ὥστε κατὰ τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπειδὰν εἴπῃ, πνεῦμα ἐγκαταλείπηται, τὴν μετὰ πυκνότητος ἀκουσόμεθα δύσπνοιαν. ὡσαύτως δὲ κἀπὶ τῆς ἐν Κρανῶνι γυναικὸς, ἐφ' ἧς οὕτω γράφει· σπλὴν φύσει μέγας, πυρετὸς καυσώδης, ἐξέρυθρος, πνεῦμα, τὴν προειρημένην δύσπνοιαν ἀκουστέον, ἐφ' ἧς πυκνοῦται τὸ πνεῦμα, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγίσιος κόρης. ὅτι δὲ διαφέρει τὸ πυκνὸν πνεῦμα

ficilis fpirationis fpeciem; major enim affectio in hypochondrio per fe refpirationis fpeciem formavit, minor vero penitus eft victa. Haec vero in quinto libro.

Cap. XIII. Ad fextum autem iterum transgreffi, cujus etiam jam antea communem fecundo libro dictionem expofuimus, reliquas recenfeamus. Sunt autem fere omnes ex jam praedictis manifeftae. Eum enim, *fpiritum*, folum fimpliciter ita fcribere in morborum concurfibus monftratum eft, pro difficili refpiratione, qua denfus fpiritus redditur; eundem vero amplius denfatum, afthma folet appellare. Quare in fexto epidemiorum, quum inquit, *fpiritus intus relinquatur*, refpirandi difficultatem cum denfitate intelligimus. Similiter autem et in muliere apud Cranonem, in qua fic fcribit: *Splen natura magnus, febris ardens, rubicunda, fpiritus;* praedicta difficilis fpirationis fpecies accipienda eft; in qua fpiritus denfatur. Quemadmodum etiam in filia Agifis. Quod vero differat denfus fpiritus ab afth-

τοῦ ἄσθματος, ἐδήλωσε σαφῶς. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε· ἡ [291] Ἀγίσιος κόρη μὲν ἐοῦσα πυκνοπνεύματος ἦν· γυνὴ δὲ γενομένη, ἐκ τόκου οὐ πάλαι ἐπίπονος ἐοῦσα, ἐπιπολαίως ἦρεν ἄχθος μέγα καὶ αὐτίκα ψοφῆσαι μὲν ἐδόκει κατὰ τὸ στῆθος· τῇ δ' ὑστεραίῃ ἆσθμά τε εἶχε καὶ ἤλγεε ἰσχίον τὸ δεξιόν. εἶτ' ἐφεξῆς ἔπτυσεν ἀφρῶδές, φησιν, ἀρχομένη δ' ἦν ἀνθηρά. καὶ δῆλός ἐστιν ἐξ ὅλης τῆς συνδρομῆς, ὡς φύματος ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις παλαιοῦ καὶ δυσπέπτου ῥαγέντος ἔπτυσε ταῦτα καὶ ὡς διὰ ταῦτα τὰ φύματα πυκνοπνεύματος ἦν. ἐν δ' αὖ τοῖς κατωτέρω τοῦ βιβλίου, κατὰ μὲν τὴν κατάστασιν, ἧς ὑπήρξατο τόνδε τὸν τρόπον· βῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς τὰς χειμερινάς· οἷσι δὲ καὶ πνεῦμα ξυνεμετεωρίζετό, φησι, (καὶ ὅτι μετέωρόν ἐστι πνεῦμα τὸ σμικρὸν καὶ πυκνὸν, διήλθομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν) ἀμέλει καὶ συνάγχας γενέσθαι κατ' ἐκείνην τὴν κατάστασιν ἔφη. μοχθηροὶ γοῦν οἱ τὸ μετέωρον ἀντὶ τοῦ μεγάλου νομίζοντες εἰρῆσθαι, διότι μετεωρίζει τὸν θώρακα, διαίρον ἐπὶ πλεῖστον

mate, manifeste indicavit, habet autem ipsa dictio hoc modo: *Filia Agisis virgo existens, densi spiritus erat; mulier vero facta, a partu recenti aegra magnum onus non alte sustulit; et statim quidem strepuisse circa pectus videbatur; postridie vero asthma habuit, et dextrum coxendicem doluit.* Deinceps vero: *Spuit spumosum*, inquit, *per initia autem erat florida.* Equidem ex toto symptomatum concursu manifestum fit, eam tuberculo in spirabilibus organis inveterato, et coctu difficili rupto, haec expuisse; et quod ob haec tubercula densi spiritus fuerit. At in inferiori libri parte, circa constitutionem, quam hoc modo incepit: *Tusses coeperunt circa solstitium hibernum: quibusdam vero et spiritus simul sublimis fiebat*, inquit, (sublimem spiritum parvum esse et densum, in superioribus explicavimus) anginas nempe sub illam constitutionem factas esse ait. Male itaque sentiunt, qui sublimem pro magno dictum esse putant, quod thoracem sublimem plurimum diducendo attollat. Progressus autem

ὀλίγον δὲ προελθὼν, πνευματίας ὀνομάζει τινάς· καὶ εἴρηται καὶ περὶ τοῦδε πρόσθεν, ὡς ἤτοι τοὺς ἐμπεπνευματωμένους, ἢ τοὺς ἀσθματώδεις, οὕτως καλεῖ. τὸ δ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς λεγόμενον, ἄσημον πνεῦμα, σμικρόν ἐστι καὶ διὰ τοῦτ' ἀφανὲς, οἷον καὶ ταῖς καλουμέναις ἀπνοίαις καὶ ταῖς ὑστερικαῖς πνιξὶ συνεδρεύει. τοιοῦτον δέ τι βούλεται δηλοῦν ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως ἐχούσης ὧδε· καὶ τὰ πνεύματα τοῖσι φθινώδεσι τὰ ἄσημα, κακὰ, καὶ τοῖσιν ἀτόκοισι· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἀπὸ τῆς αὐτῆς καταστάσεως. αἱ γὰρ δὴ ἄτοκοι γυναῖκες, αὗται δὲ τοὐπίπαν εἰσὶν αἱ μὴ καθαιρόμεναι καλῶς, ἁλίσκονται μάλιστα ταῖς ἀπνοίαις, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὅσαι χηρεύουσιν ἐπὶ πλεῖστον. ὥσθ' ὅσα μὴ διάσημα σαφῶς πνεύματα, μηδ' ἐστὶν ἡμῖν κατάδηλα, ταῦτ' ἄσημα κέκληκεν. ἐκ τούτων ὁρμώμενος ἄν τις εὑρίσκοι καὶ χωρὶς ἐμοῦ τἄλλα πάντα τὰ περὶ δυσπνοίας εἰρημένα κατά τε τὰ γνήσια καὶ τὰ νόθα τῶν βιβλίων, καίτοι σχεδὸν ἡμεῖς πάντα διήλθομεν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὰ γνήσια. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὰ Θεσσαλοῦ τοῦ υἱέος αὐτοῦ καὶ

paululum, *pneumatias* nominat quosdam, et dictum etiam de hoc eſt antea, quod aut ſlatulentos aut aſthmaticos ſic vocat. At vero qui deinceps legitur *Spiritus obſcurus*, parvus eſt et propterea non apparens, qualis et apnoeas et ſuffocationes uteri comitatur; atque hujusmodi quiddam vult etiam ex ipſa dictione indicare, quae ſic habet: *Et ſpiritus tabidis obſcuri, mali, et non parientibus*; et quaecunque alia talia ab eadem conſtitutione. Mulieres etenim non parientes (ſunt autem hae omnino, quae non probe purgantur) apnoeis maxime prehenduntur, quemadmodum ſane etiam, quae diutius ſunt viduae. Quare ſpiritus, qui non manifeſti ſunt, neque nobis patentes, eos obſcuros appellavit. Ex his igitur progreſſus quispiam inveniet et citra meam opem, omnia alia de difficili ſpiratione dicta tum in genuinis tum in ſpuriis Hippocratis libris; quamquam nos ferme omnes genuinos in hoc ſermone recenſuimus. At vero quandoquidem et hi, qui ad Theſſalum filium ipſius referuntur, et qui

τὰ Πολύβου τοῦ γαμβροῦ, τῆς Ἱπποκράτους ἐστὶ τέχνης, οὐ πόῤῥω δ' αὐτῶν οὐδ' ὅσα δοκεῖ μὲν Εὐρυφῶντος εἶναι, φέρεται δ' ἐν τοῖς Ἱπποκράτους, ἐάν μοι σχολὴ γένηταί ποτε πλείων, ἄλλο τέταρτον προσθήσω βιβλίον, ἐξηγούμενον ἃ κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιγεγραμμένων Ἱπποκράτους εἴρηται περὶ δυσπνοίας. νυνὶ δ' ἑτέρων κατεπειγόντων, οὐκ ἐπ' ἐκεῖνα μεταβήσομαι.

ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticae ſunt; et non procul ab his abſunt ea, quae Euryphontis eſſe videntur, feruntur autem inter Hippocratica ſcripta; ſi mihi otium contigerit aliquando majus, alium adhuc quartum adjiciam librum, in quo exponam ea, quae in reliquis Hippocrati inſcriptis libris continentur de reſpirationis difficultate. Nunc vero aliis rebus urgentibus, ad illa non tranſibo.

LIPSIAE

LITERIS FRIDER. CHR. DÜRRII.